

Godón Buk

Portions of the Holy Bible in the Gizrra language of Western
Province, Papua New Guinea

**Godón Buk
Portions of the Holy Bible in the Gizrra language of
Western Province, Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Gizrra long Niugini**

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gizrra

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-07-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 14 Aug 2024

d83b2e14-c797-5499-b582-de63912ac614

Contents

Metyu	1
Mak	107
Luk	170
Zon	277
Acts	350
Rrom	354
1 Korrint	404
2 Korrint	451
Galatia	483
Epesus	501
Pilipi	517
Kolosi	530
1 Tesalonika	542
2 Tesalonika	553
1 Timoti	559
2 Timoti	580
Taetus	592
Pilimon	599
Ibrru	603
Zeims	640
1 Pita	653
2 Pita	666
1 Zon	676
2 Zon	688
3 Zon	690
Zud	692
Okaka Amzazirrün Kla	697

Morroal Bóktan Yesunkwata, Metyu

Ne Bóktan Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Metyu, oya darrü ngi Libae, wa [taks mani dakabain pam] yarilürr Rrom kingankü. Yesu Metyun nóma ngyaunürr tóba solkwat akyanóm, da wa Yesun umulbain olomóm we bainürr. Wa ene mani dakabain zaget ugón elkomólórr.

Metyu ini peba tóba [Zu pamkolpam] wialómórr. Zu pamkolpama igó gyagüpítótók kwarilürr wagó, "God noan ingrinürr pamkolpam zid bainüm, ene oloma sab tame tóba pamkolpam balngomólóm Rrom pamkolpamab tangdógabi." Ibrru bóktane, oya ngi módóga wagó, "Mesaya". Grrik bóktane, oya ngi ma módóga wagó, "[Kerriso]". Zu wirri ngi pam ta umul-kók kwarilürr igó, Yesu ia nubógabi tamórr, da blaman pamkolpama karibóka koke gübarirr aengóp Yesun bóktan tulmildügabi. Metyun ubi yarilürr Zu pamkolpam igó poko umul bainüm wagó, Yesu wa ta amkoman Kerriso-e, Zu pamkolpamab King. We zitülkusdü, wa Yesun tótókankwata igósidi wialómórr igó, Yesu Kinga tamórr tóba pamkolpam. A Metyu bótang pamkolpam okaka azazinda igó, Kerriso tüpan wirri gazirr pamzan koke yarilürr; wa Godkagabi paud sidódürr.

Metyu ta akó ngibürr bóktan poko wibalómórr Godón Wibalómórrón Bóktandógab, ngaerrón [prropeta] ne poko pupo syónónóp Kerrisonkwata, God ne Olom ingrinürr pamkolpam zid bainüm. Ini bóktan pokoa amkoman küppükü bainürr, Yesu Kerriso nóma tamórr.

Metyun darrü wirri bóktan módóga: Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipako, Yesun nidi amkoman angundako, blaman Godón olmalko. Blaman tóba Kingzan Balngomoldómako. Metyu Yesun abün alap-alap bóktan wibalómórr, bótang pamkolpam okaka azazinda igó, Kerriso tüpan wirri gazirr pamzan koke yarilürr; wa Godkagabi paud sidódürr.

Ini Peban Bóktan Zono Módágakó:

- A. Yesu Kerrison abalbobatal 1:1-17
- B. Yesun amtómól 1:18-25
- C. Zon Baptaes Bain Pam 3:1-12
- D. Zon Yesun baptaes yónürr akó Yesun satania kolae tonarr tónggapónóm alngomólóm kain yarilürr 3:13-4:11
- E. Yesun zaget panzedó Galili prrobinsdü 4:12-18:35

- F. Yesun zaget wa nóma agóltagól yarilürr Galili prrobinsdüğabi ama Zerrusalem wirri basirrdü 19:1-20:34
 G. Dómdóm udaidü Zerrusalemóm akó minggüpanandó 21:1-25:46
 H. Yesun amigóp akó büdülämpükü emkólóp 26:1-27:66
 I. God Yesun irsümülürr büdüldügab akó Yesu tóba okaka tübyónürr pamkolpamdó 28:1-20

*Yesu Kerrison Abalbobatal
(Luk 3:23-38)*

¹ Yesu Kerriso [Deibidün] olom yarilürr, akó Deibid go Eibrра-amón* bobat yarilürr. Yesun abalbobatalab ngi aini balómórrónako.

² Eibrра-amkagabi kókó King Deibidün amrran, ibü ngi idi kwarilürr:

Eibrра-am Aesakón ab yarilürr,

Aesak Zeikobón ab yarilürr,

Zeikob, Zuda akó oya zoretal, wa ibü ab yarilürr.

³ Zuda, Perrez akó Zerra ibü ab yarilürr, Tamarr† aipdüğab.

Perrez Ezrronón ab yarilürr,

Ezrron Rramón ab yarilürr,

⁴ Rram Aminadabón ab yarilürr,

Aminadab Nasonón ab yarilürr,

Nason Salmonón ab yarilürr,

⁵ Salmon Boazón ab yarilürr, Rreieb‡ aipdüğab,

Boaz Obedón ab yarilürr, Rrut§ aipdüğab,

Obed Zesin ab yarilürr,

⁶ akó Zesi Deibidün ab yarilürr, Isrrael pamkolpamab king.

Deibidkagabi kókó Isrrael pamkolpam Babilonia gazirr pama nóma barrmüller ama tibiób bwóbdü ola ngyabenóm, Yesun abalbobatalab ngi idi kwarilürr:

Deibid Solomonón ab yarilürr, Urraean* kol kóbledógbab esenórr,

⁷ Solomon Rreoboamón† ab yarilürr,

* **1:1** Eibrра-am blaman Isrrael pamkolpamab wirri abbobat wató yarilürr.

† **1:3** Tamarr Zudan darrü siman oloman kol kóble warilürr. Wa Zu kol kokeo. Wa mogob kol warilürr, Keinan kol. Aba tóba oloman kol kóble we upadórr, Tamarrón, da Tamarr ninis siman olom nulgumilürr, ngi Perrez akó Zerra (Bwób Zitül 38). ‡ **1:5** Rreieb Zu kol kokeo. Wa mogob kol warilürr. Wa ngaen-gógópan pam górmól kol warilürr (Zosyua 2; 6:17, 22-25).

§ **1:5** Rrut Zu kol kokeo. Wa mogob kol warilürr (Rrut 1:4). * **1:6** Deibid Urraean gazirr pokodü zirrapónórr oya arról alakónóm, zitülkus wa wirri ubi bainürr oya koldó, ngi Batseba. Urraean nóma emkólóp, Deibid oya kol kóble we upadórr. Ibü ngaen-gógópan siman oloma narrótókórr. Nis ngim olom ma Solomon, Urraean kol kóbledógbab. (2 Samuel 11; 12:24-25) † **1:7** Rreoboam kókó Zeoyakin amrran, i blaman king kwarilürr Zuda prrobinsdü (1 King 12 - 2 King 24).

Rreoboam Abaezan ab yarilürr,
 Abaea Asan ab yarilürr,
⁸ Asa Zeosapatón ab yarilürr,
 Zeosapat Zeorramón ab yarilürr,
 Zeoram Uzian ab yarilürr,
⁹ Uzia Zotamón ab yarilürr,
 Zotam Eazón ab yarilürr,
 Eaz Ezekaean ab yarilürr,
¹⁰ Ezekaea Manasen ab yarilürr,
 Manase Amonón ab yarilürr,
 Amon Zosaean ab yarilürr,
¹¹ akó Zosaea, Zeoyakin‡ akó oya simanal zoretal, ibü
 ab yarilürr, Isrrael pamkolpam nóma barrmünürr
 Babilonia bwóbdü.

¹² Isrrael pamkolpama nóma ngyaben koralórr Babilo-
 niám, kókó Yesu nóma tómtómólórr, Yesun abalbobatalab
 ngi idi kwarilürr:

Zeoyakin Syealtielón ab yarilürr,
 Syealtiel Zerrubbabelón ab yarilürr,
¹³ Zerrubbabel Abiudün ab yarilürr,
 Abiud Elyakimün ab yarilürr,
 Elyakim Azorrón ab yarilürr,
¹⁴ Azorr Zadokón ab yarilürr,
 Zadok Eikimün ab yarilürr,
 Eikim Eliudün ab yarilürr,
¹⁵ Eliud Eleazarrón ab yarilürr,
 Eleazar Matanón ab yarilürr,
 Matan Zeikobón ab yarilürr,

¹⁶ da Zeikob Zosepón ab yarilürr. Zosep Merrin zumiógürr,
 da Merri olom we esenórr, ngi Yesu, noan ngiliandako
 [Kerriso].

¹⁷ Blaman dayóndi, kókó ¹⁴ abalbobatal kwarilürr,
 Eibrra-amkagabi kókó Deibidün amrran. Akó ¹⁴ abal-
 bobatal kwarilürr, Deibidkagabi kókó Isrrael pamkolpam
 Babilonia bwóbdü nóma barrmünürr. Akó ¹⁴ abalbobatal
 kwarilürr, we tonarrdógabi, Isrrael pamkolpam Babilo-
 nia bwóbdü nóma barrmünürr, kókó ene Kerriso nóma
 tómtómólórr.

Yesun Amtómól
(Luk 2:1-7)

¹⁸ Yesu Kerriso ia tómtómólórr. Oya aip Merri. Wa tüób
 arrearón warilürr Zosepka. Merri Zosepón solodó ipadórr,
 a ngaen-gógópan i umul bainóp wa bikómpükümo Godón
 Samuan arüngdüğab.

‡ **1:11** *Zeoyakin*, oya darrü ngi Zekonya yarilürr.
 Kkronikol 36:10; Zerremaea 27:20

1:11 2 King 24:14-15; 2

1:18 Luk 1:27

¹⁹ Zosep, oya müörüm solkwat bainürr, wa tüób dümdüm ngyaben pam yarilürr. Wa nóma umul bainürr wagó, Merri bikóm kuri esene, oya gyagüpitótók igó yarilürr wagó, wa darrü pamdógab ipadórr. A wa Merrin büód akyanóm koke yarilürr pamkolpamab obzek kwata, da tebe we gyagüpi wamórr, Merrin amióg bóktan piküpan singgapinüm.

²⁰ Wa ini poko nóma gyagüpitótók yarilürr, da móðoga, [Lodón] darrü [anerrua] oyaka utüdi nus we okaka tübyónürr. Anerrua oyabóka wagó, "Zosep, Deibidün bobat, ma gumüm bain-gu Merrin apadóm, moba kolóm ainüm! Wa ne bikóm ódóddo, Godón Samuan arüngdüğabia.

²¹ Wa sab siman olom esene. Da ma sab oya Yesu§ ngi ngyesilo, zitülkus wa tóba pamkolpam tibiób kolae tonarrdögabi sab wató zid nirre."

²² Blaman ini térrmen tulmila igósidi tómbapónóp, Lodón bóktan küppükü ainüm, wa [prropetódó] ne poko bóktanórr pamkolpamdó adrратом Merrinkwata wagó,

²³ "Tübarrkrru, pampükü koke ne kola umtulürr, sab bikóm ipüde, da wa sab siman olom esene. Oya sab Emanuelbóka* ngilianórre," oya küp móðoga: "God asine minkü."

²⁴ Zosep utürrüna nóma türsümülürr, wa tónggapónórr oya anerrua enezan yalórr. Merrin tóba kolóm we wyónürr,

²⁵ a wa tóba kolükü koke umtulürr, ngarkwat kókó Merri siman olom esenórr. Zosep olom ngi we ngyesilürr, Yesu.

2

[*Wirri Gyagüpitótók*] Pama Yesun [*Ótokóm*] Togobórr

¹ Yesu Betliem wirri basirrdü tómtómólórr, Zudia prrobinz kugupidü, Errod king nóma yarilürr. Da móðoga, ngibürr tonarr kakóm, ngibürr wirri gyagüpitótók pama,* abüsa ne nolgabi banikda, olgabi togobórr. Zerrusalem wirri basirrdü nóma tübabzilürr,

² da i kolpam we nümtinónóp wagó, "Ene olommokuria nega, nótó kuri tómtómóle [Zu pamkolpamab] kingüm bainüm? Oya amtómól tonarr ne wimurra pupainda, ki ta ene wimurr eserre, abüsa nolgabi banikda, da ki ene olom ótokóm togoba."

^{§ 1:21} Yesu ngian küp móðoga: *God pamkolpam zid bainda.* ^{1:21} Luk 1:31

* ^{1:23} Emanuel Ibrru bóktan ngia (Aesaya 7:14). ^{1:25} Luk 2:21 * ^{2:1} *wirri gyagüpitótók pam:* I wirri umul pam kwarilürr wimurrabkwata.

³ King Errod ene bóktan nóma arrkrrurr ini küsil kingankwata, oya wirri müp gyagüpítótók ekyanórr. Blaman Zerrusalem kolpama ta müp ipüdóp.[†]

⁴ Errod blaman ini Zu pamkolpamab wirri ngi pam we ngibaunürr darrpan pokodó kwób bazenóm: [wirri prrist] akó Mosesón gida umulbain pam. Errod ibü we nümtinóp wagó, "Ene [Kerriso] ia sab nubósüm tömtómóle?"

⁵ I oya we izazilóp wagó, "Ala Zudiam, Betliem wirri basirrdü. Darrü prropeta Godón bóktan ngaen inzan wialómórr tóba pebadó wagó,

⁶ " 'Mató, Betliem basirr, Zuda prrobinsdü,
ma go kari basirrla, a marü ngi wirria ngibürr Zuda
pamab bwób balngomól basirrdügabi,
zitülkus marükagabi sab balngomól pama tame.

Wa sab [sip] ngabkan pamzan yarile, kürü Isrrael
pamkolpam balngomólóm.'

⁷ Ene kakóm, Errod ene wirri gyagüpítótók pam piküpan we ngibaunürr, bóktan amaniküm. Wa umul ibükagab bainürr, ene wimurra tai nadü ngarkwatódó okaka tübyónürr.[‡]

⁸ Da módóga, Errod ibü Betliem we zirrnapónóp ini bóktanpükü wagó, "E ugó ogob, ene gab olom amkünüm. Kubó tai yamkülamke. E nóma esenane, da kürü umul-umulan ngigütinamke, igósüm ka ta sab wamo, oya ótökóm."

⁹ I oya bóktan nóma barrkrrurr, da olgabi we bazebórr ama Betliem. Da módóga, kwat-kwat, i ene dadan wimurr akó esenóp, i ne wimurr esenóp abüsa nólgbabi banikda. Ene wimurra ibü singül kwata we wamlórr, kókókó, tai ene gab olom ne pokodó yarilürr, we zamngólórr. ¹⁰ I ene wimurr nóma esenóp, ibüka kari bagürwóm ta koke yarilürr!

¹¹ Da müötüdü we barrbünürr. I ene gab olom we esenóp, tóba Merri aippükü. Da wakósingül nümgünóp, singül tüp, oya ótökóm. I tibiób wirri darrem kla nomgolóp, da we ilinóp. Ene [gyaur kla] módágako: gold,[§] prrenkónsens,*

[†] 2:3 Errod pamkolpam akrran pam yarilürr. Pamkolpama aprrapórr gumüm bainóp, zitülkus Errod sab abün pamkolpam kena ekrralón tóba ngürsildügab.

[‡] 2:6 Maeka 5:2 [‡] 2:7 Oya ubi umul bainüm yarilürr, ene olommokur nadü ngarkwat olom yarilürr. Ene wimurra okaka tübyónürr, ene olommokura nóma tömtómólórr akó ene kakóm, ene pama karianbóka agóltagól kwarilürr.

[§] 2:11 gold wirri darrem ongang bapónan ayana. Oya küp aprrapórr módóga: Yesu Kinga. * 2:11 prrenkónsens, Mórrke-mórrke módóga: *frankincense*, nugupdügab móega. Ene móeg burum amzazildako. Ma kubó nóma seteno, morroal ilang simanike. Oya küp aprrapórr módóga: Yesu wa Goda.

akó mirr.[†]

¹² God ibü nusi ikik nókrrónóp, Errodka bakon-gum. Da móðoga, i we bakonórr tibiób bwóbdü darrü kwata.

Yesun Aip Nisa Izipt Idódrri

¹³ Wirri gyagüpítótók susumüri pama Betliem basirr nóma amgütóp, da móðoga, Lodón darrü anerrua nusi ugón okaka tübyónürr Zosepka. Anerrua we bóktanórr wagó, "Bupa! Olom a aip, ibü nüpa a ugó busuam Izipt tüpdü, zitülkus Errod sab ini gab olom amkün yarile oya amkalóm. E kya bupso ola ngyabelamke, kókota sab yabü kótó umul-umulan ngintinünümo bakonóm."

¹⁴ Nus kakóm, Zosep dümdüman irrüb tóba kol akó gab olom nüpadórr, da we bupadórr Izipt tótókóm.

¹⁵ Wa ola ngyaben yarilürr, kókókó Errod ne tonarr narrótókórr. Ini pokoa igósidi tómbapónórr, Lodón bóktan küppükü ainüm, wa prropetódó ne poko bóktanórr pamkolpamđó adrratám wagó, "Ka kólba Olom sab ngyauno Izipt amgatám."

Errod Simanal Olmal Ekrralórr

¹⁶ Errod nóma umul bainürr wagó, oya wirri gyagüpítótók susumüri pama ilklió ilinóp, wa kari ngürsil ta koke yarilürr. Da tóba gazirr pam we nilóp blaman kari simanal olmal, nis pail ngarkwat kókóta tüp, ibü akrranóm, Betliem basirr kugupidü akó Betliem bwób minggüpanan ne basirr koralórr. Wa ene poko tónggapónóm gyagüpi wamórr, zitülkus wa wirri gyagüpítótók pamdógab wirri umul bainürr, ene wimurra tai nadü tonarr okaka tübyónürr.

¹⁷ Prropet Zerremaeazan bóktanórr Godón Wibalómórrón Bóktandó, da küppükü bainürr, wagó,

¹⁸ "Gyaurwóm a yón taegwarr arrkrrudako Rrama[‡] wirri basirrdü.

Rreizel[§] tóba olmalóm yόndo

[†] 2:11 *mirr*, Mórrke-mórrke móðoga: *myrrh*, nugupdüğab morroal ilang idia. Oya küp aprrapórr móðoga: Yesu wa pama; wa sab azid aenge akó narrótóke. Ene tonarr, mirr, büb azid alakón kla yarilürr. Oya darrü zaget móðoga: pama kubó nóma narrótóke, oya gapókdó angrinüm we idi angangodako.

^{2:15} Oseye 11:1 [‡] 2:18 *Rrama* basirrdü, Zudia prrobins kugupidü, Babilonia gazirr pama ngaen abün Zu pamkolpam bumigóp, ibü metatómpükü ama Babilonia amarrum (Zerremaea 40:1). Ugón kari yón gyaur koke yarilürr Rrama basirrdü. Errodón kolae tonarrdögab, Betliem ta inzan wirri yón gyaurdü yarilürr. [§] 2:18 *Rreizel*, Zosep akó Benzamin, ibü aip warilürr. Zosepón siman olom Eprra-im yarilürr. Babilonia gazirr pama ngaen Eprra-imün zitül kolpam Babilonia imarruóp Rramagabi. Rreizel Eprra-imün zitül wirri aip warilürr. Oya gapók Betliemóm yarilürr. Rreizel ngia blaman Zu kol ngablaoda Betliemóm, nidi yón kwarilürr tibiób olmalóm, Errod nibiób ekrralórr.

akó wa zao-zao bain-gum bangόndo,
zitulkus oya olmal büdülako.”

Zosep akó Merri Iziptgab Alkomórri

¹⁹ Errod nόma narrótókórr, da mόdóga, Lodόn darrü anerrua nusi akό ugόn okaka tübyónürr Zosepka. Ini tonarra ugόn tόlbaelőrr, Zosep Iziptüm nόma yarilürr.

²⁰ Anerrua oyaka we bóktanórr wagό, “Bupa! Olom tόba aippükü nüpa, da Isrrael Müötüdü ugό alkomόlam. Oya nadü pama amkalόm kain kwarilürr, ene pam tib büdülako.”

²¹ Da Zosep bupadórr, tόba olom aippükü nüpadórr, da Isrrael we alkomólórr.

²² A Zosep nόma arrkrrurr wagό, Arrkileus tόba ab Errodón pabo kuri ipüde Zudia prrobins pamkolpam balngomólόm, wa gum yarilürr ola alkomólόm. God oya nusdū ikik akrranórr wagό, “Ma Zudia tόtόkgu! Ma Galili bwóbdü wamke!” Da wa we wamórr,

²³ wirri basirrdü Nazarret, ngyabenόm. Ini pokoa igόsidi tόmbapónórr, Godόn Wialómórrón Bóktan küppükü ainüm, wa prropetόdó ne poko bóktanórr pamkolpamđó adrratόm Yesunkwata wagό, “Oya sab Nazarret olombóka ngilianórre.”

3

Zon [Baptaes Bain] Pama Kwat Alótórr Yesunkü (Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Zon 1:19-28)

¹ Dokyanan paila nόma bobrranórr, ene kakόm,* Zon Baptaes Bain Pama we tamórr. Wa Zudia [ngün-koke bwóbdü] Godόn bóktan we amgol yarilürr pamkolpamđó, oya arrkrrum nidi ogobórr.

² Zon we bóktanórr wagό, “Godka tübyalüngam yabiób kolae tonarrdógbabi, zitulkus Godόn Kingzan Balngomόla minggüpanan kuri tübine!”

³ Zon Baptaes Bain Pam mόdóga, prropet Aesaya noanbóka apón yarilürr wagό,

“Darrü pama taegwarrdase ngün-koke bwóbdü wagό,
‘Kwat ngagrótam Lodόn tόtόkóm,
akό kwat morroal dümdüm alótam oyankü!’ ”†

^{2:18} Zerremaea 31:15 ^{2:23} Mak 1:24; Luk 2:39; Zon 1:45 * ^{3:1} Zon nόma tamórr, Yesu ugόn aprrapórr 30 pail ngarkwat olom kuri yarilürr. ^{3:2} Metyu 4:17; Mak 1:15 † ^{3:3} Ini bóktan alap-alap angrirrüna; paman moboküpóka apόnda. ^{3:3} Aesaya 40:3

⁴ Zon wa [kamel] ngüin mórrkenyórr bamelórrón yarilürr, akó wa lar sopae belt baterrón yarilürr.[‡] Oya alo kla we kla yarilürr, paza tónók akó molpokodó gus mor.

⁵ Abün pamkolpama we ogoblórr Zonón bóktan arrkrum, Zerrusalem wirri basirrdügabi, akó blaman Zudia prrobinis kugupidü ne basirrko, akó Zodan tobarr kabedó ne basirr koralórr.

⁶ I tibiób kolae tonarr nóma okaka uzazilürr, da Zon ibü baptaes nyónónóp Zodan tobarrdó.

⁷ Zon abün [Parrisi] akó [Sadusi pam] nóma nosenóp tóbaka tótókde baptaes bainüm, da wa ma ibüka igó bóktanórr wagó, "E blaman kolae balóng gwarab kupoakla! E igó gyagüpi tótókgu igó, e sab Godón wirri ngürsildügab kyab körzinane, ne klama tótókóm kainda, wata ene zitulkusdü, e sab baptaes bairrún nóma koralo.

⁸ Yabü ubi ne nóma yarile Godón wirri ngürsildügab kyab körzyónüm, e ngaen-gógópan morroal küp waon koralo yabiób ngyaben kugupidü![§] Yabü olgabi nómzyetórre wagó, e Godka kuri tübyalüngane yabiób kolae tonarrdögabi.

⁹ E igó gyagüpi tótókgu, God yabü koke kolae nirre, yabióbka inzan bóktande igó, 'Eibrra-am kibü abbobate.' Enana Eibrra-am yabü abbobat: wa yabü sab koke tangnamtirre Godón wirri ngürsildügab busom! Zitulkus módoga, ka yabü igó byaldóla, Godón gaodóma olmal tolbaelóm Eibrra-amónkü ini ingülküpdügabi!*

¹⁰ Errkya God kari pokoa pamkolpam kolae bainüm. Salmita nugup simkün ngarkwatódó olama, nugup singgalgónóm. Morroal küp koke ne nugupa waonda, sab singgalgórre ama urdü amaike.

¹¹ Ka wa nae-e baptaes baindóla, Godka nidi byalüngdako tibiób kolae tonarrdögabi. A darrü pama kürü solkwat tótókda, wirri arüng nótóke kürükagab. Ka ta ngarkwatódó kokela oya wapórdó bamel kla amarrum.[†] Wa sab

[‡] 3:4 Zon elklaza-koke pam yarilürr. Ilaeza ta inzan mórrkenyórr baterrón yarilürr (2 King 1:8). 3:7 Metyu 12:34; 23:33 [§] 3:8 Ini bóktanan küp módoga: "E ngaen-gógópan dümdüm ngyaben pupo sinane!"

^{*} 3:9 Pamkolpamab gyagüpitótók inzan yarilürr: Eibrra-am ibü ki tangnamtirre, zitulkus i [Eibrra-amón olmalbobatal] koralórr, akó God ibü tóba pamkolpamóm ninóp. Zon ibü nilóp kolae tonarrdögab byalüngüm ama Godka, igósüm i sab zid bairre. Akó wa ibüka bóktanórr wagó, Godón gaodóma oya [alkamül-koke bóktan] küppükü ainüm Eibrra-amón olmal aliónum i ne babul nóma ki korale.

3:9 Zon 8:33 3:10 Metyu 7:19 [†] 3:11 Ini bóktanan küp módoga: Yesu wa wirri yarilürr Zonkagab, da Zon tóba igó ngabkanórr wagó, "Ka ta ngarkwatódó kokela ene karian zaget tónggapónóm Yesuka."

yabü Godón Samu-i‡ akó uri§ baptaes bain yarile.

¹² Zono-zono paezan kla tangdóma [wit] küp aus bwóbdü wit küp aleanóm buldügab.* Wa sab wit küp kwób isue, ama gyagu müötüdü irrbüne, a bul ama bütamün-koke urdü yamsele.”†

Yesun Baptaes Ain

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Darrpan ngürr Yesu Galili prrobinsdüğabi tübzilürr ama Zonka wamórr, Zodan tobarrdó, igósüm oya Zon ki baptaes ine.

¹⁴ Zon oya piküp yónürrma wagó, “Ma kürükä iade tama baptaes apadóm? A kürü wa baptaes mató ki kina!”

¹⁵ Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, “Koke! Ini pokoa inzan ugó ki tómbapó. Mi blaman kla wata morroal akó dümdüm tómbapóni, Godón ubi ngarkwatódó.” Zon igósidi we ubi bainürr Yesun baptaes ainüm.

¹⁶ Yesun baptaes aina nómá blakónórr, wa naedógabi dümdüman we tubrranórr. Da módóga, pülpüla tapabakurr. Wa Godón Samu we esenórr, kwitüdüğabi abindi akó oya kwitüdü amngyelde nurre póyae buli.

¹⁷ Da módóga, kwitüdüğabi bóktan kümüla we sidörükürr wagó, “Ini kürü kólbanan olome. Kürü [moboküpü ubil] oyakama. Ka kari barnginwóm kokela oyaka.”

4

*Yesun /Satania/ Kolae Tonarr Tónggapónóm
Alngomólóm Kain Yarilürr*

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Ene kakóm, Yesun Godón Samua we idódürr [ngüinkoke bwóbdü], [debóla] oya ki elngomóle kolae tonarr tónggapónóm.

² Yesu ene pokodó 40 ngürr akó 40 irrüb alo-koke amanórr.* Solkwat oya tai aloana we ipadórr.

‡ 3:11 Godón Samu-i baptaes oya küp módóga: *wa tóba Samu zirrsapóne yabü büb kugupidü ngyabenóm.* § 3:11 *uri baptaes* oya küp aprrapórr nisamli: *wa sab kolae tonarr pamkolpam [kolaean darrem] nülirre ó akó wa amkoman bangun pamkolpam müpdü imarrue ibü [kolkalan] ngibtanóm urazan [gold] kolkal ainda.*

* 3:12 Ene küp alean zaget inzan yarilürr. Kubó wit aila nómá blakóne küp ausüm, pama ene wit kwitüdü aman kwarile zono-zono paezan klame. Wóra blaman bul akó biza kubó tibi-tibi amale kókó wit küpana bamine. † 3:12 Wit küpa Godón pamkolpam órrangdako, a bula ibünkü bórrangdako, kolae tonarr kolpam nidipko. 3:17 Bwób Zitül 22:2; Wórr Peba 2:7; Aesaya 42:1; Metyu 12:18; 17:5; Mak 1:11; Luk 9:35 4:1 Ibrru 2:18; 4:15

* 4:2 Yesu darrü alo poco koke elolórr, zitülkus wa tóba Abdó tóre yarilürr tóba tangamtinüm, solkwat ne elklaza tómbapónórre.

³ Debóla we tamórr oya alngomólóm kolae tonarr tónggapónóm. Oyabóka wagó, "Zitülkus ma Godón Olomla, ma ini ingülküp ugó nilnünüm brredóm büzazinüm."

⁴ A Yesu ma oyabóka wagó, "Koke! Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Pama brredane koke ngyabene, a blaman ne bóktana bausdako Godón taedógab.'"

⁵ Da debóla Yesun Zerrusalem idódürr, Godón wirri gyabi basirrdü, da we emngyelórr [Godón Gyabi Müót] wirri kwitüm pokodó.

⁶ Oya we yalórr wagó, "Zitülkus ma Godón Olomla, algabi ugó aup. Zitülkus módóga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

"'God kubó tóba anerru arüng bóktan nókyerre marü adlangóm.

I marü kubó tibiób tange kwit mirre,
igósüm ma moba wapór koke bómcolo ingülküpdü.'"

⁷ Yesu oya bóktan we yalkomólórr wagó, "Koke! Godón Wialómórrón Bóktana akó igó bóktanda wagó, 'Ma Lodón, moba God nótóke, apókgu asenóm, wa ia amkoman Goda.'"

⁸ Debóla oya akó we idódürr wirri kwitüm pododó, da oya we emtyanórr blaman ini tüpan kingab balngomól bwób akó tüpan blaman arrbirrún nadü elklazako.

⁹ Oya we yalórr wagó, "Ma ne wakósingül nóma nülkamulo kürü [ótókóm], ini blaman ne elklazako, ka sab blaman igósidi marü mülino."

¹⁰ Yesu oya we yalórr wagó, "Kokean! Kürükagabi usi wam, satani! Ka marü koke ótök namulo, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Ma wakósingül nülkamulo Lodón obzek kwata, marü God nótóke, akó wata oya ótök namulo.'

¹¹ Olgabi debóla Yesun we amgatórr. Da módóga, anerrua we togobórr Yesun tangamtinüm.

*Yesu Tóba Zaget Galili Prrobinsdü Ngarkwat Bókyanórr
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)*

¹² Yesu nóma arrkrrurr wagó, Zonón tümün müótüdü kuri ingrurre, wa Galili we alkomólórr.

¹³ Wa Nazarret wirri basirr kwatana we errgrratórr, ama Kaperrna-um wirri basirrdü wamórr ngyabenóm, Galili

Malu[†] kabedó, Zebulun akó Naptali[‡] zitül pamkolpama ne nyaben kwarilürr.

¹⁴ Ini pokoa igósidi tómbapónórr, Lodón bóktan küppükü ainüm, wa prropet Aesayaka ne poko bóktanórr pamkolpamdó adrratóm wagó,

¹⁵ “Zebulun zitül akó Naptali zitül,

yabü bwób Galili Maludübónada, Zodan tobarr dakla dorrodó.

Galili, mogob pamkolpamab nyaben bwób, Zu-koke nidipako!

¹⁶ E tümündü ne pamkolpama nyabendakla,

e sab wirri zyón esenane,

akó e samuan ngarkwatódó büdül ne pamkolpamakla,

yabü sab zyóna warri napórre.”[§]

¹⁷ Ene tonarrdó, Yesu tóba bóktan amgol we ngarkwat bókyanórr wagó, “Godka tübyalüngam yabiób kolae tonarrdógabi, zitulkus Godón Kingzan Balngomóla minggüpanan kuri tübine!”

Yesu Tokom Wapi Baib Pam Ngibaunürr Oyaka Solkwat Atanóm

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Yesu Galili Malu kabearna nóma wamlórr, wa nis narezoreti pam nis nosenórr, Saemon, oya darrü ngi Pita,* akó Endrru. I net yagóbnürri naedó, zitulkus i wapi baib pam nis namülnürri.

¹⁹ Yesu ibü nyalórr wagó, “Yao! Kankü turram! Ka yabü sab pamkolpam bumióg[†] umul nino.”

²⁰ Darrpan güblang i ne arrkrrurri, tibiób net ola bimgattrri, da Yesuka we akyarri.

²¹ Yesu akó enezan wamlórr, akó nis narezoreti pam nis nosenórr, Zebedin olom nis, Zeims a Zon. I tibiób abpükü namülnürri butüdü, dakla net barrgüp namülnürri. Yesu akó ibü nginaunürr oyaka solkwat akyanóm.

²² Dümdüman i tibiób ab Zebedin ola amgatrri butpükü, da Yesuka we akyarri.

Yesu Pamkolpam Umulbain Yarilürr akó Dólóng Nyónónóp Tibiób Azidüdügab

(Luk 6:17-19)

[†] 4:13 Galili Malu wa wirri mülkószana. Oya nae naeana, kapórr kokea.

[‡] 4:13 Zebulun akó Naptali, [Zu pamkolpamab] zitül nis namülnürri, Galilim nidi nyaben namülnürri. [§] 4:16 Ini bóktanan küp módóga: *Godónbóka umul-kók pamkolpamab zidbain ta sab asi yarile.* 4:16 Aesaya 9:1-2 4:17

Metyu 3:2 * 4:18 Pita, Grrik bóktane oya küp módóga: *Wirri Ingülküp.*

[†] 4:19 pamkolpam bumiög, oya küp módóga: *pamkolpam amarru Godka.*

²³ Yesu we wamlórr basirr-basirr Galili kugupidü, [Zu pamkolpamab kwóbbazen müótüdü] umul bainkü akó Morroal Bóktan amgolkü Godón Kingzan Balngomólankwata. Wa pamkolpam dólóng nyónónóp tibiób blaman ia-ia azidüdüğab.

²⁴ Yesunkwata bóktana bayolórr tai kókó Sirria bwóba blamaná umul bainürr wagó, Yesu pamkolpam dólóng byónda, da i tibiób blaman azid pamkolpam igósidi we tübarrmüller oyaka, abün-abün tonarr azid nidi balmil kwarilürr: kolae samupükü nidi kwarilürr, tórrngón azid akó bidal azid nidi kwarilürr. Wa blaman dólóng we nyónónóp ibü tibiób azidüdüğab.

²⁵ Oyaka wirri pamkolpamab ngoroa zatalórr Galili prrobinsdüğabi akó Dekapolisgabi,[‡] Zerrusalem wirri basirrdüğabi, Zudia prrobinsdüğabi, akó Zodan tobarr dakla dorro ne basirr koralórr.

Metyu 5, 6, a 7:

Yesun Wirri Umulbain Bóktan Podo Kwitüdüğabi

5

5:1-7:29

¹ Yesu ene pamkolpamab ngoro nóma nosenóp, pododó we kasilürr, da mórran-mórran bainürr. Oya umulbain olmal akó ngibürr pamkolpam, oya nidi mamoan kwarilürr, oyaka we togobórr.

Bagürwóm Ia Nidipko

(Luk 6:20-23)

² Da Yesu ibü blaman umul bain we ngarkwat bókyanórr. Wagó,

³ "Bagürwóm idipako, umul nidipako ibüka arüng babula tibiób zid bainüm,
zitülkus ibü God balngomólida Kingzan!

⁴ Bagürwóm idipako, nidi yón gyaurdako,
zitülkus God sab ibü zao-zao nirre!

⁵ Bagürwóm idipako, tibiób koke nidi ikub bagürdako,
zitülkus God ibü ne blaman kla aliönüm bóktanórr, i
sab yazebrre!"*

⁶ Bagürwóm idipako, nibiób wirri ubie dümdüm
ngyabenóm Godón ilküpüdü,
zitülkus wa sab ibü ubi elakóne.

^{4:23} Metyu 9:35; Mak 1:39 ^{‡ 4:25} *Dekapolis*, oya küp módoga Grrik bóktane:
10 basirr, zitülkus ene bwóbdü 10 wirri basirr koralórr. ^{5:4} Aesaya 61:2

* ^{5:5} Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Ini tüp sab idi ipüdörre, God tüöbzanz yarilürr.* ^{5:5} Wórr Peba 37:11 ^{5:6} Aesaya 55:1-2

- ⁷ Bagürwóm idipako, pamkolpamdó gyaur nidipako,
zitülkus God ta sab gyaur inzan yarile ibüka!
- ⁸ Bagürwóm idipako, [kolkal] moboküp nibióbko,
zitülkus i sab Godón eserre!
- ⁹ Bagürwóm idipako, paud nidi ódóddako,
zitülkus God ibü sab tóba olmalbóka ngibline!
- ¹⁰ Bagürwóm idipako, wirri müp nibiób alióndako,
[dümdüm tonarranme],
zitülkus ibü God balngomólida Kingzan!
- ¹¹ "Bagürwóm yadipakla, pamkolpama yabü sab kle-kle
nóma nyalnórre, akó yabü wirri müp nóma alión korale,
akó yabükwata obae bóktan nóma büdrat korale, zitülkus
e kürü amkoman angundakla!"
- ¹² E bagürwóm akó barnginwóm kwarilünke, zitülkus
yabü wirri darrem kwitüm asise. Ene ka igósidi
byaldóla, zitülkus ngaen yabü singül kwata, prropeta nidi
ngyabenónóp, ibü ta inzan wirri müp alión kwarilürr.

*E ne Klamakla, Solt akó Zyón Klamzanakla
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)*

¹³ "E ne klamakla, soltzanakla ini tüpan pamkolpamabkü.
A solt misa ne nóma bamrüke, da ma myamem koke
soltzan ino. Wa wata kolaeana. Oya ipüdórre, amanikórre
kalkuma. Oya pamkolpama wapóre ailkü ola arrgrat-
sórrgrat yangónórre."†

¹⁴ "E ne klamakla, zyón clamzanakla ini tüpan pamkol-
pamabkü. Podo kwitudü aelorrón ne wirri basirre, wa
anikürrün ta kokea.

¹⁵ Pamkolpama zyón kla nóma sentórre, i kubó alópe
koke nganlorre. A i wata yazebrre, ama kumngyindü
emelórre. Ene zyóna blaman müotüdü pamkolpam kubó
olgabi zyón napórre.

¹⁶ Ene dadan ngarkwatódó, yabükagab zyóna ugó ki tam
pamkolpamab obzek kwata. Ene igósüm, i sab nosenórre
e ne morroal térrmen tulmil tómbapónane, akó igósüm i
sab yabü kwitüm Ab yagürnórre.

Yesu Mosesón Gida Karrkukus Byónüm Tamórr

¹⁷ "E wa igó gyagüpi tótókgu wagó, ka Mosesón Gida Buk
akó Prropetab Peba, ibü umulbain bóktan kolae byónüm
tama. Ka ugósüm koke tama ene gida kakota amanóm.

5:8 Wórr Peba 24:3-4 **5:10** 1 Pita 3:14 **5:11** 1 Pita 4:14 **5:12** 2 Krronikol
36:16; Apostolab Tórrmen 7:52 † **5:13** Solta alo kla misan ngitanda. Ini
alap-alap bóktana. Oya kùp módóga: Godón pamkolpama tibiób mis nóma
imrükre, ngibürr pamkolpama sab Godón dümdüm tonarr ia nómzyetórre?

5:14 Zon 8:12; 9:5 **5:15** Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 **5:16** 1 Pita 2:12

Ka wa Godón gida, ibü amkoman küp okaka azazinüm akó tómbapónóm tama.

¹⁸ Zitulkus módóga, ka yabü amkoman poko byaldóla: Godón Gida sab metat kwarile karrkukus bórrangórrón, ngarkwat kókó tüp a pülpüla nóma bamrüki. Godón ne gida-e karian ngi opora sab kokean bamrüke, ngarkwat kókó blaman klama sab tómbapórre.

¹⁹ "Darrü pama darrpanan Godón karian gida bóktan poko sab ne nóma alkamüle akó ngibürr kolpam umul nirre dadan kolae tónggapónóm, wa solodó yarile Godón Kingzan Balngomóldó. Godón gida bóktan poko nótó azebda akó umul bainda ngibürr kolpam dadan tonarr tómbapónóm, wa wirri yarile Godón Balngomóldó.

²⁰ Zitulkus módóga, ka yabü igó byaldóla, e wata barrbuno Godón Balngomóldó, e ne Godón ubi nóma tómbapónane. E ne gida umulbain pam akó Parrisizan nóma kwarilo, e igósidi God ne Bwób alngomólda Kingzan kokean barrbuno, zitulkus i Godón ubi amkoman kokean tómbapondako.

Yesu Ngürsilbóka Umul Bailürr

²¹ "E barrkrrurru Mosesón gida bóktan poko, ne kla nilóp mibü abalbobatal wagó, 'Ma darrü olom büdülümpükü amkalgu. Darrü olom büdülümpükü nótó emkóle, wa sab kotódó zamngóle tóba bóktan apadóm.'

²² Ka ma akó ngibürr bóktan amseldóla: ma ngürsil nóma namulo moba narezoretódó,‡ ma sab kotódó zamngolo. Akó ma nóma bóktono moba narezoretódó wagó, 'Ma susumüri-koke olomla!' ma sab zamngolo blaman Zu [balngomól byarrmarr pamab] obzek kwata. Akó ma moba narezoret igó nóma ilo, 'Ma gonggola', da God marü sab [metat bolmyan urdü] mügasile.

²³ Da ma moba [gyaur kla] Godón akyanóm nóma kaindóla Godón [altadó], [Godón Gyabi Müöt] kugupidü, akó marü wata ugósan nóma ngambangóle igó, marü narezoretan ngürsil asine marüka,

²⁴ ma moba gyaur kla altan obzek kwata we amgat, da oyaka wam saul bainüm. Ene kakóm, ma akó altadó we alkomo moba gyaur kla Godón akyanóm.

²⁵ "Darrü oloma nóma bóktanda wagó, ma darrü kolae tónggapórró akó marü kotóm nóma ódódóm kainda, e kwat-kwat saul büsai baini. E ne saul koke nóma baini, wa

^{5:18} Luk 16:17 ^{5:21} Bazeb Tonarr 20:13; Duterronomi 5:17 ‡ ^{5:22} Ngibürr Grikk bóktane tange wibalómorrón Metyu peba kugupidü, ini bóktan opor solodó dayórrüna: küp-koke pokodó.

marü sab zazdó kena müdó. Marü ma sab zaza pug umeab tangdó müngrine, marü tümün müótüdü angrinüm.

²⁶ Ka marü amkoman poko ayaldóla: ma sab kokean tubrruno, kókota ma sab moba dómdóm kari mani küp ungrino burruanóm, zazan bóktan ngarkwatódó.

Yesu Kol ó Pam Gómólankwata Umul Bain Yarilürr

²⁷ "E barrkrrurrü Mosesón gida bóktan poko, enezan yarilürr wagó, 'Ma kol ó pam gómlgu.'

²⁸ Ka ma yabü igó byaldóla, darrü pama ne kol ilküpane noma ngazokone akó oyaka ubi yarile, da wata wa ene kolae tonarr kuri tónggapóné tóba moboküpü.

²⁹ Marü tutul ilküpa ne kolae tonarr tónggapónóm noma müdüde, da ma irrua, a ugó amaik mobakagab. Ma ne moba darrü büb poko noma imruko, ene ma tai kolae kokea. A marü dudu büb ne metat bolmyan urdü noma amanikórre, amkoman kolaeán yarile.

³⁰ Marü tutul tanga ne kolae tonarr tónggapónóm noma müdüde, da itül a ugó amaik mobakagab. Ma ne moba darrü büb murr noma imruko, ene ma tai kolae kokea. A marü dudu büb ne metat bolmyan urdü noma amanikórre, amkoman kolaeán yarile.

Yesu Kol Amanikbóka Umul Bain Yarilürr

(Metyu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ "Mosesón gida bóktan poko darrü igósa wagó, 'Darrü pama ne tóba kol noma zumanike, wa akó kol amaik peba mórrag§ okyene.'

³² Ka ma yabü igó byaldóla, nadü pama tóba kol zumanike popa pokodó, a pam gómlankwata koke, da wa igósidi pam góml kol kokeo. Inzande, müóra tóba kol zirrzotoke pam góml kolóm bainüm. Wa ne darrü pampükü noma umtule, wa pam góml warile. Akó amanikürrün kol ne pama zumige, wa kol góml warile.

[Arüng Alkamül-koke Bóktan] Tónggapón Iada?

³³ "E ta barrkrrurrü Mosesón gida bóktan poko, enezan yarilürr mibü abalbobataldó wagó, 'Ma Lodón ngi noma ngiliandóla moba arüng alkamül-koke bóktan tólaelóm, ma kubó moba bóktan myamem koke singgapino.'

5:26 Luk 12:57-59 **5:27** Bazeb Tonarr 20:14; Duterronomi 5:18 **5:29** Metyu

18:9; Mak 9:47 **5:30** Metyu 18:8; Mak 9:43 § **5:31** kol amaik peba mórrag: Zu pamkolpamab darrü gida bóktan poko asi yarilürr, pama ne kolóm ubi koke noma yarile, wa kol amaik peba mórrag wialóme, da kol okyene. Ene kolan igó peba, oya dümdüma darrü müór apadóm. **5:31** Duterronomi 24:1-4; Metyu 19:7; Mak 10:4 **5:32** Metyu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18; 1 Korint 7:10-11

5:33 Lebitikus 19:12; Bótang Peba 30:2; Duterronomi 23:21

³⁴ Ka ma yabü igó byaldóla, e yabiób bóktan nóma tólbael kwarilo, e darrü kla ngilian-gu yabiób bóktan arüng akyanóm. Godón kwitüm ngyaben bwób ngilian-gu, zitülkus ene oya kingan mórran klamse.

³⁵ Akó ini tüp ngilian-gu, zitülkus ini tüp Godón wapór nisab ngón ngagón klama. Akó Zerrusalem wirri basirr ngilian-gu, zitülkus kwitüm King nótóke, ene oya tóba wirri basirra.

³⁶ E yabiób bóktan nóma tólbael kwarilo, yabiób singül ta ngiblian-gu, zitülkus e gaodó kokeakla darrpan órrngóen pul gabülprian ngitanóm akó pugan ngitanóm.

³⁷ E wata igó bóktónane wagó, 'Taia' ó 'Koke', da e wata yabiób bóktan ngarkwatódó tómbapónane. E ne ngibürr bóktan nóma amseldakla, ene wa kolaeon olomdógabi* tótókdako.

Darrem Kolae Tónggapón-gu (Luk 6:29-30)

³⁸ "E barrkrrurrü Mosesón gida bóktan pokó, enezan yarilürr wagó, 'Darrüpa paman ilküp nóma irrune, oya ilküp akó darrem irrurre. Akó darrüpa paman zirrgüp nóma alkamüle, oya zirrgüp akó darrem alkamülörre.'

³⁹ Ka ma yabü igó byaldóla, e darrem kolae tónggapón-gu! Darrü oloma ne marü tutul kwata ngorrkob nóma mómkóle tang o-e marü büódan ngitanóm, akó dakla ngorrkob emtya amkalóm.

⁴⁰ Darrü oloma ne marü kotóm nóma ódóddase moba sod mórrkenyórrüm, da marü tumum mórrkenyórr† ta ki ipa!

⁴¹ Marü gazirr pama ne arüng-arüng nóma mile tóba alóp ódódóm darrpan kan, ma ma barrkyanan kan ugó idó.

⁴² Marü ne darrü oloma darrü klamóm nóma mato-e, ma oya ekya. Akó darrü pama ne marükagab darrü kla bupso apadóm nóma kainda, ma angón-gu ene pam akyanóm.

Yabü [Moboküpdu Ubi] Blaman Pamkolpamdo Asi Yarile (Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ "E barrkrrurrü Mosesón gida bóktan pokó, enezan nilóp wagó, 'Marü moboküpdu ubi moba minggüpanandó ne olome‡ asi ki yarilün, a marü gódam-koke nótóke, ma oya alzizi amanik!'

* 5:34 Zeims 5:12; Aesaya 66:1; Metyu 23:22 5:35 Aesaya 66:1; Wórr Peba 48:2 5:37 kolaeon olom wa satanibóka apónda. 5:38 Bazeb Tonarr 21:24; Lebitikus 24:20; Duterronomi 19:21 † 5:40 tumum mórrkenyórr: Pamkolpama ene tonarr tibiób kokrrap tumum mórrkenyórr basirrüm bamel korálör्र utüm.

‡ 5:43 minggüpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amrrandóla. 5:43 Lebitikus 19:18

⁴⁴ Ka ma yabü igó byaldóla, yabü moboküpdu ubi ta ibüka asi ki koralón, yabü gómdamal-koke nidipko. Akó e tóre koralo ibünkü, yabü wirri müp nidi alióndako.

⁴⁵ Inzan poko tómbapónde, e sab igósidi oya olmalóm bainane, yabü kwitüm Ab nótökse. Abüs zyón wató zirrapónda kolae pamkolpamdó akó morroal pamkolpamdó darrpan tonarre. Akó ngup ta wató zirrapónda, dümdüm nyaben pam akó dümdüm-koke nyaben pam, ibüka.

⁴⁶ Yabü ne moboküpdu ubi wata ibüka nóma korale, moboküpdu ubi nibióbe yabükamóm, yabüka ene laró darrema? Babula! Zitulkus módoga, blaman pamkolpama inzan kaindako! [Taks mani dakabain pam] ibü moboküpdu ubi ta ibükamako, moboküpdu ubi nibióbe ibükamóm!

⁴⁷ E ne wata yabióban zonaretal morroal ngürr nóma akyandakla, ene wa müp kla ta kokea! Godónbóka umulkók nidipko, i ta inzan kaindako!

⁴⁸ Yabü moboküpdu ubi blaman pamkolpamdó asi ki koralón, da e wata igósidi [dudu kómá] koralo yabiób Abzan, kwitüm nótökse.

6

Elklaza-koke Pamkolpam Gail Iada?

¹ “E yabiób kwitüm Abankwata gyaur tórrmen tulmil* panzedó tómbapón-gu, pamkolpama asenóm. E ne ini tórrmen tulmil pamkolpamab obzek kwata nóma tómbapónorre, yabiób ngi kwit amelóm, yabü sab kwitüm Aba darrem koke nüllirre.

² “Ene pokodó, ma elklaza-koke pam ngibürr kla nóma nülinünümo, ma wa wórr bóngyalpükü panzedó alión-gu pamkolpama asenóm, zitulkus taepurranne bóktan pama inzan kaindako yabü kwóbbazen müötüdü akó wirri kwatódó wagó, kolpama ia nagürnörre. Ka yabü amkoman poko byaldóla: pamkolpama ibüzan agürdako, ibü darrem módoga. God ibü sab darrem kokean nüllirre!

³ A ma elklaza-koke pam nóma tangamtindóla, ma igó tónggapóna, marü minggüpanan gódamáta kokean umul baine.

⁴ Ene wata marükama. A marü Aba asenda, ma ne kla tómbapondóla piküpan. Sab marü darrem kla wató mókyene.

Tóreankwata Umlbain Bóktan (Luk 11:2-4)

5:48 Lebitikus 19:2; Duterronomi 18:13 * **6:1** Abankwata gyaur tórrmen tulmil módágako: elklaza-koke pamkolpam gail, tóre, akó alo bütök. **6:1** Metyu 23:5

⁵ "E tóre nómá akodakla, e taepurrane bóktan pamzan bain-gu. Ibü igósa, kubó pamkolpamab obzek kwata bórرónge tórem, kwóbbazen müótüdü akó wirri kwatódó wagó, 'Kibü kolpama ia tóserre!' Ibü ene wirri ubi pokoa. Ka yabü amkoman poko byaldóla: pamkolpama ibü blaman darrem kla kuri nülinóp; darrü myamem babula! ⁶ A ma tóre akom nómá, moba müótüdü bangrina, mamtae murrausa, da tóre moba Abdó ugón eko, asen-koke nótóke. Marü Aba asenda, ma ne kla tómbapondóla piküpan. Sab marü darrem kla wató mókyene.

⁷ "E nómá tóre bakonane, abün-abün kúp-koke bóktan opor ngiblian-gu, Godónbóka umul-kók pamkolpamazan kaindako. Ibü gyagüpítótók igósa wa, ibü goda ta arrkr-ruda, zitülkus ibü tóre kokrrapako.

⁸ E ibüzan bain-gu. Yabü babul ne klame, Aba ngaeng-gópan umul bainda, e ne klamóm atom kaindakla.

⁹ Da e ta tóre inzan bakonane:
"Kibü Ab, kwitüm nótókla,

marü ngi gyabiana; pamkolpama marü ngi ki [ótók] kwarilün.

¹⁰ Marü Kingzan Balngomóla ugó ki tam,
marü ubia ki tómbapó, ini tüpdü kwitümzanse.

¹¹ Kibü ini ngürran alo kla tilinünüm.

¹² Ma kibü kolae tonarr torrgonónóm,
ki ngibürr kolpamab kolae tonarrzan barrgondakla.

¹³ Akó kibü balngomólgu kolae tonarr tómbapónóm,
a ma kibü kolae olomdógbabi tódlóngnóm.[†]

¹⁴ "E ne ibü kolae tonarr nómá norrgonane, yabüka kolae tonarr nidi tómbapondako, yabü kwitüm Aba ta sab igósidi yabü kolae tonarr norrgorre.

¹⁵ A e ne ibü kolae tonarr koke nómá norrgonane, yabü kwitüm Aba ta sab igósidi yabü kolae tonarr koke norrgorre.

Alo Bütkankwata Umlbain Bóktan

¹⁶ "Gyaür obzek bain-gu, e alo nómá bütókane, taepurrane bóktan pamazan kaindako. I tibiób obzeksyók gyaür obzek byóndako wagó, 'Kubó pamkolpama kibü ia tómzyetörre wa, 'I alo kuri bütókrre.' ' Ka yabü amkoman poko byaldóla: pamkolpama ibü blaman darrem kla kuri nülinóp; darrü myamem babula!

¹⁷ A ma alo nómá bütóko, moba singül oele bongango-o akó moba obzek bagulo, ma bobarrzan kaindóla.

[†] **6:13** "Da Kingzan Balngomól, arüng, akó [wirri kómal zyón] marükamako, metat. [Amen]." Darrpan-darrpan Godón Bukdü, ini bóktan opor asiko (King Zeims akó Kiwai Tarena Buka). Barre Godón Bukdü ma babulako. **6:15** Mak 11:25-26

¹⁸ Marü kubó koke ia mórmzyetórre wa, ma alo kuri bütóka - wata marü asen-koke Ab nótóke, wató umul baine. Marü Aba asenda, ma ne kla tónggapóndóla piküpan. Sab marü darrem wató mókyene.

*Ini Tüpan akó Kwitan Mórrelwóm
(Luk 12:33-34)*

¹⁹ "E tüpan mórrélwóm yabióbkü ini tüpdü kari arrólóm kwób asugu. Pu akó saka sab aini kolae nirre akó góómól pama müót amkerre góómól-góómól azebóm.

²⁰ A e wa yabióbkü mórrél kwitüm ugó kwób isuam. Pu akó saka ola kokean kolae nirre akó góómól pama müót kokean amkerre góómól-góómól azebóm.

²¹ Zitülkus módóga, marü mórrél nólamase, marü moboküp wa ta ola yarile.

*Ilküp Büban Zyón Klama
(Luk 11:34-36)*

²² "Ilküp büban zyón klama. Marü ilküp nis ne ziz nómá namüli, marü dudu büb ugón wirri zyóndüma.[‡]

²³ A marü ilküp nis ne kolae nómá namüli, marü büb ugón tümündüma. Marü bübdü zyón kla ne tümündü nómade, ugón marü dudu büb kari tümündü ta kokea!

*God a Mariü Elklaza
(Luk 16:13; 12:22-31)*

²⁴ "Darrü olom gaodó kokea nis wirri pam nisabkü zagetóm. Wa kubó darrü alzizi amaike, ó oya [moboküpdu ubi] darrüdü yarile. Wa kubó darrüdü minggüpanan yarile, ó darrü ma kle-kle ngakan yarile. E gaodó kokeakla dakla Godón akó mani ótökóm darrpan tonarrdó.

²⁵ "Ini zitülkusdü, ka yabü igó byaldóla, e yabiób arrólankwata gyakolaegu igó, 'Ia ka laró elo-o ó enono?' Akó e yabiób bübankwata gyakolaegu igó, 'Ia ka laró mórrkenyórr bateno?' Da ia alo wirriana arróldágabi? Koke! Ó mórrkenyórr ia wirriana bübdügabi? Koke!

²⁶ Póyae ngabkónam kwitüdü arrmuldi. I küp koke arítódako, ó alo kokean abüldako kwób asum gyagu müötüdü. A ibü ma yabü kwitüm Aba ngabyónada. Póyae ia amkoman wirriana yabükagab? Koke! Yabü ta kwitüm Aba ngabyónada.

²⁷ Darrü yabükagab gyakolae nómada elklazam, ia wa gaodóma tóba ngyaben arratóm darrpan abüs küpüm? Koke!

6:19 Zeims 5:2-3 [‡] **6:22** Aprrapórr Yesu alap-alap moboküpboá apónda. Pama ne kwitüm mórrélwóm amkün nómá yarile, wa gail pam yarile. Wa igósidi zyóndü ngyaben yarile. Oya ilküküp inzanamli, wamaka ziza.

²⁸ "Akó e mórrkenyórrankwata iade gyakolaedakla? E gyagüpi amónam, molpokodó kubóla ia dódórr baindako. I kokean zagetódako, akó tibiób mórrkenyórr ta koke barrgüpdako.

²⁹ A ka yabü igó byaldóla, king Solomon abün arrbirrún elklaza pam enan yarilürr, a oya ma morroal mórrkenyórr ta babul kwarilürr ene pulzan.

³⁰ God ene narr twal inzan nóma püti bainda, errkya ne clamko, sab ama urdü amarrón kwarile, da ia wa ma yabü koke püti nirre? Ó! Wa ta sab yabü morroal püti nirre! E kari-karibóka amkoman bangun pamkolpamakla!

³¹ "Da e igósidi gyakolaegu igó, 'Mi kubó laró elorre? Mi kubó laró enórre? Mi ia laró mórrkenyórr bamerre?'

³² Zitülkus módóga, ene Godónbóka umul-kók nidipko ene inzan gyakolaedako ini elklaza azebóm. Yabü kwitüm Ab ama umula, e blaman ne clamomakla.

³³ A yabü gyagüpitótók ngaen-gógópan wata Godón Kingzan Balngomoldó kwarile, akó wa yabükagabi ene [dümdüm tonarróm]. Da wa sab blaman ini ne elklazako enta igósidi yabü nülirre.

³⁴ Da e igósidi gyakolaegu sab ngürrüm. Ene ngürran go tóba müpko. Darrü morroal babula, kolae akó agasilüm, darrpan-darrpan ngürra ne müp amarruda.

7

Kolpam Zaz Bain-gu

(Luk 6:37-38, 41-42)

¹ "Ngibürr kolpam zaz bain-gu, igósüm yabü ta God sab koke zaz nirre.

² Zitülkus módóga, God ta sab yabü dadanzan zaz nirre, e ngibürr pamkolpamzan zaz baindakla. Ma ne atanin klame atanindóla, ene klame marü sab ngibürra mütanirre.

³ Ia ma moba zonaretan ilküpdu püip iade ngakandóla? A marü moba ilküpdu ne nugup pokoe, ma wa koke iade asendóla?

⁴ Ia ma kubó moba zonaretódó igó iade bóktono wagó, 'Ka kya marü ilküpdu we püip urruanón,' marü ilküpdu ne nugup pokoe nómade?

⁵ Ma taepurrane bóktan pamla! Ma ngaen-gógópan moba ilküpdu ne nugup pokoe ugó irrua, da ma sab igósidi tai eseno püip arruanóm moba zonaretan ilküpügab.

⁶ "Godón gyabi elklaza e narr ume koke nülinane. I yabü sab syórr angónóm kena tübyalüngnüm. E yabiób wirri

mani kla ta kyamülab obzek kwata koke amónane. I sab tibiób wapóre ola kena nyólnüm.*

Yesu Godka Tóreankwata Umul Nyónónóp
(Luk 11:9-13)

⁷ "Yatolam Godón, da yabü sab nókyerre. Yamkülam, da e sab esenane. Mamtae alkólam, da God sab yabünkü tapakue.

⁸ Zitülkus módóga, nótó nómá yatole, sab ipüde. Nótó nómá yamküle, sab esene. Mamtae nótó nómá alkóle, God sab tapakue oyankü.

⁹ Ia yabü aodó igó pam asine, tóba oloma ne alom nómá bato-e, ia kubó ingülküp ekyene?

¹⁰ Ó wa ne wapim nómá bato-e, ia wa kubó büdülgal ekyene? Koke!

¹¹ Enana e kolae tonarr pamakla, e ma umulakla yabiób olmal morroal elklaza gail. Da amkoman, yabü kwitüm Aba sab igósidi ibü abün morroal elklaza gail yarile, oya nidi atodako.

¹² "E iazan ubi baindakla, pamkolpama yabü ne tonarr ngarkwatódó bangón kwarile, e ta ibü ene tonarr ngarkwatódó bangón kwarilo. Mosesón Gida Buk akó Prropetab Peba, ibü darrpan küp wata módóga.

Yesu Nis Kwathbóka Umul Bain Yariliúrr
(Luk 13:24)

¹³ "E suran mamtaeana barrbü, [ngarkwat-koke arróldó] tótókóm, zitülkus [metat bólmyan urdú] tótókóm, mamtae wirri taptapase. Kwat ta popadanase ola tótókóm. Abün pamkolpama barrbündasko ene mamtaedóma.

¹⁴ Ngarkwat-koke arróldó tótókóm, mamtae suranato, akó ne kwata tótókdase ola, kari müp kokease. Wata äudana kuri eserre.

Obae Prropet
(Luk 6:43-44)

¹⁵ "E umul-umul kwarilün obae prropetódógab. Yabüka nómá togobe, tumum ngakande, wamaka amkoman [sipako]: ibü bóktan tulmil wata morroalako. A ibü auma büb kugupidü büdül tarüka, wamaka amkoman nurr umea,† ibü ilklió bülión kari kokea.

* ^{7:6} Yesu alap-alap igó poko bóktanórr wagó, "E Godón Morroal Bóktan ibüka koke amgolane, ene bóktan arrkrrum akó tórrmendó angrinüm ubi-koke nidipako." ^{7:12} Luk 6:31 † ^{7:15} *nurr ume*, Mórrke-mórrke módóga: *wolves*. *Wolf* wa wirri nurr umea.

¹⁶ E sab ibü tibiób térrmen tulmildügabi nómzyetane, e nugup tibiób ngórrdügabizan bómzyatódakla. Tórez-tórez syepor zidüdügabi, pama [grreip] ngórr koke alküle. Tangel opopordógabi pamkolpama [pig] ngórr koke alküle.

¹⁷ Da módoga: morroal nugupa wata morroal küp bapónda. Kolae nugupa wata kolae küp bapónda.

¹⁸ Morroal nugup gaodó kokea kolae küp bapónóm. Kolae nugup ta gaodó kokea morroal küp bapónóm.

¹⁹ Morroal küp koke ne nugupa bapóndako, ibü singgalgórre da urdu yamserre.

²⁰ Da ene inzana, e sab ene pam tibiób térrmen tulmildügabi nómzyetane.

Ka Marübóka Umul-kókla

(Luk 13:25-27)

²¹ "Ngibürra kürü nidi karrasirrdako wagó, '[Lod], Lod!' sab Godón Kingzan Balngomoldó koke barrbüne. Wata sab idi barrbüne, kürü kwitüm Aban ubi nidi tómbapóndako.

²² Ene Godón Kot Ngürr sab noma semrróne, abün pamkolpama sab ugón kürükä bóktanorrre wagó, 'Lod! Lod! Gyaurka, ki ta marü ngidü Godón bóktan bürrat kwarilnürřü, akó ki ta kolae samu pamkolpamdgab aman kwarilnürřü, akó ki ta aüd [arüng tonarr] koke tómbapónónóp!'

²³ Da ka sab ibü igó nilnünümo igó, 'Ka yabübóka umulkókanla! Kürükagabi ugó ogob, e güblang-koke kolae tonarr tómbapón pamkolpamakla!'

Müót Balmel Pam Nisab Alap-alap Bóktan

(Luk 6:47-49)

²⁴ "Kürü ini bóktan ne pama arrkrruda akó térrmendó angrinda, wa [wirri gyagüpítótók] pamzana, tóba müót ingülküpdu nótó előrr.

²⁵ Ngupa timilülürř, tobarr naea blaman byamróklórr, akó wóra wirribóka sibsölürř. Müot enan selkalnóp, da kokean tupürr, zitulkus wa ingülküpdu alangórrón yarilürr.

²⁶ "Kürü ini bóktan ne pama arrkrruda, da ama térrmendó koke angrinda, wa gonggo pamzana, tóba müót popa nöresdó nótó előrr.

²⁷ Ngupa timilülürř, tobarr naea blaman byamróklórr, akó wóra wirribóka sibsölürř. Ene müót selkalnóp, da we tupürr. Da amkoman kolae aup tupürr!"

²⁸ Yesun blaman ene bóktana noma blakónórr, pamkolpamab ngoroa gübarirr aengóp, wa ne ngarkwatódó umul nyónónóp,

²⁹ zitülkus wa ne balngomól arüngi umul bain yarilürr, wa Mosesón gida umulbain pam nörrgrötóp.

8

Yesu Soso Azid Pam Dólóng Yónürr

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Yesu pododógabi nóma tübinürr, wirri pamkolpamab ngoroa oyaka zutalórr.

² Da módoga, Yesuka darrü soso azid pama we tamórr. Ene azid pama wakósingül we nülkamüllürr Yesun obzek kwata, da wa we bóktanórr wagó, “Lod, ka umulóla, marü ubi ne nóma yarile, ma gaodó namulo kürü [tóman] arrgonóm Godón ilküpdu.”*

³ Yesu tóba tang orrakórr, da ene pam we yamurru. Yesu oyaka we bóktanórr wagó, “Kürü ubia! Tómana ki barrgo!” Dümdüman ene pama we dólóng bainürr ene soso azidüdügab.

⁴ Da Yesu oyaka we bóktanórr wagó, “Tai turrkrru! Ma darrü olom azazilgu! A ma wam [prristdül], moba bómtyanke, da wa mariü büb sopae tai ki ngamka. Yabü ne ngaen Moses ne gida bóktan poko nökyenóp, da ene [gyaur kla] kubó [Godón Gyabi Müötüdü] idódke prrista ola urdü agasilüm marü tóman barrgonóm Godón ilküpdu. Ene igósüm, pamkolpam amtyanóm igó, marü soso azida kuri blakóne, da marü tómana kuri barrgone Godón ilküpdu.”

Yesu Gazirr Pamab Kopo Ngakan Wirri Paman [Leba Zaget Olom] Dólóng Yónürr

(Luk 7:1-10)

⁵ Yesu Kaperrna-um wirri basirrdü nóma bangrinürr, Rrom gazirr pamab kopo ngakan wirri pama† Yesuka we tamórr, da oya we yatorr tangbamtinüm.

⁶ Wagó, “Lod, kürü leba zaget olom müötüdü utase. Oya bübdü bidal azidase akó tüób karibóka-koke azid aengdase.”

⁷ Yesu oyaka we bóktanórr wagó, “Ka kubó wamo oya dólóng ainüm.”

⁸ Ene gazirr pamab kopo ngakan wirri pama oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Lod, ma amkoman wirrilä kürükagab; ka ngarkwatódó kokela marüka, ma kürü

^{*} **7:29** Mak 1:22; Luk 4:32 ^{*} **8:2** tóman arrgonóm Godón ilküpdu: Soso azid kolpam tómanpükü kwarilürr Godón ilküpdu. We ngarkwatódó, i gaodó koke kwarilürr darrü basirr ó [Godón Gyabi Müót] kal akólórrón pul basirrdü barrbünum. [†] **8:5** Rrom gazirr pamab kopo ngakan wirri pama 80 o 100 gazirr pam ngabkan yarilürr. Mórrke-mórrke módoga: centurion.

müötüdü koke tübangrino. Ma wata tae opore bókta, da kürü leba zaget oloma kubó dólóng baine.

⁹ Ka umulóla marü gaodóma ini poko tónggapónóm, zitülkus ka küób igó olomla, ka ngibürr pamab tüpana zagetdóla. Akó ngibürr gazirr pam asiko, kürü tüpana nidi zagetódako. Ka kubó darrü igó nóma ilo igó, ‘Wam!’ wa kubó wame. Akó darrü igó nóma ilo igó, ‘Tam!’ wa kubó tame. Ka kólba leba zaget olom igó nóma ilo igó, ‘Ene kla tolael!’ wa kubó tolæle. Enta inzana, azida marü bóktan kuri arrkrrue!“

¹⁰ Yesu ini bóktan nóma arrkrrurr, wa we gübarirr aengórr. Wa we bóktanórr ibüka, oya nidi mamoanónóp, wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: ka darrü inzan pam koke kuri seserró, kürü amkoman wirri arüngi nótó angunda, Isrraelóm ta kokean!‡

¹¹ Ka yabü igó poko byaldóla, abün Zu pamkolpam koke nidipako, sab blaman bwóbdügab sórrngamóle ini tüpdü: abüsa nólgbabi banikda akó abüsa nóla bótaodase. I sab nólgópe banomólörre tibiób mórran pokodó ene garrisrrwóm ne yarile Godón Kingzan Balngomól Bwóbdü, mibü wirri abalbobatalpükü Eibrra-am, Aesak, akó Zeikob.

¹² Zu pamkolpam, Godón Balngomóldó nidi ki kwarile, ibü sab tümün kwatódó amóne. I sab ola yón akó zirrgüp bótak korale.”

¹³ Yesu ene gazirr pamab kopo ngakan wirri pamdó we bóktanórr wagó, “Ugó wam müötüdü. Marü leba zaget olom ka kuri dólóng ina, mazan amkoman kanguna!”

Ene tonarr, ene azid oloma dólóng we bainürr.

Yesu Abün Pamkolpam Dólóng Nyónónóp

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴ Yesu Pitán müötüdü néma bangrinürr, da Pitán móñang we osenórr. Wa güb azid warilürr, nyórrdü utürrün.

¹⁵ Yesu oya tang we wamurrürr, oya ene azida wata we zumgatórr. Wa we bupadórr, da oya alo kla we ngóyónürr.

¹⁶ Ene simaman, pamkolpama kolae samupükü kolpam Yesuka we tübarrmülürr. Yesu kolae samu bóktanane we amalórr. Wa ta azid kolpam blaman we dólóng nyónónóp.

¹⁷ Yesu ene tonarr igósidi tólbael yarilürr Lodón bóktan küppükü ainüm, wa prropet Aesayaka ne poko bóktanórr pamkolpam dó adrratóm wagó,

“Mibü blaman azid wa tüób bamselórr,
akó wa azid aengórr mibü pabodó.”

‡ **8:10** Isrrael pamkolpama tibiób Godón pamkolpambóka ngiblian kwarilürr, a ibü amkoman bangun kari yarilürr ene gazirr pamab wirri pamdógb. **8:11** Luk 13:29 **8:12** Metyu 22:13; 25:30; Luk 13:28 **8:17** Aesaya 53:4

*Ma Ngibürr Kla Eloko Yesun Mamoanóm
(Luk 9:57-62)*

¹⁸ Yesun pamkolpamab ngoroa kal-kal yangónóp, da ibü nómá nónsenóp, wa tóba umulbain olmal we nilóp usakü Galili Malu dakla dorrodó baurrüm.

¹⁹ Darrü Mosesón gida umulbain pama Yesuka ugón tamórr, da oyaka we bóktanórr wagó, "Umulbain Pam, ka sab marüka akyalo, enana ma nega wamlo."

²⁰ Yesu ma oyaka bóktanórr wagó, "Poksab[§] tibiób ngyaben kugupi asiko akó kwitüm pýoaeab müótako. A kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, darrü ut bwób babula, ka kólba singül ne ingrino ngón ngagónóm."

²¹ Darrü Yesun umulbain oloma Yesuka we bóktanórr wagó, "Lod, ma kürü ngaen-ggóópan ok kyó basirrdü alkommólóm kólba ab gapókdó angrinüm. Ene kakóm, ka marüka ugón tókyeno."

²² Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Tókya kürüka. Büdül nidipako tibiób büdül ki balüngnüm."*

*Yesu Wirri Wór Piküp Yónürr
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

²³ Yesu tóba umulbain olmalpükü bütüdü we kasilürr, da i we ogoblórr.

²⁴ Küp amkón babul, wirri arüng wóra we tubsorr Galili Maludü. Goblola but karipoko isurrunópma. Yesu wa ugón ut yarilürr.

²⁵ Oya umulbain olmala we ogobórr Yesuka, irsümülóp, da we bóktónóp wagó, "Lod, mibü zid tinünüm! Mi brariakla!"

²⁶ Yesu ibüka bóktan we yalkommólórr wagó, "E gum iadeakla? Yabü amkoman bangun wata karia kürüka!" Yesu bupadórr, da wór akó goblol we nagóp wagó, "Piküp bainam!" Da malua we amkónórr.

²⁷ Ene bütüdü pama gübarirr aengóp. Da i we bóktónóp wagó, "Ini wa ia oloma? Wór akó malua ta oya bóktan arrkrrudaml!"

*Yesu Kolae Samupükü Pam Nis Dólóng Nyónürr
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)*

²⁸ Yesu tóba umulbain olmalpükü Gadarra wirri basirr pamkolpamab bwóbdü[†] abzilürr, malu dakla dorro. Nis pam nisa Yesun we semrrarri. Ibü büb kugupidü kolae samu koralórr. Ene pam nisa gapók balüng bwóbdügabi turürri. I kari gum angón pam nis ta koke namülnürri

§ 8:20 poks narr umezan klama. Mórrke-mórrke módóga: fox. * 8:22 Ini bóktanan küp módóga: Samuan ngarkwatódó büdül nidipako ki balüngam büban ngarkwatódó nidi narrbarinóp. † 8:28 Gadarra bwób Zu pamkolpamab tüp koke yarilürr.

akó pamkolpama ta ene kwtana koke igósidi agóltagól kwarilürr.

²⁹ Da módoga, ene pam nisa we taegwarr apórri Yesuka wagó, "Marü ubi ia larógóma kibüka, Godón Olom? Ia ma kibü wirri azid akyanóm tama? Kibü ngürr go küsila!"

³⁰ Ibükagab barrkyanan kan yarilürr, wirri tang kyamül yabüla we ololórr.

³¹ Ene kolae samua Yesun we yatop wagó, "Ma ne kibü nóma semono ini pam nisdügab, da kibü kubó ene kyamül yabülab büb kugupidü zirrtapónónómke."

³² Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "Ugó ogob!" Da ene kolae samua ene pam nis we nümgütóp, ama kyamülab bübdü we barrbünnürr. Da módoga, ene kyamül yabüla buso-buso we tübabinürr buruburuana, mengrempükü ama Galili Maludü we bagóbórr, ó ola nae baitóp büdülpükü.

³³ Ene kyamül ngabkan pama we busuóp ama Gadarra wirri basirrdü. I pamkolpam umul-umulan ngintinóp blaman ne tonarra tólbaelórr kyamüldü akó kolae samupükü pam nis nidi namülnürri.

³⁴ Da módoga, blaman ene wirri basirran pamkolpama Yesun asenóm togobórr. I oya nóma esenóp, da i oya arüngi we yatop tibiób bwób amgatóm.

9

Yesu Büb Bidal Pam Dólóng Yónürr

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Yesu butüdü kasilürr, ama malu dakla dorrodó we banikürr tóbanan wirri basirrdü.*

² Da módoga, Yesuka darrü büb bidal pam we sidüdóp, nyórrdü utürrün. Yesu ibü amkoman bangun nóma esenórr, wa ene büb bidal pamdó bóktanórr wagó, "Kürü olom, ma arüng ipa! Ka marü kolae tonarr kuri norrgonónóma!"

³ Ngibürr Mosesón gida umulbain pama tibióbbóka wagó, "Ini pama Godón pabo apadóm kainda!"

⁴ Yesu ibü gyagüpítótók yazebórr, da wa ibüka we bóktanórr wagó, "E wa inzan kolaean pokó iade gyagüpi tótókdakla yabiób moboküpü?"

⁵ Ini nis bóktan nisdügab, ia kürüka ulan nadü bóktana bóktanóm? Ia, 'Marü kolae tonarr barrgorrónako,' ta ia, 'Bupa, da ma agólóm bai?'

⁶ Da kürü ubi igósüma, e kubó ini kla umul bainane wagó, Pamkolpamab Oloman balngomól arüng asine ini tüpdü

* **9:1** tóbanan wirri basirr Kaperrna-um yarilürr.

kolae tonarr barrgonóm.” Da wa ene büb bidal pamdó bóktanórr wagó, “Ugó bupa, moba nyórr ipa, da ugó wam moba müót basirrdü.”[†]

⁷ Ene pama bupadórr, da tóba müót basirrdü we wamórr.

⁸ Pamkolpamab ngoroa nóma esenóp, ibü guma sazebórr, da Godón we yagürnóp, zitülkus wa ne balngomól arüng sekyanórr pamakan.

*Yesu Metyun Ngyaunürr Oyaka Solkwat Akyanóm
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)*

⁹ Yesu ene poko we amgatórr. Wazan wamlórr, wa [taks mani dakabain pam] we esenórr, ngi Metyu, tóba kari zaget müötüdü mórrande. Yesu oyabóka wagó, “Yao, ma kürükä tókya!”

Metyu we bupadórr, oyaka we akyanórr.[‡]

¹⁰ Ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmalpükü Metyun müötüdü néma alo yarilürr, abün taks mani dakabain pam akó kolae tonarr kolpama we togobórr, inkü alom ene tógaldó.

¹¹ Ngibürr Parrisia ene poko néma esenóp, da i Yesun umulbain olmal nümtinóp wagó, “Yabü umulbain pama iade aloda taks mani dakabain pam akó kolae tonarr kolpampükü?”

¹² Yesu ibü narrkrruóp, da bóktanórr ibüka wagó, “Azid-koke kolpam nidipako, i dokta koke amkündako, wata azid nidipko.

¹³ Da ugó ogob amkünüm ini Godón bóktanan küp ia laróga: ‘Kürü ubi inzanóma, e wata [urdü amsel lar] koke simarruane, a e ta gyaur kwarilo pamkolpamidó.’ Ka ini pokodó dümdüm ngyaben pamkolpam ngibaunüm koke tamórró, a ka kolae tonarr pamkolpam ngibaunüm tamórró Godka byalüngüm kolae tonarrdögab.”

*Küsíl Gida Bóktan Poko Ngaep Gidapükü Dabyón-gu
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)*

¹⁴ Darrü tonarr, Zon [Baptaes Bain] Paman umulbain olmala Yesun amtinüm togobórr wagó, “Parrisia akó kidi, alo bobarr iade bütókdakla, a marü umulbain olmala ma alo koke bütókdako?”

¹⁵ Yesu tóbakwata alap-alap bóktanórr ibüka wagó, “Yabü gyagüpitótók iada, pamkolpama kol amióg tóredó

[†] 9:6 Godka popadana kolae tonarr barrgon akó paman büb dólóng ain. Nizan müp darrpan ngarkwatódómamli Godka. A pamkolpamab gyagüpitótókdó, paman büb dólóng ain müpan klama kolae tonarr barrgondögabi. Yesu igósidi ene pam dólóng ainda pamkolpamab obzek kwata, ibüka igó okaka azazinüm wagó, oya ta arüng asine kolae tonarr barrgonóm. [‡] 9:9 Metyu ini peba wialómórr. **9:11** Luk 15:1-2 **9:13** Metyu 12:7; Oseyá 6:6

ia kubó gyaur-gyaur bobrrale, kol amióg pam[§] ibüka nómade? Koke! A ene ngürr sab semrróne, kol amióg pam ibükagabi néma sipüdrre. Da i sab alo ugón bütókrre.

¹⁶ "Darrü oloma küsil mórrkenyórr poko koke arrgüpe ngaep mórrkenyórrdü tae murrausüm, zitülkus ene küsil mórrkenyórr pokoa néma korrom baine, ene ngaep mórrkenyórr sab amurrute da batürre, ama tai wirri tae ine."

¹⁷ Küsil waen koke errngómörre ngaep lar sopae beledó, zitülkus ene sopae belea kubó bamkene. Waena kubó bökóne akó ene lar sopae belea kolae baine. Igósidi, küsil waen wata küsil lar sopae beledó errngómörre.* Nizan igósidi morroal pokodó namüli."†

*Yesu Ngul Olom akó Kol Dólóng Nyónürr
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)*

¹⁸ Yesu ibüka néma böktañ yarilürr, da módoga, darrü [Zu pamkolpamab kwóbbazen müót] ngakan pama ugón tübzilürr Yesuka. Wa tóba wakósingül we nülkamülürr oya obzek kwata. Yesunbóka wagó, "Kürü ngul oloma wata errkyadan kuri narrótóke. Gyaurka, kya tam moba tang oyaka amngyelóm. Igósidi wa kubó arróldó tolkomóle."

¹⁹ Da Yesu bupadórr, ene paman solkwat we akyanórr. Oyaka umulbain olmala ta zutalórr.

²⁰⁻²¹ I néma ogoblórr kwat-kwat, da módoga, darrü kola Yesun kakota we katókórr, da oya tumum mórrkenyórr zarr we yamurrürr. Ene kola óe bókan azid balmil warilürr 12 pailüm. Wa tóba gyagüpü böktañ warilürr wagó, "Ka ne kubó wata oya tumum mórrkenyórr néma yamurro, ka kubó dólóng baino."

²² Yesu tóba kakota byalüngürr, da ene kol we osenórr. Oyabóka wagó, "Ma arüng ipa, kürü olom! Marü moba amkoman banguna dólóng kuri mine." Wata ugósan ene kola we dólóng bainürr.

²³ Yesu ene Zu pamkolpamab kwóbbazen müót ngakan paman müótüdü néma bangrinürr, wa tatrror bapul pam nosenóp, akó ene pamkolpamab ngoro, yón gyaure popa nidi bódean kwarilürr.

²⁴ Yesu ene pamkolpambóka wagó, "E blamana algabi ugó baus, zitülkus ini kari ngul olom go büdül kokeo, a wa

[§] 9:15 kol amióg pam wa alap-alap Yesunbóka apónda. Yesun sab sipüdrre tóba umulbain olmaldóbab, da i sab oya gyaurdüğab alo ugón bütókrre.

* 9:17 Küsil waena por bapónda. Küsil lar sopae bele anggratóda, ma küsil waen néma errngomo, da ngaep sopae bele myamem gaodó kokea anggratóm.

† 9:17 Ini alap-alap bóktana. Küsil elklaza Yesun umulbain bóktanóm bórrangdako akó ngaep elklaza Zu pamkolpamab gidam bórrangdako.

go uto." Ene pamkolpama ma Yesun ngüóng angyalnóp, zitülkus i umul kwarilürr wagó, wa go amkoman büdülan.

²⁵ Yesu ene pamkolpamab ngoro noma zirrnaponóp pulkaka, wa we bangrinürr ngul olom ne pokodó warilürr. Wa oya tangdó omoanórr, da we bupadórr.

²⁶ Ne pokoa tómbapónórr, pamkolpama ene bóktan we ayonóp blaman ene bwób órdó ne basirr korálórr.

Yesu Ilküp Murrbausürrün Pam Nis Dólóng Nyónürr

²⁷ Yesu ene poko we amgatórr. Wa enezan wamlórr, kwat-kwat, nis ilküp murrbausürrün pam nisa oya solkwat we akyan namülnürri, da i oyaka we górrgarri wagó, "[Deibidün Olom], kibü gyaur tóse!"

²⁸ Yesu müötüdü noma bangrinürr, ene pam nisa ta bangrirri, da oyaka we turürri. Yesu ibübóka wagó, "E ia kürü amkoman angundamli igó, kürü ene arüng asine yabü dólóng ainüm?"

I bóktan yalkomórri wagó, "Ó, Lod! Ki marü amkoman angundamli."

²⁹ Yesu ibü ilküp nyamurürr da ibübóka wagó, "E kürüzan amkoman angundamli, ini tonarra wata amkoman ki tómbapó yabüka!"

³⁰ Ibü nizanab ilküpwe tomgolóp. Yesu ibü wirri arüng bóktan we nokyanoorr wagó, "E kubó darrü pam azazilgu!"

³¹ A i ene poko noma amgatrri, i Yesunkwata ene bóktan we büdrratkü aurrnürri blaman basirr-basirrdüma ene bwób órdó.

Yesu Bóktan-Koke Pam Dólóng Yónürr

³² Ene pam nisazan amgatnórr, da módoga, ngibürr kolpama Yesuka pam ugón sidüdóp. Wa koke bóktan yarilürr, zitülkus oya büb kugupidü kolae samu asi yarilürr.

³³ Yesu kolae samu noma amanikürr, ene pama bóktan we ngarkwat bókyanoorr. Pamkolpamab ngoroa gübarirr aengóp. I tibióbka bóktanónóp wagó, "Mi ngaen ta inzan kla kokean esenóp ae Israélóm!"

³⁴ A Parrisia ma tibióbka igó bóktanónóp wagó, "Satani, kolae samuab singüldü pam nótóke, oya ene arüng wató akyanda kolae samu amanóm."

Yesu Pamkolpamab Gyaur Yarilürr

³⁵ Yesu blaman ene bwóbdüma wamlórr, wirri akó kari basirrdüma, Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü umul bainkü akó Morroal Bóktan amgolkü Godón Kingzan

Balngomólankwata. Wa pamkolpam dólóng nyónónóp tibiób blaman ia-ia azidüdüğab.

³⁶ Wa pamkolpamab ngoro nóma nósenóp, ibüka kari gyaur koke yarilürr, zitülkus i kari müpdü ta koke koralórr, akó darrü tangbamtin koke esenóp. I [sipzan] koralórr, sip ngabkan pam babul nibiób koralórr.

³⁷ Yesu tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, "Abül ta kari kokea, a zaget pam ma abün kokeako ene alo kla abülüm.[‡]

³⁸ We ngarkwatódó, e Lodka tére kwarilün, abül zitülkus olom nótóke, akó oya imtinamke zaget kolpam zirrbapónóm alo kla abülüm."

10

Yesun Tóba 12 |Apostol| Irrbüñürr (Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Yesu tóba 12 umulbain olmal tóbaka ngibaunürr. Wa ibü balngomól arüng nókyenóp kolae samu amanóm ó pamkolpam dólóng byónüm blaman tibiób wirri a kari azidüdüğab.

² Ene 12 apostolab ngi módógako: ngaen-gógópan Sae-mon (akó ngiliarrón Pita), solkwat oya narezoret Endrru, Zeims akó oya zoret Zon, Zebedin olom nis nidi namülnürri,

³ Pilip, Barrtolomyu, Tomas, Metyu, taks mani dakabain pam nótó yarilürr, akó darrü Zeims, Alpeiusün olom nótó yarilürr, Tadeius,

⁴ akó darrü Saemon, ngaen Zilot* pam nótó yarilürr, dómdóm ma Zudas Iskarriot, Yesun sab nótó ingrine wirri ngi pamab tangdó.

Yesun Tóba 12 Umulbain Olmal Zirrnáponóp (Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Yesu tóba ini 12 umulbain olmal solkwat zirrnáponóp zagetóm. Ngaen-gógópan wa ikik bókrran yarilürr tibiób zagetankwata wagó, "Zu-koke nidipako, e ibü bwób

9:35 Metyu 4:23; Mak 1:39; Luk 4:44 **9:36** Bótang Peba 27:17; 1 King 22:17; 2 Kkrnikol 18:16; Izikiel 34:5; Mak 6:34 [‡] **9:37** Ini alap-alap bóktanan küp módóga: *Abün tómbapórrónako kürü amkoman angunüm, a abün zaget kolpam kokeako ibü Godka amarrum.*

9:38 Luk 10:2 ^{*} **10:4**

Zilot ngian küp aprrapórr nisamlı. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pam igó bóktandako wagó, wa ngaen gazirr pam yarilürr. Ene tonarrdó, Zilot pama Rrom pamkolpam, ene bwób nidi ngakan kwarilürr, amkoman alzizi bohan kwarilürr. Ngibürra ibükagab gazirr tómbapónónóp Rrom pamkolpampükü. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama ma igó bóktandako wagó, ene Zilot ngi, oya küp módóga: wa gum-koke, tae bamgün pam yarilürr. Darrü ngi ma Patriot.

órdóbóna tótókgu. Akó [Samarria] pamkolpamab wirri basirrdü ta inzan.

⁶ A e wata sab Isrrael Müötüdü pamkolpamdó ogobke, zitülkus i Godón bamrukürrün [sipako].

⁷ E sab ola nöma ogobo, da ini bóktan amgolamke magó, 'Godón Balngomóla minggüpanandó kuri tame!'

⁸ Azid pamkolpam dólóng nyólamke, ursilünke büdül pamkolpam, kolae sopae azid nidi balmildako dólóng nyólamke, akó kolae samu zomalónke. E ini arüng popa yazebane, darrem babul; e ta popa inzan gail kwarilo.

⁹ E [gold], [silba], akó kopa mani amarrugu yabiób pam alópdó.

¹⁰ Akó ngibürr kla amarrugu yabiób agóltagólde: angasangap angón alóp, ngibürr mórrkenyórr, ngibürr wapórdó bamel kla, akó tupuru. Zitülkus módóga, zaget paman dümdüm asine tóba alo kla azebóm ibükagab, nibiób tangbamtinda.

¹¹ "E wirri basirrdü ó kari basirrdü nöma barrbuno, basirr kolpam nümtinamke morroal tonarr olom nótóke. E wata oyaka bamilke, kókó e ene basirr sab amgütane.

¹² E müötüdü nöma barrbuno, da bóktónamke magó, 'Paud asi ki yarilün ini müötüdü!'

¹³ Ene müót kolpama yabü ne morroal nöma nöserre, ene paud wata ibüka ki yarilün. A i yabü ne morroal koke nöma nöserre, ene paua yabüka ki tolkomól.

¹⁴ Müötüdü pamkolpam ó basirr pamkolpama yabü ne morroal tonarre koke nöma yazebrre akó yabü bóktan koke nöma arrkrru kwarile, ene basirr amgütamke, wapórdó buru we bainamke.

¹⁵ Ka yabü amkoman pokó byaldóla: Godón Kot Ngürrdü, wa sab Sodom akó Gomorra[†] wirri basirr pamkolpam [kolaean darrem] nökyerre. A wa ma ini basirr pamkolpam tai wirrian kolaean darrem nökyerre.

Godón Pamkolpam Sab Akrranóm Nangónórre

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶ "E tübarrkrru! Ka yabü zirrbapóndóla arüng-koke sipzan wirri narr ume[‡] ngorodó. E umul-umul ngyaben

10:7 Luk 10:4-12 **10:10** 1 Korrint 9:14; 1 Timoti 5:18 **10:14** Apostolab Tórrmen 13:51 [†] **10:15** Sodom akó Gomorra pamkolpam kari kolae pamkolpam koke kwarilürr. God ibü nis basirr nis uri kolae nyónürr (Bwób Zitüll 19:24-25). A i Zidbain Pam Yesunbóka akó Godón Kingzan Balngomólkankwata koke barrkrrurr **10:15** Metyu 11:24 [‡] **10:16** wirri narr ume, Mórrke-mórrke módóga: *wolves*.

kwarilo gwarzan. § Akó e ta nurre pýaezan kwarilo: wa kolae tonarr koke tómbapónda.

¹⁷ E umul-umul kwarilünke pamab gum. I yabü sab wirri pamab tangdó urrbule kotóm. I yabü sab karrkukus sye-i ola nyólnórre tibiób kwóbbazen müótüdü.

¹⁸ Kürübókamde i sab yabü imarrunórre gabena akó king, ibü obzek kwata, kürükwata Morroal Bóktan am-golóm ibüka akó Zu-koke nidipako.

¹⁹ I sab yabü wirri pamab tangdó nóma urrbule kotóm, e gyakolaegu e sab iazan bóktónane akó e sab ia poko bóktónane. Zitulkus módóga, ene tonarrdó Godón Samua yabü bóktan wató nüllerre bóktanóm.

²⁰ Zitulkus módóga, yabü kubó ne bóktan yarile, yabü yabióbankagab koke yarile. Ene bóktana sab yabü Aban Samudügab tame, yabü ulitüdüğabi ne bóktan yarile.

²¹ "Pamkolpama sab tibiób zonaretal wirri pamab tangdó urrbule büdüldü arrbünum, akó abala ta sab dadanzan kairre tibiób olmaldó. Olmala sab tibiób aipalabaldó bóka bamgün kwarile akó ibü ta sab inzan wirri pamab tangdó urrbule büdüldü arrbünum.

²² Blaman pamkolpama yabü sab alzizi zomale, zitulkus e kürü mamoandakla. A kürü amkoman angunüm karrkukus nótó zamngólda kókó blakón tonarrdó, God sab oya zid ine.

²³ Yabü wirri müp nóma alión korale ene basirrdü, olgabi busuamke ama darrü basirrdü. Zitulkus módóga, ka yabü amkoman poko byaldóla: e sab koke elakónane Godón Morroal Bóktan büdrat Isrraelóm blaman ne wirri basirrdü kókóta ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab akó tüpdü nóma tolkomolo.

²⁴ "Umulbain olom wirri kokea tóba umulbain pamdógabi, akó [leba zaget olom] wirri kokea tóba wirri pamdógabi.*

²⁵ Umulbain oloman gaodóma tóba umulbain pamzan bainüm, oya ubi koke ki yarile tóba umulbain pam arrgratám. Leba zaget paman gaodóma tóba wirri pamzan bainüm, oya ubi koke ki yarile tóba wirri pam arrgratám. Da ene ta inzana: müót olom Be-elzebulbóka† ngilian

§ **10:16 gwarzan:** Zu pamkolpama gwar igó ngakan kwarilürr, wa [wirri gyagüpítötök] akó umul-umul ngaben klama. Sorazan güblang orrñgoroda, wa inzan ngyabenda. **10:16** Luk 10:3 **10:17** Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 **10:21** Mak 13:12; Luk 21:16 **10:22** Metyu 24:9, 13; Mak 13:13; Luk 21:17

* **10:24** Yesu alap-alap tóbakwata akó tóba umulbain olmalabkwata bóktanórr. **10:24** Luk 6:40; Zon 13:16; 15:20 † **10:25** Be-elzebul satanian darrü ngia. Yesu akó alap-alap tóbakwata akó tóba umulbain olmalabkwata bóktanórr: Yesu wa müót oloma; müótan kolpam umulbain olmalako.

kwarilürr, da tóba müótan kolpam sab ma amkoman kolaean ngi basil kwarile!

*Mi Wata Godón Gum Kwarilo, Pamab Koke
(Luk 12:2-7)*

²⁶ "We zitülkusdü, e inzan pamkolpamab gum koke koralo. Blaman ngablaorrón ne elklazako errkyä, sab ma ngabratörön kwarile, ó blaman barrón ne elklazako, sab amarrón kwarile panzedö.

²⁷ Ka yabüka ne poko bóktandóla tümündü, ene dadan poko sab akó ngürr zyöndü amgolamke. Ka yabü güblang küpande ne bóktan nökyenónóma, e sab mórrkakakdögabi amgolamke.[‡] ²⁸ Da e ibü gum bangóngu, büb nidi amkaldako. I ma gaodó kokeako samu amkalóm. A e Godón gum koralo, zitülkus oya arüng asine büb a samu [metat bólmyan urdü] agasilüm.

²⁹ Ia pamkolpama kubó nis kari pýoae[§] nis darrpan kari mani küpi koke nümgörre? A yabü Ab wa umula, darrüpa tüpdü nöma tupe!

³⁰ Yabü órrngóen ta blaman bótangórrónako. God blaman kla umula yabükwata.

³¹ Da e wa igósidi gumgu, zitülkus e Godón ilküpdu wirrianakla abün kari pýoepókaldögab!

*Yesun Alpin-gu Pamab Obzek Kwata
(Luk 12:8, 9)*

³² "Tóba pamab obzek kwata nótó nöma pupo baile igó, 'Ka Yesunla,' ka ta sab oya dadanzan pupaino kólba kwitüm Aban obzek kwata igó, 'Wa kürüne.'

³³ A kürü nótó nöma kalpine pamkolpamab obzek kwata, ka ta sab oya yalpino kólba kwitüm Aban obzek kwata.

*Yesu Paud Ódódóm Koke Tamórr, Wa Gazirr Turrik Sidódürr
(Luk 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ "E igó gyagüpitótókgu igó, ka wata tamórró paud ódódóm ini tüpan pamkolpamdö! Koke, ka wa paud koke sidódürrü, ka wa gazirr turrik sidódürrü!"*

³⁵ Ka ugósüm tamórró, sab ini klama tómbapónörre: siman oloma sab tóba ab bóka bamgün yarile. Óp oloma

^{10:25} Metyu 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 21:17 ^{10:26} Mak 4:22; Luk 8:17
^{‡ 10:27} mórrkakakdögabi amgol: Yesun ngyaben tonarrdó, Isrrael kantrridü, müöt tab tap tap mórrkakak kwarilürr. Umul-umulan ngibtan bóktan müöt mórrkakakdögabi amgolnóp, elklaza bumiög bwób kabedó. ^{§ 10:29} kari pýoae, Mórrke-mórrke módóga: sparrow. ^{10:33} 2 Timoti 2:12 ^{*} ^{10:34} Ini bóktanan küp módóga: Kürübókamde pamkolpama sab gazirr korale.

sab tóba aipdü bóka bamgün warile. Kolalkota ta tóba kolalkotódó bóka bamgün warile.

36 Kürübökamde, paman tóbanan müótan kolpam, sab tai oyaka bóka bamgün idi korale.

37 "Nadü oloman [moboküpü] ubi] wirria tóba ab akó aipdü, a inzan wirri moboküpü ubi babula kürüka, wa ngarkwatódó kokea kürü mamoanóm. Nadü paman moboküpü ubi wirria tóba siman olom akó ngul olomdó, a inzan wirri moboküpü ubi babula kürüka, wa ngarkwatódó kokea kürü mamoanóm.

38 Ubi-koke nótóke tóba krros bügasilüm akó kürü solkwat akyanóm,[†] wa ngarkwatódó kokea kürü wapór omkor mamoanóm.

39 Nadü olom ubi yarile tóba tüpan arról zürük amiögüm, wa sab tóba [ngarkwat-koke arról] imrüke. A nadü oloma sab tóba tüpan arról imrüke kürübökamde, wa sab tóba ngarkwat-koke arról esene.

Godón Pamkolpamab Darrem Asine

(Mak 9:41)

40 "Yabü morroal tonarre nótó néma azebda, enta igósa, wa kürü morroal tonarre apadóda. Ó kürü morroal tonarre nótó néma apadóda, enta igósa, wa Godón morroal tonarre apadóda, kürü nótó zirrkapónórr.

41 Prropet morroal tonarre nótó néma apadóda, zitülkus ene wa prropeta, wa sab prropetan darrem ipüde. Akó dümdüm ngyaben pam morroal tonarre nótó néma apadóda, zitülkus ene wa dümdüm ngyaben pama, wa sab ta dümdüm ngyaben paman darrem ipüde.

42 Ka yabü amkoman poko byaldóla: popa kolpam wata enan gübarr nae nótó néma nökyerre anónóm, zitülkus i kürü mamoan olmalako, ene oloma sab tóba darrem kla kokean arene."

11

Zon [Baptæs Bain] Pama Yesunkwata Bamtin Yarilürr

(Luk 7:18-35)

1 Yesun tóba 12 umulbain olmaldó tibiób zagetankwata ikik bökrrana néma blakónórr, wa ibü we zirrnápónóp. Tüób we wamlórr pamkolpam umul bainkü akó Morroal Bóktan amgolkü ngibürr minggüapanandó ne wirri basirr korálórr Galili prrobins kugupidü.

10:36 Maeka 7:6 [†] **10:38** krros bügasil wa igóbóka apónda igó, ma koke bangono azid aengóm akó narrótókóm Yesun mamoandógabi. **10:38** Metyu 16:24; Mak 8:34; Luk 9:23 **10:39** Metyu 16:25; Mak 8:35; Luk 9:24; 17:33; Zon 12:25 **10:40** Mak 9:37; Luk 9:48; 10:16; Zon 13:20 **11:1** Metyu 10:5

² Zon Baptaes Bain Pam ugón tümün müötüdü yarilürr. Wa nöma arrkrrurr Kerriso ne kla tómbapólórr, da wa tóba umulbain pam we zirrnapónórr oya amtinüm

³ wagó, "Kibü kóbó tüzazilnüm, ia ma módóglia nótó ki tame, prropeta noabóka apón kwarilürr, ta ia ki darrü pam akyan kwarilo?"

⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ugó alkomólam, da Zonón izazilamke, e ne poko arrkrrudakla akó ne kla basendakla:

⁵ ilküküp murrbausürrün nidi kwarilürr, errkya basendako, akó wapór bidal nidi kwarilürr, errkya agóldako. Soso azid nidi balmilnóp, errkya dólóng airrúnako. Güblang murrbausürrün nidi kwarilürr, errkya arrkrrudako. Büdül nidi kwarilürr, akó arrólako. Akó elklaza-koke pamkolpama Godón Morroal Bóktan arrkrrudako.

⁶ Bagürwóm watóke, ninis gyagüpítótók babul noakame kürükwata!"

⁷ Zonón umulbain pama nöma bakonórr, Yesu ugón pamkolpamab ngorodó bóktan we bókyanórr Zonónkwata wagó, "E wa [ngüin-koke bwóbdü] laró asenóm ogobnórró? Ia e twal asenóm ogobnórró, wóra ne kla angapda? Koke!*

⁸ Da e wa tai laró asenóm ogobnórró? Ia morroal mórrkenyórr bamelórrón pam? Koke! Morroal mórrkenyórr nidi bameldako, kingab wirrian müötüdü ng yabendako, a ngüin-koke bwóbdü koke.

⁹ Da e wa tai laró asenóm ogobnórró ngüin-koke bwóbdü? Ia prropet? Ó, ene amkoman. Ka yabü igó byaldóla, e wa amkoman wirrian pam esenarre ngibürr prropetódágab.

¹⁰ Zon we pama, Godón Wialómórrón Bóktana noanbóka apóna, God [Kerrisodó] ne poko bóktanórr wagó,

"Turrkrru! Ka sab kólba bóktan ódód pam zirrapono marü singül kwata.

Wa sab marünkü kwat wató ngagróte.'†

¹¹ Ka yabü amkoman poko byaldóla: darrü pama koke kuri tómtómólórr wirrian nótóke Zon Baptaes Bain Pamdógab. A kari ngi olom nótóke Godón Kingzan Balngomoldó, wa

* 11:5 Aesaya 35:5-6; 61:1 * 11:7 Ini bóktanan küp módóga: *Zon twalzan bongap pam koke yarilürr; wa zürük gyagüpítótók akó tae bamgün pam yarilürr.*

† 11:10 Ini Godón bóktan oporako Yesuka Zonónkwata. 11:10 Malakae 3:1

wirriana Zonkagab.[‡]

12 Zon Baptae Bain Pam wa tóba bóktan ne tonarr amgol yarilürr kókó errkyá, pamkolpama Godón Kingzan Balngomóldó zirrapón-apón bóka bamgündako akó zóngang pamkolpama arrbainüm kaindako arüngpükü.

13 Blaman prropet akó Mosesón Gida umulbain pama Godón Balngomólankwata bóktan kwarilürr, kókó ta Zon tübzilürr.

14 Da e ubi ne nómá bainane kürü bóktan amkoman angunüm: prropeta nómá wialómórr igó: God sab Ilaezan zirrsapóne, wa amkoman Zonónkwata bóktanórr.

15 Güblang noane arrkrrum, wa ki turrkrru!

16 "Ia ka ini lüolan pamkolpam larópükü nütaninümo? I kari olmalpókalzanako, pul basirrdü nidi mórrandako akó tibiób gómdamaldó górrgandako wagó,

17 "Ki yabünkü marret tatrror apul kwarilnürřü,
a e zil koke kwarilnürřü;

ki büdül yónamto wórr bato kwarilnürřü, a e yón gyaur
koke kwarilnürřü."[§]

18 Ka ini poko igósidi byaldóla, zitulkus Zon Baptae Bain Pama nómá tamórr, wa alo bütöklürr, akó waen koke enólórr. We zitulkusdü, i igó bóktandako wagó, 'Oya bübdü kolae samua nyabenda!'

19 A ka, Pamkolpamab Olom nótókla, nómá tamórró, ka alo akó anón namülnürřü. Akó we zitulkusdü, i kürübóka igó apóndako wagó, 'Ngakónam, wa barngin-koke alo akó gorrgorr bain pama! Wa [taks mani dakabain pam] akó kolae tonarr pamkolpamab gódamé!'^{*} A kürü amkoman bangun pamkolpama ne dümdüm elklaza tómbapóndako, igó poko okaka amzazildako, Godón [wirri gyagüpítótók] amkomana."

[‡] 11:11 Zon Yesun bóktan ódód pam yarilürr. Yesu tüób nómá tamórr, wa tóba Aban nyaben gida küsil yónürr, da oya Balngomól sidódürr. Zon tüób Godón Kingzan Balngomól singül kwata nyaben yarilürr. Oya kakóm, Yesu nibiób balngomólda, Godón Kingzan Balngomóldómako. Ibü nyaben kari morroal airrún ta kokeako ngaerrón pamkolpamdögab, nidi nyabenónóp Yesun tótók küsil nómá yarilürr. Ene igósidi, Yesu igó bóktanórr wagó, Godón Kingzan Balngomóldó ne pamkolpam wirriko Zonkagab. 11:13 Luk

16:16 11:14 Malakae 4:5; Metyu 17:10-13; Mak 9:11-13 § 11:17 Yesun alap-alap bóktanan küp inzana: kari olmalpókal ene tonarr pamkolpambóka apóna, tibiób gómdamal Zon akó Yesu ibübóka apóna. Pamkolpama Zonón akó Yesun alzizi nümaniknóp, zitulkus i ibü gida koke mamoaan namülnürri.

* 11:19 Yesu pamkolpam we olmalpókalpükü bütanında, zitulkus wa ne poko tómbapóna, kekam kokea pamkolpamabkö. Ene tonarr, wirri pama küp byamkün kwarilürr Zonón akó Yesun amkoman angun-gum, zitulkus i tibiób pamab bökam bagósorrón gida koke mamoaan kwarilürr. Zon alo bütök yarilürr akó waen koke enólórr, da i oya alzizi amaniköp. Yesu alo akó anón yarilürr, da i ta oya alzizi amaniköp.

*Amkoman Bangun-koke Wirri Basirr
(Luk 10:13-15)*

²⁰ Ene kakóm, Yesu barre [arüng tonarr] ne ngibürr basirrdü tómbapón yarilürr, wa ngarkwat we bókyanórr ene basirr pamkolpam wirribóka batüngüm, zitülkus i Godka kokean byalüngnónóp tibiób kolae tonarrdógabi.

²¹ Wagó, "Sab Godón ngürsila tame marüka, Korrazin wirri basirr! Akó sab Godón ngürsila tame marüka, Betsaeda wirri basirr! Ka Taerr akó Saedon wirri basirr nisdü[†] ene arüng tonarr ne nóma ki tómbapóla, ka yabüka ne arüng tonarr tómbapólórró, ene basirr pamkolpama gyaur mórrkenyórr ngaen ki bamelórre, akó urtót buru ki olokól tibiób singüldü, Godka okaka azazinüm wa, i tibiób kolae tonarrdógabi kuri tübyalüngörre.

²² Da ka yabü igó byaldóla, Godón Kot Ngürrdü wa Taerr akó Saedon pamkolpam [kolaean darrem] nókyerre. A wa ma sab yabü, Korrazin akó Betsaeda, tai wirrian kolaean darrem tókyerre.

²³ Akó mató, Kaperrna-um wirri basirr, ma ia igó gyagüpítótókdóla, God sab marü kwitüdü mómgnyele? Kokean! Ma sab bangrino tüpdü, büdülab bwóbdü![‡] Ka Sodomóm ne dadan arüng tonarr nóma ki tómbapóna, marükazan tómbapólórró, wa errkya asi ki yaril.

²⁴ Da ka marü igó ayaldóla, Godón Kot Ngürrdü wa sab Sodom pamkolpam kolaean darrem nókyerre, a wa ma mató, Kaperrna-um, marü sab tai wirrian kolaean darrem mókyene."

*Yesu Tóba Ab Yagürürr
(Luk 10:21-22)*

²⁵ Ene tonarrdó Yesu Godka bóktanórr wagó, "Ka marü agürdóla, kürü Ab, tüp a pülpulan Lod, zitülkus ma ini elklazab[§] amkoman küp iniknürrü wirri gyagüpítótók akó wirri susumüri pamdógabi, da errkya ma popa kolpamdó kuri okaka sizazina, marü kari olmalzan nidi amkoman angundako.

²⁶ Amkoman, kürü Ab, ma tónggapórró ini kwata, zitülkus marü wirri ubi inzanóm yarilürr.

Kürüka Togob Ngón Bagónóm

[†] **11:21** Taerr akó Saedon pamkolpam kolae tonarr akó Godónbóka umul-kók pamkolpam kwarilürr. **11:21** Aesaya 23:1-18; Izikel 26:1; 28:26; Zo-el 3:4-8; Eimos 1:9-10; Zekarraea 9:2-4 [‡] **11:23** büdülab bwób, Grrik bóktane módgága: Hades. **11:23** Bwób Zitül 19:24-28; Aesaya 14:13-15 **11:24** Bwób Zitül 19:24-25; Metyu 10:15; Luk 10:12 [§] **11:25** ini elklaza we poko apónda, Yesu ne poko apón yaril singül kwata.

²⁷ "Blaman kla kürü Aba kuri küliónürr. Darrü olom umul-kóka Godón Olombóka, wata Ab umul tebea. Akó darrü olom umul-kóka Abbóka, wata oya Olom umul tebea, akó wa nibiób aleanda tóba Ab okaka amzazilüm.

²⁸ "Yao, e blamana kürükä togob, yabü müp amar-rudi genggorrama nóma yazebe. Yabü ngón bagón kótó nülinünümo.

²⁹ E kürü balngomól* sipüdam akó kürü tonarr umul bainam, zitulkus ka mómók tonarrla akó ka kólba ngi kwit koke baindóla. E sab igósidi yabiób samuan ngón bagón esenane.

³⁰ Ka yabü ne ngarkwatódó balngomoldóla, wa morroala, akó ka yabü ne müp alióndóla, wa ula."

12

*Yesu [Sabadan] Loda
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)*

¹ Wirri ngarkwat babul, Yesu tóba umulbain olmalpükü Sabad ngürrdü [wit] apapana tótók yarilürr. Oya umulbain olmal aloa nóma yazebórr, da wit küp we zulkulóp, da alokü ogoblórr.*

² Parrisia nóma esenóp, i Yesuka we bóktónóp wagó, "Ngaka! Marü umulbain olmala darrü zaget tónggapóndako, gyabi ne klame Sabad ngürrandó!"

³ Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "E ia koke kuri etóngarre Godón Wibalómórrón Bóktandó, Deibid ne kla tónggapónórr, we tonarr, wa tóba pam kopopükü alom nóma yarilürr?

⁴ Wa Godón [Palae Müötüdü] bangrinürr, da prrista ne gyabi brred urrbulürr Godón obzek kwata, tóba pampükü we elorr! Wa ne gyabi yarilürr alom, Mosesón gida ngarkwatódó, i we kla elop.† Mosesón gida ngarkwatódó, wata dümdüm ibü yarilürr ene brred alom, prrist nidi kwarilürr.

⁵ Akó e ia koke etóngarre Mosesón gida wagó, blaman Sabad, prrista Zagetódako, da i ta Sabad gida alkamüldako?

11:27 Zon 1:18; 3:35; 10:15 * **11:29** *balngomól*, Mórrke-mórrke igó angrirrüna: *yoke*. *Yoke* müp amarru klama, nugup pokó-e tónggapórrón. Ene tonarr, pama *yoke* kubó zaget paman tupodó nugup-nugup ingrine müp morroal dümdüm arreratóm.

11:29 Zerremaea 6:16

* **12:1** Ene tonarr, Zu pamkolpamab gida asi yarilürr, pama alo büdül nóma ki yarile kwatana agólde, oya dümdüm asi yarile ngibürr wit küp alom darrü apapdógbab.

12:1 Duterronomi 23:25 **12:3** 1 Samuel 21:1-6 † **12:4** Prristab blaman udaizan zaget yarilürr, brred arrbünum Godón Palae Müötüdü. Darrü [singüldü prrista] ene brred Deibidün iliönürr. Oya ngi Abyatarr yarilürr (Mak 2:26).

Lebitikus 24:9

Da ene ma ugón iada? Godón ilküpdu, i ugón darrü kolae koke tónggapóndako.

⁶ Ka yabü igó byaldóla, ini pokodó pam asine wirrian nótóka [Godón Gyabi Müótüdügabi]!‡

⁷ Godón Buka igó bóktanda wa, ‘Kürü ubi inzanóma, e wata [urdü amsel lar] koke simarruane, a e ta gyaur kwarilo pamkolpamdó.’ E ne tai ini bóktanan küp umul nóma ki kwarila, e ibükwata, kolae-babul nibióbko, koke ki bóktónane igó, i kolae tonarr kuri tómbapórre.

⁸ Zitulkus módoğa, ka Pamkolpamab Olomzanla, ka Sabadan Lodla.”§

Tang Bidal Pam

(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹ Yesu ene wit apap amgatórr, ama darrü [Zu pamkolpamab kwóbbazen müótüdü] bangrinürr.

¹⁰ Da módoğa, ola darrü pam yarilürr, tutul tang bidal akó sarrpi airrün. Ngibürr Parrisiab ubi yarilürr Yesun kotóm ain bóktan amanóm tóba bóktan tulmildügabi. Da i we imtinóp wagó, “Mibü gidadógab ia taia Sabad ngürrdü pam dólóng ainüm?”

¹¹ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “Yabü darrüpan ne [sip] nóma yarile, da kukurru kugupidü néma aupe Sabad ngürrdü, ia ma ene kugupidügab koke irruno, ama kwitüdü sigasilo? Amkoman, ma ma kubó büsai-büsai aruanóm wamo.

¹² Da pam wa kari kla kokea sipdügabi. Módóga, mibü gidadógab wa taia morroal tónggapónóm Sabad ngürrdü.”

¹³ Da wa ene pam we yalórr wagó, “Moba tang ugó adrrat.”

Wa adrratórr, da oya tanga tóba gaodó alkomólórr, tai we bainürr darrü tangzan.

¹⁴ Parrisia kwóbbazen müót amgütóp, Yesun amkal bóktan we ingrinóp.

Yesu, Godón Zaget Pam

¹⁵ Yesu umul yarilürr wagó, Parrisia oya amkal bóktan tónggapón kwarilürr, da ene poko we amgatórr. Abün pamkolpama oyaka we zatalórr. Wa blaman azid is we dólóng nyónónóp,

¹⁶ da ibü arüng bóktan we nókyenóp wagó, “Ngibürr büzazilgu ka nótókla.”

12:5 Bótang Peba 28:9-10 ‡ **12:6** Yesu tóbabóka apón yarilürr. **12:7** Metyu 9:13; Oseyá 6:6 § **12:8** Sabadan Lod, oya küp módoğa: *Sabadan Wirri Pam*.

Oyakama tónggapónóm ubi bainda Sabad ngürrdü. **12:11** Luk 14:5

¹⁷ Yesu blaman ini poko igósidi tómbapónórr, Lodón bóktan küppükü ainüm, wa prropet Aesayaka ne poko bóktanórr pamkolpamidó adrratóm wagó,

¹⁸ "Ngakónam, ini kürü zaget pame, ka noan ipadórró,
ka noaka ubila akó ka noan bagürdóla.

Ka sab oyaka kólba Samu ingrino,
akó wa sab kürü dümdüm ngyabenankwata bóktan
wató ayole ibüka, Zu-koke nidipko.

¹⁹ Wa sab koke ongyal akó taegwarr yarile.

Pamkolpama oya sab wirri arüngi bóktande koke
arrkrru kwarile kwaridó.

²⁰ Wa sab koke alkamüle arrngür-arrngür surpid,
akó ne zyón klaman zyóna kari bainda, wa sab koke
itamüne,*

kókó wa sab kolae errgrro téba dümdüm balngomóle.

²¹ Zu-koke nidipko, i sab oya amkoman yangurre tibiób
zid bainüm."

Yesu akó Be-elzebul

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

²² Da ngibürr kolpama Yesuka pam ugón sidüdóp. Wa ilküküp murrbausürrün akó koke bóktan yarilürr, zitulkus oya büb kugupidü kolae samu asi yarilürr. Yesu ene pam we dólóng yónürr, wa igósidi bóktanóm bainürr akó ilküp nisa we bamgorri.

²³ Ene dudu pamkolpamab ngoroa gübarirr aengóp. I tibiób we bamtinónóp wagó, "Ia ini aprrapórr [Deibidün Olome]?"

²⁴ Parrisia nóma barrkrrurr inikwata, tibióbka we bóktanónóp wagó, "Wata kolae samuab singüldü pam Be-elzebul† nótóke, ini pam ene arüng wató akyanda kolae samu amanóm."

²⁵ Yesu ibü gyagüpítótók umul bainürr, da wa ibüka we bóktanórr wagó, "Darrü kingan balngomól bwób pamkolpama tibiób nóma bürrgrütörre, tibióbka bóka bamgünüm, ibü bwóba sab kolae baine. Ne wirri basirr ó müót pamkolpama tibiób nóma bürrgrütörre, i sab myamem dabyórrün koke kwarile.

²⁶ Da ene ta inzana, satania ne darrü téba kolae samu nóma amanike pamdógab, i ene tibiób kuri bürrgrüti. Da satanian balngomóla sab myamem koke zamngóle, da oya arünga ta sab igósidi we blakóne.

²⁷ A ka kolae samu ne Be-elzebulün arüngi nóma amandóla, da yabüka nidi atandako, i ma kolae samu noan

* **12:20** Ini bóktanan küp módóga: *Wa sab gyaur yarile taiwan arüng-koke kolpamidó*, akó *sab zao-zao yarile dam kolpamidó*. **12:21** Aesaya 42:1-4

† **12:24** *Be-elzebul* satanian darrü ngia. **12:24** Metyu 9:34; 10:25

arüngi amandako? Ini zitülkusdü i sab yabü igó zaz nirre wagó, e obaedakla e nóma bóktandakla wagó, ka kolae samu Be-elzebulün arüngi amandóla.

²⁸ A ka kolae samu amandóla Godón Samuan arüngdüğabi. Akó ini klama igó poko okaka amzazilda wagó, Godón Kingzan Balngomóla yabüka kuri tame.

²⁹ "Ka akó igó bóktono: darrü pam gaodó kokea arüng paman[‡] müötüdü popa bangrinüm, oya elklaza azebóm. Ngaen-gógópan wa ene arüng pam sye-i amróke, da ene kakóm oya müót igósidi amkene, oya elklaza azebóm.

³⁰ "Kankü koke nótóke, wa kürükä bóka bamgunda. Akó kankü pamkolpam koke nótó dakasuda, wa arngenda.[§]

³¹ Da we zitülkusdü, ka yabü igó byaldóla, God sab kolpamab blaman kolae tonarr norrgorre akó ne kolae poko bóktandako Godónkwata. A kolae poko nótó bóktanda Godón Samuankwata, God sab oya ene kolae tonarr kokean arrgone.

³² Nadü oloma ne kolae bóktan akyanda kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, God sab arrgone. A nadü oloma ne kolae bóktan akyanda Godón Samu, sab koke arrgone, errkyia ini tüpdü akó elnga tüpdü.

Nugup akó Tóba Küp

(Luk 6:43-45)

³³ "Morroal küp azebóm, marü morroal nugup warile. Marü ne kolae nugup nóma warile, marü sab alo-koke küp müiline. Ma kubó nugup tóba küpdüğabi omzyeto, wa ne tonarr küp waondo.*

³⁴ E blaman kolae balóng gwarab kupoakla! E morroal poko ia bóktónane, zitülkus e kolaeakla! Darrü oloman taea we poko bóktanda, oya moboküpdu ne klame.

³⁵ Morroal oloma tóba morroal gyagu müötüdügabi wa morroal elklaza amarruda. Kolae oloma tóba kolae gyagu müötüdügabi wa kolae elklaza amarruda.†

³⁶ "Ka yabü igó byaldóla, Godón Kot Ngürrdü, blaman pamkolpama sab tibiób küp-koke bóktan poko pupo wyóle Godka.

[‡] **12:29** Ini alap-alap bóktana. Ene darrü pam Yesu-e. Ene arüng pam satania. Yesu ini kla tónggapóne, wa pamkolpam nóma zid nirre satanian tangdögabi.

[§] **12:30** Yesu pamkolpam Godka amarrubóka ikikda. **12:30** Mak 9:40 **12:32**

Luk 12:10 * **12:33** Morroal pam, wa morroal nugupzana, akó morroal küp, oya morroal tórrmen tulmilako. **12:33** Metyu 7:20 **12:34** Metyu 3:7; 15:18; 23:33; Luk 3:7; 6:45 † **12:35** Ini alap-alap angrirrüna; gyagu müót paman moboküpua akó gyagüpítótóka, elklaza paman tórrmenako.

³⁷ Moba bóktandóbabi God marü sab [dümdüm tonarr] olomóm mine, ó moba bóktandóbabi God marü sab [kolaean darrem] mókyene.”

*Yesu Aebóka Bangónórr / Wirri Tulmil / Okaka Amzazilüm
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)*

³⁸ Da ngibürr Mosesón gida umulbain pam akó Parrisia Yesuka we bóktónóp wagó, “Umulbain Pam, ma kibünkü darrü wirri tulmil kóbó tónggapó, da ki kubó eserre, marü arüng ia amkoman Godkagabia.”

³⁹ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “Ini lüolan pamkolpam kolaeanaako akó i Godón amkoman koke angundako, zitulkus i wirri tulmilüm atodako. A ibünkü darrü wirri tulmil tónggapórrón koke yarile, wata prropet Zonakazan ne wirri tulmila tómbapónórr.

⁴⁰ Zona aüd ngürr akó aüd irrüb wirri wapian dupidüzan ngyabenórr, da ka, Pamkolpamab Olom nótókla, ta sab aüd ngürr akó aüd irrüb inzan amono auma tüp kugupidü.

⁴¹ Ngaen, Zonan nóma arrkrruóp Godón bóktan amgolde, Ninebe wirri basirr pamkolpama Godka tübyalüngóp tibiób kolae tonarrdóbabi. Da Godón Kot Ngürrdü, i sab igósidi Godón obzek kwata bórörnge ini lüolan pamkolpampükü, da sab ibü kolae tonarr idi pupo nirre. Tübarrkrru, Zonakagabi darrü wirri ngi pam aini asine! E Godka byalüngüm koke iadeakla Ninebe basirr pamkolpamzan?

⁴² Ngaen, Syiba kwina[‡] aibwóbdügabi katókórr king Solomonón [wirri gyagüpítótók] bóktan arrkrrum. Da Godón Kot Ngürrdü, ene kola sab igósidi Godón obzek kwata zamngóle ini lüolan pamkolpampükü, da sab ibü kolae tonarr wató pupainirre. Tübarrkrru, Solomonagabi darrü wirri ngi pam aini asine! E ia kürü wirri gyagüpítótók bóktan amkoman koke iade angundakla, Syiba kwinazan Solomonón wirri gyagüpítótók bóktan amkoman yangunürr?

*Kolae Samua Nóma Alkomólda
(Luk 11:24-26)*

⁴³ “Kolae samua nóma burruanda pamdóbab, wa agóltagóldase nae-koke bwóbdüma, ngón ngagón bwób byamkünkü. Wa darrü koke nóma asenda,

⁴⁴ wa tóbaka bóktanda wagó, ‘Ka ma alkomóldóla ka ne müót amgatórró.’[§] Wa nóma abzilda ene müötüdü,

12:38 Metyu 16:1; Mak 8:11; Luk 11:16 **12:39** Metyu 16:4; Mak 8:12 **12:40**
Zona 1:17 **12:41** Zona 3:5 [‡] **12:42** Syiba kwin wa Syiba kantrri ngakan warilürr, errkyá Arrabia nege. Wa Zu kol koke warilürr. **12:42** 1 King 10:1-10;
2 Krronikol 9:1-12 [§] **12:44** müót wa alap-alap paman bübbóka apónda.

wa popa yuógan, morroal pabzaurrün akó ngarkwatódó asenda.

⁴⁵ Wa tótókda, da ngibürr 7 amkoman kolaean samu we amarruda. I blamana ene müötüdü we barrbündako ola ngyabenóm. Da ene tonarrdó ene pam ugón ma tai kolaean pokodóma ngaensingülan pokodógabi. Da ene sab inzan pokoa tómbapónorré ini kolae lüölan pamkolpamdó.”

Yesun Aip akó Zoretal

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Yesuzan bóktan yarilürr pamkolpamab ngorodó, da módoga oya aip akó zoretala ugón togobórr. I pulkakak bórranglórr. Ibü ubi oyaka bóktanóm yarilürr.

⁴⁷ Darrü oloma oya we izazilürr wagó, “Yazil, marü aip akó zoretal bórrangde módágako kalkuma. Ibü ubi marüka bóktanómá.”

⁴⁸ Yesu ene pamdó bóktan we yalkomólórr wagó, “Kürü aip ia tai nótóko? Akó kürü zoretal ia tai nidipako?”

⁴⁹ Da tang we idódürr tóba umulbain olmaldó, da bóktanórr wagó, “Ngakónam, ini kürü aip akó zoretalako!

⁵⁰ Zitulkus módoga, kürü kwitüm Aban ubi ne nótó tómbapónda, wa kürü zorete, ó wa kürü bólbotó, akó wa kürü aipo.”

13

Küp Barit Paman Alap-alap Bóktan

(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Ene dadan ngürr Yesu müót amgatórr, da wa we wamórr Galili Malu kabedó. Wa we mórran-mórran bainürr.

² Wa olazan yarilürr, wirri pamkolpamab ngoroa oya amarüksimarük yangónónóp. Kan babul nóma yarilürr, da wa bütüdü igósidi we kasilürr, we mórran-mórran bainürr, dudu ngoroazan bórranglórr malu kabedó.

³ Olgabi wa ibüka abün elklazabkwata bóktan yarilürr alap-alap. Wagó,

“Darrü küp barit pama we wamórr [wit] küp tüpdü aman-aman aritüm* apapdó.

⁴ Wazan ene küp amalórr, ngibürra kwat kabedó balóklórr. Póyaea togobórr, we ololórr.

⁵ Ngibürra wirri ingülküppükü tüpdü balóklórr. Ene pokodó kari tüp yarilürr. Ene wit guba büsai-büsai igósidi tübausürr, zitulkus ene ingülküp kwitüm tüp tumuman yarilürr.

^{*} 13:2 Luk 5:1-3 ^{*} 13:3 aman-aman arit: Zu pamkolpama ngibürr alo kla aman-aman arit kwarilürr.

⁶ Abüsa nóma tübanikürr, oya urura ene küsil zid igósidi toklomóp, da odalan ngintinóp, zitülkus ibü simkün babul kwarilürr.

⁷ Akó ngibürr küpa tórezpükü sólmól pokodó balóklórr. Ene sólmóla nóma dódórr bain yarilürr, da ene wit zid ola sarrpi ninóp.

⁸ A ngibürr küpa ma morroal tüpdü balóklórr. Ene zida küp we bapónóp, ngibürra 100, ngibürra 60, akó ngibürra 30, darrpan küpdürab.

⁹ Güblang noane, wa ki turrkrru!"

Alap-alap Bóktanan Zitülkus

(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Yesun umulbain olmala togobórr oyaka, da imtinóp wagó, "Ma ia pamkolpamdó alap-alap iade bóktandóla?"

¹¹ Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, "Godón Kingzan Balngomólankwata arrón elklazabóka umul yabü aliórrünako, a ibü koke.

¹² Zitülkus módóga, noanko, sab akó oya ene tumum ngibürr iline.[†] Oya sab igósidi ngaru bapón-koke kwarile. A babul noanko, oya sab irrkine, oya kari-kari ne klame.

¹³ Ka alap-alap bóktandóla ibüka, zitülkus enana i azildako, i tai kokean asendako. Akó enana i arrkrrudako, i tai kokean arrkrrudako, akó bóktanan küp ta tai koke apadódako.

¹⁴ Da prropet Aesaya Godón igó ne bóktan wialómórr, ibüka errkyä küppükü bainda, wagó,

"'E wa sab metat arrkrru wa arrkrru kwarilo, da e ma Godón bóktanan küp tai kokean apad kwarilo.

E wa sab metat azil wa azil kwarilo, da e ma tai kokean asen kwarilo.

¹⁵ Zitülkus módóga, ini pamkolpamab moboküp karrkukus bairrúnako;

ibü güblang nabeako arrkrrum,
akó tibiób ilküp kuri murrnausóp.

Koke ne nóma, i ki eserre tibiób ilküpi,
akó i ki barrkrrue tibiób güblange,

akó i [küp ki ipüdórre] tibiób moboküpi,

akó i ki tübyalüngörre kürüka, da ka ibü igósidi ki dólóng ninünüma!"

¹⁶ "A yabü ilküpa sab bagürwóm esele, zitülkus i asendako, akó yabü güblanga sab bagürwóm arrkrrule, zitülkus i arrkrrudako!

[†] **13:12** Ini bóktanan küp módóga: *Godón Kingzan Balngomólankwata umul nótóke, God oya sab akó ngibürr umul poko iline.* **13:12** Metyu 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 **13:15** Aesaya 6:9-10

¹⁷ Zitülkus módóga, ka yabü amkoman poko byaldóla: abün prropet akó dümdüm ngyaben pamkolpam, ngaen nidi ngyaben kwarilürr, ibü wirri ubi ta asenóm yarilürr, e errkyä ne kla basendakla kürü tómbapónde, da i kokean esenóp. Akó ibü wirri ubi ta arrkrrum yarilürr, e errkyä ne poko arrkrrudakla, da i kokean barrkrrurr.”

Yesu Küp Barit Paman Alap-alap Bóktan Müsirrga Yónürr

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ “Da e tübarrkrru, küp barit paman alap-alap bóktanan küp ia laróga.

¹⁹ Ene bóktan nótó arrkrruda Godón Kingzan Balngomólankwata, da bóktanan küp koke apadóda, wa igó küpa, kwat kabedó ne küpa balókórr. Kolaeán oloma tótókda, ama oyakagab ene bóktan arrkyónda, oya moboküpü artümürrün ne klame.

²⁰ Ne küpa balókórr wirri ingülküppükü tüpdü, oyankü zamngólda, Godón bóktan dümdüman bagürwómpükü nótó apadóda.

²¹ A ene bóktana oya bübdü tai koke mórran-mórran bainda, zitülkus oya simkün babulako, da ene bóktana wirrianbóka aebókamde koke ngyabenda. Ngibürr müp tonarra nómá tótókdako oyaka ó ngibürr pamkolpama oya wirri müp alióndako, zitülkus wa Godón Bóktan amkoman angunda, wa büsai-büsai bóleanda amkoman bangun-gum.

²² Akó térezpükü sólmól pokodó ne küpa balókórr, oyankü zamngólda, Godón bóktan nótó arrkrruda. A tüpan gyakolae akó mórrélwómóm ubia Godón bóktan sarrpi aindamlí. Da ene oloma küp koke igósidi bapónda.

²³ A morroal tüpdü ne küpa balókórr, oyankü zamngólda, nótó arrkrruda akó küp apadóda, da wa küppükü igósidia, darrüpa 100, darrüpa 60, akó darrüpa 30 darrpan küpdügab.”

Trrabuban Alap-alap Bóktan

²⁴ Yesu pamkolpamdó akó darrü alap-alap bóktan adratorr. Wagó, “Godón Kingzan Balngomól inzana. Darrü pama morroal wit küp tóba apapdó iritürr.

²⁵ Darrü irrüb, blaman pamkolpam ut nómá kwarilürr, darrü kolae pama tamórr, oya gódam-koke nótó yarilürr. Wa trrabub küp we iritürr wit apapdó, da wa we amgatórr.

²⁶ Ene wit akó trrabuba darrpan pokodó we dódórr bainóp. Küpa nómá tómónóp, da we nómzyetóp.

²⁷ Apap aban zaget pama oyaka togobórr da we bóktónóp wagó, ‘Ngi pam, ia ma morroal wit küp iritürrü moba apapdó, a ene trrabuba wa nubógabi togobe?’

²⁸ Wa ibüka bóktanórr wagó, ‘Darrü kolae pama tónggapónórr ini kla, kürü gódam-koke nótóke.’ I oya we imtinóp wagó, ‘Marü ia ubia, ki ia ene trrabub aprranóm ogobo?’

²⁹ Wa bóktan yalkomólórr wagó, ‘Ki yarilün! Zitülkus e ne trrabub nóma eprrónane, e kubó ngibürr wit zidpükü kena eprrónam.

³⁰ Kya elókam, ene wit a trrabub nizana darrpan pokodó ki dódórr bainünüm kókó abül tonarr nóma semrróne. Ene ngürr ka sab abül pamkolpam nilnünümo wagó, “E trrabub ngaen-gógópan dakainamke, da kur bamelamke, sab urdú amselóm. Ene kakóm, e wit dakainamke darrpan pokodó, ama kürü gyagu müötüdü irrbünamke.” ’ ’

Karian Küpan akó Istan Alap-alap Bóktan

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-21)

³¹ Yesu ibüka akó darrü alap-alap bóktan adrratórr wagó, “Godón Kingzan Balngomól inzana, wamaka ne karian[‡] küpa, darrü pama tóba apapdó ne kla idódürr akó tüpdü irtümüller.

³² Ene karian küpa blaman küpdügab, a wa ma nóma dódórr bainda, wa wirrian zida blaman didiburr zidüdügab. Wa nugupüm bainda, da igóside kwitüm póyaea tótókdako tibiób müót balmelóm oya tizdü.”

³³ Yesu ibüka akó darrü alap-alap bóktan adrratórr wagó, “Godón Kingzan Balngomól inzana, wamaka istako,[§] kola ne kla yazebe, da abün* plaoapükü we alkomene. Ene ista kubó plaoa kugupidü ola zaget yarile, tai kókó blaman plaoa por baine.”[†]

Yesu Alap-alap Bóktan Iade Büdrratlórr

(Mak 4:33-34)

³⁴ Yesu wata blaman ini elklaza alap-alap büdrat yarilürr pamkolpamab ngorodó. Wa ibüka wata alap-alap bóktane bóktalórr.

³⁵ Blaman ini térrmen tulmila igóside tómbapónónóp Godón Wialómórrón Bóktan küppükü ainüm, wa prropetódó ne pokó bóktanórr pamkolpamdó adrratóm wagó,

[‡] 13:31 *karian*, Mórrke-mórrke módóga: *mustard*, alo misan ngitan klama.

[§] 13:33 *ist* plaoa por bapón klama. Mórrke-mórrke módóga: *yeast*. * 13:33 *abün*: Plaoa ngarkwat aprrapórr nis baek namülnürri. † 13:33 Ini alap-alap bóktanan küp módóga: *Godón Kingzan Balngomól ngaen-gógópan kariyarilürr, solkwat ma amkoman wirri bainürr*. Wa blaman bwób gwarróne, ista plaoazan wirri aindá.

"Ka sab ibüka alap-alap bóktane elklaza müsirrga ninünümo.

Ka sab amgolo, zitüldügab anikürrün ne klamko, tüp a pülpül nóma tómtómorrí."

Yesu Ene Trrabuban Alap-alap Bóktan Müsirrga Yónürr

³⁶ Yesu pamkolpamab ngoro nóma bimgatórr, wa we alkomałórr tóba müötüdü. Oya umulbain olmala togobórr, da oya we imtinóp wagó, "Ma kibü tüzazilnüm, trrabubpükü apapan alap-alap bóktanan küp ia laróga?"

³⁷ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Ne pama morroal küp iritürr, wa kótókla, Pamkolpamab Olom.

³⁸ Apap ne klame, wa ini tüpa. Morroal küp, ene pamkolpamako, God nibiób balngomólda Kingzan, akó trrabub ne klame, i kolaeon oloman pamkolpamko.

³⁹ Trrabub ne kolae pama iritürr, wa [debóla]. Abül ngürr, wa tüpan blakón tonarra akó abül zaget pam, i wa anerruako.

⁴⁰ Trrabubzan dakaindako akó darrpan pokodó urdü amseldako, tüpan blakón tonarrdó enta sab inzan pokoa tómbapóné.

⁴¹ Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab kólba anerru zirrtapónónómo, kólba Balngomól Bwóbdügab ibü dak-abainüm, pamkolpam kolae tonarr tómbapónóm nidi zirrbótakdako akó blaman, kolae elklaza nidi tómbapondako.

⁴² Ibü sab [metat bólmyan urdü] amórre. I sab yón akó tibiób zirrgüp ola bótak kwarile.

⁴³ A dümdüm ngyaben pamkolpama sab abüsazan zyón bapón kwarile tibiób Aban Balngomoldó. Güblang noane, wa ki turrkrru!"

Anikürrün Mani Alóp

⁴⁴ "Godón Kingzan Balngomól wirri mani alópzana, tüp pokodó anikürrün. Darrü pama nóma esene, wa akó kubó ngalo-e. Bagürwómpükü we alkomałe, tóba blaman kla we sel nirre, da ene mani alóppükü tüp poko we amige.‡

Kómal Pelan Alap-alap Bóktan

⁴⁵ "Godón Kingzan Balngomól akó inzana. Darrü elklaza bumióg pama kubó wame kómal pel§ amkünüm.

13:35 Wórr Peba 78:2 ‡ **13:44** Ini alap-alap bóktanan küp módóga: *Godón Kingzan Balngomoldó bangrin wirri morroala blaman tüpan klamdóbabi*. Wa mani alópzana; pama tóba blaman tüpan elklaza selbaina ene kla bumiögüm.

§ **13:45** *pel*, Mórrke-mórrke módóga: *pearl*. Oya kak mirria. Ene pela mirrian kak kugupidü dódórr bainda, küp nólama.

⁴⁶ Da kubó kómalan kla nóma esene, wa kubó alkomóle, tóba blaman kla we sel nirre, da ene pel we amige.*

Netan Alap-alap Bóktan

⁴⁷ "Godón Kingzan Balngomól akó netzana. Pama kubó ene net maludü néma adrúutrre, abün-abün obzek wapi bumige; ngibürr alóng wapi, ngibürr alóng-koke.

⁴⁸ Ene neta tai néma byamróke, da kubó néresdó ugón amrrutrre. Pama kubó bobrrone ene wapi aleanóm. Morroal kla kubó alópdó irrbünórre, akó kolae kla kubó zomale.

⁴⁹ Tüpan blakón tonarrdó sab inzan yarile. Anerrua sab ogobe kolae kolpam aleanóm dümdüm ngyaben kol-pamdógab.

⁵⁰ Kolae kolpam sab we amórre metat bólmyan urdü, i sab nóna yón akó zirrgüp bótak kwarile."

Godón Küsíl akó Ngaep Bóktan Umlubain Morroala

⁵¹ Yesu tóba umulbain olmal we nümtinóp wagó, "E ia blamana ini alap-alap bóktanab küp kuri ipüdane?"

I bóktan we yalkomólóp wagó, "Ó, ki kuri umul bairre!"

⁵² Yesu akó bóktan we yalkomólórr wagó, "Ini igó pokoa: darrü gida umulbain pam, Godón Kingzan Balngomólankwata ne nótó kuri umul baine akó ipüde, wa müót abzana, küsíl akó ngaep elklaza nótó ausda tóba gyagu müótüdügabi."†

Nazarret Wirri Basirr Pamkolpama Yesun Alzizi Amanikóp

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Yesun ene alap-alap bóktan büdrata néma blakónórr, wa ene poko we amgatórr.

⁵⁴ Da wa we wamórr tóbanan wirri basirrdü Nazarret. Wa pamkolpam ibü kwóbbazen müótüdü we umul bain yarilürr, da i gübarirr aengóp. I tibiób bóka bütünóp wagó, "Ini wa ene [wirri gyagüpítótók] nubó yazebe? Wa akó ene wirri arüng elklaza tómbapón nubó umul baine?

⁵⁵ A wa go ene müót balmel paman olome, Zosepón. Akó oya aip go Merrio. Akó Zeims a Zosep a Saemon akó Zudas enta oya zoretalko.

⁵⁶ Akó oya bólbtala ta ae ngyabendako. A wa wa ini arüng nubógabi ipüde?"

* **13:46** Ini alap-alap bóktanan küp módóga: *Godón Kingzan Balngomóldó bangrin wirri morroala blaman tüpan klamdógabi. Wa pelzana; pama tóba blaman tüpan elklaza selbaina ene pel bumiögüm.* † **13:52** Ini alap-alap bóktanan küp módóga: *Yesun amkoman bangun pamkolpam errkyia inzanako; i Godón ngaen-gógópan bóktan umulako oya gidankwata, akó i ta Yesun küsíl bóktan umulako oya Balngomólankwata.*

⁵⁷ Da i oya we alzizi amanikóp.

Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Prropet wirri ngi atendako ngibürr bwóbdü, a tóbanan basirrdü ó müót pama ama inzan koke."

⁵⁸ I oyazan amkoman koke yangunónóp, wa ola abün [arüng tonarr] koke igósidi tómbapónórr.

14

Zon [Baptaes Bain] Pam, Oya Büdül

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ Ene tonarr, Errod Galili prrobins alngomól wirri pam nóma yarilürr, wa Yesunkwata bóktan arrkrrurr.

² Tóba zaget pambóka wagó, "Ene wa amkoman Zon Baptaes Bain Pama, oya büdüldügab kuri irsümürre! Da ene arunga oyaka ene zitulkusdü zagettoda wirri [arüng tonarr] tólbaelóm."

³ Zon büdül küsil nóma yarilürr, Errod tóba gazirr pam zirrapónóp Zonón amiógüm, sye-i amelóm, tümün müötüdü zirrapónóm. Wa ini poko tóba kol Errodi-asónbókamde tónggapónórr. Errodiás ngaen-gógópan oya naret Pilipün kol warilürr. Errod oya wató urrkyónürr, da kolóm we wyónürr.

⁴ Errod Zonón tümün müötüdü zirrapónórr, zitulkus Zon oya bobarr igó ayal yarilürr wagó, "Ini gyabia, Errodiásón amiögüm moba kolóm!"

⁵ We zitulkusdü, Errodón ubi oya ugón amkalóm yarilürr büdülümpükü. Da wa Zu pamkolpamab gum yarilürr, zitulkus pamkolpamab [wirri gyagüpítótók] wata igó yarilürr, "Zon wa prropeta."

⁶ Errodón amtómól ngürran tére nóma yarilürr, Errodiásón ngul oloma zil emkalólórr wirri ngi kolpamab obzek kwata, ola nidi kwarilürr. Wa Errodón morroal barnginwóman ngitanórr,

⁷ da Errod oya [arüng alkamül-koke bóktan] we wyalórr wagó, "Ma kürüka ne klamóm tóbato-o, ka wata marü kubó mókyeno!"

⁸ Tóba aipan bóktandógabi, ngul oloma Errodón we yatorr wagó, "Ma kürü kókya aini alongalo klamdo, Zon Baptaes Bain Pam, oya singül!"

⁹ King Errod kari gyaur koke yarilürr, wa ene bóktan nóma arrkrrurr. Da módoga, wa tóba darrü gazirr pam we arüng bóktan ekyanórr Errodiásón ubi tónggapónóm, zitulkus wa oya arüng alkamül-koke bóktan uliónürr wirri ngi kolpamab obzek kwata, tére bwóbdü nidi kwarilürr.

¹⁰ Da ene gazirr pama Zonón singül we itülürr tümün müötüdü.*

¹¹ Ene singül alongalo klamdó we sidódürr, da ene ngul olom okyanórr, ama akó nótó idódürr tóba aipdü.

¹² Zonón umulbain olmala togobórr, oya büb we idüdóp gapók alüngüm. Ene kakóm, Yesun azazilüm we ogobórr.

Yesu 5,000 Pam Ngabyónürr

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Zon 6:1-14)

¹³ Yesu Zonón büdülbóka nóma arrkrrurr, da bütüdü kasilürr, da ene poko we amgatórr kolpam-koke bwóbdü tótókóm tebe-tebe. Pamkolpam ngoroa nóma barrkrrurr, i tibiób wirri basirr we zumgatlórr, da dorro kwata, wapórane, oyaka we zutalórr.

¹⁴ Yesu bütüdüğabi dorro nóma kasilürr, wa wirri pamkolpamab ngoro nósenóp, da wa kari gyaur koke yarilürr ibüka. Da azid nidi kwarilürr, wa ibü dólóng nyónónóp.

¹⁵ Abüs simaman nóma yarilürr, umulbain olmala oyaka togobórr, da i oyaka bóktónóp wagó, "Abüsa mórrandase. Ini kolpam-koke bwóba. Da ma ini pamkolpamab ngoro ugó zirrnapónónóm minggüpanan basirrdü, tibióbkü alo kla bumiögüm."

¹⁶ A Yesu ibü nilóp wagó, "I koke ogobe! E yaib ibü ngibürr alo kla nülinam!"

¹⁷ I bóktan we yalkomólóp wagó, "Kibüka aini wata 5 brredako akó nis wapiamli."

¹⁸ Da Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "Da ala simarruam kürükä!"

¹⁹ Wa pamkolpam opopordó mórranóm nilóp. Da ene bред yazeboorr akó wapi nis, kwit yazilürr, da Godón eso ekyanórr. Wa ene brred syórr nangónóp, tóba umulbain olmal nülinóp, akó umulbain olmala pamkolpam nülinóp.

²⁰ I blamana nóma elop, ibü bikóma nólóngóp. Umulbain olmala bamirrún alo poko dakainóp akó 12 alóp murrausóp.

²¹ Ne pama elop, ibü ngarkwat kókó 5,000 yarilürr, kol a karipókal, ibü koke etóngóp pamdógabi.

Yesu Nae Kvitana Tótók Yarilürr

(Mak 6:45-52; Zon 6:15-21)

²² Dümdüman ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmal we nilóp bütüdü bamselóm ó singül kwata baurrüm malu dakla dorrodó. I nóma ogoblórr, wa ene pamkolpam we zirrnapónóp.

* **14:10** Zonón tümün müötüdü angrin poko Metyu 4:12dó wialómórróna.

²³ Ene kakóm, wa tebe podo kwitudü we angürürr, tóre akom. Abüsazan mórralórr, Yesu ola ugón wata tebe püoran yarilürr.

²⁴ Ugón but ta alam kan koke yarilürr maludü. Gob-lola but wirribóka angap kwarilürr, zitulkus wóra singül kwateragabi tubsolürr.

²⁵ Sis minggüpanan nóma yarilürr, Yesu tóba umulbain olmaldó we wamórr, nae kwitana tótókde.

²⁶ I oya nae kwitana tótókde nóma esenóp, kari gum ta koke kwarilürr. Wagó, “Ini wa mórrkea!” Da gum taegwarr we apónóp.

²⁷ Dümdüman Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Moboküp karrkukus ninam! Ini kótókla. E gumgu!”

²⁸ Pita oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Lode, mató ne nómadóla, da kürü kóbó kyal mobaka tótókóm nae kwitana!”

²⁹ Yesu oyaka bóktanórr wagó, “Da yao!” Pita we banikürr butüdugabi, da wa nae kwitana Yesuka we wamlórr.

³⁰ Pita wirri wór nóma esenórr, wa gumüm we bainürr. Naedó we mórranórrma, da wirribóka taegwarr apónórr wagó, “Lod, ma kürü ugó zid kyó!”

³¹ Dümdüman Yesu tang adratórr, Pitan we emoanórr. Oyabóka wagó, “Marü amkoman bangun wata karia! Ma gyagüp-gyagüp iadela?”

³² I nizana butüdü we kasilürr. Wórapükü ta we batüllürr.

³³ Butüdü ne umulbain olmal koralórr, Yesun we yagürnóp. I we bóktónóp wagó, “Ma amkoman Godón Olomla!”

Yesu Azid Kolpam Dólóng Ninóp Genesarretóm (Mak 6:53-56)

³⁴ I malu dakla kabedó nóma baurürr, i we babzilürr Genesarret bwóbdü.

³⁵ Pamkolpama Yesun nóma emzyetóp, da i bóktan we zirrnápónóp ibüka minggüpanan ne wirri basirr koralórr, azid kolpam Yesuka amarrum. Da i we barrmüllürr.

³⁶ Da i oya we yatop, azid kolpama wata oya mórrkenyórr zarran amurrum. Nidi yamurrnóp, i blamana dólóng we bainónóp.

15

Godón Gida Abalbobatalab Gida Errgrróte (Mak 7:1-13)

¹ Da ngibürr Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama Zerrusalem wirri basirrdügabi togobórr Yesuka. Oya imtinóp

² wagó, "Marü umulbain olmala ia mibü abalbobatalab gida iade amgündako? I alom nóma kaindako, i tibiób tang inzan koke baguldako mibü gidazan bóktanda!"

³ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "E wa Godón gida bóktan poko iade amgündakla, ama yabiób abalbobatalab gida mamoandakla?

⁴ God igó yarilürr wagó, 'Ma moba aipab nis morroal angón namülün.' Akó, 'Nadü oloma tóba aipab nis nótó nómörre, büdüldü ki ingrinam.'

⁵ A e ma kolpam igó umul baindakla wagó, paman ne darrü kla asi nóma yarile tóba ab a aip nis tangamtinüm, a ma kubó igó bóktóne wagó, 'Ini Godón akyarrón klame, oya ngi klame,'

⁶ da ene oloma tóba aipab nis koke tangnamtine ene klame.* Inzan morroal kokea; yabiób gida inzan karrkukus amoande, e Godón gida bóktan poko kuri alkamülane.

⁷ E taepurrane bóktan pamakla! Prropet Aesaya wata amkoman yarilürr, yabükwata igó ne poko bóktanórr Godón ngidü wagó,

⁸ " 'God igó bóktanda wagó, "Ini pamkolpama kürü taeane [ótókdako],

a ibü moboküp ma alam kokeasko kürükagabi.

⁹ I kürü enan küp-koke ótókdako,

zitülkus i pamab bökam bagósorrón gida umul baindako, wamaka kürü gidako!" "

Kolae Tonarra Paman Moboküpüdüğabi Tótókda (Mak 7:14-23)

¹⁰ Yesu pamkolpamab ngoro ngibaunürr tóbaka tótókóm. Wagó, "Tübarrkruu akó bóktanan [küp ipüdam]!!

¹¹ Paman taedó ne klama tótókda, oya we klama koke [tómanan] ngitanda Godón ilküpüdü.† A taedögabi ne klama burruanda, wató tómanan ngitanda."

¹² Umulbain olmala oyaka togobórr, we bóktónóp wagó, "Ma ia umulóla, Parrisia ngürsilüm kuri bairre, i ene bóktan nóma barrkrrue?"

¹³ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Blaman zid, kürü kwitüm Aba koke ne kla iritürr, wa sab blaman azibe.

15:4 Bazeb Tonarr 20:12; 21:17; Duterronomi 5:16; Lebitikus 20:9 * **15:6**
Ene oloma Godón timam kuri emngyele ene klamdó. **15:9** Aesaya 29:13
† **15:11** Ini bóktanan küp módoga: oya we klama koke alngomólda kolae tonarr tónggapónóm.

¹⁴ Da e ibü elókam! I ilküküp murrbausürrün pamako, ilküküp murrbausürrün pam nidi balngomóldako. Darrü ilküküp murrbausürrün pama kamad nóma elngomóle, nizana sab upi kugupidü.”‡

¹⁵ Pita oyaka we bóktanórr wagó, “Ma kibüka ngaenggópan ene alap-alap bóktanan küp kóbó okaka simzazil!”

¹⁶ Yesu ibübóka wagó, “E ia wata umul-kókanakla ini ngibürr popa pamkolpamzan?

¹⁷ E ia kokean apadódakla? Pama ne kla aloda, bikómdü tótókda. Olgabi ama akó pulkakak we alkomolda, lae müöttüdü.

¹⁸ A paman taedógabi ne klama burruanda, moboküpüdüğabi tótókda. Ini nadü elklazako, pam we klama tómanpükü ainda Godón ilküpüdü.

¹⁹ Oya moboküpüdüğabi ini kolaean elklaza bausdako: kolae gyagüpítótók, pam amkal, kol a pam góómól, kolae sarrgiwóm tonarr, góómól, obae tiz, akó obae bóktan alión ngibürrabkwata panzedó.

²⁰ Da ene elklaza módogako, pam idi tómanan ngitandako Godón ilküpüdü. Pama go popa tómanpükü tange ta nóma elo-e, oya we klama koke tómanpükü ine Godón ilküpüdü.”§

*Zu-koke Kola Yesun Amkoman Yangunürr
(Mak 7:24-30)*

²¹ Yesu olgabi we bupadórr,* ama Taerr akó Saedon, wirri basirr nis minggüpanan, we mogob pamkolpamab bwób órdóbóna wamlórr.

²² Da módogá, darrpan Keinün kol, ola nótó ngyaben warilürr, Yesuka we katókórr. Wa inzan taegwarrkü katóklórr wagó, “Lod! [Deibidün] Olom, gyaurka, ma kürü gyaur kóse! Kürü óp oloman bübdü kolae samu yarilürr, da wa amkoman kolaean pokodómato!”

²³ Da Yesu darrü poco oyaka koke bóktanórr. Umlubain olmala oyaka we togobórr, da oya arüngi ilóp wagó, “Ini kol ugó zirrzwapó! Wa mibü solodó metat taegwarrkü akyando!”

²⁴ Yesu koldó bóktanórr wagó, “Kürü God wató zirkapónórr Isrrael bamrukürrün ne [sipko], ibüka, a ka mogob pamkolpamabkü koke tamórró.”

²⁵ Yesu wa go ene poco enan bóktanórr, da ene kola ma Yesuka natókórr, oya minggüpanan wakósingül we

‡ **15:14** Yesu Parrisiabkwata bóktanórr. **15:14** Luk 6:39 **15:18** Metyu 12:34

§ **15:20** Inzan bóktande, Yesu Parrision amtin bóktan poco yalkomólórr tang bagulankwata (15:2). * **15:21** Yesu Genesarret bwóbdü yarilürr (14:34).

nülkamülürr oya atom tóba tangamtinüm. Oyabóka wagó, "Lod, ma kürü tangkamti!"

²⁶ Yesu oya bóktan we yalkomólórr alap-alap wagó, "Dümdüm kokea, olmalab alo azeb, ama akó umedó aman."[†]

²⁷ Ene kola wagó, "Ene amkoman pokoa, Wirri Pam. A umea ta tibiób abalab tógal lorodó alodako, tógal kwitüdüğab ne burrula balókdako."[‡]

²⁸ Da Yesu oya bóktan we yalkomólórr wagó, "Kol, marü amkoman bangun kari ta kokea! Marü ubi ne klamóma, kubó tómbapóné!" Da dümdüman oya ngul oloma we dólóng bainürr.

Yesu Abün Azid Pamkolpam Dólóng Nyónónóp

²⁹ Yesu ene bwób amgatórr, da Galili Malu kabe we mamoalórr. Da podo kasilürr, ola mórran-mórran bainürr.

³⁰ Wirri kolpam ngoroa ugón togobórr oyaka. I abün azid kolpam tübarrmünürr oyaka: wapór bidal kolpam, ilküküp murrbausürrün kolpam, kolae wapór kolpam, bóktan-koke kolpam, akó ngibürr azidpükü nidi kwarilürr. Barrmüllürr, kókó Yesun wapór minggüpanan we sirrbünóp. Ibü blaman we dólóng ninóp.

³¹ Pamkolpama gübarirr aengóp ibü nóma nosenóp: bóktan-koke kolpam bóktande, kolae wapór kolpam dólóng baindi, wapór bidal kolpam agólde, akó ilküküp murrbausürrün kolpam morroal basende. Da i Isrrael pamkolpamab God we yagürnóp.

Yesu 4,000 Pam Ngabyónürr

(Mak 8:1-10)

³² Yesu tóba umulbain olmal tóbaka ngibaunürr. Ibübóka wagó, "Ka kari gyaur kokela ini pamkolpamdó, zitulkus i kankü aüd ngürr kuri amórre, da ibü darrü alo kla myamem babula. Kürü ubi babula ibü alo ngabyón-koke zirrbapónóm tibiób basirrdü. Kwat-kwat tótókde, ibü iltümüna kena tübyóng."

³³ Da umulbain olmala oya we imtinóp wagó, "Ki kubó abün alo ne noserre ini kolpam-koke bwóbdü, inzan pamkolpamab ngoro ngabyónüm?"

³⁴ Yesu ibü nümtinóp wagó, "Yabü ia nigó brredako?"

I bóktan yalkomólóp wagó, "7 Brredako akó aüdan kari wapi."

³⁵ Da Yesu pamkolpam tüpdü mórranóm we nilóp.

[†] **15:26** Yesu alap-alap Zu pamkolpambóka apón yarilürr, Godón olmal. Umea wa mogob pamkolpambóka apóna, Zu pamkolpam-koke nidipako. [‡] **15:27** Ene kola tóbabóka apón warilürr. Oya ubi, Yesu oya ta inzan karianbóka ki tangzwamtíne, umea olmalab kari alo burrulzan alodako.

³⁶ Da ene 7 brred akó aüd wapi yazebórr, Godón eso ekyanórr, syórr nangónóp, da tóba umulbain olmal nülinóp. Umulbain olmala ama akó pamkolpam we nülinóp.

³⁷ I nóma elop, ibü blaman bikóma nólóngóp. Da umulbain olmala 7 alóp murrnausóp, ne alo pokoa baminürr.

³⁸ Ne kolpama elop, pam blaman kóta 4,000 kwarilürr, kol a karipókal koke etóngóp.

³⁹ Yesu pamkolpamab ngoro tibiób basirrdü we zirrnápónóp, solkwat tüób butdü we kasilürr, ama Magadan bwób órdóbóna we wamórr.

16

Yesun / Wirri Tulmilüm/ Yatop

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Ngibürr Parrisi akó [Sadusi pama] Yesuka togobórr oya apókóm, da i oya we yatop darrü kwitümgab wirri tulmil tónggapónóm, ibü igó pokó amtyanóm wagó, oya arüng amkoman Godkagabia.

² Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “Abüsa nóma btooe, e igó bóktónane wa, ‘Sab morroal ngürrase, zitülkus pülpül óe-óea.’

³ Akó irrbianande e igó bóktónane wagó, ‘Errkya ngup ngürra, zitülkus pülpül óe-óea akó tümün-tümüna.’ E umulakla bwób tonarr apónóm, a e ma gaodó koke iadeakla Godón tulmil bómzyatóm, errkya ne tonarra tómbapóndako?*

⁴ Ini lüolan pamkolpam kolaeanaako akó i Godón amkoman koke angundako, zitülkus i kürü wirri tulmilüm atodako. A ibünkü darrü wirri tulmil koke tónggapórrón yarile, wata prropet Zonakazan ne wirri tulmila tómbapónórr.”†

Yesu ibü we nümgütóp, da we wamórr.

Parrisi a Sadusi Pam, Ibü Kolae Umulbain Bóktan
(Mak 8:14-21)

⁵ Da umulbain olmala ta malu dakla dorro we baurrürr, Yesu ne yarilürr. Ibü bamrükürr brred amarrum inkü.

^{16:1} Metyu 12:38; Luk 11:16 * ^{16:3} Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó, atang opor 2 akó 3 babulako. † ^{16:4} Zona ngaen aüd ngürr wapian dupidüzan amanórr, Yesu sab ta aüd ngürr gapókdó yarile.

16:4 Metyu 12:39

⁶ Yesu ibüka we bóktanórr wagó, “E ta mamka! E umulumul kwarilün Parrisi akó Sadusi pam, ibü istabkwata.”‡

⁷ I tibiób we ikik koralórr wagó, “Wa igósidi bóktanda, zitülkus mi brred koke tübarrmüna.”

⁸ Yesu umul bainürr i ne poko bóktan kwarilürr, da ibü nümtinóp wagó, “E iade ikikdakla yabióbka wa, ‘Mibü brred myamem babula.’?”

⁹ E ia [küp apad] küsilanakla? Yabü ia koke ngambangólda, ka ne 5 brred syórr nangónarre 5,000 pam ngabyónüm? E ene bamirrún alo pokodógab ia nigó alóp murrnausnarre?

¹⁰ Akó ene 7 brrede, ka akó 4,000 pam ngabyórró. Yabü ia koke ngambangólda, e akó olgabi nigó alóp murrnausnarre, ne pokoa baminürr?

¹¹ E wa küp tai koke iade apadódakla, ka yabüka brredankwata koke bóktan namüla? Yabiób tai ngabkónamke Parrisi akó Sadusi pam, ibü istdüğab!”

¹² Da ene pokodó umulbain olmala küp we esenóp, wa ibüka igó poko koke bóktan yarilürr tibiób morroal ngabkanóm brredan istdüğab, a wa Parrisi akó Sadusi pam, ibü kle-kle umulbainankwata bóktan yarilürr.

Pita Yesun Müsirrga Yónürr (Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Yesu wamórr we bwóbdü, Sesarria Pilipi§ wirri basirr nege. Wa tóba umulbain olmal nümtinóp wagó, “Pamkolpama ia bóktandako, ka nótókla, Pamkolpamab Olom?”

¹⁴ I oyabóka wagó, “Ngibürr pamkolpama igó bóktandako wagó, ma Zonla, [Baptaes Bain] Pam. Ngibürra ma igó bóktandako wagó, ma prropet Ilaezala, ngibürra wagó, ma prropet Zerremaeala, akó ngibürra go wagó, ma darrü prropetla, ngaen nótó tamórr.”

¹⁵ Wa ibü nümtinóp wagó, “A yadi, e wa ia gyagüpi tótókdakla kürükwata, ka nótókla?”

¹⁶ Saemon Pita bóktan yalkomólórr wagó, “Ma ene [Kerrisola], arról Godón olom.”

¹⁷ Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Marüka barnginwóm ki yarilün, Saemon Pita, Zonón olom! Ini amkoman bóktana popa pamdógab koke tame. A marüka ini bóktan kürü Aba okaka simzazile, kwitüm nótókase!

‡ **16:6** *istabkwata* wa igó poko bóktanda wagó, *ibü kolae tonarrabkwata*. Ist plaoa por bapón klama. Mórrke-mórrke módóga: yeast. Kari ist burua plaoa wirri ainda. Ini alap-alap bóktan inzana: ista plaoazan wirri ainda, Parrisi akó Sadusi pam, ibü kolae bóktan tulmila pamkolpamab gyagüpítotók kolaedó amarru kain kwarilürr. **16:6** Luk 12:1 § **16:13** *Sesarria Pilipi*: Pilip king Erródón siman olom yarilürr. Wa ene basirr elórr, da tóba ngi ekyanórr. Igósidi, Sesarria Pilipi, oya küp módóga: *Pilipün Sesarria*.

¹⁸ "Akó ka marü igó ayaldóla, ma Pitala.* Ini wirri ingülküp kwitüm, ka sab kólba sos we elo. Büdülan arünga sab kürü sos kokean [ut-ut ine].

¹⁹ Ka sab marü balngomól arüng mókyeno pamkolpam ok bainüm ia Godón Kingzan Balngomóldó barrbünum, ta ia koke.[†] Ma ini tüpdü pamkolpam ne kla tómbapóngum nólenónómo, ka ta kwitüm kuri nólenónóma, akó ma tüpdü pamkolpam ne kla ok ninünümo, ka ta kwitüm ok kuri ninünüma."

²⁰ Yesu tóba umulbain olmal arüng bóktan we nókyenóp wagó, "Darrü pam azazilgu igó, ka ene Kerriso módogla."

*Yesu Tóba Azid Aeng akó Büdülankwata Bóktanórr
(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)*

²¹ Ene ngürrdüğabi, Yesu tóba umulbain olmaldó tóba panzedó we pupo bainürr wagó, "Ka sab Zerrusalem wirri basirrdü wamo abün-abün azid aengóm [balngomól byarrmarr pamdógabi], wirri prristdüğabi, akó Mosesón gida umulbain pamdögabi. Sab kürü büdülümpükü kómkólörre a aüd ngim ngürrdü, God kürü sab kürsümüle arróldó."

²² Pita oya tebe-tebe pokodó idódürr, da wa oya agórr wagó, "God gyaur ki yarilün marüka! Inzan klama sab kokean ki tómbapó marüka!"

²³ Yesu tübyalüngürr, da Pitaka bóktanórr wagó, "Yaya kürükagab, satani, ma kakota alkomól! Ma kürü kwat murrausüm kaindóla. Zitulkus módoga, ma Godón elklaza koke gyagüpi amandóla, a marü gyagüpitótók tüpan elkazadóma."

²⁴ Yesu tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, "Nadü oloman ubi yarile kürükä solkwat akyanóm, wa tóbabóka imrüke. Wa tóba krros bügasile azid aengóm kazan, ó kürükä solkwat tókyale.

²⁵ Zitulkus módoga, nadü olom ubi yarile tóba tüpan arról zid ainüm, wa sab tóba [ngarkwat-koke arról] imrüke. A nadü oloma sab tóba tüpan arról imrüke kürübökamde, wa sab tóba ngarkwat-koke arról esene.

²⁶ Ia laró morroala, darrü pama ini tüpan elklaza blaman azebóm, a tóbanan ngarkwat-koke arról ma ki imrüke? Ia darrü kla asine, wa tóba ngarkwat-koke arról sab ia salkomóle? Babula!

²⁷ "Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, tótók kari pokola kólba Aban [wirri kómal zyónpükü] akó kólba anerrupükü.

* **16:18** Pita, Grrik bóktane oya küp módoga: *wirri ingülküp*. † **16:19** Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Ka sab marü key mókyeno Godón Balngomól Bwób mamtae tapakum*. **16:19** Metyu 18:18; Zon 20:23 **16:24** Metyu 10:38; Luk 14:27 **16:25** Metyu 10:39; Luk 17:33; Zon 12:25

Ka sab darrem nüliónünümo darrpan-darrpan pam tibiób tórrmen ngarkwatódó.

²⁸ Ka yabü amkoman poko byaldóla: e ngibürr aini nidipakla bórrangórrón, sab koke narrbarino kókó ka, Pamkolpamab Olom nótókla, nómá tamo, kólba king ngi baterrón, pamkolpam balngomólóm.”

17

Yesun Büba Darrü Tonarr Bainürr (Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ 6 Ngürr kakóm, Yesu ibü yazebórr, Pita, Zeims, akó Zon, Zeimsün zoret. Wa ibü tibióban imarrurr wirri pododó.

² Ibü obzek kwata oya büba darrü tonarr bainürr. Oya obzeka abüszan zyón bapón yarilürr, akó oya mórrkenyórrapükü ta gabüplie ongang bapón kwarilürr.

³ Da módóga, Moses akó Ilaeza* ibüka okaka tübyórri, Yesukü ikikdi.

⁴ Pita Yesuka bóktanórr wagó, “Lod, mi morroal ainizanakla! Marü ubi ne nómá yarile, ka kubó aüd twal müöt balmelo, darrü marünkü, darrü Mosesónkü, darrü Ilaezankü.”

⁵ Pita enezan bóktan yarilürr, da módóga, zyónan pülpül pokoa we tamórr ibü sisingül. Akó bóktan bómgóla we sidörükürr pülpül pokodógab wagó, “Ini kürü kólbanan Olome. Kürü [moboküpü ubi] oyakama. Ka kari bagürwóm kokela oyaka. Oya bóktan amkoman ipadólamke!”

⁶ Ene aüd umulbain olmala ene bóktan nómá barrkrrurr, i kari gum ta koke koralórr. I balókórr, obzek tüpdü.

⁷ Yesu ibüka we tamórr da ibü namurróp. Ibübóka wagó, “Ugó bazeb! Gumgu!”

⁸ I ngabkanóm ilküp nómá kwit bainóp, i ngibürr pam koke nosenóp, wata Yesun tóbanan esenóp.

⁹ I pododógabizan tübabilürr, Yesu ibü arüng bóktan nökyenóp wagó, “Darrü olom azazilgu, e ne kla esenane, ngarkwat kókó God kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, sab büdüldügab nómá kürsümüle.”

¹⁰ Da umulbain olmala oya we imtinóp wagó, “Mosesón gida umulbain pama iade bóktandako wagó, Ilaeza sab ngaen-gógópan wató tame akó [Kerriso] ama solodó tame?”

16:27 Metyu 25:31; Rrom 2:6 **17:1** 2 Pita 1:17-18 * **17:3** Moses akó Ilaeza ngaerrón prropet nis namülnürri. **17:5** Aesaya 42:1; Metyu 3:17; 12:18; Mak 1:11; Luk 3:22 **17:10** Malakae 4:5

¹¹ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ilaeza[†] wa tótókda, ugósüm blaman elklaza tibiób gaodó akonóm.

¹² A ka yabü igó byaldóla, Ilaeza wa kuri tamórr, da pamkolpama oya koke emzyetóp akó i tibiób ubidügab kolae tómbapónónóp oyaka. Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, ta sab dadan ngarkwatódó azid aengo ibü tulmildügab."

¹³ Ene pokodó, Yesun umulbain olmala küp we esenóp wagó, Yesu ibüka Zon [Baptaes Bain] Pam, oyakwata bóktanda.

*Yesu Kolae Samupükü Olommokur Dólóng Yónürr
(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43)*

¹⁴ Yesu tóba aüd umulbain olmalpükü nóma alkomólórr pamkolpamab ngorodó, darrü pama Yesuka tamórr, wakósingül nülkamülürr oya obzek kwata.

¹⁵ Oyabóka wagó, "Wirri Pam, gyaurka, ma kürü olom gyaur ese! Wa kari azid kokea. Ene azida oya nóma amiógda, oya tüpdü singalkalda akó ola pepes apón yarile. Abün münüm wa urdü ó naedó aupda.

¹⁶ Ka go marü umulbain olmaldó idüda, a ibü gaodó koke yaril oya dólóng ainüm."

¹⁷ Yesu blamandó bóktan yalkomólórr wagó, "E amko-man bangun-koke akó kolae tonarr lüöl pamkolpamakla! Ka ia yenkü nadüzan ngarkwat ngyabelo? Kürüka kari müp kokea metat yenkü ngyabenóm yabü amkoman bangun kokede. Ala sidüdam ene olommokur kürüka!"

¹⁸ Yesu ene kolae samu agórr ene olommokur amgatóm, da wa ene olommokurdügabi tubrranórr. Wata ugósan ene olommokura dólóng bainürr.

¹⁹ Da umulbain olmala Yesuka we togobórr tebe-tebe pokodó, oya amtinüm. Wagó, "Ia ki gaodó koke iade korala kolae samu amaiküm?"

²⁰ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Zitülkus módóga, yabü ne amkoman bangune gaodó kokea! Zitülkus módóga, ka yabü amkoman poko byaldóla: yabü amkoman bangun ne inzan kari nóma warile, wamaka karian küpa, da e ini podo kuri ilane wagó, 'Algabi ugó bupa, ama aum wam!' Da igósidi kuri wame! Blaman Godón ubi ngarkwatódó elklaza sab igósidi yabüka popadan kwarile tómbapónóm!"‡

† **17:11 Ilaeza:** Yesu igó umul yarilürr wagó, ini alap-alap bóktan yarilürr. Ini Ilaeza, Zon [Baptaes Bain] Pam yarilürr. ‡ **17:20 Ngibürr** Grik bóktane tange wibalómórrón pebadó, atang opor 21 asine. Igó bóktanda wagó, "Wata tórea amaik yarile inzan kla. Darrü kla myamem babula." (Mak 9:29) **17:20** Metyu 21:21; Mak 11:23; 1 Korint 13:2

*Yesu Akó Nis Ngim Tóba Büdülankwata Bóktanórr
(Mak 9:30-32; Luk 9:43-45)*

²² Umulbain olmala darrpan pokodó nómá kwób bazenórr Galilim, Yesu ibübóka wagó, “Darrüpa sab kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, pamkolpamab tangdó küngrine.

²³ I sab kürü büdülümpükü kómkórre, da aüd ngim ngürrdü, God sab kürü ugón kürsümüle arróldó.” Ini bóktan arrkrrudi, oya umulbain olmal kari gyaur ta koke kwarilürr.

[Godón Gyabi Müótan] Taks Mani

²⁴ Yesu tóba umulbain olmalpükü Kaperrna-um wirri basirrdü nómá tamórr, Godón Gyabi Müótan taks mani dakabain pama Pitaka togobórr. Oya imtinóp wagó, “Yabü umulbain pama Godón Gyabi Müótan taks mani§ ia arrbündä?”

²⁵ Pita ibübóka wagó, “Ó, wa ta arrbündä!”

Pita Yesun müötüdü nómá bangrinürr, ngaen-gógópan Yesu wató bóktanórr wagó, “Saemon,* marü gyagüpítótók iada? Ini tüpan kinga taks mani ia nibióbkagab azebdako? Ia tibiób bwób pamkolpamdögab, ta ia mogob pamkolpamdögab?”

²⁶ Pita bóktan oyaka we yalkomólórr wagó, “Taks mani mogob pamkolpamdögabi azebdako.”†

Yesu bóktan inzan yalkomólórr wagó, “Da taia, oya küp igósa, bwób pama tib koke urrbule.‡

²⁷ A mi ini pamkolpam ngürsilan koke ngintirre. Ma maludü ugó wam, arreag amaik. Da ma ngaen-gógópan ne wapi amurruto, oya taedó ma kubó mani küp eseno. Ipadke da taks mani dakabain pamdó idódke. Kubó gaodó yarile mibü nizanabkü Godón Gyabi Müót taks mani akyanóm.”

18

*Wirri Ia Nótóke Godón Kingzan Balngomóldó?
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)*

§ **17:24** Israael pamkolpama Godón Gyabi Müótan taks arrbüñ kwarilürr. Blaman pam, 20 pail nómá bainónóp, blaman pailzan ene taks mani irrbünónóp. I ene mani küp yazebnóp Godón Gyabi Müötüdü elklaza tómbapónóm. *

17:25 Saemon Pitan darrü ngi yarilürr. † **17:26** Ugón Rrom wirri pama taks mani tibiób pamkolpamdögab koke azeb kwarilürr; i wata mogob pamkolpamdögab wazeblórr, i nibiób kantrri gazirri tibióbü yazebnóp balngomólóm. ‡ **17:26**

Yesun bóktanan küp módoga: Yesu tóba umulbain olmalpükü Godón Gyabi Müótan taks mani koke ki urrbule, zitulkus i Godka mogob pam kokeako; Yesu wa Godón Olome akó umulbain olmal Godón pamkolpamako. Yesun amkoman angun-koke Zu pamkolpam ma mogob pamkolpamako. I wata taks mani ki urrbule.

¹ Ene dadan tonarr ngarkwat, Yesun umulbain olmala oyaka togobórr, da oya imtinóp wagó, "Godón Kingzan Balngomoldó amkoman wirrian ia nótóke?"

² Yesu kari olom tóbaka ngyaunürr, oya zamngól-zamngólan we yónürr tibiób aodó.

³ Wa bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: e Godón Kingzan Balngomoldó koke barrbuno, ngarkwat kókó e yabiób kolae tonarrdógabi tübyalüngane akó kari olmalpókalzan bainane.

⁴ Da ene inzanase, nadü oloma tóba ngi tüp alkomoldá, ini kari olomzan, wa wirrian pama Godón Kingzan Balngomoldó.

⁵ Inzan kari olom morroal tonarre nótó nómá apadóda kürü ngidü, enta igósa, wa kürü morroal tonarre apadóda.

Kolae Tonarr Elókam!
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ "Inzan wa kolae yarile darrü pamankü igó, pamkolpama wirri kugupi bapórrón ingülküp* ki amrókrre oya gepkodó, ama ki amanikórre kukurru maludü. A oyaka sab ne klama tómbapóné, wa popa olom,[†] kürü amkoman nótó angunda, kolae tonarr tónggapónóm nómá elngomóle, ene wa kari kolae ta koke yarile.

⁷ Godón ngürsila sab tame ini tüpan pamkolpamdó, kolae tonarr tómbapónóm nidi balngomoldako. Blaman tonarr inzan tulmila tómbapondako, a Godón ngürsila sab tame ene olomdó, ini kolaea noakama tótókda!

⁸ "Marü tang a wapór ibükagab darrüpa ne kolae tónggapónóm nómá müdüde, da itül a ugó amaik mobakagab. Ma darrpan tangpükü ó darrpan wapórpükü [ngarkwat-koke arróldó] nómá bangrino, ene ma tai kolae kokea. A marü nis tang nispükü ó nis wapór nispükü [metat bolmyan urdü] nómá mumanikórre, ene amkoman kolae yarile.

⁹ Akó marü darrü ilküpa ne kolae tonarr tónggapónóm nómá müdüde, da irrua a ugó amaik mobakagab. Ma darrpan ilküppükü ngarkwat-koke arróldó nómá bangrino, ene ma tai kolae kokea. A marü nis ilküp nispükü metat bolmyan urdü nómá mumanikórre, amkoman kolae yarile.

18:1 Luk 22:24 **18:3** Mak 10:15; Luk 18:17 * **18:6** *ingülküp*, Mórrke-mórrke módóga: *millstone*. Zu pamkolpama nis wirri tapapan ingülküpi [wit] küp akó ngibürr küp amken kwarilürr plaoa tómbapónóm. Darrü aodó kugupi apórróna. † **18:6** *popa olom*: Yesu aprrapórr oyabóka apónda, amkoman bangun küsil olom nótóke ó arüng-koke nótóke samuan ngarkwatódó. **18:8** Metyu 5:30 **18:9** Metyu 5:29

*Bamrukürrün [Sipan] Alap-alap Bóktan
(Luk 15:3-7)*

¹⁰ “Tai ngakónam, inzan popa olom alzizi amaikgum. Ka yabü igó byaldóla, ibü tangbamtin anerru kürü kwitüm Aban obzek kwata metat asisko.‡

¹² “E ia gyagüpi tótókdakla, darrü paman ne 100 sip nóma korale, darrüpa nóma busue? Wa kubó ia laró tónggapóne? Wa kubó ene 99 podo kabedó ola bimgüte, da tüób kubó ene bamrukürrün kla amkünüm wame.

¹³ Ka yabü amkoman poko byaldóla: wa ne ene darrpan nóma esene, wa kari bagürwóm ta koke yarile oyaka, da koke ne 99 sipa bamrukóp, ibüka ama inzan bagürwóm koke yarile.

¹⁴ Ene dadan ngarkwatódó, mibü kwitüm Aban ubi babula, popa oloma bamrüke.

Lodón Amkoman Angun Zonaretan Kolae Tonarr Dümdüm Akyan Iada

¹⁵ “Marü Lodón amkoman angun zonareta ne kolae tonarr nóma tónggapóne marüka, da oyaka wamke, da yalke wa ne kolae tónggapóne. Pamkolpama koke umul bairre, wata e yabian amaniki ene bóktan. Marü bóktan ne nóma arrkrrue, ma moba ene zonaret kuri salkomóla.

¹⁶ Ene oloma ne marü bóktan koke nóma arrkrrue, da kubó darrpan ó nis pampükü wamke oyaka, Mosesón gida ngarkwatódó. Ene igósüm, ‘nis ó aüd kolpama wata sab bóktorre wagó, i darrü kolae tonarr esenóp. Da nis ó aüd kolpama inzan nóma bóktorre, ene kolae tonarra amkoman tómbapónórr.’

¹⁷ Wa ne ibü bóktan koke nóma arrkrrue, da blaman kla ma sosdó pupo ninünüma. Dómdóm, wa ne sosan bóktan koke nóma arrkrrue, da oya popa elkomólamicke Godónbóka umul-kók pamzan akó [taks mani dakabain pamzan].

¹⁸ “We ngarkwatódó, ka yabü amkoman poko byaldóla: e ini tüpdü pamkolpam ne kla tómbapón-gum nólenane, ka ta kwitüm kuri nólenónóma, akó e tüpdü pamkolpam ne kla ok ninane, ka ta kwitüm kuri ok ninünüma.

¹⁹ “Ini amkoman pokoa! Ka yabü akó ngibürr bóktan byaldóla. Nis pam nisa yabükagab ini tüpdü ne darrpan gyagüpitótók akó darrpan moboküpi nóma namüli darrpan clamóm tóre akom, kürü kwitüm Aba sab ibü nokyene.

²⁰ Zitulkus módoğa, enana nis ó aüd pama kürü ngidü nóma kwób bazene, ka ola asinla ibü aodó.”

‡ **18:10** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, atang opor 11 asine. Igó bóktanda wagó, “Pamkolpamab Oloma ibü zid bainüm tamórr, bamrukürrün nidipako.” (Luke 19:10) **18:15** Luk 17:3 **18:16** Duterronomi 19:15

Kolae Tonarr Barrgon Alap-alap Bóktan

²¹ Pita Yesuka tamórr, da intinürr wagó, "Lod, kürü Lodón amkoman angun zonareta kürükä kolae tonarr metat nómá yarile, ka ia oya kolae tonarr nigó münüm norrgonónómo? Ia 7 münüm?"

²² Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, "Koke, 7 mün gaodó kokea. Ka marü igó ayaldóla, ma moba Lodón amkoman angun zonaretan kolae tonarr metat[§] barrgon namulo.

²³ We ngarkwatódó, Godón Kingzan Balngomól inzana: Darrü king asi yarilürr. Darrü ngürr oya ubi tóba elklaza ngabkan pamab mani ngarkwat dümdüm ainüm yarilürr.

²⁴ Wa ngarkwat nómá bókyanórr, darrü oya elklaza ngabkan pam sidüdóp. Ene pama tóba wirri pamdógab amkoman wirrian mani ngarkwat* dedidü yazebórr.

²⁵ Ene elklaza ngabkan pam gaodó koke yarilürr tóba wirri paman dedi amkalóm. Kinga tóba ngibürr zaget pam nilóp wagó, 'Ini pam, tóba kol akó olmal, akó oya blaman ne elklazako sel ninamke, wa ne kla dedidü ipadórr, we kla amkalóm.'

²⁶ Daene elklaza ngabkan pama wakósingül we nülkamülürr kingan obzek kwata, da oya yatorr wagó, 'Kürü wirri pam! Ma kürü ayalgu moba dedi büsai amkalóm! Ka sab darrem blaman elklaza marü mülino!'

²⁷ Kinga oya gyaur bóktan ipadórr, da oya we yalórr wagó, 'Ma moba dedi amkalgu; ka kuri norrgonónóma!' Da müót kalkuma we zirrapónórr.

²⁸ "Ene elklaza ngabkan pamazan wamlórr, da tóba zaget kamadpükü baserri, oya mani dedidü nótó yazebórr ngibürr kina.[†] Tóbaka idódürr, gepkodó arümürr. Oyabóka wagó, 'Kürü darrem kókya, ma ne kla ipadórró!'

²⁹ Oya zaget kamada wakósingül we nülkamülürr. Oya yatorr wagó, 'Ma kürü ayalgu moba dedi büsai amkalóm! Ka sab darrem marü elklaza mülino!'

³⁰ Da wa oya bóktan koke ipadórr. Oya tümün müótüdü we amaikürr, ngarkwat kókó wa ene dedi ki emkóle.

18:21 Luk 17:3-4 **§ 18:22** *metat*, Grrik akó Mórrke-mórrke bóktane ma inzan angrirrüna: *70 times 7.* * **18:24** *amkoman wirrian mani ngarkwat*, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *10,000 talents*. Ene tonarr, darrpan zaget pama 15 pailüm zaget yarilürr darrpan *talent* apadóm. Ene zaget pama 150,000 pailüm zaget ki yaril ene dudu ngarkwat amorranóm! Oya gaodó koke yarilürr inzan wirri ngarkwat akonóm. † **18:28** *ngibürr kina*, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *100 denarii*. Ene tonarr, darrpan zaget pama tokom melpalóm zaget yarilürr *100 denarii* azebóm. Ini dedi blaman karian yarilürr tóbanan wirrian dedidügab.

³¹ Oya zaget kamdala nôma esenôp ne klama tómbapónórr, i kari gyaur koke koralórr, da king blaman kla azazilüm we ogobórr.

³² Da kinga ene ngaen-gógópan elklaza ngabkan pam akó ngyaunürr. Oyabóka wagó, 'Ma küp-koke zaget paml! Ka marü dedi arrgorró, ma kürükagab ne ngarkwat sipadórró, zitülkus ma kürü katorró.

³³ Ma moba zaget kamadódó gyaur ki namüla, ka marükazan gyaur namülnürrü.'

³⁴ King kari ngürsil ta koke yarilürr ngaen-gógópan elklaza ngabkan pamdó, da ene olom tümün müötüdü we zirrapónórr. Tümün müót ngakan pama oya ola emkalcóp, ngarkwat kókó ta wa tóba dedi ki emkóle.

³⁵ Da ene inzanase, e yabiób Lodón amkoman angun [zonaretalab] kolae tonarr ne koke nôma norrgonane yabiób amkoman moboküpüdüğab, kürü kwitüm Aba ta sab yabü dadanzan nangónorre."

19

Yesu Kol Aman akó Morwal Amanbóka Umul Bain Yarilürr

(Mak 10:1-12)

¹ Yesun ini bóktana nôma blakónórr, Galili amgatórr, ama Zudia bwóbdübóna wamórr, Zodan tobarr dakla dorro.

² Oyaka wirri pamkolpamab ngoroa zutalórr, da ibü we dólóng nyónónóp ola.

³ Ngibürr Parrisia oyaka we togobórr. Ibü ubi oya amiögüm yarilürr tóba bóktandögab. I oya imtinóp wagó, "Mibü gidadögab ia taia, pama kol amaiküm popa pokodögab, ta ia koke?"

⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "E Godón Wibalómórrón Bóktan ta etóngarre igó ne pokó yarilürr wagó, 'Bwób zitüldü, God blaman elklaza nôma tómbapónórr, wa ibü igó tónzapónórr, pam a kol'.

⁵ God igó yarilürr wagó, 'Ini zitülkusdü pama tóba aipab nis nümgüte, ama tóba koldó dabine, da i ma darrpan bübüüm baini.'

⁶ Igósidi i ma nis kokeamli, a ma darrpanamli. God ne kla dayónda darrpan pokodó, pama kokean nürrgrrüte."

⁷ Parrisia Yesun imtinóp wagó, "Da Moses wa pam iade arüng bóktan ekyanórr, kol amaik peba mórrag* kol akyanóm, wirri ngi pama ne kla wialómórr, da we klampükü amaiküm?"

^{19:4} Bwób Zitül 1:27; 5:2 ^{19:5} Bwób Zitül 2:24 * ^{19:7} Ma müsirrga ain bóktan Metyu 5:31 ngakanke. ^{19:7} Duterronomi 24:1-4

⁸ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Yabü ene kwat Moses igósidi nómtyenóp yabiób kol amanóm, zitülkus e Godón gida bóktan poko mamoanóm kokeanómakla. A pam a kol noma tónzapónórr, inzan tonarr ugón babul yarilürr.

⁹ Ka ma yabü igó byaldóla: Nadü pama tóba kol zumanike popa pokodó, a pam gómlankwata koke, akó darrü kol zumige, wa kol gómla yarile."[†]

¹⁰ Yesun umulbain olmala oyaka bóktónóp wagó, "Inzan ne noma yarile pam a kol ibüka, da morroal igosa, kol bumióg a pam bumióg ki yarilün!"

¹¹ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Blaman pamkolpama ini bóktanan kúp koke asendako, wata idi, God nibiób nokyenóp, igó,

¹² ene pokodó abün kúpako, pama kol koke iade amiógda. Ngibürra we zitülkusdü, i gaodó kokeako kol bumiögüm, i ne ngarkwatódó tóbabótórr. Ngibürra go we zitülkusdü, pama ibü pugum kúp nüsilóp. Akó ngibürra go we zitülkusdü, Godón Kingzan Balngomólankwata. Ini umulbain bóktan apadóm gaodó nótó yarile, wa ki ipa."

*Yesu Kari Olmalpókal Bles Ninóp
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

¹³ Ngibürre pamkolpama kari olmalpókal tübarrmünürr Yesuka, ibü singüldü tóba tang nis amelóm akó ibünkü tére ki eko-e. Da umulbain olmala ma ene kolpam we nagóp amarrugum.

¹⁴ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Kari olmalpókala ki togob kürüka! E ibü burrmatgu, zitülkus Godón Kingzan Balngomól ibünse, inzan olmalpókal nidipko!"

¹⁵ Da módogá, wa darrpan-darrpandó tóba tang nis nómngyelórr ibü bles byónüm, da tüób olgabi we wamórr.

*Küsíl Mórrel Pam
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)*

¹⁶ Darrü tonarr, küsíl pama Yesuka tamórr. Oyabóka wagó, "Umulbain pam, ka ia laró morroal térrmen tulmil tómbapono [ngarkwat-koke arról] apadóm?"

¹⁷ Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, "Ma kürü iade amtindóla morroalankwata? Ene wata Darrpana morroal nótóke, God tüób. Godón ne gida bóktan pokoko, ma we kla emorrono ngarkwat-koke arróldó tótókóm."

¹⁸ Wa imtinürr wagó, "Ia nadü ne gida bóktan pokoko?"

[†] **19:9** Ngibürre Grrik bóktane tange wialómórrón Godón Buk kugupidü, atang opor 9b asine. Igó bóktanda wagó, "Darrü pama ne akó ene amaikürrün kol noma zumige, wa ta kolae tonarr kuri tónggapóne." Ma 17:20 ngakanke.

Yesu bóktanórr oyaka wagó, "Ma darrü olom büdülümpükü amkalgu, ma kol ó pam gómlgu, ma gómlgu, ma obae tiz bóktan adrratgu darrü olomankwata,

¹⁹ ma moba aipab nis morroal angón namülün, marü [moboküpü ubi] moba minggüpanandó ne olome‡ inzan ki yarilün, marü moboküpü ubi mobakazane."

²⁰ Ene küsil pama we bóktanórr wagó, "Ka go blaman ini gida bóktan poko amkoman amorran namülnürrü. Ka da ma akó laró tónggapono?"

²¹ Yesu oyabóka wagó, "Ma ubi nóma namulo [dudu kómal] bainüm, da ugó wam, moba blaman elklaza sel ninünümke, ene mani sab elklaza-koke ne kolpamko nülinünümke. Sab igósidi marü mórrrel ma kwitüm yarile. Da yao, kürüka tókyanke."

²² Ene küsil pama ene bóktan nóma arrkrrurr, wa gyaurpükü we wamórr, zitulkus oya abün elklaza kwarilürr.

²³ Yesu tóba umulbain olmalbóka wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: sab kari müp ta koke yarile mórrrel pamankü Godón Kingzan Balngomóldó bangrinüm.

²⁴ Ka yabü akó byaldóla, [kamelan] nabea nil tótorrana bangrinüm, a mórrrel paman ma amkoman nabeana Godón Kingzan Balngomóldó bangrinüm."

²⁵ Umulbain olmala ene bóktan nóma barrkrrurr, i karibóka-koke gübarirr aengóp. I we imtinóp wagó, "Da ia sab dama nótó zid baine?"

²⁶ Yesu ibü dümdüman ngankónóp, bóktan we yalkomólórr wagó, "Pamakanankü gaodó ta kokea tóbapónóm; Godka ma blaman kla gaodómako."

²⁷ Pita oyaka we bóktanórr wagó, "Ma turrkrru, ki blaman elklaza oloknórró marüka atanóm!. Ki sab ia laró darrem ipüdörre?"

²⁸ Yesu ibübóka wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: küsil ngayabena sab nóma tame, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab kólba [wirri kómal zyón] kingan mórran klamdó nóma mórrono pamkolpam balngomólóm, e kürü ne 12 umulbain olmalakla, e ta sab yabiób kingan mórran klamdó bobrrono, Isrrael 12 zitül pamkolpam balngomólóm.

²⁹ Nadü oloma tóba müót basirr, zonaretal, bólbtal, aipab nis, olmal, akó tüp bimgüte kürünkü, ene oloma sab 100 münüm yazeble ene elklaza akó wa sab ngarkwat-koke arról ipüde.

19:18 Bazeb Tonarr 20:13-16; Duterronomi 5:17-20 **‡ 19:19** minggüpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amrrandóla. **19:19** Bazeb Tonarr 20:12; Lebitikus 19:18; Duterronomi 5:16 **19:28** Luk 22:30

³⁰ Abün singül kwata nidipako, sab ma solodó kwarile, ó abün solodó nidipako, sab ma singül kwata kwarile. §

20

[Grreip] Apapdó Zaget Pam

¹ "We ngarkwatódó, Godón Kingzan Balngomól inzanase: Irrbianande, darrü grreip apapan aba wamórr zaget pam bumiógüm tóba grreip apapdó zagetóm.

² Wa ubi bainürr darrpan-darrpan zaget pam darrpan [silba] mani küp^{*} darrem aliónüm. Da i ubi bainóp. Ene wata angrirrún ngarkwat yarilürr apapdó zaget pamabkü. Da wa ibü we zirrnápónóp tóba apapdó zagetóm.

³ Irrbianande, abüsa tüngürürr kókó dadamüz. Wa akó elklaza bumióg pokodó we wamórr. Da ngibürr pam nósenóp popa bórrangde, i darrü kla koke tónggapón korálórr.

⁴ Wa akó ibü we nilóp wagó, 'E ta ugó ogob kürü apapdó zagetóm. Yabü ka kubó morroal darrem nülinünümo.'

⁵ Da i we ogobórr. Abüs singulküp néma yarilürr, wa akó ngibürr pam bumiögürr. Abüs aüd küp néma emrranórr simam, wa akó ngibürr pam bumiögürr. Wa ibüka ta dadan bóktan poko we bóktanórr ibü darrem klamankwata.

⁶ Abüsa 5 küp néma emrranórr, wa akó elklaza bumióg pokodó wamórr. Wa akó ngibürr pam we nósenóp ola bórrangde. Wa ibü nümtinóp wagó, 'E ia ini ngürr popa larogóm amanikdakla, darrü kla tónggapón-koke?'

⁷ I oyaka bóktan yalkomólóp wagó, 'Kibü darrü pama koke kuri tübumige.' Wirri pama ibü we nilóp wagó, 'Da e ta ugó ogob kürü grreip apapdó zagetóm.'

⁸ "Abüsa néma bótaolórrma, apap aba tóba zaget alngomól pambóka wagó, 'Zaget pam ugó ngibau, da ibü kubó darrem kla nülinünümke. Da ibüka we ngarkwat bókyanke, ka dómdóm solodó nibiób bumiga. Kalma ola elakónke, ka ngaen-gógópan nibiób bumiga.'

⁹ Dómdóm ne pam bumiögürr, abüsa 5 küp néma emrranórr, ibü blaman darrpan silba mani küp nülinóp.

¹⁰ Irrbianande nibiób bumiögürr, tibiób darrem azebóm néma ogobórr, ibü gyagüpitótók inzan yarilürr wagó, i ta

§ 19:30 Ini bóktanan küp aprrapórr módóga: *Ibübóka pamkolpama gyagüpi tótókdako igó, i wirri ngi kolpamako, i ngi-koke kolpamako Godón ilküpdu.* Akó *ibübóka pamkolpama gyagüpi tótókdako igó, i kari ngi kolpamako, i wirri ngi kolpamako Godón ilküpdu.* **19:30** Metyu 20:16; Luk 13:30 * **20:2** *silba mani küp, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: darrpan denarius.* Ene tonarr, darrpan zaget pama darrpan ngürr néma zaget yarile, wa darrpan *denarius* ipüde.

kubó wirrian darrem ipüdórre. A i ta darrpan silba mani kùp yazebóp.

¹¹ Tibiób darrem kla nòma yazebóp, we kakóm, apap ab we murrkurr akrrónóp wagó,

¹² 'Ma abüs irrübüm ne pam bumiga, i wata darrpan abüs kùpüm zaget apórre. Ki wa dudu ngürr zaget korala abüs ururdü, da ma ma kibü darrpan ngarkwat darrem iade tülinünüma?'

¹³ "Wa darrüdü bóktan yalkomólórr wagó, 'Gódam, turrkrru! Ka marü koke góómól-góómól mangóna. Ma ta müób ubi baina zagetóm darrpan silba mani kùp apadóm.

¹⁴ Da moba darrem ipa, da ugó wam müótüdü. Kürü ubi yaril, ka solodó ne pam bumiga, ibü we ngarkwat nülinünüma, ka yabü ne ngarkwat darrem alióndóla.

¹⁵ Kürü ene dümdüm asine. Kürü ubi laró tónggapónóma kólba manie, ene kürü kólbakama! Ia marü gyagüp kolaea igósidi mómkóle, zitulkus ka morroal tonarr olomla?'

¹⁶ "Da módogá, solodó nidipako, sab singül kwata kwarile, ó singül kwata nidipako, sab solodó kwarile."†

*Yesu Akó Aüd Ngim Tóba Büdülankwata Bóktanórr
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)*

¹⁷ Yesu Zerrusalem wirri basirrdü nòma kasilülürr, tóba 12 umulbain olmal kwat-kwat tótókde tebe-tebe pokodó imarrurr, akó ibüka we bóktanórr wagó,

¹⁸ "Tübarrkrru! Mi Zerrusalem bamseldakla. I sab kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pam, ibü tangdó ola küngrirre, da i kürü büdül bóktan sab ola kókyerre.

¹⁹ Olgabi ama akó Zu-koke nidipko, ibü tangdó ugón küngrirre. I kürü sab we [tiz kangónorre] akó karrkukus sye-i kyólnorré, da kürü krrosdó sab we kómngyerre. Aüd ngim ngürrdü, God kürü sab ugón kürsümüle büdüldügab."

*Zeims a Zon, Ibü Aipan Bato Bóktan
(Mak 10:35-45)*

²⁰ Zebedin siman olom nis,‡ ibü aipa katókórr Yesuka, tóba nis siman olom nispükü. Wa tóba wakósingül nülkamülürr Yesun obzek kwata, tóba ubi pupainüm darrü klámóm.

²¹ Yesu oya umtinürr wagó, "Marü ubi larógóma?"

† **20:16** Ini bóktanan kùp módogá: *Godón bóktan solodó nidi barrkrrurr, sab singül kwata kwarile; Godón bóktan ngaen-gógópan barrkrrurr, sab solodó kwarile.* **20:16** Metyu 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30 ‡ **20:20** Zebedin siman olom nis Zeims akó Zon namülnürri, Yesun umulbain olmaldógab nis namülnürri.

Wa bóktan yalkomólórr wagó, "Ma kürü dümdüman kyal, kürü ne siman olom nisamli marü minggüpanan mórróni moba Kingzan Balngomól Bwóbdü, darrüpa marü tutul kwata, darrüpa marü banól kwata."

²² Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E umul-kókakla e larógóm batodakla! E ia gaodómamli ene müp ódódóm, ka ne müp ódódóm kaindóla?"[§]

I bóktan yalkomórri wagó, "Ki gaodómamli."

²³ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Amkoman, e ene müp sab idüdi, ka ne müp ódódóm kaindóla. A kürü gaodó kokea yabü ok ainüm mórranóm kürü tutul kwata akó kürü banól kwata. Sab kürü Aba wató nókyene ene marrgu nis, wa nibióbkü kuri tónzapónórr."

²⁴ Da ene 10 ngarkwat umulbain olmala nóma barrkrrurr, ibü ngürsila yazebörr ene nis narezoreti pam nisdü, Zeims a Zon.

²⁵ Da Yesu ibü blaman ngibaunürr tóbaka. Wa bóktanórr ibüka wagó, "E umulakla, Zu-koke nidipako, ibü singüldü pama pamkolpam zirrbapón-bapón balngomóldako, akó ibü wirri pama ibü wirri arüngi balngomóldako.

²⁶ Da yabüka inzan babula. Nadü oloman ubi yarile wirri ngi bainüm yabü aodó, wa yabü blamanab popa tangbamtin pam ki yaril.

²⁷ Akó yabükagab singüldü tótókóm nótó nóma yarile, wa yabü [leba zaget olom] ki yaril.

²⁸ Ene inzana, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, igóside koke tamórró igó, pamkolpama kürü popa tangamtin kwarile. Koke! Ka pamkolpam popa tangbamtinüm tamórró, kólba arról abün pamkolpamabkü darrem akyanóm, ibü arról akonóm kolae tonarrdógab."

Yesu Ilküp Murrbausürrün Pam Nisab Ilküp Dólóng Nyónürr

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Yesu tóba umulbain olmpükü Zerriko wirri basirr nóma amgatórr, ibüka wirri pamkolpamab ngoroa zutalórr.

³⁰ Da mórdoga, nis ilküp murrbausürrün pam nisa kwat kabedó mórran namülnürri. Noma arrkrrurri wagó, Yesu ibü arrgrratódae, i górrgarri wagó, "Lod, [Deibidün] Olom, kibü gyaur tése!"

³¹ Ene pamkolpama ibü nagóp, da nilóp piküp bainüm. A i ma górrganóm tai arüng ipadnürri wagó, "Lod, [Deibidün Olom], kibü gyaur tése!"

§ 20:22 Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: "*E ia gaodómamli ini kübüldügab anónóm, ka ne kübüldügab anónóm kaindóla?*" **20:25** Luk 22:25-26 **20:26** Metyu 23:11; Mak 9:35; Luk 22:26

³² Yesu zamngólórr, da ibü nginaunürr. I nóma turürri, wa ibü we nümtinürr wagó, "Ia yabü ubi ka yabünkü laró tónggapono?"

³³ I we bóktarri wagó, "Lod, gyaurka, kibü ilküp ugó tomgolnónóm!"

³⁴ Yesu ibü gyaur nósénórr, da ibü ilküp we namurróp. Dümdüman ibüilküpa we tomgolóp, da i Yesuka we akyarri.

21

Yesu Kingzan Zerrusalem Wirri Basirrdü Bangrinürr

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zon 12:12-19)

¹ Yesup Zerrusalem wirri basirr nóma ngorram yónónópmá, i darrü basirr we emrranónóp, ngi Betpage, [Olib Podo] kabedó. Yesu tóba umulbain olom nis ngaensingülan we zirrnápónórr

² ini bóktanpükü wagó, "E ugó aurram kókó yabü singül kwata ne basirrse. E kubó nóma bangrini, dümdüman e kubó óp [donki] tóba kyampükü oseni, sye-i amrókrrón. Kubó nogoamke, da kubó tüdüdamke.

³ Darrü oloma ne yabüka darrü poko nóma bóktóne, kubó igó ilamke magó, 'Lod ini nis klamóm sógóse. Da wa kalma büsai talkomóle.'

⁴ Ini pokoa igóside tómbapónórr, Lodón bóktan küppükü ainüm, wa prropetódó ne poko bóktanórr pamkolpamdo adrratóm wagó,

⁵ "Zerrusalem pamkolpam* nilam,

'Ngakónam, yabü kinga yabüka tótókda!

Wa tüób mórmók tonarr pama. Wa donkie tótókda, donki kyam kwitüm mórrarróna.'

⁶ Da umulbain olom nisa we aurürri, da tónggapórri ibü Yesu enezan nyalórr tónggapónórm.

⁷ Ene donki tóba kyampükü we tüdüdóp Yesuka. I tibiób tumum mórrkenyórr we nüdrratrri ene nis donki kwitüm. Yesu we kasilürr, da mórrkenyórr kwitudü mórran-mórran bainürr.

⁸ Wa enezan wamlórr, abüna pamkolpamab ngorodógab tibiób tumum mórrkenyórr we zursilürr kwatódó oya morroal apadóm. Ngibürra pórngaepükü kari nugup tiz singgalgónóp, kwat kabedó kla, da Yesun kwatódó we zursilürr.

* **21:5** *Zerrusalem pamkolpam*, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Zaeonón óp olom*. Zerrusalemón darrü ngi *Zaeon* yarilürr. *Zaeonón óp olom* alap-alap bóktana. Oya kùp módoga: *Zerrusalem pamkolpam*. Da Zerrusalem pamkolpama blaman Isrrael pamkolpam ngablaoda. **21:5** Aesaya 62:11; Zekarraea 9:9

⁹ Singül kwata ne pamkolpamab ngoroa ogoblórr akó oya solkwat nidi zutalórr, oya wirribóka we yagürnóp wagó,
“Mi [Deibidün] Olom yagürnórre!†
Wa bles airrüna, Lodón ngidü nótó tótókda!
Mi Wirri Kwitüm Godón yagürnórre!”

¹⁰ Yesu Zerrusalem nóma bangrinürr, blaman basirr pamkolpama barrkürrürr. Tibiób bamtinónóp wagó, “Ini ia nótóke?”

¹¹ Yesuka ne pamkolpamab ngoroa zutalórr, ibüka we bóktanónóp wagó, “Ini Yesue, ene prropet Nazarretgab, Galili prrobinsdüma.”

Yesu Pamkolpam Kolabütan Yarilürr [Godón Gyabi Müótan] Kal Akólórrón Pul Basirrdü
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Zon 2:13-22)

¹² Yesu Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü we bangrinürr. Wa blaman kolpam kolabütan yarilürr, ola nidi sel bain akó nidi bumióg kwarilürr. Mogob pamkolpamab mani nidi sensi bangón kwarilürr, Yesu ibü tógal okaka we izazilürr. Gainao póyae nidi sel bain kwarilürr, ibü mórran klampükü ta izazilürr. ¹³ Wa ibüka bóktanórr wagó, “Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, ‘Kürü Müót sab wata inzan ngilian kwarile wagó, pamkolpamab tére müót.’ A e ma igó aindakla, wamaka gómól pamab ban bwóbe!”‡

¹⁴ Ilküp murrbaüsürrün pamkolpam akó kolae wapór pamkolpama ene kal akólórrón pul basirrdü oyaka we togoblórr. Wa ibü blaman dólóng ninóp.

¹⁵ Wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pama esenóp, Yesu wirri morroal ne elklaza tómbapón yarilürr, akó i ta kari olmalpókal nurkrruuóp taegwarrde Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü wagó, “[Deibidün Olom] yagüram!” Ibü ngürsila igósidi we yazebörr.

¹⁶ Da i Yesun we imtinóp wagó, “Ma ia arrkrrudóla kari olmalpókala ne pokó bóktandako?”

† **21:9** *yagürnórre*, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *osana*. Ini Ibrru bóktan opora. Oya küp módogá: (*kibü*) *zid tinünüm errkyadan*. Zu pamkolpama Godón agür koralórr ini bóktan opore. **21:9** Wórr Peba 118:25, 26 ‡ **21:13** Pamkolpama popa kla koke sel bain akó bumióg kwarilürr, wata we elklaza, pamkolpama prrist ne elklaza iliónorre, Godónkü urdü bamngulüm [altadó]. Mogob mani ta Godón Gyabi Müótan tóba manidü sensi angón kwarilürr. Ngibürr mogob pamab mani wirri arüng koke yarilürr Godón Gyabi Müótüdü zagetan ngitanóm. Wata Taerr wirri basirrdü ne mani tómbapónóp, oya gaodó yarilürr Godón Gyabi Müótüdü zagetan ngitanóm, zitulkus oya arüng wirri yarilürr. A Yesu ene selbain pamkolpam gómól pam ngibasilürr, zitulkus i wirri darrem urrbulürr tibiób elklazadó. **21:13** Aesaya 56:7; Zerremaea 7:11

Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Ó, ka kuri nurrkr-runüma. E ta Godón Buk kuri etóngarre, igó ne poko bóktanda wagó,

"Ma\$ sab kari olmalpókal akó ngóm alo olmal umul ninünümo,
moba agürüm amkoman moboküpi.' "

¹⁷ Yesu ene pamkolpam ene wirri basirrdü nümgütöp. Wa we wamórr Betani basirrdü. Ene irrüb ola umtulürr.

Yesu [Pig] Nugup Kolae Wyónürr

(*Mak 11:12-14, 20-24*)

¹⁸ Ene irrbianande, i Zerrusalem nóma bakolórr, Yesun aloa ipadórr.

¹⁹ Wa darrü pig nugup osenórr kwat kabedó, da we wamórr ngakanóm. Darrü küp koke esenórr, wata pórngaean kwarilürr. Yesu ene nugupdü we bóktanórr wagó, "Ma sab myamem küp kokean waono!" Dümdüman ene pig nugupa odalórr, da narrótókórr.

²⁰ Umlubain olmala ene nugup nóma osenóp odalde, gübarirr aengóp. Da i oya we imtinóp wagó, "Ini pig nugupa büsai-büsai iade odole?"

²¹ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: e ne Godón amkoman nóma yangunane akó abün-abün gyagüpitótók koke nóma koralo, e inzan tórrmen tulmil tólaelane, ka ini pig nugupzan wangóna. A ini kla tebean koke. E ta ini podo ne igó nóma ilane magó, 'Ma ugó bupa, da moba bu manik maludü,' ene pokoa sab amkoman tómbapóne.

²² E ne Godón amkoman nóma yangunane, e tóredó ne klamóm yatoane, e sab ene kla ipüdane."

Amtin Bóktan Poko Yesun Zagetankwata

(*Mak 11:27-33; Luk 20:1-8*)

²³ Yesu Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü bangrinürr. Wa pamkolpamzan umul bain yarilürr, wirri prrist akó Zu pamkolpamab [*balngomól* byarrmarr pama] oyaka we togobórr. Da we imtinóp wagó, "Ma ini elklaza ia nadü balngomól arüngi tómbapóndóla? Marü ini arüng ia nótó mókyanórr?"

²⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka yabü darrpan amtin bóktan poko bamtindóla. E ne kürüka morroal bóktan nóma salkomóláne, ka yabü umulüm igósidi adrrüto, ka ini elklaza nadü arüngi tómbapóndóla.

²⁵ Zonón [*baptæs baina*] ia nubógabi tamórr? Ia kwitümgab, ta ia pamdögab?"

I tibiób ini bamtin bóktan pokonkwata we apón kwarilürr wagó, "Mi ne igó nómá kwarilo wagó, 'Kwitümgab,' wa kubó mibü tümtirre wagó, 'Da e oya amkoman angünüm koke iade koralnórró?"

²⁶ A mi ne igó nómá kwarilo igó, 'Pamdögab,' pamkolpam kubó ngürsil kwarile mibüka. Da mi pamkolpamab gum kwarilo, zitülkus blamana Zonón igó angundako wagó, wa prropeta."

²⁷ Da i bóktan we yalkomólóp Yesuka wagó, "Ki umul kokeakla."

Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka ta yabü koke nüzazilnúmo igó, ka ini elklaza ia nadü arüngi tómbapondóla.

Alap-alap Bóktan Nis Olom Nisab Didiburrdü Zagetankwata

²⁸ "E ia gyagüpi tótókdakla ini alap-alap bóktanankwata? Darrü tonarr, paman nis siman olom nis namülnürri. Wa tóba ngaen siman olomdó wamórr a oyabóka wagó, 'Kürü olom, [grreip] didiburrdü zagetóm ugó wam ini ngürr.'

²⁹ Wa tóba abbóka wagó, 'Ka kokela.' Da solodó tóba gyagüpitótók we imzazilürr, da we wamórr didiburrdü zagetóm.

³⁰ Aba akó darrü siman olomdó wamórr. Oya akó dadan bóktan poko yalórr wagó, 'Kürü olom, didiburrdü zagetóm ugó wam ini ngürr.' Ene oloma tóba abbóka wagó, 'Taia ba, ka kubó wamo.' Da ma koke wamórr.

³¹ Ia nadü oloma aban ubi ipadórr?"

Wirri prrist akó Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pama oyabóka wagó, "Ngaen siman oloma tóba aban ubi ipadórr."

Yesu ibübóka wagó, "Ene amkoman pokoa! Ka yabü amkoman poko byaldóla: taks mani dakabain pama akó popa kwatódó agól kol,* Godka nómá tübyalüngórre, Godón Kingzan Balngomóldó ngaen-gógópan idi barbündako yabü singül kwata.

³² Zon Baptae Bain Pama yabü dümdüm kwat mamoanóm umul bainüm tamórr, da e oya amkoman koke yangunarre, a taks mani dakabain pam akó popa kwatódó agól kol, i ma oya amkoman yangunóp.† E go ene kolae tonarr pamkolpamab amkoman bangun esenarre, da

* ^{21:31} taks mani dakabain pam akó popa kwatódó agól kola blaman kolae tonarr pamkolpam ngablaoda. † ^{21:32} Ene kolae tonarr pamkolpam ngaen siman olomzanako: ngaen-gógópan Godón bóktan koke arrkrudako. Solodó, Godka byalüngdako akó oya ubi apadódako. Zu wirri pam nis ngim siman olomzanako: taeane Godón bóktan apadódako, tórrmen ma babulako.

e yabiób gyagüpítótók koke izazinarre Zonón amkoman angunüm, solodó.

*Grreip Zid Apap Ngakan Pamab Alap-alap Bóktan
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)*

³³ "Akó darrü alap-alap bóktan tübarrkrru. Darrü pama abün grreip zid iritürr tóba tüpdü. Ene kakóm, wa kal akólórr. Wa kugupi ilüngürr, ene grreip ngórr mor amóngóm, da wa barrkyanan kwit azil müót előrr, tóba grreip kaldó olgab azilüm. Da wa ene grreip apap ngibürr ngaon pam nókyenóp ngakanóm tibiób darremóm akó tóbankü. Tüób ama aibwób wamórr. ³⁴ Grreip ngórr abül tonarr nóma semrranórr, wa tóba leba zaget pam zirrnápónóp ene pamdó, grreip apap nidi ngakan kwarilürr, tóba ene pailan grreip ngórr azebóm.

³⁵ Ene apap ngakan pama ene leba zaget pam bumigóp. Darrü we enan dom apónóp, darrü we büdülämpükü emkólóp, akó darrü wa ingülküpi emkólóp.

³⁶ Ene apap aba akó dokyanan leba zaget pam we zirrnápónóp. Ibü akó dadanzan nangónóp.

³⁷ Dómdóm ma aba tóba darrpanan siman olom we zirrapónórr ibüka, igó gyagüpítótókpükü wagó, 'I kürü siman olom sab morroal tonarre yangórre.'

³⁸ Ene grreip apap ngakan pama aban olom nóma esenóp, i tibióbka bóktónóp wagó, 'Ene olom módóga, ini grreip apap sab nótó ipüde. Yao! Mi errkya büdülämpükü amkaldakla, akó oya aban elklaza sab midi iade yazebrre, aban büdül kakóm!'

³⁹ Da módóga, i oya we amigóp, ama apap kalkuma amaikóp, da büdülämpükü we emkólóp.

⁴⁰ "Ene grreip apap aba sab tüób nóma tame, wa ia laró tónggapóné ene grreip apap ngakan pamdó?"

⁴¹ Ene wirri pama bóktan we yalkomólóp wagó, "Ene kolaean pam sab büdülämpükü ekrróne, akó wa ene grreip apap sab ngibürr apap ngakan pam nókyerre. Da i sab oya tóba ngórr grreip iliónorrre, abül tonarr nóma semrrale."

⁴² Yesu ibübóka wagó, "E ta ini pokó kürükwata etóngarre Godón Wibalómórrón Bóktandó wagó,

" Müót balmel pama ne ingülküp[‡] alzizi amaiknóp,

errkya ma ene müótan zirrgüpüdü ingülküpüm wató kuri baine.

Lod ini kla tüób tónggapónórr,

da mibü ilküpüdü kari morroal ta kokea!"

21:32 Luk 3:12; 7:29-30 [‡] **21:42** *ingülküp*: Isrrael pamkolpama müót ingülküpi balmel korálórr, da müót wata amoanda. Mibü müót wa talkuma amoanda. **21:42** Wórr Peba 118:22-23

⁴³ “Ini zitulkusdü ka yabü igó byaldóla, God sab bólene yabü§ balngomólóm Kingzan akó wa bókyene we pamkolpam balngomólóm Kingzan, Godón Balngomólan küp nidi bapondako.

⁴⁴ Nótó aupe ini ingülküp kwitudü, sab syórr yangóne. Akó ingülküpa noanka tupe, oya sab baem apóne.”*

⁴⁵ Wirri prrist akó Parrisia oya alap-alap bóktan nóma arrkruóp, da i umul bainóp wagó, Yesu ibükwata bóktanda.

⁴⁶ I kwat we yamkünónóp oya amiógüm. A i ma pamkolpamab gum kwarilürr, zitulkus ene pamkolpama igó yangunónóp wagó, Yesu wata prropeta.

22

Kol Amióg Tórean Alap-alap Bóktan

(Luk 14:15-24)

¹ Yesu wirri prristdü akó [balngomól byarrmarr pamdó], akó alap-alap bóktan yarilürr wagó,

² “Godón Kingzan Balngomól inzanase. Darrü bwóban kinga tóba siman oloman kol amióg tóre tónggapónórr.

³ Wa tóba [leba zaget] pam zirrnáponóp, nibiób ngibaunürr, ibü byalóm ene tóredó tótókóm. Da i ma ubi koke bainóp tótókóm.

⁴ Wirri pama akó tóba ngibürr zaget pam zirrnáponóp wa ne pam ngibaunürr, ibü byalóm tóba tóredó tótókóm, ini bóktanpükü wagó, ‘Tübarrkru! Ka kólba tórean blaman alo kla kuri tómbapóna. Kürü simanal [kau] akó pyórr aupürrün kau kuri bódabórre. Blaman kla tómbapórrónako, da yao, ugó togob tóredó!’

⁵ A ibü darrü baku burrul ta babulan yarilürr. I blamana tibiób ubiankwata barsenórr. Darrüpa tóba ngaon bwóbdü wamórr, darrüpa tóba elklaza bumióg müötüdü wamórr,

⁶ a barrea wirri paman zaget pam bumigóp, kolae akrran we okrralórr, da büdülümpükü we ekrrónóp.

⁷ Kinga nóma arrkrrurr, oya kari ngürsila ta koke ipadórr. Wa tóba gazírr pam we zirrnáponóp oya zaget pam nidi okrralórr, ibü blaman büdülümpükü akrranóm. Akó ibü wirri basirrpükü ta uri setenóp.

⁸ Wa tóba ngibürr leba zaget pam ngibaunürr, ibübóka wagó, ‘Tóre alo kla blaman tómbapórrónako. Ka ngaengögópan ne pamkolpam ngibauna, morroal tonarr ngarkwatódó pamkolpam koke kwaril kürü tóredó tótókóm.

§ **21:43** yabü wa Zu pamkolpambóka apónda. * **21:44** Ngibürr Grik bóktane tange wibalómórrón pebadó, ini atang opor 44 babula. Ini alap-alap bóktana. Ingülküp wa Yesunbóka apónda. Ini bóktanan küp módóga: *Yesun nidi alzizi amanikdako, sab kolae nirre.*

9 Da ugó ogob wirri kватódó ne il bagótdako. E kubó nigó-nigó pamkolpam nόsenane, da kubó ngiblinamke tόredó tόtόkóm.'

10 Oya leba zaget pama we ogoblórr wirri kватódóma. I nibiób nόsenónóp, morroal pamkolpam, kolae pamkolpam, ibü darrpan pokodó we kwób isuóp. Ene kwóbbazen müóta tai kókó we barümürr pamkolpamabme.

11 "Kinga ene pamkolpam ngabkanóm wamórr. Wa ola darrü pam esenórr tόre mórrkenyórr koke nόtó batenórr.

12 Oyabóka wagó, 'Gόdam, ma wa ini ia tόbangrina tόre mórrkenyórr-koke?' Ene pama darrü poko kokean bóktanórr.

13 Da kinga tόba zaget pam nilóp wagó, 'Wapόr a tang nürümam, kalkuma tόmün kватódó ugó amaikam. Wa sab ola yόn akó zirrgüp bótak yarile.'

14 God blaman pamkolpam ngibaunda, sab ma äudan sazebe."

*Amtin Bóktan Poko Taks Maniankwata
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

15 Ene kakóm, Parrisia ogobórr, bóktan we tόnggapónóp Yesun darrü bamtin bóktan poko amtinüm, wa morroal koke ne bóktan poko ki yalkomóle.

16 Da i ngibürr Errodón* mamoan pam akó tibiób ngibürr umulbain olmal we zirrnápónóp Yesuka. Oyabóka wagó, "Umulbain Pam, ki umulakla wagó, ma amkomana akó ma Godón kват amkomana bóktane umul byόndola pamkolpamđó. Akó pamkolpamab gyagüpitótóka mariü koke gumguman ngitandako. Ki ene kla umulakla, zitulkus ma blaman pamkolpam, ia wirri pam, kari pam, wata darrpan ngarkwatódó ngabkandóla."†

17 Oya imtinóp wagó, "Kibü moba gyagüpitótók kóbó tuzazilnüm, mibü gidadógab ia taia Sisan‡ taks mani aliónüm, ta ia koke?"

18 A Yesu ma ibü kolaean gyagüpitótók umul bainürr,§ da we nilóp wagó, "E taepurrane bóktan pamakla! Ia e kürü kólba bóktandógabi amiögüm iade kaindakla?

19 Darrü taks mani küp kürü kóbó kόmytenam!"

22:14 Metyu 8:12; 25:30; Luk 13:28 * 22:16 Errod Galili prrobins alngomól pam yarilürr Rrom kingankü. † 22:16 I Yesuka mis bóktan wazeblórr, oya saul ainüm. ‡ 22:17 Sisa: Rrom pamkolpama tibiób king Sisabóka ngiblian kwarilürr. Mόrrke-mόrrke mόdóga: Caesar ó Emperor. Wa ngaen blaman Isrrael pamkolpamab tüp tόbankü yazebórr. Ene tonarrdó, wa ma igósidi blaman Isrrael pamkolpamab kingüm bainürr. § 22:18 Errodón mamoan pamab gyagüpitótókdógabi, Sisan taks mani alión asi ki yarilün. A Parrisiab gyagüpitótókdógabi, Sisan taks mani alión babul ki yarilün, zitulkus Zu pamkolpamab gida igó bóktanórr wagó, taks mani alión babula mogob pamkolpamđó.

I oyaka darrü küp we idüdóp,

²⁰ da wa ibü nümtinóp wagó, "Ia noan obzeke akó ngie?"

²¹ I bóktan we yalkomólóp wagó, "Sisan."

Da Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Da módóga, Sisan ne klamko, Sisan ilinamke, akó Godón ne klamko, Godón ilinamke."

²² Da i Yesun bóktan nóma arrkrruóp, gübarirr aengóp. I oya we amgütóp, da we bakonórr.

Amtin Bóktan Poko Büdülab Barsinankwata

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ Ene dadan ngürr, ngibürr [Sadusi pama] Yesuka togobórr bamtin bóktan poko amtinüm, amkoman moboküpi koke. Ini pama igó bóktan kwarilürr wagó, pamkolpama sab koke tübarsile büdüldügab.

²⁴ I Yesuka we bóktónóp wagó, "Umulbain Pam, Moses igó yarilürr wagó, 'Darrü kolpükü pama ne nóma narrótóke olmal-koke, ene paman narezoreta sab ene kóble ki zumiög, olmal balngenóm tóba büdül narezoretan ngidü.'

²⁵ Da módóga, ngaen 7 zonaretalpükü pam kinkü aini korálórr. Nareta kol zumiögürr, da wa narrótókórr olmal-koke. Kóble wa tóba olgabi zoretan tangdó zumgatórr.

²⁶ Ene kóble noa tangdó ungrinürr, wa ta olmal-koke narrótókórr. Akó darrüpa upadórr; wa ta olmal-koke narrótókórr. Inzan kókó blaman ene pama narrbarinürr.

²⁷ Solodó ene kóblea we narrótókórr.

²⁸ Da sab büdüldügab barsin tonarrdó, ia wa sab tai noan kol warile? Ki ene poko amtindakla, zitülkus i oya blamana zumigóp."

²⁹ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "E kle-kle gyagüpi tótókdakla, zitülkus e umul-kókakla Godón Wibalómorrón Bóktan akó Godón arüng!

³⁰ Büdüla nóma tübarsile arróldó, i sab myamem tibiób koke bumiognórre, a i ma sab inzan kwarile, wamaka kwitüm anerruako.

³¹ E ta kuri etóngarre God yabüka ne poko bóktanórr büdülab barsinankwata wagó,

³² 'Ka Eibrra-amón God, Aesakón God, akó Zeikobón God.* Wa büdül pamkolpamab God koke-e, a wa arról pamkolpamab Gode."

³³ Pamkolpam ngoroa ene bóktan nóma barrkrrurr, i gübarirr aengóp, wa ne poko umul nyónónóp.

*Godón Wirrian Gida Bóktan Poko
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)*

³⁴ Parrisia nóma barrkrrurr wagó, Yesu Sadusi pamab bóktan kuri piküp ine, i darrpan pokodó we kwób bazenórr.

³⁵ Darrpan Parrisia, tüób Zu pamkolpamab gida umulbain pam yarilürr, Yesun apókórr tóba bamtin bóktan poko-e.

³⁶ Wagó, "Umulbain Pam, Godón wirrian gida bóktan poko ia nadü ne klame?"

³⁷ Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Marü [moboküpdu ubi] asi ki yarilün Lodka, marü God, moba dudu moboküpi, dudu samu-i, akó dudu gyagüpitótóke."

³⁸ Ini ngaen-gógópan Godón wirrian gida bóktan poko módoga.

³⁹ Nis ngim wirrian gida bóktan poko módoga, 'Marü moboküpdu ubi moba minggüpanandó ne olome† inzan ki yarilün, marü moboküpdu ubi mobakazane.'

⁴⁰ Mosesón dudu Gida Buk akó blaman Prropetab Peba, ini nis gida bóktan pokodó karrkukus bórrangórrónako."

*Amtin Bóktan Poko Ene [Kerrisonkwata]
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)*

⁴¹ Parrisiazan darrpan pokodó kwób bazerrón kwarilürr, da Yesu ibü igó poko nümtinóp wagó,

⁴² "E ia gyagüpi tótókdakla Kerrisonkwata? Ia wa noan olome?"

I bóktan yalkomólóp wagó, "Wa [Deibidün] olome."

⁴³ Yesu akó bóktanórr wagó, "Godón Samua Deibidün iade yalórr tóba olom ngi ngyesilüm wagó, 'Lod'? Deibid igó wialómórr wagó,

⁴⁴ "Lod God igó bóktanórr kürü Lodódó‡ wagó,

"Ma ae mórra kürü tutul tangdó,

kókó ka sab marüka nidi bóka bamgündako, marü wapór-o lorodó irrbuno." §

⁴⁵ Deibid tüób ne Kerrison nóma ngilianórr wagó, 'Lod', da Kerriso Deibidün olom iadea?"*

⁴⁶ Darrü pam gaodó koke yarilürr Yesuka bóktan poko alkomólóm, da ene ngürrdüğab blaman gum kwarilürr oya ngibürr poko amtinüm.

^{22:37} Duterronomi 6:5 † ^{22:39} Ma müsirrga ain bóktan 19:19 ngakanke.

^{22:39} Lebitikus 19:18 ‡ ^{22:44} kürü Lod wa [Mesayabóka] apónda. § ^{22:44} Ini bóktanan küp módoga: marüka nidi bóka bamgündako, ka sab blaman [ut-ut ninünümoj] marünkü. ^{22:44} Wórr Peba 110:1 * ^{22:45} Yesun amtin bóktan igó yarilürr: Yesu Deibidün büdül kakóm tómtómólórr. Da Yesu Deibidün Lod iade yarilürr?

23

*Yesu Pamkolpam Arüngi Ikit Nókrrónóp Mosesón Gida
Umulbain Pam akó Parrisi, Ibübóka
(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)*

¹ Ene kakóm, Yesu pamkolpamab ngorodó akó tóba umulbain olmaldó bóktan yarilürr.

² Wagó, "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisia Mosesón pabo kuri ipüdóp; ibü ene arüng ó dümdüm asine Mosesón gida müsirrga ainüm.

³ E sab ibü blaman bóktan amorran kwarilünke, yabü ne kla tómbapónóm byal kwarile. A i ne kla tólbaeldako, e ibü mamoan-gu, zitülkus i pamkolpam ne kla umul baindako, tib tórrmendó koke arrbündako.

⁴ Inzande, i nygaben kari müp koke aindako abün gida tómbapónde pamkolpama mamoanóm. A i ma tib tibiób tang pyóm kubó kokean ingrurre ene müp kwit ainüm.

⁵ I blaman ne elklaza tómbapóndako, ibü ubi pamkolpama ibü nóserre. I tibiób müóngdü ne bokoszan kla^{*} bameldako, Godón bóktan opor ne kla kugupidümako peba mórragdó balómórrón, barrkyananako ngibürr pamab bokoszan klamdgab. Akó banól tangdó ta inzan bameldako. Ibü tumum mórrkenyórrdü maenzan balmelórrón sye[†] ta kokrrap byóndako.

⁶ Ibü ta ene wirri ubi pokoa wirri pamab mórran bwóbdü mórranóm alongalo téredó akó mórranóm wirri pamab mórran pokodó mibü kwóbbazen müötüdü.

⁷ Ibü ta inzan wirri ubi pokoa, pamkolpama ibü morroal ngürr bóktan nüliónorrre pul basirrdü akó 'Rrabi'bóka[‡] nóma ngiblianórre.

⁸ Pamkolpama yabü 'Rrabi'bóka koke ki ngiblianórre, zitülkus e blaman zonaretalpükümakla. Ka wata yabü blamanab darrpan Umulbain Pamla.

⁹ E darrü pam ini tüpdü yabiób abbóka koke ngilian kwarilo, zitülkus yabü blamanab wirri Ab wata kwitümase.

¹⁰ Yabü ta 'Balngomól Pam'bóka koke ngiblian korale, zitülkus pamkolpam balngomól pam wata darrpan módóga, [Kerriso].

¹¹ Yabü wirri pam nótóke, wa pamkolpamabkü leba zaget olom yarile.

* ^{23:5} *bokoszan kla*, Mórrke-mórrke módóga: *phylacteries* (Duterronomi 6:8; 11:18). Ini bóktan opora Grikk bóktandóga tótókda. † ^{23:5} *maenzan balmelórrón sye*, Mórrke-mórrke módóga: *tassels* (Bótang Peba 15:37-41; Duterronomi 22:12). ‡ ^{23:7} *Rrabi Arram* bóktan ngia. Oya küp módóga: *Umulbain Pam*. ^{23:11} Metyu 20:26-27; Mak 9:35; 10:43-44; Luk 22:26

¹² Nadü oloma tóba ngi kwit ainda, God oya ngi sab tüp solkomóle. Akó nadü oloma tóba ngi tüp alkomólda, God oya ngi sab kwit ine.

Yesu Mosesón Gida Umulbain Pam akó Parrisi Nütüngóp (Mak 12:40; Luk 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e Godón Balngomól Bwóban barrbüñ mamtae murrausdakla pamkolpamab obzek kwata. Da e yaib ta koke barrbündakla, akó e ibü kwatpükü murrausdakla, barrbüñüm nidi kaindako. §*

¹⁵ "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e ini tüpdü akó maludü agóltagoldakla darrpanan olom amkünüm, ubi nótó bainda Godón agürüm yabiób gyagüpítötök ngarkwatódó. E sab oya amkoman satanian olomóm inane; oya kolae tonarr ta sab wirrian yarile yabü kolae tonarrdögab, da wa sab igósidi [metat bolmyan urdú] wame.

¹⁶ "Ilküp murrbausürrün balngomól pam, sab Godón ngürsila tame yabüka! E igó umul baindakla yabiób bóktan arüng akyanóm wagó, 'Darrü pama ne [arüng alkamül-koke bóktan] nöma angrinda [Godón Gyabi Müótan] ngidü, oya bóktanan küp babula; ene wa taia tóba bóktan alkamül. A darrü pama ne arüng alkamül-koke bóktan nöma angrinda Godón Gyabi Müötüdü ne [goldko], ibü ngidü, ene wa tóba bóktan kokean alkamüle.'

¹⁷ Ilküp murrbausürrün gonggo pam! Wirrian ia nadü klama: ia gold, ta ia Godón Gyabi Müót, gold ne klama gyabian ngitanda? Godón Gyabi Müót wirrian klama!

¹⁸ E akó igó umul baindakla wagó, 'Darrü pama ne arüng alkamül-koke bóktan nöma angrinda [altan] ngidü, oya bóktanan küp babula. Ene wa taia tóba bóktan alkamül. A darrü pama ne arüng alkamül-koke bóktan nöma angrinda altadó ne [gyaur klame], oya ngidü, ene wa tóba bóktan kokean alkamüle.'

23:12 Luk 14:11; 18:14 **§ 23:13** Mosesón gida umulbain pama pamkolpam abün kari-kari gida bóktan poko nüliónónóp, Parrisia ne kla mamoan kwar-ilürr. Olgabi nabe yarilürr Godónbóka umul bainüm. * **23:13** Abün Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó atang opor 14 babula. Wata ngibürrdü asine. Igó bóktanda wagó, "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e ngul kóbleab elklaza gómol-gómól azebdakla, müotpükü ta inzan. Akó pamkolpam ilklió büliónüm, e wirri kokrrap tére bakodakla panzedó. Ini zitülkusdü e sab kari kolae darrem koke ipüdane Godkagab!" (Mak 12:40 akó Luk 20:47)

¹⁹ E amkoman ilküküp murrbausürrünakla, wirrian ia nadü klama, gyaur kla, ta ia alta, gyaur kla ne klama gyabian ngitanda? Alta wirrian klama!

²⁰ Ene igósidi, darrü pama arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda altan ngidü, wa ta altadó blaman ne gyaur klamko ibü ngidü bóktanda.

²¹ Akó wa arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda Godón Gyabi Müótan ngidü, wa ta oya ngidü bóktanda, ola nótó ngyabenda.

²² Akó wa arüng alkamül-koke bóktan nóma angrinda kwitüm ngidü, wa Godón kingan mórran klaman ngidü bóktanda akó oya ngidü, ola nótó mórranda.

²³ "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e wa kari gida bóktan pokokarrukus amorrondakla, a e ma amkoman wirrian gida bóktan pokokuri elókane. Ini ne kari zidpókala dódórr baindako, mint, dil, akó kumin,[†] e [wantent] Godón ekyenane, tóba gida ngarkwatódó. Ini kari gida bóktan pokokamoan taia, a e ma ngibürr wirri gida bóktan pokokoke ki elókane, igó wa: pamkolpam [dümdüm tonarre] akó gyauri ngabkan, akó ma ne pokobóktónatónggapono.

²⁴ Ilküp murrbausürrün balngomól pam, e büz kuri irrunane anón naedógab, a e ma [kamel] kuri idarükane![‡]

²⁵ "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e yabiób kübül wata tumum pokobagul umulakla, a ibü auma kugupi ama kari tómanpükü kokeako. Yabü moboküp kolae tonarre murrbausürrünako: a e wata yabióban gyagüpi bomandakla akó yabü ubi wata abün elklaza do bainüma!

²⁶ Ilküp murrbausürrün Parrisi, ngaen-gógópan kübül kugupi ugó nugulam; tumum ta kubó igósidi [tóman-koke] yarile.

²⁷ "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka, zitülkus e wa inzanakla, wamaka morroal püti airrún gapókako. Ngabkande wa morroalako, a ibü auma

^{23:22} Aesaya 66:1; Metyu 5:34 ^{† 23:23} *mint, dil, akó kumin:* Ini karian zidpókal alo kla mis ain klamako (Lebitikus 27:30). ^{‡ 23:24} Ini alap-alap bóktana. Ini nis klam nis alóng-koke elklaza nisamli, zitülkus [tómanpükümamli] Godón ilküpdu. Büz arruan küp módóga: büz wirri kokea, a i adarüküm kokeako. Kamelan adarük ma ibü gaodóma. Yesun bóktanan küp módóga: Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi tüpan ngyaben gida umul bain koralórr; Godón amkoman gida ma koke umul bain koralórr.

kugupidü, büdül pamkolpamab kus akó abürrün büdül büb
barümürrünako.

²⁸ Ene dadan ngarkwatódó, pamkolpamab ilküpüdü e
dümdüm ngyaben pamakla, a yabü auma büb kugupidü, e
wata Godón taepurrane ngilian pamakla, akó kolae tonarr
kari ta kokea yabüka.

*Yesu Mosesón Gida Umulbain Pamab akó Parrisiab Kolae
Tonarran Darremankwata Bóktan Yarilürr
(Luk 11:47-51)*

²⁹ "Mosesón gida umulbain pam akó Parrisi: e taepurrane
bóktan pamakla! Sab Godón ngürsila tame yabüka.
E prropetab gapók tómbapóndakla morroal obzeksyók
bapónóm, prropet ngaen ne gapókdó urrbulürr, akó e
ngibürr dümdüm ngyaben pamkolpamab gapók ta püti
baindakla ibü gyagüpi amanóm.

³⁰ E wa igó bóktandakla wagó, 'Mi ne asi nóma ki
kwarila mibiób abalbobatalab tonarrdó, mi ibü koke ki tang
nolenóp ene prropet akrranóm.'

³¹ Da inzan bóktande, e wa yabiób kuri pupo tübinane
wagó: prropet nidi okrralórr, e ibü bobatalakla.

³² Da taia, akó pokodó ugó ipüdam, yabü abalbobatala ne
kla ngangólóp!

³³ E gwarakla akó gwarab kupoakla! E wa sab metat
bólmyan urdügab ia kyab körzinane, God yabü ola nóma
zirrnaporre yabiób kolae tonarranme?

³⁴ We zitülkusdü, ka yabü igó pokó byaldóla, ka sab
yabüka prropet, [wirri gyagüpitótók] pam, akó umulbain
pam zirrtapónónómo. E sab ngibürr büdülümpükü okr-
ralo, ngibürr krrosdó omelolo, ngibürr e sab Zu pamkol-
pamab kwóbbazen müötüdü karrkukus sye-i ola nyólnane,
ngibürr e ma sab basirr-basirrdüma kolabütan kwarilo.

³⁵ Inzan tórrmen tómbapónde, dümdüm ngyaben pamab
óea ne tópkónóp, ene sab yabü müp yarile, tai Eibolón
óedögab, dümdüm nótó ngyaben yarilürr, kókó Zekar-
raean óea ne tópkánórr, Berrekayan olom. E oya [Gyabi
Bwób] akó alta, ibü dadamüz emkólarre.

³⁶ Ka yabü amkoman pokó byaldóla: blaman ene müpa
sab ini lüolan pamkolpamdó togobe!

*Yesun Gyaur Zerrusalem Pamkolpamdó
(Luk 13:34-35)*

³⁷ "O Zerrusalem, Zerrusalem! Ma prropet büdülümpükü
akrrandóla, akó God tóba ne bóktan amarru pam zir-
rbapónda, ibü ta ma ingülküpi akrrandóla. Ia nigó münüm

kürü wirri ubi yarilürr marü pamkolpam kwób asum darpan pokodó, aip karrakarra pýaæa tóba kupozan kwób asudo, da tape ngablaodo. A ma ubi koke namülnürrü, ka ene poko koke ki tolaela!

³⁸ Turrkrru, marü müót§ sab yuógan amgatórrón yarile.

³⁹ Zitulkus módóga, ka marü igó ayaldóla, ma sab myamem kürü kokean kóseno, kókó ma sab igó bóktono wagó, 'Wa* bles airrüna, Lodón ngidü nótó tótókda.' "†

24

*Yesu [Godón Gyabi Müót] Kulainankwata Bóktanórr
(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ Yesu Godón Gyabi Müótüdügabi tubrranórr, da nómá wamlórrma, umulbain olmala oyaka togobórr oya Godón blaman ene müót akó umul ainüm. Oyabóka wagó, "Ma ini morroal wirri müót ngankónónóm!"

² Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "E ini kla tai kuri nósenane? Ka yabü amkoman poko byaldóla: sab darrü ingülküpa aini kokean bamine tóba pabodó. Blaman sab amarrón kwarile ama tüpdü."*

*Elnga Ngürrab Tómbapón Tulmil
(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)*

³ Yesu [Olib Pododó] nómá mórran yarilürr, oya umulbain olmala tibi-tibi pokodó oya ola agotóp. Oyabóka wagó, "Ma kibü tüzazilnüm ini klama sab nómá tómbapórre. Akó ki sab ia umul bairre igó, marü alkomól tonarra minggüpanan kuri tübine akó ini ngyaben wata kuri blakóné?"

⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "E umul-umul kwarilün, sab darrü olom ok ain-gu yabü ilklió büliónüm.

⁵ Zitulkus módóga, abüna sab kürü ngidü togoble igó bóktankü wagó, 'Ka módóglä, [Kerriso].' I sab abün pamkolpam ilklió nüliónórre ibü amkoman bangunüm.

⁶ E sab barrkrrulo wagó, bwób-bwóba tibiób bokrrandako akó ngibürr bóktan gazirrankwata. Da ene pokodó arrkürrgu! Ini klama sab ki tolbaelnóm, Godón tóba bóktan ngarkwatódó, a tüpan blakón tonarr wá küsila.

⁷ Darrü kantrri pamkolpama sab darrü kantrri pamkolpampükü bokrrale. Darrü kingan gazirr pama sab darrü

§ 23:38 müót wa alap-alap Zerrusalembóka apónda (Zerremaea 22:5).

* 23:39 wa [Mesayabóka] apónda. † 23:39 Zerrusalem pamkolpama Yesun akó ki eserre, wa Zerrusalem nómá ki bangrine donki kwitudü (Luk 19:28-44). Ene ngürrdü i ene bóktan opor ki taegwarr kwarile. 23:39 Wórr Peba 118:24

* 24:2 Godón Gyabi Müót wirrian müp ingülküpi aelórrón yarilürr.

kingan gazirr pampükü gazirr kwarile. Sab wirri ku kwarile akó bwób-bwób sab tüpa mórrbaeng yarile.

⁸ Blaman ini elklaza sab inzan kwarile, wamaka kola ngaen-gógópan azid nómá apadódo marrna bain minggüpanan. Ene azid ngaen-gógópan karia, ama solkwat tai wirri baile.

⁹ "Yabü sab wirri pamab tangdó urrbule. Yabü sab wirri müp nüliónórre, solodó ama büdüldü urrbule. Blaman ini tüpdü pamkolpama sab yabü alzizi zomale, kürü ngianbókamde.

¹⁰ Ene tonarrdó, abün pamkolpama sab kak amórre Godón amkoman angun-gum. Pamkolpama tibiób sab alzizi boman kwarile, akó darrem-darrem pupo bainórre wirri ngi pamdó.

¹¹ Akó sab abün obae prropeta togoble, da i sab abün pamkolpam ilklió nüliónórre ibü bóktan amkoman angunüm.

¹² Ene tonarr, kolaea sab tai wirri baile ini tüpdü. Ini zitülkusdü abün pamkolpamab moboküpü sab gyaur burrul babulan yarile gódamdó.

¹³ Kürü amkoman angunüm karrkukus nótó zamngólda kókó blakón tonarrdó, God sab oya zid ine.

¹⁴ Ini Morroal Bóktan Godón Kingzan Balngomólankwata, sab bwób-bwób akó basirr-basirr amgol kwarile, blaman pamkolpam umul-umulan ngibtanóm. Solodó, dómdóm ngürr ugón semrróne.

Ngazirr Kla

(*Mak 13:14-23; Luk 21:20-24*)

¹⁵ "Prropet Danielzan bóktanórr, e sab ngazirr kla esenane Godón Gyabi Müötüdü, gyabian pokodó zamngólorrón. Ene ngazirr klama sab ene Gyabi Müót amkoman [tómanan] ngitine Godón ilküpü."

(Atang olom nótóke, wa ini bóktanan küp tai ki emzyat!)†

¹⁶ "Ini klama sab nómá tómbapóne, Zudiam nidipako, sab podopükü bwóbdü ki busunüm.

¹⁷ Mórrkakak kwitüm ne olome,‡ wa koke ki abi darrü kla apadóm. A wa büsai ki buso tóba zid bainüm.

¹⁸ Ngaon bwóbdü ne olome, koke ki alkomól tóba müötüdü, tumum mórrkenyórr apadóm. A wa büsai ki buso.

¹⁹ Sab kari kolae koke yarile ene ngürrdü bikómpükü akó ngómrin kolabkü!

24:9 Metyu 10:22 **24:13** Metyu 10:22 **24:15** Daniel 9:27; 11:31; 12:11

† **24:15** Ini Metyun bóktane tóba bótang pamkolpamadó. ‡ **24:17** Ene tonarrdó mórrkakak taptap kwarilürr akó pamkolpama ola mórran kwarilürr. **24:18** Luk 17:31

²⁰ E inzan tóre bako kwarilün Godka wagó, 'Ini buso tupsoa koke ki tómbapó güb melpaldó ó [Sabad] ngürrdü.'

²¹ Zitulkus módóga, ene müp sab kari kolae koke kwarile, pamkolpama ne kla koke kuri azid aengóp, ngaen, ini tüpan zitüldügab, kókó errkya. Myamem akó inzan kla babul yarile.

²² God ene kolae ngürrab ngarkwat sab tugup tünggürre. Wa ne koke nóma ki tugup tünggürre, darrü oloma kokean ki zid baine. Tóba alearrón pamkolpamab gyaurdügab, wa ene kolae ngürr sab igósi tugup tünggürre.

²³ "Darrü oloma ne yabüka igó nóma bóktóne wagó, 'Ngakónam, ene Kerriso yóni!' ó 'Ngakónam, ene Kerriso módóga!' oya bóktan amkoman angun-gu.

²⁴ Zitulkus módóga, obae kerriso akó obae prropeta sab togoble. I sab wirrian tulmil akó [basen-koke tórrmen] tómbapón kwarile pamkolpam ilklió büliónüm kle-kle kwatódó tótókóm. I ta Godón alearrón pamkolpam ilklió büliónüm kain kwarile.

²⁵ Da módóga, yabü gyagüpüdü ki yarilün, ka yabüka ngaen-gógópan ne bóktan kuri pupo ninünüma!

²⁶ "Da yabü pamkolpama ne kürükwata igó nóma nyalnórre igó, 'Yazilam, wa módögase [nguin-koke bwóbdü]!' - e ola tótókgu; ó yabü ne igó nóma nyalnórre igó, 'Ngakónam, wa yóni, müót kugupidü!' - da e ibü amkoman angun-gu.

²⁷ Zitulkus módóga, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, ka sab inzan ngarkwatódó tolkomolo, wamaka aona warri sapóne pülpüldügab, abüsa nólgiabi banikda kókó abüsa nóla bótaoda: blaman pamkolpama sab kürü kóserre.

²⁸ "Da ene ta inzana; büdül büb nega, kekek pójaea ola kwób bazendako.

Pamkolpamab Oloman Alkomól Tonarr (Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹ "Dümdüman ene müp tonarr kakóm, abüsa sab tümünüm baine. Melpalan ta sab zyón myamem babul yarile. Wimurra sab pülpüldügabi tóbalókle, akó pülpüldü ne arüng klamko, i sab mórrbaengóm bairre akó i tibiób pabo sab bimgütörre.

³⁰ Darrü tórrmen tulmil sab pülpüldü eserre igó pokó umul bainüm wagó, 'Pamkolpamab Olom mamka!' Blaman basirr-basirr bwób-bwób pamkolpama sab yón gyaur

kwarile, kürü noma kóserre tótókde pülpül kwitüm, kólba arüng akó wirrian kómal zyónpükü.

³¹ Wirri arüng mobolzan klaman§ bóktana noma sidörüke, ka sab kólba anerru zirrtapónónomo blaman bwób-bwób ini tüpdü, solomamtaedó, bolmüötüdü, malubarrdó, akó dorrmetódó, Godón alearrón pamkolpam darrpan pokodó dakasum.

[Pig] Nugupan Alap-alap Bóktan

(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² "Kya pig nugupa yabü kóbó ki umul ninünüm alap-alap bóktane. Oya il tiza óe-óe akó saul noma bairre, akó küsil pórngaea bamgolóm noma bairre, da e umul kwarilo wagó: pail* minggüpanana.

³³ Da ene ta inzana, e ini blaman basen-koke elklaza[†] tómbapónde noma nosenane, e sab umul kwarilo wagó: Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, alkomól kari pokola, ka kuri tama kókó mamtaedómla.

³⁴ Ka yabü amkoman poko byaldóla: ini lüolan pamkolpama sab kokean nurrbarine, kókó ini blaman elklaza sab tómbapórre.

³⁵ Tüp a pülpüla sab bamrüki, a kürü ne bóktane sab kokean bamrüke.

Darrü Olom Umul Babula Ngürr akó Abüs Küp

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ "Darrü olom umul babula ene ngürr a abüs küp ngarkwat noma semrróne. Kwitüm anerru ta umul kokeako. Akó ka, Aban Olom nótókla, ta umul-kókla. Wata Ab umul tebease.

³⁷ Enezan yarilürr Noan tonarrdó, da enta sab inzan yarile Pamkolpamab Oloman alkomól ngürrdü.

³⁸ Dómdóm ne ngürr kwarilürr wirri naiz naea tótókóm, pamkolpama alo akó anón kwarilürr, kol a pam bumiög kwarilürr, kókó tai ene ngürrdü, Noa tóba wirri bütüdü noma bangrinürr.

³⁹ Pamkolpama kokean umul bainóp laróga tómbapón yarilürr, kókó ene wirri naiza noma tamórr. Ibü blaman imarrurr. Sab dadanzan yarile, pamkolpama sab popa nyaben kwarile bobarrzan, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, noma tolkomolo.

24:30 Daniel 7:13; Zekarraea 12:10-14; Okaka Amzazirrún Kla 1:7 § **24:31**
mobolzan kla, Mórrke-mórrke módoga: *trumpet*. * **24:32** *pail*, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *urur melpal*. Mórrke-mórrke módoga: *summer*. Isrrael bwóbdü küsil pórngaea bamgoldako urur melpal kari poko nómadako.
† **24:33** *elklaza* ola pupainda, atang poko 29 akó 30. **24:39** Bwób Zitül 7:6-23

⁴⁰ Nis pam nisa sab ngaon bwóbdü zaget namüli. Darrü sab sipüde, a darrü ma ola amgüte.

⁴¹ Nis kol nisa sab [wit] küp zaze amgün namüli plaoa tómbapónóm. Darrü sab tupude, a darrü ma ola zumgute.

⁴² "Da e ta azil kwarilün, zitülkus e umul-kókakla yabü Lod sab nadü ngürr tolkomóle.

⁴³ Da e ini poko tai umul koralo: müót olom ne umul nóma ki yaril igó, gómol pama nadü abüs küpdü tame, wa igósidi aerr ki yaril, ene gómol pama müót amken-gum.

⁴⁴ Da e ta metat inzan wazilülün, zitülkus ka, Pamkol-pamab Olom nótókla, sab ene ngürrdü tamo, e koke ne ngürr akyandakla.

*Ngambangól [Leba Zaget] Pam akó Ngambangól-koke
Leba Zaget Pam*

(Luk 12:41-48)

⁴⁵ "Ngambangól akó [wirri gyagüpitótók] leba zaget pam nótóke, oya wirri pama sab oya ingrine tóba müótan leba zaget kolpam balngomólóm akó ibü alo kla aliónüm dümdüm abüs küp ngarkwatódó.

⁴⁶ Sab kari morroal koke yarile ene leba zaget pamankü, sab wirri pama nóma tolkomóle, da ini zaget tómbapónde semrróne.

⁴⁷ Ka yabü amkoman poko byaldóla: wirri pama sab oya tóba blaman elklaza ngabkanóm ingrine.

⁴⁸ A kolae leba zaget pam nótóke, wa sab tóbaka wagó, 'Kürü wirri pama irrbaindase alkommólóm.'

⁴⁹ Da wa tóba zaget kamdal akrranóm ugón baine, akó alo a ngyepam anón yarile ngyepam anónan pampükü.

⁵⁰ Da módóga, sab ene leba zaget paman wirri pama igó ngürrdü tolkomóle, wa oya koke ne ngürr akyanda, akó we abüs küpdü, wa umul-kók ne abüs kúpe.

⁵¹ Oya sab we amige, wirrianbóka emkóle,[‡] akó taepurrane bóktan pampükü ingrine. I sab ola yón gyaur akó zirrgüp bótak kwarile.

25

Alap-alap Bóktan 10 Ngul Olmalabkwata

¹ "Ene ngürr, Godón Kingzan Balngomól sab inzan yarile. Darrü ngürr 10 ngul olmala tibiób zyón kla yazebóp, da kol nótó ki zumige, oya akyanóm ogobórr.

24:43 Luk 12:39-40 [‡] **24:51** *wirrianbóka emkóle*, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: *wirri pama sab oya syórr yangóne*. **25:1** Luk 12:35

² Ibükagab 5, wa amkoman morroal gyagüpitótók ngul olmal kwarilürr; ngibürr 5, ibü gyagüpitótók tugupurr korálórr.

³ Ene tugupurr gyagüpitótók ngul olmala tibiób zyón kla yazebóp, a oel* sokol ma koke yazebóp.

⁴ A [wirri gyagüpitótók] ngul olmal nidi kwarilürr, i tibiób dudu oel bele yazebóp zyón klampükü.

⁵ Kol nótó ki zumige büsai koke tübzilürr, da ene ngul olmal blaman genggorrama we yazebórr, utapükü tübarrümürr.

⁶ "Da irrüb zokrrok, ene pokodó wirri taegwarr yarilürr wagó, 'Ngakónam! Kol ne pama ki zumige tótókda. Oya akyanóm ugó ogob!'

⁷ Ene 10 ngul olmal, i blamana tübarsinürr, tibiób zyón kla wiki tómbapónóp morroal bólmyanóm.

⁸ Ene tugupurr gyagüpitótók ngul olmala ene wirri gyagüpitótók ngul olmalbóka wagó, 'Kibü yabióbnüm oeldógab sokol tülinam, zitulkus kibü zyón klama bütamündasko.'

⁹ A ene wirri gyagüpitótók ngul olmala ibübóka wagó, 'Mibü blamanabkü gaodó kokea. Da e ugó ogob ene pamdó, oel nibióbkagab bumiógdako, yabióbkü oel bumiögüm.'

¹⁰ I tibiób oel bumiögümzan ogoblórr, ene kol nótó ki zumige ugón tübzilürr. Oel nibiób kwarilürr, i we ogobórr ene pampükü oya tére bwóbdü. Da mamtaea we murrbausürr.

¹¹ "Ene kakóm, ene tugupurr gyagüpitótók ngul olmala we tóbakonórr, da we górrgónóp wagó, 'Wirri pam, wirri pam, gyaurka, kya mamtae tapaku kibünkü!'

¹² Wa ibüka bóktan igó yalkomólórr wagó, 'Koke! Ka yabü amkoman pokó byaldóla: ka yabübóka umulkókanla.'

¹³ "Da e ta azil kwarilün, zitulkus e umul-kókakla ngürr akó abüs küp ngarkwat, Pamkolpamab Oloma sab nómá tolkomóle.

Aüd Zaget Pamab Alap-alap Bóktan (Luk 19:11-27)

¹⁴ "Ene ngürr, Godón Kingzan Balngomól sab inzan yarile. Darrü pama aibwób basirrdü wamlórrma. Wa tóba leba zaget pam darrpan pokodó ngibaunürr. Ibübóka wagó, 'Ka kólba elklaza yabü tangdó arrbündóla.'

¹⁵ Wa tóba leba zaget pam tibiób susumüri ngarkwatódó mani nülinóp akó mani tónggapónóm. Darrü wa 5 mani

* **25:3 oel:** Ugón kerrsín babul yarilürr. **25:11** Luk 13:25

alóp[†] iliónürr, manie murrbausürrün, darrü wa nis, darrü wa darrpan ekyanórr, ene mani küp dódórr ainüm. Da wa we bupadórr darrü basirrdü tótókóm.

¹⁶ Wa 5 mani alóp ne zaget pam iliónürr, wa dümdüman ene mani Zageten ngitanórr akó mani tómbapónóm. Wa akó 5 mani alóp we tómbapónórr.

¹⁷ Wa nis mani alóp noan ekyanórr, wa dümdüman dadanzan yangónórr. Wa akó nis we tónzapónórr.

¹⁸ Wa darrpan noan ekyanórr, wa gumzan yarilürr, da wamórr, tüp kugupi ilüngürr, tóba wirri paman mani ola inikürr.

¹⁹ "Ibü wirri pama wirri kokrrap néma ngyabenórr darrü basirrdü, wa akó we tolkomólórr. Wa tóba darrpan-darrpan Zageten pampükü mórran-mórran bainürr umul bainüm, oya mania ia Zageten koralórr.

²⁰ 5 Mani alóp nótó yazebórr, tamórra, oyaka akó ngibürr 5 simarrurr. Oyabóka wagó, 'Wirri pam, ma kürü 5 mani alóp kliórrü. Ngaka, ka ene 5 mani alóp Zageten néma ngibürr 5 murrnausnarre.'

²¹ Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, 'Ma morroal tónggapóna, morroal Zageten akó ngambangól Zageten pam! Zitülkus ma ngambangól Zageten pamla kari-kari elklazadó, da ka sab marü wirri elklaza mülino ngabkanóm. Da yao, ugó tübergrí, kürü ene barnginwómpükü ngyaben pokodó.'

²² "Da nis mani alóp nótó nüpadórr, tamórra, oyabóka wagó, 'Wirri pam, ma kürü nis mani alóp kókyarró. Ngaka, ka ene nis mani alóp néma Zageten ngintarró, ka akó nis tólnaelórró.'

²³ Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, 'Ma morroal tónggapóna, morroal Zageten akó ngambangól Zageten pam! Zitülkus ma ngambangól Zageten pamla kari-kari elklazadó, da ka sab marü wirri elklaza mülino ngabkanóm. Da yao, ugó tübergrí, kürü ene barnginwómpükü ngyaben pokodó.'

²⁴ "Darrpan mani alóp nótó ipadórr, tamórra, oyabóka wagó, 'Wirri pam, ka umulóla ma kari karrkukus pam ta kokela. Didiburrdü kla mató abüldóla, ma koke nóla barit namülnürrü, akó mató kwób asudóla, ma küp koke ne amárró.[‡]

²⁵ Da ka gum namülnürrü, da marü mani ka tüp kugupidü kolakyarró. Ngaka, marü ene mani ikwóni.'

[†] 25:15 mani alóp, Mórrke-mórrke módóga: talent. Darrpan talent aprrapórr darrpan alóp yarilürr, silba mani küpí murrbausürrün. Oya darrem kari kokea.

[‡] 25:24 Leba Zageten pama aprrapórr obae poko bóktan yarilürr tóba wirri pamankwata.

²⁶ "Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, 'Ma kolae zógósan leba zaget olomla! Ma ia igó poko umulóla igó, didiburrdü kla kótó abüldóla, ka koke nóla barit namülnürrü, akó kótó kwób asudóla, ka küp koke ne amarró?

²⁷ Ma ta kürü mani igósidi mani müötüdü ki ingrina; ka nóma ki tolkomóla, ka kólba mani ki ipüda akó mani müóta kürü manian zaget darrem ki kókyene.

²⁸ Ene mani oyakagab irriknam ama oya ekyenam, 10 mani alóp noanko!

²⁹ Zitulkus módóga, noanko, sab akó oya ene tumum ngibürr iline. § Oya sab igósidi ngaru bapón-koke kwarile. A babul noanko, oyakagab sab irrkine, oya kari-kari ne klame.

³⁰ Ene küp-koke zaget pam tümün kwatódó amanikam! Wa sab ola yón gyaur akó zirrgüp bótak yarile.'

Dómdóm Kot Ngürr

³¹ "Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab Kinga nóma tamo kólba [wirri kómal zyónpükü] akó kólba blaman anerrupükü, ka kólba ene zyónan kingan mórran kla mórran-mórran baino.

³² Ini tüpdü blaman pamkolpama sab kürükä kwób tóbazele. Ka sab nis kwób nangono, [sip] ngabkan pama sipzan amanda [goutüdügab]. ³³ Ka sab sip kólba tutul kwata irrbuno, a gout ka sab kólba banól kwata irrbuno.

³⁴ Ka küób Kingan arüngdügab sab igó bóktono kürü tutul kwata ne pamkolpamko kagó, 'Yao, yabü kürü Aba kuri bles nirre! Balngomól Bwóbdü ugó barrbü, God yabünkü ne kla tólaelórr, ini tüp ugón tónggapónóm nóma yarilürr.

³⁵ Zitulkus módóga, ka alom nóma namülnürrü, kürü yadi ngakinóp; naem nóma namülnürrü, kürü anónóm yadi kókyenóp. Ka mogob nóma namülnürrü, kürü yabiób müötüdü yadi küngrinóp.

³⁶ Ka mórrkenyórr-koke nóma namülnürrü, kürü mórrkenyórr yadi kómelóp. Ka azid nóma namülnürrü, kürü yadi almil kwarilnürrü, akó tümün müötüdü nóma namülnürrü, kürü yadi angónóm ogobnórró.'

³⁷ "Godón ilküpüdü dümdüm nidipko, kürükä sab bóktan salkomólórre wagó, 'Lod, ki wa marü nóma mósenóp, ma alom nóma namülnürrü, da marü ngaminóp, akó ki wa

§ **25:29** Ini bóktanan küp módóga: "Nadü pama kürükä morroal zagetóda, ka oya sab ngibürr elklaza ilino ngabkanóm." **25:29** Metyu 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 **25:30** Metyu 8:12; 22:13; Luk 13:28 **25:31** Metyu 16:27; 19:28

marü nöma mósénóp, ma naem nöma namülnürrü, da marü anónóm mókyenóp?

³⁸ Ki wa marü nöma mósénóp, ma mogob nöma namülnürrü, da ki marü müótüdü müngrinóp? Ki wa marü akó mórrkenyórr-koke nöma mósénóp, da marü mórrkenyórr mómelóp?

³⁹ Ki wa marü nöma mósénóp azid, akó ma tümün müótüdü nöma namülnürrü, da ki marü angónóm ogobnórró?

⁴⁰ Da ka sab ibüka bóktan yalkomolo kagó, 'Ka yabü amkoman poko byaldóla: e wa kürü amkoman angun kari zoretódó nöma tónggapónarre, da ene igósidi inzana, e wa ene amkoman kürüka tólaelarre.'

⁴¹ "Da ka sab ibüka boktono, kürü banól kwata nidipko, kagó, 'Kürükagabi usi ogob! E amórrórrónakla. Da [metat bólmyan urdú] ugó bamsel, God ne ur setanórr [debólankü] tóba kolae anerrupükü.

⁴² Zitülkus módóga, ka alom nöma namülnürrü, e kürü koke ngakinarre; ka naem nöma namülnürrü, e kürü anónóm koke kókyenarre.

⁴³ Ka mogob nöma namülnürrü, e kürü yabiób müótüdü koke küngrinarre. Mórrkenyórr-koke nöma namülnürrü, e kürü mórrkenyórr koke kómelarre. Ka azid akó tümün müótüdü nöma namülnürrü, e kürü angónóm koke ogobnórró.'

⁴⁴ "Da i sab bóktan salkomólórre wagó, 'Lod, ki wa marü nöma mósénóp, ma naem a alom akó mogob nöma namülnürrü? Ki wa marü nöma mósénóp mórrkenyórr-koke akó azid a tümün müótüdü, da marü koke tangmamt-inóp?'

⁴⁵ Da ka sab ibüka bóktan yalkomolo wagó, 'Ka yabü amkoman poko byaldóla: e wa kürü amkoman angun kari zoretódó koke nöma tónggapónarre, da ene igósidi inzana, e wa ene amkoman kürüka ta koke tólaelarre.'

⁴⁶ Ene nidipko, i sab metat bólmyan urdú ogobe. Dümdüm ngyaben nidipko, i sab [ngarkwat-koke] arróldó ogobe."

26

Yesun Büdül Bóktan Ingrinóp

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Zon 11:45-53)

¹ Yesun blaman umulbain bóktana nöma blakónórr, tóba umulbain olmalbóka wagó,

² "E umulakla, nis ngürr kakóm sab [Büdül Kórzyón Tórease]. I kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, sab wirri ngi pamab tangdó ugón küngrirre krrosdó amngyelóm."

³ Wirri prrist akó Zu pamkolpamab [balngomól byarrmarr pama] darrpan pokodó kwób bazenórr Kayapasón wirrian müótüdü. Wa tüób singüldü prrist yarilürr.

⁴ I bóktan we tónggapón kwarilürr Yesun piküpan amiögüm akó büdülümpükü amkalóm.

⁵ Tibióbbóka wagó, "Mi ini poko tére tonarrdó koke tónggapórre, zitülkus pamkolpama sab mibüka ngürsilüm kena bainünüm."

*Darrpan Kola Morroal Ilang Idi Yesun Singüldü Ekanórr
(Mak 14:3-9; Zon 12:1-8)*

⁶ Yesu ugón Saemonón müótüdü yarilürr Betani basirrdü. Saemon tüób ngaen soso azid pam yarilürr.

⁷ Yesu nómá alo yarilürr, darrü kola ugón katókórr. Wa darrü wirri darrem ingülküpi* tónggapórrón bele sidódürr, morroal ilang idipükü. Kari darrem idi koke yarilürr. Ene kola ene idi Yesun singüldü we ekanórr, wazan alom nólgópe banomólórr.

⁸ Oya umulbain olmala nómá osenóp, ibü ngürsila yazebórr, da i darrpan-darrpan we bóktan kwarilürr wagó, "Wa ia laró zitülkusdü popa akando ini morroal ilang idi?

⁹ Ini idi ne nómá ki sel irre wirri darrem klamóm, da ene mani küp ama elklaza-koke kolpam ki nüllirre!"

¹⁰ Yesu umul yarilürr, i laró poko bóktan kwarilürr, da wa ibübóka wagó, "Oya olkomólam! E oya larógóm müp akyandakla? Wa amkoman morroal tonarr tónggapóne kürüka.

¹¹ Zitülkus módogá, elklaza-koke kolpam sab yabüka metat ae kwarile. A ka wa sab yabüka metat ae koke namulo.

¹² Wa ene morroal ilang idi kürü bübdü igósidi ekóne, zitülkus wa kürü büb morroal ine gapókdó angrin ngarkwat sab nómá semrróne.[†]

¹³ Da ka yabü amkoman poko byaldóla: sab kürükwata ini Morroal Bóktan nótó amgol yarile ini tüpdü, wa ta sab ini poko adrrüte, ini kola ne poko tónggapóne. Pamkolpama sab oya igósidi gyagüpi zumaniknórre."

^{26:2} Bazeb Tonarr 12:1-27 * ^{26:7} *wirri darrem ingülküp*, Mórrke-mórrke módogá: *alabaster*. ^{26:7} Luk 7:37-38 ^{26:11} Duterronomi 15:11 † ^{26:12} Israel pamkolpama ene tonarrdó darrü oloman büdül büb ngaen-gógópan morroal ilang idie akó ngibürr morroal ilang klame angangodako, da ene solkwat gapókdó we angrindako.

*Zudas Ubi Bainürr Yesun Wirri Pamab Tangdó Angrinüm
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)*

¹⁴ Da módoga, Zudas Iskarriot, darrü Yesun 12 umulbain olmaldögab, we wamórr wirri prristdü.

¹⁵ Ibübóka wagó, "E kürü sab darrem laró kókyenane, ka ne Yesun yabü nóma nókyenónómo?" I oya darrem 30 silba mani küp ilinóp.

¹⁶ Ene kakóm, Zudas kwat we yamkülürr Yesun ibü tangdó angrinüm.

*Yesu Tóba Umulbain Olmalpükü Büdül Kórzyón Alo Elorr
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-14, 21-23; Zon 13:21-30)*

¹⁷ Ngaen-gógópan [Ist-koke Brred Tore] ngürrdü, umulbain olmala Yesuka togobórr. Oyabóka wagó, "Marü ubi, ki nubó ogobo alo kla tómbapónóm marünkü Büdül Kórzyón Tore alo alom?"

¹⁸ Yesu tóba umulbain olmal we zirrnapónóp, igó bóktanpükü wagó, "Ugó barrbüñ Zerrusalem wirri basirrdü, da e kubó ola ene pamdó ogobke, e umul noabókamakla. Kubó oya ilamke magó, 'Umulbain Pama igó yaril wagó, "Kürü abüs küp ngarkwat kuri semrróne. Ka kólba umulbain olmalpükü kubó Büdül Kórzyón Tore alo marü müótüdü elo-o."'

¹⁹ Yesu tóba umulbain olmalzan nilóp, i elklaza we tómbapónóp Büdül Kórzyón Tore alongaloankü.

²⁰ Irrübazaran tumziklürr, Yesu tóba 12 umulbain olmalpükü alom nólgópe banomólórr.

²¹ I nóma alo kwarilürr, Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: darrüpa yabükagab kalma kürü wirri pamab tangdó wató küngrine."

²² Umulbain olmala kari gyaur koke korálórr, da i darrpan-darrpana Yesun we imtinónóp wagó, "Lod, ia kótó kokela?"

²³ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Tóba brred poko kankü ne nótó kuri yanggóbole kübündü,‡ da kürü kalma wirri pamab tangdó wató küngrine.

²⁴ Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab narrótoko, wata Godón Wibalómórrón Bóktana enezan bóktanda kürükwata. A Godón ngürsila sab tame ene olomdó, Pamkolpamab Olom wirri pamab tangdó nótó ingrime. Kari morroal koke ki yaril, ene oloma koke ki tómtómóle!"

²⁵ Zudas, Yesun sab wirri pamab tangdó nótó ingrime, wa bóktanórr wagó, "Rrabi,§ ia kótó kokela?"

26:15 Zekarraea 11:12 **26:17** Metyu 26:1 ‡ **26:23** Zu pamkolpamab gida yarilürr darrpan zurr kübündügabi alom. Brred poko ola yanggóbla, moba alom. **26:23** Wórr Peba 41:9 § **26:25** Rrabi Arram bóktan ngia. Oya küp módoga: *Umulbain Pam.*

Yesu bóktan oyaka yalkomólórr wagó, "Ma müób kuri bóktóna."

Lodón Gyagüpi Amanik Alo

(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Korrint 11:23-25)

²⁶ I nómá alo koralórr, Yesu dudu brred ipadórr, akó Godón eso akyan kakóm, wa syórr yangónórr. Wa tóba umulbain olmal poko nülinóp ini bóktanpükü wagó, "Ipüdam, eloam; ini kürü bübe."

²⁷ Wa akó waenpükü kübül ipadórr, akó Godón eso akyan kakóm, wa ibü nókyenóp ini bóktanpükü wagó, "Blamana ugó enónam.

²⁸ Ini kürü óe-e. Wirri arüng akyanda Godón [alkamül-koke tónggapórrón bóktan]. Sab abün pamkolpamabkü tópkóne, igósüm God sab ibü kolae tonarr norrgorre.

²⁹ Ka yabü igó byaldóla, ka sab ini waen myamem koke enono, kókó ene ngürrdü, ka sab yenkü küsil waen nómá enono kólba Aban Kingzan Balngomoldó."

³⁰ Da módóga, i Godón wórr we atop. Ene kakóm, i we ogobórr [Olib Pododó].

Yesu Singül Kwata Bóktanórr Wagó, Pita Sab Oya Yalpine

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Zon 13:36-38)

³¹ Yesu ibübüka wagó, "Errkya ini ne irrübe, e yabiób büódan kuri ngibtinane kürüme. E kubó blamana busuane ó kürü kubó kólbanan kümgütane, zitulkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Ka sab [sip] ngabkan pam büdülümpükü sómkolo, da ene sipa sab popa barsene.'*

³² A kürü sab nómá kürsümüle büdüldügab, da ka sab wamópo yabü singül kwata Galili prrobinsdü."

³³ Pita oyabóka wagó, "Enana i blamana kubó busurre marübökamde, ka marü kokean mimgüto!"

³⁴ Yesu Pitaka we bóktanórr wagó, "Ka marü amkoman poko ayaldóla: siman karrakarra póyaea ini irrüb bóktan küsil yarile, da ma kalma äud münüm kalpino igó, ma kürübóka umul-kókla."

³⁵ Pita oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, "Ka kubó igó poko kokean bóktono, ka marübóka umul-kókla. Kürü mankü narrótók ta taia!"

Akó blaman umulbain olmala ta inzan bóktan kwarilürr.

Yesu Getsemanim Tóre Ekorr

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

26:28 Bazeb Tonarr 24:8; Zerremaea 31:31-34 * **26:31** *sip ngabkan pam wa Yesunbóka apónda, sip wa Yesun mamoan pamkolpambóka apónda.* **26:31** Zekarraea 13:7 **26:32** Metyu 28:16

³⁶ Ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmalpükü we wamórr darrü bwób, ngi Getsemani. Wa ibübóka wagó, "E ae bobrra, ka wezan tótókdóla tére akom."

³⁷ Wa tóba aüd umulbain olmal yazebórr, Pita akó Zebedin nis siman olom nis, Zeims a Zon. Yesun bübdü gyaur akó müp gyagüpítótóka we togobórr.

³⁸ Da wa ibüka we bóktanórr wagó, "Kürü moboküpüdü kari gyaura koke kuri tübangrine, wamaka ka büdülm kaindóla. E ae bobrra, da dakla aerr koralón kankü."

³⁹ Wa karianbóka küór amanórr. Wa simbalkalórr, tóba obzek tüp we elkomólórr. Tére inzan ekorr wagó, "Kürü Ab, marüka ne tai nómá yarile, kürü ini wirri azidüdma ódódgu.[†] A kürü ubia koke ki tómbapó, wata marü ubie."

⁴⁰ Yesu we tolkomólórr, ó wa tóba aüd umulbain olmal ütüdi tómrrónóp. Wa Pitaka bóktanórr wagó, "E ia gaodó koke kwarila kankü aerróm darrpan abüs küp ngarkwatóm?

⁴¹ E dakla wazilülün ó dakla tére okolón, igósüm darrü klama yabü kolae tonarr tómbapónóm koke ki nolngomólnónóm. Yabü samuan ubi asine dümdüman elklaza tómbapónóm; büban ma arüng babula."

⁴² Yesu akó nis ngim we wamórr dadan pokodó térem. Wagó, "Kürü Ab, marü ubi koke nómá yarile ini müp kürükagab apadóm, da inzan ki yarilün: ka sab azid aengo. Wata marü ubia ki tómbapó!"

⁴³ Wa nis ngim nómá tolkomólórr tóba aüd umulbain olmaldó, wa akó ibü ütüdi tómrrónóp, zitülkus ibü uta barüm yarilürr; tibiób ilküp kokean nomgolóp.

⁴⁴ Wa ibü aüd ngim nómá nümgütóp tére akom, wa akó dadan bóktan opor bóktanórr.

⁴⁵ Wa umulbain olmaldó nómá tolkomólórr, wa ibüka we bóktanórr wagó, "E wata ia utakla akó ngón ngabagóndakla? Ngakónam, ene abüs küp kuri semrróne. I kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, kolae tonarr pamab tangdó angrindako.

⁴⁶ Bazeb, mi nau! Ngakónam, ene pam módoğa, kürü kubó wirri pamab tangdó nótó küngrine!"

Yesun Gazirr Pama Amigóp

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Zon 18:3-12)

⁴⁷ Yesu tóba umulbain olmaldózan bóktan yarilürr, Zudas, darrü ene 12 umulbain olmaldó gab, ugón tübzilürr

[†] **26:39** kürü ini wirri azidüdma ódódgu, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: *ma ini kübül sipa kürükagab.*

wirri gazirr pam ngoropükü, tibiób gazirr turrik akó kubidampükü, Yesun amiögüm. Wirri prrist akó Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pama ibü zirrnaponóp.

⁴⁸ Oya wirri pamab tangdó nótó ingrine, wa ngaengogópan umul ninóp wagó, "Ka ne nadü olom ipruko, da módóga, ene olom. Oya amigamke!"

⁴⁹ Da módóga, Zudas wata dümdüman we wamórr Yesuka. Oyabóka wagó, "Umulbain Pam, paud marüka asi ki yarilün!" Da oya we iprukürr.

⁵⁰ Yesu oyabóka wagó, "Gódam, ma ne kla tónggapónóm tama, da ma tónggapó!"

Da módóga, ene gazirr pama Yesun minggüpanan togobórr, da tange karrkukus we amigóp.

⁵¹ Darrpan olom Yesukü nidi kwarilürr, wa tóba gazirr turrik irruanórr, da singüldü prristan [leba zaget] paman güblang we itülürr.

⁵² Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Moba gazirr turrik tóba pokodó yalkomól! Gazirr turrik nidi amorrandako gazirrüm, ibü ta sab turriki ekrrórre.

⁵³ Ma ia umul-kókla wagó, ka ne kólba Abdó nóma ki górrgóna kólba tangamtinüm, wa dümdüman abün gazirr anerru ki zirrtapórre?

⁵⁴ Ka ne nóma ki górrgóna, da igósidi kürü büdül tonarra koke tómbapóne, Godón Wibalómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, ene tonarra ki tómbapó!"

⁵⁵ Ene tonarr, Yesu ene pamkolpamab ngorodó we bóktanórr wagó, "E wa gazirr turrik a kubidampükü kürü amiögüm iade togoba, wamaka ka gazirr-gazirr gómol pamla?‡ Blaman ngürrzan ka go yenkü mórran namülnürrü umul bainkü [Godón Gyabi Müótan] kal akólórrón pul basirrdü, da e ma kürü koke kümigarre.

⁵⁶ Da blaman ini elklaza igósidi tómbapóndako, Godón Bóktan küppükü ainüm, wa prropetódó ne poko bóktanórr wialómóm."

Da módóga, blaman umulbain olmala oya ola amgütóp, da i we busuóp.

Yesun Wirri Pamdó Idüdóp

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Zon 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Yesun nidi amigóp, oya we idüdóp singüldü prrist Kayapasón müötüdü. Ene pokodó, Mosesón gida umulbain pam akó balngomól byarrmarr pama we kwób babelórr.

‡ **26:55 gazirr-gazirr gómol pamla:** Grrik bóktan oporan darrü küp módóga: Rrom pamdó bóka bamgün gazirr pam. **26:55** Luk 19:47; 21:37

⁵⁸ Da Pita ibü solodó barrkyanan kan akyalórr, kókó tai singüldü prristan kal akólórrón pul basirrdü we bangrinürr. Wa we mórran-mórran bainürr Godón Gyabi Müót ngakan pampükü, asenóm wagó, kubó laróga tómbapóné Yesuka.

⁵⁹ Da müót kugupidü, wirri prrist akó blaman Zu balngomól byarrmarr pama[§] obae bóktanan küp amkün korálórr Yesun büdülüm-pükü amkalóm.

⁶⁰ Enana abün pamkolpama obae bóktan oyakwata we büdrrat kwarilürr, i darrü küp koke esenóp. Dómdóm nis pam nisa zamngórri.

⁶¹ I bóktarri wagó, "Inipa igó bóktanórr wagó, 'Ka gaodómla Godón Gyabi Müót algatóm akó aelóm aüd ngürr kakóm.'"

⁶² Singüldü prrista we zamngólórr. Yesunbóka wagó, "Marü ia alkomól bóktan babula? Ini pama marükwata ne poko bóktandako?"

⁶³ Da Yesu ma piküp bain yarilürr. Singüldü prrista akó oya imtinürr wagó, "Mi ne metat ngyaben Godón [ótókdakla], ka marü ayaldóla oya ngidü, amkoman poko adrratóm. Kibü kóbó tüzazilnüm: ia ma ene [Kerrisola], Godón Olom?"

⁶⁴ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Mazan namüla. Da ka yabü blaman byaldóla: ini tonarrdógbab e sab kürü kósenane, Pamkolpamab Olom nótókla, mórrande wirri pabodó, Wirri Arüng Godón tutul tangdó, ó pülpül pokopükü tótókde kwitüdügab!"

⁶⁵ Ene pokodó, singüldü prrista tóba tumum mórrkenyórr we atürrürr ngürsilanme akó we bóktanórr wagó, "Wa Godón ngi kulainda! Mi myamem darrü oloman bóktan koke arrkrrurre oyakwata. E oya bóktan kuri barrkrrua: wa Godón ngi kuri kulaine!"

⁶⁶ Yabü gyagüpítótók ia negako?"

Blaman ene pama bóktan yalkomólóp wagó, "Wa ngarkwatódóma büdülüüm!"

⁶⁷ Ngibürr pama oya we gwerr atóng kwarilürr obzekdó akó tibiób tang kubidame we emkálnóp. Ngibürra oya obzek tang o-e emkálnóp,

⁶⁸ da oya we imtinónóp wagó, "Kerriso-e, ma ne amko-man prropet nóma namulo, ma kibüka kóbó tópta: marü ia nótó mómkóle?"

Pita Yesun Yalpinürr

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Zon 18:15-18, 25-27)

[§] **26:59** Blaman Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pamab kwóbbazen, oya ngi módóga Grrik bóktane: *Sanhedrin*. **26:61** Zon 2:19 **26:64** Daniel 7:13 **26:66** Lebitikus 24:16 **26:67** Aesaya 50:6

⁶⁹ Pita wata kalkuma mórran yarilürr, kal akólórrón pul basirrdü. Darrü zaget ngul oloma oyaka we katókórr. Oyabóka wagó, "Ma ta Yesukü asi namülnürrü, ene Galili olom!"

⁷⁰ Pita we balpinürr blamanab obzek kwata wagó, "Ka umul-kókla ma wa ia laró poko bóktandóla."

⁷¹ Da wa kal akólórrón pul basirr amgatórr, ama barrbüñ mamtaedó wamórr. Akó darrü zaget ngul oloma Pitan ola esenórr. Ola nidi kwarilürr, ibübóka wagó, "Módoga! Ene pam Yesukü asi yarilürr, ene Nazaret olom."

⁷² Pita akó karrkukusande balpinürr wagó, "Ka amkoman ene pambóka umul-kókanla!"

⁷³ Akó wirri ngarkwat babul, ola nidi bórranglórr, Pitaka togobórr. Oyabóka wagó, "Amkoman, ma ta darrü módóglä, zitülkus ma Galili olomla. Ki marü moba bóktandógab amzyatódakla."

⁷⁴ Da módoga, Pita we bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla! Kürü God ki kómórr, ka ne obae nóma namulo! Ka amkoman ene pambóka umul-kókla!"

Tai ene pokoadó, karrakarra pýaæa we bóktanórr.

⁷⁵ Da Pita Yesun ene bóktan poko ugón gyagüpi amanikürr wagó, "Siman karrakarra pýaæa bóktan küsil yarile, da ma kalma äud münüm kalpino magó, ma kürübóka umul-kókla." Da Pita ene müöt pul basirrdügab pulkaka burruanórr, da wirribóka yónüm we bainürr.

27

Yesun Paelatka Idüdóp

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Zon 18:28-32)

¹ Irrbianande, blaman wirri prrista Zu pamkolpamab [balngomól byarrmarr pampükü] bóktan we ingrinóp Yesun büdülümpükü amkalóm.

² Da i Yesun sye-i amarükóp, we idüdóp, Rrom gabenan tangdó ingrinóp, ngi Paelat.*

Zudas Tóba Bómkalórr

(Apostolab Tórrmen 1:18-19)

³ Zudas, Yesun wirri pamab tangdó nótó ingrinürr, oya kari gyaura koke simiögürr igó nóma umul bainürr wagó, Yesun kubó emkórre büdülümpükü. Da wa ene 30 silba mani küp igósidi yakonórr wirri prrist akó balngomól byarrmarr pamdó.

⁴ Zudas ibübóka wagó, "Ka amkoman kolaeon tonarr tónggapóna! Wa amkoman darrü kolae tonarr koke

* ^{27:2} Paelat Zudia akó Samarria prrobinis nis alngomól pam yarilürr. Wa Rrom pam yarilürr. ^{27:3} Apostolab Tórrmen 1:18-19

tónggapónórr, da ini pam yabü tangdó kótó ingrina büdülüm!"

Ene pama Zudasónbóka wagó, "Ini wa kibü müp koke-e! Ene wa marü müpe!"

⁵ Zudas ene mani küp [Godón Gyabi Müötüdü] amanórr, da we wamórr, sye-i gepko byamrókórr, da büdüla we olean yarilürr.

⁶ Wirri prrista ene mani küp dakainóp. Da i bóktónóp wagó, "Ini amkoman gyabia inzan mani küp Godón Gyabi Müötan manipükü dayónüm, zitulkus ene Galili paman óea kubó tópkóne ini manianme."

⁷ Da i bóktan ingrinóp, ene manie darrü paman tüp pokó amiögüm, mariti alongalo elklaza nótó tólbael yarilürr. Ene tüp pokó mogob pamab gapók balüng bwób ki yaril.

⁸ We zitulkusdü, ene tüp pokó ngi we ngyesilóp "Óepükü Tüp Poko," akó errkyat[†] wata ngiliandako.

⁹ Ngaen prropeta Zerremaeazan bóktanórr, küppükü bainürr, wagó, "I ene mani küp yazebóp, Isrrael pamkolpama ne ngarkwat ingrinóp oya büb amiögüm.

¹⁰ Ene manie darrü oloman tüp pokó we amigóp, alongalo elklaza mariti nótó tómbapón yarilürr, kürü Lod iazan kyalórr."

*Paelat Yesun Amtin Bóktan Poko Imtinürr
(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Zon 18:33-38)*

¹¹ Yesu Paelatón obzek kwata zamngólórr, Rrom gabena ugón wató yarilürr. Oya imtinürr wagó, "Ia ma Zu pamkolpamab king módogla?"

Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, "Ma kuri bóktóna."

¹² Wirri prrist akó balngomól byarrmarr pama Paelatka Yesun kotóm ain bóktan nóma aman kwarilürr, Yesu myamem bóktan koke yalkomólórr.

¹³ Da Paelat oyabóka wagó, "Ia ma arrkrrudóla, marü blaman ne kotóm ain bóktan amandako?"

¹⁴ Yesu myamem bóktan koke yalkomólórr, da Paelat igósidi abün-abün gyagüpítótók yazebórr.

*Yesu Tóba Büdül Bóktan Ipadórr
(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Zon 18:39-19:16)*

¹⁵ Blaman pailzan [Büdül Kórzyón Tóredó], Rrom gabena darrpan pam tümün müötüdüğab irrualórr pamkolpamab ubi ngarkwatódó.

¹⁶ Ene ngürrdü, darrü umulürrün kolae pam asi yarilürr tümün müötüdü, oya ngi Barrabas.

[†] **27:8** Ene errkyat[†] bóktan opora ene tonarrbóka apónda, Metyu ini peba ugón wialómóp. **27:10** Zerremaea 32:6-9; Zekarraea 11:12-13

¹⁷ Pamkolpama darrpan pokodó nómá kwób bazenórr, Paelat ibü nümtinóp wagó, "Yabü ubi iada: ia ka nadü pam irrungo tümün müótüdüğab? Barrabas, ta ia Yesu, [Kerrisobóka] noan ngiliandako?"

¹⁸ Wa umul yarilürr igó, wirri prista Yesun igósidi ekyenóp, zitülkus ibü gyagüp kolaea ekrranórr, zitülkus abün pamkolpama Yesuka atan kwarilürr.

¹⁹ Paelat tóba zazan mórran klamdózan mórran yarilürr, oya kola bóktan zirrapónórr wagó, "Ene kolae tónggapón-koke pam elkomól! Ini irrüb kürü nusdü ka kari müpdü ta koke namüla oyabókamde."

²⁰ Da wirri prrist akó balngomól byarrmarr pama, pamkolpam gyagüpítótók we nökyenóp Paelatón atom Barrabasón tümün müótüdüğab arruanóm akó Yesun büdülämpükü amkalóm.

²¹ Paelat pamkolpam nümtinóp wagó, "Ini nis pam nisdügabi, ka tümün müótüdüğab nadü pam irrungo yabünkü?"

I bóktan yalkomólóp wagó, "Barrabas!"

²² Paelat akó pamkolpam we nümtinóp wagó, "Ia ka dama Yesun ia yangono, Kerrisobóka noan ngiliandako?"

I blamana bóktan yalkomólóp wagó, "Oya krrosdó emngyelam!"

²³ Paelat ibü nümtinóp wagó, "Iade? Wa ia tai laró kolae tónggapónórr?"

Da pamkolpama wata wirri taegwarróm we inóp wagó, "Krrosdó emngyelam!"

²⁴ Paelat nómá ngakanórr wagó, wa gaodó koke yarilürr darrü kla tónggapónóm Yesun tangamtinüm - pamkolpama gazirrum kena bainüm - wa nae itürr, tóba tang pamkolpamab obzek kwata we bagulürr. Wa ibübóka wagó, "Ene poko tónggapónakla, ene paman büdül müp sab kótó koke ipudo. Sab yabü müp yarile!"

²⁵ Pamkolpam blamana bóktan yalkomólóp wagó, "Ene paman büdül müp sab kibüka ki yarilün akó kibü olmaldó!"

²⁶ Da Paelat Barrabasón ibünkü we irruanórr tümün müótüdüğabi. Da wa gazirr pam we nilóp Yesun kus pokopükü sye-i‡ ailüm. Olgabi wa oya ngibürr gazirr pamab tangdó we ingrinürr krrosdó amngyelóm.

Gazirr Pama Yesun [Tiz Yangónóp] (Mak 15:16-20; Zon 19:2-3)

27:24 Duterronomi 21:6-9 [‡] **27:26** kus pokopükü sye lar sopae-e tónggapórrón syea, kalmitzan aelórrón, pepeamđó kus poko akyarrón. Kolae tonarr tómbapón pam, ibü akrran klama. Mórrke-mórrke módoga: *whip ó flog*.

²⁷ Da módóga, Paelatón gazirr pama Yesun we idüdóp gabenan wirri müótan kal akólórrón pul basirrdü. I tibiób blaman kamdal we ngibaunóp Yesun kal-kal angónóm.

²⁸ Oya tumum mórrkenyórr enólóp, ama akó óe-óe mórrkenyórr tupo ngarkwat we atenóp.

²⁹ I akó oya singül müóngdur we elóp térez-térez nugup tizi, da i oya singüldü we emngyelóp. Tutul tangdó go tupuru ingrinóp. I tibiób wakósingül nümgünóp, oya we yagürnóp, amkoman moboküpi-koke, a i oya tiz yangónónóp wagó, "Ma wirri kokrrap ki nyaben namüla, Zu pamkolpamab king!"§

³⁰ Da i oya akó gwerr we atóngnóp akó tupuru oya tangdó kla ipüdóp, da singül we emkalnóp.

³¹ Ibü nóma blakónórr oya tizangóna, da i oya ene óe-óe mórrkenyórr we ininóp, ama akó tóba mórrkenyórr oya we amelóp. Da i oya we idüdóp krrosdó amngyelóm.

Yesun Krrosdó Emngyelóp

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Zon 19:17-27)

³² I nóma bauslúrr Zerrusalem wirri basirrdügab, i darrü Saerrin wirri basirr pam we emrrónóp, ngi Saemon, da gazirr pama oya arüng-arüng we zirrapónóp Yesun krros bügasilüm.

³³ Solodó, i darrü pokodó babzilürr, ngi Golgota (oya küp módóga: "Singül Kakan Bwób Poko").*

³⁴ I oya waen akyanóm kain koralórr anónóm, darrü kapan klampükü yarrisarri apórrón. Nóma apókórr, da bangónórr anónóm.†

³⁵ Oya krrosdó we emngyelóp. Ene kakóm, i tibiób ngipükü nugup poko aman kwarilürr basenóm wa, Yesun mórrkenyórr poko nidi ki yazebrre. Inzan kwata i oya mórrkenyórr we arrgrrütóp tibióbkü.

³⁶ Ene kakóm, i we bobrranórr, oya ngakanóm.

³⁷ Oya sisingül darrü nugup pósek emngyelóp, wialómórrón ini bóktan opore, oya ne bóktana büdüldü ingrinürr wagó, "Ini wa Yesue, Zu pamkolpamab King."

³⁸ Da ene pokodó, i ta nis gazirr-gazirr gólmól pam nis tibiób krrosdó nómngyelóp Yesukü, darrü oya tutul kwata, darrü oya banól kwata.

§ **27:29** Ene tonarrdó, Zu kinga tupuru omrralórr, akó óe-óe mórrkenyórr ó gold müóngdur püti bain koralórr. * **27:33** Aprrapórr ini pokoan ngi *Singül Kakan Bwób Poko* yarilürr, zitulkus podo yarilürr singül kak obzeksyókpükü.

† **27:34** Ene waen bidal akyan anón kla yarilürr. **27:34** Wórr Peba 69:21

27:35 Wórr Peba 22:18

39 Pamkolpama nidi bórrgrrat-tórrgrrat kwarilürr, oya kle-kle yalnónóp. Tibiób singül bóngapnóp igó bóktankü wagó,

40 "Ma módóglá, Godón Gyabi Müót nótó ki ilgüte akó ma aüd ngürr kugupidü ki ela! Moba kóbó zid bai! Ma ne Godón olom nómadóla, da krrosdóga ugó tibi!"

41 Dadan ngarkwatódó, wirri prrist, Mosesón gida umulbain pam, akó balngomól byarrmarr pama Yesun we tiz yangónónóp wagó,

42 "Wa ngibürr zid bain yarilürr, da wa ma gaodó kokea tóba zid bainüm! Ia wa Isrrael pamkolpamab kinga, be? Errkyadan ugó kóbó ki tibi ene krrosdóga. Mi oya amkoman kubó igósidi yangurre!

43 Wa Godón amkoman angunda. God oya ki zid syó errkyadan, Godón ubi ne asi nómá yarile oyaka, zitulkus wa igó bóktanórr wagó, 'Ka Godón olomla.'

44 Ene gazirr-gazirr góómól pam nisa, Yesun kabe-kabe tibiób krrosdó amngyelórrón nidi namülnürri, oya ta dadanzan kle-kle yalnórri.

Yesu Nurrótókórr

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Zon 19:28-30)

45 Abüs singülküp nómá semrranórr, tümüna blaman bwób ngaslaorr. Ene tümüna aüd abüs küp ngarkwatóm wamórr.

46 Abüs aüd küp ngarkwat nómá semrranórr simam, Yesu wirri gyagüpi we taegwarr apónórr wagó, "Eli, Eli, lama sabagtani?" Oya küp módóga: "Kürü God, kürü God, ma kürü iade kolkomóla kólbanan?"

47 Ngibürr kolpama ibükagab, ola nidi bórrang kwarilürr, oya bóktan nómá barrkrrurr, da we bóktónóp wagó, "Wa Ilaezan[‡] ngayaunda."

48 Dümdüman darrüpa busorr, mórrkenyórr pokozan kla[§] ipadórr, muran waendó yanggóblórr, aul pepeamdo amrókórr, da oya ekyanórr ausüm.

49 A ngibürra we bóktónóp wagó, "Kubó, mi kya kóbó ngakónónóm, Ilaeza ia kubó tame oya zid ainüm."

50 Yesu akó wirri gyagüpi taegwarr apónórr, tóba dómdóm ngón we semanórr, da narrótókórr.

27:39 Wórr Peba 22:7; 109:25 **27:40** Metyu 26:61; Zon 2:19 **27:43**
Wórr Peba 22:8 **27:46** Wórr Peba 22:1 [‡] **27:47** Ilaeza: Ibrru bóktane
ini ngian gyagüp darrpan tonarrea eli. § **27:48** mórrkenyórr pokozan kla,
Mórrke-mórrke módóga: sponge. Kübül akó spun bagul klama. **27:48** Wórr
Peba 69:21

⁵¹ Da módóga, Godón Gyabi Müót kugupidü ne wirri adrratórrón mórrkenyórra* olean yarilürr, tebe aodó nis ór we bangónórr, tai kwitüdügabi kókó tüp. Tüpapükü mórrbaengórr, wirri ingülküpapükü órpókal bangónóp.

⁵² Gapókapükü tapabakuóp, akó ngaen abün ne Godón amkoman angun pamkolpam kwarilürr, nidi narrbarinürr, God ibü ugón irsinürr arróldó.

⁵³ I tibiób gapók nümgütóp. Yesun arsümül tonarr kakóm, i blamana Zerrusalem we barrbüñürr, Godón gyabian wirri basirrdü. Ibü abün pamkolpama nosenónóp.

⁵⁴ Gazírr pamab kopo ngakan wirri pam tóba gazírr pampükü Yesun nidi ngakan kwarilürr, i tüp mórrbaengde nóma esenóp akó blaman ne tórrmen tulmila tómbapón kwarilürr, i blaman kari gum koke korálórr. I blamana inzan bóktónóp wagó, "Amkoman, wa Godón olom yaril!"

⁵⁵ Ene pokodó abün kol kwarilürr, barrkyanan kandógabi nidi azil kwarilürr, Yesun Galiligabi nidi mamoanónóp oya tangamtinüm.

⁵⁶ Inkü we kol korálórr: Merri Magdalin,[†] Merri, Zeims a Zosep ibü aip nótó warilürr, akó Zebedin olom nisab aip.

Yesun Gapókdó Ingrinürr

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Zon 19:38-42)

⁵⁷ Simaman nóma yarilürr, darrü mórrrel pama ugón tübzilürr, ngi Zosep. Wa Arrimatia wirri basirr pam yarilürr, Yesun darrü umulbain olom.

⁵⁸ Wa Paelatka we wamórr, da Yesun büdül bübüüm we yatorr. Paelat arüng bóktan zirrapónórr wagó, Yesun büb Zosepón akyanóm.

⁵⁹ Zosep büb ipadórr, da wirri darrem baeb tóman-koke mórrkenyórri we errgótanórr,

⁶⁰ da gapókdó we ingrinürr, tóbankü ngaensingülan ne kla ilüngürr karrkukus ingülküpdü. Da wa ene gapók mamtae murrausüm wirri ingülküp we yanenórr. Da wa ae wamórr.

⁶¹ Merri Magdalin, akó darrü Merri ola mórran namülnürri, obzek ma gapókdó.

Gapók Ngakan Pam

⁶² Yesun ne ngürr emkólóp, ugón dómdóm elklaza tómbapón ngürr‡ yarilürr. Ene ngürr kakóm ma ibü

* ^{27:51} Ene wirri adrratórrón mórrkenyórra Godón Gyabi Müótan Amkoman Gyabian Bwób ngarkwat angrinda (Mórrke-mórrke módóga: *Holy of Holiest*). Wata singüldü prrista kubó tebe bangrile ene pokodó darrpan mün blaman pailzan. ^{27:51} Bazeb Tonarr 26:31-33 † ^{27:56} Magdalin, oya küp módóga: *Magdala basirr olom*. ^{27:56} Luk 8:2-3 ‡ ^{27:62} dómdóm elklaza tómbapón ngürr Prraede ngürr yarilürr.

[Sabad] ki yaril. Wirri prrist akó Parrisia Paelatón asenóm ugón ogobórr.

⁶³ Oyabóka wagó, "Wirri pam, kibü kuri ngambangóle, ene ilklió bülión pam ne arról noma yarilürr, wa igó bóktanórr wagó, 'Ka sab aüd ngürr kakóm büdüldügab ugón türsümulo.'

⁶⁴ Da arüng bóktan ugó nokyenónóm oya gapók tai murrausüm akó morroal ngakanóm, ngarkwat kókó aüd ngürra noma bobrrone. Oya umulbain olmalab sab gaodó koke ia yarile, oya büdül büb gómol-gómól apadóm akó pamkolpamdó bóktanóm wagó, 'God oya büdüldügab kuri irsümüle.' Ini dómdóm ilklió bülión bóktan sab wirri kolae yarile. Ngaen-gógópan kla wa tai wirri kolae koke yarilürr."§

⁶⁵ Paelat ibübóka wagó, "Gazirr pam yazebam, da ugó ogob. Ene gapók morroal ngakan ki kwarilün yabü gyagüpítótók ngarkwatódó."

⁶⁶ Da i we ogobórr, ene gapók mamtaedó ne ingülküp yarilürr, wirri karrkukus sye-i arümóp anen-gum akó pama gapókdó bangrin-gum. Gazirr pam ola bimgütóp gapók ngakanóm.

28

Yesun Büdüldügab Irsümüller

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Zon 20:1-10)

¹ [Sabada] noma blakónórr, udaian ngaen-gógópan ngürrdü,* irrbianande, sisa noma balgóñ yarilürr, Merri Magdalín akó darrü Merri gapók angónóm aurürri.

² Da módoğa, tüpa wirri arüngi we mórrbaengórr, zitülkus Lodón darrü anerrua kwitümgabi we tübinürr. Wa gapók minggüpanandó wamórr, da ene ingülküp we yanenórr mamtaedógab. Tüób wa we mórran-mórran bainürr ene ingülküp kwitüdü.

³ Oya büb a obzek igó yarilürr, wamaka aona warri amanda. Oya mórrkenyórra ongang bapólórr wamaka gabüplian pülpül pokoa.

⁴ Gapók ne gazirr pama ngakan koralórr, ibüka kari gum tórrngón koke yarilürr, da i büdül pamzan bainóp.

⁵ Da anerrua ene kolbóka wagó, "E gumgu. Ka umulóla e Yesun amkündakla, krrosdó noan emnyelóp.

27:63 Metyu 16:21; 17:23; 20:19; Mak 8:31; 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33

§ 27:64 Zu wirri ngi pamab gyagüpítótók igó yarilürr: ngaen-gógópan ilklió bülión igó yarilürr wagó, Yesu tóba zidbain pambóka ngiblianórr. Dómdóm ilklió bülión ma igósá: Yesu tóbabóka wagó: "Ka sab büdüldügab türsümulo aüd ngürr kakóm." * **28:1** Udaian ngaen-gógópan ngürr Sande ngürr yarilürr.

6 Wa aini babula, zitülkus oya kuri irsümüle, wa tüób enezan yarilürr. Da yao, ene poko ngakanóm togob, oya büb ne angrirrún yarilürr.

7 Da büsai-büsai ugó ogob errkyadan. Oya umulbain olmal umul-umulan ngintinamke magó, ‘God oya büdüldügab kuri irsümüle! Wa Galili tótókdase yabü singül kwata. E kubó oya ola esenane!’ Ka yabü umul-umulan ngitanóm tama.’

8 I gum tórrngónkü büsai-büsai we aurürri gapókdógab. Ibü bübdü ta wirri bagürwóma tübangrinürr, da we busorri umulbain olmal umul-umulan ngibtanóm.

9 Da módoga, i umulbain olmal umul-umulan ngibtanóm noma aurrnúrrima, da Yesukü basenóp. Ibübüka wagó, “Paud yabüka asi ki yarilün!” Da i oyaka we aurürri, wakósingül nulkamürri, oya wapór nis nómoarri, oya lótókómj.

10 Yesu ibübüka wagó, “E gumgu; ugó aurram kürü zonaretal umul-umulan ngibtanóm, Galili tótókóm. I kürü sab ola kóserre.”

Gapók Ngakan Pamab Bóktan

11 Ene kola noma ogoblórr, da módoga, gazirr pam, gapók nidi ngakanónóp, i ta we bakonórr Zerrusalem wirri basirrdü. Wirri prristab umulüm, blaman poko adrrütóp gapókdó ne klama tómbapónóp.

12 Wirri prrist akó [balngomól byarrmarr pama] darrü bóktan akó we tónggapónóp, da wirri ngarkwat mani gazirr pam nókyenóp.

13 Ibübüka wagó, “E sab igó kwarilünke magó, ‘Yesun umulbain olmala irrüb togobórr a büdül büb ugón sipüdóp, ki ut noma korálórr.’

14 Gabena ne ini bóktan noma arrkrrue, ki sab oya gyagüpítótók yalüngrre kibü amkoman angunüm, da yabüka sab darrü müp babul yarile.”[†]

15 Ene gapók ne gazirr pama ngakan korálórr, ene mani ipüdóp, da wirri ngi pamab bóktan mamunóp, ibü enezan nilóp.

Da Zu pamkolpama ene bóktan[‡] metat ayodako, tai ene ngürrügab ngarkwat kókó ta errkyá.

Yesu Tóba 11 Umulbain Olmal Godón Morroal Bóktan Büdratám Zírrnapónóp

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Zon 20:19-23; Apostolab Tórrmen 1:6-8)

[†] 28:14 Rrom gazirr pama zaget bwóbdü noma umtule, oya darrem wata módoga: büdül. [‡] 28:15 Ene obae bóktan módoga: Yesun umulbain olmala Yesun büb góml-gómól ipüdóp, gapók ngakan pam ut noma kwarilürr.

¹⁶ Ene 11 umulbain olmala Galili we ogobórr, ene pododó, Yesu ibü enezan nilóp ola tótókóm.

¹⁷ I oya nónama esenóp, i wakósingül we nümgünóp oya agürüm. A ngibürr wa gyagüp-gyagüp koralórr wagó, "Ia amkoman watóke?"

¹⁸ Yesu ibü minggüpanan nónama tamórr, ibübóka wagó, "Kürü Aba blaman ene balngomól arüng kókyanórr, kwitüm akó tüpdü.

¹⁹ Da e igósidi ugó ogob pamkolpamdóma bwób-bwób. Sab kürü umulbain olmalóm ninamke, ibü [baptaes bainkü] Aban ngidü, Oloman ngidü akó Godón Samuan ngidü,

²⁰ akó ibü umul bainkü blaman bóktan karrkukus amorranóm, ka yabüka ne pokó arüngi bóktan namülnürrü mamoanóm. Da módóga, ka sab yabüka asi namulo metat, kókó tüpan blakón tonarra nónama tame."

Metyun Peba aini blakónda.

Morroal Bóktan Yesunkwata, Mak Ne Bóktan Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Darrü pam ngi Zon Mak ini peba wató wialómórr. Zon Mak darrü Yesun zaget pam yarilürr. Wa [apostol] Pol akó apostol Pita ibü gódam yarilürr. Yesu ngaen-gógópan kwitudü kasilürr, da Mak ini peba solkwat we wialómórr. Wa ugón Rrom wirri basirrdü ngyaben yarilürr. Ene tonarrdó, Pita ta ola ngyaben yarilürr. Wa ngaen Yesun umulbain olom yarilürr, da wa Makka Yesun bóktan tulmil okaka izazinürr, oya tangamtinüm ini peba wialómóm. Ene igósüm, pamkolpama Yesun zaget akó oya morroal bóktan metat gyagüpi amanóm.

Ini peban póep Isrrael kanrri tómbapónórr, Rrom alam kan-koke yarilürr. Isrrael pamkolpam Zu pamkolpambóka ngiblianónónóp. Zu pamkolpam Isrraelón olmalbobatal kwarilürr, oya darrü ngi Zeikob. Isrrael Eibrра-amón bobat yarilürr. Eibrра-am akó oya olmalbobatal God [ótók] kwarilürr. Zu pamkolpama Godón gida mamoañ kwarilürr, wa Mosesón ne kla siliónórr, ngaen nótó ngyabelórr. Yesu solkwat tómtómólórr.

Isrrael pamkolpama Ibrru bóktan akó Arram bóktane bóktan kwarilürr. A Zu-koke nidipko akó abün Zu pamkolpama Grrik bóktane bóktan kwarilürr. Da módoga, Mak tóba peba Grrik bóktane we wialómórr.

Yesun amtómól tonarrdó, Rrom singüldü pama barre bwób idi balngomól kwarilürr, darrü Isrrael kanrri yarilürr. Ibü king sisabóka ngilianónónóp. I gabena zirrapónóp, ngi Paelat, Isrrael pamkolpam balngomólóm akó i ibü zirrnótóknóp taks mani aliónüm.

Ngaen Zu balngomól pama abün gida kwitüm omelólórr ene gida, God Mosesón ne kla siliónórr. Ini pamab gida kari müp koke kwarilürr Zu pamkolpamdó. Yesu umul bain yarilürr wagó, zitulkus babula ini gida mamoañ. We ngarkwatódó, Zu balngomól pama ngürsil kwarilürr Yesuka.

Ini Peban Bóktan Zono Módágako:

- A. Zon Baptæs Pam 1:1-13
- B. Yesun zaget panzedó Galili prrobinsdü 1:14-9:50
- C. Yesun zaget wa nóma agóltagól yarilürr Galili prrobinsdüğabi ama Zerrusalem wirri basirrdü 10:1-52

- D. Dómdóm udaidü Zerrusalemóm akó minggüpanandó
11:1-13:36
E. Yesun amigóp akó büdülümpükü emkólóp **14:1-15:47**
F. God Yesun irsümülürr büdüldügab **16:1-8**
G. Yesu tóba okaka tübyónürr pamkolpamdó akó kwitudü
alkomólórr **16:9-20**

Zon [Baptaes Bain] Paman Bóktan
(Metyu 3:1-12; Luk 3:1-18; Zon 1:19-28)

¹ Morroal Bóktana ae bókyanda, Yesu Kerrisonkwata, Godón Olom.

² Enezan wialómórróna [prropet] Aesayan pebadó, God [Kerrisodó] ne poko bóktanórr wagó,*

“Turrkrru! Ka sab kólba bóktan ódód pam zirrapono marü singül kwata.

Wa sab marü kwat wató ngagróte.”

³ “Darrü pama taegwarrdase [nguin-koke bwóbdü] wagó,
‘Kwat ngagrótam [Lodón] tótókóm
akó kwat morroal dümdüm alótam oyankü.’ ”†

⁴ Da Zon Baptaes Bain Pama we okaka tübyónürr nguin-koke bwóbdü, bóktan igó amgolkü wagó, “Godka tübyalüngam yabiób kolae tonarrdógabi. Da ka yabü baptaes ninünümo. Ene igósüm, God yabü kolae tonarr sab norrgorre.”

⁵ Blaman pamkolpama ogoblórr, Zudia prrobins kugupidü ne basirrdügabi akó Zerrusalem wirri basirrdügabi, Zonón bóktan arrkrrum. I tibiób kolae tonarr nómá okaka uzazilürr, da Zon ibü baptaes nyónónóp Zodan tobarrdó.

⁶ Zon wa [kamel] nguin mórrkenyórr bamelórrón yarilürr, akó wa lar sopae belt baterrón yarilürr. Oya alo kla we kla yarilürr, paza tónók akó molpokodó gus mor.

⁷ Wa ibüka bóktan amgolórr wagó, “Darrü pama kürü solkwat tótókda, wirri arüng nótóke kürükagab. Ka ta ngarkwatódó kokela tüp aupüm oya wapórdó bamel kla sye agom.‡

⁸ Ka yabü nae-e baptaes baindóla, a wa sab yabü Godón Samu-i baptaes bain yarile.”

Yesun Baptaes Ain akó [Satanian] Alngomól Yesun Kolae Tonarr Tómbapónóm

(Metyu 3:13-4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

* **1:2** Aesaya Zonónbóka apón yarilürr, Baptaes Bain Pam. **1:2** Malakae 3:1 † **1:3** Ini bóktan alap-alap angrirrüna; paman moboküpboğa apóna.

1:3 Aesaya 40:3 **1:6** 2 King 1:8 ‡ **1:7** Ini bóktanan küp módoga: “Ka ta ngarkwatódó kokela oya ngibürr zaget tólbælóm.”

⁹ Ene tonarrdó, Yesu we tübzilürr Nazarret wirri basirrdügab, Galili prrobins kugupidü, ó Zon oya we baptaes yónürr, Zodan tobarrdó.

¹⁰ Dümdüman Yesu naedógabi nóma saogórr, wa pülpül esenórr nóma tapabakulürr. Akó wa Godón Samu we esenórr, kwitümgabi abindi akó oya kwitudü amngyelde nurre poyae buli.

¹¹ Kwitudügabi bóktan kümüla we sidörükürr wagó, "Ma kürü kólbanan olomla. Kürü [moboküpü ubi] marükama. Ka kari barnginwóm kokela marüka."

¹² Dümdüman oya Godón Samua we idódürr ngüin-koke bwóbdü.

¹³ Wa olazan yarilürr, wa 40 ngürr amanórr, satania nóla alngomólóm kain yarilürr kolae tonarr tónggapónóm. Yesu narr larpükü ngyabelórr ama [anerrua] oya we tangamtinóp.

Yesu Tokom Wapi Baib Pam Ngibaunürr Oyaka Solkwat Atanóm

(Metyu 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Zonón tümün müótüdü we ingrinóp. We kakóm, Yesu ma Galili wamórr, Godón Morroal Bóktan amgolkü.

¹⁵ Wagó, "Ene tonarra kuri tübzile. Godón Kingzan Balngomóla minggüpanan kuri tübine. Yabiób kolae tonarrdögabi ugó tübyalüngam, ama Morroal Bóktan amkoman angunüm!"

¹⁶ Yesu Galili Malu§ kabeaná nóma wamlórr, wa nis pam nis nosenórr, Saemon akó oya zoret, Endrru. I net yagóbnürri naedó, zitulkus i wapi baib pam nis namülnürri.

¹⁷ Yesu ibü nyalórr wagó, "Yao! Kankü turram. Ka yabü pamkolpam bumióg umul nino."

¹⁸ Darrpan güblang i ne arrkrrurri, tibiób net ola bimgattrri, da Yesuka we akyarri.

¹⁹ Yesu ne barrkyananbóka nóma wamórr, wa nis narezoreti pam nis nosenórr, Zeims a Zon, Zebedin olom nis. I tibiób butüdü net barrgpüp namülnürri.

²⁰ Yesu ibü we nosenórr, da ibü dümdüman we nginaunürr oyaka solkwat akyanóm. I tibiób ab Zebedin ola amgatrri butüdü, tóba zaget pampükü, da Yesuka we akyarri.

Kolae Samupükü Pam

(Luk 4:31-37)

1:11 Bwób Zitül 22:2; Wórr Peba 2:7; Aesaya 42:1; Metyu 3:17; 12:18; Mak 9:7; Luk 3:22 **1:15** Metyu 3:2 § **1:16** Galili Malu wa wirri mulkózana. Oya nae naeana, kapórr kokea.

²¹ Yesu tóba tokom umulbain olmalpükü wamórr kókó Kaperrna-um wirri basirrdü. Darrü [Sabad] ngürrdü wa [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] ugón bangrinürr, da umulbain ngarkwat we bókyanórr.

²² Pamkolpama gübarirr aengóp, wa ne ngarkwatódó umul nyónónóp. Zitulkus módóga, wa ne balngomól arüngi umul bain yarilürr, wa Mosesón gida umulbain pam nórgrorrótóp.

²³ Dümdüman ene tonarrdó, darrpan kolae samupükü pam ibü kwóbbazen müót kugupidü we yarilürr. Kolae samua ene pam we zirratakórr wirribóka taegwarr apónóm wagó,

²⁴ "Marü ubi laró tónggapónóma kibüka, Yesu Nazarret olom? Ia ma kibü kolae bainüm tama? Ka umulóla ma nótókla. Ma Godón Gyabian Olomla!"

²⁵ Yesu ene kolae samu agórr wagó, "Piküp bai! Ma ugó tubrra we pamdógab!"

²⁶ Kolae samua ene pam wirribóka inurr. Wa karibóka-koke taegwarr apónórr, da wa we tubrranórr ene pamdógabi.

²⁷ Blaman pamkolpama gübarirr aengóp, da i tibiób bamtinónóp wagó, "Ini ia laróga? Ini küsil umulbain bóktana, balngomól arüngpükü! Wa kolae samu dele arüng bóktan aliónda akó i oya bóktan arrkrrudako!"

²⁸ Da módóga, Yesunkwata bóktana büsai we büdólórr dudu Galili bwóbdüma.

Yesu Abün Pamkolpam Dólóng Nyónónóp

(Metyu 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Yesu tóba tokom umulbain olmalpükü kwóbbazen müót we amgatórr, ama Saemon a Endrru, ibü müötüdü bangrinürr.

³⁰ Saemonón mónan güb azid warilürr, nyórrdü utürrün, da dümdüman i Yesun we izazilóp oyakwata.

³¹ Da Yesu azid koldó we wamórr, oya tangdó omoanórr, mórran-mórran wyónürr, solkwat we zamngólórr. Da oya ene azida wata we zumgatórr. Solkwat wa ibü alo kla we nganinóp.

³² Ene simaman, abüsa nóma mórralórr,* pamkolpama Yesuka blaman azid kolpam akó kolae samupükü kolpam ugón tübarrmülürr.

³³ Blaman ene basirr pamkolpama we kwób tóbazelórr kókó ene müót mamtaedó.

^{1:22} Metyu 7:28-29 * ^{1:32} abüsa nóma mórralórr, ene Sabad ngürra kuri blakóne. Zu pamkolpamab gida ngarkwatódó ibü gyabi yarilürr ene ngürrdü elklaza bamselóm.

³⁴ Yesu ia-ia abün azid kolpam we dólóng nyónónóp, akó abün kolae samu amalórr. Wa kolae samu koke ok ninóp bóktanóm, zitülkus i umul koralórr, wa nótó yarilürr.

*Yesu Galilim Tóba Bóktan Amgol Yarilürr
(Luk 4:42-44)*

³⁵ Sisa balgóñ tai küsil yarilürr, Yesu müót zokrrok we amgatórr. Wa ene basírr amgatórr, da kolpam-koke bwóbdü wamórr. Wa ola tóre ako yarilürr.

³⁶ Saemon tóba kamdalpükü oya amkünüm we bazebórr.

³⁷ Nóma esenóp, i wagó, "Blaman pamkolpama marü amkündako!"

³⁸ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Mi wata ini ngibürr basirrdüma ogoblo, ini wirri basírr minggüpanan nidipako. Ka ta ola amgolo Morroal Bóktan, zitülkus ka ugósüm tamórró."

³⁹ Da módóga, wa we wamlórr basírr-basírr Galili kugupidü, Godónkwata Morroal Bóktan amgolkü tibiób kwóbbazen müótüdü akó kolae samu amankü.

*Yesu Soso Azid Pam Dólóng Yónürr
(Metyu 8:1-4; Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Darrpan soso azid pama tamórr kókó Yesuka. Wa wakósingül nülkamülürr, da wa we bóktanórr wagó, "Marü ubi ne nóma yarile, ma gaodó namulo kürü [tóman] arrgonóm Godón ilküpü."†

⁴¹ Yesu oya kari gyaur koke esenórr, tóba tang orrakórr, da ene pam we yamurrürr. Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Kürü ubia! Tómana ki barrgo!"

⁴² Dümdüman ene soso azida oya we amgatórr. Tómana oya büb ugón amgatórr.

⁴³ Dümdüman Yesu oya zirrapónórr, wirri arüng bóktanpükü

⁴⁴ wagó, "Tai turrkrru! Ma ini pokó darrü olom azazilgu! A ma wam [prristdü], moba bómtyanke, da wa marü büb sopae tai ki ngamka. Yabü ne ngaen Moses ne gida bóktan pokó nókyenóp, da ene [gyaur kla] kubó [Godón Gyabi Müötüdü] idódke prrista ola urdü agasilüm pamkolpam amtyanóm igó, marü soso azida kuri blakóne, da marü tómana kuri barrgone Godón ilküpü."

⁴⁵ Da ene oloma ma we wamórr, blaman bwóbdüma büdratkü ne pokoa tómbapónórr. Wa bóktan we ayorr. Yesu ma igósidi gaodó koke yarilürr panzeana tótókóm

^{1:39} Metyu 4:23; 9:35 † ^{1:40} tóman arrgonóm Godón ilküpü: Soso azid kolpam tómanpükü kwarilürr Godón ilküpü. We ngarkwatódó, i gaodó koke kwarilürr darrü basírr ó [Godón Gyabi Müöt] kal akólórrón pul basirrdü barrbünum. ^{1:44} Lebitikus 14:1-32

blaman wirri basirrdü. Ene pokodó, Yesu kolpam-koke bwóbdü igósidi ngyabelórr. Ó da módoga, blaman pamkolpama bwób-bwób we togoblórr ama oyaka.

2

*Yesu Büb Bidal Pam Dólóng Yónürr
(Metyu 9:1-8; Luk 5:17-26)*

¹ Ngibürr ngürr kakóm, Yesu Kaperrna-um wirri basirrdü we alkomólórr, ó pamkolpama bóktan barrkrrurr wagó, "Wa müótüdü asine."

² Abün pamkolpama togoblórr, darrpan pokodó kwób bazenóp ene müótüdü. Ene müót kugupi mamtae wata barümürrün yarilürr. Yesu ibü Godón bóktan we umul bain yarilürr.

³ Da módoga, ngibürr kolpama ugón tübabzilürr. Tokom pama ibükagab, darrü büb bidal pam sidódnóp ama oyaka.

⁴ I ene pam minggüpanan koke idüdóp, zitulkus pamkolpamab ngoro ola yarilürr. Da módoga, i mórrkakakdó bamselórr ene pampükü. I mórrkakak we tae apónóp, Yesu ne pokodó zamngól yarilürr. I nóma tae apónóp, ene pam rraparrapapükü we tüp solkomólóp, Yesun obzek kwata.

⁵ Yesu ibü amkoman bangun nóma esenórr, wa büb bidal pamdó bóktanórr wagó, "Kürü olom, ka marü kolae tonarr kuri norrgonónóma!"

⁶ Ngibürr Mosesón gida umulbain pama we bobrralórr, gyagüpi tótókde

⁷ wagó, "Ini pama ini poko inzan iade bóktanda? Wa Godón pabo apadóm kainda! Gaodó ia nótóke kolae tonarr barrgonóm, a wata God tebean?"

⁸ Dümdüman Yesu ibü gyagüpitótók yazebörr, da wa ibüka we bóktanórr wagó, "E wa inzan poko iade gyagüpi tótókdakla yabiób moboküpü?"

⁹ Ini nis bóktan nisdügab, ia kürükä ulan nadü bóktana bóktanóm ini büb bidal pamdó? Ia, 'Marü kolae tonarr barrgorrónako,' ta ia, 'Bupa, moba nyórr errngam, da ugó agólóm bai'?

¹⁰ Da kürü ubi igósüma, e kubó ini kla umul bainane wagó, Pamkolpamab Oloman balngomól arüng asine ini tüpdü kolae tonarr barrgonóm." Da wa ene büb bidal pamdó bóktanórr wagó,

¹¹ “Ka marü ayaldóla, ugó bupa, moba nyórr ipa, da ugó wam, moba müót basirrdü!”*

¹² Dümdüman ene pama bupadórr, tóba nyórr ipadórr, da we wamórr blaman pamkolpamab obzek kwata. I blamana gübarirr aengóp akó i Godón we yagürnóp. I igó zwapólórr wagó, “Iba, inzan kla ta mi ngaen kokean esenóp!”

*Yesu Libaen Ngayaunürr Oyaka Solkwat Akyanóm
(Metyu 9:9-13; Luk 5:27-32)*

¹³ Yesu akó we alkominórr Galili Maludü. Wa malu kabeaná nómá wamlórr, wirri pamkolpamab ngoroa we togoblórr oyaka, da wa ibü we umul bain yarilürr.

¹⁴ Wazan wamlórr, wa [taks mani dakabain pam] we esenórr, ngi Libae, Alpeiusün olom, tóba kari zaget müötüdü mórrande. Yesu oyabóka wagó, “Yao, ma kürükä tókyá!” Libae we bupadórr, oyaka we akyanórr.

¹⁵ Ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmalpükü Libaen müötüdü nómá alo yarilürr, abün taks mani dakabain pam akó kolae tonarr kolpama we togobórr, inkü alom ene tógaldó. Zitulkus módóga, Yesuka abün inzan pamkolpama atan koralórr.

¹⁶ Ngibürr Mosesón gida umulbain pama, akó tib [Parrisij] kwarilürr, Yesun alode nómá esenóp taks mani dakabain pam akó kolae tonarr kolpampükü, da i oya umulbain olmal nümtinóp wagó, “Wa iade aloda inzan kolpampükü?”

¹⁷ Yesu ibü nurrkruóp, da bóktanórr ene pokodó wagó, “Azid-koke kolpam nidipako, i dokta koke amkündako, wata azid nidipko. Ka ini tüpdü igósüm koke tamórró igó, dümdüm ngyaben pamkolpam ngibaunüm. A ka wa kolae tonarr pamkolpam ngibaunüm tamórró Godka byalüngüm kolae tonarrdógab.”

*Küsíl Gida Bóktan Poko Ngaep Gidapükü Dabyón-gu
(Metyu 9:14-17; Luk 5:33-39)*

¹⁸ Darrü tonarr, Zon [Baptæs Bain] Paman umulbain olmal akó Parrisi, i alo bütök kwarilürr. Ngibürr kolpama Yesun amtinüm togobórr. I oya imtinóp wagó, “Ia Zonón umulbain olmal ó Parrisiab umulbain olmala alo larögüm bütökdako, a marü ma koke?”

¹⁹ Yesu tóbakwata alap-alap bóktanórr ibükä wagó, “Yabü gyagüpítótók iada, pamkolpama kol amiög tóredó ia

* ^{2:11} Godka popadana, kolae tonarr barrgon akó paman büb dólóng ain. Nizan müp darrpan ngarkwatódómamli Godka. A pamkolpamab gyagüpítótókdó, paman büb dólóng ain müpan klama kolae tonarr barrgondógbabi. Yesu igósi ene pam dólóng ainda pamkolpamab obzek kwata, ibükä igó okaka azazinüm wagó, oya ta arüng asine kolae tonarr barrgonóm.

kubó alo bütókrre, kol amióg pam ibüka nómade? Koke! Kol amióg pamzan asine ibüka, i alo koke bütókrre.

²⁰ A ene ngürr sab semrróne, kol amióg pam[†] ibükagabi nómá sipüdrre. Da ene ngürrdü i sab alo bütókrre.

²¹ "Darrü oloma küsil mórrkenyórr poko koke arrgüpe ngaep mórrkenyórrdü tae murrausüm. Wa ne nómá tolæle, ene küsil mórrkenyórr pokoa nómá korrom baine, ene ngaep mórrkenyórr sab amurrute da batürre, ama tai wirri tae ine.

²² Darrü pama küsil waen koke errngóme ngaep lar sopae beledó. Wa ne nómá tolæle, ene waena kubó ene ngaep bele amkene. Waen a lar sopae bele sab kolae baini. Igósidi, küsil waen wata küsil lar sopae beledó errngómórre."‡§

*Yesu [Sabadan] Loda
(Metyu 12:1-8; Luk 6:1-5)*

²³ Darrpan Sabad ngürrdü, Yesu [wit] apapana tótók yarilürr. Oya umulbain olmala wanküzan ogoblórr, i wit küp we zulkulóp alom.*

²⁴ Da Parrisia Yesuka we bóktónóp wagó, "Ngaka, marü umulbain olmala ene zaget iade tónggapóndako, gyabi ne klame Sabad ngürrandó?"

²⁵ Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "E ia kokean etóngarre Godón Wibalómórrón Bóktandó, Deibid ne kla tónggapónórr, we tonarr, wa tóba pam kopopükü alom nómá yarilürr?

²⁶ Wa Godón [Palae Müótüdü] bangrinürr, Abyatarr [singüldü prrist] nómá yarilürr, da ene gyabi brred elorr, prrista Godón obzek kwata ne kla urrbulürr. Ngibürr tóba pam nülinóp. A Mosesón gida ngarkwatódó dümdüm kokea ene brred alom; wata prristab dümdüme, ene brred alom!"

²⁷ Yesu elakónórr wagó, "Sabad pamkolpamab morroalóm tónggapónórr. Pamkolpam Sabadan morroalóm koke tómbapónóp.

²⁸ Da ka Pamkolpamab Olomzanla, ka ta Sabadan Lodla."†

* **2:20** kol amióg pam wa alap-alap Yesunbóka apónda. Yesun sab sipüdrre tóba umulbain olmaldögab, da i sab oya gyaurdüğab alo ugón bütókrre.

‡ **2:22** Küsil waena por bapónda. Küsil lar sopae bele anggratóda, ma küsil waen nómá errngomo, da ngaep sopae bele myamem gaodó kokea anggratóm.

§ **2:22** Ini alap-alap bóktana. Küsil elklaza Yesun umulbain bóktanóm bórrangdako akó ngaep elklaza Zu pamkolpamab gidam bórrangdako. * **2:23** Ene tonarr, Zu pamkolpamab gida asi yarilürr, pama alo büdül nómá ki yarile kwatana agólde, oya dümdüm asi yarile ngibürr wit küp alom darrü apapdögab. **2:23** Duterronomi 23:25 **2:25** 1 Samuel 21:1-6 **2:26** Lebitikus 24:9 † **2:28** Sabadan Lod, oya küp módoga: Sabadan Wirri Pam. Oyakama tónggapónóm ubi bainda Sabad ngürrdü.

3*Tang Bidal Pam**(Metyu 12:9-14; Luk 6:6-11)*

¹ Akó darrü [Sabad] ngürrdü Yesu [Zu pamkolpamab kwóbbazen müótüdü] bangrinürr. Ola darrü pam yarilürr, tutul tang bidal akó sarrpi airrün.

² Ngibürr Parrisia kwat amkün kwarilürr Yesun kotóm ain bóktan amanóm, da oya tai ilküpane we idódnóp wa, ia wa kubó Sabad ngürrdü ene pam dólóng ine.*

³ Yesu ene tang bidal pamdó we bóktanórr wagó, "Bupa, ugó zamngól blamanab aodó!"

⁴ Da Yesu ene Parrisidü we bóktanórr wagó, "Mibü gidadógab ia taia Sabad ngürrdü morroal tónggapónóm, ta ia kolae tónggapónóm; ia arról zid ainüm, ta ia arról alakónóm?" A ibü darrü bóktan ta babul yarilürr.

⁵ Yesu pamkolpam nóma ngabkanórr, oya ngürsila we simiögürr. Wa ta kari gyaur koke yarilürr ene pamkolpamidó, zitülkus ibü baku burrul babulan yarilürr. Yesu ene tang bidal pam we yalórr wagó, "Moba tang ugó adrrat." Wa adrratórr, da oya tanga tóba gaodó alkomólórr.

⁶ Parrisia kwóbbazen müót nóma amgütóp, dümdüman we kwób bazenórr Errodón† mamoaan pampükü, Yesun amkal bóktan angrinüm.

Pamkolpam Ngoro Malu Kabeledó

⁷ Yesu tóba umulbain olmalpükü Galili Maludü nóma wamlórr, wirri pamkolpamab ngoroa Galili prrobinsdüğabi oyaka zutalórr. Akó pamkolpamab ngoroa Zudia prrobinsdüğabi togoblórr,

⁸ Zerrusalem wirri basirrdüğab, Idumea bwóbdüğabi, akó abüsa nólğab banikda Zodan tobarrdó. Ngibürra ta wirri basirr nis, ngi Taerr akó Saedon minggüpanandógabi togoblórr. Blaman ene pamkolpama barrkrrurr Yesu ne arüng térrmen tómbapón yarilürr, da i oyaka ugósümpükü togobórr.

⁹ Pamkolpam ngorozan yarilürr, Yesu tóba umulbain olmal we nilóp but oya minggüpanan ódódóm, oya koke iade ki sur irre.

¹⁰ Ngaen-gógópan wa abün pamkolpam we dólóng ninóp, solkwat akó abün azid pamkolpama oyaka ugón togoblórr, tibiób zirrbapónkü. Ibü ubi i oyaka ki yamurrórre.

* ^{3:2} Pamkolpam dólóng bain Sabad ngürrdü gyabi kla yarilürr, zitülkus Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama ene kla ngakan kwarilürr wagó, wa zageta. Zaget gyabi kla yarilürr Sabad ngürrdü. † ^{3:6} Errod Galili prrobins alngomól pam yarilürr Rrom kingankü.

¹¹ Kolae samupükü pamkolpama oya nómá esenónóp, we balóklórr oya obzek kwata, da we taegwarr apónónóp wagó, "Ma Godón Olomla!"

¹² Yesu ibüka wirri arüng bóktan we nókyenóp wagó, "Ngibürr büzazilgu ka nótókla!"

Yesu Tóba 12 [Apostol] Irrbünürr

(*Metyu 10:1-4; Luk 6:12-16*)

¹³ Yesu we angürürr pododó. Wa tóba ubi pam we ngibaunürr tóbaka. Da i we togobórr oyaka.

¹⁴ Ene pokodó, wa 12 pam irrbünürr, wa apostolóm nibiób ngibasilürr, oyankü ngyabenóm akó ibü zirrbapónóm bóktan amgolóm.

¹⁵ Wa ibü ta irrbünürr wirri arüng azebóm kolae samu amanóm.

¹⁶ Ene 12 arrbürrün pam módógako: Saemon (noan ngyesilürr Pita‡),

¹⁷ Zeims akó oya zoret Zon, Zebedin olom nis nidi namülnürri (Yesu ibü ngi we nókyanórr Boanerrges, oya kúp módóga: "Ngürsil Pam Nis"),

¹⁸ Endrru, Pilip, Barrtolomyu, Metyu, Tomas, akó darrü Zeims, Alpeiusün olom nótó yarilürr, Tadeius, akó darrü Saemon, ngaen Zilot§ pam nótó yarilürr,

¹⁹ akó Zudas Iskarriot, Yesun sab nótó ingrine wirri ngi pamab tangdó.

Yesu akó Be-elzebul

(*Metyu 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10*)

²⁰ Yesu darrü müötüdü nómá bangrinürr, pamkolpamab ngoroa akó we dakabasulürr. Yesu akó tóba umulbain olmala gaodó koke kwarilürr alo alom, zitulkus aüd pamkolpam koke kwarilürr ola.

²¹ Yesun zitül pamkolpama ene poko nómá barrkrrurr, i oya apadóm we ogobórr, zitulkus i tib igó bóktanónóp wagó, "Oya gonggoa kuri simige!"

²² Ngibürr Mosesón gida umulbain pama Zerrusalemgabi togobórr. I igó bóktan kwarilürr wagó, "Yesun bübdü Be-elzebul* asine. Satani, kolae samuab singüldü pam nótóke, oya ene arüng wató akyanda kolae samu amanóm."

‡ **3:16** Pita, Grrik bóktane oya kúp módóga: *Wirri Ingülküp*. § **3:18** Zilot ngian kúp aprrapórr nisamli. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama ma igó bóktandako wagó, wa ngaen gazirr pam yarilürr. Ene tonarrdó, Zilot pama Rrom pamkolpam, ene bwób nidi ngakan kwarilürr, amkoman alzizi bohan kwarilürr. Ngibürra ibükagab gazirr tömbapónónóp Rrom pamkolpampükü. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama ma igó bóktandako wagó, ene Zilot ngi, oya kúp módóga: wa gum-koke, tae bamgün pam yarilürr. Darrü ngi ma Patriot. * **3:22** Be-elzebul satanian darrü ngia. **3:22** Metyu 9:34; 10:25

²³ Yesu ene pam we ngibaunürr tóbaka, da wa ibüka alap-alap we bóktanórr wagó, "Satani tüób wa satani ia amanike pamkolpamndögab?

²⁴ Darrü kingan balngomól bwób pamkolpama ne tibiób nómá bürrgrütörre tibióbka bóka bamgünüm, i sab gaodó koke kwarile morroal nyabenóm tibiób bwóbdü.

²⁵ Akó darrpan müótüdü pamkolpama ne tibiób nómá bürrgrütörre, i sab gaodó koke kwarile dabyónüm.

²⁶ Da ene ta inzana, satani akó tóba kolae samua ne tibiób nómá bóka bamgün kwarile ó i ne tibiób nómá bürrgrütörre, da satani sab gaodó koke yarile zamngólóm, da oya arünga ta sab igósidi we blakóne.

²⁷ "Anda, darrü pam gaodó kokea arüng paman müótüdü popa bangrinüm, oya elklaza azebóm. Ngaen-gógópan wa ene arüng pam sye-i amróke, da ene kakóm oya müót igósidi amkene, oya elklaza azebóm.[†]

²⁸ "Ka yabü amkoman poko byaldóla: God sab pamkolpamab blaman kolae tonarr norrgorre akó i ne kolae poko bóktandako Godónkwata.

²⁹ A nadü oloma ne kolae poko bóktanda Godón Samuankwata, God sab oya ene kolae tonarr kokean arrgone, zitülkus wa barrgon-koke kolae tónggapónórr."

³⁰ (Yesu inzan igósidi bóktanórr, zitülkus ene Mosesón gida umulbain pama inzan bóktónóp wagó, "Oya bübdü kolae samu asine.")

Yesun Aip akó Zoretal

(*Metyu 12:46-50; Luk 8:19-21*)

³¹ Ene kakóm, Yesun aip akó zoretala ugón tübabzilürr. I müót kalkuma bórranglórr, da i bóktan we zirrapónóp, oya tótókóm.

³² Pamkolpam ngoroa Yesun myangrao apónóp izan mórran korálórr, da i oyaka igó bóktónóp wagó, "Yazil, marü aip akó zoretala kalkumako. Ibü ubi marü asenóma."

³³ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Kürü aip akó zoretal ia tai nidipako?"

³⁴ Wa pamkolpam nómá ngabkalórr oya myangrao apórrón, da wa we bóktanórr wagó, "Ngakónam, ini kürü aip akó zoretalko!"

³⁵ Zitülkus módogá, Godón ubi nótó tómbapónda, wa kürü zorete, kürü bólbotó, kürü aipo."

[†] **3:27** Ini alap-alap bóktana. Ene darrü pam Yesu-e. Ene arüng pam satania. Yesu ini kla tónggapóné, wa pamkolpam nómá zid nirre satanian tangdögabi.

4

*Küp Barit Paman Alap-alap Bóktan
(Metyu 13:1-9; Luk 8:4-8)*

¹ Akó Yesu we bókyanórr pamkolpam umul bain Galili Malu kabedó. Wirri pamkolpamab ngoroa oya amarüksimarük yangónónóp. Kan babul nóma yarilürr, da wa butüdü igósidi we kasilürr, we mórran-mórran bainürr. But wa naedó yarilürr, dudu ngoroazan bórranglórr malu kabedó, nae ngarkwatódó.

² Olgabi Yesu ibü alap-alap abün elklaza umul bain yarilürr. Wa ibüka bóktanórr wagó,

³ “Tübarrkrru! Darrü küp barit pama we wamórr [wit] küp tüpdü aman-aman aritüm* apapdó.

⁴ Wazan ene küp amalórr, ngibürra kwat kabedó balóklórr. Póyaea togobórr, we ololórr. ⁵ Ngibürra wirri ingülküppükü tüpdü balóklórr. Ene pokodó, kari tüp yarilürr. Ene wit guba büsai-büsai igósidi tübausürr, zitulkus ene ingülküp kwitüm tüp tumuman yarilürr.

⁶ Abüsa nóma tübanikürr, oya urura ene küsil zid igósidi toklomóp, da odalan ngintinóp, zitulkus ibü simkün babul kwarilürr.

⁷ Akó ngibürre küpá tórezpükü sólmól pokodó balóklórr. Ene sólmóla nóma dódórr bain yarilürr, da ene wit zid ola sarrpi ninóp. Ene zida igósidi küp koke bapónóp.

⁸ Ngibürre küpá ma morroal tüpdü balóklórr. Ene küpá we bamkenóp, dódórr bainóp, da küp we bapónóp, ngibürra 30, ngibürre 60, akó ngibürre 100, darrpan küpdügab.”

⁹ Da Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Güblang noane arrkrum, wa ki turrkrru!”

*Alap-alap Bóktanan Zitulkus
(Metyu 13:10-17; Luk 8:9-10)*

¹⁰ I tibi-tibi pokodó nóma kwarilürr, Yesuka atan pamkolpam akó oya ¹² umulbain olmala oya imtinóp ene alap-alap bóktan müsirrga ainüm.

¹¹ Wa ibüka we bóktanórr wagó, “Godón Kingzan Balngomólankwata anikürrün klambóka umul yabü ak-yarróna. A umulbain olmal-koke ne pamkolpamko, ka go enan alap-alap ikidóla.

¹² Ene igósüm,
“ I wa sab metat azil wa azil kwarile,
da i ma tai kokean asen kwarile;
i wa sab metat arrkrru wa arrkrru,
da i ma Godón bóktanan [küp tai kokean apad] kwarile.

^{4:1} Luk 5:1-3 * ^{4:3} aman-aman arit: Zu pamkolpama ngibürre alo kla aman-aman arit kwarilürr.

Koke ne nóma, i ki tübyalüngórre kürükä,
da ka ibü kolae tonarr igósidi ki barrgona.' "

*Yesu Küp Barit Paman Alap-alap Bóktan Müsirrga
Yónürr*

(Metyu 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Yesu ibü nümtinóp wagó, "E ia koke apadódakla ini alap-alap bóktanan küp? E kubó ngibürr alap-alap bóktanan küp ia-ia yazebane?

¹⁴ Ene küp barit pama Godón bóktan aritóda.

¹⁵ Ngibürr pamkolpam inzanako, kwat kabedó ne küpa balókórr. I bóktan nóma arrkrrudako, satania tótókda ó ene bóktan ibü bübdügab ausda.

¹⁶ Ngibürr pamkolpam inzanako, ingülküppükü tüpdü ne küpa balókórr. I Godón bóktan nóma arrkrrudako, bagürwómpükü apadódako.

¹⁷ A ene bóktana ibü bübdü tai koke mórran-mórran bainda, zitulkus oya simkün babulako, da ene bóktana wirrianbóka aebókande koke ngyabenda. Ngibürr müp tonarra nóma tótókdako ibüka ó ngibürr pamkolpama ibü wirri müp alióndako, zitulkus i Godón Bóktan amkoman angundako, i büsai-büsai bóleandako amkoman bangungum.

¹⁸ Ngibürr pamkolpam inzanako, térezpükü sólmól pokodó ne küpa balókórr. I Godón bóktan arrkrrudako,

¹⁹ a tüpan gyakolae, mórelwómóm ubi, akó ngibürr elklazam ubia ibü gyagüpítótókdó barrbündako, da Godón bóktan sarrpi aindako. Da ene pamkolpama küp koke igósidi bapóndako.

²⁰ A ngibürr pamkolpam inzanako, morroal tüpdü ne küpa balókórr. I Godón bóktan arrkrrudako, apadódako, da i küppükü igósidiako. Ngibürra 30, ngibürra 60, ó ngibürra 100, darrpan küpdügab."

Kumngyindü Zyón Kla

(Luk 8:16-18)

²¹ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ia darrü oloma zyón kla sidüde, da alópe ngalo-e ó ut bwób lorodó ingrine? Koke! Zyón kla wata kumngyindü amngyelórrón yarile!

²² Dadanzan, blaman barrón ne elklazako errkya, sab ma tübase panzedó, ó blaman ngablaorrón ne elklazako, sab zyóndü togobe.†

4:12 Aesaya 6:9-10 **4:21** Metyu 5:15; Luk 11:33 † **4:22** Ene tonarr, Godón zyón akó Godón Kingzan Balngomól anikürrün namülnürri ngibürr pamkolpamdó. I Yesun alap-alap bóktan koke ipüdóp (Mak 4:11b, 12). Darrpan ngürr ene nis clam nis sab popadan namüli.

²³ Darrü oloman ne güblang asi nóma namüli arrkrrum, wa ki turrkrru!"

²⁴ Akó wa ibüka bóktanórr wagó, "E wata umul-umul, e ne poko barrkrrua! E ne morroal nóma arrkrru koralo, God yabü sab umul nülirre. Da ini ma sab kari koke yarile.[‡] E ne morroal koke nóma arrkrru koralo, God yabü sab wata kari umul nülirre.

²⁵ Zitülkus módogá, noanko, sab akó oya ene tumum ngibürr iline. Babul noanko, oya sab imtine, oya kari-kari ne klame."[§]

Alap-alap Bóktan Zidan Dódórrbainankwata

²⁶ Yesu ibüka akó alap-alap bóktanórr wagó, "Godón Kingzan Balngomól inzana. Darrpan oloma küp barítóda tüpdü.

²⁷ Irrüb wa utóda, ngürr wa arsümülda. Ngibürr ngürr kakóm, ene küp bamkerrónako, da i ma morroal dódórr baindako. Wa umul-kóka ia-ia tómbapónda.

²⁸ Tüpa tüób tómbapónda zid dódórr ainüm ó küp basenóm; urr amankü dódórr baindase kókókó singüla tubrrune. Küpa ugón tómbapónda.

²⁹ Küpa nóma ngórr angurinda, da pama ugón atülda turriki, zitülkus abül ngarkwat kuri semrróne."

Karian Küpan Alap-alap Bóktan

(Metyu 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

³⁰ Yesu akó bóktanórr wagó, "Ia mi Godón Kingzan Balngomól larópükü atanirre? Ó mi laró alap-alap bóktane ene Balngomólbóka bóktórre?

³¹ Ene inzana, wamaka karian* küpa. Ene karian küpa blaman küpdügab tüpdü.

³² A darrü pama ene küp nóma artümülda tóba apabdó, ene zida dódórr bainda kókó wirri bainda blaman didiburr zidüdügab. Oya tiz ta wirriako, da kwitüm póyaea igósidi tibiób müót balmeldako oya murrdü."

³³ Yesu tóba bóktan nóma büdratlıorr pamkolpamdó, wa abün inzan alap-alap bóktan tómbapón yarilürr. Wa ibüka blaman elklaza tibiób ngarkwatódó bóktan yarilürr, ibü morroal arrkrrum.

^{‡ 4:24} Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Ma ne atanin klame atanindóla, ene klame marü sab ngibürra mütanirre. Akó marü ngibürr elklaza sab mülirre.*

^{4:24} Metyu 7:2; Luk 6:38 ^{§ 4:25} Aprrapórr Yesu tóba umulbain bóktanbóka apónda. Yesun bóktanan küp nidi apadódako, i sab wirribóka küp ipüdörre.

^{4:25} Metyu 13:12; 25:29; Luk 19:26 ^{4:29} Zo-el 3:13 ^{*} ^{4:31} karian, Mórrke-mórrke módogá: *mustard*, alo misan ngitan klama.

³⁴ Wa ibüka wata alap-alap bóktane bóktalórr. Wa tebe nóma yarilürr tóba umulbain olmalpükü, wa blaman kla ugón müsirrga nyónónóp ibüka.

Yesu Wirri Wór Piküp Yónürr
(*Metyu 8:23-27; Luk 8:22-25*)

³⁵ Akó ene ngürr simaman, Yesu bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, "Mi dakla dorro baurrdakla."

³⁶ Da i pamkolpamab ngoro ola bimgütóp. Oya umulbain olmala butüdü bamselórr, Yesu ne butüdü mórran yarilürr. I usakü we bazebórr, oya dakla dorrodó ódódóm. Ngibürr but ta asi koralórr ene pokodó, da i usakü we ogoblórr.

³⁷ Amkórrónde, wirri arüng wóra ugón tubsorr. Goblola but kari poko isurrunópma. Naebait kari poko yarilürr.

³⁸ A Yesu wa ngól updü ut yarilürr. Oya singül müózdu angrirrún yarilürr. Umulbain olmala oya irsümülóp. Oyaka bóktónóp wagó, "Umulbain Pam, ma ia gyaur kokela? Mi brariakla!"

³⁹ Yesu türsümülürr, ó wa wór agórr wagó, "Ma piküp!" Akó wa maludü bóktanórr wagó, "Ma ugó bólea!" Ene pokodó, wóra we piküp bainürr. Ene ngarkwat, malua ta morroal amkónórr.

⁴⁰ Wa tóba umulbain olmaldó we bóktanórr wagó, "E gum iadeakla? E kürü amkoman koke angundakla?"

⁴¹ Da i kari gum koke ipüdóp, ó i tibióbka bóktan koralórr wagó, "Ini wa ia nótóke? Wór akó malua ta oya bóktan arrkrrudamli!"

5

Yesu Kolae Samupükü Pam Dólóng Yónürr
(*Metyu 8:28-34; Luk 8:26-39*)

¹ Yesu tóba umulbain olmalpükü Gerrasa wirri basirr pamkolpamab bwóbdü* abzilürr Galili Malu dakla dorrodó.

² Yesu butüdüğabi nóma banikürr, darrü pama oya we semrranórr. Ene pama gapók balüng bwóbdüğabi tubrranórr ó wa kolae samupükü yarilürr.

³ Wa gapók balüng bwóbdü ngyaben yarilürr. Myamem darrü olom babul yarilürr oya arümüm. Sein sye ta gaodó koke yarilürr oya arümüm.

⁴ Zitülkus módóga, abün münüm oya wapór a tang sein sye-i enan arümnóp, a tüób ene sein sye singgalgólórr. Wa ta ugón kari arüng pam koke yarilürr. Darrü pam gaodó koke yarilürr oya amiögüm.

* **5:1** *Gerrasa bwób* Zu pamkolpamab tüp koke yarilürr.

⁵ Irrüb ngürr, wa popa agól yarilürr gapók balüng bwóbdü ó podopükü bwóbdü, taegwarrkü ó tóba büb syórr bangónkü ingülküpi.

⁶ Ene pam ugón barrkyanan küór yarilürr olgabi, wa Yesu nómá esenórr. Wa we busorr, simbalkalórr, ó wakósingül nülkamüller Yesun obzek kwata.

⁷ Ene pama wirribóka taegwarr apónórr wagó, "Marü ubi ia larógóma kürükä, Yesu, Wirri Kwitüm Godón Olom? Ka Godón ngidü marü atodóla, ma kürü wirri azid akyan-gu!"

⁸ Ene pama ini poko igósidi bóktanórr, zitülkus Yesu ngaen-gógópan oyaka bóktanórr wagó, "Kolae samu, ugó tubrra ini pamdógab!"

⁹ Yesu oya imtinürr wagó, "Marü ngi ia nótóke?"

Ene pama bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü ngi módoğa, 'Abün gazirr pam', zitülkus ki äud kokeakla."

¹⁰ Wa wata Yesun arüngi ato yarilürr, ene kolae samu aman-gum ene bwóbdügab.

¹¹ Podo kabedó, wirri tang kyamül yabüla we ololórr, wirri kan koke ibükagabi.

¹² Ene kolae samua Yesun we yatop wagó, "Ma kibü ugó zirrtapónónüm kyamülab bübdü, da ki kubó ola barrbuno."

¹³ Da Yesu ok ninóp ibü barrbünum. Da módoğa, ene kolae samua ene pam we amgütóp, ama kyamülab bübdü we barrbüñürr. Ene kyamül yabüla (ngarkwat módoğa aprrapórr 2,000 kyamül blamana) buso-buso we tübabüñürr buruburuana, mengrempükü ama Galili Maludu bagóbórr, ó ola nae baitóp büdülämpükü.

¹⁴ Ene kyamül ngabkan pama we busuóp, da pamkolpam we umul-umulan ngintinóp, Gerrasa wirri basirrdü akó madmad kabedó. Pamkolpama we ogobórr asenóm ne pokoa tómbapónórr.

¹⁵ Da i Yesuka nómá togobórr, i ene pam esenóp, kolae samu ngoroa noan amgütóp. Wa we mórran yarilürr, mórrkenyórr bamelórrón akó kakal gyagüpítóke. Da pamkolpama gum ipüdóp.[†]

¹⁶ Nidi nósenóp, kolpam nüzazilóp laróga tómbapónórr ene kolae samupükü pamdó akó kyamüldü.

¹⁷ Da i Yesun arüngi ato kwarilürr, tibiób bwób amgatóm.

¹⁸ Yesu butüdü nómá kasil yarilürr, kolae samu ne oloma imarrulürr, Yesun we yatorr wankü tótókóm.

¹⁹ Da Yesu oya koke ok yónürr wankü tótókóm, a wa ma oya yalórr wagó, "Ugó alkomól, moba müót basirrdü, moba pamkolpamdó, da ma nüzazilnümke Lod marüka ne kla tónggapóne, ó oya ne gyaur yaril marüka."

[†] 5:15 I gum ipüdóp, zitülkus i küp bamkónóp wagó, Yesun wirri |arüng tonarr] asine.

²⁰ Da módóga, ene pama we wamórr we bwób órdóma, ngi Dekapolis,[‡] tóba okaka bümzazilkü, oyaka Yesu ne kla tónggapónorr. Da blaman pamkolpama gübarirr aengóp.

*Yesu Zaerrusün Ngul Olom Dólóng Wyónürr akó Darrü
Kola Yesun Mórrkenyórr Yamurrürr*

(Metyu 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Yesu akó nómá banikürr dakla malu kabedó, ola oyaka wirri pamkolpamab ngoroa kwób tóbazelórr, da i oya kal-kal yangónóp. Wa tüób malu kabedó yarilürr.

²² Da módóga, darrü [Zu pamkolpamab kwóbbazen müót] ngakan pama ugón tübzilürr Yesuka, oya ngi Zaerrus. Wa Yesun nómá esenórr, wa oya wapór nis minggüpanandó simbalkalórr.

²³ Wa oya arüngi yatorr wagó, "Kürü kari ngul oloman büdül kari pokoa. Gyaurka, kya tam, oyaka moba tang nis amngyelóm. Ene igósüm, wa kalma dólóng baine ó nyabene!"

²⁴ I usakü we ogobórr. Wirri pamkolpamab ngoroa mamoan koralórr, da i Yesun kal-kal yangónónóp blaman órdógab.

²⁵ Darrpan kol óe bókan azid warilürr, 12 pailüm.

²⁶ Wa kari azid koke balmilürr, oya dokta ne merrsin uliónónóp. Wa tóba dólóng bainüm mani enan nüliónónóp, da wa morroal koke bainürr. Ene azida ma wirri bain yarilürr, blaman pailzan.

²⁷ Wa Yesunbóka arrkrrurr, da wa we tübangrinürr ene pamkolpamab ngorodó, akó oya tumum mórrkenyórr we yamurrürr.

²⁸ Zitülkus módóga, wa tóbaka bóktan warilürr wagó, "Ka ne kubó wata oya tumum mórrkenyórr nómá yamurro, ka kubó dólóng baino."

²⁹ Wa Yesun mórrkenyórr nómá yamurrürr, oya ene óe bokana ugón blakónórr. Wa tóba büb küp bamkónórr, wa dólóng kuri baine tóba ini müpdügab.

³⁰ Yesu tüób dümdüman umul bainürr wagó, "Kürükagab ngibürr arünga kuri bause." Wa nómá byalüngürr ene pamkolpamab ngorodó, da wa nümtinóp wagó, "Ia kürü mórrkenyórr nótó yamurre?"

³¹ Oya umulbain olmala bóktan we yalkomólóp wagó, "Ngaka, ini pamkolpamab ngoroa marü kuri kal-kal mangórre. Ma iade bóktóna wagó, 'Ia kürü mórrkenyórr nótó yamurre?'

³² Yesu wata azil yarilürr, asenóm ene kla nótó tónggapóne.

[‡] 5:20 Dekapolis, oya küp módóga: 10 wirri basirr.

³³ Ene kolan büba otórrngónóm bainürr, zitülkus wa tüób umul bainürr ne klama tómbapónórr tóbaka. Wa natókórr, simbalkalórr Yesun obzek kwata, ó amkoman bóktan blaman we adrratórr oyaka.

³⁴ Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Kürü olom, marü moba amkoman banguna dólóng kuri mine. Natók, moboküpü paud sab marüka asi ki yarilün. Ini azida marü sab myamem koke mümige!"

³⁵ Yesu bóktan alakón küsil yarilürr, ngibürr pamkolpama Zaerruska ugón togobórr oya müötüdügab, da i oya ilóp wagó, "Marü olom büdülato. Ma Umulbain Pam myamem müp akyan-gu."

³⁶ Yesu ibü bóktan nómá arrkrrurr, wa bóktanórr Zaerruska wagó, "Ma gumgu, ma kürü wata amkoman kangu."

³⁷ Yesu blaman pamkolpam nólónóp wankü tótókóm. Pita a Zeims akó oya zoret Zon, wata idi ogobórr.

³⁸ I Zaerrusün müötüdü nómá babzilürr, Yesu pamkolpamab ngoro we esenórr. I taegwarr-taegwarr yón korálórr.

³⁹ Wa müötüdü nómá bangrinürr, wa ibüka bóktanórr wagó, "Ini ia laró taegwarrwóma? E iade yóndakla? Ini olom go büdül kokeo, a wa go uto."

⁴⁰ I oya we ngüóng angyalnóp, zitülkus i umul kwarilürr wagó, wa go amkoman büdülano. Yesu ene pamkolpam zirrnápónóp pulkaka. Wata wa ene oloman aipab nis akó oya aüd umulbain olmal, i usakü barrbüñürr, olom ne pokodó warilürr.

⁴¹ Wa oya tangdó omoanórr, da oyaka bóktanórr tibiób-tibiób wagó, "Talita, kum." Oya küp módogá: "Kari kol, ka marü mila, ugó bupa!"

⁴² Ene pokodó, ene oloma türsümülürr akó agólóm we bainürr. Wa tüób ta 12 pail olom warilürr. Ene pokoa nómá tómbapónórr, ene oloman aipab nis akó Yesun aüd umulbain olmala karibóka-koke gübarirr aengóp.

⁴³ Da Yesu ibüka wirri arüngi bóktanórr wagó, "Kubó darrü olom azazilgu!" Akó wa bóktanórr wagó, "Oya darrü kla ugó okyenam alom."

6

Nazarret Wirri Basirr Pamkolpama Yesun Alzizi Amanikóp

(*Metyu 13:53-58; Luk 4:16-30*)

¹ Yesu ene poko amgatórr, da ama wamórr tóbanan basirrdü Nazarret. Oya umulbain olmala we zatalórr.

² Darrü [Sabad] ngürrdü, wa umulbain we bókyanórr [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü]. Abün pamkolpam

kwarilürr ene pokodó. Da i oya nóma arrkrru kwarilürr, blamana gübarirr aengóp. I tibióbbóka bütünóp wagó, "Wa ini kla nubógabi ipüde? Ia ini nadü [wirri gyagüpítótóka], oya ne kla akyarróna? Wa ini [arüng tonarr] ia-ia tómbapónda?

³ A wa go ene müót balmel oloma, Merrin siman olom, Zeims, Zosep, Zudas, akó Saemon ibü naret. Oya bólbtala ae ngyabendako." Da i oya alzizi amanikóp.

⁴ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Prropet wirri ngi atendako ngibürr bwóbdü, a tóbanan basirrdü, zitül pama ó müót pama ama inzan koke."

⁵⁻⁶ Yesu gübarirr aengórr, zitülkus i oya amkoman koke yangunóp. Wa darrü arüng tonarr koke igósidi tónggapónórr ola. Wata tóba tang nis aüd azid kolpamdó nómngyelórr, da ibü dólóng ninóp.

Yesu Tóba 12 Umlbain Olmal Zirrnápónóp

(Metyu 10:5-15; Luk 9:1-6)

Yesu ene basirr blaman númarükóp umulbainkü.

⁷ Da wa tóba 12 umlbain olmal tóbaka ngibaunürr. Wa ibü ninis zirrnápónóp akó balngomól arüng we nókyenóp kolae samu amanóm.

⁸ Ibü we nilóp wagó, "Yenkü wata yabiób tupuru imar-rulam ini agólde, darrü kla ódódgu: alo kla, angasangap angón alóp, akó mani yabiób pam alópdó.

⁹ E wa wapór kla bamelam, da yabiób bübdü ne mórrkenyórrko, e wata we klamane ogob. Ngibürr amar-rugu.

¹⁰ E ne müótüdü barrbuno, wata ola bamilke, kókó e ene basirr sab amgütane.

¹¹ E ne inzan basirrdü nómá togobo igó, pamkolpama yabü ne morroal tonarre koke yazebrre, akó yabü bóktan koke ne arrkrru kwarile, ene basirr amgütamke, wapórdó buru we bainamke. Ini tonarra sab igó poko umul nirre wagó, ibü [kolaean darrema] sab tame Godkagab."

¹² Da i we ogoblórr, pamkolpamdó bóktan amgolkü wagó, "E yabiób kolae tonarrdógab ugó tübyalüngam."

¹³ I abün kolae samu aman kwarilürr akó i [olib] oele ang kwarilürr abün azid pamkolpamdó, da ibü dólóng we ninóp.

Zon [Baptæs Bain] Pam, Oya Büdül

(Metyu 14:1-12; Luk 9:7-9)

¹⁴ King Errod, ugón Galili prrobins wató alngomól yarilürr,* arrkrrurr Yesu ne poko tómbapón yarilürr, zitulkus Yesun ngia bwób-bwób gwarranórr. Ngibürr pamkolpama igó bóktan kwarilürr wagó, "God Zon Baptaeas Bain Pam wa büdüldügab kuri ırsümüle. Da ene arünga oyaka ene zitulkusdü zagetóda wirri arüng tonarr tólbaelóm."

¹⁵ Ngibürra ma bóktónóp wagó, "Wa Ilaeza-e."

Akó ngibürra wagó, "Wa prropeta, wamaka wa ngaen prropetzan kwarilürr."

¹⁶ A Errod nóma arrkrrurr ini bóktan Yesunkwata, wa ta bóktanórr wagó, "Wa Zon Baptaeas Bain Pama! Kürü gazirr pama oya singül nam itüláp wata kazan nilóp, da oya büdüldügab kuri ırsümürre!"

¹⁷ Ngaen Errod tóba gazirr pam zirrapónóp Zonón amiögüm, sye-i amelóm, tümün müötüdü zirrapónóm. Wa ini poko tóba kol Errodiasónbókamde tónggapónórr. Errodias ngaen-gógópan oya naret Pilipün kol warilürr, a wa ma oya góml-gómól zumiögürr tóba kolóm.

¹⁸ Errod Zonón tümün müötüdü zirrapónórr, zitulkus Zon oya bobarr igó ayal yarilürr wagó, "Ini gyabia moba naretan kol amiögüm!"

¹⁹ Da Errodiasón ngürsila upadórr Zonka. Oya ubi amkalóm yarilürr, da wa gaodó koke warilürr tónggapónóm ene poko, Errodónbókamde.

²⁰ Errod Zonón gum yarilürr, zitulkus wa umul yarilürr wagó, Zon morroal akó dümdüm ngyaben pama. Wa oya igósidi adlang yarilürr. Errodón ubi Zonón arrkrrum yarilürr, da wa wirri müp gyagüpítótók ipadórr blaman ngürr wa Zonón nóma arrkrru yarilürr.

²¹ Errodón amtómól ngürran tére nóma semrranórr, Errodias kwat esenórr Zonón amkalóm. Errod ene ngürr ingrinürr alongalom. Wa alongalom ibü ngibaunürr, Galili prrobins wirri ngi pam, gazirr singüldü wirri ngi pam, akó Galili prrobins singüldü pam.

²² Errodiasón óp oloma katókórr, da wa zil emkalólórr ibünkü. Wa Errodón akó wirri pam morroal barng-inwóman ngintinóp. Da Errod ene ngulmokurdü bóktanórr wagó, "Ma kürü kyal, marü ubi larógóma? Ka marü mókyeno ene kla."

²³ Wa oya [arüng alkamül-koke bóktan] uliónürr wagó, "Ma kürüka ne klamóm tóbato-o, ka wata marü mókyeno,

* **6:14** Errod Galili prrobins Rrom kingankü ngakan yarilürr, tóbanan koke yarilürr. **6:15** Metyu 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 **6:17** Luk 3:19-20

enana marü ubi kürü tüp aodó atülüma, marü darrü poko, kürü darrü poko!"

²⁴ Da ene ngelmokura tóba aip amtinüm natókórr wagó, "Ka ia larógóm yato?"

Aipa bóktan yalkomólórr wagó, "Ma Zon Baptaes Bain Pam, oya singülüm bato."

²⁵ Dümdüman ene ngelmokura büsai-büsai we alkommólórr Errodka, da yatorr wagó, "Kürü ubi ma kürü kókyeno errkyadan aini alongalo klamdó, Zon Baptaes Bain Pam, oya singül!"

²⁶ Errod kari gyaur ta koke yarilürr, da wa ia ki badóle, zitulkus wa arüng alkamül-koke bóktan uliónürr wirri ngi pamab obzek kwata, tére bwóbdü nidi kwarilürr.

²⁷ Dümdüman Errod tóba darrü büb ngakan gazirr pam we zirrapónórr arüng bóktanpükü Zonón singül ódódóm. Da ene pama we wamórr tümün müótüdü, Zonón singül we itülürr.

²⁸ Ene kakóm, ene pama Zonón singül we sidódürr alongalo klamdó, da ene ngul olom okyanórr, ama akó nótó okyanórr tóba aip.

²⁹ Zonón umulbain olmala nóma barrkrrurr oya büdül poko, i we togobórr, oya büb we idüdóp gapókdó angrinüm.

Yesu 5,000 Pam Ngabyónürr

(Metyu 14:13-21; Luk 9:10-17; Zon 6:1-14)

³⁰ [Apostola] Yesuka tóbakonórr akó we kwób tóbazenórr, da i oya izazilóp i ne elklaza tómbapónónóp ó umulbain kwarilürr.

³¹ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E yabi ugó togob kankü kolpam-koke bwóbdü, karianbóka ngón ngabagónóm." Zitulkus módóga, abün pamkolpama kwat zwapolórr, da ibü darrü kan babul yarilürr alo alom.

³² I tibi butüdü we bamselórr, da ene poko we amgütóp kolpam-koke bwóbdü tótókóm.

³³ Da pamkolpama nosenóp i nóma bazebórr, ó abüna umul bainóp i nidi kwarilürr. I blamana tibiób basirrdügabi we buso kwarilürr dorro kwata, wapórane, da i ngaen-gógópan we babzilürr.

³⁴ Yesu butüdüğabi nóma banikürr, wa wirri pamkolpamab ngoro nosenóp, da wa kari gyaur koke yarilürr ibüka, zitulkus i [sipzan] koralórr, sip ngabkan pam babul nibiób koralórr. Da wa ibü abün poko umul bain we bókyanórr.

³⁵ Simam abüs, Yesun umulbain olmala oyaka togobórr, da i oyaka bóktónóp wagó, "Ini kolpam-koke bwóba, irrüba amzik kari pokoa.

³⁶ Da ma ini pamkolpam ugó zirrnápnónóm minggüpanan basirrdü akó madmad kabedó ne müótko, tibióbü alo kla bumiógüm."

³⁷ Da wa ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "E yaib ibü ngibürr alo kla nülinam!"

I oya imtinóp wagó, "Ki ia nadü manie ogobo alo kla bumiögüm? Ene wata aprrapórr 200 [silba] mani küp[†] ki kwaril blaman ene pamkolpam ngabyónüm! Kibü mani gaoandó kokeako."

³⁸ Yesu ibü we nümtinóp wagó, "Ia yabü nigó brredako? Kya kóbó ngabkónam."

I nóma umul bainóp, da i oya we izazilóp wagó, "5 Brred akó nis wapi."

³⁹ Yesu ibü nilóp pamkolpam kukwin opopordó mórranmórran bainüm kopo-kopo.

⁴⁰ Da blamana we bobrranórr kopo-kopo, darrü kopoan 100, darrü kopoan 50.

⁴¹ Yesu ene 5 brred akó nis wapi yazebörr, kwit yaziürr da Godón eso ekyanórr. Wa brred syórr nangónóp, da tóba umulbain olmal nülinóp ene pamkolpam gyabalómóm. Wa akó ene nis wapi inzan gyabalómorr.

⁴² I blamana nóma elop, ibü bikóma nólóngóp.

⁴³ Alo kakóm, umulbain olmala bamirrún alo poko dakainóp akó 12 alóp murrnausóp ene brred akó wapidügab.

⁴⁴ I ne pama elop, ibü ngarkwat we kla yarilürr, 5,000.[‡]

Yesu Nae Kwitana Tótók Yarilürr (Metyu 14:22-33; Zon 6:15-21)

⁴⁵ Dümdüman ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmal we nilóp butüdü bamselóm ó singül kwata baurrüm malu dakla kabedó, Betsaeda basirrdü. I nóma ogoblórr, wa ene pamkolpam we zirrnápnóp.

⁴⁶ Yesu pamkolpam yawal bóktan nóma nokyenóp, ene kakóm, wa podo kwitüdü we angürürr, tóre akom.

⁴⁷ Abüsazan mórralórr, but ugón malu aodó yarilürr. Yesu wa tebe yarilürr malu kabedó.

[†] **6:37 silba mani küp:** Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *denarii*. Ene tonarrdó, darrpan zaget pama darrpan silba mani küp ipadórr darrpan ngürrdü. 200 *denarii* azebóm, wa aprrapórr 7 melpalóm zaget yarilürr. [‡] **6:44** Zu pamkolpama olommokur pamzan ngakan kwarilürr, i 12 pail ama kwit. Kol a olmal go asi kwarilürr, da wata paman etóngóp.

⁴⁸ Wa umulbain olmal nóma ngabkalórr, i wirri arüngi atül kwarilürr, zitülkus wóra singül kwatagabi tubsolürr. Sis minggüpanan nóma yarilürr, wa ibüka we wamórr, nae kwitana tótókde. Ibü nórrgrrótnópma,

⁴⁹ da i oya nae kwitana tótókde esenóp. Ibü gyagüpítótók wamaka mórrkea, da i taegwarr we apónóp.

⁵⁰ I blaman kari gum koke kwarilürr, i oya nóma esenóp.

Dümdüman Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Moboküp karrkukus ninam! Ini kótókla. E gumgu!"

⁵¹ Yesu ibüka we wamórr, butüdü kasilürr, da wóra ugón batülürr. Oya umulbain olmala wirribóka gübarirr aengóp,

⁵² zitülkus i tai koke umul bainóp amkoman küp burredankwata, Yesu ene 5,000 pam ia ngabyónürr ene aüdan alo klame. Ibü singül karrkukus kwarilürr.

*Yesu Azid Kolpam Dólóng Ninóp Genesarretóm
(Metyu 14:34-36)*

⁵³ I malu dakla kabedó nóma baurrürr, i we babzilürr Genesarret bwóbdü, da i but ola enomólóp.

⁵⁴ I but nóma amgütóp, pamkolpama dümdüman Yesun we emzyetóp.

⁵⁵ Pamkolpama ene bwób ór blaman we amarükóp, da i tibiób azid kolpam rraparrapa-e we barrmülürr Yesuka, i ne barrkrrurr wa ne pokodó yarilürr.

⁵⁶ Wa ne pokodó wamlórr, ia wirri basirr, kari basirr, ó didiburr, i blaman azid kolpam tübarrmülürr kwóbbazen pokodó oyaka. I oya yatop, azid kolpama wata oya mórrkenyórr zarran amurrum. Nidi yamurrnóp, i blamana dólóng we bainónóp.

7

*Godón Gida Abalbobatalab Gida Errgrróte
(Metyu 15:1-9)*

¹ Ngibürr Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama, nidi togobórr Zerrusalemgabi, Yesun we kal-kal yangónóp.

² Da i ngibürr Yesun umulbain olmal nósenóp alode [tómanpükü] tange; i tibiób tang inzan koke bagulóp, Parrisiab gida-azan bóktanórr.

³ (Zitülkus módóga, Parrisi akó blaman [Zu pamkolpama] abalbobatalab gida mamoandako: i kubó igósidi elorre kókó tang nóma bagulórre tibiób gida ngarkwatódó.

⁴ Akó i alo kla bumióg pokodágab nóma bakondako, i koke elorre, wata ngaen-gógópan i bapüre. Akó ibü ngibürr abalbobatalab gida asiko, i ne kla mamoandako. Darrü

módóga, ma kübül, kurróp, brronze tónggapórrón sospen, akó alongalo mórrakós* morroal bagulo.)

⁵ Da Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama Yesun imtinóp wagó, "Ia marü umulbain olmala mibü abalbobatalab gida koke iade mamoandako, da i ma iade alodako tómanpükü tange?"

⁶ Yesu bóktan yalkomólórr ibüka wagó, "Prropet Aesaya wata amkoman yarilürr, yabükwata igó ne poko bóktanórr Godón ngidü. E taepurrane bóktan pamakla. Enezan wialómórróna,

" 'God igó bóktanda wagó, "Ini pamkolpama kürü taeane [ótókdako],
a ibü moboküp ma alam kokeasko kürükagabi.

⁷ I kürü enan küp-koke ótókdako,
zitülkus i pamab bökam bagósórrón gida umul baindako, wamaka kürü gidako!" '

⁸ "E Godón gida bóktan poko kabedó angrindakla, ama tüpan pamab bóktan karrkukus bumiógdakla."

⁹ Yesu akó pokodó ipadórr wagó, "E kari umul kolpam kokeakla Godón gida alzizi amanóm, a e ma yabiób gida kari karrkukusi koke amorrandakla.

¹⁰ Ka müsirrga aindóla: Moses ta bóktanórr wagó, 'Ma moba aipab nis morroal angón namülün.' Akó, 'Nadü oloma tóba aipab nis nótó nómorre, büdüldü ki ingrinam.'

¹¹ A e ma kolpam igó umul baindakla wagó, paman ne darrü kla asi nöma yarile tóba ab a aip nis tangamtinüm, ama kubó igó bóktóne wagó, 'Ini korrban klama' (oya küp módogá: 'ini Godón akyarrón klame, oya ngi klame'),

¹² e oya ok aindakla tóba aipab nis tangamtin-gum.

¹³ Inzan morroal kokea; yabiób gida inzan karrkukus amoande, e Godón gida bóktan poko kuri alkamülane. Akó abün inzan elklaza asiko, e ne kla tómbapóndakla."

Kolae Tonarra Paman Moboküpdürabi Tótókda (Metyu 15:10-20)

¹⁴ Yesu akó pamkolpamab ngoro ngibaunürr tóbaka tótókóm. Wagó, "Kürü kurkrruum blamana, e bóktanan [küp ipüdam]!

¹⁵ Darrü kla babula, pulkakakdógabi ne klama tótókda paman büb kugupidü, oya tómanan ngitanda Godón

* **7:4** *alongalo mórrakós:* Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó in poko babula. **7:7** Aesaya 29:13 **7:10** Bazeb Tonarr 20:12; 21:17; Lebitikus 20:9; Duterronomi 5:16

ilküpdü.[†] Oyakagabi ne klama burruanda, oya tómanan ngitanda.”[‡]

¹⁷ Yesu ene pamkolpam nóma nümgütóp, wa müötüdü wamórr. Oya umulbain olmala ola imtinóp ene alap-alap bóktan müsirrga ainüm.

¹⁸ Yesu ibüka bóktanórr wagó, “E ia wata umulkókanakla ini ngibürr popa pamkolpamzan? E koke kuri umul ipüdane? Darrü kla myamem babula pulkakdögabi ne klama tótókda marü büb kugupidü marü amkoman tómanan ngitanóm,

¹⁹ zitulkus marü moboküpdu koke tótókda a marü bikómdü tótókda. Olgabi ama akó pulkakak we alkomólda, lae müötüdü.” (Ini bóktande, Yesu we müsirrga yónürr wagó, blaman alo taiako alom.)

²⁰ Wa akó we bóktanórr wagó, “Paman moboküpügabi ne klama burruanda, oya wató tómanan ngitanda Godón ilküpdü.

²¹ Auma moboküp kwindügab ini kolaean elklaza bausdako: kolae gyagüpitótók, kolae sarrgiwóm tonarr, gómol, pam amkal,

²² kol a pam gómol, abün elklazadó ubi bain, azid alión, ilklió bülión, büódan tulmil tómbapón, gyagüp kolaea akrran, obae bóktan alión ngibürrabkwata panzedó, ikub bagür, gonggo tulmil tómbapón.

²³ Blaman ini ne kolae elklazako auma moboküp kwindügabi bausdako; pam idi tómanan ngitandako.”

Zu-koke Kola Yesun Amkoman Yangunürr

(Metyu 15:21-28)

²⁴ Yesu olgabi we bupadórr, ama Taerr wirri basirr minggüpanan, we mogob pamkolpamab bwób órdóbóna wamlórr. Wa we bangrinürr müót kugupidü. Oya ubi babul yarilürr darrü oloma koke ki umul baine igó, wa olama. Da wa gaodó koke yarilürr aniküm.

²⁵ Darrü kol asi warilürr, oya óp oloman bübdü kolae samu yarilürr. Wa Yesunbóka nóma arrkrrurr, oyaka dümdüman we katókórr, tüpdü we simbalkalórr, Yesun wapór nis minggüpanandó.

²⁶ Wa Zu kol koke warilürr. Wa Ponisia bwóbdü tómtómólórr, Sirria prrobin kugupidü. Yesun we metat yatolórr kolae samu amaniküm tóba óp olomdögab.

[†] 7:15 Ini bóktanan küp módóga: *oya we klama koke alngomólda kolae tonarr tónggapónóm.* [‡] 7:15 Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, atang opor 16 asine. Igó bóktanda wagó, “Darrü oloman ne güblang asi nóma namüli arrkrrum, wa ki turrkrru!” (Mak 4:23)

²⁷ Yesu bóktan we yalkomólórr alap-alap wagó, "Ki kya ngaen-gógópan olmal ngabinünüm. Dümdüm kokea, olmalab alo azeb, ama akó umedó aman."§

²⁸ Ene kola bóktan we yalkomólórr wagó, "Lod, umea tógal lorodó olmalab alo kla burul ta alodako!"*

²⁹ Da Yesu ene koldó we bóktanórr wagó, "Zitülkus ma kürü amkoman angundóla, ma ugó alkomól moba basirrdü. Kolae samua marü olom kuri zumgute!"

³⁰ Ene kola tóba müötüdü nöma alkomólórr, olom nyórrdü utüdi omrranórr. Amkoman ene kolae samu amanikürrün yarilürr ene olomdógab.

Yesu Güblang akó Tae Murrbausürrün Pam Dólóng Yónürr

³¹ Yesu Taerr bwób nöma amgatórr, wa Saedon wirri basirrana wamórr, ama akó Galili Malu kabedó. Wa we bwób órdóma wamlórr, ngi Dekapolis.†

³² Ngibürr pamkolpama darrü azid pam sidüdóp Yesuka, oya dólóng ainüm. Ene paman güblang akó tae murrbausürrün kwarilürr. I oya yatop tóba tang oyaka amngyelóm.

³³ Da Yesu ene pam pamkolpamdógab idódürr tebe-tebe pokodó. Wa tóba tang pyóm nis ene paman güblangdó zirrnaponórr, gwerr amanikürr, akó ene paman ulit we yamurrürr.

³⁴ Da Yesu kwitudü yazılıürr, wirri ngón we semanórr akó ene olomdó we bóktanórr wagó, "*Epata!*" oya küp módóga: "Tapabaku!"

³⁵ Dümdüman ene paman güblang nisa we tapabakurri, akó oya ulita we morroal bainürr, da wa tai bóktanóm we bainürr.

³⁶ Yesu ene pamkolpam arüng bóktan nökyenóp wagó, "Darrü olom azazilgu!" Wa ene arüng bóktan metatzan byal yarilürr, i ma dakla ene bóktan ugón ayonóp.

³⁷ I nidi barrkrrurr, karibóka-koke gübarirr aengóp. I inzan bóktan kwarilürr wagó, "Wa blaman kla morroal tómbapónda. Wa güblang murrbausürrün olmal dólóng bainda akó tae murrbausürrün olmal bóktanan ngibtanda!"

§ **7:27** Yesu alap-alap Zu pamkolpambóka apón yarilürr, Godón olmal. Umea wa mogob pamkolpambóka apónda, Zu pamkolpam-koke nidipako. * **7:28** Ene kola tóbabóka apón warilürr. Oya ubi, Yesu oya ta inzan karianbóka ki tangzwamtine, umea olmalab kari alo burrulzan alodako. † **7:31** Dekapolis, oya küp módóga: *10 basirr.*

8

*Yesu 4,000 Pamkolpam Ngabyónürr
(Metyu 15:32-39)*

¹ Wirri kokrrap ngarkwat koke akó wirri pamkolpamab ngoroa darrpan pokodó togobórr Yesuka. Ibü alo kla babul yarilürr, da Yesu tóba umulbain olmal ngibaunürr da bóktanórr wagó,

² “Ka kari gyaur kokela ini pamkolpamdó, zitulkus i kankü äud ngürr kuri amórre, da ibü darrü alo kla myamem babula.

³ Ka ne ibü alo ngabyón-koke nóma zirrnapónónomo tibiób basirrdü, ibü kubó iltümüna kena tübyóng kwatkwat, zitulkus ngibürra alamgabi koke togobe.”

⁴ Oya umulbain olmala bóktan yalkomólóp wagó, “Ini kolpam-koke bwóbdü mi alo kla ia nóserre ini pamkolpam ngabyónüm?”

⁵ Yesu ibü nümtinóp wagó, “Yabü ia nigó brredako?”

I bóktan yalkomólóp wagó, “7 Brredako.”

⁶ Yesu pamkolpam tüpdü mórranóm we nilóp. Da wa ene 7 brred yazebórr, Godón eso ekyanórr, syórr nangónóp, da tóba umulbain olmal nülinóp alo gyabalómóm ene pamkolpam. Da ibü we nülinóp.

⁷ Ibü ngibürr kari wapipókal asi kwarilürr. Yesu Godón eso ekyanórr ene wapim, da tóba umulbain olmal nilóp pamkolpam gyabalómóm.

⁸ I nóma elop, ibü blaman bikóma nólóngóp. Da umulbain olmala 7 alóp murrnausóp, ne alo pokoa baminürr.

⁹ Da i aprrapórr 4,000 pamkolpam kwarilürr. Yesu ibü we zirrnapónóp.

¹⁰ Dümdüman ene kakóm, wa tóba umulbain olmalpükü butüdü we kasilürr, ama Dalmanuta bwób órdóbóna we wamórr.

*Parrisia Yesun | Wirri Tulmilüm| Yatop
(Metyu 12:38-42; 16:1-4)*

¹¹ Ngibürr Parrisia Yesuka togobórr, da ibü ikika we bókyanórr. Ibü ubi oya apókóm yarilürr, da i oya imtinóp darrü kwitümgab wirri tulmil tónggapónóm igó poko amtyanóm wagó, oya arüng amkoman Godkagabia.

¹² Yesu wirri ngón we semanórr, da we bóktanórr wagó, “Ini lüólan pamkolpama wirri tulmilüm iade atodako? Ka yabü amkoman poko byaldóla: ini lüólan pamkolpamabkü darrü wirri tulmil tónggapórrón koke yarile!”

¹³ I Parrisi we nümgütóp, bütüdü bamselórr, we ogoblórr ama dakla malu kabedó.

*Parrisi akó Errod, * Ibü Kolae Bóktan Tulmil
(Metyu 16:5-12)*

¹⁴ Umulbain olmalab bamrukürr dokyanan brred amarrum inkü. Wata darrpan brred yarilürr bütüdü.

¹⁵ Yesu ibü arüngi ikik nökrrónóp wagó, "E ta mamka! E umul-umul kwarilün Parrisi akó Errod, ibü istabkwata."[†]

¹⁶ I tibiób we ikik koralórr wagó, "Wa igósidi bóktanda, zitülkus mibü brred myamem babula."

¹⁷ Yesu umul bainürr i ne poko bóktan kwarilürr, da ibü nümtinóp wagó, "E iade ikikdakla wagó, 'Mibü brred myamem babula.'? E ia [küp apad] akó umul bain küsilanakla? Yabü singül ia wata karrkukusanako?

¹⁸ Yabü ilküküp asiko, da e koke iade asendakla? Yabü güblang asiko, da e koke iade arrkrrudakla? Yabü ia koke ngambangólda,

¹⁹ ka ne 5 brred syórr nangónarre 5,000 pam ngabyónüm? E ene bamirrún alo pokodógab ia nigó alóp murrnausnarre?"

I bóktan we yalkomólóp wagó, "12."

²⁰ Yesu ibü akó nümtinóp wagó, "Ka 7 brred nóma syórr nangónarre 4,000 pamkolpam ngabyónüm, e ene bamirrún alo pokodógab ia nigó alóp murrnausnarre?"

I bóktan we yalkomólóp wagó, "7."

²¹ Wa ibü nümtinóp wagó, "Da e wa küp apad küsilanakla?"

Yesu Dólóng Yónürr Ilküküp Murrbausürrün Pam Bet-saeda Basirrdü

²² I nóma togobórr Betsaeda basirrdü, ngibürr pamkolpama ilküküp murrbausürrün pam sidüdóp Yesuka, da i oya yatop ene pam amurrum.

²³ Yesu ene ilküküp murrbausürrün pam tangdó emoanórr, da basirr kabedó idódürr. Wa oya ilküküp nisdü gwerr amanórr, tóba tang nis nómngyelórr ene pamdó, da oya imtinürr wagó, "Ma ia darrü kla asendóla?"

²⁴ Ene pama kwit yazılırr, da bóktanórr wagó, "Ó, ka kolpam basendóla, da i wamaka nugupa agóltagóldako."

²⁵ Yesu akó tóba tang nis ene paman ilküküp nisdü nómngyelórr. Ini tonarr ene pama tóba ilküküp morroal nóbzelórr. Oya ilküküp nisa dólóng bairri, da wa blaman kla morroal nónsenóp.

* **8:13** Errod Galili prrobins alngomól pam yarilürr Rrom kingankü. † **8:15** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 16:6 ngakanke. **8:15** Luk 12:1 **8:18** Zerremaea 5:21; Izikel 12:2; Mak 4:12 **8:19** Mak 6:30-44 **8:20** Mak 8:1-10

²⁶ Yesu ene pam müötüdü zirrapónórr igó bóktanpükü wagó, “Ma basirrdü alkomólgu.”

*Pita Yesun Müsirrga Yónürr
(Metyu 16:13-20; Luk 9:18-21)*

²⁷ Yesu tóba umulbain olmalpükü wamlórr ngibürr basirrdü, Sesarria Pilipi[‡] wirri basirran minggüpanan. Kwatkawat Yesu ibü nümtinóp wagó, “Kürü kilam, pamkolpama ia bóktandako, ka nótókla?”

²⁸ I bóktan yalkomólóp wagó, “Ngibürr pamkolpama igó bóktandako wagó, ma Zonla, [Baptaes Bain] Pam. Ngibürra ma igó bóktandako wagó, ma prropet Ilaezala, a ngibürra go wagó, ma darrü prropetla.”

²⁹ Wa ibü nümtinóp wagó, “A yadi, e wa ia gyagüpi tótókdakla, ka nótókla?”

Pita oyaka bóktan yalkomólórr wagó, “Ma ene [Kerrisola].”

³⁰ Yesu ibü arüng bóktan we nókyenóp wagó, “Darrü olom azazilgu kürükwata.”

*Yesu Tóba Azid Aeng akó Büdülankwata Bóktanórr
(Metyu 16:21-28; Luk 9:22-27)*

³¹ Yesu tóba umulbain we bókyanórr wagó, “Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab abün-abün azid aeng namulo. [Balngomól byarrmarr pam], [wirri prrist], akó Mosesón gida umulbain pama kürü wata alzizi kümaniknórre. Sab kürü büdülümpükü kómkólórre a aüd ngürr kakóm God kürü sab kürsümüle büdüldügab.”

³² Wa ini pokó ibüka kwasirrgana bóktanórr. Da Pita oya tebe-tebe pokodó idódürr, da wa oya agórr.

³³ Yesu tübyalüngürr, tóba umulbain olmal ngabkalórr, da Pitán agórr wagó, “Yaya kürükagab, satani, ma kakota alkomól! Zitulkus módóga, ma Godón elklaza koke gyagüpi amandóla, a marü gyagüpitótók tüpan elklazadóma.”

³⁴ Da Yesu pamkolpamab ngoro akó tóba umulbain olmal ngibaunürr tóbaka. Wa ibüka bóktanórr wagó, “Nadü oloman ubi yarile kürükä solkwat akyanóm, wa tóbabóka imrüke. Wa tóba krros bügasile azid aengóm kazan, ó kürükä solkwat tókyale.

³⁵ Zitulkus módóga, nadü olom ubi yarile tóba tüpan arról zid ainüm, wa sab tóba [ngarkwat-koke arról] imrüke. A nadü oloma sab tóba tüpan arról imrüke kürübókamde

[‡] **8:27 Sesarria Pilipi:** Pilip king Errodón olom yarilürr. Wa ene basirr előrr, da tóba ngi ekyanórr. Igósi: Sesarria Pilipi, oya küp módóga: *Pilipün Sesarria*.

8:28 Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 8:29 Zon 6:68-69 8:34 Metyu 10:38; Luk 14:27

akó Morroal Bóktananme, wa sab tóba ngarkwat-koke arról zid ine.

³⁶ Ia laró morroala, darrü pama ini tüpan elklaza blaman azebóm, a tóbanan ngarkwat-koke arról ma ki imrüke?

³⁷ Ia darrü kla asine, wa tóba ngarkwat-koke arról sab ia salkomóle? Babula!

³⁸ Ini tonarr ngyabende, abün pamkolpama Godón wata taeane [ótókdako], da i dakla ma ngibürr obae god bütókdako. I ta abün kolae tonarr tómbapóndako. Nadü oloma büód aengda kürükwata akó kürü bóktanankwata, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab ta büód aengo oyakwata, ka sab kólba Aban [wirri kómal zyónpükü] nómá tamlo, gyabi anerrupükü.”

9

¹ Yesu akó ibüka bóktanórr wagó, “Ka yabü amkoman pokó byaldóla: e ngibürr aini nidipakla bórrangórrón, sab koke nurrbarino kókó God ini tüp Kingzan alngomól nómá bókyene wirri arüngpükü.”

*Yesun Büba Darrü Tonarr Bainürr
(Metyu 17:1-13; Luk 9:28-36)*

² 6 Ngürr kakóm, Yesu ibü yazebórr, Pita, Zeims, akó Zon. Wa ibü imarrurr wirri pododó. I wata tibi kwarilürr ene pokodó. Ibü obzek kwata oya büba darrü tonarr bainürr.

³ Oya mórrkenyórra ongang bapón yarilürr gabülpie. Darrü oloma ini tüpdü kokean igule inzan gabülpie.

⁴ Da módóga, Ilaeza akó Moses* ibüka we okaka tübyórri, akó i Yesukü ikik koralórr.

⁵ Pita Yesuka bóktanórr wagó, “Umulbain Pam, mi morroal ainizanakla! Ki kubó aüd twal müót ki balmerre, darrü marünkü, darrü Mosesónkü, darrü Ilaezankü.”

⁶ Wa ene pokó bóktanórr, zitülkus wa umul-kók yarilürr, wa ia pokó ki bóktóne, zitülkus i kari gum koke kwarilürr.

⁷ Da módóga, pülpül pokoa we tamórr ibü sisingül, akó oya dandanga ibü blaman nganolop. Akó bóktan bómgóla we sidörükürr ene pülpül pokodögabi wagó, “Ini kürü kólbanan Olome. Kürü [moboküpü ubi] oyakama. Ka kari bagürwóm kokela oyaka. Oya bóktan amkoman ipadólamke!”

⁸ Ugósan umulbain olmala Ilaeza akó Mosesón ilküküpane nómá nyamkünóp, i ibü myamem koke nósenóp, wata Yesun tóbanan esenóp.

^{8:35} Metyu 10:39; Luk 17:33; Zon 12:25 ^{9:2} 2 Pita 1:17-18 * ^{9:4} Ilaeza akó Moses ngaerrón prropet nis namülnürri. ^{9:7} Metyu 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22

⁹ I pododógabizan tübabilürr, Yesu ibü arüng bóktan nókyenóp wagó, "Darrü olom azazilgu, e ne kla esenane, ngarkwat kókó sab ka, Pamkolpamab Olom nótókla, nóma türsümulo büdüldügab."

¹⁰ I oya bóktan ipüdóp, da i tibi we ikik kwarilürr wagó, "Büdüldügab barsin küp ia tai laróga?"

¹¹ Da i Yesun we imtinóp wagó, "Mosesón gida umulbain pama iade bóktandako wagó, Ilaeza sab ngaen-gógópan wató tame akó [Kerriso] ama solodó tame?"

¹² Wa ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ilaeza[†] wa ta ngaen-gógópan tótókda, ugósüm blaman elklaza tibiób gaodó akonóm. Da Godón Wialómórrón Bóktana ta igó bóktanda kürükwata wagó, 'Pamkolpamab Oloma sab abün-abün azid aenge akó oya alzizi amaniknórre.'

¹³ A ka yabü igó byaldóla, Ilaeza wa kuri tamórr. Pamkolpama tibiób ubidügab tómbapónónóp oyaka, wata Godón Wibalómórrón Bóktana enezan bóktanda."

*Yesu Kolae Samupükü Olommokur Dólóng Yónürr
(Metyu 17:14-21; Luk 9:37-43)*

¹⁴ Da Yesu akó tóba aüd umulbain olmala nóma tóbakonórr ngibürr umulbain olmaldó, wirri pamkolpamab ngoro nosenóp ibü kal-kal angórrón. I ta ngibürr Mosesón gida umulbain pam nosenóp inkü ongyalde.

¹⁵ Ene pamkolpama Yesun nóma esenóp, i karibóka-koke gübarirr aengóp. I oyaka busuóp, da oya morroal ngürr ekyenóp.

¹⁶ Yesu tóba umulbain olmal nümtinóp wagó, "E ini Mosesón gida umulbain pampükü ia poko ongyaldakla?"

¹⁷ Darrü pama pamkolpamab ngorodögab bóktan we yalkomólórr wagó, "Umulbain Pam, ka kólba olom sidüda marüka, zitülkus oyaka kolae samua, akó wa koke bóktanda.

¹⁸ Oya bübdü ne kubó kolae samua nóma bangrine, kubó tüpdü singalkóle, tae godeapükü, akó kubó zirrgüp bótak yarile kókó büba dümdümbarr bainesa. Ka marü umulbain olmal nümtinünüma kolae samu amaniküm, a ibü gaodó koke yaril."

¹⁹ Yesu blamandó bóktan yalkomólórr wagó, "E amko-man bangun-koke lüöl pamkolpamakla! Ka ia yenkü nadüzan ngarkwat ngyabelo? Kürüka kari müp kokea metat yenkü ngyabenóm yabü amkoman bangun kokede. Ene olommokur sidüdam kürüka!"

²⁰ I ene olom Yesuka sidüdóp.

[†] 9:12 Ilaeza: Yesu igó umul yarilürr wagó, ini alap-alap bóktan yarilürr. Ini Ilaeza, Zon [Baptæs Bain] Pam yarilürr.

Ene kolae samua Yesun nóma esenórr, dümdüman olommokur amanikürr, oya iltümüna tupürr. Wa tüpdü simbalkalórr, we arrgoben yarilürr, tae godeapükü.

²¹ Yesu oya ab imtinürr wagó, "Ia wa inzan nadüzan ngarkwat kuri nyabénórr?"

Oya aba inzan bóktan yalkomólórr wagó, "Oya wata karimokurdügab."

²² Kolae samua oya abün münüm urdü amaiklürr akó naedó yanggóbólólórr oya amkalóm. Ma kibü gyaur ipa, akó ma gaodó ne nóma namulo darrü kla tónggapónóm, kibü tangtamtinünümo!"

²³ Yesu akó oyaka bóktanórr wagó, "Ma ia larógóm bóktóna, 'ma gaodó ne nóma namulo'? Blaman elklaza tómbapón popadanako kürü amkoman angundi."

²⁴ Da aba dümdüman wirribóka taegwarr apónórr wagó, "Ka go marü amkoman angundóla, da ma ka gaodó kokela. Kürü tangkamti kürü amkoman bangun wirri ainüm!"

²⁵ Yesun ubi babul yarilürr abün pamkolpama koke ki eserre, wa ia laró tónggapóné. Wa nóma esenórr darrü pamkolpamab ngoroa busorr darrpan pokodó, da wa dümdüman kolae samu we agórr wagó, "Güblang arrkrrukoke akó tae-koke samu, ka marü arüng bóktan akyandóla, ugó tubrra ini olommokurdügab. Ma myamem oyaka bangrin-gu!"

²⁶ Kolae samua wirribóka taegwarr apónórr, ene olommokur wirribóka we inurr. Oya iltümüna tupürr. Ene samua we tubrranórr, da ene olommokur büdülzan yarilürr. Abün pamkolpama bóktanónóp wagó, "Büa, a büdüla!"

²⁷ A Yesu ma ene olommokur tangdó emoanórr, kwit yónürr, we zamngólórr.

²⁸ Yesu müötüdü néma bangrinürr, oya umulbain olmala tibi-tibi pokodó imtinóp wagó, "Ia ki gaodó koke iade korala kolae samu amaiküm?"

²⁹ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Wata térea amaik yarile inzan kla. Darrü kla myamem babula."

Yesu Akó Nis Ngim Tóba Büdülankwata Bóktanórr (Metyu 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰ Yesu téba umulbain olmalpükü ene bwób amgatórr, ama Galili prrobinbüma wamórr. Wa ubi koke yarilürr, darrü pama koke ki umul baine, wa ne yarilürr,

³¹ zitülkus wa téba umulbain olmal umul nyónónóp. Wagó, "Darrüpa kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, sab pamkolpamab tangdó küngrine. I sab kürü büdülümpükü kómkórre, da aüd ngürr kakóm ka ugón túrsümulo."

32 A i ma Yesun bóktanan [küp tai koke ipüdóp]. Akó i tib gum kwarilürr oya amtinüm.

Wirri Ia Nótóke?

(Metyu 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Yesu akó tóba umulbain olmala ogobórr kókó Kaperrna-um wirri basirrdü, solkwat barrbüñürr müötüdü. Yesu tóba umulbain olmal nümtinóp wagó, "E kwatódó ia poko ongyal kwarila?"

34 I oyaka bóktan koke yalkomólóp, zitülkus tibiób ongyal kwarilürr we bóktan pokodágab wagó, ia amkoman wirrian nótóke.

35 Yesu mórran-mórran bainürr, da tóba 12 umulbain olmal we ngibaunürr. Ibü we nilóp wagó, "Nadü oloman ubi yarile singüldü tótókóm, wa solodó ki yaril, akó wa blaman pamkolpamab popa tangbamtin pam ki yaril."

36 Da wa kari olom ipadórr, zamngól-zamngólan we yónürr tibiób aodó. Tóba tang nisi kari olom errgótanórr, ibü we nilóp wagó,

37 "Inzan kari olom morroal tonarre nótó nóma apadóda kürü ngidü, enta igósa, wa kürü morroal tonarre apadóda. Ó kürü morroal tonarre nótó nóma apadóda, kürü kólbanan morroal tonarre koke apadóda, a wa oya ta inzan morroal tonarre apadóda, kürü nótó zirrkapónórr."

Mibüka Koke Nótó Bóka Bamgünda, Wa Mibüne

(Luk 9:49-50)

38 Zon bóktanórr Yesuka wagó, "Umulbain Pam, ki darrü pam eserre kolae samu amande pamkolpamdgabi marü ngidü. Ki oya piküp ainüm kain kwarilürr, zitülkus wa minkü kokea."

39 A Yesu ma ibü nilóp wagó, "E oya piküp ain-gu, zitülkus darrü pam babula [arüng tonarr] tómbapónóm kürü arüngi, solkwat kubó ma kolae bóktan yarile kürükwata.

40 Zitülkus módóga, mibüka koke nótó bóka bamgünda, wa igósidi mibüne.

41 Ka yabü amkoman poko byaldóla: yabü ne sab nae nótó nóma nókyerre anónóm, zitülkus e kürünakla, Kerriso nótókla, ene oloma sab tóba darrem kla kokean arene.

Kolae Tonarr Elókam!

(Metyu 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² “Inzan wa kolae yarile darrü pamankü igó, pamkolpama wirri kugupi bapórrón ingülpük‡ ki amrókrre oya gepkodó, ama ki amanikórre maludü. A oyaka sab ne klama tómbapóne, wa popa olom,§ kürü amkoman nótó angunda, kolae tonarr tónggapónóm nóma elngomóle, ene wa kari kolae ta koke yarile.

⁴³ Marü darrü tanga ne kolae tonarr tónggapónóm nóma müdüde, da itül. Ma darrpan tangpükü [ngarkwat-koke arróldó] nóma bangrino, ene ma tai kolae kokea. A ma nis tang nispükü [metat bólmyan urdül] nóma wamo, ene amkoman kolaeán yarile.*

⁴⁵ Marü darrü wapóra ne kolae tonarr tónggapónóm nóma müdüde, da itül. Ma darrpan wapórpükü ngarkwat-koke arróldó nóma bangrino, ene ma tai kolae kokea. A marü nis wapór nispükü metat bólmyan urdül nóma mumanikórre, ene amkoman kolaeán yarile.†

⁴⁷ Akó marü darrü ilküpa ne kolae tonarr tónggapónóm nóma müdüde, da irrua. Ma darrpan ilküpükü ene bwóbdü nóma bangrino, God ne balngomólda Kingzan, ene ma tai kolae kokea. A marü nis ilküp nispükü metat bólmyan urdül nóma mumanikórre, amkoman kolaeán yarile.

⁴⁸ Ene pokodó, ‘ibü ne kupula olongóle, sab kokean nurbarine, akó ibü ne ura badüngle, sab kokean bütamüne.’

⁴⁹ “Solta [urdü agasil lar] [kolkal] ainda. Dadan ngarkwatódó, pamkolpam müpa nóma bumiógda ibü nygaben tonarrdó, ene müpa wamaka ura baebda, ibü moboküp kolkal ainüm.

⁵⁰ “Solt wa morroala, a solt misa ne nóma bamrüke, da ma myamem misan koke ngitino.

“Solta alozan morroal ainda, e yabiób nygaben sab ta inzan morroal ninamke. Akó e ta paud nyabenam yabiób darrpan-darrpandó.”

10

Yesu Kol Aman akó Morwal Amanbóka Umul Bain

‡ **9:42** *ingülpük*, Mórrke-mórrke módoga: *millstone*. Zu pamkolpama nis wirri taptapan ingülpuki [wit] küp akó ngibürr küp amken kwarilürr plaoa tómbapónóm. Darrü aodó kugupi apórróna. § **9:42** *popa olom*: Yesu aprrapórr oyabóka apónda, amkoman bangun küsil olom nótóke ó arüng-koke nótóke samuan ngarkwatódó.

* **9:43** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, atang opor 44 asine. Igó bóktanda wagó, “Ibü ne kupula olongóle, sab kokean nurbarine, akó ibü ne ura badüngle, sab kokean bütamüne.” (Mak 9:48) **9:43** Metyu 5:30 † **9:45** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, atang opor 46 asine. Ma 9:43 ngakanke. **9:47** Metyu 5:29 **9:48** Aesaya 66:24 **9:50** Metyu 5:13; Luk 14:34-35

Yarilürr*(Metyu 19:1-12; Luk 16:18)*

¹ Da Yesu Kaperrna-um wirri basirr we amgatórr, ama Zudia bwóbdübóna wamíorr, da Zodan tobarr we banikürr ama dakla dorrodó. Pamkolpam ngoroa akó we kwób tóbazenórr oyaka, da wa ibüka we bóktan yarilürr, wa bobarrzan umul nyónónóp.

² Ngibürr Parrisia oyaka we togobórr. Ibü ubi oya amiógüm yarilürr tóba bóktandógab. Da i oya imtinóp wagó, "Ma kibü kóbó tüzazilnüm, mibü gidadógab ia taia, pama kol amaiküm?"

³ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Moses yabü ia nadü gida bóktan poko nókyenóp?"

⁴ Da i bóktan yalkomólóp wagó, "Moses darrü pam ok yónürr kol amaik peba mórrag* wialómóm akó oya we klampükü amaiküm."

⁵ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Moses ini gida bóktan poko yabünkü igósidi wialómórr, zitülkus e Godón gida bóktan poko mamoanóm kokeanómakla.

⁶ Da bwób zitüldü, God blaman elklaza nóma tómbapónórr, 'Wa ibü igó tónzapónórr, pam a kol.'

⁷ 'Da ini zitülkusdü pama tóba aipab nis nümgüte, ama tóba koldó dabine,

⁸ da i ama darrpan bübüm baini.' Igósidi i nis kokeamli, a ma darrpanamli.

⁹ God ne kla dayónda darrpan pokodó, pama kokean nürrgrürüe."

¹⁰ I müót kugupidü nóma kwarilürr, umulbain olmala Yesun akó we imtinóp ene dadan bóktanankwata.

¹¹ Wa ibüka bóktanórr wagó, "Nadü pama tóba kol zumanike, akó darrü kol zumige, wa kol gómol yarile. Inzande wa kolae tonarr tónggapóné tóba ngaen koldó.

¹² Kola ta inzan: wa müór nóma amaike, ama akó darrü müór nóma amige, wa pam gómol warile."

*Yesu Kari Olmalpókal Bles Ninóp**(Metyu 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ Ngibürr pamkolpama kari olmalpókal tübarrmüller Yesuka, ibü singüldü tang amelóm. Da umulbain olmala ma ene kolpam we nagóp amarrugum.

¹⁴ Yesu ene kla nóma esenórr, da wa ngürsilüm bainürr. Wa umulbain olmaldó bóktanórr wagó, "Kari olmalpókala

* **10:4** *kol amaik peba:* Ma müsirrga ain bóktan Metyu 5:31 ngakanke. **10:4** Duterronomi 24:1; Metyu 5:31 **10:6** Bwób Zitül 1:27; 5:2 **10:8** Bwób Zitül 2:24

ki togob kürüka! E ibü burrmatgu, zitülkus Godón Kingzan Balngomól ibünse, inzan olmalpókal nidipko.

¹⁵ Ka yabü amkoman poko byaldóla: Godón Kingzan Balngomól koke nótó apadóda kari olomzan, sab kokean bangrine.”

¹⁶ Wa ene olmalpókal tóbaka simarrurr, darrpan-darrpandó tóba tang nis nómngyelórr, da ibü we bles ninóp.

Mórrel Pam

(*Metyu 19:16-30; Luk 18:18-30*)

¹⁷ Yesu akó tótókóm bupadlörrma kwatódó, da pama ugón tubsorr, wakósingül nülkamülürr oya obzek kwata, da imtinürr wagó, “Morroal Umlubain Pam, ka ia kaino [ngarkwat-koke arról] apadóm?”

¹⁸ Yesu oya we imtinürr wagó, “Ia ma kürü morroalbóka iade ngiklina? Darrü morroal olom babula, wata God tebea.

¹⁹ Ma Godón gida bóktan pokobóka umulóla wagó, ‘Ma darrü olom büdülämpükü amkalgu, ma kol ó pam gómölgü, ma gómölgü, ma obae tiz bóktan adrratgu darrü olomankwata, ma ilklió bülión-gu, ma moba aipab nis morroal angón namülün.’”

²⁰ Ene pama we bóktanórr wagó, “Umlubain Pam, ene tonarrdógab ka karimakur nóma namülnürrü, ka ini blaman gida bóktan poko amkoman amorran namülnürrü.”

²¹ Yesu dümdüman oya ngakanórr akó Yesun [moboküpü] ubi oyaka yarilürr. Da wa bóktanórr wagó, “Marü dóma wata darrpan klama. Ma ugó wam, moba blaman elklaza sel ninünümke, da mani sab elklaza-koke kolpam nülinünümke. Sab igósidi marü mórrel ma kwitüm yarile. Da yao, kürüka tókyanke.”

²² Wa ene bóktan nóma arrkrrurr, oya mólmóna tupürr. Wa gyaurpükü we wamórr, zitülkus oya abün elklaza kwarilürr.

²³ Yesu tóba umlbain olmal ngabkanórr akó ibüka bóktanórr wagó, “Sab kari müp koke yarile mórrel pamkol-pamab Godón Kingzan Balngomoldó barrbünum!”

²⁴ Oya umlbain olmala gübarirr aengóp ene bóktan pokodógab. Da Yesu akó bóktanórr wagó, “Kürü olmal, ene go kari müp ta kokea Godón Kingzan Balngomoldó bangrinüm!

²⁵ [Kamelan] nabea nil tótórrana bangrinüm, a mórrel paman ma amkoman nabeana Godón Kingzan Balngomoldó bangrinüm.”

²⁶ Umulbain olmala wirribóka gübarirr aengóp, da tibiób darrpan-darrpan we bamtinóp wagó, "Da ma ia sab nótó zid baine?"

²⁷ Yesu ibü dümdüman ngankónóp, bóktan we yalkomólórr wagó, "Pamakanankü gaodó ta kokea tómbapónóm, wata God tebea; zitulkus Godka ma blaman kla gaodómako."

²⁸ Da Pita oyaka bóktanórr wagó, "Ma turrkrru, ki blaman elklaza oloknórró marüka atanóm!"

²⁹ Yesu bóktanórr ibüka wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: nadü oloma tóba müót basirr, zonaretal, bólbtal, aipab nis, olmal, akó tüp bimgüte kürünkü akó Godón Morroal Bóktananme,

³⁰ wa sab 100 münüm yazeble ene elklaza ini ngyaben tonarrdó. Wa sab abün inzan elklaza yazeble; müót basirr, zonaretal, bólbtal, aipal, olmal, akó tüp. Akó oya sab wirri müüp alión kwarile Godón zagetanme. Akó sab ugórr ne tonarra tame, wa ta sab ngarkwat-koke arról ipüde.

³¹ Abün singül kwata nidipako, sab ma solodó kwarile, ó abün solodó nidipako, sab ma singül kwata kwarile."†

*Yesu Akó Aüd Ngim Tóba Büdülankwata Bóktanórr
(Metyu 20:17-19; Luk 18:31-34)*

³² Yesu akó tóba umulbain olmalpükü Zerrusalem wirri basirr kwatódó yarilürr, ola nóma bamselólórr. Yesu ibünkü wató singül apónórr. Umulbain olmala gübarirr aengóp, akó ibüka solkwat nidi tutalórr, ibü ta guma yazebórr. Yesu akó tóba 12 umulbain olmal tebe-tebe pokodó we imarrurr ibüka bóktanóm, oyaka sab ne klama tómbapónē.

³³ Wagó, "Tübarrkrru! Mi Zerrusalem bamseldakla. I sab kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pam, ibü tangdó ola küngrirre. Kürü büdül bóktan sab ola kókyerre, olgabi ama akó Zukoke nidipko, ibü tangdó ugón küngrirre.

³⁴ I kürü sab we [tiz kangónorr], gwerr kótóngnorr, akó karrkukus sye-i kyólnorr, da kürü kómkörre büdülämpükü. Aüd ngürr kakóm, ka sab ugón türsümulo büdüldügab."

*Zeims a Zon, Ibü Bato Bóktan
(Metyu 20:20-28)*

³⁵ Zeims a Zon, Zebedin siman olom nis nidi namülnürri, Yesuka turürri, da i bóktarri wagó, "Umulbain Pam, kibü

† **10:31** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 19:30 ngakanke. **10:31** Metyu 20:16; Luk 13:30

ubi ma darrü kla sab tónggapono kibünkü, ki ne klamóm batodamli."

³⁶ Yesu ibü nümtinürr wagó, "Yabü ubi ka ia laró tónggapono yabünkü?"

³⁷ Da i oyaka bóktan yalkomórri wagó, "Ma kibü ugó ok tió marü minggüpanan mórranóm, darrüpa marü tutul kwata, darrüpa marü banól kwata, ma ne sab moba ene [wirri kómal zyón] marrgudü noma mórran-mórran baino."

³⁸ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E umul-kókamli e larógóm batodamli. E ia gaodómamli ene müp ódódóm, ka ne müp ódóddóla? Da e ia gaodómamli ene wirri azidüdü bangrinüm, ka ne azidüdü bangrinüm kaindóla?"‡

³⁹ I bóktan yalkomórri wagó, "Ki gaodómamli."

Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Amkoman, e ene müp sab idüdi, ka ne müp ódóddóla, da e sab ene wirri azidüdü bangrini, ka ne azidüdü bangrinüm kaindóla.

⁴⁰ A kürü gaodó kokea yabü ok ainüm mórranóm kürü tutul kwata akó kürü banól kwata. Sab God wató nokyene ene marrgu nis, wa nibióbkü kuri tónzapónórr."

⁴¹ Da ene 10 ngarkwat umulbain olmala noma barrkrrurr, ibü ngürsila yazeborr Zeims a Zon ibüka.

⁴² Da Yesu ibü blaman ngibaunürr tóbaka. Wa bóktanórr ibüka wagó, "E umulakla, Zu-koke nidipako, ibü amzyatórrón singüldü pama pamkolpam zirrbapón-bapón balngomoldako, akó ibü wirri pama ibü wirri arüngi balngomoldako.

⁴³ Da yabüka inzan babula. Nadü oloman ubi yarile wirri ngim bainüm yabü aodó, wa yabü blamanab popa tangbamtin pam ki yaril;

⁴⁴ akó yabükagab singüldü tótókóm nótó noma yarile, wa yabü blamanab [leba zaget olom] ki yaril.

⁴⁵ Zitulkus módóga, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, ta igóside koke tamórró igó, pamkolpama kürü popa tangamtin kwarile. Koke! Ka pamkolpam popa tangbamtinüm tamórró, kólba arról abün pamkolpamabkü darrem akyanóm, ibü arról akonóm kolae tonarrdógb."

Yesu Barrtimeiusün Ilküp Dólóng Nyónürr

(Metyu 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Yesu tóba umulbain olmal akó wirri pamkolpamab ngoropükü Zerriko wirri basirr noma arrgrat yarilürr,

‡ **10:38** Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Da e ia gaodómamli, i yabü baptaes nirre ene dadan tonarre kürüzan baptaes ainüm kaindako?* Ene baptaes bainan küp módóga: *azid aengóm ó büdülmü.* **10:38** Luk 12:50 **10:42** Luk 22:25-26 **10:43** Metyu 23:11; Mak 9:35; Luk 22:26

darrpan ilküp murrbausürrün bato pama kwat kabedó mórran yarilürr. Oya ngi Barrtimeius, Timeiusün olom.

⁴⁷ Barrtimeius nóma arrkrrurr wagó, Yesu Nazarret olom we kwat mamoanda, wa górrganóm bainürr wagó, "Yesu, [Deibidün] Olom, kürü gyaur kóse!"

⁴⁸ Abün pamkolpama oya agóp, da ilóp piküp bainüm. A wa ma górrganóm tai arüng ipadlórr wagó, "[Deibidün Olom], kürü gyaur kóse!"

⁴⁹ Yesu zamngólórr, da bóktanórr wagó, "Oya ngyaunam, ala ki tam."

Da i ene ilküp murrbausürrün pam we ngyaunóp. I oya ilóp wagó, "Ma arüng ipa! Ugó bupa, Yesu marü ngyaunda."

⁵⁰ Da wa tóba tumum mórrkenyórr we amaikürr, büsai we bupadórr, Yesuka we wamórr.

⁵¹ Yesu oya imtinürr wagó, "Ia marü ubi ka marünkü laró tónggaponó?"

Ilküp murrbausürrün pama bóktan we yalkomólórr wagó, "Umulbain pam, kürü ubi akó basenóma."

⁵² Yesu oya yalórr wagó, "Ma ugó wam, marü moba amkoman banguna dólóng kuri mine." Dümdüman oya ilküp nisa tomgorri, da wa Yesuka we akyanórr.

11

*Yesu Kingzan Zerrusalem Wirri Basirrdü Bangrinürr
(Metyu 21:1-11; Luk 19:28-40; Zon 12:12-19)*

¹ Yesup Zerrusalem wirri basirr nóma ngorram yónónópma, i nis basirr we nómrranónóp, ngi Betpage akó Betani, [Olib Podo] kabedó, Yesu tóba umulbain olom nis ngaensingülan we zirrnapónórr,

² ini bóktanpükü wagó, "E ugó aurram kókó yabü singül kwata ne basirrse. E kubó nóma bangrini, dümdüman e [donki] kyam eseni, sye-i amrókrrón, darrü pama koke ne klamdó kuri kasile ódódóm. Kubó agoamke, da ala sidüdamke.

³ Darrü oloma ne yabü nóma nümtine wagó, 'E iade agodamli?' kubó igó ilamke magó, 'Lod ini klamóm sógóse. Da wa kalma büsai salkomóle.'"

⁴ Da i aurürri ó ene donki kyam i eserri kwat kabedó, müót mamtae minggüapanan, sye-i amrókrrón. I enezan ago namülnürri,

⁵ ngibürr pamkolpama nidi bórrang kwarilürr, ibü nümtinóp wagó, "Yabü ia laró dümdüma we donki kyam agom?"

6 I bóktan we yalkomórri Yesu ibü enezan nyalórr, da ene pamkolpama ibü we ok ninóp tótókóm ene donki kyampükü.

7 Ene donki kyam we sidódrrri Yesuka. I tibiób tumum mórrkenyórr we nüdrratrrri ene donki kyam kwitüm. Yesu donki kyamdó we kasilürr, da oya kwitüm mórran-mórran bainürr.

8 Wa enezan wamlórr, abün pamkolpama tibiób tumum mórrkenyórr we zursilürr kwatódó oya morroal apadóm. Ngibürra pórngaepükü kari nugup tiz singgalgónóp, kwatódó apapdó kla, da Yesun kwatódó we zursilürr.
9 Singül kwata nidi ogoblórr akó solkwat nidi zutalórr wirri bóktane we yagürnóp wagó,

“Mi Godón yagürnórre!*

Wa bles airrüna, Lodón ngidü nótó tótókda.

10 Ngaen mibü ab king [Deibidzan] balngomól yarilürr, oya bobat Yesu mibü sab inzan balngomól yarile! God ene ngürr sab bles ine!

Mi Wirri Kwitüm Godón yagürnórre!”

11 Yesu Zerrusalem abzilürr, akó [Godón Gyabi Müótan] kal akólórrón pul basirrdü we bangrinürr. Wa ola blaman elklaza ngabkan yarilürr. Da wa tóba 12 umulbain olmalpükü we alkomaólórr Betani basirrdü, zitulkus irrüba amzik kari poko yarilürr.

Yesu [Pig] Nugup Kolae Wyónürr

(Metyu 21:18-19)

12 Darrü ngürr, i Betani nóma amgütóp, kwat-kwat Yesun aloo ipadórr.

13 Wa osenórr, wirri kandógab, darrü pig nugup, pórngaea ngalaorrón warilürr. Da wa we wamórr ngakanóm wagó, oya küp ia asiko. Wa nóma wamórr oya minggüpanan, wa pórngaean nósenóp, zitulkus ene oya amkoman waon ngarkwat koke warilürr.

14 Yesu ene nugup wyalórr wagó, “Darrü oloma sab myamem darrü küp koke elo-e marükagab.” Da oya umulbain olmala arrkrruóp.

Yesu Pamkolpam Kolabütan Yarilürr Godón Gyabi Müótan Kal Akólórrón Pul Basirrdü

(Metyu 21:12-17; Luk 19:45-48; Zon 2:13-22)

15 I Zerrusalem nóma babzilürr, Yesu Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü bangrinürr. Wa

* 11:9 Mi Godón yagürnórre, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *osana*. Ini Ibrru bóktan opora. Oya küp módóga: (*kibü*) *zid tinünüm errkyadan*. Zu pamkolpama Godón agür koralórr ini bóktan opore.

ene kolpam kolabütanóm we bainürr, nidi sel bain akó nidi bumióg kwarilürr. Mogob pamkolpamab mani nidi sensi bangón kwarilürr, Yesu ibü tógal okaka we izazilürr. Gainao pýae nidi sel bain kwarilürr, ibü mórran klampükü ta izazilürr.[†]

¹⁶ Wa darrü olom koke ki ok ine elklaza amarrum Godón Gyabi Müótan pul basirrana.

¹⁷ Wa kolpam we umul bain yarilürr wagó, "Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Kürü Müót sab wata inzan ngilian kwarile wagó, pamkolpamab tóre müót blaman bwób-bwóbabkü.' A e ma igó kuri inane, wamaka gómol pamab ban bwóbe!"

¹⁸ Wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pama nóma barrkrrurr ini bóktan, i ma ngibürr kwat byamkúnónóp oya amkalóm. Zitülkus módoga, i oya gum kwarilürr, zitülkus blaman pamkolpama gübarirr aengóp oya umulbaindügab.

¹⁹ Abüsa bótaom nóma kain yarilürr, Yesu tóba umulbain olmalükü ene wirri basirr we amgatórr.

Ene Pig Nugup Büdülü

(Metyu 21:20-22)

²⁰ Darrü irrbianande, i nóma togoblórr kwatana, i osenóp ene pig nugup. Wa büdül warilürr tai simkündügab kókó ta solo amrran.

²¹ Pitan ngambangólórr Yesun ene bóktan pokoa, da wa Yesuka bóktanórr wagó, "Iba, ma ngaka! Umulbain Pam, ma ne pig nugup zomórra, odalda!"

²² Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Amkoman yangunam Godón.

²³ Ka yabü amkoman poko byaldóla: darrü oloma ne ini podo igó nóma ile wagó, 'Ma ugó bupa, da moba buananik maludü,' a ene oloman moboküpü abün-abün gyagüpítótók koke kwarile, a wa amkoman yangune wagó, wa ne poko bóktóne sab amkoman tómbapóne, da ene oloma sab ene kla igósidi esene.

²⁴ Ini zitülkusdü, ka yabü igó byaldóla, e tóredó ne klamóm yatoane, amkoman yangunamke e ene kla kuri ipüdane, da e igósidi sab esenane.

²⁵ Akó e nóma tóre kwarilo, e pamkolpamab kolae tonarr barrgon kwarilünke, i yabüka ne kolae tómbapondako.

[†] **11:15** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 21:12-13 ngakanke. **11:17** Aesaya 56:7; Zerremaea 7:11 **11:23** Metyu 17:20; 1 Korrint 13:2

Ene igósüm, yabü kolae tonarr yabü kwitüm Aba sab ta igósidi norrgorre.”‡

*Amtin Bóktan Poko Yesun Zagetankwata
(Metyu 21:23-27; Luk 20:1-8)*

²⁷ Yesu tóba umulbain olmalpükü akó Zerrusalem abzilürr. Wa Godón Gyabi Müótan kal akólorrón pul basirrdü nóma agóltagól yarilürr, wirri prrist, Mosesón gida umulbain pam, akó [balngomól byarrmarr pama] oyaka we togobórr.

²⁸ Da we imtinóp wagó, “Ma ini elklaza ia nadü balngomól arüngi tómbapondóla? Marü ini arüng ia nótó mókyanórr ini elklaza tómbapónóm?”

²⁹ Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Ka yabü darrpan bamtin bóktan poko bamtindóla. Kürüka morroal bóktan kóbó salkomólam, da ka yabü umulüm igósidi adrrüto, ka ini elklaza nadü arüngi tómbapondóla.

³⁰ Kürü küzazilam: Zonón [baptaes baina] ia kwitungab tamórr, ta ia pamdógab?”

³¹ I tibiób ini bamtin bóktan pokoankwata we apón kwarilürr wagó, “Mi ne igó nóma kwarilo wagó, ‘Kwitümgab,’ wa kubó mibü tümtirre wagó, ‘Da e ma oya amkoman angunüm koke iade koralnórró?”

³² A mi ne igó nóma kwarilo igó, ‘Pamdögab,’ pamkolpam kubó ngürsil kwarile mibüka.” (Ene wirri pama pamkolpamab gum kwarilürr, zitülkus blaman pamkolpama Zonón igó yangunóp wagó, wa amkoman prropeta.)

³³ Da i bóktan we yalkomólóp Yesuka wagó, “Ki umulkókakla.”

Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Ka ta yabü koke nüzazilnümo igó, ka ini elklaza ia nadü arüngi tómbapondóla.”

12

*[Grreip] Apap Ngakan Pamab Alap-alap Bóktan
(Metyu 21:33-46; Luk 20:9-19)*

¹ Yesu bókyanórr wirri pamdó* alap-alap bóktan wagó, “Darrü pama abün grreip zid iritürr tóba tüpdü. Ene kakóm, wa kal akólorr. Wa kugupi ilüngürr ene grreip ngórr mor amóngóm, da wa barrkyanan kwit azil müöt előrr, tóba grreip kaldó olgab azilüm. Da wa ene grreip

‡ **11:25** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, atang opor 44 asine. Igó bóktanda wagó, “A e ne ibü kolae tonarr koke nóma norrgonane, yabü kwitüm Aba ta sab igósidi yabü kolae tonarr koke norrgorre.” (Metyu 6:15) **11:25** Metyu 6:14-15 *** 12:1** *wirri pamdó:* Ma 11:27 ngakanke.

apap ngibürr ngaon pam nókyenóp ngakanóm tibiób darremóm akó tóbankü. Tüób ama aibwób wamórr.

² Grreip ngórr abül tonarr nóma semrranórr, wa tóba darrü [leba zaget] pam we zirrapónórr ene pamdó, grreip apap nidi ngakan kwarilürr, ngibürr grreip ngórr azebóm ene apapdógab.

³ A i ene leba zaget pam amigóp, dom apónóp, da popa we zirrapónóp tang küpan.

⁴ Ene apap aba akó darrü leba zaget pam we zirrapónórr. I oya singülan we emkólóp akó oya kolae büódan poko tómbapónóp.

⁵ Wa akó darrü leba zaget pam we zirrapónórr. I oya büdülümpükü we emkólóp. Wa abün leba zaget pam we zirrapónóp. Ene grreip apap ngakan pama ngibürr zaget pam dom napónónóp ó ngibürr büdülümpükü okrralórr.

⁶ Dómdóm dama aban tóba darrpanan moboküpü siman olom yarilürr. Da wa oya zirrsapónórr ibüka ini gyagüpitótókpükü wagó, 'I kürü olom sab morroal tonarre yangórre.'

⁷ Ene grreip apap ngakan pama ma tibióbka igó bóktónóp wagó, 'Ene olom módóga, ini grreip apap sab nótó ipüde. Yao! Mi errkyä büdülümpükü amkaldakla ó oya aban elklaza ama mibü kwarile aban büdül kakóm!'

⁸ Da módóga, i oya siman olom we amigóp, büdülümpükü we emkólóp, ó oya büb apap kalkuma we amaikóp.

⁹ "Ene grreip apap aba ia laró tónggapóné? Wa sab tüób tame, da ene grreip apap ngakan pam sab ekrróne büdülümpükü a ene apap ama ngibürr pam nókyerre ngakanóm.

¹⁰ E ta ini poko kürükwata etóngarre Godón Wibalómórrón Bóktandó wagó,

"Müót balmel pama ne ingülküp[†] alzizi amaiknóp, errkyä ma ene müótan zirrgüpü ingülküpüm wató kuri baine.

¹¹ Lod ini kla tüób tónggapónórr,

da mibü ilküpü kari morroal ta kokea!" "

¹² Wirri prrist, Mosesón gida umulbain pam, akó [balngomól byarrmarr pama] kwat we yamkünónóp Yesun amiögüm, zitülkus i umul bainóp wagó, Yesu ini alap-alap bóktan ibükwata adrratlórr. A i ma pamkolpamab gum kwarilürr. Da módóga, i oya we amgütóp ó we ogobórr tibiób kwata.

[†] **12:10** *ingülküp*: Isrrael pamkolpama müót ingülküpi balmel korálórr, da müót wata amoanda. Mibü müót wa talkuma amoanda. **12:11** Wórr Peba 118:22-23

Amtin Bóktan Poko Taks Maniankwata
(Metyu 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Wirri pama ngibürr Parrisi akó Errodón‡ mamoan pam Yesuka zirrapónóp, Yesun amiógüm tóba bóktandógab.

¹⁴ I oyaka babzilürr, da we bóktónóp wagó, "Umulbain Pam, ki umulakla wagó, ma amkomanla akó pamkolpamab gyagüpítótóka marü koke gum-guman ngitandako. Ki umulakla zitülkus, ma blaman pamkolpam, ia wirri pam, kari pam, wata darrpan ngarkwatódó ngabkandóla, a ma Godón kwat amkoman umul byóndóla pamkolpamdó."§ I oya imtinóp wagó, "Mibü gidadógab ia taia Sisan* taks mani aliónüm, ta ia koke? Mi ilirres ó ta ia koke?"

¹⁵ A Yesu ma umul bainürr, i wata taepurrane bóktan kwarilürr,† da ibü nilóp wagó, "Ia e kürü kólba bóktandógabi amiógüm iade kaindakla? Darrü [silba] mani küp‡ ala sidüdam, ka kóbó ngakanón."

¹⁶ I oyaka darrpan küp we idüdóp, da wa ibü nümtinóp wagó, "Ia noan obzeke akó ngi?"

I oya bóktan we yalkomólóp wagó, "Sisan."

¹⁷ Da Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Sisan ne klamko, Sisan ilinamke, akó Godón ne klamko, Godón ilinamke."

Da i gübarirr aengóp Yesun bóktanankwata.

Amtin Bóktan Poko Büdülab Barsinankwata
(Metyu 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Ngibürr [Sadusi pama] Yesuka togobórr amtin bóktan pokó amtinüm, amkoman moboküpi koke. Ini pama igó bóktan kwarilürr wagó, pamkolpama sab koke tübarsile büdüldügab. I Yesuka we bóktónóp wagó,

¹⁹ "Umulbain pam, Moses igó gida bóktan pokó wialómórr mibünkü, Zu pamkolpamabkü wagó, 'Paman narezoreta ne nóma narrótóke olmal basen-koke, ene pama sab ene kóble ki zumióg, olmal balngenóm tóba büdül narezoretan ngidü.'

²⁰ Da módóga, ngaen 7 zonaretalpükü pam kwarilürr. Nareta kol zumiögürr, da wa narrótókórr, olmal-koke.

‡ **12:13** Errod Galili prrobinis alngomól pam yarilürr Rrom kingankü. § **12:14**

I Yesuka mis bóktan wazeblórr, oya saul ainüm. * **12:14** Sisa: Rrom pamkolpama tibiób king Sisabóka ngiblian kwarilürr. Mórrke-mórrke módóga: Caesar ó Emperor. Wa ngaen blaman Isrrael pamkolpamab tüp tóbankü yazebórr. Ene tonarrdó, wa ma igósi blaman Isrrael pamkolpamab kingüm bainürr. † **12:15** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 22:18 ngakanke. ‡ **12:15** silba mani küp, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: denarius. Ene tonarr, darrpan zaget pama darrpan ngürr nóma zaget yarile, wa darrpan denarius ipüde. **12:18** Apostolab Tórrmen 23:8 **12:19** Duterronomi 25:5

²¹ Olgabi, naretódógbab nótó tókyalórr, naretan kóbble zumiógürr, da narrótókórr. Akó aüd ngim siman oloma zumiögürr akó narrótókórr.

²² Blaman ene 7 zonaretalpükü pama zumgütóp, ibü olmal babul. Dómdóm ene kóbblea ta we narrótókórr.

²³ Sab büdüldügab barsin tonarrdó, ia wa sab tai noan kol warile? Ki ene poko amtindakla, zitülkus ene 7 blamana oya zumigóp."

²⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "E kle-kle gyagüpi tótókdakla! E umulakla iade? Zitülkus módoga, e umul-kókakla Godón Wibalómórrón Bóktan akó Godón arüng.

²⁵ Büdüla nóma tübarsile arróldó, i sab myamem tibiób koke bumiognórre, a i ma sab inzan kwarile wamaka kwitüm anerruako.

²⁶ Ka akó igó poko bóktanón büdülab barsinankwata. E ta Mosesón pebadó etóngarre, kari nugupan baeb póepdó, God Moseska ia bóktanórr wagó, 'Ka Eibrra-amón God, Aesakón God, akó Zeikobón God.'§

²⁷ Wa büdül pamkolpamab God koke-e, a wa arról pamkolpamab Gode. E wata amkoman kle-kle gyagüpi tótókdakla!"

*Godón Wirrian Gida Bóktan Poko
(Metyu 22:34-40; Luk 10:25-28)*

²⁸ Darrpan Mosesón gida umulbain pam ola asi yarilürr, ibü ikik bóktan nótó arrkrrurr. Wa umul yarilürr wagó, Yesu ibüka morroal bóktan yalkomólórr. Da wa Yesun amtinüm we tamórr wagó, "Ia wirrian nadü gida bóktan pokoa, ngibürr Godón gida bóktan pokodógbab?"

²⁹ Yesu bóktan yalkomólórr oyaka wagó, "Wirrian gida bóktan poko módoga, 'Isrrael, tübarrkrru! Lod, mibü God, wata darrpan God watóka.

³⁰ Marü [moboküpü ubi] asi ki yarilün Lodka, marü God, moba dudu moboküpi, dudu samu-i, dudu gyagüpitótóke, akó dudu arüngi.'

³¹ Nis ngim gida bóktan poko módoga, 'Marü moboküpü ubi moba minggüpanandó ne olome* inzan ki yarilün, marü moboküpü ubi mobakazane. Myamem darrü wirri gida bóktan poko babula ini nis gida bóktan pokodógbab.' "

³² Ene Mosesón gida umulbain pama Yesuka bóktanórr wagó, "Ma morroal bóktan salkomóla kürüka, Umulbain

§ 12:26 *Eibrra-am, Aesak, akó Zeikob, ibü büba ngaen narrbarinürr, da ibü samu ma arrólako Godón bwóbdü.* 12:26 Bazeb Tonarr 3:6 12:28 Luk 10:25-28 12:29 Duterronomi 6:4 * 12:31 *minggüpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amorrandóla.* 12:31 Lebitikus 19:18

Pam; wa amkoman mazan bóktóna. 'Wata darrpan God watóka, darrü God myamem babula.

³³ Marü moboküpü ubi asi ki yarilün Godka dudu moboküpi, dudu gyagüpítótóke, akó dudu arüngi, akó marü moboküpü ubi moba minggüpanandó ne olome inzan ki yarilün, marü moboküpü ubi mobakazane.' Kari morroal kokea ini nis gida bóktan poko nis apadóm. Ma ini nis gida bóktan poko nis koke nóma nüpuđo, ma Godón darrü [urdü amsel lar] akó dudu bóngan [gyaur kla] sab enan ilino, zitülkus wa igóside bagürwóm koke yarile marüka."

³⁴ Yesu nóma esenórr, ene oloman bóktan kari morroal koke yarilürr, wa oyaka bóktanórr wagó, "Ma Godón Kingzan Balngomoldágab aibwób-kokela."

Ene solkwat, i gum kwarilürr Yesun ngibürr poko amtinüm.

Amtin Bóktan Poko Ene [Kerrisonkwata]
(Metyu 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵ Yesu [Godón Gyabi Müötüdüzan] nóma umul bain yarilürr, wa bóktanórr wagó, "Gida umulbain pama igó iade bóktandako wagó, ene Kerriso, wa [Deibidün] olome?

³⁶ Godón Samua king Deibidün igó tangamtinürr ini bóktan wialómóm wagó,

"'Lod God igó bóktanórr kürü Lodódó† wagó,

"Ma ae mórra kürü tutul tangdó,

kókó ka sab marüka nidi bóka bamgündako, marü wapór-o lorodó irrbuno." †

³⁷ Deibid tüób Kerrison ngilianórr wagó, 'Lod.' Da Kerriso Deibidün olom iadea?"§

Wirri pamkolpamab ngoroa Yesun bóktan arrkrru kwarilürr barnginwómpükü.

Yesu Pamkolpam Arüng Ikk Nókrrónóp, Mosesón Gida Umulbain Pamabbóka
(Metyu 23:1-36; Luk 20:45-47)

³⁸ Wa ibü nóma umul ninóp, wa bóktanórr wagó, "E umul-umul kwarilün Mosesón gida umulbain pamabkwata. I ubi baindako tibiób kokrrapan mórrkenyórrpükü agóltagólóm akó pamkolpama ibü morroal ngürr bóktan aliönüm pul basirrdü.

12:32 Duterronomi 4:35 **12:33** Oseya 6:6 † **12:36** kürü *Lod* wa [Mesayabóka] apónda. † **12:36** Ini bóktanan küp módoga: marüka nidi bóka bamgündako, ka sab blaman [ut-ut ninünümo] marünkü. **12:36** Wórr Peba 110:1; Bwób Zitül 3:15 § **12:37** Yesun amtin bóktan poko igó yarilürr: Yesu Deibidün büdül kakóm tömtómólórr. Da Yesu Deibidün Lod iade yarilürr?

³⁹ I ta ubi baindako wirri pamab mórran pokodó mórranóm mibü kwóbbazen müótüdü akó mórranóm wirri pamab mórran bwóbdü alongalo tóredó.

⁴⁰ I gómló tizi kóbleab müót akó elklaza azebdako akó kokrrap tóre bakodako pamkolpama basenóm. Ini pama sab [kolaean darrem] kari koke ipüdórre Godkagab.”

*Kóblea Wirri Gyaur Kla Godón Ekyanórr
(Luk 21:1-4)*

⁴¹ Yesu we mórran-mórran bainürr Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü, pamkolpama mani ne arrbüñ kwarilürr, da wa ibü ngabkan yarilürr. Abün mórrel pamkolpama wirri ngarkwat mani urrbulürr.

⁴² Darrü elklaza-koke kóblea natókórr, da wa nis kari mani küp nüngrinürr, ngibürr toea amrran ngarkwat.

⁴³ Yesu tóba umulbain olmal ngibaunürr tóbaka, da bóktanórr wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: ini elklaza-koke kóblea barrkyanan ingrine ene mani arrbüñ klamdó, nidi sirrbürre, ibü blamandógab.

⁴⁴ Ka ini poko bóktóna, zitulkus blaman ini pamkolpama tibiób mórreldógab irrbürre. A ini elklaza-koke kóblea, wa blaman we kla ingrine, tóba ngyaben ne klame ki idüde.”

13

*Yesu [Godón Gyabi Müót] Kulainankwata Bóktanórr
(Metyu 24:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ Yesu Godón Gyabi Müótüdügabizan tubrranórr, oya darrpan umulbain pama we bóktanórr wagó, “Umulbain Pam, ngaka! Ma ini amkoman wirri ingülküp ó amkoman wirri müót ngankónónóm!”

² Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “Ma ini ne wirri müót basendóla? Sab darrü ingülküpa aini kokean bamine tóba pabodó. Blaman sab amarrón kwarile ama tüpdü.”

*Elnga Ngürrab Tómbapón Tulmil
(Metyu 24:3-14; Luk 21:7-19)*

³ Ene kakóm, Yesu [Olib Pododó] mórralórr, Godón Gyabi Müót dakla kabe. Da Pita, Zeims, Zon, akó Endrru oya amtin kwarilürr tibi-tibi pokodó.

⁴ Oyabóka wagó, “Ma kibü tüzazilnüm ini klama sab nóma tómbapórre? Akó kibü sab laróga umul-umulan ngisitirre igó, ini elklaza tómbapónóm baindasko?”

⁵ Yesu ibüka bóktanórr wagó, “E umul-umul kwarilün, sab darrü olom ok ain-gu yabü ilklió büliónüm ibü amkoman bangunüm.

⁶ Abüna sab kürü ngidü togoble igó bóktankü wagó, ‘Ka watókla, ene [Kerriso], e noan akyandakla.’ I sab abün pamkolpam ilklió nüliónórre.

⁷ Da e arrkürrgu e igó nóma barrkrrulo wagó, bwób-bwóba tibiób bokrrandako, akó ngibürr bóktan gazirrankwata. Ini klama sab ki tólbaelnóm Godón tóba bóktan ngarkwatódó, a tüpan blakón tonarr wa küsila.

⁸ Darrü kantrri pamkolpama sab darrü kantrri pamkol-pampükü bokrrale. Darrü kingan gazirr pama sab darrü kingan gazirr pampükü gazirr kwarile. Bwób-bwób sab tüpa mórrbaeng yarile akó wirri ku kwarile. Ini elklaza sab inzan kwarile, wamaka kola ngaen-gógópan azid nóma apadódo marrna bain minggüpanan. Ene azid ngaen-gógópan karia, ama solkwat tai wirri baile.

⁹ “E yaib umul-umul kwarilünke! Yabü sab wirri pamab tangdó urrbule kotóm. Yabü sab ola okrrale tibiób kwóbbazen müótüdü. Kürübókamde e sab kotóm bórrongo gabena akó king, ibü obzek kwata, ibüka Morroal Bóktan amgolóm kürükwata.

¹⁰ Da blakón ngarkwata solkwat ki tam, e akó ngibürr pamkolpama ngaen-gógópan Morroal Bóktan kürükwata amgolámke blaman bwób-bwób.

¹¹ I sab yabü kotódó nóma imarrunórre akó wirri pamab tangdó irrbürre, e singül kwata gyakolaegu e sab ia pokobóktónane. Ene tonarrdó, bóktónamke wata Godón Samua sab yabü ne bóktan nüllerre. Zitulkus módóga, yabü kubó ne bóktan yarile, yabü yabióbankagab koke yarile. Ene bóktana sab Godón Samudügab tame.

¹² Pamkolpama sab tibiób zonaretal wirri pamab tangdó urrbule büdüldü arrbünum, akó abala ta sab dadanzan kairre tibiób olmaldó. Olmala sab tibiób aipalabaldó bóka bamgün kwarile akó ibü ta sab inzan wirri pamab tangdó urrbule büdüldü arrbünum.

¹³ Blaman pamkolpama sab yabü alzizi zomale, zitulkus e kürü mamoandakla. A kürü amkoman angunüm karrkukus nótó zamngólda kókó blakón tonarrdó, God sab oya zid ine.”

Ngazirr Kla

(Metyu 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ Yesu akó bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, “E sab ngazirr kla esenane, ene pokodó zamngólórrón, zamngól-koke bwóbdü.* Ene ngazirr klama sab ene pokobóktan [tómanan] ngitine Godón ilküpüdü.” (Atang olom

^{13:9} Metyu 10:17-20; Luk 12:11-12 ^{13:13} Metyu 10:22 * ^{13:14} Ini bóktana Godón Gyabi Müótboka apónda.

nótóke, wa ini bóktanan küp tai ki sipa!) "Ini klama sab nóma tómbapóne, Zudiam nidipako, sab podopükü bwóbdü ki busunüm.

¹⁵ Mórrkakak kwitüm ne olome,[†] wa koke ki abi ó tóba müót kugupidü koke ki bangri darrü kla apadóm. A wa büsai ki buso tóba zid bainüm.

¹⁶ Ngaon bwóbdü ne olome, koke ki alkomól tóba müötüdü, tumum mórrkenyórr apadóm. A wa büsai ki buso.

¹⁷ Sab kari kolae koke yarile ene ngürrdü bikómpükü akó ngómrin kolabkü!

¹⁸ E inzan tóre bako kwarilün Godka wagó, ini kolaea koke ki tómbapó güb melpaldó.

¹⁹ Zitulkus móódoga, ene ngürran ne müpko sab kari kolae koke kwarile, pamkolpama koke kuri ne kla azid aengóp, ngaen zitüldügab, God ini tüp nóma tónggapónórr, kókó errya. Myamem akó inzan kla babul yarile.

²⁰ Lod ene kolae ngürrab ngarkwat sab tugup tünggürre. Wa ne koke nóma ki tugup tünggürre, darrü oloma kokean ki zid baine. Tóba alearrón pamkolpamab gyaurdügab, wa ene kolae ngürr sab igósidi tugup tünggürre.

²¹ "Darrü oloma ne yabüka igó nóma bóktóne wagó, 'Ngakónam, ene Kerriso yóni!' ó 'Ngakónam, ene Kerriso móódoga!' - oya bóktan amkoman angun-gu.

²² Zitulkus móódoga, obae kerriso akó obae prropeta sab togoble. I sab [wirri tulmil] akó [basen-koke tórrmen] tómbapón kwarile pamkolpam ilklió büliónüm kle-kle kwaterdó tótókóm. I ta Godón alearrón pamkolpam ilklió büliónüm kain kwarile.

²³ E umul-umul kwarilün, zitulkus ka yabüka ngaengópan blaman bóktan kuri pupo ninünüma!

Pamkolpamab Oloman Alkomól Tonarr (Metyu 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ "Da ene ngürrdü, ene müp tonarr kakóm, abüsa sab tümünüm baine. Melpalan ta sab zyón myamem babul yarile.

²⁵ Wimurra sab pülpüldügabi tóbalókle, akó pülpüldü ne arüng klamko, i sab mórrbaengóm bairre akó i tibiób pabo sab bimgütörre.

13:14 Daniel 9:27; 11:31; 12:11 [†] **13:15** Ene tonarrdó mórrkakak taptap kwarilürr akó pamkolpama ola mórran kwarilürr. **13:15** Luk 17:31 **13:19** Daniel 12:1; Okaka Amzazirrún Kla 7:14 **13:24** Aesaya 13:10; Izikel 32:7; Zo-el 2:10, 31; 3:15; Okaka Amzazirrún Kla 6:12 **13:25** Aesaya 34:4; Zo-el 2:10; Okaka Amzazirrún Kla 6:13

²⁶ I sab kürü ugón kóserre, Pamkolpamab Olom nótókla, pülpül pokopükü tótókde, kólba wirri arüng akó kómal zyónpükü.

²⁷ Ka sab kólba anerru ugón zirrtapónónómo blaman bwób-bwób ini tüpdü, solomamtaedó, bolmüötüdü, malubarrdó akó dorrmetódó, Godón alearrón pamkolpam darrpan pokodó dakasum."

[Pig] Nugupan Alap-alap Bóktan

(Metyu 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ Yesu wagó, "Kya pig nugupa yabü kóbó ki umul ninünüm alap-alap bóktane. Oya il tiza óe-óe akó saul nóma bairre, akó küsil pórngaea bamgolóm nóma bairre, da e umul kwarilo wagó, pail[‡] minggüpanana.

²⁹ Da enta inzana, e ini basen-koke elklaza tómbapónde nóma nosenane, e sab umul kwarilo wagó, Pamkolpamab Olom alkommókari pokoa, wa kuri tame kókó mamtaedóma.

³⁰ Ka yabü amkoman poko byaldóla: ini lüólan pamkolpama sab kokean nurrbarine, kókó ini blaman elklaza sab tómbapórre.

³¹ Tüp a pülpüla sab bamrüki, a kürü ne bóktane sab kokean bamrüke.

Darrü Olom Umul Babula Ngürr akó Abüs Küp

(Metyu 24:36-44)

³² "Darrü olom umul babula ene ngürr ó abüs küp ngarkwat nóma semrróne. Kwitüm anerru ta umul kokeako. Akó ka, Aban olom nótókla, ta umul-kókla. Wata Ab umul tebease.

³³ E umul-umul akó aerr kwarilün, zitulkus e umulkókakla kürü alkommók tonarra wa nóma tame.

³⁴ Wa sab inzan yarile, wamaka darrü pama tóba müót amgatódase darrü bwóbdü tótókóm. Wa tóba [leba zaget] pam balngomól arüng nüllerre elklaza ngabkanóm. Wa darrpan-darrpan zaget nüllerre tómbapónóm, akó wa mamtae ngakan pam ingrine azilüm.

³⁵ Da e ta azil kwarilün, zitulkus e umul-kókakla müót pama sab nóma tolkomóle, aprrapórr tai abusa mórran kakóm, irrüb zokrrok, sisa anin küsil, ó abusa nóma tübanike.

³⁶ Wa ugósan ne nóma tolkomóle, wa yabü utüdi koke ki tómrrónónóm.

³⁷ Ka yabü ne poko byaldóla, da ka blaman pamkolpam dó bóktandóla wagó, e azil kwarilün!"

13:26 Daniel 7:13; Okaka Amzazirrún Kla 1:7 [‡] **13:28** *pail*, Grrrik bóktane ma inzan angrirrúna: *urur melpal*. Mórrke-mórrke mórdóga: *summer*. Isreal bwóbdü küsil pórngaea bamgoldako urur melpal kari poko nómadako.

14

Yesun Büdül Bóktan Ingrinóp

(Metyu 26:1-5; Luk 22:1-2; Zon 11:45-53)

¹ [Büdül Kórzyón Tóre] akó [Ist-koke Brred Tóre] dómdóm nis ngúrr nóma namülnürri, wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pama bóktan we tónggapón kwarilürr Yesun amiógüm piküpan akó büdülümpükü amkalóm.

² Tibióbbóka wagó, “Mi ini poko tóre tonarrdó koke tónggapórrre, zitulkus pamkolpama sab mibüka ngürsilüm kena bainünüm.”

Darrpan Kola Morroal Ilang Idi Yesun Singüldü Ekanórr

(Metyu 26:6-13; Zon 12:1-8)

³ Yesu ugón Saemonón müötüdü yarilürr, Betani basirrü. Saemon tüób ngaen soso azid pam yarilürr. Yesu nóma alo yarilürr, darrü kola ugón katókórr. Wa darrü wirri darrem ingülküpi* tónggapórrón bele sidódürr, morroal ilang idipükü, [kolkal] nadet† tónggapórrón. Kari darrem idi koke yarilürr. Ene kola bele taepurr amkenórr, da ene idi Yesun singüldü we ekanórr.

⁴ Ngibürr pamkolpama ngürsilüm bainóp, da i darrpan-darrpan we bóktan kwarilürr wagó, “Wa ia laró zitulkusdü popa akando ini morroal ilang idi?

⁵ Ini idi ne nóma ki sel irre 300 silba mani küpüm, da ene mani küp ama elklaza-koke kolpam ki nülrre.”‡ Ene kol wirribóka zwagóp.

⁶ Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Oya olkomólam! E oya larógóm müp akyandakla? Wa amkoman morroal tonarr tónggapóne kürüka.

⁷ Zitulkus módogá, elklaza-koke kolpam sab yabüka metat ae kwarile, akó yabü ubi nóma yarile, e ibü sab tangnamtinamke. A ka wa sab yabüka metat ae koke namulo.

⁸ Wa umul ne klamo, wa wata we kla tónggapóne. Wa ene morroal ilang idi kürü bübdü igóside ekóne, zitulkus wa kürü büb morroal ine, gapókdó angrin ngarkwat sab nóma semrróne.§

⁹ Da ka yabü amkoman poko byaldóla: sab ne kürükwata Morroal Bóktan nótó amgol yarile ini tüpdü, wa ta sab ini

14:1 Bazeb Tonarr 12:1-27 * **14:3** *wirri darrem ingülküp*, Mórrke-mórrke módogá: *alabaster*. † **14:3** *nad* darrü kari nugupan simkündügab tónggapórrón yarilürr. Mórrke-mórrke módogá: *nard*. ‡ **14:5** Ene darrem wirri yarilürr darremdögab darrpan kari zaget pama ne darrem yazebórr darrpan pail kugupidü. **14:7** Duterronomi 15:11 § **14:8** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 26:12 ngakanke.

poko adrrüte, ini kola ne poko tónggapóne. Pamkolpama sab oya igósidi gyagüpi zumaniknórre.”

*Zudas Ubi Bainürr Yesun Wirri Pamab Tangdó Angrinüm
(Metyu 26:14-16; Luk 22:3-6)*

¹⁰ Da módóga, Zudas Iskarriot, darrü Yesun 12 umulbain olmaldógab, we wamórr wirri prristdü, Yesun ibü tangdó angrinüm.

¹¹ I ene bóktan nóma barrkrrurr, i wirri barnginüm we bainóp, da i oya [alkamül-koke bóktan] ekyenóp mani akyanóm. Da módóga, Zudas kwat we yamkülürr Yesun ibü tangdó angrinüm.

*Yesu Tóba Umulbain Olmalpükü Büdül Kórzyón Alo Elorr
(Metyu 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Zon 13:21-30)*

¹² Ngaen-gógópan Ist-koke Brred Tóre ngürrdü, Zu pamkolpama [sip] kupo nóma ekrrónóp Büdül Kórzyón Tóreankü, Yesun umulbain olmala oya imtinóp wagó, “Marü ubi, ki nubó ogobo alo kla tómbapónóm marünkü Büdül Kórzyón Tóre alo alom?”

¹³ Yesu tóba nis umulbain olom nis we zirrnáponórr, igó bóktanpükü wagó, “Ugó bangrinam Zerrusalem wirri basirrdü, da darrü pama kubó yabü tómrróne mariti tónggapórrón nae bele ódódde tóba tupodó. Kubó oyaka solkwat akyalamke.

¹⁴ Wa ne müótüdü bangrine, da ene müót olom kubó ilamke magó, ‘Umulbain Pama marü ini bamtin bóktan poko kümtine wagó, “Kürü alongalo marrgu ia nega, ka kubó ene Büdül Kórzyón Tóre alo ne elo-o kólba umulbain olmalpükü?”’

¹⁵ Da wa kubó yabü nómtyene darrü ene müótan wirri marrgu, kwitana paugdü, morroal tónggapórrón. Blaman alongalo elklaza akó mórrakós olamako. Da ola kubó blaman elklaza tómbapónamke mibü alom.”

¹⁶ Ene nis umulbain olom nisa Zerrusalem bangrirri, da nósenóp blaman elklaza wata ibü Yesuzan nyalórr. Da módóga, i elklaza we tómbapórri Büdül Kórzyón Tóre alongaloankü.

¹⁷ Irrübazar tumziklürr, Yesu tóba 12 umulbain olmalpükü ugón tamórr.

¹⁸ I nóma alo kwarilürr, Yesu ibüka we bóktanórr wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: darrüpa yabükagab, minkü nótó aloda, kalma kürü wirri pamab tangdó wató küngrine.”

¹⁹ Ini bóktana umulbain olmal gyaur-gyauran ngintinóp, da i darrpan-darrpana Yesun we imtinónóp wagó, “Ia kótó kokela?”

²⁰ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “Yabü 12dóbabi darrpan olom asine, kubó ne tóba brred poko kankü ne nótó yanggóbole kübeldü.”*

²¹ Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab narrótoko, Godón Wibalómórrón Bóktana enezan bóktanda kürükwata. A Godón ngürsila sab tame ene olomdó, Pamkolpamab Olom wirri pamab tangdó nótó ingrine. Kari morroal koke ki yaril, ene oloma koke ki tómtómóle!”

Lodón Gyagüpi Amanik Alo

(*Metyu 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korrint 11:23-25*)

²² I nómá alo koralórr, Yesu dudu brred ipadórr, akó Godón eso akyan kakóm, wa syórr yangónórr. Wa tóba umulbain olmal poko nülinóp ini bóktanpükü wagó, “Ipüdam, eloam; ini kürü bübe.”

²³ Wa akó waenpükü kübül ipadórr, akó Godón eso akyan kakóm wa ibü nókyenóp. I blamana we enónóp.

²⁴ Yesu ibüka we bóktanórr wagó, “Ini kürü óe-e. Wirri arüng akyanda Godón [alkamül-koke tónggapórrón bóktan]. Sab tópkóne abün pamkolpamab morroalóm.

²⁵ Ka yabü amkoman poko byaldóla: ka sab waen myamem koke enono, kókó ene ngürrdü, ka ene küsil waen sab nómá enono Godón Kingzan Balngomoldó.”

²⁶ Da módóga, i Godón wórr we atop. Ene kakóm, i we ogobórr [*Olib Pododó*].

Yesu Singül Kwata Bóktanórr Wagó, Pita Sab Oya Yalpine

(*Metyu 26:31-35; Luk 22:31-34; Zon 13:36-38*)

²⁷ Yesu ibübóka wagó, “E kubó blamana busuane ó kürü kubó kólbanan kümgütane, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, ‘Ka sab sip ngabkan pam büdülämpükü sómkolo, da ene sipa sab popa barsene.’†

²⁸ A kürü sab nómá kürsümüle büdüldügab, ka sab wamópo yabü singül kwata Galili prrobinsdü.”

²⁹ Pita oyaka bóktan yalkomólórr wagó, “Enana i blamana kubó busurre, ka marü kokean mimgüto!”

³⁰ Yesu Pitaka we bóktanórr wagó, “Ka marü amkoman poko ayaldóla: siman karrakarra póyaea ini irrüb nis

* **14:20** Zu pamkolpamab gida yarilürr darrpan zurr kübeldügabi alom. Brred poko ola yanggóbla, moba alom. **14:24** Bazeb Tonarr 24:8; Zerremaea 31:31-34 † **14:27** *sip ngabkan pam* wa Yesunbóka apónda, *sip* wa Yesun mamoan pamkolpambóka apónda. **14:27** Zekarraea 13:7 **14:28** Metyu 28:16

münüm bóktan küsil nóma yarile, da ma kalma aüd münüm kalpino igó, ma kürübóka umul-kókla.”

³¹ Pita oyaka wirri arüngi we bóktanórr wagó, “Ka kubó igó poko kokean böktono, ka marübóka umul-kókla. Kürü mankü narrótók ta taia!” Akó blaman umulbain olmala ta inzan bóktan kwarilürr.

*Yesu Getsemanim Tóre Ekorr
(Metyu 26:36-46; Luk 22:39-46)*

³² I we ogobórr darrü bwób, ngi Getsemani. Yesu we bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, “E ae bobrra, kazan tórem kaindóla.”

³³ Wa tóba aüd umulbain olmal yazebórr, Pita, Zeims, akó Zon. Yesun bübdü wirri gyaur akó müp gyagüpítótóka we togobórr.

³⁴ Da wa ibüka we bóktanórr wagó, “Kürü moboküpdu kari gyaura koke kuri tübangrine, wamaka ka büdülüm kaindóla. E ae bobrra, da dakla aerr koralón.”

³⁵ Wa karianbóka küór amanórr, we simbalkalórr tüpdü, da tóre inzan ekorr wagó, wa ne gaodó nóma yarile, wa ene tonarrdó inzan wirri kolaedó koke wame.

³⁶ Wagó, “Ba, kürü Ab. Blaman elklaza marüka popadanako. Kürü ini wirri azidüdüma ódódgu.[‡] A kürü ubia koke ki tómbapó, a wa marü ubie.”

³⁷ Yesu we tolkomólórr, ó wa tóba aüd umulbain olmal utüdi tómrrónóp. Wa Pitaka bóktanórr wagó, “Saemon, ma ia utla? Ma ia gaodó koke namüla aerróm darrpan abüs küp ngarkwatóm?

³⁸ E dakla wazilülün ó dakla tóre okolón, igósüm darrü klama yabü kolae tonarr tómbapónóm koke ki nolngomónónóm. Yabü samuan ubi asine, büban ma arüng babula.”

³⁹ Yesu akó we wamórr dadan pokodó tórem. Wa akó dadan bóktan poko we bóktanórr.

⁴⁰ Wa nis ngim nóma tolkomólórr tóba aüd umulbain olmaldó, wa akó ibü utüdi tómrrónóp, zitülkus ibü uta barüm yarilürr; tibiób ilküp kokean nomgolóp. I umul koke kwarilürr, i nadü poko ki bóktorre Yesuka.

⁴¹ Wa akó aüd ngim nóma tolkomólórr, wa ibüka we bóktanórr wagó, “E wata ia utakla akó ngón ngabagóndakla? Gaodóma! Ene abüs küp kuri semrróne! Ngakónam, i errkyadan kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, kolae tonarr pamab tangdó angrindako.

⁴² Bazeb, mi nau! Ngakónam, ene pam módogá, kürü kubó wirri pamab tangdó nótó küngrine!”

[‡] **14:36** kürü ini wirri azidüdüma ódódgu, Grrik bóktan opor igósa: *Ma ini kübülpipa kürükagab.*

Yesun Gazirr Pama Amigóp

(*Metyu 26:47-56; Luk 22:47-53; Zon 18:3-12*)

⁴³ Yesu wata tóba umulbain olmaldózan bóktan yarilürr, Zudas, darrü ene 12 umulbain olmaldógab, ugón tübzilürr wirri gazirr pam ngoropükü, tibiób gazirr turrik akó kubidampükü, Yesun amiögüm. Wirri prrist, Mosesón gida umulbain pam, akó [balngomól byarrmarr pama] ibü zirrnaponóp.

⁴⁴ Oya wirri pamab tangdó nótó ingrine, wa ngaengópan umul ninóp wagó, "Ka ne nadü olom ipruko, da módóga, ene olom. Oya amigamke, we elngomólalamke ngakankü."

⁴⁵ Zudas wata dümdüman we wamórr Yesuka. Oyabóka wagó, "Umulbain Pam!" da oya we iprukürr.

⁴⁶ Da módóga, ene gazirr pama Yesun tange karrkukus we amigóp.

⁴⁷ Darrpan oloma, ola nótó zamngól yarilürr, tóba gazirr turrik irruanórr, da singüldü prristan leba zaget paman güblang we itülürr.

⁴⁸ Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "E wa gazirr turrik a kubidampükü kürü amiögüm togoba, wamaka ka gazirrgazirr gómol pamla?§

⁴⁹ Blaman ngürrzan ka go yenkü umul bain namülnürrü [Godón Gyabi Müótan] kal akólórrón pul basirrdü, da e ma kürü koke kümigarre. Da taia, Godón Wibalómórrón Bóktana kürükwata inzan küpüm ki bai."

⁵⁰ Da módóga, blaman umulbain olmala oya ola amgütóp, da i we busuóp.

⁵¹ Darrpan küsil pama Yesuka solkwat akyalórr. Wa popa mórrkenyórr poko baterrón yarilürr. Gazirr pamab ubi oya amiögüm yarilürr,

⁵² da wa we busorr, kakapur, ó mórrkenyórr poko kakota amgatórr.

Yesun Wirri Pamdó Idüdóp

(*Metyu 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Zon 18:13-14, 19-24*)

⁵³ Ene pama Yesun we idüdóp kókó wirri müötüdü, singüldü prrista ne ngyabelórr. Ene pokodó, blaman wirri prrist akó balngomól byarrmarr pam akó Mosesón gida umulbain pama we kwób babelórr Yesun kotóm ainüm.

§ **14:48** *gazirr-gazirr gómol pam*: Grrik bóktan oporan darrü küp módóga, Rrom pamdó bóka bamgün gazirr pam. **14:49** Luk 19:47; 21:37

54 Pita ibü solodó barrkyanan kan akyalórr, da tai singüldü prristan kal akólorrón pul basirrdü we bangrinürr. Wa we mórran-mórran bainürr, Godón Gyabi Müöt ngakan pampükü. Wa tüób urdü güb boklam yarilürr.

55 Wirri prrist akó blaman Zu balngomól byarrmarr pama* küp amkün koralórr Yesun büdülämpükü amkalóm. Da i darrü küp koke esenóp.

56 Zitülkus módoga, abün pamkolpama obae bóktan oyakwata we büdrrat kwarilürr, da ibü bóktan darrpan tonarr koke kwarilürr.

57 Akó ngibürr pama we bórranglórr obae bóktan büdrratám oyakwata wagó,

58 "Ki oya igó arrkruóp wagó, 'Ka sab ini Godón Gyabi Müöt ilgüto, pama ne kla elóp. Aüd ngürr kugupidü, ka sab darrü müöt elo, pama koke ne kla elóp.' "

59 Ibü bóktan inikwata ta akó inzan, darrpan tonarr koke kwarilürr.

60 Singüldü prrista we zamngólórr blaman pamkolpamab aodó, da Yesun amtin bóktan pokó we imtinürr wagó, "Marü ia alkomól bóktan babula, ini pama marükwata ne pokó bóktandako?"

61 Da Yesu ma piküp bain yarilürr ó wa darrü pokó koke bóktanórr. Singüldü prrista akó oya imtinürr wagó, "Ki ne Godón [ótókdakla], ia ma tai oya Olomla, ene [Kerriso]?"

62 Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Ka módogla. E sab kürü kósenane, Pamkolpamab Olom nótókla, mórrande wirri pabodó, Wirri Arüng Godón tutul tangdó, ó pülpül pokopükü tótókde kwitudügab!"

63 Singüldü prrista tóba tumum mórrkenyórr we atürrürr ngürsilanme akó we bóktanórr wagó, "Mi myamem darrü oloman bóktan koke arrkrrurre oyakwata.

64 E oya kolae bóktan kuri barrkrrua: wa Godón ngi kuri kulaine! Yabü gyagüpítótók ia negako?"

I blamana igó bóktónóp wagó, "Wa kolae tónggapónórr! Wa ngarkwatódóma büdülm!"

65 Ngibürr pamkolpama oya gwerr atóng we bókyenóp, ó i oya ilküp nis mórrkenyórr pokó-e nganolop, da tibiób tangkubidame we emkalnóp. I oya we imtinóp wagó, "Ma ne amkoman prropet nómá namulo, ma kibüka kóbó tópta: marü ia nótó mómkóle?" Godón Gyabi Müöt ngakan pama oya ipüdóp, da we emkólóp tibiób tang o-e taptap kwata.

* 14:55 Blaman Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pamab kwóbbazen, oya ngi módoga Grrik bóktane: *Sanhedrin*. 14:58 Zon 2:9 14:62 Daniel 7:13 14:64 Lebitikus 24:16

Pita Yesun Yalpinürr

(*Metyu 26:69-75; Luk 22:56-62; Zon 18:15-18, 25-27*)

⁶⁶ Pita wata kal akólórrón pul basirrdü yarilürr, darrpan Singüldü prristan zaget ngul oloma nóma katókórr.

⁶⁷ Wa Pitana noma esenórr, güb boklamde, wa oyaka dümdüman we yarilürr, da bóktanórr wagó, "Ma ta Yesukü asi namülnürrü, ene Nazaret olom!"

⁶⁸ A Pita we balpinürr wagó, "Ka umul-kókla ma wa ia laró poko bóktandóla. Ka marü bóktan amzyatóm nabe kaindóla." Da wa we wamórr kwatódó. Ene pokodó, karrakarra pýaæea we bóktanórr.

⁶⁹ Zaget ngul oloma oya we esenórr, akó we arükürr dadan bóktan ibüka, nidi bórrang kwarilürr wagó, "Ene pam darrü módóga, oya umulbain olom!"

⁷⁰ Pita akó balpinürr.

Wirri ngarkwat babul, ola nidi bórranglórr Pitaka we bóktónóp wagó, "Amkoman, ma darrü módóglä, zitülkus ma Galili olomla."

⁷¹ Da módóga, Pita we bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: kürü God ki kómorr, ka ne obae noma namulo. Ka amkoman umul-kókla e ne pambóka apóndakla!"

⁷² Tai ene pokoadó, karrakarra pýaæea akó we bóktanórr, da Pitana ugón ngambanglórr, oya Yesu ngaeng-gópan ne poko yalórr wagó, "Karrakarra pýaæea nis müñüm bóktan küsil yarile, ma kubó aüd müñüm ugón kalpino magó, ma kürübóka umul-kókla." Da wa we yón sabinürr.

15

Yesu Paelatón Obzek Kwata Zamngólórr

(*Metyu 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Zon 18:28-38*)

¹ Irrbianande, wirri prrista, [balngomól byarrmarr pam] akó Mosesón gida umulbain pampükü, blaman Zu balngomól byarrmarr pam nidi kwarilürr, tibiób bóktan we ingrinóp, da i Yesun sye-i amarükóp, we idüdóp, Paelatón* tangdó we ingrinóp.

² Paelat oya imtinürr wagó, "Ia ma Zu pamkolpamab King módóglä?"

Yesu oya bóktan we yalkomólórr wagó, "Ma kuri bóktóna."

³ Wirri prrista Yesun abün kotóm ain bóktan aman korálórr.

* ^{15:1} Paelat Zudia akó [Samarria] prrobins alngomól pam yarilürr. Wa Rrom pam yarilürr.

⁴ Paelat akó oya imtinürr wagó, "Turrkrru, i abün bóktan amarrudako marükwata, ma ne elklaza tómbapón namülnürrü. Ia ma bóktan koke yalkomolo?"

⁵ Yesu myamem bóktan koke yalkomólórr, da Paelat igósidi abün gyagüpítótók yazebórr.

Yesu Tóba Büdül Bóktan Ipadórr

(*Metyu 27:15-26; Luk 23:13-25; Zon 18:39-19:16*)

⁶ Bókam tumtum ngarkwatódó, [Büdül Kórzyón Tóredó], Paelat darrpan tümün müötüdü pam bobarr irrualórr, pamkolpama noanbókamóm ato koralórr arruanóm.

⁷ Ene ngürrdü, darrü pam asi yarilürr, oya ngi Barrabas. Wa tümün müötüdü yarilürr ngibürr kolae gazirr pampükü, Rrom pam nidi büdülümpükü okrralórr gazirr kugupidü Rrom pampükü.

⁸ Pamkolpamab ngoroa nóma kwób tóbazelórr Paelatón amtinüm ibü ubi apadóm bobarrzan,

⁹ Paelat ibü nümtinóp wagó, "Ia ka Zu pamkolpamab King irruno yabünkü?"

¹⁰ Wa emzyatórr igó, wirri prrista Yesun igósidi ekyenóp, zitülkus ibü gyagüp kolaea ekrranórr, zitülkus abün pamkolpama Yesuka atan kwarilürr.

¹¹ Da wirri prrista pamkolpamab ngoro we nilóp Paelatón ayalóm Barrabasón tümün müötüdüğabi arruanóm.

¹² Paelat akó pamkolpamab we nümtinóp wagó, "Ia ka dama oya ia yangono, e ne olom ngiliandakla Zu pamkolpamab Kingbóka?"

¹³ Pamkolpama we górrgónóp wagó, "Oya krrosdó emngyelam!"

¹⁴ Paelat ibü nümtinóp wagó, "Iade? Wa ia tai laró kolae tónggapónórr?"

Da pamkolpama wata wirri taegwarróm we inóp wagó, "Krrosdó emngyelam!"

¹⁵ Paelatón ubi yarilürr pamkolpamab ngoroab gyagüpítótók morroal ainüm, da wa Barrabasón ibünkü we irruanórr tümün müötüdüğabi. Da wa gazirr pam we nilóp Yesun kus pokopükü sye-i[†] ailüm. Olgabi wa oya ngibürr gazirr pamab tangdó ingrinürr krrosdó amngyelóm.

Gazirr Pama Yesun / Tiz Yangónóp/

(*Metyu 27:27-31; Zon 19:2-3*)

[†] **15:15** kus pokopükü sye lar sopae-e tónggapórrón syea, kalmitzan aelórrón, pepeamdó kus poco akyarrón. Kolae tonarr tómbapón pam, ibü akrran klama. Mórrke-mórrke módóga: *whip ó flog*.

¹⁶ Paelatón gazirr pama Yesun we idüdóp Paelatón wirri müótan kal akólórrón pul basirrdü. I tibiób blaman kamdal we ngibaunóp darrpan pokodó kwób bazenóm.

¹⁷ I Yesun ilulu óe-óe mórrkenyórr tupo ngarkwat we atenóp, akó oya singül müóngdur we elóp térez-térez nugup tizi, da oya singüldü we emngyelóp.

¹⁸ I oya we yagürnóp, amkoman moboküpi koke, a i oya tiz yangónónóp wagó, "Ma wirri kokrrap ki ngyaben namüla, Zu pamkolpamab king!"[‡]

¹⁹ Da i oya singül emkahnóp tupuru-i akó oya gwerr atóngnóp, da i tibiób wakósingül we nümgünóp akó tibiób singül we tüp elókóp oya agürüm.

²⁰ Ibü nóma blakónórr oya tizangóna, da i oya ene ilulu óe-óe mórrkenyórr we ininóp, ama akó tóba mórrkenyórr oya we amelóp. Da i oya krrosdó amngyelóm we idüdóp.

Yesun Krrosdó Emngyelóp

(Metyu 27:32-44; Luk 23:26-43; Zon 19:17-27)

²¹ I nóma ogoblórr, kwat-kwat i Saemonkü basenóp, darrü Saerrin wirri basirr pam, Aleksandórr a Rrupus, ibü ab, wa Zerrusalem wirri basirrdüzan bangrilürr madmad kabedógab. Oya Paelatón gazirr pama arüng-arüng we zirrapónóp Yesun krros bügasilüm.

²² Da ene gazirr pama Yesun we idüdóp darrü pokodó, ngi Golgota, oya küp módóga: "Singül Kakan Bwób Poko."[§]

²³ Ene pokodó, i oya waen akyanóm kain korálórr, mirr* yarrisarri apórrón. Da Yesu koke enónórr.

²⁴⁻²⁵ Irrbi abüs 9 ngarkwat nóma yarilürr, Paelatón gazirr pama Yesun krrosdó we emngyelóp. Ene kakóm, i tibiób ngipükü nugup poko aman kwarilürr pam basenóm wa, Yesun mórrkenyórr poko nidi ki yazebrre. Inzan kwata i oya mórrkenyórr we arrgrütóp tibióbkü.

²⁶ Yesun sisingül darrü bóktan opor wialómóp oyakwata, oya ne bóktana büdüldü ingrinürr wagó, "Ini wa Zu pamkolpamab Kinge."

²⁷ Da ene pokodó, i ta nis gazirr-gazirr gólmól pam nis tibiób krrosdó nómngyelóp Yesukü, darrü oya tutul kwata,

[‡] **15:18** Ene tonarrdó, Zu kinga ilulu óe-óe mórrkenyórr ó gold müóngdur püti bain korálórr. **15:21** Rrom 16:13 [§] **15:22** Aprrapórr ini pokoan ngi *Singül Kakan Bwób Poko* yarilürr, zitulkus podo yarilürr singül kak obzeksyókpükü.

* **15:23** mirr nugupdügab morroal ilang idia. Ene tonarr, mirr büb azid zao-zao ain kla yarilürr. Mórrke-mórrke módóga: *myrrh*. **15:24-25** Wórr Peba 22:18

darrü oya banól kwata.[†]

²⁹ Pamkolpama nidi bórrgrrat-tórrgrrat kwarilürr, oya kle-kle yalnónóp. Tibiób singül bóngapnóp igó bóktankü wagó, "Oyo, ma módóglá, [Godón Gyabi Müót] nótó ki ilgüte akó ma aüd ngürr kugupidü ki ela!"

³⁰ Ma krrosdógbab ugó tibi akó moba kóbó zid bai!"

³¹ Dadan ngarkwatódó, wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pama Yesun we tiz yangónónóp. I tibiób darrpan-darrpandó we bóktan kwarilürr wagó, "Wa ngibürr zid bain yarilürr, da wa ma gaodó kokea tóba zid bainüm!"

³² Ini [Kerriso], Isrrael King, ugó kóbó ki tibi ene krrosdógbab, da mi kubó eserre, ó oya amkoman kubó igósidi yangurre!"

Ene gómol pam nisa, Yesun kabe-kabe tibiób krrosdó amngyelorrón nidi namülnürri, oya ta inzan kle-kle yalnórri.

Yesu Nurrótókórr

(*Metyu 27:45-56; Luk 23:44-49; Zon 19:28-30*)

³³ Abüs singülküp nóma semrranórr, tümüna dudu bwób ngaslaorr. Ene tümüna aüd abüs küp ngarkwatóm wamórr.

³⁴ Abüs aüd küp ngarkwat nóma semrranórr simam, Yesu wirri gyagüpi we taegwarr apónórr wagó, "Elo-i, Elo-i, lama sabagtani?" Oya küp módóga: "Kürü God, kürü God, ma kürü iade kolkomóla kólbanan?"

³⁵ Ngibürr kolpama ibükagab, ola nidi bórrang kwarilürr, oya bóktan nóma barrkrrurr, da we bóktónóp wagó, "Arrkrruam, wa Ilaezan[‡] ngayaunda!"

³⁶ Darrüpa busorr, mórrkenyórr pokozan kla[§] muran waendó yanggóbólórr, da aul pepeamdó amrókórr. Yesun ausüm we ekyanórr, da we bóktanórr pamkolpamdó wagó, "Kubó, mi kya kóbó ngakónónóm, Ilaeza ia kubó tame oya ini krrosdógbabi alkumilüm!"

³⁷ Yesu wirri taegwarre tóba dómdóm ngón we semanórr akó we narrótókórr.

³⁸ Godón Gyabi Müót kugupidü ne wirri adrratórrón mórrkenyórra* olean yarilürr, tebe aodó nis ór we bangónórr, tai kwitudügabi kókó tüp. ³⁹ Gazirr pamab

[†] **15:27** Abün Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó atang opor 28 babula. Wata ngibürrdü asine. Igó bóktanda wagó, "Akó Godón Wialómórrón Bóktana küppükü bainürr wagó, 'I oya igó ngakónóp wagó, wa gida amgün pama.' " (Luke 22:37) **15:27** Aesaya 53:12 **15:34** Wórr Peba 22:1 [‡] **15:35** *Ilaeza*: Ibrru bóktane ini ngian gyagüp darrpan tonarrea *elo-i*. [§] **15:36** mórrkenyórr pokozan *kla*, Mórrke-mórrke módóga: *sponge*. Kübül akó spun bagul klama.

* **15:38** Ene wirri adrratórrón mórrkenyórra Godón Gyabi Müótan Amkoman Gyabian Bwób ngarkwat angrinda (Mórrke-mórrke módóga: *Holy of Holiest*). Wata singüldü prrista kubó tebe bangrile ene pokodó darrpan mün blaman pailzan. **15:38** Bazeb Tonarr 26:31-33

kopo ngakan wirri pam,[†] Yesun obzek kwata nótó zamngól yarilürr, wa esenórr wagó, Yesu inzan narrótókórr. Da wa bóktanórr wagó, "Amkoman, ini pam wata Godón Olom yaril!"

⁴⁰ Ene pokodó ngibürr kola barrkyanan kandógabi azil kwarilürr. Inkü we kol koralórr: Merri Magdalín, Merri, kari Zeims akó Zosep ibü aip nótó warilürr, akó Salome.

⁴¹ I Yesun mamoan akó tangamtin kwarilürr, wa Galilim nóma yarilürr. Abün kol akó asi kwarilürr; i usakü togobórr ama Zerrusalem.

Yesun Gapókdó Ingrinürr

(Metyu 27:57-61; Luk 23:50-56; Zon 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Simaman nóma yarilürr, Zosep, Arrimatia wirri basirr pam, ugón tübzilürr. Wa darrü Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pam yarilürr, da pamkolpama oya morroal angón koralórr. Wa tüób Godón Kingzan Balngomól akyan yarilürr. Ene dómdóm elklaza tómbapón ngürr[‡] yarilürr, darrü ngürr ama [Sabad] ki yarile. Zosep gum-koke we wamórr Paelatka Yesun büdül bübüm atom.

⁴⁴ Paelat arrkürrürr wa nóma arrkrrurr wagó, Yesu kuri narrótóke. Wa tóba gazirr pamab kopo ngakan wirri pam ngyaunürr, ó wa oya imtinürr wagó, "Ia Yesu kuraian narrótóke?"

⁴⁵ Gazirr pamab kopo ngakan wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, "Ó, wa kuraian narrótóke." Da Paelat Zosepón we yalórr wagó, "Taia, ma kubó Yesun büb ipadke."

⁴⁶ Zosep wirri darrem baeb mórrkenyórr amiögürr, Yesun büb krrosdóbabi ilkumilürr, da oya büb we ergótanórr ene mórrkenyörri. Ene kakóm, wa gapókdó we ingrinürr. Ene gapók karrkukus ingülküpü alüngürrün yarilürr. Da wa wirri ingülküp we yanenórr, ene gapók mamtae murrausüm.

⁴⁷ Merri, Magdalín, akó Merri, Zosepón aip, ngakan namülnürri, ó i eserri Yesun büb ne ingrinürr.

16

Yesun Büdüldügab Irsümülürr

(Metyu 28:1-8; Luk 24:1-12; Zon 20:1-10)

¹ [Sabada] nóma blakónórr, abüsa nóma bótaolórr, Merri Magdalín, Merri, Zeimsün aip nótó warilürr, akó Salome

[†] **15:39** Gazirr pamab kopo ngakan wirri pama 80 o 100 gazirr pam ngabkan yarilürr. Mórrke-mórrke módóga: centurion. **15:40** Luk 8:2-3 [‡] **15:42-43** Sabadankü elklaza tómbapón ngürr Prraede ngürr yarilürr.

morroal ilang elklaza bumigóp gapókdó tótókóm Yesun bübdüakanóm.

² Udaian ngaen-gógópan ngürrdü,* irrbianande, abüsa nómá tübanikürr, ene dadan kola we ogobórr gapókdó.

³ Kwat-kwat tibiób we bamtinóp wagó, “Ini ingülküp ia kubó nótó amaike mibünkü ene gapók mamtaedógab?”

⁴ I nómá yazilóp gapókdó, ene ingülküp anerrón yarilürr mamtaedógabi. (Ene kari ingülküp ta koke yarilürr.)

⁵ I gapókdó nómá barrbünürr, i küsil pam esenóp mórrande ibü tutul kwata, gabüpli mórrkenyórr baterrón. I kari gübarirr koke aengóp.

⁶ Ene pama ibüka we bóktanórr wagó, “E arrkürrgu! E Yesun amkündakla, ene Nazarret olom krrosdó noan emngyelóp. Wa aini babula! Oya kuri irsümüle! Ene pokonakónam, oya büb ne angrirrún yarilürr.

⁷ Da errkyadan ugó bako. E umulbain olmal akó Pita umul-umulan ngintinamke magó, ‘Wa Galili tótókdase yabü singül kwata. E kubó oya ola esenane, wa yabü tüóbzan nilóp.’”

⁸ I gum tórrngón akó gübarirr aengkü we busuóp gapókdóágab. I darrü pamdó koke bóktónóp kwat-kwat, zitülkus i gum korálórr.

Yesu Okaka Tübyónürr Merri Magdalinka

(Metyu 28:9-10; Zon 20:11-18)

⁹ Yesu büdüldügab nómá türsümülürr udaian ngaengópan ngürrdü, irrbianande, wa ngaen-gógópan Merri Magdalinka okaka tübyónürr. We koldó wa 7 kolae samu noakagabi amanórr.

¹⁰ Wa we natókórr, Yesun ngibürr gómdamal we nüzazilóp, i nómá yón gyaur akó yón kwarilürr.

¹¹ Wagó, “Yesu arróla. Ka oya esena!” Da i oya amkoman koke wangunóp.

Yesu Okaka Tübyónürr Tóba Nis Umulbain Olom Nisdü

(Luk 24:13-35)

¹² Ene solkwat, Yesu akó darrü obzeke okaka tübyónürr tóba nis umulbain olom nisdü, kwat-kwat i nómá aurrnürrima darrü bwóbdü.

¹³ I nómá alkomórri, ngibürr umulbain olmal nüzazilóp, da ibü amkoman koke nangunóp.

Yesu 11 Umulbain Olmaldó Okaka Tübyónürr

(Metyu 28:16-20; Luk 24:36-49; Zon 20:19-23; Apostolab Tórrmen 1:6-8)

* **16:2** udaian ngaen-gógópan ngürr Sande ngürr yarilürr. **16:7** Metyu 26:32; Mak 14:28

¹⁴ Yesu akó dómdóm we okaka tübyónürr tóba 11 umulbain olmaldó, i nóma alo kwarilürr. Wa ibü nagóp, zitülkus ibü amkoman bangun babul yarilürr, akó ibü moboküp kari karrkukus koke koralórr ibü amkoman angunüm oya nidi esenóp arrólde.

¹⁵ Wa ibüka bóktanórr wagó, “E ugó ogob, bwób-bwób, blaman pamkolpamdó kürükwata Morroal Bóktan amgolkü.

¹⁶ Sab Morroal Bóktan amkoman nótó yangune akó [baptaes nótó baine], God oya zid ine. Akó obae nótó yangune, God oya zaz ine akó [kolaeane darrem] ekyene.

¹⁷ Ne pamkolpama Morroal Bóktan amkoman yan-gurre, God ibü sab arüng nókyerre wirri [arüng tonarr] tómbapónóm. Kürü ngidü i sab kolae samu aman kwarile ó i akó sab küsil bóktane bóktan kwarile, i koke ne bóktan umul bainóp.

¹⁸ I gwar nóma emorre akó i darrü kolae kla nóma enórre, ibü koke kolae nirre. I tibiób tang azid olomdó nóma emelórre, azida blakóne.”

God Yesun Sipadórr Kwitüdü

(Luk 24:50-53; Apostolab Tórrmen 1:9-11)

¹⁹ Lod Yesun bóktana nóma blakónórr tóba umulbain olmaldó, ene kakóm God oya we sipadórr kwitüdü. Ene pokodó, wa wirri pabodó, Godón tutul tangdó we mórran-mórran bainürr.

²⁰ Oya umulbain olmala we ogoblórr bwób-bwób, Morroal Bóktan amgolkü. Yesu ibü zaget kugupidü asi yarilürr. Wa umul-kók tórrmen tómbapón yarilürr tóba umulbain olmalab bóktan arüng bütanóm.

Makón Peba aini blakónda.

Morroal Bóktan Yesunkwata Luk Ne Bóktan Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Ini Peba Nótó Wialómórr

Luk wa Zu pam koke yarilürr. Wa dokta yarilürr akó wa Grrik bóktan akó bókam tumtum wirri umul yarilürr. Wa [apostol] Polón gódam yarilürr akó ngibürr tonarr wankü wamlórr Morroal Bóktan büdrratám bwób-bwób (Apostolab Tórrmen 16:10-17, 20:5-21:17).

Luk aprrapórr tóba peba wialómórr, wa Rrom wirri basirrdü néma yarilürr, ngibürr tonarr we pail aodó 60 akó 80, Kerrison amtómól kakóm.

Lukün Zitülkus Ini Peba Wialómóm

Luk ini peba darrü pamankü wialómórr, ngi Tiopilus. Ini pam aprrapórr wirri Rrom singüldü balngomól pam yarilürr. Lukün ubi igó yarilürr, Tiopilus umul ki ipüde Yesun póepankwata kakalande. Akó oya ubi ta igó yarilürr, blaman bwób-bwób pamkolpama, [Zu pamkolpam] akó Zukoke nidi kwarilürr, amkoman póep ki umul bairre Yesu Kerriso nótó yarilürr. Oya ubi igó yarilürr, i umul ki bairre Yesun tórrmen tulmil akó umulbain bóktan. Oya ubi ta igó yarilürr, i umul ki bairre wagó, Yesu ia tamórr blaman pamkolpam zid bainüm oya amkoman nidi angundako.

Luk Larókwata Wialómórr

Ini pebadó Luk wibalómórr Yesu ne poko bóktanórr akó ne kla tómbapónórr pamkolpam tangbamtinüm umul apadóm God ibü ia zid bainda tibiób kolae tonarrdógb. Luk Yesun arrólankwata wialómórr, tai ene tonarrdógb Yesu amtómól küsil yarilürr, kókó wa kwitudü alkomólórr. Ini póepa bómtyanda Yesu wa ene [Kerriso] yarilürr, God noan ki zirrsapóne tóba [alkamül-koke bóktan] ngarkwatódó.

Luk ta wialómórr wa, Yesu wa Pamkolpamab Olom yarilürr. Wa nüzazilóp Yesu azid akó elklaza-koke pamkolpam ia tangbamtin yarilürr, akó wa ok nyónónóp, ngibürr pamkolpama nibiób alzizi zomalórr. Wa pamkolpamab azid dólóng nyónónóp, ibü kolae tonarr barrgolórr, akó ibü nüzazilóp Godón Kingzan Balngomólankwata.

Luk wialómórr Yesu ia narrótókórr, ia türsümülürr büdüldügab, akó ia okaka tübyónürr abün pamkolpamdó. Solkwat God oya kwitudügab we sipadórr.

Lukün [wirri gyagüpítótók] we kla yarilürr wagó, Morroal Bóktan Yesunkwata blaman isabkü, Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipko, kolae tonarr pamkolpam akó dümdüm nidi ngyabendako, elklaza babul nibióbko akó abün elklaza nibióbko.

Ini Peban Bóktan Zono Módógako:

- A. Lukün zitülkus ini peba wialómóm 1:1-4
- B. Zon Baptaes Bain Pam akó Yesun amtómól akó dódórr bain 1:5-2:52
- C. Zon Baptaes Bain Pama kwat alótórr 3:1-20
- D. Zon Yesun baptaes yónürr akó satania Yesun kolae tonarr tónggapónóm alngomólóm kain yarilürr 3:21-4:13
- E. Yesun zaget panzedó Galili prrobinsdü 4:14-9:50
- F. Yesu Galili prrobinsdüğab wamórr ama Zerrusalem 9:51-19:27
- G. Dómdóm udaidü Zerrusalemóm akó minggüpanandó 19:28-21:38
- I. Yesun amigóp akó büdülümpükü emkólóp 22:1-23:56
- H. God Yesun irsümülürr büdüldüğab akó Yesu okaka tübyónürr pamkolpamdó akó kwitudü kasilürr 24:1-53

Lukün Zitülkus Ini Peba Wialómóm

¹ Wirri Pam Tiopilus,

Abün pama tibiób arüng angrin kwarilürr bóktan wibalómóm, ne elklaza küppükü bainónóp mibüka,

² ngibürrazan kibü ne poko tüzazilnónóp, i tibióbnüm ilküpi ne elklaza nosenónóp bwób zitüldüğab, akó Godón bóktan nidi büdrratnónóp pamkolpamdó.

³ Ka küób ta tai kuri mumyamla Yesun ene póepa ne bókyanórr, da ka küób igó gyagüpi wama, ka dümdüm wialómdóla marünkü, Tiopilus,

⁴ marü tai umulüm amkoman bóktan, marü ngibürra ne kla umul myónónóp.

[Anerrua] Bóktanórr Wagó, Zon [Baptaes Bain] Pama Sab Tómtómóle

⁵ Errod king nóma yarilürr Zudia Prrobinsankü, darrü [prrist] asi yarilürr, ngi Zekarrea, Abaezan prristab kobodágabi. Oya kol Elizabet wa ta Erronón zitüldüğab katókórr.*

⁶ I nizana dümdüm ngyabenórri Godón ilküpüdü, akó i [Lodón] blaman gida bóktan poko akó mamoan bóktan karrkukus amorran namülnürri.

* **1:5** Erron Israel isab ngaen-gógópan prrist wató yarilürr (Bazeb Tonarr 28:1-3). Oya olmalbobatal ta sab prrist korálórr. Wa Mosesón naret yarilürr (Bazeb Tonarr 7:1). **1:5** 1 Krronikol 24:10

⁷ A ibü ma olmal babul kwarilürr, zitülkus Elizabet olmal balngón-koke kol warilürr. Akó i ta tib tai epep myang bain namülnürri.

⁸ Darrpan ngürr, Zekarraean prristab kobo zagetódó nómá yarilürr, Zekarraea tóbá zaget tónggapón yarilürr [Godón Gyabi Müötüdü].

⁹ Prristab gida ngarkwatódó ngi amkün kla nómá aman kwarilürr asenóm Lodón Gyabi Müötüdü morroal ilang buru nótó ki angan yarile [altadó], da Zekarraean ngia tubrranórr.

¹⁰ Wazan ene ilang buru angan yarilürr, blaman pamkol-pama dakla tóre kwarilürr pulkakak.[†]

¹¹ Darrü Lodón anerrua tóbá ugón okaka tübyónürr Zekarraeaka. Ene anerrua alta tutul kwata zamngól yarilürr, ene morroal ilang buru ne bónigan kwarilürr.

¹² Zekarraea ene anerru nómá esenórr, wa karibóka-koke arrkürrürr akó dakla guma ipadórr.

¹³ Ene anerrua Zekarraeanbóka wagó, "Ma gumgu, Zekarraea! God marü tóre arrkrru yarilürr olomóm. Elizabet marü kola sab siman olom esene marünkü, da sab Zon ngi ngyesilke.

¹⁴ Ma sab bagürwóm namulo oyame. Akó abün pamkol-pam sab bagürwóm kwarile, wa sab nómá tómtómóle.

¹⁵ Wa sab wirri pam yarile Godón ilküpüdü. Wa sab waen koke ki enólón akó ia ngyepam. Oya amtómól küsil nómá yarile, oya büb sab Godón Samua gwarrarrón yarile.

¹⁶ Wa sab abün Isrrael pamkolpam sakone Lodka, tibiób God.

¹⁷ Zon sab Lodón singül kwata wame. Oya samu akó arüng, [prropet] Ilaezan samu akó arüngzan yarile. Wa inzan wamle, abal akó olmal darrpan pokodó amarrum paudi ngyabenóm akó Godón arrkrru-koke pamkolpam alüngüm dümdüm gyagüpítótók apadóm. Ini tonarre, wa pamkolpam dümdüm nütürre Lodón pamkolpamóm bainüm."

¹⁸ Zekarraea anerru imtinürr wagó, "Ka ia umul baino ia ini amkoman pokoa? A ka go myangla, akó kürü kol ta epepo; oya pail alam ngarkwat kokea!"

¹⁹ Ene anerrua bóktanórr wagó, "Kürü ngi Geibrriel. Blaman ngürrzan ka Godón obzek kwata zamngóldóla. Da kürü God wató zirrkapóne marüka ini morroal bóktan ódódóm.

[†] **1:10** Wata prrist ok nyónónóp Godón Gyabi Müot kugupiandó barrbünum. Popa pamkolpam wata pulkakak ola koralórr, kal akólórrón pul basirrdü.

²⁰ Da turrkrru, ma sab piküp namulo akó gaodó koke namulo bóktanóm, kókó ene ngürr nóma semrróne, zitülkus ma kürü bóktan amkoman koke angundóla. Ene bóktana sab tóba ngarkwatódó küppükü baine.”

²¹ Da pamkolpama dakla Zekarraean akyan kwarilürr. Ibü gyagüpitótók abün-abün koralórr, da tibiób bamtinónóp wagó, “Ia ini pama wirri ngarkwat larógóm apadóda Godón Gyabi Müót kugupidü?”

²² Zekarraea amkoman nóma tubrranórr, wa gaodó koke yarilürr bóktanóm. I umul bainóp wagó, ini pama nuszan kla esene Godón Gyabi Müót kugupidü. Wa wata tange tórrmen tómbapón yarilürr pamkolpamidó, a oya tae wata murrbausürrün yarilürr.

²³ Zekarraean Godón Gyabi Müótüdü zageta nóma blakónórr, wa tóba basirrdü we alkomólórr.

²⁴ Ene kakóm, oya kola Elizabet bikóm we esenórr. Wa müótüdügabi koke burruan warilürr 5 melpal kugupidü.‡

²⁵ Elizabet bóktanórr wagó, “Errkya ini ngyaben tonarrdó, Lod kürü kuri tangkamtine! Wa kürü ene olmal balngón-koke büód kuri amanike pamkolpamab obzek kwata!”

Anerrua Bóktanórr Wagó, Yesu Sab Tómtómóle

²⁶ 6 Melpal ngarkwat Elizabetón bikóm ódódde, God tóba anerru Geibrrielün ugón zirrsapónórr Nazarret wirri basirrdü, Galili prrobinsdü,

²⁷ pampükü ut-koke ngul olomdó, ngi Merri. Wa arrearrón warilürr darrü pam amiögüm ngi Zosep, [Deibidün] bobataldó gab.

²⁸ Geibrriel oyaka wamórr, da bóktanórr wagó, “Paud marüka asi ki yarilün, God wirribóka ne kol agürda! Lod mankü asine!”

²⁹ Geibrrielün bóktana Merrin abün gyagüpitótók uliónürr. Wa tóba bamtin warilürr wagó, “Anerruan bóktanan küp ia laróga?”

³⁰ Anerrua oyaka bóktanórr wagó, “Gumgu, Merri, zitülkus God tóba obzek kwata marüka morroal kuri sesene!

³¹ Turrkrru, ma sab bikóm ipudo, akó siman olom eseno. Da ma oya Yesu ngi ngyesilke.

‡ **1:24** Mi tai umul kokeakla, wa müótüdügabi koke iade burruan warilürr ene 5 melpal kugupidü. Aprrapórr oya ubia pamkolpama oya asen-gum kókó i gaodó kwarilürr oya asenóm, wa olompükü warilürr akó oya büód igósidi blakórrón yarilürr. **1:27** Metyu 1:18 **1:31** Metyu 1:21

³² Wa sab wirri pam yarile, akó sab ngilianórre: Wirri Kwitüm God oya Olombóka. Akó Lod God sab oya tóba abbobat Deibidün pabodó ingrine.

³³ Akó sab wa wató nolngomólnórre Zeikobón olmalbobatal, § metat; oya balngomóla sab kokean blakóne!"

³⁴ Merri anerru imtinürr wagó, "Ini wa ia tómbapóne? Ka go pambóka umul-kókla."

³⁵ Anerrua bóktan yalkomólórr wagó, "Godón Samua sab marüka tübangrine, akó Wirri Kwitüm Godón wirri arünga sab marü ngamlo-e. Módóga, we zitülkusdü, sab ne oloma tómtómóle marükagab sab tebe-tebe bu manikürrün akó [kolkal] nyaben yarile akó ngilianórre Godón Olombóka.

³⁶ Da ma turrkruu: marü gódam Elizabet bikómpükümato. Wa epepande kuri ipüde. Pamkolpama oyabóka igó apón korálórr wa, 'Wa olmal balngón-koke kolo,' a wa ma errkyá 6 ngim melpal amaiido bikómpükü.

³⁷ Zitülkus módo, darrü kla müp babula Godka."

³⁸ Merri bóktan yalkomólórr wagó, "Ka Lodón [leba zaget] kolóla. Taia! Amkoman ki tómbapó kürükä, marü bóktan ngarkwatódó!" Da anerrua oya we zumgatórr.

Merri Elizabetón Angónóm Natókórr

³⁹ Ene kakóm, Merri tóba elklaza tómbapónórr, da órnae we natókórr darrü wirri basirrdü Zudia prrobinas podopükü bwóbdü, Zekarraea a Elizabet ibü asenóm.

⁴⁰ Wa Zekarraean müötüdü nöma bangrinürr, wa Elizabetónbóka wagó, "Paud marüka asi ki yarilün!"

⁴¹ Elizabet Merrin nöma zurrkrrurr, Elizabetón oloma aumana bikómdü wata ugósan wirribóka balngónórr, akó Elizabetón büb Godón Samua ta ugósan gwarrarrón yarilürr.

⁴² Wa wirri gyagüpi bóktanórr wagó, "God marü kuri bles mine ngibürr koldögabi! God sab bles ine, ma sab ne olom ilngumilo!

⁴³ Ia ini wirri klama ia larógóm tómbapónda kürükä, ene wa, kürükü Lodón aipa katóke kürükü angónóm!

⁴⁴ Dümdüman ka marü nöma murrkrrua, kürükü bikómdü ne olome bagürwómpükü balngóne!

⁴⁵ Bagürwóm marükama, zitülkus ma amkoman angundóla, marü Lod ne bóktan mókyanórr sab amkoman küppükü baine!"

Merri Godón Yagürlürr

⁴⁶ Merri bóktanórr wagó,

1:32 2 Samuel 7:12, 13, 16; Aesaya 9:7 § 1:33 Zeikobón olmalbobatal wa Israelpóka apóna. 1:37 Bwób Zitül 18:14 1:46 1 Samuel 2:1-10

"Ka Lodón ngi kwit amngyeldóla moboküpi;

⁴⁷ kürü samu kari bagürwóm kokea Godónkwata, kürü Zidain Pam,

⁴⁸ zitülkus wa kürü gyagüpi kümanikürr, oya tüpana leba zaget ngulmokur!

Errkyadógab kókó sab ugórr, pamkolpama sab igó bóktanórre wagó, 'Wa bagürwóm kolo',

⁴⁹ zitülkus Wirri Arüng Goda kari morroal elklaza koke tólbaelórr kürünkü.

Oya gyabian ngia!

⁵⁰ Oya ne pamkolpama [ótókdako], wa tóba gyaur okaka amzazilda ibüka,
darrü lüöldügabi kókó darrü lüöl.

⁵¹ Wa wirri tórrmen tólbaelórr tóba arüng tange:

wa ikub bagür pamkolpam tibiób gyagüpitótókpükü nórngenóp.

⁵² Wa balngomól wirri pam tibiób pabodágab tüp selókórr,
a tibiób ngi nidi tüp alókdako, wa ibü ngi kwit ninóp.

⁵³ Wa alo-koke ngyaben kolpam morroal elklaza-e ngabyónürr,
a wa mórrrel pam tang küpan zirrnapónóp aibwób.

⁵⁴ God tóba zaget pam Isrrael* kuri tangnamtirre. Wa oya gyaura ngambangóle
⁵⁵ Eibrra-amka akó oya olmalbobataldó metatómpükü,
wa mibü abalbobatal ne bóktan nokyenóp!"

⁵⁶ Merri Elizabetka aüd melpal ngarkwat ngyabenórr, da we alkomólórr tóba basirrdü Nazarret.

Zon Baptaes Bain Pama Tómtómólórr

⁵⁷ Elizabetón nóma twarrpinürr, da siman olom esenórr.

⁵⁸ Oya minggüpanandó nidi ngyabenónóp akó oya zonaretala barrkrrurr, Lod nadüzan gyaur yarilürr oyaka.[†]
I usakü kari bagürwóm koke kwarilürr.

⁵⁹ 8 Ngim ne ngürr yarilürr, pama togobórr oya lgabi sopae singgapinüm]. Ibü ubi aban ngi ngyesilüm yarilürr, Zekarraea.

⁶⁰ A oya aipa bóktan yalkomólórr wagó, "Koke! Oya ngi sab Zon yarile!"

⁶¹ I bóktónóp oyaka wagó, "A darrü pam go babula marü zitüldü ene ngipükü!"

⁶² Olgabi tange tórrmen tólbael kwarilürr Zekarraeaka, oya amtinüm nadü ngi akyanóm olommokur.

^{1:48} 1 Samuel 1:11 ^{1:52} Zob 5:11; 12:19 * ^{1:54} God Isrrael pamkolpam inzan ngiblianda, tóba zaget pam Isrrael. † ^{1:58} Elizabet siman olom esenórr, enana wa olmal balngón-koke kol akó epep warilürr. ^{1:59} Lebitikus 12:3

⁶³ Zekarraea darrem tange tórrmen tólaelórr ibüka wibalóm klamóm. I nóma sidüdóp, wa ini opor wibalómórr wagó, "Oya ngi Zone." Blaman pamkolpama gübarirr aengóp.

⁶⁴ Tai ene pokoadó, Zekarraean taea ultapükü ugón tapabakurr, da bóktanóm we bainürr. Dakla Godón yagürlürr.

⁶⁵ Ene pamkolpama ibü minggüpanandó nidi nyabenónóp, karibóka-koke barrkürrürr, i blaman ne kla nosenóp. Akó blaman Zudia podopükü bwóbdü ne pamkolpam kwarilürr, blamana wata ene poko zwapolórr.

⁶⁶ Blamana nidi barrkrrurr ini poko, metat gyagüpi ogoblórr. I tibiób bamtinónóp wagó, "Ia wa sab ia pamóm baine, ini olommokura?" Zitulkus módoğa, ibüka popadan yarilürr Lodón arüng tang oyaka asi yarilürr.

Zekarraea Godón Yagürlürr akó Oya Bóktan Büdrratlórr

⁶⁷ Olgabi oya ab Zekarraean büb Godón Samua gwararrón yarilürr, da [prropetzan igósidi bóktanórr] wagó:

⁶⁸ "Mi blamana yagürnórre Lodón, mibü Isrrael isab God!

Zitulkus módoğa, wa kuri tame tóba pamkolpam [aurdü amanóm].

⁶⁹ God mibü kuri tókyerre mibü wirri Zidbain Pam.

Wa Godón zaget pam Deibidün zitüldügabi kuri tame.

⁷⁰ God bóktanórr tóba prropetódóma, tibi-tibi amórrón nidi kwarilürr tóbankü, ngaen nidi nyabenónóp, wagó,

⁷¹ 'Wa mibü sab zid tirre ibükagab, minkü nidi gazirrdako,

akó ibü tangdögab syuse, mibü nidi alzizi amandako.

⁷² God ini poko sab tónggapóne tóba gyaur okaka amazilüm, wa ne arüng bóktan nökyenóp mibü abalbobatal.

Oya [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] metat gyagüpitótókdó yarile,

⁷³ wa ne [arüng alkamül-koke bóktan] ekyanórr mibü abbobat Eibrra-amón wagó,

⁷⁴ wa sab mibü aurdü semóne ibükagab, minkü nidi gazirrdako,

mibü ok bainüm oya gum-koke ótökóm.

⁷⁵ Ini pokodó, mi sab kolkal akó dümdüm nyaben koralo oya obzek kwata

mibü ini nyabenbarrdó.'

⁷⁶ A mató, kürü olom, marü sab igó ngimlianórre, Wirri Kwitüm Godón prropet,

zitülkus ma sab Lodón singül kwata wamo kwat alótóm.

⁷⁷ Marü zaget sab we kla yarile, oya pamkolpam umul-umulan ngibtanóm,

God sab ibü zid nirre, wa ibü kolae tonarr nómá norrgorre.

⁷⁸ Mibü God ini poko tónggapónóm kainda, zitülkus wa kari gyaur kokea mibüka.

Ini gyaur zitülkusdü, abüsazan angürda, zyóna sab mibüka inzan tame kwitungab.

⁷⁹ Wa sab tame warri apónóm ibüka, samuan ngark-watódó tümün akó büdül kwatódó nidipko akó mibü paud kwatódó balngomólóm."

⁸⁰ Ene olommokur Zon we dódórr bailürr akó arüng ipadlörr samuan ngarkwatódó. Wa [ngüin-koke bwóbdü] nyaben yarilürr, kókó ene ngürr nómá semrranórr, wa ugón we okaka tübyónürr Isrrael pamkolpamidó.

2

Yesun Amtómól (Metyu 1:18-25)

¹ Zon ne tonarr tómtómólórr, Sisa* Ogustus arüng bóktan igó zirrapónórr, bwób-bwób blaman pamkolpama tibiób ngi amarrum, sansus bukdü arrbünüm, wa ne bwób ór ngabkalórr.

² Ini ngaen-gógópan ngi arrbün tonarra ugón tómbapónórr, Kwirrinus gabena nómá yarilürr Sirria prrobinsdü.

³ Da blaman pamkolpama we ogoblórr tibióban darrpan-darrpan babót wirri basirrdü, tibiób ngi amarrum, sansus bukdü arrbünüm.

⁴ Da módoğa, Zosep ta wamórr Nazarret wirri basirrdügab, Galili prrobins kugupidü, ama Betliem wirri basirrdü, Zudia prrobins kugupidü, King [Deibid] ne tómtómólórr, zitülkus wa Deibidün zitül olom yarilürr.

⁵ I Merridi aurürri tibiób ngi angrinüm sansus bukdü, zitülkus wa oya rearrarrón kol warilürr. Merri ta ugón bikómpükü warilürr.

⁶ I olazan namülnürri, ene tonarrdó Merrin ugón twarpinürr.

⁷ Wa tóba ngaen siman olom we esenórr, da mórrkenyórri we errgótanórr, ama ngabyón larab

^{1:79} Aesaya 9:2 * ^{2:1} Rrom pamkolpama tibiób king Sisabóka ngiblian kwarilürr. Mórrke-mórrke módoğa: *Caesar, Emperor*. Wa ngaen blaman Isrrael pamkolpamab tüp tóbankü yazebórr. Ene tonarrdó, wa ma igósidi blaman Isrrael pamkolpamab kingüm bainürr.

paugtundü ingrinürr, zitulkus ut bwób gaodó koke yarilürr amil marrgudü.

[Sip] Ngabkan Pam akó Anerru

⁸ Ene irrub, sip ngabkan pama tibiób sip ola ngabkan korálorr ene dadan basirr madmad kabedó.

⁹ Darrü Lodón anerrua ibüka we okaka tübyónürr. Lodón [wirri kómál zyóna] ibü nómá warri napónóp, ibü wirri guma yazebórr.

¹⁰ Da anerrua ibüka we bóktanórr wagó, “E gumgu, zitulkus ka yabüka morroal bagürwóm bóktan sidüda, blaman pamkolpamabkü.

¹¹ Errkya ini ngürr, Deibidün wirri basirrdü, yabü Zidbain Oloma kuri tómtómóle. Wa módogá, ene [Kerriso], yabü [Lod].

¹² E oya kubó inzan emzyetane: e kubó gab olom mórrkenyórri arrgóttarrón eserre, paugtundü arrükdi.”

¹³ Olgabi, büzyón-babul, kwitümgab wirri anerru kwóba oyaka we barümóp. I Godón yagürnóp, igó bóktankü wagó,

¹⁴ “Wirrian kwitüm Godón ngi wirri kwitüm emngyelam, akó tüpdü paud asi ki yarilün pamkolpamab aodó, oya nidi bagürwóman ngitandako!”

¹⁵ Anerrua sip ngabkan pam nómá nümgütóp, i we bakolórr ama kwitudü. Da sip ngabkan pama tibióbka we bóktan kwarilürr wagó, “Nau kóbó! Mi tótókdakla Betliem ene tonarr asenóm, Lod ne poko umul-umulan ngibtirre!”

¹⁶ Da i órnae we ogobórr. I Merri, Zosep, akó ene gab olom we nómrrónóp. Oloma paug tundü we arrük yarilürr.

¹⁷ I ene gab olom nómá esenóp, ene bóktan we ayop, ibü anerrua ne bóktan nüzazilóp ene gab olombóka.

¹⁸ Blaman nidi barrkrrurr, i gübarirr aengóp, ibü sip ngabkan pama ne poko nüzazilóp.

¹⁹ Blaman ne pokoa tómbapónónóp, Merri tóba moboküpü irrbülürr, da gyagüpi amalórr.

²⁰ Ene sip ngabkan pama we bakonórr Godón ngi wirri kwitüm amngyelkü akó agürkü, i ne kla barrkrrulürr akó ne kla nosenónóp. Blaman klama we ngarkwatódó tómbapónóp, anerrua azan bóktanórr.

Yesun /Godón Gyabi Müótüdü/ Pupainóp

²¹ 8 Ngim ne ngürr yarilürr, oya [gyabi sopae nómá singgapinóp], da oya aipab nisa Yesu ngi we ngyesilürri. Wa aipan bikómdü solkwat tómtómólórr, ini ngi anerrua wata ngaensingülan ekyanórr.

²² Merri akó Zosep ibü ene tóman barrgon tóre[†] nóma semrranórr, Mosesón gida-azan bóktanda, i Zerrusalem wirri basirrdü we ogobórr, ene tóre akom akó Yesun Lodka pupainüm.

²³ Enezan wialómórróna Lodón gidadó wagó, "Blaman ngaen simanal olmal tibi-tibi amarrón kwarile Lodónkü."

²⁴ I ola ene tóman barrgon tóre tónggapórri, pýoae nüdüdi, Lodón gida-azan bóktanda wagó, "Ma kubó nis nurre pýoae ta ia nis kubukubu kupo pýoae ekyeno prrist [altadój] anganóm, Lodón bagürwóman ngitanóm."

²⁵ Ene tonarrdó, Zerrusalemóm darrü pam yarilürr, ngi Simion. Wa wata dümdüm ngyaben akó igó pam yarilürr, Godón bóktan morroal nótó azeb yarilürr. Wa igó tonarr akyan yarilürr wa, God sab kókó Isrrael pamkolpamidó zidbain olom zirrsapóne. Godón Samua oya wató alngomól yarilürr.

²⁶ Simionka Godón Samua igó okaka simzazilürr wagó, "Ma sab ngaen-gógópan mobanóm ilküpi ene Kerriso eseno, ene solkwat ma sab narrótoko."

²⁷ Godón Samuazan alngomól yarilürr, wa Godón Gyabi Müót kal akólórrón pul basirrdü we bangrinürr. Merri akó Zosep Yesun ola ugón sidódrri. I Yesun ugósüm sidódrri Lodka pupainüm, Mosesón gida ngarkwatódó.

²⁸ Simion ene olom nóma esenórr, tange ipadórr, dalgüpüdü ingrinürr, Godón agürkü wagó,

²⁹ "Lod, ma enezan namülnürrü,
ka, marü zaget pam nótókla, kubó paudüdü narrótoko.
Kürü arról ugó sipa,

³⁰⁻³¹ zitülkus kürü ilküp nisa kuri eseni, ma noan ingrirrü blaman pamkolpam zid bainüm.

³² Wa zyóna, marü okaka amzazilüm ibüka, Zu-koke nidipko,
akó moba Isrrael pamkolpamab ngi wirri kwitüm amngyelóm."

³³ Ene olommokuran aipab nisa gübarirr aengrri, Simion oyawkata ne poko bóktan yarilürr.

³⁴ Da Simion ibü we bles ninóp, da wa Merrika, Yesun aipdü, we bóktanórr wagó, "Turrkrru, God ini olom ugósüm amaikürr, ngibürr pamkolpama Isrrael kugupidü sab oya ipadnórré da zid bairre, ngibürra ma koke; ibü sab kolaea tawirre. Wa sab timamzan yarile, pamkolpam

[†] 2:22 tóman barrgon tóre: Oloman amtómól kakóm, oya aip tómanpükü warilürr Mosesón gida ngarkwatódó darrpan o nis udaim (Lebitikus 12:6-8).

2:23 Bazeb Tonarr 13:2, 12 2:32 Aesaya 42:6; 49:6; 52:10

Godónbóka umul-umulan ngibtanóm. Sab abün pamkol-pama oyaka bóka bamgün kwarile.

³⁵ Ini kla tómbapónde, ma sab kari gyaur koke namulo, wamaka marü moboküp sab zirr turrikazan itile, akó God sab abün pamkolpamab gyagüpitótók okaka sizazine, ibü moboküpü ne clamko."

³⁶⁻³⁷ Darrü kol ola asi warilürr. Wa prropet warilürr, oya ngi Ana. Tüób Panuelün óp olom, Asyerrón zitül kol. Wa tüób epepan akó 84 pail warilürr. Wa müórpükü wata 7 pailüm ngyabenórr. Ene tonarrdógabi wa kóblea ngyabelórr. Wa Godón Gyabi Müót kokean amgat warilürr Godón ótökóm irrüb akó ngürr. Abün tonarr alo bütök warilürr, akó metat tére bako warilürr.

³⁸ Ene tonarrdó, wa Merri a Zosep, ibüka we katókórr akó Godón eso we ekyanórr. Akó ene olommokurankwata pamkolpamdó we apón warilürr blamandó, Godón nidi akyan kwarilürr Zerrusalem [aurdü amaniküm].

³⁹ Merri akó Zosep ibü blaman térrmen tulmil tómbapóna nóma blakónórr Lodón gida ngarkwatódó, i we tolkomólórri tibiób wirri basirrdü Nazarret, Galili kugupidü.

⁴⁰ Ene olommokura we dódórr bailürr akó arüng ipadlórr, dakla [wirri gyagüpitótók] ipadlórr. Módoga, Godón [gail tonarr] wata metat asi yarilürr oyaka.

Olommokur Yesu Godón Gyabi Müötüdü Wamórr

⁴¹ Blaman pail oya aipab nisa aurrnürri Zerrusalem, [Zu pamkolpamab] [Büdül Kórzyón Tórem].

⁴² Wa 12 pail nóma bainürr, wa aipab nisdü ene térem we akyanórr, gida ngarkwatódó.

⁴³ Ene tére ngürra nóma blakónóp, oya aipab nisa alkomólóm nóma bupadürri, i igó umul-kók namülnürri igó, Yesu ola burrmute Zerrusalemóm.

⁴⁴ Ibü gyagüpitótók igó yarilürr wagó, wa inkü asine. Ibü tótökde darrpan ngürra nóma blakónórr, i amkünüm we bairri zonaretaldóma akó gómdamaldóma.

⁴⁵ Koke nóma eserri, i Zerrusalem we alkomórri oya amkünüm.

⁴⁶ Aüd ngürr kakóm, oya Godón Gyabi Müót kal akólórrón pul basirrdü esenóp, umulbain pampükü mórrande. Wa ibü arrkrru yarilürr akó bamtin bóktan pokó bamtin yarilürr.

⁴⁷ Blamana nidi barrkrrurr oya bóktan, gübarirr aengóp oya morroal gyagüpitótókdóbabi akó bóktan akonde.

⁴⁸ Oya aipab nisa nóma eserri, i ta gübarirr aengrri. Oya aipa we yalórr wagó, "Iba, olom! Ma kibüka ini poko iade tónggapóna? Marü ab akó kótó, ki kari gyakolae koke namülnürri: ki errkyä-koke bókyarri marü amkünüm!"

⁴⁹ Wa we yalkomólórr wagó, "E ia kürü iade amkün namülnürri? E igó poko umul-kókamli igó, ka kólba Aban müötüdü ki namüla?"

⁵⁰ Ini poko nóma bóktanórr, i [küp koke ipadrri], wa ne poko bóktanórr.

⁵¹ Da wa inkü we wamórr ama Nazarret. Wa ola tóba aipab nisab bóktan arrkrru yarilürr. Oya aipa ini poko moboküpü irrbülürr, wa ne poko nosenóp.

⁵² Yesu pamómzan bailürr, oya gyagüpitótók akó arünga ta wirri bairri. Godón oya agüra ta metat wirri bailürr; pamkolpamab agüra ta inzan wirri bailürr.

3

*Zon [Baptaes Bain] Pama Kwat Alótórr Yesunkü
(Metyu 3:1-12; Mak 1:1-8; Zon 1:19-28)*

¹ 15 Ngim ne pail yarilürr, Taebirrius ugón Rrom sisa yarilürr. Pontius Paelat ma ugón Zudia gabena yarilürr. Akó Errod Antipas go Galili prrobins alngomól pam yarilürr. Oya narezoret Pilip go Iturrea akó Trrikonaetis bwób nis alngomól pam yarilürr. Akó Lisanias go Abilini bwób alngomól pam yarilürr.

² Ugón ma Anas a Kayapas [singüldü prrist] nis namülnürri. Da Godón bóktana tamórr Zekarraean olomdó, Zonka, wa [ngüin-koke bwóbdüzan] yarilürr.

³ Zon blaman Zodan tobarr minggüpanan bwóbdüma we wamlórr, bóktan igó amgolkü wagó, "Godka tübyalüngam yabiób kolae tonarrdögabi. Da ka yabü baptaes ninünümo. Ene igósüm, God yabü kolae tonarr sab norrgorre."

⁴ Enezan wialómórróna prropet Aesayan pebadó wagó,* "Darrü pama taegwarrdase ngüin-koke bwóbdü wagó,

'Kwat ngagrótam Lodón tótökóm. Kwat dümdüm alótam oyankü!'

⁵ Blaman buruburu sab nüditirre,
akó wirri podo akó kari podo durdur nirre.

Sab gomo-gomo kwat dümdüm nirre
akó balóng-balóng kwat morroal durdur nirre.

⁶ Blaman bwób-bwób pamkolpama sab ugón eserre, Godón zidbain iada.' "

^{2:52} 1 Samuel 2:26; Ikik Bókrran Bóktan 3:4 * ^{3:4} Aesaya Zonónbóka apón yarilürr, Baptaes Bain pam. ^{3:6} Aesaya 40:3-5

⁷ Pamkolpamab ngoro, nidi togoblórr Zonka baptaes bainüm, wa ibüka we bóktanórr wagó, "E blaman kolae balóng gwarab kupoakla! E igó gyagüpi tótókgu igó, e sab Godón wirri ngürsildügab kyab körzinane, ne klama tótókóm kainda, wata ene zitülkusdü, e sab baptaes bairrún nóma koralo.

⁸ Yabü ubi ne nóma yarile Godón wirri ngürsildügab kyab kórzyónüm, e ngaen-gógópan morroal küp waon koralo yabiób ngyaben kugupidü![†] Yabü olgabi nómzyetórre wagó, e Godka kuri tübyalüngane yabiób kolae tonardögabi. Akó yabióbka igó bóktan-gu igó, 'God sab kibü koke kolae tirre, zitülkus Eibrra-am kibü abbobate.' Enana Eibrra-am yabü abbobat: wa yabü sab koke tangnamtirre Godón wirri ngürsildügab busom! Zitülkus módoga, ka yabü igó byaldóla, Godón gaodóma olmal tólbaelóm Eibrra-amónkü ini ingülküpdügabi![‡]

⁹ Errkya God kari pokoa pamkolpam kolae bainüm. Salmita nugup simkün ngarkwatódó olama, nugup singgalgónóm. Morroal küp koke ne nugupa waondako, sab singgalgórre ama urdü amórre."

¹⁰ Pamkolpama Zonón imtinónóp wagó, "Ia ki ia kairre?"

¹¹ Zon ibü we nilóp wagó, "Nis sod mórrkenyórr ne noan nóma namüli, wa darrü olom ki ekyan, babul noa yarile. Akó alo noan yarile, wa olom ki tangamtí, babul noa yarile."

¹² Módoga, [taks mani dakabain pama] ta Zonka baptaes bainüm togobórr. Da we imtinóp wagó, "Umulbain pam, ki ia kairre?"

¹³ Zon ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "E wata taks mani we ngarkwatódó dakabain kwarilo gida ne ngarkwatódóma, a e yabiób ubidügab kwit bamselgu."

¹⁴ Akó gazirr pama we imtinóp wagó, "Ki wa ia? Ki tai ia kairre?"

Zon we yalkomólórr wagó, "E pamkolpam akrran-gu mani aliónüm, akó obae tiz-gu pamkolpamdó igó, i kolae tónggapónóp, igósüm, mani azebóm ibükagab. Gabamana yabü ne darrem kla aliónda, ene wata gaodó ki yarile."

¹⁵ Pamkolpama gedlóngóm bainóp wagó, kubó errkyadan darrü klama módo tómbapóne, zitülkus ibü moboküpa igó bóktan kwarilürr wagó, Zon aprrapórr ene [Kerriso-e], God noa ki zirrsapóne ibü zid bainüm.

¹⁶ Zon ibü we nilóp wagó, "Ka yabü nae-e baptaes baindóla, a wirri arüng nótóke kürükagab, wa tótókda. Ka

3:7 Metyu 12:34; 23:33 [†] **3:8** Ini bóktanan küp módo: "E ngaen-gógópan dümdüm ngyaben pupo sinane!" [‡] **3:8** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 3:9 ngakanke. **3:8** Zon 8:33 **3:9** Metyu 7:19 **3:12** Luk 7:29

ta ngarkwatódó kokela oya wapórdó bamel kla sye agom. §
Wa sab yabü Godón Samu-i* akó uri baptaes bain yarile. †

¹⁷ Zono-zono paezan kla tangdóma [wit] küp aus bwóbdü, wit küp aleanóm buldügab. ‡ Wa wit küp kwób isue, ama gyagu müótüdü irrbüne, a bul ama bütamün-koke urdü yamsele.”§

¹⁸ Zon Morroal Bóktan pamkolpamdó ngibürr abün arüng bóktane adrrat yarilürr.

¹⁹ Ngibürr tonarr kakóm Zon Errodón, Galili prrobins alngomól pam, we agórr wagó, “Ini gyabia, Errodiasón, moba naretan kol amiögüm! Akó ma abün ngibürr kolae tómbapón namülnürrü!”

²⁰ Errod akó darrü ini kolaeán poko tónggapónórr: wa Zonón tümün müótüdü zirrapónórr.

Yesun Baptaes Ain

(Metyu 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹ Errod solkwat Zonón tümün müótüdü zirrapónórr, ngaen-gógópan Zon blaman pamkolpam baptaes nóma ninóp, Yesun ta baptaes yónürr. Yesuzan tóre yarilürr, pülpüla ugón tapabakurr.

²² Godón Samua kwitümgabi we tómngyelórr oya kwitüdü nurre póyae buli. Kwitüdgabi bóktan kümüla we sidörükürr wagó, “Ma kürü kólbanan olomla. Kürü [moboküpü ubi] marükama. Ka kari barnginwóm kokela marüka.”

Yesun Abalbobatal

(Metyu 1:1-17)

²³ Yesu aprrapórr ugón 30 pail ngarkwat yarilürr, wa tóba Aban zaget nóma bókyanórr. Pamkolpama oya igó ngakan kwarilürr wa, Yesu ta Zosepón siman olome. Zosep Elin siman olom yarilürr.

²⁴ Eli Matatón siman olom yarilürr. Matat Libaen siman olom yarilürr. Libae Melkin siman olom yarilürr. Melki Zanaen siman olom yarilürr. Zanae Zosepón siman olom yarilürr.

§ **3:16** Ini bóktanan küp módóga: Yesu wa wirri yarilürr Zonkagab, da Zon tóba igó ngabkanórr wagó, “Ka ta gaodó kokela ene karian zaget tónggapónóm Yesuka.” *

* **3:16** Godón Samu-i baptaes, oya küp módóga: Wa tóba Gyabi Samu zirrapóne yabü büb kugupidü ngabenóm. † **3:16** Uri baptaes, oya küp aprrapórr nisamli: wa sab kolae tonarr pamkolpam [kolaeán darrem] nüllirre ó akó wa amkoman bangun pamkolpam müpdü imarrue ibü [kolkalan] ngibtanóm urazan [gold] kolkal ainda. ‡ **3:17** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 3:12 ngakanke. § **3:17** Wit kúpa Godón pamkolpam ó bórrangdako, a bula ibünkü bórrangdako, kolae tonarr kolpam nidipko. **3:19** Metyu 14:3-4; Mak 6:17-18 **3:22** Bwób Zitül 22:2; Wórr Peba 2:7; Aesaya 42:1; Metyu 3:17; Mak 1:11; Luk 9:35

²⁵ Zosep Matatiasón siman olom yarilürr. Matatias Eimosün siman olom yarilürr. Eimos Na-umón siman olom yarilürr. Na-um Eslin siman olom yarilürr. Esli Nagaen siman olom yarilürr.

²⁶ Nagae Ma-atón siman olom yarilürr. Ma-at Matatiasón siman olom yarilürr. Matatias Semeinón siman olom yarilürr. Semein Zosekón siman olom yarilürr. Zosek Zodan siman olom yarilürr.

²⁷ Zoda Zoananón siman olom yarilürr. Zoanan Resan siman olom yarilürr. Rresa Zerrubbabelón siman olom yarilürr. Zerrubbabel Syealtielón siman olom yarilürr. Syealtiel Nerrin siman olom yarilürr.

²⁸ Nerri Melkin siman olom yarilürr. Melki Adin siman olom yarilürr. Adi Kosamón siman olom yarilürr. Kosam Elmadamón siman olom yarilürr. Elmadam Errón siman olom yarilürr.

²⁹ Err Zosyuan siman olom yarilürr. Zosyua Eilieizerrón siman olom yarilürr. Eilieizerr Zorrimón siman olom yarilürr. Zorrim Matatón siman olom yarilürr. Matat Libaen siman olom yarilürr.

³⁰ Libae Simionón siman olom yarilürr. Simion Zudan siman olom yarilürr. Zuda Zosepón siman olom yarilürr. Zosep Zonamón siman olom yarilürr. Zonam Eliakimón siman olom yarilürr.

³¹ Eliakim Melean siman olom yarilürr. Melea Menan siman olom yarilürr. Mena Matatan siman olom yarilürr. Matata Neitónón siman olom yarilürr. Neitón [Deibidün] siman olom yarilürr.

³² Deibid Zesin siman olom yarilürr. Zesi Obedón siman olom yarilürr. Obed Boazón siman olom yarilürr. Boaz Salmonón siman olom yarilürr. Salmon Nasonón siman olom yarilürr.

³³ Nason Aminadabón siman olom yarilürr. Aminadab Adminün siman olom yarilürr. Admin Arrnin siman olom yarilürr. Arrni Ezrronón siman olom yarilürr. Ezrron Perrezón siman olom yarilürr. Perrez Zudan siman olom yarilürr.

³⁴ Zuda Zeikobón siman olom yarilürr. Zeikob Aesakón siman olom yarilürr. Aesak Eibrra-amón siman olom yarilürr. Eibrra-am Terran siman olom yarilürr. Terra Naorrón siman olom yarilürr.

³⁵ Na-orr Sirrugün siman olom yarilürr. Sirrug Rreun siman olom yarilürr. Rreu Pelegón siman olom yarilürr. Peleg Eberrón siman olom yarilürr. Eberr Syilan siman olom yarilürr.

³⁶ Syila Kaenanón siman olom yarilürr. Kaenan Arrpaksadón siman olom yarilürr. Arrpaksad Syemón siman olom yarilürr. Syem Noan siman olom yarilürr. Noa Lamekón siman olom yarilürr.

³⁷ Lamek Metuselan siman olom yarilürr. Metusela Inokón siman olom yarilürr. Inok Zarredón siman olom yarilürr. Zarred Ma-alalelón siman olom yarilürr. Ma-alalel Kaenanón siman olom yarilürr.

³⁸ Kaenan Inosón siman olom yarilürr. Inos Setón siman olom yarilürr. Set Adamón siman olom yarilürr. Adam Godón siman olom yarilürr.

4

*Yesun /Satania/ Kolae Tonarr Tónggapónóm
Alngomólóm Kain Yarilürr*

(Metyu 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Yesu Zodan tobarr nóma amgatórr, Godón Samua oya büb gwarranórr, da we idódürr [ngüin-koke bwóbdü],

² oya 40 ngürrüm [debóla] nóla alngomólóm kain yarilürr kolae tonarr tónggapónóm. Wa darrü kla koke elolórr ene ngarkwatóm.* Ene 40 ngürra blakónóp, oya tai aloana we ipadórr.

³ Da debóla oyaka we bóktanórr wagó, “Zitülkus ma Godón olomla, ma ini ingülküp ugó nilnünüm brredóm büzazinüm.”

⁴ Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, “Koke! Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, ‘Pama brredane koke nyabene.’”

⁵ Olgabi debóla oya we idódürr wirri kwitüm pokodó, da oya blaman ini tüpan kingab balngomól bwób póyaepóyaebarr we emtyanórr.

⁶ Oya we yalórr wagó, “Ka marü ngi akó arüng mókyeno ini bwób akó pamkolpam balngomólóm blaman arrbirrún elklazapükü, zitülkus kürünko. Da kürü kólbakama popa pam aliónüm.

⁷ Da ma ne wakósingül nóma nülkamulo kürü ótökóm, da kubó blaman igósidi marü korale.”

⁸ Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, “Koke! Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, ‘Ma wakósingül nülkamulo Lodón obzek kwata, marü God nótóke, akó wata oya ótök namulo.’”

* **4:2** Yesu darrü alo poco koke elolórr, zitülkus wa téba Abdó tére yarilürr téba tangamtinüm, solkwat ne elklaza tómbapónórre. **4:4** Duterronomi 8:3

4:8 Duterronomi 6:13

⁹ Akó debóla oya we idódürr Zerrusalem wirri basirrdü, da we emngyelörr [Godón Gyabi Müót] wirri kwitüm pokodó. Oya we yalórr wagó, "Zitülkus ma Godón olomla, algabi ugó aup.

¹⁰ Zitülkus módóga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

"'God kubó tóba anerru arüng bóktan nókyerre
marü adlangóm.

¹¹ I marü kubó tibiób tange kwit mirre,
igósüm ma moba wapór koke bómcolo ingülküpdu.' "

¹² Yesu oya bóktan we yalkomólórr wagó, "Koke! Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Ma Lodón moba God nótóke, apókgu, asenóm wa ia amkoman Goda.'

¹³ Debóla blaman ini tonarre enan kain yarilürr Yesun alngomólóm kolae tonarr tónggapónóm, da Yesun we amgatórr solkwat tonarróm dadan kla tónggapónóm.

Yesu Tóba Zaget Bókyanórr Galili Prrobinsdü

¹⁴ Yesu Galili alkomólórr akó Godón Samuan arünga oya büb blaman gwarranórr. Akó oyakwata bóktana bayolórr basirr-basirr ene bwóbdü.

¹⁵ Wa tibiób kwóbbazen müötüdü noma umul bain yarilürr, blamana oya dakla agür koralórr.

Nazarret Wirri Basirr Pamkolpama Yesun Alzizi Amanikóp

(Metyu 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Wa Nazarret wirri basirrdü we wamórr, oya nóla dódórr inóp, da [Sabad] ngürrdü [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] we bangrinürr, zitülkus ene oya bókam tumtum yarilürr. Da wa we zamngólórr Godón Buk atangóm.

¹⁷ Prropet Aesaya ne [arrngamórrón peba] wialómórr, oya we kla ekyenóp. Da noma mórraongórr, igó poko esenórr wagó,

¹⁸ "Lodón Samu kürükama,

zitülkus wa kürü küngrinürr

morroal bóktan büdrratóm elklaza-koke pamkol-pamdó.

Wa kürü ugósüm zirrkapónórr igó bóktan amgolóm wagó,
ka sab ibü panzedó suso, [ut-ut bairrún] pamkolpam
tümün müötüdü iszan nidipko,
akó ilküküp murrbausürrün is dólóng ninünümo.

Akó wa kürü ugósüm zirrkapónórr, igó pamkolpam [aurdü amanóm], ngibürr isa nibiób kle-kle ngabkandako,
 19 akó igó bóktan angolóm wagó,
 Ene tonarr kari pokoa Lodón tóba morroal tonarr pupo ainüm.”

20 Da wa ene peba errngamórr, zaget pam we ekyanórr, da mórran-mórran we bainürr umul bainüm. Blaman pamkolpam ene kwóbbazen müötüdü nidi korálórr, ilküp wata oyaka korálórr.

21 Da wa bóktan igó poko-e tapakurr wagó, “Ka ne poko etóngá akó e kuri barrkrrua, errkyadan tómbapónóm kuri bairre!”

22 Blamana oya nidi arrkrruóp, oyabóka mis apón kwarilürr. I gübarirr aengóp, oya taedógab ne [gail tonarr] bóktana baus kwarilürr. Da tibiób igó we bamtinónóp wagó, “Ini Zosepón olome, wa inzan tonarre iada bóktanda?”

23 Yesu ibüka igó we bóktanórr wagó, “Amkomán, e kubó igó ikik akrran bóktane tóptónane kürükä wagó, ‘Dokta, moba ugó dólóng byó.’ Akó e kubó tóptónane wagó, ‘Mobanan basirrdü kya kóbó tónggapó, ki barrkrrurrü wagó, ma Kaperrna-um wirri basirrdü ne [arüng tonarr] tómbapón namülnürrü.’”

24 Yesu ibüka akó we bóktanórr wagó, “Ka yabü amkomán poko byaldóla: prropet nótóke, sab tóbanan basirrdü morroal koke ipüdörre.

25 “Ka yabü amkomán poko byaldóla, ngaen Ilaeza prropet nómá yarilürr, Isrraelóm abün kóbé korálórr. Ene tonarrdó aüd akó poko pailüm ngup babulan yarilürr, da ene ngarkwatóm kari kolae ku koke yarilürr blaman Isrrael tüpdü.

26 Da God ta Ilaezan ibü darrü Isrrael pamdó kokean zirrapónórr, a wa ma oya darrü kóbé tangamtinüm zirrapónórr Zarrepát wirri basirrdü, Saedon wirri basirr[†] minggüpanan.

27 Akó solkwat, prropet Ilaezan tonarrdó, ola ugón Isrraelóm abün soso azid pamkolpam korálórr. Da God ta ibü darrü kokean dólóng yónürr, wata darrü pam ngi Neiman, Sirria bwóbdügab, oya dólóng yónürr.”

28 Blaman pamkolpam kwóbbazen müötüdü nidi korálórr, ibü blaman kari ngürsila koke yazebórr ini bóktan nómá barrkrrurr.

4:18 Aesaya 61:1 **4:19** Aesaya 61:2 **4:24** Zon 4:44 **4:25** 1 King 17:1

[†] **4:26** Saedon wirri basirr Isrrael kanrridü koke yarilürr. **4:26** 1 King 17:8-16 **4:27** 2 King 5:1-14

29 Da i we bazebórr, oya olgabi amorrat-amorrat we idüdóp basirr kalkuma. I oya idüdóp kókó podo zonodó, Nazarret basirr neaelórrón yarilürr. Ibü ubi igósüm yarilürr, oya olgabi ki simaikrre.

30 Da wa tübyalüngürr, ibü aoanana we sitülürr, ama tóbá kwata wamórr.

Kolae Samupükü Pam

(Mak 1:21-28)

31 Yesu Nazarret pododógab we tübinürr ama Kaperrnam wirri basirrdü, Galili prrobins kugupidü. Sabad ngürrdü, wa pamkolpam Godónbóka we umul bain yarilürr.

32 I gübarirr aengóp, wa ne ngarkwatódó umul nyónónóp, zitulkus oya bóktan balngomól arüngpükü kwarilürr.

33 Ene kwóbbazen müót kugupidü ola darrü pam asi yarilürr kolae samua noan bübdü ngyaben yarilürr. Kolae samua ene pam we zirratakórr wirri arüngi taegwarr apónóm wagó,

34 "Ei, Yesu, Nazarret olom! Marü ubi laró tónggapónóma kibüka? Ia ma kibü kolae bainüm tama? Ka umulóla ma nótókla. Ma Godón Gyabian Olomla!"

35 Yesu ene kolae samu agórr wagó, "Piküp bai! Ma ugó tubrra we pamdógab!" Ene kolae samua ene pam we singalkalórr pamkolpamab obzek kwata. Da we tubrranórr ene pamdógabi. Darrü azid koke ekyanórr.

36 Blaman pamkolpama gübarirr aengóp, da tibióbka we zwapólórr wagó, "Ini go laró bóktana? Wa kolae samu dele tomkompükü akó arüng bóktan aliónda, da i bausdako!"

37 Yesunkwata bóktana blaman minggüpanan basirrbasirr we büdólórr.

Yesu Abün Pamkolpam Dólóng Nyónónóp

(Metyu 8:14-17; Mak 1:29-34)

38 Olgabi Yesu kwóbbazen müót we amgatórr, ama Saemonón müötüdü bangrinürr. Ugón Saemonón mónang wirri güb azid warilürr. Yesun yatop oya dólóng ainüm.

39 Da Yesu oya minggüpanan anenórr da güb azid we agórr wagó, "Azid, ma oya zumgat!" Wata we zumgatórr. Wa dümdüman we bupadórr, da ibü alo kla we nganinóp.

40 Abüsa nóma mórralórr,‡ pamkolpama tibiób ia-ia abün azid gómdamat tübarrmülürr Yesuka. Wa wata tangan

4:32 Metyu 7:28-29 ‡ 4:40 Abüsa nóma mórralórr, ene Sabad ngürra kuri blakóne. Zu pamkolpamab gida ngarkwatódó ibü gyabi yarilürr ene ngürrdü elklaza bamselóm.

nóma amel yarilürr ibü darrpan-darrpandó, ibü blaman dólóng nyónónóp.

⁴¹ Kolae samua ta abün pamkolpamdgab baus kwarilürr igó taegwarrkü wagó, "Ma amkoman Godón Olomla!"

A Yesu ma ibü nagóp; ibü koke ok ninóp bóktanóm, zitulkus i umul koralórr wagó, wa ene [Kerriso-e].

Yesu Umlbain Pokodó Ipadórr

(Mak 1:35-39)

⁴² Sisa nóma balgólorr, Yesu ene basirr amgatórr, da kolpam-koke bwóbdü wamórr. Olgabi pamkolpama amkünüm we bainóp. Oya nóma esenóp, oya arrmatóm we yangónónóp.

⁴³ Da ibü we nilóp wagó, "Ka wata kubó wamo ngibürr pamkolpamdo ngibürr basirrdü, Morroal Bóktan büdratám Godón Kingzan Balngomólankwata, zitulkus God kürü ugósüm zirrkapónórr."

⁴⁴ Yesu we wamlórr basirr-basirr Zudia prrobins kugupidü, Godónkwata Morroal Bóktan amgolkü abün Zu pamkolpamab kwóbbazen müótüdü.

5

Yesu Ngaen-gógópan Umlbain Olmal Ngibaunürr

(Metyu 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Darrpan ngürr Yesu Genesarret Malu* kabedó zamngólólórr. Da pamkolpama oya myangrao apónóp Godón bóktan arrkrrum, tibiób zamngól pabo bóleankü.

² Wa nis but nosenórr malu kabedó amrókrrón, wapi baib pama ne kla nümgütóp. Ene pama tibiób net bagulnónóp.

³ Yesu darrü ene butüdü kasilürr, Saemonón ne kla yarilürr. Da Saemonón imtinürr karianbóka but aodóbóna anenóm. Yesu mórranórr butüdü, da pamkolpam olgabi umulbain yarilürr, garoardó nidi kwarilürr.

⁴ Yesun pamkolpam umulbaina nóma blakónórr, da Saemonón yalórr wagó, "But yane kukurru bwóbdü net agóbóm naedó, wapi bumiógüm."

⁵ Da Saemon Yesunbóka wagó, "Wirri pam, ki wapim dudu irrüb enan kuri baerrla. Da taia, mazan namüla, ka kubó but amaiko aodó, net amanóm."

⁶ I ene poko nóma tólaelóp, da abün wapi bumigóp; neta batürrüm kain kwarilürr.

⁷ Da módoga, darrü butüdü kamdal pamdó tang bongapnóp, ibü tangbamtinüm tótökóm. I nóma togobórr,

* **5:1** Genesarret Malu, oya darrü ngi Galili Malu. Oya nae naeana, kapórr kokea. **5:1** Metyu 13:1-2; Mak 3:9-10; 4:1 **5:5** Zon 21:3 **5:6** Zon 21:6

nizan but nis nanop, kókó but nisa nae baitüm kain namülnürri.

⁸ Saemon Pita ene tonarr nóma esenórr, wa tüp we simbalkalórr, wakósingüli mórranórr Yesun obzek kwata. Wagó, "Usi wam kürükagab, Lod, zitülkus ka kolae tonarr pamla!"

⁹ Wa inzan igósidi bóktanórr, zitülkus watóka akó i nisakü kwarilürr ene nis butüdü, blamana gübarirr aengóp, i ne abün wapi bumigóp.

¹⁰ Saemonón wapi baib gódam nis Zeims akó Zon, Zebedin olom nis, ta gübarirr aengrri. Yesu Saemonón yalórr wagó, "Ma gumgu! Ini tonarrdógab kókó ugórr, ma sab pamkolpam bumiógolo."

¹¹ Ene kakóm, i blamana tibiób but sórenóp, blaman kla ola bimgütóp, da Yesuka we zutalórr.

Yesu Soso Azid Pam Dólóng Yónürr

(*Metyu 8:1-4; Mak 1:40-45*)

¹² Yesu darrü wirri basirrdü nóma yarilürr, da darrü pam ola asi yarilürr, büb blaman soso azida gwarrarrón. Wa Yesun nóma esenórr, wa tóba we bu manikürr, wakósingül nülkamülürr, singül ama tüp, da wa yatorr wagó, "Wirri Pam, marü ubi ne nóma yarile, ma gaodó namulo kürü tóman arrgonóm Godón ilküpdu."†

¹³ Yesu tóba tang orrakórr, da ene pam we yamurrürr. Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Kürü ubia. Tómana ki barrgonóm!" Dümdüman, ene soso azida we amgatórr.

¹⁴ Da Yesu oya arüng bóktan ekyanórr wagó, "Ma darrü olom azazilgu! A ma wam pristidü, moba bómtyanke, da wa marü büb sopae tai ki ngamka. Ma [gyaur kla] kubó [Godón Gyabi Müötüdü] idódke prrista ola urdü agasilüm marü tóman barrgonóm Godón ilküpdu, Moses ne gida bóktan pokozan nókyenóp. Ene igósüm, pamkolpam amtyanóm igó, marü soso azida kuri blakóne, da marü tómana kuri barrgone Godón ilküpdu."

¹⁵ A Yesunkwata bóktana we wirribóka bayolórr ngaendóágab. Ini zitülkusdü abün pamkolpama serrngamlórr bóktan arrkrrum, wa ne poko umulbain yarilürr, akó Yesu ibü dólóng bainüm tibiób azidüdürab.

¹⁶ A Yesu bobarr piküpan burruálórr kolpam-koke bwóbdü tórem.

† **5:12 tóman arrgonóm Godón ilküpdu:** Soso azid kolpam tómanpükü kwarilürr Godón ilküpdu. We ngarkwatódó, i gaodó koke kwarilürr darrü basirr ó [Godón Gyabi Müót] kal akólórrón pul basirrdü barrbünum. **5:14** Lebitikus 14:1-32

*Yesu Büb Bidal Pam Dólóng Yónürr
(Metyu 9:1-8; Mak 2:1-12)*

¹⁷ Darrpan ngürr, Yesu pamkolpam nóma umulbain yarilürr, abün [Parrisi] akó Mosesón gida umulbain pama ola bobrralórr. I darrpan-darrpan basirrdügabi togobórr Galili prrobins, Zudia prrobins, akó Zerrusalem wirri basirrdügabi. Da Lodón arüng Yesuka asi yarilürr pamkolpam azidüdüğab dólóng bainüm.

¹⁸ Da módóga, ngibürr pama togobórr Yesu ne müótüdü yarilürr. I darrü büb bidal pam sidüdóp rraparrapadó. Ibü ubi ene müótüdü barrbünum yarilürr Yesun obzek kwata angrinüm.

¹⁹ Da i gaodó koke kwarilürr barrbünum, zitulkus pamkolpamab ngoro ola yarilürr. Módóga, i mórrkakakdó bamselórr ene pampükü, da tae apónóp. Da módóga, ene mórrkakak tae apórrón kwata we tüp solkomólóp tóba rraparrapadó, tai pamkolpamab aodó, Yesun obzek kwata.

²⁰ Yesu ibü amkoman bangun nóma esenórr, wa ene büb bidal pamdó bóktanórr wagó, “Gódam, ka marü kolae tonarr kuri norrgonónóma!”

²¹ A Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama igó gyagüpi tótók kwarilürr wagó, “Ini pam ia nótóke, Godón pabo nótó apadóm kainda? Gaodó ia nótóke kolae tonarr barrgonóm, a wata God tebean?”

²² Yesu ibü gyagüpitótók yazeboorr, da bóka nütünóp wagó, “E wa ini poko yabiób moboküpü iade gyagüpi tótókdakla?

²³ Ini nis bóktan nisdügab, ia kürükä ulan nadü bóktana bóktanóm? Ia, ‘Marü kolae tonarr barrgorrónako,’ ta ia, ‘Bupa, da ma agólóm bai?’

²⁴ Da kürü ubi igósüma, e kubó ini kla umul bainane wagó, kürükä, Pamkolpamab Olom nótókla, balngomól arüng asine ini tüpdü kolae tonarr barrgonóm.” Da wa ene büb bidal pamdó bóktanórr wagó, “Ka marü ayaldóla, ugó bupa, moba nyórr ipa da ugó wam moba müót basirrdü!”‡

²⁵ Dümdüman ene pama we bupadórr pamkolpamab obzek kwata. Wa tóba ut kla ipadórr, wa ne klamdó ut yarilürr, da we wamórr tóba müót basirrdü Godón agürkü.

²⁶ Ene pamkolpama wirri gübarirr aengóp akó i Godón we yagürnóp. I blaman kari gum koke kwarilürr Godón

‡ **5:24** Godka popadana, kolae tonarr barrgon akó paman büb dólóng ain. Nizan müp darrpan ngarkwatódómamli Godka. A pamkolpamab gyagüpitótókdó, paman büb dólóng ain müpan klama kolae tonarr barrgondögabi. Yesu igósi ene pam dólóng ainda pamkolpamab obzek kwata, ibüka igó okaka azazinüm wagó, oya ta arüng asine kolae tonarr barrgonóm.

[arüng tonarrdóggab], da zwapólórr wagó, "Ki errkyä asen-koke tonarr kuri eserre!"

*Yesu Libaen Ngayunürr Oyaka Solkwat Akyanóm
(Metyu 9:9-13; Mak 2:13-17)*

²⁷ Ene kakóm, Yesu ene müót amgatórr, da darrü [taks mani dakabain pam] esenórr ngi Libae, tóba kari zaget müötüdü mórrande. Yesu oyabóka wagó, "Yao, ma kürükä tókya." ²⁸ Libae we bupadórr, blaman elklaza we bimgatórr, oyaka we akyanórr.

²⁹ We kakóm, Libae wirri alongalo tólaelórr tóba müötüdü Yesunkü, da Yesu tóba umulbain olmalpükü wamórr. Abün taks mani dakabain pam akó popa kol-pamapükü alongalo kwarilürr ene müötüdü.

³⁰ Ngibürr Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama murkurr nökrrónóp Yesun umulbain olmal. I bóktónóp wagó, "E taks mani dakabain pam akó kolae tonarr kolpampükü iade alo akó anóndakla?"

³¹ A Yesu ma ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Azid-koke kolpam nidipko, i dokta koke amkündako, wata azid nidipko.

³² Ka ini tüpdü igósüm koke tamórró igó, dümdüm ngyaben pamkolpam ngibaunüm. A ka wa kolae tonarr pamkolpam ngibaunüm tamórró Godka byalüngüm kolae tonarrdóggab."

*Küsíl Gida Bóktan Poko Ngaep Gidapükü Dabyón-gu
(Metyu 9:14-17; Mak 2:18-22)*

³³ Ngibürr pamkolpama Yesun imtinóp wagó, "Zon [Baptæs Bain] paman umulbain olmala bobarr alo bütókdako tórem. Akó Parrisiab umulbain olmala ta inzan. A marü umulbain olmala ma metat iade alo akó anóndakko?"

³⁴ Yesu tóbakwata alap-alap bóktanórr ibüka wagó, "E ia gaodómakla pamkolpam zirrbótakóm alo bütöküm kol amióg tóredó, kol amióg pam§ ibüka nómade? Koke!

³⁵ A ene ngürr sab semrróne, kol amióg pam ibükagabi nómá sipüdrre. Da ene ngürrdü i sab alo ugón bütókrre."

³⁶ Yesu akó ibüka ini alap-alap bóktan adrratórr wagó, "Darrü pama küsil mórrkenyórr pokó koke atürre ngaep mórrkenyórrdü arrgüpüm tae murrausüm. Wa ne nómá tólalele, ene küsil mórrkenyórr sab atürre, akó ene küsil mórrkenyórr pokoa sab kokean tórrmamóle ene ngaep mórrkenyórrdü.

5:30 Luk 15:1-2 § 5:34 kol amióg pam wa alap-alap Yesunbóka apónda. Yesun sab sipüdrre tóba umulbain olmaldóggab, da i sab oya gyaurdüğab alo ugón bütókrre.

³⁷ Darrü pama küsil waen koke errngóme ngaep lar sopae beledó. Wa ne nóma tólaele, ene küsil waena kubó ene ngaep bele amkene. Ene waena kubó bókóne akó ene lar sopae belea sab kolae baine.

³⁸ We gaodó, pamkolpama küsil waen ki bórrngómam küsil lar sopae beledó.*

³⁹ Pamkolpama sab ubi koke bairre küsil waendó ngaep waen anón kakóm, zitülkus i igó bóktandako wagó, 'Ngaep waen kekama.' †

6

Yesu [Sabadan] Loda (Metyu 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Darrpan Sabad ngürrdü, Yesu tóba umulbain olmalpükü [wit] apapana nóma tótók yarilürr, oya umulbain olmala ngibürr wit küp we zulkulóp.* I tange balkomen koralórr bul amanóm küp alom. ² Ngibürr Parrisia ibüka we bóktónóp wagó, "E ene zaget iade tónggapóndakla, gyabi ne klame Sabad ngürrandó?"

³ Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, "E ia koke kuri etóngarre Godón Wibalómórrón Bóktandó, Deibid ne kla tónggapónórr, we tonarr, wa tóba pam kopopükü alom nóma yarilürr?

⁴ Wa Godón [Palae Müütüdü] bangrinürr, ene gyabi brred yazebórr, prrista Godón obzek kwata ne kla urrbulürr, da we elorr. Ngibürr tóba pam nülinóp. A Mosesón gida ngarkwatódó dümdüm kokea ene brred alom; wata prristab dümdüme ene brred alom!"

⁵ Yesu ibüka akó we bóktanórr wagó, "Ka Pamkolpamab Olomzanla, ka Sabadan Lodla."†

Tang Bidal Pam (Metyu 12:9-14; Mak 3:1-6)

⁶ Akó darrü Sabad ngürrdü wa darrü [Zu pamkolpamab kwóbbazen müütüdü] bangrinürr, da umul bailürr. Ola darrü pam yarilürr, tutul tang bidal akó sarrpi airrún.

⁷ Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama kwat amkün kwarilürr Yesun kotóm ain bóktan amanóm, da oya tai

* **5:38** Küsil waena por bapónda. Küsil lar sopae bele anggratóda, ma küsil waen nóma errngomo, da ngaep sopae bele myamem gaodó kokea anggratóm.

† **5:39** Ini alap-alap bóktana. Küsil elklaza Yesun umulbain bóktanóm bórrangdako akó ngaep elklaza Zu pamkolpamab gidam bórrangdako. * **6:1** Ene tonarr, Zu pamkolpamab gida asi yarilürr, pama alo büdül nóma ki yarile kwatana agolde, oya dümdüm asi yarile ngibürr wit küp alom darrü apapdógar. **6:1** Duterronomi 23:25 **6:3** 1 Samuel 21:1-6 **6:4** Lebitikus 24:9 **6:5** Daniel 7:13-14 † **6:5** *Sabadan Lod*, oya küp módóga: *Sabadan Wirri Pam*. Oyakama tónggapónóm ubi bainda Sabad ngürrdü.

ilküpane we idódnóp wa, ia wa kubó Sabad ngürrdü pam dólóng ine.[‡]

⁸ A Yesu ma umul yarilürr i ne poko gyagüpi ogoblórr, da wa ene tang bidal pamdó we bóktanórr wagó, "Ugó bupa, da zamngól blamanab aodó." Da wa bupadórr a we zamngólórr.

⁹ Da Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "Ka yabü bamtindóla, mibü gidadógab ia taia Sabad ngürrdü morroal tónggapónóm, ta ia kolae tónggapónóm; ia arról zid ainüm, ta ia arról kolae ainüm?"

¹⁰ Ibü ola ngabkanda, da ene pamdó we bóktanórr wagó, "Moba tang ugó adrrat." Wa inzan tónggapónorr, da oya tanga tóba gaodó alkomólórr.

¹¹ Ene zitülkusdü i ngürsilüm bainóp, da tibiób agom we bainóp wagó, "Mi Yesuka ia laró tónggapórre?"

Yesu 12 [Apostol] Ilianórr

(*Metyu 10:1-4; Mak 3:13-19*)

¹² Ene tonarrdó, Yesu we wamórr pododó tórem. Irrüb we amanikürr Godka tórede.

¹³ Irrbi, wa tóba umulbain olmal tóbaka we ngibaunürr, da 12 we ilianórr, wa apostolóm nibiób ngibasilürr.

¹⁴ Ene 12 módágako: Saemon (noan ngyesilürr Pita§); oya narezoret Endrru; Zeims akó Zon; Pilip akó Barrtolomyu;

¹⁵ Metyu akó Tomas; Zeims, Alpeiusün olom nótó yarilürr, akó Saemon (akó ngiliarrón Zilot*),

¹⁶ Zudas, Zeimsün olom nótó yarilürr, akó Zudas Iskarriot, Yesun sab nótó ingrine wirri ngi pamab tangdó.

Yesu Pamkolpam Umulbain Yarilürr akó Dólóng Nyónónóp Tibiób Azidüdüğab

(*Metyu 4:23-25*)

¹⁷ Olgabi Yesu tóba apostolpükü we tübinürr, da we zamngólórr buruburudü. Ola oya abün umulbain olmal akó pamkolpamab ngoro kwarilürr, blaman Zudia prrobinsdüğabi, Zerrusalem wirri basirrdüğabi, akó ene

[‡] **6:7** Pamkolpam dólóng bainüm Sabad ngürrdü gyabi kla yarilürr, zitülkus Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama ene kla ngakan kwarilürr wagó, wa zageta. Zaget gyabi kla yarilürr Sabad ngürrdü. **§ 6:14** *Pita*, Grrrik bóktane

oya küp módoga: *Wirri Ingülküp*. *** 6:15** Ene Zilot ngian küp aprrapórr nisamli. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama igó bóktandako wagó, wa ngaen gazirr pam yarilürr. Ene tonarrdó, Zilot pama Rrom pamkolpam, ene bwób nidi ngakan kwarilürr, amkoman alzizi boman kwarilürr. Ngibürre ibükagab gazirr tómbapónónóp Rrom pamkolpampükü. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama ma igó bóktandako wagó, ene Zilot ngi, oya küp módoga: wa gum-koke, tae bamgün pam yarilürr. Darrü ngi ma *Patriot*.

bwóbdügabi, Taerr akó Saedon ne namülnürri, malu kabedó ne wirri basirr nis,

¹⁸ nidi togobórr oya bóktan arrkrrum akó dólóng bainüm tibiób azidüdüğab. Akó kolae samua nibiób kolae bailürr, da we dólóng ninóp.

¹⁹ Akó blaman pamkolpamab ubi wata oya amurrum yarilürr, zitülkus dólóngbain arünga oyakagab tótók yarilürr, da wa ibü blaman dólóng we ninóp.

*Bagürwóman Ngibtan Bóktan akó Kolae Ódód Bóktan
(Metyu 5:1-12)*

²⁰ Da Yesu tóba umulbain olmaldó yazilürr, da we bóktanórr wagó,

“Bagürwóm yadipakla, elklaza-koke nidipakla,
zitülkus yabü God balngomólda Kingzan!

²¹ Bagürwóm yadipakla, errkyä alom nidipakla,
zitülkus yabü bikóm sab byamrókórrón kwarile!

Bagürwóm yadipakla, errkyä nidi yóndako,
zitülkus e sab ngüóng órnae kwarilo!

²² “Bagürwóm yadipakla, pamkolpama yabü nóma alzizi amandako, yabü nóma amaiksimaik nangónorrre, kle-kle nóma nyalnorrre, akó ngi nóma kolae nyónorrre, zitülkus e kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, amkoman angundakla!

²³ E bagürwóm akó bórzyón kwarilünke ene ngürrdü, zitülkus yabü wirri darrem kwitüm asise. Ene ka igóside byaldóla, zitülkus ibü abalbobatala ene prropet inzan bangón kwarilürr.

²⁴ “A sab Godón ngürsila tame yabüka, e mórrrel pam nidipakla:

yabü sab myamem babul yarile. E yabiób ngaen yazebarre!

²⁵ Sab Godón ngürsila tame yabüka, errkyä morroal nidi kómóp bapóndakla:

sab e alom kwarilo.

Sab Godón ngürsila tame yabüka, e nidi ngüóng órnaedakla:

sab e yón gyaur akó yón kwarilo.

²⁶ “Sab Godón ngürsila tame yabüka, blaman pamkolpama yabü nóma agürdako, zitülkus ibü abalbobatala obae prropet ta inzan bangón kwarilürr.

*Yabü [Moboküpdi Ubij Blaman Pamkolpamdó Asi Yarile
(Metyu 5:38-48; 7:12)*

²⁷ "A ka yabü igó byaldóla, kürü nidi arrkrrudako, yabü moboküpdu ubi ta ibüka asi ki kwarilün, yabü gómdamal-koke nidipko; morroal tónggapónamke, yabü nidi alzizi amandako.

²⁸ Bles ain bóktan nülinam, yabü amórr bóktan nidi alióndako; e tóre koralo ibünkü, yabü kle-kle nidi bangóndako.

²⁹ Da marü ne ngorrkob nótó nóma mómkóle tang o-e marü büódan ngitanóm, akó dakla ngorrkob emtya amkalóm. Akó marü tumum mórrkenyórr[†] nótó nóma ipüde, ma sod mórrkenyórr ta koke irrmüta.

³⁰ Marü darrü klamóm nótó nóma mato-e, ma oya ekya, akó marü darrü kla nótó nóma mürrkine, ma oya myamem koke yatoa alkomólóm.

³¹ Mazan ubila pamkolpama marü ne tonarr ngarkwatódó angón kwarile, ma ta ibü ene tonarr ngarkwatódó bangón namulo.

³² "Yabü ne moboküpdu ubi wata ibüka nóma kwarile, moboküpdu ubi nibióbe yabükamóm, yabüka ene laró darrema? Babula! Zitülkus módóga, kolae tonarr isab moboküpdu ubi ta ibükamako, moboküpdu ubi nibióbe ibükamóm!

³³ E ne wata morroal nóma tómbapóndakla ibüka, yabüka morroal nidi tómbapóndako, yabüka ene laró darrema? Babula! Zitülkus módóga, kolae tonarr isa ta inzan kaindako!

³⁴ Akó e ne mani nóma alióndakla tibióban, e nibóbka gedlóngóm baindakla darrem akonóm, yabüka ene laró darrema? Babula! Kolae tonarr isa kubó kolae tonarr is mani nülirre, zitülkus i umulako wagó, i sab akó dudu sakorre!

³⁵ A yabü moboküpdu ubi ibüka asi ki kwarilün, yabü gómdamal-koke nidipko, morroal tónggapólamke ibüka. E ne mani alióndakla, darrem azebóm gyagüpi tótókgu. Ini pokodógab yabü darrem sab wirri yarile. E sab Wirri Kwitüm Godón olmal kwarilo, zitülkus wa morroal tonarra ibüka, oya eso bóktan kokean nidi akyandako akó ibüka, kolaean is nidipko.

³⁶ Yabü Abanzan gyaure pamkolpamdó, yabü gyaur ta sab inzan ki yarilün.

Kolpam Zaz Bain-gu (Metyu 7:1-5)

³⁷ "Ngibürr kolpam zaz bain-gu, igósidi yabü ta God sab koke zaz nirre. Ngibürr kolpamgdó bóktan-gu igó, 'E kolae

[†] **6:29 tumum mórrkenyórr:** Pamkolpama ene tonarrdó tibiób kokrrap tumum mórrkenyórr basirrüm bamel koralórr utüm. **6:31 Metyu 7:12**

tónggapónarre', igósidi yabüka God sab koke bóktóne wagó, 'E kolae tónggapónarre'. Ngibürr kolpamab kolae tonarr norrgonónóm, igósidi yabü kolae tonarr God ta sab norrgorre.

³⁸ E ngibürr nüliólam, da God sab yabü nürirre. Ene amkoman: God sab yabü dudu akó ngaru bapón-koke nürirre. Zitulkus módóga, ma ne atanin klame atanindóla, ene klame marü sab ngibürra mütanirre."

³⁹ Yesu akó ibü ta ini alap-alap bóktan nilóp wagó, "Ia ilküküp murrbausürrün pama kamad kuri elngomóle? Ia i sab nizana koke upi kugupidü?

⁴⁰ Umlbain olom wirri kokea tóba umlbain pamdóbabi, a blaman umlbain ne nótó yazeble, sab wa tóba umlbain pamzan yarile.

⁴¹ "Ia ma moba zonaretan ilküpdu püip iade ngakandóla? A marü moba ilküpdu ne nugup pokoe, ma wa koke iade asendóla?

⁴² Ia ma kubó moba zonaretódó igó iade bóktono wagó, 'Zware, ka kya marü ilküpdu we püip urruanón,' a ma ma moba koke iade asendóla igó, marü moba ilküpdu nugup pokoe asine? Ma taepurrane bóktan pamla! Ma ngaengögópan moba ilküpdu ne nugup pokoe ugó irrua, da ma sab igósidi tai eseno moba zonaretan ilküpdu ne püipe arruanóm.

Nugup akó Tóba Küp

(Metyu 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ "Morroal nugupa kubó kolae küp koke bapóne, ó kolae nugupa kubó morroal küp koke bapóne.

⁴⁴ Nizan nugup kubó tibiób küpdügab nómzyetórre. Pamkolpama kubó [pig] ngórr térez-térez syepor zidüdüğabi koke alkülörre akó i kubó [grreip] ngórr térezpükü nugup zidüdüğab koke ilumörre.

⁴⁵ Morroal oloma morroal elklaza ausda moboküpüdüğab, morroal ne klame. A kolae oloma kolae elklaza ausda moboküpüdüğab, kolae ne klame. Zitulkus módóga, darrü oloman taea we pokoe bóktanda, oya moboküpüdü ne klame.

Müót Balmel Pam Nisab Alap-alap Bóktan

(Metyu 7:24-27)

⁴⁶ "Ia e kürü iade ngiliandakla wagó, '[Lod] Lod,' a e ama koke tómbapondakla ka yabü ne pokoe byaldóla?

⁴⁷ Ka yabü inzan nómtyenónómo, wa ia pama, wa ne kürü bóktan nóma arrkrruda akó térrmendó angrinda.

⁴⁸ Wa inzan pama, tóba müót nótó előrr. Tüp ilüngürr kókó wa ingülküp emrranórr. Da müót we alangórr. Naiz

naea noma tamórr, wirribóka selkalórr, da koke inurr, zitülkus morroal aelorrón yarilürr ingülküpdü.

⁴⁹ Akó kürü bóktan nótó arrkrruda, a koke nótó tórrmendó angrinda, inzan pama tüpandó zitülkus-koke bwóbdü tóba müöt nótó elórr. Ene tonarr naiza noma selkalórr, dümdüman we bülgatórr - karibóka-koke sip tóbayorr!"

7

Yesu Gazirr Pamab Kopo Ngakan Wirri Paman [Leba Zaget Olom] Dólóng Yónürr
(Metyu 8:5-13)

¹ Yesun pamkolpamidó bóktana noma blakónórr, da we wamórr ama Kaperrna-um wirri basirrdü.

² Rrom gazirr pamab kopo ngakan wirri pam,* oya leba zaget olom asi yarilürr, da ene gazirr wirri pama oya karibóka-koke yagürlürr. Ene leba zaget olom kari azid koke yarilürr, büdül kari poko.

³ Ene gazirr wirri pama Yesunbóka noma arrkrrurr, wa ngibürr Zu pamkolpamab [balngomól byarrmarr pam] we zirrnápónóp oyaka, oya amtinüm tótókóm ene azid olom dólóng ainüm.

⁴ I we ogobórr a Yesun moboküpi yatop wagó, "Ini pam ngarkwatódóma; marü tangbamtin wata asi yarile,

⁵ zitülkus oya [moboküpdü ubi] Zu pamkolpamidó asine, akó mibü [Zu isab kwóbbazen müöt] aelóm mani küp ekyanórr."

⁶ Da módogá, Yesu inkü we wamórr. Yesu ene gazirr pamab kopo ngakan wirri paman müöt minggüpanan noma tamórr, ene gazirr wirri pama tóba gómdamat zirrnápónóp Yesun azazilüm ini bóktanpükü wagó, "Lod, elklaza müp bain-gu mobankü, zitülkus ka ngarkwatódó kokela, ma kürü müötüdü koke tübangrino.

⁷ We ngarkwatódó, ka gyagüpi koke tótókdóla wagó, ka ngarkwatódómla marüka tótókóm. Ma wata tae opore bokta, da kürü leba zaget oloma kubó dólóng baine.

⁸ Ka umulóla marü gaodóma ini poko tónggapónóm, zitülkus ka küköb igó olomla, ka ngibürr pamab tüpana zagetdóla. Akó ngibürr gazirr pam asiko, kürü tüpana nidi zagetódako. Ka kubó darrü igó noma ilo igó, 'Wam!' wa kubó wame. Akó darrü igó noma ilo igó, 'Tam!' wa kubó tame. Ka kólba leba zaget olom noma ilo igó, 'Ene kla

* ^{7:2} Rrom gazirr pamab kopo ngakan wirri pama 100 gazirr pam ngabkan yarilürr. Mórrke-mórrke módogá: centurion.

tólael!' wa kubó tólæle. Enta inzana, azida marü bóktan kuri arrkrrue!"

⁹ Yesu ini bóktan nómá arrkrrurr, wa we gübarirr aengórr. Wa tübyalüngürr a bóktanórr pamkolpamab ngorodó oya nidi mamoanónóp wagó, "Ka yabü igó byaldóla, ka darrü inzan pam koke kuri seserró, kürü amkoman wirri arüngi nótó angunda, Isrraelóm ta kokean!"[†]

¹⁰ Ene gazirr wirri pama nibiób zirrnápónóp oya müötüdü nómá bakonórr, oya leba zaget olom ama kekam emrrónóp.

Yesu Kóblean Siman Olom Irsümülürr Büdüldügab

¹¹ Aibwób babul ene kakóm, Yesu darrü wirri basirrdü we wamórr, ngi Nein. Oya umulbain olmal akó wirri pamkolpamab ngoroa wankü ogoblórr.

¹² Yesu ene wirri basirran barrbüñ mamtae minggüpanan nómá tamórr, da móðoga, pamkolpama ama büdül olom sidódnóp ene basirrdügab, alüngüm. Oya aip kóble warilürr, ó oya wata darrpanan siman olom yarilürr. Oya wirri pamkolpamab ngoroa tolngomólóp.

¹³ Lod ene kol nómá osenórr, wa kari gyaur koke yarilürr oyaka. Wa bóktanórr wagó, "Ma yón-gu."

¹⁴ Olgabi wa ae wamórr a ene koben yamurür, da ne pama ódód kwarilürr, bólenóp. Yesu bóktanórr wagó, "Omokur, ka marü ayaldóla, ugó bupa!"

¹⁵ Ene büdül omokura saogórr, da mórran-mórran bainürr, ola ikikda! Olgabi Yesu oya aipan tangdó ingriniürr.

¹⁶ Blaman pamkolpama Godón gum kwarilürr, akó dakla Godón yagürnóp. I zwapólórr wagó, "Darrü wirri prropeta mibükä kuri okaka tübine!" akó, "God kuri tame tóba pamkolpam tangbamtinüm!"

¹⁷ Ini bóktana Yesunkwata we bayorr Zudia prrobin kugupidü akó minggüpanan bwóbdüma.

*Zon [Baptaes Bain] Pama Yesunkwata Bamtin Yarilürr
(Metyu 11:2-19)*

¹⁸ Zon Baptaes Bain Paman umulbain olmala Zonón izazilóp Yesu ne pokó tómbapólórr.[‡] Da Zon wata tóba nis umulbain olom nis nginaunürr,

¹⁹ da we zirrnápónórr Lodka oya amtinüm wagó, "Ia ma móðogla nótó ki tame, prropeta noabóka apón kwarilürr, ta ia ki darrü pam akyan kwarilo?"

[†] 7:9 Isrrael pamkolpama tibiób Godón pamkolpambóka ngiblian kwarilürr, a ibü amkoman bangun kari yarilürr ene gazirr pamab wirri pamdógbab. [‡] 7:18 Zon ugón tümün müötüdü yarilürr (3:20).

20 Ene umulbain olom nisa Yesuka tübzirri, da oyaka bóktarri wagó, "Zon baptaes bain pama kibü wató zirtapóne marü amtinüm, 'Ia ma módóglia, nótó ki tame, prpropeta noabóka apón kwarilürr, ta ia ki darrü pam akyan kwarilo?'"

21 I olazan namülnürri, ibü wapi Yesu azid pamkolpam dólóng bain yarilürr akó kolae samua nibiób büb kugupidü nyaben kwarilürr. Akó wa abün ilküküp murrausürrün pamkolpam dólóng nyónónóp ngabkanóm.

22 Da módóga, Yesu Zonón umulbain olom nis darrem bóktan we nókyanórr wagó, "Ugó alkocomálam, da Zonón izazilamke, e ne kla nóserre akó ne poko arrkrru-i: ilküp murrausürrün nidi kwarilürr, errkya basendako, akó wapór bidal nidi kwarilürr, errkya agóldako. Soso azid nidi balmilnóp, errkya dólóng airrúnako. Güblang murrausürrün nidi kwarilürr, errkya arrkrrudako. Büdül nidi kwarilürr, akó arrólako. Akó elklaza-koke pamkolpama Godón Morroal Bóktan arrkrrudako.

23 Bagürwóm watóke, ninis gyagüpítótók babul noakame kürükwata!"

24 Zonón bóktan ódód pam nisa nóma bupadürri, Yesu ugón pamkolpamab ngorodó bóktan we bókyanórr Zonónkwata wagó, "E wa [ngüin-koke bwóbdü] laró asenóm ogobnórró? Ia e twal asenóm ogobnórró, wóra ne kla angapda? Koke!§

25 Da e wa tai laró asenóm ogobnórró? Ia morroal mórrkenyórr bamelórrón pam? Koke! Wirri darrem mórrkenyórr nidi bameldako akó abün elklaza tumum nidi nyabendako, kingab wirrian müötüdü nyabendako, a ngüin-koke bwóbdü koke.

26 Da e wa tai laró asenóm ogobnórró ngüin-koke bwóbdü? Ia prpropet? Ó, ene amkoman. Ka yabü igó byaldóla, e wa amkoman wirrian pam esenarre ngibürr prpropetódágab.

27 Zon we pama, ngaen Godón Wialómórrón Bóktana noanbóka apónda, God [Kerrisodó] ne poko bóktanórr wagó,

"Turrkrru! Ka sab bóktan ódód pam zirrapono marü singül kwata.

Wa marü kwat sab wató ngagróte."*

28 Ka yabü igó byaldóla, darrü pama koke kuri tómtómólórr yabü aodó wirrian nótóke Zon Baptaes Bain Pamdógb.

7:22 Aesaya 35:5-6; 61:1 § 7:24 Ini bóktanan küp módóga: *Zon twalzan bongap pam koke yarilürr; wa zürük gyagüpítótók akó tae bamgün pam yarilürr.*

* 7:27 Ini Godón bóktan oporako Yesuka Zonónkwata. 7:27 Malakae 3:1

A kari ngi olom nótóke Godón Kingzan Balngomóldó, wa wirriana Zonkagab.”[†]

²⁹ Blaman pamkolpam akó ta [taks mani dakabain pama], oya bóktan nidi arrkruóp, babinürr wa, Godón kwat dümdüma, zitulkus Zon ibü wató baptaes ninóp.

³⁰ A Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama Godón tónggapórrón bóktan tibióbku alzizi amanikóp, zitulkus i bangónóp Zon ibü koke ki baptaes nirre.

³¹ Yesu wagó, “Ia ka ini lüölan pamkolpam larópükü nütaninünümo? I ia iadako?

³² I kari olmalpókalzanako, pul basirrdü nidi mórrandako akó tibióbka górrgandako wagó,

“Ki yabünkü marret tatrror apul kwarilnürřü, a e zil koke kwarilnürřü;

ki büdül yónamto wórr bato kwarilnürřü, a e yón gyaur koke kwarilnürřü.”[‡]

³³ Ka ini poko igósidi byaldóla, zitulkus Zon Baptaes Bain Pama nómá tamórr, wa alo bütöklürr akó waen koke enólórr. We zitulkusdü e igó bóktandakla wagó, ‘Oya bübdü kolae samua ngyabenda!’

³⁴ A ka, Pamkolpamab Olom nótókla, nómá tamórró, ka alo akó anón namülnürřü. Akó we zitulkusdü, e kürübóka igó apóndakla wagó, ‘Ngakónam, wa barngin-koke alo akó gorrgorr bain pama! Wa taks mani dakabain pam akó kolae tonarr pamkolpamab gódamé!’[§]

³⁵ A blaman pamkolpama, Godón [wirri gyagüpítótók] nidi mamoandako, igó poko okaka amzazildako, Godón wirri gyagüpítótók amkomana.”

Yesu Darrü Kolan Kolae Tonarr Barrgonórr

³⁶ Darrü Parrisia Yesun ngayaunürr wankü alom tótókóm. Da módóga, Yesu we wamórr ene Parrisan müötüdü, da müót kugupidü nólgópe banomólórr alom.

³⁷ Da módóga, darrü kol warilürr ene wirri basirrdü, arrkruóp-koke kolae tonarr alngón kol. Wa umul bainürr wagó, Yesu ta ene Parrisan müötüdü aloda. Da wa darrü wirri darrem ingülpüpi* tónggapórrón bele sidódürr, morroal ilang idipükü.

³⁸ Wa katókórr, Yesun kakota trramngólórr oya wapór minggüpanandó. Wazan yón warilürr, oya yarrmurra ama Yesun wapór zipür nólóplórr. Olgabi oya wapór nis tóba órrngóene norrgonórr, akó arük-arük nüprüklürr

[†] 7:28 Ma müsirrga ain bóktan Metyu 11:7 ngakanke. ^{7:29} Metyu 21:32;

Luk 3:12 [‡] 7:32 Ma müsirrga ain bóktan Metyu 11:17 ngakanke. [§] 7:34

Ma müsirrga ain bóktan Metyu 11:16-19 ngakanke. ^{*} 7:37 *wirri darrem ingülpüp*, Mórrke-mórrke módóga: *alabaster*. ^{7:37} Metyu 26:7; Mak 14:3; Zon 12:3

ó morroal ilang idi we ekanórr nizan wapórdó. ³⁹ Ene Parrisia, Yesun nótó bóka itanórr wankü alom, nómá esenórr ini poko, da gyagüpi wamlórr wagó, "Ini pam ne amkoman Godón prropet nómá ki yarile, wa umul ki yarile oya ia kola amurrdo, ó wa umul ki yarile igó, ini kolae tonarr kolo."[†]

⁴⁰ Olgabi Yesu ene Parrisi pamdó bóktanórr wagó, "Saemon, kürü darrü pokoa marü azazilüm."

Da Saemon bóktanórr wagó, "Umulbain Pam, kóbó bótka."

⁴¹ Yesu bóktanórr wagó, "Darrü pam yarilürr, da nis pam nis mani nókyanórr igó bókampükü, i solkwat darrem nómá ki salkomóli, i ene tumum ki emeli. Darrü ene pama we ngarkwat ipadórr: 500 [silba] mani küp. Akó darrü pama ma 50 silba mani küp ipadórr.

⁴² Ibü nizanab ngarkwatódó mani koke yarilürr oya darrem akyanóm, i oya ne kla ki ekyeni. Da módoga, wa ibü nizan we nyalórr ene darrem kolaebóka ainüm, i oya ne ngarkwat ki ekyeni. Ene nis pam nisdügab, ia noa moboküpü ubi wirria ene mani mórrrel pamdó?"

⁴³ Saemon bóktan igó yalkomólórr wagó, "Aprrapórr ia we pama, abün mani noan iliónürr akó kolaebóka yónürr."

Yesu bóktanórr wagó, "Ma dümdüm kuri ekyena!"

⁴⁴ Olgabi Yesu ene koldó byalüngürra da bóktanórr Saemonka wagó, "Ma ini kol kuri osena? Ka marü müötüdü nómá tama, ma kürü nae koke kókyena kólba wapór bagulüm. A ini kola ma tóba yarrmurri kürü wapór nis zipür nólópe, akó zipür tóba órrngóene norrgorre.

⁴⁵ Ma kürü koke küprüka, ka nómá tama. A ini kola koke bolene kürü wapór nis aprük, ka marü müötüdü nómá tübangrina.

⁴⁶ Ma kürü singüldü oel koke ekóna, a wa ma kürü wapór nisdü morroal ilang idi ekóna.

⁴⁷ Da we ngarkwatódó ka marü igó ayaldóla, ini kolan moboküpü ubi wirria kürüka. Akó ini tonarra we poko okaka simzazile: wa ne abün kolae tonarr elngólórr, ka kuri barrgona. A ka karianbóka noa kolae tonarr arrgona, oya moboküpü ubi wata karia."

⁴⁸ Olgabi Yesu bóktanórr ene koldó wagó, "Ka marü kolae tonarr kuri norrgonónóma."

⁴⁹ Ene pamkolpama, wankü nidi ololórr, tibióbka ola zwapólórr wagó, "Ini pam ia nótóke, kolae tonarr ta dele barrgonda?"

[†] **7:39** Dümdüm ngaben Zu kolpama kolae tonarr kolpam koke ok bain kwarilürr ibü byamurrüm. We ngarkwatódó, ene Parrisia gyagüpi wamórr wagó, Yesu umul-kók yarilürr wa, ene kolae tonarr kolo.

50 Da Yesu bóktanórr ene koldó wagó, "Marü moba amkoman banguna kuri zid mine! Nató, moboküpdu paud sab marüka asi ki yarilün."

8

Kola Yesun Nidi Elngomólnóp

1 We kakóm, Yesu basirr-basirr wamlórr, wirri akó kari basirrdüma. Wa Morroal Bóktan büdrrat yarilürr Godón Kingzan Balngomólankwata. Tóba 12 umulbain olmal wankü korálórr,

2 akó ngibürr kol wa kolae samu nibióbkagab amanórr akó azidüdüğab nibiób dólóng ninóp. Darrü ene kol Merri warilürr, oya darrü ngi Magdalín.* Yesu oyakagabi 7 kolae samu amanórr.

3 Akó darrü Zoana warilürr, Kuzan kol. Kuza Errodón† zaget alngomól pam yarilürr. Darrü Susana warilürr. Akó abün ngibürr kola zatalórr Yesuka. I tibiób büban manie bórrangórr Yesun akó oya umulbain olmal tangbóleanóm.

Küp Barit Paman Alap-alap Bóktan

(Metyu 13:1-9; Mak 4:1-9)

4 Wirri pamkolpamab ngoroa tamlórr abün wirri basirrdügab, ama Yesuka tóbazelórr. Da Yesu ini alap-alap bóktan adrratórr wagó,

5 "Darrü küp barit pama we wamórr [wit] küp tüpdü aman-aman aritüm‡ apapdó. Wazan ene küp amalórr, ngibürra kwat kabedó balóklórr. Pamkolpama wapóre ola nyólnóp izan agóltagól kwarilürr, akó kwitüm pýaea ene küp idi ololórr.

6 Ngibürra wirri ingülküppükü tüpdü balóklórr. Da i noma dódórr bain kwarilürr, ene zid odalan ngintinóp, zitülkus i ngarkwatódó nae koke azeb kwarilürr.

7 Akó ngibürr küpa térezpükü sólmól pokodó balóklórr. Ene sólmóla noma dódórr bain yarilürr wit zidpükü, da ene wit zid ola sarrpi ninóp.

8 A ngibürr küpa ma morroal tüpdü balóklórr. Ene zida dódórr bainóp ó küp we bapónóp: 100 darrpan-darrpan küpdüğab, ene küp barit pamazan iritürr."

Oya bóktana noma blakónórr, wa pamkolpamdó wirri arüngi bóktanórr wagó, "Güblang noane arrkrrum, wa ki turrkrru!"

* 8:2 *Magdalín*, oya küp módóga: *Magdala basirr olom*. 8:2 Metyu 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49 † 8:3 *Errod* Galili prrobins alngomól pam yarilürr Rrom kingankü. ‡ 8:5 *aman-aman arit*: Zu pamkolpama ngibürr alo kla aman-aman arit kwarilürr.

*Alap-alap Bóktanan Zitülkus
(Metyu 13:10-17; Mak 4:10-12)*

⁹ Umulbain olmala Yesun imtinóp ene alap-alap bóktanan kùp laró yarilürr.

¹⁰ Da wa ibüka bóktanórr wagó, "Godón Kingzan Balngomólankwata arrón elklazabóka umul yabü aliórrünako, a ngibürrdü ka go enan alap-alap ikikdóla. Ene igósüm, enana i azildako, i tai kokean asendako. Akó enana i arrkrrudako, i ma bóktanan [kùp koke apadódako].

Yesu Kùp Barit Paman Alap-alap Bóktan Müsirrga Yónürr

(Metyu 13:18-23; Mak 4:13-20)

¹¹ "Ene alap-alap bóktanan kùp yóni: ene küpa Godón bóktanóm zamngólda.

¹² Kwat kabedó ne küpa balókórr, we pamkolpamóm zamngólda Godón bóktan nidi arrkrrudako. Ene kakóm, [debóla] kubó tame, da ibü moboküpüdüğab ene bóktan kubó yuse. Ene igósüm, i koke amkoman yangurre akó koke iade zid bairre.

¹³ Ingülüppükü tüpdü ne küpa balókórr, we pamkolpamóm zamngólda, bagürwómpükü nidi arrkrrudako Godón bóktan. A Godón bóktana nugup simkünzan ibü büb kugupidü koke barrbünda. I Godón bóktan tugupurr watóm amkoman angundako. A apók tonarra nóma tótókdako, i bóleandako amkoman bangun-gum.

¹⁴ Akó térezpükü sólmól pokodó ne küpa balókórr, we pamkolpamóm zamngólda Godón bóktan nidi arrkrrudako. A enezan ngyabendako, tüpan elklaza ibü sarrpi aindako: abün elklazam gyakolae, mórrélwóm, akó tüpan ubi elklaza tólbæl. Ene pokodógab i morroal kùp koke bapóndako.

¹⁵ A morroal tüpdü ne küpa balókórr, we pamkolpamóm zamngólda, morroal akó amkoman moboküpi nidipako. I Godón bóktan arrkrrudako, moboküpüdü zürüki arbündako, da i küppükü igósidiako karrkukus bórrangde müp tonarrdó.

*Kumngyindü Zyón Kla
(Mak 4:21-25)*

¹⁶ "Darrü oloma zyón kla nóma setene, wa kübülü koke ngalo-e ó ut bwób lorodó koke ingrine. A wa kumngyindü emngyele, da pamkolpama kubó zyón eserre, i müótan kugupidü nóma barrbüne.

17 "Blaman barrón ne elklazako errkyä, sab ma tübase panzedó. Blaman ngablaorrón ne elklazako, sab umulürrün korale ó sab zyöndü togobe.

18 "Da e umul-umul koralo, e ia arrkrrudakla. Zitülkus módoga, noanko, sab akó oya ene tumum ngeburr iline. Babul noanko, oya sab imtine, wa ia gyagüpi tótókda oya kari-kari ne klame."§

Yesun Aip akó Zoretal

(Metyu 12:46-50; Mak 3:31-35)

19 Olgabi Yesun aip akó zoretala togobórr oya asenóm. A ibü ma gaodó koke yarilürr oya minggüpanandó tótókóm, zitülkus pamkolpamab ngoroa ngalop.

20 Da darrü oloma oya we izazilürr wagó, "Marü aip akó zoretal bórrangde módágako kalkuma. Ibü ubi marü asenóma."

21 Wa ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Kürü aip akó zoretal idipako, Godón bóktan ne pamkolpama arrkrrudako akó tórrmendó nidi arrbündako."

Yesu Wirri Wór Pikiüp Yónürr

(Metyu 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Darrpan ngürr Yesu bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, "Mi malu dakla dorro baurdakla." I butüdü bamselórr, da we bazebörr.

23 I nóma baurrlülürr nyörri, Yesun uta türümürr. Wirri wóra ugón tórrpenóp ene maludü. Buta nae baitüm ugón bainürr, dakla ma busurralórr, da i wirri müpdü koralórr.

24 Da módoga, umulbain olmala we ogobórr Yesuka, irsümülóp, da we bóktónóp wagó, "Wirri Pam, Wirri Pam! Mi brariakla!"

Yesu bupadórr, da wór akó goblol nagóp wagó, "Pikiüp bainam!" Ene pokodó, wóra bóleanórr akó gobcola zao-zao bainóp. Malua we amkónórr.

25 Da Yesu tóba umulbain olmal nümtinóp wagó, "Yabü amkoman bangun ia nega?"

I kari gum koke kwarilürr, ó gübarirr aengóp. Da tibiób ola bamtinónóp wagó, "Ini wa ia nótóke? Wa wór a goblol arüng bóktan akyanda, da i ta oya bóktan arrkrrudako!"

Yesu Kolae Samupükü Pam Dólóng Yónürr

(Metyu 8:28-34; Mak 5:1-20)

8:17 Metyu 10:26; Luk 12:2 § **8:18** Aprrapórr Yesu tóba umulbain bóktanbóka apónda. Yesun bóktanan küp nidi apadódako, i sab wirribóka küp ipüdörre. **8:18** Metyu 25:29; Luk 19:26

²⁶ Olgabi i nyórrpükü buti we ogobórr ama Gerrasa wirri basirr pamkolpamab bwóbdü* babzilürr, malu dakla dorrodó Galili prrobinsdüğab.

²⁷ Yesu malu kabedó wapór nómá irtümülürr, oya darrü ene wirri basirrdüğab kolae samupükü pama we semrranórr. Ene pama mórrkenyórr bamel-koke ngyabelórr abün watóm. Wa müótüdü koke ngyabelórr, a wa gapók balüng bwóbdü ngyaben yarilürr.

²⁸ Ene pama Yesun nómá esenórr, wa ilwóm yarilürr. Olgabi wa Yesun obzek kwata simbalkalórr. Wa wirribóka taegwarr apónórr wagó, "Marü ubi ia larógóma kürüka, Yesu, Wirri Kvitüm Godón Olom? Ka marü arüngi atodóla, kürü wirri azid akyan-gu!"

²⁹ Ene pama ini pokó igósidi bóktanórr, zitulkus Yesu ene kolae samu arüng bóktan ngaen-gógópan ekyanórr ene pamdögabi burruanóm. Errkyadórrón-koke yarilürr ene kolae samua ene pam amióg abün münüm. Pama nómá makrraonónóp, sein sye-i wapór tang arümürrün nómade, wa ene clam kubó singgalgónóle, ó ene kolae samua kubó oya [ngüin-koke bwóbdüma] idüdle.

³⁰ Yesu imtinürr ene pam wagó, "Marü ngi ia nótóke?"

Wa bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü ngi módóga, 'Abün gazirr pam'." Ene pama ini ngi ngilianórr, zitulkus oya bübdü abün kolae samua barrbünnürr.

³¹ Ene kolae samua Yesun yatop ibü arüng bóktan koke ki nókyerre, ene ngaru bapón-koke kugupidü† barrbünnüm.

³² Podo kabedó, wirri tang kyamül yabüla we ololórr. Ene kolae samua Yesun we yatop ene kyamülab bübdü barrbünnüm. Da Yesu ok ninóp ibü barrbünnüm.

³³ Da módóga, ene kolae samua ene pam we amgütóp, ama kyamülab bübdü we barrbünnürr. Ene kyamül yabüla buso-buso we tübabünürr buruburuana, mengrempükü ama maludü we bagóbórr, ó ola nae baitóp büdülümpükü.

³⁴ Ene kyamül ngabkan pama nómá esenóp ne klama tómbapónórr, i busuóp, da pamkolpam we umul-umulan ngintinóp, Gerrasa wirri basirrdü akó madmad kabedó.

³⁵ Da pamkolpama ogobórr ngakanóm ene ne tonarra tólbaelórr. I Yesuka nómá togobórr, i ene pam esenóp kolae samua noan amgütóp. Wa Yesun wapór minggüpanandó mórran yarilürr, mórrkenyórr bamelórrón akó kakal gyagüpítótóke. Da pamkolpama gum ipüdóp.‡

* **8:26** Gerrasa bwób Zu pamkolpamab tüp koke yarilürr. † **8:31** Ngaru bapón-koke kugupi kolae samuab tümün müóta. Mórrke-mórrke módóga: abyss. ‡ **8:35** I gum ipüdóp, zitulkus i küp bamkónóp wagó, Yesun wirri arüng asine.

³⁶ Nidi nósenóp, kolpam nüzazilóp Yesu ene kolae samupükü pam ia dólóng yónürr.

³⁷ Olgabi blaman Gerrasa bwób pamkolpama Yesun yatop ibü bimgatóm, zitülkus i kari gum ta koke kwarilürr. Da módoga, Yesu tóba umulbain olmalpükü butüdü kasilürr, da bupadlórrma alkomólóm.

³⁸ Yesu ene kolae samu noakagabi amanórr, Yesun yatorr wankü tótökóm.

Yesu ma oya zirrapónórr, da oya yalórr wagó,

³⁹ "Moba müót basirrdü alkomól. Pamkolpam nüzazilnümke God marüka ne kla tónggapónórr."

Da módoga, ene pama we wamórr, da büdratlıorr ene dudu wirri basirrdüma, oyaka Yesu ne kla tónggapónórr.

Yesu Zaerrusün Óp Olom Dólóng Wyónürr, akó Darrü Kola Yesun Mórrkenyórr Yamurürř

(Metyu 9:18-26; Mak 5:21-43)

⁴⁰ Yesu nóma alkomólórr malu dakla dorrodó, pamkolpamab ngoroa sisingül akyanóm tamórr, zitülkus i blamana oya akyanónóp alkomólóm.

⁴¹ Da módoga, darrü [Zu pamkolpamab kwóbbazen müót] ngakan pama ugón tübzilürr Yesuka, oya ngi Zaerrus. Wa Yesun wapór nis mingüpüpanandó simbalkalórr, da Yesun arüngi yatorr oya müótüdü tótökóm,

⁴² zitülkus oya darrpanan óp olom, 12 pail ngarkwat, büdülüüm kain warilürr.

Yesuzan tótök yarilürr Zaerrusün müótüdü, wirri pamkolpamab ngoroa ugón myangrao apónóp, ngón aman nabe.

⁴³ Ene ngorodó darrü kol warilürr óe bókan azidpükü 12 pailüm. § Darrü olom gaodó koke yarilürr oya dólóng ainüm.

⁴⁴ Da módoga, wa Yesun agwatórr kakota, oya tumum mórrkenyórr zarr we yamurrürr. Büzyón babul, ene óe bókana we blakónórr.

Yesu nümtinóp wagó, "Ia kürü nótó kamurre?"

Blamana balpinóp. Olgabi Pita bóktanórr Yesuka wagó, "Wirri Pam, ini pamkolpamab ngoroa marü kuri kal-kal mangórre akó ma myangrao apórrón bwóbdümla."

⁴⁶ A Yesu bóktanórr wagó, "Kürü wata darrü oloma kamurre. Ka umulóla, zitülkus ka kólba bübdü küpüm baina kürükagab ngibürr arünga kuri bause."

⁴⁷ Ene kola tüób nóma küp bamkónórr wagó, Yesu kuri umul baine, oya büba otórrngónóm bainürr. Wa

§ **8:43** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, ini opor asine: wa tóba blaman mani amanórr doktadóma.

natókórr, simbalkalórr Yesun obzek kwata. Blaman pamkolpamab obzek kwata, Yesuka we pupo bainürr, wa oya ne zitülkusdü yamurrürr. Da wa oyaka adrratórr, wa ene tonarr pokodó ia dólóng bainürr.

⁴⁸ Olgabi Yesu ene kol wyalórr wagó, "Kürü olom,* marü moba amkoman banguna dólóng kuri mine. Natók, moboküpü paud sab marüka asi ki yarilün."

⁴⁹ Yesu bóktan alakón küsil yarilürr, darrü pama Zaerruska ugón tamórr oya müötüdüğab, da wa oya yalórr wagó, "Marü olom büdülate. Ma Umlbain Pam myamem müüp akyan-gu."

⁵⁰ Yesu ini poko nóma arrkrrurr, wa bóktanórr Zaerruska wagó, "Ma gumgu, ma kürü wata amkoman kangu, da wa kubó igósidi dólóng baine."

⁵¹ Yesu Zaerrusün müötüdü néma abzilürr, wa abün is koke ok ninóp wankü barrbünum müötüdü. Wata idi kwarilürr: Pita, Zon, Zeims, akó ene ngulmokuran aipab nis.

⁵² Blaman pamkolpam yón taegwarr akó yón gyaurdü kwarilürr. Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E yón piküp bainam, zitülkus wa büdül kokeo, a wa go uto."

⁵³ I ma oya ngüóng angyalnóp, zitülkus i umul kwarilürr wagó, wa go amkoman büdülane.

⁵⁴ Wa ma oya tangdó omoanórr, da wirribóka karrzwosilürr wagó, "Olom, ugó bupa!"

⁵⁵ Ene ngulmokuran arróla tóbaka tolkomólórr; büzyónbabul, wa zamngólórr! Olgabi Yesu aipab nis nyálórr alo kla akyanóm.

⁵⁶ Ene ngulmokuran aipab nisa gübarirr aengrri. A Yesu ma ibü arüng bóktan nékyanórr wagó, "Darrü olom azazilgu, errkyadan ne tonarra tómbapóne."

9

Yesu Tóba 12 Umlbain Olmal Zirrnáponóp

(Metyu 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹ Yesu téba 12 umlbain olmal darrpan pokodó ngibaunürr. Wa ibü wirri arüng akó dümdüm nékyenóp blaman kolae samu amanóm akó azid alakónóm.

² Olgabi wa ibü zirrnáponóp pamkolpamđó amgolóm Godón Kingzan Balngomólankwata akó azid pamkolpam dólóng bainüm.

* **8:48** Yesu ene kol *kürü olom*-bóka ngizulianórr, zitülkus oya ubi téba gyaur amtyanóm yarilürr ene koldó, abzan.

³ Wa ngaen-gógópan bóktanórr ibüka wagó, "Yenkü darrü kla ódódgu ini agólde: tupuru, angasangap angón alóp, alo kla, mani, akó ngibürr mórrkenyórr.

⁴ E ne müótüdü barrbuno, wata ola bamilke, kókó e ene basirr sab amgütane.

⁵ Pamkolpama yabü ne morroal tonarre koke nóma yazebrre darrü basirrdü, ene basirr amgütamke, wapórdó buru we bainamke. Ini tonarra sab igó poko umul nirre wagó, ibü [kolaean darrema] sab tame Godkagab."

⁶ Da módoga, ene umulbain olmala we bazebórr basirrbasirr. I Morroal Bóktan büdrratkü ogoblórr, dakla azid pamkolpam dólóng bainkü, i ne bwób-bwóbdüma ogoblórr.

*Errod Abün-abün Gyagüpítótók Yazebórr Yesunme
(Metyu 14:1-12; Mak 6:14-29)*

⁷ Galili prrobins alngomól wirri pam Errod arrkrrurr, blaman ne elklaza tómbapón kwarilürr. Wa abün-abün gyagüpítótók yazebórr, zitülkus ngibürr pamkolpama igó bóktan kwarilürr wagó, "God Zonón [Baptaes Bain] Pam wa büdüldügab kuri irsümüle."

⁸ Ngibürr isa igó bóktan kwarilürr wagó, "Prropet Ilaeza akó okaka tübine." Akó ngibürra wagó, "Darrü prropeta, ngaen usian nótó nyabelórr, narrótókórra, da akó kuri türsümüle arróldó."

⁹ A Errod wagó, "Kürü gazirr pama Zonón singül nam itüláp wata kazan niláp. A ini wa dama nótóke, ka inzan poko noanbóka arrkrrudóla?" Da módoga, Errod Yesun asenóm kain yarilürr.

*Yesu 5,000 Pam Ngabyónürr
(Metyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Zon 6:1-14)*

¹⁰ Yesun umulbain olmala nóma tóbakonórr, da Yesun izaziláp, i ne elklaza tómbapónónáp. Olgabi wa ibü yazebórra, ae ogobórr kókó Betsaeda wirri basirr minggüpanandó, i tibi ne ki korale.

¹¹ A pamkolpamab ngoroa ma kari güblange barrkrrurr Yesu nebóna tótókóm kain yarilürr, da zutalórr oya solkwat. Yesu ibü morroal yazebórr, da ibüka bóktanórr Godón Kingzan Balngomólankwata, da wa ibü dólóng nyónónáp, dólóng bain nidi amkün koralórr.

¹² Abüsa nóma mórralórr, ene 12 umulbain olmala oyaka togobórr, da i oyaka bóktónáp wagó, "Ini pamkolpamab ngoro ugó zirrnapónónóm minggüpanan basirrdü akó

madmad kabedó ne müótko, alo kla azebóm akó ut bwób byamkünüm, zitülkus ini kolpam-koke bwóba.”

¹³ A Yesu ibü nilót wagó, “E yaib ibü ngibürr alo kla nülinam.”

I ma bóktónóp wagó, “Kibü wata 5 brredako akó nis wapiamli. Marü ia ubia, ki ogobo ini abün pamkolpamabkü alo kla bumiögüm?”

¹⁴ (Ene pokodó blaman kókó 5,000 pam koralórr.)*

A Yesu ma tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, “Ibü mórran-mórran ninam kopo-kopo, darrpan kopodó kóta 50 kolpam ngarkwat.”

¹⁵ Oya umulbain olmala tónggapónóp wazan nilót, kókó ene pamkolpama blamana bobrranórr.

¹⁶ Yesu ene 5 brred akó nis wapi yazebörr, kwit yazilürr, da Godón eso ekyanórr. Wa ene brred akó wapi syórr nangónóp, da tóba umulbain olmal nülinóp ene pamkolpam gyabalómóm.

¹⁷ I blamana nóma elop, ibü bikóma nólóngóp. Umulbain olmala bamirrún alo poko dakainóp akó 12 alóp murrausóp.

*Pita Yesun Müsirrga Yónürr
(Metyu 16:13-19; Mak 8:27-29)*

¹⁸ Darrpan ngürr, Yesu tebe nóma tére ekolórr, oya umulbain olmal ta wankü asi kwarilürr. Olgabi oya térea nóma blakónórr, da nümtinóp wagó, “Pamkolpama ia bóktandako, ka nótókla?”

¹⁹ Umulbain olmala bóktan yalkomólóp Yesuka wagó, “Ngibürr pamkolpama igó bóktandako wagó, ma Zonla, Baptaes Bain Pam. Ngibürra ma igó bóktandako wagó, ma prropet Ilaezala. Ngibürra go wagó, ma darrü prropetla, ngaen usian nótó ngyabelórr, narrótókórra, da akó kuri türsumüle arróldó.”

²⁰ Wa ibü nümtinóp wagó, “A yadi, e wa ia gyagüpi tótókdakla kürükwata, ka nótókla?”

Pita bóktan yalkomólórr wagó, “Ma ene [Kerrisola], God noan zirrasapónórr.”

*Yesu Tóba Azid Aeng akó Büdülankwata Bóktanórr
(Metyu 16:20-28; Mak 8:30-9:1)*

²¹ Yesu ibü arüng bóktan we nökyenóp wagó, “Darrü olom azazilgu igó, ka ene Kerriso módóglá.”

* **9:14** Zu pamkolpama olommokur pamzan ngakan kwarilürr, i 12 pail ama kwit. Kol a olmal go asi kwarilürr, da wata paman etóngóp. **9:19** Metyu 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 **9:20** Zon 6:68-69

²² Yesu akó bóktanórr wagó, “Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, wata sab abün-abün azid aeng namulo. [Balngomól byarrmarr pam], [wirri prrist], akó Mosesón gida umulbain pama sab kürü wata alzizi kümaniknórre. Sab kürü büdülümpükü kómklórre a äud ngim ngürrdü God kürü sab kürsümüle arróldó.”

²³ Olgabi Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Nadü oloman ubi yarile kürüka solkwat akyanóm, wa tóbabóka imrüke. Wa blaman ngürrzan tóba krros bügasile azid aengóm kazan, ó kürüka solkwat tókyale.

²⁴ Zitulkus módóga, nadü oloman ubi yarile tóba tüpan arról zid ainüm, wa sab tóba [ngarkwat-koke arról] imrüke. A nadü oloma sab tóba tüpan arról imrüke kürübókamde, wa sab tóba ngarkwat-koke arról zid ine.

²⁵ Ia laró morroala, darrü pama ini tüpan elklaza blaman azebóm, a tóbanan ngarkwat-koke arról ma ki imrüke? Babula!

²⁶ Nadü oloma büód aengda kürükwata akó kürü bóktanankwata, ka Pamkolpamab Olom nótókla, sab ta büód aengo oyakwata, ka nóma tamlo kólba [wirri kómal zyónpükü], Ab akó gyabi anerru ne wirri kómal zyóna myangrao bapónda.

²⁷ Ka yabü amkoman poko byaldóla: e ngibürr aini nidipakla bórrangórrón, sab koke nurrbarino kókó God ini tüp Kingzan alngomól nóma bókyene.”

*Yesun Büba Darrü Tonarr Bainürr
(Metyu 17:1-8; Mak 9:2-8)*

²⁸ Aprrapórr 8 ngürr kakóm Yesu ibü yazebórr, Pita, Zon, akó Zeims, da podo bangürlürr usakü, tórem.

²⁹ Yesuzan tóre yarilürr, oya obzeka darrü tonarr bainürr. Oya mórrkenyórra ongang bapón yarilürr gabülpie.

³⁰ Da módóga, pam nisa we okaka tübyórri, Moses a Ilaeza,[†] Yesukü ikikdi.

³¹ I ta wirri kómal zyónpükü okaka tübyórri. I igó poko ikik kwarilürr, Yesu sab nadü tonarre narrótóke. Wa karipoko yarilürr Godón bóktan tórrmendó angrinüm Zerrusalem wirri basirrä.

³² Pitan tóba gódam nispükü uta arüm yarilürr, a i tai nóma tübarsinürr, i esenóp Yesu ne wirri kómal zyóndü yarilürr akó i ta nosenóp ene pam nis wankü nidi zamngólnórri.

³³ Moses a akó Ilaezazan bupadóm kain namülnürri, da Pita Yesuka bóktanórr wagó, “Wirri Pam, mi morroal

ainizanakla! Ki kya aüd twal müót balmerre, darrü marünkü, darrü Mosesónkü, darrü Ilaezankü.” (Pita koke emzyatórr tóba bóktanan küp tai laró yarilürr.)

³⁴ Pita enezan bóktan yarilürr, da módogá, pülpül pokoa we tamórr, a ibü ngatolop. Ene umulbain olmal gum kwarilürr pülpül pokoa ibüzan ngablaao yarilürr.

³⁵ Pülpül pokodógab bóktan bómgóla sidörükürr wagó, “Ini kürü Kólbanan Olome. Oya kótó ipadórró. Oya bóktan amkoman ipadólámke!”

³⁶ Ene bóktan bómgóla nóma blakónórr, umulbain olmala Yesun tóbanan esenóp. I koke bóktan kwarilürr inikwata, wata tibióbka ola yarilürr. I ene tonarrdó darrü olom kokean izazilóp, i ne elklaza nosenóp.

Yesu Kolae Samupükü Olommokur Dólóng Yónürr

(Metyu 17:14-18; Mak 9:14-27)

³⁷ Darrü ngürr Yesu tóba aüd umulbain olmalpükü nóma tübinürr pododógab, wirri pamkolpamab ngoroa tóbazenórr oyaka.

³⁸ Da módogá, darrü pama ene pamkolpamab ngorodógabi tórrgóganórr Yesuka wagó, “Umulbain Pam, ka marü atodóla kólba siman olom ngakanóm, zitulkus kürü wata darrpan olom módogá!

³⁹ Kolae samua blaman tonarrdó nóma amiógda, ugósan kubó taegwarran ngitine. Ene kolae samua kubó tórrngónan ngitine, da tüpdü singalkóle tae godeapükü. Ene klama wirri ngarkwatóm koke amgatóda, dakla oya büb kulainda.

⁴⁰ Ka marü umulbain olmal enan natonóma ini kolae samu amaiküm, a ibü gaodó koke yaril.”

⁴¹ Yesu blamandó bóktan yalkomólórr wagó, “E amkoman bangun-koke akó kolae tonarr lüöl pamkolpamakla! Ia ka yenkü nadüzan ngarkwat ngyabelo yabü amkoman bangun kokede?” Da wa ene pamdó bóktanórr wagó, “Moba olom ala sidó.”

⁴² Ene olommokura Yesun nóma ngorram ain yarilürr, kolae samua oya ugón tórrngónan ngitanórr, da singalkalórr tüpdü. A Yesu ma ene kolae samu agórr ene olommokur amgatóm. Ene olommokur we dólóng yónürr, da abdó we yalkomólórr.

⁴³ Blaman pamkolpama gübarirr aengóp Godón wirri arüng nóma esenóp.

Yesu Akó Nis Ngim Tóba Büdülankwata Bóktanórr

(Metyu 17:22-23; Mak 9:30-32)

Blaman pamkolpamazan gübarirr aeng kwarilürr Yesu ne blaman elklaza tómbapónórr, da wa tóba umulbain olmaldó we bóktanórr wagó,

⁴⁴ “Tai tübarrkrru, amrükgu, ka yabü ne wirri bóktan bürazilüm kaindóla. Darrüpa kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, sab pamkolpamab tangdó küngrine.”

⁴⁵ A i ma Yesun bóktanan [küp tai koke emzyetóp]. God ene bóktanan küp ibükagab inikürr, igósüm i tai koke ipüdóp. Akó i tib gum kwarilürr Yesun amtinüm oya bóktanan küpankwata.

Ia Wirrian Nótóke?
(Metyu 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Da módoga, ene umulbain olmala tibiób ola murr bazebdako wagó, ia amkoman wirrian nótóke.

⁴⁷ Yesu wa ibü gyagüpítótók ngaen-gógópan bumiögürr, da darrü kari olom ipadórr, zamngól-zamngólan we yónürr tóba nolgóp kwata.

⁴⁸ Olgabi Yesu tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, “Inzan kari olom morroal tonarre nótó nómá apadóda kürü ngidü, enta igósa, wa kürü morroal tonarre apadóda. Ó kürü morroal tonarre nótó nómá apadóda, wa ta Godón morroal tonarre apadóda, kürü nótó zirrkapónórr. Ini amkoman pokoa, zitülkus karian nótóke yabü aodó, God wirrian oya angunda.”

*Yesun Umulbain Olmalpükü Koke Nótó Bóka Bamgünda,
Wa Ibükama*
(Mak 9:38-40)

⁴⁹ Zon bóktanórr Yesuka wagó, “Wirri Pam, ki darrü pam eserre kolae samu amande pamkolpamdgabi marü ngidü. Ki oya piküp ainüm kain kwarilürr, zitülkus wa minkü kokea.”

⁵⁰ A Yesu ma ibü nilóp wagó, “E oya piküp ain-gu, zitülkus yabüka koke nótó bóka bamgünda, wa igósidi yabüne.”

[Samarria] Basirr Pamkolpama Bangónóp Yesun Apadóm

⁵¹ Yesun kwitudü kasil ngürrazan ngorram bain yarilürr, Yesun ama gyagüpbarr yarilürr Zerrusalem wirri basirrdü tótókóm.

⁵² Da wa bóktan bamtül pam zirrnápónóp singül kwata. Ene pama we ogobórr darrü basirrdü, Samarria prrobins kugupidü, elklaza tómbapónóm Yesunkü.

⁵³ A pamkolpam ene basirrdü koke kwarilürr Yesun tóba umulbain olmalpükü morroal tonarre apadóm, zitulkus i Zerrusalem ki bórrgrrotórre.[‡]

⁵⁴ Zeims akó Zon igó noma ngakarri wagó, Yesun ini pamkolpama morroal tonarre koke ipüdóp, da bóka itarri wagó, "Lod, ia marü ubia, ki kubó Godón imtini ur zirrapónom kwitudügab ibü almitüm?"

⁵⁵ A Yesu ma tübyalüngürr, da ibü nagórr.

⁵⁶ Olgabi ma i akó darrü basirrdü ogobórr.

Ma Ngibürr Kla Eloko Yesun Mamoanóm

(Metyu 8:19-22)

⁵⁷ I kwatódó iazan tótók kwarilürr, darrü pama Yesunbóka wagó, "Ka sab marüka akyalo, enana ma nega wamlo."

⁵⁸ Yesu ma oyaka bóktanórr wagó, "Poksab[§] tibiób ngyaben kugupi asiko akó kwitüm pöyaeb müótako. A Pamkolpamab Oloman ma darrü ut bwób babula, ka kólba singül ne ingrino ngón ngagónom."

⁵⁹ Olgabi Yesu akó darrü pamdó bóktanórr wagó, "Kürüka tókyá!" A ene pama ma Yesuka igó bóktanórr wagó, "Lod, ma kürü ngaen-gógópan ok kyó basirrdü alkomólóm kólba ab gapókdó angrinüm."

⁶⁰ Yesu ma oya igó yalórr wagó, "Büdül nidipako tibiób büdül ki balüngnüm.* A mató, ma wam a pamkolpamdó ayolónke ene morroal bóktan Godón Kingzan Balngomólankwata."

⁶¹ Akó darrü pama bóktanórr Yesuka wagó, "Lod, ka sab marüka akyalo, a ngaensingülan ka kya kólba müót kolpam yawal bokyánom wamón."

⁶² Yesu ma oya igó yalórr wagó, "Darrü pama ne kesu angónde kakota noma yazile,[†] wa ngarkwatódó zaget pam kokea Godón Kingzan Balngomólankü."

10

Yesu 72 Umlbain Olmal Zirrnapónóp

[‡] 9:53 Zu pamkolpama amkoman igó angun kwarilürr wa, Zerrusalem wata ene bwób yarilürr Godón ótókóm, a Samaria pamkolpama amkoman ama igó angun kwarilürr wa, Gerrizim Podo ene bwób yarilürr Godón [ótókóm].

[§] 9:54 2 King 1:9-16 [†] 9:58 Poks narr umezan klama. Mórrke-mórrke mórdoga: fox. Ma dandang ngakanke atang opor Metyu 8:20. ^{*} 9:60 Ini bóktanan küp mórdoga: Samuan ngarkwatódó büdül nidipako ki balüngam büban ngarkwatódó nidi narrbarinóp. [†] 9:62 Ene tonarrdó, Zu pama noma kesu angón kwarilürr, i dümdüm ogoble. Darrü pama ne kakota noma yazile, wa gaodó koke yarilürr dümdüm tótókóm. Ini alap-alap bóktana. Oya küp mórdoga: Darrü pama ne tóba kakota ngyabendó noma yazile, wa ngarkwatódó kokea Godón zaget tómbapónom.

¹ We kakóm, Yesu ngibürr 72 pam ilianórr, akó tómbapón yarilürr ibü zirrbapónóm. I sab oya singül kwata ogobe ninis, blaman wirri basirr akó bwóbdüma wa ne tótókóm bóktan tólbæl yarilürr.

² I solkwat ogobórr, a Yesu ngaen-gógópan ibüka bóktanórr wagó, "Abül ta kari kokea, a zaget pam ma abün kokeako ene alo kla abülüm.* We ngarkwatódó, e Lodka tóre kwarilün, abül zitülkus olom nótóke, akó oya imtinamke zaget kolpam zirrbapónóm alo kla abülüm.

³ Ogob! Ka yabü zirrbapóndóla [sip] kupozan wirri nurr ume† ngorodó.

⁴ Yenkü paos, angasangap angón alóp, akó ngibürr wapórdó bamel kla amarrugu. Kwatódó bólean-gu pamkol-pamdó ikiküm.

⁵ E darrü oloman müötüdü néma barrbuno, ngaen-gógópan bóktónamke magó: 'Paud asi ki yarilün ini müötüdü!'

⁶ Paud olom ne ola néma yarile, yabü paud oyaka yarile; koke ne néma, ene pauda yabüka tolkomóle.

⁷ Ene dadan müötüdü bamilke, akó alo a anón, i yabü ia klame ngabyón kwarile. Zitülkus módóga, zaget pam man dümdüm asine tóba darrem kla azebóm ibükagab, nibiób tangbamtinda. Abün-abün müötüdüma ngyabenkü tótókgu darrpan basirrdü.

⁸ E darrü wirri basirrdü néma barrbülo, da pamkolpama yabü morroal tonarre néma yazebrre, ololónke i yabünkü ia alo tübarrmüle.

⁹ Dólóng nyólamke ola azid pamkolpam nidipako, akó nüzazilamke magó, 'Godón Kingzan Balngomóla yabü minggüpanandó kuri tübine.'

¹⁰ A e darrü wirri basirrdü néma barrbuno akó ene pamkolpama yabü morroal tonarre koke néma yazebrre, wirri kwatódó ogobke, da ini poko bóktónamke magó,

¹¹ 'Yabü basirran ne buruko kibü wapórdó ki ae bargondakla yabü amtyanóm yabü kolae asiko.‡ A e ma umul kwarilo ini poko: Godón Kingzan Balngomóla minggüpanandó kuri tübine!'

¹² Ka yabü igó byaldóla, Godón Kot Ngürrdü wa sab Sodom§ wirri basirr pamkolpam kolaeán darrem nékyerre. A wa ma ene basirr pamkolpam sab tai wirrian kolaeán

* **10:2** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 9:37 ngakanke. **10:2** Metyu 9:37-38

† **10:3** *wirri nurr ume*, Mórrke-mórrke módóga: *wolves*. **10:3** Metyu 10:16

‡ **10:7** 1 Korrint 9:14; 1 Timoti 5:18 § **10:11** Ini bóktanán küp módóga: *yabü /kolaeán darrem/ sab asi yarile*. **10:11** Luk 9:5; Apostolab Tórrmen 13:51

§ **10:12** *Sodom*: Ma müsirrga ain bóktan Metyu 10:15 ngakanke.

darrem nókyerre.

*Amkoman Bangun-koke Wirri Basirr
(Metyu 11:20-24)*

13 "Sab Godón ngürsila tame marüka, Korrazin wirri basirr! Akó sab Godón ngürsila tame marüka, Betsaeda wirri basirr! Ka Taerr akó Saedon wirri basirr nisdü* ene [arüng tonarr] ne nóma ki tómbapóla, ka yabüka ne arüng tonarr tómbapólorró, ene pamkolpama gyaur mórrkenyórr ngaen ki bamelórre akó urtót buru ki olokól tibiób singüldü, Godka okaka azazinüm wagó, i tibiób kolae tonarrdógbabi kuri tübyalüngörre.

14 Godón Kot ngürrdü wa sab Taerr akó Saedon wirri basirr pamkolpam kolaean darrem nókyerre. A wa ma sab yabü, Korrazin akó Betsaeda, tai wirrian kolaean darrem tókyerre.

15 Akó mató, Kaperrna-um wirri basirr, ma ia igó gyagüpítótókdola, God sab marü kwitüdü mómngyele? Kokean! Ma sab bangrino tüpdü, büdülab bwóbdü!"†

16 Olgabi Yesu tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, "Yabü bóktan ne oloma arrkrruda, enta igósa, wa kürü bóktan arrkrruda. Akó yabü nótó alzizi amanda, enta igósa, wa kürü alzizi amanikda. Akó kürü nótó alzizi amanikda, enta igósa, wa Godón alzizi amanikda, kürü nótó zirrkapónórr."

Yesun bóktan kakóm, wa ene 72 umulbain olmal we zirrnaponóp.

Ene 72 Umlubain Olmala Bagürwómi Tóbakonórr

17 Ngibürr tonarr kakóm, ene 72 umulbain olmala tóbakonórr Yesuka tibiób agóltagoldógbabi, da i kari bagürwóm koke kwarilürr. I bóktónóp oyaka wagó, "Lod, enana kolae samua ta kibü bóktan amorran kwarilürr, ki arüng bóktan nóma nüliónónóp marü ngidü!"

18 Da Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka satani eserró kwitümgab büsai aupdi, wamaka aon warri zyóna büsai-büsai aupda pülpüldügabi.

19 Tübarrkrru! Ka yabü balngomól arüng ngaen nókyenarre büdül tarük gwar a walipwalip bailüm akó satanian arüng [ut-ut ainüm]. Darrü kla babula yabü azid akyanóm.

* **10:12** Bwób Zitü 19:24-28; Metyu 10:15; 11:24 * **10:13** Taerr akó Saedon pamkolpam kolae tonarr akó Godónbóka umul-kók pamkolpam kwarilürr.

10:13 Aesaya 23:1-18; Izikel 26:1-28:26; Zo-el 3:4-8; Eimos 1:9-10; Zekarraea 9:2-4 † **10:15** büdülab bwób, Grrik bóktane módoga: *Hades*.

10:15 Aesaya 14:13-15 **10:16** Metyu 10:40; Mak 9:37; Luk 9:48; Zon 13:20 **10:19** Wórr Peba 91:13

²⁰ E bagürwómdakla, zitülkus kolae samua ta yabü bóktan amorrandako. E ma bagürwómgu ene zitülkusdü, a e barre we pokodó bagürwóm kwarilo, God yabü ngi kwitudü ngaen wibalómórr tóba pebadó.”

Yesu Tóba Ab Yagürürr

(Metyu 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ene tonarrdó, Godón Samua oya bübzan gwarran yarilürr bagürwómpükü, Yesu Godka bóktanórr wagó, “Ka marü agürdóla, kürü Ab, tüp a pülpulan Lod, zitülkus ma ini elklazab‡ amkoman küp iniknürrü [wirri gyagüpítótók] akó wirri susumüri pamdógabi, da errkya ma popa kol-pamdó kuri okaka sizazina, marü kari olmalzan nidi amkoman angundako. Amkoman, kürü Ab, ma tónggapórró ini kwata, zitülkus marü wirri ubi inzanóm yarilürr.”

²² Yesu akó pamkolpamdo we bóktanórr wagó, “Blaman kla kürü Aba kuri külionürr. Darrü olom umul-kóka, Godón olom ia oloma. Wata Ab umul tebea. Akó darrü olom umulkóka Ab ia oloma. Wata oya Olom umul tebea, akó wa nibiób aleanda tóba Ab okaka amzazilüm.”

²³ Olgabi Yesu tóba umulbain olmaldó byalüngürr, da ibüka we bünyón bóktanórr wagó, “Bagürwóm idipako, nidi basendako e ne elklaza basendakla!

²⁴ Zitülkus módoga, ka yabü igó byaldóla, abün prropet akó king ngaen ubi kwarilürr asenóm, e errkya ne kla basendakla kürü tómbapónde, da i kokean esenóp. Akó ibü ubi ta arrkrrum yarilürr, e ne poko arrkrrudakla, da i kokean barrkrrurr.”

Morroal /Samarria/ Paman Alap-alap Bóktan

²⁵ Da módoga, darrü Zu pamkolpamab gida umulbain pama zamngólórr, da Yesun apókóm darrü amtin bóktan poko imtinürr wagó, “Umulbain Pam, ka ia kaino [ngarkwat-koke] arról apadóm?”

²⁶ A Yesu ma darrem oya igó imtinürr wagó, “Mosesón gidadó inikwata ia wialómórróna? Ma ia amzyatdóla?”

²⁷ Wa Yesuka bóktan yalkomólórr wagó, “‘Marü [moboküpü] ubi] asi ki yarilün Lodka, marü God, moba dudu moboküpi, dudu samu-i, dudu arüngi, akó dudu gyagüpítótóke’, akó ‘Marü moboküpü ubi moba minggüpanandó ne olome§ inzan ki yarilün, marü moboküpü ubi mobakazane.’”

‡ **10:21** ini elklaza we poko apónda, Yesu ne poko apón yarile singül kwata.

10:22 Zon 3:35; 10:15 § **10:27** minggüpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amorrandóla. **10:27** Lebitikus 19:18; Duterronomi 6:5

²⁸ Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Ma bóktan dümdüman salkomóla. Ini bóktan mamoan namülünke, da ma sab ngarkwat-koke arróldó ngyabelo."

²⁹ A ene gida umulbain pama kwat amkün yarilürr tóba bagom. Da móðoga, wa akó Yesun imtinürr wagó, "Kürü minggüpanan olom ia nótóke?"

³⁰ Yesu darrem bóktan yalkomólórr wagó, "Darrü ngürr darrü pama Zerrusalem wirri basirrdügabi abilürr ama Zerriko wirri basirrdü wamlórr. Wazan wamlórr, ngibürr gazirr-gazirr gómló pama ugón simigóp. I oya mórrkenyórr akó elklaza blaman imtinóp, emkólóp kókó büdül kari poko. Tib ae ogobórr.

³¹ Igó pokoa tómbapónórr, darrü prrista tamlórr ene dadan kwaterana. Wa ene pam nómá esenórr, wa kwaterana bórrgrratórr kwater dakla kabéana.

³² Dadan ngarkwatódó, Libae* zitül pama tamlórr dadan pokodó. Wa ene pam nómá esenórr, wa kwaterana bórrgrratórr kwater dakla kabéana.

³³ Ta asi, darrü Samaria pama† ene kwateranazan wamlórr, wa ene pokodó tamórr ene pam ne yarilürr. Wa nómá esenórr, wa oyaka kari gyaur koke yarilürr.

³⁴ Móðoga, wa wamórr kókó oyaka, oel akó waen ekanórr oya gülüngdü akó mórrkenyórr syórri twóp amelórr kókó tai. Da wa ene pam ipadórr, tóba [donkidü] igasilürr, da we idódürr manie ngyaben amil müötüdü, da we ngakan yarilürr darrpan ngürrüm.

³⁵ Darrü ngürr ene Samaria pama nis silba mani küp‡ nurruanórr, da ene manie ngyaben amil müót ngakan pam ekyanórr. Wa bóktanórr oyaka wagó, 'Gyaurka, ini pam tai ngakalonke. Akó darrem ne barrkyanan nómá yarile ini tumum, ka marü sab barre ugón kókyeno ka nómá tolkomolo.'

³⁶ Olgabi Yesu ene Mosesón gida umulbain pam imtinürr wagó, "Ma ia gyagüpi tótókdóla? Ini äud pamdögabi, morroal minggüpanan olom ia nótó yaril ene gazirr-gazirr gómló pama amkarrón olomdó?"

³⁷ Ene pama bóktan yalkomólórr wagó, "Gyaur nótó ipadórr oyaka."

* **10:28** Lebitikus 18:5 * **10:32** Libae darrü zitül yarilürr Isrraelóm. Ene zitülan pam [Godón Gyabi Müötüdü] zaget zitül kwarilürr. Ibü zaget we kla koralórr: Godón Gyabi Müötüdü zaget elklaza ngabkan akó [altadó] ne kla amsel koralórr. † **10:33** Samaria pam: Samaria pamkolpam Zu pamkolpamab gómdamal-koke kwarilürr, we ngarkwatódó i tibiób koke igósidi tangbamtin kwarilürr. ‡ **10:35** silba mani küp, Grrik bóktane ma inzan angrirruna: denarii. Ene tonarr, darrpan zaget pama nis ngürr nómá zaget yarile, wa nis denarii nüpuđe.

Olgabi Yesu oya yalórr wagó, “Ma wam, da dadanzan kainke.”

Marrta akó Merri

³⁸ Yesu tóba umulbain olmalpükü Zerrusalemzan wamlórr, da kwat-kwat darrü basirrdü tübzilürr. Ola darrü kol warilürr, ngi Marrta, da wa Yesun ngisaunürr tóba müötüdü.

³⁹ Marrtan zoret asi warilürr, ngi Merri, Lodón wapór minggúpanandó nótó mórran warilürr oya umulbain bóktan arrkrrum.

⁴⁰ A Marrta ma gyakolae warilürr, zitulkus oya abün zaget akó elklaza koralórr tómbapónóm. Marrta natókórr a oyabóka wagó, “Lod, ia ini morroala marüka, kürü zoreta kürü inzan amgatóm blaman ini zaget tómbapónóm kólbe püóran? Wyal kürü tangamtinüm!”

⁴¹ Da Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, “Marrta, Marrta, ma kari gyakolae kokela abün elklazabkwata.

⁴² A wata darrpan kla asine tónggapónóm. Merri wa ene dümdüm kla kuri ipüde, da kubó koke ipüdörre oyakagab.”

11

Tóreankwata Umulbain Bóktan (Metyu 6:9-13; 7:7-11)

¹ Darrpan ngürr Yesu darrü pokodó tóre yarilürr. Oya tóre akoa nóma blakónórr, da oya darrü umulbain oloma bóktanórr oyaka wagó, “Lod, ma kibü umul tinünüm Godka tóre bako iada, wata Zon [Baptæs Bain] Pam tóba umulbain olmalzan umul ninóp.”

² Olgabi Yesu bóktanórr ibüka wagó, “E Godka nóma tóre kwarilo, igó ekolamke magó,

“Ba,

marü ngi gyabiana; pamkolpama marü ngi ki [ótók] kwarilün.

Marü Kingzan Balngomóla ugó ki tam.

³ Kibü darrpan-darrpan ngürrzan alo kla alión namülün.

⁴ Ma kibü kolae tonarr torrgonónóm, zitulkus kibüka kolae tonarr nidi tómbapondako, ki ta ibü kolae tonarr barrgondakla.

Akó kibü balngomólgu kolae tonarr tómbapónóm.’”

⁵ Olgabi Yesu bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, “Darrüpa yabükagabi kubó aprrapórr wame kamadan müötüdü irrüb zokrrok, da kubó bóktóne wagó, ‘Kürü gódam, gyaurka, kya kürü aüd brred mató külüó, darrem ka sab marü mókyeno solkwat.

6 Zitülkus kürü darrü góðama aibwóbdügabi tübzile, da wa kankü aega, ó kürü ta bumat kla babula oya akyanóm.'

7 Olgabi ene müót kugupidü góðama kubó bóktan salkomóle wagó, 'Ma kürü müp akyan-gu! Mamtae murausürrüna, ó ka ta kólba olmalpükü ut bwóbdümla. Ka bupadóm gaoandó kokela marü darrü kla akyanóm.'

8 Ka yabü igó byaldóla. Solodó, wa kubó bupude, ene pam alo kla ekyene oya ubi ngarkwatódó, a ene igó pokodógabi koke, igó zitülkus wa oya góðame, a zitülkus wa mengre tangbamtinüm batoda.

9 Da ka yabü igó byaldóla, yatolam Godón, da yabü sab nókyerre. Yamkülam, da e sab esenane. Mamtae alkólam, da God sab yabünkü tapakue.

10 Zitülkus móðóga, nótó nóma yatole, sab ipüde. Nótó nóma yamküle, sab esene. Akó mamtae nótó nóma alkóle, God sab tapakue oyankü.

11 Ia yabü aodó igó ab asine, tóba oloma ne wapim nóma bato-e, ia wa kubó büdülngal ekyene?

12 Ó wa ne oya póyae urgupüm nóma yato-e, wa ia kubó oya walipwalip ekyene? Koke!

13 Enana e kolae tonarr pamkolpamakla, a e ma umulakla yabiób olmal morroal elklaza gail. Da amkoman, yabü kwitüm Aba sab igósidi tóba Samu nókyerre, oya nidi atodako!"

*Yesu akó Be-elzebul
(Metyu 12:22-30; Mak 3:20-27)*

14 Darrü tonarrdó, Yesu kolae samu amanikürr darrü pamdógabi, oya bóktan-gum nótó elealórr. Ene kolae samua ene bóktan-koke pam nóma amgatórr, ene pama bóktanóm bainürr. Pamkolpam ola nidi koralórr gübarirr aengóp.

15 A ngibürr pamkolpama ma Yesunkwata igó bóktanónóp wagó, "Be-elzebul,* kolae samuab singüldü pam nótóke, oya ene arüng wató akyanda kolae samu amanóm."

16 Ngibürr pamkolpama oya apókóm yangónónóp, da imtínónóp darrü kwitümgab [wirri tulmil] tónggapónóm igó pokó amtyanóm wagó, oya arüng amkoman Godkagabia.

17 Yesu ibü gyagüpítótók umul bainürr, da wa ibüka we bóktanórr wagó, "Darrü kingan balngomól bwób pamkolpama tibiób nóma bürrgrütörre tibióbka bóka bamgünüm, ibü bwóba sab kolae baine. Akó darrpan

* 11:15 *Be-elzebul* satanian darrü ngia.
Metyu 12:38; 16:1; Mak 8:11

müötüdü pamkolpama tibiób nómá bürrgrrütörre, i sab myamem dabyórrün koke kwarile.

¹⁸ Da ene ta inzana, satani akó tóba kolae samua ne tibiób nómá bürrgrrütörre, da oya balngomóla sab myamem koke zamngóle. Ka ini poko bóktandóla, zitulkus e igó bóktandakla wagó, ka kolae samu Be-elzebulün arüngi amandóla.

¹⁹ A ka kolae samu ne Be-elzebulün arüngi nómá amandóla, da yabüka nidi atandako, i ma kolae samu noan arüngi amandako? Ini zitulkusdü i sab yabü igó zaz nirre wagó, e obaedakla e nómá bóktandakla wagó, ka kolae samu Be-elzebulün arüngi amandóla.

²⁰ A ka wa kolae samu Godón tang pyómi amandóla. Akó ini klama igó poko okaka amzazilda wagó, Godón Kingzan Balngomóla yabüka kuri tame.

²¹ "Darrü arüng pam abün gazirr elklazapükü nómada akó tóba müót nómá ngakanda, oya elklaza kubó zid kwarile.

²² A kubó ma darrü arüngan pama gazirrüm nómá sisingül akyene, akó oya nómá [ut-ut ine], olgabi ene wirri arüngan pama ene gazirr elklaza kubó imtine, wa ne klamdó ngambangólda. Da kubó ene wirri arüngan pama arrgrrüte kamdalpükü ene arüng paman elklaza.[†]

²³ "Kankü koke nótóke, wa kürükä bóka bamgünda. Akó kankü pamkolpam koke nótó dakasuda, wa arngenda.[‡]

Kolae Samua Nómá Alkomólda (Metyu 12:43-45)

²⁴ "Kolae samua nómá burruanda pamdógab, wa agóltagoldase nae-koke bwóbdüma, ngón ngagón bwób byamkünkü. Wa darrü koke nómá asenda, wa tóbaka bóktanda wagó, 'Ka ma alkomóldóla ka ne müót am-gatórró.'

²⁵ Wa nómá abzilda ene müötüdü, wa morroal pabzau-rrün akó ngarkwatódó asenda.

²⁶ Wa tótókda, da ngibürr 7 amkoman kolaeen samu we amarruda. I blamana ene müötüdü we barrbündako ola ngyabenóm. Da ene tonarrdó ene pam ugón ma tai kolaeen pokodóma ngaensingülan pokodógabi."

Amkoman Bagürwómdü Nidipko

²⁷ Yesun ini pokozan bóktan yarilürr, darrü kola wirri pamkolpamab ngorodógab ugón tórrgóganórr wagó,

[†] 11:22 Ini alap-alap bóktana. Oya küp módoga: arüng pam satanie, wirri arüngan pam ma Yesu-e. Yesu satani ngaen ut-ut yónürr, da oya arüng kolae samu amanóm satanidügab koke tótókda, a Godkagabi tótókda. [‡] 11:23 Yesu pamkolpam Godka amarrubóka ikikda. 11:23 Mak 9:40

"Bagürwómdü we aipo marü nótó mulngumilürr akó ngómdü nótó müngrinürr!"

²⁸ A Yesu ma bóktan yalkomólórr wagó, "Taiwan bagürwóm idipako, Godón bóktan nidi arrkrrudako akó tórrmendó nidi arrbündako!"

*Pamkolpama Yesun Wirri Tulmilüm Yatop
(Metyu 12:38-42)*

²⁹ Pamkolpamab ngoroa oyakazan kwób tóbazelórr, Yesu bóktanórr wagó, "Ini lüolan pamkolpam kolaeanako. Zitulkus módoga, i kürü wirri tulmilüm atodako. A ibünkü darrü wirri tulmil tónggapórrón koke yarile, wata prropet Zonakazan ne wirri tulmila tómbapónórr.

³⁰ Zonaka ne klama tómbapónórr, ene igó wirri tulmil yarilürr Ninebe wirri basirr pamkolpama amzyatóm wagó, oya God zirrsapónórr. Da darrpan ngarkwatódó, kürüka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab ne klama tómbapóne, ene igó wirri tulmil yarile ini lüolan pamkolpama amzyatóm wagó, kürü God zirrkapónórr. §

³¹ Ngaen, Syiba kwina* aibwóbdügabi katókórr king Solomonón [wirri gyagüpitótók] bóktan arrkrrum. Da Godón Kot Ngürrdü, ene kola sab igósidi Godón obzek kwata zamngóle ini lüolan pamkolpampükü, da sab ibü kolae tonarr wató pupainirre. Tübarrkrru, Solomonagabi darrü wirri ngi pam aini asine! E ia kürü wirri gyagüpitótók bóktan amkoman koke iade angundakla, Syiba kwinazan Solomonón wirri gyagüpitótók bóktan amkoman yangunuurr?

³² Ngaen, Zonan nóma arrkrruóp Godón bóktan amgolde, Ninebe basirr pamkolpama Godka tübyalüngóp tibiób kolae tonarrdógabi. Da Godón Kot Ngürrdü, i sab igósidi Godón obzek kwata bórrónge ini lüolan pamkolpampükü, da sab ibü kolae tonarr idi pupainirre. Tübarrkrru, Zonakagabi darrü wirri ngi pam aini asine! E Godka byalüngüm koke iadeakla Ninebe basirr pamkolpamzan?

*Ilküp Büban Zyón Klama
(Metyu 5:15; 6:22-23)*

§ **11:30** Abün Godón Buksóka wirri umul pama gyagüpi tótókdako ene wirri tulmian küp módoga: Zona äud ngürrüm wapian dupidü ngyabelórr. Dadan ngarkwatódó Yesu ta sab gapókdó äud ngürrüm yarile. Ngibürra gyagüpi tótókdako ene tulmian küp módoga: Zona amgol yarilürr Ninebe pamkolpamdó. Dadan ngarkwatódó Yesu amgol yarilürr Zu pamkolpamdó.

11:30 Zona 3:4 * **11:31** Syiba kwin wa Syiba kantrri ngakan warilürr, errkyä Arrabia nege. Wa Zu kol koke warilürr. **11:31** 1 King 10:1-10; 2 Krronikol 9:1-12 **11:32** Zona 3:5

³³ "Darrü oloma zyón kla nómá setene, wa koke inike ó wa alóp lorodó koke ingrine. A wa kumngyindü emngyele, da pamkolpama kubó zyón eserre, i müótan kugupidü nómá barrbüne.

³⁴ Marü ilküp büban zyón klame. Marü ilküp ziz nómadamli, marü dudu büb ugón wirri zyóndüma; a i tümün nómadamli, marü büb wata blaman tümündüma.

³⁵ Da ma tai ngaka, marüka ne zyóne wata amkoman zyón ki yarilün a tümün koke.

³⁶ Da módogá, marü dudu büb ne zyóndü nómá yarile, ó darrü poko ne tümündü babul nómada, sab blaman zyóna gwarrarrón yarile, wamaka marü zyón klama warri mapóne."

Yesu Parrisi akó Mosesón Gida Umulbain Pamab Kolae Tonarr Pupo Ninóp

(Metyu 23:1-36; Mak 12:38-40)

³⁷ Yesu bóktan nómá elakónórr, darrü Parrisia oya we ngyaunürr wankü alom; da wa wamórr, müótüdü bangrinürr, da nólgope banomólórr alom.

³⁸ Ene Parrisia arrkürrürr wa nómá esenórr igó wa, Yesu ta tang koke bagule alom, Zu pamkolpamab bókam tumtum ngarkwatódó.

³⁹ Da Lod oyaka we bóktanórr wagó, "E Parrisia kap a kübül wata tumum poko bagul umulakla, a kugupidü e kari kolae is kokeakla! Akó yabü ubi wata abün elklaza do bainüma!

⁴⁰ E gonggo pamakla! Büb tumum sopae nótó tónggapónórr, wa auma büb kugupi ta ia wató koke tónggapónórr?

⁴¹ A kübül kugupidü ne klamko, e elklaza-koke pamkolpam nülinam, da módogá, blaman kla [tóman-koke] kwarile yabünkü Godón ilküpü.

⁴² "E ne Parrisiakla, sab Godón ngürsila tame yabüka! Zitülkus módogá, e [wantent] yabiób didiburr alo misan ngitan klamdógabi[†] enan alióndakla Godón. A e pamkolpam dümdüm tonarre koke bangóndakla akó yabü [moboküpü ubi] Godka babula. A e ma pamkolpam dümdüm tonarre ki bangón kwarila akó yabü moboküpü ubi Godka ki kwarile, ezan wantent alióndakla.

⁴³ "E ne Parrisiakla, sab Godón ngürsila tame yabüka! Zitülkus módogá, yabü ta ene wirri ubi pokoa wirri pamab mórran pokodó mórranóm mibü kwóbbazen müótüdü.

11:33 Metyu 5:15; Mak 4:21; Luk 8:16 [†] **11:42** misan ngitan kla: Yesu ini alo misan ngitan klambóka apón yarilürr: mint akó rue akó ngibürr elklaza.

Akó yabü ta inzan wirri ubi pokoa, pamkolpama yabü morroal ngürr bóktan nüliónorrre pul basirrdü.

⁴⁴ Sab Godón ngürsila tame yabüka! Zitulkus módoga, e wamaka gapókakla, pamkolpama koke ne kla basendako. Akó i ene gapók kwitana agóltagóldako, umul kókme igó, büdül muru aegako.”[‡]

⁴⁵ Darrü Mosesón gida umulbain pama bóktan yalkomólórr wagó, “Umulbain Pam, ma ini poko nóma bóktandóla, ma ta kibü samupükü akrrandóla!”

⁴⁶ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, “E ne Mosesón gida umulbain pamakla, sab Godón ngürsila tame yabüka! Zitulkus módoga, e pamkolpam abün müp alióndakla abün gida tómbapónde ibü mamoonóm, i nabe amarrum ne kla kaindako.[§] A e ma yabiób tang pyóm kubó kokean ingrinane ene müp kwit ainüm.

⁴⁷ Sab Godón ngürsila tame yabüka! Zitulkus módoga, e prropetab gapók tómbapóndakla morroal obzeksyók bapónóm, prropet ngaen ne gapókdó urrbulürr - yabü abalbobatala nibiób okrralórr büdülümpükü.

⁴⁸ Da ini poko tómbapónde, e igó poko okaka azazindakla wagó, e ubi baindakla yabü abalbobatala ne poko tómbapónóp: i prropet okrralórr, da e ibü gapók tómbapóndakla!

⁴⁹ Ini zitulkusdü God tóba wirri gyagüpítótóke igó bóktanórr wagó, ‘Ka sab ibüka prropet akó [apostol] zirrnapónónómo; i ngibürr sab okrrale büdülümpükü akó ngibürr sab wirri müp nüliónorrre.’

⁵⁰ Da ini lüolan pamkolpama sab müp idi ipüdörre prropetab óea ne tópkánónóp, ngaen tüpan zitüldügab,

⁵¹ tai Eibolón óedögab, kókó Zekarraean óea ne tópkánórr, [alta] akó [Gyabi Bwób], ibü aodó. Amkoman, ka yabü igó byaldóla, ini lüolan pamkolpama sab blaman müp idi ipüdörre!

⁵² “E ne Mosesón gida umulbain pamakla, sab Godón ngürsila tame yabüka! Zitulkus módoga, e kwat murrausnarre Godónbóka umul bainüm. E yaib ene kwat

[‡] **11:44** Gapókdóma büdül murua abundako. Mosesón gida-a igó bóktanórr wagó, Zu pamkolpama darrü kla koke ki yamurre, büdül muru ne klama amurr yarilürr (Bótang Peba 19:16). Ene klama ibü tómanpükü nirre Godón ilküpdü. I asen-koke gapók kwitana nóma ki agóltagól kwarilürr, i ene kla ki amurr kwarilürr umul-kókme. Dadan ngarkwatódó, Zu pamkolpama Parrisidügabi tikó apad kwarilürr, umul-kókme i kolae kwarilürr auma büb kugupidü.

[§] **11:46** Ma müsirrga ain bóktan 11:52 ngakanke. **11:51** Bwób Zitü 4:8; 2 Krronikol 24:20-21

koke mamoan kwarilnürřü akó ene pamkolpam, ene kwat mamoanóm nidi kain kwarilürr, e ibü nürrmatnarre!**

⁵³ Yesu ene poko nóma amgatórr, ene tonarrdógab Mosesón gida umulbain pam akó Parrisia oyaka ngürsilpükü bóka bamgünüm bainóp akó oya abün elklazabkwata amtinüm we bainóp.

⁵⁴ I akyan kwarilürr oya amiögüm oya bóktandógabi.

12

Bóktan, Tórrmen Tulmil, ó Aumana Gyagüpítótók Wata Darrpan Pokodó Bórrmamólórrón Kwarile

(Metyu 10:26-27)

¹ Ene dadan tonarr, abün taosan pamkolpama tóbazenórr. I auma tumum tibiób byól kwarilürr, darrü kan poko babul yarilürr. Yesu ngaensingülan tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, "E umul-umul kwarilün Parrisiab istabkwata: ibü bóktan a tórrmen tulmil wa morroalako. A ibü aumana gyagüpítótók darrpan pokodó koke bórrmamoldako.*

² Blaman ngablaorrón ne elklazako errkya, sab ma ngabratórrón kwarile, ó blaman barrón ne elklazako, sab amarrón kwarile panzedó.

³ Da módóga, e ne poko zwapónórró tübündü, sab barrkrrue ngürr zyöndü. Akó e müótan kugupidü bünyón ne poko zwapónórró, sab mórrkakakdógabi amgolnórre.†

Mi Wata Godón Gum Koralo, Pamdó Koke
(Metyu 10:28-31)

⁴ "Kürü gómdamal, ka yabü igó byaldóla, e ibükagab gumgu, büb nidi amkaldako. A ene solkwat, i gaodó kokeako darrü kla tónggapónóm.‡

⁵ A ka ma yabü nómtyenónómo e noa gum koralo. E oya gum koralo, büb amkal kakóm, balngomól arüng noane yabü [metat bólmyan urdü] amanóm. Amkoman, ka yabü igó byaldóla, e oya gum koralo!

⁶ "Ia pamkolpama kubó 5 kari pónyaepókal§ nis kari mani küpi koke bumigrre? A Godkagab darrpana koke bamrukda, a wa ma ibü blaman gyagüpi amanda.

* **11:52** Mosesón gida umulbain pama pamkolpam abün kari-kari gida bóktan poko nüliónónóp. Olgabi nabe yarilürr Godónbóka umul bainüm. * **12:1** Yesu ini Parrisia tonarr istbóka ngibrialórr, zitulkus ibü ini kolae tonarra gwarran yarilürr, istazan gwarranda dudu plaoadó. † **12:3** mórrkakakdógabi amgol: Yesun ngyaben tonarrdó, Isrrael kantrridü, müót tab taptap mórrkakak kwarilürr. Umul-umulan ngibtan bóktan müót mórrkakakdógabi amgolnóp, elklaza bumiág bwób kabedó. ‡ **12:4** Yesu paman samubóka apón yarilürr.

§ **12:6** kari pónyaepókal, Mórrke-mórrke mórdóga: sparrow.

⁷ Anda, yabü órrngóen ta blaman bótangórrónako. God blaman kla umula yabükwata. E gumgu, zitulkus e Godón ilküpüdú wirrianakla abün kari póyaepókaldógab!

Yesun Alpin-gu Pamab Obzek Kwata

(Metyu 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Ka yabü igó byaldóla, tóba pamkolpamab obzek kwata nótó nóma pupo baile igó, ‘Ka Yesunla,’ ka Pamkolpamab Olom nótókla, ta sab oya dadanzan pupaino Godón anerruab obzek kwata igó, ‘Wa kürüne.’

⁹ A kürü nótó nóma kalpine pamkolpamab obzek kwata, ka ta sab oya yalpino Godón anerruab obzek kwata.

¹⁰ “Akó blamana ne kolae bóktan, kürü Pamkolpamab Olom nótókla, nidi kókyerre, God sab ene kolae tonarr norrgorre. A kolae poko nótó bóktanda Godón Samuankwata, God sab oya ene kolae tonarr koke arrgone.

¹¹ “I sab yabü kotódó nóma imarrunórre [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] ó bwób singüldü pam ó wirri ngi pamab obzek kwata kürübókamde, gyakolaegu e yabiób ia bódlóngane akó e ne poko bóktónane.

¹² Zitulkus módóga, Godón Samua sab yabü umul nirre ene tonarrdó ne poko bóktanóm.”

Alap-alap Bóktan Gonggo Mórrel Pamankwata

¹³ Darrüpa pamkolpamab ngorodógab oyaka we bóktanórr wagó, “Umulbain Pam, gyaurka, kürü naret yal, kibü aba büdüldü ne kla bimgatórr, ene elklaza arrgrratóm.”

¹⁴ Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Gódam, ene kürü nótó küngrine yabü zaz ainüm akó yabü elklaza arrgrratóm?”

¹⁵ Da wa ibüka we bóktanórr wagó, “E umul-umul kwarilün: abün elklaza do bain-gu! Yabü arról ene abün elklazadó kokeako!”

¹⁶ Olgabi wa ibüka alap-alap bóktan we adrratórr wagó, “Mórrel paman tüpa zid tulum bamgünán ngibtanórr.

¹⁷ Da wa tüób gyagüpi wamlórr wagó, ‘Ka dama ia kaino? Kürü kan myamem babula kólba abülan küp arrbünum.’

¹⁸ Da tóbaka we bóktanórr wagó, ‘Ka sab ini poko tónggapono. Ka sab kólba gyagu müót nülgütnünümo, ama wirrian kla balmelo, da sab ma ka ola irrbuno ene [wit] küp akó ngibürr elklaza.

¹⁹ Sab ka kólbaka ugón bóktono kagó, “Kürü abün elklazako, sab abün pail wat yazebe. Kürü zageta kuri blakóne;

ka wata sab enan mórran, alo, anón akó barnginwómdü namulo.”

²⁰ God ma oya we yalórr wagó, ‘Gonggo-e! Errkya ini ne irrübe ka marü arról apaddóla! Da kubó ma marü elklaza nótó yazebe, ma mobankü ne kla gyagu müót bapórró?’

²¹ “Sab inzan pokoa tómbapóne oyaka, tüpan mórrrel elklaza nótó kwób asuda tóbankü, a ma mórrrel pam kokea Godón ilküpdu.”

Gyakolae Bain-gu

(Metyu 6:25-34)

²² Da Yesu tóba umulbain olmaldó we bóktanórr wagó, “Ini zitulkusdü ka yabü igó byaldóla, e yabiób arrólankwata gyakolaegu igó, ‘Ia ka laró elo-o?’ Akó e yabiób bübankwata gyakolaegu igó, ‘Ia ka laró mórrkenyórr bateno?’

²³ Arról wirriana alo klamdógab, akó büb wirriana mórrkenyórrdügab.

²⁴ Kokab ngabkónam: ibü arit akó abül babula. Ibü gyagu müót babulanako, a ibü ma God ngabyónda. E ma kari kla kokeakla póyaedógab!

²⁵ Darrü yabükagab gyakolae nómada elklazam, ia wa gaodóma tóba ngyaben arratóm darrpan abüs küpüm? Koke!

²⁶ Zitulkus e gaodó kokeakla ini karian kla tónggapónóm, e wa dama ngibürr elklazam iade gyakolaedakla?

²⁷ E gyagüpi amónam, kubóla ia dódórr baindako. I kokean zagetódako, akó tibiób mórrkenyórr ta koke barrgüpdko. A ka yabü igó byaldóla, king Solomon abün arrbirrún elklaza pam enan yarilürr, a oya ma morroal mórrkenyórr ta babul kwarilürr ene pulzan.

²⁸ God ene narr twal inzan nóma püti bainda, errkya ne clamko, sab ama urdü amarrón kwarile, da ia wama yabü koke püti nirre? Ó! Wa ta sab yabü morroal püti nirre! E kari-karibóka amkoman bangun pamkolpamakla!

²⁹ “A e wa yabiób gyagüpitótók blaman ola arrbüñ-gu, e sab ne kla ololo akó onolo. Ini clamóm gyakolaegu!

³⁰ Zitulkus módóga, ini blaman tüpan pamkolpam, Godónbóka umul-kók nidipko, ene inzan gyakolaedako ini elklaza azebóm. A yabü Ab ma umula, e ne clamómakla.

³¹ A yabü gyagüpitótók ngaen-gógópan wata Godón Kingzan Balngomóldó kwarile, da wa sab ini ne elklazako enta igósidi yabü nüllirre.

Kwitüm Ne Mórrelse

(Metyu 6:19-21)

³² "Kürü kari [sip] yabül: e gumgu, zitülkus yabü Ab wirri bagürwómdüma yabü balngomólóm Kingzan.

³³ Yabiób elklaza sel ninamke, ene mani ama elklaza-koke is nülinamke. Yabióbkü paos tómbapónamke, sab koke ne klama praka bairre, ó kwitüm e sab mórrrel bapólamke, koke ne klama blakórre, sab górmol pama minggüpanan koke ne tame ó pua koke ne kolae nirre.

³⁴ Zitülkus módóga, marü mórrrel nólamicse, marü moboküp wa ta ola yarile.

Azil-azil [Leba Zaget] Pam

³⁵ "E wata tómbapórrón kwarilo, akó yabü zyón kla babzelórrón kwarile,

³⁶ wamaka leba zaget pama tibiób wirri pam akyandako kol amióg tóre alongalodógab alkommólóm. Módóga, wa sab nóma tolkomóle, da mamtae sólkóle, i wata sab büsai tapakurre oyankü.

³⁷ Bagürwóm igó leba zaget kolpamako, oya umul-umul nidi akyan kwarile. Ka yabü amkoman pokó byaldóla: wa sab ta püti baine alo kla gailüm ibü, akó wa sab ibü nólgope banomólóm nirre alo tógaldó, akó wa tame ibü alo kla gailüm.

³⁸ Sab bagürwóm kwarile ene leba zaget kolpam, nibiób wirri pama tómrrórre tómbapórrón, ia ugón irrüb zokrrok yarile, da sab ia nadü tonarr yarile, ene wirri pama nóma tolkomóle.

³⁹ Da e ini pokó tai umul koralo: müót olom ne umul nóma ki yaril igó, górmol pama nadü abüs küpdü tame, wa igósidi ki aerr yaril, ene górmol pama müót amken-gum.

⁴⁰ E ta metat inzan wazilülün, zitülkus ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab ene ngürr tamo, e koke ne ngürr akyandakla."

Ngambangól Leba Zaget Pam akó Ngambangól-koke Leba Zaget Pam

(Metyu 24:45-51)

⁴¹ Pita Yesun we imtinürr wagó, "Lod, ma kibü umulüm ne alap-alap bóktan adrrüta, ia kibübóka apónda, ó ta ia blaman pamkolpamabbóka?"

⁴² Lod oya we yalórr wagó, "Ngambangól akó [wirri gyagüpítótók] elklaza ngabkan pam nótóke, oya wirri pama sab oya ingrine tóba leba zaget kolpam balngomólóm akó ibü alo kla aliönüm dümdüm abüs küp ngarkwatódó.

⁴³ Sab kari morroal koke yarile ene leba zaget pamankü, sab wirri pama nöma tolkomóle, da ini zaget tómbapónde semrróne.

⁴⁴ Ka yabü amkoman poko byaldóla: wirri pama sab oya tóba blaman elklaza ngabkanóm ingrine.

⁴⁵ A ene leba zaget pama aprrapórr tóbaka inzan yarile igó, 'Kürü wirri pama irrbaindase alkomólóm.' Da wa leba zaget pam akó leba zaget kol, nibiób ngabkale, akrranóm ugón baine, akó alo garrirr a anón gorrgorr baile.

⁴⁶ Da módóga, sab ene leba zaget paman wirri pama igó ngürrdü tolkomóle, wa oya koke ne ngürr akyanda, akó we abüs küpdü, wa umul-kók ne abüs küpe. Oya sab we amige, wirrianbóka emkóle,* da ngambangól-koke ispükü ingrine.

⁴⁷ "Leba zaget oloma tóba wirri paman ubi umul nótóke, a ma koke tómbapónda tóba wirri paman alkomól tonarrankü akó wirri paman ubi koke tómbapónda, sab dom apóne müsamüsi abün münüm, tóba kolae tonarran darrem.

⁴⁸ A umul-kók nótóke tóba wirri paman ubi ne klame, akó wa ne kolae elklaza tómbapónda tóba wirri pama oya darrem neme akyanóm kainda, sab kari-karibóka dom apóne. Wirri umul ne noan ekyene, oyakagab wirrian küpa ki tam. Akó wirri zaget ne noan ekyene, umuldi wa morroal tónggapóne, wa wirrian zaget ki tónggapóne.

*Yesun Umlbaindüğab Pamkolpama Sab Darrem-darrem
Bóka Bamgünüm Bairre*

(Metyu 10:34-36)

⁴⁹ "Ka tamórró ini tüpan pamkolpamdó ur ódódóm. Ene ura sab pamkolpam zaz nirre akó nürrgrüttrre, da kürü wirri ubi igósa, ini ura kuri bopone!

⁵⁰ A ka sab wirri azidüdü bangrino,† akó kürü karibóka-koke anuda, kókó ene pokoa sab nöma blakóne!

⁵¹ Ia yabü gyagüpítótók igósa igó, ka wata tamórró paud ódódóm ini tüpan pamkolpamdó? Koke! Ka yabü igó byaldóla, sab pamkolpama tibiób darrem-darrem bóka bamgün kwarile kürübókamde.

⁵² Ini tonarrdögab, darrpan müötüdügab 5 ngarkwat nidipko, sab darrem-darrem bóka bamgün kwarile. Äüda sab nispükü darrem-darrem bóka bamgün kwarile, ó nisa äüdpükü.

⁵³ Aba sab tóba siman olompükü tibiób darrem-darrem bóka bamgün namüli. Aipa sab tóba óp olompükü

* **12:46** *wirrianbóka emkóle*, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *wirri pama sab oya syórr yangóne*. † **12:50** Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Kürü sab /baptæs kirre*, ... Ene baptæs bainan küp módóga: *azid aengóm ó büdülm*.

tibiób darrem-darrem bóka bamgün namüli. Kolalkota ta kolalkotpükü sab tibiób darrem-darrem bóka bamgün namüli."

Ini Tonarr Amzyat

(Metyu 16:2-3)

⁵⁴ Yesu pamkolpamab ngorodó akó we bóktanórr wagó, "E tümün pülpül nóma esenane abüsa nólá bótaoda, e wata kubó büsai igó kwarilo wagó, 'Kubó ngupa tame,' - da ene wata kubó tómbapóné.

⁵⁵ Akó bao wóra nóma sibsue, e kubó igó bóktórre wagó, 'Kubó urur yarile,' - da ene wata kubó tómbapóné.

⁵⁶ E taepurrane bóktan pamkolpamakla! E umulakla bwób tonarr apón, a e ma grianakla ini ngürran tonarr amzyat iada?

Saul Bain Marü Kotóm Nótó Ainüm Kainda

(Metyu 5:25-26)

⁵⁷ "Ia yabü nabe iadea, yabióbkü morroal akó kolae bómzyatóm?

⁵⁸ Darrü oloma nóma bóktanda wagó, ma darrü kolae tónggapórró akó marü kotóm nóma ódódóm kainda, e kwat-kwat wirri arüngi bütaninamke saul bainüm. E ne saul koke nóma baini, wa marü sab zazdó kena müdó. Marü ma sab zaza pug umeab tangdó müngrine, marü tümün müötüdü angrinüm.

⁵⁹ Ka marü igó ayaldóla: ma sab kokean tubrruno, kókóta ma sab moba dómdóm kari mani küp ungrino burruanóm, zazan bóktan ngarkwatódó."

13

Kolae Tonarran Darrem Módóga: Büdül

¹ Ngibürr pamkolpam ene tonarrdó Yesukü nidi kwarilürr oya izazilóp, ne pokoa tómbapónórr ngibürr Galili pamkolpamdó. Rrom gabena Paelat oya gazirr pama ibü ekrrónóp, Godka [urdü amsel lar] nidi bónganónóp.

² Yesu bóktanórr wagó, "Igó gyagüpi tótókgu igó, i kari kolae koke tólbael kwarilürr blaman Galili pamkolpamdógbabi, zitülkus i ne ngarkwatódó nurrbarinürr.

³ Ka yabü amkoman pokó byaldóla: ene inzan koke yarilürr! A e ne Godka koke nóma tübyalüngane yabiób kolae tonarrdógbabi, e ta sab blamana nurrbarino!

⁴ Akó e ia gyagüpi amandakla ene 18 isa nidi nurrbarinürr, Siloam wirri kwitüm müöta nibiób tawinóp? E igó gyagüpi tótókgu igó, i amkoman kolae tonarr tibi

olngolórr blaman pamkolpamdóbabi, ene tonarrdó nidi ngyabenónóp Zerrusalem wirri basirrdü.

⁵ Ka yabü amkoman poko byaldóla: ene inzan koke yarilürr! A e ne Godka koke nóma tübyalüngane yabiób kolae tonarrdóbabi, e ta sab blamana nurrbarino!"

Alap-alap Bóktan Waon-koke [Pig] Nugupankwata

⁶ Olgabi Yesu ibüka ini alap-alap bóktan adrratórr wagó, "Darrpan pig nugupa darrü paman [grreip] apapdó dódórr bailürr. Wa mengre angónsangón yangólórr wa, 'Ia waonda?' a wata küp babulan kwarilürr. ⁷ Da wa bóktanórr ene grreip apap ngakan pamdó wagó, 'Ka aüd pail kuri yazeba nugup ngórr byamkünüm ini pig nugupdü, da wata babulanako. Da ugó itül! Wa metat ini tüp aroam ainda; grreipab dódórr bain kwat ngalaoda.'

⁸ A ene apap ngakan pama zid aipab yalórr wagó, 'Watók, elkomól darrpan pailüm ngyabenóm. Ka sab zitülanailüngó, tumum tüp lalae akó [sip] lae eloko, nugupa kómal dódórr bainüm.

⁹ Aprrapórr ene nugupa sab pail nóma küp bapóne, sab kari morroal koke yarile. A koke nóma, ma sab itülke.'

Yesu Darrü Dam Bairrün Kol Dólóng Wyónürr [Sabad] Ngürrdü

¹⁰ Darrpan Sabad ngürrdü, Yesu pamkolpam umul bain yarilürr darrü [Zu isab kwóbbazen müót] kugupidü.

¹¹ Da ene pokodó darrü kol warilürr. Oya kolae samua dam wyónürr 18 pailüm. Oya mórr kus karibóka-koke arrngürrürrün yarilürr ó wa gaodó koke warilürr dümdüm bókyanóm.

¹² Yesu oya nóma osenórr, pamkolpamab obzek kwata ngizaunürr, da we wyalórr wagó, "Kol, ka marü errkyadan aurdü amanikdóla moba azidüdügab!"

¹³ Olgabi Yesu ene koldó tóba tang nis nómngyelórr. Aibwób babul, wa dümdüm we zamngólórr, akó Godón agür warilürr.

¹⁴ [Zu isab kwóbbazen müót] ngakan pam ngürsil yarilürr, zitülkus Yesu Sabad ngürrdü dólóng wyónürr ene kol. Da wa we bóktanórr pamkolpamdó wagó, "Pamkolpamab 6 ngürrako zaget tómbapónóm. Da e darrü we popa ngürrdü togobke dólóng bainüm, a Sabad ngürrdü koke!"

¹⁵ Da Lod bóktan yalkomólórr ene wirri pamdó wagó, "E taepurrane bóktan pamkolpamakla! E ta Sabad ngürrdü yabiób [kau] a [donki] sye bagodakla akó balngomóldakla pulkaka nae anónóm!"

¹⁶ Da ene pokodó darrü kolae ta babula ini kol aurdü amaniküm Sabad ngürrdü. Wa Eibrra-amón bobato, ó satania oya ini azide 18 pailüm orrgotanórr!"

¹⁷ Yesu ini poko nómá bóktanórr, oyaka nidi bóka bamgünónóp, kari büód koke ipüdóp. A barre pamkolpam bagürwóm kwarilürr, wa ne wirri morroal poko tómbapón yarilürr.

Karian Küpan Alap-alap Bóktan

(*Metyu 13:31-32; Mak 4:30-32*)

¹⁸ Olgabi Yesu nümtinóp wagó, "Godón Kingzan Balngomól ia iada? Ka ia larópükü atanino?

¹⁹ Ene Balngomól inzana, wamaka ne karian* küpa, darrü pama tóba apapdó ne kla idódürr akó tüpdü irtümüllürr. Wa dódórr bain yarilürr kókó wirri nugupüm bainürr, ó kwitüm póyaea tibiób müót oya tizdü balmelóp."

Istan Alap-alap Bóktan

(*Metyu 13:33*)

²⁰ Yesu akó nümtinóp wagó, "Ia ka Godón Kingzan Balngomól larópükü atanino?

²¹ Ene inzana, wamaka istako†, kola ne kla yazebe, da abün plaoapükü‡ we alkomene. Ene ista kubó plaoa kugupidü ola zaget yarile, tai kókó blaman plaoa por baine."§

Suran Mamtae

(*Metyu 7:13-14, 21-23*)

²² Yesu basirr-basirr igó wamlórr pamkolpam umul bainkü ama Zerrusalembóna.

²³ Da darrü oloma oya imtinürr wagó, "Lod, ia wata sab äudan pamkolpama zid bairre?"

Da Yesu bóktanórr ibüka wagó,

²⁴ "E wirri arüng ipadlamke Godón Kingzan Balngomoldó barrbünum suran mamtaeana, zitülkus ka yabü igó byaldóla, abün pamkolpama sab enan bütanin kwarile oya Balngomoldó barrbünum, a ibü ma sab gaoandó koke yarile.

²⁵ Müót pama nómá bupude ó mamtae nómá murrause, e sab pulkakakdógab mamtae enan alkal kwarilo arüngi batokü wagó, 'Wirri pam, gyaurka, kya mamtae tapaku

* **13:19** *karian*, Mórrke-mórrke módóga: *mustard*, alo misan ngitan klama.

† **13:21** *ist* plaoa por bapón klama. Mórrke-mórrke módóga: *yeast*. ‡ **13:21**

abün plaoa ngarkwat apprapórr nis baek namülnürri. § **13:21** Ini alap-alap bóktanen küp módóga: *Godón Kingzan Balngomól ngaen-gógópan kari yarilürr, solkwat ma amkoman wirri bainürr. Wa blaman bwób gwarróne, ista plaoazan wirri ainda.*

kibünkü!' A ene müót pama sab yabü igó nilórre wagó, 'Ka yabübóka umul-kókla, ó e nubógabiakla.'

²⁶ E sab igó bóktan kwarilo wagó, 'Mi darrpan pokodó alongalo kwarilnürřü, ó ma kibü umulbain namülnürřü kibióban kwasirrga kwatódó.'

²⁷ A wa ma sab yabü darrem igó nilórre wagó, 'Ka yabübóka umul-kókla, ó e nubógabiakla. Kürükagabi ugó ogob, e güblang-koke kolaeān tonarr tómbapón pamkolpamakla!'

²⁸ E sab ola yón akó zirrgüp bótak kwarilo, e nóma nosenane Eibrra-am, Aesak, akó Zeikob, akó blaman prropet Godón Kingzan Balngomól Bwóbdü; a God sab yabü koke ok nirre barrbünum.

²⁹ Abün Zu pamkolpam-koke nidipko, sab blaman bwóbdügab sórrngamóle ini tüpdü: solomamtae, bolmüót, dorrmet, akó malubarrdögab. I sab nolgópe banomólörre tibiób mórran pokodó ene garirrwóm ne yarile Godón Kingzan Balngomól Bwóbdü.

³⁰ Tübarrkrru! Ngibürr solodó nidipako, sab ma singül kwata kwarile, ó ngibürr singül kwata nidipako, sab ma solodó kwarile."*

Yesu akó Errod[†]

³¹ Ene tonarrdó, ngibürr Parrisia tübabzilürr, da Yesun ilóp wagó, "Ma ini poko amgat a dólóng bwóbdü wam, zitulkus king Errodón ubi marü amkalóma."

³² Yesu ma ibü igó nilóp wagó, "E bako a ene poks[‡] ilamke magó, ka errkyä da sab pamkolpamdögab kolae samu amandóla akó dólóng baindóla azidüdügab. Aüd ngim ne ngürr yarile, ka sab kólba ene zaget ugón elakono. §

³³ Laróga nóma tómbapónē, ka wata wamlo kubó, sab, akó idit, zitulkus gaodó kokea prropet büdülämpükü amkalóm Zerrusalem pulkakak."

Yesun Gyaur Zerrusalem Pamkolpamdó (Metyu 23:37-39)

³⁴ "O Zerrusalem, Zerrusalem! Ma prropet büdülämpükü akrrandóla, akó God tóba ne bóktan amarru pam zirrbapóna, ibü ta ma ingülküpi akrrandóla. Ia nigó münüm

13:27 Wórr Peba 6:8

13:28 Metyu 22:13; 25:30

13:28 Metyu 8:11-12

* **13:30** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 20:16 ngakanke. **13:30** Metyu 19:30; 20:16; Mak 10:31 † **13:30** Errod Galili prrobins alngomól pam yarilürr Rrom kingankü. ‡ **13:32** poks narr umezan klama. Wa ilklióbülion gyagüpitótók lara. Mórrke-mórrke módóga: fox. Ma dandang ngakanke atang opor Metyu 8:20. § **13:32** errkyä, sab, aüd ngim ne ngürr yarile: Ini alap-alap bóktana. Errkyä akó sab, oya küp módóga: karianbóka. Aüd ngim ne ngürr yarile, oya küp módóga: kari pokoa.

kürü wirri ubi yarilürr marü pamkolpam kwób asum darpan pokodó, aip karrakarra pýaæa tóba kupozan kwób asudo, da tape ngablaodo. A ma ubi koke namülnürrü, ka ene poko koke ki tolaela!

³⁵ Turrkrru, marü müöt* sab yuógan amgatórrón yarile. Ka marü igó ayaldóla, ma sab myamem kürü kokean kóseno, kókó ma sab igó bóktono wagó, ‘Wa bles airrüna, Lodón ngidü nótó tótókda.’ ”†

14

Yesu Azid Pam Dólóng Yónürr

¹ Darrpan [Sabad] ngürrdü, Yesu Parrisiab singüldü paman müütüdü wamórr alom. Yesun ilküpane idódnóp wa enezan agóltagól yarilürr.

² Da módóga, Yesun obzek kwata darrü pam yarilürr. Oya wapór tang blaman aditürrün kwarilürr.

³ Da Yesu Parrisi a Mosesón gida umulbain pam we nümtinóp wagó, “Mibü gidadógab ia taia dólóng ainüm Sabad ngürrdü, ta ia koke?”

⁴ A ene wirri pam wata piküp kwarilürr, tae kórkór aman babul. Da Yesu ene pam amiógürr, da we dólóng yónürr. Da oya we zirrapónórr.

⁵ Da Yesu ibü we nümtinóp wagó, “Yabü darrüpan siman oloma ó [kaua] badu kugupidü nóma anggóbole Sabad ngürrdü, ia ma ene badudügab koke irruno? Amkoman, ma ma kubó büsai-büsai arruanóm wamo.”

⁶ Ibü ene pokodó bóktan alkomólóm gaodó koke yarilürr.

Moba Ngi Tüp Alkomól akó Popa Gailankwata

⁷ Yesu ola igó poko nóma esenórr wagó, ene pamkolpama morroal mórran pokozan azebdako, ibüka alap-alap igó bóktanórr wagó,

⁸ “Darrü pama marü kol amióg téredó nóma ngimaune, morroal mórran pokodó mórran-mórran bain-gu. Zitulkus módóga, darrü wirrian ngi pam asi kena yarilün marükagab, wa noanpükü ngyaune.

⁹ Inzan nóma yarile, marü nótó ngimaune, wa tame da bóktóne wagó, ‘Ini pam mobanóm mórran poko ekya.’ Ma kubó büód ipudo ó kakota kolae-kolae mórran poko ipudo.

¹⁰ A marü ne nóma ngimaurre tére bwóbdü, kolae-kolae mórran poko ipadke. Da marü nótó ngimaune nóma tame,

* **13:35** müöt wa aprrapórr Zerrusalem pamkolpambóka apónda. † **13:35** Zerrusalem pamkolpama Yesun akó ki eserre, wa Zerrusalem nóma ki bangrine donki kwitudü (Luk 19:28-44). Ene ngürrdü i ene bóktan opor ki taegwarr kwarile. **13:35** Wórr Peba 118:26; Zerremaea 22:5 **14:5** Metyu 12:11

wa kubó marüka igó bóktóne wagó, ‘Gódam, morroal mórran pokodó anen!’ Ini pokoa nóma tólbaele, da marü kubó magürnörre, ene ngibürr nibiób ngibaunürr ibü obzek kwata.

¹¹ Ka yabü ini bóktan byaldóla, zitülkus nadü oloma tóba ngi kwit ainda, God oya ngi sab tüp solkomóle. Akó nadü oloma tóba ngi tüp alkomólida, God oya ngi sab kwit ine.”

¹² Da Yesun nótó ngyaunürr alom, oyaka we bóktanórr wagó, “Ma pamkolpam alongalo bwóbdü noma ngibaundóla, ibü ngibaun-gu: moba gómdamal, moba zonaretal, moba zitül pamkolpam, ó moba minggüpanan mórrrel pamkolpam. Ma ne inzan pamkolpam noma ngibauno, i sab ta marü darrem inzan ngamkórre, akó inzan ngarkwatódó ma moba darrem kla kuri ipüda.

¹³ A ma alongalo noma tónggapono, ma sab inzan pamkolpam ngibaunke: elklaza-koke pamkolpam, kolae büb pamkolpam, wapór bidal pamkolpam, akó ilküp murrausürrün pamkolpam.

¹⁴ Ma bagürwómdü namulo, zitülkus inzan pamkolpam gaodó kokeako marüka darrem akonóm, a God ma darrem wató akonda. God sab darrem marü ugón mókyene, wa sab [dümdüm tonarr] pamkolpam noma irsine büdüldügab.”

Wirri Alongalo Tórean Alap-alap Bóktan (Metyu 22:1-10)

¹⁵ Ene Yesukü nidi alo kwarilürr, darrüpa oya noma arrkrrurr, we bóktanórr wagó, “Bagürwóm watóke, garirrwómdü sab nótó elo-e Godón Kingzan Balngomól Bwóbdü!”

¹⁶ Da Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, “Darrü pama wirri alongalo tére tónggapónórr, da abün pamkolpam we ngibaunürr ene téredó.

¹⁷ Ene tére ngürrdü, wa tóba [leba zaget] pam we zirrapónórr, nibiób ngibaunürr, ibü umul-umulan ngibtanóm wagó, ‘Yao! Blaman elklaza tómbapórrónako!’

¹⁸ A blamana bangónóp tibiób darrpan-darrpan zitülkuspükü. Ngaen-gógópan pama igó bóktanórr wagó, ‘Ka errkyadan tüp pokó amiga, da ka wata wamo ngakanóm. Da gyaurka, ka ini zitülkusdü koke tamo tére bwóbdü.’

¹⁹ Akó darrüpa igó bóktanórr wagó, ‘Ka errkyadan 10 zaget kau bumiga, da ka ma ibü zagetóde ngabkanóm tótókdóla. Da gyaurka, ka ini zitülkusdü koke tamo tére bwóbdü.’

²⁰ Akó darrüpa ma igó bóktanórr wagó, 'Ka wata kol errkyadan zumiga, da ka wa gaodó kokela tótókóm.'

²¹ "Ene leba zaget pama nómá tolkomólórr tóbá wirri pamdó, da blaman poko we pupaininóp. Müót pama nómá arrkrrurr, kari ngürsila koke simiógúrr, da tóbá leba zaget pam we yalórr wagó, 'Büsai, ama blaman ini wirri basirran kwat ildüma wam; da simarruke elklaza-koke pamkolpam, kolae büb pamkolpam, ilküp murrbausürrün pamkolpam, akó wapór bidal pamkolpam.'

²² Ene leba zaget pama wamórr akó wa nómá tolkomólórr, wa bóktanórr wagó, 'Wirri pam, ma ne poko kila, ka kuri tónggapóna. A kan ma kari kokea.'

²³ Da wirri pama tóbá leba zaget pam we yalórr wagó, 'Ugó wam kókó wirri basirr kalkuma ne wirri akó kari kwat kabédó; pamkolpam ola nilnümke kürü müót kugupidü barrbünum. Ene igósüm, kürü müót barümürrün yarile.

²⁴ Da ka yabü umul-umulan ngibtandóla, ka ngaengögópan enan nibiób ngibauna, i sab kürü alo kla mis koke ipüdörre!" "

Yesun Amkoman Zaget Pamóm Bain

²⁵ Darrpan ngürr, abün pamkolpama Yesukü nómá ogoblórr, da wa tübyalüngürr ibüka, da ini poko bóktanórr wagó,

²⁶ "Darrüpa kürüka nómá tame, akó oya ubi kürü umulbain olomóm bainüma, wa kubó ibü wata alzizi amóne, tóbá ab akó aip, tóbá olmalkol, zonaretal akó bólbtal, akó enana tóbanan arról.

²⁷ Ubi-koke nótóke tóbá krros bügasilüm akó kürü solkwat akyanóm,* wa igósidi gaodó kokea kürü umulbain olomóm bainüm.

²⁸ "Yabü darrüpan ubi ne nómá yarile wirri kwitüm müót aelóm, wa kubó mórran-mórran baine, ta asi mani ngarkwat yazebe ene blaman elklaza bumiógüm müót aelóm. Da módoga, wa kubó tóbá mani atangóm ugósüm baine, da wa kubó olgab umul baine igó, gaodóma müót aelóm.

²⁹ Wa ne zitül nómá alanine a alakónóm ma gaodó kokea, sab nidi eserre, i sab oya ngüóng angyalnórre igó bóktanpükü wagó,

³⁰ 'Ini pam ngakónam; wirri müótan zitül enan alaninürr, a alakónóm ma gaodó kokea.'

* 14:26 Metyu 10:37 * 14:27 krros bügasil wa igóbóka apónda igó, ma koke bangono azid aengóm akó narrótókóm Yesun mamoandógabi. 14:27 Metyu 10:38; 16:24; Mak 8:34; Luk 9:23

³¹ "Aprrapórr darrü kinga tóba gazirr pam kwób asuda gazirrüm tótókóm darrü kingan 20,000 gazirr pampükü. Ia wa kubó ngaen-gógópan koke mórran-mórran baine gyagüpítótók azebóm wa ia gaodóma gazirrüm, oya ne wata 10,000 gazirr pam nóma kwarile?

³² Wa ne gaodó koke nóma yarile, kubó pam kopo zirrapóne singül kwata darrü kingdü, wa barrkyan kan nómada, igó pokom wagó, 'Mi ma ia kaini paud ódódóm?'

³³ Dadan ngarkwatódó, yabükagab darrüpa ubi-koke nótóke tóba blaman elklaza alókóm, wa gaodó kokea kürü umulbain olomóm bainüm.

Mis-koke Soltzan
(*Metyu 5:13; Mak 9:50*)

³⁴ "Solt† wa morroala, a solt misa ne nóma bamrüke, da ma myamem misan koke ngitino.

³⁵ Oya ugón küp babula apapdó akó biza tumum amanóm alo kla zida dódórr bainüm, zitülkus oya arüng babula. Ugón wata kolaea, da amaik klama. Güblang noane arrkrrum, wa ki turrkrru!"

15

Bamrukürrün [Sipan] Alap-alap Bóktan
(*Metyu 18:12-14*)

¹ Darrpan ngürr blaman [taks mani dakabain pam] akó ngibürr kolae tonarr isa kwób tóbazelórr Yesun arrkrrum.

² Da Parrisi akó Mosesón gida umulbain pama igó murkurr kwarilürr wagó, "Ini pama kolae tonarr is gómdamal bangunda akó usakü alongalodako."

³ Da Yesu ibüka ini alap-alap bóktan adrratórr wagó,

⁴ "Yabü darrüpa ne 100 sip nóma kwarile, ó igó darrpana kuri bamrüke, da wa ia kaine? Wa kubó ene 99 sip ola bimgüte panze pokodó, ó wa tüób kubó ae wame ene bamrukürrün sip amkünum, kókó kubó wa esene.

⁵ Wa kubó nóma esene, wa kubó bagür-bagür bügasile tóba tupodó,

⁶ da we salkomóle müót basirrdü. Olgabi wa kubó tóba gómdamal akó oya minggüpanandó nidi ngyabendako darrpan pokodó ngibaune, ó wa kubó ibü nilörre wagó, 'Kankü bagür kwarilün, zitülkus ka kólba ene sip kuri esena, ne klama bamrüke!'

⁷ Ka yabü igó byaldóla, dadanzan God akó tóba anerru sab wirrian bagürwómdü kwarile ene darrpan kolae tonarr

† **14:34** *solt*: Yesu Godón pamkolpam soltpükü nütaninóp. Solta alo kla misan ngitanda akó tangamtinda alo kla abün-gum. Yesun amkoman angun pamkolpam soltzan ki kwarilün tibiób ngyabendó. **15:1** Luk 5:29-30

olomankü, Godka nótó byalüngda tóba kolae tonarrdógabi, ene 99 [dümdüm tonarr] pamkolpamdógab, Godka ngaen nidi tübyalüngóp tibiób kolae tonarrdógab.*

Bamrukürrün Mani Küp

⁸ “Darrü kolan ne 10 [silba] mani küp nóma kwarile, ó igó darrpana nóma bamrüke, da wa ia kaine? Wa kubó zyón kla setóne, ó müót dudu arrbite, akó wa blaman bwóbdüma kubó tai yamküle, kókó wa kubó esene.

⁹ Olgabi wa tóba kamdal kol akó oya minggüapanandó nidi ngyabendako kubó ngibaune oya müötüdü tótökóm, da wa kubó ibü nilörre wagó, ‘Kankü bagür kwarilün, zitülkus ka kólba ene mani küp kuri esena, ne klama bamrüke!’

¹⁰ Ka yabü igó byaldóla, dadanzan Godón anerru wirrian bagürwómdü kwarile darrpan kolae tonarr olomankü, Godka nótó byalüngda tóba kolae tonarrdögabi.”

Bamrukürrün Siman Olom

¹¹ Yesu akó pokodó ipadórr wagó, “Darrü paman nis siman olom nis namülnürrí.

¹² Da solo kupo oloma tóba ab yalórr wagó, ‘Ba, moba elklaza ugó arrgrat, ó kürü ngi ne poko-e, ma kürü kólba ugó kókya.’[†] Da módoga, oya aba we arrgrratórr, ó nökyanórr, zoretan tóba, naretan tóba.

¹³ Aibwób babul ene kakóm, zoreta tóba blaman elklaza we dakasurr darrpan pokodó, da we bupadórr ama darrü aibwób kanrridü. Wa olazan yarilürr, tóba mani kókó popa elklazadó kolae ninóp.

¹⁴ Ngibürr tonarr kakóm igó poko yarilürr, wa tóba mani blaman amanórr, da ene kanrrri ama ugón wirri kua simiögürr. Da wa alo kla byamkünüm we bainürr.

¹⁵ Da módoga, wa zaget we bókyanórr darrü ene kanrrri pamankü. Ene pama oya kyamül ngabkan bwóbdü zirrapónorr kyamül ngabyónóm.

¹⁶ Ene küsil paman ubi yarilürr kyamülabnóm alo klame kómóp bapónóm, da darrü oloma ta kokean ekyanórr kari lalae.

¹⁷ Wa tóba morroal gyagüpítótókdó nóma tamórr, da bóktanórr tóbaka wagó, ‘Kürü aban blaman zaget pamab alo pokoa bamindako. A ka ma inamüla, kómópan aengde.

* ^{15:7} Godka ngaen nidi tübyalüngóp tibiób kolae tonarrdögab, Grrik bóktanan darrü küp módoga: nidi gyagüpi tótókdako igó, ibü kolae tonarr babula, igósidi ibü zitülkus babula Godka byalüngüm. † ^{15:12} Aban elklaza bobarr ugón bórrgrat kwarilürr, wa nóma narrótóke. Da ene solo kupo oloma ini poko nóma bóktanórr, wa tóba ab kle-kle yangónórr.

¹⁸ Ka errkyadan bupudo, ó kólba abdó alkomolo. Da ka sab kólba ab ilo kagó, "Ba, ka kolaean tonarr tónggapórró Godka akó marüka.

¹⁹ Ka myamem ngarkwatódó kokela, ma kürü myamem moba olombóka ngilian-gu. A gyaurka, ma kürü moba zaget pamómzan kyó."

²⁰ Da módóga, ene oloma bupadórr, we alkomólórr tóba abdó.

"Wa barrkyanan kan nóma yarilürr, oya aba ugón esenórr. Wa kari gyaur koke yarilürr tóba olomdó, da busorr oya amiógüm. Wa we amiögürr, da iprükürr.

²¹ Olgabi oloma abbóka wagó, 'Ba, ka kolaeon tonarr tónggapórró Godka akó marüka. Ka myamem ngarkwatódó kokela, ma kürü myamem moba olombóka ngilian-gu.'

²² A oya aba ma tóba zaget isdü bóktanórr wagó, 'Büsai! Ene morroal kokrrapan mórrkenyórr sidüdam atenóm! Oya tang pyómdü rring akyenam akó wapór kla amelam!

²³ Ene pyórr aupürrün [kau] kupo sidüdam, emkólam, a yungam! Mi errkyा wirri garirr tónggapóndakla!

²⁴ Zitulkus módóga, kürü ini olom büdül yarilürr, akó errkyा ama arróla. Wa bamrukürr; errkyा ka oya kuri esena!' Da módóga, ene garirrwóm we bókyenóp.

²⁵ "Naret ugón ngaon bwóbdü yarilürr ene tonarrdó. Wa nóma alkomól yarilürr, ó müót nóma ngorram syólürr, wa arrkrrurr pamkolpamab zilwóm.

²⁶ Da módóga, wa darrü zaget pam ngyaunürr, da imtinürr wagó, 'Ia aini laró pokoa tómbapónda?'

²⁷ Ene zaget pama bóktan yalkomólórr wagó, 'Marü zoreta kuri tolkomóle. We ngarkwatódó, marü aba ene pyórr aupürrün kau kupo kuri emkóle, zitulkus oya oloma tóbaka kuri tolkomóle, azid-koke akó darrü kolae koke.'

²⁸ "A naret kari ngürsil ta koke yarilürr, da wa müötüdü bangrinüm bangónórr. Da módóga, aba we tubrranórr da tamórr kókó wa ne yarilürr, da arüngi imtinürr bangrinüm.

²⁹ A nareta ma tóba abdó bóktan we yalkomólórr wagó, 'Sazil! Ini blaman paildüzan ka [leba zaget olomzan] namülnürrü marünkü, akó ka marü bóktan aibóka kokean amarró. A ini pokodó, ma kürü ta [gout] kupo koke kókyarró kólba gómdamalpükü alongalo tónggapónóm.

³⁰ A ma ene pyórr aupürrün kau kupo emkóla ene darpan olom, ma moba olombóka noan ngiliandóla, basirrdü nótó tübzile, enana wa marü mani popa kwatódó agól koldó kolae ninóp!'

³¹ Oya aba bóktanórr oyaka wagó, ‘Kürü olom, ma blaman tonarrdó aegla kankü. Akó blaman kürü ne elklazako, marünko.

³² Ini wirri tonarra, da mi igósidi garrisirr akó bagürwóm kwarilo, zitulkus marü zoret büdül yarilürr, akó errkya ama arróla. Wa bamrukürr; errkya ka oya kuri esena.’ ”

16

Ilklióbülión Elklaza Ngabkan Pam

¹ Da Yesu tóba umulbain olmaldó ini poko adrratórr wagó, ‘Darrpan mórrel pam asi yarilürr. Oya elklaza ngabkan pam ta asi yarilürr. Darrü ngürr darrü oloma ene mórrel pamdó wamórr da pupainürr wagó, ‘Marü elklaza ngabkan pama elklaza kle-kle ngabkandase akó mani popa arngenda.’

² Módoga, mórrel pama oya we ngyaunürr da imtinürr wagó, ‘Ini ia laróga, ka marükwata ne poko arrkrrudóla? Kürü kóbó kókya moba peba, kürü asenóm mania nigósa tamlórr ó nigósa burruálórr, zitulkus ma we ngarkwatódó kokela kürü elklaza ngabkanóm!’

³ Da ene elklaza ngabkan pama tóbaka we bóktanórr wagó, ‘Ia ka ia kaino? Kürü wirri pama kürü zagetódó gab alakóndae. Kürü go arüng gaodó kokea tüp amkalóm kólba nyabenóm. Ka kari büód ta kokela batom.

⁴ Taia, ka umulóla ka kubó laró tónggapono, igósüm sab pamkolpama kürü morroal tonarre küpüdörre tibiób müötüdü, ka kólba zaget nómá imruko.’

⁵ ‘Módoga, wa tóba gyagüpítótók térrmendó ingrinürr. Wa ene pam, tóba wirri paman dedi nibióbka kwarilürr, we ngibaunürr. Wa ngaen-gógópan pam we imtinürr wagó, ‘Marü ia nigó ngarkwat dedia, wirri pam akyanóm?’

⁶ Ngaen-gógópan pama we bóktanórr wagó, ‘Ka sab 100 [olib] oel droram* ngarkwat ekyeno.’ Ene elklaza ngabkan pama we yalórr wagó, ‘Marü ngaen-gógópan dedi ngarkwat yóni pebadó wialómórrón. Da büsai-büsai mórran-mórran bai akó wialóm: 50 olib oel droram.’

⁷ Wa akó nis ngim pam we imtinürr wagó, ‘Marü ia nigó ngarkwat dedia wirri pam akyanóm?’ Ene pama we bóktanórr wagó, ‘Ka sab 100 sak baek plaoa† ngarkwat ekyeno.’ Ene elklaza ngabkan pama ene pam we yalórr wagó, ‘Marü ngaen-gógópan dedi ngarkwat yóni pebadó

* **16:6** 100 droram ngarkwat aprrapórr 3,000 o 4,000 litá yarilürr, ó 600 o 800 gelón. † **16:7** 100 sak baek plaoa aprrapórr 20,000 o 30,000 kg kwarilürr.

wialómórrón. Da küsil ngarkwat ugó wialóm: 80 sak baek plaoa.'‡

⁸ Wirri pama nóma arrkrrurr, wa ene ilklióbülión pam yagürürr wa enezan [wirri gyagüpítótóke] tónggapónórr, igósüm oya sab gómdamal asi kwarile ibüka ngambangólom. Ka ini poko bóktandóla, zitulkus ini tüpan pamkolpam wirri ilklióbülión gyagüpítótók isako, i tibiób kamdal iazan bangóndako. A zyóndü ngyaben pamkolpam ma inzan kokeako.

⁹ "Ka yabü igó byaldóla, e gómdamal bangulam tüpan mórele elklaza-koke pamkolpampükü. Ene igósüm, ini mórela nóma blakórre, yabü sab morroal tonarre yazebrre ngarkwat-koke ngyaben bwóbdü.

¹⁰ Nadü oloma amkoman moboküpi aüd elklaza morroal ngabkale, wa ta sab amkoman moboküpi ngabkan yarile abün elklaza. Akó nadü oloma obae moboküpi ngabkanda aüd elklaza, wa ta sab obae moboküpi ngabkan yarile abün elklaza.

¹¹ Da módóga, kolpam gaodó koke ne nóma kwarile yabü amkoman bangunüm ini tüpan mórel elklaza morroal ngabkanóm, yabü sab amkoman nótó nangurre kwitüm amkoman mórel ngabkanóm? Darrü pam babula.

¹² Akó e ne darrü oloman elklaza amkoman moboküpi koke nóma ngabkan kwarilo, yabü sab yabiób elklaza nótó túlirre ngabkanóm? Darrü pam babula.

¹³ "Leba zaget pam gaodó kokea nis wirri pam nisabkü zagetóm. Wa kubó darrü alzizi amaike, ó oya [moboküpü ubi] darrüdü yarile. Wa kubó darrüdü minggüpanan yarile, ó darrü ma kle-kle ngakan yarile. E gaodó kokeakla dakla Godón akó mani [ótökóm] darrpan tonarrdó."

Yesun Ngibürr Umlbain Bóktan (Metyu 11:12-13; 5:31-32; Mak 10:11-12)

¹⁴ Parrisia blaman ini bóktan nóma barrkrrurr, oya tiz angón korálórr, zitulkus i mani ubi pam korálórr.

¹⁵ Da Yesu ma ibüka we bóktanórr wagó, "E inzan pamakla. Yabü ubi igó bainüma pamkolpamab ilküpdü wagó, e [dümdüm tonarr] pamakla. A God ma umula yabü moboküp. Pamkolpama ne poko gyagüpi amandako wagó, morroalako, Godón ilküpdü ma ngazirrako.

¹⁶ "Mosesón Gida Buk akó Prropetab Peba, i mibü singüldü kla kwarilürr mibü balngomólóm, kókó Zon [Baptæs Bain] Paman ngarkwat semrranórr. Ene tonarrdó gab, Morroal Bóktan büdrratódasko Godón Kingzan

‡ **16:7** Wa apprapórr ta akó ngibürr darrpan tonarr ngarkwatódó nilóp, oya wirri pamdó sab dedi nidi yakorre. **16:13** Metyu 6:24

Balngomólankwata. Abün pamkolpama barrbünum kain-dako arüngpükü.

¹⁷ Ini tüp a pülpül popadanamli bamruküm, a darrpan ne karian ngi opore gidadó sab kokean aupe Godón Gi-dadógab.

¹⁸ "Nadü pama tóba kol zumanike, akó darrü kol zumige, wa kol gómlar yarile. Akó nadü pama igó kol zumige igó, oya müóra zumaikürr, ene wata darrpan pokoa, wa kol gómlar yarile.

Mórrel Pam akó Lazarrus

¹⁹ "Darrü pam asi yarilürr. Wa kari mórrel pam koke yarilürr. Wa ilulu óe-óe[§] akó agurr akó wirri darrem mórrkenyórr bamel yarilürr. Blaman ngürr wa alongalo yarilürr morroal alo-e.

²⁰ Oya pul basirr mamtaedó blaman ngürr pamkolpama elklaza bato pam sidódnóp. Ene elklaza-koke paman ngi Lazarrus. Lazarrusün büb wata blaman gülünga gwarrarrón yarilürr.

²¹ Oya ubi igó yarilürr, ne burrula ki balók korale mórrel paman alongalo tógaldógab, wa we kla ki elol. Ene pokodó, umea ta tótók kwarilürr oya gülüng arrgotóm.

²² "Igó pokoa tómbapónórr, ene bato pama we narrótókórr. Godón ngibürr anerrua togobórr, da oya we idüdóp Eibrра-amón nólgopdó. Ene mórrel pama ta narrótókórr; oya ma gapókdó we ingrinóp.

²³ Ene mórrel pama büdülab bwóbdü* wamórr. Wa ene bwóbdü kari kolae azid koke aeng yarilürr. Wa kwit nóma yazilürr, da Eibrра-amón barrkyan kan esenórr, a Lazarrus ma ugón oya nólgopdó yarilürr.

²⁴ Da wa Eibrра-amón we ngilianórr wagó, 'Ba Eibrра-am, kürü gyaur kóse, akó Lazarrusün yal, kya tóba tang pyóm naedó ki yanggóból kürü ulit gübarr ainüm. Zitulkus mórdóga, ka büdül azidüdümla ini urdü.'

²⁵ "A Eibrра-am bóktan igó yalkomólórr wagó, 'Olom, gyagüpi wam, ma tüpdü nóma namülnürrü, ma moba morroal elklaza yazebnórró. A Lazarrus ma kolae elklaza yazeblórr. A errkya wa ma aini zao-zao airrüna, a ma go wirri azidüdümla.'

²⁶ Akó ene tumum, kan tónggapórróna mibü aodó, igósüm pama baurrgum algab ama yabüka. Akó darrüpa ta olgab kokean tübanike ama kibüka.'

16:17 Metyu 5:18 **16:18** 1 Korint 7:10-11 **§ 16:19** *ilulu óe-óe*, Mórrke-mórrke mórdóga: *purple*. Ilulu óe-óe mórrkenyórr wirrian darrem koralórr. Wata abün mani mórrel pama bumiognóp. * **16:23** *büdülab bwób*, Grrik bóktane mórdóga: *Hades*.

27 Da ene mórrrel pama bóktan we yalkomólórr Eibrramka wagó, ‘Ba, ka marü arüngi atodóla Lazarrusün zirrapónóm kürü aban müötüdü.

28 Zitülkus módóga, kürü 5 zonaretalasko tüpdü. Ibü kubó arüngi ikik ki nökrrónónóm, igósüm i sab ala koke togobe ini azid aeng bwóbdü.’

29 “Eibrra-am bóktan we yalkomólórr wagó, ‘Ibüka Moses akó prropet asisko ibü büzazilüm. I sab ibü bóktan ki barrkrrru.’

30 ‘Koke, Ba Eibrra-am, a darrü oloma ne büdülab bwóbdügab nöma ki tame ibü büzazilüm, da i sab Godka tübyalüngórre tibiób kolae tonarrdógabi.’

31 Da Eibrra-am oyaka we bóktanórr wagó, ‘I ne koke nöma barrkrrue Moses akó prropeta ne pokó bóktan kwarilürr, i ta sab amkoman koke yangurre, enana kubó ne büdül pama nöma türsümüle ibüka alkomólóm.’ ”

17

Kolae Tonarr akó Kolae Tonarr Barrgon

1 Yesu tóba umulbain olmaldó bóktanórr wagó, “Igó pokoa sab amkoman togoble, pamkolpam kolae tonarr tómbapónóm ne klama balngomóldako. A Godón ngürsila sab tame oyaka, noakama tótókdako!

2 Inzan wa kolae yarile darrü pamankü igó, pamkolpama wirri kugupi bapórrón ingülküp* ki amrókrre oya gepkodó, ama ki amanikórre maludü. A oyaka sab ne klama tómbapóne, wa popa olom† kolae tonarr tónggapónóm nöma elngomóle, ene wa kari kolae ta koke yarile.

3 Da e ta mamka!

“Marü zonareta ne marüka kolae tonarr nöma tónggapóne, oya ag akó ila myamem tónggapón-gum. Wa ne kolae tonarr tónggapónatódó gab nöma tübyalünge, ma oya kolae tonarr arrgono.

4 Wa ne 7 münüm‡ kolae tonarr nöma tómbapóne marüka darrpan ngürr, akó wa ne marüka 7 münüm nöma tolkomóle wagó, ‘Ka gyaurla,’ ma wata blaman tonarrdó igósidi oya kolae tonarr arrgolo.”

Godón Amkoman Bangun

* 17:2 *ingülküp*, Mórrke-mórrke módóga: *millstone*. Zu pamkolpama nis wirri taptapan ingülküpi [wit] küp akó ngibürr küp amken kwarilürr plaoa tómbapónóm. Darrü aodó kugupi apórróna. † 17:2 *popa olom*: Yesu aprapórr oyabóka apónda, amkoman bangun küsil olom nótóke o arüng-koke nótóke samuan ngarkwatódó. 17:3 Metyu 18:15 ‡ 17:4 7 *münüm*: Namba 7 oya küp módóga: [dudu kómal]. Ini pokodó oya küp módóga: blaman tonarr.

⁵ [Apostola] Lodka bóktónóp wagó, "Kibü amkoman bangun wirrian yó!"

⁶ A Lod ma ibüka bóktanórr wagó, "Marü amkoman bangun ne inzan kari noma warile, wamaka karian küpa, § da ma ini pampangórr nugup kuri ila magó, 'Barrpingül, da bartümül maludü!' Sab marü bóktan arrkrrue.

[Leba Zaget] Pamab Zaget

⁷ "Aprrapórr darrüpan yabükagab leba zaget pam asi noma yarile, ngaon bwóbdü nótó kesu angónda ó [sip] nótó ngabkanda. Ia wa kubó ene leba zaget pam igó ile, wa ne ngaon bwób ó sip ngabkan bwóbdügabi noma tolkomóle igó, 'Büsai-büsai tam, alom tómorra'?

⁸ Koke! A wa kubó igó yarile wagó, 'Kürü darrü kla yung. Ene kakóm, ma moba zaget mórrkenyórr bamel, da kürü ngakókalón kürü ubi ne darrü klamóm noma yarile, ka enezan alo a anón namulo. Ene kakóm, ma kubó moba alo ugón eloke.'

⁹ Ia wa kubó tóba leba zaget pam eso ekyene, zitülkus wa tónggapóne oya ne klamóm ile? Koke!

¹⁰ Akó enta dadanzana yenkü. E blaman kla noma tómbapórre, God yabü blaman ne kla tómbapónóm byalda, e ma igó bóktalamke magó, 'Mi go wata popa leba zaget pamakla; mi wata we kla kuri tómbapónóp, God mibü ne kla tómbapónóm tilóp.'

Yesu 10 Soso Azid Pam Dólóng Ninóp

¹¹ Yesuzan tótók yarilürr Zerrusalem wirri basirrdü tóba umulbain olmalpükü, wa [Samarria] akó Galili prrobbins ngaruana wamlórr.

¹² Wa darrü basirrdü noma tübzilürr, 10 pama oyaka togobórr. I soso azid balmilnóp. I Yesukagab barrkyan kan bórranglórr.

¹³ I wirribóka górrgónóp oyaka wagó, "Yesu! Wirri pam! Kibüka moba gyaur okaka simzazil!"

¹⁴ Wa ibü noma nosenóp, wa bóktanórr wagó, "E ugó ogob. Yabiób bómtyenamke prristdü."*

I enezan ogoblórr, da kwat-kwat ene soso azida ugón nümgütóp. Ibü büb wamaka bagulürrün koralórr.

¹⁵ Ene 10 pamdógab darrpana, tóba noma küp bamkónórr wagó, wa ene soso azidüdüğab dólóng kuri baine, da wa alkomólórr Yesuka, Godón agürkü wirri taegwarre.

§ 17:6 karian küp, Mórrke-mórrke módoga: mustard, alo misan ngitan klama.

* 17:14 Darrü paman soso azid noma blakóne, wa tóba kubó bómtyanóm wame prristdü. Ene go prristan zaget yarilürr bóktanóm igó, ene paman soso azid kuri amgüte (Lebitikus 14:1-32).

¹⁶ Wa Yesun wapór minggüpanandó tüpdü simbalkalórr, da oya eso we ekyanórr. Ene wa Samarria pam yarilürr.

¹⁷ Yesu imtinürr wagó, "Ia 10 pam dólóng airrún koke kwaril? Ene ngibürr 9 pam ia negako?

¹⁸ Ia darrü pam aserrón babul yaril ene 10 pamdógab, nótó tolkomóle Godón ngi wirri kwit ainüm, a wata ini mogob nótóke?"

¹⁹ Olgabi Yesu bóktanórr ene Samarria pamdó wagó, "Bupa da ugó wam; marü moba amkoman banguna dólóng mine."

Pamkolpamab Oloman Alkomól Tonarr

(Metyu 24:23-28, 37-41)

²⁰ Darrpan ngürr Parrisia Yesun imtinóp wagó, "Ia Godón Kingzan Balngomóla nóma tübzile?" Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "E sab darrü kla koke esenane igó poko okaka amzazilüm igó, Godón Kingzan Balngomóla tótókda.

²¹ Pamkolpam sab gaodó koke kwarile igó poko bóktanóm wagó, 'Yazilam, Godón Kingzan Balngomól Bwób yóni!' ó igó wa, 'Godón Kingzan Balngomól Bwób módögase!' Zitulkus módoga, ene go yabü moboküpüdma.[†]

²² Olgabi Yesu bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, "Sab ene tonarra tame, e wirri ubi nóma kwarilo Pamkolpamab Oloman darrpan ngürr asenóm, a e wa sab koke esenane.

²³ Pamkolpama sab yabü nüzazilnórre wagó, 'Ngakónam, wa aumase!' ó wagó, 'Wa yóni!' A sab ibüka tótókgu, ó ibü solkwat atan-gu.

²⁴ Zitulkus módoga, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, ne ngürrdü tolkomolo, ka sab inzan namulo, wamaka aona warri sapóne ini dudu pülpül, darrü kubdüğabi ama dakla kubdü, blaman pamkolpama asenóm.

²⁵ A ngaen-gógópan ka sab abün-abün azid aenglo. Akó ini lüolan pamkolpama sab kürü alzizi kümaniknórre.

²⁶ Wata enezan yarilürr Noan tonarrdó, da enta sab inzan yarile Pamkolpamab Oloman alkomól ngürrdü.

²⁷ Noan ngyaben tonarrdó, pamkolpam wata dadan ngyabendó kwarilürr, alo akó anón kwarilürr, kol a pam bumiög kwarilürr, kókó tai ene ngürrdü, Noa tóba wirri butüdü nóma bangrinürr. Olgabi wirri naiz naea we tamórr, da blaman pamkolpam kolae ninóp.

²⁸ Wata dadan ngarkwatódó yarilürr Lotón ngyaben tonarrdó. Pamkolpama alongalo akó anón kwarilürr,

[†] **17:21** Godón Kingzan Balngomól paman moboküpüdma, oya küp módoga: *God oya wató alngomólda Kingzan.* **17:26** Bwób Zitül 6:5-8 **17:27** Bwób Zitül 7:6-24

bumióg akó sel bain kwarilürr, akó zid baritnóp akó müót balmelnóp.

²⁹ A ene ngürr, Lot tóba olmalkolpükü Sodom wirri basirr nöma amgatórr, God ur akó kolae ilang urpükü ingülküp[‡] zirrtapónóp pülpüldügab, da blaman pamkolpam we kolae tinóp.

³⁰ Sab dadanzan yarile, pamkolpama sab popa nygaben kwarile bobarrzan, Pamkolpamab Oloma nöma okaka tübine.

³¹ "Ene ngürrdü, darrü olom tóba mórrkakakdó nöma yarile,[§] akó oya ne elklaza nöma kwarile müótandó, wa koke ki abi, elklaza azebóm. A wa büsai ki buso tóba zid bainüm. Akó ene ta inzana, darrü olom ngaon bwóbdü nöma yarile, wa müótüdü koke ki alkomól darrü kla apadóm, a wa büsai ki buso.

³² Gyagüpi amaikam Lotón koldó ne pokoa tómbapónórr!*

³³ Nadü oloma bütanile tóba tüpan arról zid ainüm, wa sab tóba [ngarkwat-koke arról] imrüke. A nadü oloma sab tóba tüpan arról imrüke, wa sab tóba ngarkwat-koke arról zid ine.

³⁴ Ka yabü igó byaldóla, ene irrüb nis olom nisa sab darrpan pokodó ut namüli. Darrpan sab sipüde, a darrü ma ola amgüte. ³⁵ Nis kol nisa sab wit küp darrpan pokodó zaze amgün namüli plaoa tómbapónóm. Darrpan sab tupude, a darrü ma ola zumgute."†

³⁷ Umulbain olmala oya imtinóp wagó, "Nubósüm, Lod?"

Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Büdül büb nega, kekek póyaea ola kwób bazendako."‡

18

Alap-alap Bóktan Kóble akó Zazankwata

17:28 Bwób Zitü 18:20-19:25 [‡] **17:29** kolae ilangan nokam, Mórrke-mórrke módóga: sulphur. Sulphur aruri burua o tópalzan ingülküp, wirri ururande ne klama badüngda, akó oya kolaean ilanga. [§] **17:31** Ene tonarrdó mórrkakak

taptap kwarilürr akó pamkolpama ola mórran kwarilürr. ^{*} **17:32** Lotón kola Lodón bóktan koke ipadórr kakóm azilgum, da God oya we kolae wyónürr! (Bwób Zitü 19:26) **17:33** Metyu 10:39; 16:25; Mak 8:35; Luk 9:24; Zon 12:25

[†] **17:35** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó, atang opor 36 asine. Igó bóktanda wagó, "Nis pama sab ngaon bwóbdü darrpan pokodó zaget namüli. Darrü sab sipüdesa, a darrü ma ola amgüte." (Metyu 24:40) [‡] **17:37** Mi tai umul-kókla ini bóktanan küp laróga. Darrü küp módóga: *ka sab panzedó okaka tübino; e sab kürü panzedó kósenane, wata kekekazan kwób bazendako büdül murudü. A ngibürr bóktanan küp ta asiko.*

¹ Da Yesu tóba umulbain olmaldó ini alap-alap bóktan adrratórr, igósüm ibü metat tóre bakode genggorrama azebgum.

² Wa we bóktanórr wagó, "Darrü wirri basirrdü zaza ola ngyaben yarilürr. Wa Godón koke gum angón yarilürr. Pamkolpam ta wa koke morroal bangón yarilürr.

³ Ene basirrdü ama kóble asi warilürr, metat nótó katóklórr oyaka, batom tóba tangamtinüm. Wagó, 'Kürü ubi ipa ini pam dümdüm akyanóm, kürüka nótó bóka bamgünda!'

⁴ Dokyan tonarróm, zaza bangónórr térrmendó angrinüm kotódó. Dómdóm wa tóbaka we bóktanórr wagó, 'Enana ka Godón koke gum angóndóla akó pamkolpam koke morroal bangóndóla,

⁵ zitulkus ini kóblea metat kürüzan müp alióndo, ka kya oya kóbó tangzwamtinün ene bóka bamgün olom dümdüm akyanóm, dama kürü sab kena genggorraman ngigütalón metat tótókde.'

⁶ Da Lod we bóktanórr wagó, "Tübarrkrru ene kolae zaza ne poko bóktanórr!

⁷ Ia sab God dümdüm kla koke tómbapóne tóba alearrón pamkolpamabkü, oyaka metat nidi tórewómdako tangbamtinüm? Wa ia sab ene kla zaorrón tónggapóne?

⁸ Ka yabü igó byaldóla, God sab dümdüm kla büsai tónggapóne ibünkü. A ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab nóma tamo, ia ka sab amkoman bangun eseno ini tüpdü?"

Alap-alap Bóktan Parrisi akó [Taks Mani Dakabain Pamanwataj]

⁹ Ola ngibürr pamkolpam kwarilürr, nidi amkoman karlkukusi angun kwarilürr wagó, i ta tib dümdüm ngyabendako, da ama ngibürrdü wazilülürr, wamaka i dümdüm koke ngyabendako. Módoga, Yesu ibüka ini alap-alap bóktan we adrratórr wagó,

¹⁰ "Nis pam nisa tórem we aurürri [Godón Gyabi Müötüdü]: darrü wa Parrisi yarilürr, a darrü ma taks mani dakabain pam.

¹¹ "Parrisia nóma zamngólórr, wa tóbakwata tóre ekorr* wagó, 'God, marüka wirri eso, igó ngarkwatódó, ka go ngibürr pamzan kokela; ia gómlam pam, dümdüm ngyabendako pam, kol gómlam pam. Akó ka inzan kokela, ini taks mani dakabain pamzan.

* **18:11 wa tóbakwata tóre ekorr:** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó inzan angrirrüna wagó, *wa tebe-tebe nóma zamngólórr, wa tóre ekorr.*

¹² Ka darrpan udaidü nis münüm bütókla alo, akó ka marü [wantent] akyandóla blaman elklazadógab, ka ne kla azebdóla.'

¹³ "A ene taks mani dakabain pama ugón nanabwób zamngólórr. Wa gum yarilürr kwitüm azilüm, da gyaurme dalgüp we bólkalólórr ó we bóktanórr wagó, 'Godóe, kürü gyaur kóse! Ka kolae tonarr pamla!'

¹⁴ Ka yabü igó byaldóla, ene nis pam nisa nóma alkomórri müót basirrdü, God ene taks mani dakabain pamankwata bóktanórr wagó, wa [dümdüm tonarr] pam yarilürr, a ene Parrisi koke. Nadü oloma tóba ngi kwit ainda, God oya ngi sab tüp solkomóle. Nadü oloma tóba ngi tüp alkomólda, God oya ngi sab kwit ine."

Yesu Kari Olmalpókal Bles Ninóp

¹⁵ Ngibürr pamkolpama ta tibiób ngómamól olmal tübarrmülürr Yesuka, ibü singüldü tang amelóm. Umlubain olmala ini pokó nóma esenóp, ene kolpam we nagóp amarrugum.

¹⁶ A Yesu ma kari olmalpókal tóbaka we ngibaunürr, da bóktanórr wagó, "Kari olmalpókala ki togob kürüka! Burrmatgu, zitulkus Godón Kingzan Balngomól ibünse, inzan olmalpókal nidipko.

¹⁷ Ka yabü amkoman pokó byaldóla: Godón Kingzan Balngomól koke nótó apadóda kari olomzan, sab kokean bangrine."

Mórrel Pam

(Metyu 19:16-30; Mak 10:17-31)

¹⁸ Darrü Zu singüldü pama oya we imtinürr wagó, "Morroal Umlubain Pam, ka ia kaino [ngarkwat-koke arról] apadóm?"

¹⁹ Yesu oya we imtinürr wagó, "Ia ma kürü morroalbóka iade ngiklina? Darrü morroal olom babula, wata God tebea.

²⁰ Ma Godón gida bóktan pokobóka umulóla wagó, 'Ma kol ó pam gómolgu; ma darrü olom büdülümpükü amkalgu; ma gómolgu; ma obae tiz bóktan adrratgu darrü olomankwata; ma moba aipab nis morroal angón namülün.'"

²¹ Ene pama we bóktanórr wagó, "Ene tonarrdógab ka karimakur nóma namülnürrü, ka ini blaman gida bóktan pokó amkoman amorran namülnürrü."

²² Yesu ini pokó nóma arrkrrurr, wa oyaka we bóktanórr wagó, "Marü dóma wata darrpan klama. Moba blaman elklaza sel ninünümke, da mani elklaza-koke kolpam

nülinünümke. Sab igósidi marü mórrrel ma kwitüm yarile. Da yao, kürüka tókyanke."

²³ Mórrrel pama ene bóktan nóma arrkrrurr, oya wirri gyaura simiögür, zitulkus wa kari mórrrel pam koke yarilürr.

²⁴ Yesu nóma esenórr wa gyaurdü yarilürr, da we bóktanórr wagó, "Ene go kari müp ta kokea mórrrel pamkolpamab Godón Kingzan Balngomoldó barrbünüm!

²⁵ Anda, [kamelan] nabea nil tótórrana bangrinüm, a mórrrel paman ma amkoman nabeana Godón Kingzan Balngomoldó bangrinüm."

²⁶ Ene nidi barrkrrurr, we imtinóp wagó, "Da ma ia sab nótó zid baine?"

²⁷ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Gaodó-koke ne klame pamakanankü, Godka ma gaodóma."

²⁸ Pita oyaka we bóktanórr wagó, "Ma turrkrru, ki kibiób blaman elklaza oloknórró marüka atanóm!"

²⁹ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: nadü oloma tóba müöt, kol, zonaretal, bólbtal, aipalabal, akó olmal bimgüte Godón Kingzan Balngomolanme,

³⁰ wa sab abün münüm yazeble ene elklaza ini ngaben tonarrdó, wa kakota ne elklaza előke. Akó sab ugórr ne tonarra tame, wa ta sab ngarkwat-koke arról ipüde."

*Yesu Akó Aüd Ngim Tóba Büdülankwata Bóktanórr
(Metyu 20:17-19; Mak 10:32-34)*

³¹ Yesu tóba 12 umulbain olmal tebe-tebe bwóbdü imarrurr, da ibü akó we nüzazilóp wagó, "Tübarrkrru! Mi Zerrusalem wirri basirrdü bamseldakla. Blaman kla, kürükwata, Pamkolpamab Olom nótókla, ngaen prropeta ne bóktan winólómóp, sab wata amkoman küppükü bairre.

³² Sab kürü ibü tangdó küngrirre, Zu-koke nidipko. Kürü sab [tiz kangónorre], kle-kle kyalnórre, akó gwerr kótóngnorre.

³³ Kürü sab karrkukus sye-i kyólnorrre, da kómkórre büdülämpükü. Aüd ngim ngürrdü, ka sab ugón türsümulo büdüldügab."

³⁴ Umulbain olmala darrü ini bóktanan [küp kokean ipüdóp]; oya küp ibükagab anikürrün yarilürr, da i ta umul-kók kwarilürr, Yesu ne pokobóka ikik yarilürr.

*Yesu Ilküüküp Murrbausürrün Pam Dólóng Yónürr
(Metyu 20:29-34; Mak 10:46-52)*

³⁵ Yesu Zerriko wirri basirrzan ngorram ain yarilürr, ilküp murrbausürrün pama kwat kabedó mórran yarilürr. Wa manim batu yarilürr.

³⁶ Wa pamkolpamab tótók gógóram nóma arrkrrurr, we nümtinóp wagó, "Ia laróga tómbapónda?"

³⁷ Oya we izazilóp wagó, "Yesu, ene Nazarret olom, wató bórrgrratódase."

³⁸ Wa we górrganórr wagó, "Yesu, [Deibidün] Olom, kürü gyaur kóse!"

³⁹ Singül kwata nidi ogoblórr, agóp, da ilóp piküp bainüm. A wa ma górrganóm tai arüng ipadlórr wagó, "[Deibidün Olom], kürü gyaur kóse!"

⁴⁰ Yesu zamngólórr, da we nilóp ene pam oyaka ódódóm. Wa minggüpanan nóma tübyónürr, Yesu we imtinürr wagó,

⁴¹ "Ia marü ubi ka marünkü laró tónggapono?"

Wa bóktan we yalkomólórr wagó, "Lod, kürü ubi akó basenómá."

⁴² Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Taia, basenóm ugó bai! Marü moba amkoman banguna dólóng kuri mine."

⁴³ Büzyón babul, oya ilküp nisa tomgorri akó basenóm we bairri, da wa Yesuka we akyanórr Godón agürkü. Blaman pamkolpama nóma esenóp, i ta Godón yagürnóp.

19

Zekias [Taks Mani Dakabain Pam]

¹ Yesu Zerriko wirri basirrdü nóma bangrinürr, da bórrgrratlórr.

² Ola Zerrikom darrü pam yarilürr, ngi Zekias. Wa taks mani dakabain wirri pam akó mórrel pam yarilürr.

³ Oya ubi asenóm yarilürr, Yesu nótó yarilürr. Da oya gaodó koke yarilürr ene pamkolpamab ngoroanme, zitulkus wa tugup yarilürr.

⁴ Da wa singül kwata we busorr, da Yesun asenóm nugup* we kasilürr, zitulkus Yesu we kwata bórrgrrat yarilürr.

⁵ Yesu ene pokodó nóma tübzilürr, Zekias ne yarilürr, wa kwit yazılıürr, da oyaka we bóktanórr wagó, "Zekias, büsai-büsai tibi, ka wata kubó ini ngürr marü müötüdü namulo."

⁶ Módoga, wa darrpan güblang we tübinürr, da Yesun tóba müötüdü barnginwómpükü idódürr.

⁷ Blaman pamkolpama ini kla nóma esenóp, da murrumüm we bainóp. Igó bóktankü wagó, "Yesu ma ene kolae tonarr paman müötüdü kuri bangrine mórranóm!"

⁸ Zekiasón müötüdü nóma babzilürr, Zekias zamngólórr, da Lodka we bóktanórr wagó, "Turkkrru Lod, errkyadan ka kólba elklazab darrü poko elklaza-koke kolpam alióndola.

* **19:4** Ene nugup ngi *sikamo* yarilürr, tang bórean-bórean ubarzan nugup. Mórrke-mórrke mórdoga: *sycamore*.

Akó ka nibiób ilklió bülión namülnürrü kürü wirri ngarkwat taks mani aliönüm, ka sab darrem ibü tokom münüm nülinünümō ene ngarkwat!"

⁹ Yesu oyaka we bóktanórr wagó, "Errkyá ini ngürr zidbaina kuri tame ini müötüdü, zitülkus ini pam ta [Eibrra-amón bobate].[†]

¹⁰ Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, igósüm tamórró, bamrukürrün is[‡] byamkünüm akó zid bainüm."

*[Gold] Mani Küpan Alap-alap Bóktan
(Metyu 25:14-30)*

¹¹ Pamkolpama Yesunzan arrkrru koralórr, wa ibü ini alap-alap bóktan adrratórr, zitülkus i Zerrusalem wirri basirr minggüpanan bain kwarilürr, da pamkolpamab gyagüpítótók ma igó yarilürr wagó, Godón Kingzan Balingomóla ta okaka bümzazilüm kainda.

¹² Da we bóktanórr wagó, "Darrü wirri ngi baterrón pama aibwób tótókóm kain yarilürr, king ngi batenóm, da ki tolkomóle.

¹³ Wa tóba 10 [leba zaget] pam ngibaunürr ngibürrdügab, da darrpan-darrpan ibü darrpan gold mani küp[§] ngarkwat nülinóp. Da ibü we nilóp wagó, 'Ini mani kürünkü zagetan ngintinamke, kókó ka sab tolkomolo.' Da módóga, wa we bupadórr.

¹⁴ A tóba pamkolpama ma oya alzizi amaik koralórr, da oya solodó ngibürr pam we zirrnápónóp bóktanóm wagó, 'Kibü ubi kokea ini pama kibü kingüm bainüm.'

¹⁵ "Wa ma king ngi batenórr, da we tolkomólórr basirrdü. Wa mani ne leba zaget pam nülinóp, we ngibaunürr tóbaka. Oya ubi igó pokó asenóm yarilürr wagó, ia i nigó ngarkwat tómbapónóp ene manidügab.

¹⁶ Ngaen-gógópan oloma tamórr, da we izazilürr wagó, 'Wirri pam, marü gold mani küp akó 10 münüm kasile.'

¹⁷ Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, 'Ma morroal tónggapóna, kürü morroal zaget pam. Zitülkus ma ngambangól zaget pamla ini kari klamdó, da errkyá ka marü 10 wirri basirr ngabkan pamóm angrindóla.'

¹⁸ Akó nis ngim leba zaget pama tamórr, da we izazilürr wagó, 'Wirri pam, marü gold mani küp 5 münüm kasile.'

¹⁹ Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, 'Ka marü 5 wirri basirr ngabkan pamóm angrindóla.'

[†] **19:9** Zekias Zu pam yarilürr. Wa tóba arról Yesun nóma ekyanórr, wa samuan ngarkwatódó ama amkoman Eibrra-amón olomóm bainürr. [‡] **19:10** bamrukürrün is, ibü [ngarkwat-koke arról] babula, a i ma sab [metat bólmyan urdü] ogobe. [§] **19:13** gold mani küp, Grrik bóktane módóga: mina. Darrpan mina we ngarkwat yarilürr: 100 zaget ngürrab ngarkwat darrem.

²⁰ “Akó darrüpa tamórr, a we izazilürr wagó, ‘Wirri pam, marü gold mani küp yóni. Ka mórrkenyórr pok-e errgóttarró, da inikürrü.

²¹ Ka marü gum namülnürrü, zitülkus ma karrkukus olomla. Ma we kla apaddóla, marü koke ne klame, akó ma abüldóla, ma koke ne kla iritnürrü.’

²² Oya wirri pama bóktan we yalkomólórr wagó, ‘Ma kolae leba zaget olomla! Ka marü kubó moba bóktandó gab zaz mino akó [kolaean darrem] mókyeno. Ma ia igó pok-o umulóla igó, ka karrkukus pamla? Akó ia ma umul namüla igó, ka we kla apaddóla, kürü koke ne klame, akó ka abüldóla, ka koke ne kla iritnürrü?

²³ Da ia ma kürü mani, mani müötüdü koke iade ingrirrü? Da ka nómá ki tolkomóla, ka kólba mani ki ipüda akó mani müóta kürü manian zaget darrem ki kókyene.’

²⁴ “Da ola nidi bórranglórr, ibüka we bóktanórr wagó, ‘Oya gold mani küp irrkinam oyakagabi ama oya ekyenam, 10 noanko!’

²⁵ I oyaka bóktónóp wagó, ‘Wirri pam! A oya ma 10 gold mani küpako!’

²⁶ Wa bóktan we yalkomólórr wagó, ‘Ka yabü igó byaldóla, noanko, sab akó oya ene tumum ngibürr iline.* A babul noanko, oyakagab sab irrkine, oya kari-kari ne klame.

²⁷ A ene pamkolpam, kürüka ubi koke nidipko ibü kingüm bainüm, ibü ala simarruam, da büdülpükü ekrrónam kürü obzek kwata!’ ”

Yesu Kingzan Zerrusalem Wirri Basirrdü Bangrinürr (Metyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Zon 12:12-19)

²⁸ Yesun ini alap-alap bóktan adrrata nómá blakónórr, wa singül kwata wamlórr ibükagab, Zerrusalem kasilüm.

²⁹ Yesu Betpage akó Betani basirr nis nómá ngorram nyólürr - ene basirr nis darrü pelo kwitüdü namülnürrí, ngi [Olib Podo] - wa tóba umulbain olom nis ngaensingülan we zirrnápónórr ³⁰ ini bóktanpükü wagó, “E ugó aurram yabü singül kwata ne basirrse. E kubó nómá bangrini, e [donki] kyam eseni sye-i amrókrrón, darrü pama koke ne klamdó kuri kasile ódódóm. Kubó agoamke, da ala sidüdamke.

³¹ Darrü oloma ne yabü nómá nümtine wagó, ‘E iade agodamli?’ kubó ilamke magó, ‘Lod ini klamóm sógóse.’ ”

³² Ene nibiób zirrnápónórr singül kwata, aurürri, da eserri wa enezan nyalórr.

* **19:26** Ini bóktanan küp aprrapórr módóga: “*Ka sab ibü wirrian balngomól zaget nülinünümo, kürü zaget ne morroal nidi tómbapóndako.*” **19:26** Metyu 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18

³³ I enezan ago namülnürri, oya abala ibü nümtinóp wagó, "E ini donki kyam iade agodamli?"

³⁴ Da bóktan we yalkomórri wagó, "Lod ini klamóm segóse."

³⁵ I Yesuka we sidórrri, da tibiób tumum mórrkenyórr we nüdratrri donki kyam kwitüm. Da Yesun tangamtinóp donki kyam kwitüdü mórranóm.

³⁶ Wa enezan wamlórr, pamkolpama tibiób tumum mórrkenyórr we zursilürr kwatódó oya morroal apadóm.

³⁷ Wa ene poko minggüpanan nóma tamórr, kwata ne abinda Olib Podoana, ene dudu umulbain olmal ngoroa bagürwómpükü Godón agürüm we bainóp wirri gyagüpi, igósidi wagó, i blaman ne [arüng tonarr] basen kwarilürr.

³⁸ Igó bóktankü wagó, "Bles airrún ne kinga, Lodón ngidü nótó tótókda! Paud kwitüdü asi ki yarilün, akó wirrian kwitüm Godón ngi wirri kwitüm emngyelam!"

³⁹ Ngibürr Parrisia, ene ngorodó nidi kwarilürr, Yesuka we bóktónóp wagó, "Umulbain Pam, kya moba umulbain olmal piküp ninünüm inzan poko bóktan-gum!"[†]

⁴⁰ A Yesu ma ibü we nilóp wagó, "Ka yabü igó byaldóla, i ne nóma bóllerre, ibü pabodó ama kubó ingülküpa taegwarr korale!"

Yesu Yón Gyaur Yarilürr Zerrusalemónbókamóm

⁴¹ Yesu Zerrusalem wirri basirrzan ngorram ain yarilürr, akó nóma esenórr, wa basirranbókamóm yón yarilürr.

⁴² Da wa we bóktanórr wagó, "Wata ma ne ini ngürrdü umulürrün nóma ki namüla marü paud[‡] ne klama ki sidüdrre - a errkya ma arrónako marü ilküpügab.

⁴³ Ene ngürra sab togobe, mankü nidi gazirrdako sab tem tómbapórre marü kal-kal angónóm blaman kwata, akó marü mamtae kotarr mónómorrre blaman órdögab.

⁴⁴ Marü sab tüpdü munumule akó blaman marü kugupidü nidi ngyabendako. Sab darrü ingülküpa kokean bamine tóba pabodó, zitülkus God nóma tamórr, ma oya abzil tonarr koke emzyatórró."

Yesu [Godón Gyabi Müótan] Kal Akólórrón Pul Basirrdü Wamórr

(Metyu 21:12-17; Mak 11:15-19; Zon 2:13-22)

19:38 Wórr Peba 118:26 [†] **19:39** Umulbain olmala ne bóktan opor bóktan kwarilürr, [Mesayankwata] bóktan opor kwarilürr. Parrisia koke amkoman yangunónóp wagó, Yesu Mesaya yarilürr. Aprrapórr we zitülkusdü ibü ubi yarilürr Yesun tóba umulbain olmal piküp bainüm. [‡] **19:42** paud wa igó paudbóka apónda, paud God a pamkolpam ibü aodó. A aprrapórr ini pokoa ta igó paudbóka apónda, paud pamkolpamab aodó.

⁴⁵ Da Yesu Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü nómá bangrinürr, wa ene kolpam kolabütanóm we bainürr, ola nidi sel bain akó nidi bumióg kwarilürr.

⁴⁶ Wa ibüka bóktanórr wagó, "Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó, 'Kürü Müót sab tóre müót yarile.' A e ma igó kuri inane, wamaka gómól pamab ban bwóbe."§

⁴⁷ Blaman ngürr wa wata Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü umul bain yarilürr. A wirri prrist, Mosesón gida umulbain pam, akó Zu singüldü pama kwat we byamkünónóp oya amkalóm.

⁴⁸ A i ma kwat kokean esenóp, zitulkus blaman pamkol-pama güblang irrbünóp metat oya bóktan arrkrrum.

20

Amtin Bóktan Yesun Zagetankwata (Metyu 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Darrpan ngürr, Yesu pamkolpamzan umul bain yarilürr [Godón Gyabi Müótan] kal akólórrón pul basirrdü akó ibüka Morroal Bóktanzan büdrat yarilürr, wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pam, [balngomól byarrmarr pampükü], i oyaka we togobórr.

² Da we imtinóp wagó, "Kibü kóbó tüzazilnüm, ma ini elklaza nadü balngomól arüngi tómbapondóla? Marü ini arüng nótó mókyanórr?"

³ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka yabü darrem amtindóla. Kürü közazilam:

⁴ Zonón [baptaes baina], ia kwitümgab tamórr, ta ia pamdómgab?"

⁵ I tibiób ini bamtin bóktan pokoaankwata we apón kwarilürr wagó, "Mi ne igó nómá kwarilo wagó, 'Kwitümgab,' wa kubó mibü tümtirre wagó, 'Da e ma oya amkoman angunüm koke iade korálnoróó?"

⁶ A mi ne kubó igó nómá kwarilo igó, 'Pamdómgab,' blaman pamkolpama kubó mibü ingülküpi sekrrórre büdülämpükü, zitulkus i amkoman karrkukusi angun igósako wagó, Zon prropet yarilürr."

⁷ Da i bóktan we yalkomólóp wagó, "Ki umul-kókakla ia nolgab yarilürr."

⁸ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka ta yabü koke nüzazilnumo igó, ka ini elklaza ia nadü arüngi tómbapondóla."

§ **19:46** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 21:12-13 ngakanke. **19:46** Aesaya 56:7; Zerremaea 7:11 **19:47** Luk 21:37

*[Grreip] Apap Ngakan Pamab Alap-alap Bóktan
(Metyu 21:33-46; Mak 12:1-12)*

⁹ Yesu akó ini alap-alap bóktan adrratórr pamkolpamdo: "Darrü pama abün grreip zid iritürr tóba apadó, da ama ngibürr ngaon pam nókyenóp ngakanóm tibiób darremóm akó tóbankü. Tüób ama aibwób wamórr, barrkyanan tonarróm.

¹⁰ Grreip ngórr abül tonarr nóma semrranórr, wa tóba darrü leba zaget pam we zirrapónórr ene pamdó, grreip apap nidi ngakan kwarilürr. Ene igósüm, i ngibürr grreip ngórr ki ilirre ene apapdó gab. A ene apap ngakan pama ene zaget pam dom apónóp, da popa we zirrapónóp tang küpan.

¹¹ Wa akó darrü leba zaget pam we zirrapónórr. Ene pam ta dom apónóp akó kolae büód poko tómbapónóp oyaka, da we zirrapónóp tang küpan.

¹² Ene apap aba akó aüd ngim leba zaget pam zirrapónórr. Oya gaopükü emkólóp, da apap kalkuma we amaikóp.

¹³ Da grreip apap aba tóba we bamtinürr wagó, 'Ka dama ia kaino? Ka errkyá kólba moboküpü siman olom zirrapondóla. Aprrapórr i sab oya morroal tonarre yangórre.'

¹⁴ A ene grreip apap ngakan pama oya nóma esenóp, i tibióbka we ikik apónóp. We bóktónóp wagó, 'Ene olom módóga, ini grreip apap sab nótó ipüde. Mi errkyá büdülümpükü amkaldakla, da oya aban elklaza sab mibü iade kwarile aban büdül kakóm.'

¹⁵ Da i oya apap kalkuma we amaikóp, da büdülümpükü we emkólóp.

"Da sab ene grreip apap aba ibüka ia laró tónggapóne?

¹⁶ Wa sab tüób tame, da ini grreip apap ngakan pam ekrróne büdülümpükü, a ene apap ama ngibürr pam nókyerre ngakanóm."

Ene pamkolpama nóma barrkrrurr, i we bóktónóp wagó, "Ini pokoa sab koke ki tómbapó!"

¹⁷ Yesun ilküp wata ibüka yarilürr, da we nümtinóp wagó, "Ini pokoa ne koke nóma tómbapóne, da Godón Wialómórrón Bóktana ne poko bóktanda kürükwata, oya küp babula:

"'Müót balmel pama ne ingülküp* alzizi amaiknóp,
errkyá ma ene müótan zirrgüpü ingülküpüm wató
kuri baine.'

* **20:17** *ingülküp*: Isrrael pamkolpama müót ingülküpi balmel koralórr, da müót wata amoanda. Mibü müót wa talkuma amoanda. **20:17** Wórr Peba 118:22

¹⁸ “Blamana ne nidi balóknórre ene ingülküp kwitüdü, sab syórr bangórre. Akó ingülküpa sab noanka tupe, sab baem apóne.”[†]

Amtin Bóktan Poko Taks Maniankwata
(Metyu 22:15-22; Mak 12:13-17)

¹⁹ Mosesón gida umulbain pam akó wirri prrista kwat we yamkünónóp Yesun amiögüm tai ene tonarrdó, zitulkus i umul bainóp wagó, Yesu ini alap-alap bóktan ibükwata adrratlórr. A i ma pamkolpamab gum kwarilürr.

²⁰ I oyazan ilküpane ódód kwarilürr, i kómdam bain pam we zirrnápónóp obae buli nidi ogobórr, wamaka ibü moboküp amkoman kwarilürr. Ibü ubi Yesun amiögüm yarilürr, wa ne poko bóktan yarilürr. Ene igósüm, i gabenan tangdó ki ingrurre.

²¹ Da kómdam bain pama oya we imtinóp wagó, “Umulbain Pam, ki umulakla ma amkoman dümdüm poko ikikdóla akó umul baindóla. Akó ma blaman pamkolpam darrpan ngarkwatódó ngabkandóla. Akó ma Godón nyaben kwat umul baindóla amkoman bóktan ngarkwatódó.”[‡]

²² Mibü gidadógab ia taia Sisan taks mani aliónüm, ta ia koke?”

²³ A Yesu ma umul bainürr wagó, i oya ilklió aliónüm kain kwarilürr, da wa ibü we nilóp wagó,

²⁴ “Darrü silba mani küp kürü kóbó kómtyenam. Ini mani küpdü ia noan obzek akó ngiamli?”

I bóktan we yalkomólóp wagó, “Sisan.”

²⁵ Da wa ibüka bóktanórr wagó, “Da módóga, Sisan ne klamko, Sisan ilinamke, akó Godón ne klamko, Godón ilinamke.”

²⁶ I gaodó koke kwarilürr oya amiögüm, wa ne poko bóktanórr pamkolpamab obzek kwata. Yesun alkomól bóktana ibü gübarírr aengan ngintinóp, da ibü myamem darrü bóktan babul yarilürr.

Amtin Bóktan Poko Büdülab Barsinankwata
(Metyu 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Ngibürr [Sadusi pama] Yesuka togobórr amtin bóktan poko amtinüm, amkoman moboküpi koke. Ini pama igó bóktan kwarilürr wagó, pamkolpama sab koke tübarsile büdüldügab.

[†] **20:18** Ini alap-alap bóktana. Ingülküp wa Yesunbóka apónda. Ini bóktanai küp módóga: *Yesun nidi alzizi amaikdako, sab kolae nirre.* [‡] **20:21** I Yesuka mis bóktan wazeblórr, oya saul ainüm. **20:27** Apostolab Tórrmen 23:8

²⁸ I Yesuka we bóktónóp wagó, "Umulbain Pam, Moses igó gida bóktan poko wialómórr mibünkü, Zu pamkolpamabkü, wagó, 'Paman narezoreta ne nóma narrótóke olmal basen-koke, ene pama sab ene kóble ki zumióg, olmal balngenóm tóba büdül narezoretan ngidü.'

²⁹ Da módoga, ngaen 7 zonaretalpükü pam kwarilürr. Nareta kol zumiögürr, da wa narrótókórr olmal-koke.

³⁰ Olgabi, naretódágab nótó tókyalórr, naretan kóble zumiögürr, da narrótókórr.

³¹ Akó aüd ngim siman oloma zumiögürr akó narrótókórr. Blaman ene 7 zonaretalpükü pama ene darrpanan kol enan zumiognóp, da blamana inzan narrbarinürr. Blamandágab olmal babulan.

³² Solodó ene kóblea ta we narrótókórr.

³³ Da sab büdüldügab barsin tonarrdó, ia wa sab tai noan kol warile? Ki ene poko amtindakla, zitülkus ene 7 blamana oya zumigóp."

³⁴ Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, "Errkya nyaben tonarrdó, pamkolpama pam a kol bumiögdako.

³⁵ A God nibiób igó ngabkan yarile igó, ngarkwatódómako büdüldügab barsinüm akó nyabenóm, elnga ene küsil nyaben tonarrdó, i sab ugón myamem tibiób koke bumiögnórre ene tonarrdó.

³⁶ I sab gaodó koke kwarile büdülüüm, zitülkus i sab anerruzan kwarile. I Godón olmalko, zitülkus God ibü büdüldügab kuri irsine.

³⁷ A Moses ene kari nugupan baeb póepdó igó okaka amzazilda wagó, büdüla barsindako, zitülkus wa Lodón inzan ngilianda: Eibrra-amón God, Aesakón God, akó Zeikobón God.[§]

³⁸ Wa büdül pamkolpamab God koke-e, a wa arról pamkolpamab Gode, zitülkus oyaka blaman arrólako."

³⁹ Ngibürr Mosesón gida umulbain pama we bóktónóp wagó, "Umulbain Pam, ma morroal bóktan tóbtóna!"

⁴⁰ Ene solkwat, i gum kwarilürr Yesun ngibürr poko amtinüm.

*Amtin Bóktan Poko Ene [Kerrisonkwata]
(Metyu 22:41-46; Mak 12:35-37)*

⁴¹ Da Yesu ibü we nümtinóp wagó, "Ia pamkolpama inzan iade bóktandako wagó, 'Ene Kerriso [Deibidün] olome'?"

⁴² Ka ini poko igósidi amtindóla, zitülkus king Deibid tüób bóktanórr *Wórr Pebadó* wagó,

20:28 Duterronomi 25:5, 6 **§ 20:37** *Eibrra-am, Aesak, akó Zeikob, ibü büba ngaen narrbarinürr, da ibü samu ma arrólako Godón bwóbdü.* **20:37** Bazeb Tonarr 3:6

“ ‘Lod God igó bóktanórr kürü Lodódó wagó,*

“Ma ae mórra kürü tutul tangdó,

43 kókó marüka nidi bóka bamgündako, ka sab ibü inzan ninünümo, marü wapór nisab ngón ngagón klamóm.” †

44 “Deibid oya Lodbóka ngyesilürr, da Kerriso Deibidün olom iadea?”‡

Yesu Pamkolpam Arüngi Ikik Nókrrónóp Mosesón Gida Umulbain Pamabbóka

(Metyu 23:1-36; Mak 12:38-40)

45 Pamkolpamazan arrkrru kwarilürr, Yesu ini poko we bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó,

46 “E umul-umul kwarilün Mosesón gida umulbain pamabkwata! I ubi baindako tibiób kokrrapan mórrkenyórrpükü agóltagólóm akó pamkolpama ibü morroal ngürr bóktan aliónüm pul basirrdü. I ta ubi baindako wirri pamab mórran pokodó mórranóm mibü kwóbbazen müötüdü akó mórranóm wirri pamab mórran bwóbdü alongalo téredó.

47 I gómló tizi kóbleab müót akó elklaza azebdako, akó kokrrap tére bakodako pamkolpama basenóm. Ini pama sab [kolaeane darrem] kari koke ipüdörre Godkagab.”

21

Kóblea Wirri /Gyaur Kla/ Godón Ekyanórr

(Mak 12:41-44)

1 Yesu nóma ngabkan yarilürr, wa mórrrel kolpam nósenóp mani arrbündi [Godón Gyabi Müótan] mani arrbün klamdó.

2 Wa akó darrü elklaza-koke kóble osenórr nis kari mani kúp angrindi ene mani arrbün klamdó.

3 Olgabi wa bóktanórr wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: ini elklaza-koke kóblea barrkyanan ingrine, nidi sirrbürre, ibü blamandógab.

4 Ka ini poko bóktóna, zitulkus blaman ini pamkolpama tibiób gyaur kla wata kari poko irrbürre tibiób mórreldögab. A ini elklaza-koke kóblea blaman we kla ingrine, tóba ngyaben ne klame ki idüde.”

Elnga Ngürrab Tómbapón Tulmil

(Metyu 24:1-14; Mak 13:1-13)

* 20:42 kürü *Lod* wa [Mesayabóka] apónda. † 20:43 Ini bóktanan kúp mórdóga: *marüka bóka bamgün is nidipko, ka sab blaman [ut-ut ninünümo] marünkü.* 20:43 Wórr Peba 110:1 ‡ 20:44 Yesun amtin bóktan igó yarilürr: Yesu Deibidün büdül kakóm tómtómólórr. Da Yesu Deibidün *Lod* iade yarilürr?

⁵ Yesun ngibürr umulbain olmala Godón Gyabi Müótankwata zwapólórr, pamkolpama ene müót ia püti inóp agurr ingülküpi akó gyaur klame, Godón ne kla ilinóp. Da Yesu ibü nilóp wagó,

⁶ “E ini ne kla basendakla, sab ugórr tonarra tame, sab darrü ingülküpa kokean bamine tóba pabodó. Blaman sab amarrón kwarile ama tüpdü.”

⁷ Olgabi i oya imtinóp wagó, “Umulbain Pam, ini klama nóma tómbapórre? Akó kibü sab laróga umul-umulan ngisitirre igó, ini elklaza tómbapónóm baindasko?”

⁸ Da wa ibüka bóktanórr wagó, “E umul-umul kwarilün, sab darrü olom ok ain-gu yabü ilklió büliónüm. Zitulkus módoga, abüna sab kürü ngidü togoble igó bóktankü wagó, ‘Ka watókla, ene [Kerriso], e noan akyandakla!’ Akó, ‘Blakón tonarra minggüpanan kuri tame!’ Sab ibü solkwat atan-gu.”

⁹ E sab gum-gu, e igó nóma barrkrrulo wagó, bwób-bwóba tibiób bókrrandako akó pamkolpama tibiób bwób balngomól pamdó bóka bamgündako. È gum-gu, zitulkus ini klama sab ngaen-gógópan ki tólbaelnóm Godón tóba bóktan ngarkwatódó, a blakón tonarra sab búsai koke tame.”

¹⁰ Olgabi Yesu ibü nilóp wagó, “Darrü kantrri pamkolpama sab darrü kantrri pamkolpampükü bókrrale. Darrü kingan gazirr pama sab darrü kingan gazirr pampükü bókrrale.

¹¹ Sab tüpa wirribóka mórrbaeng kwarile ngibürr bwóbdü, akó bwób-bwób sab wirri ku akó kolae büdül azid kwarile. Gum bangón elklaza sab tómbapónórre, akó wirri kwitümgab tulmila sab okaka tübyónórre pupo bainüm wagó, darrü wirri müpa sab tame.”

¹² Ini elklaza sab solkwat tómbapónórre, a ngaen-gógópan sab yabü bumiógnórre akó wirri müp nüliónórre. I sab yabü ngibürr pamab tangdó urrbule kotóm tibiób kwóbbazen müötüdü akó tümün müötüdü. Akó i sab yabü imarrunórre king a gabena, ibü obzek kwata, kürü ngianbókamde.

¹³ Ini pokó sab yabüka kwatzan yarile, ibüka Morroal Bóktan amgolóm kürükwata.

¹⁴ A e gyagüpi yazebamke, yabiób bódlang bóktan arbün-gum singül kwata, e sab ia pokó bóktónane ibü obzek kwata.

¹⁵ Zitulkus módoga, ka yabü sab tae nókyenónómo akó [wirri gyagüpitótók], igósüm, yabü kle-kle nidi

bangóndako, sab gaodó koke kwarile bóka bamgünüm yenkü akó yabüka bóktan akonóm.

¹⁶ Yabü sab wirri pamab tangdó urrbule, enana ia yabü aipalabala, zonaretala, nungzamónala, akó gómdamala, da yabü sab ngibürr büdüldü urrbule.

¹⁷ Blaman pamkolpama sab yabü alzizi aman kwarile kürü ngianbókamde.

¹⁸ Da e sab karianbóka kolae koke emrranane.*

¹⁹ Karrkukus bórrangde e sab yabiób arról ipüdane.

Zu-koke Nidipko Zerrusalem Wirri Basirr Sab Idi Kolae Irre

(Metyu 24:15-21; Mak 13:14-19)

²⁰ "E sab gazirr pam nóma nósenane Zerrusalem mamtae kotarr anómde, e sab umul kwarilo igó, ene wirri basirran kolae bain kari pokoa.

²¹ Zudiam nidipako, sab podopükü bwóbdü ki busunüm, akó Zerrusalemóm nidipako, ki bausnüm, akó madmad kabedó nidipako, sab ene wirri basirrdü koke ki barrbü.

²² Zitulkus módóga, sab ene ne tonarr yarile, God sab Isrrael pamkolpamab kolae tonarrab darrem ugón nókyerre. Prropeta ngaen blaman ne klamabkwata wibalómnóp, ene pokoa sab ugón küppükü baine.

²³ Sab kari kolae koke yarile ene ngürrdü bikómpükü akó ngómrin kolabkü! Zitulkus módóga, sab wirrian azid aeng yarile Isrrael tüpdü akó God sab kari ngürsil koke yarile Zu pamkolpamdo.

²⁴ Ngibürra sab gazirr turrikanme bainge, ngibürr sab tümün müótüdü imarrunórre blaman bwób-bwóbdüma. Zu-koke nidipko, i sab Zerrusalem wirri basirr tibiób wapóre ail kwarile, kókó ibü tonarra nóma blakóne.

Pamkolpamab Oloman Alkomól Tonarr

(Metyu 24:29-31; Mak 13:24-27)

²⁵ "Sab [wirri tulmila] tómbapónorr abüsdü, melpaldó, akó wimurrdü, pupo bainüm wagó, darrü wirri müpa sab tame. Tüpdü bwób-bwób pamkolpam sab gyakolae akó gum korale, zitulkus sab malu goblola wirri ukwóm sipüde.

²⁶ Pamkolpam sab iltümüna tübaingle igó gumdüğab, i enezan akyandako ne umul-kók elklaza tómbapónóm kain kwarile ini tüpdü, zitulkus pülpüldü ne arüng klamko, i sab mórrbaengóm bairre akó i tibiób pabo sab bimgütörre.

* **21:18** Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *E sab darrpan órrngóen pulum koke imrukane yabiób singüldügab.* **21:22** Daniel 9:26; Maeka 3:12; Oseya 9:7; Zekarraea 14:2 **21:25** Aesaya 13:10; Izikel 32:7; Zo-el 2:31; Okaka Amzazirrún Kla 6:12-13

²⁷ I sab kürü ugón kóserre, Pamkolpamab Olom nótókla, pülpül pokopükü tótókde, kólba arüng akó wirrian kómal zyónpükü.

²⁸ Ini elklaza tómbapónóm nóma bairre, karrkukus bórrangke akó singül kwit ninamke, zitulkus yabü [aurdü amana] minggüpanan bainda.”

*[Pig] Nugupan Alap-alap Bóktan
(Metyu 24:32-35; Mak 13:28-31)*

²⁹ Olgabi Yesu tóba umulbain olmal ini alap-alap bóktan we nüzazilóp wagó, “E pig nugup akó blaman popa nugup ngabkónam.

³⁰ Küsíl pórngaea nóma tübausle, da e yaib esenane akó umul kwarilo wagó, pail[†] minggüpanana.

³¹ Da enta inzana, e ini basen-koke elklaza tómbapónde nóma nosenane, e sab umul kwarilo wagó, Godón Kingzan Balngomólan abzil kari pokoa.

³² “Ka yabü amkoman poko byaldóla: ini lüólan pamkolpama sab kokean nurrbarine, kókó ini blaman elklaza sab tómbaporré.

³³ Tüp a pülpül sab bamrüki, a kürü bóktana sab kokean bamrüke.

Yesun Pamkolpam Wata Umul-umul Kwarile

³⁴ “E umul-umul kwarilün, sab yabiób moboküp müp alión-gu, metat ngyepam anónde akó gorrgorr baindi akó gyakolae baindi tüpan elklazadó. Inzan ngyabende, ene Ngürra sab yabü dizan kena tawinünüm.

³⁵ Umul-umul kwarilün, zitulkus ene Ngürra sab blaman pamkolpam nongrerre ini dudu tüpdü.

³⁶ E metat gyagüp-gyagüp aerr kwarilünke. Akó tére bakolamke wagó, e sab gaodó kwarilo kyab kórzyónüm, blaman ne elklaza tómbapónóm kaindako, akó e sab gaodó kwarilo kürü obzek kwata bórrangóm, Pamkolpamab Olom nótókla.”

³⁷ Blaman ngürrzan, Yesu pamkolpam umulbain yarilürr Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü. Akó blaman irrübzan wa Zerrusalem amgat yarilürr, ama wamlórr darrü pododó utüm, ngi [Olib Podo].

³⁸ Akó irrbianande, blaman pamkolpama togoblórr ene Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü, oya arrkrrum.

21:27 Daniel 7:13; Okaka Amzazirrún Kla 1:7 [†] **21:30** *pail*, Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: *urur melpal*. Mórrke-mórrke móódoga: *summer*. Isreal bwóbdü küsíl pórngaea bamgoldako urur melpal kari poko nómadako.

22

Yesun Büdül Bóktan Ingrinóp

(Metyu 26:1-5; Mak 14:1-2; Zon 11:45-53)

¹ [Ist-koke Brred Tore] kari poko yarilürr. Pamkolpama ini tóre inzan ngilianónóp wagó, [Büdül Kórzyón Tore].

² Wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pama darrü kwat yamkünónóp Yesun büdülümpükü amkalóm, zitulkus i pamkolpamab gum kwarilürr.

Zudas Ubi Bainürr Yesun Wirri Pamab Tangdó Angrinüm

(Metyu 26:14-16; Mak 14:10-11)

³ Da satania bangrinürr Zudasón bübdü, i noan ngilianónóp Iskarriot, darrü Yesun 12 umulbain olmaldógab.

⁴ Da Zudas we wamórr wirri prrist akó [Godón Gyabi Müót] myelam pamab wirri pamdó. Da wa ikik yarilürr inkü, wa ibü ia ki tangnamtirre Yesun angrinüm ibü tangdó.

⁵ Ini pokoa ibü barnginwóman ngintinóp, da i we babinürr Zudasón mani akyanóm.

⁶ Wa abinürr, da kwat we yamküllürr Yesun ibü tangdó angrinüm, pamkolpam ne babul nóma ki kwarile.

Yesu Tóba Umulbain Olmalpükü Büdül Kórzyón Alo Elorr

(Metyu 26:17-19; Mak 14:12-21)

⁷ Olgabi Ist-koke Brred Tore ngürr we semrranórr. Ini we ngürr yarilürr, Zu pamkolpama [sip] kupo ne ngürr okrralórr Büdül Kórzyón Toreankü.

⁸ Da Yesu Pita akó Zon zirrnáponórr ini bóktanpükü wagó, "E ugó aurrpam; alo kla tómbapónamke mibünkü ene Büdül Kórzyón Tore alo alom."

⁹ I oya imtirri wagó, "Marü ubi ia ki mórran bwób akó alo ne tómbapóni?"

¹⁰ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Turrkrruam, e kubó ene wirri basirrdüzan bangrili, darrü pama kubó yabü tómrróne mariti tónggapórrón nae bele ódódde tóba tupodó. Da kubó oyaka solkwat akyalamke, kókó wa ne müötüdü bangrine.

¹¹ Olgabi ene müót olom kubó ilamke magó, 'Umulbain Pama marü ini bamtin bóktan poko kümtine wagó, "Ene alongalo marrgu ia nega, ka kubó ene Büdül Kórzyón Tore alo ne elo-o kólba umulbain olmalpükü?"'

¹² Da wa kubó yabü nómtyene darrü ene müótan wirri marrgu, kwitana paugdü. Blaman alongalo elklaza akó mórrakós olamako. Da ola kubó blaman elklaza tómbapónamke mibü alom."

¹³ I we aurürri wirri basirrdü, da nosenóp blaman elklaza wata ibü Yesuzan nyalórr. Da módóga, i elklaza we tómbaporri Büdül Kórzyón Tóre alongaloankü.

Lodón Gyagüpi Amanik Alo

(Metyu 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Korrint 11:23-25)

¹⁴ Ene tonarr nóma semrranórr, ene Büdül Kórzyón Tóre alo alom, Yesu tóba nólgópe banomól poko we ipadórr alongalo tógaldó tóba [apostolpükü].

¹⁵ Da wa ibüka bóktanórr wagó, "Kürü wirri ubi yarilürr yenkü ini Büdül Kórzyón Tóre alo alom; ene kakóm, ka sab azid aengo.

¹⁶ Zitulkus módóga, ka yabü igó byaldóla, ka sab myamem ini Büdül Kórzyón Tóre alo kokean elo-o, kókó God amkoman küppükü ine tóba Kingzan Balngomól Bwóbdü."*

¹⁷ Yesu waenpükü kübül ipadórr, tangdó emoanórr, Godón eso ekyanórr, da bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, "E ini waenpükü kübül ipüdam, da kübündügab darrpan-darrpan sokol bülinam.

¹⁸ Zitulkus módóga, ka yabü igó byaldóla, ka sab myamem waen koke enono, kókó Godón Kingzan Balngomóla nóma tame."

¹⁹ Olgabi Yesu dudu brred ipadórr, akó Godón eso akyan kakóm, wa syórr yangónórr. Wa tóba umulbain olmal poko nülinóp ini bóktanpükü wagó, "Ini kürü bübe, ka yabü morroalóm ne kla akyanóm kaindóla. Ini poko metat olongolónke kürü gyagüpi amaiküm."

²⁰ Ibü alo kakóm, Yesu dadanzan ene waenpükü kübül ipadórr, da wa bóktanórr wagó, "Ini waenpükü kübül, Godón küsíl [alkamül-koke tónggapórrón bóktana]. Kürü óean bókana arüng akyanda, ne klama bókanóm kainda yabü morroalóm. ²¹ A tübarrkrru, kürü noa tanga küngrine wirri pamab tangdó, oya tang yóni kürü tangpükü alongalo tógaldó.

²² Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab narrótoko, wata God bóktan ngaenzan ingrinürr. A Godón ngürsila sab tame ene olomdó, kürü sab wirri pamab tangdó nótó küngrine!"

²³ Ene umulbain olmala tibiób ola bamtinüm bainóp wagó, "Ia sab ini tonarr mibükagab nótó tónggapóne?"

Wirri ia Nótóka?

* **22:16** Büdül Kórzyón Tórean küp módóga, zid bain. Godón Kingzan Balngomól Bwóbdü mibü zid bain [dudu kómá] yarile. **22:20** Zerremaea 31:31-34

²⁴ Umulbain olmala ongyalóm we bainóp, igó pokodógabi wagó, noan gyagüpi amanikórre amkoman wirrian nótóke ibükagab.

²⁵ Da Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Zu-koke nidipako, ibü kinga tibiób pamkolpam zirrbapón-bapón balngomóldako. Akó wirri ngi pamab ubia pamkolpama ibü igó ki ngiblian kwarilün wagó, 'Pamkolpamabkü Morroal Tonarr Tómbapón Pam.'

²⁶ A e sab inzan koke koralo. Wirri nótóke yabü aodó, kari ngi olomzan ki bai. A balngomól pam nótóka, inzan ki yaril, wamaka zaget oloma yabü tangbamtinüm.

²⁷ Ia wirrian nótóka: ia alongalo tógaldó nótó mórranda, ta ia nótó zamngólda alo kla arrbünum? Alongalo tógaldó nótó mórranda, wa wirriana. A ka ma yabü aodómla zaget pamzan yabü tangbamtinüm.

²⁸ "E we isakla, kürüka arróbórrón nidi kwarilnürü, wirri müpa kürü nómá kawiónónóp."

²⁹ Da kürü Aba kürü ene dümdümzan kókyanórr balngomólóm Kingzan, we ngarkwatódó ka ta yabü ene dümdüm alióndóla.

³⁰ Ene igósüm, e sab gaodó kwarilo alongalom kürü tógaldó kürü Kingzan Balngomól Bwóbdü, akó kingan mórran klamdó mórran-mórran bainüm, ene Isrrael 12 zitül pamkolpam balngomólóm."

*Yesu Singül Kwata Bóktanórr Wagó, Pita Sab Oya Yalpine
(Metyu 26:31-35; Mak 14:27-31; Zon 13:36-38)*

³¹ Olgabi Yesu Saemon Pitaka bóktanórr wagó, "Saemon, Saemon, turrkrru! Satania Godón kuri bóka itine yabü bapókóm, da God kuri abine, yabü kürükagabi amanóm, ngaon pamazan [wit] küp ainda buldügab aleanóm."

³² Da Saemon, ka marünkü kuri tére eko wagó, ma sab koke aupo kürü amkoman angundügab. Akó ma nómá tolkomolo kürüka, moba [zonaretal] arüng nütününümke."

³³ A Pita ma Yesuka bóktanórr wagó, "Lod, kürü taia tümün müötüdü pamóm bainüm akó narrótókóm mankü."

³⁴ A Yesu ma Pitan yalórr wagó, "Pita, ka marü igó ayaldóla, siman karrakarra póyaea errkya ini ngürr[†] bóktan küsil nómá yarile, da ma kalma aüd münüm kalpino igó, ma kürübóka umul-kókla."

Müp Tonarra Sab Togoble

^{22:24} Metyu 18:1; Mak 9:34; Luk 9:46 ^{22:25} Metyu 20:25-27; Mak 10:42-44

^{22:26} Metyu 23:11; Mak 9:35 ^{22:27} Zon 13:12-15 ^{22:30} Metyu 19:28

[†] ^{22:34} Zu pamkolpamab küsil ngürra simam 6:00 bókyan yarilürr.

³⁵ Olgabi Yesu ibü nümtinóp wagó, "Ka yabü bóktan amgolóm nóma zirrnáponarre paos-koke ó angasangap angón alóp-koke ó ngibürr wapórdó bamel kla-koke, ia yabü ngibürr klama bimgat kwarilürr?"

Da i bóktan yalkomólóp wagó, "Koke!"

³⁶ Wa ibüka bóktanórr wagó, "A errkya, yabü ne paos asi nóma kwarile, yazebam! Da angasangap angón alóp ta inzan. Akó yabü ne gazírr turrik babul nóma kwarile, yabiób tumum mórrkenyórr sel ninamke, da ene manie darrü gazírr turrik amigamke.‡

³⁷ Zitulkus módóga, ka yabü igó byaldóla, Godón Wialómórrón Bóktana ne bóktan opor bóktanda kürükwata, sab küppükü baine kürükwa wagó: 'I oya igó ngakónóp wagó, wa gida amgün pama.' Anda, kürükwata ne poko wialómórróna, tómbapón kari pokoa."

³⁸ Umulbain olmala bóktónóp wagó, "Sazil, Lod. Kibü nis gazírr turrik inamüli."

Yesu bóktanórr wagó, "Gaodóma."

*Yesu /Olib Pododó/ Tóre Yarilürr
(Metyu 26:36-46; Mak 14:32-42)*

³⁹ Yesu Zerrusalem amgatórr, da Olib Pododó wamórr bobarrzan. Oya umulbain olmala ta zutalórr oyaka.

⁴⁰ Ene bwóbdü abzila, Yesu ibüka we bóktanórr wagó, "Tóre bakolamke Godka wagó, darrü klama yabü kolae tonarr tómbapónóm koke ki nolngomónóm."

⁴¹ Olgabi Yesu ibükagabi igó ngarkwat wamórr, wamaka ne darrü oloma kubó ingülküp ne ngarkwat kan amanike. Wa wakósingül nülkamüller, da Godka tére ekorr wagó,

⁴² "Kürü Ab, marü ubi ne nóma yarile, kürü ini wirri azidüdüma ódódgu.§ A kürü ubia koke ki tómbapó, a marü ubie."

⁴³ Da anerrua okaka tübyónürr kwitümgab Yesuka, da oya arüng ekyanórr.

⁴⁴ Yesu wirri gyaur akó azidzan kùp bamkónórr, da wa wirri arüngi térem we bainürr. Oya gügürüma óe pwópzan bókan yarilürr tüpdü.

⁴⁵ Yesun térea nóma blakónórr, wa bupadórr akó alkommórr téba umulbain olmaldó. Wa ibü utüdi tómrónóp, zitulkus gyaura ibü genggorraman ngibtanórr.

‡ **22:36** Yesu ene poko bóktanórr, zitulkus oya büdül kakóm pamkolpama umulbain olmal ngibürr tonarrdó koke ok nirre, i Morroal Bóktan büdratükü nóma ogoble. We zitulkusdü, i tibiób elklazapükü agólttagól kwarile tibiób morroal ngabkanóm. **22:37** Aesaya 53:12 § **22:42** kürü ini wirri azidüdüma ódódgu, Grrik bóktan opor igósa: *Ma ini kübül sipa kürükagab.*

⁴⁶ Da Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E iade utódakla? Bazeb, da tóre bakolamke Godka, igósüm darrü klama yabü kolae tonarr tómbapónóm koke ki nolngomólnóm."

Yesun Gazirr Pama Amigóp

(Metyu 26:47-56; Mak 14:43-50; Zon 18:3-11)

⁴⁷ Yesu tóba umulbain olmaldózan bóktan yarilürr, pam ngoroa ugón tübzilürr. Ene pam ngi Zudas, Yesun darrü ene 12 umulbain olmaldógab, ibü wató balngomól yarilürr. Wa Yesun minggüpanandó tamórr aprüküm.

⁴⁸ A Yesu ma oya imtinürr wagó, "Zudas, ia ma kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, aprüküm kaindóla, kürü amkal pamab tangdó angrinüm? Wai?"

⁴⁹ Yesun umulbain olmala nóma esenóp ne pokoa tómbapónóm kain yarilürr, i Yesun bóka itünóp wagó, "Lod, ki ia kibiób gazirr turriki koke ekrrórre?"

⁵⁰ Olgabi darrüpa gazirr turriki singüldü prristan [leba zaget] paman tutul güblang we itülürr.

⁵¹ Da Yesu bóktanórr wagó, "Piküp Bainam! Myamemgu!" Akó wa ene paman güblang yamurrürr, da dólóng yónürr.

⁵² Olgabi Yesu ibüka bóktanórr, wirri prrist, Godón Gyabi Müót myelam pamab wirri pam, akó ngibürr [balngomól byarrmarr pam], oya amiögüm nidi togobórr, wagó, "E wa gazirr turrik a kubidampükü kürü amiögüm iade togoba, wamaka ka gazirr-gazirr gómlam pamla?*

⁵³ Blaman ngürrzan ka go yenkü namülnürrü, Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü, da e ma kürü koke kümigarre. A ini ne irrübe, wa yabü abüs küpe; tümünan arünga yabü balngomólda."

Pita Yesun Yalpinürr

(Metyu 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Zon 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ I Yesun amigóp, da we idüdóp singüldü prristan müót kugupidü. Pita ibü solodó barrkyanan kan akyalórr.

⁵⁵ I ur yungóp müótan kal akólórrón pul basirr aodó. Olgabi i darrpan pokodó bobrralórr. Pita tamórr, da inkü we mórran-mórran bainürr.

⁵⁶ Da darrü zaget ngul oloma oya esenórr ur zyóndü mórrande. Wa oyaka dümdüman we yazılıürr, da pamkolpamidó bóktanórr wagó, "Ini pam ta Yesukü asi yarilürr!"

⁵⁷ A Pita we balpinürr wagó, "Kol, ka oyabóka umulkókla!"

* **22:52** gazirr-gazirr gómlam pam, Grrik bóktan oporan darrü küp módoga: Rrom pamdó bóka bamgün gazirr pam. **22:53** Luk 19:47; 21:37

⁵⁸ Karianbóka mórranórra, akó darrüpa Pitam sesenórr, da oyaka bóktanórr wagó, "Ma ta oya darrü umulbain olom módogla!"

A Pita ma ene pam igó yalórr wagó, "Iba, pam, ka we olom kokela!"

⁵⁹ Aprrapórr darrpan abüs küp ngarkwat kakóm, darrü oloma tóba moboküpüdüğab wirrianbóka ugón bóktanórr wagó, "Amkoman, ini pam go ta Yesukü yarilürr, zitulkus wa Galili oloma!"

⁶⁰ A Pita bóktan yalkomólórr wagó, "Iba, pam! Ka umul kokela, ma laróbóka apóndóla!"

Pitazan bóktan yarilürr, karrakarra pýaea ta ugósan bóktanórr.

⁶¹ Olgabi Lod Pitaka tübyalüngürr, dümdüman yazilürr tai oyaka. Da Pitam ugón ngambangólórr, oya Lod ngaengögópan ne poko yalórr wagó, "Errkyä, karrakarra pýaea bóktan küsil yarile, ma kubó aüd münum ugón kalpino magó, ma kürübóka umul-kókla."

⁶² Pita ene müót pul basirrdügab pulpaka burruanórr, da wirribóka yónüm we bainürr.

*Yesun | Tiz Yangónónóp|
(Metyu 26:67-68; Mak 14:65)*

⁶³ Yesun nidi ngakan kwarilürr, oya tiz angónóm akó amkalóm bainóp.

⁶⁴ I oya ilküp nis mórrkenyórr poko-e nganolop, da we imtinónóp wagó, "Ma ne amkoman prropet nóma namulo, ma kibüka kóbó tópta: marü ia nótó mómkóle?"

⁶⁵ Akó i oya abün kle-kle bóktan opore yalnóp.

*Yesu Balngomól Byarrmarr Pamab Kwóbbazendó Zamngólórr
(Metyu 26:59-66; Mak 14:55-64; Zon 18:19-24)*

⁶⁶ Abüsa nóma tübaniklürr, Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pam, idipko wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pam, i darrpan pokodó ugón kwób bazenórr. Yesun idüdóp ene kwóbbazendó.

⁶⁷ Olgabi i Yesuka bóktónóp wagó, "Ma ne ene [Kerriso] nómadóla, da kóbó tópta!"

A Yesu ibü nilóp wagó, "Ka ne kubó yabü igó nóma nilnünümo kagó, ka ene olom módogla, e kubó kürü amkoman koke kangunane;

⁶⁸ akó ka ma kubó ne yabü darrü klamóm nóma nümtinünümo kólbawata, e kubó kürüka bóktan koke salkomólane.

⁶⁹ Ini tonarrdógbab, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab wirri pabodó, Wirri Arüng Godón tutul tangdó, mórrarrón namulo!"

⁷⁰ Olgabi i blamana Yesun imtinóp wagó, "Ia ma tai Godón Olomla?"

Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "E kuri bóktórre: ka módóglá!"

⁷¹ Tibióbka ola apóndako wagó, "Mi myamem darrü oloman bóktan koke arrkrrurre oyakwata. A mi tai tóba taedógabi kuri barrkrrua!"

23

Yesu Paelatón Obzek Kwata Zamngólórr

(Metyu 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Zon 18:28-38)

¹ Blaman ene Zu isab [balngomól byarrmarr pama] bazebörr, da Yesun Paelatka* idüdóp.

² Módóga, kotóm ain bóktan amanóm we bainóp wagó, "Ini pam ki kuri eserre kibü pamkolpam ilklió bülióndi. Wa igó bóktanda wagó, 'Taks mani alión-gu Sisan, Rrom king,' akó igó bóktanda wagó, wa ene [Kerriso-e], Zu isab King."

³ Da Paelat Yesun we imtinürr wagó, "Ia ma Zu pamkolpamab King módóglá?"

Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, "Ma kuri bóktóna!"

⁴ Da Paelat ene wirri prristdü akó pamkolpamdó we bóktanórr wagó, "Ka darrü küp koke kuri esena ini pam zaz ainüm akó [kolaean darrem] akyanóm."

⁵ A i wata arüng ipüdóp oyakwata bóktanóm wagó, "Wa pamkolpam Rrom gabaman bóka bamgünüm bangónóm kainda, wa ne kla umul bainda ini Zudia prrobins kugupidü. Wa Galilim bókyanórr, olgabi ama alabóna tamórr, Zerrusalem wirri basirrdü."

Yesun Errodka We Idüdóp

⁶ Paelat ini poko nóma arrkrrurr, ibü we nümtinóp wagó, "Ini ia Galili oloma?"

⁷ Paelat nóma umul bainürr wagó, Yesu we órdóbóna olom yarilürr, Errod ne prrobins ngakan yarilürr, da oya we zirrapónórr Errodka. Errod ta ugón Zerrusalemóm yarilürr ene tonarr.

⁸ Wa Yesun nóma esenórr, kari barnginwóma koke simiógürr, zitülkus wa oyakwata ne abün bóktan arrkrru yarilürr. Wirri ngarkwatóm oya ubi yarilürr oya asenóm, da kokean esenórr. Errod nae aman yarilürr, Yesu ngibürr [wirri tulmil] ki tómbapóne oya obzek kwata.

* **23:1** Paelat Zudia akó Samarria prrobins alngomól pam yarilürr. Wa Rrom pam yarilürr.

⁹ Wa Yesun abün bamtin bóktan poko amtin yarilürr, a Yesu oyaka myamem bóktan koke yalkomólórr.

¹⁰ Ene wirri prrist akó Mosesón gida umulbain pama ola bórrang kwarilürr, da wirri arüngi Yesun kotóm ain bóktan aman korálórr.

¹¹ Da Errod tóba gazirr pampükü oya ngüóng angyalóp, akó [tiz yangónónóp]. Ene kakóm, morroalan wirri darrem tumum mórrkenyórr we atenóp, da we yalkomólóp Paelatka.

¹² Ene ngürr Errod a Paelat gódam we bangurri. Ngaenggópan i darrem-darrem bóka bamgün namülnürri.

Yesu Tóba Büdül Bóktan Ipadórr

(Metyu 27:15-26; Mak 15:6-15; Zon 18:39-19:16)

¹³ Paelat we ngibaunürr wirri prrist, Zu singüldü pam, akó pamkolpam kwób bazenóm wankü.

¹⁴ Wa ibüka we bóktanórr wagó, “E ini pam kürükä sidüdane igó bóktanpükü wagó, ‘Ene ini pama pamkolpam ilklió büliónda Rrom wirri pamdó bóka bamgünüm.’ Ka oya nómá apina yabü obzek kwata, da módóga, ka darrü küp koke kuri esena, oya e ne pokom amigane.

¹⁵ Errod ta darrü kolae koke esene, da wa kibüka ene igósidi salkomóle. E ngakónam; wa darrü kla koke tónggapónórr, da oya darrü zitülkus babula büdülüüm.

¹⁶ Da módóga, ka kubó oya karrkukusan sye-i ailō, da zirrapono.”[†]

¹⁸ Módóga, Zu dudu pamkolpama darrpan mün we górrgónóp wagó, “Ini pam ipüdam, da büdülümpükü emkólam! A Barrabasón irrunam kibüka!”

¹⁹ (Barrabas ugón tümün müótüdü yarilürr, zitülkus wa, ngibürr pampükü, Zerrusalem wirri basirrdü gazirr yarilürr Rrom pampükü, akó wa ta pam büdülümpükü emkalórr.)

²⁰ Paelatón ubi Yesun zirrapónóm yarilürr, da wa akó Zu pamkolpamdó bóktanórr ibü gyagüpítótók alüngüm.

²¹ A i ma güblang-koke we taegwarr kwarilürr wagó, “Krrasdó emngyelam, oya krrasdó emngyelam!”

²² Aüd ngim wa akó ibüka we bóktanórr wagó, “Iade? Wa ia tai laró kolae tónggapónórr? Ka oyaka darrü küp ta koke kuri esena, wa büdül iade ki esene! We zitülkusdü, ka kubó oya karrkukusan sye-i ailō, da zirrapono.”

[†] **23:16** Barre Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó atang opor 17 babula; a wata ngibürrdü asine. Igó bóktanda wagó, “Wa darrpan pam ibüka tümün müótüdügab ki irrune ene téredó.” (Metyu 27:15 akó Mak 15:6) (Blaman paíldi, [Büdül Kórzyón Tóre] nómá amrran yarilürr, Rrom isab bókam tumtum igó yarilürr wagó, ene téredó Paelat kubó darrpan tümün müótüdü pam ugón irrune.)

23 A i ma arüng ipüdóp taegwarróm Paelatka wagó, oya wata krrosdó ki emngyelnóm. Módoga, ibü taegwarra Paelatón bóktan wóppókal algónórr.

24 Da Paelat gyagüpítótók we esenórr pamkolpamab ubi tónggapónóm.

25 Ene noan ingrinóp tümün müötüdü Rrom pampükü gazirrdi akó pam amkalde, wa oya we irruanórr, Zu pamkolpama noanbókamóm ato kwarilürr. A Yesun ma pamkolpamab tangdó we ingrinürr tibiób ubi alakónóm.

Yesun Krrosdó Emngyelóp

(Metyu 27:32-44; Mak 15:21-32; Zon 19:17-27)

26 Gazirr pama Yesun nóma idódnóp, kwat-kwat Sae-monón amigóp, Saerrin wirri basirrdügab pam, Zerrusalem wirri basirrdüzan bangrilürr madmad kabedógab. Oya tupodó krros we emngyelóp, ódódóm Yesun solkwat.

27 Wirri pamkolpamab ngoroa zatalórr Yesun solkwat. Abün kola yón gyaur akó yón amto kwarilürr oyabókamde.

28 Yesu tübyalüngürr, da we nilóp wagó, "Zerrusalem kol! Kürü yón amtogu, a e wa yabiób akó yabiób olmal yón bamtolam.

29 Zitülkus módoga, sab tonarra tame, pamkolpama sab nóma bóktanórre wagó, 'Bagürwóm idipako, aroam kol nidipko, olmal basen-koke kol nidipko, akó kokean nidi ngóm bómyanónóp!'

30 Ene tonarrdó, Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,

"Pamkolpama sab wirri pododó bóktórre wagó, "Kibüka tóbalók," akó kari pododó wagó, "Kibü ngatloam!" "‡

31 Da módoga, pamkolpama ne kazan arról nugup kle-kle nóma yangórre inzan tonarre, sab laróga tómbapóné darrü nugupa mólög nóma baine?"§

32 Gazirr pama nis kolae elklaza tómbapón pampükü we nüdüdóp, ibü büdülämpükü amkalóm Yesukü.

33 I nóma babzilürr darrü pokodó, ngi "Singül Kak",* ola oya krrosdó we emngyelóp ene kolae tómbapón pam nispükü, darrü oya tutul kwata, darrü oya banól kwata.

‡ 23:30 Pamkolpama ugórr ene poko bóktan kwarile, zitülkus ene wirri azid aeng tonarr kwarile akó ibü ubi kwarile nurrbarinüm. 23:30 Oseyá 10:8;

Okaka Amzazirrún Kla 6:16 § 23:31 Ini bóktanan küp módoga: Arról nugupa Yesunbóka apónda, darrpanan kolae tonarr koke nótó tónggapónórr. Büdül bairrún nugupa kolae tonarr tómbapón kolpambóka apónda. Zitülkus pamkolpama Yesun kle-kle yangónóp, kolae tonarr-koke yarilürr, i kolae tonarrpükü kolpam wirrianbóka kle-kle nangónorr. * 23:33 Aprrapórr ini pokoon ngi Singül Kak yarilürr, zitülkus podo yarilürr singül kak obzeksyókpükü.

³⁴ Yesu we bóktanórr wagó, "Ba, ibü kolae tonarr norrgonónóm, zitülkus i umul kokeako i ne kla tónggapóndako."

Módoga, i tibiób ngipükü nugup poko aman kwarilürr pam basenóm wagó, Yesun mórrkenyórr poko nidi ki yazebrre. Inzan kwata i oya mórrkenyórr we arrgrrütóp.

³⁵ Pamkolpama bórrangórrón ola ngabkan kwarilürr. Akó Zu singüldü pama Yesun tiz yangónónóp, bóktande wagó, "Wa ngibürr zid bain yarilürr, a wa ma kya tóba kóbó ki zid byó, wa ne ene Kerriso nómade, God noan ipadórr!"

³⁶ Oya gazirr pama ta we tiz yangónónóp: i togobórr oyaka, da oya muran waen we ekyenóp.

³⁷ Da i we bóktónóp wagó, "Ma ne Zu isab King nómadóla, da moba kóbó zid bai!"

³⁸ Oya sisingül wialómórrón nugup pósek amngyelórrón yarilürr. Igó wialómórrón wagó, "Ini Zu pamkolpamab Kinge."

³⁹ Darrü ne kolae tonarr tómbapón pam emngyelóp krrosdó, Yesun we kle-kle yalórr wagó, "Ia ma ene Kerriso kokela? Moba akó kibü kóbó zid tinünüm!"

⁴⁰ A darrüpa oya we agórr wagó, "Ia ma Godón koke gum angondóla? Ma ta wazan büdül apaddóla!

⁴¹ Mi ne kolaeen darrem apadódamlí, mi ta gaodó apadódamlí, zitülkus mibü mibiób kolae tonarra tine. A ini pama darrü kolae kokean tónggapónórr."

⁴² Da módoga, ene pama we bóktanórr wagó, "Yesu, ma King ngi nómá bateno moba Balngomól Bwóbdü, sab kürü gyagüpi kümanikke!"

⁴³ Yesu oyaka bóktan we yalkomólórr wagó, "Ka marü amkoman poko ayaldóla; errkyá ma kubó kankü namulo Godón Agurr Apapdó."†

Yesu Nurrótókórr

(Metyu 27:45-56; Mak 15:33-41; Zon 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ene tonarrdó ugón abüs singülpü yarilürr, da abüsan zyóna piküp bainürr akó tümüna dudu bwób ngaslaorr. Ene tümüna äud abüs küp ngarkwatóm wamórr; akó [Godón Gyabi Müót] kugupidü ne wirri adrratórrón mórrkenyórra‡ olean yarilürr, tebe aodó nis ór we bangónórr.

^{23:34} Wórr Peba 22:18

^{23:35} Wórr Peba 22:7

^{23:36} Wórr Peba 69:21

† ^{23:43} Godón Agurr Apap, Mórrke-mórrke módoga: paradise. ‡ ^{23:44-45} Ene wirri adrratórrón mórrkenyórr Godón Gyabi Müótan Amkoman Gyabian Bwób ngarkwat angrirrún yarilürr (Mórrke-mórrke módoga: Most Holy Place ó Holy of Holies). Wata singüldü prrista kubó tebe bangrile ene pokodó darrpan mün blaman pailzan. (Bazeb Tonarr 13:10; Lebitikus 16:2; Ibrru Pamkolpam 9:7) ^{23:44-45} Bazeb Tonarr 26:31-33

⁴⁶ Yesu wirri gyagüpi we górrganórr wagó, "Ba, ka kólba samu marü tangdó angrindóla!" Wa inzan nóma bóktanórr, wa tóba dómdóm ngón we semanórr, da narrótókórr.

⁴⁷ Ene Rrom gazirr pamab kopo ngakan wirri pama nóma esenórr ne tonarra tómbapónórr, Godón we yagürürr, da we bóktanórr wagó, "Amkoman, ini wata [dümdüm tonarr] pam yarilürr!"

⁴⁸ Blamana nidi kwób bazelórr ene tonarr ilküpi asenóm, i nóma nósenóp ne tonarra tómbapónónóp, i bakonórr tibiób müót basirrdü. I dakla gyaurmé tibiób dalgüp we bólkal kwarilürr.

⁴⁹ Blamana Yesunbóka umul nidi kwarilürr, akó ene kolpükü, oya Galiligab ne kola mamoañónóp, barrkyanan kan bórranglórr, da blaman kla nósenónóp.

Yesun Gapókdó Ingrinürr

(Metyu 27:57-61; Mak 15:42-47; Zon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Ugón ola darrü pam asi yarilürr, ngi Zosep, Arrimatia wirri basirrdügab, Zudia prrobinz kugupidü. Wa morroal akó dümdüm pam yarilürr. Wa ene Godón Kingzan Balngomól akyan yarilürr. Wa darrü Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pam yarilürr, a wa koke abinürr ibü bóktan akó térrmendó Yesun amkalóm.

⁵² Wa Paelatka we wamórr, da Yesun büdül bübüüm we yatorr.

⁵³ We wamórr Yesun büb krrosdógbabi alkumilüm. Da we errgótanórr wirri darrem baeb mórrkenyörri, olgabi ma ingülküpü alüngürrün gapókdó we ingriniürr, we klamdó darrü olom ngaen koke ne ingrínóp.

⁵⁴ Ugón Sabadankü elklaza tómbapón ngürr§ yarilürr, zitülkus [Sabadá] bókyan kari pokó yarilürr.

⁵⁵ Ne kola togoblórr Yesukü Galiligab, Zosepka we zutálórr, da esenóp ene gapók akó Yesun büb ia ingrínóp.

⁵⁶ Ene kakóm, i we bakonórr ama müót basirrdü, da i morroal ilang elklaza akó büb balóp idi we tómbapónóp.*

A i ma Sabad ngürrdü ngón bagónórr gida bóktan pokó ngarkwatódó.

24

Yesun Büdüldügab Irsümülürr

(Metyu 28:1-10; Mak 16:1-8; Zon 20:1-10)

23:46 Wórr Peba 31:5 **23:49** Luk 8:2-3 § **23:54** Sabadankü elklaza tómbapón ngürr Prraede ngürr yarilürr. * **23:56** Zu pamkolpamab bókam tumtum yarilürr morroal ilang oel amasóm büdül bübüüm, kolae ilang arzümülgum. **23:56** Bazeb Tonarr 20:10; Duterronomi 5:14

¹ Udaian ngaen-gógópan ngürrdü,* irrbianande, ene kola ne morroal ilang elklaza tómbapónóp, we imarruóp ene gapókdó.

² I ene ingülküp anerrón emrrónóp gapók mamtaedógab.

³ A i noma barrbüñurr, i Lod Yesun büb koke esenóp.

⁴ Izan gyagüpi tótók kwarilürr inikwata, büzyón-babul ibüka ama nis pam nisa trramngórri, ilküp akon ongang bapón mórrkenyórrpükü.

⁵ Tibiób gumdi wakosingül nümgünóp, singül we tüp elókóp. Da ene pama ibüka we bóktarri wagó, "E arról pam iade amkündakla büdül pamkolpam negako?

⁶ Wa aini babula, oya ma büdüldügab kuri irsümüle. Ia yabü koke ngambangólda, wa yabü ne poko nüzazilóp wa yenkü Galilim noma yarilürr?

⁷ Wa igó bóktanórr wagó, 'Ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab kolae tonarr isab tangdó küngrirre, kómngyerre krrosdó, akó aüd ngim ngürrdü God sab kürü kürsümüle.'

⁸ Módoga, oya bóktana we ngambangólórr.

⁹⁻¹⁰ Ene kol idi koralórr: Merri Magdalín, Zoana, Merri, Zeimsün aip nótó warilürr, akó inkü ngibürr kol nidi koralórr. Noma bakolórr gapókdógab, i blaman ini poko we nüzazilóp ene 11 [apostoldó] akó ngibürr ola nidi koralórr.

¹¹ A i ma ene kol amkoman koke nangunóp, zitülkus ibü bóktan ibüka wata küp-koke yarilürr.

¹² A Pita we bupadórr, da we busorr gapókdó; noma arrngürrürr gapókdó, wa wata ene mórrkenyórr pokoan nósenóp, Yesun ne mórrkenyórr poko-e errgótónóp. Da we alkomólórr gübarirr aengkü akó gyagüpi amaikkü, ne pokoa tómbapónórr.[†]

*Yesu Nis Mamoan Olom Nispükü Basenórr, Ema-us Basir-
rdü Tótók Kwatódó
(Mak 16:12-13)*

¹³ Ene dadan ngürrdü, Yesun nis mamoan olom nisa darrü basirrdü tótók namülnürri, ngi Ema-us, aprrapórr 11 kilomita ngarkwat Zerrusalem wirri basirrdügab.

¹⁴ I igó poko apónkü aurrnürri, blaman ne pokoa tómbapón koralórr.

¹⁵ I ene pokozan ikik namülnürri, Yesu ibü ugón ngorram tyónürr. Inkü we tótók yarilürr.

¹⁶ A God ma ibü nóleanórr oya amzyatgum.

* **24:1** Udaian ngaen-gógópan ngürr Sande ngürr yarilürr. **24:6** Metyu 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mak 8:31; 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33 † **24:12** Ngibürr Grik bóktane tange wibalómórrón pebadó atang poko 12 babula.

¹⁷ Yesu ibü we nümtinürr wagó, "Ia e laróbóka apóndamli e inizan tótókdamlí?"

Ibü tótóka we piküp bainürr, gyaur obzeke.

¹⁸ Darrü nótó yarilürr, ngi Kleopas, Yesun we imtinürr wagó, "Ia wata mogob pam dama mató namüla Zerrusalemóm, umul-kók ini tonarr, ola laró pokoa tómbapónórr ini tonarrdó?"

¹⁹ We imtinürr wagó, "Laró pokoa tómbapónórr?"

I bóktan we yalkomórri wagó, "Yesunkwata, Nazarret-gab! Wa prropet yarilürr, wirri tomkompükü bóktande akó tórrmende, Godón akó blaman pamkolpamab obzek kwata.

²⁰ Wirri prrist akó mibü singüldü pama oya ipüdóp, da we nökyenóp ama Rrom wirri pam oya büdüldü angrinüm. Da we emngyelóp krrosdó.

²¹ A ki ma nae aman kwarilnürü wa nótóke, sab Isrrael pamkolpam wató [aurdü amónē]! Ó ene tumum, ini ma aüd ngim ngürr yarile ene pokoa tómbapónóm.

²² Akó ene tumum, ngibürr kola kibü gübarirr aengan ngisitinóp. I irrbianande gapókdó ogobe,

²³ a darrü büb ta koke eserre! I togobe, kibü tüzazirre wagó, anerrua ibüka okaka tübini. Ibü idi nüzazirre wagó, Yesu arróla!

²⁴ Olgabi kibü ngibürr gómdamala gapókdó we ogobe, da gapók wata enezan yaril kolazan bóktorre, a oya ma koke eserre."

²⁵ Da wa ibüka we bóktanórr wagó, "E amkoman gonggoanakla! E zaorrónakla amkoman bangunüm, prropeta blaman ne pokó bóktónóp!"

²⁶ Ia ene [Kerriso] ini elklazabme koke ki azid aenge, akó tóba [wirri kómal zyóndü] bangrine?"

²⁷ Da wa ibüka we müsirrga yónürr Godón Wibalómórrón Bóktana ne pokó bóktan yarilürr oyawkwata. Wa Mosesón Pebadó‡ bókyanórr, da olgabi ama blaman Prropetab Pebadó.

²⁸ I basirrzan ngorram ain kwarilürr i nóla tótók kwarilürr, Yesu ama wata tótók yarilürr wamaka wa darrü bwóbdü tótókdase;

²⁹ a i oya wirri arüngi we yatorri wagó, "Kibüka ala burrmat, zitülkus irrüba amzik kari pokoa." Da wa inkü müötüdü we bangrinürr ibüka burrmatóm.

³⁰ Wa inkü alom nöma mórran-mórran bainürr, wa brred ipadórr, Godón eso ekyanórr. Syórr yangónórr, da ibü we nüliónürr.

‡ **24:27** Mosesón ne pebako, ini 5 pebako Ngaep Bukdü: Bwób Zitül, Bazeb Tonarr, Lebitikus, Bótang Peba, akó Duterronomi.

³¹ Ibü ilküpapükü we tomgolóp wagó, ini amkoman Yesue! I nóma emzyatórri, wa we kolaebóka bainürr.

³² I darrem-darrem tibiób we bamtirri wagó, "Ia mibü moboküpü bagürwóma koke bangrine, § wa minkü kwatódó nóma ikik yaril, akó Godón Wibalómórrón Bóktan nóma amgol yaril kibüka? Wata amkoman."

³³ I bupadürri, büsai olgabi ama Zerrusalem we alkomórri. Ola i Yesun 11 apostol we nómrrónóp ngibürr kolpampükü darrpan pokodó.

³⁴ Ene apostola ibüka bóktónóp wagó, "Wata amkoman! Lodón kuri irsümüle büdüldügab! Saemon Pitaka ta okaka tübine!"

³⁵ Módoga, ene nisa ibüka we adrratrri ne pokoa tómbapónórr kwatódó, akó i Yesun ia emzyatórri wa brred nóma syórr yangónórr.

Yesu Tóba Umulbain Olmaldó Okaka Tübyónürr

(Metyu 28:16-20; Mak 16:14-18; Zon 20:19-23; Apostolab Tórrmen 1:6-8)

³⁶ I enezan ikik koralórr inikwata, Yesu tüób ugón ibü aodó we trramngólórr. Wa ibüka we bóktanórr wagó, "Paud yabüka asi ki yarilün."*

³⁷ I barrkürrürr akó guma yazebórr, zitulkus ibü gyagüpítótók igó yarilürr, wamaka i mórrke asendako.

³⁸ Wa ibüka we bóktanórr wagó, "E ia gum iadeakla? Akó e ninis gyagüpítótók iadeakla kürükwata?

³⁹ Kürü tang a wapór kóbó ngabkónam. Ini amkoman kótókla, ka mórrke kokela. Kóbó kamurram, da e kubó esenane; büdül mórrkean murr a kus babulako, e enezan asendakla kürü ma asinko."

⁴⁰ Wa ini bóktan nóma elakónórr, wa téba tang nis akó wapór nis we nómtyenóp.

⁴¹ Zitulkus ibü bagür asi yarilürr akó i gübarirr aengóp, i nabe amkoman angunüm kain koralórr. Wa ibü we nümtinóp wagó, "Ia yabü aini darrü kla asine alom?"

⁴² I oya aungürrün wapi murr poko we ekyenóp,

⁴³ da wa ipadórr, we elóngórr ibü obzek kwata.

⁴⁴ Wa ibüka we bóktanórr wagó, "Ene ka yabü ini poko nilarre, ka yenkü nóma namülnürrü: kürükwata blaman ne kla wibalómórrónko Mosesón Gida Bukdü, Prropetab Pebadó, akó Wórr Pebadó, amkoman ki tómbapónónóm Godón bóktan küppükü ainüm."

§ 24:32 "Ia mibü moboküpü bagürwóma koke bangrine, ...", Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: "Ia mibü moboküpü urazan koke baebli, ..." * 24:36 Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, ini poko babula: Wa ibüka we bóktanórr wagó, "Paud yabüka asi ki yarilün."

⁴⁵ Da wa ibü gyagüpítótók we tapanukuóp Godón Wibalómórrón Bóktanan [küp amzyatóm].

⁴⁶ Wa ibü we nilóp wagó, "Godón Wibalómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, sab ene Kerriso azid aenge akó büdüldügab sab türsümüle aüd ngim ngürrdü.

⁴⁷ Pamkolpama sab ini bóktan amgolnórre Kerrison ngidü, ini tüpan blaman bwób-bwób pamkolpamdó: sab God ibü kolae tonarr norrgorre, Godka nidi tübyalüngórre tibiób kolae tonarrdógabi. Ini pokoa sab Zerrusalemóm bókyene.

⁴⁸ E yabiób ilküpi ne kla nósenarre akó yabiób güblange ne kla barrkrrurrü, e sab ngibürr pamkolpamdó büdrat kwarilünke.

⁴⁹ Tübarrkrru, ka küób sab yabüka zirrsapono, kürü Aba [alkamül-koke bóktan] ne klamóm nókyenóp. A e sab ini wirri basirrdü akyan kwarilünke, kókó kwitümgabi arünga sab tupe yabüka."

God Yesun Sipadórr Kwitüdü

(Mak 16:19-20; Apostolab Tórrmen 1:9-11)

⁵⁰ Ene kakóm, Yesu ibü Zerrusalem wirri basirrdügab we nolngomólóp, tai kókó Betani basirr minggüpanan. Wa tóba tang kwit nyónürr, da ibü bles we ninóp.

⁵¹ Wa ibüzan bles bain yarilürr, wa ibü we bimgatórr, da God oya we sipadórr kwitüdü.

⁵² Da oya we yagürnóp. Olgabi i we bakonórr Zerrusalem wirri bagürwómpükü.

⁵³ I wata blaman ngürrzan [Godón Gyabi Müótüdü] korálórr Godón agürüm.

Lukün Peba aini blakónda.

Morroal Bóktan Yesunkwata Zon Ne Bóktan Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Zon wa darrü Yesun umulbain olom yarilürr. Wa tóba ngi kokean ngiblianda, a wa tóba inzan ngiblianda wagó, "Yesun *[moboküpdu ubi] neanka yarilürr*," (13:23) zitulkus wa Yesun moboküpdu gódam yarilürr.

Ini Zonón peba Yesun okaka amzazilda wagó, wa Godón Bóktane, nótó "*pamakanóm bainürr, da mibü aodó ngyaben yarilürr*" (1:14). Ini Morroal Bóktan peba wialómórr ugósüm oya peba atang pamkolpama ki amkoman yangurre wagó, Yesu wa Godón Olome, Zidbain Olom, Godón [alkamül-koke bóktan] ngarkwatódó. Akó ibü sab [ngarkwat-koke arról] asi yarile ibü amkoman bangunanme (20:31).

Ini peban ngaen-gógópan pokoa darrpan-darrpan [arüng tonarrankwata] bóktanda. Ini arüng tonarra amtyandako, Yesu Godón Olome, Zidbain Olom, Godón alkamül-koke bóktan ngarkwatódó. Darrü pokoa bóktanda wagó, ngibürr pamkolpama Yesun mamoan pamkolpamóm bainóp, ngibürra ma dakla oyaka bóka bamgün kwarilürr akó aibóka bangón kwarilürr Yesun amkoman angunüm. Septa 13-17 igó poko wialómórróna, Yesu ne poko bóktan yarilürr tóba umulbain olmaldó dómdóm irrüb, oya ne irrüb amigóp. Dómdóm pokoa Yesun büdülankwata bóktanda, tóba arsümülankwata bóktanda, akó bóktanda wagó, wa ene kakóm, ia pupo bainürr tóba umulbain olmaldó.

Darrü wirri kla ini pebadó módoga: God ngarkwat-koke arról akyanda Yesu Kerrisokama ibüka, nidi amkoman angundako wagó, Yesu wa kwata Godka, amkoman bóktana, akó arróla.

Ini Peban Bóktan Zono Módágako:

- A. Bóktan Opora pamakanóm bainürr 1:1-8
- B. Zon Baptaes Bain Paman akó Yesun ngaen-gógópan umulbain olmal 1:9-51
- C. Yesun zaget panzedó 2:1-12:50
- D. Yesun dómdóm ngürrako Zerrusalemóm akó mingüpanan basirrdü 13:1-17:26
- E. Yesun amigóp akó büdülümpükü emkólóp 18:1-19:42
- F. God Yesun irsümülürr büdüldügab akó Yesu pupo tübyónürr tóba umulbain olmaldó 20:1-31

G. Yesu akó pupo tübyónürr tóba umulbain olmaldó Galili prrobinsdü 21:1-25

Bóktan Opora Pamakanóm Bainürr

¹ Ngaen bwób zitüldü, wata Bóktan Opor yarilürr, God tüp a pülpül solodó tónzapónórr. Bóktan Opor Godka asi yarilürr, akó wa tüób God yarilürr.

² Wa asi yarilürr ngaen bwób zitüldü Godkü.

³ God blaman kla Bóktan Opordóma tómbapónórr. Wa ne babul nóma ki yaril, darrü klama kokean ki tómbapóne.

⁴ Wa arról zitülkus yarilürr, akó ene arról, zyón yarilürr pamkolpamabkü.

⁵ Zyóna tümündü ongang bapónda. A tümüna ene zyón kokean emzyatórr.*

⁶ Da darrü pama tamórr, God noan zirrsapónórr, ngi Zon.

⁷ Ene oloma tamórr pamkolpamadó büdratám ene zyónankwata. I blamana ki barrkrrue, igósüm zyón amkoman ki yangurre.

⁸ Zon tüób zyón koke yarilürr, a wa zyónankwata büzazilüm tamórr.

⁹ Ene amkoman zyón, blaman pamkolpam zyón nótó aliónda, wa tüpdü tótókda.

¹⁰ Bóktan Opor ini tüpdü asi yarilürr. Ini tüpa oyakama tómbapónórr, a ini tüpa ma oya kokean emzyatórr.

¹¹ Wa tóba bwóbdü tamórr: a tóbanan pamkolpama ma oya koke ipüdóp.

¹² A oya nidi ipüdóp akó amkoman yangunóp, da wa ibü dümdüm nókyenóp Godón simanal akó ópal olmalóm bainüm.

¹³ I Godón olmalóm pamakan óedógab akó ubidügab koke bainóp, pam a kol olmalzan basendamli. A i Godón tóba ubi ngarkwatódó tóbabótórr.

¹⁴ Bóktan Opora pamakanóm bainürr, da mibü aodó ngyaben yarilürr. Mi oya [wirri kómal zyón] esenóp, Aba tóba darrpanan moboküpüdü Olom ne kla ekyanórr. Oya [gail tonarr] akó amkoman bóktan kari koke namülnürri.

¹⁵ Zon oyakwata adrrat yarilürr. Wa wirri arüngi igó bóktanórr pamkolpamadó wagó, "Ene olom módóga, ka noanbóka apón namülnürrü wagó, 'Kürü solkwat sab nótó tame, kürükagabi kari kokea, zitülkus wa ngaen-gógópan amtómólórrón pama, a kótó koke.' "

¹⁶ Oya ngarkwat-koke gail tonarr asine, da wa mibü blaman bobarrzan metat gail tonarr we aliónda.

* ^{1:5} Aprrapórr ini bóktanan darrü küp módóga: *A tümüna ene zyón kokean itamünürr.*

¹⁷ God Moseskama gida nókyenóp.[†] A gail tonarr akó amkoman bóktana wa Yesu Kerrisokama turrürri.

¹⁸ Darrü pama Godón kokean esenórr ilküpi, wata tóba darrpanan olom Yesu. Wa tüób Gode, akó wa Aban nólgópdóma; mibü Godónbóka wata umul-umulan ngititinóp.

Zon [Baptaes Bain] Paman Bóktan

(*Metyu 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18*)

¹⁹ Zu wirri ngi pama Zerrusalem wirri basirrdügab ngibürr [prrist] akó Libae[‡] zitül pam zirrnáponóp Zonka, oya amtinüm wagó, "Ia ma nótókla?"

²⁰ Wa kokean bangónórr ibüka bóktan alkomólóm; wa ibüka panzeana pupo bainürr wagó, "Ka ene [Kerriso] kokela."

²¹ I akó imtinóp wagó, "Da ia ma nótókla? Da ma ia Ilaeza?"

Wa bóktan yalkomólórr wagó, "Ka Ilaeza kokela."

I akó oya imtinóp wagó, "Da ma ia ene [Prropetla]?"[§]

Zon bóktan yalkomólórr wagó, "Koke."

²² Da i oya akó imtinóp wagó, "Ma ia nótókla? Ki kubó ene küp bóktan yalkomórre kibü nidi zirrtapórre. Ma mobabóka ia namulo?"

²³ Zon ibüka bóktan pokó yalkomólórr, prropet Aesaya ne pokó bóktanórr wagó,

"Ka módogla, [ngünin-koke bwóbdü] nótó taegwarrdóla wagó,

'Kwat dümdüm alótam [Lodón] tótókóm.'

²⁴ [Parrisia] ngibürr pam zirrnáponóp tibiób aodágab.

²⁵ Ene pama Zonón imtinóp wagó, "Da ma ne ene Kerriso o Ilaeza o ene Prropet koke nóma namulo, ma wa pamkolpam iade [baptaes baindóla]?"

²⁶ Zon ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka nae-e baptaes baindóla, a yabü aodó darrüpa we zamngólda, e umul kokeakla ene nótóke.

²⁷ Wa kürü solkwat tótókda. Ka ta ngarkwatódó kokela oya wapórdó bamel kla sye agom."*

[†] **1:17** God Moseskama ne gida nókyenóp, da ini pebadómako: Bwób Zitül, Bazeb Tonarr, Lebitikus, Bótang Peba, akó Duterronomi. [‡] **1:19** *Libae* darrü zitül yarilürr Isrraelóm. Ene zitülan pam [Godón Gyabi Müötüdü] zaget zitül kwarilürr. Ibü zaget we kla korálórr: Godón Gyabi Müötüdü zaget elklaza ngabkan akó [altadó] ne kla amsel korálórr. [§] **1:21** [Zu pamkolpama] igó gyagüpítótók kwarilürr: ini tüpan ngyaben tonarra sab nóma blakónóm kain yarile, darrü wirri Prropeta tame Godón bóktan büdrratám pamkolpamdó.

1:21 Duterronomi 18:15, 18; Malakae 4:5 **1:23** Aesaya 40:3 * **1:27**

Ini bóktanan küp módogá: *Yesu wa wirri yarilürr Zonkagab, da Zon tóba igó ngabkanórr wagó, "Ka ta gaodó kokela ene karian zaget tónggapónóm Yesuka."*

²⁸ Ini tórrmen tulmila Betanim[†] tómbapónóp, Zodan tobarr dakla dorrodó, abüsa nólgbabi banikda. Zon pamkol-pam ene we baptaes bain yarilürr.

Godón /Sip/ Kupo

²⁹ Darrü ngürr Zon Yesun tóbaka tótókde esenórr, da bóktanórr wagó, "Ngakónam, Godón Sip Kupo[‡]! Ini tüpan kolae tonarr sab wató amóne.

³⁰ Ene olom módóga, ka noanbóka apón namülnürrü wagó, 'Kürü solkwat pama tótókda. Wa kürükagabi kari kokea, zitülkus wa ngaen-gógópan amtómólorrón pama, a kótó koke.'

³¹ Ngaen-gógópan ka ta oyabóka umul-kók namülnürrü, wa tai nótóke. Ka wa nae-e baptaes bainüm tamórró, we zitülkusdü, Isrrael pamkolpam oyakwata umul-umulan ngibtanóm!"

³² Zon ibüka bóktanórr wa ne kla esenórr wagó, "Ka Godón Samu eserró kwitümgabi abindi, oya kwitüdü amngyelde nurre póyae buli, da metat we bainürr.

³³ Ka tai ugón oyabóka umul-kók namülnürrü igó, wa tai nótó yarilürr, a God, kürü nótó zirrkapónórr nae-e baptaes bainüm, kürübóka wagó, 'Godón Samua sab kwitümgabi tame. Ngón ngagónóm noaka tómngyele, da ene olom módóga: Godón Samu-i baptaes bain pam.'

³⁴ Ka eserró ene pokoa nóma tómbapónórr, da ka wa igó namulo, wa Godón Olome."

Yesun Ngaen-gógópan Umlubain Olmal

³⁵ Darrü ngürr Zon wata tóba nis umulbain olom nispükü zamngól yarilürr dadan pokodó, Zodan tobarr kabedó.

³⁶ Wa Yesun esenórr, ibü nóma nörrgratlolórr, da bóktanórr wagó, "Ngankónam, ene Godón Sip Kupo!"

³⁷ Da umulbain olom nisa oya arrkrrurri wa nóma bóktanórr ene poko, da Yesuka we akyarri.

³⁸ Yesu kakóm tübyalüngürr, ibü nosenórr oya mamoande. Wa ibü nümtinürr wagó, "E ia laró amkündamlı?"

I oyaka bóktan yalkomórri wagó, "Rrabi, ma ia nubó ngýabendóla?" (Rrabi, oya kùp módóga: Umlubain Pam.)

³⁹ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Turram asenóm." Simam abüs kùp ugón tokomdó yarilürr, da i we ogobórr. Wa ibü nómtyenóp wa ne ngýaben yarilürr. Ene ngürr poko usakü we amanikóp.

[†] **1:28** Ini Betani aprrapórr Zodan tobarrdó darrü bwób ngi yarilürr. Darrü Betani ma wirri basirr yarilürr, Zerrusalem minggúpanan, Merri, Marrta, akó Lazarus ne ngýaben kwarilürr (11:1). [‡] **1:29** Zon Yesun sip kupobóka igósidi ngilianda, oya sab krrosdó emngyerre pamkolpamab kolae tonarr barrgonóm.

⁴⁰ Ene olom darrü Endrru yarilürr, Saemon Pitans narezoret, Zonón bóktan nidi arrkrrurri akó Yesuka nidi akyarri.

⁴¹ Düm Düman ene kakóm, Endrru tóba narezoret we esenórr, Saemonón, da oya we izazilürr wagó, "Ki ene Mesayan kuri eserre!" (Mesaya, oya küp módoga: [Kerriso].)

⁴² Da wa Saemonón Yesuka we idódürr.

Yesu oya nóma esenórr, oyabóka wagó, "Marü ngi Sae-mone, Zonón olom. Da marü sab ngimlianórre Sipasbóka." (Sipas akó Pita, ibü küp darrpan módoga: ingülküp.)

Yesu, Pilip akó Natana-el, Ibü Nginaunürr

⁴³ Darrü ngürr Yesu Galili prrobinsdü tótókóm gyagüpítótók esenórr. Da i Pilipdi nóma baserri, oyabóka wagó, "Kürükä tókya!"

⁴⁴ Pilip Betsaeda wirri basirr pam yarilürr. Endrru akó Pita ta we basirr pam nis namülnürri.

⁴⁵ Pilip Natana-eldi baserri, da oya izazilürr wagó, "Ki ene pam kuri eserre, Moses noanbóka wialómórr Gida Pebadó, akó ngaen prropeta ta noanbóka wialómóp. Wa Yesue, Zosepón olom, Nazarret wirri basirr olom!"

⁴⁶ Natana-el oya imtinürr wagó, "Ia darrü morroal klama sab tame Nazarret basirrdügabi?"

Pilip oyabóka wagó, "Da yao, asenóm tam!"

⁴⁷ Yesu Natana-elón nóma esenórr tóbaka tótókde, oyak-wata bóktanórr wagó, "Ngakónam, amkoman Isrrael pam yóni! Oyaka obae tiz babulana!"

⁴⁸ Natana-el Yesunbóka wagó, "Ma kürübóka ia umul-baina?"

Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Pilip marü solodó ngimaune, a ka wa marü ngaen-gógópan mósserró, ene [pig] nugup murrdü mórrande."

⁴⁹ Natana-el Yesunbóka wagó, "Umulbain Pam, ma Godón Olomla! Ma Isrrael pamkolpamab Kingla!"

⁵⁰ Yesu wagó, "Da ia ma kürü amkoman kuri kanguna, zitülkus ka marü igó mila, ka marü mósserró ene pig nugup murrdü mórrande? Ini wa kari-kari yaril, a ma sab wirrian tórrmen tulmil nosenónómo!"

⁵¹ Akó wa ibüka bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman pokó byaldóla: e sab pülpül esenane tapabakudi, akó Godón [anerru] nosenane kwitüm angürdi akó tüpdü abindi kürü bübana, Pamkolpamab Olom nótókla!"*

§ 1:40 Pita, Grrik bóktane oya küp módoga: *Wirri Ingülküp.* * 1:51 Ini Yesun bóktanan küp módoga: Yesu wa batazana, kasilüm tüpdügab ama pülpüldü, akó pülpüldügab ama tüp. Wa pam a God, ibü aodóma. 1:51 Bwób Zitül 28:12

2

Keinanóm Kol Amióg Tóre

¹ Nis ngürr kakóm, Keina basirrdü kol amióg tére yarilürr, Galili Prrobinssdü. Yesun aip ola warilürr.

² Yesun téba umulbain olmalpükü ta ngisaunóp ene kol amióg téredó tótökóm.

³ Waena nóma blakónorr, Yesun aipa oyabóka wagó, "Ibü waena kuri blakóne."

⁴ Yesu aipbóka wagó, "Kürü aip,* gyaurka, ma kürü iade dayóndóla ini müpdü? Kürü panzedó zaget ngarkwat koke kuri semrróne."

⁵ Yesun aipa ene téredó zaget pam nilóp wagó, "Kubó e tónggapónamke, wa yabü ne kla tólbaelóm nilórre!"

⁶ Ene pokodó, 6 ingülküpi tólbaelórrón wirri nae bele asi kwarilürr. Blaman darrpan-darrpan beledó kókó 80 lita ama 120 lita ngarkwat arrngamdako. [Zu pamkolpamab] gida ngarkwatódó, ma kubó ene nae-e tang a wapór bagulo, solodó térem igósidi wamo. Akó alo bamngul kla bagulümpükü orrngamlórr ene nae. We zitulkusdü, ene bele we igósidi irrbünóp.

⁷ Yesu ene zaget pam nilóp wagó, "Ini bele nae-e blaman ugó bórrngómam." I nórrngómóp kókó ibdü. ⁸ Da wa akó ibü nilóp wagó, "Errkyadan nae sokol ugó itam darrü beledóbab. Kubó idüdamke tére ne pama alngomólda." Da i ene nae we idüdóp oyaka.

⁹ Ene naea ugón waenóm bümzazilürr. Tére alngomól pama ene waen nóma apókórr, wa darrü umul babul yarilürr ene waen nubógabi sidüdrre. Ene nae ne zaget pama itóp, wata umul idi kwarilürr. Da tére alngomól pama, kol nótó zumige, oya ngyaunürr.

¹⁰ Oyabóka wagó, "Bobarr téredó waen nidi alióndako, i ngaen-gógópan morroal waen alióndako. Pamkolpama barrkyananbóka nóma enórre, ene kakóm, i akó popa waen alióndako. A ma wa morroalan waen irrmatnórró ngarkwat kókó ta errkyá!"

¹¹ Yesu téba ini ngaen-gógópan [wirri tulmil] we tólaelórr Godón arüng pupainüm, Keina basirrdü, Galili Prrobinssdü. Wa téba [wirri kómal zyón] we okaka imzazilürr. Oya umulbain olmala amkoman we yangunóp.

¹² Ene kakóm, Yesu, téba aip, simanal zoretal, akó umulbain olmalpükü we wamórr Kaperrna-um wirri basirrdü. Ngibürr ngürr ola amanórr.

* **2:4** *kürü aip*: Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *kol*. Gizra bóktane ma morroal kokea aip inzan ngilian, da *aipbóka* igósidi wialómórróna. **2:12** Metyu 4:13

Yesu Pamkolpam Kolabütan Yarilürr [Godón Gyabi Müótan] Kal Akólórrón Pul Basirrdü
(Metyu 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ [Büdül Kórzyón Tore] minggúpanan noma yarilürr, Yesu Zerrusalem wirri basirrdü igósidi wamórr.

¹⁴ Ola Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirrdü wa kolpam nosenóp, [kau], [sip], akó nurre póyae nidi sel bain, akó mogob pamkolpamab mani nidi sensi bangón† kwarilürr, tibiób tógaldó mórrande.

¹⁵ Da Yesu müsamüszan kla tólaelórr sye pok-e, da wa ene kau a sip akó ola nidi kwarilürr, ibü kolabütan yarilürr [Godón Gyabi Müótüdügab]. Mani nidi sensi bangón kwarilürr, ibü tógalpükü ta okaka izazilürr. Wa mani küp popa arngenórr.

¹⁶ Gainao póyae nidi sel bain kwarilürr, ibü arüng bóktan nokyenóp wagó, “Ini elklaza algabi ugó yusam! Kürü Aban müót myamem elklaza bumióg bwóbüm ain-gu!”

¹⁷ Da oya umulbain olmalab ngambangólórr Godón Wialómórrón Bóktana ne poko bóktanda wagó, “Kürü bübdü urazan baebda marü müótan morroalóm.”‡

¹⁸ Zu wirri ngi pama Yesun imtinóp wagó, “Ma ia nadü wirri tulmil tónggapono Godón arüng pupainüm kibü asenóm igó, marü ene dümdüm asine inzan kla tómbapónóm?”

¹⁹ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Ini Godón Gyabi Müót ilgütam! Aüd ngürr kugupidü ka akó sab elo.”

²⁰ I Yesuka bóktónóp wagó, “Kibü 46 pail yazebórr ini Godón Gyabi Müót aelóm! Ia ma akó amkoman aüd ngürr kugupidü elo?”

²¹ Yesu wa ne Godón Gyabi Müótbóka apón yarilürr, wa tóba büb okaka imzazilürr.

²² Yesun büdüldügab solkwat noma irsümülürr, oya umulbain olmalab ugón ngambangólórr wagó, wa ini poko bóktanórr, da i blamana Godón Wibalómórrón Bóktan amkoman yangunóp, akó Yesu ne poko bóktanórr.

Yesu Umula Pamkolpamab Moboküpü Ne Klame

²³ Yesu Zerrusalem wirri basirrdüzan yarilürr ene Büdül Kórzyón Tóredó, abün pamkolpama oya amkoman yangunónóp, oya wirri tulmil noma nosenónóp wa ne kla tómbapón yarilürr Godón arüng okaka amzazilüm.

^{2:13} Bazeb Tonarr 12:1-27 † ^{2:14} mani sensi bangón: Ngibürr mogob pamab mani wirri arüng koke yarilürr Godón Gyabi Müótüdü zagetan ngitanóm. Wata Taerr wirri basirrdü ne mani tómbapónónóp, oya gaodó yarilürr Godón Gyabi Müótüdü zagetan ngitanóm, zitulkus oya arüng wirri yarilürr. ‡ ^{2:17} [Mesaya] ini bóktan opor Abdó bóktanda Wórr Pebadó. ^{2:17} Wórr Peba 69:9

²⁴ Yesu ibü taiwan amkoman koke nangunóp, zitülkus wa blaman ene pamkolpambóka umul yarilürr.

²⁵ Wa pam koke ki yamküne oya umul-umulan ngitanóm pamkolpamabkwata, zitülkus wa umul yarilürr ibü moboküpü ne kla koralórr.

3

Yesu akó Nikodimus

¹ Ola darrü Zu pamkolpam balngomól pam asi yarilürr, ngi Nikodimus. Wa tüób Parrisi yarilürr.

² Darrü irrüb, wa Yesuka wamórr. Oyabóka wagó, "Rrabi, ki umulakla ma umulbain pamla, ma Godkagabi tamórró. Darrü pama inzan [wirri tulmil] kokean okaka imzazile Godón arüng pupainüm, mazan tómbapóndóla, ngarkwat kókó ta God oyaka asi yarile."

³ Yesu oyabóka wagó, "Ka marü amkoman pokó ayaldóla: darrü pam gaodó kokea asenóm God ne balngomólda Kingzan,* ngarkwat kókó wa akó tómtómóle nis ngim."†

⁴ Nikodimus oyabóka wagó, "Dódórr bairrún pama akó ia tómtómóle? Wa ia gaodóma aipan bikómdü akó alkomólóm, nis ngim amtómólóm?"

⁵ Yesu oyabóka wagó, "Ka marü amkoman pokó ayaldóla: darrü pam gaodó kokea Godón Kingzan Balngomóldó bangrinüm, ngarkwat kókó wa naedógab‡ akó Godón Samudügab tómtómóle.

⁶ Bübankwata pama pamdögab amtómólida; Godón Samudügab nótó amtómólida, oya igósidi Godón Samua alngomólda.

⁷ Ma wa gübarirr aenggu, zitülkus ka marü igó mila, e akó tóbaboto nis ngim.

⁸ Wóra busodase oya ubi nubó busoma. Ma bubukwóm arrkrrudóla, a ma wa umul-kókla wa nólgbabi tótókda ó wa nubó busodase. Ma gaodó kokela wór alngomólóm. Da ene inzana ibüka, Godón Samudügabi nidi babótódako."

⁹ Nikodimus oyabóka wagó, "Ini klama ia nadü tulmili tómbapórre?"

¹⁰ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Ma wa Isrrael pamkolpamab wirri umulbain pamla, a ma wa umul-kók iadela?

¹¹ Ka wa marü amkoman pokó ayaldóla: ki we klambóka ikikdakla, ki umul ne klamakla, akó we kla pupo baindakla

* ^{3:3} Ini Yesun bóktanan kúp móðóga: darrü pama Godón pamkolpampükü kokean dabine, ngarkwat kókó wa akó tómtómóle nis ngim. † ^{3:3} Grrik bóktan opor igó amzazirruña: *nis ngim*, oya darrü kúp móðóga: *kwitümgab*.

‡ ^{3:5} Naean kúp móðóga: *baptæs*. Izikiel 36:25-27 kugupidü, nae akó samu ta nizan wialómorrónamli. Naean kúp móðóga: *kolae tonarr bagul*, samuan kúp móðóga: *moboküp Ab akyan*.

ki ne kla nónsenóp, da e blamana kibü bóktan apadóm kokeakla.

¹² E kürü amkoman koke angundakla, ka ne yabüka ini tüpan elklaza kwata nóma bóktandóla. Da e wa kürü amkoman ia kangunane, ka ne yabüka kwitüm elklazabóka nóma bóktan namulo?

¹³ Ka ini poko bóktandóla, zitülkus darrü pama kwitüm kokean kuri kasile, wata kótó, Pamkolpamab Olom nótókla, kwitümgab nótó tübinürr.

¹⁴ "Moses brronze tónggapórrón gwar[§] aulizan kwit yónürr [ngüin-koke bwóbdü], ene ta inzana, kürü ta sab inzan ngarkwatódó kwit kirre, Pamkolpamab Olom nótókla.

¹⁵ Ene igósüm, kürü amkoman nidi kangurre, sab [ngarkwat-koke arról] ipüdórre.

¹⁶ Godón moboküpüdü wirri ubi yarilürr ini tüpan pamkolpamđó, igósüm wa kürü ibü kókyanórr, tóbanan darrpanan olom, kürü amkoman nidi kangurre, kokean bamrükrrre, a i ma sab ngarkwat-koke arról ipüdórre.

¹⁷ God tóba olom ini tüpdü igósüm koke zirrsapónórr pamkolpam zaz bainüm akó [kolaean darrem] aliónüm, a wa ibü zid bainüm zirrsapónórr.

¹⁸ "Kürü amkoman nótó kuri kangune, God oya koke zaz ine akó kolaean darrem koke ekyene. A kürü amkoman kokean nótó kuri kangune, God oya kuri zaz ine akó kolaean darrem ekyene, zitülkus wa kürü amkoman koke kangune, Godón darrpanan olom.

¹⁹ God sab pamkolpam ini zitülkusdüğabi büdüldü zirrnaporre: zyóna wa kuri tamórr ini tüpdü, a pamkolpamab ma kari ubi kokea tümündü ngyabenóm. Ibü ubi babula zyóndü ngyabenóm, zitülkus ibü tórrmen tulmil kolaeako.

²⁰ Kolae elklaza nótó tómbapónda, wa zyón alzizi amanikda, akó zyóndü koke tame, zitülkus pamkolpama oya kolae kena esenónóm.

²¹ Nadü pama Godón amkoman bóktan ngarkwatódó ngyabenda, wa zyóndü kuri tame. Ene igósüm, sab emzyetórre wagó, wa tóba tórrmen tulmil Godón amkoman angundi tómbapónda."

Yesu akó Zon [Baptæs Bain] Pam

²² Ene kakóm, Yesu tóba umulbain olmalpükü Zudia prrobinsdü bangrinürr. Wa ola barrkyananbóka ngyabelórr inkü. Wa wezan yarilürr, pamkolpam baptæs nyónónóp.

§ 3:14 gwar: Ene amkoman gwar koke yarilürr, ene tange tónggapórrón gwar yarilürr, brronzdögabi. Mórrke-mórrke módóga: *bronze*. (Bótang Peba 21:8-9)

²³ Zon ugón ta baptaes bain yarilürr Aenonóm, Salim basirrdügabi wirri kan koke, zitülkus ene pokodó arób nae kari koke yarilürr. Pamkolpama oyaka ogoblórr baptaes bainüm.

²⁴ Ini wa ngaen-gógópan bökama, Zonón tümün müötüdü angrin küsil nöma kwarilürr.

²⁵ Zonón ngibürr umulbain olmala darrü Zu pampükü ongyalóm bainóp wekwata, darrü pama [kolkal] ia baine Godón ilküpdü, nae-e aguldi.

²⁶ Da i Zonka we ogobórr, oya izazilóp wagó, "Umulbain pam, mankü ne pam yarilürr Zodan tobarr dakla dorrodó, abüsa nólgbabi banikda, ma noanbóka apón namülnürrü, wa ta baptaes baindase errkya, da blamana ama oyaka tótókdasko!"

²⁷ Zon ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Pama igósidi apadóda, oya God ne kla akyanda kwitümgab.

²⁸ E yaib kürü kuri kurrkrruarre, ka ne poko bóktan namülnürrü, 'Ka ene [Kerriso] kokela, kürü oya singül kwata zirrkapónóp.'

²⁹ Kol nótó zumige, ene kol oyano. Oya gódam pam nótóke, wa nólgóp kwata zamngólda. Wa kari bagürwóm ta kokea, kol nótó zumige, oya bóktan nöma arrkrruda. Ka ta inzan, ka kari bagürwóm ta kokela.*

³⁰ Oya ngia wirri kwitüm ki bain kürükagab. Kürü ngia ki tüp aup!"

Ene Nótóke, Kwitümgab Nótó Tamórr

³¹ Zon akó igó bóktanórr wagó, "Ene nótóke, kwitümgabi nótó tamórr, wa blaman kolpamdógab wirria. Tüpügab nótó tamórr,[†] wa ini tüpane, akó tüpan elklazabkwata bóktanda, a ene nótó tamórr kwitümgabi, wa wirria blamandógab.

³² Wa we poko adrratóda, wa ne kla esenórr akó arrkrrurr ola, da kolpama ene bóktanan [küp koke apadódako].

³³ A ene bóktan nótó apadóda, wa kuri karrkukus ine wagó, God amkomana.

³⁴ God noan zirrsapónórr, wa Godón bóktan amgolda, zitülkus God tóba Samu dudu akyanda.

³⁵ Aban [moboküpüdü ubi] Olomdóma, da wa blaman elklaza oya tangdó we irrbünürr.

³⁶ Nadü oloma Godón Olom amkomana yangune, oya ngarkwat-koke arról asine. A oya Olom alzizi nótó

* ^{3:24} Metyu 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 * ^{3:29} Ini alap-alap bóktan oya küp módóga: Yesu kol amióg pama, Zon oya gódam. ^{3:29} Zon 1:20 † ^{3:31} Tüpügab nótó tamórr: Zon tóbabóka apónda. ^{3:35} Metyu 11:27; Luk 10:22

amanikda, wa sab arról kokean esene, a Godón wirri ngürsil metat sab oyaka yarile.”

4

Yesu akó [Samarria] Kol

¹ Parrisia barrkrrurr wagó, “Yesu abün umulbain olmal azebdase akó [baptaes baindase], a Zon wa tai abün koke.”

² (Yesu tüób darrü pam koke baptaes yónürr, wata oya umulbain olmalana baptaes bain kwarilürr.)*

³ Da Yesu ene poko nóma arrkrrurr, wa Zudia prrobins amgatórr, Galili prrobinsdü alkomólóm.

⁴ Wa wata Samarria prrobinsdüma wame.†

⁵ Da Samarria kugupidü, wa darrü wirri basirrdü abzilürr, ngi Sikarr. Zeikob tóba olom Zosepón ngaen ne tüp poko ekyanórr, we minggüpanan yarilürr.

⁶ Zeikobón nae badu ola yarilürr. Yesun tótókde genggorama ipadórr, da nae badu minggüpanan popa we mórranmórran bainürr. Ugón abüs singülüüp yarilürr.

⁷⁻⁸ Oya umulbain olmala alo bumiögüm ogobórr basirrdü. Darrü Samarria kola nae aitüm ugón katókórr. Yesu oyabóka wagó, “Gyaurka kol, ia ma kürü nae koke kókyeno?”

⁹ Ene kola oyabóka wagó, “Ma Zu pamla, ka ma Samarria kolóla, da ma wa kürü naem iade atodóla?” (Zu pamkolpama Samarria pamkolpampükü koke dabirre.)‡

¹⁰ Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, “Ma ne umul nóma ki namüla, God ne kla akyanda, akó ini nótóke, marü wató atoda naem, ma oya ki imtina, da wa marü [ngarkwat-koke arról] akyan nae ki mókyene.”

¹¹ Ene kola oyaka bóktanórr wagó, “Wirri pam, marü go nae ait kurróp a sye ta babulamli! Nae badu ta kari kukurru kokea; ma wa ene ngarkwat-koke arról akyan nae nubó ito?

¹² Ia ma igó poko bóktanóm kaindóla, ma Zeikobkagabi wirrila? Kibü abbobat Zeikob kibü ini nae badu wató tókyenóp. Wa tüób, oya simanal olmal akó oya [sip] a [gout] darrpan ini nae badudügabi nae onolórr.”§

¹³ Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, “Ini nae nótó nóma enóne, oya akó sab nae anóna ipüde.

* **4:2** Zon ini bóktan opor wialómórr oya peba atang pamkolpam umul-umulan ngitanóm. † **4:4** Aprrapórr God oya yalórr Samarria prrobinsdüma tótókóm Morroal Bóktan büdratóm. **4:5** Bwób Zitül 33:19; 48:22; Zosyua 24:32

‡ **4:9** Zu pamkolpama Samarria pamkolpampükü koke dabirre, zitulkus tibiób alzizi bomandako. I ta darrpan kübüldügab koke enórre akó elorre. Errkya ene tonarr wata asine. **4:9** Ezrra 4:1-5; Niómaea 4:1-2 § **4:12** Samarria pamkolpama igó gyagüpitótók kwarilürr wagó, i Zeikobón olmalbobatalako.

¹⁴ Ka ne nae akyandóla nótó nóma enóne, oya sab myamem nae anóna kokean ipüde. Ka wa ne nae akyandóla, sab arrób naezan byamróke oyaka, akó oya sab ngarkwat-koke arról ekyene.”

¹⁵ Ene kola Yesunbóka wagó, “Wirri pam, kürü ene nae ugó kókya, kürü sab myamem nae anóna koke ia küpüde. Da ka sab myamem koke ia katoklo nae baitüm ini badudügab.”

¹⁶ Da Yesu oyabóka wagó, “Moba müór ugó ngyau, da kubó tolkomólamatke!”

¹⁷ Ene kola Yesuka bóktan yalkomólórr wagó, “Kürü go müór babula.”

Yesu oyaka bóktanórr wagó, “Ma kürü amkoman poko kila, ma igó ne poko bóktóna wagó, ‘Kürü müór babula.’”

¹⁸ Ma 5 morwal bumiogrrü, a ma errkya ne pampükü ngyabendóla, wa marü amkoman müór koke-e. Ma kürü ene amkoman poko kila.”

¹⁹ Ene kola Yesunbóka wagó, “Wirri pam, ka marü kuri mómyeta, ma prropetla!

²⁰ Kibü Samaria abalbobatala Godón ini podo* kwitüdü [ótók] kwarilürr. A e Zu pamkolpam igó bóktandakla wagó, ‘Wata Zerrusalem wirri basirr módóga, mi Godón we ki ótök kwarila.’”

²¹ Yesu oyabóka wagó, “Kol, kürü amkoman kangu, ene ngurra tótókda, pamkolpama sab myamem Ab ini pododó ó Zerrusalemóm koke ótök kwarile.†

²² E Samaria pamkolpam umul-kókakla e noan ótókdakla. A ki Zu pamkolpam umulakla ki noan ótókdakla, zitulkus zidbaina Zu pamkolpamdögabi tótókda.

²³ Ene ngurra tótókda, da tai ainiga, da amkoman nidi ótókdako, Godón Samua nolngomónorrre Ab ótökóm amkoman tonarre, zitulkus Ab pamkolpam byamkunda oya inzan nidi ótókdako.

²⁴ God Samua, da oya nidi ótókdako, i oya amkoman samu-i akó amkoman kwata ótóknorrre.”

²⁵ Ene kola Yesunbóka wagó, “Ka umulóla ene Mesaya sab tame, [Kerrisonbóka] noan ngiliandako. Wa nóma tame, kibü blaman kla sab wató tüzazilorrre.”

²⁶ Yesu oyabóka wagó, “Ka wata módóglia, marüka nótó bóktandóla.”

²⁷ Ene pokoadó, Yesun umulbain olmala ugón tübabzilürr. I barrkürrürr wa kolpükü nóma bóktan

* **4:20 podo:** Ene wirri podo Samaria prrobins kugupidü yarilürr. Oya ngi módóga: Gerrizim. † **4:21** Yesu Godón Samuan tótókankwata bóktan yarilürr, Pentakost ngurr nóma yarile. Godón Samua nóma tame, pamkolpama sab Godón yagürnorrre popa pokodó.

yarilürr. A ene umulbain olmaldógab darrüpa ta Yesun koke imtinürr, "Marü ubi larógóma?" akó, "Ma ene kolpükü iade bóktandóla?"

²⁸ Ene kola tóba mariti tónggapórrón nae bele ola amgatórr, basirrdü we alkommolórr. Pamkolpambóka wagó,

²⁹ "Yao, ene pam asenóm togob! Kürü blaman kla kile, ka ne kla tómbapón namülnürrü. Da ene Kerriso ia amkoman módóga?"

³⁰ Da módóga, i tibiób basirrdügab we bausürr, da Yesuka we ogoblórr.

³¹ Pamkolpam kwat-kwat nóma koralórr, umulbain olmala Yesun yatop wagó, "Umulbain Pam, gyaurka, ma ugó elo!"

³² Wa ibüka bóktan yalkommolórr wagó, "Kürü alo asine alom, yabü darrü umul babula enekwata."

³³ Da umulbain olmala tibiób we bamtinónóp wagó, "Ia darrü pama simarrue alo kla?"

³⁴ Yesu ibübóka wagó, "Kürü alo módóga, Godón ubi tómbapónóm akó oya zaget alakónóm, wa kürü ne kla küliónürr tómbapónóm.

³⁵ E errkyá bóktandakla wagó, 'Tokom melpal kakóm, ene ma apap abül ngarkwat yarile'. Da ka yabü igó byaldóla, bwób tai ngakónam: errkyá apapa kuri twóngrine, gaodóma abülüm.

³⁶ Da nadü pama abülda, wa wata errkyadan tóba darrem apadóda. Wa ene küp[‡] ngarkwat-koke arrólóm kwób asuda. Nótó arítóda akó nótó abülda,[§] i sab darrpan pokodó barnginwómdü namüli.

³⁷ Ini bóktan amkomana: darrü pama wa arítóda, darrüpa ma abülda.

³⁸ Ka yabü abülüm zirrnápnárre didiburrdü. Yadi koke zaget kwarilnürrü, a ngibürra zaget kwarilürr. E wata ibünüm zagetan küp dakabyóndakla."

³⁹ Ene basirrdü abün Samaria pamkolpama Yesun amkomana yangunónóp, zitulkus ene kola ne poko adrratórr Yesunbóka wagó, "Kürü blaman kla kile, ka ne kla tómbapón namülnürrü."

⁴⁰ Da ene Samaria pamkolpama oyaka nóma togobórr, i oya imtinónóp ola arrmatóm, da wa ola nis ngürr nümanikürr.

⁴¹ Yesun bóktandógab oya akó abüna amkoman we yangunónóp.

[‡] 4:36 küp wa pamkolpambóka apóna, Yesun nidi amkoman angundako.

[§] 4:36 nótó arítóda akó nótó abülda, wa ibübóka apóna, Godón zaget nidi tómbapondako.

⁴² Da i ene kol we wilóp wagó, "Ki oya amkoman kuri yangurre, igósidi koke ma ne pokó adrrüta, a ki kib kuri barrkrrua, da ki umulakla wa amkoman ini tüp Zidbain Pama!"

Yesu Kingan Zaget Paman Siman Olom Dólóng Yónürr

⁴³ Ene nis ngürr kakóm, wa olgabi wamórr Galili prrobinsdü.

⁴⁴ Yesu ngaen tüóbzan bóktanórr wagó, "Tóbanan basirrdü prropet wirri ngi koke atendako."*

⁴⁵ Da Yesu Galili prrobinsdü nóma tübzilürr, pamkolpama oya sisingül akyenóp, zitulkus i blamana ogobórr Zerrusalem, da nósenóp wa ne elklaza tómbapón yarilürr [Büdül Kórzyón Tóredó].†

⁴⁶ Yesu akó Keina basirrdü alkomólórr Galili prrobinsdü, wa nae waenóm ne imzazilürr. Darrü kingan‡ zaget pam ola asi yarilürr. Oya siman olom azid yarilürr Kaperrnaum wirri basirrdü.

⁴⁷ Ene pama nóma arrkrrurr wagó, Yesu Zudiagab kuri alkomóle Galili, wa oyaka we wamórr. Yesun imtinürr Kaperrna-um tótókóm tóba olom dólóng ainüm, zitulkus wa büdül kari poko yarilürr.

⁴⁸ Yesu ene pambóka wagó, "E kürü amkoman koke kangunane, kókóta e [wirri tulmil] nósenane Godón arüng pupainüm akó kókóta e [asen-koke tórrmen] nósenane, da e kürü igósidi amkoman kangunane."

⁴⁹ Ene kingan zaget pama Yesunbóka wagó, "Wirri Pam, kankü tam, kürü oloma kena narrótók!"

⁵⁰ Yesu oyabóka wagó, "Ugó wam, marü siman oloma sab ngyabene!"

Yesu ene pam ne bóktan opor ekyanórr, amkoman yangunürr, da we wamórr.

⁵¹ Darrü ngürr, wazan basirrdü alkomólólórr, kwat-kwat, oya tóba zaget pama semrrónóp ini bóktanpükü wagó, "Marü oloma sab ngyabene!"

⁵² Wa ibü nümtinóp wagó, ia nadü abüs ngarkwat yaril, oya oloma nóma dólóng baine. I bóktan yalkomólóp

* **4:44** Godón Bukbóka wirri umul pam tai umul kokeako wagó, Yesun tóbanan pamkolpam ia Galili, ta ia Zudia pamkolpam koralórr, zitulkus wa Zudia Prrobinsdü tómtómólórr akó Galili Prrobinsdü ngyaben yarilürr. Wata ngibürra Yesun amkoman yangunóp, zitulkus wa ne [arüng tonarr] tómbapón yarilürr. A Samarria kolpama Sikarr basirr kugupidü oya amkoman yangunóp wagó, wa Kerriso-e (4:40–42). Ene umulürründügab, da i oya barnginwómpükü ipüdóp. **4:44** Metyu 13:57; Mak 6:4; Luk 4:24 † **4:45** Galili pamkolpama Yesun barnginwómpükü esenóp, zitulkus i esenóp Yesu Zerrusalemóm ne wirri elklaza tómbapón yarilürr Büdül Kórzyón Tóredó. Igó ngarkwatódó koke wagó, wa Kerriso-e. **4:45** Zon 2:13-25 ‡ **4:46** Ene king aprrapórr Errod Antipas yarilürr.

wagó, "Sim simam, abüs küp darrpan nóma yaril, ene güb tórrngóna oya ugón amgüte."

⁵³ Ene siman oloman aban ngambangólórr wagó, wata we abüs ngarkwat yaril Yesu oya nóma yalórr wagó, "Marü siman oloma sab ngyabene!" Wa tüób, akó tóba blaman müótan kolpama Yesun amkoman igósidi yangunóp.

⁵⁴ Ini wa nis ngim wirri tulmil yarilürr Yesu ne kla tólaelórr Godón arüng pupainüm Galili prrobinsdü, wa Zudia prrobinsdüğab nis ngim nóma alkomólórr ama Galili.

5

Yesu Pam Dólóng Yónürr Nae Badudu

¹ Ene kakóm, Yesu Zerrusalem wirri basirrdü wamórr, zitülkus Zu pamkolpamab tére yarilürr.

² Zerrusalem wirri basirrdü, [Sipab] Barrbüñ Mamtae minggüpanandó, ene pokodó nae badu yarilürr. Ibrru bóktane Betzatabóka* ngilianónóp. Ene prran blaman kókó 5 murr müóti kal-kal angórrón yarilürr.

³ Abün azid pamkolpama ene nae badu müót murrdü we ut koralórr: ilküp murrbausürrün pamkolpam, kolae wapór pamkolpam, akó pamkolpam nibiób wapór bidal akó sarrpi byórrün koralórr.[†]

⁵ Darrü pam ola asi yarilürr, 38 pailüm azid nótó balmilülürr.

⁶ Yesu ene pam ola utüdi esenórr. Wa umul yarilürr, ini pama kari ngarkwat koke kuri azid balmil yarilürr. Da oya we imtinürr, "Ia marü ubi dólóng bainüma?"

⁷ Ene azid pama bóktan yalkomólórr wagó, "Wirri Pam, kürü badudu angrin pam babula ini pokodó, naea nóma balkomenda. Ka badudu tótókóm nóma kaindóla, kubó ma darrüpa ngaen-gógópan wató abine nae badudu."

⁸ Yesu oyabóka wagó, "Ugó bupa! Moba nyórr ipa, da agólóm ugó bai!"

⁹ Dümdüman ene pama we dólóng bainürr, tóba nyórr ipadórr, da agólóm we bainürr.

Ini pokoa [Sabad] ngürrdü tómbapónórr.

* ^{5:2} *Betzata*: Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, *Betzata* ngi angrirrüna; ngibürrdü *Betesda*, ngibürrdü ma *Betsaeda*. † ^{5:3} Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, atang poko 3b a 4 asinamli. Igó bóktandamlı wagó, "3b I blamana nae balkomenóm akyan kwarilürr. 4 Zitülkus módóga, ngibürr ngürr,

¹⁰ Da Zu wirri ngi pama ene pam ilóp, azidüdüğab nótó dólóng bainürr, wagó, "Ini wa Sabada! Marüka gyabia, ma moba nyórr inizan ódóddóla!"

¹¹ Wa ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü ne pama dólóng kine, kürü wató kile wagó, 'Moba nyórr ipa, da agólóm ugó bai!' "

¹² Da Zu wirri ngi pama oya imtinóp wagó, "Ene pam ia nótóke, marü ini poko tólaelóm nótó mile wagó, 'Moba nyórr ugó ipa, da agólóm ugó bai?' "

¹³ Ne pama dólóng bainürr wata darrü umul babul yarilürr Yesu nótóke, zitülkus Yesu we bamrukürr oyakagab; ene pokodó, abün pamkolpam kwarilürr.

¹⁴ Ene kakóm, Yesu ene pam akó [Godón Gyabi Müótan] kal akólórrón pul basirrdü esenórr. Oyabóka wagó, "Turrkrru! Ma errkya kuri dólóng baina, da kolae tonarr tómbapón ugó piküp bai, ó sab marüka amkoman kolaeán pokoa tómbapóne!"

¹⁵ Ene pama olgabi we wamórr, Zu wirri ngi pam nüzazilóp wagó, "Ene Yesu yaril, kürü nótó dólóng kine."

¹⁶ Da i Yesun wirri müp alión we ngarkwat bókyenóp, zitülkus wa ene pam Sabad ngürrdü dólóng yónürr.

¹⁷ A Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü Aba wata metat zagetóda, da ka ta inzan zagetdola!"

¹⁸ Ini bóktan pokodó, Zu wirri ngi pama arüng bóktan ingrinóp Yesun büdülämpükü amkalóm. Sabad gida alkamüldi, ene kla tebean koke. Yesu akó igó ne poko bóktanórr wagó, God oya tóbanan Abe. Inzan bóktande, wa tóba Godzan bainürr.

Godón Oloman Wirri Arünga Abdógbab Tamórr

¹⁹ Da Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: Olom gaodó kokea darrü kla tónggapónóm tóba ubidü; wa we kla tómbapónda, wa ne kla asenda Aba ne kla tólbaela. Zitülkus módóga, Aba ne kla tómbapónda, Oloma kubó dadan kla tólbaele.

²⁰ Zitülkus Aban [moboküpü ubij] wirria Olomdó, da Aba Olom amtyanda blaman kla wa ne kla tómbapónda. Ini wa kari-kari [arüng tonarr] yaril. Wa sab Olom emtyene wirrian arüng tonarr tómbapónóm. E sab blamana gübarirr baenglo.

²¹ Zitülkus módóga, Aba büdül pamkolpamzan arsında akó ibü arrólzan aliónda ngyabenóm, da ene ta inzana: oya Oloma ta arról kuri nülirre oya ubi nibióbkamóma.

²² Aba darrü olom sab koke zaz ine.[‡] Wa ene zaz bain zaget Olom kuri ekyanórr.

²³ Ene igósüm, blaman pamkolpama sab Olom wirri ngi aterre, izan Ab wirri ngi atendako. Nadü pama Olom wirri ngi koke atele, ene ta inzana: wa Ab wirri ngi koke atenda, Olom nótó zirrsapónórr pamkolpamdo.

²⁴ "Ka yabü amkoman poko byaldóla: nadü pama kürü bóktan arrkrruda akó amkoman angunda kürü nótó zirrkapónórr, oya ngarkwat-koke arról asine. Wa zaz ain pokodó myamem koke wame, a wa büdüldügab kuri tubrranórr ama ngarkwat-koke arróldó.

²⁵ Ka yabü amkoman poko byaldóla: ene tonarra tótókda - da yóni, kuri tame - büdüla sab Godón Oloman bóktan barrkrrue. Da nidi barrkrrue, i sab ngyabenórre,

²⁶ zitulkus Ab arról zitüla. Da ene ta inzana, Aba Olom ene arüng kuri ekyene; Olom errkyta arról zitüla.

²⁷ Aba Olom ta ene arüng kuri ekyene, pamkolpam zaz bainüm, zitulkus wa Pamkolpamab Olome.

²⁸ Da e gübarirr aenggu ini bóktandó, zitulkus ene tonarra tótókda, blaman büdüla sab oya bóktan bómgól barrkrrue,

²⁹ akó sab tibiób gapókdóga tübarsile. Morroal tonarr nidi tómbapónónóp, i sab tübarsine ngarkwat-koke arróldó. A kolae tonarr nidi tómbapónónóp, i ta sab tübarsine, zaz bain pokodó tótókóm.

Amkoman Bóktan Yesunkwata

³⁰ "Ka gaodó kokela darrü kla kólbanan arüngi tónggapónóm. Kürü God enezan ayalda pamkolpam zaz bainüm, ka tónggapono. We ngarkwatódó, kürü bóktan dümdüma, zitulkus kürü ubi kokea kólba bagürwóman ngibtanóm, a oya, kürü nótó zirrkapónórr.

³¹ "Ka ne kólbabóka nóma adrrat namulo, ene igósidi kürü bóktanan küp gaodó kokea yabü amkoman angunüm.

³² God asine,[§] kürü nótó pupainda pamkolpamdo. Ka umulóla ene bóktan opor, wa ne poko bóktanda kürübóka, ene amkoman bóktana.

³³ E yabiób bóktan bamtül pam Zonka zirrnáponarre, da wa kürükwata amkoman bóktan pupo ninóp.

³⁴ Ka paman bóktandó koke ngambangoldóla kürü pu-painüm. Paman bóktan tai gaodó kokea. A ka wa

[‡] 5:22 Godón zaz ain bóktanan küp móðoga: pamkolpam byalóm [ngarkwat-koke arróldó] tótókóm akó ngarkwat-koke büdüldü tótókóm, we ngarkwatódó, ma ia Yesun mamoan namülnürrü o koke. 5:29 Daniel 12:2 § 5:32 God asine, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: "Darrü Pam asine, ..." Ene wa Godónbóka apón yarilürr. 5:33 Zon 1:19-28

Zonónkwata bóktandóla, igósüm e sab kürü amkoman kangunane akó zid bainane.

³⁵ Zon zyón klamzan baeb yarilürr, akó zyón bapólórr yabüka, da yabü ubi karianbóka asi yarilürr ene zyón barnginwómi apadóm; a ngibürr melpal kakóm, yabü ubia ugón blakónórr.

³⁶ Zon kürükwata bóktanórr pamkolpamgdó, kürü pu-painüm. A kürü wirrian kla asine Zonón bóktandógab: ka küób ne zaget tómbapónórr. Kürü Aba ne zaget küliónürr tómbapónóm, ene pupainda Aba ta kürü zirrkapónórr.

³⁷ Aba kürü tüób zirrkapónórr, da wa ta kürübóka apón yarilürr. E oya bóktan bómgól kokean kuri barrkrrua ó oya obzek ta kokean kuri esenane.

³⁸ Akó e oya bóktan moboküpdu koke gangga ar-bündakla, zitulkus wa noa zirrsapónórr, e ta oya amko-man koke angundakla.

³⁹ E Godón Buk bótangdakla umul apadóm. E igó gyagüpitótókdakla wagó, e sab ngarkwat-koke arról olgabi esenane. A ene Buka wa kürübóka apónda!

⁴⁰ Da e ta kokeanómakla kürüka tótókóm, kürükagab ene arról apadóm.

⁴¹ "Ka pamkolpam koke ok baindóla kürü ngi wirri kwit amngyelóm.

⁴² Ka umulóla e ia pamkolpamakla! Yabü moboküpdu Godka ubi babula!

⁴³ Ka wa kólba Aban ngidü tamórró, da e ma kürü koke apadódakla. A darrü pama ne nóma tame tóba ngidü, e ma sab oya morroal ipüdane!

⁴⁴ E ok aindakla yabiób darrpan-darrpanab ngi wirri kwitüm bainüm, a e igó koke amkündakla, God tüób yabü darrpan-darrpanab ngi wirri kwitüm bainda, darrpanan God nótóke. Da e wa kürü amkoman ia kangunane?

⁴⁵ E gyagüpitótókgu wagó, Ab sab kótó izazilo igó, e kolae tonarr pamkolpamakla. Darrü pam asine, e noaka ngambangólarre yabiób bódlangóm: Moses, da wa yabü kolae tonarr kuri pupo nirre!

⁴⁶ E Mosesón ne amkoman nóma ki yangunane, e ta ene kürü amkoman ki kangunane, zitulkus wa kürükwata wialómórr.

⁴⁷ Zitulkus e amkoman koke yangunarre wa ne pokowialómórr, da e amkoman ia yangunane ka ne pokobóktandóla?"

*Yesu 5,000 Pam Ngabyónürr
(Metyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)*

¹ Ene kakóm, Yesu Galili Malu* dakla dorrodó banikürr (darrü ngi módoga: Taebirrius Malu).

² Abün pamkolpama oyaka zutalórr, zitülkus i oya esenóp, wa [wirri tulmil] ne tómbapón yarilürr Godón arüng pupainüm, azid pamkolpam nóma dólóng nyónónóp.

³ Yesu podo kwitudü kasilürr, mórran-mórran bainürr tóba umulbain olmalpükü.

⁴ [Büdül Kórzyón Tóre] minggüpanan yarilürr, Zu pamkolpamab wirri tére.

⁵ Yesu nóma yazilürr, wa wirri pamkolpamab ngoro nosenóp tóbaka tótókde, da wa Pilipün imtinürr wagó, "Mi ia ngarkwatódó brred nubó bumigrre ini abün pamkolpam ngabyónüm?"

⁶ (Yesu ini poko ugósüm bóktanórr Pilipün apókóm; wa umulürrün yarilürr wa ne poko ki tónggapóne.)

⁷ Pilip Yesuka bóktan yalkomólórr wagó, "Mibü ne 200 [silba] mani küp[†] asi nóma ki kwarile, ene ngarkwat ta gaodó koke ki yarile brred bumiögüm, blaman ini pamkolpamab kari poko alom!"

⁸ Oya darrü umulbain oloma Endrru, Saemon Pitan narezoret, wagó,

⁹ "Darrü kari siman olom yóni. Oya 5 barrli brredako akó nis wapiamli. Da ia kubó ne ngaru apóne ini abün pamkolpamadó?"

¹⁰ Yesu ibü nilóp wagó, "Pamkolpam mórran-mórran ninam." Ene pokodó abün opopor korálórr, da blamana we bobrranórr. Pam ngarkwat kókó 5,000 yarilürr.[‡]

¹¹ Yesu ene brred yazebórr, Godón eso ekyanórr, da pamkolpam nüliónónóp ola nidi bobrralórr. Wapi nis ta wa dadanzan nangónórr, tibiób alo ubi ngarkwatódó.

¹² I blamana ngarkwatódó nóma elop, Yesu tóba umulbain olmal nilóp wagó, "Bamirrún alo poko kwób isuam. Darrü pokoa koke ki kolae bai."

¹³ Da i blaman nóma kwób isuóp darrpan pokodó, umulbain olmala blaman kókó 12 alóp murrnausóp, pamkolpama ne kla elop, ibü amirrún alo poko.

* **6:1** Galili Malu wa wirri mülkózana. Oya nae naeana, kapórr kokea. † **6:7** silba mani küp: Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *denarii*. Ene tonarrdó, darrpan zaget pama darrpan silba mani küp ipadórr darrpan ngürrdü. 200 *denarii* azebóm, wa aprrapórr 7 melpalom zaget yarilürr. ‡ **6:10** Zu pamkolpama olommokur pamzan ngakan kwarilürr, i 12 pail ama kwit. Kol a olmal go asi kwarilürr, da wata paman etóngóp.

¹⁴ Pamkolpama nóma esenóp Yesu ini ne wirri tulmil tónggapónórr Godón arüng pupainüm, i ola bóktan kwarilürr wagó, "Amkoman, ini wa ene Prropete, ini tüpdü nótó ki tame!"

¹⁵ Yesu umul bainürr wagó, pamkolpama oya tibiób arüngi apadóm kain kwarilürr king ngi atenóm, da wa akó pododó tebe püóran we wamórr.

*Yesu Nae Kvitana Tótók Yarilürr
(Metyu 14:22-23; Mak 6:45-52)*

¹⁶ Abüsa nóma bótaorr, Yesun umulbain olmala maludü we babinürr.

¹⁷ Da i butüdü we bamselórr. Irrüba nóma tumzikürr, Yesu ibüka tótók wata küsil yarilürr, da i we bazebórr. Malu we baurrlürr Kaperrna-um wirri basirrdü tótókóm.

¹⁸ Ugón ma wirri arüng wóra tubsolürr, da malua tai kolae bainürr.

¹⁹ Umulbain olmala krrabe nóma atül kwarilürr 5 ó 6 kilomitam, i Yesun esenóp but ngorram aindi, nae kwitana tótókde. I kari gum ta koke kwarilürr. ²⁰ A Yesu ibübóka wagó, "Ini kótókla. E gumgu!"

²¹ Da i we ubi bainóp oya butüdü agasilüm. Dümdüman i malu dakla dorrodó we babzilürr, i nóla ogoblórr.

Pamkolpama Yesun Amkün Kwarilürr

²² Darrü ngürr, malu dakla dorrodó i ne pamkolpam nümgütóp, ibüka gyagüpítótóka tamórr wagó, sim ene wata darrpan but yaril, da Yesu tóba umulbain olmalpükü koke kasile. I wata tibi ogobe.

²³ Ngibürr Taebirrius wirri basirr buta ugón we serrenóp malu kabedó, Lod eso ne ekyanórr akó pamkolpama brred ne pokodó elop.

²⁴ Pamkolpama nóma esenóp, Yesu tóba umulbain olmalpükü we babul yarilürr, da i ene butüdü we bamselórr, ama Kaperrna-um wirri basirrdü ogobórr Yesun amkünüm. §

Yesu /Ngarkwat-koke Arról/ Akyan Brreda

²⁵ Pamkolpama Yesu nóma esenóp malu dakla dorrodó, oyabóka wagó, "Umulbain Pam, ma wa aini nóma tama?"

²⁶ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: ka kuri umul baina e kürü igósidi koke amkündakla, e kürü ne wirri tulmil nosenarre Godón arüng pupainüm; a e wa kürü amkündakla, zitülkus e kuri bikóm por bainane, e brred ne kla ololnórró.

²⁷ E tüpan alo klamóm zagetgu; ene wa sab kolae baine. A e wa ngarkwat-koke arrólan alo klamóm zaget apónam,

da inzan alo, ka, Pamkolpamab Olom nótókla, sab kótó nüliónünümo, zitulkus Aba God kürü ene timam kuri kótene.”

²⁸ Da i Yesun imtinóp wagó, “Ene zaget ia larógako, Godón ubi ki ne kla tómbapón kwarilo?”

²⁹ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Godón ubi módoga, e oya amkoman yangunane, wa noan zirrsapónórr.”

³⁰ Da i oyaka bóktan yalkomólóp wagó, “Ia ma nadü wirri tulmil tónggapono Godón arüng pupainüm, ki kubó eserre, da marü ki igósidi amkoman mangurre? Da ia? Ma ia inzan wirri tulmil tónggapono,

³¹ kibü abalbobatala mana* nóma alo kwarilürr ngüinkoke bwóbdü? Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, ‘Wa ibü kwitümgab brred nülinóp alom.’ ”

³² Yesu pamkolpam nilóp wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: ene Moses koke yarilürr, yabü kwitümgab brred nótó nülinóp, a kürü Aba wató amkoman kwitümgab brred aliónda.

³³ Godón brred watóke, kwitümgabi nótó tübinürr, akó ini tüp arról nótó akyanda.”

³⁴ Da i oya imtinóp wagó, “Wirri pam, ma kibü blaman tonarr ene brred tülinünüm!”

³⁵ Yesu ibü inzan nilóp wagó, “Ka arrólan brredla. Kürükä nótó tame, oya sab myamem aloana kokean ipüde, ó kürü nótó amkoman kangune, oya sab myamem nae anóna kokean ipüde.

³⁶ Ka yabü enezan nilarre: e wa kürü asen koralnórró, da e ma kürü amkoman koke angundakla.

³⁷ Kürü Aba ne blaman pamkolpam küliónürr, sab kürükä togobe. Ka sab darrü pam kalkuma kokean amaniko kürükä nidi togobe.

³⁸ Zitulkus módoga, ka kólba ubi elklaza tómbapónóm kwitümgab koke tibirrü, a ka oya ubi elklaza tómbapónóm tamórró, kürü nótó zirrkapónórr.

³⁹ Kürü nótó zirrkapónórr, oya ubi kokea ka darrü pam koke imruko wa kürü ne pamkolpam küliónürr, a ene ka sab ibü büdüldügab irsino dómdóm ngürrdu.

⁴⁰ Kürü Aban ubi inzanóma, Olom nidi eserre akó amkoman yangurre, sab ngarkwat-koke arról eserre. Ka sab ibü arróldó irsino dómdóm ngürrdu.”

⁴¹ Da Zu pamkolpama ola murrkurr akrran kwarilürr Yesunkwata, zitulkus wa igó bóktanórr wagó, “Ka brredla,[†]

* **6:31** mana plaoazan klama, God Isrrael pamkolpam ne klame ngabyón yarilürr [ngüin-koke bwóbdü] (Bazeb Tonarr 16:4). **6:31** Bazeb Tonarr 16:4; Wórr Peba 78:24, 25 † **6:41** brred Zu pamkolpamab blaman ngürran alo kla yarilürr.

kwitümgabi nótó tübinürr.”

⁴² Da i tibióbka we bóktanónóp wagó, “Ia módóga Yesu, Zosepón olom? Mi umulakla oya ab akó aip, da wa inzan errkyia iade bóktóne wagó, wa kwitümgabi tübinürr?”

⁴³ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “E yabiób murrkurr bokrran-gu kürükwata.

⁴⁴ Darrü pam gaodó kokea kürüka tótókóm, ngarkwat kókó kürü Aba, kürü nótó zirrkapónórr, kürü minggüpanan wató sidüde, da ka sab oya dómdóm ngürrdü büdüldügab irsümulo.

⁴⁵ Prropetab Pebadó igó wialómorróna wagó, ‘Blaman pamkolpam God sab umul nyónórre.’ Nadü pamkolpama Aban bóktan arrrrudako akó umul apadódako oyakagab, sab kürüka idi togobe.

⁴⁶ Ini igó poko kokea wagó, darrü pama Ab esenórr. Koke. Godkagab nótó tamórr, darrpana Ab wató esenórr.

⁴⁷ Ka yabü amkoman poko byaldóla: kürü nadü pama amkoman angunda, oya ngarkwat-koke arról asine.

⁴⁸ Ka arrólan brredla.

⁴⁹ Yabü abalbobatala mana alo kwarilürr ngüin-koke bwóbdü, da i ma narrbarinürr solodó.

⁵⁰ Ene brred yóni, kwitümgab nótó tamórr. Wa igó ngarkwatódóma, nadü pama elo-e oyakagab, wa sab kokean narrótóke.

⁵¹ Ka küób módóglá arrólan brred, kwitümgabi nótó tamórró. Pama ne ene brred nóma elo-e, wa sab ngarkwat-koke nygabele. Ka ne brred ekyeno, ene kürü büb murre, ka sab ini tüp ekyeno pamkolpam arról aliónüm.”

⁵² Zu pamkolpama tibiób ongyaltongyalóm we bainóp wagó, “Ini pama wa mibü tóba büb murr ia tülirre alóngóm?”

⁵³ Ibü bóktandógabi Yesu ibübóka wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: e ne Pamkolpamab Oloman büb murr koke nóma elóngane akó oya óe koke nóma enónane, igósidi yabüka sab arról babul yarile.

⁵⁴ Nadü pama kürü büb murr elónge akó kürü óe enóne, oya ngarkwat-koke arról asine. Dómdóm ngürrdü ka sab oya irsümulo büdüldügab.

⁵⁵ Kürü büb murr ne klame, wa amkoman alo klama, akó kürü óe ne klame, wa amkoman anón klama.

⁵⁶ Nadü pama kürü büb murr elónge akó kürü óe enóne, wa kürü bübdüma, akó ka ta oya bübdümla.

⁵⁷ Kürü arról Abazan zirrkapónórr, akó kazan ngyabendóla oyabókamde, da ene ta inzana: nadü pama kürü kólónge, wa sab ngyabene kürübókamde.

⁵⁸ Da ene brred yóni, kwitümgab nótó tamórr. Ini inzan brred kokea yabü abalbobatalazan ne kla elop, da i wa nurrbarinürr solodó. A ini brred nadü pama elo-e, wa sab ngarkwat-koke ngayabele."

⁵⁹ Yesu ini poko [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdüj] umulbain yarilürr, wa Kaperrna-um wirri basirrdü nómá yarilürr.

Ngarkwat-koke Arrólan Bóktan

⁶⁰ Abün Yesun umulbain olmala ini bóktan nómá barrkrurr, da bóktan kwarilürr wagó, "Oya umulbain kari müp ta kokea. Gaodó ia nótóke apadóm?"

⁶¹ Yesu tüób umul bainürr, oya umulbain olmala murkurr bóktan kwarilürr, wa ne poko bóktan yarilürr. Yesu ibübóka wagó, "Ia yabü ini bóktana kolae gyagüpítótók nülirre?

⁶² Da e ia gyagüpítótókdakla: yabüka ia yarile, e ne sab kürü, Pamkolpamab Olom nótókla, nómá kósenane ola kasildi, ka ngaen nólá namülnürrü?

⁶³ Godón Samua arról akyanda; paman arüng oya küp babula. Ka yabüka ne poko bóktóna, ene bóktandó Godón Samu akó arról asine.

⁶⁴ A e ngibürra amkoman koke bangundakla." (Yesu wata zitül pokodógab umul bainürr ene nidi kwarilürr amkoman bangun-koke, akó oya sab wirri pamab tangdó nótó ingrine.)

⁶⁵ Yesu akó bóktanórr wagó, "We zitülkusdüğab, ka yabü igósidi nilnünüma: myamem darrü pam gaodó kokea kürüka tótókóm, kókota Aba popadan ine kürüka tótókóm."

⁶⁶ We zitülkusdü, ene tonarrdógab, oya abün umulbain olmala we amgütóp; oyaka myamem koke zutalórr.

⁶⁷ Da wa akó 12 umulbain olmal nümtinóp wagó, "A yadi, e ta ia tótókóm kaindakla?"

⁶⁸ Saemon Pita Yesuka bóktan yalkomólórr wagó, "Lod, ki myamem noaka ogobo? Marüka go ngarkwat-koke arról bóktanako.

⁶⁹ Ki marü amkoman kuri mangurre akó umul bairre ma Gyabi Olomla, Godkagab nótó tamórr."

⁷⁰ Yesu ibüka bóktan we yalkomólórr wagó, "Ini 12 yabü ka kuri yazeba. A yabükagab darrüpa oya [debóla] alngomólda!"

⁷¹ Wa Zudas, Saemon Iskarriotón olom, oyabóka apón yarilürr. Enana wa darrü Yesun umulbain olom yarilürr, Yesun wirri pamab tangdó sab wató ingrine.

Yesun Simanal Zoretal

¹ Ene kakóm, Yesu Galili prrobins kugupidü bwób-bwób we agóltagól yarilürr; wa Zudia prrobins kugupidü agóltagólóm koke yarilürr, zitülkus Zu wirri ngi pama oya amkalóm ola akyan kwarilürr.

² Zu pamkolpamab Palae Müót Tóre* minggüpanan yarilürr,

³ da Yesun simanal zoretala oyabóka wagó, "Ini poko ugó amgat, ama Zudia prrobinsdü wam. Ene igósüm, marü umulbain olmala sab móserre, ma sab ne arüng tórrmen tómbapón namulo.

⁴ Darrü oloma elklaza anik-anik koke tómbapóne, oya ubi ne nóma yarile pamkolpama asenóm wa ne kla tómbapónda. Zitülkus ma ini elklaza tólbaeldóla, ma moba pupo bai ini tüpdü pamkolpamdó!"

⁵ (Oya tóbanan simanal zoretala ini poko bóktanónóp, zitülkus i oya ta amkoman koke yangunóp.)

⁶ Yesu ibübóka wagó, "Kürü amkoman ngarkwat[†] koke kuri semrróne. A yabüka blaman ngürr wata dümdümako darrü kla tónggapónóm.

⁷ Tüpan darrü zitülkus babula yabü alzizi amanóm, a wa kürü alzizi amanikda, zitülkus ka metat bóktandóla tüpankwata wagó, oya tórrmen tulmil kolaeanako.

⁸ E ogobke tóredó! Ka wa koke kasildóla, zitülkus kürü tótók ngarkwat koke kuri semrróne."

⁹ Wa ene poko nóma bóktanórr, da wa Galili prrobinsdü ola burrmatórr.

Yesu Palae Müót Tóredó

¹⁰ Ene kakóm, Yesun simanal zoretala we ogobórr Palae Müót Tóre pokodó. Wa solodó anik-anik tebe-tebe we wamórr tóredó, we zitülkusdü, oya pamkolpama koke ki eserre.

¹¹ Zu wirri ngi pama oya amkün kwarilürr ene tóredó. I nümtinónóp wagó, "Ene pam ia nega?"

¹² Ene pokodó, blaman pamkolpama bünyón ikik kwarilürr oyakwata. Ngibürra wagó, "Wa morroal pama." Ngibürra go wagó, "Koke. Wa kolae pama. Wa pamkolpam ilklió aliónda."

* ^{7:2} *Palae Müót Tóre* wa inzan térea, abalbobatal gyagüpi amanóm, [ngüin-koke bwóbdü] nóma agóltagól kwarilürr 40 pail kugupidü. Ini térea 7 ngürr azebda. Palae müót tómbapóndako ngyabenóm. ^{7:2} Lebitikus 23:34; Duterronomi 16:13 † ^{7:6} *kürü amkoman ngarkwat*: Yesu aprrapórr téba [Büdül Kórzyón Tóredój] tótók ngarkwatbóka apón yarilürr, ta ia téba zagetbóka apón yarilürr, God oya ne kla siliónürr.

¹³ Darrü pama panzeana kokean bóktanórr oyakwata, we zitülkusdü, i Zu wirri ngi pamab gum kwarilürr.

¹⁴ Palae Müót Tóre dadamüz ngürr nómá yarilürr, Yesu [Godón Gyabi Müótan] kal akólórrón pul basirrdü ugón bangrinürr. Wa pamkolpam umulbain we bókyanórr.

¹⁵ Da Zu wirri ngi pama gübarirr aengóp. We bóktanónóp wagó, "Ini pam kari umul ta kokea, a wa go tüób umulbain pokodó kokean wamórr!"

¹⁶ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka ne kla umul baindóla, kürükagabi kokeako, a ene oyakagabiako, kürü nótó zirrkapónórr.

¹⁷ Nótó ubi baine Godón ubi tómbapónóm, wa sab emzyete, ia kürü umulbaina Godkagab tótókda, ta ia ka kólbanóm gyagüpítótóke umul baindóla.

¹⁸ Nadü pama tóba ngidü bóktanda, wa tóbankü wirri ngi amkünda, a nadü pama wirri ngi amkünda oyankü, oya nótó zirrsapónórr, wa amkomana. Oyaka obae tiz babula.

¹⁹ Moses yabü gida nülinóp. Da yabükagab darrüpa ene gida ta kokean mamanda! E wa kürü iade amkalóm angóndakla?"

²⁰ Pamkolpama oyaka bóktan we yalkomólóp wagó, "Marüka kolae samua! Marü wa amkalóm ia nótó angónda?"

²¹ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka darpan arüng tórrmen tónggapórró [Sabad] ngürrdü, da e gübarirr aengarre.

²² Moses yabü nilóp yabiób simanal olmalab [gyabi sopae singgalgónóm], da e yabiób simanal olmalab gyabi sopae ngibürr tonarr ta Sabad ngürrdü igósidi singgalgónakla.‡ (Ene gida bóktan poko wa Moseskagab koke yarilürr, a yabü abalbobataldógab.)

²³ E simanal olmal ne Sabad ngürrdü gyabi sopae nómá singgalgónakla, Mosesón gida bóktan poko inikwata alkamülgum, da e wa kürüka ngürsil iadeakla, zitülkus ka ta dam pam dólóng jórrü Sabad ngürrdü?

²⁴ Pam tumum sopae ngakan-gu! A wa ma pam amkoman auma moboküpüdüğabi zaz yó."

Yesu ia Amkoman ene [Kerriso-e]?

^{7:21} Zon 5:1-9 ‡ ^{7:22} Blaman Zu pamkolpamab gabal simanal olmal inzan nangónónóp 8 ngim ngürrdü. Ibü ne 8 ngim ngürr Sabad nómá yarilürr, i ene zaget we ngürr tómbapónóp. Ugón tai yarilürr Sabad gida bóktan poko alkamülüm, zitülkus gyabi sopae singgalgón gida bóktan poko wirri kla yarilürr Sabad gida bóktan pokodógab. Da pam dólóng ain ta wirri kla yarilürr Sabad gida bóktan pokodógab. (Bwób Zitül 17:10; Lebitikus 12:3) ^{7:23} Zon 5:9

²⁵ Ngibürr Zerrusalem wirri basirr pamkolpama igó bóktan kwarilürr wagó, "Ene pam amkoman ta módóga, wirri ngi pama noan amkalóm angóndako!"

²⁶ Da e ngakónam! Wa pamkolpamidó panzeana bóktanda. Singüldü pama oyaka darrü poko koke kuri bóktorre; aprrapórr i blamana kuri umul bairre wagó, 'Wa ene Kerriso-e.'

²⁷ Ene Kerrisoa go sab nóma tame, darrü pama sab kokean umul baine wa nólgbabi tame, a ki go blaman umulakla ini pama nólgbabi tame."

²⁸ Yesu Godón Gyabi Müótüdzan umulbain yarilürr, wa wirribóka bóktalórr wagó, "E ta umulakla ka nótókla akó ka nólgbab tamórró. Ka kólba ngidü koke tamórró, a kürü ne nótó zirrkapónórr, wa amkomana. E oyabóka ta umulkókanakla.

²⁹ Ka wa oyabóka umulóla, zitulkus ka oyakagabi tamórró, akó kürü wató zirrkapónórr."

³⁰ Da ibü ubi Yesun amiógüm yarilürr, a darrü pama tóba tang kokean ingrinürr oyaka, zitulkus oya amkoman ngarkwat koke kuri semrróne.

³¹ Ene pamkolpamab ngorodóbab abüna oya amkoman yangunónóp, da i bóktanónóp wagó, "Ene Kerrisoa sab nóma tame,[§] da ia wa sab amkoman abün wirrian tulmil tómbapón yarile, Godón arüng pupainüm, ini pamdóbab?"

Yesun Amiögüm Yangónóp

³² Parrisia pamkolpamab ngoro nóma nurrkrruóp Yesunkwata bünyón ikikdi ene poko, da Parrisi akó [wirri prrista], ngibürr Godón Gyabi Müót myelam pam we zirrnapónóp Yesun amiögüm. ³³ Yesu bóktanórr wagó, "Ka sab yenkü wirri kokrap koke nyabelo, da ka akó sab alkomo oyaka, kürü nótó zirrkapónórr.

³⁴ E sab kürü amkün kwarilo, da e sab kürü koke kósene, akó ka nólamlá, e gaodó kokeakla ola tótókóm."

³⁵ Zu wirri ngi pama tibióbka bóktan kwarilürr wagó, "Wa ia nubó tótókóm kainda, da mi ma sab oya koke eserre? Wa ia ngibürr Grrik wirri basirrdü tótókdase mibü pamkolpama ne nyabendasko, akó wa ia sab Grrik pamkolpam ola umul nyónórre?

³⁶ Wa igó yaril wagó, 'E sab kürü amkün kwarilo, da e sab kürü koke kósene,' akó 'Ka nólamlá, e gaodó kokeakla ola tótókóm.' Ini bóktanan kúp ia tai laróga?"

Arról Alión Nae Godeat

§ **7:31** Ibü gyagüpítótók igó yarilürr wagó, Kerrison tótók küsila, da i inzan igósidi bóktanónóp. I umul-kók koralórr wagó, Yesu ene Kerrisoa.

³⁷ Da ene Palae Müót Tórean dómdóm ngürr, wirri tóre ngürr yarilürr. Ene ngürrdü Yesu zamngólórr, wirribóka bóktanórr wagó, “Naem ne nótó nóma yarile, kürüka ki tam anónóm.

³⁸ Godón Buka inzan bóktanda wagó, ‘Kürü amkoman nótó angunda, da arról akyan nae godeata sab oya auma moboküpüdüğabi tópkale.’”

³⁹ Yesu Godón Samubóka apón yarilürr. Oya amkoman nidi yangunóp, ene Samu azeb kari poko koralórr. God ibü tóba Samu ene tonarrdó koke nülinóp, zitülkus Yesu Godón ene [wirri kómal zyón] pokodó bangrin küsil yarilürr.

Pamkolpama we Bürrgrütóp

⁴⁰ Abün pamkolpamab ngorodó, i barrkrrurr wa ne poko bóktanórr, da ngibürra we bóktanónóp wagó, “Ini amkoman ene Prropeta.”

⁴¹ Ngibürra bóktanónóp wagó, “Wa ene Kerriso-e.”

A ngibürra ta igó bóktanónóp wagó, “Ene Kerrisoa sab Galili prrobinsdüğab koke tame!

⁴² A Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó, ‘Ene Kerriso sab wirri pam [Deibidün] olom yarile, ó wa sab Betliemóm* tómtómóle, we wirri basirrdü Deibid ne nyaben yarilürr.’”

⁴³ Yesunbókamóm pamkolpama we bürrgrütóp.

⁴⁴ Ngibürr pamkolpamab ubi oya amiógüm yarilürr. A darrü oloma oyaka tang kokean amanikürr.

Amkoman Bangun-koke Zu Wirri Ngi Pam

⁴⁵ Godón Gyabi Müót myelam pama nóma tóbakonórr, wirri prrist akó Parrisia ibü nümtinóp wagó, “E oya koke iade sidüdane?”

⁴⁶ Myelam pama bóktan yalkomólóp wagó, “Darrü pama inzan kokean kuri bóktóne, wa ne ngarkwatódó bóktanda.”

⁴⁷ Parrisia ibü nümtinóp wagó, “Wa yabü ta ia kuri gonggo nirre?

⁴⁸ Ia darrü wirri ngi pam ó Parrisi asine, oya amkoman nótó kuri yangune?

⁴⁹ Ini pamkolpamab ngoro Mosesón gida umul-kókako, i bamórrörönako.”

⁵⁰ Darrü Parrisi we asi yarilürr, ngi Nikodimus. Ngaensingül darrü tonarr wa Yesuka wamórr. Wa ngibürrdü bóktanórr wagó,

⁵¹ “Mibü gida-a inzan bóktanda wagó, ma pam ngaengögópan tóba kolae tonarran darrem koke ekyeno, a ma

^{7:37} Lebitikus 23:36 ^{7:38} Izikiel 47:1; Zekarraea 14:8 * ^{7:42} Betliem wirri basirr Zudia Prrobinsdü yarilürr. ^{7:42} 2 Samuel 7:12; Maeka 5:2

ngaen-gógópan oya bóktan arrkrruo, umul bainüm wa ne kla tólbaele.”

⁵² Parrisia bóktan yalkomólóp Nikodimuska wagó, “Ma ta ia Galiligabla? Ma Godón Buk tai etang! Ma kubó eseno darrü prropeta sab Galiligabi kokean tame.”[†]

8

Pam Gómól Kol Tangdó Omonóp

[¹ Blaman pamkolpama müótüdü bakonórr. Yesu ma [Olib Pododó] wamórr.

² Darrü ngürr wa [Godón Gyabi Müótüdü] alkomólórr irrbianande. Blaman pamkolpama oya kal-kal yangónóp. Wa mórran-mórran bainürr, da ibü umulbain we ngarkwat bókyanórr.

³ Mosesón gida umulbain pam akó Parrisia kol ugón tududóp, pam gómlode noan zumigóp. Wa tüób müórpükü kol warilürr. I oya aodó ungrinóp.

⁴ Da i Yesun ilóp wagó, “Umulbain pam, ini kol darrü pampükü utüdi zumigórre.

⁵ Kibü gidadó Moses kibü igó tilóp inzan kol ingülküpi büdülümpükü akrranóm. Da ma ia bóktone ene pokodó?”

⁶ Ene pokó ugósüm imtinóp, ibü ubi oya amiógüm yarilürr, wa ne ibü gida alkamül pokó nóma ki bóktone. Da wa arrngürrürr, burudu tang pyómi wibalóm yarilürr.

⁷ Mosesón gida umulbain pam akó Parrisia ola bórranglórr. Metat Yesun amtin bóktan pokó imtinónóp. Wa kwit bainürr, da ibüka bóktanórr wagó, “Yabükagab kolae tonarr babul noane, kubó ngaen-gógópan ingülküp wató ki amanik oyaka.”

⁸ Wa akó arrngürrürr burudu wibalómom.

⁹ I nóma barrkrrurr wa ne pokó bóktanórr, darrpan-darrpana ibü we nümgatnóp, myangala ngaen-gógópan. Yesun tóbanan amgütóp ola ene kolpükü. Wa metat we zamngól warilürr.

¹⁰ Yesu kwit bainürr, ene kolbóka wagó, “Ma ne kolóla, ene pam ia negako? Ia darrüpa koke burrmute marü kolae tonarran darrem akyanóm?”

¹¹ Kola bóktan yalkomólórr wagó, “Darrü babula, wirri pam.”

Yesu bóktanórr wagó, “Da ka ta marü kolae tonarran darrem koke mókyeno. Ugó nató, da myamem kolae tonarr tómbapón-gu!”]

Yesu Tüpan Zyóna

¹² Yesu akó Parrisdü bóktanórr wagó, "Ka küób zyónla ini tüpankü. Nadü pama kürü mamoan yarile, sab arról akyan zyón ipüde. Wa myamem tümün kwatódó koke agól yarile."

¹³ Parrisia oyabóka wagó, "Zitulkus ma mobabóka bóktandóla, ma ne poko bóktandóla, oya küp babula."

¹⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Koke, enana ka kólbakwata bóktandóla, ka wa amkoman poko bóktandóla, zitulkus ka umulóla ka nólgbabi tamórró ó ka nola tótókdóla. E umul-kókakla ka nólgbabila, akó ka nubó tótókdóla.

¹⁵ E wa amkoman pamakanan gyagüpítótók ngarkwatódó zaz baindakla. Ka küób darrü pam koke kuri zaz ina.

¹⁶ A ka küób ne darrü pam noma ki zaz ina, kürü bóktan amkoman ki yaril, zitulkus ka kólbe kokela ene pokodó. Kürü ne Aba zirrkapónórr, wa asine kankü.

¹⁷ Yabü gidadó igó wialómorróna wagó, 'Nis pam nisa darrpan ngarkwat bóktan poko noma bóktóni darrü olomankwata, da ene amkomana.'

¹⁸ Ka kólbakwata bóktandóla, akó kürü ne Aba zirrkapónórr, wa ta inzan kürükwata bóktanda."

¹⁹ I oya imtinóp wagó, "Marü Ab ia nega?"

Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "E kürübóka umulkókakla ó kürü Abanbóka. E ne kürübóka umul noma ki kwarila, da e ta ene kürü Abanbóka umul ki korala."

²⁰ Yesu blaman ini poko Godón Gyabi Müötüdü bóktalórr, mani dakabyón alóp ne kwarilürr. Darrü oloma oya koke amiögürr, zitulkus ene oya amkal ngarkwat koke yarilürr.

E Kokean Ogobo, Ka Küób Nóla Tótókdóla

²¹ Yesu akó ibüka bóktanórr wagó, "Ka wa tótókdóla; e sab kürü amkün kwarilo, da e sab yabiób kolae tonarranme narrbarino. E gaodó kokeakla ola tótókóm ka nola tótókdóla."

²² Da Zu wirri ngi pama tibióbka bóktónóp wagó, "Wa igó bóktanda wagó, mi gaodó kokeakla ola tótókóm wa nola tótókdase. Ia ene poko igósa, wa sab tóba ia bómkóle?"

²³ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "E wa ini tüpan pamakla; Ka wa kwitümgab tamórró. E wa ini tüpdügabakla; Ka wa ini tüpdügab kokela.

²⁴ Ka yabü ene igósi nilnünüma igó, e sab yabiób kolae tonarranme narrbarino. E ne kürü amkoman koke noma kangunane igó, ka ene olom módogla, ka noanbóka apóndóla, ene [Kerriso], e sab yabiób kolae tonarranme narrbarino."

²⁵ Da i oya imtinóp wagó, "Ia ma tai nótókla?"

Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Bóktan wata módogá, ka yabü bwób zitüldügab ne poko nilarre.

²⁶ Kürü abün bóktanako yabükwata, akó kürü zitülkus asine yabü zaz byónüm yabü abün kolae tonarrabme. A kürü nótó zirrkapónórr, wa amkomana. Ka ini tüp wata we poko azazildóla, ka oyakagab ne amkoman bóktan arrkrrurru.

²⁷ Da i kokean emzyetóp igó, Yesu ibüka tóba Abbóka bóktan yarilürr.

²⁸ Da wa ibüka bóktanórr wagó, "E Pamkolpamab Olom nóma kwit inane,* e sab umul koralo ka ene olom módogla, ka noanbóka apóndóla, ene [Kerriso], da e sab umul bairre ka darrü kla kólbanan arüngi kokean tónggapon. Ka wata we pokoan bóktandóla, kürü Aba ne kla umul kyónürr.

²⁹ Kürü nótó zirrkapónórr,[†] wa kankü asine. Wa kürü koke kümgüte kólbe püóran, zitülkus ka metat we kla tómbapóndóla, oya ne klama bagürwóman ngitandako."

³⁰ Yesu ini poko nóma bóktanórr, abün pamkolpama oya amkoman yangunóp.

[Eibrra-amón Olmal] akó [Satanian] Olmal

³¹ Yesu Zu pamkolpamidó bóktanórr, oya amkoman nidi yangunóp wagó, "E ne kürü umulbain bóktan nóma omorralo, da e igósidi amkoman kürü umulbain olmalakla.

³² Da e sab amkoman bóktan umul bairre; ene amkoman bóktana yabü sab [aurdü amónel]."

³³ I Yesuka bóktan yalkomólóp wagó, "Ki wa Eibrra-amón olmalbobatalakla, akó ki wa darrü oloman [leba zaget] pam kokeakla. Ma wa ne poko bóktandóla, oya küp wa tai laróga igó, 'yabü sab aurdü semórre'?"

³⁴ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: kolae tonarr nidi tómbapóndako, i tibiób kolae tonarran leba zaget kolpamako.

³⁵ Leba zaget pam wa müötüdü metatómpükü kokea, a olom nótóke, wa we yarile ene müötüdü, metatómpükü.

³⁶ Da Godón Oloma ne yabü sab aurdü nóma amónel kolae tonarrdögab, e sab amkoman aurdü amarrón koralo.

³⁷ Ka umulóla e Eibrra-amón olmalbobatalakla, da e ama kürü amkalóm angóndakla, zitülkus yabü bübdü darrü marrgu babula kürü bóktanankü.

³⁸ Ka wa we poko bóktandóla, ka ne kla nósenarre kólba Aban obzek kwata; e go yabiób abdógab ne poko barrkrrurru, e wa we kla tómbapóndakla."

* **8:28** Ini bóktanan küp módogá, "E Pamkolpamab Olom krrosdó nóma emnyelane, ..." † **8:29** Kürü nótó zirrkapónórr wa Godónbóka apónda.

³⁹ I oyaka bóktan yalkomólóp wagó, "Kibü ab Eibrra-am."

Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E ne amkoman Eibrra-amón olmal nómá ki kwarila, e we kla ki tólbael kwarila wa ne kla tómbapón yarilürr.

⁴⁰ Ka yabü amkoman poko byal namülnürrü, ka Godkagab ne bóktan arrkrrurrü, da e ama kürü amkalóm angóndakla! Eibrra-am inzan kla kokean tónggapónorr!

⁴¹ E wa we kla tómbapóndakla, yabü aba ne kla tólbaelda."

I bóktan yalkomólóp wagó, "Ki góml-gómól balngórrón olmal kokeakla. Kibü darrpanan Ab módoga: God."

⁴² Yesu ibüka bóktanórr wagó, "God ne yabü amkoman Ab nómá ki yaril, yabü [moboküpü ubi] ki yaril kürüka, zitulkus ka Godkagabi tama. Errkya ka ma aenigla. Ka kólbanan arüngi koke tamórró, a kürü wató zirrkapónorr.

⁴³ E wa kokean iade amzyatódakla, ka ne poko bóktandóla? Ene pokodó zitulkus módoga, e kürü bóktan apadóm kokeanómakla.

⁴⁴ [Deból] yabü aba; e oyakagabakla. Yabü ubi kolae tonarr tómbapónoma, yabü ab debóla ne klamóm ubi bainda tómbapónóm. A ngaen bwób zitüldügab, wa pam akrran pam yarilürr. Oyakabóna amkoman bóktan babulan yarilürr. Wa obae nómá tizda, ene wata oya bökambarra, zitulkus wa obae tiz pama akó wa tüób obae-tiz aba.

⁴⁵ Ka wa amkoman poko bóktandóla. Ene zitulkusdü, e kürü amkoman koke igósidi angundakla.

⁴⁶ Yabükagab ia darrü pam asine kürü pupo ainüm igó, ka kolae tonarr tónggapóna? A ka ne yabü amkoman bóktan nómá byaldóla, da e ma kürü amkoman koke iade angundakla?

⁴⁷ Godkagabi nótó tótókda, wa Godón bóktan arrkrruda. A e wa Godkagabi kokeakla. We zitulkusdü, e Godón bóktan kokean aebókamde arrkrrudakla."

Yesu akó Eibrra-am

⁴⁸ Da i Yesun imtinóp wagó, "Ki ia marükwata amkoman bóktan koke bóktórre igó, ma [Samarria] olomla,[‡] akó marüka kolae samu asine?"

⁴⁹ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Kürüka kolae samu babula. Ka kólba Ab wirri ngi atendóla, a e wa kürü ngi tüp alkomooldakla.

⁵⁰ Ka kólba ngi koke kwit amngyeldóla, a ene Olom wa asine kürü ngi nótó kwit amngyelda. Wa tüób amkoman zaza.

[‡] **8:48 ma Samaria olomla:** Ini bóktanan küp módoga, "ma kibü pam kokela." Müóng agós bóktan yarilürr.

⁵¹ Ka yabü amkoman poko byaldóla: kürü bóktan amkoman nótó apadóda, sab kokean narrótóke."

⁵² Da i oyaka bóktónóp wagó, "Errkya ki tai kuri umul bairre marüka kolae samua. Eibrра-am narrótókórr akó prropeta ta narrbarinürr, a ma igó bóktandóla wagó, 'Kürü bóktan amkoman nótó apadóda, sab kokean narrótóke.'

⁵³ Ia ma wirrila kibü abbobat Eibrра-amkagab? Wa narrótókórr. Prropeta ta narrbarinürr. Ma wa ia gyagüpi tótókdóla, ma nótókla?"

⁵⁴ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka ne kólba ngi nóma ki kwit ain namüla, ene pokoan darrü küp tai babul ki yarile. A kürü ngi nótó kwit amngyelda, wa kürü Aba, e tai ne noanbóka apóndakla wagó, wa yabü Gode.

⁵⁵ E oyabóka umul-kókanakla, a ka ma oyabóka umulóla. A ka ne igó nóma ki namüla igó, ka oyabóka umul-kókla, da ene ka ezan obae tiz ki namüla. Ka wa oyabóka umulóla, akó oya bóktan amkoman amorrändóla.

⁵⁶ Yabü abbobat Eibrра-am bagürwóm yarilürr, wa nóma gyagüpi wamlórr kürü tótók ngürr asenóm, da wa amkoman esenórr akó wa barginwóm yarilürr."

⁵⁷ Da i oyaka bóktan yalkomólóp wagó, "Ma go 50 pail ta kokela - ma wa Eibrра-amón ia seserró?"[§]

⁵⁸ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: Eibrра-am nóma tómtómólórr, ka asi namülnürrü."

⁵⁹ Da i ingüküp dakainóp oya amkalóm. A Yesu anikürr, da Godón Gyabi Müót we amgatórr.

9

Yesu Ilküp Murrbausürrün Pam Dólóng Yónürr

¹ Yesu nóma tótók yarilürr, wa ilküp murrbausürrün pam esenórr. Wa inzan oloma tómtómólórr.

² Oya umulbain olmala imtinóp wagó, "Umulbain Pam, ia kolae tonarr nótó tónggapónórr, da wa ilküp murrbausürrün igósidi tómtómólórr? Wa tüób, ó ta ia oya aipnis?"

³ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, "Oya kolae tonarr akó oya aip nisab kolae tonarr oya ilküküp we klama koke kolae ninóp. Wa ilküküp murrbausürrün igósidi tómtómólórr, Godón arüng sab eserre oyaka zagetóde.

⁴ Wa ngürrzane, mi wata oya zaget metat tómbapón koralo, kürü nótó zirrkapónórr; irrüba amzik kari pokoa, darrü pama ugón zaget koke tónggapóné.

§ **8:57** Yesu tüpdü nóma tómtómólórr, Eibrра-am büdül yarilürr. Wa ngaen narrótókórr, aprrapórr 2,000 pail Yesun tótók singül kwata.

⁵ Ka ini tüpdüzanla, ka ini tüpan zyónla.”

⁶ Ini bóktan kakóm, Yesu tüpdü gwerr amanikürr, ene gwerre buru mormor yónürr. Ene kakóm, wa ene paman ilküküp nólópórr ene mormor yu-i.

⁷ Da oya yalórr wagó, “Ugó wam, moba obzek bagulüm Siloam nae badudü.” (Siloam ngi, oya kùp módóga: “zirrapórrón”.) Da ene pama we wamórr tóba obzek bagulüm. Olgabi bwób ngabkankü tolkomólórr.

⁸ Oya minggüapanan nidi ngyaben kwarilürr akó oya nidi esenónóp batode ngaen-gógópan, tibiób bamtinónóp wagó, “Ia ene pam módóga, mórrarrón bwób nótó bato yarilürr?”

⁹ Ngibürra wagó, “A watóke!” a ngibürra wagó, “Wató koke, a oya obzekzan pama.”

Ene pama tüób wagó, “Ka módóglá.”

¹⁰ I oya imtinóp wagó, “Marü ilküküpa ia bamgoli?”

¹¹ Wa ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Ene pam ngi Yesu, buru mormor ine, da kürü ilküküp nólópe. Wa kürü kile wagó, ‘Ma Siloam wam, da kubó moba obzek bagulke.’ Da ka we wama. Ka kólba obzek nóma bagula, dümdüman ka bwób esena!”

¹² I oya imtinóp wagó, “Da tüób nega?”

Wa ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Ka umul-kókla.”

Parrisia Ene Bóktan Amkün Koralórr

¹³ Da i ene pam, ngaen ilküküp murrbausürrün nótó yarilürr, Parrisidü idüdóp.

¹⁴ Ene ugón [Sabad] yarilürr, Yesu buru mormor nóma yónürr akó paman ilküküp nóma nomgolórr.

¹⁵ Da Parrisia ene pam akó imtinóp wagó, “Ma ngabkanóm ia baina?” Wa ibü nilóp wagó, “Wa kürü ilküküp nis yu-i kólópe; ka obzek bagula, da ka ma errkya ngabkandóla.”

¹⁶ Ngibürra Parrisia bóktónóp wagó, “Ini pokó ne pama tónggapóne, Godkagabi kokea, zitulkus wa Sabad gida koke amorranda.”

Ngibürra wagó, “Kolae tonarr pama inzan [wirri tulmil] ia tónggapóne Godón arüng pupainüm?” I tibiób we bürrgrütóp Yesunme; ngibürra amkoman yangunóp, ngibürra ma koke.

¹⁷ Da Parrisia oya akó imtinóp wagó, “Ma igó namüla, marü ilküp wató nomgole. Da ma ia bóktono oyakwata?”

Pama bóktan yalkomólórr wagó, “Ka igó namulo: wa Prropeta.”

¹⁸ Zu wirri ngi pama tai amkoman koke yangunóp igó, wa ilküküp murrbausürrün oloma tómtómólórr, da wa

errkyia ma tai ngabkanda, ngarkwat kókó i oya aipab nis nginaunóp.

¹⁹ Ibü we nümtinóp wagó, “Ia ini yabü olome, e igó noankwata bóktarri wagó, wa ilküküp murrausürrün oloma tómtómólórr? Da wa ma errkyia iade ngabkanda?”

²⁰ Oya aip nisa bóktarri wagó, “Ki wa umulamli wa kibü olome, da wa ilküküp murrausürrün oloma tómtómólórr.

²¹ A ki wa umul-kókamli wa ma errkyia iade ngabkanda. Ki ta umul-kókamli oya ilküküp nis nótó nomgole. Oya tóba imtinam, wa dódórr bairrüna: wa kubó tüób bóktóne tóbakwata!”

²² Oya aipab nisa ini poko bóktarri, zitülkus i Zu wirri ngi pamab gum namülnürri. Zu wirri ngi pama igó bóktan ingrinóp, nadü pama bóktóne wagó, Yesu ene [Kerrisoal], oya sab igósidi [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] tótókgum piküp irre.

²³ Ene zitülkus módóga, aipab nisa igósidi bóktarri wagó, “Wa dódórr bairrüna; tóba imtinam!”

²⁴ Nis ngim akó ngyaunóp ene olom, ilküküp murrausürrün nótó tómtómólórr. I oya ilóp wagó, “Ma Godón obzek kwata errkyadan ugó abi,* ma amkoman bóktan pupo sino! Ki umulakla marü nótó dólóng mine, wa kolae tonarr pama.”

²⁵ Da ene pama bóktan yalkomólórr wagó, “Ka umulkókla ia wa kolae tonarr pama, o koke. Darrpan kla ka umulóla: ka amkoman ilküküp murrausürrün namülnürri, da ka ma errkyia ngabkandóla!”

²⁶ I oya we imtinóp wagó, “Marüka ia wa laró tónggapóne? Ene oloma marü ilküp tai ia nomgole?”

²⁷ Wa bóktan inzan yalkomólórr wagó, “Ka yabü ngaenggópan pokodó kurai we nilnünüma, da e ugón koke barrkrrua. Yabü ubi akó arrkrrum iadea dadan poko? Yabü ubi ta ia oya umulbain olmalóm bainüma?”

²⁸ I oya kle-kle yalnóp, da bóktónóp wagó, “Ma ene paman umulbain olomla; a ki wa Mosesón umulbain olmalakla!

²⁹ Ki umul igósakla, God Moseska tóbtanórr; a ene ne olome, ki darrü umul ta babulakla wa ia nubógabi tamórr!”

³⁰ Ene oloma bóktan yalkomólórr wagó, “Ini wa amkoman amzyat-koke pokoa kürüka: ene pama wa kürü ilküküp murrausürrün kla nomgole, a yabü darrü umul babula wa nubógabia!

* **9:24** Godón obzek kwata errkyadan ugó abi, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: Godón ngi wirri kwit emngyel. Inzan bóktane Parrisia ene pam, ilküküp murrausürrün nótó tómtómólórr, wirri arüngi ilóp amkoman poko bóktanóm Godón obzek kwata. Ma Zosyua 7:19 ngakanke.

³¹ Mi umulakla God errkya kolae tonarr is koke arrkrruda; God wata igó pamkolpam arrkrruda, oya nidi [ótókdako] akó oya ubi nidi tómbapóndako.

³² Ngaendógab, zitül pokodó, kókó ta errkya, darrü pama kokean arrkrrurr igó, ilküküp murrbausürrün nótó tómtómólórr, pama oya ilküküp ngaen nomgolórr.

³³ Ene oloma ne Godkagab koke nóma ki tame, ene ngarkwatódágab, wa gaodó koke ki yarilün darrü kla tónggapónóm!"

³⁴ I ene olomdó bóktan yalkomólóp wagó, "Ma kolae tonarrdó tómtómórró akó kolae tonarrpükü dódórr bairrü - da ma ia kibü umul bainüm kaindóla?" Da oya Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü tótókgum piküp inóp.

Samuan Ngarkwatódó Ilküküp Murrbausürrün

³⁵ Yesu nóma arrkrrurr wagó, ene pam Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdügab kuri elakórre, wa oya asenóm wamórr. Nóma esenórr, oya imtinürr wagó, "Ia ma Pamkolpamab Olom amkoman angundóla?"

³⁶ Ene pama bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü közazil ia nótóke, wirri pam, igósüm ka oya amkoman yanguno!"

³⁷ Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Ma oya kuri esena, da ene watóke, mankü errkyadan e usadi ikikdamli."

³⁸ Ene pama bóktanórr wagó, "Ka marü amkoman manguna, Lod!" Wakósingül nülkamülürr Yesun obzek kwata oya ótökóm.

³⁹ Yesu bóktanórr wagó, "Ka ini tüpdü ugósüm tamórró kolae tonarr pamkolpam arrgrratóm morroal tonarr pamkolpamdógab, da ilküküp murrbausürrün nidipko sab ngabkanórre, a nidi ngabkandako, ibü ilküküpa sab murrbausórre."

⁴⁰ Ngibürr Parrisi ene pokodó asi koralórr wankü, da i oya arrkruóp ini poko bóktande. Da we imtinóp wagó, "Ia, kibü ilküp ta ia murrbausürrünako?"

⁴¹ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E ne blaman amkoman ilküküp murrbausürrün nóma ki kwarila, e kolae tonarrpükü igósidi koke ki kwarila. A e ma igó bóktandakla wagó, 'Ki basendakla'; oya küp módogá: yabü blamanab kolae tonarr duduako."

10

Alap-alap Bóktan [Sip] Ngabkan Pamabkwata

¹ Yesu bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: sip kotarr amkoman mamtaeana kubó koke nótó bangrine, a wa kubó ma kotarr angürre bangrinüm, da ene wa amkoman góml pama.

² A ene amkoman mamtaeana nótó bangrinda, wa sip ngabkan pama.

³ Da mamtae ngakan pama mamtae tapakue oyankü. Sip ngabkan pama ibü ngian nómá ngibiale, sipa oya bóktan bómgól barrkrrue, da wa ibü nolngomónorr kalkuma.

⁴ Wa ibü blaman kalkuma nómá imarrue, tüób kubó singül apóne. Sipa oyaka solodó zutale, zitülkus i umulako oya bóktan bómgól.

⁵ I umul-kók pamdóma kubó kokean zutale; igósidi busonórre oyakagab, zitülkus i oya bóktan bómgól umul kokeako."

⁶ Yesu ibünkü* ini alap-alap bóktan adrratórr, da i koke emzyetóp wa ne poko apón yarilürr.

Yesu Morroal Sip Ngabkan Pam

⁷ Da Yesu akó bóktanórr wagó, "Ka yabü amkoman poko byaldóla: ka mamtaela sipabkü. ⁸ Singül kwata nidi togobórr,[†] blaman amkoman góml pam kwarilürr, da ene sipa ibü bóktan koke barrkrrurr.

⁹ Ka mamtaela. Kürükama nidi tübarrbüle, i sab zid bairre. I sab tübarrbüle akó tübausle morroal paza poko byamkünüm, twala ne pokodó dódórr baindako.

¹⁰ Gómól pama wata ugósüm tótókda: gómlóm, büdülpükü akrranóm, akó elklaza kolae bainüm. Ka wa ugósüm tamórró, i sab arról eserre - ibü nygaben sab amkoman morroal yarile, darrü kolae babul.

¹¹ "Ka morroal sip ngabkan pamla. Morroal sip ngabkan pama tóba arról akyanda sip zid byónüm.

¹² Mani zagetóm noan apadódako, wa tüób sip ngabkan pam kokea: ene sip ta oya kokeko. Wa kubó darrü wirri narr ume[‡] nómá esene tótókde, sip kubó we előkóle. Tüób ma busole. Ene narr umea kubó sip bumióg yarile akó barre kubó popa arngene.

¹³ Da wa manim zaget pamzane, wa igósidi busodase. Oya tai gyakolae koke angónda ene sipabkwata.

¹⁴ Ka morroal sip ngabkan pamla. Ka kólba sipbóka umulóla, akó ene sip ta kürübóka umulako.

¹⁵ We ngarkwatódó, Ab kürübóka umula, ka ta akó Abbóka umulóla. Ka kólba arról akyandóla sip zid byónüm.

¹⁶ Kürü ngibürr sip asiko, da i babulako ini kalkupidü. § Ka ta sab ibü simarruo: i kürü bóktan bómgól sab

* **10:6** ibü wa aprrapórr Parrisi apónda (Zon 9:40). † **10:8** Yesu kolae sip ngabkan pambóka apónda, amkoman prropet koke nidi kwarilürr. ‡ **10:12** wirri narr ume, Mórrke-mórrke módóga: *wolf*. **10:15** Metyu 11:27; Luk 10:22

§ **10:16** Yesu ibübóka apónda, Zu-koke nidipko.

arrkrrurre. I ma ugón sab darrpan kwarile tibiób darrpan sip ngabkan pampükü.

¹⁷ “Aban [moboküpdu ubij kürükama, zitulkus ka kólba arról akyandóla, igó ngarkwatódó, solkwat tonarr akó alkómólóm kólba.

¹⁸ Darrü pama kürü arról kokean ipüde kürükagab, a ka kólba arról pamkolpam akyandóla kólba ubidü. Kürü kari dümdüm ta kokea kólba arról akyanóm. Solkwat kürü akó kari dümdüm kokea kólba arról alkómólóm kólba. Ka ini arüng bóktan ipadórró kólba Abdógb.”

¹⁹ Zu pamkolpama akó we bürrgrütóp ini bóktanankwata.

²⁰ Abüna igó bóktan kwarilürr wagó, “Oyaka kolae samua! Wa gonggoa! E oya iade arrkrrudakla?”

²¹ Ngibürra igó bóktanónóp wagó, “Ini kolae samupükü oloman bóktan kokeko! Ia kolae samu gaodóma, ilküküp murrbausürrün kolpamabilküp amgolóm?”

Yesun Alzizi Amanikóp

²² Pail ngup akó gübarr ngarkwat néma semrranórr, Zerrusalem wirri basirrdü ugón [Godón Gyabi Müótan] térea tómbapónórr, gyagüpi amaniküm Zu pamkolpama ngaen Godón müót tóba tangdó akó ne ngürr ingrinóp.*

²³ Yesu Solomonón Blandadó agóltágol yarilürr, [Godón Gyabi Müótan] kal akólórrón pul basirrdü. ²⁴ Ngibürr Zu pamkolpama oya we kal-kal yangónóp, da imtinóp wagó, “Ki gyagü-gyagüpakla. Ki marü nadüzan ngarkwat mókyanórre amkoman bóktan amgolóm? Ma kibü dümdüman tilnüm: ia ma ene [Kerrisola]?”

²⁵ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Ka yabü ngaen nüzazilarre, da e kürü bóktan amkoman koke yangunarre. Ka kólba Aban ngidü ne arüng térrmen tómbapóndóla, kürü pupaindako.

²⁶ A e amkoman koke aebókamde bangundakla, zitulkus e kürü sip kokeakla.

²⁷ Kürü sipa kólba bóktan bómgóp arrkrrudako; ka ibübóka umulóla, da i kürü igósidi mamoandako.

²⁸ Ka ibü [ngarkwat-koke arról] alióndóla; i sab kokean nurrbarine. Darrü oloma kokean amóne kürü tangdóga.

* ^{10:22} Ibrru bóktane ini téorean ngi módoğa: *Kanuka*. Mórrke-mórrke ma módoğa: *Feast of Dedication*. Sirria gazírr pama Zerrusalem néma sipüdóp, i Godón Gyabi Müót kugupidü tibiób godódó tére kwarilürr aüd pailüm. Néma amgütóp, ene kakóm, Zu pamkolpama Godón Gyabi Müót akó Godón tangdó ingrinóp. Da ene we tére yarilürr, ene tonarr gyagüpi amaiküm.

²⁹ Kürü Aban arüng wirriana blamandógab†; wa kürü ne sip küliónürr, darrü oloman gaodó kokea Aban tangdógabi azebóm.

³⁰ Ab a kótó, ki darrpanamli.”

³¹ Zu pamkolpama akó ingülküp we yazebóp, oya amkalóm.

³² Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Ka abün morroal arüng tórrmen tómbapólórró yabü obzek kwata, Aba kürü ne kla küliónürr tómbapónóm; da e wa kürü nadü arüng tórrmendögab ingülküpi amkalóm angóndakla?”

³³ Da i bóktan yalkomólóp wagó, “Ma ne morroal arüng tórrmen tómbapón namülnürrü, ki marü wekwata koke mómkórrema ingülküpi. A ene wa igósidi, ma Godón ngi kulaindóla! Ma wa pamakanla, a ma ma müób Godóm bainüm kaindóla!”

³⁴ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, “Wialómórróna yabü gidadó wagó, ‘E blaman godakla.’‡

³⁵ Godón Wibalómórrón Bóktan Opor kokean alkamürre. Godón bóktana nibióbka tamórr, God ibü dümdüman inzan ngiblianda: god.

³⁶ A wa kótó, ka kólba Godón olombóka nóma ngibliandóla, e wa iade bóktandakla igó, ka Godón ngi kulaindóla? Aba kürü tebe-tebe kümanikürr tóbankü, da wa kürü we zirrkapónorr ini tüpdü.

³⁷ Ka ne kólba Aban arüng tórrmen koke nóma ki tómbapón namüla, e kürü igósidi amkoman angun-gu.

³⁸ Enana e kürü amkoman koke angundakla, ka ne ene arüng tórrmen nóma tómbapolo, e sab wata ene arüng tórrmen amkoman nangunamke. E sab igósidi tai umul bainane wagó, Ab kürüka asine, akó ka asinla Abdó.”

³⁹ I akó Yesun amigópma, da wa ibü tangdógab bamrukürr.

⁴⁰ Yesu akó alkomólórr Zodan tobarr dakla dorrodó, Zon pamkolpam ngaen-gógópan ne pokodó [baptaes nyónónóp], da wa we burrmatórr.

⁴¹ Abün pamkolpama togoblórr oyaka. I tibióbka bóktanónóp wagó, “Zon wa go darrü [wirri tulmil] kokean tónggapónórr Godón arüng pupainüm. A wa blaman ne pokó bóktalórr ini pamankwata, wa amkoman yarilürr!”

⁴² Da abün pamkolpama Yesun amkoman yangunóp, ola nidi kwarilürr.

† **10:29** Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Aba kürü ne kla küliónürr wirriako blaman klamdögab.* **10:33** Lebitikus 24:16 ‡ **10:34** *E blaman godakla:* Ini Godón bóktan opora pamkolpamdó Wórr Pebadó. **10:34** Wórr Pebá 82:6

11*Lazarrus Nurrótókórr*

¹⁻² Darrü pam ngi Lazarrus, wa Betani basirrdü ngyabelórr, tóba bólbot nispükü Merri a Marrta. Lazarrus tüób azid olom yarilürr. Ini ne Merri warilürr, ene Yesun wapór nisdü morroal ilang idi wató ekanórr, akó tóba órrngóene norrgonórr.

³ Lazarrusün bólbot nisa bóktan zirrapórri Yesuka wagó, "Lod, marü moboküpdu gódam azida."

⁴ Yesu nóma arrkrrurr, wa bóktanórr wagó, "Ini azid, büdül azid kokea Lazarruska. Ini inzan ugósüm tómbapóne, Godón ngi wirri kwitüm amngyelóm. Akó ka kúób, Godón Olom, ta igósidi wirri ngi ipudo ini pokodógab."

⁵ Yesun [moboküpdu ubi] asi yarilürr ibüka, Marrta, akó oya zoret, akó ibü bólbot Lazarrus.

⁶ A Yesu nóma arrkrrurr Lazarrusün azidbóka, wa akó nis ngürr númanikürr, wa ne yarilürr.

⁷ Da ene kakóm, wa we bóktanórr tóba umulbain olmaldó wagó, "Mi akó módó bakona Zudia."

⁸ Oya umulbain olmala bóktónóp wagó, "Umulbain Pam, wirri ngarkwat koke, marü ene kolpama amkalóm angón kwarilürr ingülküpi, da ma ia ola alkomólóm kaindóla?"

⁹ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "12 Abüs küp ngarkwat zyón asiko darrpan ngürr kugupidü. Darrü pama ne ngürr nóma agóltagól yarile, wa kubó koke bómalkü wamle, zitulkus wa ini tüpan zyón asenda.

¹⁰ Da wa ma irrüb nóma agóltagól yarile, wa kubó bómalkü wamle, zitulkus oyaka zyón babula."

¹¹ Yesu ini poko bóktanórr, da wa akó yarilürr wagó, "Mibü gódam Lazarrus, oya uta kuri türume, da ka oya arsümülüüm tótókdóla."

¹² Da Yesun umulbain olmala bóktan yalkomólóp wagó, "Lod, wa ne utan nóma yarile, da wa kubó morroal baine."

¹³ Yesu wa amkoman igó poko apón yarilürr wagó, wa büdülase. Oya umulbain olmala ma igó gyagüpi ogobórr wagó, wa amkoman utase.

¹⁴ Da Yesu ibüka dümdüman we müsirrga yónürr wagó, "Lazarrus wa büdülase,

¹⁵ da yabübökamde, yabü amkoman angunüm, ka ma bagürla. Ka ola babul gaodó namüla, wa nóma nurrótóke. Da nau, mi oyaka kóbó ogobón."

¹⁶ Tomas (oya darrü ngi Didimus^{*}) tóba kamdal umulbain olmaldó we bóktanórr wagó, “Da nau, mi ta blamana ogobo, wankü büdülüüm!”

Yesu, Büdül Arsümül akó Arról Akyan Oloma

¹⁷ Yesu nóma abzilürr, wa umul bainürr wagó, Lazarrus ugón tokom ngürrüm angrirrún yarilürr gapókdó.

¹⁸ Betani minggüpanandó yarilürr Zerrusalem wirri basirrdügab, aüd kilomita[†] ngarkwat.

¹⁹ Abün Zu kolpama ugósüm togobórr Merri a Marrta ibüka tamamóm, ibü bólbtazan narrótókórr.

²⁰ Marrta nóma arrkrrurr Yesun tótók pokó, wa oya kwatódó asenóm ola natókórr. Merri wa müót kugupidü ola warilürr.

²¹ Marrta Yesuka bóktanórr wagó, “Ma ne ae asi nóma ki namüla, Lod, kürü bólbtáta koke ki narrótóke!

²² Da ka ma umulóla, wata errkyadan ma ne kubó Godón darrü klamóm nóma yato-o, wa marü kókyene.”

²³ Yesu oyaka bóktanórr wagó, “Marü bólbtáta kubó akó túrsümüle.”

²⁴ Marrta bóktan yalkomólórr wagó, “Ka umulóla wa sab büdüldügab túrsümüle, blaman pamkolpama sab nóma tübarsine, dómdóm ngürrdü.”

²⁵ Yesu oyaka bóktanórr wagó, “Ka büdül arsümül akó arról akyan olomla. Kürü amkoman nótó kangune, sab akó ngyabene, wa ngaen enan narrótókórr.

²⁶ Arról nótóke, kürü amkoman nótó kangune, sab kokean narrótóke.[‡] Ma ia amkoman angundóla ini bóktan?”

²⁷ Wa bóktan yalkomólórr wagó, “Ó, Lod! Marü ka amkoman angundóla, ma ene [Kerrisola], ma Godón Olomla, ini tüpdü nótó ki tame.”

Yesu Yón Yarilürr

²⁸ Marrtan bóktana nóma blakónórr, wa we alkomólórr, da tóba gódam Merrin tebe-tebe pokodó we ngizaunürr akó oya wyalórr wagó, “Umulbain Pam alama, akó wa marübökamóm bamtinda.”

²⁹ Merri nóma arrkrrurr, büsai-büsai bupadórr, da oyaka we natókórr.

³⁰ (Yesu abzil küsil yarilürr basirrdü. Wa wata ene pokodó yarilürr, Marrta ne emrranórr.)

* **11:16** *Didimus*, oya küp módoga: *ninis amtómólórrón olom nis*. Mórrke-mórrke módoga *twins*. † **11:18** *aüd kilomita*, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *15 stadia*. ‡ **11:26** Yesu paman bübbóka koke apónda; wa paman samubóka apónda.

³¹ Merrikü nadü pamkolpam kwarilürr ene müötüdü, ibüka tamamóm nidi ogobórr, oya nóma osenóp büsai-büsai bupadóde akó burruande, da i oyaka we zatalórr. Ibü gyagüpítótók igó yarilürr wamaka, wa gapókdó tótókdato yónüm.

³² Merri abzilürr Yesu nólá yarilürr. Wa oya nóma esenórr, wakósingül we nülkamülürr oya obzek kwata. Wa oyaka bóktanórr wagó, "Lod, ma ne ae asi nóma ki namüla, kürü bólbotá koke ki narrótóke!"

³³ Yesu oya osenórr yóndi akó wa ene pamkolpam ta nósenóp yóndi, oyaka nidi zatalórr. Oya moboküp inuóp, da wa kari gyaur koke yarilürr.

³⁴ Wa ibü nümtinóp wagó, "E oya ne ingrinane?"

I oyaka bóktan we yalkomólóp wagó, "Lod, asenóm tam."

³⁵ Yesu yón yarilürr.

³⁶ Ene kolpama bóktónóp wagó, "Ngakónam, oya moboküpüdú wirri ubi yarilürr oyaka!"

³⁷ Da ngibürra bóktónóp wagó, "Wa ene ilküküp murrbausürrün paman ilküküp nomgolórr! A wa ma Lazarrusün koke iade irmatórr büdüldügab?"

Yesu Lazarrusün Irsümlürr Büdüldügab

³⁸ Yesun moboküp inuóp nis ngim, da we wamórr gapókdó. (Ene gapók, podo kabedó, ingülküpüdú alüngürrün yarilürr.) Mamtae wirri ingülküpi murrausóp.

³⁹ Yesu ibü nilóp wagó, "Ini ingülküp amanikam!"

Marrta, ene büdül paman darrü bólbotó, bóktan yalkomólórr wagó, "Lod, kubó abürrün ilang yarile, zitülkus wa tokom ngürr kuri amóne gapókdó!"

⁴⁰ Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ia ka marü koke mila igó, ma ne kürü amkoman nóma kanguno, ma sab Godón [wirri kómal zyón] eseno?"

⁴¹ Da i ingülküp we yanenóp mamtaedógab. Yesu kwit yazilürr da bóktanórr wagó, "Ba, ka marü eso akyandóla, ma kürü kuri kurrikrrua.

⁴² Ka umulóla, ma kürü metat arrkrrudóla, da ka wa ini igósidi bóktandóla ini ne pamkolpama bórrangdako, ibübókamde, i amkoman ia yangurre igó, kürü mató zirrkapórró."

⁴³ Ene bóktan kakóm, Yesu górrganórr wirri gyagüpi wagó, "Lazarrus, yao, tubrrua!"

⁴⁴ Da wa we tubrranórr, oya wapór tang arrgóttarrón korálórr gapók mórrkenyörri. Oya obzek ta mórrkenyörri pokó-e arrgóttarrón yarilürr.

Yesu ibü nilóp wagó, "Ugó agoam, da ugó ki wam!"

Yesun Büdül Bóktan Ingrinóp

(Metyu 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Abün Zu pamkolpam, nidi togobórr Merrin asenóm, nósenóp Yesu ne poko tómbapónórr, da oya amkoman yangunóp.

⁴⁶ Ngibürra ma Parrisdü ogobórr, da ibü nüzazilóp Yesu ne poko tómbapónórr.

⁴⁷ Wirri Prrist akó Parrisia blaman Zu [balngomól byarrmarr pam] ngibaunóp kwób bazenóm,[§] da bóktónóp wagó, "Mi ia tai laró tónggapórre, ini pama ne [wirri tulmil] tómbapónda?

⁴⁸ Mi ne oya wata ilküpáne inzan nómá ngakanórre, sab blaman kolpama oya amkoman yangunórre. Rrom wirri pama sab togobe, da mibü [Godón Gyabi Müót] akó mibü bwóbpükü sab mibükagab sazebórre!"

⁴⁹ Darrü ene wirri pam Kayapas wató yarilürr, [singüldü prrist] ene pail. Wa bóktanórr wagó, "E darrü kla umulkókakla!

⁵⁰ E koke amzyatódakla: morroal igósa, darrpan oloma ki narrótók blaman pamkolpamab pabodó, dudu bwób kulain-gum."^{*}

⁵¹ Wa tóbanóm gyagüpitótóke koke bóktanórr. Zitülkus wa singüldü prrist yarilürr ene paildü, da wa [prropetzan] we poko pupain yarilürr wagó, sab Yesu wató narrótóke blaman Zu pamkolpamabkö.

⁵² Ibü tibióbankü koke, a blaman Godón olmal darrpan pokodó amarrum, bwób-bwób barserrón nidipako.

⁵³ Ene ngürrdüğab, Zu wirri ngi pama bóktan tómbapón kwarilürr Yesun büdüldü angrinüm.

⁵⁴ Ene zitüldü, Yesu panzeana myamem koke agóltagól yarilürr Zudia kugupidü, da wa ene poko amgatórr. [Ngüinkoke bwób] minggüpanandó wamórr, darrü wirri basirrdü ngi Eprra-im. Wa tóba umulbain olmalpükü kya ola yarilürr.

⁵⁵ Zu pamkolpamab [Büdül Kórzyón Tóre] minggüpanan nómá yarilürr, abün pamkolpama tibiób basirrdüğabi ogoblórr ama Zerrusalem. Tóre wa solodóma, ngaengögópan, Mosesón gida ngarkwatódó, i tibiób kolae tonarr

§ **11:47** Blaman Zu pamkolpamab balngomól byarrmarr pamab kwóbbazen, oya ngi módóga Grrik bóktane: *Sanhedrin*. * **11:50** Zu wirri pama Rrom pamkolpamab gum igósidi koralórr wagó, Rrom gazírr pama akó kena tóbako Zerrusalem apadóm, Zu pamkolpama tibiób wirri pam koke nómá arrkrú korale. Yesun ma nómá emkólóp, ene kakóm, Rrom gazírr pama akó togobórr gazírrüm. Zerrusalem ipüdóp, akó Godón Gyabi Müótpükü ta kulainóp. Ugón pail 70 yarilürr.

Godka pupo nirre tibiób [kolkal] bainüm. Ene kakóm, i ene tóredó igósidi ogobe.

⁵⁶ I Yesun amküñ kwarilürr, da i Godón Gyabi Müótüdü nómá bórranglórr, i tibiób ola bamtinónóp wagó, “E ia gyagüpi tótódkakla? Anda, wa amkoman ia koke módó tame ini tóredó!”

⁵⁷ Wirri prrist akó Parrisia arüng bóktan zirrnáponóp blaman pamkolpamidó wagó, “Nadü pam umul yarile Yesu nadü pokodóma, wa sab ki tam kibü büzazilüm, da ki sab oya amiögüm ogobo.”

12

Merri Morroal Ilang Idi Ekanórr Yesuka

(Metyu 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ Dómdóm 6 ngürr nómá kwarilürr [Büdül Kórzyón Tórem], Yesu Betani basirrdü ugón wamórr, Lazarrus ne nyaben yarilürr, wa noan irsümüllürr büdüldügab.

² I oyankü simam alo tónggapónóp. Marrta alo kla tógaldó arrbünum tangnamtinóp. Ngibürr Yesukü tógaldó nidi nólgope banomól kwarilürr, darrü Lazarrus wató yarilürr.

³ Da Merri dadamüz ngarkwat morroal ilang idi sokol ipadórr, [kolkal] nade* tónggapórrón. Wirri darrem idi yarilürr, da wa we ekanórr Yesun wapórdó, akó Yesun wapór norrgonórr tóba órrngóene. Ene müót blaman morroal ilanga gwarranórr.

⁴ Yesun darrü umulbain olom, Zudas Iskarriot, oya sab wirri pamab tangdó nótó ingrine, bóktanórr wagó,

⁵ “Ini morroal ilang idi wa koke iade sel irre 300 [silba] mani küpüm?[†] Ene mani küp ama elklaza-koke kolpam ki nüllerre!”

⁶ Wa ene poko koke bóktanórr, zitulkus wa gyaur yarilürr elklaza-koke pamkolpamidó; wa ene poko bóktanórr, zitulkus wa gómol pam yarilürr. Ibü mani alóp ngakan olom yarilürr, da wa tüób bobarr mani küp olgabi yazeblórr.

⁷ Yesu bóktanórr wagó, “Oya olkomólam! Wa ene idi ugósüm amoan waril, ngarkwat kókó kürü gapókdó angrin ngürr nómá semrróne.[‡]

⁸ Elklaza-koke kolpam sab yabüka metat ae kwarile; a ka wa sab yabüka metat ae koke namulo.”

12:1 Zon 11:38-44

* **12:3** nad darrü kari nugupan simkündügab

tónggapórrón yarilürr. Mórrke-mórrke módóga: *nard*. **12:3** Luk 7:37-38

[†] **12:5** silba mani küp: Ma müsirrga ain bóktan 6:7 ngakanke. [‡] **12:7** Ma müsirrga ain bóktan Metyu 26:12 ngakanke. **12:8** Duterronomi 1:11

Lazarrusün Amkal Bóktan

⁹ Zu pamkolpamab ngoroa barrkrrurr wagó, Yesu Betanimase. Da igósidi ola we ogobórr. I Yesun tóbananbókamde koke ogobórr: a i Lazarrusün asenómpükü ogobórr, wa noan irsümülürr büdüldügab.

¹⁰ Da wirri prista bóktan ingrinóp Lazarrusünpükü ta amkalóm,

¹¹ zitülkus Lazarrusünbókamde, abün Zu pamkolpama ibü bimgat kwarilürr, da i ma Yesun amkoman yan-gunónóp.

*Yesu Kingzan Zerrusalem Wirri Basirrdü Bangrinürr
(Metyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)*

¹² Akó darrü ngürr ene wirri pamkolpamab ngoroa, nidi tübabzilürr Zerrusalem Büdül Kórzyón Tórem, barrkrrurr wagó, Yesu ta ola tótókda.

¹³ Da i wayal pórngae yazebóp, oya akyanóm ogobórr taegwarrpükü wagó, "Mi Godón yagürnórre!§ Wa bles airrüna, Lodón ngidü nótó tótókda: Israaelab King!"

¹⁴ Yesu kyam [donki] esenórr, oyaka kasilürr, mórran-mórran bainürr, wata Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,

¹⁵ "E gumgu Zerrusalem pamkolpam.*

Ngakónam, yabü kinga tótókda,

donki kyam kwitüm mórrarróna."

¹⁶ Oya umulbain olmala ene [küp kokean emzyetóp] ngaengógópan, ngarkwat kókó Yesu büdüldügab noma türsümülürr [wirri kómal zyondü]. Ibü ugón ngambangólórr wagó, Godón Wibalómórrón Bóktana ini pokota bóktanda oyakwata, da ene pamkolpama, Zerrusalemóm nidi korálórr, ene elklaza igósidi tómbapónóp oyaka.

¹⁷ Yesuka ne pamkolpamab ngoro yarilürr, wa Lazarrusün noma ngilianórr gapókdógbabi akó irsümülürr büdüldügabi, da i akó ngibürr kolpam nüzazilnóp wa ne [wirri tulmil] tónggapónórr.

¹⁸ We zitüldü, pamkolpamab ngoroa oya asenóm igósidi ogoblórr; i barrkrrurr wa ne wirri tulmil tónggapónórr.

§ **12:13** *Mi Godón yagürnórre*, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *osana*. Ini Ibrru bóktan opora. Oya küp módóga: (*kibü*) *zid tinünüm errkyadan*. Zu pamkolpama Godón agür korálórr ini bóktan opore. **12:13** Wórr

Peba 118:25-26 * **12:15** *Zerrusalem pamkolpam*, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Zaeonón óp olom*. Zerrusalemón darrü ngi *Zaeon* yarilürr. *Zaeonón óp olom* alap-alap bóktana. Oya küp módóga: *Zerrusalem pamkolpam*. Da Zerrusalem pamkolpama blaman Israael pamkolpam ngablaoda. **12:15** Zekarraea 9:9

¹⁹ Da Parrisia tibióbanka bóktanónóp wagó, “Ngakónam, mi go darrü pokodó kokean babzilo: mibü pamkolpama amgatódasko. Blaman bwóba oya mamoadase!”

Grrik Pamkolpama Yesun Amkün Kwarilürr

²⁰ Ne pamkolpama Zerrusalem ogobórr, Godón [ótókóm] Büdül Kórzyón Tóredó, ngibürr Grrik inkü ta ola asi kwarilürr.

²¹ Ene Grrik pama Pilipka ogobórr. Wa Betsaeda wirri basirr pam yarilürr, Galili prrobinstdügab. I oya imtinóp wagó, “Wirri pam, kibü ubi Yesun asenóma.”

²² Pilip wamórr akó Endrrun izazilürr, da Endrru a Pilip aurürri Yesun azazilüm.

²³ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Ene abüs küp kuri semrróne Pamkolpamab Oloma ene wirri kómal zyón apadóm.

²⁴ Ka yabü amkoman poko byaldóla: [wit] küp wata wa darrpanan küp yarile, ngarkwat kókó ta wa tüpdü aupe akó nurrótóke. Da olgabi ama sab abün kúpa tóbabóte.

²⁵ Nadü oloma tóba tüpan arróldó ubi bainda, wa sab imrüke. A nadü pama tóba arról alzizi amanikda ini tüpdü, wa sab karrkukus emone [ngarkwat-koke arrólom].[†]

²⁶ Nadü pama kürü zaget tónggapóna, wa kürü ki mamoaan yarilün, da wa sab asi yarile, ka nólamlia. Darrüpa ne sab kürü zaget nóma tónggapóna, kürü Aba sab oya wirri ngi atene.”

Yesu Tóba Büdülankwata Ngaen-gógópan Bóktalórr

²⁷ “Errkyia kürü moboküp müpa. Da ka ia bóktono? Da ia ka igó namulo: Ab, ma kürü zid kyó ne müpan abüs küp ngarkwata tótókda? Koke: ka wa we zitulkusdü tamórró, ene azidüdü bangrinüm ini abüs küp ngarkwat.

²⁸ Ab, moba ngi wirri kwitüm emngyel!”

Da bóktana kwitümgabi sidórükürr wagó, “Ka kólba ngi wirri kwitüm kuri emngyela. Da ka akó sab aruko.”

²⁹ Ola ne pamkolpamab ngoroa bórranglórr, ene bóktan barrkrrurr. Ngibürra bóktónóp wagó, “Maduba.” Ngibürra wagó, “Anerrua oyaka bóktóne.”

³⁰ Yesu ibübóka wagó, “Ene bóktana kürünkü koke tame, a yabü tangbamtinüm tame.

³¹ Ini tüp dümdüm akyan tonarr wata errkyadana; satani, ini tüpan singüldü pam, sab ka [ut-ut ino].

[†] **12:25** Yesun bóktanan küp módóga: *Nadü pama, tóbanan arróldó wirri-anbóka ubi bainda, akó ngibürr pamkolpambóka amrükda, wa sab tóba arról imrüke. A nadü pama tóba arról amrükda ngibürr kolpam tangbóleanóm, wa sab ngarkwat-koke arról ipüde.* **12:25** Metyu 10:39; 16:25; Mak 8:35; Luk 9:24; 17:33

³² Kürü sab ini tüpdügabi nóma kwit kirre nugup krros kwitudü amngyelóm, blaman pamkolpam ka sab ugón simarruo kólbaka.”

³³ (Wa ini bóktan we ngarkwatódó bóktanórr, wa sab ia azid aengle akó narrótóke.)

³⁴ Pamkolpama oyabóka wagó, “Mosesón gida-a inzan bóktanda: ene [Kerriso] wa ngarkwat-koke ngyaben pama. A ma wa inzan iade bóktóna wagó, Pamkolpamab Olom wata sab kwit irre krrosdó? Ia ene Pamkolpamab Olom wa tai nótóke?”

³⁵ Yesu ibübóka wagó, “Zyón sab yenkü tugupurr tonarróm yarile. Da e agóltagól kwarilün zyón yenkü aezane; tümüna ene da ma yabü sab nganlorre. Tümün kwatódó nidi agóltagóldako, umul kokeako i nubó tótókdasko.

³⁶ Zyón amkoman yangunam yabüka aezane, igósüm e sab zyondü pamkolpam kwarilo.”

Pamkolpama Amkoman Koke Bangundako

Yesun ini bóktan kakóm, wa tebe püoran we wamórr aniküm pamkolpamdógabi.

³⁷ Yesu wa go ene pamkolpamab obzek kwata abün wirri tulmil tómbapón yarilürr Godón arüng pupainüm, da i oya ta amkoman kokean yangunónóp.

³⁸ Ini pokoa we ngarkwatódó tómbapónórr, amkoman küppükü ainüm, ngaen prropeta Aesayazan bóktanórr wagó,

“Lod, ki ne bóktan büdrat kwarilnürri, ia nótó kuri amkoman yangune?

Ia Lod tóba arüng noaka kuri okaka simzazile?”

³⁹ We zitülkusdüğabi, ibü gaodó koke yarilürr amkoman angunüm, zitülkus Aesaya akó wialómórr wagó,

⁴⁰ “God ibü ilküküp kuri murrnausórre,
akó ibü moboküp karrkukus kuri nirre ibü arrkrrugum.

Da i tibióbnüm ilküpi igósidi kokean eserre,
i tibióbnüm gyagüpítótóke [küp kokean ipüdörre],
akó i kürüka ta kokean tübyalüngórre;
i kürüka ne nóma ki tübyalüngórre, ka ibü igósidi ki dólóng ninünüma.”

⁴¹ Aesaya ini poko wialómórr, zitülkus wa Yesun wirri kómal zyón esenórr, akó oyakwata igósidi bóktanórr.

⁴² Abün Zu singüldü pama Yesun amkoman yangunóp.
Da Parrisi pamab gum koralórr; i ta wirri taem koke

yónónóp: ibü ne nóma ki nurkrrurre, ibü [Zu pamkol-pamab kwóbbazen müótüdü] tótókgum ki piküp nirre.

⁴³ Ibü tai ubi babul yarilürr, ibü God ki nagürnörre, a ibü ma wirri ubi poko yarilürr pamkolpama ibü nóma ki nagürnörre.

Yesun Bóktana Pamkolpam Tüób Zaz Nirre

⁴⁴ Yesu wirri taegwarre bóktanórr wagó, "Kürü amkoman nótó angunda, wa kürü kólbanan amkoman koke angunda, a wa ta oya amkoman angunda, kürü nótó zirrkapónórr.

⁴⁵ Kürü nótó asenda, wa ta oya kuri esene, kürü nótó zirrkapónórr.

⁴⁶ Ka wa ini tüp zyón akyanóm tamórró. Kürü amkoman nidi kangurre, i sab metat tümündü koke kwarile.

⁴⁷ Kürü bóktan nadü pama arrkrruda, da amkoman koke amorranda, ka wa oya zaz ainüm koke tamórró. Ka wa ini tüp zaz ainüm ta koke tamórró: ka wa tai ini tüp zid ainüm tamórró.

⁴⁸ Kürü nadü pama alzizi amanikda akó kürü bóktan koke nótó apadóda, sab zaz irre. Ka ne bóktan poko bóktan namülnürrü, sab ene bóktana tüób zaz irre dómdóm ngürrdü!

⁴⁹ Ini amkoman pokoa, zitulkus ka kólbanan ngidü koke bóktandóla. A kürü ne Aba zirrkapónórr, kürü arüng bóktan wató kókyanórr nadü poko bóktanóm akó nadü tonarre bóktanóm.

⁵⁰ Ka umulóla oya ne gida-e, wa ngarkwat-koke arról ódódda. Da ka ne poko bóktandóla, kürü Aba küzazilürr bóktanóm."

13

Yesu Tóba Umulbain Olmalab Wapór O Nugulóp

¹ [Büdül Kórzyón Tóre] kari poko nóma yarilürr, Yesu umul yarilürr wagó, oya abüs küp kuri semrróne oya ini tüp amgatóm, Abdó alkomólóm. Oya [moboküpüdü ubi] metat asi yarilürr ibüka, oya tóbanan nidi kwarilürr ini tüpdü, akó oya moboküpüdü ubi asi yarilürr ibüka tai kókó oya dómdóm ngürr nóma semrranórr.

² [Debóla] Zudasón, Saemon Iskarriotón siman olom, ngaensingül gyagüpítótók ekyanórr Yesun wirri pamab tangdó angrinüm. Yesu tóba umulbain olmalpükü simam nóma alo yarilürr,

³ wa umul yarilürr wagó, Aba blaman kla oya tangdó kuri irrbüne. Wa umul yarilürr, wa Godkagabi tamórr, da wa akó Godka alkomoldase.

⁴ Da wa alo tógaldóbabi bupadórr, tóba tumum mórrkenyórr ininürr. Barrgon mórrkenyórr ipadórr, tóba kobtoldó byamrókórr.

⁵ Wa nae apür kurrópdü ekanórr, da tóba umulbain olmalab wapór bagul we ngarkwat bókyanórr. Wa akó bargon mórrkenyörri zipür we norrgonónóp, wa ne kla byamrókórr kobtoldó.

⁶ Yesu Saemon Pitaka nóma tamórr, Pita oyabóka wagó, "Lod, ma ta ia kubó kürü wapór nugulo?"

⁷ Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ma wa erkyadan koke emzyeto ka ne kla tónggapóndóla. Ma wa sab solodó emzyeto."

⁸ Pita oyabóka wagó, "Kokean, ma kürü wapór kokean nugulo!"

Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka ne marü koke nóma mugulo, igósidi ma sab babul namulo kankü."

⁹ Saemon Pita oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Lod, ma wa kürü wapór tibióban agulgu, a ma kürü tang a singülpükü kugul!"

¹⁰ Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Nadü pama blaman apüre, wa blaman [kolkala]. Wa myamem dudu koke apüre, wata igósidi tóba wapór nizan nugule. E wa blaman kolkalakla; wata darrpan yenkü asine, wa kolkal kokea."

¹¹ (Yesu umul bainürr oya sab wirri pamab tangdó nótó ingrine. Wa ene igósidi bóktanórr wagó, "E wa blaman kolkalakla. A darrü yabükagab kolkal kokea.")

¹² Yesun ibü wapór bagula nóma blakónórr, wa akó tóba tumum mórrkenyórr batenórr. Wa tóba mórran pokodó alkommólórr tógaldó. Da ibü nümtinóp wagó, "E ia kuri emzyetane, ka yabüka ne poko tónggapóna?"

¹³ E kürü Umulbain Pam akó Lodbóka ngiliandakla. E amkoman poko bóktandakla: ka módóglia.

¹⁴ Ka yabü wapór kuri nugulnüma yabü Lodzanla akó Umulbain Pamzanla, da e ta igósidi yabiób darrpan-darrpanab wapór inzan bagul kwarilünke.

¹⁵ Ka wa ini yabü asenóm akó umulümpükü tónggapóna. E inzan tómbapón kwarilünke, ka yabüzan nangónónoma.

¹⁶ Ka yabü amkoman poko byaldóla: [leba zaget olom] wirri kokea tóba wirri pamdóbabi, akó bóktan bamtül pam wirri kokea oyakagabi, oya nótó zirrapónda.*

¹⁷ E ini amkoman bóktan kuri umulbainane. E sab bagürwóm koralo, e ne tórrmendó nóma urrbulo.

13:12 Luk 22:27 * **13:16** Ini bóktanan küp módóga: *wirri pamazan zaget tónggapóna* tóba leba zaget olomdó, leba zaget oloma kubó inzan tónggapórre ngibürr pamkolpamdó. **13:16** Metyu 10:24; Luk 6:40; Zon 15:20

¹⁸ Ka wa yabü blamandó koke bóktandóla; ka umulóla ka nibiób yazebórró. A ngaeñ Godón Wialómórrón Bóktana ne poko bóktanórr, ene pokoa küppükü kuri baine wagó, ‘Ki alo nisadi alo namülnürri, kürüka kolae wató tónggapónórr.’

¹⁹ Ka wa yabü errkyadan azazildóla, ene da ma sab tómbapóne. Ini bóktan kakóm nóma tómbapóne, e sab amkoman kangunane wagó, ka watókla, ene [Kerriso].

²⁰ Ka yabü amkoman poko byaldóla: ka nadü pam zirrapóndóla, oya morroal tonarre nótó nóma apadóda, enta igósa, wa kürü morroal tonarre apadóda. Ó kürü morroal tonarre nótó nóma apadóda, enta igósa, wa oya morroal tonarre apadóda, kürü nótó zirrkapónórr.”

Yesu Nis Ngim Tóba Büdülankwata Bóktanórr

(Metyu 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ Yesun ene bóktan kakóm, oya moboküpüdü wirri müp yarilürr, da wa ibüka dümdüman bóktanórr wagó, “Ka yabü amkoman poko byaldóla: darrüpa yabükagab kalma kürü wirri pamab tangdó wató küngrine.”

²² Umulbain olmala tibiób ola ngabkanónóp; i umul-kók korálórr wa tai noanbóka apón yarilürr.

²³ Darrü umulbain oloma, Yesun moboküpüdü ubi neanka yarilürr,[†] oya minggúpanan nólgópe banomól yarilürr.

²⁴ Saemon Pita ene umulbain olomdó tangane wagó, “Yesun imti, wa ia tai noanbóka apónda!”

²⁵ Wa Yesun dalgüpüdü banomólórr, da oya imtinürr wagó, “Lod, ia nótóke?”

²⁶ Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, “Ka ini brred poko kübüldü yanggóbolo.[‡] Ka kubó noan ekyeno, da ene olom módóga.” Wa yangóbólórr, da Zudasón we ekyanórr, Saemon Iskarriotón olom.

²⁷ Zudas ene brred poko nóma ipadórr, satania oyaka ugón bangrinürr. Yesu oyabóka wagó, “Ma ne kla tónggapónóm kaindóla, da büsai tónggapó!”

²⁸ Darrüpa ene alo tógaldó koke emzyatórr, Yesu ini poko iade bóktanórr Zudaska.

²⁹ Zudas mani ngabkan olomzan yarilürr, ngibürr umulbain olmalab gyagüpítotók igó yarilürr wamaka, Yesu oya ngibürr kla bumiögüm ile Büdül Kórzyón Tóredó amarrum, ó akó ngibürr kla aliönüm elklaza-koke pamkolpam.

³⁰ Zudas ene brred poko nóma ipadórr, wa dümdüman pulkaka we burruanórr. Ugón irrüb yarilürr.

13:18 Wórr Peba 41:9 **13:20** Metyu 10:40; Mak 9:37; Luk 9:48; 10:16 [†] **13:23** Ene Zon tóbabóka apónda. [‡] **13:26** Zu pamkolpamab gida yarilürr darrpan zurr kübüldügabi alom. Brred poko ola yanggóbola, moba alom.

Küsil Gyabi

³¹ Zudas nóma burruanórr, Yesu bóktanórr wagó, "Erkyadan Pamkolpamab Oloma [wirri kómály zyón] apadóda tóbankü; akó oyakama ta wirri kómály zyóna tótókda ama Godka.

³² Zitülkus wirri kómály zyóna oyakama tótókda ama Godka, God ta sab igósidi Olom wirri kómály zyón ekyene tóbakagabi; wa ene poko kubó dümdüman tónggapóné.

³³ Moboküpü olmal, ka sab yenkü ae tugupurr watóm namulo. E sab kürü kyamkülane, da ka yabü errkyä byaldóla, ka Zu wirri ngi pam ne poko nilarre wagó, 'E gaodó kokeakla ola tótókóm, ka nólá tótókdóla.'

³⁴ Da errkyadan ka yabü küsíl gida bóktan poko akyandóla: yabü moboküpü ubi asi kwarile yabiób darrpan-darrpandó. Kürü moboküpü ubizane yabüka, yabü moboküpü ubi ta inzan kwarile ngibürr kolpamdó.

³⁵ Yabü moboküpü ubi darrpan-darrpandó asi ne nóma yarile, da blaman pamkolpam sab umul kwarile wagó, e kürü umulbain olmalakla."

*Yesu Singül kwata Bóktanórr Wagó, Pita Sab Oya Yalpine
(Metyu 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)*

³⁶ Saemon Pita Yesun imtinürr wagó, "Lod, ma ia nubó tótókdóla?"

Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka nólá tótókdóla, errkyadan ma koke tókyeno, a ma kürüka sab solodó tókyeno."

³⁷ Pita oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Ka wa gaodó koke iadela marüka akyanóm errkyadan? Ka sab narrótoko marünkü!"

³⁸ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Ia ma amkoman kürünkü narrótoko? Ka marü amkoman poko ayaldóla: siman karrakarra póyaea bóktan küsíl nóma yarile, da ma kalma aüd münüm kalpino igó, ma kürübóka umul-kókla."

14

Yesu Kwata Godka

¹ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "E gyakolaegu akó kolae gyagüpgu. Amkoman yangunam Godón akó amkoman kangunam kürü.

² Kürü Aban müótüdü abün marrguasko. Obae ne nóma ki yarile, ka yabü koke ki nilnünüma. Ka sab marrgu tómbapónóm wamo.

³ Da marrgu tómbapóna nóma blakóne, ene kakóm, ka ugón tolkomolo yabü azebóm kókó kólbaka; igósidi e sab we koralo ka negla.

⁴ E kwat umulakla ene pokodó, ka nóla tótókdóla.”

⁵ Tomas imtinürr wagó, “Lod, ki umul-kókakla ma nubó tótókdóla; ki kwat ia umul bairre?”

⁶ Yesu bóktan yalkomólórr oyaka wagó, “Ka kwat, ka amkoman, ka arról. Pama Abdó popa koke wame, wata kürükama.

⁷ E kürübóka ne nóma umul bainane, e ta igósidi kürü Abbóka kuri umul bairre.* Ini ngürrdüğab, e oyabóka kuri umul bairre, ó e oya kuri eserre.”

⁸ Pilip bóktanórr oyaka wagó, “Lod, ma kibü Ab tómtyenónóm: kibü ubi wata we klamóma.”

⁹ Yesu oyaka bóktanórr wagó, “Ini kokrrap ngyabende ka asi namülnürrü yenkü. Da ma umul-kók iadela kürübóka, Pilip? Darrüpa ne kürü nóma kósene, wa ta kuri esene Ab, da ma iade bóktóna wagó, ‘Kibü Ab tómtyenónóm’?

¹⁰ Ma ia kürü koke amkoman angundóla, ka Abdómla akó Ab kürükama? Ka ne bóktan büdrratdóla yabüka, ene bóktana kürükagab koke tótókdako. Kürü Ab, kürü büb kugupidü nótó ngyabenda, tóba zaget tómbapóna.

¹¹ Kürü amkoman kangunam, ka igó nóma bóktandóla, ka Abdómla akó Ab kürükama. E ne gaodó koke nóma kwarilo ini bóktan amkoman angunüm, da kürü amkoman kangunam, ka ne arüng térrmen tómbapondóla.

¹² Ka yabü amkoman poko byaldóla: kürü nótó amkoman angunda, ka ne arüng térrmen tómbapondóla, wa ta ene arüng térrmen sab tómbapóna. Amkoman, wa sab barrkyanan arüng térrmen tómbapóna, zitulkus ka Abdó tótókdóla.

¹³ Ka sab tónggapono, e ne klamóm kümtinane kürü ngidü, igósüm Ában ngi sab Olomanbókamde wirri kwit emngyerre.

¹⁴ E sab kürü ngidü nóma kümtinane darrü klamóm, ka sab tónggapono.

Godón Samuankwata Bóktan

¹⁵ “Yabü [moboküpü ubi] ne nóma yarile kürüka, e sab kürü gida bóktan poko mamoanane.

¹⁶ Ka sab Ab imtino, da wa yabü sab akó darrü Tangbamtin Olom nokyerre. Wa sab yenkü ae yarile metatómpükü.

* **14:7** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó inzan angrirrüna: *E ne kürübóka umul nóma ki kwarila, e ta igósidi kürü Abbóka umul ki kwarila.*

¹⁷ Wa Godón Samua, Godón amkoman bóktan nótó okaka amzazilda. Ini tüpan pamkolpam gaodó kokeako oya apadóm, zitülkus i oya koke asendako, akó i oyabóka ta umul kokeako. Da e wa umulakla oyabóka, zitülkus wa yenkü ngyabenda, akó wa sab yabü büb kugupidü yarile.

¹⁸ "Ka sab nóma wamo, ka sab yabü kokean eloko imam olmalzan: ka akó sab yabüka tolkomolo.

¹⁹ Tugupurr tonarr kakóm, ini tüpan pamkolpama sab kürü myamem kokean kóserre, a e wa sab kürü akó kósenane. Zitülkus ka arrólzanla, e ta sab arról koralo.

²⁰ Ene ngürra sab nóma tame, e sab umul koralo wagó, ka kólba Abdómla, akó e kürükamakla, ka yabükazanla.

²¹ "Kürü gida bóktan poko nidi amorrandako akó nidi mamoandako, da ene kolpam módogako moboküpü ubi nibióbe kürükamóm. Kürü Aban moboküpü ubi sab asi yarile ibüka, moboküpü ubi nibióbe kürükamóm. Kürü moboküpü ubi ta sab asi yarile ibüka, akó ka kólba okaka bümzazilo ibüka."

²² Zudas (Zudas Iskarriot koke) imtinürr wagó, "Lod, ma wa sab moba iade okaka bümzazilo kibüka, a ini tüpan pamkolpamdo ma koke?"

²³ Yesu bóktan yalkomólórr oyaka wagó, "Nibiób moboküpü ubi asine kürüka, kürü umulbain bóktan sab idi mamoan korale. Kürü Aban moboküpü ubi sab ibüka yarile, akó kólba Abpükü ka sab tamo ibüka akó inkü ngyaben namulo.

²⁴ Nibiób moboküpü ubi babula kürüka, i kürü umulbain bóktan koke mamoandako. E ne umulbain bóktan arrkrrudakla, kürükagab kokea, a Abdógab tótókda, kürü nótó zirrkapónórr.

²⁵ "Ka yabü ini elklaza kuri nilnünüma, ka yenkü aezanla.

²⁶ A Tangbamtin Olom, Godón Samu, Aba sab noan zirrsapóne kürü ngidü, yabü sab blaman ini elklaza umul nirre, akó wa yabü akó umul-umulan ngibtine ka yabüka ne poko bóktarró.

²⁷ "Paud ka yabüka amgatla; kólba paud ka yabü akyandóla. Kürü kólba ne paude inzan kokea, tüpan paudzan tónggapóndako. E gyakolaegu akó mólmóntwólgú. E ta gumgu!"

²⁸ E kürü kuri kurrkrruane yabüka bóktande, 'Ka yabü bimgatla, a ka sab akó tolkomolo yabüka.' Yabü moboküpü ubi ne nóma ki kwarile kürüka, e bagür ki korala ka Abdó tótókdóla, zitülkus wa wirriana kürükagab.

²⁹ Errkyadan ka yabü ngaensingül kuri nilnünüma; ene tonarra sab solkwat tómbapóne. Ene igósüm, solkwat nóma tómbapóne, e sab kürü ugón amkoman kangunane.

³⁰ Ka yenkü wirri kokrrap koke bóktono, zitulkus ini tüpan singüldü pama, satani, tótókda. Oya arüng gaodó kokea kürü arrmatóm,

³¹ a ini tüpan pamkolpama ki umul bainüm igó, kürü moboküpdu ubi asine Abdó; ka blaman elklaza ugósüm tóbapondóla oya arüng bóktan ngarkwatódó.

“Da ugó bazeb, mi algabi nau.

15

Yesu Amkoman [Grreip] Zitüla

¹ “Ka amkoman grreip zitülöla, a kürü Ab ama didiburr ngakan pama.

² Wa kürükagab blaman we tiz singgalgóne, küp koke nidi bapónako. Wa ngibürr küp-pükü tizdüğab sab kari il tizpókal singgalgóne, küpa wirri akó abün bainüm.

³ E wa errkyá [kolkalakla] ene bóktan opordógab, ka yabü ne bóktan nülinarre.

⁴ E kürüka arróbórrón koralo, akó ka yabüka arróbórrón namulo. Tiz gaodó kokea tebe pokodó küp bapónóm. Wata wa igósidi küp bapóne, wa ne zitüldü arróbórrón nóma yarile. Ene ta inzana: e gaodó kokeakla küp bapónóm, kókota e kürüka arróbórrón koralo.

⁵ “Ka grreip zitülöla, e tizakla. Kürüka arróbórrón nótóke, akó ka noakamla, da wa sab igósidi tulum bamgün yarile. E kürükagab nóma bomono, e sab igósidi gaodó koke koralo darrü kla tónggapónóm.

⁶ Kürüka arróbórrón koke nótóke, oya sab nugup tizzan amanikórre. Inzan tiza sab ola mangkó bairre. Darrpan pokodó kwób isurre, ama urdü amórre. I sab ola bolmerre.

⁷ E ne kürüka arróbórrón nóma koralo, akó kürü bóktan yabü bübdü ne nóma korale, e ne klamóm ubi bainane, Godón yatoam, da yabü sab nülinirre.

⁸ Pamkolpama kürü Aban ngi wirri kwitüm emngyerre, e tulum nóma bamgün koralo: ini tonarre e sab kürü umulbain olmal koralo.

⁹ Kürü [moboküpdu ubi] yabüka, Aban moboküpdu ubizane kürüka. Errkyá e kürü moboküpdu ubidü arróbam.*

¹⁰ E ne kürü gida bóktan poko nóma mamoan koralo, e igósidi kürü moboküpdu ubidü arróbórrón koralo. Ka ta inzan kólba Aban gida bóktan poko mamoan namülnürrü, akó ka oya moboküpdu ubidü arróbórrónla.

* **15:9** Ini bóktanan küp módoga: “E ne kürüka arróbórrón nóma koralo, da kürü moboküpdu ubi igósidi yabüka yarile.”

¹¹ “Ka yabü nüzazilarre ini poko, igósüm kürü bagürwóm yabüka ki yarilün, akó wirri bagürwóma yabü moboküp ta ki bumióg.

¹² Da kürü gida bóktan poko yóni: yabü moboküpdu ubi yabiób darrpan-darrpandó ki yarilün, kürü moboküpdu ubizane yabüka.

¹³ Darrü oloman moboküpdu ubi wirria ngibürrdüğab, wa ne tóba arról nóma imrüke tóba gómdamalabkü.

¹⁴ E kürü gómdamalakla, e ne kürü gida bóktan poko nóma mamoan koralo.

¹⁵ Ka yabü myamem [leba zaget] pambóka koke ngibilian namulo, zitülkus leba zaget pam umul kokeako ibü wirri pama ne kla tómbapónda. A ka yabü gómdalbóka ngibliandóla, zitülkus ka yabü blaman kla nüzazilarre ka Abdógbabi ne kla umul bain namülnürrü.

¹⁶ Kürü yadi koke küpüdarre; yabü kótó yazebórró. Yabü kótó irrbürrü tótókóm akó küp bapónóm. Ene küpa sab kokean abürrün bapórre. Aba sab yabü igósidi nüllerre, e oya ne klamóm yatoane kürü ngidü.

¹⁷ Da kürü gida bóktan poko yóni: yabü moboküpdu ubi asi yarile yabiób darrpan-darrpandó.

Ini Tüpan Alzizi Boman

¹⁸ “Ini tüpa yabü nóma alzizi amanda, yabü ki ngambangól, ngaen-gógópan kürü alzizi kümaiknóp.

¹⁹ E ne ini tüpan pam nóma ki korala, da ini tüpan ubi asi ki yaril yabüka, wamaka e oyanakla. A yabü kótó yazebórró ini tüpdüğab, da e myamem ini tüpan pam kokeakla, da yabü tüpa ene igósidi alzizi amanda.

²⁰ Akó yabü ki ngambangólólón, ka yabü ne poko nilarre: ‘leba zaget olom wirri kokea tóba wirri pamdógabi.’ Kolpama kürü wirri müp alión koralórr, da i ta sab yabü inzan wirri müp nüliónorre. A kürü umulbain bóktan nidi omrralórr, i ta yabü bóktan sab inzan omrrale.

²¹ Da i sab yabü inzan nangónorre, zitülkus e kürü kólbananakla, akó zitülkus i wa tai umul kókako kürü nótó zirrkapónórr.

²² Ka ne koke nóma ki tama, akó ka ne koke nóma ki bóktóna ibüka, pamkolpamab kolae tonarr babul ki kwaril; da ene ma ka kuri tama, i kokean balpirre wagó, ‘Ki kolae tonarr koke tómbapóndakla.’

²³ Kürü nidi alzizi amanikdako, kürü Ab ta inzan alzizi amanikdako.

²⁴ Ka ne arüng tórrmen tómbapórró ibü aodó, darrü pama kokean tónggapónórr. Ka ne ene arüng tórrmen

koke nōma ki tómbapórró, pamkolpamab kolae tonarr babul ki kwaril. Da i ma ene arüng tórrmen kuri nōsenóp, da i wata kürü akó Abpükü alzizi amanikdako.

²⁵ Ini pokoa ugósüm tómbapólórr, ibü gidadó wialómórrón bóktan küppükü ainüm wagó, 'Da i wata kürü zitül-koke pokodó alzizi amanikdako.'

²⁶ "Sab Tangbamtin Oloma tame Abdógab, Godón Samu, amkoman bóktan nótó amgolda Abankwata. Ka sab oya zirrsapono Abdógab, da wa sab kürübóka apón yarile wa ne kla basen yarilürr.

²⁷ Akó e ta inzan. E sab ta kürübóka apón kwarilo e ne kla basen kwarilnürü, zitulkus e kankü asi kwarilnürü ka kólba zaget nōma bókyarró ini tüpdü.

16

¹ "Ka yabü ini poko ugósüm nüzazilnüma, yabü amkoman banguna sab koke aupe.

² Yabü sab [Zu pamkolpamab kwóbbazen müótüdü] tótókgum piküp nirre. We tumum, ene tonarra tótókda, yabü büdülümpükü nidi okrrale, i sab igó gyagüpitótók korale wagó, i Godón tangamtindako.

³ Pamkolpama sab inzan tonarr tómbapón kwarile, zitulkus i Ab akó kürübóka umul kokeako.

⁴ A ka yabü kuri nüzazilnüma, igósüm ene ngürra sab nōma tame ibü ene elklaza tómbapónóm, yabü sab ngambangólóle ka yabü umul-umulan kuri ngintinünüma. Ka yabü koke nüzazilarre ini poko ngaensingül, ka kólba zaget ne ngarkwat bókyarró, zitulkus ka yenkü asi namülnürü.

Godón Samuan Zaget

⁵ "Da ka tótókóm kaindóla oyaka, kürü nótó zirrkapónórr. A yabükagab kürü darrüpa kokean kümtinürr igó, 'Ma ia nubó tótókdóla?'

⁶ Ka yabü ini pokozan nüzazilnüma, da yabü moboküpdu ma kari gyaur kokea.

⁷ Ka yabü amkoman poko byaldóla: yabiób morroalóm ka wata wamo; ka koke ne nōma wamo, sab Tangbamtin Oloma* koke tame yabüka. A ka ne nōma wamo, ene ka sab oya zirrsapono yabüka.

⁸ Wa sab nōma tame, wa ini tüpan pamkolpamab obzek talüngnórre tüpan gyagüpitótókdógb ama küsil gyagüpitótók aliónüm amkoman bóktan amzyatóm ene aüd klamabkwata: kolae tonarr, [dümdüm tonarr], akó Godón kotódó zamngól.

^{15:25} Wórr Peba 35:19; 69:4 * ^{16:7} Tangbamtin Olom wa Godón Samubóka apónda.

⁹ Kolae tonarrankwata wa sab ibü nilörre: ibüka kolae tonarr asine, zitülkus i kürü amkoman koke angundako.

¹⁰ Akó dümdüm tonarrankwata wa sab ibü nilörre: i umulako ka amkoman dümdüm ngyaben olomla. Wa ini poko sab nilörre, zitülkus ka Abdó tótókdóla, da e sab kürü karianbóka koke kósenane.

¹¹ Akó Godón kotódó zamngólankwata wa sab ibü nilörre: ini tüpan singüldü pam, satani, God oya kuri zaz yónürr, da wa tóba ngürr akyanda.

¹² "Kürü abün elklazako yabü büzazilüm, da e gaodó kokeakla [küp blaman azebóm].

¹³ Da Godón Samua sab nóma tame, amkoman poko nótó bóktanda, wa amkoman bóktan blaman okaka izazine. Wa sab tóbanóm gyagüpítótókdágab koke bóktan yarile, a wa sab we poko bóktan yarile wa ne poko arrkrrue kürükagab. Wa yabü we poko nüzazilnórre, solodó sab ne elklaza tómbapónórre.

¹⁴ Wa kürü ngi sab kwit emngyele, zitülkus wa kürü bóktan ipüde yabüka okaka azazinüm.

¹⁵ Kürü Aban blaman ne klamko, kürünko; ka igóside bóktandóla, sab tóba Samua yazeble, ka oya ne kla alióndóla yabü umul-umulan ngibtanóm.

Gyaur akó Bagürwóm

¹⁶ "Tugupurr tonarr kakóm e sab kürü koke kósenane. Da akó tugupurr tonarr kakóm e sab kürü akó kósenane."

¹⁷ Ngibürr umulbain olmala tibiób bamtinónóp wagó, "Ini bóktanan küp laróga? Wa igó bóktanda wagó, 'Karianbóka ini kakóm, e sab kürü koke kósenane. Da karianbóka ene kakóm, e sab kürü akó kósenane.' Akó wa igó bóktóne wagó, 'Zitülkus módóga, ka Abdó tótókdóla.'

¹⁸ I akó bóktónóp wagó, 'Karianbóka' bóktan opora iabóka apónda? Mi umul-kókakla wa laró poko bóktanda!"

¹⁹ Yesu umul bainürr i oya imtinónópma, da ibüka we bóktanórr wagó, "E ia yabiób we poko bamtin korala, ka ne poko bóktóna: 'Karianbóka ini kakóm, e sab kürü koke kósenane. Da akó karianbóka ene kakóm, e sab kürü akó kósenane.'?"

²⁰ Ka yabü amkoman poko byaldóla: e sab yón gyaur koralo, a ini tüpdü pamkolpama sab bagür korale; e sab gyaur koralo, a yabü yón gyaura sab bagürwómóm bümqazile.

²¹ Kola olom asenóm nóma kaindo, wa azid aengdo, zitülkus oya ngarkwat kuri semrróne. Oloma nóma tómtómóle, oya ene azidbókama kuri bamrüke; wa errkya bagürwómdümo, zitülkus küsil oloma kuri tómtómóle ini tüpdü.

²² Da ene inzana yabüka: e errkyा gyaurdümakla, da ka sab yabü akó nósenónómo! Yabü moboküpü sab kari bagürwóm koke yarile; darrü pama sab yabükagab kokean amanike, ene ne bagürwóm yarile!

²³ Sab ene ngürr[†] nóma semrróne, e sab kürü darrü klamóm koke katoane. Ka yabü amkoman poko byaldóla: Aba sab yabü nülirre, e oya ne klamóm yatoane kürü ngidü.

²⁴ Ngaendógab kókota errkyा, e Ab kokean yatoarre darrü klamóm, kürü ngidü. Yatolam, da e sab ipüdane! Yabü bagürwóm sab igósidi metat ki yarilün.

Dudu Tüp Yesun Tangdóma

²⁵ “Ka yabüka alap-alap bóktan namülnürrü ene elklaz-abkwata. Ene tonarr kuri semrróne, ka sab myamem alap-alap koke bóktan namulo, a ka sab wata dümdüman ikik namulo Abankwata.

²⁶ Ene ngürrdü e sab oya kürü ngidü yatoane. Ka igó koke bóktandóla igó, Ab sab yabü ngidü kótó yato-o.

²⁷ E sab yaib yatoane, zitulkus Aban [moboküpü ubi] yabükama. Oya moboküpü ubi yabükama, zitulkus yabü moboküpü ubi kürükama, akó e kürü amkoman kuri kangunane wagó, ka Abdógab tamórró.

²⁸ Ka Abdógab tamórró, da ini tüpdü tübangrirrü; errkyा ka ini tüp amgatla akó Abdó alkomóldóla.”

²⁹ Da umulbain olmala oyaka bóktónóp wagó, “Ma errkyadan dümdüman bóktandóla. Ma errkyadan alap-alap koke bóktandóla.

³⁰ Ki errkyadan kuri umul bairre, ma blaman kla umulóla: marü darrü pama koke mümtine darrü poko: oya amtin bóktan poko ma singül kwata umul baindóla. We zitulkusdü, ki marü amkoman kuri mangurre, ma Godkagab tamórró.”

³¹ Yesu ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “Errkyा e ia kürü tai amkoman kuri kangunane?

³² Tübarrkrru, ene ngürr amrrandase, da kuri semrróne, e blamana sab barngeno yabiób darrpan-darrpan basirrdü. E sab kólbanan kimgütane. Da ka sab kólbe püoran koke namulo, zitulkus Ab kürüka asine.

³³ Ka yabü ini poko kuri nüzazilnúma, igósüm yabüka paud asi ki yarilün e kürüka arróbórrónzanakla. Ini tüpdü e sab azid aeng koralo. Da e sab karrkukus bórrangke: ka ini tüpan arüng kuri emkóla!”

[†] **16:23** Ene ngürran kùp módoga: Yesu kwitudü nóma kasile, ene kakóm.

17

Yesu Tóre Ekorr Tóbankü akó Umlubain Olmalabkü

¹ Yesun bóktana nómá blakónórr, wa pülpüldü we yazilürr wagó, "Ab, kürü abüs küpa kuri tame. Da kürü ngi ugó wirri kwit emngyel, igósüm marü ngi ka sab dadan ngarkwatódó wirri kwit emngyelo.

² Zitulkus módóga, kürü balngomól arüng mató kókyarró blaman pamkolpam balngomólóm, akó ibü [ngarkwat-koke arról] aliónüm, ma kürü nibiób küliórrü.

³ Ngarkwat-koke arrólan kúp módóga: pamkolpama marübóka umul korale, amkoman God nótóke, akó i ta kürübóka umul korale, Yesu Kerriso, ma noan zirrsapórró.

⁴ Ka marü ngi wirri kwitüm kuri emngyela ini tüpdü; ma ini tüpdü kürü ne zaget kókyarró, ka kuri elakóna.

⁵ Ba! Errkyadan ma kürü ene wirri ngi ugó salkomól moba obzek kwata, kürü ne kla yarilürr, mi darrpan pokodó nómá namülnürri. Tüp a pülpül solkwat tómbapórri.

⁶ "Ka marü ngi kuri pupairrú, ma kürü nibiób küliórrü ini tüpdügab. I marü kwarilürr, da ma akó kürü küliórrü. I marü bóktan mamunóp,

⁷ da i umulako ma kürü blaman ne kla küliórrü, marükagabiako.

⁸ Ka ibü bóktan nülinarre, ma kürü ne bóktan küliórrü. Da i we ipüdóp. I amkoman umulako wagó, ka marükagabi tamórró. I kürü amkoman kuri kangurre wagó, kürü mató zirrkapórró.

⁹ "Ka ibünkü téredóla. Ka ini tüpankü koke téredóla, a ka ibünkü téredóla, ma kürü nibiób küliórrü, zitulkus i marüko.

¹⁰ Kürü blaman ne pamkolpamko, marüko, akó marü blaman ne pamkolpamko, kürüko, da ibübókamde kürü ngi wirri kwitüm kuri emngyerre.

¹¹ Ka myamem ini tüpdü babulóla, a i wa ini tüpdümako. Ka wa marüka alkomooldóla. Gyabi Ab! Ma ibü nódlóngnóm mobanóm ngian wirri arüngi, ma kürü ne ngi kókyarró. Ene igósüm, i darrpan pamóm ki bainünüm, mizanamli.

¹² Ka inkuzan namülnürrü, ka ibü bódlang namülnürrü marü wirri arüng ngidü, ma kürü ne ngi kókyarró. Ka ibü bódlang namülnürrü, da darrüpa kokean bamrukürr. Wata darrpan yarilürr, ene wa kolae bain oloma, sab wató bamrüke, marü moba Wialómórrón Bóktan küppükü ainüm.

¹³ Da ka marüka tótókdóla, a ka ini poko tüpdü ugósüm bóktandóla, kürü agürwóma ibü moboküp blaman ki bumióg.

¹⁴ Ka marü bóktan ibüka adrratórró, da tüpan pamkol-pama ta ibü alzizi aman koralórr, zitülkus i errkyä myamem tüpan pam kokeako kazanla; ka ta ini tüpan pam kokela.

¹⁵ Ka marü koke amtindóla, ibü tüpdügab ausüm, a ka marü amtindóla ibü bódlangóm kolaean olomdógab.

¹⁶ I ini tüpan kolpam kokeako, kazanla; ka ini tüpan pam kokela.

¹⁷ Ibü [kolkal] ninünüm, da mobankü tibi-tibi ama, tibiób amkoman bangundügab marü bóktandó. Marü bóktan amkomana.

¹⁸ Ma küruzan zirrkapórró ini tüpdü, darrpan ngark-watódó ibü ka ta kuri zirrnapónónoma bwób-bwób ini tüpdü.

¹⁹ Ibübókamde, ka kólba arról marü akyandóla marü ubi tónggapónóm, igósüm i ta sab tibiób arról marü mülirre, marü ubi tómbapónóm, marü amkoman bóktandógab.

²⁰ "Ka ini tibióbankü koke téredóla, a ka ngibürr pamkol-pamabkü ta téredóla, kürü sab solkwat amkoman nidi kangunórre ibü umulbain bóktandógab.

²¹ Ka téredóla i blaman darrpan pamóm bairre. Ba! I mibüka ki koralón, ma kürükazanla akó ka marükazanla, igósüm tüpan pamkolpama sab kürü amkoman kangurre wagó, kürü mató zirrkapórró.

²² Ma kürü ne wirri kwitüm ngi kókyarró, ka ibü ene wirri ngi kuri nókyenónónoma ibü darrpan bainüm, mi darrpanzanamli.

²³ Ka ibükamla, akó ma kürükamla, ene igósidi inzan tómbapóne, i amkoman darrpan bairre. Ene igósüm, tüp umul yarile wagó, kürü mató zirrkapórró, akó marü [moboküpdu ubij] asine ibüka, marü moboküpdu ubizane kürüka.

²⁴ "Ba! Ibü kürü mató küliórrü. Kürü ubia i kankü korale, ka nóla namulo. Ene igósüm, i sab kürü [wirri kómály zyón] eserre, ma kürü ne wirri kómály zyón kókyarró, zitülkus marü moboküpdu ubi asine kürüka ngaendögab, ini tüp tónggapón küsil nóma yarilürr, kókó ta errkyä.

²⁵ [Dümdüm tonarr] Ab! Tüp marübóka umul-kóka, a ka ma marübóka umulóla. Da kürü ini umulbain olmal ta umulako wagó, kürü mató zirrkapórró.

²⁶ Ka ibü marübóka umul-umulan kuri ngintinarre, da ka sab ibü umul-umulan ngibtan namulo metat. Ene igósüm, marü ne moboküpdu ubie kürüka, inkü asi ki yarilün, da ka küób sab inkü ta asi namulo."

18

Yesun Gazirr Pama Amigóp

(*Metyu 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53*)

¹ Yesun tórea nóma blakónórr, Yesu tóba umulbain olmalpükü Kidrron Sang Buruburu banikürr. Ene pokodó, didiburr asi yarilürr, da Yesu tóba umulbain olmalpükü we bangrinürr.

² Zudas, Yesun wirri pamab tangdó nótó angrinüm kain yarilürr, wa ene didiburr umul yarilürr, zitulkus Yesu tóba umulbain olmalpükü metat we kwób babelórr.

³ Da Zudas ola we wamórr, tóba Rrom gazirr pamab kopo akó ngibürr myelam pampükü, wirri prrist akó Parrisia nibiób zirrnaponóp. I warri, zyón kla, akó gazirr elklaza barrmülürr.

⁴ Yesu blaman kla umul yarilürr, kubó laróga tómbapóne oyaka, da tebe-tebe we buananikürr. Da wa ibü nümtinóp wagó, “E ia noan amkündakla?”

⁵ I bóktan we salkomólóp wagó, “Yesu, Nazarret olom.”

Yesu ibüka bóktanórr wagó, “Ka watókla.”

Zudas, oya wirri pamab tangdó nótó angrinüm kain yarilürr, gazirr pampükü we zamngól yarilürr.

⁶ Yesu ibüka nóma bóktanórr wagó, “Ka watókla,” i oyakagab kakota we banenórr, da kakota we balókórr tüpdü.

⁷ Yesu akó ibü we nümtinóp wagó, “E ia noan amkündakla?”

I bóktan we yalkomólóp wagó, “Yesu, Nazarret olom.”

⁸ Yesu bóktanórr wagó, “Ka yabü kurai nilnünüma ka watókla, e ne kürü nóma amkündakla, da kürü ini umulbain olmala ugó ki ogob!”

⁹ (Wa ini poko ugósüm bóktanórr, wa ngaen ne poko bóktanórr, da ene pokoa ae kuri tómbapóne: “Ba, ma kürü nibiób küliórrü, ka darrü koke kuri imrüka.”)

¹⁰ Saemon Pitan tóba gazirr turrik asi yarilürr. Wa turrik irruanórr, da singüldü prristan [leba zaget] paman tutul güblang we itülürr. Ene zaget paman ngi Malkus yarilürr.

¹¹ Yesu Pitaka we bóktanórr wagó, “Moba gazirr turrik tóba pokodó yalkomól! Ia ma igó gyagüpi tótókdóla ka ia sab ini kübüldügabi koke enono,* kürü Aba ne kla kókyanórr?”

Yesun Anaska Idüdóp

* **18:11** Ini bóktanan küp módoga: “Ka ini ne azid aengdó tótókóm kaindóla, ka sab kokean arenó.” **18:11** Metyu 26:39; Mak 14:36; Luk 22:42

¹² Rrom gazirr pama tibiób singüldü wirri ngi pampükü akó Zu myelam pam, Yesun we amigóp, da sye-i we arümóp.

¹³ Ngaen-gógópan we idüdóp Anaska. Anas wa tüób Kayapasón móñang yarilürr. Kayapas ugón singüldü prrist yarilürr ene paildü.

¹⁴ Kayapas singül kwata bóktan we nókyenóp Zu wirri ngi pam nidi kwarilürr, wagó, "Morroal igósa, darrpan oloma ki narrótók blaman pamkolpamab pabodó."

Pita Yesun Yalpinürr

(Metyu 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Saemon Pita akó darrü umulbain oloma Yesun mamoan namülnürri. Darrü ne umulbain olom yarilürr, ene Singüldü Prrist oyabóka umul yarilürr. Da i Yesudi igósidi bangrirri singüldü prristan müótan kal akólorrón pul basirrdü,

¹⁶ Pita kalkumazan zamngól yarilürr mamtaedó. Singüldü prrista ne umulbain olombóka umul yarilürr, wa akó kalkuma we tubrranórr, da ene mamtae ne ngul oloma ngakalórr, oyaka bóktanórr, da Pitan kugupidü we idódürr.

¹⁷ Mamtae ne ngul oloma ngakalórr Pitanbóka wagó, "Ma ene paman darrü umulbain olom ia mató kokela?"

Pita bóktan yalkomólórr wagó, "Kótó koke!"

¹⁸ Gübzan yarilürr, da leba zaget pam akó myelam pama ur birró we sentenóp, da ur we myangrao apónóp. Bórrangórrón, we güb boklam korálórr. Da Pita we wamórr, ibüka zamngólóm güb boklamóm.

Singüldü Prrista Yesun Imtilürr

(Metyu 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Singüldü prrist Anas† Yesun imtilürr oya umulbain olmalabkwata akó tóba umulbain bóktanankwata.

²⁰ Yesu bóktan igó yalkomólórr wagó, "Ka metat panzedó bóktan namülnürrü blaman pamkolpamdó; ka metat umulbain namülnürrü kwóbbazen müót kugupidü akó [Godón Gyabi Müótüdü], blaman Zu pamkolpama ne kwób bazendako. Ka darrü poko anik-anik koke bóktarró.

²¹ Ma kürü iade amtindóla? Ma ibü nümtinünüm, kürü nidi kurrkrrunónóp. I ta umulako ka ne poko bóktan namülnürrü!"

²² Yesu ini poko nóma bóktanórr, darrü müót ngakan pama oya ugón tang o-e emkalórr, da bóktanórr wagó, "Ia inzana, singüldü prristdü bóktan alkomól?"

18:14 Zon 11:49-50 † **18:19** Anas wa ngaen-gógópan Singüldü Prrist yarilürr. Oya pabo ma Kayapas wató ipadórr ene paildü. Pamkolpama ma Anasón wata Singüldü Prristbóka ngilianónóp. A ene amkoman Singüldü Prrist, Kayapas wató yarilürr.

²³ Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, “Ka ne darrü kolae poko nóma bóktarró, ma nüzazilnüm ini kolpam, kolae ia nega. A ka ne amkoman poko nóma bóktan namülnürrü, da ma wa kürü iade kómkola?”

²⁴ Ene kakóm, Anas oya we zirrapónórr Kayapaska, singüldü prristdü. Wa wata sye-i amrókrrón yarilürr.

Pita Akó Yesun Yalpinürr

(*Metyu 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62*)

²⁵ Saemon Pita wata zamngól yarilürr, wa güb boklamlórr. Ngibürra akó oya imtinóp wagó, “Ia ma darrü ene umulbain olom módóglá?”

Pita balpinürr, da bóktan yalkomólórr wagó, “Ka we olom kokela!”

²⁶ Darrü singüldü prristan leba zaget olom, Pita güblang noan singgapinürr, oya narezoret, oya imtinürr wagó, “Ia ka darrü marü mósenä wankü, didiburrdü?”

²⁷ Pita akó we balpinürr, da bóktanórr wagó, “Kótó koke!” Dümdüman, karrakarra póyaea we bóktanórr.

Yesu Paelatón Obzek Kwata Zamngólórr

(*Metyu 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5*)

²⁸ Darrü ngürr irrbianande, Zu wirri ngi pama Yesun Kayapasón müótüdüğab idüdóp, ama Paelatón palasdó, gabena nótó yarilürr. Zu wirri ngi pama koke barrbünnürr ene müótüdü, zitülkus i ne nóma ki barrbüne, i tómanpükü ki bairre Godón ilküpü. Olgabi i gaodó koke ki kwarile Büdül Kórzyón Alo alom.

²⁹ Paelat pulpaka we tubrranórr ibü bamtinüm wagó, “Ia ini pama laró kolae tónggapónórr, da e oya kürüka igósidi sidüdane?”

³⁰ I bóktan we yalkomólóp wagó, “Ki oya marüka koke igósidi ki sidüdrre, wa ne kolae koke nóma ki tónggapóné!”

³¹ Paelat ibüka bóktanórr wagó, “Yaib sipüdam, yabiób gida ngarkwatódó zaz inam!”

Zu wirri ngi pama bóktan we yalkomólóp wagó, “Kibü dümdüm babula darrü pam büdüldü angrinüm.”‡

³² Da ini pokoa we ngarkwatódó tómbapólórr, Yesun bóktan küppükü ainüm, wa ne poko bóktanórr, wa sab iazan narrótóke.

³³ Paelat we bangrinürr palasdó. Wa Yesun ngisaunürr tóbaka, da imtinürr wagó, “Ia ma Zu pamkolpamab King módóglá?”

‡ **18:31** Sisa, Rrom king, ene bwób wató alngomól yarile. We ngarkwatódó, Zu pamkolpama Rrom gida mamoan koralórr. Ene gida ngarkwatódó, wata Rrom wirri ngi pamab dümdüm yarilürr pam ayalóm büdülpükü amkalóm.

³⁴ Yesu bóktan we yalkomólórr wagó, "Ini bóktan opora ia marü mobakagab tame, ta ia marü ngibürr isa müzazilórre kürübóka?"

³⁵ Paelat bóktan we yalkomólórr wagó, "Marü gyagüpítótók iada? Ia ka Zu pamlá? Marü moba pamkolpam akó wirri prrista kürü tangdó idi küngrirre. Ia ma laró tónggapórró?"

³⁶ Yesu bóktanórr wagó, "Ka ne bwób alngomóldóla Kingzan, ini tüpdügab kokea. Ka ne bwób alngomóldóla Kingzan, ini tüpdügab nóma ki yarile, kürü mamoan pamkolpama igósidi gazirrüm ki bairre kürü adlangóm, Zu wirri ngi pamab tangdó angrin-gum. Ka ne bwób alngomóldóla Kingzan, tüpdü ala babula."

³⁷ Da Paelat akó imtinürr wagó, "Ia ma kingla?"

Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "Ma müób kuri bóktóna; ka kingla. Ka ugósüm tömtómorró, da ini tüpdü we tamórró ini darrpan zitülkusankü, amkoman bóktanankwata ikiküm. Amkoman bóktandó nótóke, wa kürü bóktan arrkrruda."

³⁸ Paelat oya imtinürr wagó, "Amkoman bóktan ia laróga?"

Yesu Tóba Büdül Bóktan Ipadórr

(Metyu 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Paelat akó pulkaka tubrranórr Zu pamkolpamdó, da ibüka bóktanórr wagó, "Ka darrü zitülkus koke kuri esena oya büdüldü angrinüm.

³⁹ A yabü darrü bökam tumtum ma inzana, ka bobarr tümün müötüdüğab darrü pam popa arruandóla [Büdül Körzyón Tóredó]. Ia ka Zu pamkolpamab king irruno yabünkü?"

⁴⁰ I oyaka bóktan we yalkomólóp wirri taegwarre wagó, "Koke, we pam koke! Kibü ubi Barrabaskamóma!" (Barrabas wa tüób gazirr-gazirr gómól pam§ yarilürr.)

19

¹ Paelat Yesun ipadórr, idódürr téba wirri müótan kal akólórrón pul basirrdü, da gazirr pama oya karrkukus sye-i we ailóp.

² Da gazirr pama müóngdur we elóp térez-térez nugup tizi, da oya singüldü we emngyelóp. I akó ilulu óe-óe mórrkenyórr tupo ngarkwat we atenóp.

³ Akó togobórr oyaka, oya we yagürnóp, amkoman moboküpi-koke, a i oya [tiz yangónónóp] wagó, "Ma wirri

§ 18:40 gazirr-gazirr gómól pam, Grrik bóktan oporan darrü küp módoga: Rrom pamdó bóka bamgün gazirr pam.

kokrrap ki ngyaben namüla, Zu pamkolpamab king!** Da oya tang o-e we emkalnóp.

⁴ Paelat tóba palasdógar akó tubrranórr, pamkolpamadó we bóktanórr wagó, "Ala sazilam, ka oya kubó ala sidüdo yabüka, yabü umulüm ka darrü zitülkus koke kuri esena oya büdüldü angrinüm!"

⁵ Yesu ugón tubrranórr, térez-térez singül müóngdur akó ilulu óe-óe mórrkenyórr aterrón. Paelat ibübóka wagó, "Sazilam! Ene pam yóni!"

⁶ Wirri prrist akó ibü myelam pama oya nóma esenóp, i taegwarr ugón apónóp wagó, "Krrosdó emngyelam, oya krrosdó emngyelam!"

Paelat ugón bóktanórr ibüka wagó, "Da e yaib ugó sipüdam, akó krrosdó emngyelamke. Ka wa darrü zitülkus koke kuri esena oya büdüldü angrinüm."

⁷ Pul basirrdü ne kolpam kwarilürr, bóktan we yalkomólóp wagó, "Kibü darrü gida igó bóktanda, wa ki narrótók, zitülkus tóba igó ngi basilda wagó, wa Godón Olome."

⁸ Paelat nóma arrkrrurr, oya ene pokodó wirri guma ipadórr.

⁹ Wa we bangrinürr palasdó. Yesun we imtinürr wagó, "Ia ma nubógabi tamórró?"

A Yesu darrü bóktan koke yalkomólórr.

¹⁰ Paelat oya imtinürr wagó, "Ia ma kubó kürüka koke böktono? Ma ia umulóla kürü ene arüng asine marü ini pokodógar arruanóm ó marü krrosdó amngyelóm?"

¹¹ Yesu bóktan yalkomólórr wagó, "God marü ene arüng koke nóma ki mókyene, marü ene arüng babul ki yarilün. Kürü marü tangdó nadü pama[†] küngrine, wa wirri kolae kuri tónggapóné marükagab!"

¹² Paelat nóma arrkrrurr ini poko, wa ngibürr gyagüpítótók byamkünürr oya ene pokodógar arruanóm. Da Zu pamkolpama oyaka taegwarr apónóp wagó, "Ma ne kubó oya ini müpdügar popa nóma irruno, ma sab igósidi Sisan[‡] gódam-kokean namulo! Kingbóka tóba nótó ngi basilda, wa Sisaka bóka bamgünda!"

¹³ Paelat ene bóktan nóma arrkrrurr, Yesun pul basirrdü we idódürr, da Paelat we mórran-mórran bainürr wirri zazan mórran pokodó. Ini poko inzan ngilianónóp:

* **19:3** Ene tonarrdó, Zu kinga ilulu óe-óe mórrkenyórr ó gold müóngdur püti bain koralórr. † **19:11** Ene pam apprapórr Kayapas yarilürr. ‡ **19:12** Rrom pamkolpama tibiób king Sisabóka ngiblian kwarilürr. Mórrke-mórrke módóga: *Caesar; Emperor.* Wa ngaen blaman Isrrael pamkolpamab tüp tóbankü yazebórr. Ene tonarrdó, wa ma igósidi blaman Isrrael pamkolpamab kingüm bainürr.

"Ingülküpi Arsirrün Paug". (Ibrru bóktane módóga wagó, "Gabata".)

¹⁴ Ugón abüs singül küp ngarkwat yarilürr, Zu pamkolpama ne ngürr, [Büdül Kórzyón Tórem] elklaza tómbapónónóp. Paelat we bóktanórr kolpamdó wagó, "Sazilam, yabü king yóni!"

¹⁵ Pamkolpama wirri taegwarre we górrganónóp wagó, "Ugó sipüdam! Idüdam! Krrosdó emngyelam!" Paelat ibü nümtinóp wagó, "Ka ia errkyadan yabü king krrosdó emngyelo?" Wirri prrista bóktan igó yalkomólóp wagó, "Kibü darrpan king wata módóga: Sisa!"

¹⁶ Da Paelat Yesun gazirr pama tangdó we ingrinürr krrosdó amngyelóm.

Yesun Krrosdó Emngyelóp

(Metyu 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Gazirr pama Yesun amigóp, da we idüdóp.

¹⁷ Wa tóba krros bügasilürr, we burruanórr Zerrusalem wirri basirrdügab. Tamórr kókó darrü bwób poko, ngi módóga, "Singül Kak"[§] (Ibrru bóktane igó ngiliandako wagó, "Golgota".)

¹⁸ I oya krrosdó we emngyelóp; akó nis pam nis we nómngyelóp tibiób krrosdó, darrü tutul kwata, akó darrü banól kwata; Yesu ibü aodó yarilürr.

¹⁹ Paelat bóktan opor wibalómórr nugup pósekdo, krrosdó azitüm. Wa inzan wialómórr wagó, "Yesu Nazarret olom, Zu pamkolpamab King".

²⁰ Abün kolpama atang kwarilürr, zitulkus Yesun ne pokodó emngyelóp, wirri kan koke yarilürr wirri basirrdügab. Paelat aüd bóktane wialómórr: Ibrru, Letin,* akó Grrik.

²¹ Wirri prrista we bóktónóp Paelatka wagó, "Ma inzan wibalómgu: 'Zu Pamkolpamab King'. A inzan wibalóm: 'Ini pama inzan bóktanórr, ka Zu Pamkolpamab Kingla.'"

²² Paelat wagó, "Ka ne kla wialóma, wata inzan yarile!"

²³ Gazirr pama Yesun krrosdó nóma emngyelóp, ene kakóm, ene tokom pama oya tumum mórrkenyórr tokom órpókal nangónóp, da we arrgrütóp tibióbkü. Oya auma mórrkenyórr ta ipüdóp. Darrpan mórrkenyórr poko-e arrgüpürrün yarilürr.

²⁴ Da igósidi gazirr pama tibióbka we bóktónóp wagó, "Mi ini auma mórrkenyórr koke syórrpókal yangórre; mi ngi amkün kla amandakla ini mórrkenyórrüm, umul

^{§ 19:17} Aprrapórr ini pokoan ngi Singül Kak yarilürr, zitulkus podo yarilürr singül kak obzeksyókpükü. * ^{19:20} Letin Rrom pamkolpamab bóktan yarilürr.

bainüm wagó, kubó ia nótó ipüde.” Ini pokoa ugósüm tómbapónórr, Godón Wialómórrón Bóktan küppükü ainüm, enezan bóktanórr wagó,
“Kürü mórrkenyórr arrgrütóp tibióbkü;

nugup poko amónóp kürü auma mórrkenyórrüm.”

Da gazirr pama ene poko igósidi tónggapónóp.

²⁵ Yesun krros minggúpanan idi bórranglórr: oya aip, oya aipan narezoret, darrü kol ngi Merri (Klopasón kol), akó Merri Magdalín.

²⁶ Yesu tóba aip akó darrü umulbain olom, Yesun [moboküpü ubi] neanka yarilürr, ola zamngólde nosenórr. Da wa tóba aipdü bóktanórr wagó, “Kürü aip, ngaka, wa marü olome!”

²⁷ Akó wa umulbain olomdó bóktanórr wagó, “Ngaka, wa marü aipo!” We ngürrdüğab, ene umulbain oloma oya tóba müötüdü ugón udódürr nyabenóm.

Yesu Nurrótókórr

(Metyu 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Yesu ugón umul yarilürr wagó, blaman kla wa kuri blakóne. Godón Wialómórrón Bóktan küppükü ainüm, wa bóktanórr wagó, “Ka naemla!”

²⁹ Darrü kübül, muran waenpükü arrngamórrón, ola yarilürr. Darrü pama mórrkenyórr pokozan kla[†] kübüldü yanggóblórr, aul pepeamdó amrókórr, da kwit yónürr. Yesun taepurrdü we ingrinürr.

³⁰ Yesu ene muran waen nóma yusürr, da we bóktanórr wagó, “Kuri blakóne!”

Solkwat wa singül tüp elkomólórr, da tóba samu Ab we ekyanórr.

Yesun Mobob Anóbóp

³¹ Zu wirri ngi pama Paelatón we imtinóp, ibü dümdüm bóktan aliónum krros kwitüdü ne pam kwarilürr, ibü wapór kus amgünüm,[‡] akó krrosdó gab alókóm ibü büb azebóm. I Paelatón yatop, zitulkus ugón Prraede yarilürr, [Sabadankü] elklaza tómbapón ngürr. Ibü ubi koke yarilürr, büb krrosdó koke ki koral Sabad ngürrdü. Ene amkoman gyabian Sabad ki yarile.[§]

³² Gazirr pama we ogobórr, ngaen-gógópan oloman wapór nis nülkamülóp. Akó darrüdü ogobórr, Yesukü nibiób krrosdó emelóp, akó oya wapór nis ta nülkamülóp.

19:24 Wórr Peba 22:18 **19:28** Wórr Peba 69:21; 22:15 [†] **19:29** mórrkenyórr pokozan kla, Mórrke-mórrke módóga: *sponge*. Kübül akó spun bagul klama.

[‡] **19:31** Wapór kus ugósüm nümgünóp, büsai narrótókóm. [§] **19:31** Ene amkoman gyabian Sabad ki yaril, zitulkus ugón Büdül Kórzyón Tóre yarilürr.

³³ A i Yesuka nόma ogobórr, i oya we esenóp, wa ngaengόpan narrótókórr, da i oya wapór nis igósidi koke nǚlkamülóp.

³⁴ Darrü gazirr pama Yesun mobobdó we anóbórr kyabe; dümdüman óe a nae darrpan mün tópkarri.

³⁵ (Ini kla nótó esenórr tómbapónde, wa tüób igósidi adr-ratórr, e sab amkoman yangunane! Oya bóktan amkomana. Wa umula, wa amkoman poko bóktanda.)

³⁶ Ini klama ugósüm tómbapónórr, Godón Wialómórrón Bóktan küppükü ainüm, enezan wialómórróna wagó, "Oya bübdü darrü kus sab kokean alkamülórre."

³⁷ Darrü Godón bóktan igó wialómórróna wagó, "Pamkol-pama sab ngakanórre noan anóbóp."

Yesun Büb Gapókdó Ingrirri

(Metyu 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Ene kakóm, Zosep, Arrimatio wirri basirr pam, Paelatón imtinürr Yesun büdül bübüüm. (Zosep Yesun darrü umulbain pam yarilürr, da wa tóba koke pupo bainürr, zitülkus wa Zu wirri ngi pamab gum yarilürr.) Paelat abinürr, da Zosep we wamórr Yesun büb apadóm.

³⁹ Nikodimus wankü wamórr. Ngaen-gógópan, Yesu tóba zaget nόma ngarkwat bókyanórr, Nikodimus Yesun asenóm wamórr darrü irrüb. Nikodimus a Zosep büdül apadóm nόma aurürri, wa we kla imarrurr, aprrapórr 30 kilo morroal ilang kla: mirr* akó aloes† yarrisarri apórrón.

⁴⁰ Ene nis pam nisa Yesun büb ipadrri, ene morroal ilang klampükü, ngibürr wirri darrem baeb mórrkenyórr poko-e ergótarri Zu isab gida ngarkwatódó, büdül tómbapónóm gapókdó angrinüm.

⁴¹ Yesun ne emkólóp, didiburr asi yarilürr. Ene didibur-dü küsíl gapók asi yarilürr, we klamdo darrü olom ngaen koke ne ingrinóp.

⁴² Zitülkus ugón Sabadankü elklaza tómbapón ngürr yarilürr‡ Zu pamkolpamabkü, akó gapók minggüpananzan yarilürr, i Yesun büb we igósidi ingrirri.

20

Yuóg Gapók

(Metyu 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

19:36 Bazeb Tonarr 12:46; Bótang Peba 9:12; Wórr Peba 34:20 **19:37**
Zekarraea 12:10; Okaka Amazazirrún Kla 1:7 **19:39** Zon 3:1-21 * **19:39**
mirr nugupdüğab morroal ilang idia. Mórrke-mórrke módóga: *myrrh*.
† **19:39** Aloes darrü morroal ilang nugupan burua. ‡ **19:42** Sabadankü elklaza
tómbapón ngürr Præde ngürr yarilürr.

¹ Udaian ngaen-gógópan ngürrdü, * ene irribi tümünande, Merri Magdalin gapókdó we natókórr. Nóma yazılıürr, ingülküp anerrón yarilürr gapók mamtaedógab.

² Merri ugón tubsolürr ama Saemon Pitaka akó darrü umulbain olomdó, Yesun [moboküpdu ubi] noan yarilürr. Ibü nüzazilürr wagó, “Lodón gapókdógap kuri irrurre, da ki umul-kókakla oya tai nadü pokodó kuri ingrirre!”

³ Da Pita akó darrü umulbain olom we aurürri gapókdó.

⁴ I nizana we busonürri. Darrü nótó yarilürr, wa amkoman wirri kan tónggapónórr busode Pitakagab, da gapók ngaen wató emrranórr.

⁵ Wa arrngürrürr, da nóma yazılıürr, wa mórrkenyórr poko nósenóp, Yesun ne mórrkenyórr poko-e errgótónóp, a wa gapókdó koke bangrinürr.

⁶ Oya solkwat Saemon Pita tübzilürr, da dümdüman gapókdó bangrinürr. Pita mórrkenyórr poko ola nósenóp, Yesun ne mórrkenyórr poko-e errgótónóp.

⁷ Yesun singül nadü mórrkenyórr poko-e errgótónóp, wa we koke yarilürr ngibürr mórrkenyórrdüğab. Wa morroal arrngamórrón yarilürr, tebe-tebe pokodó angrirrún.

⁸ Darrü ne umulbain oloma gapók nótó emrranórr ngaengögópan, wa ta bangrinürr. Wa ene kla nósenóp, da amkoman igósidi yangunuürr.

⁹ (I kokean emzyatórri, Godón Buka ne poko bóktanórr wagó, Yesu sab büdüldügap saoge.)

¹⁰ Da umulbain olom nisa we alkommórrü müót basirrdü.

Yesu Okaka Tübyónürr Merri Magdalinka

(Metyu 28:9-10; Mak 16:9-11)

¹¹ Merri zamngólórrón yón warilürr gapók pulsaka. Wazan yón warilürr, da ugón arrngürrürr, gapók kugupi ngakanóm.

¹² Wa nis anerru nósenórr gabüpli mórrkenyórr bamelórrón, mórrarrón Yesun büdül büb ne yarilürr, darrü sisingül, darrü wao-wao.

¹³ I oya we umtirri wagó, “Kol, ma iade yóndóla?”

Wa ibüka bóktan yalkomólórr wagó, “I kürü Lod kuri idódrre; ka umul-kókla i oya nubó kuri ingrirre!”

¹⁴ Ene bóktan kakóm, wa kakota nóma tübyalüngürr, Yesun esenórr ola zamngólórrón; a wa umul-kók warilürr igó, ini Yesue.

¹⁵ Yesu oya umtinürr wagó, “Kol, gyaurka, ma iade yóndóla? Ia ma noan amkündóla?”

* **20:1** Udaian ngaen-gógópan ngürr Sande ngürr yarilürr.

Merrin gyagüpítótók igó yarilürr, wa didiburr zaget pama, da wa bóktanórr oyaka wagó, "Ma oya büb ne nóma irruna gapókdógbab, wirri pam, ma kürü errkyadan ugó küzazil, ma oya büb ne ingrina. Ka kubó natoko, oya büb apadóm."

¹⁶ Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Merri!"

Wa oyaka tübyalüngürr, da Yesun Ibrru bóktane we ngilianórr wagó, "Rraboni!" (Ene bóktanan küp módóga wagó, "Umulbain Pam".)

¹⁷ Yesu oya inzan wyalórr wagó, "Kürü myamem amoangu! Zitulkus ka Abdó koke kuri kasila. Ma ugó nató kürü zoretaldó. Ma ibü nüzazilnümke, ka kólba Abdó akó yabü Abdó alkomoldóla, kürü God akó yabü God."

¹⁸ Da Merri Magdalin we natókórr, umulbain olmal nüzazilóp wagó, "Ka Lodón esena!" da wa ibüka adrratórr, Yesu oya ne poko wyalórr.

Yesu Umulbain Olmaldó Okaka Tübyónürr

(Metyu 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹ Irrüba néma tumziklürr, ene udaian ngaen-gógópan ngürrdü, blaman umulbain olmal kwób bazerrón kwarilürr müötüdü. Tibiób müót mamtae we nónómóp, zitulkus i Zu wirri ngi pamab gum kwarilürr. Yesu tamórr, ibü aodó we trramngolórr. Wa ibüka bóktanórr wagó, "Paud yabüka asi ki yarilün!"

²⁰ Ene bóktan poko kakóm, wa tóba tang nis akó mobob we nómtyenóp. Oya umulbain olmalab moboküpüdú wirri bagürwóma tübangrinürr, Lodón akó néma esenóp.

²¹ Yesu akó bóktanórr ibüka wagó, "Paud yabüka asi ki yarilün. Kürü Aba iazan zirrkapónórr, ka ta yabü inzan zirrbapondóla."

²² Yesu ngón amanórr ibüka, da bóktanórr wagó, "Godón Samu sipüdam!"

²³ E ne kolpamab kolae tonarr néma norrgonane, ibü kolae tonarr barrgorrónako; e ne ibü kolae tonarr koke néma norrgonane, ibü kolae tonarr ta barrgonómako."

Yesu akó Tomas

²⁴ Umulbain olmaldógbab darrpan, ngi Tomas, (oya darrü ngi módóga: Didimus[†]), wa inkü babul yarilürr Yesu néma tamórr.

²⁵ Da oya ngibürr umulbain olmala izazilóp wagó, "Ki Lodón kuri eserre!"

Tomas ibüka bóktanórr wagó, "Ka kókó toto gao nosenónómo oya tangdó, akó ka kólba tang pyóm ingrino

20:23 Metyu 16:19; 18:18 [†] **20:24** Didimus, oya küp módóga: ninis amtómólórrón olom nis. Mórrke-mórrke módóga: twins.

toto pwaedó, akó kólba tang ingrino oya mobobdó, ka yabü amkoman koke nangunünümo.”

²⁶ Darrpan udai kakóm, umulbain olmala akó kwób bazenórr müót kugupidü. Tomas ola asi yarilürr inkü. Mamtae wa go enan murrbausürrün kwarilürr, da Yesu wa ta ibüka tamórr. Ibü aodó we zamngólórr, da bóktanórr wagó, “Paud yabüka asi ki yarilün.”

²⁷ Yesu Tomaska we bóktanórr wagó, “Moba tang pyóm ae singri, akó kürü tang nis nganka! Akó moba tang ugó adrrat, da kürü mobobdó singri. Myamem obae bangungu! Kürü amkoman kangu!”

²⁸ Tomas bóktan yalkomólórr oyaka wagó, “Kürü Lod, akó kürü God!”

²⁹ Yesu oyabóka wagó, “Ma wa kürü amkoman angundóla, zitulkus ma ia kürü ilküpi kuri kósená? Bagürwóm idipako, kürü ilküpi koke nidi kósenóp, a ibü amkoman bangun ma asine kürüka!”

Ini Peban Zitülkus

³⁰ Yesu umulbain olmalab obzek kwata wa go abün [wirri tulmil] tómbapón yarilürr Godón arüng pupainüm, da ini pebadó wibalómórrón babulako.

³¹ Ini wa balómorrónako, igósüm e sab amkoman bangun kwarilünke wagó, Yesu wa ene [Kerriso-e], Godón Olom. Yabü ne amkoman bangun oyaka nóma yarile, yabü sab arról asi yarile oya ngidü.

21

Yesu Pupo Tübyónürr 7 Umulbain Olmaldó

¹ Ene kakóm, Yesu akó we okaka tübyónürr tóba umulbain olmaldó, Taebirrius Maludü.* Ini pokoa inzan tómbapónórr.

² Saemon Pita, Tomas (oya Didimusbóka ngilianónóp), Natana-el (wa Keina basirr pam yarilürr, Galili prrobinsdü), Zebedin siman olom nis, akó nis umulbain olom nis, i blaman darrpan pokodó kwarilürr.

³ Saemon Pita ibüka bóktanórr wagó, “Ka wapim tótókdóla.”

I oya ilóp wagó, “Ki kubó mankü ogobo.” I bazebörr, da bütüdü we bamselórr. Ene dudu irrüb i darrü kla kokean amigóp.

⁴ Abüsazan tübaniklürr, Yesu ugón nae kabedó zamngól yarilürr. Umulbain olmal umul-kók kwarilürr igó, ene Yesue.

* **21:1** *Taebirrius Malu*, oya darrü ngi módogá: *Galili Malu.* **21:3** Luk 5:5

⁵ Da ibü we nümtinóp wagó, "Gómdal, e ia darrü wapi koke amigane?"

I bóktan yalkomólóp wagó, "Ó, amkoman kokean!"

⁶ Wa ibüka bóktanórr wagó, "Da yabiób net butan tutul órdóbóna amanikam, da e kubó ngibürr wapi bumigane." Net nóma amanikóp, i arrpingülüm gaodó koke koralórr bütüdü agasilüm, zitülkus i abün wapi bumigóp.

⁷ Ne umulbain olom, Yesun [moboküpü ubi] noaka yarilürr, Pitaka bóktanórr wagó, "Ene Lode!" Pita oya bóktan nóma arrkrrurr, wa tóba tumum mórrkenyórr akó batenórr, (zitülkus wa zagetóm ininürr), da naedó ugón bótaorr.

⁸ Ngibürr umulbain olmala solkwat buti dorrodó we togobórr. I dakla net amorrat kwarilürr, wapi barümürrün. Da i amkoman wirri kan koke kwarilürr dorrodógab, aprrapórr 100 mita ngarkwat.

⁹ I dorrodó nóma bamselórr, i ur birró ur esenóp. Ene urdü, i ngibürr wapi akó brred poko nosenóp.

¹⁰ Yesu ibübóka wagó, "E errkyadan ne wapi bumigane, ngibürr ala kóbó tübarrmü."

¹¹ Saemon Pita akó bütüdü alkommólórr net amorratóm dorrodó. Net abün wirri wapia byamrókórrón yarilürr, blaman kókó 153 koralórr. I abün enan kwarilürr, neta kokean batürrürr.

¹² Yesu ibübóka wagó, "Yao, alom togob!" I büódzan koralórr, oya darrü umulbain oloma koke imtinürr wagó, "Ia ma nótó?" zitülkus i umul kwarilürr wagó, ini Lode.

¹³ Yesu urdü wamórr, brred poko yazebórr, ibü we nülinóp; akó wapi yazebórr, ibü nülinóp.

¹⁴ Ini wa aüd ngim okaka tübyónürr tóba umulbain olmaldó, oya büdüldügab nóma irsümülürr, ene kakóm.

Yesu Pitan Akó Arüng Ekyanórr

¹⁵ Aloa nóma blakónórr, Yesu Saemon Pitan imtinürr wagó, "Saemon, Zonón siman olom, ia marü moboküpü wirrian ubi asine kürüka, ini ngibürr umulbain olmaldögab?"

Pita bóktan yalkomólórr wagó, "Ó, Lod, ma umulóla kürü moboküpü ubi asine marüka."

Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Kürü [sip] kupo ngabyólónke."

¹⁶ Yesu akó nis ngim imtinürr wagó, "Saemon, Zonón olom, ia marü moboküpü ubi asine kürüka?"

Pita bóktan yalkomólórr wagó, "Ó, Lod, ma umulóla kürü moboküpü ubi asine marüka."

Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Kürü sip ngabkalónke."

¹⁷ Yesu aüd ngim akó imtinürr wagó, "Saemon, Zonón olom, ia marü moboküpü ubi asine kürüka?"

Pita gyaur yarilürr, zitülkus Yesu akó oya aüd ngim ne imtinürr, "Ia marü moboküpü ubi asine kürüka?" Da Pita oyaka bóktanórr wagó, "Lod, ma blaman kla umulóla; ma ta umulóla igó, kürü moboküpü ubi asine marüka!"

Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Kürü sip ngabyólónke."

¹⁸ Ka marü amkoman poko ayaldóla: ma küsil pam nómá namülnürrü, ma moba müób püti bain namülnürrü. Marü ubi nebóna tótókóm nómá yarilürr, ma kuri wama; a ma myang nómá baino, ma ugón sab moba tang nüdrrüto darrü pamdó, da wa marü sab sye-i myamróke akó marü wató müdüde marü ubi-koke pokodó."

¹⁹ (Yesu ini poko we ngarkwatódó bóktan yarilürr, Pita sab ia-ia narrótóke Godón ngi wirri kwitüm amngyelóm.)

Yesu oyaka bóktanórr wagó, "Kürüka tókya!"

Yesu akó Darrü Umulbain Olom

²⁰ Pita kakota nómá tübyalüngürr, wa ene umulbain olom esenórr ibüka akyande, Yesun moboküpü ubi neanka yarilürr, oya minggüapanan nólgópe nótó banomólórr, dómdóm alo nómá elonóp akó Yesun nótó imtinürr wagó, "Lod, marü kalma wirri pamab tangdó nótó müngrine?"

²¹ Pita ene umulbain olom nómá esenórr, Yesun imtinürr wagó, "Lod, ini pamdó sab laróga tómbapóne, oya büdül ngarkwat nómá semrróne?"

²² Yesu oyaka bóktan yalkomólórr wagó, "Kürü ubi ne nómá yarile igó, wa sab ngyaben yarile kókó ka nómá tolkomolo, ma wa [wirri gyagüpitótók] iade apaddóla? Ma wa kürüka tókya!"

²³ Da ene bóktana we bayolórr ngibürr umulbain olmaldó wagó, ene umulbain oloma sab koke narrótóke, Yesun moboküpü ubi noankama. Yesu wa ini poko koke bóktanórr wagó, wa sab koke narrótóke, a wa inzan bóktanórr wagó, "Kürü ubi ne nómá yarile igó, wa sab ngyaben yarile kókó ka nómá tolkomolo, marü iade gyakolae angónda?"

²⁴ Ene umulbain olom tüób módóga, ini poko wató bóktanda, akó ini poko wató wibalómórr; ki umulakla wa ne poko bóktanda akó ne poko wialómórr, ene amkomana.

Dómdóm Blakón Bóktan

²⁵ Ngibürr elklaza asi kwarilürr Yesu ne elklaza tómbapólórr. Ibü ne blaman nómá ki winólómórre darrpan-darrpan, ka igó gyagüpi tótókdóla, dudu tüp gaodó koke ki yaril ini buk amorranóm, nómá ki winólómórre.

Zonón Peba aini blakónda.

Yesun Apostolab Tórrmentulmil (2 pokon)

Ngaensingül Bóktan

*Yesu Ngaen-gógópan Gyabi Samuan Tótókkwata
Bóktanórr*

¹ Kürü gódam Teopilus,

Kürü ngaen-gógópan bukdü pebadó, ka* marüka blaman elklaza wibalómórró, Yesu ne kla tómbapólórr akó umulbailürr, tai zitüldügabi, wa toba zaget ne tonarr ngarkwat bókyanórr,

² kókó God oya ne ngürr kwitümgab sipadórr. A singülkwata, Yesu toba zaget pamdó bóktanórr, wa ne pam yazebórr. Gyabi Samuan arüngi, Yesu ibü nilóp i ne kla ki tómbapónórre.[†]

³ Oya büdül akó arsümül solkwat, wa toba abün mün pupo bailürr ibüka, amkoman angunüm wagó, wa akó arróla. **Apostola** Yesun esenónóp 40 ngürr kugupidü, akó wa bóktalórr ibüka Godón balngomólkwata.

⁴ Da darrü ngürr, wa nómá alo yarilürr inkü, ibü nilóp wagó, "E Zerrusalem amgatgu. Aba yabü ne arüng bóktan nókyenóp, e kürükagab ne bóktan barrkrrurr Gyabi Samuankwata wa, e sab ae akyalamke ene arüng bóktanan küp asenóm.

⁵ Zon wa pamkolpam nae-e baptais ninóp, a ngibürr ngürr solkwat, God ma sab yabü Gyabi Samui baptais nirre."[‡]

God Yesun Kwitümgab Sipadórr

⁶ Apostol Yesukü darrpan pokodó nómá kwarilürr, da Yesun we imtinóp wagó, "Lod, ma ia mibü Isrrael pamkolpamdó balngomól koke salkomolo ini tonarr?§

⁷ Yesu ibüka bóktanórr wagó, "Kürü Ab nótóke, dümdüm wata oyane ngürr a tonarr arrbünum, a ini elklaza yabü kokeko umulbainüm.

* **1:1** Luk ini peba wialómórr. Toba ngaen-gógópan peba módoga: "Morroal Bóktan Yesunkwata Luk ne Peba Wialómórr". † **1:2** Luk 24:44-53 ‡ **1:5**

Luk 24:33-49 § **1:6** Ene tonarr, Rrom singüldü pama Zu pamkolpam ngabkan yarilürr. Zu pamkolpamab ubi ama i tibiób tib ki balngomól kwarile, da i inzan gyagüpítótók kwarilürr wagó: zidbain pama ibü sab Rrom singüldü paman tangdómgab zidnirre tibiób balngomólóm.

⁸ A e sab arüng ipüdane, Gyabi Samua yabüka nôma tübangrine. Da e ugón sab kürü witnes kwarilo Yerrusalemóm, **Yudayam, Samarriam** akó blaman bwóbbwób ini tüpdü.”

⁹ Ene bóktan kakóm, i oyazan ngakan kwarilürr, God Yesun we sipadórr ibükagab. Pülpüla oya we ngalaorr.

¹⁰ Ibü ilküküp pülpüldüzan kwarilürr, da büzyón babul, nis pam nisa* inkü we trramngórri, gabüpli mórrkenyórr bamelórrón.

¹¹ I bóktarri wagó, “Galili pam, e iade bôrrangdakla aini, akó kwitüdü iade azildakla? Ene Yesu, God noa sipüde yabióbkagab ama kwit, sab dadanzan tolkomóle, e oya enezan esenane kwit kasildi.”

Darrpan paman agól nabe yarilürr, zitül oya wapór bôrrngamórrón namünlürri. Petrros akó Yoanes ma Yesun arüngi agólóm yórri.

3

Petrrosón Bóktan Kolpamdo

¹¹ Ene pama Petrros akó Yoanespinzan nómwalórr, pamkolpama wirribóka barrkürrürr, da we sibsúóp ibüka darrü pokodó, ngi Solomonón Blanda.*

¹² Petrros nôma nôsenóp pamkolpam ibüka busodi, da ibüka we bóktanórr wagó, “Kürü Isrrael pam, ini klama yabü iade arrkürran ngintirre? E kibü iade ngabkandakla inzan, ki ia ini pam kibióbnóm arüngi ó morroal tonarre, morroal ini agólóm? Inzan koke! Ki Yesun arüngi dólóng ini.

¹³ Abrraam, Isaak, Yakob akó mibü abalbobatala ne God ótök kwarilürr, wirri ngi akó zyón wató ekyanórr Yesun, toba zaget olom. Yadi ekyenarre büdülämpükü amkalóm. Paelatón ubi wa popa zirrapónóm yarilürr, a e Paelatón obzek kwata alzizi amanikarre Yesun.

¹⁴ Wa gyabi akó kómal dümdüm pam yarilürr, a e ma oya alzizi amanikarre. E ma Pilatosón yatoarre pam akrran pam popa zirrapónóm.

¹⁵ E amkoman arról zitülkus olom ama emkólarre, a God ama oya irsümülürr büdüldügab. Ki esenóp kibióbnüm ilküküpi.

¹⁶ E ini pam asendakla akó e oyabóka umulakla. Kibü amkoman bangundi Yesun ngidü, ini pama arüngüm igósidi bainürr. Ini klama Yesun ngian bókamde

* **1:10** Ini nis pam nis anerru namünlürri. * **3:11** Ene blanda barngin talkumi koke alangórrón yarilürr, pud akyarrón Godón Müötüdü.

tómbapónē, zitül ki Yesun amkoman angundakla, da wa morroal igósidi baine yabü ilküpdu!

¹⁷ "Da módoga, kürü gómdamal, ka umulóla e ini kolae Yesuka igósidi tónggapónarre, mibü ngi pampükü, zitül e tai umul-kók kwarilnürřü oyabóka. A oya go God wató zirrsapónorr pamkolpam zidbainüm.

¹⁸ A God ene inzan küppükü yónürr, ngaen blaman oya ngidü bóktan pama ne poko wialómóp wagó, 'Wa sab ne olom ingrine pamkolpam zid byónüm, sab azid aenge akó narrótóke.'

¹⁹ Ini zitüldü, kolae tonarr elókam, tübyalüngam Godka, da wa yabü kolae tonarr sab igósidi norrgorre.

²⁰ E Lod Godka nóma tübyalüngane, morroal güb akó paud ngyaben tonarra sab tame oyakagab, akó wa sab zidbain pam nis ngim zirrsapónē, Yesun, ngaen noan amanikürr yabünkü.

²¹ Wa ola yarile pülpüldü, kókó tonarra tame, God sab blaman elklaza nóma küsil tirre, wa enezan bóktanórr toba ngidü bóktan pamdóma. Da ini gyabi prropeta Godón bóktan ngaen pupainóp pamkolpamdo.

²² Mosezan[†] bóktanórr wagó, 'Lod yabü God sab toba bóktan pam zirrsapónē, kürüzan zirrkapónorr, yabü yabióban pamdógab, da e wata sab oya bóktan arrkru kwarilünke, blaman elklaza wa yabü ne poko byal yarile.[‡]

²³ Koke nidi arrkru kwarile ene Godón ngidü bóktan pam, God ibü sab amóne akó dudu imrüke metatómpükü toba pamkolpamdo.[§] "

²⁴ Pita wata kya bóktalórr wagó, "Godón ngidü bóktan pam, ngi Samuel, akó oya solkwat nidi togoblórr, Godón bóktan nibióbka yarilürr, i ta ngaen bóktónóp, ne klama tómbapondako ini ngürrdü.

²⁵ God ne poko bóktan yarilürr toba ngidü bóktan pamdó, enta wa yabünkü bóktanórr. Akó God ne alkamül-oke gyabi bóktan* tómbapónorr mibü abalbobataldó, e ta we bóktandómakla. Wazan Eibrramka bóktanórr wagó, 'Marü küpdügab, ka sab darrü olom zirrsapono blaman pamkolpamabkü ini tüpdu, ibü bles bainüm.'[†]

²⁶ God toba zaget olom nóma ingrinürr, wa ngaenggópan yabüka zirrsapónorr, yabü inzan bles bainüm, yabiób kolae kwatódógab byalüngdi."

[†] 3:22 Mose Zu pamkolpamab ngaensingül Godón bóktan pam yarilürr. [‡] 3:22 Dut 18.15,18 [§] 3:23 Dut 18.19 * 3:25 Mórrkemórrke módoga: *Covenant*.

[†] 3:25 Zit 22:18

4

Zu Wirri Pama Ngürsilüm Bainóp Petrrospika

¹ Petrros akó Yoanes pamkolpamdozan bóktan namülnürri, Godón Müötüdü zaget pam, Godón Müót ngakan singüldü pam, akó ngibürr **Sadusi pama** ibüka ugón togobórr.

² Wirri pam karibóka koke ngürsilan ngimtinóp, zitül i pamkolpam umulbain akó Yesun arsümülkwata bóktan amgol namülnürri.

³ I ibü bumigóp, da tümün müötüdü irrbünóp kókó darrü ngürr, zitül irrüba amzik kari poko yarilürr.

⁴ Nidi barrkrrurr ibü bóktan Yesunkwata, abüna amkomman yangunóp. Pamab tibiób ngarkwata kasilülürr kókó 5000.

Polón Peba Mórrag Rrom Sos Pamkolpamidó Ngaensingül Bóktan

Ini Peba Mórrag Nótó Wialómórr

[Apostol] Pol ini peba mórrag wialómórr Yesun amkoman angun pamkolpamidó Rrom wirri basirrdü. Errkyia ini wirri basirr Itali kantrrian ngaensingül basirra. Itali Yurrop kugupidüma. Polón ngyaben tonarrdó Rrom kinga* ola ngyabelórr, da wa abün kantrri balngomól yarilürr.

Aprrapórr Pol ini peba mórrag wialómórr pail noma yarilürr 56 o 57 Kerrison amtómól kakóm, wa Korrint wirri basirrdü noma ngyabelórr karianbóka, Grris kantrridü (Apostolab Tórrmen 20:2-3). Oya wirri ubi yarilürr ene Rrom pamkolpam basenóm, zitülkus wa ibü basen küsil yarilürr. Da wa ngaen-gógópan Zerrusalem wirri basirrdü ki wame mani ódódóm elklaza-koke amkoman bangun pamkolpamidó ola, ngibürr sosa ne kla dakabain kwarilürr ibünkü. Ene kakóm, wa Rrom wirri basirrdü ki wame Yesun mamoaan pamkolpamab aodó zagetóm. Olgabi oya ubi yarilürr Spein† kantrridü tótökóm.

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Polón ngibürr zitülkus asi kwarilürr ini peba mórrag wialómóm. Wa wialómórr Rrom amkoman bangun pamkolpam umul-umulan ngibtanóm wa sab tame akó ibü bamtinüm oya tangamtinüm Spein tótökóm.

Wa akó wialómórr müsirrga ainüm wa ne kla umul yarilürr Yesun amkoman angunankwata akó pamkolpama ia ngyaben ki kwarile ibü amkoman bangundügabi. Ini peba mórragan wirrian bóktan zono módoga: “*Ka wirri ubila [Morroal Bóktan] amgolóm, zitülkus ka büód kokela. Ka büód kokela, zitülkus God tóba arüng okaka amzazilda ene Bóktandó gab.*” We ngarkwatódó, wa sab blaman pamkolpam zid nirre, ene Bóktan Yesunkwata amkoman nidi angundako. Ngaen-gógópan God [Zu pamkolpam] zid ninóp, errkyia wa ma akó ibü zid bainda, Zu-koke nidipko. Ene amkomana, zitülkus Morroal Bóktandó God kwat okaka amzazilda pamkolpama [*dümdüm tonarr*] pamkolpamóm bainüm oya ilküpdu. Wa pamkolpam yazebórr dümdüm

* : Rrom pamkolpama tibiób king Sisabóka ngiblian kwarilürr. Mórrke-mórrke módoga: Caesar ó Emperor. † : Spein kantrri Yurrop kugupidüma.

tonarr pamkolpamzan wata tibiób amkoman bangunanme, darrü klamdógbab koke. Wata Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, 'God ne olom dümdüm tonarr olom ainda tóba amkoman bangunanme, wa sab ngarkwat-koke arról ipüde.'" (1:16-17)

Abün Rrom amkoman bangun pamkolpam Zu-koke kwarilürr, a ngibürr Zu pamkolpam kwarilürr. Pol wialómórr wagó, ini nis kopoá tibiób morroal tonarre ia ki ipadnórre. Wa akó igó wialómórr wagó, God mibü zid tinóp oya gyaurdügabi akó mibü amkoman angundügabi Yesuka, da igó zitülkusdü koke, Godón gida mamoaandógbab.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módögako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-7
- B. Polón wirri ubi Yesun amkoman angun pamkolpam basenóm Rrom wirri basirrdü 1:8-15
- C. God tóba arüng okaka amzazilda Morroal Bóktandógbab Yesunkwata 1:16-17
- D. Blaman pamkolpamab kolae tonarr 1:18-3:20
 1. God kari ngürsil kokea pamkolpamab kolae tonarranme 1:18-32

Zu pamkolpamab kolae tonarr 2:1-3:8

- a. God kolae tómbapón pamkolpam zaz ainda 2:1-16
 - b. Zu pamkolpam akó ene gida, God ne kla ekyanórr Moseskama 2:17-29
 - c. God metat tónggapónda wa tónggapónóm ne poko bóktanórr 3:1-8
 2. Darrü olom babulana, dümdüm tonarr olom nótóke 3:9-20
 - E. God pamkolpam dümdüm tonarr pamkolpam byónda 3:21-4:25
 1. God ibü dümdüm tonarr pamkolpam byónda, Yesu Kerrison nidi amkoman angundako 3:21-31
 2. Eibrra-amón amkoman bangun akó Godón alkamül-koke bóktan 4:1-25
 - a. Eibrra-amón amkoman bangun Godka 4:1-12
 - b. Godón alkamül-koke bóktan Eibrra-amka oya amkoman bangundügabi 4:13-25
 - F. Kerriso mibü susürr kolae tonarrdógbab 5:1-8:39
 1. Paud akó bagürwóm 5:1-11
 2. Büdüla tamórr Adamkama, arróla tamórr Kerrisokama 5:12-21
 3. Mi Kerrisokü nurrbarirrü akó wankü tübarsirrü 6:1-23
 4. Mosesón gida-a mibü koke barümda 7:1-25
 - a. Gida babula oyankü büdül nótóke 7:1-6
 - b. Gida akó kolae tonarr 7:7-13
- Nis arünga bómkalda mibü gyagüpítótókdó 7:14-

5. Godón Samu mibü tangamtindako akó Godón moboküpdu ubi mibükama 8:1-39
 a. Arról apad Godón Samudüma 8:1-17
 b. Elnga wirri kómal zyón 8:18-30
 c. Godón moboküpdu ubi 8:31-39
- G. Isrrael pamkolpamab amkoman bangun-koke 9:1-11:36
 1. God akó Zu pamkolpam 9:1-18
 2. Godón ngürsil akó gyaur 9:19-29
 3. Isrrael pamkolpamab amkoman bangun-koke 9:30-10:4
 4. God blaman pamkolpam zid bainda, Kerrison amkoman nidi angundako 10:5-21
 5. Godón gyaur blamandó 11:1-36
 a. Tóba gyaurdügabi God ngibürr Isrrael pamkolpam koke alzizi amanórr 11:1-12
 b. Zu-koke nidipko, ibü zidbain 11:13-24
 c. Godón gyaur blaman pamkolpamdó, Isrrael pamkolpamdó ta inzan 11:25-32
 d. Godón agür wórr 11:33-36
- H. Ikik bókrran bóktan 12:1-15:13
 1. Yesun amkoman angun pamkolpamab nyaben 12:1-21
 a. Godón ubi ngarkwatódó nyaben 12:1-2
 b. God amkoman bangun pamkolpam gaodó ninóp darrpan-darrpan zaget tónggapónóm 12:3-8
 c. Yesun amkoman angun pamkolpama ia tulmili nyabenórre 12:9-21
 2. Singüldü pamab bóktan arrkrru akó moboküpdu ubi 13:1-14
 a. Mi ini tüpan singüldü pamab tangdó koralo 13:1-7
 b. Mibü moboküpdu ubi mibiób darrpan-darrpandó ki kwarila akó mi tómbapón ki kwarila dümdüm ne klamko 13:8-14
 3. Mi darrü kla koke ki tónggapón kwarila, yabü zonaret ne gyagüpi nóma tótókdako wagó, ene kolaea 14:1-15:13
 a. Mibiób darrpan-darrpan zaz koke ki bain korala 14:1-12
 b. Mi darrü kla tónggapón koke ki kwarila, mibü zonaret sab ne klama kolae tonarrdó idüde 14:13-23
 c. Mi ngibürr amkoman bangun pamkolpam bagürwóman ngibtan kwarilo, wata mibiób koke 15:1-6
 d. Zu-koke nidipko, i ta Godón agürdako 15:7-13
- I. Polón zaget ibünkü, Zu-koke nidipko akó oya bókam bagósórrón bóktan Rrom tótókóm 15:14-33

1. Pol wialómórr tóba zagetankwata ibünkü, Zu-koke nidipko 15:14-21
2. Polón bókam bagósórrón bóktan Rrom wirri basir-
rdü tótókóm 15:22-33
- J. Dómdóm alakón bóktan 16:1-27
 1. Polón morroal yawal bóktan pamkolpamdó 16:1-16
 2. Dómdóm ikik bókrran bóktan 16:17-23
 3. Dómdóm tóre Godón agürüm 16:25-27

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Kerriso Yesun [leba zaget olomla]. God kürü ngikaunürr [apostolóm] bainüm akó kürü tebe-tebe kümaikürr oya [Morroal Bóktan] adrratóm pamkolpamdó.

² Ngaen-ngaen God [alkamül-koke bóktan] ingrinürr ini Morroal Bóktan akyanóm. Wa tóba bóktan ingrinürr akó tóba [prropeta] Gyabi Wialómórrón Bóktandó wialómóp.

³ Ini Morroal Bóktana tóba Olombóka apónda, ini tüpan ngyabendó [Deibidün] bobat nótó yarilürr.

⁴ Wa dudu [kolkal] ngyaben yarilürr. Akó God arüngpükü tómtyenóp wagó, ene Olom oya tóbanan Olom yarilürr, wa oya nóma irsümülürr büdüldügab. Ene Olom Yesu Kerriso-e, mibü [Lod].

⁵ Oyakama ka [gail tonarr] ipadórró apostolóm bainüm, igósüm blaman bwób-bwób pamkolpama sab Yesun amko-
man angun kwarile akó we ngarkwatódó oya bóktan arrkrru kwarile. Ka ini zaget tómbapóndóla, igósüm Yesu Kerrison nge wiirri kwitüm emngyerre.

⁶ E ta ene pamkolpamab kugupidü asinakla, e ngibaurrún nidipakla Yesu Kerrison pamkolpamóm bainüm.

⁷ Ka wialómdóla blaman pamkolpamdó Rrom wirri basir-
rdü, Godón [moboküpdu ubi] nibióbkama akó ngibaurrún nidipko tóbanan pamkolpamóm bainüm.

Ka tóredóla, gail tonarr akó moboküpdu paud sab yabüka
asi ki namülam God mibü Abdógab akó Lod Yesu Kerriso.

Polón Wirri Ubi Yesun Amkoman Angun Pamkolpam Basenóm Rrom Wirri Basirrdü

⁸ Ngaen-gógópan, ka ne God [ótókdóla], ka oya eso akyandóla Yesu Kerrisokama yabü blamandó, zitülkus dudu tüpdü pamkolpama yabü amkoman bangunankwata apóndako.

⁹ Ka Godónkü zagetdóla amkoman moboküpi, Morroal Bóktan oya Olomankwata adrratóde. Wa umula igó amkomana wagó, ka metat tóre bakodóla yabünkü, piküp bain-koke.

¹⁰ Ka tóredóla, God aprrapórr ta sab kwat alóte dómdóm yabüka tótökóm, oya ubi ne nóma yarile.

¹¹ Ka inzan tóredóla, zitulkus kürü wirri ubi yabü basenóma, igósüm ka yabü tangnamtinünümo samuan ngarkwatódó, God kürüzan tangkamtinürr, yabü arüng akyanóm.

¹² Kürü ubi igó bóktanóma wagó, mi mibiób darpan-darrpan arüng bütan kwarilo mibiób amkoman bangundügab Yesuka. Kürü amkoman banguna yabü arüng nütürre, dakla yabü amkoman banguna kürü arüng kókyene.

¹³ [Zonaretal], kürü ubia e umul kwarilo wagó, abün münum ka gyagüpítótók esenórró yabüka tótökóm, a ngibürr klama kürü kürrmatnóp kókó errkyá. Kürü ubia yabüka tótökóm, igósüm kürü zageta sab ta küppükü baine yabü aodó, wata kürü zagetazan küppükü bainürr barre Zu-koke pamkolpamab aodó.

¹⁴ Kürü zaget asine blaman pamkolpamab, Grrik bóktan akó bökam tumtum umul nidipko akó umul-kók nidipko, wirri sukul pamkolpam akó sukul-koke pamkolpam.

¹⁵ Da módóga, ka wirri ubila Morroal Bóktan ta adrratóm yabüka, Rrom wirri basirrdü nidi nyabendakla.

God Tóba Arüng Okaka Amzazilda Morroal Bóktandógar Yesunkwata

¹⁶ Ka wirri ubila Morroal Bóktan amgolóm, zitulkus ka büód kokela. Ka büód kokela, zitulkus God tóba arüng okaka amzazilda ene Bóktandógar. We ngarkwatódó, wa sab blaman pamkolpam zid nirre, ene Bóktan Yesunkwata amkoman nidi angundako. Ngaen-gógópan God [Zu pamkolpam] zid ninóp, errkyá wa ma akó ibü zid bainda, Zu-koke nidipko.

¹⁷ Ene amkomana, zitulkus Morroal Bóktandó God kwat okaka amzazilda, pamkolpama [dümdüm tonarr] pamkolpamóm bainüm tóba ilküpdü. Wa pamkolpam yazebörr dümdüm tonarr pamkolpamzan wata tibiób amkoman bangunanme, darrü klamdógar koke. Wata Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "God ne olom dümdüm tonarr olomóm ainda tóba amkoman bangunanme, wa sab [ngarkwat-koke arról] ipüde."

God Kari Ngürsil Kokea Pamkolpamab Kolae Tonarrabme

¹⁸ Godón wirri ngürsil kwitümgab okaka amzazirrüna blaman Godkamóm ubi-koke pamkolpamab tulmildü akó ibü dümdüm-koke tórrmendó. Ene pamkolpama amkoman bóktan anikdako tibiób dümdüm-koke tórrmene.

¹⁹ Godón wirri ngürsil okaka amzazirrüna, zitülkus Godónkwata ne kla ki umul bairre, i umulako, zitülkus God kuri pupo tinóp ibüka.

²⁰ Ini amkomana, zitülkus ene tonarrdógab, God tüp akó pülpül nóma tónzapónorr, pamkolpam gaodó kwarilürr oya ngarkwat-koke arüng asenóm akó umulüm wagó, wa Goda. Darrü pam gaodó kokea Godón amzyatóm, a wa ma gaodóma, wa ene elklaza nóma ngabkanda, God ne elklaza tómbapónorr. We ngarkwatódó, pamkolpamab zitülkus babula igó bóktanóm wagó, "Ki Godónbóka umul babulakla."

²¹ I Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre, a i ma koke tónggapondako, akó i oya eso koke akyandako, enana i oyabóka umulako. A ibü gyagüpítótóka Godka küp-koke bainóp akó ibü gonggo moboküpa ibü balngomoldako tümün kwatódó.

²² Enana i bóktandako wagó, "Ki [wirri gyagüpítótók] pamkolpamakla," a i ma gonggo pamkolpamóm kuri bairre.

²³ Da i kak kuri emtyerre Godón [wirri kómal zyöndü], we God, kokean nótó narrótóke. A i ma kuri byalüngörre nugupi tómbapórrón dandangdó akó i ene elklaza ótökdako. Ene dandangab obzeksyók inzanako: pam, enana i sab narrbarine, akó póyae akó tokom wapórpükülar akó tüpdü ngübyón elklaza.

²⁴ We ngarkwatódó, God ibü kuri előke kolae tonarr tómbapónóm tibiób kolae büban ubidügab, ngibürr kol-pampükü utüdi, ibü kol ó morwal koke nidipako. Olgabi i büód tonarr tómbapónóp tibiób darrpan-darrpan bübdü.

²⁵ God ibü elókórr, zitülkus i kak kuri emtyerre amkoman bóktandó Godónbóka akó obae tiz bóktan amkoman nangunóp. Da i ene elklaza ótökdako, God ne kla tómbapónorr, akó ibünkü zagetódako. A i oya koke ótökdako akó oyankü koke zagetódako, ene elklaza nótó tómbapónorr. Ene watóke pamkolpama noan metat ki agür kwarilün. [Amen].

²⁶ We zitülkusdü, God ibü elókórr büódan tulmil tómbapónóm kolae büban ubidügab. Ibü kola kuri bólérre pampükü utüm ama ngibürr kolpükü utódako.

²⁷ Pama ta inzan kuri bólérre kolpükü utüm akó ibü kolae büban ubia ibü bumiögda ngibürr pampükü utüm. Pama büódan tórrmen tulmil tómbapondako ngibürr pampükü akó inzan kwata i tibiób darrem ipüdóp tibiób kolae tonarranme. I gaodómako ene darrem apadóm.

²⁸ Akó zitülkus i gyagüpi koke ogobórr wagó, igó poko wirri klama, igó bóktanóm God amkoman Goda, wa ibü igósidi elókórr ene elklaza tómbapónóm tibiób gonggo gyagüpítótökdögab, i koke ne kla ki tómbapórre.

²⁹ I blaman darrpan-darrpan kolae tonarra gwar-rarrónako. I dümdüm-koke tulmil akó kolaean tulmil tómbapóndako. Ibü gyagüp kolaea akrranda akó i ubiako kolae tómbapónóm ngibürr pamkolpamidó. Ibü ubi ngibürr pamkolpamab elklazadóma. I pam büdülümpükü akrrandako, i ongyaldako, i pamkolpam ilklió bülióndako akó azid alióndako. I ngi bumarrudako,

³⁰ i obae bóktan alióndako ngibürrabkwata panzedó, i Godón alzizi amaikdako, i ngibürr pamkolpam morroalkoke angóndako, i gyagüpi tótókdako wagó, i morroalako ngibürr pamkolpamidögab, akó i ikub bagürdako. I küsil kwat kuri eserre kolaean tulmil tómbapónóm. I tibiób aipalabalab bóktan koke arrkrrudako.

³¹ I gonggoako, i tibiób [alkamül-koke bóktan] amgündako, ibü moboküpü ubi babulako tibiób müót pamkolpamidó, akó ibü gyaur babulana.

³² I ene elklaza tómbapóndako, enana i Godón dümdüm gida bóktan pokobóka umulako, ne pokoa bóktanda wagó, inzan nidi nyabendako, i gaodómako büdülüüm. I tib ene elklaza tómbapóndako, akó i ta igó bóktandako wagó, ene morroala ngibürr pamkolpama nóma tómbapónórre.

2

God Kolae Tómbapón Pamkolpam Zaz Ainda

¹ Aprrapórr darrü Zu pama yabü aodó igó bóktanda wagó, "I kolae pamkolpamako; ka ene kla koke tómbapóndóla!" Da ka oyaka bóktan alkomooldóla wagó, "Marü zitulkus babula ibü zaz ainüm, zitulkus ma darrü pam nóma zaz aindóla, a ma ta dadan elklaza tómbapóndóla, ma ta igósidi moba urdü tótók kwat kuri alóta."

² God sab ibü zaz nirre, ene elklaza nidi tómbapóndako, akó mi umul igósakla, wa ibü [dümdüm tonarre] zaz nirre tibiób térrmen tulmildügab.

³ Pam, ma ibü zaz aindóla a ma ta ene dadan elklaza tómbapóndóla. Da marü gyagüpitótók iada? Ma ia gaodómila kórzyónüm, God marü nóma zaz mine? Koke!

⁴ Ó aprrapórr ma igó gyagüpi tótókdóla wagó, oya wirri morroal tonarr wata kari klama. Wa ta ngürsilüm büsai kokean bainda, akó wa wirri zao-zao pama. Ia ma koke amzyatdóla igó, God morroal tonarra marüka, igósüm ma kolae tonarrdögabi tübyalüngó oyaka?

⁵ A marü moboküp baku burrul babulana akó marüka gyaur babulana, ma ne kolae kla tómbapóndóla. Ma moba kolae tonarrab darrem igósidi metat wirri byóndóla, kókó

ene ngürra sab nóma tame, God tóba wirri ngürsil ne ngürrdü pupo sine. Ene ngürrdü, God sab akó okaka tübine, wa pamkolpam ia zaz nirre dümdüm tonarre.

⁶ Wa sab darrem kla nüliónorre darrpan-darrpan pam tibiób tórrmen tulmil ngarkwatódó.

⁷ Ngibürr pamkolpama metat piküp bain-koke morroal tórrmen tulmil tómbapóndako, da i inzan amtyandako, ibü wirri ubia metat ngyabenóm, akó igó, God ibü nagürlórre, ó ibükwata gyagüpi wame wagó, i morroal kolpamako. Ene pamkolpam God sab [ngarkwat-koke arról] nüliónorre.

⁸ A ngibürr pamkolpama tibióbankwata gyagüpi bomandako. Olgabi i amkoman bóktan alzizi amaikdako akó dümdüm-koke tonarr mamoandako. God sab kari ngürsil koke yarile ibüka.

⁹ Müp akó azid aeng sab asi namüli blaman pamkolpamidó, kolaean kla nidi tómbapóndako, ngaensingül Zu pamkolpamidó akó ta Zu-koke nidipko.

¹⁰ A God ibü ngi wirri kwitüm emele, ibü sab wirri ngi nóterre, akó paud nüliónorre, morroal nidi tómbapóndako, ngaensingül Zu pamkolpamidó akó ta Zu-koke nidipko.

¹¹ Ene klama sab tómbapóne, zitülkus God sab blaman pamkolpam darrpan ngarkwatódó zaz nirre.

¹² Zu-koke nidipko, Mosesón gida babula ibüka. I Mosesón gida kalkuma kolae tonarr tómbapóndako akó bamrukürrünako.* Zu pamkolpamidó Mosesón gida asine. I kolae tonarr tómbapóndako akó God sab ibü zaz nirre ene gida ngarkwatódó.

¹³ Ene amkomana, zitülkus ene pamkolpam, gida wata nidi arrkrudako a koke mamoandako, dümdüm tonarr pamkolpam kokeako Godón ilküpü. A gida nidi arrkrudako akó dakla mamoandako, God ibü dümdüm tonarr pamkolpamóm nirre.

¹⁴ Zu-koke nidipko, Mosesón gida babula ibüka. A i ma ngibürr elklaza nóma tómbapóndako tibiób gyagüpitótókdágab, Mosesón gida-a ne poko bóktanda, da i ma okaka amzazildako, i umulako morroal tonarr a kolae tonarr larógako.

¹⁵ Ibü tórrmen tulmila pupo bainda, igó poko ibü moboküpü wialómorrónako, Mosesón gida-a ne poko bóktanda. Auma büb kugupidü, i ta umulako morroal tonarr a kolae tonarr laróga. Akó ibü gyagüpitótóka ngibürr tonarr ibü byalda wagó, "E kolae tónggapórre."

^{2:6} Wórr Peba 62:12; Ikik Bókrran Bóktan 24:12 * ^{2:12} bamrukürrün wa ibübóka apónda, nibiób ngarkwat-koke arról babula, a ma sab [metat bólmyan urdü] nidi ogobe.

Ngibürr tonarr ibü byalda wagó, "Wa taia e ne kla tónggapórre."

¹⁶ Ini tonarra sab tómbapóne ene ngürrdü, wa sab pamkolpamab anikürrün gyagüpítótók nómá zaz nirre Yesu Kerrisokama, [Morroal Bóktan] ngarkwatódó, ka ne pokó büdrratdóla.

Zu Pamkolpam akó Ene Gida, God Ne Kla Sekyanórr Moseskama

¹⁷ Da errkyadan ka marüka wialómdóla, ma moba Zu olombóka nótó ngibliandóla. Ma Mosesón gidadó ngambangóldóla akó ikub bagürdóla igó, ma Godónla.

¹⁸ Ma umulóla oya ubi laróga akó ma amzyatdóla kómal ne klama ngibürr klamdógab, zitülkus Mosesón gida-a marü umul ainda.

¹⁹ Ma amkoman karrkukusi angundóla wagó, ma ilküküp murrbausürrün kolpamab balngomól olomla, zyón klamla ibünkü, tümün kwatódó nidipako.

²⁰ Ma gyagüpi tótókdóla wagó, ma umulbain pamla ibünkü, Godónbóka umul-kók nidipko akó ibünkü, olmalpókalzan nidipko samuan ngarkwatódó. Ma inzan gyagüpi tótókdóla, zitülkus Mosesón gida-a marü blaman kla umul ainda akó blaman amkoman bóktan asine ene gida kugupidü.

²¹ Da módoğa, ma wa ngibürr pamkolpam umul baindóla. A ma moba koke larógóm umul baindóla? Ma wa panzedó ikik bókrandóla, pamkolpama koke gómol kwarile, da ma müób iade gómol-gómol bangóndóla?

²² Ma wa igó bóktandóla wagó, pamkolpama pam a kol gómol koke ki kwarile, da ma wa kol iade gómöldóla? Ma wa gyagüpi tótókdóla wagó, obae god ngazirr klamako, da ma ene obae godan [ótók] müötüdüğabi iade gómöldóla?

²³ Ma wa ikub bagürdóla gidankwata, da ma Godón ngi iade tüp alkomoldóla, Mosesón gida amgündi?

²⁴ Ene amkomana, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Zu-koke nidipko, i Godón ngi kulaindako yabüme."

²⁵ Zitülkus ma Zu pamla, marü lgabi sopae singgapirrüna]. Ene ta kómala, ma ne gida nómá mamoaandóla. A ma ne gida nómá amgündóla, ene wamaka marü gyabi sopae singgapin kokea.

²⁶ Da gyabi sopae koke nibiób singgalgónóp, i ne gidan arüng bóktan nómá mamoaan kwarile, God ibü igó ngabkan yarile wagó, ibü gyabi sopae singgalgórrónako, da igósi i tóbanan pamkolpamako.

²⁷ God sab marü zaz mine akó [kolaean darrem] mókyene, ma gida nótó amgündóla, enana marü wialómorrón gida asine akó enana marü gyabi sopae singgapirrüna. Pamab gyabi sopae koke nibiób singgalgónóp bübdü, da i ma gida mamoandako, i sab ugón bóktorre wagó, ene dümdüma God marü kolaean darrem mókyene.

²⁸ Pamkolpama nóma asendako igó, darrü oloma Zu isab gida mamoanda, i amzyatódako wagó, wa Zu pama. A ene gida mamoana koke amtyanda wagó, wa amkoman Zu pama, noan moboküp Godkama. Akó darrü paman gyabi sopae singgapirrún nómada, ene klama koke amtyanda igó, wa amkoman Godóne.[†]

²⁹ Koke! Darrü pam amkoman Zu pama, wa ne Godón amkoman moboküpi nóma mamoanda. Akó darrü paman gyabi sopae singgapirrún nómada wibalómorrón gida ngarkwatódó, ene wirri kla kokea. A wirri kla módoga, Godón Samua ne zaget tónggapónda pamab moboküpüdü. Inzan pama pamkolpamab agür koke apadóda, a wa Godón agür apadóda.

3

God Metat Tónggapónda, Wa Tónggapónóm Ne Poko Bóktanórr

¹ Da darrü pam Zu olom nómade, ene klama oya iazan tangamtine? Ó ia morroala, darrü paman [gyabi sopae singgapirrún] nómada?

² Ó anda, blaman kwata! Singül kwata, God Zu pamkolpam tóba bóktan nülinóp, zitulkus wa ibü amkoman angun yarilürr ene bóktan ayom.

³ Laróga sab tómbapóne, doan Zu pamkolpama koke nóma tónggapónóp, i tónggapónóm ne poko bóktónóp? Ia God sab igósidi bólene tónggapónóm, wa tónggapónóm ne poko bóktanórr?

⁴ Koke, amkoman kokean! God metat wata amkoman poko bóktanda, enana blaman pamkolpam obae tiz kolpamako. Enezan [Deibid] wialómorr Wórr Pebadó Godka wagó,

“Ene igósüm, blaman pamkolpama sab emzyetórre marü bóktan amkomana.

Akó darrü pama sab igó nóma bóktóne wagó, marü zaz bain dümdüm kokea, ma sab moba pupo bailo wagó, ‘Kürü zaz bain wata dümdüma.’”

[†] **2:28** Gida murrdü, gyabi sopae singgalgón timam yarilürr, amtyande ene pam Godón yarilürr. A ene timama koke amtyan yarilürr, ene paman moboküp amkoman Godka yarilürr. **3:4** Wórr Pebá 51:4

⁵ A mibü dümdüm-koke tonarra ne Godón [dümdüm tonarr] noma pupainirre, mi ia poko bóktorre? Ia mi igó bóktorre wagó, Godón dümdüm babula tóba wirri ngürsil okaka amzazilüm akó mibü [kolaean darrem] akyanóm? (Ka popa pamakanzan bóktandóla.)

⁶ Koke, amkoman kokean! Godón ne dümdüm babul noma ki yaril, da wa igósidi gaodó koke ki yarile tüpan pamkolpam zaz bainüm dümdüm tonarre.

⁷ Aprrapórr ma bóktandóla wagó, "God metat tónggapónda, wa tónggapónóm ne poko bóktanórr. Pamkolpama ne ene kla morroal noma emzyetörre kürü obae tiz térrmen tulmildügabi akó ene igósidi, i Godón ngi wirri kwitüm emngyerre, da wa sab kürü koke ki zaz kyó akó darrem koke ki kókya kólba kolae tonarrdógab."

⁸ Da ma ta inzan bóktono magó, "Mi kolae tómbapondakla, igósüm sab morroala tame." Ngibürr kolpama ta kolae bóktan kürükwata alióndako panzedó wagó, ka ene poko bóktandóla. I ngarkwatódómako, God sab ibü zaz nirre akó kolaean darrem nülirre.

Darrü Olom Babulana, Dümdüm Tonarr Olom Nótóke

⁹ Mi ia bóktorre ene pokodágabi? Ia mi, Zu nidipakla, morroalakla ngibürr pamkolpamdagabi? Koke, amkoman kokean! Ka kuri bóktóna wagó, kolae tonarra nizan kobo arüngi alngomólda, Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipko.

¹⁰ Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Darrü pam babulana, dümdüm tonarr olom nótóke, tai amkoman babulana.

¹¹ Darrü olom babulana, Godón amkoman bóktanan [küp nótó apadóda],

darrü olom babulana, Godón nótó amkünda.

¹² Blamana Godón kak kuri emtyerre;

blamana wata kolae kuri bairre.

Darrü olom babulana, morroal tonarr nótó tómbapónda, tai amkoman babulana."

¹³ "Ibü bóktan kolaeana, wamaka kolae ilangazan burruanda tae bapórrón gapókdágabi;

i pamkolpam ilklió bülióndako mis bóktane."

"I pamkolpam kolae baindako tibiób bóktane, wamaka büdül tarük gwara pamkolpam kolae bainda."

¹⁴ "I metat amórrdako akó i metat pamkolpam azid alióndako tibiób bóktane."

¹⁵ "I büsai-büsai tótókdako wapórane pamkolpam akraranóm büdülümpükü.

¹⁶ I darrü bwób nóma amgatódako, ene bwób kulairrüna akó ene bwóban pamkolpam wata müpdümako.

¹⁷ Ibüka darrü umul ta babula paudankwata."

¹⁸ "Ene pamkolpamab gum ta babula Godka."

¹⁹ Mi umulakla wagó, gida-a blaman ne poko bótanda, ibüka bótanda, gida murrdü nidi ngyabendako. Ene igósüm, pamkolpamab darrü poko ta babula bótanóm, God ibüka nóma bótanda wagó, wa ibü sab kolaean darrem nüllerre. Akó ene igósüm, God sab dudu tüp zaz ine.

²⁰ God sab dudu tüp zaz ine, zitülkus darrü olom babula, God sab dümdüm tonarr olom noan ine, zitülkus wa gida mamoanda. A pamkolpama wata umul baindako wagó, i kolae tonarr tómbapórre, zitülkus gida-a ibü ene kla umul baina.

God Ibü Dümdüm Tonarr Pamkolpam Byónدا, Yesu Kerrison Nidi Amkoman Angundako

²¹ A errkyä God gida kalkuma okaka amzazilda, wa darrü kwat kuri alótórr tóbankü pamkolpam dümdüm tonarr pamkolpamóm bainüm. Mosesón Gida Buk akó Prropetab Peba-a enekwata bótandako wagó, amkomana.

²² God pamkolpam dümdüm tonarr pamkolpamóm byónda, zitülkus i Yesu Kerrison amkoman angundako. Ene amkomana blamanabkü, amkoman nidi bangundako, zitülkus God ibü darrpan ngarkwatódó zaz baina:

²³ blaman pamkolpama kolae tonarr tómbapórre akó blaman igósidi gaodó kokeako Godón [wirri kómal zyón] amrranóm.

²⁴ A ibü blaman God dümdüm tonarr pamkolpamóm byónda tóba [gail tonarrdógabi], popa, oya darrem babula. Wa gaodóma ene kla tónggapónóm, zitülkus wa ibü [aurdü amalórr] Kerriso Yesukama.

²⁵ God oya panzedó singrinürr [urdü agasil larzan] ibü kolae tonarr barrgonóm, amkoman nidi angundako igó, Yesun óea tópkánorr ibü kolae tonarrabme. God ini kla tónggapónorr tóba dümdüm tonarr amtyanóm, zitülkus wa ngaen zao-zao yarilürr akó wa igósidi pamkolpam kolaean darrem koke nülinóp tibiób kolae tonarrdógabi, i ngaen ne kolae tonarr tómbapónóp.

²⁶ Wa ini kla tónggapónorr oya dümdüm tonarr amtyanóm errkyä, igósüm pamkolpam umul kwarile wagó, wa dümdüm Goda akó igósüm, wa oya dümdüm tonarr olom ainda, Yesun nótó amkoman angunda.

²⁷ Da ia darrü kla asine mibü ikub bagürüm? Babulana! Iade? Ia ene igósidi, zitülkus mi gida mamoandakla? Koke, ene igósidi, zitülkus mi Yesun amkoman angundakla.

²⁸ Ka ini poko wialóma, zitülkus mi igó bóktan amoandakla, darrü olom dümdüm tonarr oloma, zitülkus wa amkoman bangunda, akó ene zitülkus koke igó, wa gida mamoanda.

²⁹ Ia God wata Zu pamkolpamab Gode? Ia wa akó ta ibü God koke-e, Zu-koke nidipko? Ó, wa akó ta ibü Gode, Zu-koke nidipko,

³⁰ zitülkus wata darrpan Goda. Wa sab Zu pamkolpam dümdüm tonarr pamkolpamóm nirre tibiób amkoman bangundügabi. Akó wa sab dadan poko bóktóne ibükwata, Zu-koke nidipko, tibiób dadanzan amkoman bangundügabi.

³¹ Da ia mi Mosesón gida amandakla amkoman bangundügabi? Koke, amkoman kokean! A mi ma ene gida karrkukus aindakla.

4

Eibrra-amón Amkoman Bangun Godka

¹ Da mi ia bóktorre Eibrra-amónkwata, mibü tüpan kwata abbobat? Wa ia poko umul ipadórr inikwata?

² Eibrra-amón ne [dümdüm tonarr] pamóm nómá yónürr tóba tórrmendógbabi, da oya zitülkus asi ki yarilürr ikub bagürüm. A Godón ilküpüdü koke.

³ Ka ini poko wialóma, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Eibrra-am Godón amkoman yangunürr, da ini zitülkusdü, God oya ipadórr dümdüm tonarr olomzan."

⁴ Pama manim nómá zagetóda, wa darrem apadóda. Wa ene darrem igó koke ngakanda wagó, ene [gyaur klama]. A oya dümdüm asine ene darrem apadóm.

⁵ God darrü olom koke apadóda dümdüm tonarr olomzan, tóba tórrmendó nótó ngambangólđa zid bainüm. A wa dümdüm tonarr olomzan igó olom apadóda, Godka nótó ngambangólđa akó amkoman angunda. Ene olom umula wagó, God gaodóma ibü dümdüm tonarr pamkolpamóm bainüm, ngaen Godkamóm ubi-koke nidi kwarilürr, i oyaka nómá tübyalüngörre.

⁶ Dadan ngarkwatódó, [Deibid] ta wialómórr inikwata, wa bagürwómankwata nómá wialómórr, ne bagürwóm ibükama, God nibiób azebda dümdüm tonarr pamkolpamzan. A wa ibü we zitülkusdü koke azebda, tibiób tórrmendógbabi. Deibid wialómórr wagó,

7 "Bagürwóm idipako,
nibiób gida amgün tonarr barrgorrónako,
nibiób kolae tonarr amarrónako.

8 Bagürwóm watóke,
Lod noan kolae tonarr kokean gyagüpi amóne."

9 Da ia ini bagürwóm wata ibünküma, nibiób Igabi sopae singgalgórrónako]? Koke. Wa akó ibünküma, nibiób gyabi sopae singgalgórrón kokeako. Mi babina wagó, "Eibrra-am Lodón amkoman yangunürr, da ini zitülkusdü, LOD oya igósidi ipadórr dümdüm tonarr olomzan."

10 God oya nómá ipadórr dümdüm tonarr olomzan? Ia Eibrra-amón gyabi sopae singgapin küsil yarilürr, ta ia sopae singgapin kakóm? Ene kakóm koke; oya gyabi sopae singgapin ugón küsil yarilürr!

11 Oya gyabi sopae singgapina oya dümdüm tonarr okaka imzazilürr akó karrkukus yónürr. Wa dümdüm tonarrpükü yarilürr ene tonarrdó, oya gyabi sopae singgapin küsil nómá yarilürr. Wa dümdüm tonarrpükü yarilürr, zitülkus wa Godón amkoman angun yarilürr. We ngarkwatódó, wa ibü abóm baine, Godón amkoman nidi angundako a nibiób gyabi sopae singgalgórrón kokeako, igósüm God sab ibü ta yazebe dümdüm tonarr kolpamzan.

12 Akó wa ta ibü abe, nibiób gyabi sopae singgalgórrónako. Ka wata ibübóka apóndóla, nibiób gyabi sopae singgalgórrónako akó ta amkoman nidi bangundako Eibrra-amzan amkoman bangun yarilürr ene tonarrdó, oya gyabi sopae singgapin küsil nómá yarilürr.

Godón [Alkamül-koke Bóktan] Eibrra-amka, Oya Amkoman Bangundügabi

13 God Eibrra-amón akó oya olmalbobatal alkamül-koke bóktan nókyenóp wagó, dudu tüp wa sab Eibrra-amón ekyene. Eibrra-am ene bóktan gida mamoandógab koke ipadórr, a wa tóba amkoman bangundügabi ipadórr. Akó God oya ipadórr dümdüm tonarr olomzan.

14 Pamkolpama dudu tüp ne nómá ki ipüdórre gida mamoandógabi, da Godón amkoman angun akó oya alkamül-koke bóktan igósidi küp-koke ki namüli.

15 Zitülkus módoğa, Godón wirri ngürsila pamdó tótókda, i gida nómá amgündako. A gida babulan nómá ki yaril, gida amgün ta babul ki yaril.

16 We ngarkwatódó, ene alkamül-koke bóktan amkoman bangundügabia, igósüm ene bóktan Godón [gail tonarr] ngarkwatódó ki yarile. Akó ene igósüm, ene bóktan

karrkukus airrün ki yarile blaman [Eibrra-amón olmalbobataldó]. Wata ibü tibióbanka koke, Mosesón gida nidi mamoandako, a blaman pamkolpamdó, amkoman nidi bangundako Eibrra-amzan. Wa mibü blamanab aba.

¹⁷ Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Ka marü abbobatóm kuri mina bwób-bwób pamkolpamabkü ini tüpdü." Wa mibü abe Godón ilküpdu, oya amkoman nótó angun yarilürr, ene nadü Gode, ibü arról nótó aliónda, büdül nidipko. Akó ene nadü Gode, elklaza nótó tómbapónda ene elklazadógabi, babulan ne klamko.

¹⁸ Eibrra-amón zitülkus babul yarilürr [gedlóngóm bainüm], zitülkus oya olmal babul kwarilürr. A wa ma gedlóngóm bailürr akó amkoman bangun yarilürr wagó, wa abóm bainürr abün bwób-bwób pamkolpamabkü ini tüpdü, wata God enezan bóktanórr oyaka wagó, "Marü olmalbobatal sab abün korale."

¹⁹ Oya amkoman bangun arunga koke kari bailürr, wa tóba büb nóma küp bamkónórr büdül kari poko nóma yarilürr, zitülkus wa aprrapórr 100 pail ngarkwat yarilürr, akó wa gyagüpi nóma amaik yarilürr wagó, Serra epepo akó olmal balngón-koke kolo.

²⁰ Wa kokean piküp bainürr amkoman angunüm akó wa ninis gyagüpitótók koke yarilürr Godón alkamül-koke bóktanankwata. A oya amkoman bangun arunga dódórr bainürr akó wa Godón ngi wirri kwitüm emngyelórr.

²¹ Wa wirribóka amkoman angun yarilürr wagó, Godón gaodóma ene kla tónggapónóm, wa ne alkamül-koke bóktan ekyanórr.

²² We zitülkusdü, "God oya ipadórr dümdüm tonarr olomzan."

²³ Ene bóktan opor, "oya ipadórr dümdüm tonarr olomzan," wata Eibrra-amón tóbanankü wialómórrón koke kwarilürr.

²⁴ Ene bóktan opor akó ta wialómórrón kwarilürr mibünkü. God mibü ta sab sazebe dümdüm tonarr kolpamzan. Wa mibü inzande sazebe, mi oya amkoman nóma angundakla, Yesun mibü [Lod] ne nótó irsümülürr büdüldügab.

²⁵ God Yesun amkal pamab tangdó ingrinürr narrótókóm mibü kolae tonarrabme akó oya irsümülürr arróldó, igósüm wa gaodó yarilürr mibü dümdüm tonarr kolpamóm ainüm.

5

Paud akó Bagürwóm

¹ We ngarkwatódó, zitülkus God bóktanda wagó, mi [dümdüm tonarr] pamkolpamakla mibiób amkoman bangundügabi, God akó midi paudüdü ngyabendakla mibü Lod Yesu Kerrisokama.

² Mibü amkoman bangunabme, wa kwat alótórr mibünkü [gail tonarr] apadóm, mibüka ne klame. Akó mi bagürwómdümakla, zitülkus mi [gedlóngóm baindakla], Godón [wirri kómal zyón] sab mibüka yarile.

³ Wata we pokoaan koke, akó mi ta bagürwómdümakla mibü azid aengdógabi, zitülkus mi umulakla wagó, mi nóma azid aengdakla, da mi igósidi umul baindakla kar-kukus bórrangóm.

⁴ Mi nóma karrkusus bórrangdakla, God mibü térrmen tulmil apókda akó wa bóktanda wagó, "Morroal". Olgabi mi gedlóngóm baindakla, Godón wirri kómal zyón sab mibüka yarile.

⁵ Akó mi ne klamóm gedlóngóm bairre, sab amkoman kúpum baine, zitülkus Godón wirri [moboküpüdü ubi] mibü moboküpüdma. God mibü tóba Samu tókyenóp. Wa mibü tangbamtinda amzyatóm wagó, Godón moboküpüdü ubi mibüka amkoman wirriana.

⁶ Ene tonarrdó, mi gaodó koke nóma kwarilnúrrü mibiób tangbamtinüm, Kerriso ibünkü narrótókórr Godkamóm ubi-koke nidipko.

⁷ Anda, wata darrpan-darrpan oloma ubi bainda büdülüm dümdüm ngyaben pam zid ainüm, a darrü pam aprrapórr asine, gum-koke nótóke büdülüm morroal pam zid ainüm.

⁸ A God tóba moboküpüdü ubi mibüka okaka amzazilda inzan tonarre: mi kolae tonarr pamkolpam nóma kwarilnúrrü, Kerriso narrótókórr mibünkü.

⁹ Zitülkus God mibü dümdüm tonarr pamkolpamóm tinóp Yesun óedóma, da mi igósidi amkoman umulakla, mi sab zid bairrún kwarilo oyakama Godón wirri ngürsildügabi!

¹⁰ Mi Godón gómdamal-koke nóma kwarilnúrrü, wa mibü gódam tangunóp tóba Oloman büdüldóma. Da módogá, zitülkus wa mibü gódam tangunóp, mi amkoman igósidi umulakla mi zid bairrún kwarilo oya arróldóma!

¹¹ Wata ene pokoaan tebe koke, a mi akó ta bagürwómdümakla ene klamdgabi, God ne kla tónggapónórr mibünkü mibü Lod Yesu Kerrisokama. God mibü gódam tangunóp oyakama.

Büdüla Tamórr Adamkama, Arróla Tamórr Kerrisokama

¹² Kolae tonarra tamórr ini tüpdü darrpan pamdóma, akó büdüla tamórr oya kolae tonarranme. We ngarkwatódó,

büdüla tamórr blaman pamkolpamđó, zitulkus blamana kolae tonarr tómbapónóp.

¹³ Anda, kolae tonarr singül kwata asi yarilürr. Solkwat Mosesón gida mibü we tókyenóp. A gida babul nómade, God pamkolpamab kolae tonarr sab metat koke gyagüpi amale.

¹⁴ A büdüla balngomól yarilürr Adamón nyaben tonarrdögabi kókó Mosesón nyaben tonarr amrran. Ene pamkolpama ta nurrbarinürr, kolae tonarr nidi tómbapónóp, a Godón gida bóktan poko koke amgünóp Adamzan kainürr.

Adam Kerrison dandang yarilürr, solkwat nótó ki tame, zitulkus wa ne kla tónggapónórr, blaman pamkolpam nongrenóp. Kerriso ta ne kla tónggapónórr, blaman pamkolpam nongrenóp.

¹⁵ A Godón [gyaur kla] akó Adamón kolae tonarr darrpan ngarkwatódó kokeamli. Amkomana, abün pamkolpama nurrbarin kwarilürr ene darrpan paman kolae tonarrdögabi. A Godón gail tonarr wirriana ene klamdögabi. Akó oya gyaur kla ta wirriana, ne klama tamórr darrpan paman gail tonarranme, Yesu Kerriso. God tóba gyaur kla tókyenóp abün pamkolpamđó.

¹⁶ Akó Godón gyaur klama ne kla tónggapónórr blaman pamkolpamabkü igó klamzan kokea, ene darrpan paman kolae tonarra ne kla tónggapónórr. God blaman pamkolpam zaz ninóp ene darrpan kolae tonarr kakóm, akó olgabi ibü [kolaean darrem] nülinóp. A wa pamkolpam ene gyaur kla nökyenóp abün kolae tonarr kakóm, akó olgabi wa ibü dümdüm tonarr pamkolpamóm ninóp.

¹⁷ Amkomana, büdüla balngomól yarilürr ene darrpan pamdóma oya kolae tonarranme. A darrpan pam Yesu Kerriso ne kla tónggapónórr wirriana darrpan pam Adamón kolae tonarrdögabi. God pamkolpam ene nis kla ngaru bapón-koke akyanda, gail tonarr akó ene gyaur kla, dümdüm tonarr. Ene pamkolpama, nidi nüpüdörre, sab balngomól kwarile darrpan pamdóma Yesu Kerriso, i wankü nóma nyaben kwarile.

¹⁸ Da módoga, darrpan paman kolae tonarrdögabi Godzan gyagüpitótók esenórr blaman pamkolpam zaz bainüm akó kolaean darrem aliónüm, ene dadan ngarkwatódó darrpan paman dümdüm tórrmendögabi God blaman pamkolpam dümdüm tonarr pamkolpamóm byónda. Akó olgabi i arról apadódako.

¹⁹ Zitulkus darrpan pama bóktan koke arrkrrurr, abün pamkolpama kolae tonarr pamkolpamóm bainóp. Ene

dadan ngarkwatódó, sab abün pamkolpama dümdüm tonarr pamkolpamóm bairre, zitülkus darrpan pama bóktan arrkrrurr.

²⁰ God pamkolpam gida nökyenóp, igósüm i abün münüm ki emzyatnórre igó, i gida amgün kwarilürr. A kolae tonarra wirrizan bailürr, Godón gail tonarrapükü ta amkoman wirrian bainürr.

²¹ Ene igósüm, kolae tonarrazan balngomól yarilürr ama büdüldü, da Godón gail tonarra akó ta ki balngomól yarilün dümdüm tonarrdóma, pamkolpam [ngarkwat-koke arróldó] amarrum Yesu Kerrisokama, mibü Lod.

6

Mi Kerrisokü Nurrbarirrü akó God Mibü Wankü Sirsinürr

¹ Da mi ia poko bóktorre? Ia mi metat kolae tonarr alngón kwarilo, igósüm Godón [gail tonarra] dódórr ki baine?

² Koke, amkoman kokean! Mi büdül pamkolpamzanakla, nibióbka kolae tonarran arünga kuri blakóne. Da ia mi gaodómakla metat kolae tonarr alngónóm? Koke!

³ Ia e umul-kókakla wagó, mi blaman [baptaes] nidi bainóp akó Kerriso Yesuka dabyórrün nidipakla, mi baptaes bainóp oya büdüldüma?

⁴ We ngarkwatódó, ene inzana, mi wankü nurrbarirrü akó gapókdó kwarilnürri mibü baptaes bain tonarrdó. Ene igósüm, mi sab ta küsil ngyabendó kwarilo, Kerrisonzan irsümülürr büdüldügab Aban [wirri kómal zyóndüma].

⁵ Ene amkomana. Mibü ngaep ngyabena blakónorr, da ene inzana, mi nurrbarirrü Yesuzan narrótókórr. Olgabi mi oyaka dabyórrünakla oya büdüldü. We zitülkusdü, mi sab tübarsino küsil ngyabendó, wazan türsümülürr. Da amkomana, olgabi mi ta oyaka dabyórrün kwarilo oya küsil ngyabendó.

⁶ Mi umulakla wagó, mibü ngaep arróla narrótókórr wankü krrosdó, igósüm kolae tonarran arünga mibü arróldó ki blakó. Ene igósüm, mi myamem kolae tonarran [leba zaget] pamkolpam koke kwarilo.

⁷ Zitülkus módogá, darrü oloma nöma narrótóke, oya [aurdü amaike] kolae tonarran arüngdügabi.

⁸ Akó zitülkus mi Kerrisokü nurrbarirrü, mi amkoman angundakla wagó, mi ta usakü ngyaben kwarilo.

⁹ Zitülkus módogá, mi igó umulakla wagó, zitülkus Kerrison irsümülürr büdüldügabi, wa akó myamem koke narrótóke. Büdülan arünga oya myamem koke alngomólda.

¹⁰ Wa nóma narrótókórr, wa wata darrpanóm ó myamem koke narrótókórr kolae tonarran arüng alakónóm; akó wa ne ngyabene ngyabenda, wa Godónkü ngyabenda.

¹¹ Ene dadan ngarkwatódó, e yabiób wata igó gyagüpi boman kwarilo wagó, wamaka e büdül pamkolpamakla, kolae tonarran arünga koke nibiób balngomólda. Akó e yabiób wata igó gyagüpi boman kwarilo wagó, e arrólakla Godónkü Kerriso Yesukama.

¹² We ngarkwatódó, kolae tonarran arünga yabü büb koke ki balngomól yarilün, sab ne büba narrbarine, büban kolaean ubi mamoanóm.

¹³ E yabiób büb alión-gu kolae tonarrdó, dümdüm-koke tonarr tómbapónóm. A e ma yabiób büb Godón ilinam, izan, God nibiób simarrurr büdüldügab ama arröldó. Akó yabiób büb Godón ilinam [dümdüm tonarr] tómbapónóm.

¹⁴ Zitulkus módoğa, kolae tonarra yabü koke balngomól yarile, zitulkus e gida murrdü koke ngyabendakla, a e ma Godón gail tonarr murrdü ngyabendakla.

¹⁵ Da mi ia laró tónggapórre? Ia mi wata kolae tonarr tómbapón kwarilo, zitulkus mi gida murrdü koke ngyabendakla a mi Godón gail tonarr murrdü ngyabendakla? Koke, amkoman kokean!

¹⁶ Ia e umul-kókakla wagó, e yabiób büb darrü pam nóma akyandakla oya bóktan arrkrrum leba zaget kolpamzan, da e ene paman leba zaget pamkolpamakla, e noan bóktan arrkrrudakla? Dadan ngarkwatódó, e leba zaget pamkolpamzanakla. E kolae tonarran leba zaget pamkolpam nómatakla, da e igósidi sab narrbarino akó e sab bürrgrrütörre Godkagab metatómpükü. A e Godón bóktan nóma arrkrrudakla, e dümdüm tonarr pamkolpam kwarilo.

¹⁷ Da mi Godón eso ekyanórre, zitulkus e ene amkoman umulbain bóktan barrkrrurrü dudu moboküpi, God yabü ne umulbain bóktan murrdü irrbünür, enana e ngaen-gógópan kolae tonarrab leba zaget pamkolpam kwarilnürü.

¹⁸ Yabü kolae tonarrdóbabi kuri aurdü amanórr akó e dümdüm tonarrab leba zaget pamkolpamóm kuri bainarre.

¹⁹ Ka kakalande bóktandóla, zitulkus samuan ngarkwatódó bóktan müpa amzyatóm yabü tüpan gyagüpítötókanme. Ngaen e yabiób büb irrbünarre leba zaget kolpamzan zagetóm tómanpükü akó gida mamoan-koke tórrmen tulmilabkü. Yabü büba ngaen tómanpükü akó gida mamoan-koke tórrmen tulmilabkü zaget kwarilürr leba zaget kolpamzan. Olgabi e arük-arük gida mamoan-koke tórrmen tulmil tómbapón kwarilnürü.

Akó ene ta inzana, e yabiób büb errkyia irrbünam leba zaget kolpamzan zagetóm dümdüm tonarrabkü. Olgabi e [kolkal] nygaben pamkolpam kwarilo, God tibi-tibi nibiób kuri amóné tóbankü.

²⁰ E kolae tonarran leba zaget pamkolpam noma kwarilnürü, dümdüm tonarra yabü koke balngomól yarilürr.

²¹ Ene tonarrdó, ia e laró morroal küp bapónarre ene elklazadógab, e errkyia ne térrmen tulmilabkwata büód aengdakla? Babulana. Ene térrmen tulmila pamkolpam büdü* kwatódó amarrudako akó i sab Godkagabi bürrgrütörre!

²² A errkyia yabü kuri aurdü amórre kolae tonarrdógabi akó e Godón leba zaget pamkolpamóm bainarre. E ne morroal küp bapóndakla, wa yabü inzan pamkolpamóm bainda, kolkal nygaben pamkolpam akó tibi-tibi amarrón Godónkü. Olgabi e [ngarkwat-koke arról] ipüdane.

²³ Zitulkus módo, kolae tonarran darrem ngarkwat-koke büdüla, a Godón [gyaur] kla módo, ngarkwat-koke arról Kerriso Yesu mibü Lodkama.

7

Gida Babula Oyankü, Büdül Nótóke

¹ [Zonaretal], ka yabüka wialómdóla, gida umul nidi-pakla. Ia e umul-kókakla wagó, gida-a wata pam balngomólda ene pam arrólzane?

² Ka yabü amtyanóm kaindóla igó bóktane: gida-a inzan bóktanda wagó, müörpükü kol wa müördü arróbórróno oya müör arrólzane. A wa ne noma narrótóke, ene gida-a myamem kol koke kal-kal angón yarile akó wa pam góml kol koke warile, wa ne akó darrü müör noma amige.

³ Da módo, ene kola ne akó darrü pam noma amige oya müör ma arrólzane, oya pam góml kolbóka ngizulianórre. A oya müöra ne noma narrótóke, ene gida-a myamem kol koke kal-kal angón yarile akó wa pam góml kol koke warile, wa ne akó darrü müör noma amige.

⁴ Da kürü zonaretal, gida-a yabü koke kal-kal bangónda, zitulkus ene inzana, e narrbarirrü Kerriso noma narrótókórr. Ene igósüm, e darrü olompükü dabyórrün kwarilo, büdüdüğab noan irsümülürr, igósüm mi küp ki bapórre Godónkü.

⁵ Ka müsirrga aindóla barrkyananbóka: mi noma nygaben kwarilnürü pamakanan ubi ngarkwatódó, gida-a kolae tonarran ubi wata arüng akyan yarilürr, mibü

* **6:21 büdü** wa ngarkwat-koke büdül apónda, ene wa bürrgratóm Godkagab metatómpükü.

bübdü ne klama zaget kwarilürr. Olgabi mi küp bapón kwarilnürü büdülankü.

⁶ A errkyä ma gida-a mibü koke kal-kal bangónda, zitulkus ene inzana, wamaka mi büdül pamkolpamakla gidadó, mibü ne klama kal-kal bangón yarilürr, wamaka mi tümün müötüdü kwarilnürü. Ene igósüm, mi Godónkü zagetódakla Godón Samuan küsil tonarre, akó mi Godónkü koke zagetódakla ngaep tonarre, wialómórrón gida murrdü.

Gida akó Kolae Tonarr

⁷ Da mi ia poko bóktörre? Ia gida kolae tonarrpüküma? Koke, amkoman kokean! A ka kolae tonarr emzyatórró gidanme. Gida-a bóktanda wagó, "Mariü ubi darrü oloman elklazadó babul ki yarilün." Gida-a ne ini poko koke nóma ki bóktóne, kürü umul babul ki yarile igó, ini ubi kolaea.

⁸ A ene gida bóktan pokodógabi kolae tonarra kwat esenórr ene ubi arüng akyanóm kürüka ngibürr isab elklazadó. Gida ne babul nóma ki yaril, kolae tonarran arüng babulan ki yaril.

⁹ Darrü tonarr, ka gida kalkuma nyaben namülnürü. A ene gida bóktan pokoa nóma tamórr, ka emzyatórró kolae tonarran arüng asi yarilürr akó ka büdül ki esena.

¹⁰ Akó ka eserró, ene gida bóktan pokoa, arról ne klama ki sidüde, ma büdül sidódürr kürüka.

¹¹ Kolae tonarra kwat sesenórr gida bóktan pokodógabi, kürü ilklió küliónürü, akó gida bóktan pokodógabi kürü büdüldü küdódürr.

¹² Da módóga, gida [kolkala], akó ene gida bóktan poko kolkala, dümdüm akó morroala.

¹³ Da ia ene klama, morroal ne klama, büdül sidódürr kürüka? Koke, amkoman kokean! Ene wa kolae tonarra büdül sidódürr kürüka morroal gidadóma, igósüm ka kolae tonarr emzyatórró wagó, ini kolae tonarra. Ene igósüm, ene gida bóktan poko igó okaka amzazilda igó, kolae tonarr kari kolae kokea.

Nis Arünga Bómkaldamli Mibü Gyagüpítótókdó

¹⁴ Mi umul igósakla wagó, Mosesón gida-a Godón Samudügabi tame. A ka ma tüpan olomla büban ubipükü, wamaka ka kolae tonarran [leba zaget olomla].

¹⁵ Ka amkoman koke apaddóla, ka ne kla tónggapóndóla, zitulkus ka ne klamóm ubi baindóla, ka koke tónggapóndóla. A ka ne kla alzizi amaikdóla, ka ene kla tónggapóndóla.

¹⁶ Da zitülkus ka tónggapóndóla, ka ne klamóm ubi koke baindóla, ka abindóla wagó, gida morroala.

¹⁷ Da módóga, ka kólbe myamem koke tónggapóndóla, a kolae tonarra tónggapónda, kürüka ne klama ngyabenda.

¹⁸ Ka umul igósla, darrü morroala koke ngyabenda kürüka; tai müsirrga ainüm: darrü morroala koke ngyabenda kürü tüpan büb kugupidü. Ka umul igósla, zitülkus kürü ubi asine tónggapónóm morroal ne klama, a ka gaodó kokela tónggapónóm.

¹⁹ Ka koke tónggapóndóla, ka ne morroal klamóm ubi baindóla. A ka tónggapóndóla, ka ne kolaean klamóm koke ubi baindóla.

²⁰ Da ka ne nóma tónggapono, ka ne klamóm koke ubi baindóla, ka kólbe myamem koke tónggapóndóla. A kolae tonarra tónggapónda, kürüka ne klama ngyabenda.

²¹ Da módóga, ka asendóla igó klama tómbapónda blaman tonarr: ka nóma ubi baindóla morroal tónggapónóm, kürü minggüpandan dó kolae aini wata asine.

²² Kürü gyagüpítótókdó ka bagürwómdóla Godón gida bóktandó.

²³ A ka igó asendóla, darrü arüng asine kürü büb kugupidü. Ene arünga ene klampükü bómkalda, ka ne klamóm ubi baindóla kólba gyagüpítótókdó. Akó ene arünga kürü we angrinda, kolae tonarran balngomoldó, kürü büb kugupidü ne kolae tonarra ngyabenda.

²⁴ Ka wirri müpdümla! Ia kürü nótó [aurdü kúmaikey] ini bübdügab, kürü büdüldü ne büba ódóddá?

²⁵ Ka Godón eso akyandóla, zitülkus wa kürü aurdü amaikda Yesu Kerrisokama mibü [Lod]!

Da módóga, kürü gyagüpítótókdó ka kólba Godón gidan leba zaget olomla, a kürü tüpan büb kugupidü ka kolae tonarran leba zaget olomla.

8

Arról Apad Godón Samudüma

¹ Da módóga, errkyä kolae tonarrab darrem babula ibünkü, Kerriso Yesuka dabyórrün nidipko.

² Zitülkus módóga, arról Samuan arünga kürü* kuri kurruanórr kolae tonarr akó büdül, ibü arüngdüğabi Kerriso Yesukama.

³ Gida gaodó koke yarilürr mibü [aurdü amanóm] kolae tonarran arüngdüğab, zitülkus oya arünga kari-karibóka zao-zao bainürr tüpan bübanme. A God mibü aurdü

* **8:2 kürü:** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó inzan angrirrüna: *mibü*. Akó ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó inzan angrirrüna: *marü*.

semanórr kolae tonarran arüngdüğab, wa tóbanan Olom nóma zirrsapónórr. Ene Oloman büb kolae tonarrpükü tüpan bübzan yarilürr. Wa tóba büb [gyaur klamzan] nökyenóp kolae tonarr amanóm. Inzan tonarre God tüpan bübdü kolae tonarr zaz yónürr akó [kolaean darrem] ekyanórr.

⁴ Ene igósüm, mi blamana gidan dümdüm bóktan poko ki mamoan korala, mi, kolae tonarr koke nidi ok aindakla mibiób nyaben balngomólóm, a Godón Samu nidi ok aindakla mibü nyaben balngomólóm.

⁵ Ene kolpam, kolae tonarr nidi ok aindako tibiób nyaben balngomólóm, i tibiób gyagüpítótók tibiób tüpan büban ubidü arrbündako. A ene kolpam, Godón Samu nidi ok aindako tibiób nyaben balngomólóm, i tibiób gyagüpítótók Godón Samuan ubidü arrbündako.

⁶ Darrü oloma tóba gyagüpítótók büban ubidü nóma angrinda, wa büdül kwatódóma. A darrü oloma tóba gyagüpítótók Godón Samuan ubidü nóma angrinda, wa arról akó paud apadóda.

⁷ Ne oloma tóba gyagüpítótók tüpan büban ubidü nóma angrinda, wa igósidi Godón gódam koke-e. Wa Godón gida koke mamoanda. Anda, wa gaodó kokea Godón gida mamoanóm. We zitulkusdü, wa büdül kwatódóma.

⁸ Tüpan büban ubia nibiób balngomólða, i gaodó kokeako Godón bagürwóman ngitanóm.

⁹ A yadi, tüpan büban ubia yabü koke balngomólða, a Godón Samua yabü balngomólða, igó ne amkoman nómade wagó, Godón Samua yabü büb kugupidü nyabenda. Kerrison Samu babul noakama, wa Kerrison koke-e.

¹⁰ Igó ne amkoman nómade wagó, Kerriso yabü büb kugupidü nyabenda, yabü büb go büdül kwatódómako kolae tonarrabme, a yabü samu go arrólako[†] [dümdüm tonarrabme].

¹¹ Akó igó ne amkoman nómade wagó, God, Yesun nótó irsümülürr büdüldüğab, oya Samua yabü büb kugupidü nyabenda, da God, Kerrison nótó irsümülürr büdüldüğab, sab yabü büb ta irsine büdüldüğab. Wa yabü büb arról nülrre tóba Samudüma, yabü büb kugupidü nótó nyabenda.

¹² Da módóga, zonaretal, mi wata nyaben kwarilo Godón Samuan ubi ngarkwatódó, a igó koke, tüpan büban ubi ngarkwatódó.

¹³ Zitulkus módóga, e ne nómá nyabendakla tüpan büban ubi ngarkwatódó, e sab nurrbarino. A e ne

[†] **8:10** *yabü samu go arrólako*, Grrik bóktanan darrü küp módóga: *Godón Samua arról akyanda*.

yabiób büban kolae tulmil nóma büdüldü irrbünane Godón Samuan tangbamtindügabi, e arról kwarilo.

¹⁴ Ene amkomana, zitülkus Godón Samua nibiób balngomólda, i Godón olmalako.

¹⁵ E Godón olmalakla, zitülkus God yabü ne Samu nökyenóp, igó samu kokea, yabü nótó gum-guman ngibtanda [leba zaget] kolpamzan. A e ene Samu nóma ipüdarre, wa yabü Godón olmalóm ninóp. Akó ene Samudüma mi górrgandakla wagó, "Ba, kürü Ab!"

¹⁶ Godón Samu akó mibü samu, i nizana igó bóktan karrkukus aindamli wagó, mi Godón olmalakla.

¹⁷ Zitülkus mi oya olmalakla, mi sab igósidi oyakagab blaman elklaza yazebrre. Mi sab ene elklaza yazebrre Kerrisokü, mi amkoman ne azid nóma aeng kwarilo wankü, igósüm mi ta oya [wirri kómal zyón] ipüdórre wankü.

Elnga Wirri Kómal Zyón

¹⁸ Ka amkoman gyagüpi tótókdola wagó, mibü azid aeng ini tonarrdó wata karia, ka wirri kómal zyón nóma ngakandóla, wa sab mibüka ne kla okaka simzazile.

¹⁹ God blaman ne elklaza tómbapónorr, oyakamóm nae amandako ibü okaka azazinüm oya olmal nidipko.

²⁰ Zitülkus módóga, ene tómbapórrón elklaza gaodó kokeako tómbapónóm, i ne kla ki tómbapórre. I gaodó kokeako, igó koke igó tibiób ubi ngarkwatódó, a Godón ubi ngarkwatódó. A [gedlóngóm bain] asine

²¹ wagó, ene tüpdü tómbapórrón elklaza sab yuse abürründügabi, enana errkyä ene elklaza amkoman abündako. Olgabi ene tómbapórrón elklaza sab popa we korale Godón olmalab wirri kómal zyóndü.

²² Ki umul igósakla wagó, ngaendógbab kókó errkyä blaman tómbapórrón ne elklazako molwal bangóndako akó azid aengdako wamaka kola ngaen-gógópan azid nóma apadódo, marrna bain minggüpanan.

²³ Akó wata idi koke, a mi ta inzan, Godón Samu nidi ipüdóp ngaen-gógópan gyaur klamzan, mi molwal bangóndakla moboküpdu, mizan Godkamóm nae amandakla mibü dudu dümdüm aliónüm tóbanan olmalzan. Ene tonarrdó, wa sab mibü büb aurdü semóne narrbarin-gum.

²⁴ Zitülkus módóga, mi ene klamóm gedlóngóm baindakla we tonarrdógbab, God mibü nóma zid tinóp. A mi ne darrü klamóm nóma gedlóngóm bairre, mi ne kla kuri nóserre, mi taiwan koke gedlóngóm bairre ene klamóm. Ia darrü olom asine nótó gedlóngóm bainda, wa ne kla asenda? Koke.

²⁵ A mi ne darrü klamóm nóma gedlóngóm bairre, mi asen küsilan ne klamakla, mi ene kla piküpan akyan kwarilo.

²⁶ Ene dadan ngarkwatódó, Godón Samua mibü tangbamtinda, mi arüng-koke nómadakla samuan ngarkwatódó. Zitulkus módóga, mi umul-kókakla mi larógóm tóre ki bako korala, a Godón Samua wató tóreda mibünkü syóngpükü, bóktan opor-babul.

²⁷ God, nótó asenda mibü moboküpdu ne klame, wa tóba Samuan gyagüpítótókbóka umula. Wa umula wagó, Samua tóreda Godón pamkolpamabkü Godón ubi ngarkwatódó.

²⁸ Akó mi umul igósakla wagó, Godón zagetanme morroala sab tame blaman klamdógab ibünkü, [moboküpdu ubi] nibióbe Godkamóm, wa nibiób ngibaunürr tóba angirrún bóktan ngarkwatódó.

²⁹ Zitulkus módóga, God ngaen nibióbóka kuri umul bainürr,[‡] wa ta ngaen amanórr tóba Olmalzan bainüm tóba obzeksyók ngarkwatódó. Ene igósüm, oya Olom sab ngaen olomzan yarile abün zoretalpükü.

³⁰ Akó wa nibiób ngaen amanórr tóba Olmalzan bainüm, wa ibü ta ngibaunürr. Akó wa nibiób ngibaunürr, wa ta ibü dümdüm tonarr pamkolpamóm ninóp.[§] Akó wa nibiób dümdüm tonarr pamkolpamóm ninóp, wa ta ibü ngi wirri kwitüm emele akó sab wirri kómal zyón nókyerre.

Godón Moboküpdu Ubi

³¹ Da mi ia poko bóktórre inikwata? God ne minkü asi nóma yarile, ia darrü pam gaodóma mibüka bóka bamgünüm? Koke!

³² Anda, God tóbanan olom koke lal yarilürr, a wa ma oya ibü tangdó ingrinürr, oya nidi ki emkólórre. Wa ene kla tónggapónórr mibü blamanabkü. Wa mibü tóba Olom tókyenóp, da ia wa sab blaman elklaza mibü popa koke tülrre? Ó, wa sab tülrre.

³³ Ia darrü pam sab asi yarile, nótó bóktóne Godka wagó, oya alearrón pamkolpama darrü kolae tónggapónóp? Koke, zitulkus God ene watóke, ibü nótó azebda dümdüm tonarr pamkolpamzan.

³⁴ Ia darrü pam gaodóma ibü zaz ainüm akó Godka bóktanóm wagó, wa ibü kolae darrem ki nülirre? Koke, zitulkus Kerriso Yesu narrótókórr mibünkü. Akó wirrian kla módóga ene klamdógab: God oya irsümülürr arróldó.

[‡] 8:29 *umul bainürr*, Grrik bóktan oporan darrü küp módóga, *yazebórr*.

[§] 8:30 God pamkolpam dümdüm tonarr pamkolpamóm baında Yesu Kerisokama, ibü amkoman bangundügabi.

Akó errkywa wirri pabodómase Godón tutul tangdó akó Godka tóredase mibünkü.

³⁵ Ia darrü pam gaodóma ó ia darrü kla asine mibü arrgrratóm Kerrison moboküpdu ubidügabi? Koke. Kerrison moboküpdu ubi metat asine mibüka. Ia müp tonarra tótókda ó mibü moboküp müpdümako, ta ia ngibürr kolpama mibü wirri müp alióndako. Ia kua, ta ia mibü mórrkenyórr babulako. Ia mi büdül aroat kwatódómakla, ta ia darrü pama mibü akrranóm kainda gazirr turriki.

³⁶ Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Marü ngianme, ngibürr kolpama kibü akrranóm kaindako dudu ngürrzan;

i kibü igó ngabkandako wagó, ki [sipzanakla], i nibiób bódabónóm kaindako."

³⁷ A blaman ini elklaza nóma tómbapóndako, mi ibü memokan [ut-ut baindakla] oyakama, moboküpdu ubi noane mibükamóm.

³⁸⁻³⁹ Ka ini poko igósidi wialómdóla, zitülkus ka amkoman karrkukusi angundóla wagó, darrü kla gaodó kokea mibü arrgrratóm Godón moboküpdu ubidügabi, Kerriso Yesuka ne klame, mibü Lod. Ia mi nurrbarino, ta ia mi arrólakla. Ia [anerruako], ta ia kolae samuako.* Ia errkywa ne klama tómbapóndako, ta ia sab ne klama tómbapón kwarile. Ia darrü arüngpükü klama, ia kwitudü ne klame, ta ia tüp kugupidü ne klame, ta ia darrü tónggapórrón ne klame.

9

God akó Zu Pamkolpam

¹ Zitülkus ka Kerrisoka dabyórrünla, ka amkoman poko bóktandóla; ka koke tizdóla. Kürü gyagüpitótóka, Godón Samua ne kla balngomólda, ene poko karrkukus ainda.

²⁻³ Ka igó poko apóndóla, kürü wirri gyaur akó blakónkoke azid asinamli kürü moboküpdu kólba zonaretalabkü. I Zu pamkolpamako, kazanla.* Gaodó ne nóma ki yarile, kürü ubi igósa, God kürü ki kómorre akó ki kürrgrat Kerrisokagabi ibü zid bainüm.

⁴ I Isrrael pamkolpamako, Godón tóbanan pamkolpam. God ibü bórreanórr olmalzan. God tóba [wirri kómal zyón] okaka imzazilürr ibüka, i [ngüin-koke bwóbdü] nóma agóltagól kwarilürr. God ibü [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] nülinóp akó tóba gida. I Godón [ótók] kwarilürr

8:36 Wórr Peba 44:22 * **8:38-39** kolae samu, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna singüldü pam. Mórrke-mórrke módóga: *rulers*. * **9:2-3** Pol wirri gyaur yarilürr, zitülkus abün Zu pamkolpama Yesun amkoman angun alzizi amaik kwarilürr. Wa ibü zonaretalbóka ngiblian yarilürr, zitülkus ibü abbobat wata darrpan yarilürr, Eibrra-am.

tóba [Gyabi Müötüdü] zagetóde. God ibü [alkamül-koke bóktan] nülinóp.

⁵ Eibrра-am, Aesak, akó Zeikob ibü abalbobatalako. Akó Kerriso pamakanzan tamórr, wa ibükagabi amtómólórróna. Wa Goda akó wa blaman kla balngomolda. Pamkolpama oya metat ki yagürnüm! [Amen].

⁶ Ka wa igó koke bóktandóla igó, God oya alkamül-koke bóktan alkamülürr, wa ne bóktan ekyanórr Eibrра-amón.[†] Ka ini poko wialóma, zitulkus ngibürr Isrraelón[‡] olmalbobatal amkoman Isrrael pamkolpam kokeako, Godón pamkolpam.

⁷ Akó [Eibrра-amón olmalbobataldógb] ngibürr oya amkoman olmalbobatal kokeako. Ene igó ngarkwatódó, God Eibrра-amka bóktanórr wagó, "Wata sab Aesakón olmalbobatal marü olmalbobatalbóka ngiblianórre."[§]

⁸ Ene bóktanan küp módóga, Eibrра-am ne olmalbobatal nosenóp, ibükagab ngibürr Godón olmal kokeko. Wata ene olmalbobatal, Godón alkamül-koke bóktan ngarkwatódó babótorrón nidipako, God ibü igó ngabkanda wagó, i Eibrра-amón olmalbobatalako.

⁹ Ka ini poko wialóma, zitulkus ene alkamül-koke bóktan módóga: "Ka sab tolkomolo angrirrún ngarkwatódó, akó Serra ugón siman olompükü warile!" Ene olom Aesak yarilürr.

¹⁰ We koke blakóne, a Rrebeka nis olom nis nulngumilürr darrpan abdógab, mibü abbobat Aesak.

¹¹⁻¹² Ini nis olom nisab ngi módögamlı, Isao akó Zeikob. Ibü amtómól akó ibü morroal ó kolae tömbapón küsil namülnürrı, God ugón Rrebekaka bóktanórr wagó, "Naret sab zoretan tangdó yarile." Wa ene poko bóktanórr amtyanóm, wa darrü ilianórr a darrü koke, téba angrirrún bóktan ngarkwatódó. Wa darrü ilianórr ene zitulkusdü, wa oya ngyaunürr, a ma ene zitulkusdü koke, ene oloman tórrmen tulmilanme.

¹³ Wata Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Zeikobka kürü [moboküpü ubi] asi yarilürr, a ka Isao alzizi amaikürrü."

¹⁴ Da mi ia poko bóktorre? Ia God dümdüm-koke tonarr tónggapónda? Koke, amkoman kokean!

[†] 9:6 Ene alkamül-koke bóktan módóga, God Eibrра-amón olmalbobatal bles ki nirre. A abün Zu pamkolpama ma koke ipüdöp God ne alkamül-koke bóktan ekyanórr, zitulkus i Yesun alzizi amaik kwarilürr. [‡] 9:6 Isrrael Zeikobón darrü ngi yarilürr. [§] 9:7 Eibrра-amón ngibürr olmal asi kwarilürr, a Godón téba alkamül-koke bóktan wata Aesakón olmalbobatalabkü yarilürr. ^{9:7} Bwób Zitül 21:12 ^{9:9} Bwób Zitül 18:10, 14 ^{9:13} Malakae 1:2-3

15 Zitülkus módóga, wa Moseska bóktanórr wagó,
"Kürü gyaur sab oyaka yarile, ka noankamóm ubi baindóla
gyaur akyanóm,

akó ka sab kólba morroal tonarr emtyeno oy-
aka, ka noankamóm ubi baindóla morroal tonarr
amtyanóm."

16 Da módóga, God darrü olom koke apadóda ene oloman
ubidügabi akó we zitülkusdü koke, wa arüng bütanında
Godón bagürwóman ngitanóm. A God darrü olom apadóda
tóba gyaurdüğabi.

17 Akó Moses wialómórr Godón Wibalómórrón Bóktandó,
God oyaka ne poko bóktanórr parrao* azazilüm wagó,
"Ka marü igó ngarkwatódó müngrirrü pamkolpam bal-
ngomólóm, kólba arüng okaka amzazilüm marükama
akó igósüm pamkolpama sab kürü ngi ayo kwarile dudu
tüpdü."

18 Da módóga, Godón gyaur ibükama, nibióbkamóm ubi
bainda gyaur akyanóm. Akó wa ibü arrkrru-koke kol-
pamóm byónda, nibióbkamóm ubi bainda.

Godón Ngürsil akó Gyaur

19 Aprrapórr yabükagab darrpana kubó kürüka bóktóne
wagó, "Zitülkus God watóke ngibürr kolpamab moboküp
nótó karrkukus ninóp tóba bóktan arrkrrugum, wa koke ki
bóktóne wagó, i kolae tómbapóndako. Zitülkus módóga,
Godón ubia darrü oloma darrü kla tónggapóne, darrü olom
babula Godón ubidü bóka bamgünüm."

20 A ma nótókla, pam? Ia marü dümdüm asine Godka tae
bamgünüm? Darrü mariti tónggapórrón alongalo klama
ene pam, oya nótó tónggapónórr, koke amtinda wagó, "Ia
ma kürü inzan iade kónzapóna?" 21 Amkoman, mariti
alongalo elklaza nótó tómbapónda, oya dümdüm asine
nis alongalo kla tónggapónóm darrpan marit kubkubi:
darrpan wirri tére ngürrankü akó darrü popa ngürrankü.

22 Godón dümdüm asine tómbapónóm, wa ne klamóm
ubi bainda. Oya ubi yarilürr tóba wirri ngürsil okaka
amzazilüm akó tóba arüng pupainüm. A wa ma wirri zao-
zao pam yarilürr, da ibü büsai koke kolae ninóp, oya wirri
ngürsil nibióbka yarilürr, amarrón nidi kwarilürr kolae
bainüm.

* 9:15 Bazeb Tonarr 33:19 * 9:17 Izipt pamkolpama tibiób king *parraobóka*
ngilianónóp. Moses Isrrael pamkolpam ausüm kain yarilürr Iziptgab, God
parraoan moboküp karrkukus yónürr tóba bóktan arrkrrugum. Olgabi
parraoan ubi koke yarilürr ibü tótókóm, da God larüng tonarr] tómbapónórr.

9:17 Bazeb Tonarr 9:16 9:20 Aesaya 29:16; 45:9

²³ Wa wirri zao-zao pam yarilürr tóba ngaru bapón-koke wirrian kómal zyón pupainüm ibüka, oya gyaur nibióbkama, ngaen wa nibiób semanórr tóba wirri kómal zyón apadóm.

²⁴ Mi ta ene pamkolpamab aodómakla, midi, God nibiób ngibaunürr tóba pamkolpamóm bainüm. Wa pamkolpam ngibaunürr wata Zu pamkolpamdógab koke, a ta ibükagab, Zu-koke nidipko.

²⁵ Wazan bóktanórr prropet Oseyaka akó enezan wialómorróna *Oseyan* pebadó wagó,

“Ngaen kürü pamkolpam koke nidi kwarilürr, ka sab ibü igó ngiblino wagó, ‘kürü pamkolpam’.

Akó ngaen kürü moboküpü ubi pamkolpam koke nidi kwarilürr, ka sab ibü igó ngiblino wagó, ‘kürü moboküpü ubi pamkolpam.’”

²⁶ Akó enezan wialómorróna *Oseyan* pebadó wagó,

“Dadan pokodó ibüka bóktanórr wagó, ‘E kürü pamkolpam kokeakla,’

ola ibü sab ngiblirre wagó, ‘arról Godón olmal.’”

²⁷ A prropet Aesaya górrgan yarilürr Isrrael pamkolpam-abkwata wagó,

“Enana Isrrael pamkolpam ne abün nóma kwarilo, wamaka néresako malu kabedó,

wata sab äudana bamine, Lod nibiób zid nirre.

²⁸ Zitülkus módóga, wa sab ene tüpan pamkolpam kolae tonarrab darrem nüllirre, büsai-büsai akó metatómpükü, wa ne poko bóktanórr tómbapónóm.”

²⁹ Wata wa inzana, Aesayazan ngaen bóktanórr wagó,

“Wirri Arüng Lod ne olmalbobatal koke nóma ki bimgatórr mibükagabi,

mibü ki kolae tirre nis wirri basirrzan Sodom akó Gomorra.”[†]

Isrrael Pamkolpamab Amkoman Bangun-koke

³⁰ Da mi ia poko bóktórre? Ini pamkolpam, Zu-koke nidipko, kokean nidi bütaninónóp [dümdüm tonarr] kolpamóm bainüm Godón ilküpdü, i ma dümdüm tonarr kolpamóm bainóp tibiób amkoman bangundügabi.

³¹ A Isrrael pamkolpama, nidi bütanin kwarilürr dümdüm tonarr kolpamóm bainüm, gida mamoande, i gaodó koke kwarilürr dümdüm tonarr kolpamóm bainüm.

9:25 Oseya 2:23 **9:26** Oseya 1:10 **9:28** Aesaya 10:22-23 [†] **9:29** Sodom akó Gomorra pamkolpam kari kolae pamkolpam koke kwarilürr. God ibü nis basirr nis uri kolae nyónürr. **9:29** Bwób Zitül 19:24-25; Aesaya 1:9

³² Koke iade? Zitülkus módóga, i koke bütaninónóp dümdüm tonarr kolpamóm bainüm tibiób amkoman bangundügabi, a wamaka inzana ibü törrmendógabi. I ene ingülküpdü bodoatnóp, oya ngi módóga, “bodoat ingülküp”.[‡]

³³ Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, “Tübarrkrru, ka Zaeonóm[§] darrü ingülküp* angrindóla, pamkolpama sab ne klamdó bodoatnórre, darrü wirri ingülküp, i sab ne klamdó balókle.

Nadü oloma oya amkoman angunda akó oyaka ngam-bangólda, tóba amkoman banguna sab enanóm-koke baine.”

10

¹ [Zonaretal], kürü moboküpan ubi akó kürü tére Godka Isrrael pamkolpamabkö igósamli, God ibü zid nirre tibiób kolae tonarrdóga.

² Zitülkus módóga, ka igó bóktan karrkukus aindóla ibükwata wagó, ibü amkoman kari ubi ta kokea Godón bagürwóman ngitanóm. A ibü amkoman umul ma babula Godónbóka.

³ I Godón kwatbóka umul koke ipüdóp, pamkolpama [dümdüm tonarr] pamkolpamóm ia bainüm. Akó i tibióban kwat alótóm kain kwarilürr dümdüm tonarr pamkolpamóm bainüm gida mamoande. We ngarkwatódó, i bangón kwarilürr Godón kwat apadóm.

⁴ Pamkolpama myamem koke gyagüpi ogoble dümdüm tonarr pamkolpamóm bainüm Mosesón gida mamoandögabi, zitülkus Kerriso ene kwat kuri murrausürr dümdüm tonarr pamkolpamóm bainüm. We ngarkwatódó, God blaman pamkolpam, Kerrison amkoman nidi angundako, dümdüm tonarr pamkolpamóm byónda.

God Blaman Pamkolpam Zid Bainda, Kerrison Amkoman Nidi Angundako

⁵ Moses enekwata wialómórr, dümdüm tonarr kolpamóm bainüm gida mamoandögabi. Wa wialómórr wagó, “Darrü oloma blaman gida bóktan nótó tómbapónda, wa sab nyaben yarile wata ini elklaza tómbapónde.”

^{‡ 9:32 bodoat ingülküp:} Wirri ingülküp ne asi nómade kwatódó, darrü oloma tóba ki bodote. Pol igó poko apónda wagó, Yesun büdül krrosdó igó yarilürr, wamaka wirri ingülküpa, pamkolpam müp ne klama alión yarilürr, zitülkus i amkoman koke yangunóp wagó, ibü [Mesaya] sab emkórre krrosdó. ^{§ 9:33 Zaeonóm}

podoan ngie. Ene pododó Zerrusalem wirri basirr we kwitüm aelorróna. Da Aesaya ibükwata bóktanda, Zerrusalem akó Isrrael. ^{*} ^{9:33 ingülküp} wa Yesunbóka apónda. ^{9:33} Aesaya 8:14; 28:16 ^{10:5} Lebitikus 18:5

⁶ A ma dümdüm tonarr olomóm bainüm amkoman bangundügabi, enekwata Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Ma mobaka bóktan-gu wagó, 'Darrü oloma sab wata kasile kwitüdü, God negase.' " (Oya küp módóga: darrü oloma sab wata Kerrison sidüde ama tüpdü.)

⁷ "Akó ma ta bóktan-gu wagó, 'Darrü oloma sab wata abine ngaru bapón-koke kugupidü*.' " (Oya küp módóga: darrü oloma sab wata Kerrison kwit ine olgabi, büdül pamkolpam negasko.)†

⁸ A Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Godón bóktan marü minggüpanana, marü taepurrdüma akó marü moboküpüdma."‡ Ene Godón bóktan igósa, ki ne bóktan amgoldakla Kerrison amkoman angunankwata.

⁹ Ene bóktan inzana wagó, ma ne nóma bóktono moba taepurri wagó, "Yesu wa [Lode]," akó moboküpüdma amkoman angun namulo igó, God oya irsümülürr büdüldügab, marü sab zid mine.

¹⁰ Zitulkus módóga, tóba moboküpi nadü oloma Yesun amkoman yangune, da God oya igósidi dümdüm tonarr olomóm ine. Akó tóba taepurri nadü oloma bóktóne igó, Yesu wa Lode, da God oya igósidi zid ine.

¹¹ Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Nadü oloma oya amkoman angunda akó ngambangolda, tóba amkoman banguna sab enanóm-koke baine."

¹² Zitulkus módóga, God blaman darrpan ngarkwatódó ngabkanda, Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipko. Ene Lod Yesu blamanab Lode, akó wa ibü tangbamtinda gaildi, oya nidi atodako tibiób tangbamtinüm.

¹³ Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Blamana Lodón ngi nidi ngiliandako tibiób tangbamtinüm, ibü sab zid nirre."

¹⁴ Aprrapórr darrü pama bóktanda wagó, "I gaodó kokeako Lod Yesun atom tibiób tangbamtinüm, i oya amkoman koke nóma angundako. Akó i gaodó kokeako oya amkoman angunüm, i oyakwata koke nóma barrkrrurr. Akó i gaodó kokeako oyakwata arrkrrum, darrü pam babul nómade ibüka bóktan amgolóm oyakwata.

¹⁵ Akó pam gaodó kokeako bóktan amgolóm oyakwata, God ibü koke nóma zirrnaponóp." A God pam ta zir-

10:6 Duterronomi 30:12 * **10:7** *ngaru bapón-koke kugupi*, Mórrke-mórrke módóga: *abyss*. **10:7** Duterronomi 30:13 † **10:7** Pamkolpama ene nis poko koke ki bóktorre, zitulkus Kerriso kuri tamórr kwitüdügabi mibü zid bainüm akó God oya kuri irsümülürr büdüldügabi. ‡ **10:8** Oya küp módóga: *wa popadana Godón bóktanan [küp apadóm]*, *ma gaodómla enekwata bóktanóm akó gyagüpi amaiküm*. **10:8** Duterronomi 30:14 **10:11** Aesaya 28:16 **10:13** Zo-el 2:32

rnapónóp morroal bóktan amgolóm, Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Kari kómal kokea ibü wapór durukwóm arrkrrudi, morroal bóktan nidi ódóddako!"

16 A wata ngibürr Isrrael pamkolpama [Morroal Bóktan] ipüdóp. Prropet Aesaya gyaurnükü bóktanórr wagó, "Lod, ki ne bóktan büdrrat kwarilnürü, ia nótó kuri amkoman yangune?"

17 Da módóga, pamkolpama Kerrison amkoman angundako, zitülkus i bóktan arrkrrudako oyakwata. Akó pamkolpama bóktan arrkrrudako, zitülkus pama ene bóktan amgoldako Kerrisonkwata.

18 A ka ma we bamtindóla kagó, "Ia ene amkomana, i ene bóktan koke barrkrrurr?" Koke, i ta ene bóktan barrkrrurr! Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,

"Pamkolpama ibü bómgól barrkrrurr dudu ini tüpdü,
akó pamkolpama ibü bóktan opor barrkrrurr
aibwóbdüma ini tüpdü."§

19 Ka akó bamtindóla, "Ia Isrrael pamkolpama bóktanan küp koke ipüdörre?" I ta ipüdörre! Zu-koke nidipko bóktanan [küp apadódako], da Zu pamkolpama i ta bóktanan küp ki ipüdörre. Ngaen-gógópan, Moses wialómórr God ne poko bóktanórr wagó,

"Ka sab darrü kla tónggapono yabü gyagüp kolaea akranóm ibübókamde, Zu-koke nidipko, e nibióbkwata gyagüpi tótókdakla wagó, i bwób-koke pamkolpamako;

akó yabü ka sab ngürsilan ngintinünümo ibükwata,
Zu-koke nidipko, e nibióbkwata gyagüpi tótókdakla wagó, i gonggoako."

20 Da solkwat prropet Aesaya Godón bóktan gum-koke wialómórr ibükwata, Zu-koke nidipko, wagó,

"I sab kürübóka umul bairre, enana i kürü koke amkündako;

ka sab kólba okaka tübino ibüka, kürükwata koke nidi bamtindako."

21 A Isrrael pamkolpamabkwata wa wialómórr, God ne poko bóktanórr ibükwata, wagó,

"Dudu ngürrzan ka kólba tang nis nüdrratnórró kólba minggüpanandó amarrum

10:15 Aesaya 52:7 **10:16** Aesaya 53:1 **§ 10:18** Ini wórrdü [Deibid] pülpülankwata akó blaman ne elklazako pülpüldü ibükwata ato yarilürr, i Godónkwata ia-ia okaka amzazildako wagó, wa wirriana. Da Pol ini poko wialómórr amtyanóm wagó, wimurra blaman bwóbdüzan okaka amzazildako igó, God asine, dadan ngarkwatódó, bwób-bwób pamkolpama Godón bóktan ayonónóp. **10:18** Wórr Peba 19:4 **10:19** Duterronomi 32:21 **10:20** Aesaya 65:1

igó pamkolpam, kürü bóktan koke nidi arrkrru kwar-ilürr akó kürüka nidi bóka bamgün kwarilürr.”

11

Tóba Gyaurdügabi God Ngibürr Isrrael Pamkolpam Koke Alzizi Amanórr

¹ Da módoga, ka bamtindóla kagó, “Ia God tóba pamkolpam alzizi amanórr?” Da ka kubó bóktan yalkomolo kagó, “Koke, amkoman kokean!” Zitülkus módoga, ka wa küób Isrrael pama, Eibrra-amón bobat, Benzaminün zitüldügab.

² God tóba pamkolpam koke alzizi amanórr, ngaen nibiób ilianórr. Ia e umul-kókakla Godón Wialómórrón Bóktana ne poko bóktanda Ilaezankwata? Wa murrkurr bóktan yarilürr Godka Isrrael pamkolpamabkwata.

³ Wa igó bóktanórr wagó, “Lod, marü prropet büdülümpükü kuri ekrrórre akó marü [alta] kuri ilgütörre. Wata arróla kótó kuri bamina, da i kürü amkalóm kaindako.”

⁴ A God bóktan ia yalkomólórr? God oyaka igó bóktan yalkomólórr wagó, “Ka 7,000 pam amorranda lólbankü, obae god Ba-alónkü wakósingül koke nidi nümgünóp oya [ótókóm].”

⁵ Da errkyta ta inzana, aüdana bamine Zu pamkolpam dögab, God nibiób ilianórr tóba [gail tonarrdögab], Kerrison amkoman angun pamkolpamóm bainüm.

⁶ Zitülkus God ibü ilianórr tóba gail tonarrdögab, wa ibü igósidi koke ilianórr tibiób térrmendögab. God ne ibü nóma ki ilianórr tibiób térrmendögab, oya gail tonarr amkoman gail tonarr koke ki yaril.

⁷ Da módoga, Isrrael pamkolpama ene zidbain koke ipüdóp, i ne kla amkün koralórr arüngpükü. Wata ene aüdana God nibiób ilianórr, idi ipüdóp. Barreab moboküp God karrkukus ninóp ibü arrkrrugum.

⁸ Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, “God ibü ut nüminóp samuan ngarkwatódó.

Wa ibü ilküküp murrnausóp, i gaodó koke iade korale asenóm,

akó wa ibü güblang murrnausóp, i gaodó koke iade korale arrkrrum.

Ngaendögab akó errkyta ta inzanako.”

⁹ Akó [Deibid] igó wialómórr Wórr Pebadó wagó,

“Ibü ne alongalo térewóm ki yarile, wamaka wapia apidü barümörre akó dia didü bórrgótörre.

I we klamdo bodoat ki korale akó i [kolaean darrem] ki ipadnórre.

¹⁰ Ibü ilküüp murrbausürrün ki korale, i gaodó koke iade korale asenóm,
akó ibü wirri müp nülinünümke, ibü muórra metat iade barrngürre.”

¹¹ Ka akó igó poko bamtindóla kagó, “Isrrael pamkolpama nóma bodoatnóp, ia i metatómpükü balókórr?” Da ka kubó bóktan igó yalkomolo kagó, “Koke, amkoman kokean!” A tibiób kolae tonarrabme (Kerriso alzizi amaiknóp), zidbaina kuri tamórr ibüka, Zu-koke nidipko, igósüm Isrrael pamkolpam sab gyagüp kolaea ekrróne.

¹² Isrrael pamkolpamab kolae tonarrabme, God ngibürr pamkolpam ini tüpdü mórelwóm nókyenóp samuan ngarkwatódó. Akó i bamrukürrün* nóma koralórr Godón gail tonarrdó, God mórelwóm nókyenóp ibü, Zu-koke nidipko. We ngarkwatódó, gyagüpi amanikam, God sab amkoman wirri mórelwóm ia nülirre, dudu Isrrael pamkolpama Kerrison amkoman nóma angun korale!

Zu-koke Nidipko, Ibü Zidbain

¹³ Errkyadan ka yabüka wialómdóla, Zu-koke nidipakla. Ka [apostolóla], God noan zirrsapónórr ibüka, Zu-koke nidipko. Ka olgabi gyagüpi tótókdóla, God kürü ne zaget kókyanórr kari ta kokea.

¹⁴ Ene igósüm, gyagüp kolaea sab kólba kantrri pamkolpam ekrróne akó olgabi ka sab aüd zid ninünümo.

¹⁵ Zitulkus God ibü alzizi amanórr, wa ini tüpan pamkolpam nóma gómdamal nangunóp. Da módóga, e ia gyagüpi tótókdakla sab ia yarile, God ibü nóma yazebe? Ene wata inzan yarile, wamaka büdül pamkolpama barsindako arróldó!

¹⁶ Ngaen-gógópan plaoa poko ne Godón nóma ekyeno, da dudu plaoa kubkub igóside ta Godóne; nugup simkün ne Godón nóma ekyeno, tiz ta Godónko.[†]

¹⁷ God abün Isrrael pamkolpam alzizi amanórr, wamaka tizan nümgünóp [olib] nugupdügab didiburrdü. Akó yadi, Zu-koke nidipakla, God nibiób yazebórr, e inzanakla, narr olib nugup gubzan, atarrón nidipako ene olib nugupdü didiburrdü, ene amgürrün tizab pabodó. Da errkyá God yabü ta bles ainda, wa Isrrael pamkolpamab abalbobatalzan bles ninóp, wamaka tiza dódórr baindako

^{11:10} Wórr Peba 69:22, 23 * ^{11:12} bamrukürrün wa ibübóka apónda, nibiób [ngarkwat-koke arról] babula, a ma sab [metat bolmyan urdül] nidi ogobe.

[†] ^{11:16} Ini bóktanan küp módóga: Zitulkus God Zu pamkolpamab abalbobatal yazebórr, igóside ibü olmalbobatal ta Godón pamkolpamako.

ene móeganme, nugup simkündügabi ne klama tótókda.
 18 E ikub bagürgu, gyagüpi tótókde e wirrianakla ene amgürrün tizdüğabi. Yabü ubi ikub bagürüm ne nöma yarile, e ngakónam, tiza simkün koke amoanda, a simküna tiz wató amoanda. Dadanzan, God yabü bles ainda ene klamdögabi, e Isrrael pamkolpamdögab ne kla ipüdarre. Inzan kokea, God ibü bles ainda ene klamdögabi, i yabükagab ne kla ipüdóp.

19 Aprrapórr yabükagab darrpana kubó bóktóne wagó, "Ene tiz amgünóp, igósüm ka ki akyarrón namüla ibü pabodó."

20 Ene amkomana. A God ibü ma alzizi amanórr, zitülkus i Kerrison amkoman koke angun koralórr, da wa marü müpadórr, zitülkus ma Kerrison amkoman angundóla. Ma gyagüpi tótókgu wagó, ma morroalanla ibükagabi, a ma gum-gum namulo Godka.

21 Zitülkus módoga, zitülkus God Isrrael pamkolpam amalórr, amkoman tizzan nidi koralórr, wa sab yabü ta koke nödlóngórre.

22 Da módoga, Godón morroal tonarr akó oya gyaur-koke tonarr ngakanke. Wa gyaur-kokea ibüka, nidi balókórr, a wa ma marü morroal tonarre ngakanda, ma ne metat oya morroal tonarrdó nöma ngambangól namulo. Ma koke ne nöma ngambangól namulo, sab marü mütüle.

23 Akó Isrrael pamkolpama ne kak nöma nómtyerre tibiób amkoman-koke bangundü, God akó ibü sab atüne i ngaen ne koralórr, zitülkus wa gaodóma ibü akó atanóm.

24 Ma tizzanla, God ne kla itülürr ene narr olib nugupdügab. God marü wató damyónürr morroal olib nugupdü, didiburrdü ne klame, enana pama ene kla metat koke tónggapóndako. Isrrael pamkolpam simbagólórrón tizzanako ene didiburrdü olib nugupdügab. We ngarkwatódó, Godón wata amkoman popadana akó ibü atanóm ama tibióban olib nugupdü!

Godón Gyaur Blaman Pamkolpamdó, Isrrael Pamkolpamdó Ta Inzan

25 Zonaretal, Zu-koke nidipakla, kürü ubia e umul bainane Godón kwindü anikürrün bóktanankwata,‡ igósüm e koke gyagüpi tótók koralo wagó, e [wirri gyagüpítótók] kolpamakla. Ene kwindü anikürrün bóktan módoga: God dokyanan Isrrael pamkolpamab moboküp karrkukus ninóp tóba bóktan arrkrrugum, a metatómpükü koke, wata kókó

‡ 11:25 kwindü anikürrün bóktan, Mórrke-mórrke módoga: mystery.

blaman Zu-koke nidipko, God nibiób ilianórr, i sab Kerrison amkoman angun pamkolpamóm nóma bairre.

²⁶ Da inzande dudu Isrrael Müót sab zid airrún yarile, Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Pamkolpam [aurdü sab nótó amóne], wa sab Zaeongabi§ tame.

Wa blaman Godkamóm ubi-koke tulmil sab ugón nümtirre Zeikobón olmalbobataldógab.*

²⁷ Akó ini sab kürü [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] yarile ibüka,

ibü kolae tonarr amtyónóm."

²⁸ I Morroal Bóktan Kerrisonkwata alzizi amaikdako, da God ibü inzan bangóna, wamaka i oyaka bóka bamgündako. Wa ibü enezan bangóna yabiób tangbamtinüm, Zu-koke nidipakla. A zitulkus wa ibü ilianórr, oya [moboküpüdü ubij go ibüka asine, ibü abalbobatalabme.

²⁹ Zitulkus módóga, God ne [gyaur kla] aliónda, wa koke salkomóle akó wa pamkolpam nóma ngibaunda tóba pamkolpamóm bainüm, wa tóba gyagüpitótók koke yalünge.

³⁰ Yadi, Zu-koke nidipakla, e ngaen Godón bóktan koke arrkrru kwarilnürü, a ini tonarrdó e Godón gyaur kuri ipüdarre, zitulkus Isrrael pamkolpama Godón bóktan koke arrkrru kwarilürr.

³¹ Ene inzana, i ta Godón bóktan koke arrkrrudako ini tonarrdó, igósidi God sab ibüka ta gyaur iade yarile ini tonarrdó,† tóba gyaurdüğabi yabüka.

³² Da módóga, God blaman pamkolpam, Zu akó Zu-koke nidipako, ibü kuri előke tóba bóktan arrkrrugum, wamaka i tümün müótüdümako, igósüm wa ibüka gyaur yarile.

Godón Agür Wórr

³³ Ó, amkoman, Godón mórrrel tonarr akó wirri umul akó [wirri gyagüpitótók] ngarkwat-kokeako! Darrü olom gaodó kokea umul apadóm, God ne bóktan ingrinürr! Akó darrü olom gaodó kokea oya tórrmen tulmil amzyatóm!

³⁴ Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Lodón gyagüpitótókbóka umul ia nótóke?

Ó, oya ia nótó ikik akrranda?"

³⁵ "Ia Godón darrü kla nótó ekyanórr, God darrem ne kla ki yalkomóle?"

§ **11:26** Zaeon: Ma müsirrga ain bóktan 9:33 ngakanke. * **11:26** Zeikobón olmalbobatal Isrrael pamkolpamako. Polón ngayaben tonarrdó darrü ngi módóga, Zu pamkolpam. **11:27** Aesaya 59:20, 21; 27:9; Zerremaea 31:33, 34

† **11:31** Ini dómdóm bóktan opor *ini tonarrdó* babula ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó. **11:34** Aesaya 40:13 **11:35** Zob 41:11

36 Darrü pam babulana, zitülkus God blaman elklaza wató tómbapónórr, wa blaman elklaza ngabkanda tóba arüngdüğab, akó blaman elklaza wegako oya ngi kwit amngyelóm. Pamkolpama Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre metat-metat! Amen.

12

Godón Ubi Ngarkwatódó Ngyaben

¹ Da módóga, zonaretal, ka yabü arüngi byaldóla Godón gyaurdüğabi, yabiób büb Godón ilinam [urdü amsel larzan]. Yabü büb wata arról inzan kwarile, [kolkal ó tibi-tibi amarrón Godónkü], wata Godón ubi ngarkwatódó. Ene dümdüm kwata oya [ótókóm].

² E ini tüpan pamkolpamab tonarr tikó azebgu, a God ma yabü gyagüpítótók metat küsil ki nyónünüm, igósüm yabü tórrmen tulmil küsilzan ainüm. Da e sab gaodó koralo amzyatóm Godón ubi laróga - Godón bagürwóman ngitanóm, morroal akó [dudu kómal] ne elklazako.

God Amkoman Bangun Pamkolpam Gaodó Ninóp Darrpan-darrpan Zaget Tómbapónóm

³ Zitülkus God tóba lgail tonarr] kürü kókyanórr [apostolóm] bainüm, ka yabü darrpan-darrpan igó pokobyaldóla. Wagó, ma igó gyagüpi tótókgu igó, ma wirrianla we klamdögab, ma amkoman nótókla. A ma wata dümdüm gyagüpi tótók namulo mobakwata, igó ngarkwatódó, marü God ne amkoman bangun ngarkwat mókyanórr.

⁴ Zitülkus módóga, mibü darrpan-darrpanab büb wata darrpan büba, a ene büban abün pokoa asiko akó ene blaman pokoaab tibiób zaget asiko.

⁵ Ene dadan ngarkwatódó, mi darrpan búbakla, enana mi abünakla, zitülkus mi blaman Kerrisoka dabyórrünakla. Akó blamana wata zaget kwarile tibiób darrpan-darrpan tangbamtinüm.

⁶ Akó God mibü blaman gaodó tinóp darrpan-darrpan zaget tómbapónóm tóba gail tonarr ngarkwatódó, wa mibü ne gail tonarr tókyenóp. Wa darrü olom ne gaodó nómá ine [prropetzan bóktanóm], wa ene kla ki tónggapón tóba amkoman bangun ngarkwatódó.

⁷ Akó God darrü olom ne gaodó nómá ine pamkolpam tangbamtinüm, wa ki tangbamtin yarilün. Akó God darrü olom ne gaodó nómá ine Godón bóktan umul bainüm, wa ki umul bain yarilün.

⁸ Akó God darrü olom ne gaodó nómá ine ngibürr amkoman bangun pamkolpam arüng bütanóm, wa ibü

ki arüng bütan yarilün. Akó God darrü olom ne gaodó nómá ine gailüm, wa amkoman moboküpi ki gail yarilün. Akó God darrü olom ne gaodó nómá ine pamkolpam balngomólóm, wa wirri arüngi ki balngomól yarilün. Akó God darrü olom ne gaodó nómá ine gyaur amtyanóm, wa ki tónggapón bagürwómpükü.

Yesun Amkoman Angun Pamkolpama Ia Tulumili Ki Nyabenórre

⁹ Yabü [moboküpdu ubi] ngibürr pamkolpamdo amkoman ki yarilün. Alzizi amaik kolae ne klame, zürük emoa morroal ne klame.

¹⁰ Yabü moboküpdu ubi yabiób darrpan-darrpandó inzan ki yarilün yabü moboküpdu ubizane yabiób zonaretaldó. Yabü wirri ubi ki yarilün yabiób darrpan-darrpan morroal bangónóm yabióbkagab.

¹¹ Yabü zógósa koke ki yazebnórre, a e ma wata wirri arüngi zaget kwarilo Lodónkü yabiób dudu moboküpi.

¹² E wata bagürwóm kwarilo, zitulkus e [gedlóngóm baindakla] God sab ne kla tómbapóne. E wata karrkukus bórrang kwarilo müp tonarrdó. E wata metat tóre kwarilo piküp bain-gu.

¹³ E wata gail kwarilo Godón pamkolpamdo, ibü elklaza babul nómadako. E wata tómbapórrón kwarilo mogob pam yabiób müütüdü arrbünum.

¹⁴ E wata Godón imtinam ibü bles ainüm, yabü nidi wirri müp alióndako. Godón imtinam ibü bles ainüm, a ibü amórróm koke.

¹⁵ Bagürwóm kwarilün usakü, nidi bagürwómdako, yón gyaur kwarilün usakü, nidi yón gyaurdako.

¹⁶ E ne klamóm ubi baindakla yabióbankü, e wata dadanzan ubi bain kwarilo yabiób darrpan-darrpandó. E igó gyagüpi tótókgu igó, e wirrian ngi kolpamakla ngibürrdüğab. A e wata ubi bain kwarilo kari ngi kolpam gómdamal bangunüm.* E igó gyagüpi tótókgu wagó, e [wirri gyagüpitótók] kolpamakla.

¹⁷ Darrü oloma kolae nómá tónggapónda yabüka, e sab darrem kolae tónggapón-gu oyaka. A gyagüpitótók ipüdam ene kla tónggapónóm, dümdüm ne klame blaman pamkolpamab ilküpdu.

¹⁸ Gaodó ne nómada yabükama, e wata paudi nyaben kwarilo blaman pamkolpampükü.

¹⁹ Kürü moboküpdu gómdamal, darrü oloma kolae nómá tónggapónda yabüka, e ugón darrem alkomólgu. A God

* **12:16** Grrik bóktanan darrü küp módóga: *e wata ubi bain kwarilo kari ngi pamakla* *zaget tómbapónóm*.

sab darrem wató ki yalkomól tóba wirri ngürsildügab, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Lod bóktanda wagó, 'Ene kolae bain dümdüm wata kürüne; ka sab darrem yalkomolo.' "

²⁰ Darrem alkomólgu, a e ma ini kla tónggapónam Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,

"Marü gódam-koke nótóke, wa ne alom nómada, ma oya alo ekya;

wa ne naem nómada, nae ekya anónóm.

Zitülkus módóga, ma ne ene kla noma tómbapón namulo, wa büód ipüde."[†]

²¹ Kolaea yabü [ut-ut koke ki ninünüm], a e wata kolae ut-ut yónane morroal tórrmene.

13

Mi Ini Tüpan Singüldü Pamab Tangdó Koralo

¹ Blaman pamkolpam wata ibü tangdó ki korale, ibü bwóban wirri ngi pam nidipko. Zitülkus módóga, God ibü wató arüng nókyenóp ngibürr pamkolpam balngomólóm. Akó ene wirri ngi pam errkya nidi balngomóldako, God ibü wató irrbünürr.

² Da módóga, wirri ngi pamdó nótó bóka bamgünda, wa ibüka bóka bamgünda God nibiób irrbünürr. Akó inzan nidi bóka bamgündako, i tibióbka Godón zaz bain ódóddako.

³ Morroal nidi tómbapóndako, ibüka darrü gum babula singüldü pamdó. A kolae nidi tómbapóndako, ibüka gum asine singüldü pamdó. Ia marü ubia marüka gum babul yarile singüldü pamdó? Da ma wata morroal tómbapón namulo. Olgabi i sab marü magürnórre.

⁴ Zitülkus módóga, God ibü ini zaget wató nülinóp marü ngyaben morroal ainüm. A ma ne kolae noma tómbapolo, ma gum namulo, zitülkus ibü dümdüm akó arüng asinamli marü [kolaean darrem] akyanóm. God ibü ini zaget nülinóp akó i kolaean darrem akyandako ibü, kolae nidi tómbapóndako. I enezan tómbapóndako, i Godón wirri ngürsil pupo aindako.

⁵ Da módóga, e wirri ngi pamab tangdó kwarilo. Ene wata igósidi koke, Godón ngürsilanme, a akó igósidi, zitülkus auma büb kugupidü e umulakla wagó, ene dümdüma ene kla tónggapónóm.

12:19 Duterronomi 32:35 [†] **12:20** *wa büód ipüde*, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *ma urpükü ur birró oya singüldü irrbuno*. **12:20** Ikik Bókrran Bóktan 25:21-22

⁶ Ene dadan zitülkusdü, e taks mani alióndakla, zitülkus wirri ngi pama metat arüngi zagetódako yabünkü, God ibü ne zaget nülinóp.

⁷ Ibü blaman nülinam, e ibü ne kla ki nülinane ene zagetankü, i ne zaget tómbapóndako yabünkü. Taks mani kolpama ne kla arrbündako darrpan-darrpana, nülinam ibü, e nibiób ki nülinane. Elklazab taks mani nülinam ibü, e nibiób ki nülinane. E ibü wata [morroal bangón] koralo, e nibiób morroal ki nangónane. Ibü wirri ngi nómelam, e wirri ngi nibiób ki nómelórre.

Mibü [Moboküpdu Ubi] Mibiób Darrpan-darrpandó Ki Kwarilün akó Mi Tómbapón Ki Kwarila Dümdüm Ne Klamko

⁸ E darrü kla noma ipüdane, e büsai yalkomólane, igósüm yabü dedi babul kwarile. Wata darrpan dedi asi ki yarilün: yabü moboküpdu ubi darrpan-darrpandó. Zitülkus módóga, nadü oloman moboküpdu ubi ngibürr pamkolpamdóma, wa Godón dudu gida mamoanda.

⁹ Ngibürr Godón gida bóktan poko módágako: Ma kol ó pam gómolgu; ma darrü olom büdülämpükü amkalgu; ma gómolgu; marü ubi darrü oloman elklazadó babul ki yarilün. Akó ngibürr gida bóktan poko asiko. Blaman ini gida bóktan poko ini darrpan gida bóktan pokoa kumarümda wagó, "Marü moboküpdu ubi moba minggüpanandó ne olome*" inzan ki yarilün, marü moboküpdu ubi mobakazane." ¹⁰ Marü moboküpdu ubi asi nómade marü minggüpanandó ne olome, ma oyaka kolae koke tónggapono. We ngarkwatódó, moboküpdu ubi nadü olomane ngibürr pamkolpamdó, wa Godón dudu gida mamoanda.

¹¹ Ene kla tónggapónam, zitülkus e umulakla mi nadü tonarrdó ngyabendakla. E umulakla wagó, ene abüs küp kuri semrróne e wata tübarsino utüdügab samuan ngarkwatódó akó umul-umul kwarilo e ia ngyabendakla. Zitülkus módóga, ene tonarr minggüpanana Yesu mibü sab noma zid tirre ini tüpan kolaedógabi. Mi Yesun amkoman angun pamkolpamóm noma bainóp, ene zidbain tonarr ugón minggüpanan koke yarilürr.

¹² Irrüba blakón bwóbdü tótókdase, akó wa, ngürr ma mamka. Da mi piküp baindakla mi ne kolae tómbapóndakla tümün kwatódó, ama dümdüm elklaza tómbapónóm bairre. Mi zangórre [satanipükü] gazirrüm, wamaka Rrom gazirr pama tóba gazirr elklaza püti bainda gazirrüm.

* **13:9** minggüpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amorrandóla. **13:9** Bazeb Tonarr 20:13-15, 17; Duterronomi 5:17-19, 21; Lebitikus 19:18

¹³ Zitülkus mi pamkolpamakla, ngürr zyóndü nidi ngyabendakla, mibü tórrmen tulmil wata dümdüm kwarile. Mi koke kwób bazen kwarilo ngyepam anónóm akó mi koke gorrgorr bain kwarilo. Mi ngibürr kolpampükü koke ut kwarilo, mibü kol ó morwal koke nidipako, akó büódan tulmil koke tómbapón kwarilo mibiób bübi. Mi koke ongyal kwarilo akó gyagüp kolaea mibü koke akrran kwarile.

¹⁴ A e wata yabiób bübdü Lod Yesu Kerrison mórrkenyórrzan batenane. Akó gyagüpi tótókgu kwat alótóm ene elklaza tómbapónóm yabü tüpan bübab ubi ne klamdómako.

14

Mi Mibiób Darrpan-darrpan Koke Ki Zaz Bain Korala

¹ E wata ibü azeb kwarilo, gyagüpi nidi tótókdako wagó, God ibü koke ok bainda atang-atang elklaza tómbapónóm. E usakü darrem-darrem bóka bamgün-gu.

² Darrü amkoman bangun paman gyagüpitótók igósa, wa taia blaman kla alom. A darrü paman gyagüpitótók igósa, God oya koke ok ainda alóng kla alónggum, da wa wata didiburr alo kla aloda.

³ Blaman alo kla nótó aloda, wa ene pam inzan koke ngakan yarile wagó, wa wata karia, alóng kla koke nótó alóngda. Akó alóng kla koke nótó alóngda, wa ene pam koke zaz ine, blaman alo kla nótó aloda, zitülkus God oya kuri ipüde.

⁴ Marü dümdüm babula darrü paman zaget pam zaz ainüm! Tóbanan wirri pama oya sab zaz ine wagó, wa morroal zaget pama ó koke. Alóng kla nótó alóngda, Lod oya sab zaz ine wagó, wa morroal zaget pam yarilürr, enana wa alóng kla alóngda, zitülkus Lod gaodóma oya tangamtinüm morroal zaget tómbapónóm tóbankü.

⁵ Darrü pama gyagüpi tótókda wagó, darrü ngürr wirriana ngibürr ngürrdügabi Godón [ótókóm]. Darrü pama gyagüpi tótókda wagó, blaman ngürr wata dapelako Godón ótókóm. Darrpan-darrpana wata amkoman karrkukusi yangune tóba gyagüpitótókdógbabi, dümdüm laróga oyaka.

⁶ Gyagüpi nótó tótókda igó, darrü ngürr wirriana ngibürr ngürrdügabi Godón ótókóm, wa ene ngürrdü oya ótókda Lodón ngi kwit ainüm. Alóng kla nótó alóngda, wa alóngda Lodón ngi kwit ainüm, zitülkus wa Godón eso akyanda. Akó alóng kla koke nótó alóngda, wa koke alóngda Lodón ngi kwit ainüm akó wa Godón eso akyanda wa ne alo kla aloda.

⁷ Zitülkus módóga, mibü aodó darrü olom babula wata tóbanankü nótó ngyabenda akó darrü olom babula wata tóbanankü nótó narrótókda.

⁸ Mi nóma ngyabendakla, mi Lodónkü ngyabendakla. Akó mi nóma narrbarindakla, mi Lodónkü narrbarindakla. Da módóga, mi nóma ngyabendakla ó mi nóma narrbarindakla, mi Lodónakla.

⁹ Kerriso ene zitülkusdü narrótókorr akó türsümülürr arróldó ibü Lodóm bainüm, büdül nidipako akó arról nidipako.

¹⁰ Da mató, alóng kla koke nótó alóngdóla, ia ma moba zonaret larógóm zaz aindóla? Akó mató, blaman alo kla nótó alodóla, ia ma moba zonaret larógóm ngakandóla wagó, wa wata karia? Ma inzan tónggapón-gu, zitülkus mi blamana sab Godón obzek kwata bórongo, igósüm wa sab mibü zaz tirre.

¹¹ Zitülkus módóga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

"Lod bóktanda wagó, 'Amkomana, ka arrólóla.

Akó enezan ta amkomana, kürü obzek kwata sab blaman pamkolpama wakósingül nümgürre,
akó blamana sab igó bóktórre wagó, ka Godla.' "

¹² Da módóga, mi sab blamana mibióbkwata pupo bain kwarilo Godka, mi ne elklaza tómbapón kwarilnürrü.

Mi Darrü Kla Koke Ki Tónggapón Kwarila, Mibü Zonaret Sab Ne Klama Kolae Tonarrdó Idüde

¹³ Da módóga, mi mibiób darrpan-darrpan myamem koke zaz bain koralo. A e gyagüpítótók ipüdam darrü kla tónggapón-gum, yabü zonaret ne klama kolae kwat emtyene ó kolae tonarrdó idüde.*

¹⁴ Zitülkus ka Lod Yesuka dabyórrünla, ka amkoman kar-kukusi angundóla wagó, darrü alo kla babula tómanpükü Godón ilküpü. A nadü oloma gyagüpi tótókda wagó, darrü alo kla tómanpüküma, da módóga, ene kla ta tómanpüküma oyaka.

¹⁵ Marü zonaret müpdü ne nómade ene alo klamanme, ma ne kla alodóla, marü tórrmen tulmil myamem kokeako [moboküpü ubij] ngarkwatódó. Ma alo kla nóma alodóla akó olgabi wa ta ene kla aloda, enana ene alo kla tómanpüküma oyankü, ma oya kolae aindóla samuan ngarkwatódó. Ma ene kla tónggapón-gu, zitülkus Kerriso ta oyankü narrótókorr.

¹⁶ Ma darrü kla nóma tónggapón-dóla, ma ne klambóka gyagüpi tótókdóla wa taia, a ngibürr pamkolpama kolae

14:10 2 Korint 5:10 **14:11** Aesaya 45:23 * **14:13** Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: *bodoat* kla ó di *angrin-gu*.

poko bóktandako enekwata, da ene morroal kokea. Da ma ene kla tónggapón-gu.

¹⁷ Zitülkus módóga, alo ó anón gida-a mibü koke tangbamtindamli Godón Kingzan Balngomoldó ngyabenóm. A God mibü ngyaben noma balngomolda, mi [dümdüm tonarr], moboküpdu paud, akó bagürwómpükü ngyaben kwarilo Godón Samuan tangbamtindügabi.

¹⁸ Nadü oloma inzan zagetóda Kerrisonkü, wa Godón bagürwóman ngitanda akó pamkolpama oyakwata bóktandako wagó, wa morroal pama.

¹⁹ Da módóga, mi wirri arüng ipadnórre ene kla tómbapónóm, paud ne térrmen tulmila ódóddako akó wirri arüng ipadnórre mibiób darrpan-darrpanab amkoman bangun dódórr ainüm.

²⁰ E algatgu God ne zaget tónggapónda darrü amkoman bangun paman ngyabendó, zitülkus yabü ubia darrü kla alóngóm, wa ne klamankwata gyagüpi tótókda wagó, ene kla tómanpüküma. Blaman alo kla [kolkalako] Godón ilküpdu. A ene kle-klea pama atang-atang alo kla noma aloda ama olgabi darrü pama oyakagab tikó ipüde, enana wa gyagüpi tótókda wagó, wa ene alo kla koke ki elo-e.

²¹ Ene morroala, alóng kla alónggum ó waen anón-gum ó darrü kla tónggapón-gum, ene klama ne marü zonaret kolae tonarrdó noma idüde.

²² Ma nadü klamóm gyagüpi tótókdola ini elklazabkwata, ene wata matóka akó God. Bagürwóm watóke, tóba koke nótó zaz bainda ene klamanme, wa ne klamankwata gyagüpi tótókda wagó, wa taia.

²³ Nadü pama ninis gyagüpi tótókda, oya kuri zaz yónürr wa ne noma aloda, zitülkus wa aloda enana wa umul-kóka igó, ene taia ene kla alom. Akó darrü oloma darrü kla noma tónggapónda, enana wa umul-kóka igó, ene taia ene kla tónggapónóm, wa kolae tonarr kuri tónggapóné.

15

Mi Ngibürr Amkoman Bangun Pamkolpam Bagürwóman Ngibtan Kwarilo, A Mibiób Koke

¹ Mi zürük nidipakla samuan ngarkwatódó,* wata ibü tangbamtin kwarilo ibü müp[†] amarrum, zürük koke nidi-pako samuan ngarkwatódó. Mi mibiób bagürwóman koke ngibtan kwarilo.

* **15:1** zürük nidipakla samuan ngarkwatódó, ene bóktanan küp módóga: gyagüpi nidi tótókdakla mibü zitülkus babula atang-atang gida bóktan poko mamoanóm. Ma sapta 14 ngakanke. † **15:1** müpko: Ibü müp módágako, ene ngibürr gida bóktan poko mamoande.

² Mi mibiób minggüpanan ne olome bagürwóman ngitan kwarilo, oya morroalóm, oya amkoman bangun dódórr ainüm.

³ Zitülkus módóga, Kerriso tóba koke bagürwóman ngibtan yarilürr. A Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Pamkolpama marü, God, nóma kle-kle ayal korálórr, i kürü ta kle-kle ayal korálórr."‡

⁴ Ka yabüka wialómdóla enekwata, ne poko wialómórróna Godón Wibalómórrón Bóktandó, zitülkus ngaen blaman ne wibalómórrón poko, wibalómórrón kwarilürr mibü umul bainüm. Godón Wibalómórrón Bóktana mibü tangbamtinda karrkukus bórrangóm müp tonarrdó akó wa mibü arüng bütanda, igósüm mi metat Godka [gedlóngóm bairre] mibü aliónüm wa ne [alkamül-koke bóktan] tókyenóp.

⁵ God mibü ene wató tangbamtinda karrkukus bórrangóm akó mibü arüng bütanda. Ka tóredóla, wa yabü gaodó ki ninünüm darrpan gyagüpítótóke nyabenóm, Kerriso Yesun nyaben ngarkwatódó.

⁶ Ene igósüm, e darrpan moboküpi akó darrpan uliti Godón ngi wirri kwitüm emngyerre, mibü [Lod] Yesu Kerriso, oya God ó Ab nótóke.

Zu-koke Nidipko, I Ta Godón Agürdako

⁷ Da módóga, e wata blaman azeb kwarilo yabü aodó nidipko, Kerrisozan yabü yazebórr. Ene igósüm, pamkolpama sab Godón ngi wirri kwitüm emngyerre.

⁸ Zitülkus módóga, ka yabü byaldóla, Kerriso Zu pamkolpamab§ zaget pamzan tamórr ibü amtyanóm, God blaman kla tómbapónda wa ne poko bóktanórr tómbapónóm. Akó wa enezan tamórr küppükü ainüm, God ne alkamül-koke bóktan nülinóp ibü abalbobatal.

⁹ Akó ene igósüm, Zu-koke nidipko Godón ngi wirri kwitüm emngyerre oya gyaurdügabi, Deibid enezan wialómórr tóba Wórr Pebadó ene [Kerrisonkwata] wagó, "We zitülkusdü, ka marü magüro ibü aodó, Zu-koke nidipko.

Ka wórr ato-o marü agürüm."

¹⁰ Akó Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda, Moses ngaen ne poko bóktanórr wagó,

"E bagürwóm kwarilünke, Zu-koke nidipakla, Godón pamkolpampükü."

‡ **15:3** [Deibid] ini poko ngaen wialómórr, a Pol ini poko aini wialómórr Kerrisonkwata. **15:3** Wórr Peba 69:9 § **15:8** Zu pamkolpam, Grrik bóktane inzan angrirrüna: *nibiób Igabi sopae singgalgórrónakoj*. **15:9** 2 Samuel 22:50; Wórr Peba 18:49 **15:10** Duterronomi 32:43

11 Akó Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,
 "Lodón yagürlamke, e blaman Zu-koke nidipakla,
 akó wórr angyalólamke oya agürüm, e blaman bwób-
 bwób pamkolpam nidipakla."

12 Da akó Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda,
 Aesaya ngaen ne poko bóktanórr wagó,
 "Zesi, Deibidün ab, oya bobata sab tame,
 wa sab blaman bwób-bwób pamkolpam balngomólóm
 tame;
 Zu-koke nidipko, i sab oyaka gedlóngóm bairre tibiób zid
 bainüm."

13 God mibü zitülkus akyanda gedlóngóm bainüm. Ka
 tóredóla, wa yabü wirri bagürwóm akó moboküpdu paud
 nókyerre, ezan oyaka ngambangóldakla. Ene igósüm,
 Godón Samua yabü sab arüng nókyerre metat gedlóngóm
 bainüm.

*Pol Wialómórr Tóba Zagetankwata Ibünkü, Zu-koke
 Nidipko*

14 Kürü [zonaretal], ka amkoman karrkukusi angundóla,
 e morroal tonarre gwarrarrónakla, e karibóka umul-
 kókakla, akó e gaodómakla yabiób darrpan-darrpan
 dümdüm bütanóm.

15 Ka yabüka gum-koke kuri wialómórró ngibürr ene
 elklazabkwata yabü ki ngambangól, ene [gail tonarranme],
 God kürü ne kla kókyanórr.

16 Wa kürü gail tonarr kókyanórr zaget tónggapónóm
 Kerriso Yesunkü ibü aodó, Zu-koke nidipko. Ka [prristzan]
 zagetdóla, Godón Morroal Bóktan Kerrisonkwata amgolde,
 igósüm Godón Samua Zu-koke nidipko, ibü sab [kolkal
 nirre akó tibi-tibi amóne Godónkü]. Inzan kwata i [gyaur
 klamómzan] bairre, God ne kla yazebe bagürwómpükü.

17 We ngarkwatódó, kürü zitülkus asine ikub bagürüm
 kólba zagetankwata Godka, zitülkus ka Kerriso Yesuka
 dabyórrünla.

18 Ka ngibürr pamab zagetankwata koke bóktono.
 Ka wata ene zagetankwata bóktono, Kerriso ne
 kla tómbapónórr kürükama, Zu-koke nidipko ibü
 balngomólóm Godón bóktan arrkrrum kürü bóktan akó
 tórrmendógabi.

19 Ene arüngpükü tórrmen módágako, [wirri tulmil]
 Godón arüng pupainüm akó [asen-koke tórrmen]. Godón
 Samua kürü arüng kókyanórr ene elklaza tómbapónóm.

Olgabi ka kólba zaget kuri elakórró, Morroal Bóktan Kerrisonkwata amgolde, Zerrusalem wirri basirrdügabi kókó Ilirrikum bwób amrran.

²⁰ Ka metat arüngi bütanin namülnürrü Morroal Bóktan amgolóm ene bwóbdü pamkolpama koke ne arrkruóp Kerrisonbóka. Da ene igósüm, ka koke zaget namülnürrü ene bwóbdü, darrü pama zaget ne bókyanórr, wamaka darrü pama müót aelda ene talkum kwitüdü, darrü pama ne kla alangórr.

²¹ A kürü ubi yarilürr ene bwóbdü tótókóm pamkolpama Kerrisonkwata arrkrrum küsil nidi kwarilürr, Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,
“Koke nibióbka adrratórr, i sab oya eserre,
akó koke nidi barrkrrurr, i sab bóktanan [küp ipüdörre].”

Polón Bókam Bagósórrón Bóktan Rrom Wirri Basirrdü Tótókóm

²² Zitulkus ka zaget namülnürrü, pamkolpama ne bwóbdü arrkrrum küsil nidi kwarilürr, barre tonarr ene klama kürü arrmat yarilürr yabüka tótókgum.

²³ A errkyá ka kólba zaget kuri elakóna ini bwóbdüma, akó abün pailüm kókó errkyá kürü wirri ubi yarilürr yabüka tótókóm.

²⁴ We zitulkusdü, ka gedlóngóm baindóla yabüka tótókóm, ka sab nóma wamo darrü kanrridü, ngi Spein.* Ka gedlóngóm baindóla yabü basenóm, ka sab Rrom wirri basirrdüma nóma agóltagól namulo akó yabüka ngibürr tonarr amanóm barngiwómpükü. Ene kakóm, ka gedlóngóm baindóla, e kürü tangkamtinane ngibürr elklaza-e kólba agóltagólóm Spein kanrridü.

²⁵ A ngaensingül ka ma Zerrusalem igósüm tótókóm kaindóla Godón pamkolpam ola tangbamtinüm.

²⁶ Zitulkus módoga, Yesun amkoman angun pamkolpama Masedonia akó Akaya prrobinsdü bagürwóm koralórr ngibürr mani dakainüm elklaza-koke pamkolpamabkü, Godón pamkolpamab aodó nidipko Zerrusalemóm.

²⁷ I bagürwóm koralórr ene kla tónggapónóm, akó anda, i ki tónggapórre, wamaka ibü dedi asine ene Zu pamkolpamdó Zerrusalemóm. Zitulkus Morroal Bóktana ibüka tamórr Zu pamkolpamdógbabi, God ibü bles ainda samuan ngarkwatódó, Zu-koke nidipko. We zitulkusdü, ibü dedi asine Zu pamkolpamdó, ibü tangbamtinüm mani alióndi.

²⁸ Da ka ene kla tónggapono akó blaman ene dakairrún mani ibü tangdó ingrino. Ene kakóm, ka Zerrusalemgabi bupudo ama Spein kanrridü akó yabü basenóm kwat-kwat.

²⁹ Ka umulóla wagó, ka sab nómá tamo yabüka, Kerriso ugón sab mibü dudu bles tirre.[†]

³⁰ Zonaretal, ka yabü arüngi byaldóla kankü tére bakom Godka amkoman moboküpi kürünkü. Ini kla tónggapónam mibü Lod Yesu Kerrisonme akó yabü [moboküpü ubianme] kürüka, Godón Samua ne moboküpü ubi nókyenóp yabü.

³¹ Tére bakolam wagó, God sab kürü aurdü kümäike Zu pamkolpamđogabi Zudia prrobinsdü, Yesun bóktan nidi alzizi amaikdako. Akó tére bakolam wagó, Godón pamkolpama Zerrusalemóm sab ene mani, ka ne kla imarruo ibüka, bagürwómpükü ki ipódnóm.

³² Tére bakolam, igósüm ka sab yabüka tamo bagürwómpükü, Godón ubi ne nómá yarile, akó ka sab küsil arüng ipudo, ka yabüka nómá nyabeno bagürwómpükü.

³³ Ka téredóla, God, moboküpü paud nótó gailda, yabü blamandó ki yarilün. Amen.

16

Dómdóm Alakón Bóktan

Polón Morroal Yawal Bóktan Pamkolpamđó

¹ Kürü ubia e umul koralo mibü morroal bólbtóbóka ngi Pibi.* Wa darrü sos tangbamtin kolo Senkrria wirri basirrdü.

² E oya upadnane Lodón ngidü, Godón pamkolpamazan ki upudórre. Akó oya tangzwamtilamke oya babul ne klamko, zitulkus wa abün pamkolpam tangnamtinóp, akó kürü ta inzan.

³ Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke Prrisila akó Akwila[†], kankü zagetódako Kerriso Yesunkü.

⁴ Darrpan ngürr i kürü zid kyörri, enana i umul namülnürri pamkolpama ibü aprrapórr ki nómkerre büdülämpükü. Ka ibü eso akyandóla. Wata kólbean koke, a blaman sos pamkolpama, Zu-koke nidipko, ta inzan.

⁵ Kürü morroal yawal bóktan ta nókyenamke ene sos pamkolpam ibü müótüdü nidi kwób bazendako.

[†] **15:29** Grrik bóktanan darrü kùp módoga: *Kerriso ugón sab yabü dudu bles nirre kürükama.*

* **16:1** *Pibi* aprrapórr ini peba mórrag sidódürr Polkagabi ama amkoman bangun pamkolpamđo Rrom wirri basirrdü. [†] **16:3** *Akwila* akó Prrisila müórkwógi namülnürri (Apostolab Tórrmen 18:2).

Kürü morroal yawal bóktan kürü moboküpüdü gódam Epenetusón ekyenamke, ngaen-gógópan olom nótó yarilürr Kerrison amkoman angunüm Eisia[‡] prrobinsdü.

⁶ Kürü morroal yawal bóktan Merrin okyenamke, wirri arüngi nótó zaget warilürr yabünkü.

⁷ Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke, Andrronikus akó Zunia,[§] Zu pam nisamli kazanla. I tümün müötüdü namülnürri kankü. Ibü ngi wirria apostolab* aodó akó i ngaen-gógópan Yesun mamoan pam nisüm bairri, ka ma solkwat.

⁸ Kürü morroal yawal bóktan Ampliatusün ekyenamke, kürü moboküpüdü gódam nótóke, zitulkus ki nizan Lodónamli.

⁹ Kürü morroal yawal bóktan Urrbanusün ekyenamke, kinkü nótó zagetóda Kerrisonkü, akó kürü moboküpüdü gódam Stakisün.

¹⁰ Kürü morroal yawal bóktan Apelesón ekyenamke, tóba Kerrison amkoman angundügab koke nótó aupürr müp tonarrdó. Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke Aristobulusün müót kolpamdo.

¹¹ Kürü morroal yawal bóktan Errodionün ekyenamke, Zu pam nótóke, kazanla. Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke Narrsisusün müót kolpam, Lodón amkoman nidi angundako.

¹² Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke ini kol nis Trripaena akó Trriposa, arüngi nidi zagetódamli mibü Lodónkü. Kürü morroal yawal bóktan kürü moboküpüdü gódam Perrsisün okyenamke, wirri arüngi nótó zagetódo mibü Lodónkü.

¹³ Kürü morroal yawal bóktan Rrupusün[†] ekyenamke, morroal Lodón mamoan pam nótóke, akó ta oya aip. Wa kürü tóbanan olomzan ngakan warilürr.

¹⁴ Kürü morroal yawal bóktan ibü nókyenamke, Asinkritus, Pligon, Órrmis, Patrrobás, Errmas, akó blaman zonaretal usakü nidi kwób bazendako Godón [ótókóm].

¹⁵ Kürü morroal yawal bóktan ibü nókyenamke, Pilologus akó Zulia, Nerreus akó tóba óp bólbtó, akó Olimpas, akó blaman Godón pamkolpam usakü nidi kwób bazendako Godón ótókóm.

[‡] **16:5** Polón tonarrdó, *Eisia* darrü prrobins yarilürr, Rrom kinga ne bwób alngomól yarilürr. Errkya ene poko Tórrki kantrridü pokoa, *Eisia* Maenor kugupidü. [§] **16:7** *Zunia* aprrapórr Andrronikusün kol warilürr. * **16:7** *apostol*: Ini pokodó, Pol ibübóka koke apónda, ene 12 [apostol]. A wa ma ibü blamanbóka apónda, nibiób zirrnápónóp [Morroal Bóktan] büdratám.

[†] **16:13** *Rrupus* aprrapórr Saemonón siman olom yarilürr. Saemon Saerrin wirri basirr olom yarilürr. (Mak 15:21)

¹⁶ Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke yabiób darrpan-darrpandó akó morroal moboküpi baprükamke. Blaman Kerrison sos pamkolpama morroal yawal bóktan zirrbapondako yabüka.

Dómdóm Ikit Bókrran Bóktan

¹⁷ Zonaretal, ka yabü arüngi byaldóla, umul-umul kwarilün ibükagabi, kle-kle poko nidi umul baindako. Olgabi pamkolpama tibiób bürrgratódako kopo-kopodó. Akó i yabü kolae kwat amtyandako tibiób umulbain bóktane. Ene umulbain bóktana bóka bamgunda, e ngaen ne umulbain bóktan ipüdarre. Ibü kórzyelamke.

¹⁸ Zitülkus módóga, inzan pamkolpama mibü Lod Kerrisonkü koke zagetódako, a i wata igósüm zagetódako, tibiób büban ubi mamoonóm. I mis ikikdako akó i pamkolpam bagürdako obae moboküpi. Inzan kwata, i ibü gyagüpítótók ilklió bülióndako, koke nidi amzyatódako wagó, ene pama ibü ilklió bülióndako.

¹⁹ Blaman pamkolpam umulako e Lodón bóktan arrkrudakla, da ka igosidi bagürwómpükümla yabüka. A kürü ubia e [wirri gyagüpítótókpükü] koralo morroal kla tónggapónóm, akó e kórzyón koralo kolaean kla tónggapón-gum.

²⁰ Da ilklió bülión pam kórzyón koralónke. Da kari pokoa God sab satani yabü wapór odó zaze amgüne. Inzan kwata God yabü sab paud nókyerre.

Ki tóredakla, mibü Lod Yesun [gail tonarr] yenkü asi ki yarilün.

²¹ Timoti, kankü nótó zagetóda, tóba morroal yawal bóktan zirrapónda yabüka, akó Lusius, Zason, akó Sosipaterr, Zu pam nidipko kazanla, i ta tibiób morroal yawal bóktan zirrbapondako.

²² Kótó, Terrtius, ini peba nótó wialómdóla Polón ngidü,[‡] ka kólba morroal yawal bóktan zirrapondóla yabüka, Lodka dabyórrün nidipko kazanla.

²³ Gayus tóba morroal yawal bóktan zirrapónda yabüka. Kürü wató küngrinürr tóba müötüdü. Wa ta blaman sos pamkolpam ok bainda tóba müötüdü kwób bazenóm Godón ótokóm. Errastus, Korrint wirri basirran mani nótó ngabkanda, akó mibü zonaret Kwarrtus, i ta tibiób morroal yawal bóktan zirrapondamli yabüka.[§]

[‡] **16:22** Pol ini peba mórrag tüób koke wialómórr. Wa tóba bóktan darrü pam ekyanórr wialómóm. [§] **16:23** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, atang opor 24 asine wagó, "Ki tóredakla, Lod Yesu Kerrison gail tonarr yabü blamandó asi ki yarilün. Amen." **16:23** Apostolab Tórrmen 19:29; 1 Korint 1:14; 2 Timoti 4:20

Dómdóm Tóre Godón Agürüm

²⁵ Mi Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre! Wa gaodóma yabü arüng akyanóm samuan ngarkwatódó, [Morroal Bóktan] ngarkwatódó ka ne Bóktan amgoldóla Yesu Kerrisonkwata. Ini Morroal Bóktan ene kwindü anikürrün bóktana, anikürrün ne poko yarilürr ngaen bwób zitüldügabi, a errkya ma pulkaka airrüna.

²⁶ [Ngarkwat-koke arról] God ene kwindü anikürrün bóktan kuri pupo syónürr akó wa arüng bóktan ekyanórr ene kla umul-umulan ngitanóm blaman pamkolpamidó prropetab pebadógabi. Ene igósüm, blaman bwób-bwób pamkolpama sab oya amkoman angun kwarile akó oya bóktan arrkrrunórre.

²⁷ God wata darrpan akó wirri gyagüpítótók Goda. Mi Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre Yesu Kerrisokama metat-metat! Amen.

Ngaen-gógópan Peba Mórrag Polkagabi Korrint Sos Pamkolpamidó Ngaensingül Bóktan

Pol ini peba mórrag wialómórr sos pamkolpamidó Korrint wirri basirrdü (1:1-2). Wa tóba ngianbóka apónda dokyanan mün ini peba mórragdó (3:5-6; 16:21, akó ngibürr pokodó).

Pol ugón wialómórr apprapórr pail 55 nóma yarilürr Ker-rison amtómól kakóm. Ene tonarrdó wa ugón Epesus wirri basirrdü ngyaben yarilürr. Apprapórr aüd pam, ibü ngi módógako, Stepanas, Porrtyuneitus, akó Akeikus, i darrü wialómórrón peba mórrag sidüdóp Yesun amkoman angun pamdógab Korrintüm ama Polka, Epesus wirri basirrdü. Da módóga, Pol we wialómórr ini ngaen-gógópan peba mórrag Korrint pamkolpamidó ibünüm wialómórrón peba mórragan bóktan akonóm.

Korrint Wirri Basirr

Korrint Akaya prrobinsan ngaensingül wirri basirr yarilürr, Gbris kanrridü, malu kabedó. Akaya wamaka darrü kaoan obzeksyók apórróna. Wata karian tüp pokomokura we órdóbóna bazitóda, abusa nólgbabi banikda. Nizan kwata ene karian tüp pokomokurdü but aren gagat asi namülnürri. Korrint wirri elklaza bumiög akó sel bain basirr yarilürr ene nis but aren gagat aodó.

Korrint darrü wirri ngi basirr yarilürr. Abün elklaza bumiög akó sel bain bwób akó müót, mani müót, anón bwób, akó obae godan [ótók] müót asi kwarilürr. Darrü wirri kwóbbazen müót asi yarilürr zilwómóm, wórr bóngyalóm, akó barnginüm.* Korrint kolpama tibiób ótók müót akó ngibürr morroal ne müót kwarilürr, ini elklazabkwata karibóka-koke ikub bagür kwarilürr.

Korrint Pamkolpam

Abün pamkolpam Korrintüm mórrrel akó wirri ngi kolpam kwarilürr. Akó abün kolpam asi kwarilürr, elklaza nidi bumiög akó sel bain kwarilürr. A [leba zaget] kolpam ta asi kwarilürr. I wirri apapdó akó mórrrel kolpamab müótüdü zaget kwarilürr. Ngibürra butab elklaza bamtültübamtüll kwarilürr ó akó kari butpókal bimurrat kwarilürr but aren

* : Mórrke-mórrke módóga: *arena*. Ma müsirrga ain bóktan 4:9 ngakanke.

gagatódágab ama darrü but aren gagatódó ene karian tüp pokomokurdü.

Kolpama Korrint togoblórr abün-abün bwóbdügab, ngibürra ngyabenómpükü togoblórr ola. Inkü Zu kolpam asi kwarilürr, ola nidi togoblórr ngyabenóm. Wirri gyagüpítótók umulbain pama togoblórr sikul alangóm. Ngibürre ene ne umulbain pam kwarilürr, kolpama ibüka togoblórr umul bainüm ibü ne gyagüpítótók kwarilürr ini tüp akó oya pamkolpamabkwata. Olgabi i ibü mamoan kolpamóm bainóp.

Nis kolaean müp asi namülnürri Korrintüm. Abün pamkolpama metat ngyepam anón kwarilürr akó abüna ngibürre kolpampükü ut kwarilürr, ibü kol ó morwal koke nidi kwarilürr.

Tórewóm Korrintüm

Barre ne kolpam kwarilürr Korrintüm, i obae god bütök koralórr. Ngibürra nidi togoblórr ola ngyabenóm ó zagetóm Korrintüm, tibiób tange tólbaelórrón god tübarmülürr akó kari god müót tólbaelóp ibü arrbünüm kugupidü.

Korrintüm ne [Zu pamkolpama] ngyabenónóp, i wata darrpan amkoman akó arról Godón ótök kwarilürr. I inzan ngyabenónóp ibü Zu abalbobatala enezan umul ninóp ngyabenóm. Akó i abün gida bóktan poko ene gida tumum irrbünóp, God ngaen Mosesón ne kla iliönürr.

Korrint Sos

Luk tóba pebadó wialómórr Pol sos ia bókyanórr Korrintüm (Apostolab Tórrmen 18:1-8). Wa Korrint nóma abzilürr, wa darrü Zu pam esenórr tóba kolpükü, ngi Akwila akó Prrisila. I tibiób ngyabenóm zaget namülnürri dadan tonarre Polzan zaget yarilürr, palae müót tólbaelóm. Da Pol inkü ngyaben yarilürr akó ta tóba ngyabenóm zaget yarilürr palae müót tólbaelóm. Wa bókyanórr kolpam Godón bóktan büzazil. Aibwób babul, oya kamad zaget pam nis, ngi Saelas akó Timoti, tübzilürri Masedonia prrobinsdüğab, da Polka we dabyórri Godón zaget tónggapónóm.

Solkwat Apolos, darrü Zu umulbain pam, Izipt kantrridü nótó ngyaben yarilürr, Korrint tamórr bupso karianbóka ngyabenóm. Wa ta amkoman bangun pamkolpam umul bain yarilürr akó ibü tangnólenóp Godón bóktanan [küp tai apadóm].

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Pol Epesus nóma tamórr bupso karianbóka ngyabenóm, wa darrü peba mórrag wialómórr Yesun amkoman bangun pamkolpamidó Korrintüm. Mibü ene peba mórrag babula.

Da ma ngibürr bamtin bóktan poko asi kwarilürr amkoman bangun pamkolpama Polón nekwata amtinüm kain kwarilürr. I Polka darrü peba mórrag wialómóp oya ene bamtin bóktan poko amtinüm.

Aprrapórr äud pam, ibü ngi módágako, Stepanas, Portyuneitus, akó Akeikus, Korrintgab togobórr ene peba mórrag Polón akyanóm. I ta Polka pupo ninóp igó, Korrintüm ngibürr wirrian müp kwarilürr amkoman bangun pamkolpamab aodó. Ngibürr amkoman bangun kolpama tib darrpan-darrpandó ubi koke bain kwarilürr wekwata, ia i tai noan mamoan ki kwarile ibü umulbain pamzan. Ngibürrab ubi yarilürr Polón mamoanóm, ngibürra Apolosón, ó ngibürra darrü balngomól pam. Darrü müp asi yarilürr; darrpan pama tóba aban nis ngim kolpükü ut yarilürr, akó sosan balngomól pama darrü kla kokean tónggapón kwarilürr ene kolaeán tórrmendó. Akó darrü müp asi yarilürr; ngibürr amkoman bangun kolpama ngibürr amkoman bangun kolpam amarru kwarilürr kotóm, amkoman bangun-koke nadü zazko, ibü obzek kwata ongyaltongyal zao-zao bainüm ibünkü.

We ngarkwatódó, Pol darrü peba mórrag wialómórr Korrint amkoman bangun pamkolpamdó. Ini peba mórrag módoga, mi *Ngaen-gógópan Peba Mórrag Korrint Pamkolpamdóbóka* ngiliandakla. Ini peba mórrag kugupidü, Pol ngaensingülan wekwata wialómórr Korrintüm ne müpa tólbaelóp amkoman bangun kolpamab aodó, wa ne klambóka arrkrrurr. Ene kakóm, wa Korrint amkoman bangun kolpamab bamtin bóktan poko yakonórr, i oya ne klambóka imtinóp tibiób peba mórragdó.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-9

1. Polón morroal ngürr bóktan Korrint wirri basirr sos pamkolpamdó 1:1-3
2. Pol Godón eso ekyanórr 1:4-9

B. Korrint Sos pamkolpamab kopo 1:10-4:21

1. Korrint Sos pamkolpama kopo-kopo bürrgratórrón kwarilürr 1:10-17
2. Kerriso Godón wirri gyagüpítótók akó arüng pu-painürr 1:18-2:5
3. Godón wirri gyagüpítótók 2:6-15
4. Godón zaget pam 3:1-9
5. Yesun Zaget Pamab Zaget Sab Nópókórre 3:10-15
6. Mi Godón gyabi müótakla 3:16-17
7. Mi paman ngi koke kwit amngyel kwarilo 3:18-22
8. Yesu Kerrison apostol 4:1-5
9. Korrint sos pamkolpamab ikub bagür 4:6-13

10. Polón ubi igósüma, Korrint sos pamkolpama oya tonarr mamoan kwarile 4:14-21
- C. Korrint sos pamkolpama kolae tonarran darrem koke nókyenóp 5:1-13
 1. Kol gómol asi yarilürr Korrint pamkolpamab sosdó 5:1-5
 2. Korrint pamkolpama pam yusle kolae tonarr nidi tólbæl kwarile 5:6-13
- D. Mi mibiób darrpan-darrpana kotóm koke ki bain kwarila 6:1-11
- E. Mi Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre mibiób bübi 6:12-20
- F. Ikit bokrran bóktan kol bumióg tonarrankwata 7:1-40
- G. Wa taia alóng kla alóngóm, obae Godka urdü amselórrón ne alóng clamko? 8:1-11:1
 1. Obae godka urdü amselórrón ne alóng kla 8:1-13
 2. Apostolab dümdüm 9:1-18
 3. Pol ngyabelórr izan, wa nibióbka Yesunkwata Morroal Bóktan büdratlolorr 9:19-23
 4. Mi wirri arüngi buso kwarilo darrem kla apadóm 9:24-27
 5. Arüng ikit bokrran bóktan obae Godónkwata 10:1-23
 6. Mi popa elklaza koke tómbapórre, enana mi gyagüpi tótókdakla wagó, ena taia 10:23-11:1
- H. Ikit bokrran bóktan Godón ótökankwata 11:2-14:40
 1. Singül ngablaao tonarr Godón ótökde 11:2-16
 2. Lodón gyagüpi amanik alo 11:17-34
 3. Godón Samuan gyaur kla 12:1-11
 4. Mi blaman inzanakla, wamaka mi darrpan búbakla 12:12-31
 5. Moboküpü urbi 13:1-13
 6. Prropetzan bóktan akó umul-kók bóktan 14:1-25
 7. Mi Godón morroal tonarre ki ótök kwarila 14:26-40
- I. Büdüldügab barsin 15:1-58
 1. God Kerrison irsümülürr büdüldügab 15:1-11
 2. Büdüldügab barsin 15:12-34
 3. Arsümülan büb darrü tonarr yarile 15:35-58
- J. Dómdóm ngibürr bóktan 16:1-12
 1. Mani dakabain Godón pamkolpamabkü Zerrusalem wirri basirrdu nidi ngyabendako 16:1-4
 2. Polón Bókam Bagósorrón Bóktan 16:5-12
- K. Dómdóm alakón bóktan 16:13-24

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

Polón Morroal Ngürr Bóktan Korrint Wirri Basirr Sos Pamkolpamdo

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Mibü zonaret Sostenes kankü asine. Kerriso Yesu kürü ngikaunürr tóba [apostolóm] bainüm Godón ubidü.

² Ka yabüka wialómdóla, Godón sos pamkolpam Korrint wirri basirrdü. God yabü [kolkal ninóp akó tibi-tibi amanórr] tóbankü, Kerriso Yesuka dabyórrün nidipakla. Wa yabü ngibaunürr tóba pamkolpamóm bainüm, wazan ibü blaman ngibaunürr Lod Yesu Kerrison nidi [ótókdako] blaman bwóbdüma. Wa ibü [Lode] akó wa mibüne.

³ Ka tóredóla, [gail tonarr] akó moboküpdu paud sab yabüka asi ki namülam God mibü Abdógab akó Lod Yesu Kerriso.

Pol Godón Eso Ekyanórr

⁴ Ka ne Godón ótókdóla, ka oya metat eso akyandóla yabünkü oya gail tonarranme, wa yabü ne kla nókyenóp, Kerriso Yesuka dabyórrün nidipakla.

⁵ Ene wata, ezan dabyórrünakla oyaka, God yabü blaman kla nülinóp samuan ngarkwatódó. Tai wata, wa yabü gaodó ninóp tóba bóktan adrratóm blaman kwata akó Godón blaman bóktan umul azebóm.

⁶ Inzana God kibü bóktan Kerrisonkwata karrkukus ninóp yabüka.

⁷ We ngarkwatódó, e Godón Samuan darrü [gyaur kla] kokean arendakla, ezan nae amandakla mibü Lod Yesu Kerrison okaka byónüm.

⁸ Wa sab yabü arüng nókyerre oya metat amkoman angunüm tai kókó blakón ngürrdü. Ene igósüm, Lod Yesu Kerrison zitülkus babul yarile yabükwata kolae poko bóktanóm ene ngürrdü wa noma tolkomóle pamkolpam zaz bainüm.

⁹ God, yabü nótó ngibaunda oya Olom Yesu Kerriso mibü Lodka dabyónüm, wa sab tónggapóné wa ne poko bóktanórr tónggapónóm.

Korrint Sos Pamkolpama Kopo-kopo Bürrgratárrón Kwarilürr

¹⁰ [Zonaretal], ka yabü wirri arüngi amtindóla mibü Lod Yesu Kerrison ngidü igó, e blamana darrpan gyagüpitótók ipüdane ubi bainüm akó e yabiób myamem kopo-kopo koke bürrgrat koralo. A e ma darrpan gyagüpitótókpükü kwarilo akó darrpan gyagüpitótók esenane.

¹¹ Kürü zonaretal, ka ini poko wialóma, zitülkus ngibürr Klo-in[†] müót kolpama kürü kuzazirre wagó, ongyaltongyal asiko yabü aodó.

[†] **1:11** Klo-i darrü Grrik kol ngio.

¹² Ka igó poko apóndóla: Yabükagab darrüpa igó bóktanda wagó, "Ka Polón mamoandóla." Darrüpa ma igó bóktanda wagó, "Ka Apolosón mamoandóla." Akó darrüpa ma igó bóktanda wagó, "Ka Pitan[‡] mamoandóla." Akó darrüpa ma igó bóktanda wagó, "Ka Kerrison mamoandóla."

¹³ Kerriso ia kopo-kopo arrgrratórróna? Ia kótó, Pol, narrótókórró krrosdó yabü zid bainüm? Ó yabü ia kürü ngidü [baptaes ninóp]? Kokean!

¹⁴ Ka bagürwómdóla igó, ka yabü darrü kokean baptaes yórrü, a wata Krrispus akó Gayus.

¹⁵ Ene igósidi, darrü pam gaodó kokea bóktanóm igó, yabü kürü ngidü baptaes ninóp.

¹⁶ (Amkoman, ka ta Stepanas akó oya müót kolpam baptaes ninarre. A kürü koke ngambangólda igó, ka darrü olom baptaes yórrü.)

¹⁷ Ka wata äuden kolpam baptaes ninarre, zitulkus Kerriso kürü baptaes bainüm koke zirrkapónorr, a wa ma kürü ene [Morroal Bóktan] amgolóm zirrkapónorr. Wa kürü koke zirrkapónorr pamakanan [wirri gyagüpitótóke] bóktanóm. Ka ne nóma ki tónggapórró, wa inzan ki yarile, wamaka Kerrison büdülan arüng krrosdó babul yarile.

Kerriso Godón Wirri Gyagüpitótók akó Arüng Pupainürr

¹⁸ Zitulkus módóga, bamrukürrün nidipako,[§] i igó gyagüpi tótókdako wagó, Kerrison krrosdó büdülankwata bóktan wa gonggo bóktana. A mi, zid bairrún nidipakla, mi amkoman angundakla wagó, ene bóktana Godón arüng pupainda.

¹⁹ Ini amkomana, zitulkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

"Ka sab wirri gyagüpitótók pamab wirri gyagüpitótók kolae ninünümo;

 Ka sab morroal gyagüpitótók pamab gyagüpitótók küp-kokean ngibtino."

²⁰ Da ini ia laró bóktana wirri gyagüpitótók pamabkwata? Akó ini ia laró bóktana Mosesón gida umulbain pamabkwata? Akó ini ia laró bóktana ini tüpan pamabkwata, wirri umul susumüri nibióbkama bóktanóm? God nómtyenóp ini tüpan pamab wirri gyagüpitótók gonggoako!

²¹ Ka ini poko wialóma, zitulkus God tóba wirri gyagüpitótókdágab ini tüpan pamkolpam gaodó

^{‡ 1:12} Pita Grrik ngia, oya Ibrru ngi módóga: Sipas. ^{§ 1:18} bamrukürrün nidipko, ibü [ngarkwat-koke arról] babula, a i ma sab [metat bolmyan urdü] ogobe. ^{1:19} Aesaya 29:14

koke ninóp tóbabóka umul apadóm tibiób wirri gyagüpitótókdágab. A God gyagüpitótók esenórr ibü zid bainüm, kibü bóktan amkoman nidi angundako, ki ne bóktan amgol kwarilnúrrü Kerrisonkwata. Ini tüpan pamkolpama igó bóktandako wagó, "Ini gonggo bóktana."

²² [Zu pamkolpama] kibü batodako [wirri tulmil] tómbapónóm igó pupainüm wagó, kibü bóktan amkomana. Akó Grrik pamkolpama wirri gyagüpitótók amkündako.

²³ A kidi, ki ma we bóktan amgoldakla wagó, Kerriso krrosdó narrótókórr. Zu pamkolpama ene bóktandó bodoatódako,* akó Zu-koke nidipko, i ma gyagüpi tótókdako wagó, ene bóktan gonggoa.

²⁴ A idi, God nibiób ngibaunúrr tóba pamkolpamóm bainüm, nizan Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipko, i ini bóktan Kerrisonkwata nóma arrkrrudako, i amkoman angundako wagó, Kerriso Godón arüng akó Godón wirri gyagüpitótók pupainúrr, wa nóma narrótókórr krrosdó mibü zid bainüm.

²⁵ Ngibúrr pamkolpama igó gyagüpi tótókdako wagó, ene gonggo klama igó, God pamkolpam ok ninóp Kerrison krrosdó amngyelóm. A wa ene kla wirri gyagüpitótókpükü tónggapónórr, da ene gyagüpitótók wirriana pamakanan wirri gyagüpitótókdágab. Ngibúrr pamkolpama igó gyagüpi tótókdako wagó, ene arüng-koke klama, God ne kla tónggapónórr. A wa ene kla arüngpükü tónggapónórr, da ene arüng wirriana pamakanan arüngdüğab.

²⁶ Zonaretal, gyagüpi amaikam yabü ngyaben ia yarilürr, God yabü nóma ngibaunúrr. Pamakanan gyagüpitótók ngarkwatódó, e wata äüdan kwarilnúrrü wirri gyagüpitótókpükü, e wata äüdan wirri pam kwarilnúrrü, akó e wata äüdan kolpam kwarilnúrrü wirri ngi aipalabaldógab.

²⁷ A God ma inzan kolpam ilianórr, ini tüpan pamkolpama nibióbkwata gyagüpi tótókdako wagó, i gonggo kolpamako, ene igósüm wirri gyagüpitótókpükü pam büödan ngibtanóm. Akó God inzan kolpam ilianórr ini tüpan pamkolpama nibióbkwata gyagüpi tótókdako wagó, i kari ngi kolpamako, ene igósüm wirri ngi pam büödan ngibtanóm.

²⁸ Akó God inzan kolpam ilianórr wirri ngi aipalabaldóbabi koke nibióbko ini tüpdü, akó inzan kolpam, ini tüpan pamkolpama nibióbka kak amtyandako. God inzan kolpam ilianórr, ini tüpan pamkolpama inzan nibiób

* ^{1:23} Zu pamkolpama igó gyagüpi tótók kwarilürr igó, God ene [Kerriso], Ibrru ngi Mesaya, wirribóka ki bles yönürr. Akó igó, darrü pam krrosdó noan emngyelöp, wa amórrórrón yarilürr. We ngarkwatódó, Mesaya koke ki narrótóke krrosdó.

bangóndako, wamaka i pamakan kokeako. Ene igósüm, ene elklazab akó kolpamab küp babulan iade kwarile, ini tüpan pamkolpama ne elklaza akó kolpamabkwata gyagüpi tótókdako igó, i wirri klamako.

²⁹ Ene igósüm, darrü oloman zitulkus babul yarile ikub bagürüm Godón obzek kwata.

³⁰ A oyame e Kerriso Yesuka dabyórrünakla, mibüka Godón wirri gyagüpitótók nótó pupainürr, wa nóma narrótókórr krrosdó mibü zid bainüm. Yesu Kerrisonme akó wa ne kla tónggapónórr, God mibü azebda [dümdüm tonarr] pamkolpamzan. Akó oyame mi kolkalakla akó tibi-tibi amarrónakla. Akó oyame mi [aurdü bomarrónakla].

³¹ Ene igósüm, mi inzan ki ikub bagür kwarila, Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Darrü olom ne ubi nóma yarile ikub bagürüm darrü klamankwata, wa ki ikub bagür yarilün wata igókwata, Lod ne kla tónggapónórr."

2

¹ Zonaretal, ka ngaensingülan yabüka nóma tamórró Godón anikürrün bóktan* büdratkü, ka küób wirri bóktan opore akó kómal [wirri gyagüpitótóke] koke bóktan namülnürrü, wamaka ka wirri pamla yabükagabi.

² Zitulkus módoğa, ka igó gyagüpitótók eserró, ka darrü klambóka koke ki bóktana, ka yenkü nóma namülnürrü, wata ka Yesu Kerrisonkwata ki bóktóna akó igóbóka wagó, wa krrosdó narrótókórr.

³ Ka yabüka arüngpükü-koke namülnürrü, gumpükü, akó wirri otórrngónpükü.

⁴ Akó kürü bóktan akó bóktan amgol igó koke kwarilürr igó, pamakanan wirri gyagüpitótókdóbabi yabü gyagüpitótók alüngüm. A Godón Samua nómtyenóp tóba arüngi wagó, kürü bóktan amkomana.

⁵ Ene igósüm, yabü amkoman banguna koke ki mórrale pamakanan wirri gyagüpitótókdó, a ma Godón arüngdü.

Godón Wirri Gyagüpitótók

⁶ Ki ma wirri gyagüpitótók pokó bóktandakla ibüka, gaodó nidipko samuan ngarkwatódó. A ini wirri gyagüpitótók ibü koke-e, ini tüpan pamkolpam ó ini tüpan singüldü pam, sab nibiób arünga bamrüke.

⁷ Koke, ki Godón kwindü wirri gyagüpitótókbóka apóndakla, anikürrün ne wirri gyagüpitótók yarilürr. God

^{1:31} Zerremaea 9:24

* ^{2:1} *anikürrün bóktan*: Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó igó bóktan opor wialómorróna, Mórrke-mórrke bóktane, *testimony*. Ngibürr pebadó igó wialómorróna, *kwindü anikürrün bóktan*, Mórrke-mórrke, *mystery*.

ini tüp ngaensingülan nóma tónggapónóm kain yarilürr, wa gyagüpitótók ngaen-gógópan esenórr, mibü elngadóm kómal arról gailüm.

⁸ Ini tüpan singüldü pam babul kwarilürr, Godón wirri gyagüpitótókbóka umul nidi kwarilürr. Ene amkomana, zitülkus i ne umul nóma ki kwarilürr, i Lodón koke ki emkólóp krrostdó, [wirri kómal zyónpükü] nótóke.

⁹ A i tai koke ipüdóp. Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,

“Darrü oloma kokean esenórr, darrü oloma kokean arrkrurr,

darrü oloma kokean gyagüpi idódürr igó,

God ne elklaza kuri tómbapónórr ibünkü, [moboküpüdü ubi] nibióbe Godkamóm.”

¹⁰ A wa tóba Samu zirrsapónórr kibüka[†] ini angrirrún bóktan okaka amzazilüm. Zitülkus módoğa, Godón Samua blaman elklaza bapinda. Wa ta dele bapinda Godón kwindü ne anikürrún elklazako.

¹¹ Zitülkus módoğa, darrü pam babulana, umul nótóke darrü paman gyagüpitótók iada. Wata ene paman samu umula, tóba büb kugupidü ne samu-e. Ene dadan ngarkwatódó, darrü pam umul-kóka Godón gyagüpitótók iada, wata Godón Samu-e umul.

¹² Ki darrpan tonarr koke gyagüpi tótókdakla, ini tüpan pamkolpama iazan gyagüpi tótókdako. A God wa kibü tóba Samu tókyenóp igó elklazabóka umul apadóm, God kibü popa ne elklaza tülinóp.

¹³ Akó ki ini elklazabóka büdratódakla, igó bóktan opore koke, pamakanan wirri gyagüpitótóka kibü ne poko umul tinóp. A ma igó bóktan opore, Godón Samua mibü ne poko umul tinóp, kizan samuan amkoman bóktan müsirrga byóndakla Samuan bóktan opore.[‡]

¹⁴ Godón Samu-koke nadü olomdóma, wa bangónda Godón Samudügab elklaza azebóm, zitülkus ene elklaza küpkokeako oya gyagüpitótókdó. Akó wa gaodó kokea ene elklazab [küp apadóm], zitülkus wata igó kolpam gaodómako ene elklaza amzyatóm, Godón Samu nibióbkame.

¹⁵ Da Godón Samu noakama, blaman elklaza amzyatóda, a darrü amkoman bangun-koke pam babula ene olom amzyatóm.

¹⁶ Ini amkomana, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

“Lodón gyagüpitótókbóka umul ia nótóke,

^{2:9} Aesaya 64:4 [†] ^{2:10} kibü: Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama igó bóktandako wagó, mibü. [‡] ^{2:13} Samuan bóktan opore, Grrik bóktanan darrü küp módoğa: ibüka, Samu nibióbkama.

wa igósidi gaodóma oyabóka umul bainüm?"
Darrü pam babula. A mibü gyagüpítótók Kerrisonzana.

3

Godón Zaget Pam

¹ Da kótó, zonaretal, ka yabüka nóma namülnürrü, ka gaodó koke namülnürrü yabüka bóktanóm, kazan ki bóktarró ibüka, Godón Samu nibióbkama. A ka wata gaodó namülnürrü yabüka bóktanóm, kazan ki bóktarró ini tüpan pamkolpamidó. Inzan yarilürr, e wata ugón gab olmalzan kwarilnürrü, ngómdü, zitulkus e wata ugón bókyenarre Kerrison amkoman angunüm.

² Ka yabü ngóm mor nülinarre a aloan kla koke, zitulkus e ene ngarkwatódó koke kwarilnürrü. Anda, errkya e wata inzanakla.

³ Zitulkus módóga, e wata yabiób kolae ubi mamoandakla. Ka umulóla ini amkomana, zitulkus yabü gyagüp kolaea akrranda akó e ongyaltongyaldakla. E ini tonarr nóma tólbaeldakla, ia inzan kokea igó, e wata yabiób kolae ubi mamoandakla? Akó ia inzan kokea igó, yabü tórrmen tulmil wata tüpan pamkolpamab tórrmen tulmilzanako? Amkoman, ene inzana.

⁴ Zitulkus módóga, darrü pama go inzan bóktanda wagó, "Ka Polón mamoandóla," akó darrüpa wagó, "Ka Apolosón mamoandóla." E inzan nóma bóktandakla, e ia wata tüpan pamkolpam kokeakla? Amkoman, e inzanakla.

⁵ E ia gyagüpi tótókdakla, Apolos ia pama? Akó ka, Pol, ia pamla? Ki wata Godón zaget pam nisamli. Ki yabü nolngomólóp Yesun amkoman angunüm. Darrpan-darrpana we zaget tónggapóndamli, Lod kibü ne kla tókyanórr tónggapónóm.

⁶ Ka küp baritürrü, Apolos nae-e wató bangórr, a God ma dóórr wató ninóp.

⁷ We ngarkwatódó, ne pama küp baritóda akó ne pama nae-e bangda, i wirri ngi pam kokeako. God wirri ngi pam watóke; elklaza zid wató dóórr ainda.

⁸ Ne pama baritóda akó ne pama nae-e bangda, i nizana Godónkü zagetódamli, akó ibü darrpan-darrpanab darrem sab asi yarile tóbanan müp zaget ngarkwatódágab.

⁹ Zitulkus módóga, ki nizana Godónkü zagetódamli akó e Godón ngaon bwóbzananakla. E ta müótzanakla, God ne kla aelda.

Yesun Zaget Pamab Zaget Sab Nópokórre

¹⁰ Godón [gail tonarrdógab], ka talkum alangórró wirri umulürrün müót ael pamzan, akó darrü pama wa ibü kwitüm aelda. Da darrpan-darrpana umul-umul yarile wa ia eles.

¹¹ Zitulkus módoga, darrü olom gaodó kokea ngibürr talkum alangóm, ngaensingüldügab ne kla alangórrónako. Ene talkuma darrpan zitül tónggapóndako akó ene zitül wa Yesu Kerriso-e.

¹² Ngibürr pama igó klame aeldako ene talkum kwitüdü: [gold], [silba], ó wirri darrem ingülküp. Ngibürra igó klame: nugup, twal, akó müiir.

¹³ Darrpan-darrpanab zaget sab panzedó yarile akó blamanab sab ene zaget eserre, zitulkus ene Ngürrdü Yesu nómá tolkomóle, wa sab blamanab zaget panzedó simarhue. Ene Ngürrdü, Yesu sab tóba zaget olmalab zaget ugón zaz nirre. Sab inzan yarile, wamaka elklaza urdü amselórrónako ibü bapókóm. Akó ene ura sab okaka tirre, darrpan-darrpan oloman zaget ia morroala, ta ia kolae yarilürr.

¹⁴ Ura sab darrü oloman zaget ne koke nómá adünge, wa ne kla előrr ene talkum kwitüdü, wa sab tóba Zageta darrem ipüde.

¹⁵ Ura darrü oloman zaget ne blaman nómá adünge, wa tóba Zageta darrem sab imrüke. Wa sab [ngarkwat-koke arról] koke imrüke, God oya ne kla ekyanórr, a wa sab urdüğabzan zid bairrún yarile.

Mi [Godón Gyabi Müótakla]

¹⁶ E ia umul-kókakla igó, e yaib Godón gyabi müótakla akó igó, Godón Samua yabüka ngyabenda?

¹⁷ Darrü oloma ne Godón gyabi müót nómá kulaines, God sab oya kulaine. Zitulkus módoga, Godón müót gyabiana, akó e we Godón gyabi müótakla.

Mi Paman Ngi Koke Kwit Amngyal Kwarilo

¹⁸ Darrü oloma tóba koke ki ilklió bülión yarilün. Darrü oloma yabü aodó ne nómá gyagüpi tótók yarile igó, wa [wirri gyagüpitótókpüküma] pamakanan gyagüpitótók ngarkwatódó, wa darrü gonggo olomóm ki bain, igósüm wa wirri gyagüpitótók olomóm iade baine Godón gyagüpitótók ngarkwatódó.

¹⁹ Zitulkus módoga, ini tüpan pamkolpamab wirri gyagüpitótók, ene wa gonggo tonarrako Godón ilküpüdü. Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Ngibürr kolpama igó gyagüpi tótókdako wagó, i wirri

gyagüpítótókpükümako, a God ma ibü sab [ut-ut nirre] tibiób ilklióbülión gyagüpítótóke."

²⁰ Akó Godón Wialómórrón Bóktana igó ta bóktanda wagó, "Pamkolpama gyagüpi noma tótókdako igó, i wirri gyagüpítótókpükümako, Lod umula wagó, ibü inzan gyagüpítótókan küp babula."

²¹ Da módoga, darrü pama myamem ikub koke ki bagür, pam mamoande. Zitulkus módoga, blaman elklaza yabünko yabü morroalóm.

²² Ia ka, Pol, ó Apolos ó Pita ó ini tüp ó arról ó büdül ó errkyá ne elklazako ó elnga ne elklaza - blaman yabünko,

²³ akó e ma Kerrisonakla, akó Kerriso Godóne.

4

Yesu Kerrison [Apostol]

¹ E kibü inzan gyagüpi boman kwarilo igó, ki Kerrison zaget pamakla akó kibü zaget asine, Godón kwindü anikürrün bóktan amgolóm morroal ngabkan pamzan.

² Akó elklaza ngabkan pam wata inzan pam kwarile, pamkolpama eserre igó, i tibiób zaget morroal tólbaelórre tibiób wirri pamab ubi ngarkwatódó.

³ Kürükä wata karian klama igó, e ne kürü noma zaz aindakla ó darrü pama ne kürü noma zaz kine. Amkoman, ka enan kólba kokean zaz baindóla.

⁴ Ka umul-kókla, ka darrü kolae kla koke tónggapónórró, a ene ma koke amtyanda igó, ka wata dümdüm kla tómbapónórró. Ene wata Lod watóke, kubó kürü nótó zaz kine.

⁵ We ngarkwatódó, e darrü olom zaz ain-gu, zitulkus ene ngürr koke kuri semrróne zaz bainüm. Ene ngürr sab semrróne, Lod Yesu Kerriso noma tolkomóle. Wa sab zyondü sidüde, tümündü anikürrün ne klamse akó sab pulkaka tirre pamkolpamab moboküpüdü ne gyagüpítótókako. Ene ngürrdü, God ugón sab darrpan-darrpan olom yagüre, morroal nótó tónggapónórr.

Korrint Pamkolpamab Ikub Bagür

⁶ [Zonaretal], ka Apolos akó kólbabóka wialóma yabü darrü kla umul ainüm. Ezan kibü nizan gyagüpi amanikdakla, kürü ubia e ini bóktanbarran [küp ipüdane], "E wata ene kla mamoan kwarilo, wialómórrón ne klame. Darrü kla tónggapón-gu." Ene igósüm, yabü darrüpa sab ikub koke ki bagür yarilün wagó, darrü umulbain pam wirriana darrü umulbain pamdógab.

⁷ E inzan gyagüpi tótókgu, zitülkus yabü ia nótó wirrian ninóp ngibürrdügab? Darrü inzan olom babulana. Akó yabü ia darrü kla asine, God koke ne kla nókyenóp? Babula. Zitülkus God ta yabü blaman gyaur kla nülinóp, e ikub bagürgu wamaka ene gyaur kla yabünko, a God koke nülinóp.

⁸ E gyagüpi tótókdakla igó, yabü ubi ne elklazako samuan ngarkwatódó, yabü blaman asiko! E gyagüpi tótókdakla igó, e mórrrel kolpamóm kuri bainarre samuan ngarkwatódó! A ene amkoman kokea! E kingzan tórrmen tómbapóndakla, enana ki, yabü umulbain pam nidipakla, kingzan tórrmen koke tólbaeldakla! Kürü ubi igósüma, e amkoman kingzan ki ngyaben kwarila, igósüm ki ta kingzan iade ki ngyaben kwarila yenkü!

⁹ Zitülkus módóga, ka inzan gyagüpi tótókdóla: God kibü, ki apostol nidipakla, kuri sirrbüne tai dómdóm pokodó blaman pamkolpamab obzek kwata, wamaka pam büdülümpükü akrranóm kaindako pam akrran bwóbdü,* da kubó kolpama ibü ola ngabkan kwarile büdülüüm nöma kaindako. Zitülkus módóga, blaman pamkolpama kibü ngabkandako, [anerru] akó ini tüpdü pamkolpam, ia kubó laróga tólbaele kibükü.

¹⁰ Abün pamkolpama igó gyagüpi tótókdako wagó, ki gonggoakla zitülkus ki Kerrisonkü zagetódakla! A e ma gyagüpi tótókdakla igó, e [wirri gyagüpitótókpükümakla] zitülkus e Kerrison amkoman angundakla! Abün pamkolpama igó gyagüpi tótókdako wagó, kibü arüng babula, a e ma gyagüpi tótókdakla, e arüngakla samuan ngarkwatódó! E gyagüpi tótókdakla igó, ene morroala, pamkolpama yabü nöma agürdako, a ene taia, i kibü koke nöma agürdako!

¹¹ Ngaendógab kókó errkyä ini tonarrdó, ki wata alomakla akó nae anónómakla, ki praka mórrkenyórr bamel-dakla, kibü kle-kle akrrandako, akó kibü müót babulanako.

¹² Ki wirri arüngi zagetódakla kibiób tange. Kibü nöma bamórrdako, ki ma Godón amtindakla ibü bles bainüm. Kibü wirri müp nöma alióndako, ki darrem koke akondakla.

¹³ Kibübóka obae bóktan nöma alióndako panzedó, ki ma ibüka morroal poko bóktandakla. Pamkolpama kibü inzan bangóndako, wamaka ki biza-akla, ó ki tómanpükümakla, suspendógab ne kla bomasdako akó baguldako. Ngaen ene

* **4:9 pam akrran bwób**, Mórrke-mórrke módóga: arena. Ini bwóbdü Rrom pamkolpama abün-abün barngin tulmil barngin kwarilürr akó abün pamkolpama ngabkanóm togoblórr. Darrü barngin tulmil módóga, tümün müötüdü kolpama [laeonpükü] ki gazirr kwarilürr akó ngibürr narr larpükü, da i ki nurrbarinürr.

inzan yarilürr, akó errkyá ene wata inzana.

Polón Ubi Igósüma, Korrint Pamkolpama Oya Tonarr Mamoan Kwarile

¹⁴ Ka ini elklaza igósüm koke wibalómdóla yabü büódan ngibtanóm, a ene igósüm yabü dümdüm akyanüm, zitulkus e kürü moboküpü olmalzanakla.

¹⁵ Enana aprrapórr yabü 10,000 ngabkan pam asiko, Yesun amkoman nidi angundako, yabü ab wata darrpana. Zitulkus módóga, ka Kerriso Yesuka dabyórrünzanla, ka yabü abóm kuri bairrü Godón [Morroal Bóktandóma].

¹⁶ We ngarkwatódó, ka yabü arüngi byaldóla kürükagabi tikó apadóm.

¹⁷ Aebókamde, ka Timotin yabüka zirrapóndóla, kürü moboküpü olomzan nótóke, kürü nótó tangamtinda amkoman moboküpi, Lodka dabyórrün. Wa sab yabü akó umul-umulan ngibtine, ka ia ngyabendóla Kerriso Yesuka dabyórrünzanla, kazan umul baindóla blaman bwób-bwób sosdó.

¹⁸ E ngibürra ikub bagürdakla igó, e wirri kolpamakla, gyagüpi tótókde ka yabüka kokean tamo.

¹⁹ A kari pokoa ka ma sab yabüka tamo, Lodón ne ubi nóma yarile, akó ka sab umul baino ia ini ikub bagür kolpama wata ikikdako, ta ia ene amkomana, Godón arüng ia asine ibüka.

²⁰ Zitulkus módóga, God pamkolpam nóma balngomólda Kingzan, ibü ene bóktana koke amtyanda igó, i Godón pamkolpamako. A Godón arüng ibükama, ne klama amtyanda igó, i Godón pamkolpamako.

²¹ Yabü ia tai laró ubia? Ia ka yabüka bidampükü tamo yabü dümdüm bütanóm? Ó ta ia ka yabüka tamo [moboküpü ubidü] akó mórmók tonarrpükü?

5

Kol Gómól Asi Yarilürr Korrint Pamkolpamab Sosdó

¹ Amkoman, kolpama pupaindako wagó, kol góómól asine yabü aodó: darrü pama tóba aban kolpükü utóda. Enana Godónbóka umul-kók pamkolpama inzan kolae tonarr koke tómbapóndako.

² Akó e ikub bagürdakla igó, e arüngpükümakla samuan ngarkwatódó, enana ene kolae tonarr asine! E ia gyaur koke iadeakla ini paman kolae tonarrdó? E ia ene pam koke iade piküp inarre yabiób kwóbbazen pokodó tótókóm?

³⁻⁴ E ki elenarre, zitulkus, enana ka babulóla yenkü büban kwata, kürü samu asine yenkü. Akó ka mibü [Lod] Yesun ngidü oya kuri zaz yórrü, ini tonarr nótó tónggapónórr,

wamaka ka yenkü asinla. E nómá kwób bazeno, akó kürü samu asi yarile yenkü akó mibü Lod Yesun arüng asi yarile ola.

⁵ Ini pam amanikamke yabü kwóbbazen pokodógab. Inzande, e ene pam [satanian] tangdó ingrirre, igósüm wa sab azid aenge büban kwata akó wa sab kolae tonarr iade előke, da zid baine Lodón Ngürrdü.

Korrint Pamkolpama Pam Yusle Kolae Tonarr Nidi Tólbael Kwarile

⁶ Yabü ikub bagür morroal kla kokea. E ia umul-kókakla igó, aüd ista kubó zaget apóne ene dudu plaoadó, tai kókó dudu plaoa por baine? Inzana, ini darrpan paman kolae tonarranme, abün pamkolpama sab aprrapórr kolae tonarr tómbapórre.

⁷ We ngarkwatódó, e ngaep ist amórre, igósüm e küsil plaoazan kwarilo ist-koke, zitulkus e amkoman Godón [kolkal] pamkolpamakla. Zitulkus módoga, Kerriso narrótókórr mibü [aurdü amanóm]. Wa ene [sip] kupozana, Zu pamkolpama ne kla amkaldako [Büdül Kórzyón Tóre] ngürrdü.

⁸ We ngarkwatódó, mi gyagüpi ki ódód kwarila igó, mi Godón pamkolpamakla. Büdül Kórzyón Tóre ngürrdü, Zu pamkolpama blaman ngaep ist amandako. Ene inzana, mi koke ki ngyaben kwarila ngaep tulmil tómbapónde. Mi wata kolaeán akó kle-kle tonarr piküp nirre. [Ist-koke Brred Tórem] 7 ngürrüm, Zu pamkolpama ist-koke brred alodako. Ene inzana, mi kolae tulmilpükü koke ki ngyaben kwarila, a mi amkoman moboküpi ki ngyaben akó amkoman bóktan ki büdrrat kwarila.

⁹ Kürü darrü wialómórrón peba mórragdó yabüka, ka inzan wialómórró kagó, "E inkü gómdamat bangun-gu, ngibürr kolpampükü nidi utódako, ibü kol ó morwal koke nidipko."

¹⁰ Ka tüpan pamkolpamabkwata koke wialómórró, ini kla nidi tómbapóndako ó ubia nibiób azebda abün elklazam ó gazirr-gazirr gómol pam nidipko ó obae god nidi bütókdako. Gaodó kokea ibü kórzyónüm; ibü kórzyónüm e ki narrbarina akó ini tüp ki amgütane.

¹¹ Ka müsirrga ainüm kaindóla, ka nibióbkwata wialómórró. Igósa, e ngibürr kolpampükü gómdamat bangun-gu, tibiób inzan nidi ngibliandako zonaretal Yesun ngidü, a ma ngibürr kolpampükü nidi utódako, tibiób kol ó morwal koke nidipako, ó ubia nibiób azebda abün elklazam ó obae god nidi bütókdako ó ngibürr kolpamabkwata obae bóktan nidi alióndako panzedó ó ngyepam gorrgorr

nidipko ó gazirr-gazirr gómol pam nidipako. Inzan kol-pampükü gómdamat bangun-gu akó e inkü koke alongalo kwarilo.

¹²⁻¹³ Ka yabüka koke wialómorró, tüpan pamkolpampükü gómdamat bangun-gum, zitulkus kürü dümdüm babula sosdó koke nidipko ibü zaz bainüm. God sab ibü wató zaz nirre. E ia yabü sos kugupidü nidipko, ibü koke iade zaz baindakla? Godón Wialómorrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "E kolaean pam ki piküp inane yabü kwóbbazen pokodó tótókóm."

6

Mi Mibiób Darrpan-darrpana Kotóm Koke Ki Bain Kwarila

¹ Darrü oloman ongyal asi nóma yarile darrü olompükü yabü aodó akó wa oya nóma idüde kotóm amkoman bangun-koke zazab obzek kwata, wa büód ki yarile! A wa Godón pamkolpamidó ki wame ibü bamtinüm oya ongyal bóktan arrkrrum.

² E ia umul-kókakla igó, Godón pamkolpama sab elnga ini tüpan pamkolpam idi zaz nirre? Akó zitulkus e sab ini tüpan pamkolpam zaz nirre, e ia gaodó kokeakla kari ongyal zaz bainüm?

³ E ia umul-kókakla igó, mi sab anerru zaz nirre? Da módoga, e ia gaodó kokeakla darrpan-darrpan ngürrab ongyal zaz bainüm?

⁴ We ngarkwatódó, yabü darrpan-darrpan ngürran ongyal asi nóma kwarile, ene ongyal bóktan sos kolpamidó simarruane zaz bainüm. E nibiób gyagüpi bomandakla igó, ibü ngi babulako, i ta gaodómako yabü ongyal zaz bainüm.

⁵ Ka ini poko wialóma yabü büódan ngibtanóm. Da ia darrü [wirri gyagüpitótókpükü] pam babula yabü aodó, gaodó nótóke amkoman bangun pamab ongyal zaz bainüm?

⁶ A darrü zonareta ma darrü zonaret kotóm ódódda, inzan zazab obzek kwata, amkoman bangun-koke nidipko! Ene wa morroal kokea!

⁷ E yabiób darrpan-darrpan kotóm nóma amarrudakla, e wata kuri bainga Godón ilküpü, zitulkus yabü tulmil inzan kokeako Godón pamkolpamab tulmilzan. Ia ngibürr zonaretala yabüka dümdüm-koke tonarr alngóndako? I ki tómbapónónóm, ibü kotóm amarrugu! Ia ngibürr zonaretala yabü ilklió bülióndako darrü kla apadóm yabükagab? I ki yazebnóm, ibü kotóm amarrugu!

⁸ A e ma yaib dümdüm-koke tonarr alngóndakla ngibürr pamkolpamdó akó e ibü ilklió bülióndakla darrü kla apadóm ibükagab. Akó ene kolpam yabü zonaretalko!

⁹⁻¹⁰ E ia umul-kókakla igó, dümdüm-koke tonarr pamkolpama sab ene bwóbdü koke barrbüne God ne balngomólda Kingzan? E ngibürr kolpam ok bain-gu yabü ilklió büliónüm ini bóktane wagó, dümdüm-koke tonarr pamkolpama sab ene bwóbdü barrbüne! Inzan pamkolpama sab ene bwóbdü koke barrbüne God ne balngomólda Kingzan: Ngibürr pamkolpampükü nidi utódako ibü kol ó morwal koke nidipko, ó obae god nidi bütókdako, pam gómlakó kol gómlakolpam, pam ngibürr pam nidi ok baindako tibióbka büódan sarrgi törrmen tólbaelóm, kamad pampükü nidi utódako, kamad kolpükü nidi utódako, gómlakó pam, ubia ne kolpam azebda abün elklazam, ngyepam gorrgorr nidipko, obae bóktan ne kolpama alióndako ngibürrabkwata panzedó, ó gazirr-gazirr gómlakó pam.

¹¹ E ngibürr ngaen inzan pamkolpam kwarilnürrü. A God ma yabü kolae tonarr bagulürr. Wa yabü [kolkal ninóp akó tibi-tibi amanórr] tóbankü. Akó wa yabü [dümdüm tonarr] pamkolpamóm ninóp. Mibü God ene blaman kla tómbapónórr Lod Yesu Kerrisokama akó tóba Samudüma.

Mi Godón Ngi Wirri Kwitüm Ki Emngyelnórre Mibiób Bübi

¹² E ngibürra inzan bóktandakla igó, "Ene wa taia kürü blaman kla tómbapónóm." Da ka igó bóktandóla kagó, amkoman, a ngibürr klapa morroal kokeako kürü tómbapónóm. Ene wa taia kürü blaman kla tómbapónóm, a ka darrü klapa koke ok ino kólba alngomólóm arüngi.

¹³ E ngibürra inzan bóktandakla igó, "Alo bikómane akó bikóm aloane."* Da ka igó bóktandóla kagó, amkoman, da God sab ibü nizan kolae nine. Da God mibü büb koke ok bainda kolae sarrgi tonarr tómbapónóm. A mibü büb asine Lodónkü zagetóm. Akó Lod módóga, mibü büb alngomólóm.

¹⁴ God Lodón büdüldügab irsümülürr akó wa sab mibü ta sirsine tóba arüngdügab.

¹⁵ E ia umul-kókakla igó, yabü büb Kerrison büban il tizako? Ka ia Kerrison büban il tiz ipudo akó pam apyón kolan bübdü dayóno? Kokean!

* **6:13** Ngibürr Yesun amkoman angun kolpama Korrintüm ini poko aprrapórr bóktónóp, zitulkus i gyagüpi tótók kwarilürr igó, "Marü büban ubi alom nómada, da ma elo-o. Inzana marü büban ubi sarrgi tonarr tónggapón nómada, da wa taia ene klapa tónggapón popa kol ó pampükü."

¹⁶ E ia umul-kókakla igó, nadü pama dabyónda pam apyón kolpükü, ibü büba darrpan baindamli? Ene amkomana, zitulkus Godón Wialómorrón Bóktana inzan bóktanda wagó, "Nizana ama darrpan bübüm baini."

¹⁷ Da nadü oloma Lodka dabyónda, ibü samua darrpan baindamli.

¹⁸ E kolae sarrgi tonarr gum angón kwarilünke. Blaman ngibürr ne kolae tonarr, oloma ne kla tólbaelda, ene oya büban kalkumadako, a nadü oloma kolae sarrgi tonarr alngónda, wa tóba bübdü kolae tonarr alngónda.

¹⁹ E ia umul-kókakla igó, yabü ne búbako ene Godón Samuan [gyabi müótako], yabü büb kugupidü nótóke, God yabü noan nókyenóp? E Godónakla, e yabian kokeakla.

²⁰ Zitulkus módóga, God yabü wirri darrem klame[†] bumiögür. We ngarkwatódó, e Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre yabiób bübi.

7

Ikik Bókrran Bóktan Kol Bumióg Tonarrankwata

Wa Taia Yesun Amkoman Angun Pamdó, Kol Amiögüm akó Wankü Utüm

¹ Kürü ubia yabü bamtin bóktan poko akonóm, e ne kla wiselómarre kürüka. E wiselómarre igó, "Ene morroalana igó, darrü pama kolpükü koke umtule, be?"

² Ó, ene morroala, a zitulkus abün pamkolpama inkü utódako, ibü kol ó morwal koke nidipko, ene morroal igósá, darrpan-darrpan paman tóbanan kol asi ki warilün akó darrpan-darrpan kolan tóbanan müór asi ki yarilün.

³ Müóra koke ki bangó tóba kolpükü utüm, akó kola dadanzan koke ki bangó tóba müórpükü utüm.

⁴ Zitulkus módóga, kolan dümdüm babula tóba müördü bóktanóm wagó, "Kürü kólbakama ka laró tónggapono kólba bübi," a ene dümdüm tóba müoran tóbakama. Ene dadan ngarkwatódó, müoran dümdüm babula ene poko bóktanóm tóba bübäkwata, a ene dümdüm tóba kolan tóbakama.

⁵ Marü kol ó müór asi nómade, bangón-gu wankü utüm, wata e nizana ubi nómá baini koke utüm kari ngarkwatóm, ugósüma e tére namüli. Da ene kakóm, e yabiób büb akó darrpan pokodó ugón nüdüdi, yabü satania kolae tonarr tómbapónóm alngomól-gum, zitulkus nabea yabiób büban ubi alngomólóm.

^{6:16} Bwób Zitül 2:24 [†] ^{6:20} Ene wirri darrem kla módóga: Wa tóba darrpanan siman olom ekyanórr krrosdó narrótókóm.

6 Ka ini poko yabü tangbamtinüm wialómdóla. Wa arüng bóktan kokea.

7 Kürü ubi igósüma, blaman pam kazan kwarile, kol-koke. A darrpan-darrpan pamab tibióban [gyaur kla] asine Godkagab; darrpan paman go ini gyaur klama, darrüpan go ene gyaur klama.*

Ikik Bókrran Bóktan Ibükwata, Kol-koke Pam akó Kóbble

8 Ka kol-koke pam, pam-koke kol, akó kóbledó igó bóktandóla wagó, ene morroala yabü metat inzan ngyabenóm kazanla, kol-koke.

9 A e ne gaodó koke nómatakla yabiób büban ubi balngomólóm, e kol ó pam ki bumiógnórre. Zitulkus módóga, e o azitüm nabe noma kaindakla, ene morroala kol ó pam bumiógüm.

Ikik Bókrran Bóktan Ibükwata, Kol Bumiögürrün Pam akó Pam Bumiögürrün Kol Nidipako

10 Kol bumiögürrün pam akó pam bumiögürrün kol nidipako, ka yabü ini arüng bóktan akyandóla wagó, darrü kola tóba müór koke ki amgat. Ini arüng bóktan kürükagab kokea, a Lodkagab.

11 A wa ne noma amgüte, wa metat inzan ki ngyaben warile, müór-koke. Oya ubi akó amiögüm nómade, wa alkomolé tóba müördü saul bainüm. Akó müóra tóba kol koke ki zumanik.

Ikik Bókrran Bóktan Ibükwata, Amkoman Bangun-koke Kol ó Morwal Nibióbko

12 Ka ne poko bóktanóm kaindóla kürükagabia, a Lodkagabi koke.[†] E barre, ka yabüka igó poko bóktandóla wagó, darrü zonaretan kol asi noma warile, amkoman bangun-koke nótóko, akó wa ubi baindo wankü ngyabenóm, da wa oya koke zumanike.

13 Akó darrü kolan müór asi noma yarile, amkoman bangun-koke nótóko, akó wa ubi bainda wankü ngyabenóm, da wa oya koke amanike.

14 Zitulkus módóga, amkoman bangun-koke nadü müóra, oya God tóbankü kuri ipüde[‡] oya kolanme. Akó amkoman bangun-koke nadü kolo, oya God tóbankü kuri upude oya

* **7:7 gyaur kla:** Darrü gyaur kla aprrapórr módóga, morwal kol bumióg. Akó darrü ma módóga, morwal kol bumiög-koke ngyaben kolae tonarr tómbapón-koke. **7:10** Metyu 5:32; 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18 † **7:12**

Lodkagabi koke: Yesu wata Zu pamkolpam umul bain yarilürr, igósidi wa ini pokankwata koke bóktanórr. ‡ **7:14 God tóbankü kuri ipüde:** Ini bóktanán küp inzan kokea igó, ene amkoman bangun-koke müór kuri zid ine. A küp módóga, wa taia tóba kolpükü ngyabenóm akó i nizana amkoman bangun pamkolpam dómamli.

amkoman bangun müóranme. Koke ne nóma, God ibü olmal koke ki yazebe, a errkya God ta ibü azebda.

¹⁵ A ene amkoman bangun-koke müór ó kolan ne ubi nómada amgatóm, wa ki amgat. Ene pokoa ne nómada tóbapóné, ene amkoman bangun müóra tóba koldó myamem arróbórrón koke yarile, ó ene amkoman bangun kola tóba müórdü myamem arróbórrón koke warile. A gaodó ne nómada, bürrgratgu, zitulkus God mibü paudüdü nyabenóm wató ngibtaunóp.

¹⁶ Kol, marü müóra aprrapórr zid baine marüme. Ene dadan ngarkwatódó, müór, marü kola aprrapórr zid baine marüme.

Blaman Darrpan-darrpana Wata Inzan Kwarilo, God Mibü Ne Ngarkwatódó Sirrbünür

¹⁷ Enana ka ini kla wialóma, blaman darrpan-darrpana wata inzan ki nyaben kwarilün, Lod yabü ne ngarkwatódó sirrbünür akó e iazan nyaben kwarilnürü, God yabü nómá ngibaunür tóba pamkolpamóm bainüm. Ini we dadan arüng bóktana, ka ne kla arrbündóla blaman sos kugupidü.

¹⁸ Ia darrü paman [gyabi sopae ugón singgapirrún] yarilürr, God oya nómá ngisaunür? Oya sopae singgapirrún timam koke ki amanik. Ia darrü paman gyabi sopae ugón singgapin-koke yarilürr, God oya nómá ngisaunür? Oya gyabi sopae koke ki singgapin.

¹⁹ Paman gyabi sopae singgapin wirri kla kokea, akó gyabi sopae singgapin-koke enta wirri kla kokea. Godón gida bóktan poko[§] mamoanóm amkoman wirri klama.

²⁰ Blaman darrpan-darrpana wata inzan ki nyaben kwarilün, e iazan nyaben kwarilnürü God yabü nómá ngibaunür.

²¹ Ma ia [leba zaget] olom namülnürü, God marü nómá ngimaunür? Ma gyakolaegu. A marü ne darrü kwat asi nómá yarile popa olomóm bainüm, ene morroala e ene kwat mamoanlo.

²² Gyakolaegu, zitulkus leba zaget olom nótó yarilürr, Lod oya nómá ngisaunür, wa ma Lodón popa pama. Ene dadan ngarkwatódó, wa popa pam nótó yarilürr God oya nómá ngisaunür Lodka dabyónüm, wa Kerrison leba zaget oloma.

§ 7:19 Godón gida bóktan poko: Paman gyabi sopae singgapin darrü Godón gida bóktan poko ta yarilürr, God Zu pamkolpam ne kla nókyenóp. A ini atang pokoa igó klambóka apónda, God ibü ne gida bóktan poko nülinóp, Yesun amkoman angun pamkolpam.

²³ God yabü wirri darrem klame bumiögür, igósidi e pamab leba zaget kolpamómzan koke ki bainane, ibü bóktan arrkrrudügabi.

²⁴ Zonaretal, blaman darrpan-darrpana wata inzan ki ngyaben kwarilün Godkü, e iazan ngyaben kwarilnürü, God yabü nóma ngibaunürr.

Ikik Bókrran Bóktan Morwal akó Kol Bumiögankwata

²⁵ E wialómarre ibükwata, pam ó kolpükü koke nidi kuri bazurrurr. Kürü arüng bóktan Lodkagabi babula ibükwata. A ka kólba gyagüpítótók pupaindóla. Ka ini pokozan wialómdóla, e gaodómakla kürü amkoman angunüm Lodón gyaur tonarranme kürüka.

²⁶ Zitülkus errkyä wirri müpa tólbaeldako Yesun amkoman angun pamkolpamidó, ka igó gyagüpi tótókdóla, ene morroala e wata inzan kwarilo, ezanakla errkyä, morwal ó kol-koke.

²⁷ Ia ma kol amiögürrünla? Ma darrü kwat ta amkün-gu moba kol amaniküm. Ia ma kol amióg-kokela? Ma kol ta amkün-gu.

²⁸ A ma ne kol nóma zumigo, ma kolae tonarr koke tónggapono. Akó darrü kola, pampükü koke nótó umtule, wa ne müór nóma amige, wa kolae tonarr koke tónggapón. A kol ó pam nidi bumiögdako, i sab abün müpdü kwarile ini ngyabendó, akó kürü ubia e ini müpdü koke kwarilo.

²⁹ Zonaretal, kürü bóktanan küp módóga, ini tonarra kuri tugupurr tübine. Da e errkyadágab gyakolae koke kwarilo ini ngyabenankwata. Kolpükü nidipko, i inzan ki ngyaben kwarilün wamaka ibü kol babulako.

³⁰ Nidi yóndako, i inzan kwarile wamaka i koke yóndako. Bagürwómpükü nidipko, i inzan kwarile wamaka i bagürwómpükü kokeako. Elklaza nidi bumiögdako, i inzan kwarile, wamaka ene elklaza ibü kokeko.

³¹ Da módóga, ini tüpdü ngyaben nidi ódóddako, i inzan kwarile, wamaka i zirrgüp koke artümüldako ene ngyabendó. Zitülkus módóga, mi ini ne tüpdü ngyabendakla, wa blakón pokodó tótókdase tóba blaman elklazapükü.

³² Kürü ubia e gyakolae koke kwarilo. Kol koke nótó kuri zumige, wa zirrgüp artümülda Lodón zagetódó. Wa gyagüpi ódódda, wa ne kla tómbapón Lodón bagürwóman ngitanóm.

³³ A kol nótó zumiögür, wa zirrgüp artümülda ini ngyaben elklazadó. Wa gyagüpi ódódda, wa ne kla tómbapón tóba kol bagürwóman ngitanóm.

³⁴ Da oya ninis gyagüpitótókamli. Müór koke nótó kuri amige ó pampükü koke nótó kuri umtule, wa zirrgüp artümüldö Lodón zagetódó. Oya ubia tóba dudu arról Lodón akyanóm. A müór nótó amiógürr, wa zirrgüp artümüldö ini nyabén elklazadó. Wa gyagüpi ódóddo, wa ne kla tómbapóné tóba müór bagürwóman ngitanóm.

³⁵ Ka yabiób morroalóm wialómdóla, yabü arrkrrum; ka yabü arüng bóktan koke akyandóla. Kürü ubia, e dümdüm elklaza tómbapónane, Yesun amkoman angun pamkolpama ne kla ki tómbapón korale akó e yabiób dudu gyagüpitótók Lodón zagetódó irrbürre.

³⁶ Aprrapórr darrü pama gyagüpitótók apadóda tóba rearrárrón ngul olom koke amiógüm, enana ene ngul oloma gyagüpitótók warilürr igó, "Sab wa kürü kümige." Da solkwat ene pama gyagüpi tótókda wagó, wa tóba rearrárrón ngul olom morroal koke angónada, zitulkus wa oya koke amiógda. Akó wa aprrapórr o azitüm nabe kainda. Akó wa aprrapórr tóba küp bamkónada wagó, i ki bumigam. Wa ki tónggapó wa ubizane.* Wa kolae tonarr koke tónggapóna. I ki bumigam.

³⁷ A aprrapórr ene pama karrkukus gyagüpitótók esene ene ngul olom koke amiógüm. Akó darrü klama aprrapórr oya koke zirratakda ene ngul olom amiögüm, a wa gaodó yarile tóba ubi mamoanóm. Akó wa tóba gyagüpitótók kuri esene oya koke amiögüm, wa ta dümdüm kla tónggapóna.

³⁸ Da módóga, tóba rearrárrón ngul olom nótó amiögda, wa dümdüm kla tónggapóna. Da koke nótó amiögda, wa ma tai amkoman morroal kla tónggapóna.

Ikik Bókrran Bóktan Kóbleabkwata

³⁹ Müörpükü kol wa müördü arróbórróno, oya müór arrólzane. A oya müóra ne nóma narrótóke, oya popada darrü pam amiögüm tóba ubidügab. A wa inzan pam amige, Lodka nótó dabyórrüna.

⁴⁰ Da kürü gyagüpitótókdágab, wa sab wirri bagürwómpükü nyabén warile, wa ne müór koke nóma amige. Akó ka gyagüpi tótókdlá kagó, Godón Samu ta kürüka asine akó kürü wató tangkamtine ini bóktan wialómóm.

* **7:36** Ini atang pokó Grrik bóktane, oya darrü küp módóga: *Aprrapórr darrü pama gyagüpi tótókda wagó, wa tóba ngul olom morroal koke angónada, zitulkus wa oya koke ok ainda müór amiögüm. Akó ene ngul oloma aprrapórr tóba müór amiög pail arrgratádo. Akó ene pama aprrapórr tóba küp bamkónada wagó, oya ngul oloma müór ki amióg. Wa ki tónggapó wa ubizane.*

8

Obae Godódó Urdü Amselórrón Ne Alóng Kla

¹ E wialómarre inikwata, obae godódó urdü amselórrón ne alóng kla alióndako. Ene amkomana, e ne poko bóktandakla igó, mibü blamanab umul asine. Pamkolpama elklazabóka noma umulako, i gyagüpi tótókdako igó, i morroalako ngibürr pamkolpamdóbabi. A pamkolpamab [moboküpüdü ubi] ngibürr pamkolpamdó nómade, ibü amkoman banguna dódórr bainda.

² Darrü oloma noma gyagüpi tótókda wagó, wa wirri umula, wa ma küsilana umul apadóm, wa umulürrünzan ki yarile.

³ A darrü oloman moboküpüdü ubi Godka nómade, God oyabóka umula.

⁴ We ngarkwatódó, inikwata, obae godódó urdü amselórrón ne alóng kla alióndako, ka bóktandóla kagó: mi umulakla igó, obae god babulako akó God wata darrpana.

⁵ Enana ngibürr godbóka ngibliarrón asiko ia kwitudü ó tüpdü - (anda, abün "god" akó abün "lod" asiko) -

⁶ mibü wata darrpan Goda. Wa Aba, blaman elklaza noakagab togobórr akó mi noankü ngyabendakla. Akó wata darrpan Lod asine, Yesu Kerriso, blaman elklaza noakama tolbaelóp akó mi noanme arrólakla.

⁷ A ngibürr amkoman bangun pamkolpam umul kokeako igó, obae god babulako. I wata obae god gyagüpi bomandako, i ngaenzan kain kwarilürr. Da i inzan alóng kla noma alóngdako, i gyagüpi tótókdako igó, ene alóng kla obae godódó urdü yamselóp. Akó zitülkus ibü gyagüpitótókan arüng tai babula umulüm, ia morroala ó kolaea, ibü gyagüpitótók tómanpükümako.

⁸ A alóng klama mibü Godón minggüpanan koke amarruda. Mi ne koke noma elóngórre, mi darrü kla koke arerre. Akó mi ne noma elóngórre, ini klama mibü koke tangtamtirre.

⁹ A e gyagüpi noma tótókdakla igó, ene wa dümdüma obae godódó urdü amselórrón alóng kla alóngóm, e umulumul kwarilo, ene klama ibü kolae kwt koke nómtyerre, nibiób gyagüpitótókan arüng babulako.

¹⁰ Aprrapórr ma umulóla obae god babulako, da obae godan [ótók] müötüdü wamo ola alóng kla alóngóm. Akó aprrapórr darrü oloma, noan gyagüpitótókan arüng babula, wa marü asenda alóng kla alóngde. Oya ia arüng koke ekyene alóng kla alóngóm, obae godódó urdü amselórrón alóng kla?

¹¹ Da ini zonaret, noan gyagüpitótókan arüng babula, wa kolae baine marü umulanme. A Kerriso oyankü ta narrótókórr.

¹² Da ma inzan kwata kolae tonarr nóma tónggapóndóla moba zonaretaldó akó i darrü kla tónggapóndako, i ne klambóka gyagüpi tótókdako wagó, ene kolaea, ma Kerrisoka kolae tonarr tónggapóndóla.

¹³ Da módoga, ka ne darrü kla nóma elóngó akó ol-gabi kürü zonareta sab darrü kla tónggapóné, enana wa gyagüpi tótókda ene kolaea ene kla tónggapónóm, ka sab alóng kla kokean elóngó, kólba zonaret kolae tonarrdó ódódgum.

9

[Apostolab] Dümdüm

¹ Ka ia popa kokela? Amkoman, ka popadóla, zitulkus ka pamab gidadó arróbórrón kokela. Ka ia apostol kokela? Ia ka mibü Lod Yesun koke eserró? E umulakla wagó, ka Lod Yesun kuri eserró.* Akó e Yesun amkoman angun pamkolpamóm bainarre kürü zagetódógab, ka ne Zaget tónggapórró Lodónkü.

² Enana ka apostol kokela ngibürrab ilküpü, amkoman e yaib umulakla igó, ka we klamla! Zitulkus módoga, e Yesuka dabyórrünakla akó ini klama amtyanda wagó, ka apostolóla.

³ Kolpama kürü nóma zaz aindako,† ka kólba bódlangóm kaindóla ini bóktane.

⁴ Igó, ia kibü ene dümdüm babula alo akó anón klamóm kibü Zagetan darremóm? Amkoman, kibü dümdüm asine!

⁵ Ngibürr apostol akó Lodón zoretal akó Pita‡ ibü dümdüma tibiób kol inkü tótókóm. Ki ne kol bumiögürürn nóma ki kwarila, kibü ene dümdüm ia babula kibiób amkoman bangun kol kinkü tótókóm? Amkoman, kibü dümdüm asine!

⁶ O ia wata kótó akó Barrnabas mani Zaget tómbapón ki namüli kibiób nyabenóm?

⁷ Gazirr pama nóma Zagetóda tóba kantrri adlangóm, wa ia tóba mani ki amarru yarile tóba gazirr elklaza bumiögüm? Koke! Pama [grreip] zid nóma arítóda, wa ia koke elo-e tóba grreipdüğab? Amkoman, wa sab elo-e!

* **9:1** Pol Lod Yesun esenórr wa Zerrusalem wirri basirrdüğab nóma wamlórr Damaskus wirri basirrdü. (Apostolab Tórrmen 9:3-5) † **9:3** Ngibürr kolpama bóktónóp igó, Pol apostol koke yarilürr, zitulkus wa darrü kla koke ipadórr ibükagab. ‡ **9:5** Pita Grrik ngia, oya Ibrru ngi módoga: Sipas.

Pama [sip] ó [gout] nóma ngabkanda, wa ia ibü ngóm mor sab koke enóne? Amkoman, wa sab enóne!

⁸ Ka ia ini poko wata pamakanan gyagüpítótókdógbab bóktandóla? Koke! Gida-a ia dadan klambóka koke apónda? Amkoman, gida-a inzan bóktanda!

⁹ Zitülkus módóga, Mosesón gidadó igó wialómórróna wagó, "Sye koke ki amel koralón [kauan] tae piküp bainüm alogum, wazan oya zaget tónggapóna, agóltagólde küp ausüm [witüdügab]."[§] Ia God kauabkwata gyakolaeda? Koke. ¹⁰ Ia amkomana, wa ini poko kibünkü bóktanórr, oya zaget pam nidipakla? Amkoman, ini poko kibünkü wialómórr, zitülkus nótó kesu angóna akó küp nótó ausda, i nizana ene zaget ki tónggapóni, [gedlóngóm baindij i sab abülan poko ipüdi.

¹¹ Zitülkus samuan morroal küp kidi baritóp yabü aodó, da wa taia ki ne büban elklaza yabükagab nóma yazebrre.

¹² Zitülkus ngibürr Godón zaget pamab dümdüm asine yabükagab nygaben elklaza azebóm, amkoman, kibü dümdüm wirria ibü dümdümdügab.

A ki ma ini dümdüm koke mamunóp. Da ki azid aengóp, a ki elklazam koke batop, igósüm ki Kerrisonkwata Morroal Bóktanan kwat anómóm koke kwarilürr.

¹³ Amkoman, e umulakla igó, [Godón Gyabi Müötüdü] nidi zagetódako, i darrü poko apadódako ene alo klamdógbab, pamkolpama ne kla amarrudako Godón Gyabi Müötüdü Godón aliónüm. [Altadó] nidi zagetódako, i kari murr poko azebdako ene [urdü amsel lardóbabil], pamkolpama ne kla amarrudako altadó Godón aliónüm.

¹⁴ Ene dadan ngarkwatódó, Lod arüngi bóktanórr wagó, Morroal Bóktan nidi adrratódako, i gaodó ki kwarilün nygaben elklaza azebóm ibükagab, ibü bóktan nidi arrkrudako.

¹⁵ A ka küób darrü inzan dümdüm kokean mamoarró. Akó ka ini poko igósüm koke wialómdóla igó, e sab kürüka inzan elklaza tólbael kwarilo. Ka ne nygaben elklaza nóma ki yazeba darrü olomdógbab, ka kólba dümdüm ki imrüka ikub bagürüm igó, ka darrü kla koke ipadórró yabükagab. Kürü büdlüm morroala nygaben elklaza azebdógbab.

¹⁶ Kürü dümdüma ikub bagürüm, a igósidi kokea, ka Yesunkwata Morroal Bóktan büdratdóla. Zitülkus módóga, ene wata Lod tüób kürü nótó kyalórr Morroal Bóktan büdratám. Da módóga, ka ne Morroal Bóktan koke nóma büdratlo, oya ngürsila sab tame kürüka!

§ 9:9 Ma Duterronomi 25:4 ngakanke. Kauan dümdüm asi yarilürr alo apadóm tóba zagetódógbab. Dadanzan apostolab dümdüm asi yarilürr ibü nygaben elklaza azebóm we pamkolpamdógbab, i nibióbka amgoldako akó umul baindako.

¹⁷ Ka ne kólba gyagüpitótókdágab Morroal Bóktan nóma büdratlo, kürü dümdüm asi yarile darrem kla apadóm. A zitulkus ka ene kla koke tólbaeldóla kólba gyagüpitótókdágab, ka tólbaeldóla zitulkus Lod kürü kyalórr tólbaelom, gyagüpi tótökde igó wa, ka sab morroal tólbao.

¹⁸ Da kürü darrem laróga? Wata ini kla: Morroal Bóktan büdratode, ka wata popa tólbaeldóla, igósüm ka kólba dümdüm koke mamoalo Morroal Bóktan büdratode.

Pol Ngyabelórr Izan, Wa Yesunkwata Morroal Bóktan Nibióbka Büdrratlórr

¹⁹ Enanla ka popadóla akó darrü paman kokela, ka kólba [leba zaget] pamzan baindóla blaman pamkolpamdó, abün pamkolpam azebóm Kerrisonkü.

²⁰ Zu pamkolpamdó, ka Zu pamzan baindóla, Zu pamkolpam azebóm. Ibüka, Mosesón gida murrdü nidi nyabendako, ka ibuzan baindóla gida murrdü nyabende, ibü azebóm gida murrdü nidi nyabendako, enanla ka küób gida murrdü koke nyabendóla.

²¹ Ibüka, Mosesón gida kalkuma nidi nyabendako, ka ibuzan baindóla, gida kalkuma nyabende, ibü azebóm, gida kalkuma nidi nyabendako, enana ene inzan kokea igó, ka Godón gida kalkuma nyabendóla, a ka wa Kerrison gida murrdü nyabendóla.

²² Ka inkü nómádóla, noan gyagüpitótókan arüng babula,* ka darrü kla koke tónggapóndóla, i nekwata gyagüpi tótókdako wagó, ene kolaea. Ene igósüm, ibü azebóm, noan gyagüpitótókan arüng babula. Ka Kerrisonkwata Morroal Bóktan nóma adrratdóla blaman ia-ia kolpamdó, ka ibuzan nyabendóla, igósüm ka aprrapórr ngibürr zid ninünümo, abün-abün kwate.

²³ Ka ini blaman kla igósidi tómbapóndóla [Morroal Bóktan] ayom, igósüm ka sab ene morroal elklaza yazebo, God ne [alkamül-koke bóktan] tónggapónórr pamkolpamdó, Morroal Bóktan amkoman nidi angundako akó mamoandako.

Mi Wirri Arüngi Buso Kwarilo Darrem Kla Apadóm

²⁴ E ia umul-kókakla igó, buso barngindü blaman buso pama busodako, da wata darrpana apadóda darrem kla? E wata inzan wirri arüngi busurre, wazan busoda darrem kla apadóm.

²⁵ Blaman pam, ubi nibióbe barnginüm, tibiób büb balngomoldako blaman kwata: I wirrianbóka bütanindako

* ^{9:22} noan gyagüpitótókan arüng babula: Ma atang opor 8:7 ngakanke.

akó i darrü kla koke tónggapóndako, ibü büb ne klama kena kolae yó. I ene kla go igósüm tómbapóndako pórngae-e tónggapórrón singül müóngdur apadóm, sab ne darrem klama kolae baine. A mi go mibiób balngomóldakla, ene darrem kla apadóm, sab ne klama kokean kolae baine.

²⁶ We ngarkwatódó, ka inzan pamzan koke busodóla, popa nótó busoda. Ka inzan pamzan koke gazirrdóla, tang popa nótó amanda.

²⁷ Koke, ka kólba büb karrkukus aindóla oya alngomólóm, igósüm ka kólba darrem kla koke areno kürü bóktan amgol kakóm, buso pamzan amanikdako buso barngindügab, zitülkus wa barngin gida koke mamoañorr.

10

Arüng Ikik Bókrran Bóktan Obae Godabkwata

¹ [Zonaretal], ka ini pokó wialóma, zitülkus kürü ubia yabü akó umul-umulan ngibtanóm laróga tómbapónórr kibü abalbobataldó, i nóma agóltagól kwarilürr [ngüinkoke bwóbdü]. Moses ibü blaman Izipt kantrridügab yusürr. Pülpül pokoa ibü balngomól akó adlang yarilürr, God ne kla ingrinürr. Akó i blamana ogoblórr maluana, mólög tüpdüma, nae aodó ne nürrgratórr, wamaka griamli nizan kwata.

² Ene inzan yarilürr, wamaka i blamana [baptaes bainóp] ene pülpül pokó-e akó malu nae-e, Mosesón mamoañ pamkolpamóm bainüm.

³ I blamana dadan alo kla elop, God ne kla tókyenóp kwitümgab

⁴ akó i dadan nae enónóp, God ne kla nókyenóp, zitülkus i ene ingülküpdiügab anón kwarilürr, God ibü ne kla nómtyenóp akó inkü ne klama wamlórr. Da amkoman ene ingülküp Kerriso yarilürr.

⁵ A mi umulakla igó, God ibü barredó bagürwóm-koke yarilürr, zitülkus ibü büb muru arngerrón kwarilürr ngüinkoke bwóbdü.

⁶ Ini elklaza tólbaelóp, mibüka okaka amzazilüm sab laróga tómbapóné ibüka, nibiób wirri ubi kolaeen elklaza tólbaelóma, igósüm mi inzan pamkolpamóm koke bairre.

⁷ Obae god [bütkgu], ibü ngibürrazan kain kwarilürr. Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Ene pamkolpama bobrranórr alom akó anónóm, akó bórrangórr barnginüm akó zilüm, obae god bütökde."

⁸ Mi koke ki ut kwarila inkü, mibü morwal ó kol koke nidipko, ibü ngibürrazan kain kwarilürr - akó olgabi darrpan ngürr kugupidü 23,000 pamkolpama narrbarinürr.

⁹ Mi Kerrison koke ki apók* kwarila, ibü ngibürrazan kain kwarilürr - akó olgabi ibü gwara tokrralórr.

¹⁰ Akó e murkur akrran-gu, ibü ngibürrazan kain kwarilürr - akó olgabi pamkolpam kolae bain anerrua ibü ekrranórr.

¹¹ Ini elklaza tólbaelóp ibüka, mibüka okaka amzazilüm sab laróga tómbapóne ene kolpamdó, dadan elklaza nidi tómbapondako izan. Akó ini elklaza wialómorrón kwarilürr Godón Wibalómorrón Bóktandó, mibü ikik bokrran bóktan aliönüm ini elklaza tómbapón-gum, zitulkus mi we tonarrdó nyabendakla, Lod Yesu Godón zaget kuri elakónorr mibü zid bainüm akó wa kari pokoa alkomólóm.

¹² We ngarkwatódó, ene oloma, gyagüpi nótó tótókda wagó, wa karrkukus zamngólda, wa wata umul-umul yarile igó, wa koke aupe Godkagabi!

¹³ Yabüka nadü klama tamórr, yabü balngomólóm kainüm kolae tonarr tómbapónóm, ene klama ngibürr pamkolpamidó ta tamórr. Akó God igó oloma, e gaodómakla noa amkoman angunüm. Wa ok ainda darrü klama yabüka sab tame, yabü balngomólóm kainüm kolae tonarr tómbapónóm, a wa yabü gaodó nirre ene klamdó bóka bamgünüm. Darrü klama yabü nóma balngomólóm kainda kolae tonarr tómbapónóm, God kwat alóte yabü mamooanóm, igósüm e gaodó kwarilo borrhángóm kolae tonarr tómbapón-gum.

¹⁴ We ngarkwatódó, kürü moboküp gómdamal, e kórzyón kwarilünke obae god bütókgum.

¹⁵ Ka yabüka bóktandóla wamaka e gyagüpitótókpükü isakla; kürü bóktan e yaib zaz inam.

¹⁶ Mi waenpükü kübüldügab nóma anóndakla Lodón büdül gyagüpi amaniküm, mi Godón eso akyandakla. Mi kübüldügab nóma anóndakla, ia igó kokea, wamaka ene anóna mibü darrpan pokodó amarruda Kerrison óepükü? Akó mi ne brred alkamüldakla, mi ene brred nóma alodakla, ia igó kokea, wamaka ene aloa mibü darrpan pokodó amarruda Kerrison bübpükü?

10:8 Bótang Peba 25:1-18 * **10:9** apók, oya küp módóga: Isrrael pamkolpama murrum akó murkur bokrran kwarilürr, zitulkus i amkoman koke angun kwarilürr wagó, God gaodó yarilürr ibü ngabkanóm. Akó i ta murrum akó murkur bokrran kwarilürr kókó God ngürsilüm bainürr, da i oya zao-zao tonarr apók kwarilürr. **10:9** Bótang Peba 21:5-6 **10:10** Bótang Peba 16:41-49 **10:16** Metyu 26:26-28; Mak 14:22-24; Luk 22:19-20

¹⁷ Zitülkus darrpan brred asine, mi darrpan bübakra, enana mi abün nidipakla, zitülkus mi blamana ene darrpan brred alodakla.

¹⁸ Isrrael pamkolpam gyagüpi amónam. I lar nóma imarruóp [alta] kwitudü amselóm, i akó [prrista] darrü murr poko elóngóp. Ia i inzan kwata koke emtyenóp, ene klama ibü Godkü darrpan pokodó imarrurr, ene alta noane? Anda, ene inzana.

¹⁹ Ka inzan koke bóktanóm kaindóla igó, ene [urdü agasil laran] murr, obae godódó ódódórrón ne klama, wa darrü wirri klama, ó igó, obae god darrü wirri klama.

²⁰ Koke, a ka igó bóktanóm kaindóla, Godónbóka umulkók pamkolpama ne urdü agasil lar amarrudako, i ene kla kolae samudü amarrudako akó Godka koke. Akó kürü ubi kokea, e darrpan pokodó koke togobo kolae samupükü.

²¹ E gaodó kokeakla Lodón kübündügab anónóm akó kolae samuab kübündügab ta inzan; e gaodó kokeakla Lodón tógalögab alom akó kolae samuab tógalögab ta inzan.

²² Ó ia mi darrü kla tónggapónóm kaindakla, gyagüp kolaea Lodón amkalóm? Ia e gyagüpi tótókdakla igó, mibü arüng wirriana oya arüngdüğabi?

Mi Popa Elklaza Koke Tómbapórre, Enana Mi Gyagüpi Tótókdakla Wagó, Ene Taia

²³ E ngiburra inzan bóktandakla wagó, "Ene wa taia kürü blaman kla tómbapónóm." Da ka igó bóktandóla kagó, amkoman, a ngiburr kla morroal kokeako tómbapónóm. Ene wa taia kürü blaman kla tómbapónóm, a ngiburr klama koke tangamtindako kürü amkoman bangun dódórr ainüm.

²⁴ Darrü oloma wata igó koke gyagüpi wame wagó, morroal ia laróga tóbanankü, a akó igó gyagüpitótók ki ipa, morroal ia laróga ngiburr kolpamabkü.

²⁵ Yabü taia blaman alóng kla alóngóm, e ne kla bumiögdakla alóng kla bumiög bwóbdü. Zitülkus babula yabü abün-abün gyagüpitótók azebóm akó yabiób bamtinüm igó, ene alóng klama nubógab tame, akó ia taia ó koke ene kla alóngóm.

²⁶ Zitülkus módogá, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Ini tüp Lodóne, akó blaman ne elklazako ini tüpdü."

²⁷ Darrü amkoman bangun-koke pama yabü nóma ngibaune alom tóba müótüdü, akó yabü ubi tótókoma, e eloane yabü obzek kwata ne alo kla arrbünda. Zitülkus babula abün-abün gyagüp azebóm akó yabiób bamtinüm

igó, ene alóng klama nubógab tame, akó ia taia ó koke ene kla alóngóm.

²⁸ A darrü oloma ne yabü nóma nilórre igó, "Ini alóng kla urdü agasil larzan idódürr obae godódó," da e alónggu ene olomanme, yabü nótó umul-umulan ngibtanórr. Akó e darrü kla koke tónggapónane, darrü olom ne klama ainda tónggapónóm, kolae ne klame tóba gyagüpítótók ngarkwatódó.

²⁹ Ka koke bóktóna igó, e koke elóngane igó zitulkusanme, e yaib gyagüpi tótókdakla igó, e alónggu, a e koke elóngane, zitulkus ene oloma gyagüpi tótókdakla wagó, e alónggu. Zitulkus módo, ka nóma gyagüpi tótókdola kürü taia darrü kla tónggapónóm, darrü oloman dümdüm babula bóktanóm igó, ka ene kla koke tónggapono be?

³⁰ Ka ne Godón nóma eso ekyeno, ka ne alo alom kaindóla, darrü oloman dümdüm babul yarile kürü kolae bóktan akyanóm, ka ne alo elo-o, ka eso ne alom ekyena be? A ka ene alo koke elo-o, darrü olom zitulkus akyan-gum kürü kolae bóktan akyan-gum.[†]

³¹ Da módo, ia e sab eloane ó enónane ó ia e sab laró tónggapónane, e blaman elklaza tómbapónamke Godón ngi wirri kwitüm amngyelóm.

³² E darrü kla tónggapón-gu, darrü oloma yabükagab tikó kena ipa, enana wa gyagüpi tótókdakla wagó, wa ini kla koke ki tónggapón. E ini kla tónggapón-gu darrü pamdó, ia wa Zu pam, Zu-koke pam, ó Godón sos pam.

³³ Kürükagab tikó ipüdamke. Ka blaman elklaza tolbaeldóla we ngarkwatódó, blaman kolpam kürü tonar-rdó ubi kwarile. Ka wata igó koke gyagüpi tótókdola igó, morroal ia laróga kólbanankü, a ka akó igó gyagüpítótók asendóla, morroal ia laróga ngibürr kolpamabkü, igósüm God ibü zid nirre.

11

¹ E kürükagab tikó ipüdamke, ka Kerrisokagabzan tikó apaddóla.

Singül Ngabla Tonarr Godón [Ótökde]

² Ka yabü bagürdóla, zitulkus e kürü gyagüpi ódóddakla blaman elklazadó akó zitulkus e Yesunkwata umulbain bóktan mamoandakla, ka yabüzan umul ninarre.

[†] **10:30** Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó ini dómdóm poko babula, a ki gyagüpi tótókdakla Polón gyagüpítótók inzan yarilürr. Zitulkus módo, ini poko darrpan ngarkwatódóma Polón ne poko wialómórr atang pokodó 32-33.

³ A kürü ubi wa igósüma, e [küp emzyetórre] igó, blaman pamab singül wa Kerriso-e, akó kolan singül wa müóra, akó Kerrison singül wa Gode.

⁴ Blaman pama nidi tóredako ó [prropetzan nidi bóktandako] tibiób singül ngablaorrónzanako, i tibiób singül* büódan ngibtandako.

⁵ A blaman kola nidi tóredako ó prropetzan bóktandako tibiób singül ngablaorrón-kokezanako, i tibiób singül büódan ngibtandako,[†] zitulkus ene inzana, wamaka ibü singül balükürrünako.

⁶ Darrü kola ne tóba singül koke nóma ngablo-e, wa tóba órrngóen tugupanan ki singgalgón! A zitulkus ene büódan klama kolan tóba órrngóen tugupanan singgalgónóm ó blaman alüküm, wa tóba singül ki ngablao.

⁷ Darrü pama tóba singül koke ki ngablao Godón ótökde, zitulkus wa Godón dandang ngarkwatódó tónggapórróna akó wa Godón [wirri kómal zyón] ongang apónda. A kola ma paman wirri kómal zyón ongang apóndo, da wa tóba singül ngablo-e Godón ótökde.

⁸ Kola paman wirri kómal zyón ongang apóndo, zitulkus pama koldógab koke tamórr, a kola pamdógab katókórr.

⁹ Akó God pam igósüm koke tónggapónórr kol tangamtinüm, a God kol tonzapónórr pam tangamtinüm.[‡]

¹⁰ We zitulkusdü akó anerruabbókamde, kola tóba singül ngablo-e timamzan amtyanóm wagó, oya müóran balngomól arüng asine.

¹¹ A Lodka dabyórrünzana, kol tebe kokeo pamdógab; pam ta tebe kokea koldógab.

¹² Zitulkus módóga, kolazan pamdógab katókórr, ene ta inzana, pam kola alngumildo. A blaman elklaza ma Godkagab tótókdako.

¹³ E yabiób gyagüpítótók yaib ipüdam: Ia taia kola Godka tóre akom tóba singül ngablao-koke?

¹⁴ Mibü pamkolpamab bókam tumtuma yabü inzan bómtyanda wagó, paman ne kokrrap órrngóen asi nóma kwarile, ini klama oyaka büód ódódda,

* **11:4** tibiób singül, wa aprrapórr Kerrisonbóka apónda. † **11:5** Korrint wirri basirrdü, Polón nygaben tonarrdó, ene kolae yarilürr igó wa, kola tibiób singül koke ki ngablao kwarilürr. Singül ngablaode, kola amtyan warilürr igó, oya müór asi yarilürr akó wa tóba müóran tangdó warilürr. Wa ne tóba singül koke nóma ki ngablao waril, wa tóba müór büódan ki ngitanórr. **11:8** Bwób Zittü 2:21-23 ‡ **11:9** Ma aprrapórr igó poko gyagüpi tótókdóla wagó, Pol pam koke ok ainda tóba kol tangamtinüm. Da inzan kokea. Wa ini poko wialómórr, zitulkus God ngaen-gógópan pam tónggapónórr, da solodó wa kol tónzapónórr pam tangamtinüm.

¹⁵ a kolan ne kokrrap órrngóen asi nóma kwarile, ene oya agür ódódda. Zitulkus módóga, God oya kokrrap órrngóen igósüm okyanórr, tóba singül ngablaom.

¹⁶ A darrü oloman ne ubi nómada ongyalóm ini bóktanankwata, oya ki umul yó igó, kibü wata ini bókam tumtuma, akó ngibürr Godón sos pamkolpamab ta wata ini bókam tumtuma.

Lodón Gyagüpi Amanik Alo

¹⁷ A igó umulbain bóktan alióndi ka yabü koke bagürdóla, zitulkus e nóma kwób bazendakla, kolaea tómbapónda a morroala koke.

¹⁸ Ngaen-gógópan kürü ubi bóktanóma igó, ka arrkrudóla wagó, e nóma kwób bazendakla sos pamkolpamzan, e yaib bürrgratódakla darrü-darrü kopodó akó ka ini bóktan karianbóka amkoman angundóla.

¹⁹ Anda, darrü zitulkus asine yabü bürrgratóm kopo-kopodó, igósüm amkoman moboküppükü nidipako tibiób okaka bairre yabü aodó.

²⁰ E nóma kwób bazendakla darrpan pokodó, ene Lodón Gyagüpi Amanik Alo kokea, e ne kla alodakla.

²¹ Zitulkus módóga, alo tonarr nómada, e ngibürra yabióban alo kla singül kwata alodakla. Olgabi ngibürr go alomako, akó ngibürra go abün waen anóndako da gorrgorr baindako. §

²² Wai! Yabü müót babulako alom akó anónóm kugupidü? O ia e gyagüpi tótókdakla igó, Godón sos wata kari klama akó ia e elklaza-koke kolpam büódan ngibtandakla? Wai! Ka dama ia poko bóktono yabüka? Ka ia yabü nagürnünümo? Kokean!

²³ Ka yabü koke bagürdóla, zitulkus ka Lod Yesukagab ne umulbain bóktan ipadórró, ka yabü ta umul ninarre. Igó, ene irrüb Zudas Lod Yesun wirri pamab tangdó nóma ingrinürr, Lod Yesu dudu brred ipadórr,

²⁴ akó Godón eso akyan kakóm, wa syórr yangónórr akó bóktanórr wagó, "Ini kürü bübe, ka yabü morroalóm ne kla akyanóm kaindóla. Ini poko metat olngolónke kürü gyagüpi amaniküm."

²⁵ Ibü alo kakóm, Yesu dadanzan ene waenpükü kübül ipadórr, da wa bóktanórr wagó, "Ini waenpükü kübül Godón küsil [alkamül-koke tónggapórrón bóktana]. Kürü óean bókana arüng akyanda. E ini kübündügab nóma anón kwarilo, ini poko metat olngolónke kürü gyagüpi amaniküm."

§ **11:21** Ene tonarrdó, Lodón Gyagüpi Amanik Alo dudu alo yarilürr, igó koke igó, wata brred poko akó waen sokol. **11:25** Bazeb Tonarr 24:6-8; Zerremaea 31:31-34

²⁶ Da blaman tonarr e ini brred nómá alo akó ini kübündügab nómá anón kwarilo, e Lodón büdül pupaindakla kókó wa tolkomóle.

²⁷ We ngarkwatódó, brred nótó elo-e ó Lodón kübündügab nótó enóne Lodón ubi koke ngarkwatódó, wa sab kolae tonarr tónggapóne Lodón büb akó óedo.

²⁸ Da e yabiób ngaen-gógópan bapinane, ene kakóm, brred eloane akó kübündügab enónane.

²⁹ Zitülkus módoğa, nótó nómá elo-e akó enóne Lodón büb amzyat-koke, oya sab zaz irre, wa ne ngarkwatódó aloda akó anónda.

³⁰ We zitülkusdü, abün kolpam yabü aodó ibü arüng babulako akó abün azidako, akó dokyanana kuri narrbarinürr.

³¹ A mi ne tai mibiób nómá bapirre, mibü zaz koke tirre.

³² Da Lod mibü nómá zaz bainda, wa mibü dümdüm bainda, igósüm mibü sab elnga koke zaz tirre akó [kolaean darrem] tókyerre ini tüpan pamkolpampükü.

³³ Da módoğa, kürü zonaretal, e nómá kwób bazelo alom, e yabiób bókyan kwarilo.

³⁴ Darrü olom ne aloa nómá apadóda, wa ngaen-gógópan tóba müötüdü ki elo, igósüm Lod yabü koke zaz nirre, e nómá kwób bazelo. Akó ngibürr elklazabkwata ka sab yabü ikik bokrran bóktan nülinünümo, ka nómá tamo.

12

Godón Samuan [Gyaur Kla]

¹ Zonaretal, e wialómarre Godón Samuan gyaur klambabkwata. Kürü ubi yabü akó umul-umulan ngibtanóma, amkoman bóktan ia laróga ini klambabkwata.

² E umulakla igó, e Godónbóka umul-kók pamkolpam ne tonarrdó kwarilürr, darrü klama yabü ilklió bülión yarilürr kle-kle kwatódó tótókóm akó yabü imarrurr obae god [ótókóm], bóktan-koke ne elklazako.

³ We ngarkwatódó, ka yabü igó pokó byaldóla, darrü olom babula Godón Samu-e nótó bóktanda wagó, "Yesu amórrorrón ki yarile," akó darrü olom gaodó kokea igó bóktanóm wagó, "Yesu [Lode]," wata wa Godón Samu-e bóktanda.

⁴ Darrü-darrü samuan ngarkwatódó gyaur kla asiko, a ene wata dadan Samua arrgratódá.

⁵ Darrü-darrü zaget asiko, a ene wata dadan Loda.

⁶ Darrü-darrü elklaza asiko tólbaelóm, a ene wata dadan Goda arüng akyanda blaman amkoman bangun pamkolpamdó ene elklaza tólbaelóm.

⁷ God darrü-darrü gyaur kla gailda darrpan-darrpan amkoman bangun kolpamdó, igó pokó okaka amzazilüm

igó, Godón Samu asine. Wa ini kla igósüm tónggapónda blaman amkoman bangun kolpamab morroalóm.

⁸ Darrü olom God [wirri gyagüpítótók] bóktan akyanda tóba Samudüma, darrü wa go umul bóktan* akyanda dadan Samudüma.

⁹ Darrü pam wa go karrkukus amkoman bangun akyanda ene dadan Samudüma, darrü wa go gyaur kla akyanda azid kolpam dólóng bainüm ene dadan Samudüma.

¹⁰ Darrü wa go arüng akyanda [arüng tonarr] tólbaelóm, darrü wa go [prropetan bóktan] akyanda, darrü wa go wirri gyagüpítótók akyanda morroal akó kolae samu bómzyatóm, darrü wa go darrü-darrü umul-kók bóktan† akyanda bóktanóm, akó darrü wa go gaodó ainda umul-kók bóktan müsirrga ainüm.

¹¹ Da blaman ini ne elklazako darrpan dadan Samua tólbaelda, akó wa ene gyaur kla arrgrratódá tóba ubi ngarkwatódó darrpan-darrpan amkoman bangun olomdó.

Mi Blaman Inzanakla, Wamaka Mi Darrpan Bübakla

¹² Paman ne bübe darrpana, enana oya büban abün il tiz asiko. Akó enana blaman oya büban il tiz abünako, i darrpan büb tónggapóndako. Inzana mi blamaña darrpan büb tónggapóndakla, zitülkus mi Kerrisoka dabyórrünakla.

¹³ Zitülkus módogá, Godón Samua mibü blaman [baptaes tinóp] darrpan büb tónggapónóm, ia mi Zu kolpamakla ó Zu-koke kolpam, [leba zaget] kolpam ó leba zaget-koke kolpam, akó God tóba darrpan Samu tókyenóp mibü büb kugupidü ngyabenóm.

¹⁴ Anda, paman büb darrpan il tiz kokea, a oya büban abün il tizako.

¹⁵ Wapóra ne nóma ki bóktóne wagó, "Zitülkus ka tang kokela, ka büban kokela," wa koke bólene büban il tizüm bainüm.

¹⁶ Akó güblanga ne nóma ki bóktóne wagó, "Zitülkus ka ilküküp kokela, ka igósidi büban kokela," wa koke bólene büban il tizüm bainüm.

¹⁷ Dudu büb ne ilküküp nóma ki yarile, wa ia ki arrkrru yarile? Dudu büb ne güblang nóma ki yarile, wa ia ki ilang bapón yarile?

* **12:8** *umul bóktan*, wa aprrapórr igó pokobóka apónda, God ne kla okaka imzazilürr ó wa aprrapórr igó umulbóka apónda, Yesunkwata Morroal Bóktanbóka umul. † **12:10** *umul-kók bóktan*, Mórrke-mórrke módogá: *tongues*. Oya kúp nisamli: *mogob pamkolpamab bóktan ó igó bóktan ngibürr pamkolpam gaodó kokeako kúp umulüm*.

¹⁸ A wa inzana, God ene büban il tiz büb kugupidü irrbünürr, ibü blaman darrpan-darrpan, wa wata iazan ubi bainürr.

¹⁹ I ne darrpan büban il tiz nöma ki kwarile, büb wa ne ki yarile?

²⁰ Wa inzana, büban abün il tizako, a büb ma darrpana.

²¹ Da ilküküp gaodó kokea tang ayalóm wagó, "Ka marükamóm kokela!" Ó singül gaodó kokea wapór ayalóm wagó, "Ka marükamóm kokela!"

²² Koke! Mi ne büban il tizabkwata nöma gyagüpi tótókdakla igó, ibü arüng babula, ibü ma zaget asiko.

²³ Akó mi ne büban il tizabkwata nöma gyagüpi tótókdakla igó, ibü ngi karianbóka babulako, mi ibü morroal püti baindakla mórrkenyörri wirri ngi bamelóm. A mi ne büban il tiz okaka koke nöma byóndakla, mi morroal ngablaodakla.

²⁴ Dakla mi ne büban il tiz nöma okaka byóndakla, ibü zitülkus babula ngablaom. A God tüób büban il tiz darrpan pokodó inzan irrbünürr igó, wa wirrian ngi batenda ene büban il tizdü ngi babulan nibióbko.

²⁵ Ene igósüm, kopo-kopodó bürrgrrat babul ki yarile, a darrpan-darrpan il tiza tibiób darrpan ngarkwatódó ki ngabkan kwarile.

²⁶ Darrü büban il tiza ne azid nöma aeng yarile, blaman büban il tiza wankü azid aeng kwarile; darrü büban il tiza ne wirri ngi nöma apad yarile, blaman büban il tiza wankü bagürwóm kwarile.

²⁷ E Kerrison bübakla, akó e darrpan-darrpan oya büban il tizakla.

²⁸ Akó sos kugupidü God ngibürr kolpam irrbünürr sos pamkolpam tangamtinüm: ngaen-gógópan wirri idipako, [apostol], nis ngim [prropet], aüd ngim Godón bóktan umulbain pamako. Ene solkwat, arüng tonarr nidi tólbaeldako, akó gyaur kla nibióbko azid kolpam dólóng bainüm, pamkolpam nidi tangbóleandako, pamkolpam nidi balngomóldako akó darrü-darrü umul-kók bóktane nidi bóktandako.

²⁹ Blaman ia apostolako? Blaman ia prropetako? Blaman ia Godón bóktan umulbain pamako? Blamana ia arüng tonarr tólbaeldako?

³⁰ Blamanab ia ene gyaur kla asiko azid kolpam dólóng bainüm? Blamana ia umul-kók bóktane bóktandako? Blamana ia umul-kók bóktan müsirrga aindako?

³¹ Koke. A yabü wirri ubi asi ki yarilün wirrian gyaur kla azebóm Godón Samudügab, pamkolpam tangbamtinüm ne gyaur klamko.

Akó errkyadan ka yabüka müsirrga ainüm kaindóla morroalan kwat ngibürr kwatódgóabi.

13

[Moboküpdu Ubi]

¹ Ka ne pamakanab bóktane nóma bóktalo akó anerruab bóktane, a kürü moboküpdu ubi ma babula ngibürrdü, ka wamaka belóla wirrianbóka bongande ó walipla güblang kur bodeande.

² Aprrapórr kürü *[gyaur kla]* asine *[prropetzan* bóktanóm] akó ka gaodómla blaman kwindü anikürrün bóktanab küp akó blaman umulab küp umulüm. Akó aprrapórr kürü wirri amkoman bangun asine igó, podo banenóm. A kürü ma moboküpdu ubi babula ngibürrdü, ka inzanla, kürü küp babula.

³ Ka ne kólba blaman elklaza elklaza-koke kolpam nóma nülinünümo akó ka ngibürr pamkolpam ok ninünümo kürü büb uri setanóm ka arrólanla,* da ka narrótoko, a kürü ma moboküpdu ubi babula ngibürrdü, ini elklaza kürü kokean tangkóllerre.

⁴ Darrü oloman moboküpdu ubi ngibürrdü nómade, wa zao-zao akó morroal tonarra. Akó gyagüp kolaea oya koke amkalda, wa ikub koke bagürda tóbakwata, ó tóba ngi kwit koke ainda.

⁵ Darrü oloman moboküpdu ubi ngibürrdü nómade, wa kolae tórrmen tulmil koke tómbapónda, ngibürr kolpam ne tórrmen tulmila büódan ngibtandako. Wa tóba koke gyagüpi bumaikda. Wa büsai koke ngürsilüm bainda. Wa koke gyagüpi ódódda oyaka ne kolae tómbapondako.

⁶ Wa koke bagürwómda dümdüm-koke tonarrdó, a wa bagürwómda amkoman bóktandó.

⁷ Wa blaman müp bamselda, wa metat amkoman bangunda, wa metat *[gedlóngóm bainda]*, akó wa karrkukus zamngólda blaman müp tonarrdó.

⁸ Darrü oloman moboküpdu ubi ngibürrdü nómade, wa kokean bóleanda tóba moboküpdu ubi amtyanóm ngibürr kolpamdó. *[Prropetan* bóktana] sab bamrüke; umul-kók bóktana sab bamrüke; umula sab bamrüke.

⁹ Zitulkus módogá, mi wata pokopoko umulakla akó wata pokopoko bóktandakla prropetzan.

¹⁰ A *[dudu kómal]* klama nóma tame, da ne pokopoko elklazako sab bamrükrre.

¹¹ Ka kari olom nóma namülnürrü, ka kari olomzan bóktan namülnürrü, ka kari olomzan gyagüpi tótók

* **13:3** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó inzan angrirrúna wagó, kólba büb ekyeno narrótókóm ikub bagürüm.

namülnürrü, akó ka kari oloman gyagüpítótók mamoan namülnürrü. Ka pamóm nóma bairrü, ka kari olomanzan tórrmen tulmil tólbael ugón elókrró.

¹² Errkya mi Godkagab we kla asendakla, wamaka mi morroal dandang koke asendakla glasdógab, a elnga mi sab Godón obzek eserre. Errkya ka poko-poko umulóla, a elnga ka sab amkoman umul namulo, enezana igó, God kürübóka amkoman umula.

¹³ Da módóga, ini aüd kla metat asi kwarile: amkoman bangun, gedlóngóm bain, akó moboküpüdü ubi. A moboküpüdü ubi wirrian klama ene nisdügab.

14

Prropetzan Bóktan akó Umul-kók Bóktan

¹ E arüngi bütaninam yabiób [moboküpüdü ubi] amtyanóm ngibürr pamkolpamđó akó yabü wirri ubi ki yarilün Godón Samuan [gyaur kla] azebóm. Yabü wirrian ubi igó gyaur klamdó ki yarilün, prropetzan bóktanóm.

² Zitülkus módóga, umul-kók bóktane nótó bóktanda, wa pamkolpamđó koke bóktanda a wa Godka bóktanda, zitülkus darrü olom babula ene bóktanan [küp nótó apadóda]; wa kwindü anikürrün bóktan bóktanda Godón Samuan tangbamtindügab.

³ A prropetzan nótó bóktanda, wa pamkolpamđó bóktanda ibü amkoman bangun dódórr ainüm, ibü arüng bütanóm, akó ibü zao-zao ainüm.

⁴ Wa nótó bóktanda umul-kók bóktane, wa tóba amkoman bangun dódórr ainda, a prropetzan nótó bóktanda, wa sos pamkolpamab amkoman bangun dódórr ainda.

⁵ Kürü ubia e blamana umul-kók bóktane bóktan kwarilo, a kürü wirri ubia e prropetzan bóktan kwarilo. Prropetzan nótó bóktanda wirriana oyakagab umul-kók bóktane nótó bóktanda, kókó wa ne ene umul-kók bóktan nóma müsirrga ine, da ene igósüm sos pamkolpamab amkoman banguna dódórr baine.

⁶ Da [zonaretal], ka ne yabüka nóma tamo akó ka ne umul-kók bóktane nóma bóktan namulo, ka yabü koke tangbólean namulo. Ka sab wata yabü tangbólean namulo, ka yabüka ne igó elklaza nóma simarruo igó, darrü anikürrün bóktan, God kürüka ne poko okaka simzazilürr, ó ngibürr umul ó prropetan bóktan ó umulbain bóktan.

⁷ Ene inzana igó arról-koke elklaza, gógóram ne elklaza tólbaeldako, tatrrorr ó darrumbirrózan ne klamko. Darrü olom ne gaodó koke nóma yarile darrpan-darrpan gyagüp amzyatóm, wa kubó ia umul baine igó, i laró apuldako tatarrordó ó darrumbirródü?

⁸ Akó mobolzan klama* ne kakalande koke nóma bóktóne, ia gazirr pam kubó umul yarile, wa elklaza ki tólbaele gazirrüm? Koke. ⁹ Akó ene dadanzana yabüka. E ne igó bóktan opor nóma bóktórre, darrü oloma küp koke ne umul baine, wa kubó ia umul baine e laróbóka apóndakla? E kubó wata wórdü bóktan kwarilo.

¹⁰ Amkoman, abün-abün bóktanako ini tüpdü, akó blaman bóktanab küp asiko.

¹¹ A ka ne umul-kók nóma namulo darrü pama laró bóktane ikitda, ka mogob pamzanla ene pamdó nótó ikitda, akó wa mogob pamzana kürükä.

¹² Ene ta inzana yabüka, e nóma kwób bazendakla Godón [ótókóm]. Zitülkus yabü wirri ubia Godón Samuan gyaur kla azebóm, da e arüngi bütaninam kómal tómbapónóm ene gyaur klame, sosan pamkolpamab amkoman bangun ne klama dódórr ainda.

¹³ We ngarkwatódó, umul-kók bóktane nótó bóktanda, wa tére ki eko Godka oya gaodó ainüm ene bóktan müsirrga ainüm.

¹⁴ Zitülkus módoğa, ka ne umul-kók bóktane tére nóma eko-o, kürü samua téreda, a kürü gyagüpítótókan küp babulana.

¹⁵ Da ka laró tónggapono? Ka sab Godka tére eko-o kólba samu-i, a ka ta sab Godka tére eko-o kólba gyagüpítótóke; ka sab wórr ato-o kólba samu-i, a ka ta sab wórr ato-o kólba gyagüpítótóke.

¹⁶ E ne Godón nóma agür kwarilo wata yabiób samu-i, ene bóktanan küp koke nidi ipüdörre, ia i sab bóktórre igó, "Amen, inzan ki yarilün" e Godón eso nóma ekyerre? Koke, zitülkus i umul-kók kwarile e laró poko ekorre.

¹⁷ E ne tére nóma ekorre yabiób samu-i, e morroal eso akyan tére ekorre, a inzan kwata e darrü oloman amkoman bangun koke dódórr irre.

¹⁸ Ka Godón eso akyandóla wagó, ka yabükagab bórrgratárrónla umul-kók bóktane bóktande.

¹⁹ A sosan pamkolpamab kwób bazendó, kürü wirri ubia 5 bóktan opor bóktanóm kürü gyagüpítótóke ngibürr pamkolpam umul bainüm. A igó koke, 10,000 bóktan opor bóktanóm darrü umul-kók bóktane, i umul koke ne küpko.

²⁰ Zonaretal, e wata bólenam gyagüpi tótókóm kari olmalazan gyagüpi tótókdako. Anda, e gabal olmalzan kwarilo, kolae tómbapón-gum, a e ma wata inzan gyagüpi tótók kwarilo, byarrmarr kolpamazan gyagüpi tótókdako.

²¹ Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

* **14:8** mobolzan kla, Mórrke-mórrke módoğa: trumpet.

"Lod God inzan bóktanda wagó, 'Enana ka sab ini pamkol-pamdó bóktalo

mogob pamab bóktane akó mogob pamab uliti,
i sab kürü bóktan koke arrkrru kwarile.'"

²² Da módoga, umul-kók bóktan timama[†] amkoman bangun-koke kolpamdó, a wa timam kokea amkoman bangun kolpamdó; prropetan bóktan amkoman bangun kolpamabküma, a amkoman bangun-koke kolpamabkü kokea.

²³ Da aprrapórr blaman amkoman bangun pamkolpama sab darrpan pokodó kwób tóbazele akó blamana umul-kók bóktane bóktan kwarile. Akó ngibürr kolpama aprrapórr kugupidü tübarrbüle, umul-kók bóktanankwata umul-kók nidipko ó amkoman bangun-koke nidipko. Ia i inzan kubó koke bóktan kwarile igó, e gongoakla?

²⁴ A blaman pamkolpama aprrapórr prropetzan bóktórre. Akó darrü amkoman bangun-koke pama aprrapórr tübangrine, ó darrü pama, umul-kók bóktanankwata umul-kók nótóke. Pamkolpamab bóktana kubó oyaka pupo ine wagó, wa kolae tonarr pama akó ibü bóktana kubó oya zaz ine.

²⁵ Akó oya moboküpüdü anikürrün gyagüpítótók kubó pulkaka bairrún kwarile oyaka. Da wa kubó wakósingül nülkamüle akó obzek tüpdü ingrine, akó Godón ótök yarile bóktande wagó, "Amkoman, God yóni yabü aodó!"

Mi Godón Morroal Tonarre Ki Ótök Kwarila

²⁶ Da zonaretal, ka laró poko bóktono? E nóma kwób bazendakla Godón ótökóm, yabü blamanab darrü kla asine: darrü wórr, umulbain bóktan, anikürrün bóktan God ne poko okaka simzazilürr, umul-kók bóktane bóktan, ó umul-kók bóktan müsirrga ain bóktan. Blaman ini elklaza ki tómbapónónóm sosan pamkolpamab amkoman bangun dódórr ainüm.

²⁷ Darrü oloma ne umul-kók bóktane nóma bóktóne, wata nis ó aüda ki bóktónónóm. I blamana darrpanóm koke bóktórre akó darrüpa ibü bóktan ki müsirrga yó.

²⁸ Umul-kók bóktan müsirrga ain olom ne babul nóma yarile, umul-kók bóktane nótó bóktanda piküp ki yarile sos kwób bazen pokodó. Wa tóbananka ki bóktan yarile akó Godka.

²⁹ Nis ó aüd prropeta ki bóktónónóm, akó ngibürra ibü bóktan ki nómzyetónóm.

[†] **14:22** *timam*, ene aprrapórr igó timama, amtyanóm God asine ene pokodó, da ene pokoa amkoman bangun-koke kolpam umul-umulan ngitanda, i Godón gum ki koralón.

³⁰ A God ne darrü anikürrün bóktan nóma okaka imzazile oyaka, nótó mórranda, ngaen-gógópan bóktan oloma ki piküp bain.

³¹ Inzan kwata, e darrpan-darrpana kubó bóktórre prropetzan, igósüm ene bóktana blaman pamkolpam umul nirre akó arüng nütürre.

³² Prropeta tibiób samu balngomóldako, igósidi i gaodómako tibiób bóktan balngomólóm.

³³ Zitulkus módóga, God wa Goda noan ubie paud asi yarile, akó oya ubi kokea, e blamaná darrpanóm bóktórre.

Enezana Godón pamkolpamab blaman sosdó,

³⁴ kol piküp ki kwarile kwób bazendó. Zitulkus módóga, ibü koke ok bainda bóktanóm, a i pamab tangdó kwarile, Mosesón gidazan bóktanda.

³⁵ Ibü ubia darrü pokobóka umul bainüm, i tibiób morwal ki númtirre müötüdü. Zitulkus módóga, ene büód tonarra kolan bóktanóm sos kwób bazendó.

³⁶ Godón bóktana ia yabükagab bopwanórr? Ó e wata módögakla Godón bóktan nidi ipüdóp, akó ngibürr kolpam koke? Koke!

³⁷ Darrü oloma nóma gyagüpi tótókda wagó, wa prropeta o oya Samuan gyaur kla asine, wa ki emzyat wagó, ka yabüka ne poko wialómdóla, ene Lodón gida bóktan pokoe.

³⁸ Wa ne koke nóma emzyete, God oya sab koke emzyete.‡

³⁹ Da módóga, kürü zonaretal, yabü wirri ubi ki yarilün prropetzan bóktanóm, a e kolpam koke nóllerre umul-kók bóktane bóktanóm.

⁴⁰ A e blaman elklaza morroal akó [dümdüm tonarre] tolbaelörre.

15

God Kerrison Irsümülürr Büdüldügab

¹ Errkya, zonaretal, ka yabü akó umul-umulan ngibtandóla ene bóktanankwata, Morroal ne Bóktane Yesunkwata, ka ne poko amgolórró yabüka. E ene poko kuri ipüdarre akó yabü amkoman banguna ene pokodó karrkukus zamngólda.

² Ini Morroal Bóktananme e zid bairrúnakla, e bóktan ne zürük nóma emonane, ka ne poko amgolórró yabüka. Koke ne nóma, e enan amkoman yangunarre.

³ Ka yabü amkoman wirrian bóktan nokyenarre, ka ngaen-gógópan ne poko ipadórró wagó, Kerriso

‡ **14:38** *God oya sab koke emzyete:* Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, inzan angrirrüna wagó, oya koke ki emzyetörre.

nurrótókórr mibü kolae tonarr bargonóm, Godón Wibalómórrón Bóktan ngarkwatódó.

⁴ Akó oya gapókdó ingrinóp, akó äud ngim ne ngürr yarilürr, God oya ugón irsümülürr, Godón Wibalómórrón Bóktan ngarkwatódó.

⁵ Akó wa okaka tübyónürr Pitaka, ene kakóm, ene 12 [apostoldó].

⁶ Akó solkwat wa okaka tübyónürr abün zonaretaldó, darrpan pokodó nidi kwarilürr, ibü ngarkwat 500 arrgratórrón yarilürr. Barre ene zonaretal arrólako errky, enana ngibürr wa nurrbarirrúnako.

⁷ Solkwat wa Zeimska okaka tübyónürr, solkwat blaman apostoldó.

⁸ Akó dómdóm, wa kürüka okaka tübyónürr. A wa inzan koke tamórr, wazan tamórr ngibürrdü. Ngibürr tonarr darrü gab oloma tóba ngarkwatódó koke amtómolda. Ene inzan yarilürr, Yesu Kerriso kürüka okaka nóma tübyónürr tóba apostolóm ainüm.

⁹ Ka ini poko müsirrga ainüm kaindóla. Ka karianla ngibürr apostoldógab akó ka ngarkwatódó kokela, pamkolpama kürü apostolbóka ngilianóm, zitülkus ka Godón sos wirri müp alión namülnürrü.

¹⁰ A Godón [gail tonarranme], ka igó pamóm bairrü, ka errkyा nótókla, oya apostol, akó ene gail tonarr, wa ne kla kókyanórr, wa enan koke kókyanórr. A ka wirri arüngi zaget namülnürrü, bórrgratórrón namülnürrü blaman apostoldógab. A ka ene zaget kólbe koke tolbaelórró, a Godón gail tonarra kürüka, wató zaget yarilürr kürükama.

¹¹ Da módóga, ia kótó amgoldóla, ó ia ene pama amgoldako, ki blamana ene dadan bóktan amgoldakla, Kerrison büdül akó arsümülankwata. Akó ini ne bóktane, e amkoman yangunarre.

Büdüldügab Barsin

¹² Zitülkus ki bóktan amgoldakla igó, God Kerrison irsümülürr büdüldügab, da yabü aodó ngibürra inzan iade bóktandako wagó, “Büdülab barsin babula.”?

¹³ A büdülab ne barsin babul nómada, da Kerrison ta koke irsümülürr.

¹⁴ Akó God Kerrison ne koke nóma ki irsümülürr, kibü bóktan amgol enan ki yarile, akó yabü amkoman bangun ta enan ki yarile.

15:3 Aesaya 53:5-12 **15:4** Wórr Peba 16:8-10; Metyu 12:40; Apostolab Tórrmen 2:24-32 **15:5** Metyu 28:16-17; Mak 16:14; Luk 24:34, 36; Zon 20:19

15:8 Apostolab Tórrmen 9:3-6 **15:9** Apostolab Tórrmen 8:3

¹⁵ Akó God Kerrison ne koke nómá ki irsümülürr, ki kibiób igó ki okaka búzazin kwarila, wamaka ki obae bóktan büdrrat kwarilürrü Godónkwata, zitulkus ki Godónbóka pulkaka bóktan kwarilürrü igó, wa Kerrison büdüldügab irsümülürr. A ene ne amkoman nómada igó, God büdül kokearsında, God Kerrison koke irsümülürr.

¹⁶ Zitulkus módóga, God ne büdül koke nómáarsında, da Kerrison ta koke irsümülürr.

¹⁷ Akó God Kerrison ne koke nómá irsümülürr, yabü amkoman bangun enan yarile akó e wata yabiób kolae tonarrdómakla.

¹⁸ Akó ta, Kerrison amkoman angun pamkolpama nidi narrbarinürr, i bamrukürrünako.

¹⁹ Mi ne Kerrisokamóm [gedlóngóm] nómá bairre wata ini tüpdü arrólankü mibü morroalóm, da amkoman mi kolae gyauran pamkolpam kwarilo blaman amkoman bangunkoke pamkolpamdógabi.

²⁰ A ini amkomana, God Kerrison ta irsümülürr büdüldügab. God oya ngaen-gógópan irsümülürr ngibürr pamkolpamdógabi nidi narrbarinürr, wamaka ngaen-gógópan aloa, ne klama ngórr angurinda apapdó. We ngarkwatódó, mi umulakla igó, God sab mibü ta sirsine.

²¹ Mi ini kla umulakla we zitulkusdü, zitulkus büdüla darrü pamdóma tamórr, büdüldügab barsina ta darrü pamdóma tamórr.

²² Ka müsirrga aindóla: Blaman pamkolpamazan narrbarindako zitulkus i Adamón pamkolpamako, ene inzana, God tóba blaman pamkolpam sirsine arroldó zitulkus i Kerrison pamkolpamako.

²³ A God blaman darrpan-darrpan olom sab irsümüle arroldó tóba angrirrún ngarkwatódó. Wa ngaen-gógópan Kerrison irsümülürr arroldó, wamaka ngaen-gógópan aloa, ne klama ngórr angurinda apapdó, akó wa sab Kerrison pamkolpam sirsine arroldó, wa nómá tolkomóle.

²⁴ Solodó, God sab ini tüp blakón pokodó sidüde. Kerriso sab ugón [ut-ut nirre] blaman kolae samuab arüng: bwóban singüldü pamab arüng, wirri ngi pamab arüng, akó ngibürr kolae samuab arüng. Ene kakóm, wa tóba kingzan balngomól sab tóba Ab Godón ekyene.

²⁵ Ka müsirrga aindóla: Wa kingzan ki balngomól yarilün, kókó oyaka nidi bóka bamgündako, wa ibü blaman tóba wapór-o lorodó irrbüne.*

²⁶ Dómdóm ne klama, oyaka bóka bamgünda, wa ne kla kolae ine, ene büdüla.

* **15:25** Ini bóktanan küp módóga: *oyaka nidi bóka bamgündako, wa sab blaman ut-ut nirre.* **15:25** Wórr Peba 110:1

²⁷ Zitulkus módóga, Godón Wialómórrón Bóktana bóktanda wagó, "God blaman elklaza oya wapór-o lorodó kuri irrbünürr." A inzan nómá bóktanda igó, "blaman elklaza" oya balngomóldó irrbünürr, popadana amzyatóm wagó, Godón koke angoreanda, blaman elklaza nótó irrbünürr Kerrison balngomóldó.

²⁸ A sab blaman elklaza nómá irrbüne oya balngomóldó, Godón Oloma sab tóbá tüób bangrine Godón balngomóldó, blaman elklaza nótó irrbüne Kerrison balngomóldó. Ene igósüm, God blaman pamkolpamab singüldü pam yarile blaman kwata.

²⁹ Büdüldügab barsin ne babul nómá yarile, ia laró morroala kolpam [baptaes] nómá baindako büdül isabkü? Büdül ne kokean nómá sirsine, kolpam ibünkü iade baptaes baindako?

³⁰ Akó ki ma ia? Blaman tonarr abün kolpama kibü wirri müp alióndako kibü zagetanme Kerrisonkü. Büdül ne kokean nómá sirsine, ki ini zaget iade ki tónggapórre, umuldi ki kena nurrbarinün ini wirri müpdügabi?

³¹ Blaman ngürr büdüla kena tamlón. Ene amkomana, zonaretal, wata ene ta amkomana, ka yabü ikub bagürdóla, zitulkus mi mibü Lod Kerriso Yesuka dabyórrünakla.

³² Ala, Epesus wirri basirrdü, ka gazirr namülnürrü kólba arrólóm, wamaka ka nurr larpükü gazirr namülnürrü. Ka ne ini kla nómá ki tónggapóna pamakanan zitulkusdügabi, morroal ia laróga kürüka? Büdül ne koke nómá barsında, morroal inzana igó,

"Mi alodakla akó anóndakla,
zitulkus sab mi nurrbarino."

³³ E ngibürr kolpam ok bain-gu yabü ilklió büliónüm ene bóktane! E ini bóktanbarr umulakla igó, "Mi ne gódam nómá bangurre kolae pampükü, i mibü morroal tórrmen tulmil sab kolae nirre."

³⁴ E bókyanamke dümdüm gyagüpi tótókóm akó piküp bainamke kolae tonarr tólbaelgum. Zitulkus módóga, ngibürr kolpam Godónbóka umul kokeako tibiób ubidügab. E büód ki kwarila, kürü zitulkus asine ini pokó bóktanóm.

Arsümülan Büb Darriü Tonarr Yarile

³⁵ A darrü oloma apprapórr sab amtin bóktan pokó bóktóne wagó, "Büdül kolpam sab ia irlsine arróldó? Akó ibü ia búbako?"

³⁶ Ma gonggola ene amtin bóktan pokó bóktanóm! Ma küp nómá artümüldóla, ene küpa ngaen-gógópan nurrótóke ó abüne akó solkwat wa arról ipüde.

³⁷ Akó ma ne küp artümüldóla, oya obzek inzan kokea, wa sab enezan yarile. A ma wata küp artümüldóla, aprrapórr ia kunu küpa, ta ia darrü küpa.

³⁸ A God obzek wató akyanda tóba ubidügab, akó wa gailda darrpan-darrpan ia zid tibióban obzek.

³⁹ Blaman murr darrpan ngarkwatódó kokeako. A paman darrü-darrü murra, akó larab go darrü-darrü murra, akó póyaeb go darrü-darrü murra, akó wapiab darrü-darrü murrako.

⁴⁰ Pülpüldü ne elklazako ibü go darrü bübako, akó tüpdü ta ne elklazako ibü go darrü-darrü bübako. A pülpüldü elklazab kómal zyón darrü ngarkwatódóma, akó tüpdü elklazab kómal zyón go darrü-darrü ngarkwatódóma.

⁴¹ Abusan go darrü kómal zyóna, akó melpalan go darrü kómal zyóna, akó wimurrab go darrü kómal zyóna. Akó darrpan-darrpan wimurrab ta ibü tibiób kómal zyóna.

⁴² Büdüləb barsin dadanzana. Gapókdó ne büb angrindako, wa abürrün bainda, wamaka küp artümüldako akó wa abünda. God ne büb arsümülda, wa kokean abüne.

⁴³ Gapókdó ne büb angrindako, ngazirr klama. God ne büb arsümülda, kómal klama. Gapókdó ne büb angrindako, oya arüng babula. God ne büb arsümülda, oya wirri arüng asine.

⁴⁴ Gapókdó ne büb angrindako, wa tüpane. God ne büb arsümülda, wa kwitüm büba.

Zitülkus tüpan büb asine, kwitüm büb ta asine.

⁴⁵ Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Ngaen-gógópan pam, Adam, wa arról pamakanóm bainürr." A dómdóm Adam, wa arról-gail samua.

⁴⁶ A kwitüm büba ngaen-gógópan koke tamórr. Koke. Tüpan büba ngaen-gógópan wató tamórr, akó solkwat ene kwitüm büba tame.

⁴⁷ Ngaen-gógópan pam, Adam, tüpdügabi tamórr, God oya büb tüp buru-i tónggapónórr. Nis ngim pam, Kerriso, God oya irsümülürr akó errkyá oya kwitümgab büba.

⁴⁸ Buru-i tónggapórrón pamkolpam nidipko, i darrpan ngarkwatódómako ene ngaen-gógópan buru-i tónggapórrón pamzan. Akó kwitümgab bübpükü pamkolpam nidipko, i darrpan ngarkwatódómako ene nis ngim pamzan, kwitümgab büb noane.

⁴⁹ Mi errkyazanakla dadan obzeksyók ngarkwatódó buru-i tónggapórrón pamzan, da mi sab ene paman obzeksyók ngarkwatódó kwarilo, kwitümgab büb noane.

⁵⁰ Zonaretal, kürü bóktanan küp módogá, ini tüpan pam, murr akó óe-e tónggapórrón büb noane, wa gaodó kokea

Godón Kingzan Balngomóldó bangrinüm. Akó sab ne büba kolae baine, wa ene bwóbdü kokean bangrine, darrü klama koke ne kolae baine.

⁵¹ E tübarrkrru, ka kubó yabüka darrü kwindü anikürrün bóktan adrrüto. Mi ngibürra koke nurrbarino. A God sab mibü blaman büb izazine küsil bübüm.

⁵² Sab tómbapóne büzyón-babul, wamaka aon simanikrre, dómdóm mobolzan klama nóma bóktóne. Zitulkus módóga, mobolzan klama sab bóktóne akó God büdül sirsine bübpükü, sab ne klama kokean kolae bairre, akó wa mibü blaman büb izazine küsil bübüm.

⁵³ Ini klama sab tómbapóne, zitulkus ini ne büb tómbapórrónako murr akó óe-e, God wata izazine igó bübüm, kolae bain-koke ne bübko. Akó sab ini ne büba nurrbarine, wa wata izazine igó bübüm, myamem kokean nurrbarine.

⁵⁴ God ini büb nóma izazine igó bübüm, myamem kokean nurrbarine, ene tonarrdó Godón Wialómórrón Bóktandó nadü bóktanbarr wialómórróna sab amkoman baine. Inzan wialómórróna wagó,

“God büdül memokan ut-ut yónürr.”

⁵⁵ “Büdül-o, marü arüng ia asine pamkolpam ut-ut bainüm?

Büdül-o, marü kyab ia asine pamkolpam azid gailüm?”

⁵⁶ Kolae tonarr kyabzana, büdül ne klama ódódda, akó kolae tonarra tóba arüng gidadógab apadóda.

⁵⁷ A mi Godón eso ekyanórre, mibü arüng nótó gailda kolae tonarr akó büdül ut-ut bainüm mibü Lod Yesu Kerrisokama!

⁵⁸ Da módóga, kürü moboküpü zonaretal, e wata karrkukus bórrang kwarilo yabiób amkoman bangundü akó e darrü kla ok ain-gu yabü anenóm yabiób amkoman bangundügabi. E Lodón zaget metat arüngi tómbapón kwarilo, zitulkus e umulakla igó, yabü müp zaget Lodónkü enanóm-koke yarile.

16

*Mani Dakabain Godón Pamkolpamabkü, Zerrusalem
Wirri Basirrdü Nidi Ngyabendako*

¹ E maniankwata wialómarre, e sab ne kla dakabainane Godón pamkolpam tangbamtinüm, Zerrusalemóm nidi ngyabendako. Ka sos pamkolpamdó Galatia bwóbdü kwat nómtyenarre ene kla ia tónggapónóm. E ta dadanzan tónggapónamke.

² Darrpan-darrpan udaian ngaen-gógópan ngürrdü,* e blaman darrpan-darrpana mani kabedó ki arrbüñ kwarila

^{15:54} Aesaya 25:8 ^{15:55} Oseya 13:14 * ^{16:2} udaian ngaen-gógópan ngürr Sande ngürr yarilürr.

ene manidügabi, e ne darrem yazebane yabiób zagetankü. E ene blaman poko wata kwób isurre, igósüm yabü zitülkus babul yarile mani dakabainüm ene tonarrdó, ka nóma tamo.

³ E yaib ngibürr pam yazebane, e nibiób gyagüpi amandakla wagó, i morroal pamako. Ka nóma abzilo, ka ibü zirrnapónónómo peba mórragpükü ini [gyaur klap] Zerrusalem amarrum.

⁴ A morroal ta ne nóma yarile kürü tótókóm, i sab kürü kolngómórre.

Polón Bókam Bagósórrón Bóktan

⁵ Ka Masedonia prrobins kugupidüma nóma wamo - zitülkus kürü ubia Masedonia prrobins kugupidüma tótókóm - ene kakóm, ka sab yabüka tamo.

⁶ Da yenkü ka sab aprrapórr karianbóka ngyabeno, ó güb melpal aprrapórr yenkü amaniko. Ene igósüm, e gaodó kwarilo kürü tangamtinüm ia bwóbdü tótókóm.

⁷ Ka [gedlóngóm baindóla] yenkü karianbóka ngyabenóm, zitülkus kürü ubi kokea yabü wata büsai basenóm ka yabü bwóbdüma nóma agóltagól namulo. A ka gedlóngóm baindóla ngibürr tonarr amaniküm yenkü, Lod ne kürü nóma ok kine.

⁸ A ka sab Epesus wirri basirrdü ala namulo kókó Pentakost[†] Tóre ngürrandó.

⁹ Zitülkus módóga, God kwat kuri tapakue kürünkü wirri akó küppükü zaget tónggapónóm. Akó darrü zitülkus módóga, abün kolpam asiko, kürüka nidi bóka bamgündako.

¹⁰ Timoti nóma tame yabüka, e sab oya morroal angón kwarilünke, igósüm oya zitülkus koke yarile gumüm, wa yenkü nóma yarile. Zitülkus módóga, wa Lodón zaget tónggapónda, kazan tónggapondóla.

¹¹ We ngarkwatódó, darrü oloma oyaka tóba kak koke emtyene. A e oya paudi zirrsapónamke, da wa kürüka iade tolkomóle. Ka oya akyandóla alkomólóm zonaretalpükü.

¹² E wialómarre kibü zonaret Apolosónkwata. Ka oya wirri arüngi yalórró ngibürr zonaretalpükü tótókóm yabü basenóm. A ene oya ubi kokea errkyá ini tonarrdó tótókóm. A wa sab solkwat wame, wa nóma küp bamkóne igó, morroala tótókóm.

Dómdóm Alakón Bóktan

[†] **16:8** Pentakost Grrik bóktan opora. Oya küp módóga: 50 *ngim ngürr*. Ene 50 *ngim* ngürr yarilürr, [Büdül Kórzyón Tóre] akó [Ist-koke Brred Tóre], ibü kakóm, Yesu ne ngürrdü narrótókórr. Pentakost Tóre ngürrdü, Zu pamkolpamab [wit] abül tóre asi yarilürr.

¹³ E gyagüp-gyagüp aerr kwarilünke, amkoman bangundü karrkukus bórrangke, gum-koke pamzan, akó arüng kwarilünke.

¹⁴ E blaman elklaza tómbapón kwarilünke [moboküpüdü ubipükü].

¹⁵ E umulakla Stepanasón müót kolpambóka; i ngaensingül kolpam kwarilürr Kerrison amkoman angunüm Akaya prrobinsdü. Akó i tibiób gyagüpítótók irrbünóp Godón pamkolpam tangbamtinüm. Da zonaretal, ka yabü arüngi byaldóla igó,

¹⁶ e inzan pamkolpamab tangdó kwarilo akó blamanab tangdó, Lodón zaget ta nidi tómbapóndako wirri arüngi.

¹⁷ Ka bagürwóm namülnürü Stepanas, Porrtyuneitus, akó Akaekus kürüka nóma togobórr, zitulkus i kürükamako yabü pabodó.

¹⁸ Zitulkus módoga, i kürü samu küsilzan irre akó yabü samu ta inzan. We ngarkwatódó, e inzan pam wata morroal nangónane.

¹⁹ Eisia‡ bwóbdü sos pamkolpama tibiób morroal yawal bóktan zirrbapóndako yabüka. Akwila akó sos pamkolpam, ibü müótüdü nidi kwób bazendako, i tibiób wirri morroal yawal bóktan zirrbapóndako yabüka Lodón ngidü.

²⁰ Blaman zonaretala tibiób morroal yawal bóktan zirrbapóndako yabüka. Morroal yawal bóktan nökyenamke yabiób darrpan-darrpan akó morroal moboküpi baprükamke.

²¹ Ka, Pol, ini morroal yawal bóktan kólbanóm tange wialómdóla.

²² Darrü oloman ne moboküpüdü ubi Lodka koke nómada, wa amórrorrón ki yarile. Ma tam, mibü [Lod]!

²³ Ki tóredakla, Lod Yesun [gail tonarr] yenkü asi ki yarilün.

²⁴ Kürü moboküpüdü ubi yabü blamandóma, mi Kerriso Yesuka dabyórrünzanakla.

‡ **16:19** Polón tonarrdó, *Eisia* darrü prrobins yarilürr, Rrom kinga ne bwób alngomól yarilürr. Epesus wirri basirr ene prrobins kugupidü yarilürr. Errkya ene pokó Tórrki kanrridü pokoa, *Eisia* Maenorrr kugupidü. **16:19** Apostolab Tórrmen 18:2

Nis Ngim Peba Mórrag Polkagabi Korrint Sos Pamkolpamdo Ngaensingül Bóktan

Pol ini peba mórrag wialómórr Yesun amkoman angun pamkolpamdo Korrint wirri basirrdü akó blaman Yesu Kerrison amkoman angun pamkolpam dudu Akaya prrobinsdü (1:1). Polón darrü peba mórrag Korrint sos pamkolpamdo, *1 Korrint*, ene peba mórragan ngaensingül bóktan asine. Ma kubó ngaen-gógópan we ngaensingül bóktan ngakono, wa nekwata bóktanda.

Pol ini peba mórrag ugón wialómórr aprrapórr pail 55 ó 56 nóma yarilürr Kerrison amtómól kakóm. Wa tóba peba mórrag *1 Korrint* wialómórr pail 55 nóma yarilürr. Wa tóba peba mórrag *2 Korrint* aprrapórr ugón wialómórr ene dadan paildü ó darrü pail. Pol ini peba mórrag Masedonia prrobinsdüğab wialómórr.

Ini Peba Mórragankwata Bóktan

Aprrapórr Pol tokom peba mórrag wibalómórr Korrint sos pamkolpamdo:

- (1) Pol ne peba mórragankwata wialómórr *1 Korrint* 5:9dü;
- (2) *1 Korrint*;
- (3) Darrü arüng bóktan oporpükü peba mórrag, wa ne klamankwata wialómórr ini pebadó (2:3-4);
- (4) *2 Korrint*.

Ini ngaen-gógópan akó aüd ngim peba mórrag errkyä myamem babulamli.

1 Korrint wialóm kakóm Pol tóba zaget Godónkü we pud akyanórr Epesus wirri basirrdü kókó wa igó nóma arrkrrurr wagó, Korrint sos pamkolpama tibiób térrmen tulmil koke morroal ninóp. Pol gyagüpi esenórr büsai-büsai tótöküm Korrint pamkolpam basenóm. A wa nóma wamórr ibü basenóm, i oya wirri azid ekyenóp. Da Pol nóma alkomólórr Epesus, wa darrü peba mórrag wialómórr arüng bóktan oporpükü. Mi umulakla, zitulkus mi 2:4dó atangdakla wagó,

“Ka yabüka nóma wialómórró, ka ugón wirri müpdü namülnürrü, ka azid aengrró kürü moboküpü, akó ka yón namülnürrü yabüme.”

Wa ene peba mórrag Taetusün ekyanórr Korrint pamkolpamdo ódódóm (12:8).

Arüng bóktan oporpükü peba mórrag wialóm kakóm, Pol wirrianbóka gyagüpi tótók yarilürr wagó, Korrint pamkolpama laró gyagüpi ódód kwarilürr. Da [silba] zaget pam Dimetrius akó tóba kamdalpükü wirri ongyaltongyal kakóm (Apostolab Tórrmen 19:23-41), wa Epesus amgatórr ama Trroas wirri basirrdü wamórr. Wa gyagüpi igó wamórr wagó, Taetusdi Trroasóm wata ki baseni bóktan apadóm enekwata, Korrint pamkolpama ia gyagüpi ogoblórr oya peba mórragankwata, a Taetus ma ola babul yarilürr (2:12-13). Da wa we wamórr Masedonia. I Taetusdi ola baserri. Oya bagürwómdü, bóktan Korrint pamkolpamdgab morroal yarilürr (7:5-16). Taetusün bóktan Polón arüng ekyanórr igó, Korrint pamkolpam ibü ngyaben tulmil ia morroal dümdüm yónürr. Ene kakóm, Pol darrü peba mórrag wialómórr (2 Korrint).

Da Pol iade arüng bóktan opor wialómórr atang pokodó 2 Korrint 10-13? Aprrapórr Pol ini peba mórragzan wialómórr, bóktana tamórr oyaka wagó, ngibürr kolpam ola asi kwarilürr kolae nidi tómbapónóp. Da módoga, ene peba mórrag zirrapónóm wa akó darrü poko dayónürr ngaen-gógópan bóktandó ini kolae tómbapón kopodó.

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Polón dokyan zitülkus asi kwarilürr ini peba mórrag wialómóm Korrint pamkolpamdo:

1. Oya ubi yarilürr ibüka adrratóm tóba bagürwómbóka. Wa bagürwóm yarilürr, zitülkus Korrint pamkolpama tibiób kolae tonarrdögab tübyalüngóp (1:3-4; 7:8-9, 12-13).
2. Oya ubi yarilürr ibüka adrratóm wa ne müpdü yarilürr Eisia prrobinsdü (1:8-11).
3. Oya ubi yarilürr ibüka müsirrga ainüm, wa tóba bökam bagósórrón agóltagól iade yalüngürr (1:12-2:4).
4. Oya ubi yarilürr ibü amtinüm darrü paman kolae tonarr arrgonóm (2:5-11).
5. Oya ubi yarilürr ibü arüngi ikik akrranóm dabyóngum Godón amkoman angun-koke pamkolpampükü (6:14-7:11).
6. Oya ubi yarilürr ibüka müsirrga ainüm ini elklazabóka igó, bagürwóm, azid aeng, akó darrem kla, i ne elklaza ipüdórre Godón zaget nidi tómbapondako (2:14-7:4).
7. Oya ubi yarilürr ibü umul bainüm Godón popa gailwómankwata akó ibü byalóm, i umul-umul ki koralón igó, i mani dakabain elklaza-koke

- pamkolpamabkü, Yesun amkoman nidi yangunónóp Zerrusalem wirri basirrdü (atang poko 8-9).
8. Oya ubi yarilürr ene kari kopo agóm, oyaka nidi bóka bamgün kwarilürr (atang poko 10-13).
 9. Oya ubi yarilürr ibü umul-umulan ngibtanóm oya aüd ngim tótókbóka ibüka (12:14; 13:1-3, 10).

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módógako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-11
 1. Polón morroal ngürr bóktan Korrint sos pamkolpamadó 1:1-2
 2. God mibü metat arüng bütanda 1:3-11
- B. Pol Yesun amkoman angun pamkolpam arüng nütünóp 1:12-7:16
 1. Polón akó darrü bökam agósorrón bóktan 1:12-2:4
 2. Darrpan paman kolae arrgon 2:5-11
 3. Pol karianbóka ngyabenórr Trroas wirri basirrdü 2:12-13
 4. Mi Kerrison ilangzanakla 2:14-17
 5. Pol amkoman karrkukusi angun yarilürr Morroal Bóktan Yesunkwata 3:1-4:6
 - a. Küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktanan zaget tónggapón 3:1-18
 - b. Wirri darrem kla samuan ngarkwatódó mariti tónggapórrón beledó 4:1-15
 - c. Amkoman bangundügabi ngyaben 4:16-18
 6. Kwitüm büb 5:1-10
 7. Apostolab zaget módóga, pamkolpam byalóm i ia gódam bangurre Godkü Yesukama 5:11-6:2
 8. Polón azid aeng 6:3-12
 9. Dabyón-gu Godón amkoman angun-koke pamkolpampükü 6:13-7:1
 10. Polón bagürwóm 7:2-16
- C. Gyaur kla elklaza-koke pamkolpamabkü Zerrusalem wirri basirrdü 8:1-9:15
 1. Arüng atan bóktan wirribóka gailüm 8:1-15
 2. Taetusün akó nis amkoman bangun pam nis Korrint wirri basirrdü zirrnápónóp 8:16-9:5
 3. Wirri gyaur kla gail 9:6-15
- D. Pol emtyanórr wagó, wa amkoman apostol yarilürr 10:1-12:21
 1. Pol tóba zaget adlangórr 10:1-18
 2. Pol akó obae apostol 11:1-15
 3. Polón azid aeng apostolzan 11:16-33
 4. Pol nuszan kla esenórr wa nóma aerr yarilürr 12:1-10
 5. Pol gyakolae yarilürr Korrint pamkolpamadó 12:11-21
- E. Dómdóm bóktan 13:1-13

1. Dómdóm arüng ikik bókrran bóktan 13:1-10
2. Dómdóm alakón bóktan 13:11-13

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

Polón Morroal Ngürr Bóktan Korrint Sos Pamkolpamdó

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Timoti, mibü zonaret, kankü asine. Ka Kerriso Yesun [apostolóla] Godón ubidügab.

Ka yabüka wialómdóla, Godón sos pamkolpamdó Korrint wirri basirrdü, blaman Godón pamkolpampükü dudu Akaya prrobinsdü.

² Ka tóredóla, [gail tonarr] akó moboküpüdü paud sab yabüka asi ki namülam God mibü Abdógab akó Lod Yesu Kerriso.

God Mibü Metat Arüng Bütanda

³ Mi blamana oya yagürnórre, mibü [Lod] Yesu Kerrison God akó Ab. Wa gyaurnpükü Aba akó wa mibü metat arüng bütanda.

⁴ Wa mibü metat arüng bütanda, mi müpdü nómatakla. Ene igósüm, mi gaodómakla ngibürr kolpam arüng bütanóm, müpdü nidipko, God ta mibü dadanzan arüng bütanda.

⁵ Zitülkus módóga, kizan abün-abün azid aengdakla Kerriso ta inzan azid aengórr, da God kibü wirrianbóka arüng bütanda Kerrisokama.

⁶ Ki nóma tótókdakla müppükü, olgabi e sab arüng bütarrón akó zid bairrún kwarilo, kibü bóktan amgolanme. God kibü nóma arüng bütanda, olgabi e sab arüng bütarrón kwarilo. E arüng bütarrón nóma kwarilo, olgabi e gaodó kwarilo karrkukus bórrangóm inzan azid aeng tonarrdó, kizan azid aengdakla.

⁷ Akó ki wirrianbóka [gedlóngóm baindakla], e karrkukus bórrongo, zitülkus ki umulakla wagó, e dadan elklaza azid aengdakla, ki enezan azid aengdakla. Akó God yabü ta arüng bütanda, wa kibü enezan arüng bütanda.

⁸ [Zonaretal], kibü ubia yabü umul-umulan ngibtanóm, ki ne wirri müpanbókamde azid aengóp Eisia* prrobinsdü. Ene inzan wirri müp yarilürr, ki gaodó koke kwarilürr ene müp bamselóm. Olgabi ki myamem gedlóngóm koke bainóp, ki gaodó kwarilürr arról amoanóm.

⁹ Anda, ki kibiób moboküpi igó gyagüpítótók ipüdóp, wamaka kibü zaza [kolaeán darrem] tókyerre büdülüüm.

* **1:8** Polón nyaben tonarrdó, Eisia darrü prrobins yarilürr, Rrom kinga ne bwób alngomól yarilürr. Errkya ene poko Tórrki kanrridü pokoa, Eisia Maenor kugupidü.

A ene wa ugósüm tömbapónorr, ki kibióbka koke ngam-bangólnórre a wata Godka, büdül pamkolpam nótó arsında.

¹⁰ Wa kibü aurdü semanórr wirri büdül tarük pokodógab akó wa sab kibü aurdü semóne. Ki oyaka gedlóngóm baindakla kibü metat aurdü amanóm,

¹¹ ezan kibü tangbamtindakla tóre bakode kibünkü. Abün pamkolpama nómá tóre korale kibünkü akó Godón gail tonarr nómá yarile kibüka, da abün pamkolpama sab Godón eso akyan korale kibü ngidü.

Polón Akó Darrü Bókam Bagósórrón Bóktan

¹² Ki ikub bagürdakla igó: kibü gyagüpítótóka amkoman pupainda igó, blaman pamkolpamab obzek kwata ki inzan tórrmen tulmili ngyaben kwarilnürřü, amkoman moboküpi akó ilklió bülióni-koke. God kibü gaodó tinóp inzan ngyabenóm. Ki amkoman inzan ngyaben kwarilnürřü yabü obzek kwata. Ki inzan kwarilnürřü Godón gail tonarr ngarkwatódó, a inzan koke, tüpan [wirri gyagüpítótók] ngarkwatódó.

¹³⁻¹⁴ Blaman tonarr ki yabüka igó wibalómdakla, e gaodómakla ene kla atangóm akó bóktanan [küp tai amzyatóm]. Errkya e kibü tórrmen tulmilabkwata wata pokopoko küp bómzyatódakla. A ka gedlóngóm baindóla, e sab blaman bóktanan küp nómzyetórre igó, e sab gaodó koralo kibükwata ikub bagürüm, kizan yabükwata ikub bagür koralo, ene ngürrdü, mibü Lod Yesu nómá tolkomóle.

¹⁵ Zitulkus ka ene kla amkoman karrkukusi angun namülnürřü, ka bókam bagósórró yabü ngaen-gógópan basenóm, igósüm e nis ngim bles bairrún kwarilo.

¹⁶ Ka bókam bagósórró yabü basenóm, ka Masedonia prrobinsdü nómá ki wamórró akó ta ka olgabi nómá ki tolkomólórró, igósüm e solkwat kürü ki tangkamtinane Zudia prrobinsdü tótókóm.

¹⁷ Da ka ini bókam nómá bagósórró, ia ka wata popa bóktan namülnürřü? Ó ia ka bókam bagósdóla ini tüpan pamkolpam ngarkwatódó, igósidi ka bóktalo wagó, "Ó, ó," akó dakla, "Koke, koke"? Koke, ka inzan pam kokela!

¹⁸ A God metattan tömbapónda, wa ne poko bóktanórr tömbapónóm, ki ta yabüka ne poko bóktandakla igó kokea, "Ó," akó dakla, "Koke".

¹⁹ Zitulkus módogá, Godón Olom, Yesu Kerriso nótóke, wa koke bóktanórr wagó, "Ó" akó dakla, "Koke". Kótó, Saelas,[†] akó Timoti, ki oyawkwata bóktan amgol kwarilnürřü

[†] **1:19 Saelas:** Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó ini ngi inzan angrirrüna Letin bóktane: *Silbeinus*.

yabüka. Akó oyame kürü bóktan blaman tonarr "Ó" yarilürr.

²⁰ Mi umulakla wagó, kürü bóktan amkomana, zitulkus blaman [alkamül-koke bóktan], God ne kla irrbünurr, i küppükü bairre Kerrisokama ene bóktan opore "Ó". We ngarkwatódó, oyakama mi bóktandakla igó, "Amen, inzan ki yarilün," Godón ngi wirri kwitüm amngyelóm.

²¹ Da God watóke nótó tómbapónórr yadi akó kidi karrkukus bórrangóm mibü Kerrison amkoman angundü. Akó wa watóke mibü nótó sirrbünurr,

²² tóba timam nótó irrbünurr mibüka, akó tóba Samu nótó ingrinürr mibü moboküpdu alkamül-koke bóktanzan, wa sab mibü blaman elklaza tülinirre, wa ne alkamül-koke bóktan tülinóp.

²³ Ka küób Godón amtindóla amtyanóm ka amkoman pokó bóktandóla. Wa kubó kürü ki kolae kyó, ka ne obae pokó nóma bóktono. Ka igósüm koke alkomórró Korrint wirri basirrdü yabü akó wirribóka bagóm.

²⁴ Ene wa inzan kokea igó, ki yabü amkoman bangun zirrbapón-bapón balngomóldakla. A ki yenkü zagetódakla yabü bagürwóman ngibtanóm, zitulkus e karlkukus bórrangdakla yabiób amkoman bangundü.

2

¹ Da ka gyagüpítótók eserró yabü akó koke basenóm, gyagüp kolaean ngibtan-gum.

² Zitulkus módoga, ka ne yabü gyagüp kolaean nóma ngintinünümo, ola ia nidipko kürü barnginwóman ngitanóm? Wata yadi, ka nibiób gyagüp kolae ninarre.

³ Ka ene peba mórrag* wialómórró, igósüm ka nóma ki tama, e kürü gyagüp kolaean koke ki ngigütinane, yadi, kürü nidi bagürwóman ki ngitan kwarila. Ka amkoman karlkukusi angundóla yabükwata wagó, kürü ne bagürwóme ene ta yabü bagürwóme.

⁴ Ka yabüka nóma wialómórró, ka ugón wirri müpdü namülnürrü, ka azid aengrró kólba moboküpdu, akó ka yón namülnürrü yabüme. Ka yabüka igósüm koke wialómórró, yabü gyagüp kolaean ngibtanóm, a igósüm, yabü umulüm igó, kürü wirri [moboküpdu ubi] yabükama.

Darrü Paman Kolae Arrgon

⁵ Darrü pama ola kolae tonarr nóma tónggapónórr, wa wata kürü gyagüp kolae koke kyónürr, a wa yabü blamanab

* **2:3 peba mórrag:** Pol Korrint pamkolpam karianbóka basenóm wamórr ibü bagóm. Ene kakóm, wa darrü peba mórrag wialómórr. Ini peba mórrag errkyá ma babula.

gyagüp kolae ninóp, barrkyananbóka. Ka wialómdóla "barrkyananbóka," zitülkus kürü ubi kokea wirri arüngi wialómóm.

⁶ Abüna yabükagab oya ne [kolaeen darrem] ekyenóp, ene gaoandóma.

⁷ Errkya ma, e wata oya kolae tonarr arrgonane akó arüng ekyanane, igósüm wirri gyagüp kolaea oya koke [ut-ut ine].

⁸ We ngarkwatódó, ka yabü arüng bütandóla yabü amkoman moboküpdu ubi oyaka amtyanóm.

⁹ Ka ta yabüka wialómorró umul bainüm wagó, e kürü blaman bóktan ia amkoman mamunarre. Amkoman, e kürü bóktan mamoandakla.

¹⁰ E darrü oloman kolae tonarr nóma arrgondakla, ka ta inzan ene oloman kolae tonarr arrgondóla. Anda, ka ne kla arrgorró, ka we kla arrgorró Kerrison obzek kwata yabü morroalóm. A ka gyagüpi tótókdóla wagó, darrü kla babula arrgonóm.

¹¹ Ka oya kolae tonarr arrgorró, igósüm [satania] mibü koke ilklió bülión yarile oya ubi tómbapónóm, zitülkus mi oya bökam bagós bóktan amkoman umulakla.

Pol Karianbóka Ngyabenórr Trroas Wirri Basirrdü

¹² Ka Trroas wirri basirrdü nóma abzilürrü Morroal Bóktan amgolóm Kerrisonkwata, ka eserró wagó, Lod kwat tapakurr kürünkü oya zaget tónggapónóm.

¹³ A zitülkus ka kólba zonaret Taetusün ola koke eserró bóktanpükü yabükagab, kürü gyagüpitótók gaodó koke yarilürr ngón agónóm. Da ka yawal bóktan bóktarró amkoman bangun pamkolpamidó, ola nidi korálórr, akó wamórró Masedonia prrobinsdü.

Mi Kerrison Ilangzanakla

¹⁴ A mi Godón eso ekyanórre! Wa pamkolpamab obzek kwata igó amtyanda igó, wa satani ut-ut yónürr. Akó wa kibü balngomólda ene kla bómtyande, zitülkus ki Kerrisoka dabyórrünakla. Inzana, wa kibükama morroal ilang ayoda blaman bwóbdü. Ene morroal ilang igó klama, mi oyabóka umulakla.[†]

[†] **2:14** Grrik akó Mórrke-mórrke Bukdü igó alap-alap bóktan wialómorróna: God Rrom gazirr pamab singüldü wirri ngi pamzana. Rrom gazirr pamab singüldü pama darrü bwóban pamkolpam nóma ut-ut nirre, oyaka bóka bamgün nidi kwarilürr, wa ibü, tóba gazirr pampükü, nolngomólnónóp tóba pamkolpamab obzek kwata. Ene ut-ut bairrún kolpam [leba zaget] kolpamóm bainóp. Pol akó ngibürr Godón zaget pam ene gazirr pamzan kwarilürr, ó i ene ut-ut bairrún kolpamzan kwarilürr Kerrison leba zaget pamóm bainüm.

¹⁵ Ki Kerrison ilangzanakla, Godón ne klama bagürwóman ngitanda. Ki Kerrison ilangzanakla ibü aodó, zidbairrún nidipko, akó ibü aodó, bamrukürrún nidipko.^{‡§}

¹⁶ Ibüka, bamrukürrún nidipko, ki büdülan ilangzanakla. Ibüka, zidbairrún nidipko, ki arrólan ilangzanakla. Ia gaoandó nótóke ini zaget tónggapónóm?

¹⁷ Aprrapórr God kibü inzan bómzyatóda wagó, ki gaoandómakla, zitulkus ki ene abün ilklió bülión pamzan kokeakla, wirri mani azebóm ubi nibióbe Godón bóktan amgoldógab. A ki amkoman moboküpi bóktandakla Godón obzek kwata, Kerrisoka dabyórrünzanakla. Ki bóktandakla pamzan, God nibiób zirrtapónóp.

3

Küsil [Alkamül-koke Tónggapórrón Bóktanan] Zaget Tónggapón

¹ Ia kibü ubia akó kibiób bagürüm morroal bóktane? Koke! Ia zitulkus asiko yabü peba mórrag azebóm ó wibalómóm, kibü ne klama bagürdako, ngibürr pamazan ubi baindako inzan peba mórrag azebóm? Babulako!

² E yaib wa peba mórragzanakla, kibü ne klama bagürda, kibü moboküpdu wialómórrónzana. Blaman pamkolpam gaodómako umulüm akó atangóm, ki ne morroal zaget tónggapónóp yabü aodó.

³ Blaman pamkolpam gaodómako asenóm igó, e peba mórragzanakla Kerriso tüób ne kla wialómórr, kibü zagetódógab. Wa ene kla koke wialómórr baerro-e, a arról Godón Samu-i. Wa ene kla taptapan ingülküp pokodó koke wialómórr, a pamakanan moboküpdu.

⁴ Ki ini klambóka amkoman umulakla Kerrisokama Godón obzek kwata.

⁵ Kibü zitulkus babula gyagüpi tótókóm igó, kibü kibióban gaodóma Godón zaget tónggapónóm. God wató módoga, kibü gaodó nótó ainda.

^{‡ 2:15} *bamrukürrún nidipko*, ibü [ngarkwat-koke arról] babula, a i ma sab [metat bólmyan urdü] ogobe. ^{§ 2:15} Ini alap-alap bóktana. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama gyagüpi tótókdako igó, ene ilang [urdü amsel larab] ilanga, [prrist] ne lar bamngul kwarilürr [altadó]. Ene ilanga Godón bagürwóman ngitan yarilürr. Yesu urdü agasil larzan yarilürr krrosdó. Yesun amkoman angun pamkolpam ene klaman ilangzanako. Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama gyagüpi tótókdako igó, ene ilangan kùp módoga: Ene Rrom gazirr pamab singüldü wirri ngi pama ene pamkolpam nómá nolngomónónóp, ngibürr kolpama morroal ilang buru angan kwarilürr. Ene gazirr pamdó wa morroal ilang yarilürr, a ene ut-ut airrún pamkolpam dó, wa kolae ilang yarilürr, zitulkus i umul kwarilürr igó, i leba zaget kolpamóm ki bairre o ibü ki ekrrórre.

⁶ Wa kibü gaodó tinóp zaget pamóm bainüm küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktanan zaget tónggapónóm. Ene küsil bóktanan wialómórrón gida babula, a Godón Samu asine ene bóktandó, zitülkus wialómórrón gida büdül ódódda, a Godón Samua arról akyanda.

⁷ Mosesón gida wialómórróna taptapan ingülküp pokodó. God Mosesón ene gida nómá ekyanórr, Mosesón obzeka [wirri kómal zyónpükü] ongang bapónórr, Isrrael pamkolpam igósidi gaodó koke kwarilürr oya obzekdó metat azilüm, enana ene zyóna zaorrón barrgon yarilürr. Mosesón darrü zaget módóga, ene gida umul bainüm pamkolpamidó. Ene gida-a büdül sidódürr ibüka, gida koke nidi mamoanónóp. Zitülkus ene gida-a, büdül ne klama ódódda, wirri kómal zyónpükü tamórr,

⁸ Godón Samua ne zaget balngomólda, oya wirri kómal zyón amkoman wirriana, ene gidan wirri kómal zyóndügabi!

⁹ Ene gidan zageta pamkolpam zaz ninóp akó [kolaean darrem] nökyenóp. Zitülkus ene gidan Zageten wirri kómal zyón asi yarilürr, amkoman, Godón ilküpü [dümdüm tonarr] ne Zageta ódódda, oya wirrian kómal zyón asine ene ngaep Zagetódögab.

¹⁰ Ngaep alkamül-koke tónggapórrón bóktanan Zageten wirri kómal zyón ngaen asi yarilürr, a errkya ene inzana, wamaka ene kómal zyón babula. Zitülkus módóga, ene küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktanan Zageten kómal zyón wirriana.

¹¹ Akó zitülkus ene ngaep bóktanan Zageta, zaorrón ne klama barrgon yarilürr, kómal zyónpükü tamórr, ene küsil bóktanan Zaget, metat asi ne kla yarile, oya wirrian kómal zyón asine ene ngaep klamdögab!

¹² Zitülkus ki ene klamóm [gedlóngóm baindakla], da kibü tórrmen tulmil gum-koke igósidiako.

¹³ Ki Moseszan kokeakla, tóba obzek nótó ngablaorr mórrkenyórr poko-e, igósüm Isrrael pamkolpama koke iade ki eserre, ene wirri kómal zyóna zaorrón ia barrgon yarilürr.

¹⁴ A ibü gyagüpítótók zürük barümürrün koralórr, zitülkus kókó errkya ene inzana, wamaka ibü gyagüpítótók ngablaorrónako mórrkenyórr poko-e, darrü pama ngaep alkamül-koke tónggapórrón bóktanan buk nómá atangda ibüka ibü kwóbbazen müötüdü. God ene mórrkenyórr poko koke amanikürr, zitülkus wa ene poko wata igósidi amanike, darrü oloma nómá dabine Kerrisoka.

¹⁵ Anda, ngaendógab kókó errkyá, darrü pama Mosesón gida nóma atangda, ene inzana, wamaka darrü mórrkenyórr pokoa [Zu pamkolpamab] moboküp ngablaoda, da i bóktanán küp koke igósidi amzyatódako.

¹⁶ A darrü oloma Lodka nóma byalüngda, God ene mórrkenyórr poko amanikda.

¹⁷ Ene bóktan opor “Lod” oya küp módóga: Godón Samu. Akó Lodón Samu nega, pamkolpama darrü kla koke amoandako ó darrü klama ibü koke amorranda, da i popadako.

¹⁸ Mi blamana Lodón wirri kómáal zyón ongang bapóndakla mibiób obzeke, ngablaorrón-koke ne obzekako. Akó wa mibü azazinda tóba obzeksyók ngarkwatódó tóbazan bainüm akó sab ene kómáal zyón wirrian yarile. Ene zyóna Lodkagabi tótókda, Godón Samu nótóke.

4

Wirri Darrem Kla Samuan Ngarkwatódó Mariti Tónggapórrón Beledó

¹ We ngarkwatódó, ki kokean piküp bairre ini zaget tónggapónóm, zitulkus God tóba gyaurdügab kibü ini zaget tókyenóp tónggapónóm.

² A ki ma kibiób kak nómtyenóp anikürrün térrmendó, büódan ne elklazako; ki pamkolpam koke ilklió bülióndakla akó ki Godón bóktan obae koke azazindakla. A ki amkoman bóktan amgoldakla. Olgabi ki Godón obzek kwata amtyandakla blaman pamkolpamdó igó, ki morroal pamakla. Da zitulkus babula kibükwata bóktanóm igó, ki kolae pamakla.

³ Anda, ene inzan nómada, wamaka [Morroal Bóktan] ngalaorróna mórrkenyórr poko-e, ki ne poko amgoldakla, ene ngalaorrón ibükama, bamrukürrün nidipko.*

⁴ Satania, ini tüp nótó alngomólda godzan, amkoman bangun-koke pamkolpamab gyagüpítótók murrnausóp, da i ilküküp murrbausürrün pamkolpamzanóm bainóp. Ene igósüm, i gaodó kokeako ene zyón asenóm, ne klama tótókda Morroal Bóktandógabi, Kerrison [wirri kómáal zyónankwata] ne Bóktane. Akó Kerriso Godón dandanga.

⁵ Ki kibióbkwata bóktan koke amgoldakla, a ki ene bóktan amgoldakla igó, Yesu Kerriso wa [Lode], akó igó, ki kib yabü [leba zaget] pamakla Yesunme.

^{3:16} Bazeb Tonarr 34:34 * ^{4:3} bamrukürrün nidipko, ibü ngarkwat-koke arról babula, a i ma sab [metat bólmyan urdü] ogobe.

⁶ Zitülkus módóga, God, ngaen nótó bóktanórr wagó, "Tümün kwatódögabi zyóna ki ongang bapón," wa tóba zyón ongang sapónórr mibü moboküpdu.[†] Ene igósüm, mibü umul akyanóm Godón wirri kómal zyónankwata, Kerriso ne zyón okaka amzazilda.

⁷ A ene wirri darrem kla kibü moboküpdu, ki inzan nidipakla, wamaka mariti tónggapórrón beleakla. Ene igósüm, amtyanóm ene wirrian arüng Godkagabia akó kibükagabi kokea, wirrian ne arünge blaman ngibürr klamab arüng arrgrratoda.

⁸ Abün-abün müpa kibü myangrao apóndako, a i kibü kokean [ut-ut baindako]. Ki ngibürr tonarr tai umulkókakla laró tónggapónóm müp tonarrdó, a ki kokean piküp bairre ngambangólóm Godka.

⁹ Pamkolpama kibü wirri müp alióndako, a God kibü kibióban kokean alókda. Pamkolpama kibü sekrrónóp akó ki tüp tóbalókórró, a ki kokean kolae bainóp.

¹⁰ Ki nubóbóna tótókdakla, ki azid aengdakla akó metat umulakla igó, zitülkus pamkolpama Yesun emkólóp, i ta mibü kena sekrrónónóm. A ki büdül kórzyóndakla akó koke piküp baindakla Godón bóktan amgolóm, igósüm pamkolpama eserre kibü ngyabendó wagó, Yesu arróla.

¹¹ Anda, ki, arról nidipakla, blaman tonarr umulakla igó, kolpama mibü kena sekrrónónóm Yesunme, igósüm pamkolpama eserre kibü ngyabendó igó, Yesu arróla. Ene ngyabena sab blakóne, ki nóma nurrbarino.

¹² Da módóga, ki kena nurrbarinün, a [ngarkwat-koke arróla] yabü ngyabendó okaka bainda, zitülkus ki Morroal Bóktan Yesunkwata amgol kwarilnürü yabüka.

¹³ Igó wialómórróna Wórr Pebadó wagó, "Ka Godón amkoman angun namülnürrü, da igósidi ka bóktarró." Ene dadan amkoman bangundügabi ki ta metat bóktanórre Morroal Bóktan amgolkü, zitülkus ki Godón amkoman angundakla.

¹⁴ Akó ki metat bóktanórre, zitülkus ki umulakla igó, Lod Yesun nótó irsümülürr büdüldügabi, wa ta sab kibü sirsine kibü Yesuka dabyónüm akó kibü amarrum oya obzek kwata bórrangóm yenkü.

¹⁵ Blaman ini elklaza we pokodómako yabü morroalóm, igósüm, Godón [gail tonarrazan] bayoda abün pamkolpamđó akó olgabi ngibürr abün pamkolpamđó, i sab ngaru bapón-koke eso iade ekyanórre. Da i Godón ngi igósidi wirri kwitüm emgyelnórre.

^{4:6} Bwób Zitü 1:3 ^{† 4:6} Ini bóktanan küp módóga: *God mibü gaodó tinóp Morroal Bóktanan [küp tai apadóm].* ^{4:13} Wórr Peba 116:10

Amkoman Bangundügabi Ngyaben

¹⁶ We zitülkusdü, ki kokean piküp bairre Godón bóktan amgolóm. Enana kibü büb praka akó arüng-koke baindako, God kibü samu küsilzan ainda blaman ngürrzan.

¹⁷ Zitülkus módóga, ki ne kari müp aengdakla karibóka, sab ngarkwat-koke wirri kómal zyón sidüde kibüka. Ini zyóna ene müp wirribóka arrgrratóda.

¹⁸ Da ki igó elklazadó koke azildakla, pamkolpama ne elklaza basendako, a ki igó elklazadó azildakla, pamkolpama koke ne elklaza basendako. Zitülkus módóga, pamkolpama ne elklaza basendako, ini elklaza wata sab karianbóka asi kwarile bupso, a pamkolpama koke ne elklaza basendako, ini elklaza sab metatómpükü asi kwarile.

5

Kwitüm Büb

¹ Mibü büb inzanako, wamaka palae müótako, mi ne klamdó ngyabendakla ini tüpdü. Mi umulakla wagó, ini tüpan palae müóta ne nóma kolae bairre, mibü kwitüdü müót sab asi kwarile Godkagabi. Pama ini müót koke balmelórr. Akó ini müót metatómpükü asi kwarile.

² Anda, mizan ini tüpan palae müótüdü ngyabendakla, mi syóngdakla, Godka nae amande kwitüm büb aliónüm mibü bamelóm küsil mórrkenyórrzan.

³ God ta mibü küsil büb nóma tülirre bamelóm, mibü samu sab kakapur koke kwarile, a mibü samuab büb sab asi kwarile.

⁴ Anda, mizan ini tüpan palae müótüdü ngyabendakla, mi syóngdakla müp amarrudi. Zitülkus módóga, mibü ubi kokea mibü samu sab kakapur kwarile, a mibü ubia kwitüm büb bamelóm, igósüm arróla mibü dudu büb sab imrüke, sab ne büba nurrbarine.

⁵ God tüóbe, mibü nótó tómbapónórr ene küsil büb azebóm. Akó wa tüóbe, mibü tóba Samu nótó tókyenóp [alkamül-koke bóktanzan], wa sab mibü blaman elklaza tülirre, wa ne alkamül-koke bóktan tülinóp.

⁶ We ngarkwatódó, ki metat amkoman karrkukusi angundakla igó, ene klama sab amkoman tómbapórre. Akó ki umulakla igó, ki ini bübizan ngyabendakla, ki nan-abwóbdümakla Lodkagabi.

⁷ Ki amkoman bangundügabi ngyabendakla, a ene elklazadögabi koke, ki ne elklaza basendakla.

⁸ Ka inizan wialóma, ki ini elklaza amkoman karrkukusi angundakla. Akó kibü ubia ini büb alókóm akó Lodkü ngyabenóm.

⁹ Da módóga, kibü wirri ubia oya bagürwóman ngitanóm, ia ki ini bübi ngyabendakla, ta ia ki kwitüdü ngyabendakla nanabwóbdü ini bübüdugabi.

¹⁰ Zitülkus módóga, mi blamana sab okaka büzazino Kerrison obzek kwata mibü zaz bainüm. Ene igósüm, mi darrpan-darrpana darrem ipüdörre ene ngarkwatódó, mi ne elklaza tómbapónónóp, ia morroal ó ia kolae ne klamko, mizan bübi ngyaben kwarilnürü.

[Apostolab] Zaget Módóga, Pamkolpam Byalóm I Ia Gódam Bangurre Godkü Yesukama

¹¹ We ngarkwatódó, ki pamkolpamab gyagüpítótók alüngüm kaindakla, zitülkus ki umulakla Lodón gum angónóm. God kibübóka amkoman umula, akó ka gedlóngóm baindóla wagó, e ta kibübóka amkoman umulakla yabiób moboküpü.

¹² Ki kibiób akó koke bagürdakla yabüka, a ki yabünkü kwat tapakudakla ikub bagürüm kibükwata. Ene igósüm, e gaodómakla bóktan alkomólóm ibüka, ikub nidi bagürdako ene klamabkwata, i ne elklaza basendako, akó ene klamabkwata koke, moboküpü ne klamko.

¹³ Ngibürr tonarrdó Godón Samua kibü bumiógda akó ene inzana, wamaka kibü gyagüpítótók dümdüm kokea. Da ene Godónküma. A kibü gyagüpítótók dümdüm nómada, ene yabünküma.

¹⁴ Kerrison moboküpü ne ubie, kibü balngomólda, zitülkus ki amkoman karrkukusi angundakla igó, darrpan oloma narrótókórr blaman pamkolpamabkö, da igósidi blamana narrbarinürr.

¹⁵ Akó wa narrótókórr blaman pamkolpamabkö, igósüm, küsil arról nidi apadódako, i tibióbankü myamem koke ki ngyaben koralón. A i oyankü iade ki ngyaben koralón, ibünkü nótó narrótókórr akó God noan irsümülürr arróldó.

¹⁶ Da módóga, kidi, ki myamem darrü pam koke amzyatódakla tüpan paman gyagüpítótók ngarkwatódó. Enana ki ngaen Kerrison emzyetóp tüpan paman gyagüpítótók ngarkwatódó, errkyá ki oya inzan myamem koke amzyatódakla.

¹⁷ Da darrü olom Kerrisoka dabyórrün nómada, wa küsil olomóm kuri baine. Ngaep ngyabena kuri bamrukürr, da módóga, küsil ngyabena kuri bókyanórr!

¹⁸ God ini blaman elklaza wató tómbapónórr. Wa Kerrison zirrsapónórr mibünkü narrótókóm krrosdó akó inzana wa mibü gódam tangunóp, mi ngaen-ggópan oyaka nidi bóka bamgün kwarilürrü. Akó wa kibü ene zaget tókyenóp pamkolpam byalóm, i ia gódam bangurre Godkü.

¹⁹ Ene wa, God blaman pamkolpam ini tüpdü gódam nangunóp, Kerriso nóma narrótókórr krrosdó. I ene kla amkoman nóma angundako, wa ibü kolae tonarr koke atangda ibü [kolaean darrem] akyanóm. Akó wa kibü igó bóktan tókyenóp pamkolpamidó bóktanóm, i ia gódam bangurre Godkü.

²⁰ We ngarkwatódó, ki Kerrison menyam pamakla, wamaaka God kibükama pamkolpam arüngi byalda ene bóktan apadóm. Ki yabü arüngi byaldakla Kerrison ngidü igó, "Godkü gódam bangunam."

²¹ Kerrison kolae tonarr babulan yarilürr. A God mibü blaman kolae tonarr oyaka yamselórr, igósüm mi oyaka dabyórrünzanakla, mi [dümdüm tonarr] pamkolpamóm bairre Godón ilküpdu.

6

¹ Kizan Godkü zagetódakla, ki yabü ta igó arüngi byaldakla, e ne Godón [gail tonarr] apadódakla, e ene kla küppükü inane; e igósidi ene kla enanóm-koke ipüdarre.

² God bóktanda tóba Wialómórrón Bóktandó wagó, "Angrirrún tonarr nóma semrranórr, ka marü* murrkr-rurru;

ene zid bain ngürra nóma tübzilürr, ka marü tang-mamtirru."

Tübarrkrru, errkya ene wa angrirrún tonarra. Tübarrkrru, errkya ene wa zid bain ngürra.

Polón Azid Aeng

³ Kibü ubi kokea darrü kla tónggapónóm, pamkolpam sab ne klama nólerre amkoman bangun-gum. Ene igósüm, darrü oloman zitulkus babula kolae pokó bóktanóm kibü zagetankwata Godkü.

⁴ A ene wa, Godón zalet pamzan, ki amtyandakla ki morroal pamakla blaman elklazadó: ki karrukus bórrangdakla müp tonarrdó, kolpama kibü müp nóma alióndako, akó kibü moboküp müpdü nómadako.

⁵ Ki karrukus bórrang kwarilnúrrü pamkolpama kibü nóma tokrralórr, tümün müótüdü nóma turribulürr, akó pamkolpamab ngoroa ngürsilüm nóma bainóp kibüka; ki wirri arüngi nóma zalet kwarilnúrrü kókó kibü myamem arüng babul yarilürr zaletóm, kibü ut-koke irrüba nóma blakónónóp, akó ki koke nóma alo kwarilnúrrü.

* **6:2 marü:** Ngaep Budü God ini bóktan oyaka bóktanórr, Isrrael pamkolpam nótó ki zid nirre. Aini Pol ini bóktan wialómórr Korint pamkolpam arüng bütanóm. **6:2** Aesaya 49:8

⁶ Ki amtyandakla ki morroal pamakla kibü [kolkal] tonarrdögabi, kibü umuldügabi, kibü zao-zao tonarrdögabi, akó kibü morroal tonarrdögabi; ki Godón Samuan balngomól nóma mamoandakla akó kibü amkoman [moboküpü ubidügabi].

⁷ Ki amtyandakla ki morroal pamakla kibü amkoman bóktan amgoldógab akó Godón arüngdügab. Akó ta ki [dümdüm tonarr] nóma tómbapóndakla, wamaka ene tonarr gazirr elklazako, tutul tange zangóm akó banól tange kibiób bódlangóm.[†]

⁸ Ki amtyandakla ki morroal pamakla, pamkolpama wirri ngi nóma atendako kibüka ó i kibü ngi nóma tüp alókdako; i kibükwata obae bóktan nóma alióndako panzedó ó morroal poko nóma bótandako; i kibü inzan nóma ngabkandako igó, ki ilklió bülión pamakla, enana ki amkoman moboküp pamakla;

⁹ i kibü inzan nóma ngabkandako igó, ki umulürrün kokeakla, enana ki wirri umulürrünakla; i nóma gyagüpi tótókdako igó, ki narrbarinüm kaindakla, enana ki arrólakla; i kibü inzan nóma ngabkandako igó, God kibü [kolaean darrem] akyanda, enana wa kibü büdülümpükü koke sekrranórr.

¹⁰ Ki amtyandakla ki morroal pamakla, pamkolpama kibü inzan nóma ngabkandako igó, ki gyagüp kolaeakla, a ki ma metat bagürwómdakla; ki elklaza-koke pamakla, a ki ma abün pamkolpam mórrrel baindakla samuan ngarkwatódó; kibü elklaza babulako, a kibü ma blaman elklaza asiko samuan ngarkwatódó.

¹¹ Korrint pamkolpam, ki yabüka amkoman moboküpí wialómörre akó ki kibiób wirri moboküpü ubi nómtyerre yabüka.

¹² Kibü moboküpü ubian ngaru babula, a yabü moboküpü ubi kibüka, oya ngaru asine.

¹³ Ka yabüka wialómdóla wamaka e kólbanan olmalakla igó, e wata dadanzan kibüka yabiób dudu moboküpü ubi tómtyenane.

Dabyón-gu Godón Amkoman Angun-koke Pamkol-pampükü

¹⁴ Dabyón-gu Godón amkoman angun-koke pamkol-pampükü. Dümdüm tonarr pamkolpam akó gida nidi amgündako, ibü gyagüpitótók ia wata darrpanamli wirri elklazabkwata? Koke! Ó zyöndü nótó ngyabenda, ia

[†] **6:7** Ene dümdüm tonarr módágako: amkoman bangun, moboküpü ubi, amkoman bóktan, [prropetan bóktan], akó ngibürr inzan kla.

wa gaodóma oyaka dabyónüm, tümündü nótó ngyabenda?
Koke!

¹⁵ Ia Kerriso gaodóma ubi bainüm satanipükü?‡ Koke!
Amkoman bangun olom akó amkoman bangun-koke olom,
ibü gyagüpítótók ia wata darrpanamli wirri elklazabkwata?
Koke!

¹⁶ [Godón Gyabi Müót] akó obae god, ibü tónggapórrón
bóktan laróga? Babula! Mi mibiób arról Godón gyabi
müótakla. God enezan bóktanda tóba Wialómórrón
Bóktandó wagó,

“Ka ibü aodó ngyabelo

akó ibü aodó agóltagól namulo,
ka ibü God namulo,

akó i kürü pamkolpam kwarile.”

¹⁷ Akó God bóktanda wagó,

“We ngarkwatódó, ibükagab tübauske
akó bürrgrütamke ibükagab.

Darrü tómanpükü kla amurrgu,

da ka sab yabü morroal yazebo.”

¹⁸ “Wirri Arüng Lod bóktanda wagó,

‘Ka sab yabü Ab namulo,

akó e sab kólbanan simanal akó ópal olmal kwarilo.’ ”

7

¹ Moboküpü gómdamat, zitülkus God mibü ini [alkamül-koke bóktan] tulinóp, mi wata [kolkal] kolpam bairre blaman kolae elklaza tómbapón-gum, mibü büb ó samu ne elklaza tóman-pükü aindako Godón ilküpü. Akó mi [dudu kómáj] ki ngyabenórre, Godón gum-gum [ótókde].

Polón Bagürwóm

² Yabiób [moboküpü ubi] tómyenam kibüka. Ki dümdüm-koke tonarr koke tómbapónóp yabü darrüdü, ki yabü darrü kolae koke inóp, akó ki yabü darrü koke ilklió ilinóp mani azebóm.

³ Ka ini poko koke wialóma yabü bagóm, zitülkus ka kuri wialóma kagó, kibü wirri moboküpü ubi yabükamóma. Ene igósidi, ki yabü kokean előkrre yabióban, ia ki arrólakla, ta ia ki nurrbarino.

⁴ Ka amkoman karrkukusi angundóla wagó, e sab dümdüm kla tónggapónane, akó kürü zitülkus asiko yabükwata ikub bagürüm. God kürü barrkyanan arüng kókyanórr. Kibü blaman müp tonarrdó ka kari bagürwóm kokela.

‡ **6:15** Satani, Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó darrü Zu ngi-e angrirrüna, Beliar ó Belial. **6:16** Lebitikus 26:12; Zerremaea 32:38; Izikiel 37:27 **6:17** Aesaya 52:11; Izikiel 20:34, 41 **6:18** 2 Samuel 7:8, 14

5 Ka kuri wialóma kagó, ki Masedonia prrobinsdü babzirrü. Ene kakóm, kibü ngón agón babul yarilürr. Zitulkus módóga, abün-abün müpa togoblórr kibüka. Darrü müp we kla yarilürr, pamkolpama kibüka bóka bamgün koralórr. Akó darrü müp we kla yarilürr kibü moboküpü, ki yabükamóm gyakolae kwarilnürü.

6 A God ibü arüng bütanda, arüng-koke nidipako. Wa kibü arüng tütnüp Taetusün abzildügab.

7 Akó wata oya abzildügab koke, a ta igó bóktandógab, e oya arüng ekyenarre. Wa kibü tüzazilóp, e kürükamóm nae aman koralnórró. Akó wa tüzazilóp yabü wirri gyaurankwata akó yabü wirri ubiankwata ia elklaza tómbapónóm kürüka. Ene igósidi, ka wirri bagürwóm namülnürü ngaelóngabi.

8 Zitulkus módóga, enana kürü arüng bóktan oporpükü peba mórraga* gyaur idódürr yabüka, ka gyaur kokela ka ne peba mórrag wialómórró. Ngaen-gógópan ka gyaur namülnürü, zitulkus ka umul namülnürü wagó, kürü peba mórraga sab gyaur ki sidód yabüka. Taetus kürü küzazile wagó, e gyaur kwarilnürü, a wata tugupurr tonarróm.

9 Enana ka ngaen-gógópan gyaur namülnürü, errkya ka ma bagürwómdóla. Igó zitulkusdü koke, kürü peba mórraga yabüka gyaur idódürr, a igó zitulkusdü, yabü gyauranme e Godka byalüngarre yabiób kolae tonarrdógb. Zitulkus módóga, e gyaur kwarilnürü Godón ubi ngarkwatódó, da e koke azid aeng kwarilnürü kibüme.

10 Godón ubi ngarkwatódó ne gyoure, ene gyaura pamkolpam balngomólda Godka byalüngüm tibiób kolae tonarrdógb. I Godka nóma byalüngdako, God sab ibü igósidi zid nirre akó i gyaur koke kwarile. A ini tüpan pamkolpamab gyaur, ibü koke ne klama balngomólda Godka byalüngüm, ene gyaura ibü metat büdül kwatódó amarruda.

11 Ngakónam ene Godón ubi ngarkwatódó ne gyaura laró alngón yarilürr yabüka: yabü wirri amkoman ubia tónggapónóm dümdüm laróga. Yabü wirri ubi yabiób bódlangóma, amtyanóm e ene kolae kla koke tónggapónarre. Yabü wirri ngürsila ene kolae tonarranme. E wirribóka barrkürrü kürü peba mórraganme. Yabü wirri ubi kürü asenóma. Yabü wirri ubi ia elklaza tómbapónóma kürünkü. Yabü wirri ubia, ene kolae nótó tónggapónorr oya [kolaean darrem] akyanóm. Blaman kwata e igó

* 7:8 arüng bóktan oporpükü peba mórrag: Ma ini peba mórragan ngaensingül bóktan ngakanke.

tómyerre igó, e ene kolae kla[†] koke tónggapónarre.

¹² Da enana ka yabüka ene arüng bóktan oporpükü peba mórrag wialómorró, ka koke wialómorró oyame, ene kolae nótó tónggapónórr. Akó ka ta koke wialómorró oyame, wa ene kolae noanka tónggapónórr. A ka wialómorró, igósüm e yabiób ki bómzetallo Godón obzek kwata, yabü ubi ne ene elklaza amkoman tómbapónóma, ki yabü ne elklaza tómbapónóm byaldakla.

¹³ We zitülkusdü, ki arüng bütarrón kwarilnúrrü.

Ki wata arüng bütarrón koke kwarilnúrrü, a ki ta wirri bagürwómdü kwarilnúrrü Taetusün bagürwómanme, zitülkus e blamana oya samu küsilzan inarre.

¹⁴ Ka yabükwata ikub bagürnúrrü Taetuska, akó e kürü büód koke kókyenarre. Zitülkus módóga, kizan ne poko bóktónóp yabüka, blaman amkoman kwarilürr, kibü ikub bagüra yabükwata Taetuska pupo tinóp wagó, ene ta amkomana.

¹⁵ Errkyadan oya wirri moboküpü ubia yabüka ngaendógbabi, wazan gyagüpi amanda wagó, e blamana ia kibü bóktan arrkrru kwarilnúrrü, e oyazan morroal ipüdarre gum angónde akó térrngónde.

¹⁶ Ka bagürwómdóla, zitülkus ka amkoman karrukusi angundóla wagó, e sab dümdüm kla tómbapónane.

8

Arüng Atan Bóktan Wirribóka Gailüm

¹ [Zonaretal], kibü ubia e umul kwarilo ene [gail tonarrbóka], God ne kla nókyenóp ene sos pamkolpam aini Masedonia prrobinsdü.

² Wirri müpa ibü tawinóp, da i wirribóka azid aeng kwarilürr. Dakla i ngaru bapón-koke bagürwómdü kwarilürr akó ibü elklaza babulan kwarilürr. Olgabi i ngaru bapón-koke mani gail kwarilürr.

³ Ka amkoman poka pupaindóla wagó, ibü gaodó ne kla kwarilürr, i irrbünóp. Akó i errgrrotóp, ibü gaodó ne kla kwarilürr, igósidi i myamem gaodó koke koralórr tibiób nyaben elklaza bumiögüm. I ene kla tónggapónóp tibiób ubi ngarkwatódó.

⁴ I kibü arüngande bamtin kwarilürr ibü ok bainüm Godón pamkolpam Zerrusalem wirri basirrdü tangbamtinüm, sos pamkolpama ngibürr prrobinsdüzan tónggapón kwarilürr.

⁵ I tónggapónóp, ki koke ne klamóm gedlóngóm bain kwarilnúrrü. Ngaen-gógópan i tibiób arról Lodón ilinóp,

[†] **7:11** ene kolae kla: Ma 2:5-11 ngabkanke.

ene kakóm i tibiób arról kibü tülinóp, Godón ubi ngarkwatódó.

⁶ Da ki Taetusün arüngi ilóp yabü tangamtinüm ini gail tonarr alakónóm, zitülkus wa ngaen ini zaget bókyanórr.

⁷ E blaman elklaza kari morroal koke tómbapóndakla: yabü amkoman bangun wirria, yabü bóktan kari morroal kokea, yabü umul wirria, yabü amkoman ubi wirria dümdüm kla tónggapónóm, akó yabü [moboküpdu ubi] wirria, e ne ubi umul bainarre kibükagab. Kibü ubia, e enezan morroal tómbapón kwarilünke ene gail tonarrdó.

⁸ Ka yabü arüng bóktan koke akyandóla ini kla tónggapónóm, a ka yabü moboküpdu ubi apókóm kaindóla igó, ia amkomana. We ngarkwatódó, ka yabü byaldóla ngibürr pamkolpamab ubiankwata gailüm, asenóm ia yabü moboküpdu ubi inzana, ibü moboküpdu ubizane.

⁹ Zitülkus módóga, e umulakla Lod Yesu Kerrison gail tonarrbóka igó, wa tüpdü tamórr elklaza-koke pamóm bainüm yabü morroalóm, enana oya mórrrel* asi kwarilürr kwitüm. Wa ene kla bimgatórr akó elklaza-koke pamóm bainürr, igósüm e mórrrel kolpamóm ki bainane samuan ngarkwatódó.

¹⁰ Akó ka yabü kólba gyagüpitótók akyanóm kaindóla inikwata, zitülkus ini klama yabü sab tangnamtirre. Sim ne pail e ngaensingül sos pamkolpam kwarilnürrü mani dakabainüm. Akó ene tibióban koke, e ta ngaensingül sos pamkolpam kwarilnürrü nibiób ubi yarilürr mani akyanóm.

¹¹ Errkya ene zaget ugó elakónam, e ne mani dakabain bókyenarre. Ene igósüm, yabü wirri ubi ene zaget alakónóm inzan yarile, yabü ne ubi yarilürr ene zaget bókyanóm. Ilinam, yabiób elklaza ngarkwatódó.

¹² Zitülkus módóga, darrü oloman ne wirri ubi asi nóma yarile akyanóm, God ene [gyaur kla] sab ipüde, zitülkus ene oloma ekyene tóba elklaza ngarkwatódó. Wa koke ekyene igó elklaza ngarkwatódó, babul ne elklazako.

¹³ Kibü ubi kokea, yabüka sab müpa koke tame, zitülkus e ngibürr kolpamab müp ul aindakla. A kibü ubia, e, nidi gaildakla, akó ene pamkolpama, nidi azebdako, nizan kopoab sab gaodó namüli.

¹⁴ Errkyadan ini tonarr, yabü abün ne elklazako ibü tangbamtindako, elklaza-koke nidipko. Olgabi, darrü tonarr yabü elklaza sab ne babul nóma kwarile akó ibü abün elklaza sab ne asi nóma kwarile, ibü ne elklazako yabü tangnamtirre. Da e nizan kopo sab ugón gaodó namüli.

* ^{8:9} Ene mórrrel módágako: [wirri kómal zyón], arüng, akó blaman kwitüdü elklaza.

¹⁵ Wata Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Abün nótó dakabainürr, oyaka wata gaodó yarilürr, akó aüd nótó dakabainürr, oyaka gaodó yarilürr."

Taetusün akó Nis Amkoman Bangun Pam Nis Korrint Wirri Basirrdü Zirrnapónóp

¹⁶ A mi Godón eso akyandakla, dadan amkoman ubi nótó ingrinürr Taetusün moboküpüdü yabü tangbamtinüm, kibü ubizan.

¹⁷ Taetus abinürr, ki oya nóma imtinóp yabüka alkomólóm. Ene kla tebe koke, a wa yabüka tótókda wirri ubipükü akó tóbanan ubidügab.

¹⁸ Ki Taetusün zirrapóndakla darrü zonaretpükü, blaman sos pamkolpama noan agürdako tóba zagetanme Morroal Bóktan Yesunkwata ayom.

¹⁹ Ene kla tebe koke, a oya wa blaman sos pamkolpama ipüdóp kinkü tótókóm, ki ini gyaur kla sab nóma imarrurre Zerrusalem sos pamkolpamadó. Ki ini zaget ngakandakla Lodón ngi wirri kwitüm amngyelóm akó amtyanóm kibü ubi ngibürr pamkolpam tangbamtinüma.

²⁰ Wa sab kinkü tame, zitülkus kibü ubi kórzyónüma darrü oloma kibükwata bóktan-gum wagó, ki ini wirri gyaur kla kle-kle ngakandakla.

²¹ Zitülkus módóga, ki kibiób gyagüpitótók ene klamdó arrbündakla igó, dümdüm kla tómbapónóm, ene wata Lodón ilküpüdü tebe koke, a pamkolpamab ilküpüdü ta inzan.

²² Akó ki mibü darrü zonaret inkü zirrapóndakla, ki noan abün tonarre apók kwarilnürrü akó ki esenónóp igó, wa abün elklaza wirri arüngi tómbapónada. Akó errkyadan oya ubia yabü wirrian arüngi tangbamtinüm ene mani dakabain zaget tónggapónóm, zitülkus wa amkoman karrkukusi angunda wagó, yabü ubi mani gailüma.

²³ Darrü oloma ne Taetusünkwa néma imtine, oya ilamke magó, wa kürü kamade akó wa kankü zagetóda yabünkü. Darrü oloma ne mibü zonaret nisabkwata néma imtine, oya ilamke magó, sos pamkolpama ibü zirrapóndako ibü ngidü tórrmen tómbapónóm. Akó ibü tórrmendögabi pamkolpama Kerrison ngi wirri kwitüm amngyeldako.

²⁴ We ngarkwatódó, e panzedó yabiób moboküpüdü ubi nómtyenam ini pamdó akó nómtyenam igó, kibü dümdüm asine yabükwata ikub bagürüm. Ene igósüm, blaman sos pamkolpama ini klambóka umul kwarile.

9

¹ Darrü kla myamem babula kürü wialómóm yabüka ini zagetankwata Godón pamkolpam tangbamtinüm Zer-rusalem wirri basirrdü.

² Zitulkus módóga, ka umulóla yabü wirri ubi ibü tangbamtinüma. Ka ikub bagür namülnürrü, ngaendógab kókó errkya, yabükwata Masedonia pamkolpamdwagó, e ne pamkolpamakla Akaya prrobinsdü, wata tómbapórrón kwarilnürrü sim paildügabi mani aliónüm. Akó yabü wirri ubia barre pamkolpam nunuóp térrmenóm.

³ A ka ma ini äud zonaretal zirrbapóndóla yabü tangbamtinüm ene mani dakabainüm, igósüm kibü ikub bagür yabükwata enan küp-koke yarile ini klamdó. A igósüm e tómbapórrón kwarilo kürünkü, ka enezan bóktarró.

⁴ Akó igósüm, ki büód koke kwarilo, ki inzan amkoman karrkukusi angun kwarilnürrü igó, e tómbapórrón koralo. Ki sab büód kwarilo - akó e yaib sab amkoman büódan kwarilo - ngibürr Masedonia kolpama ne nóma ogobe kankü akó ne nóma eserre igó, e tómbapórrón kokeakla.

⁵ Da ka gyagüpi wama kagó, ka ini äud zonaretal arüngi ki nilnüma yabüka tótókóm yabü tangbamtinüm ene wirri [gyaur kla] ngaen-gógópan tónggapónóm, e ne [alkamül-koke bóktan] ingrinarre gailüm. Da ka solkwat nóma abzilo, ene mani wata módó yarile inzan, wirri gyaur klamzan yabü ubi ngarkwatódó, akó inzan koke darrü klamzan, e bagürwóm kokeakla gailüm.

Wirri Gyaur Kla Gail

⁶ Ini pokó gyagüpi amanikamke: Nadü oloma barítóda äuden küp, sab äuden abüle, a abün küp nótó barítóda, wa sab abün abüle.*

⁷ Darrpan-darrpan oloma ki alión yarilün, wa moboküpü ne gyagüpitótók esene aliónüm. Wa mólmontwólpükü koke iline ó wa koke ki alión yarilün, zitulkus darrü pama oya ile aliónüm. Zitulkus módóga, barnginwómpükü nótó gailda, Godón [moboküpü ubi] oyakama.

⁸ Akó God gaodóma yabü ngaru bapón-koke gailüm blaman gyaur kla. Ene igósüm, yabü blaman elklaza gaodómako blaman tonarrdó akó e ngibürr pamkolpam ngaru bapón-koke iade tangnamtirre blaman kwata.

⁹ Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda ene olomankwata, wirri gyaur kla nótó gailda, wagó,

* **9:6** Pol ini bóktanbarr wialómórr amkoman bangun pamkolpam arüng bótanóm wirri gyaur kla gailüm.

"Wa tóba gyaur kla popa arrgrratódá elklaza-koke pamkol-pamdó;

God sab ene oloman [dümdüm tonarr] gyagüpi amanike metatómpükü."

¹⁰ Akó God [wit] küp aliónda küp barit pamdó, ene küp nótó amanda tóba apapdó, akó God brred aliónda alom. Wa ta sab yabü ngyaben elklaza nülirre, akó abün nirre. Akó wa ene morroal tulmil abün nirre, yabü dümdüm tonarra ne tulmil alngumilda.

¹¹ God sab yabü mórrel pamkolpamóm nirre blaman kwata, igósüm e gaodó kwarilo gailwómüm blaman tonarrdó. Akó yabü gailwómdügab pamkolpama sab Godón eso ekyerre, ene gyaur klamankü, ki sab ne kla amarru kwarilo ibüka.

¹² Ini gail zageta, e ne kla tónggapóndakla, Godón pamkol-pam tangbamtinda ibü ngyaben elklaza azebóm. Wata ene kla koke, a ene zagetódógabi abün pamkolpama sab Godón wirribóka eso ekyerre.

¹³ Ini zaget tónggapónde, e amtyandakla wagó, e tónggapóndakla e ne alkamül-koke bóktan ingrinarre. We ngarkwatódó, ene pamkolpama sab Godón ngi igósidi wirri kwit emngyerre, zitülkus e panzedó bóktónarre wagó, Mor-roal Bóktan Kerrisonkwata amkomana, akó errkya e yabiób bóktan mamoandakla. Akó zitülkus e yabiób elklazadógab gail kwarilo ibüka akó blaman pamkolpamdó.

¹⁴ Akó i nóma tóre kwarile yabünkü, i nae aman kwarile yabübóka umulüm, zitülkus God yabü tóba ngaru bapón-koke [gail tonarr] nökyenóp.

¹⁵ Mi Godón eso ekyanórre, zitülkus wa mibü wirrian gyaur kla tókyenóp, tóba Olom Yesu! Ene gyaur kla inzan wirriana, mibü bóktan babula ene gyaur klambóka apónóm!

10

Pol Tóba Zaget Adlangórr

¹ Ka, Pol, yabü darrü pokó arüngi amtindóla. Ka Kerrisozan bóktandóla, piküpan akó mórmók tonarre. Ngibürra yabü aodó kürübóka apóndako igó, ka gumla bóktanóm yabü obzek kwata, a ka gum-koke wialómdóla ka yabükagab nanabwób nómadóla!

² Ngibürre kolpama yabü aodó bóktandako wagó, kibü tórrmen tulmil inzanako, tüpan pamkolpamab tórrmen tulmilzan. Ka gyagüpitótók eserró ibüka gum-koke bóka bamgünüm. Ka yabü arüngi batodóla kólba zitülkus

akyanóm koke yabüka gum-koke bóka bamgünüm, ka nóma tamo yabüka.

³ Enana mi ini tüpdü ngyabendakla, ki inzan koke gazirrdakla, ini tüpan pamkolpamazan gazirrdako.

⁴ Ki ne gazirr klame gazirrdakla, ini tüpan gazirr kla kokeako. A ene wa, ki Godón arüngan gazirr klame gazirrdakla, samuan arüng müót algatóm. Ki obae gyagüpitótók Godónkwata algatódakla,

⁵ akó blaman ikub bagür gyagüpitótók, Godónbóka umuldü ne klama bóka bamgündako. Akó ki blaman inzan kolpamab gyagüpitótók bumiógdakla amarrum Kerrison bóktan mamoanóm.

⁶ Akó e bóktan nóma mamoan kwarilo blaman kwata, ene kakóm, ki sab tómbapórrón koralo [kolaean darrem] aliónüm ibü blamandó, bóktan koke nidi mamoandako.

⁷ E ngakónam yabü obzek kwata ne elklazako. Darrü oloma ne karrkukusi nóma amkoman angunda igó, wa Kerrisone, wa akó gyagüpi ki wam inibóka wagó, ki ta Kerrisonakla wazane.

⁸ Ka büód koke ipudo, enana e aprrapórr gyagüpi tótókdakla, ka karianbóka ó barrkyananbóka ikub bagür namülnürrü ene balngomól arüngankwata, Lod kibü ne kla tókyenóp. Wa kibü arüng tókyenóp igósüm, yabü amkoman bangun dódórr ainüm, a igósüm koke, yabü amkoman bangun algatóm.

⁹ Kürü ubi kokea, yabü gyagüpi tótókóm igó, ka yabü gum-guman ngibtanóm kaindóla kólba bóktan opore kólba peba mórragdó.

¹⁰ Darrü oloma bóktanda wagó, "Tóba peba mórragdó Pol go wirri akó zürük bóktan opore wialómda, a wa go aini nómada, oya tórrmen tulmil arüng paman tórrmen tulmilzan kokeako akó oya bóktan küp kokeako."

¹¹ Inzan oloma igó pokó ki emzyat wagó, ki kibü peba mórragdózan amtyandakla kibiób bóktan opore, ki yabüka babul nómatakla, ki inzan tulmili koralo, ki sab yenkü asi nóma koralo.

¹² Ngibürr pama tibióbbóka bóktandako wagó, i wirri pamako. Ia ki gum-koke ki korala bóktanóm wagó, ki inzan wirri pamakla? Amkoman kokean! A i tibiób bütanindakó tibiób darrpan-darrpanpükü. Akó i tibiób gida arrbündakó tibiób zaz bainüm, i iazan morroalako. I gonggoako!

¹³ A ki ma igókwata koke ikub bagür kwarilo, God kibü koke ne zaget tókyenóp. A ki wata ene zagetankwata ikub bagür kwarilo, ene bwóbdü God tüp ngaru ne ingrínürr kibünkü zagetóm. Ene bwóba ta yabü bwób angoreanda.

¹⁴ Ki ene ngaru koke baurrdakla, zitülkus e ene ngaru kugupidümakla. Ki yabüka ne koke nóma ki togoba, ki ikub ki bagür kwarila zagetankwata, ki koke ne kla tónggapónóp akó inzana ki ngaru ki baurrürřü. Anda, ki ta yabü bwóbdü togobórró Kerrisonkwata Morroal Bóktanpükü.

¹⁵ Ki ene ngaru koke arrgrratódakla, zitülkus ki koke ikub bagürdakla igó zagetankwata, ngibürr pama ne kla tónggapónóp. Yabü amkoman bangunazan dódórr bainda, ki [gedlóngóm baindakla] igó, kibü zageta yabü aodó sab wirribóka dódórr baile, ene ngaru kugupidü God ne kla ingrinürr.

¹⁶ Ene igósüm, ki sab gaodó koralo Morroal Bóktan amgolóm yabü bwób kakota ne bwóbko. Da ki koke ikub bagür kwarilo ene zagetankwata, tónggapórrón ne klame darrü paman Zaget bwóbdü.

¹⁷ A Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Darrü olom ne ubi nóma yarile ikub bagürüm darrü clamankwata, wa ki ikub bagür yarilün wata igókwata, Lod ne kla tónggapónórr."

¹⁸ Lod igó olombóka bóktanda wagó, wa morroal pama, Lod noan agürda, a wa ene pokó igó olombóka koke apónda, tóba nótó bagürda.

11

Pol akó Obae [Apostol]

¹ Ene obae umulbain pama tibióbankwata ikub bagürdako gonggo pamzan, a e ma ibü bóktan arrkrrudakla. We ngarkwatódó, ka ubila, e kürü ok kirre kólbakwata karibóka ikub bagürüm gonggo pamzan. Anda, kürü ok kinam!

² Kürü gyagüp kolaea amkalda yabükwata, wata Godónzan, zitülkus e obae umulbain pamab bóktan mamoandakla. E arrearón ngul olomzanakla wata darpan pam amiógüm. Ka [alkamül-koke bóktan] ingrirřü yabü Kerrison amtyanóm darrü pampükü ut-koke ngul olomzan.

³ A ka wa gumla igó pokodó, yabü darrü pama sab apól kwat nómtyerre yabü gyagüpítótókdó, da e myamem Kerrison koke mamoanórre amkoman akó [kolkal] moboküppükü, wata ene gwarazan Ibün ilklió uliónürr obae tizdi.

⁴ Zitülkus módóga: ki Yesunkwata bóktan amgoldakla. A darrü pama nóma tótókda yabüka akó darrü Yesunkwata bóktan nóma amgolda, da e ene pam ok aindakla. E

kibükagab Godón Samu ipüdarre. A e darrü-darrü samu nómá apadódakla, e ene samu barnginwómpükü apadódakla. E kibükagab Yesunkwata Morroal Bóktan ipüdarre. A e darrü-darrü morroal bóktan nómá apadódakla, e ene bóktan barnginwómpükü apadódakla.⁵ Kürü ok kinam kólbakwata ikub bagürüm, zitulkus ka koke gyagüpi tótókdóla kagó, ka kari ngi pamla ibükagab, inzan térrmen tulmil nidi tómbapondako, wamaka i wirri apostolako ngibürr apostoldógabi.

⁶ Enana ka umul koke ipadórró morroal bóktanóm, ka Godónbóka umulóla. Ki yabü nómtyenóp igó, ki Godónbóka umulakla, blaman kwata akó blaman elklazadó.

⁷ Ka mani koke yazebnórró yabükagab, ka Godón Morroal Bóktan nómá amgol namülnürrü yabüka.* Inzan kwata ka kólba ngi tüp elkomólórró, tange zagetóde kólba nyaben elklazam, yabü kwit bainüm samuan ngarkwatódó. Ini kla tónggapónde, ia ka kolae tonarr tónggapón namülnürrü? Koke!

⁸ Ka yabü aodó nómá zaget namülnürrü, ka mani yazebnórró ngibürr sos pamkolpamdgabi ngibürr bwóbdüma. Ene inzan yarilürr, wamaka ka ibükagab gómol namülnürrü yabünkü zagetóm.

⁹ Akó ka yabüka asi nómá namülnürrü ó kürü mani babul nómá yarilürr nyaben elklaza bumiögüm, ka yabü darrpan-darrpan müp koke gail namülnürrü. Zitulkus módóga, [zonaretala] Masedonia prrobinsdüğab nidi togórr, kürü kókyenóp, kürü babul ne kla yarilürr. Blaman elklazadó ka yabü müp koke nókyenarre yabükagab manim batom akó ka sab yabü müp kokean nülinünümo.

¹⁰ Wata amkomanzana Kerrison amkoman bóktan kürü büb kugupidüma, ene ta amkomana, darrü olom gaodó kokea kürü piküp ainüm ikub bagürgum ola Akaya prrobinsdü wagó, ka yabü müp koke akyandóla.

¹¹ Ka yabü müp koke larógóm nülinarre? Ia zitulkus igósidi, kürü [moboküpdu ubi] babula yabüka? Koke. God umula wagó, kürü moboküpdu ubi yabükamóma.

¹² Ngibürr pam asiko yabü aodó, ikub nidi bagürdako wagó, i apostolab zaget tómbapondako kizan. Akó ibü ubia, e ibü nómzyetórre igó, i darrpan ngarkwatódómako kinkü. We ngarkwatódó, ka metat tónggapolo, ka errkya ne kla tónggapondóla: ka mani myamem koke yazebo. Ene igósüm, ibü zitulkus babul yarile ikub bagürüm.

¹³ Ene pam obae apostolako. I ilklió bülión zaget pamako. I obae buli zagetódako, wamaka i Kerrison apostolako.

* **11:7** Polón nyaben tonarrdó, pamkolpama ibü umulbain pam darrem kla niliönónóp.

¹⁴ Ka wa koke arrkürrdóla, zitülkus satania tüób obae buli pupo bainda, wamaka wa zyönpükü [anerrua]!

¹⁵ Da módoga, arrkürrgu, oya zaget pama obae buli nôma tótókdako, wamaka i [dümdüm tonarrab] zaget pamako. Ibü dómdóm ngürrdü God ibü sab [kolaean darrem] nókyerre tibiób térrmen ngarkwatódó.

Polón Azid Aeng Apostolzan

¹⁶ Ka akó bóktandóla: darrü oloma koke ki gyagüpi wam igó, ka gonggola. A e ne nôma gyagüpi tótókdakla igó, ka gonggola, kürü küpüdam gonggo pamzan, igósüm ka ta karianbóka ikub bagüro, izan.

¹⁷ Kürü ubi darrü poko bóktanóma kólba ikub bagürankwata: ka kubó koke bóktono, Lod iazan ki bóktone. A ka inzan bóktono, gonggo bairrún pamzan.

¹⁸ Zitülkus abüna inzan ikub bagürdako, tüpan pamkol-pamazan tómbapóndako, ka ta kubó inzan ikub bagür namulo.

¹⁹ E gyagüpi tótókdakla e amkoman [wirri gyagüpítótók] isakla, a e barnginwómpükü gonggo pam ok baindakla!

²⁰ Anda, e kolpam ok baindakla yabü byalóm ibü ubi tómbapónóm. Akó e ibü ok baindakla yabü mani azebóm tibióbkü, yabü ilklió büliónüm ibü mamoañóm, tibiób kwit bainüm yabükagab, ó yabü obzek akrranóm tang o-e.[†] E kolpam ok bain-gu ene elklaza tómbapónóm!

²¹ Ki arüng-koke kwarilnúrrü ene elklaza tómbapónóm! Ka büód ki aenga tómbapónóm!

A darrü pama ne gum-koke nôma ikub bagür yarile darrü klamankwata - ka gonggo pamzan bóktandóla - ka ta gum-koke namulo ene klamankwata ikub bagürüm.

²² Ia i ikub bagürdako igó, i Ibrru[‡] pamako? Kótó, ka ta inzan. Ia i ikub bagürdako igó, i Isrrael pamako? Kótó, ka ta inzan. Ia i ikub bagürdako igó, i Eibrra-amón olmalbobatalko? Kótó, ka ta inzan.

²³ Ia i ikub bagürdako igó, i Kerrison zaget pamako? Ka morroal zaget pamla ibükagab. (Ka inzan bóktandóla, wamaka ka gonggoanla.) Ka wirri arüngi zaget namülnúrrü ibükagab. Ka tümün müötüdü abün münüm namülnúrrü ibükagab, zitülkus ka bóktan amgolnórró Kerrisonkwata. Kürü wirrianbóka kómkalnóp ibükagab, zitülkus ka Kerrison mamoañóla. Akó ka kari poko narrótókorróma abün tonarrdó ibükagab, kazan zaget namülnúrrü Kerrisonkü.

[†] **11:20** Ma darrü oloman obzek nôma amkaldóla tang o-e, ma oya samu amkaldóla akó wa kubó büód aeng yarile. [‡] **11:22** Ibrru ne ngie, Zu pamkolpamab darrü ngia.

²⁴ 5 Münüm Zu balngomól pama kürü kyólnóp sye-i 39 münüm. §

²⁵ Aüd münüm Rrom balngomól pama kürü kyólnóp bidame. Darrpan mün kolpama kürü büdülümpükü ingülküpi amkalóm kain kwarilürr. Aüd münüm ka ne buti wamnórró, kolae bainürr, da nae baitürr. Darrpan mün ka udarük namülnürrü malu naedó darrpan dudu irrüb akó ngürrüm. Kürü we solkwat zid kinóp.

²⁶ Ka abün münüm agóltagól namülnürrü abün-abün bwóbdü akó ka enezan agól namülnürrü, ka ngibürr tonarr kólba arról kari poko imrükürrüma. Ngibürr tonarr ka büdül kari poko aroatórró, tobarr banikdi ó tobarrdó agólde. Ngibürr tonarr ka büdül kari poko aroatórró, agóltagólde gazirr-gazirr gómól pam asi ne bwóbdü kwarilürr. Ngibürr tonarr ka büdül kari poko aroatórró, zitulkus kólbanan bwób pama kürüka anin kwarilürr, ó ngibürr tonarr Zu-koke pama kürüka anin kwarilürr. Ngibürr tonarr ka büdül kari poko aroatórró, ka wirri basirrdü nöma namülnürrü, ngibürr tonarr ka [nguin-koke bwóbdü] nöma namülnürrü, ngibürr tonarr ka buti nöma agóltagól namülnürrü maludü. Ngibürr tonarr ka büdül kari poko aroatórró ene pamabme, obae buli nidi pupo bainónóp, wamaka i zonaretal kwarilürr Yesun ngidü.

²⁷ Zitulkus ka wirri arüngi zaget namülnürrü kólba bübüdagab ne arüng yarilürr, ka abün tonarr koke ut namülnürrü. Ngibürr tonarr ka alom akó naem namülnürrü. Ka abün pokodó alo bütöklürrü. Ngibürr tonarr ka güb namülnürrü, zitulkus kürü gaodó mórrkenyórr koke koralórr bamelóm.

²⁸ Akó ngibürr elklaza tumum, ka blaman ngürrzan müp ódóddóla blaman sos ngabkanóm.

²⁹ Darrü olom arüng-koke nómada, da ka ta inzan gyaur aengdóla oyaka. Darrü olom kolae tonarrdó ódódórrón nómada, kürü kari ngürsila koke amiógda.

³⁰ E kürü nöma zirratakdkla ikub bagürüm, da ka igó elklazabkwata ikub bagür namulo, ne klama amtyandako igó, ka arüng-kokela.

³¹ Lod Yesu, oya God ó Ab nótóke, pamkolpama metat noan ki agür kwarilün, wa tüób umula wagó, ka koke tizdóla.

§ 11:24 39 münüm: Mosesón gidadó wialómórróna wagó, gaodóma darrü gida amgün pam sye-i ailüm 40 münüm a 41 münüm koke (Duterronomi 25:1-3). Zu balngomól pama Polón wata 39 münüm ailóp, zitulkus i gum kwarilürr kle-kle atangóm.

³² Ngaen, ka Damaskus wirri basirrdü nōma namülnürrü, king Erritasón gabena myelam pam irrbünürr ene basirran barrbün mamtaedó kürü arümüm.

³³ A kürü gómdamala kürü küdüdóp ene wirri basirran ingülküpi akólórrón kaldó. Da i kürü, sye-i amelórrón, wirri alópe kabinóp kalkuma pokar mamtaeana. Da ka ene inzan kórzyórrü gabenan tangdógabi.*

12

Pol Nuszan Kla Esenórr Wa Nóma Aerr Yarilürr

¹ Errkya ka wata ikub bagür namulo. Ene ikub bagüra darrü olom koke tangamtinda, a ka igókwata bóktanóm kaindóla, ka nuszan elklaza akó okaka azazirrún elklaza nósenarre Lodkagabi.

² Ka darrü Kerrisoka dayórrún pambóka umulóla.* ¹⁴ Paila kuri blakónóp, oya kwit emngyelóp ama tai wirri kwitüm, we pokodó God nólamse. Ka umul-kókla ia bübdü yarilürr, ta ia büb amgatórr. Wata God amkoman umul watóke.

³⁻⁴ Akó ka umulóla wagó, ini pam kwit emngyelóp ama Godón Agurr Apapdó.† Wa ola bóktan arrkrrurr, kolpam gaodó kokeako bóktanóm. Akó God kolpam koke ok bainda ene bóktan büdratóm. Ka umul-kókla ia bübdü yarilürr, ta ia büb amgatórr. Wata God amkoman umul watóke.

⁵ Ka sab inzan pamankwata ikub bagür namulo, a ka kólbakwata koke ikub bagür namulo. Ka wata igó elklazabkwata ikub bagür namulo, ne klama amtyandako igó, ka arüng-kokela.

⁶ Ka ne ubi nōma ki namüla ikub bagürüm, ka gonggo pam koke ki namüla, zitülkus ka amkoman bóktan ki bóktan namüla. A ka koke ikub bagür namulo, ene igósüm darrü oloma sab koke gyagüpi tótók yarile igó, ka wirri ngi pamla, we klamdógabi, ka küóbzanla. Wa kürükwata ia gyagüpi tótókda, igó klamdó angrirrún ki yarile, kürü tórrmen akó bóktan.

⁷ God kürü azid aengan ngigütanórr, igósüm ka kólba koke kwit baino ene wirrian okaka azazirrún elklazabme. Ene azid aeng inzana, wamaka darrü tóreza kürü büb aelda. Ene satanian menyam pamzana, kürü wirri azid aengóm, igósüm ka kólba koke kwit baino.

⁸ Ka aüd münüm Lodón wirri arüngi yatorró ini azid aeng apadóm kürükagab.

* **11:33** Ma dandang ngakanke atang opor Apostolab Tórrmen 9:23-25. * **12:2**
Pol tóbabóka apónda. † **12:3-4** Godón Agurr Apap, Mórrke-mórrke mórdoga:
paradise.

⁹ A wa ma tóbtanórr kürüka wagó, "Koke, ka sab koke ipudo. Kürü [gail tonarr] gaodóma marüka, zitulkus ma arüng-koke nóma namulo, popadana asenóm kürü arünga wirribóka zagetóda marüka." We ngarkwatódó, ka sab wirri bagürwómpükü igó elklazabkwata ikub bagür namulo, ne klama amtyandako igó, ka arüng-kokela. Ene igósüm, Kerrison arüng kürüka yarile.

¹⁰ We zitulkusdü, ka bagürwómdóla ka arüng-koke nómadóla, pamkolpama kürü samu nóma amkaldako, ka müp tonarrdó nómadóla, kolpama kürü müp nóma alióndako, ó kürü moboküp müpdü nómada Kerrison zaget tónggapónde. Zitulkus módóga, ka arüng-koke nómadóla, da ka arüngla Kerrison arünganme.

Pol Gyakolae Yarilürr Korrint Pamkolpamdo

¹¹ Ka gonggo pamzan wialóm namüla! A e yaib kürü zirkótókarre inzan wialómom.‡ E kürükwata morroal poko ki bóktónarre, zitulkus ene pam, nidi gyagüpi tótókdako wagó, i wirri [apostolako] ngibürr apostoldógabi, i wirri morroal kokeako kürükagab, enana ka wata kari ngi pamla.

¹² Anda, [wirri tulmil], [asen-koke tórrmen], akó arüng tonarra tómbapón kwarilürr yabü aodó, e Korrint pamkolpamakla, ka yenküzan namülnürrü. Ene elklaza pu-paindako igó, ka amkoman apostolóla. Ene elklaza tómbapón kwarilürr kürükama, kazan karrkukus zamngól namülnürrü, enana müp tonarra togoblórr kürüka.

¹³ Ka ia yabü kle-kle kwata bangón namülnürrü ngibürr sosdógabi? Wata ini kwata, ka yabü müp koke alión namülnürrü mani azebde, kólba darrem klamóm. E ne nóma gyagüpitótókdakla igó, ene kolae yarilürr kürünkü yabü ini müp akyanóm, gyaurka, e kürü ene kolae arrgonam!

¹⁴ Tübarrkrru, tonarra kuri tame kürü yabü aüd ngim basenóm. Akó ka yabü müp koke nülinünümo mani azebóm, zitulkus ka darrü klamóm ubi kokela yabükagab. A kürü ubi yabükamóma. Zitulkus módóga, ka yabü abzanla akó olmalá mani koke ki kwób isunórre tibiób aipalabalabkü. A aipalabala mani ki kwób isunórre tibiób olmalabkü.

¹⁵ Ka sab wirri barnginwómpükü kólba blaman elklaza amalo yabünkü akó ka kólbpükü ta inzan. Kürü amkoman wirri [moboküpdu ubi] yabükamóma. Ia yabü kari-kari moboküpdu ubia kürükamóm?

‡ **12:11** Korrint sos pamkolpam obae apostolab ikub bagür arrkrru kwarilürr akó i Polón adlang koke kwarilürr ene apostolab obzek kwata. Inzan kwata i Polón zirratókóp akó ikub bagürüm gonggo pamzan.

¹⁶ Da e babino wagó, ka yabü müp koke nülinarre. A ngibürra bóktandako wagó, zitülkus ka iklió bülión gyagüpitótókpükü pamla, ka yabü iklió bülión namülnürrü kólba mamoanóm.

¹⁷ Ia ka yabü ilklió bülión namülnürrü mani azebóm ene darrü pamdóma, ka yabüka nibiób zirrnaponarre?

¹⁸ Ka Taetusün arüngi yalórró yabüka tótókóm akó ka mibü darrü zonaret usakü zirrapórró. Taetus yabü koke ilklió nülinóp mani azebóm, be? Ia kürü akó oya tórrmen tulmil darrpan moboküpi kokeamli? Ia kürü akó oya tonarr darrpan tonarr kokeamli? Ó, kibü darrpan moboküp akó tonarramli.

¹⁹ E sab nóma arrkrru kwarilo, darrü pama ini peba mórrag nóma etangle, e aprrapórr gyagüpi ogoblo igó, ki ini bóktan wialómdakla yabüka kibiób bódlangóm. A ki kibiób bódlangóm koke kaindakla. Ki wialómdakla Godón obzek kwata, Kerrisoka dabyórrünzanakla. Akó moboküpdu gómdamal, ki blaman ne elklaza tómbapóndakla, ki tómbapóndakla yabü amkoman bangun dódórr ainüm.

²⁰ Zitülkus módóga, ka gyakolaedóla wagó, ka yabüka nóma tamo, ka aprrapórr sab eseno wagó, e koke ngyabendakla kürü ubi ngarkwatódó. Akó e aprrapórr sab esenane wagó, ka inzan pam kokela yabü ubi ngarkwatódó.§ Ka gyakolaedóla wagó, e igó elklaza aprrapórr tómbapóndakla: e ongyaltongyaldakla, yabü gyagüp kolæa akrranda, ngürsila yabü azebda, e yabióban gyagüpi bomandakla, e obae bóktan alióndakla ngibürrabkwata panzedó, e ngi bumarrudakla, e gyagüpi tótókdakla igó, e morroalakla ngibürrdögabi, akó yabü balngomól nabea.

²¹ Ka gyakolaedóla wagó, ka sab nóma tamo, kólba God kürü büódan ngigütine yabü obzek kwata. Akó ka yón gyaur namulo abün pamkolpamabkwata, ngaen kolae tonarr nidi tómbapón kwarilürr akó koke tübyalüngóp Godka tibiób kolae tonarrdögabi. I [kolkal]-koke tonarr olngolórr akó i ngibürr kolpampükü ut kwarilürr, ibü kol ó morwal koke nidi kwarilürr, akó i büódan tulmil tómbapón kwarilürr tibiób bübi.

13

Dómdóm Arüng Ilik Bókrran Bóktan

¹ Ene äud ngim tonarr yarile, ka sab nóma wamo yabü basenóm. Godón Wialómórrón Bóktana bóktanda wagó,

§ **12:20** Korrint sos pamkolpamab ubi yarilürr igó, Pol sab ibüka tame morroal tonarrpükü. A Pol ne ibü kolae tonarr tómbapónde nóma ki nóserre, wa arüngpükü ki nagórre.

"Nis ó aüd kolpama wata sab bóktórre wagó, i darrü kolae tonarr esenóp. Da nis ó aüd kolpama inzan nóma bóktórre, ene kolae tonarra amkoman tómbapónórr."*

² Ka yenkü nis ngim nóma namülnürrü, ka ibü arüng bóktan nókyenarre, ngaen kolae tonarr nidi tómbapónóp akó blaman kolpam igó, ka ene kolae tonarr enan ilküpane koke ngakono. Akó errkya, ka yenkü babul nómadóla, ka yabü akó arüng bóktan akyandóla ini peba mórragdó wagó, ka ene kolae tonarr enan ilküpane koke ngakono, ka nóma tamo.

³ Zitülkus módóga, yabü ubia ka yabü nómtyenónómo wagó, Kerriso bóktanda kürükama. Wa arüng-koke kokea yabü dümdüm bütanóm ó tangbamtinüm, a wa ma tóba arüng pupainda yabü aodó.

⁴ Amkoman, wa arüng-koke yarilürr oya krrosdó nóma emnyelóp, a wa ma errkya arróla Godón arünganme. Ki oyaka dabyórrünakla, da ki ta arüng-kokeakla, a Godón arünganme ki ta arról koralo Kerrisozan yabü dümdüm bütanóm akó tangbamtinüm.

⁵ E darrpan-darrpana yabiób bapinam, basenóm e ia ngyabendakla Godón amkoman angun ngarkwatódó akó amzyatóm ia yabü amkoman bangun amkomana. Amkoman, e amzyatódakla igó, Yesu Kerriso yabü moboküpü ngyabenda, be? Wa yabü moboküpü koke nóma ngyabenda, da yabü amkoman bangun amkoman kokea.

⁶ Ka gedlóngóm baindóla, e sab umul bainane igó, ki amkoman [apostolakla].

⁷ Ki téredakla Godka wagó, e darrü kolae koke tónggapórre. Ki inzan koke téredakla, pamkolpama amzyatóm igó, ki amkoman apostolakla. A ki inzan téredakla, igósüm e ki tómbapórre dümdüm ne elklazako, enana ngibürr pamkolpama gyagüpi tótókdako igó, ki amkoman apostol kokeakla.

⁸ Ka ini poko wialóma, zitülkus ki gaodó kokeakla Godón amkoman bóktandó bóka bamgünüm. A ki wata gaodómakla elklaza tómbapónóm Godón amkoman bóktan áyom.

⁹ Ki bagürdakla, yabü amkoman bangun karrkukus nómada, enana ki aprrapórr inzan pupo baindakla, wamaka ki arüng-kokeakla. Akó ki téredakla igó, God sab yabü tangbamtin yarile [dudu kómalom] bainüm.

* **13:1** Ini bóktan opor Mosesón gidadó wibalómorrónako (Duterronomi 19:15). Pol ini bóktan aini wialómórr amtyanóm wa gida mamaan yarilürr akó oya dümdüm asi yarilürr ibü dümdüm bütanóm, tibiób kolae tonarrdógab koke nidi tübyalüngóp. Zitülkus módóga, ene aüd ngim tonarr yarile, wa sab noma wame ibü basenóm.

¹⁰ We zitülkusdü, ka ini elklaza wibalómdóla ini peba mórragdó, ka yenkü babulzanla. Ene igósüm, ka yabüka nóma tamo, zitülkus babul yarile yabü zóngange dümdüm bütanóm Lodón balngomól arüng ngarkwatódó. Lod kürü ene arüng kókyanórr yabü amkoman bangun dódórr ainüm, wa igósüm koke kókyanórr yabü amkoman bangun algatóm.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹¹ Dómdóm, [zonaretal], bagürwómpükü kwarilünke. Wirribóka bütanilamke dudu kómalóm bainüm, kürü arüng bóktan tübarrkrru, darrpan gyagüpítótóke nyaben kwarilün, akó paudi nyabelamke. Akó God, [moboküpü ubi] akó paud nótó gailda, wa yabüka yarile.

¹² Morroal ngürr nókyenamke yabiób darrpan-darrpan akó morroal moboküpi baprükamke. Blaman Godón pamkolpama aini, yabüka morroal yawal bóktan zirrbapóndako.

¹³ Ka téredóla, Lod Yesu Kerrison [gail tonarr] akó Godón moboküpü ubi sab asi ki namülam yabü blamandó, akó ka téredóla, Godón Samua yabü blaman sab danirre.

Polón Peba Mórrag Galatia Sos Pamkolpamidó Ngaensingül Bóktan

Ini Peba Mórrag Nótó Wialómórr, Nóma, akó Nóla
 [Apostol] Pol ini peba mórrag wató wialómórr Galatia prrobins sos pamkolpamidó. Aprrapórr wa ini peba mórrag ugón wialómlórr pail 49 ngarkwat nóma yarilürr Kerrison amtómól kakóm, Pol a Barrnabas amkoman bangun pamkolpam nóma umulbain namülnürri Antiok wirri basirr sossdó (Apostolab Tórrmen 14:28).

Galatia

Galatia darrü prrobins yarilürr, Rrom kinga ne prrobins alngomól yarilürr. Errkya ene prrobins Tórrki kantrri kugupidüma, Eisia Maenorrr kugupidü. Pol ini peba mórrag dokyanan sasdó zirrnápónóp ene prrobins kugupidü. Wa ne sosbóka apónda atang poko 1:2, aprrapórr we klambóka apónda ini äud wirri basirr kugupidü, Dórrbi, Listrra, akó Ikonium. Pol akó Barrnabas ini basirrdü umul bainürri ibü ngaen-gógópan ne agóltágol yarilürr Yesun Morroal Bóktan amgolkü pail 46düğab kókó 48 amrran. Sosa ugón bórrangórr ola.

Ene Ikonium wirri basirrdü barrkyanan Zu koba ngyaben yarilürr, da Pol umulbain zaget ola bókyanórr [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü]. Abün [Zu pamkolpam] akó Zu-koke nidi kwarilürr Yesun amkoman angun pamkolpamóm bainóp. Listrra akó Dórrbi i amkoman Zu-koke wirri basirr namülnürri, Rrom godódó ne tére kwarilürr. Luk ibükwata wialómórr, Pol akó Barrnabas, i Listrram nóma umul bainürri Apostolab Tórrmen 14dü.

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Polón zitülkus ini arüngan peba mórrag wialómóm we kla yarilürr, Galatia amkoman bangun pamkolpam dümdümdü amarrum obae umulbaindüğab, abün amkoman bangun pamkolpama ne kla mamoanóm bainóp. Ene müp wa tai we kla yarilürr igó, ngibürr wirri Zu pama, Yesun amkoman angun pamóm nidi bainóp, ene amkoman bangun pam, Zu-koke nidi kwarilürr, ibü nilóp tibiób [gyabi sopae singgalgónóm] akó ngibürr Zu gida mamoanóm.

Ini peba mórragdó Pol Galatia pamkolpam wirri arüngi nilóp ene obae umulbain bóktan amgatóm akó bakonóm

Morroal Bóktandó Yesunkwata, Pol ibü ngaen-gógópan ne klambóka umul ninóp (1:6-7). Ene Bóktana igó poko müsirrga ainda wa, ma zidbain ia ipudo wata gyauranme akó ma ia ngyabeno Zu gida kalkuma (5:1).

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módógako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-5
- B. Darrü Morroal Bóktan Yesunkwata babula, wata darrpan Bóktana 1:6-10
- C. Pol tóba bódlangórr wagó, wa amkoman apostola 1:11-2:21
 1. Pol apostolóm ia bainürr 1:11-24
 2. Apostola Polón emzyetóp Zerrusalemóm 2:1-10
 3. Pol Pitan agórr Antioküm oya tórrmenanme 2:11-21
- D. Pol wekwata wialómórr, Mosesón gida akó Yesun amkoman angun 3:1-5:1
 1. Mi dümdüm tonarr pamkolpamóm bairre amkoman bangundügabi, a gida mamoandógabi koke 3:1-14
 2. Mosesón gida akó alkamül-koke bóktan 3:15-29
 3. Mi myamem leba zaget is kokeakla, a mi Godón olmalóm kuri bainóp 4:1-7
 4. Polón gyakolae Galatia sos pamkolpamabkwata 4:8-20
 5. Agarr akó Serra 4:21-5:1
- E. Mi iazan ngyaben kwarilo 5:2-6:10
 1. Yesu Kerrisozan ngyabendó barrób 5:2-12
 2. Mibü moboküpdu ubi mibiób darrpan-darrpandó asi ki yarilün 5:13-15
 3. Mi Godón Samu mamoan kwarilo a mibiób kolae büban ubi koke 5:16-26
 4. Mi mibiób darrpan-darrpan tangbólean kwarilo müp amarrum 6:1-10
- F. Dómdóm alakón bóktan 6:11-18

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, [apostol] nótókla, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Pamkolpam ó darrü pama kürü koke zirrkapónórr. A Yesu Kerriso akó God, Ab nótóke, oya nótó irsümlüür büdüldügab, i kürü zirrkapórri.

² Blaman [zonaretala], kankü ae nidipko, dabyóndako morroal yawal bóktan zirrbapónóm yabüka.

Ka yabüka wialómdóla, sos pamkolpamdó Galatia bwóbdü nidi ngyabendakla.

³ Ka tóredóla, [gail tonarr] akó moboküpdu paud sab yabüka asi ki namülam God mibü Abdögab akó [Lod] Yesu Kerriso.

⁴ Yesu tóba arról ekyanórr mibü kolae tonarrabkü mibü aurdü amanóm ini tüpan pamkolpamab kolae gyagüpítótók akó tulmildügab, Godón ubi ngarkwatódó, Ab nótóke.

⁵ Mi oya ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre metat-metat. [Amen].

*Darrü Morroal Bóktan Yesunkwata Babula, Wata Dar-
rpan Morroal Bóktana*

⁶ Ka arrkürrdóla igó pokodógabi, e inzan büsai ia byalüngarre oyakagabi, yabü nótó ngibaunürr tóba pamkolpamóm bainüm Kerrison gail tonarrdóma. Ka akó ta arrkürrdóla igó pokodógabi, e ia darrü umulbain bóktandó byalüngarre. I ene umulbain bóktan igó ngilian-dako, morroal bóktan Yesunkwata, a ene koke.

⁷ Darrü morroal bóktan babula Yesunkwata. A ngibürr kolpama yabü gyagüpítótók kuri nalüngrre akó ibü ubi Yesu Kerrisonkwata Morroal Bóktan amzazilüma.

⁸ A dele kibü darrüpa ó ta darrü [anerrua] kwitümgab ne darrü morroal bóktan nómá ki adrrüte, darrpan ngarkwatódó kokea ene Morroal Bóktan, ki ne poko büdrrat kwarilnürüu yabüka, God oya ki amórr!

⁹ Ki yabü ini poko nüzazilóp ngaen, ka errkyä akó arükla: Darrü oloma ne yabüka darrü morroal bóktan nómá adrrüte, darrpan ngarkwatódó kokea ene Morroal Bóktan, e ne poko kuri yazebrre, God oya ki amórr!

¹⁰ Ka inzan nómá bóktandóla, ia kürü ubia pamkolpama bóktorre kürükwata wagó, ka morroal olomla? Koke, kürü ubia God wató bóktóne kürükwata wagó, ka morroal olomla. Ó ka ia pamkolpam bagürwóman ngibtanóm kaindóla? Koke. Ka ne metat nómá ki yamküla pamkolpam bagürwóman ngibtanóm, ka Yesu Kerrison [leba zaget olom] koke ki namüla.

Pol Apostolóm Ia Bainürr

¹¹ Kürü zonaretal, kürü ubi yabü umul-umulan ngibtanómä igó poko, ka yabüka ne Morroal Bóktan büdrrat namülnürüu, pamkolpamab gyagüpítókdögabi kokea.

¹² Zitülkus módogá, ka ini Bóktan darrü olomdögab koke ipadórró akó kürü darrü pama koke umul ain yarilürr, a ene go Yesu Kerriso yarilürr, kürüka nótó okaka simzazilürr.

¹³ E barrkrrurrü ka ngaen [Zu pamkolpamab] gida ia mamoan namülnürüu. Akó ka arüngane Godón sos pamkolpam ia wirri müp alión namülnürüu akó bütanin namülnürüu ibü kolae bainüm.

¹⁴ Ka Zu pamkolpamab gida karibóka-koke mamoan namülnürüu. Kürü kólba bwób lüól kamdala gida inzan

koke mamoan kwarilürr. Zitülkus módóga, ka kólba abalbobatalab umulbain bóktan mamoan namülnürrü moboküpan wirri ubidügab.

¹⁵⁻¹⁶ A God ma gyagüpítótók esenórr tóba Olom okaka amzazilüm kürü moboküpdu. Wa kürü ngaengögópan tebe-tebe kümaikürr, ka kólba aipan bikómdüzan namülnürrü akó wa kürü ngikaunürr tóba gail tonarranme. Wa tóba Olom okaka simzazilürr kürü moboküpdu, igósüm ka oyakwata Morroal Bóktan ki amgola ibüka, Zu-koke nidipko. Ini pokoa nóma tómbapónórr, ka ikik bokrran bóktan amtinüm darrü pamdó koke wamórró.

¹⁷ Akó ka Zerrusalem wirri basirrdü koke kasilürrü ibüka ikiküm, apostolóm singül kwata nidi bainóp. A ka ma dümdüman Arrabia pórrpótyapdó wamórró. Ene kakóm, ka we tolkomólórró Damaskus.

¹⁸ Yesu tóba kürüká nóma pupo tübyónürr, aüd pail ene kakóm, ka we kasilürrü Zerrusalem Pitan asenóm. Ka wankü ola 15 ngürr amarró.

¹⁹ Ka ta Zeimsün emrranórr, Lodón zoret, da ka ngibürr apostol koke nosenarre.

²⁰ Ka ne poko wialómdóla amkoman pokoa. Ka yabü Godón obzek kwata byaldóla, ka obae koke tizdóla.

²¹ We kakóm, ka we wamórró Sirria akó Silisia bwóbdü.

²² Sos pamkolpam Zudia prrobinssü, Yesuka nidi dabyórrünako, i kürübóka umul küsilan kwarilürr.

²³ A i wata ene bóktan arrkrru kwarilürr wagó, "Mibü ngaen wirri müp ne oloma alión yarilürr, errkya ma ene dadan bóktan wató amgolda Yesun amkoman angunkwata, wa ngaen kolae ainüm ne amkoman bangun yangólórr."

²⁴ Da módóga, i Godón ngi wirri kwitüm emngyelnóp, zitülkus God kürüká ne poko tónggapónórr.

2

[Apostola] Polón Emzyetóp Zerrusalemóm

¹ Da 14 pail kakóm, ka akó kasilürrü Zerrusalem wirri basirrdü. Ene tonarr Barrnabas kankü wamórr. Ki ta Taetusün idórri.

² Ka ola igósidi wamórró, zitülkus God okaka simzazilürr wagó, ka wata wamo. Ka olazan namülnürrü, ka mórrarró ene pampükü, pamkolpama igó nibiób bómzyatódako igó, i balngomól pamako. Ki wata kibi-kibi bobrrarró. Da ka ibüka müsirrga yórrü ene [Morroal Bóktan], ka ne poko amgoldóla ibüka, Zu-koke nidipko. Ka ini kla ugósüm

tónggapórró, ka ne zaget tónggapóndóla ó tónggapón namülnürřü, ene Morroal Bóktan büdrratóde, enanóm-koke ki yarilün.

³ Taetus, kankü nótó yarilürr, wa Grrik pam yarilürr, da oya [gyabi sopae kokean singgapinóp]. A ene Zerrusalem sos alngomól pama ma oya emzyetóp Yesun amkoman angun pamzan. I oya koke zirratókóp gyabi sopae singgapinüm.

⁴ Da ngibürr pam asi kwarilürr, obae nidi bangun kwarilürr, ene amkoman bangun pampükü dabyórrün, da ibü ubi oya gyabi sopae singgapinüm yarilürr. Ene pama bünyón barrbünóp kibü ngabkanóm igó, ki Zu pamkolpamab gida koke ia mamoan kwarilnürřü. Zitulkus mi Kerriso Yesuka dabyórrünakla, mi popa kolpamakla Zu gida mamoan-gum. A ene pamab ubi yarilürr, ki Zu pamkolpamab gida mamoan ki korala, da inzan kwata ki leba zaget kolpamórmzan ki bairre.

⁵ A ki kari-karibóka kokean ok bainóp ibü bóktandó, igósüm e wata amkoman Morroal Bóktan metat ki bangun kwarila.

⁶ Ene pam, pamkolpama igó nibiób bómzyatódako igó, i balngomól pamako, i darrü poko tumum koke emngyelóp kürü bóktandó. (I ia pam kwarilürr, darrü kla kokea kürüka. Zitulkus módogá, God darrü olom igó koke zaz ainda, kolpama tumum ne bwób asendako.)

⁷ Anda, ene balngomól pama darrü poko tumum koke emngyelóp kürü bóktandó, zitulkus i emzyetóp wagó, God kürü ene zaget kókyanórr Morroal Bóktan amgolóm ibüka, Zu-koke nidipko, wa Pitanzan ene zaget ekyanórr Morroal Bóktan amgolóm Zu pamkolpamidó. God kibü ene zaget tókyenóp, zitulkus wa gyagüpi wamórr igó wa, ki ene zaget sab morroal tónggapóni.

⁸ I emzyetóp wagó, God, Pitan nótó gaodó yónürr apostolóm bainüm Zu pamkolpamidó, wa watóke, kürü ta nótó gaodó kyónürr apostolóm bainüm ibüka, Zu-koke nidipko.

⁹ Zeims,* Pita,[†] akó Zon, pamkolpama nibiób bómzyatódako wagó, i balngomól pamako talkumzan, umul bainóp God kibü zaget morroal ia yónürr. Da i kibü tang tómkenóp, Barrnabas akó kótó, kolpamidó igó poko okaka amzazilüm igó, ki darrpan namülnürri tang dabyórrün. I ubi bainóp wagó, ki ibü aodó ki zaget namüli, Zu-koke nidipko, akó i äuda ki zaget kwarile Zu pamkolpamab aodó.

^{2:6} Duterronomi 10:17 * ^{2:9} Zeims Yesun darrü zoret yarilürr akó Zerrusalem sosan balngomól pam. † ^{2:9} Pita, oya darrü ngi Kepas yarilürr.

¹⁰ I kibü wata ene poko tüminóp igó, ki metat elklaza-koke pamkolpam ki tangnamtirre, ibü aodó nidipko. Da kürü kólbanan wirri ubi yarilürr ini kla tónggapónóm.

Pol Pitan Agórr Antioküüm Oya Tórrmenanme

¹¹ Darrpan ngürr Pita kibüka tamórr Antioküüm. Ene tonarrdó, ka oya panzedó agrró, zitülkus wa morroal tulmil koke alngón yarilürr.

¹² Wa ngaen-gógópán darrpan pokodó alongalo yarilürr usakü, Zu-koke nidipko. A ma Zeimsün Zu gómdamala we kakóm noma togobórr Zerrusalemgab, Pita tóba we bu-maikürr ene amkoman bangun Zu-koke nidipko, ibükagab, da myamem usakü darrpan pokodó koke alongalo yarilürr. Pita ini poko igósidi tónggapónórr, zitülkus wa gum yarilürr wagó, ene Zu pama oyabóka ki bóktorre wagó, wa kolae kla tónggapón yarilürr. I igó pam kwarilürr, gyagüpi nidi tótók kwarilürr wagó, darrü oloma amkoman angun pamóm koke baine, oya gyabi sopae ne singgapin koke noma yarile.

¹³ Olgabi barre amkoman bangun Zu pamkolpama Antiok wirri basirrdü Pitan obae buli tulmil mamoan kwarilürr. Akó olgabi ibü obae buli tulmila ta Barrnabasón inurr, we ngarkwatódó, watakó dadan obae buli tulmil elngólórr, wata izan tómbapónónóp.

¹⁴ Ka igó noma ngakarró, ene pamkolpamab tulmil dümdüm koke kwarilürr amkoman Morroal Bóktan ngarkwatódó, ka Pitan blamanab obzek kwata yalórró kagó, "Enana ma Zu pama, ma inzan ngyabendóla, Zu-koke nidipko inzan kaindako, a inzan koke, Zu kolpamazan kaindako.‡ Da dama iada, ma ene Zu-koke nidipko iade zirrnótóknómo Zu kolpamzan ngyabenóm?

¹⁵ "Anda, matóka kótó Zu aipalabaldó gabiamli. Mi inzan pam kokeamli, Zu-koke nidipko, Zu pamkolpamab gida koke nidi mamoandako akó we ngarkwatódó kolae tonarr pamkolpambóka nibiób ngibliandako.

¹⁶ A mi umulamli wagó, God darrü olom [dümdüm tonarr] olomóm ainda, wa Yesu Kerrison amkoman noma angunda. God darrü olom koke dümdüm tonarr olomóm ainda, igóbókamde, ene oloma Mosesón gida noma mamoanda. We ngarkwatódó, mi ta Yesu Kerrison amkoman angun pamkolpamóm bairre, igósüm God mibü dümdüm tonarr pam nisüm ainda, zitülkus mi Kerrison amkoman angundamli, akó ene zitülküsdü koke, mi gida

‡ **2:14** Kolae kla igó koke yarilürr, Pita Zu-koke pamzan ngyaben yarilürr. A kolae kla igó yarilürr, oya ubi koke yarilürr inzan ngyabenóm ene Zu pama noma togobórr Zerrusalemgabi. **2:16** Rrom 3:20

mamoandamli. Zitülkus módóga, darrü olom babula, God sab dümdüm tonarr olomóm noan ine igóbókamde, wa gida mamoanda.

¹⁷ Da mibü ubia God mibü dümdüm tonarr olom nisüm tine, zitülkus mi Kerrisoka abyórrünamlı. A aprrapórr kibü ngibürr pamkolpama igó ngabkandako igó, mi ta kolae tonarr pamamli, zitülkus mi gida koke mamoandamli. Ia ene igósidi amkomana igó, Kerriso mibü wató tinóp kolae tonarr tómbapónóm? Koke, amkoman kokean!

¹⁸ Ka Mosesón gida kuri alzizi amarró. Ka ne ene gidadó akó ngambangólóm nóma bókyeno dümdüm tonarr olomóm bainüm, ka igósidi amkoman gida amgün olomóm baino.

¹⁹ Zitülkus módóga, ka Mosesón gida murrdü nóma ngyaben namülnürrü, ka emzyatórró gidadó ngambangolgum. Ka ene kla nóma emzyatórró, ene inzana, wamaka ka büdül pam namülnürrü, Mosesón gida-a koke noan myangrao kapónorr. Ene igósüm, ka Godónkü ki ngyabela.

²⁰ Enezane wamaka ki Kerrisodi narrótókrri krrosdó akó ka myamem inzan koke ngyabendóla, ka ngaenzan ngyabenórró, a Yesu Kerriso ma errkyá kürü moboküpü ngyabenda. Akó errkyá kazan bübi ngyabendóla, ka ngyabendóla Godón Olom amkoman angundi, [moboküpü ubi] noan yarilürr kürükamóm akó tóba arról nótó ekyanórr kürünkü.

²¹ Mi dümdüm tonarr pamkolpamóm bairre Godón [gail tonarrdögabi], akó kürü ubi kokea ene gail tonarr alzizi amaiküm. Zitülkus módóga, darrü olom ne gaodó nóma yarile dümdüm tonarr olomóm bainüm gida mamoandögabi, da Kerriso igósidi küp-koke narrótókórr.”

3

Mi [Dümdüm Tonarr] Pamkolpamóm Bairre Amkoman Bangundügabi, a Gida Mamoandögabi Koke

¹ E gonggo Galatia pamkolpamakla! Ia yabü apól kwat nótó nómtyenóp? Yabü obzek kwata, ka kakalande müsirrga yórrü kagó, Yesu Kerriso narrótókórr krrosdó!

² Kürü ubi wata darrpan poko umul bainüma yabükagabi: ia e Godón Samu igósidi ipüdarre, zitülkus e Zu pamkolpamab gida mamoan kwarilnürrü? Ó ta ia, zitülkus e ene [Morroal Bóktan] amkoman angun kwarilnürrü, e kibükagab ne poko barrkrrurrü?

³ Ia e amkoman gonggoakla? E ngaen-gógópan kekam bókyenarre Godón Samuan bóktan mamoanóm. Yabü ubi ma errkyia ia igó alakónoma, yabióban arüngi?

⁴ E amkoman bangun pamkolpamóm we bainarre, ene kakóm, e karibóka-koke azid aenggarre. Ia e wata enan azid aeng kwarilnürü? Ka [gedlóngóm baindóla], ini azid aeng go enanóm-koke yarilürr!

⁵ Da módóga, ia God yabü tóba Samu akyanda akó ia wa [arüng tonarr] tólbaelda yabü aodó, zitülkus e Zu pamkolpamab gida mamoandakla? Koke! Wa ini kla tómbapónda, zitülkus e ene Morroal Bóktan amkoman angundakla, e kibükagab ne poko barrkrrurrü.

⁶ Wata Eibrra-amzan “Godón amkoman yangunürr, da ini zitülkusdü, God oya ipadórr dümdüm tonarr olomzan.”

⁷ We ngarkwatódó, e umul ki kwarila wagó, Godón ne pamkolpama amkoman angundako, [Eibrra-amón olmalako].

⁸ Akó God tóba Wibalómórrón Bóktandó ngaen igó okaka sizazinürr, wa solkwat ne poko ki tómbapóne wagó, wa sab ibü, Zu-koke nidipko, dümdüm tonarr pamkolpamóm nirre, i ne oya nóma amkoman angun kwarile. Da God tóba Wibalómórrón Bóktandó singül kwata Morroal Bóktan tóbtanórr Eibrra-amka wagó, “Marükama ka blaman bwób-bwób pamkolpam ini tüpdü sab bles ninünümo.”

⁹ Da módóga, Godón amkoman nidi angundako dapelan bles bairrúnako Eibrra-amkü, Godón amkoman nótó angun yarilürr.

¹⁰ A gida mamoandó nidi ngambangóldako, i blaman amórr bóktandómako, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, “Blaman amórrórrónako, metat-koke nidi tómbapondako blaman wibalómórrón ne pokoako Gida Pebadó.”

¹¹ Popadan asende, darrü olom babula, God noan dümdüm tonarr olomóm ainda zitülkus wa gida mamoandó ngambangólda. Zitülkus módóga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, “God ne olom dümdüm tonarr olomóm ainda tóba amkoman bangunanme, wa sab [ngarkwat-koke arról] ipüde.”

¹² Darrü oloma ne gida mamoandó nóma ngambangólda, wa Godón amkoman angundü koke ngambangólda. Zitülkus módóga, Godón Wialómórrón Bóktana

ene olomankwata bóktanda wagó, "Darrü oloma ini blaman gida bóktan poko nótó tómbapónda, wa sab ngyaben yarile wata ini elklaza tómbapónde."

¹³ Mosesón gida-a pamkolpam amórr kwatódó amarruda, zitülkus gaodó kokea blaman gida mamoanóm. A Kerriso mibü [aurdü semanórr] gidan amórr kwatódágabi, wa tüób amórrdóma nóma wamórr mibünkü. Zitülkus módóga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Nugupdü nibiób ameldako, i blaman amórrorrónako."

¹⁴ Kerriso ini kla ugósüm tónggapónorr, God Eibrра-amón ne bles bóktan ekyanórr, ene bles bóktan ibüka ta ki arrüte, Zu-koke nidipko, Kerriso Yesukama. Ene igósüm, mibü amkoman bangundügabi mi Godón Samu ki ipüdórre, God ne [alkamül-koke bóktan] ingrinürr.

Mosesón Gida akó Alkamül-koke Bóktan

¹⁵ Kürü [zonaretal], ka yabü amtyanóm kaindóla igó bóktane mibü ini ngyabendógab: nis pam nisa ne bóktan nóma tónggapóndamli ó kubó abini ene bóktan alkamülgum, darrü olom myamem babula ene bóktan alkamülüm ó darrü kla tumum amngyelóm. Ene ta dadanzana ene alkamül-koke bóktandó Godkagab.

¹⁶ God ene alkamül-koke bóktan Eibrра-amón iliönürr akó oya ugórr bobat. Godón Wialómórrón Bóktana igó koke bóktanda wagó, "akó marü bobatal", wamakane abün pamkolpambóka apónda. Koke, a ene go darrpan olombóka apónda, igó nóma bóktanda wagó, "akó marü bobat", da ene olom módóga, Kerriso.

¹⁷ Ka ne pokobóka apóndóla, oya küp inzana: God ngaenggópan [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] ingrinürr akó abinürr ene bóktan alkamülgum. Wa Mosesón ne gida iliönürr 430 pail kakóm, wa ene tónggapórrón bóktan koke singgalgónorr Eibrра-amdi. We ngarkwatódó, ene gida gaodó kokea Godón alkamül-koke bóktan singgalgónóm.

¹⁸ Zitülkus módóga, God tóba [gyaur kla] yabü igósidi koke gailda igó, zitülkus e gida mamoandakla, a yabü sab igósidi nüliónórre, zitülkus wa alkamül-koke bóktan ngaen ingrinürr aliónüm. Dadanzan, God tóba gyaur kla Eibrра-amón popa ekyanórr, zitülkus wa oya alkamül-koke bóktan ekyanórr.

¹⁹ Da gida wa laró zitülkusdü ekyanórr? God gida we zitülkusdü emngyelórr tumum tóba alkamül-koke bóktandó, pamkolpam amtyanóm igó, i gida amgün kwarilürr kolae tulmil tómbapónde. Ene gida wa we ki kwarile kókó Eibrра-amón bobata, God alkamül-koke bóktan

noankü ingrinürr, ki tame. God ene gida anerru tülinóp ama Mosesón silinóp, God akó pamkolpamab aodó olom nótó yarilürr.

²⁰ Darrü aodó oloma go kubó darrpan olomankü koke zaget apóne, bóktan nótó tónggapónda, wa kubó nizan kopoabkü zaget apóne. A God ma ene alkamül-koke bóktan Eibrra-amón ekyanórr, darrü aodó olom babul.

²¹ Da ia God tóbanan alkamül-koke bóktandó bóka bamgünürr, wa tóba gida nóma ekyanórr? Koke, amkoman kokean! Zitulkus módóga, God ne igó gida nóma ekyanórr, gaodó ne gida yarilürr arról akyanóm, da anda, pamkolpama dümdüm tonarr pamkolpamóm ki bainóp Godón ilküpü gida mamoaende.

²² A inzan gida babula, zitulkus Godón Wialómórrón Bóktana ma igó bóktanda wagó, kolae tonarra blaman pamkolpam bumiógda, wamaka i kolae tonarran tümün müötüdümako. We ngarkwatódó, pamkolpam gaodó kokeako ene gida mamoañom dümdüm tonarr pamkolpamóm bainüm. Ene igósüm, God ene alkamül-koke bóktan ki nókyerre ibü, Yesu Kerrison nidi amkoman angundako.

²³ Yesu Kerrison amkoman angunan tótók küsil nóma yarilürr, gida-a kibü ngabkan yarilürr, wamaka ki tümün müötüdüm kwarilnürrü. Kókó God igó ki okaka simzazile, Yesu Kerrison amkoman anguna kibü ki suse gidadágab.

²⁴ Da kibü ene gida-a inzan mabkrrao yarilürr, kókó Yesu Kerriso tamórr. Ene igósüm, God kibü dümdüm tonarr pamkolpamóm ki tirre kibiób amkoman bangundügabi.

²⁵ Zitulkus ki errya Yesu Kerrison amkoman angundakla, da myamem gida-a igósidi kibü koke mabkrraoda.

²⁶ E Kerriso Yesuka dabyórrünzanakla, e blaman Godón olmalakla, yabiób amkoman bangundügabi.

²⁷ Yabü blaman [baptaes ninóp] amakó Kerrisoka dabyórrünakla. Ene wa, e Kerrison küsil nyaben tulmil bameldakla, wata e küsil mórrkenyórrzan bameldakla.

²⁸ God yabü blaman darrpan ngarkwatódó basenda: ia e Zu kolpamakla ó ta ia Zu-koke, ia e [leba zaget olmalakla] ó ta ia leba zaget olmal kokeakla, ia e pamakla ó ta ia kol. Zitulkus módóga, e blaman darrpanakla, ezan dabyórrünakla Kerrisoka.

²⁹ Zitulkus e Kerrisonakla, e ta dakla Eibrra-amón olmalakla, akó e ene kla sab yazebrre, God ngaen-gógópan Eibrra-amón ne alkamül-koke bóktan ekyanórr.

4

Mi Myamem [Leba Zaget] Is Kokeakla, a Mi Godón Olmalóm Kuri Bainóp

¹ Ka kya igó kwata ingrinün: Darrü siman oloma tóba aban elklaza azebda, oya aba nómá narrótókda. Wa kari omokurzan nómada, wa leba zaget olomzana, enana blaman elklaza oyako.

² Wa oya makrrao pam akó ene elklaza ngabkan pamab tangdóma, kókó ene angrirrún pail nómá semrróne, wa sab ene elklaza ngabkan pamóm ugón baine. Ene pail tóba aba ingrinürr.

³ Enta akó dadanzana minkü. Mi karipókalzan nómá kwarilnúrrü, Yesun amkoman angun kokede, mi ini tüpan gida mamoaan kwarilnúrrü leba zaget isszan.

⁴ Da ene tonarr ngarkwat nómá semrranórr, God ne ngarkwat ingrinürr, God tóba olom ugón zirrsapónórr ini tüpdü, koldágab nótó tómtómólórr. Wa Zu pamkolpamab gida murrdü tómtómólórr,

⁵ ibü [aurdü amanóm], gida murrdü nidi ngyaben kwarilürr. Ene igósüm, God gaodóma mibü bórreanóm tóbanan olmalzan.

⁶ Zitulkus e oya olmalakla, God tóba Oloman Samu zirrsapónórr mibü moboküpdu, ne Samua górrganda wagó, “*Dedi!** Ba!”

⁷ Da módogá, ma myamem leba zaget olom kokela, a ma errkyá Godón darrü olomla. Zitulkus ma Godón darrü olomla, ma sab blaman elklaza yazeblo, God tóba [alkamül-koke bóktan] nibióbkü ingrinürr tóba olmal aliónüm.

Polón Gyakolae Galatia Sos Pamkolpamabkwata

⁸ Yabü ne ngaen amkoman Godónbóka umul babul nómá yarilürr, e leba zaget is korálñorró ibünkü, amkoman god koke nidipko.

⁹ A errkyá ma e Godónbóka umulürrünzanakla – ó ta God yabübóka umulürrünzane – e wa kakota iade byalüngüm kaindakla ene arüng-koke akó kùp-koke tüpan gidadó? Ia yabü ubi akó igósüma, akó leba zaget kolpamóm bainüm ene tüpan gidadó, e ngaenzan kwarilnúrrü?

¹⁰ Ka igó arrkrrudóla wagó, e tórewóm amandakla atang-atang ngürrdü akó melpaldó akó paíldü Mosesón gida ngarkwatódó!

¹¹ Ka gyakolaedóla yabükamóm. Aprrapórr kürü zaget yabü aodó kùp-koke yarilürr.

* **4:6 Dedi:** Grik bóktane tange wibalómórrón pebadó in bóktan opor Grik bóktane wialómórróna, *Abba*. **4:6 Rrom 8:15**

¹² Zonaretal, ka yabü arüngi batodóla, gida murrdügab toboma, kazan kairrü, zitülkus ka bumanikürrü ene gida murrdügab wata ezan kwarilnürřü.

E darrü kolae koke tónggapónarre kürüka.

¹³ E umulakla igó, ka ngaen-gógópan [Morroal Bóktan] adrrat namülnürřü yabüka, zitülkus kürü büb morroal koke yarilürr.

¹⁴ Ka ogagdó nómá namülnürřü, ini ogaga yabü aunau-nan ngintinóp yabiób kak amtyanóm kürüka ó kürü inzan angónóm wagó, ka wata kari ngi pam namülnürřü. A e ene poko kokean tónggapónarre. A e ma kürü morroal tonarre küpüdarre, wamaka ka anerru namülnürřü Godkagab, anda, wamaka ka Kerriso Yesu tüób namülnürřü.

¹⁵ E ene kla bagürwómpükü tónggapónarre. Da yabü ene bagürwóm errkyä nega? Ka amkoman igó umulóla wagó, e elklaza popa tómbapón ki kwarila kürü tangamtinüm. E ta yabiób ilküp ki yusane ama kürü ki kulinane, inzan ne gaodó nómá ki yarile, yabü [moboküpü ubidügab] kürüka.

¹⁶ Da ia ka yabü gódamóm-koke kuri baina, zitülkus ka yabü amkoman poko büzazildóla?

¹⁷ Ene pamkolpam, yabü nidi büzazildako Zu pamkol-pamab gida mamoanóm, ibü wirri ubi yabü arrngürrüma, a ene pokoa sab morroal koke sidüde yabünkü. Ibü ubia e yabiób kak tómtyerre kibüka, igósüm yabü wirri ubi yarile ibüka arróbóm.

¹⁸ Ene morroala yabü wirri ubi asi nómada, a wata ugósüm, morroal kla tómbapónóm. Akó e blaman tonarrdó ini poko olngolo, igó koke igó, wata ka aezanla, yenkü.

¹⁹ Olmalpókal,[†] wata kolazan azid aengdo marrnadó, da ka akó azid aengdóla yabünkü. Ka sab inzan azid aenglo, kókó yabü tórrmen tulmil Kerrison tórrmen tulmilzan kwarile.

²⁰ Kürü wirri ubia errkyadan yenkü bainüm, igósüm kólba bóktan opor ó gyagüpítótók amzazilüm akó darrü tonarre bóktanóm, zitülkus ka arrkürra akó kürü müp gyagüpítótóka küpadórr yabükwata yabü tulmilabme.

Agarr akó Serra

²¹ Ka kya yabü darrü poko kóbó nümtinüm, nibiób ubi Mosesón gida murrdü nyabenóma. Ia e koke amzy-atódakla, gida-a ia poko apónda?

²² Moses mibü byalda tóba wibalómórrón bóktandó wagó, Eibrra-amón nis siman olom nis namülnürri. Ene

[†] **4:19 Olmalpókal:** Pol tóba peba mórrag atang pamkolpam igó ngiblianda olmalpókal, zitülkus i Yesun amkoman angun pamkolpamóm bainóp oya bóktan amgoldágabi.

leba zaget kola darrü ilngumilürr akó darrü ma tóba kolana ilngumilürr, leba zaget kol koke nótó warilürr.

²³ Ene leba zaget kola ne olom ilngumilürr, ene go pamkol-pamab angrirrún bóktandóbágab tómtómólórr. A ene kolana go ne olom ilngumilürr, Godón alkamül-koke bóktananme tómtómólórr, wa Eibrra-amón ne poko ekyanórr.

²⁴ Ini kol nisa darrü poko okaka amzazildamli. Ini kol nisa nis [alkamül-koke tónggapórrón bóktanóm] zamngóldamli. God Isrrael pamkolpam ne alkamül-koke tónggapórrón bóktan nókyenóp Sinae podo kwitüdü, wa ibü ene gida nóma nülinóp, wa Agarrzano, ene leba zaget kol. Wa ne olmal balngónedo, leba zaget isüm baindako.

²⁵ Agarr Sinae podom zamngóldo Arrabia bwóbdü akó wa ini ngürran Zerrusalemzano. Zitulkus módoga, Zerrusalemón pamkolpam leba zaget isako ene gida mamoande.

²⁶ A ene küsil Zerrusalem, kwitüm ne bwóbse, ene amkoman kolanzano akó ene basirr leba zaget kol kokeo. Wa mibü aipo samuan ngarkwatódó.

²⁷ Zitulkus módoga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

“Ma bagürwóm namülünke, ma olmal-koke kol nótókla,
ma olmal koke nótó balngóndóla!

Bagürwómpükü taegwarr apón akó bagürwómpükü górrgan,

marü koke noa twarrpinürr!

Zitulkus módoga, ene aroam kolan sab abün olmal kwarile oyakagabi, müórpükü ne kolo.”

²⁸ Da e, zonaretal, e Aesakzanakla, Eibrra-amón olom, zitulkus e Godón alkamül-koke bóktan ngarkwatódó tóbabótórró, wa Eibrra-amón ne bóktan ekyanórr.

²⁹ Ene tonarrdó, ene oloma, pamkolpamab angrirrún bóktandóbagi nótó tómtómólórr, wa ene olom wirri müp ekyanórr, Godón Samuan ubi ngarkwatódó nótó tómtómólórr. Da errka wata dadanzana: Mosesón gida nidi mamoaandako, yabü wirri müp alióndako.

³⁰ A Godón Wialómórrón Bóktana ma ini kwata ia bóktanda? Wa igó bóktanda wagó, “Ugó zirrzwapó ene leba zaget kol tóba olompükü! Zitulkus módoga, ene kol, leba zaget kol koke nótóko, oya olom Aesak aban elklaza, aban büdül kakóm, koke ki arrgrüte ene leba zaget kolan olompükü.”

³¹ Da módóga, zonaretal, mi leba zaget kolan olmal kokeakla, a mi ene amkoman kolan olmalakla, leba zaget kol koke nótóko.‡

5

¹ Kerriso mibü [aurdü semanórr] popa pamkolpamóm bainüm, igósüm mi myamem [leba zaget] kolpamóm koke bairre gidadó. We ngarkwatódó, e wata karrkukus bórrang kwarilo popa pamkolpamzan, akó myamem darrü gidan murrdü bakon-gu leba zaget kolpamóm bainüm.

Yesu Kerrisonzan Nyabendó Barrób

² Tübarrkrru! Ka, Pol, yabü byaldóla igó, yabü [gyabi sopae ne nóma singgalgórrón] kwarile, igósüm God yabü [dümdüm tonarr] pamkolpamóm nirre, da Yesu ne poko tónggapónórr, küp-koke yarile.

³ Ka yabü akó darrpan-darrpan pam arüngi byaldóla, tóba gyabi sopae nótó néma singgapine, sab wata blaman Mosesón gida ki mamoan yarilün.

⁴ Nadü oloma yabü aodó Mosesón gida mamoanda, igó poko gyagüpi tótókde wagó, God sab oya dümdüm tonarr olomóm ine, wa mogob pamóm kuri baine Kerrisoka. Wa tóba kuri bumaikürr Godón [gail tonarrdógabi].

⁵ Ka ini poko wialóma, zitulkus mi nae amandakla, mi ne klamóm [gedlóngóm baindakla]. Ene wa, God sab mibü sazebe dümdüm tonarr pamkolpamzan mibiób amkoman bangundügabi. Godón Samua mibü umul-umulan ngisitinóp wagó, God sab mibü inzan sazebe.

⁶ Zitulkus módóga, ia darrü paman gyabi sopae singgapirrüna, ta ia singgapirrü-kokea, darrü kla babula mibüka, Kerriso Yesuka dabyórrün nidipakla. Koke, a wirri kla módóga, mibü amkoman bangun, tóba ne klama okaka bainda, mibü [moboküpü ubi] Godka nómada akó ngibürr pamkolpamdo.

⁷ E ngaen morroal buso kwarilnürü samuan ngarkwatódó. Yabü nótó burrmat yarilürr amkoman bóktan arrkrrugum?

⁸ Inzan ne burrmat pokoko Godkagab koke tótókdako, yabü nótó ngibaunürr tóba pamkolpamóm bainüm.

⁹ E ta umul-umul! “Wata karian istazan dudu plaoa poran ngitanda, enta kari obae umulbain bóktana abün pamkolpam ilklió büliónda.”

‡ **4:31** Ene leba zaget kola gidam zamngóldo akó oya olmal igó kolpamóm bórrangdako, gida nidi mamoandako. Ene amkoman kola amkoman bangunüm zamngóldo.

¹⁰ Ka Lodka dabyórrünzanla, ka amkoman karrukusí angundóla yabükwata wagó, yabü gyagüpítótók inzan kwarile, ka yabü ne poko byaldóla. God sab oya [kolae] darrem] ekyene, yabü gyagüpítótók alüngüm nótó kainda, ia wa nótó yarile.

¹¹ [Zonaretal], ka ne igó poko nómá ki amgol namüla igó, amkoman bangun pamab gyabi sopae singgalgórrón ki kwarile, da Zu pama kürü wirri müp koke ki alión kwarile. Ka ne ene poko nómá ki amgol namüla, a igó poko koke igó, Kerriso krrosdó narrótókórr mibü zid bainüm, ene amgol bóktana Zu pamkolpam koke ki nóllerre Kerrison amkoman angun-gum.

¹² Kürü ubi igósa, yabü gyagüpítótók nidi alüngdako gyabi sopae singgalgónankwata, i tibiób pugum küp ki nüsilenörre!

Mibü Moboküpdu Ubi Mibiób Darrpan-darrpandó Asi Ki Yarilün

¹³ Yadi, zonaretal, God yabü igósüm ngibaunürr, popa pamkolpamóm bainüm, a leba zaget kolpam koke gidadó. A e popazanakla, ene igó kokea igó, ene wa taia yabiób kolae büban ubi mamoañom. Koke, a e ma yabiób darrpan-darrpan wata tangbamtin kwarilün yabiób moboküpdu ubidügab.

¹⁴ Zitulkus módóga, blaman Mosesón gida-a ini darrpan gida bóktan pokoa kumarümda wagó, “Marü moboküpdu ubi moba minggüpanandó ne olome* inzan ki yarilün, marü moboküpdu ubi mobakazane.”

¹⁵ A e yabiób nómá syórr batürrdakla ó bangóndakla ume kyamülzan, e umul-umul kwarilün. E umul-umul koke nómá kwarilo, e sab yabiób kolae bain kwarilo.

Mi Godón Samu Mamoan Kwarilo a Mibiób Kolae Büban Ubi Koke

¹⁶ Ka yabü igó byaldóla, yabü agóltagól Godón Samuan balngomól ngarkwatódó ki yarile. Olgabi e sab yabiób kolae büban ubi koke mamoañom kwarilo.

¹⁷ Ene amkomana, zitulkus kolae büban ubia Samudü bóka bamgünda. Akó Samuan ubia ta kolae büban ubidü bóka bamgünda. Zitulkus módóga, ini nisa tibiób bóka bamgündamli. Ene igósidi, e koke tómbapón kwarilo, e ne klamdó ubi baindakla tómbapónom.

¹⁸ A yabü ne Samua nómá balngomól yarile, da e gida murrdü koke kwarilo.

* **5:14** minggüpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amorrandóla. **5:14** Lebitikus 19:18

¹⁹ Popadana amzyatóm i ne tulmil tómbapóndako, kolae büban ubi nidi mamoandako: i inkü utódako, ibü kol ó morwal koke nidipko, i [kolkal]-koke tonarr tómbapóndako, i büódan tulmil tómbapóndako tibiób bübi,

²⁰ i obae god [ótókdako], i wapi-wapi ó merram-merram kaindako, i ngibürr kolpam alzizi bomandako, i ongyal-dako, ibü ubi ngibürrab elklazadóma, i ngürsilüm bain-dako, i wata tibióban gyagüpi bomandako, i tibiób kak bómtyandako ibüka, ibüka nidi bóka bamgündako, akó i tibiób bürgratódako kopo-kopodó,

²¹ ibü gyagüp kolaea akrranda, i gorrgorr baindako, i kwób bazendako ngyepam anónóm, akó i ngibürr inzan kolae elklaza tómbapóndako. Ka yabü arüngi ikik bokrrandóla, ka ngaenzan kairrü igó, ini poko metat nidi alngóndako, sab ene bwóbdü koke barrbüne God ne balngomólda Kingzan.

²² A Godón Samua mibü néma balngomólda, wa we kùp bapónda mibüka: moboküpü ubi, bagürwóm, paud, zao-zao tonarr, morroal tonarr, morroal tulmil, amkoman moboküp,

²³ mómomók tonarr, akó moba müób balngomól. E ini poko néma alngóndakla, e darrü gida koke alkamüldakla.

²⁴ Kerriso Yesun nidipko, tibiób kolae büban tulmil akó ubi krrosdó emelóp.

²⁵ Zitulkus Godón Samua mibü küsil ngyaben kuri tókyenóp, mi wata Godón Samuan balngomól mamoan kwarilo.

²⁶ Mi koke ikub bagür ki kwarila. Mi ngibürr pamkolpam ngürsilan koke ki ngibtan kwarila. Gyagüp kolaea mibü koke ki akrran yarile.

6

Mi Mibiób Darrpan-darrpan Tangbólean Kwarilo Müp Amarrum

¹ Zonaretal, darrü olom ne kolae tonarr tónggapónde néma asendakla, da e, samuan ngarkwatódó arüng nidi-pakla, inzan olom salkomólám dümdüm kwatódó mómomók tonarre. E yaib umul-umul ki kwarila, yabü darrü klama balngomolgum kolae tonarr tónggapónóm.

² Yabiób darrpan-darrpan tangbólean kwarilün müp amarrum. Ini poko tómbapónde, e Kerrison ubi mamoan-dakla.

³ Darrü oloma ne igó néma gyagüpi tótókda wagó, wa wirri oloma, wa ene wirri olom koke nómada, da wa tóba ilklió büliónda.

⁴ Darrpan-darrpan oloma tóbanan tórrmen tulmil ki bapine, igó poko asenóm igó, ia morroalako. Olgabi oya ikub bagür we ngarkwatódóma, wa ne kla tómbapónórr. Wa tóba tórrmen koke ki bütanin yarile darrü oloman tórrmendó akó gyagüpítótók apadóm igó, wa morroala ene olomdóga.

⁵ Zitulkus módoğa, blaman pamkolpama tibióban zaget ki bamselnórre.

⁶ Godón bóktan nibiób umul baindako, i tibiób umulbain pam tibiób blaman morroal elklaza ki arrgrrat kwarile.

⁷ E yabiób koke ki ilklió bülión kwarila: Darrü oloma igó koke gyagüpi wame igó, wa gaodóma Godón [tiz angónóm] igó gyagüpi tótókde wagó, God oya koke zaz ine. Zitulkus módoğa, darrü oloma ne kla artümülda, wa sab akó abüle.

⁸ Nadü oloma tóba kolae büban ubi mamoanda, sab kolae ine ene kolae büban ubi mamoandógabi. A nadü oloma Godón Samu mamoanda, sab [ngarkwat-koke arról] ipüde Godón Samu mamoandógabi.

⁹ Mibü genggorrama koke sazebe morroal kla tómbapónóm, zitulkus mi sab morroal abül ipüdórre, Godón tóba angrirrún tonarrdó, mi ne kolae bóka koke nóma irre.

¹⁰ Da módoğa, mi morroal tónggapón kwarilo blaman pamkolpamđó, mibü ne gaodó kan asi nóma yarile. A ngaen-gógópan ma mi kubó morroal tónggapón kwarilo we pamkolpamđó, Yesu Kerrison amkoman nidi angundako.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹¹ Ngakónam ka ini ia wirri ngi zitüli wialómdóla, kazan yabüka errkyadan kólbanóm tange wialómdóla!

¹² Ene idipko, nibiób ubie ngibürr Zu pamkolpamđó amtyanóm i morroalako, yabü nidi zirrbótakdako [gyabi sopae singgalgónóm]. I wata ini poko tómbapóndako, igósüm ene Zu pamkolpama sab ibü wirri müp koke alión kwarile ibü bóktan amgolanme Kerrison büdülkankwata krrosdó.

¹³ Ene gyabi sopae singgalgórrón pama tib gida koke mamoandako, a ibü ubia yabü gyabi sopae singgalgónóm, igósüm i kya ikub bagürdako ngibürr Zu pamkolpamđó, e Galatia pamkolpam nidipakla, yabü gyabi sopae singgalgónankwata.

¹⁴ Kürükwata, ka ubi kokela darrü clamankwata ikub bagürüm, wata Lod Yesu Kerrison büdülkankwata krrosdó. Oya büdüldügabi krrosdó, ka myamem ini tüpan pamkolpamzan koke nyabendóla, akó ini tüpan pamkolpama koke nyabendako kazan.

15 Ia darrü paman gyabi sopae singgapirrüna, ta ia singgapirrün-kokea, ene darrü kla kokea. A wirri kla módoga, küsil olomóm bainüm.

16 Ka tóredóla wagó, gyaur akó moboküpdu paud asi ki namülam ibüka, ini bóktan nidi mamoandako. Ini we pamkolpamako amkoman Godón pamkolpam nidipako.

17 Ini tonarrdógab, darrü oloma sab myamem kürü müp koke ki kókyene, zitulkus kótókla kólba bübdü pwae amarrudóla ingülküp akó müsamüszan klamdógab. Ini pwaea okaka azazindako wagó, ka Yesun leba zaget olomla.

18 Zonaretal, ka tóredóla, Lod Yesu Kerrison [gail tonarr] yenkü asi ki yarilün. Amen.

Polón Peba Mórrag Epesus Sos Pamkolpamdó Ngaensingül Bóktan

Epesus Eisia prrobinsan ngaensingül wirri basirr yarilürr. Polón nyabben tonarrdó, Eisia darrü prrobins yarilürr, Rrom kinga ne bwób alngomól yarilürr. Errkya ene prrobins Tórrki kantrri kugupidüma, Eisia Maenor kugupidü. Kolosi wirri basirr ta ene prrobins kugupidü yarilürr. Epesusüm darrü wirri agurr obae godón [ótók] müót yarilürr, ene kol godankü, ngi Arrtemis (Apostolab Tórrmen 19:23-41).

[Apostol] Pol Epesusüm nyabben akó bóktan amgol yarilürr nis pailüm akó aüd melpal (Apostolab Tórrmen 19:1-20:1, 30-31). Wa ini peba mórrag Epesus sos pamkolpamdó ugón wialómórr, wa tümün müótüdü pamzan nyabelórr, aprrapórr Rrom wirri basirrdü. Pol ola amkoman tümün müótüdü koke nyabelórr, wa popa müótüdü nyabelórr, sein sye-i amelórrón gazirr pamab tangdó (Apostolab Tórrmen 28:16, 30). Oya gómdamal gaodó kwarilürr oya angónóm. Wa ola yarilürr ini pail ngarkwatódó 61-62 Kerrison amtómól kakóm.

Ini tonarrdó Pol ta tóba peba mórrag wibalómórr Kolosi sos pamkolpamdó, Pilipi sos pamkolpamdó, akó oya gódam Pilimonka. Darrü pama, ngi Tikikus, ini peba mórrag Epesus pamkolpamdó idódürr.

Pol abün sos pamkolpambóka umul yarilürr Epesusüm, a wa ma yawal bóktan koke wialómórr ini peba mórragdó, wa ngibürr peba mórragdózan wibalómórr. Zitülkus módóga, oya ubi aprrapórr igó yarilürr, ngibürr sos pamkolpama, Epesus minggüpanan nidi nyabben kwarilürr, ta ini peba mórrag ki etóngrre.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módögako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-2
- B. Kerriso akó sos pamkolpam 1:3-3:21
 - 1. God mibü bles tirre Kerrisokama 1:3-14
 - 2. Polón tóre 1:15-23
 - 3. Büdüldügabi ama arroldó 2:1-9
 - 4. Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipko, i dabyórrünako Kerrisokama 2:11-22
 - 5. Polón zaget ibünkü, Zu-koke nidipko 3:1-13
 - 6. Polón darrü tóre Epesus sos pamkolpamabkü 3:14-21
- C. Küsil nyabben Kerrisoka 4:1-6:20

1. Yesun amkoman angun pamkolpam tibiób dabyórrünako 4:1-16
 2. Küsil nygaben Yesu Kerrisoka 4:17-32
 3. Zyóndü nygaben 5:1-20
 4. Ngibürr kopoia ia tórrmen tulmil ki tómbapón kwarile 5:21-6:9
 - a. Morwal akó konggal 5:21-33
 - b. Olmal akó aipalabal 6:1-4
 - c. Leba zaget kolpam akó ibü wirri pam 6:5-9
 5. Blaman büb adlang elklaza, God mibü ne elklaza tülinóp satanidü bóka bamgünüm 6:10-20
- D. Dómdóm alakón bóktan 6:21-24

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Kerriso Yesun [apostolóla] Godón ubidügab.

Ka yabüka wialómdóla, Godón pamkolpam nidipakla Epesus wirri basirrdü akó Kerriso Yesun metat nidi amkoman angundakla oyaka dabyórrünzanakla.

² Ka tóredóla, [gail tonarr] akó moboküpdu paud sab yabüka asi ki namülam God mibü Abdógab akó [Lod] Yesu Kerriso.

God Mibü Bles Tirre Kerrisokama

³ Mi blamana oya yagürnórre, mibü Lod Yesu Kerrison God akó Ab. Wa mibü bles tirre Kerrisokama blaman morroal elklaza aliónde samuan ngarkwatódó kwitüm bwóbdügabi.

⁴ Ene wa ngaen ini tüp tónggapón küsil nóma yarilürr, God mibü ngaen-gógópan silianórr Kerrisonme, tóba [kolkal] pamkolpamóm bainüm, tibi-tibi amarrón tóbankü, kolae-koke tóba obzek kwata. Godón [moboküpdu ubi] mibükamóm yarilürr.

⁵ We ngarkwatódó, wa ngaensingül gyagüpitótók esenórr mibü bórreanóm tóbanan olmalzan Yesu Kerrisokama, tóba bagürwóm akó ubi ngarkwatódó.

⁶ Wa ene kla tónggapónórr mibü oya agürüm oya ne wirri kómól gail tonarre. Wa mibü ene wirri gail tonarr tókyenóp, mi oya moboküpdu Olomdózan dabyórrünakla.

⁷ Tóba Oloman óean bökandóma, God mibü [aurdü semanórr], ene wa, mibü kolae tonarr barrgonórr. Ini Godón wirrian gail tonarran ngarkwatódóma.

⁸ Wa mibü ene gail tonarr tókyenóp ngaru bapón-koke, blaman [wirri gyagüpitótók] akó [küp amzyatómpükü].

⁹ God morroal bagürwóm yarilürr mibü umul-umulan ngibtanóm, oya kwindü anikürrün angrirrún bóktan ia yarilürr. Wa ini bóktan zagetan ngitanórr Kerrisokama.

¹⁰ Ini angrirrún bóktan módóga: Oya angrirrún tonarrdó God sab blaman kla darrpan pokodó simarrue, kwitüdü ne elklazako akó tüpdü ne elklazako, akó Kerriso sab ibü singüldü pam yarile.

¹¹ God kibü, [Zu pamkolpam] nidipakla, ta silianórr Kerrisokama tóba pamkolpamóm bainüm, zitulkus wa ngaen gyagüpítótók esenórr kibü aleanóm, tóba bókam bagósorrón bóktan ngarkwatódó. Wa blaman kla tómbapónóm bainda tóba gyagüpítótók akó ubi ngarkwatódó.

¹² Ene igósüm, ki oya [wirri kómal zyón] agür kwarilo, kidi, Zu is nidipakla, ngaensingül nidi [gedlóngóm bainóp] Kerrisoka.

¹³ Akó yadi, Zu-koke nidipakla, God yabüka ta tóba timam ingrinürr Kerrisokama, e amkoman bóktan nóma barrkrrurrü akó amkoman bangun pamkolpamóm nóma bainarre. Ene amkoman bóktan módóga, ene zidbain ne [Morroal Bóktana] sidódürr. God yabüka ne timam ingrinürr módóga, Godón Samue, God ne [alkamül-koke bóktan] ingrinürr.

¹⁴ Godón Samu alkamül-koke bóktanzana igó, God sab mibü blaman elklaza túlirre, wa ne alkamül-koke bóktan ingrinürr. Godón Samu ene alkamül-koke bóktanzana, kókó God sab ibü aurdü amóne, oya nidipko. Ene igósüm, pamkolpama oya wirri kómal zyón ki yagürnüm.

Polón Tóre

¹⁵ We zitulkusdü, ka Godón eso akyandóla. Ene tonarrdó gab, ka arrkrrurrü wagó, e amkoman angundakla Lod Yesun akó yabü moboküpü ubia blaman Godón pamkolpamđó,

¹⁶ ka koke bólearró Godón eso akyanóm yabünkü, ka tére nóma bakodóla yabünkü.

¹⁷ God mibü Lod Yesu Kerrison Gode akó wirri kómal zyónpükü Aba. Ka téredóla, wa yabü tóba Samu ki nökyerre, sab yabü wirri gyagüpítótók nótó nökyerre akó Godón okaka simzazile yabüka. Ene igósüm, e oyabóka wirri umul kwarilo.

¹⁸ Akó ka téredóla, God yabü gyagüpítótók tapakue, igósüm e umul kwarilo wagó, e laró klamóm ki gedlóngóm bain kwarila, wa yabü ne klamóm ngibaunürr. Akó e umul iade kwarilo wagó, oya ngaru bapón-koke wirri kómal elklaza larógako, wa tóba pamkolpam ne alkamül-koke bóktan aliónda.

¹⁹ Akó e umul iade kwarilo wagó, oya arüng iazan wirria, blaman ngibürr arüng ne arünga arrgrratódá. Ene arünga mibüka zagetóda, amkoman nidi bangundakla. Ini dadan wirri arüngá,

²⁰ wa Kerrison ne arüngi irsümülürr büdüldügabi akó wa oya we mórran-mórran yónürr ene wirri pabodó tóba tutul tangdó kwitüm bwóbdü.

²¹ Errkya Kerriso ola balngomólda wirri kwitüdü ibükagab, blaman [anerru] akó samu, arüngi nidi balngomóldako. Akó oya ngi wirriana blaman ngidügab, pama darrü olom ne ngi ngyesilda, wata ini tüpdü koke, akó elnga tüpdü ta inzan.

²² God blaman elklaza oya wapór-o lorodó irrbünürr* akó oya singüldü pamzan ingrinürr blaman kla balngomólóm sos pamkolpamabkü.

²³ Sos pamkolpam Kerrison bübako akó Kerriso ibü singüle. I byamrókórrónako Kerrison arüngpükü. Kerriso watóka blaman kla arról akó arüng nótó aliónda blaman kwata.

2

Büdüldügab Ama Arróldó

¹ Yadi, e ngaen büdül koralnórró samuan ngarkwatódó, zitülkus e gida amgün akó kolae tonarr tómbapón koralnórró.

² Ene tonarrdó, e tüpan pamkolpamzan ngyaben koralnórró, ibü kolae kwat mamoande. Akó e ene singüldü samuan kwat mamoan koralnórró, kolae samu nótó balngomólda, pülpül akó tüp ibü aodó. Ene samu, [satani], errkyá ibü moboküpduzagetóda, Godón bóktan koke nidi arrkrrudako.

³ Mi blamana ngaen ibü aodó ngyaben koralnórró, mibiób kolae büban ubi mamoande, we kla tómbapónde, mibiób kolae ubi akó gyagüpítótókdóbabi ne klamko. Mi kolae tonarr pamkolpamzan tóbabótórró, ngibürrazan kainóp. We ngarkwatódó, mi inzan pamkolpam koralnórró, God wirri ngürsil nibióbka yarilürr.

⁴ A Godón gyaur tonarr ngaru bapón-kokea akó oya wirri [moboküpdu ubi] mibükamóm yarilürr.

⁵ We zitülkusdü, wa mibü arróldó simarrurr Kerrisökü, enana mi büdül nóma koralnórró samuan ngarkwatódó mibü gida amgün tulmilabme. Ene Godón [gail tonarrdóbabi] e zid bairrúnakla.

* **1:22** Ini bóktanan küp módóga: *God blaman elklaza [ut-ut ninóp] akó Kerrison iliönürr balngomólóm.* **1:22** Wórr Peba 8:6 **1:23** Kolosi 1:18

6 Akó God mibü sirsinürr Kerrisokü akó mibü mórran-mórran tinóp usakü kwitüm bwóbdü. God ini kla tómbapónorr, wa mibü noma datinóp Kerrisoka.

7 Ene igósüm, wa sab elnga tonarrdó oya ngaru bapón-koke gail tonarr emtyene, blaman ngibürr gail tonarr ne gail tonarra arrgrratoda. Wa mibüka ene gail tonarr kuri tómyerre morroal tonarre Kerriso Yesukama.

8 Zitulkus módóga, ene Godón gail tonarrdógabi e zid bairrúnakla, yabiób amkoman bangundügabi. Ene igó kokea igó, e darrü kla tónggapónarre Godón yabü zid bainüm, a yabü zidbain Godón [gyaur klame].

9 God yabü koke zid ninóp yabiób térrmendögabi, igósüm darrü oloma koke ki ikub bagür yarile.

10 Zitulkus módóga, God mibü wató tómbapónorr mi ne ngarkwatódómakla: mibü Kerriso Yesuka dabyóndi, wa mibü tómbapónorr morroal térrmen tómbapónóm, wa ne kla irrbünürr singül kwata mibü tómbapónóm.

Zu Pamkolpam akó Zu-koke Nidipko, I Dabyórrünako Kerrisokama

11 We ngarkwatódó, gyagüpi zomalam e ngaen ia kwarilnürü. E Zu kolpamzan koke tóbabótórró akó Zu pamkolpama yabü inzan ngibliandako wagó, lgyabi sopae singgalgórrón]-koke pamkolpam. I tibiób inzan ngibliandako wagó, gyabi sopae singgalgórrón pamkolpam. I ini klamankwata ikub bagürdako, enana pama ini kla tómbapóndako enan tibiób bübdü.

12 E gyagüpi zomalam igó, ene tonarrdó e Kerrisoka dabyórrün koke korálñorró. E nanabwób korálñorró Isrrael Müótüdüğabi. E mogob pamkolpam korálñorró akó God ne [alkamül-koke bóktan] irrbünürr tóba [alkamül-koke tónggapórrón bóktandó], ene pokó yabünkü koke kwarilürr. E zidbainüm koke [gedlóngóm bain] korálñorró akó Godónbóka umul-kók korálñorró ini tüpdü.

13 Ngaen e aibwób korálñorró Godkagab, a errkyá ma, e Kerriso Yesuka dabyórrünzanakla, God yabü minggüpanan simarrurr tóbaka, Kerriso Yesun óedóma.

14 Zitulkus módóga, Kerriso tüób paud we sidódürr mibüka. Wa Zu pamkolpam ó Zu-koke nidipko, ibü darrpan kolpamóm we ninóp. Ngaen ene nis kobo tibiób alzizi boman namülnürri. Ene inzan yarilürr, wamaka darrü gria ibü bürrgrat yarilürr. Da Kerriso ene gri ilgatórr.

15 Wa ini kla tómbapónorr wa noma narrótókórr. Wa Mosesón gida amaikürr, ene gidan blaman abün-abün gida bóktan pokopükü. Ene igósüm, wa darrpan küsil kobo

tónggapóne ene nis kobodógabi, tóbaka dabyónüm. Inzan kwata wa paud sidódürr.

¹⁶ Akó wa ene gida amaikürr, igósüm wa ene nis kobo darrpan bübdü ki tüdüde akó Godkü ki gódam bangurre, krrosdó narrótökde. Oya krrosdó büdülanbókamde, i myamem tibiób koke alzizi buamanikdamli.

¹⁷ Kerriso we tamórr akó Morroal Bóktan paudankwata büdrrat yarilürr yabüka, aibwób nidi kwarilürr Godkagabi, akó kibüka, minggüapanan nidi kwarilürr Godka.

¹⁸ Oyabókamde mi blaman, Zu pamkolpam akó Zu-koke nidipko, gaodómakla Ab ngorram ainüm oya Samudüma.

¹⁹ Da módóga, e, Zu-koke nidipakla, myamem mogob ó nanabwób pamkolpam kokeakla, a e ma errkyä darrpan kobodómakla Godón pamkolpampükü akó e ta oya müót pamkolpamakla.

²⁰ E müótzanakla akó [apostol] ó [prropet]* ene müótan zitülgünzanako. Akó Kerriso Yesu tüób ene müótan zirrgüpü ingülpüpa. ²¹ Wa tüób módóga ene dudu müót nótó amoanda akó oyabókamde ene müóta wirri bainda [gyabi müótüm] bainüm Lodónkü.

²² Akó oyaka dabyórrünzanakla, e ta balmelórrónakla ngibürr amkoman bangun pamkolpampükü nyaben marrgum bainüm, God ne klamdó nyabenda oya Samudüma.

3

Polón Zaget Ibünkü, Zu-koke Nidipko

¹ We zitülkusdü, ka, Pol, Godka tóredóla. Ka tümün müötüdü pamla Kerriso Yesunkü, zitülkus ka [Morroal Bóktan] amgol namülnürrü yabüka, Zu-koke nidipakla, yabü morroalóm.

² Ka amkoman angundóla wagó, e barrkrrurru wagó, God kürü küngrinürr ene zaget tónggapónóm yabü morroalóm. Wa kürü küngrinürr tóba [gail tonarrdóbabi].

³ Ene wa, God ene kwindü anikürrün bóktan* pupo syónürr kürüka, kazan kuri wialóma äüdan bóktan opore.

⁴ E ini oporzan bótangdakla, e gaodómakla amzyatóm igó, ka Kerrisonkwata kwindü anikürrün bóktanan [küp amzyatdóla].

⁵ God ini kwindü anikürrün bóktan koke pupo syónürr pamkolpamidó, ngaen nidi nyaben kwarilürr. A God ma

^{2:15} Kolosi 1:20 * ^{2:20} prropet: Abün Godón Bukbóka wirri umul pama igó gyagüpi tótókdako wagó, ini sosdó prropetbóka apónda, Ngaep Bukan prropetbóka koke. Ini prropeta Godkagabi bóktan azebdako. * ^{3:3} kwindü anikürrün bóktan, Mórrke-mórrke módóga: mystery.

ini ngyaben tonarrdó pupo syónürr tóba Samu-i [apostol] ó prropetódó,† tibi-tibi amarrón nidipako tóbankü.

⁶ Ini kwindü anikürrün bóktan módoga, Morroal Bóktandóma Yesunkwata, Zu-koke nidipko sab dadan morroal elklaza yazebrre samuan ngarkwatódó, Zu pamkol-pampükü. I blaman darrpan bübako, akó i darrpan pokodómako, wa ne [alkamül-koke bóktan] ingrinürr, Kerriso Yesukama.

⁷ Ka ene Morroal Bóktanan zaget pamóm bairrü ene lgyaur kla] ngarkwatódó, Godón gail tonarr ne klame. Wa kürü ene kla kókyanórr tóba arüngan zaget ngarkwatódó kürüka.

⁸ Ka kari ngi enanla Godón pamkolpamdóbabi. A God ma kürü ini gail tonarr kókyanórr igó: Zu-koke nidipko, ibüka we Morroal Bóktan amgolóm, Kerrison mórrrelankwata bóktan. Ini mórrrel inzan wirriana, darrü olom babula küp amzyatóm.

⁹ Akó God kürü ini gail tonarr kókyanórr igó: kakalande müsirrga ainüm blaman pamkolpamdó, God tóba kwindü anikürrün bóktan tórrmendó ia ki ingrine. Ngaen zitüldügab kókó errkya, ini kwindü bóktan anikürrün yarilürr Godka, blaman elklaza nótó tómbapónórr.

¹⁰ Ene igósüm, God ini tonarrdó tóba abün-abün tulmili [wirri gyagüpitótók] pupainda sos pamkolpamdóma ibüka, anerru akó abün-abün samu, arüngi nidi balngomóldako kwitüm bwóbdü.

¹¹ God ini kla tónggapónórr tóba bókam bagósórrón bóktan ngarkwatódó, zitül-babul akó solo-koke ne bóktane. Wa ene bóktan tórrmendó ingrinürr mibü [Lod] Kerriso Yesukama.

¹² Mi gaodómakla Godón ngorram ainüm, gum-koke akó umuldi wagó, wa mibü aibóka koke tóngólórre, zitülkus mi Kerrisoka dabyórrünakla akó mi oya amkoman angundakla.

¹³ We ngarkwatódó, ka yabü batodóla, genggorrama yabü koke ki yazeb kürü azid aenganme yabünkü.‡ Zitülkus mórdoga, kürü azid aenga yabü kwitum bainda.

Polón Darrü Tóre Epesus Sos Pamkolpamabkü

¹⁴ We zitülkusdü, ka wakosingül alkamüldóla térem Aban obzek kwata.

¹⁵ Wa blaman zitül-zitülab Abe, kwitüm akó tüpdü.

† 3:5 prropet: Ma müsirrga ain bóktan Epesus 2:20 ngakanke. ‡ 3:13 Pol ini peba mórrag nóma wialómórr, wa tümün müötüdü yarilürr, zitülkus wa Morroal Bóktan Yesunkwata amgol yarilürr ibüka, Zu-koke nidi kwarilürr.

¹⁶ Ka tóredóla wagó, wa tóba Samudüma yabü moboküp ó gyagüpitótók wirri arüng nókyerre tóba ngaru bapón-koke [wirri kómal zyöndügabi].

¹⁷ Ka tóredóla wagó, Yesu Kerriso tóba marrgu yabü moboküpü tómbapóne yabü amkoman bangundügabi. Yabü [moboküpü ubi] Godka akó ngibürr pamkolpamdó, God yabü ne moboküpü ubi nókyenóp, yabü karrkukusan ngibtanda, wamaka müótaelorróna zitül kwitüdü, ne zitülan talkuma buguandako tüpdü. E karrkukuszanakla, ka tóredóla wagó,

¹⁸ e gaoandó kwarilo, blaman Godón pamkolpampükü, küp amzyatóm Kerrison moboküpü ubi ia nadüzan tap-tapa, kokrrapa, kwitüma, akó kukurrua.

¹⁹ Akó ka tóredóla wagó, e oya moboküpü ubi umul koralo, enana darrü olom gaodó kokea ene ubi dudu umul bainüm. Ene igósüm, e dudu barümürrün koralo Godón tórrmen tulmili.

²⁰ Mi oya ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre, gaodó nótóke blaman elklaza tómbapónóm, mi ne elklazam batodakla ó mi ne elklazabkwata gyagüpi tótókdakla, akó abün elklaza ene tumum, ngaru bapón-koke. Wa gaodóma tóba arüng ngarkwatódó, mibü moboküpü ne arünga zagetóda.

²¹ Mi, sos pamkolpam nidipakla, Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre Kerriso Yesukama blaman tonarrdó, metat-metat! [Amen].

4

*Yesun Amkoman Angun Pamkolpam Tibióbka
Dabyórrünako*

¹ We ngarkwatódó, ka, tümün müötüdü pamzanla kólba zagetenme Lodónkü, yabü arüngi atodóla wagó, e inzan ngyaben korálónke igó ngarkwatódó, God yabü ia ngibaunürr ngyabenóm.

² Blaman tonarrdó, e yabiób ngi tüp előkane akó mó móke korálónke, zao-zao bainane, akó yabiób darrpan-darrpanab kle-kle tonarr yazebam, yabü [moboküpü ubizane] yabiób darrpan-darrpandóma.

³ Godón Samua yabü darrpan pokodó datinóp. Wirribóka bütanin korálónke metat dabyónüm paudüdü ngyabende, yabü ne pau da dabyónda.

⁴ E wata darrpan bübakla akó ene dadan Godón Samua yabüka ngyabenda. Wata e blamanzan ngibaurrún korálónrró dadan elklazam [gedlóngóm bainüm], ene tonarrdó God yabü nómá ngibaunürr.

5 Wata darrpan [Lode], Yesu Kerriso, mi blamana oya amkoman angundakla, akó mi blaman [baptaes bairrúnakla] amtyanóm mi oyanakla.

6 Wata darrpan Gode ó wa tóba blaman pamkolpamab Abe, tóba blaman pamkolpam nótó balngomólida, tóba blaman pamkolpamdóma nótó zagetóda, akó tóba blaman pamkolpamab bübdü nótó ngyabenda.

7 Mi darrpan-darrpan gyaur kla* kuri yazebrre Kerrisozan arrgrratórr.

8 We ngarkwatódó, Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó,

“Wa kwitüm nóma kasilürr,

wa abün [ut-ut bairrún] pamkolpam simarrurr tümün müótüdü iszan

akó wa tóba pamkolpam [gyaur kla] nülinóp.”

9 Da ene bóktan opor “kwitüm kasilürr,” küp ia laróga? Oya küp módóga: wa ta ngaen-gógópan abinürr tüpan polko bwóbdü.

10 Ene nótó abinürr tüpan polko bwóbdü, wa tüób ene dadan oloma akó kwitüm we kasilürr, akó ene tumum, dudu bwób gwarranóm, tüp akó pülpül.

11 Ene wató yarilürr, sos pamkolpam zaget kolpam nótó nülinóp, ngibürr [apostol], ngibürr prropet, ngibürr kolpam [Morroal Bóktan] nidi amgoldako amkoman bangunkoke kolpamdó, ngibürr sos pamkolpam ngabkan pam, akó Godón Bóktan umulbain pam.

12 Wa ini pokó igósidi tónggapónórr, tóba pamkolpam gaodó byónüm tóba zaget tómbapónóm, igósüm Kerrison amkoman angun pamkolpam, Kerrison büb nidipako, ibü amkoman bangun dódórr ainüm.

13 Ini metat tómbapólamke, kókó mi blamana dabirre amkoman bangundügabi akó Godón Olombóka umuldügabi. Akó kókó mi blaman samuan ngarkwatódó gaodó bairre. Akó kókó mi blamana inzan dudu bairre Godón ubi ngarkwatódó, wata Kerrisozan dudu bainürr Godón ubi ngarkwatódó.

14 Ene igósüm, mi myamem kari olmalzan koke koralo, popadan nibiób anensanen angónda butzan, goblola ne kla amzazilsimzazil angóndako. Wóra myamem mibü koke alüngsalüng angón korale. Ene wa, ilklióbülión gyagüpítótóke pama myamem mibü koke ilkliötüliónórre apól kwatódó tótókóm ibü abün-abün obae umulbaindügabi.

* 4:7 gyaur kla wa darrü-darrü zagetbóka apónda Godónkü. 4:8 Wórr Peba 68:18

15 A mi ma ki dódórr bain kwarila blaman kwata Kerrison bübüüm bainüm, singül nótóke. Mi ki dódórr bain kwarila amkoman bóktan büdrratkü, mibü moboküpü ubizan mibü darrpan-darrpandóma.

16 Kerrison amkoman angun pamkolpam oya bübako. Wa tóba büb dódórr ainda. Kwók akó kwókan püós, i büb dayóndako akó arümdako. Ene dadan ngarkwatódó, blaman amkoman bangun pamkolpama tibiób zaget noma tómbapóndako, Kerrison büba dódórr bainda. Olgabi ene büba arüngüm bainda, pamkolpamab moboküpü ubi ibü darrpan-darrpandózanako.

Küsil Ngyaben Yesu Kerrisoka

17 We ngarkwatódó, ka Lodón ngidü yabü igó arüngi byaldóla wagó, myamem inzan ngyaben-gu, izan ngyabendako, Godónbóka umul-kók nidipako. I inzan ngyabendako, zitülkus ibü gyagüpitótók küp-kokeako.

18 Ibü gyagüpitótók tümün kwatódómako, i bürrgratárrónako ene arróldágabi, God ne kla akyanda, zitülkus i Godónbóka umul-kókako akó i ubi kokeako umul bainüm Godónbóka akó ibü karrkukus moboküpako arrkrrugum.

19 I büód aengbóka amrukürrünako, igósidi i tibiób büb kolaedó irrbünóp büódan tulmil tómbapónóm, igósüm metat abün-abün [kolkal]-koke tonarr tómbapónóm. Akó ibü wirri ubia ene tonarr tómbapónóm.

20 A yadi, e ma inzan koke umul bainarre Kerrisonkwata!

21 Ka amkoman angundóla wagó, e oyabóka barrkrrurrü akó e oyaka dabyórrünzan korálnorro, i yabü umul tinóp igó ngarkwatódó, Yesuka ne amkoman bóktane.

22 I yabü umul tinóp yabü ngaep tonarr anólóm mórrkenyórrzan, e ne kla tómbapónarre yabiób ngaep ngyabendó. Yabü ilklió bülión büban ubia yabü ngaep ngyaben kolae bain kwatódó simarrurr.

23 I yabü umul ninóp wagó, God yabü gyagüpitótókan tórrmen tulmil küsil ki nirre.

24 Akó i yabü umul ninóp küsil tonarr bamelóm mórrkenyórrzan, God ne kla tónggapónorr tóbanan obzeksyók ngarkwatódó. Ene tonarr amkoman dümdüma akó kolkala.

25 We ngarkwatódó, myamem obae tizgu akó e wata amkoman poko büdrrat koralo yabiób darrpan-darrpandó, zitülkus mi blamana darrpan büb tónggapóndakla.

26 "Ngürsila yabü néma azebda, kolae tonarr tónggapón-gu." Abüsa néma mórranda, yabü ngürsil atamürrün ki kwarile.

27 Zitulkus módóga, e [deból] kan akyan-gu yabü balngomólóm kolae tonarr tónggapónóm.

28 Nadü oloma górmolda metat, wa myamem koke ki górmol yarile. A wa ma zagetóm ki bai tóbanóm tange tóba morroalóm, igósüm oya darrü kla asi yarile kolpam aliónüm ibü tangbamtinüm.

29 Kolae ó kúp-koke bóktana koke ki baus kwarile yabü ulitüdüğabi. A ma wata ene bóktana ki baus kwarile, ngibürr kolpam ne pokoa tangbamtinda arüngan ngibtanóm. Ene igósüm, ini bóktana ibü tangbamtinda, ne kolpama arrkrrudako.

30 Akó Godón kolkal Samu gyagüp kolaean ngitan-gu. Zitulkus módóga, Godón Samu timamzana, God ne kla ingrinürr yabüka ene ngürrankü, wa yabü sab néma [aurdü amóne].

31 Blaman ene tonarr oloklón: alzizi boman, wirri ngürsil, popa ngürsil, popa taegwarr, obae bóktan ngibürr kolpamabkwata panzedó, akó abün-abün azid alión tulmil.

32 A e ma morroal tonarr akó gyaur moboküppükü koralo, yabiób darrpan-darrpanab kolae barrgonde, wata God yabü kolaezan barrgonórr Kerrisokama.

5

Zyóndü Ngyaben

1 We ngarkwatódó, Godkagabi tikó ipüdamke, tóba moboküpü olmalzan.

2 Yabü [moboküpü ubia] yabü ngyaben ki balngomól yarilün, wata Kerrison moboküpü ubizan yarilürr mibüka, akó wazan tóba arról tókyenóp mibünkü. Wa tóba arról néma nékyenóp, wa [urdü agasil larzana] akó morroalan ilang gyaur klama* Godónkü.

3 Pamkolpamab zitulkus alión-gu yabükwata bóktanóm igó, e inkü utódakla, yabü kol ó morwal koke nidipko, ó e darrü-darrü tulmil tómbapónbakla, [kolkal]-koke ne tulmilko, ó ubia yabü azebda abün elklazam, zitulkus ini tulmil gaodó kokeako Godón pamkolpama tómbapónóm.

4 Akó e igó poko bóktan-gu, büódan bóktan ó gonggo bóktan ó büódan tiz bangón bóktan. Ini bóktan gaodó kokeako. A e ma Godón eso bóktan ki ekyanane.

* 4:26 Wórr Peba 4:4 * 5:2 morroalan ilang gyaur kla: Isreal pamkolpama urdü agasil lar néma simarrunóp [altadó] arrbünnüm, ene ilang morroal yarilürr Godka (Bazeb Tonarr 29:18).

⁵ E amkoman umul ki kwarila, igó oloma sab ene bwóban morroal elklaza koke yazebe, Kerriso akó God ne balngomóldamli Kingzan: wankü nótó utóda, oya kol ó müór koke nótóka, kolkal moboküp-koke noane, ó ubia noan apadóda abün elklazam. Ubia noan apadóda abün elklazam, wa obae god [ótók] oloma, zitülkus wa ene elklaza ótökda.

⁶ Darrü oloma yabü ilklió koke ki nüliónünüm küp-koke bóktane, zitülkus ene kolae tulmilabme, Godón wirri ngürsila sab tame ibüka, oya bóktan koke nidi arrkrrudako.

⁷ We ngarkwatódó, inzan pamkolpampükü dabyón-gu.

⁸ Zitülkus módóga, ngaen e tümündü korálñorró, a errkyá ma e zyóndümakla, e Lodka dabyórrünzanakla. Da e wata igó olmalzan ngyaben koralo, zyóndü nidipako.

⁹ (Zitülkus módóga, darrü olom zyóndü nómada, oya blaman tórrmen tulmil morroal ó dümdümako, akó oya moboküp amkomana.)

¹⁰ Akó kóbó emzyetam Lodón laróga bagürwóman ngitanda.

¹¹ Ene pamkolpampükü dabyón-gu, tümündü nidipako, küp-koke tórrmen tómbapónóm. A e ma ene tórrmen panzedó simarruane, igó bómtyanóm igó, i kolaeako.

¹² Zitülkus módóga, ene pamkolpama ne tórrmen anikanik tómbapónako, inzan kolaeako, ene ta kari büód kokea dele ene tórrmenabkwata ikiküm.

¹³ A zyóna blaman ne elklazadó warri bapóna, okaka azazirrúnako panzedó.

¹⁴ Zitülkus módóga, blaman ne okaka azazirrún elklazako, zyónako. We zitülkusdü, igó angrirrüna wagó,

“Utan olomóe, türsümül,
türsümül büdüldügabi,
da Kerrison zyóna marü warri mapóne.”

¹⁵ Da módóga, e umul-umul koralo, e iazan ngyabendakla. E inzan pamkolpamzan ngyaben-gu, [wirri gyagüpitótók] babul nibióbe, a e ma inzan pamkolpamzan ngyaben koralo, wirri gyagüpitótók nibióbe.

¹⁶ Blaman tonarrdó aerr koralón morroal tómbapónóm, yabü gaodó kan asi nómá yarile, zitülkus pamkolpama abün kolae tómbapónako ini ngyaben tonarrdó.

¹⁷ We ngarkwatódó, e gonggo bain-gu, a e ma umul ipüdamke Lodón ubi laróga.

¹⁸ Ngyepame gorrgorr bain-gu, zitülkus ene gorrgorr baina pamkolpam balngomólda büódan tulmil tómbapónóm tibiób bübi. A Godón Samua ma yabü büb ki gwarran.

¹⁹ Yabiób darrpan-darrpandó wórr bónyalólam igó opore, Godón Bukdü wibalómórrón ne klamko, akó Godón agür wórri akó ngibürr samuan ngarkwatódó wórri. Wórr bónyalólam akó wórr elklaza bapulólam Lodka yabiób moboküpi.

²⁰ Metat Godón eso ekyalamke, mibü Ab nótóke, blaman elklazabkü mibü Lod Yesu Kerrison ngidü.

²¹ Yabiób darrpan-darrpanab tangdó ki korala, zitulkus e Kerrison gum-gum ótókdakla.

Morwal akó Konggal

²² Konggal, e yabiób morwalab tangdó ki kwarila, e Lodón tangdózanakla.

²³ Zitulkus módóga, müór kolan singüle, Kerrisozan sos pamkolpamab singüle, oya büb nidi tónggapóndako. Wa tüób ibü Zidbain Pama.

²⁴ Da sos pamkolpam Kerrison tangdózanako, konggal ta tibiób morwalab tangdó ki korale blaman elklazadó.

²⁵ Morwal, yabü moboküpü ubi yabiób konggaldó ki korale, wata Kerrison moboküpü ubizan yarilürr sos pamkolpamadó, da wa tóba arról nókyenóp ibünkü.

²⁶ Wa ini kla tónggapónórr ibü kolkal bainüm, ibü aguldi nae-e tóman amanóm Godón Bóktandóma.

²⁷ Ene igósüm, ibü arrbünüm tóba obzek kwata wirri kómal sos pamkolpamzan, tóman-babul ó bórrngamórrón-koke ó darrü inzan kla, a ma kolkal akó kolae-babul.

²⁸ Ini dadan ngarkwatódó, morwalab moboküpü ubi tibióban konggaldó ki korale, ibü moboküpü ubi tibióban bübdüzanako. Noan moboküpü ubi tóbanan koldóma, tóba moboküpü ubi tóbakama.

²⁹ Anda, darrü olom babulana, tóbanan büb nótó alzizi amaikda. A wa ma tóba büb ngýyónda akó ngakanda, wata Kerrisozan tómbapónda sos pamkolpamabkü,

³⁰ zitulkus mi oya büban il tizakla.

³¹ Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Ini zitulkusdü pama tóba aipab nis nümgüte, ama tóba koldó dabine, da i ama darrpan bübüüm baini."

³² Ini wirri kwindü anikürrün bóktana, da ka ma Kerrisonbóka apóndóla akó sos pamkolpambóka.

³³ A yabü darrpan-darrpan paman moboküpü ubi ta tóbanan koldó ki yarile, tóba moboküpü ubizane tóbaka. Akó kola tóba müór [morroal ki yangónól].

6*Olmal akó Aipalabal*

¹ Olmal, e Lodka dabyórrünzanakla, e yabiób aipalabalab bóktan arrkrru koralón, zitülkus ini dümdüma.

² "Ma moba aipab nis morroal angón namülün." Ini ngaen-gógópan gida bóktan pokoa [alkamül-koke bóktanpükü].

³ Ene bóktan módóga, "Ene igósüm, elklaza sab morroal korale marünkü akó ma sab wirri kokrrap ngyabelo ini tüpdü."

⁴ Abal, yabiób olmal ngürsilan ngibtan-gu, morroal zitülkusdü. A e ma ibü dódórr ninane ibü arüngi ikik bokrrande akó umul baindi Lodón ubi ngarkwatódó.

[Leba Zaget] Kolpam akó Ibü Wirri Pam

⁵ Leba zaget kolpam, yabiób tüpan wirri pamab bóktan arrkrru kwarilün, [morroal bangónde] akó gum bangónde, amkoman moboküpi, wata e Kerrison bóktanzan arrkrrudakla.

⁶ E ibü bóktan wata ugón koke arrkrrunane ibü ilküpüdü, ó igó zitülkusdü koke, ibü bagürwóman ngibtanóm. A e ma ibü bóktan arrkrru kwarilo Kerrison leba zaget kolpamzan, Godón ubi tómbapónde yabiób moboküpi.

⁷ Yabiób zaget tómbapólám barnginwómpükü, wamaka e Lodónkü zagetódakla, a kolpamabkü koke.

⁸ Zitülkus módóga, e umulakla wagó, Lod sab blaman pamkolpam ene darrem kla nókyerre, i morroal ne kla tómbapóndako, ia i leba zaget kolpamako, ta ia leba zaget kolpam-koke.

⁹ Akó wirri pam, e yabiób leba zaget kolpam dadan ngarkwatódó angón koralo. E ibüka bóktan-gu igó, "Ka marü kubó mómkolo, ma ne koke nóma tónggapono, ka marü ne poko mila." E ene poko bóktan-gu, zitülkus e umulakla, ibü kwitüm Wirri Pam nótóke, wa ta yabü kwitüm Wirri Pama. Akó wa sab blaman pamkolpam darrpan ngarkwatódó zaz nirre.

Blaman Büb Adlang Elklaza, God Mibü ne Elklaza Tülinóp Satanidü Bóka Bamgünüm

¹⁰ Dómdóm bóktan módóga, karrkukus bórrangke ezan Lodka dabyórrünakla akó oya wirri arüngdüğabi.

¹¹ Da blaman büb adlang elklaza ugó bamelam, God yabü ne elklaza nülinóp, igósüm e gaodó koralo [debóldó] bóka bamgünüm, wa yabü ilklió büliónüm nóma kainda.

¹² Zitülkus módóga, mi pamakanpükü koke gazirrdakla, a mi ma kolae anerrupükü gazirrdakla akó kolae samupükü, arüngi nidi balngomoldako ini tümün bwóbdü. Akó mi kolae anerru ó samupükü gazirrdakla, arüngi nidi balngomoldako kwitüm bwóbdü.

¹³ We ngarkwatódó, blaman büb adlang elklaza ugó bamelam, igósüm e gaodó koralo kolaepükü bóka bamgünüm, kolae ngürr nóma semrrale. Akó igósüm, karrkukus bórrangóm, e blaman elklaza nóma tómbapónarre, ene kakóm.

¹⁴ Da e tómbapórrón koralo satanidü bóka bamgünüm, belt* batende yabiób kobtoldó. Ene belta amkoman bóktanóm zamngólda. Dalgüp adlang kla† bamelam. Ene [dümdüm tonarróm] zamngólda. ¹⁵ Akó wapór kla bamelam yabiób wapórdó. Ene wapór klama paudüm zamngólda, ne paua tamórr Morroal Bóktanana Yesunkwata. Ene paudanme e sakó-sakó kwarilo.‡

¹⁶ Ene tumum, büb adlang kla§ emorronam. Ene Godón amkoman angunüm zamngólda. Ene klame e gaodó kwarilo blaman satanian urpükü kyab atamünüm.

¹⁷ Singül adlang walap* bamelam. Ene Godón zidbainüm zamngólda. Akó Godón Samuan gazirr turrik yazebam. Ene Godón Bóktanóm zamngólda.

¹⁸ Tóre koralón blaman tonarrdó akó blaman elklazadó Samua yabü iazan balngomolda, Godón atode yabü tangbamtinüm. Inzan tóre bakom, aerr koralón akó metat tóre koralón blaman Godón pamkolpamabkü.

¹⁹ Akó tóre koralón kürünkü igó, God kürü bóktan kókyene ka bóktanóm nóma kaino, igósüm ka kwindü bóktan gum-koke pupain namulo, Morroal Bóktandó ne anikürrün bóktane.

²⁰ Ka Kerrison menyam pamlá ini bóktan büdrratóm. We zitülkusdü, ka sein sye-i amrókrrónla tümün müótüdü. Tóre koralón igó, ka gum-koke namulo ene bóktan pupainüm, kazan ki bóktan namüla.

Dómdóm Alakón Bóktan

* **6:14 belt:** Gazirr paman belt baten yarilürr tóba kokrrap mórrkenyórr amoanóm, igósüm wa tómbapórrón yarilürr busom akó gazirrum. Godón amkoman bóktandógabi ma tómbapórrónla satanipükü gazirrum. † **6:14 dalgüp adlang kla,** Mórrke-mórrke módóga: *breastplate*. ‡ **6:15** Darrü Grrik bóktanana küp módóga: *Tómbapórrón kwarilo Morroal Bóktan paudankwata angolóm*. § **6:16 büb adlang kla,** Mórrke-mórrke módóga: *shield*. Darrü gazirr klama gazirr paman büb adlangóm, igósüm kyaba oya büb koke anóbe. Ene kla nugup pok-e tónggapórrón yarilürr, lar sopae-e ngalaorrón. * **6:17 singül adlang walap** ayane tónggapórrón klama. Mórrke-mórrke módóga: *helmet*.

²¹ Tikikus mibü moboküpdu zonareta, amkoman moboküpi nótó zagetóda Lodónkü. Wa sab yabüka blaman kla büdrratle, igósüm e ta umul koralo ka iadóla akó ka laró tónggapondóla.

²² Ka oya ugósüm zirrapondóla yabüka, e umul koralo ki iadakla akó wa yabü moboküp arüng nütürre.

²³ Ka tóredóla, God, mibü Ab nótóke, akó Lod Yesu Kerriso blaman [zonaretal] moboküpdu paud ki nülinüm akó ibü [moboküpdu ubi] metat tibiób darrpan-darrpandó ki kwarilün amkoman bangundi.

²⁴ Ka tóredóla, Godón [gail tonarr] blamandó ki yarilün, nibiób moboküpdu ubi mibü Lod Yesu Kerrisokama, ne moboküpdu ubia kokean blakóne.

Polón Peba Mórrag Pilipi Sos Pamkolpamgdó Ngaensingül Bóktan

Ini Peba Mórrag Nótó Wialómórr, Nóma, akó Nóla
 [Apostol] Pol ini peba mórrag wató wialómórr Pilipi sos pamkolpamgdó. Timoti wankü yarilürr, a wató koke wialómórr. Pol ini kla nóma wialómórr, wa tümün müötüdü pamzan ngyabelórr. Wa koke wialómórr wa nóna yarilürr, a wa aprrapórr Rrom wirri basirrdü ngyabelórr. Pol ola amkoman tümün müötüdü koke ngyabelórr, wa popa müötüdü ngyabelórr, sein sye-i amelórrón Rrom gazírr pamab tangdó (Apostolab Tórrmen 28:16, 30). Oya gómdamal gaodó kwarilürr oya angónóm. Wa ola yarilürr ini pail ngarkwatódó 61-62 Kerrison amtómól kakóm.

Ini tonarrdó Pol akó tóba peba mórrag wialómórr Epe-sus sos pamkolpamgdó, Kolosi sos pamkolpamgdó, akó oya gódam Pilimonka.

Pilipi Wirri Basirr

Pilipi wirri basirr Masedonia prrobins kugupidü yarilürr. Errkyá ene prrobins Grris kanrrri kugupidüma. Darrü wirri kwata ene basirr aodóma wamórr. Abün Pilipi pamkolpamab abalbobatal Rrom gazírr pam kwarilürr, ngaen Rrom gabaman nibiób tüp poko nülinóp. Ene igósidi Pilipi pamkolpama morroal ngyaben kwarilürr, zitülkus Pilipi Rrom basirr kwarilürr. Oya küp módóga: ene basirr pamkolpam ta Rrom pamkolpam kwarilürr, akó i bagür kwarilürr enekwata. Rrom gida morroal yarilürr Rrom pamkolpamabkö.

Pol ngaen-gógópan Pilipi wirri basirrdü wamórr ini pail ngarkwatódó 49-51. Timoti, Saelas, akó Luk wankü kwarilürr. Ma ini póep Apostolab 16dü atang namulo.

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Polón ngibürr zitülkus kwarilürr ini peba mórrag wialómóm.

Polón ubi yarilürr Yesun amkoman angun pamkolpam Pilipi wirri basirrdü eso akyanóm, zitülkus i oya lgyaur klap zirrapónóp (1:5; 4:10-19).

Polón ubi yarilürr ibü arüng bótanóm karrkukus bórrangóm ngibürr kolpama ibü wirri müp nóna

nüliónónóp, akó i wata bagürwómdü kwarile, ibü müp asi nóma koralórr (1:27-30; 4:4).
 Polón ubi yarilürr ibü arüng bótanóm darrpan gyagüpitótók apadóm akó tibiób ngi tüp alókóm (1:27; 2:1-11; 4:2-3).

Polón ubi yarilürr, i Epaprroditus morroal tonarre ki ipüdórre akó ibü azazilüm Timotin tótókankwata (2:19-30).

Polón ubi yarilürr ibü ikik akrran bóktan akyanóm ngibürr umulbain pamabkwata, umul nidi bainóp wagó, paman [gyabi sopae ki singgalgónónóm] akó Zu pamóm ki bainünüm, oya ubi nóma yarilürr Yesun amkoman bangun pamóm bainüm (3:2-3).

Polón ubi yarilürr tóbakwata wialómóm ibüka akó wialómóm Morroal Bóktan Yesunkwata ia ayo kwarilürr Rrom wirri basirrdü, zitulkus wa ibü igó ngabkalórr, wamaka i wankü zaget kwarilürr (1:12-26; 4:10-19).

Ngibürr Umul Bóktan Ini Peba Mórragankwata
 Ini peba mórragdógbabi mi umul baindakla Pol akó Pilipi pamkolpam morroal gómdamal kwarilürr.
 Ini peba mórragdó Pol bagürwómankwata wialómórr.
 Wa pupo bainürr wa bagürwóm yarilürr Pilipi pamkolpamabkwata, oya [moboküpüdü ubi] ibüka yarilürr, akó wa gyakolae yarilürr.
 Ini peba mórragdó morroal umulbain bóktan asine Kerrisonkwata wagó, Kerriso ia nótóke (2:5-11).
 Ini peba mórragdó Ngaep Bukan bóktan babula. Pilipi pamkolpam Zu-koke kwarilürr.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

- Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-11
 1. Polón morroal ngürr bóktan Pilipi wirri basirr sos pamkolpamdó 1:1-2
 2. Pol Godón eso ekyanórr akó tére ekolórr 1:3-11
- B. Morroal Bóktan Yesunkwata ayonóp, enana Pol sein sye-i amrókrrón yarilürr tümün müötüdü 1:12-30
- C. Mibü gyagüpitótók wata Kerriso Yesun gyagüpitótókzan ki yarilün 2:1-11
- D. Wimurrazan warri bapón 2:12-18
- E. Timoti akó Epaprroditus 2:19-30
- F. Amkoman dümdüm tonarr 3:1-11
- G. Arüngi buso blakón ngaru amrranóm darrem kla apadóm 3:12-21
- H. Ikik bókrran bóktan 4:1-9
- I. Pol Pilipi pamkolpam eso nókyenóp ibü gyaur klamóm 4:10-20

J. Dómdóm alakón bóktan 4:21-23

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

Polón Morroal Ngürr Bóktan Pilipi Wirri Basirr Sos Pamkolpamdo

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag wialómdóla. Kankü Timotie. Ki Kerriso Yesun [leba zaget] pam nisamli.

Ka yabüka wialómdóla, blaman Godón pamkolpam nidipko Pilipi wirri basirrdü, Kerriso Yesuka dabyórrün nidipko. Ka ta yabüka wialómdóla, sos alngomól akó ngakan pam nidipko akó sasdó tangbamtin pam nidipko.

² Ka tóredóla, [gail tonarr] akó moboküpdu paud sab yabüka asi ki namülam God mibü Abdögab akó [Lod] Yesu Kerriso.

Pol Godón Eso Ekyanórr akó Tóre Ekolórr

³ Ka ne Godón [ótókdóla], ka oya eso akyandóla blaman tonarr ka yabü gyagüpi nóma amandóla.

⁴ Blaman tonarr ka yabü blamanabkü nóma tóredóla, ka bagürwómpükü tóredóla.

⁵ Zitulkus módoga, e kürü tangamtin kwarilnürü Morroal Bóktan Yesunkwata ayom, ngaen-gógópan ngürrdüğabi, e amkoman bangun pamkolpamóm nóma bainarre, kókota errkyá.

⁶ God morroal zaget yabü ngyabendó bókyanórr. Ka amkoman karrkukusi angundóla wagó, wa sab ene zaget metat tónggapôle kókó nóma elakóne ene Ngürrdü Kerriso Yesu sab nóma tolkomóle.

⁷ Wata dümdüma kürüka enezan gyagüpi amaiküm yabü blamanabkwata, zitulkus e kürü moboküpdu makla. We zitulkusdü, e blaman Godón gail tonarr apadódakla kankü, ka sein sye-i amrókrrónzanla tümün müötüdü akó ka enezan Morroal Bóktan adlangdóla.* ⁸ God umula igó amkomana wagó, ka nae amandóla yabü blaman basenóm dadan [moboküpdu ubie] Kerriso Yesun moboküpdu ubizane yabüka.

⁹ Ka igó tóredóla wagó, yabü moboküpdu ubia sab metat dódórr baile akó yabü umula ta sab metat dódórr baile akó e sab metat amkoman amzyat kwarilo morroal ia laróga ó kolae ia laróga.

¹⁰ Ka ini klamóm tóredóla, igósüm e sab gaodó kwarilo amzyatóm ó bóleanóm amkoman kómal ia laróga. Ene igósüm, yabü moboküp akó tórrmen kolae-koke kwarile kókó ene Ngürrdü Kerriso sab nóma tolkomóle.

* ^{1:7} Morroal Bóktan adlang, oya küp módoga: amtyanóm ene Bóktan amkomana.

¹¹ Yabü tórrmen tulmil morroal dümdüm kwarile, Yesu Kerrison tangbamtindügab. Ene igósüm, pamkolpama sab Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre akó oya yagürnórre.

Morroal Bóktan Yesunkwata Ayonóp, Enana Pol Sein Sye-i Amrókrrón Yarilürr Tümün Müötüdü

¹² [Zonaretal], kürü ubia e umul bainane wagó, ne kolae elklaza tómbapónónóp kürüka, i ma tangamtindako Morroal Bóktan Yesunkwata ayom.

¹³ Ene kolae elklazadógab, blaman kingan müót ngakan gazirr pam akó blaman ne pamkolpamako umulako wagó, ka sein sye-i amrókrrónla tümün müötüdü zitülkus ka Kerrisonkü zagetdóla.

¹⁴ Akó zitülkus Lod kürü tangamtinda ka sein sye-i amrókrrónzanla, abün zonaretala amkoman karrukusí angundako wagó, Lod ibü tangbamtinda. We ngarkwatódó, i Godón bóktan wirri arüngi adrratódako ngaenzan-koke akó i ene bóktan gum-koke adrratódako.

¹⁵ Ngibürr amkoman bangun kolpama go bóktan amgoldako Kerrisonkwata, zitülkus ibü gyagüp kolaea akranda, igósidi ibü ubia wirri ngi apadóm kürükagabi akó ibü ubia abün pamkolpama ibü mamoon kwarile, a kürü ma abüna koke. A ngibürra go bóktan amgoldako Kerrisonkwata ibü morroal ubidügab kürü tangamtinüm.

¹⁶ Ini kolpama bóktan amgoldako, zitülkus ibü moboküpü ubi kürükama, umulürründi wagó, God kürü aini küngrinürr Morroal Bóktan adlangóm.

¹⁷ A ene kolpam, nibiób gyagüp kolaea akranda, i amkoman moboküpí-koke bóktan amgoldako Kerrisonkwata. I wata tibióbankwata gyagüpi bomandako. Ibü ubi kürü müp akyanóma kürü moboküpü, ka sein sye-i amrókrrónzanla.

¹⁸ Da taia, darrü kla kokea. I ia obae zitülkusdügab, ta ia amkoman zitülkusdügab bóktan amgoldako Kerrisonkwata, wirrian kla módóga, nizan kwata pamkolpama Kerrisonkwata bóktan amgoldako. Ene zitülkusdü, ka bagürwómdóla.

Anda, ka sab metat bagürwóm namulo.

¹⁹ Zitülkus módóga, ka umulóla ini pokoa sab kürü zidbain sidüde yabü tóredögabi kürünkü akó ene tangamtindügabi, Yesu Kerrison Samua ne tangamtin akyanda.

²⁰ Ka igó wirribóka nae amandóla ó [gedlóngóm baindóla] wagó, kürü zitülkus sab babulan yarile büód aengóm, a kürü gum sab babulan yarile bóktan amgolóm.

Ene igósüm, ngaendó gabzan kókóta errkyá, Kerrison ngi kubó kwit yónürre kürü blaman tórrmen tulmildü, ka ia ngyabendóla, da ka ia narrótókdóla.

²¹ Zitulkus módóga, kótó, ka wata Kerrisonkü ngyabendóla akó kürüka narrótók wa morroala ngyabendógab.[†]

²² Ka ne nómá ngyaben namulo ini bübi, ka sab gaodó namulo küppükü zaget tómbapónóm. Da ka umul-kókla kürü ubi tai laróga, ia ngyabenóm, ta ia narrótókóm.

²³ Kürü ninis gyagüptótóka ini nis klamdo. Kürü ubi wata narrótókóma akó Kerrisoka namulo kwitüdü, zitulkus ene wata kómalan pokoa ngyabendógab.

²⁴ A ini wata morroal klama yabünkü igó wa, ka sab metat ngyabelo we zitulkusdü, ka gaodó namulo yabü tangbamtinüm.

²⁵ Zitulkus ka ene kla amkoman karrkukusi angundóla, ka umulóla wagó, ka sab ngyabelo akó ka metat namulo yabünkü yabü tangbamtinüm yabü amkoman bangun dóorr ainüm. Akó bagürwóm yabüka iade yarile yabü amkoman bangunanme.

²⁶ Ene igósüm, yabü zitulkusa abün baindako Kerriso Yesunkwata ikub bagürüm kürüme, ka yabüka akó nómá tamо.

²⁷ Igó wata wirri klama wagó, yabü tórrmen tulmil wata inzan yarile, Kerrisonkwata Morroal Bóktan ngarkwatódó. Ene igósüm, ka sab umul namulo wagó, e karrkukus bórrangdakla darrpan samudü, Morroal Bóktanan amkoman bangun adlangde darrpan gyagüpitótóke. Ka sab umul namulo, ka ia sab yabüka tamо akó yabü nosenónómo, da ka ia sab wata bóktan arrkrruo yabübóka, ka yabüka babul nómá namulo.

²⁸ E ibü gumgu, yabüka nidi bóka bamgündako, i laró poko tómbapóndako ó bóktandako. E ne ibü gum koke nómá kwarilo, ene klama ibü nómtyerre wagó, ibü sab kolae nirre, a yabü sab zid nirre. God ene kla blaman wató balngomolda.

²⁹ Ka ene poko igósidi bóktandóla, zitulkus God yabü ok bainda Kerrison amkoman angunüm. A ene kla tebean koke, akó ta wa yabü ok bainda oya ngidü azid aengóm.

³⁰ I yabükazan bóka bamgündako darrpan ngarkwatódó, e ne kla esenarre i kürüka ta inzan bóka bamgün kwarilürr, akó e ne kla arrkrrudakla i errkyá tómbapóndako kürüka.

[†] **1:21** Polka narrótók wa morroala ngyabendógab, zitulkus wa umul yarilürr wa Yesu Kerrisoka ki yaril oya büdül kakóm. **1:30** Apostolab Tórrmen 16:19-40

2

*Mibü Gyagüpítótók Wata Kerriso Yesun Gyagüpítótókzan
Ki Yarilün*

¹ Da módóga, e Kerrisoka dabyórrünakla akó olgabi e arüng bótarrónakla. Oya [moboküpdü ubia] yabü zao-zao bainda, e Godón Samudü dabyórrünzanakla, yabü morroal tonarr asine yabü moboküpdü, akó yabü gyaur asine yabiób darrpan-darrpandó.

² Ene pokodó, ka yabü arüngi byaldóla wagó, kürü bagürwóm wirri inam igó tonarre: e blamana darrpan gyagüpítótókdó ki koralón, yabü moboküpdü ubi yabiób darrpan-darrpandó ki yarilün darrpan tonarre, e dabyórrün koralo darrpan moboküpi akó darrpan gyagüpítótóke.

³ Yabióban gyagüpi boman-gu akó gyagüpi tótókgu igó, e wirrianakla ngibürrdögabi, e darrü kla nóma tónggapóndakla. A yabiób ngi tüp elókam akó ngibürr pamkolpam igó ngabkónam, i morroalako yabükagabi.

⁴ E darrpan-darrpana wata igó gyagüpi tótókgu igó, morroal ia laróga mobanankü, a akó igó gyagüpítótók esen, morroal ia laróga ngibürr kolpamabkö.

⁵ Yabü ne gyagüpítótók wata Kerriso Yesun gyagüpítótókzan ki yarilün:

⁶ Enana wa wata Godzan yarilürr blaman kwata,
wa gyagüpi koke wamórr wagó, wa wata oya pabo ki emone, Godón pabozan ne klame.

⁷ A wa tóba kwitüdü ne pabo amgatórr
[leba zaget olomómzan] baindi,
ó pamakanzan amtómólde.

⁸ Akó wa okaka nóma tümzazilürr pamakanzan,
wa tóba ngi tüp solkomólórr,
akó wa Godón bóktan arrkrrurr, enana oya ene pokoa büdüldü idódürr - wa ta krrosdó narrótókórr!*

⁹ Da we ngarkwatódó, God oya kwit igasilürr amkoman wirri pabodó kwitüdü
akó oya ene wirrian ngi ekyanórr, blaman ene ngibürr ngidügab.

¹⁰ Ene igósüm, blamana sab wakósingül amgünórre Yesun wirri ngi atenóm,
kwitüdü nidipko akó tüpdü nidipko akó büdül pokodó nidipko.

* **2:8** *Krrosdó narrótók* büód kla yarilürr, zitülkus i wata ibü krrosdó yamselnóp, gazirr-gazirr gómol pam nidi kwarilürr, pam akrran pam nidi kwarilürr, akó leba zaget kolpam nidi kwarilürr.

11 Akó ene igósüm, blaman ulita sab pupo bainórre wagó,
Yesu Kerriso Loda.
Inzande, God, mibü Ab nótóke, oya ngi sab kwit
amngyelórrón yarile.

Wimurrazan Warri Bapón

12 We ngarkwatódó, kürü moboküpdu gómdamat, zitulkus e enezan metat Godón Bóktan arrkrrunarré, e arüng kóbó ipadlamke blaman elklaza tómbapónóm, pamkolpama ne elklaza tómbapondako, God nibiób zid ninóp. Metat tómbapólámke Godón gum angónde akó tórrngónde. E ene kla tómbapón kwarilnúrrü ka yabüka olazan namülnúrrü, a ene wirrian klama yabü errkyá tómbapónóm ka ola yabüka babulzanla.

13 E gaodómakla, zitulkus God watóke yabü moboküpdu nótózagetedá. Wa yabü yabiób ubi akyanda akó wa yabü tangbamtínda ene elklaza tómbapónóm, tóba bagürwóman ngitanóm ne elklaza.

14 Blaman elklaza tómbapólámke murrkurr bóktan-koke akó ongyal-koke.

15 Ene igósüm, e amkoman moboküp pamkolpamóm bainane akó pamkolpam sab gaodó koke kwarile bóktanóm igó, e kolae kla tómbapónarre. Akó ene igósüm, e Godón olmal kwarilo, kolae-koke nidipko, ezan ngyabendakla ibü aodó, dümdüm-koke akó kolae pamkolpam nidipko. E zyón klamzanakla warri bapónóm ibü aodó, wamaka wimurra warri apóndako pülpüldü,

16 e ibükazan arról-akyán bóktan adrratódakla. Ene igósüm, kürü zitulkus sab asi yarile yabükwata ikub bagürüm ene Ngürrdü Kerriso sab nóma tolkomóle. Zitulkus módogá, ene Ngürrdü igó pupairrüna wagó, ka enanóm-koke arüngi zaget namülnúrrü akó kürü leba zaget enanóm-koke yarilürr.

17 I sab kürü büdülümpükü kena kómkólónóm. E yabiób arról Godón ilinarre yabü amkoman bangundügabi, wamaka [prrista] [urdü amsel lar] amarruda [alta] kwitudü amselóm. Ka ne nóma narrótoko, kürü óe sab anón gyaur klamzan yarile, prrista ne kla akanda altadó ene urdü amsel lar kwitudü.† Enana ka umulóla ene klama aprrapórr tómbapóné, ka barnginwómdóla akó ka bagürwómdóla yabü blamandó.

† 2:17 Bazeb Tonarr Pebadó 29:38-41 ma etangke Godón [gyaur kla] aliónbóka blaman irrbi akó simaman. Prrista waen sokol akan yarilürr [sip] kupodó akó [witüdü], alta kwitudü ne kla bamnguldako. Ini waen igó ngiliandako, anón gyaur kla. Ene dómdóm alakón poko módogá.

¹⁸ Da e ta wata barnginwóm akó bagürwóm kwarilün kankü.

Timoti akó Epaprroditus

¹⁹ Ka igó lgedlóngóm baindóla] wagó, kari pokoa Lod Yesu kürü sab gaodó kine Timotin zirrapónóm yabüka. Ene igósüm, ene bóktan yabükwata, wa ne poko sab salkomóle, ene pokoa kürü bagürwóman ngigütine, wata ene bóktanazan kürükwata yabü sab bagürwóman ngintirre.

²⁰ Ka sab oya zirrapono, zitülkus darrü pam babula kürükwa darrpan gyagüpítótóke wazane, yabükwata gyakolae nótóke amkoman moboküpi.

²¹ Zitülkus módóga, blaman kolpam gaodó nidipko yabüka tótókóm, i wata tibióban ubiankwata ngabkandako, Yesu Kerrison ubiankwata ma koke.

²² A e ma umulakla, Timoti tóba ia okaka tübyónürr wagó, wa amkoman moboküpa. Wa kankü zagetóda [Morroal Bóktan] ayokü, wamaka oloma tóba abpükü zagetóda.

²³ We ngarkwatódó, Timoti watóke ka gedlóngóm baindóla yabüka zirrapónóm dümdüman, ka sab nóma umul baino wagó, sab ia pokoa tómbapóne kürükwa.

²⁴ Akó ka amkoman karrkukusi angundóla, kari pokoa Lod kürü sab gaodó kine tótókóm.

²⁵ E mibü zonaret Epaprroditusün zirrsapónarre yabü ngidü kürü tangamtinüm kürü ngyaben elklaza-e. Wa kankü zaget yarilürr akó wa inzan pama, wamaka gazirr pama, Morroal Bóktan nótó adlang yarilürr kankü. Ka igó gyagüpi tótókdóla wagó, wa akó yabüka ki alkomól.

²⁶ Zitülkus módóga, wa nae amanda yabü blamanabkü. Akó oya moboküp müpdüma, zitülkus e kuri arrkrruarre wagó, oya azida kuri simiögürr akó wa umula wagó, e gyakolaeakla.

²⁷ Anda, wa kari azid koke yarilürr, ó kari poko narrótókórrma. A Godón gyaur asi yarilürr oyaka akó wa oya azidüdüğab dólóng yónürr. Godón gyaur wata tóbananka koke yarilürr, a kürükwa ta asi yarilürr, kürü müp[‡] akyan-gum darrü müpan kwitudü.

²⁸ Ene zitülkusdü, ka wirri ubila oya zirrapónóm yabüka. Ene igósüm, e bagürwóm kwarilo, e oya akó nóma ese-nane akó ka sab wata kari-karianbóka gyakolae namulo yabükwata.

²⁹ E oya wirri bagürwómpükü ipüdam Lodón amkoman angun zonaretzan, akó e inzan kolpam morroal nangónam oyazan nidipko.

[‡] 2:27 müp: Epaprroditus ne nóma ki narrótóke, ene wamaka müpa Polka.

³⁰ Zitülkus módóga, wa kari poko narrótókórrma Kerri-son zaget tómbapónde. Wa gyagüpi tótók yarilürr wagó, wa taia arról amrüküm kürü tangamtindi yabü pabodó.

3

Amkoman [Dümdüm Tonarr]

¹ Ene tumum, kürü [zonaretal], bagürwóm kwarilün, zitülkus e Lodka dabyórrünakla!

Kürüka darrü müp babula yabüka dadan bóktan akó wialómóm, akó ene klama yabü sab alblang yarile samuan ngarkwatódó.

² E umul-umul kwarilün ene pamdógab, tómanpükü umezan* nidipko, kolae nidi tómbapóndako, akó nibiób ubie pamab büb singgalgónóm kolae zitülkusdüğab.[†]

³ Zitülkus módóga, ene midipakla, amkoman Godón pamkolpam nidipakla. Akó ene midipakla, Godón nidi [ótókdakla] oya Samuan tangbamtindügabi, Kerriso Yesunkwata nidi ikub bagürdakla, akó tüpan tulmildü koke nidi ngambangóldakla zid bainüm.

⁴ Ini amkomana, enana pamakan gyagüpitótók ngarkwatódó, kürü kólba zitülkus asiko kólba tulmildü ngambangólóm, gaodó ne nóma ki yarile zid bainüm kólba tulmildügab.

Darrü oloma nóma gyagüpi tótókda wagó, oya zitülkus asiko tóba tulmildü ngambangólóm, da ka sab bóktono wagó, kürü zitülkus abünako oyakagab.

⁵ Kürü [gyabi sopae ugón singgapinóp] 8 ngim ngürrdü kürü amtómól kakóm. Ka amkoman Isrrael olomla, ka Benzamin zitüldügabla. Ka Ibrru óedögabla. Mosesón gida mamoankwata, ka gaodómla bóktanóm wagó, ka [Parrisi] namülnürrü.

⁶ Kürü amkoman kari ubi koke yarilürr tómbapónóm ka ne klamabkwata gyagüpi wamórró wa Godón ubia, da ka igósidi sos pamkolpam müp alión namülnürrü.

* ^{3:2} tómanpükü ume: Abün tonarrdó [Zu pamkolpama] Zu-koke nidi kwarilürr, ibü inzan ngibliandako tómanpükü ume, zitülkus Zu pamkolpama igó gyagüpi tótók kwarilürr wagó, Zu-koke nidi kwarilürr, i tómanpükü kwarilürr Godón ilküpdü, wamaka ume kwarilürr tómanpükü larzan Godón ilküpdü. Pol ene Zu pam tómanpükü umebóka ngiblianórr ibü obae umulbain bóktananme. † ^{3:2} büb singgalgónóm kolae zitülkusdüğab: Ene pama arüngi bóktan kwarilürr wagó, nibiób ubiko Yesun amkoman angun pamóm bainüm, ibü [gyabi sopae ki singgalgónóm]. Pol ene bóktandó koke ubi bainürr, igósidi wa ene gyabi sopae singgalgón igó ngilianórr, büb singgalgón. Zu pamkolpamdó, paman gyabi sopae singgapin timam yarilürr amtyanóm i Godón pamkolpamako. A Yesun amkoman angun pamkolpama amtyandako wagó, i Godón pamkolpamako, ibü tórrmen tulmildügab.

Ka dümdüm ngyaben namülnürrü Mosesón gida ngarkwatódó, darrü oloman zitülkus babul yarilürr bóktanóm wagó, ka kolae tonarr tónggapórró.

⁷ A nadü elklazadó ka ngaen ngambangól namülnürrü kólba zid bainüm, errkya ka ene elklaza igó ngabkandóla wagó, ibü küp babulako zitülkus ka Kerrisoka dabyórrünla.

⁸ Anda, ka blaman kla igó ngabkandóla wagó, ibü küp babulako, zitülkus wirri kla módóga, ka Kerriso Yesunbóka umulóla, kürü Lod nótóke. Oyabóka amkoman umulbain kari kómal ta kokea akó ene klama blaman elklaza bórrgratódá. Oyabókamde ka blaman elklaza előkrró. Ka blaman elklaza inzan ngabkandóla wamaka biza-ako, igósüm ka sab Kerrison namulo.

⁹ Akó igósüm, ka oyaka dudu dabyórrün iade namulo. God kürü apadóda dümdüm tonarr olomzan, zitülkus ka Kerrison amkoman angundóla a igó zitülkusdü koke, ka Mosesón gida mamoaandóla. Anda, kürü amkoman bangundügab God kürü apadóda dümdüm tonarr olomzan.

¹⁰ Kürü ubi Kerrisonbóka amkoman umul bainüma akó oya arüng amzyatóma, wa ne arüng ipadórr God oya nóma irsümülürr büdüldügab. Akó kürü ubi oyaka dabyónóma azid aengde wazan azid aeng yarilürr. Akó kürü ubi wazan bainüma oya büdüldü,

¹¹ igósüm ka aprrapórr ibü aodó namulo, God sab nibiób irsine büdüldügab.

Arüngi Buso Blakón Ngaru Amrranóm Darrem Kla Apadóm

¹² Ka igó bóktanóm koke kaindóla, igó, ka ene elklaza kuri elakóna, ó igó, ka [dudu kómal] kuri baina. Koke. A ka wa metat arüng apadóm kaindóla inzan pamóm bainüm, Kerriso Yesun ubi ngarkwatódó. Ene ia Kerrison ubi kuri yarilürr, wa kürü nóma kümióğürr.

¹³ Zonaretal, ka kólba igó koke ngabkandóla wagó, ka inzan pam kuri baina. A ka darrpan wirri kla tónggapóndóla: Buso pamzan, ka gyagüpi koke amaikdóla kürü kakota ne klame, a ma ka arüngi amrranóm kaindóla kürü singül kwata ne klamase.

¹⁴ Inzan kwata, ka arüngi busodóla blakón ngaru amrranóm darrem kla apadóm. Ene darrem kla módóga, God kürü ngyaunda kwitudü tótókóm Kerriso Yesukama.

¹⁵ Mi samuan ngarkwatódó gaodó nidipakla, mi blamana wata inzan gyagüpi ogoblo. Da yabü ngibürrab darrü gyagüpitótók asi ne nóma yarile kürükagab, God sab yabü nómtyerre dümdüm gyagüpitótók ne klame.

¹⁶ A wirri kla módóga, mi wata ngyaben kwarilo mibü umul ngarkwatódó, God ne kla kuri pupo syónürr.

¹⁷ Zonaretal, e yabiób dabyórrün kwarilo kürükagab tikó apadóm akó e ibü ilküpane ngabkan kwarilo inzan nidi ngyabendako, kizan ngyaben kwarilnürüyü yabü aodó.

¹⁸ Zitulkus módóga, abün pamkolpama bóktandako wagó, i Yesun amkoman angundako, a ibü tórrmen tulmila ene kla koke amtyandako. I inzan ngyabendako, wamaka i Kerrison büdül krrosdó bóka bamgündako. Ka yabü ini poko abün münüm kuri byal namülnürüyü, akó errkyá ka akó byaldóla yarrmurru.

¹⁹ Ibü büban ubi ibüka godzanako. I igó clamom ikub bagürdako, büód ne klama ódóddako. Ibü gyagüpítótók wata tüpan elklazadómako. We ngarkwatódó, blakón pokodó God sab ibü kolae nirre.

²⁰ A mi go kwitüm bwób kolpamakla. Akó mi Zidbain Pamom nae amandakla, sab olgabi nótó tame, Lod Yesu Kerriso.

²¹ Wa sab mibü tüpan arüng-koke büb imzazile ama küsil bübüüm bairre töba kómal bübzan, God oya ne büb ekyanórr wa oya noma irsümülürr büdüldügab. Wa sab ini kla tónggapóne ene dadan arüngi, wa akó sab dadan arüngi blaman elklaza simarrue töba balngomoldó.

4

Ikik Bókrran Bóktan

¹ We ngarkwatódó, kürü moboküpü gómdamal, inzana e karrkukus bórrengó yabü amkoman angundü Lodón. E kürü zonaretalakla, kürü [moboküpü ubi] nibióbkama akó ka nibióbkamom nae amandóla. E kürü bagürwóman akó ikub bagüran ngitandakla akó e kürü zagetan darrem clamzanakla!

² Ka yabü arüngi ayaldóla, Yuodia akó Sintik, darrpan gyagüpítótók ipüdam, zitulkus e nizan Lodónamli.

³ Anda, mató, kankü nótó zagetdóla amkoman moboküpi, ka marü ta amtindóla ini kol nis tangamtinüm, zitulkus i arüngi zaget namülnürri kankü Morroal Bóktan Yesunkwata ayom, akó Klementkü ó ngibürr zaget pam kankü nidi zagetódako, nibiób ngiko [ngarkwat-koke arról] pebadó wialómorrón.

⁴ Metat bagürwóm kwarilün, zitulkus e Lodka dabyórrünakla. Ka akó bóktandóla kagó, bagürwóm kwarilün!

⁵ E mórmók tonarr okaka izazinam blaman pamkolpamidó, zitulkus Lodón alkomól minggüpanana.

⁶ Darrü klamóm gyekolaegu, a blaman kla pupainününüm Godka, yabü ubi ne klamómako, e tóre nónma akodakla. Akó e darrü klamóm nónma atodakla, da Godón eso ekyelam.

⁷ Da Godón paua sab yabü moboküp akó gyagüpitótók adlang yarile, zitülkus e Kerriso Yesunakla. Ene paua blaman pamkolpamab gyagüpitótók arrgrratóda.

⁸ Dómdóm, zonaretal, igó elklaza gyagüpi amalamke, kómála ne elklazako akó kolpama ne elklaza bagürdako: nadü kla amkomana, kolpama ne kla morroal angóndako, nadü kla dümdüma, nadü kla [kolkala], nadü klama kolpam bagürwóman ngibtanda, akó kolpama ne kla agürdako.

⁹ E nadü kla umul bainarre akó ipüdarre kürükagab, e nadü kla arrkrruarre kürükagab, ó nadü kla nósenarre ka ne kla tómbapón namülnürrü, da e ene elklaza tómbapólámke. Da God, paud nótó akyanda, yabüka asi yarile.

Pol Pilipi Pamkolpam Eso Nókyenóp Ibü /Gyaur Klamóm/

¹⁰ Ka wirribóka bagürwómdóla Lodka dabyórrünzanla, zitülkus e dómdóm kürü kuri kómytenarre wagó, e akó gyakolaeakla kürükwata.* Ka umulóla e ta metat gyakolae kwarilnürrü, a e gaodó koke kwarilnürrü ene kla pu-painüm.

¹¹ Ka ini poko igósidi koke wialómdóla igó, kürü nyaben elklaza babulako. Ka gaodó kuri umul bairrü blaman ia ne nyaben tonarrko.

¹² Ngibürr tonarr kürü nyaben elklaza babul kwarilürr, akó ngibürr tonarr kürü nyaben elklaza abün kwarilürr. Ka gaodó umul bairrü blaman ia ne nyaben tonarrko, ia ka alo abün alodóla, ta ia ka alomla, ia kürü abün elklaza-ako, ta ia kürü elklaza babulako.

¹³ Ka gaodómla karrkukus zamngólóm blaman nyaben tonarrdó Kerrisokama, kürü arüng nótó akyanda.

¹⁴ A ene wata morroal yarilürr, e kürü tangkamtinarre ini müp tonarrdó.

¹⁵ Anda, e Pilipi pamkolpamakla, e yaib umulakla wagó, darrü sos babul yarilürr kürü tangamtinüm igó klamdó, aliónüm akó azebóm, wata yadi. Ka we tonarrankwata apóndóla, ka ngaen-gógópan Morroal Bóktan Yesunkwata nónma amgol namülnürrü yabüka, da ka ene kakóm, Masedonia Prrobins ugón amgatórró.

¹⁶ Ka Masedonia amgat küsil nónma namülnürrü akó ka Tesalonika wirri basirrdü nónma namülnürrü, e kürü ugón

* **4:10** Pilipi pamkolpama mani zirrapónóp Polka. Wa olgabi umul bainürr, i gyakolae kwarilürr oyaka.

tangkamtinarre. E nis münüm gyaur kla zirrapónarre kürüka, kürü nyabéen elklaza babul nóma kwarilürr.

¹⁷ Ka ini poko igósidi koke wialómdóla igó, kürü ubi darrü gyaur kla apadóma yabükagab. A kürü ubi móódóga, God sab yabü darrem kla nókyerre samuan ngarkwatódó yabü gyaur klamdóbab.

¹⁸ Ka blaman kla kuri nosenónoma, e ne kla zirrapónarre kürüka, akó yabü gyaur kla ene ngarkwat arrgratódá. Kürü blaman kla gaodómako, zitulkus Eapprreditus yabü gyaur kla simarrurr. I wata morroalan ilang gyaur clamzanako, morroal [urdü amsel larzanako], prrista Godka ne kla amarruda akó God ne kla azebda, Godón ne klama bagürwóman ngitandako.

¹⁹ Ó ka ne Godón [ótókdóla], wa yabü blaman nyabéen elklaza nüllirre tóba ngaru bapón-koke mórrrel ngarkwatódó Kerriso Yesukama.

²⁰ God mibü Ab, mi oya ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre metat-metat! [Amen].

Dómdóm Alakón Bóktan

²¹ Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke blaman Godón pamkolpam, Kerriso Yesuka nidi dabyórrünako. Ini ne zonaretalako kankü, tibiób morroal yawal bóktan zirrapóndako yabüka.

²² Blaman Godón pamkolpam nidipko aini Rrom wirri basirrdü, i tibiób morroal yawal bóktan zirrapóndako yabüka. Akó ta ibükagab Sisankü[†] nidi zagetódako oya müötüdü.

²³ Ka tóredóla, mibü [Lod] Yesu Kerrison [gail tonarr] yenkü asi ki yarilün.

[†] **4:22 Sisa:** Rrom pamkolpama tibiób king Sisabóka ngiblian kwarilürr. Mórrke-mórrke móódóga: *Caesar* ó *Emperor*.

Polón Peba Mórrag Kolosi Sos Pamkolpamidó Ngaensingül Bóktan

Ini Peba Mórrag Nótó Wialómórr, Nóma, akó Nóla
 [Apostol] Pol ini peba mórrag wató wialómórr Kolosi sos pamkolpamidó. Timoti wankü yarilürr, a wató koke wialómórr. Pol ini peba mórrag nóma wialómórr, wa tümün müótüdü pamzan ngyabelórr. Wa we koke wialómórr wa nóla yarilürr, a wa aprrapórr Rrom wirri basirrdü ngyabelórr. Pol ola amkoman tümün müótüdü koke ngyabelórr, wa popa müótüdü ngyabelórr, sein sye-i amelórrón gazirr pamab tangdó (Apostolab Tórrmen 28:16, 30). Oya gómdamal gaodó kwarilürr oya angónóm. Wa ola yarilürr ini pail ngarkwatódó 61-62 Kerrison amtómól kakóm.

Ini tonarrdó Pol ta tóba peba mórrag wibalómórr Epesus sos pamkolpamidó, Pilipi sos pamkolpamidó, akó oya gódam Pilimonka. Nis pam nisa, ngi Tikikus akó Onesimus,* ini peba mórrag Kolosi pamkolpamidó idórrri.

Kolosi Wirri Basirr

Kolosi wirri basirr Laekus tobarran kabedó yarilürr, Eisia prrobins kugupidü. Polón ngyaben tonarrdó, Eisia darrü prrobins yarilürr, Rrom kinga ne bwób alngomól yarilürr. Errkya ene prrobins Tórrki kantrri kugupidüma, Eisia Maenor kugupidü. Epesus wirri basirr ta Eisia prrobins kugupidü yarilürr. Kolosi sos pamkolpam Zu-koke pamkolpam kwarilürr, da aprrapórr ngibürr [Zu pamkolpam] ta ola kwarilürr.

Pol ola kokean ngyabelórr ó kokean [Morroal Bóktan] amgol yarilürr. A wa aüd pailüm Epesusüm ngyabelórr akó Morroal Bóktan Yesunkwata amgol yarilürr. Darrü Kolosi pam ngi Epaprras ola Yesun amkoman angun pamóm bainürr akó wa Morroal Bóktan Kolosi wirri basirrdü idódürr. Olgabi darrü sos bókyanórr akó Epaprras Yesun zaget tólaelórr ene sosdó (1:7; 4:12-13).

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Pol tümün müótüdü pamzan nóma ngyabelórr, Epaprras oyaka tamórr. Wa Polón izazilürr ngibürr pamabkwata, obae bóktan nidi umul bain kwarilürr Kolosi sosdó. We

* : Onesimus Pilimonón [leba zaget olom] yarilürr, ma Polón peba mórrag Pilimonka ngaka.

zitülkusdü, Pol ini peba mórrag wialómórr Yesun amkoman angun pamkolpamidó Kolosim. Oya ubi yarilürr, i metat amkoman bóktan Yesunkwata ki amkoman angun kwarile akó ene obae umulbain pam koke ki ok ninünüm ibü ilklió büliónüm.

Ene obae umulbain bóktan módoga:

1. Darrü paman ubi nóma yarile Yesun amkoman angun pamóm bainüm, oya [gyabi sopae ki singgapinüm]. Pol ini bóktandó bóka bamgünürr igó pokodó, 2:11-12.
2. Blaman Yesun amkoman angun pamkolpama wata Mosesón gida mamoan ki kwarile akó ngibürr Zu gida alo akó anónankwata. Pol ini bóktandó bóka bamgünürr igó pokodó, 2:13b-16.
3. God ini tüp koke tónggapónórr, a kolae arüng samua tónggapónóp, nibiób arüng kari yarilürr Godkagabi, akó blaman elklaza ini tüpdü kolaeako. Pol ini bóktandó bóka bamgünürr igó pokodó, 1:16-17 akó 2:9-10.
4. Pamakan büb ta kolaea, da igósidi Godón Mesaya ([Kerriso]) pamakan bübi koke tamórr ini tüpdü. We ngarkwatódó, Yesun büb samuan bübzan yarilürr o Yesu ene Mesaya koke yarilürr. Wa wata darrü morroal pam yarilürr. Pol ini bóktandó bóka bamgünürr igó pokodó, 1:19-20 akó 2:3.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-14
 1. Polón morroal ngürr bóktan Kolosi wirri basirr sos pamkolpamidó 1:1-2
 2. Pol eso akyanórr akó tére ekórr 1:3-14
- B. Kerriso ia nótóke akó wa laró tómbapónda 1:15-23
- C. Polón zaget sos pamkolpamabkü 1:24-2:5
- D. Mi ngyaben kwarilo pamkolpamzan Kerrisoka nidi dabyórrünakla 2:6-23
- E. Mi inzan ngyaben kwarilo, Godón ubi ngarkwatódó 3:1-17
- F. İkik bókrran bóktan Yesun amkoman angun kolpamidó, darrpan müötüdü nidi ngyabendako 3:18-4:1
- G. Ngibürr ikik bókrran bóktan 4:2-6
- H. Dómdóm alakón bóktan 4:7-18

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

Polón Morroal Ngürr Bóktan Kolosi Wirri Basirr Sos Pamkolpamidó

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Timoti, mibü zonaret, kankü asine. Ka Kerriso Yesun [apostolóla] Godón ubidügab.

² Ka yabüka wialómdóla, Godón pamkolpam nidipakla Kolosi wirri basirrdü. E kibü [zonaretalakla], Yesun nidi amkoman angundakla amkoman moboküpi.

Ka tóredóla, [gail tonarr] akó moboküpdu paud sab yabüka asi ki namülam God mibü Abdógabi.

Polón Eso Bóktan akó Tóre

³ Ki metat Godón eso akyandamli, mibü [Lod] Yesu Kerrison Ab nótóke, ki nóma tóredamli yabünkü.

⁴ Zitülkus módoğa, ki arrkrrurri wagó, e amkoman angundakla Yesu Kerrison akó yabü [moboküpdu ubia] blaman Godón pamkolpamdó.

⁵ Ene amkoman bangun akó moboküpdu ubi yabüne, zitülkus e darrem elklazam [gedlóngóm baindakla], God ne elklaza tómbapónorr kwitüm. E ene elklazabóka ngaen barrkrrurrü, amkoman bóktan nóma sidüdóp, Morroal Bóktan Yesunkwata.

⁶ Nugupazar dódórr baindo akó küp tulum bamgündo, Morroal Bóktana bayoda akó blaman ini tüpdü pamkolpama bókyandako ene Morroal Bóktan amkoman angun akó bókyandako ngyaben Godón ubi ngarkwatódó. Ini wata wa inzan pokoa tómbapólórr yabükama ene tonarrdögabi, e ene bóktan nóma barrkrrurrü Godón gail tonarrankwata akó e ene gail tonarran [küp amkoman emzyetarre].

⁷ Ene wa Epaprras wató yarilürr ini poko yabü nótó umul ninóp. Wa kibü moboküpdu kamada, kinkü nótó zagetóda. Wa kibü ngidü amkoman moboküpi zagetóda Kerrisonkü.

⁸ Wa ta akó kibü tüzazilóp Godón Samua yabü moboküpdu iazan zagetóda akó moboküpdu ubi nókyenóp ngibürr Godón pamkolpamabkü.

⁹ We zitülkusdü, ki koke bólenóp tére bakom yabünkü ene ngürrdögabi, ki ne bóktan barrkrrurrü yabükwata. Kibiób tóredó, ki Godón amtindakla wagó, e sab amkoman umul koralo oya ubi larógóma blaman [wirri gyagüpítótók] akó küp amzyatódögabi, Godón Samua ne nis kla akyanda.

¹⁰ Akó ki ene poko Godón amtindakla, igósüm e sab ngyaben koralo Lodón pamkolpamzan akó oya bagürwóman ngitanórre blaman kwata. Ene wa, e sab küp tulum bamgün koralo abün-abün morroal tórrmen tómbapónde akó yabü Godónbóka umulbaina sab wirri-anbóka dódórr baine.

¹¹ Akó ki Godón amtindamli wagó, wa sab yabü wirri arüng nókyerre tóba ngaru bapón-koke arüng ngarkwatódó, igósüm e sab karrkukus bórrongo akó zao-zao koralo blaman müp tonarrdó, bagürwómpükü.

¹² Ki Godón ta amtindamli wagó, e sab Ab eso ekyenane, yabü gaodó nótó bainda poko apadóm ene klamdóbab, God ne [alkamül-koke bóktan] ingrinürr tóba pamkolpamabkü, kwitüm zyöndü.

¹³ Wa mibü [aurdü semanórr] tümündügabi, [satania] ne balngomolda, akó wa mibü simarrurr ola, oya Oloma ne balngomolda kingzan, oya moboküpü ubi noakamóma.

¹⁴ Tóba Oloman büdüldüma God mibü aurdü semanórr, ene wa mibü kolae tonarr barrgonórr.

Kerriso Ia Nótóke akó Wa Laró Tómbapónda

¹⁵ Darrü olom gaodó kokea Godón asenóm, a oya Olom Kerriso Godón dandang pupainda, God nótóke. Akó Kerriso ngaen olomzana, igó ngarkwatódó oya balngomól arüng wirriana blaman elklazadóbab, God ne elklaza tómbapónórr.

¹⁶ Zitulkus módogá, oyakama God blaman elklaza tómbapónórr, kwitüm akó tüpdü ne elklazako, mi ne elklaza gaodómakla basenóm akó mi ne elklaza gaodó kokeakla basenóm, ene wa, blaman [anerru] akó samu, arüngi nidi balngomoldako. Blaman elklaza God tómbapónórr Kerrisokama akó Kerrisonkü.

¹⁷ Kerriso watóke, ngaen asi nótó yarilürr, solkwat God blaman elklaza tómbapónórr, akó Kerrisonme blaman elklaza metat asiko tibiób pabodó.

¹⁸ Akó Kerriso tüób büban singüle, ene wa, sos pamkolpamab singüldü pam, zitulkus wa sosan zitüla akó God oya ngaen-gógópan irsümüller büdüldügabi metat ngyabenóm. Ene igósüm, Kerriso tüób amkoman singüldü pamóm baine blaman elklazadó.

¹⁹ Zitulkus módogá, Godón ubi yarilürr tóba Olomdó ngyabenóm tóba dudu tórrmen tulmili,

²⁰ akó oyakama blaman tómbapórrón elklaza akonóm tóbaka, tüpdü ne elklazako, akó kwitüm ne elklazako. Wa tóba Olom zirrsapónórr oya óea bókanóm akó narrótókóm krrosdó. Olgabi God tóba paud sidódürr blaman elklazadó.

²¹ Ngaen e yaib nanabwób kwarilnürrü Godkagabi akó e oya gómdamal-koke kwarilnürrü yabiób kolae gyagüpítótókdóbabi akó yabiób kolae tórrmenabme.

²² A errkya e usakü gódam bangurünakla igó klamdóbabi, Kerriso pamakanan bübi tómtómólórr akó

krrostdó narrótókórr. Wa yabü gódam nangunóp amarrum tóba obzek kwata igó pamkolpamzan, sab nibiób moboküp [kolkal] kwarile, nibiób kolae tonarr babul kwarile, akó nibióbkwata pamkolpama zitül-koke pokodó koke bóktan kwarile wagó, i kolae kla tómbapónónóp.

²³ Ene amkomana, e ne metat Morroal Bóktan Yesunkwata nóma amkoman angun kwarilo, zürük akó karrkukus bórrangde, akó e ne darrü pam koke nóma ok inane yabü aunaunan ngibtan-gum gedlóngóm bainüm, God ne alkamül-koke bóktan irrbünürr Morroal Bóktandó. Ini ne Bóktane e barrkrrurrü akó pama amgolnóp blaman pamkolpamidó ini tüpdü. Akó ka, Pol, zaget pamóm bairrü ini Bóktan amgolóm.

Polón Zaget Sos Pamkolpamabkü

²⁴ Errkya ka bagürwómdóla, zitulkus kürü azid aenga yabü tangbamtında. Akó ka dómdóm poko azid aengdóla, Kerriso ne azid ingrinürr kürü aengóm kólba bübdü oya ngidü sos pamkolpam tangbamtinüm, oya büb nidipko.

²⁵ Ka, Pol, ibü zaget pamóm bairrü igó ngarkwatódó, God kürü küngrinürr igó zaget tómbapónóm, e Kolosi pamkolpam nidipakla, yabü tangbamtinüm, Godón bóktan Yesunkwata dudu amgolóm.

²⁶ Ini Godón kwindü anikürrün bóktan[†] anikürrün yarilürr blaman pamkolpamidógi, ngaen nidi nyaben korálórr, a wa ma ini tonarrdó pupo syónürr tóba pamkolpamidó.

²⁷ God gyagüpítótók kuri ipadórr ibüka pupainüm wagó, ini kwindü anikürrün bóktan wirri kómala Zu-koke pamkolpamab aodó. Ini kwindü anikürrün bóktan módóga, Kerriso nyabenda yabü bübdü, Zu-koke nidi-pakla, akó we ngarkwatódó, e [wirri kómály zyónüm] gedlóngóm baindakla.

²⁸ Ki blaman pamkolpam büzazildakla Yesu Kerrisonkwata. Ki ibü arüngi ikik bokrrandakla wagó, i wata Kerrison mamoañ korale. Akó ki ibü umul baindakla Kerrisonkwata kíbiób blaman wirri gyagüpítótóke. Ene igósüm, blaman pamkolpama, Kerrisoka dabyórrün nidi-pako, sab gaodó kena kwarilün samuan ngarkwatódó, ki sab ibü Godón obzek kwata nóma simarrurre.

²⁹ Ka igósüm zagetdóla wirri arüngi akó wirribóka bütanindóla, oya arüng ngarkwatódó, kürükama ne arünga zagetóda wirri arüngpükü.

[†] **1:26** kwindü anikürrün bóktan, Mórrke-mórrke módóga: *mystery*.

2

¹ Kürü ubi e umul koralo, ka wirribóka ia bütanindóla yabü tangbamtinüm akó ibü, Leiodisia* wirri basirrdü nidiipako, akó blaman ngibürr amkoman bangun pamkolpam kürü obzek koke nidi kósenóp.

² Kürü ubia yabü blamanab moboküp arüngan ngibtanóm, akó igó, e dabyórrün kwarilo yabü [moboküpdu ubidügabi]. Ene igósüm, e Godón bóktanan küp dudu umul kwarilo akó olgabi taiwan umul koralo ene amkomana. Ene wa, e sab Godón kwindü anikürrün bóktan iade umul koralo, ngaen ne poko anikürrün yarilürr. Ene poko módoga, Kerrisonbóka umul.

³ [Wirri gyagüpitótók] akó Godónbóka umul anikürrünamlı Kerrisoka. I mórrelanamlı, e ne kla gaodómamlı asenóm wata oyaka.

⁴ Ka ini kla wialómdóla, igósüm darrü pama sab yabü koke ilklió nülirre tóba obae bóktane, inzan ne bóktane, e nekwata gyagüpi tótókdakla, wa dümdüma.

⁵ Zitulkus módoga, enana ka babulóla yenkü büban kwata, kürü samu asine yenkü. Akó ka bagürwómdóla, zitulkus ka umulóla wagó, e darrpan-darrpan dabyórrünakla akó e Yesun amkoman karrkukusi angundakla.

Mi Nyaben Kwarilo Kerrisoka Dabyórrün Pamkol-pamzan

⁶ Da we ngarkwatódó, ezan amkoman bangundakla wagó, Kerriso Yesu [Lode], metat inzan nyaben kwarilünke, ne pamkolpamko oyaka dabyórrün.

⁷ Ene wa, e metat amkoman karrkukusi angun kwarilün Yesun, wamaka nugupan simkün tüpdü bólängorrónako. Akó yabü amkoman bangun Yesuka metat ki dódórr bain kwarile. Akó e metat amkoman karrkukusi bangun kwarilün, pamazan yabü umul ninóp, akó metat Godón ngaru bapón-koke eso ekyenane.

⁸ E umul-umul kwarilün igó, darrü pam babul yarile yabü bumiögüm küp-koke akó ilklió bülión bóktane, pamakan wirri gyagüpitótókdágab ne klama tótókda. Ene wirri gyagüpitótók pamakanan bökam tumtum ngarkwatódóma akó igó umulbain bóktan ngarkwatódó, tüpan gidabkwata. A ene wirri gyagüpitótók ma Kerrisonkwata umulbain ngarkwatódó kokea.

⁹ Darrü pam ok ain-gu yabü ilklió büliónüm ene bóktane, zitulkus God Kerrison bübdü nyabenda tóba dudu tórrmen tulmili.

* **2:1** *Leiodisia* wirri basirr Kolosi minggüpanan yarilürr.

¹⁰ Akó yabü blaman kla asiko samuan ngarkwatódó, zitulkus e Kerrisoka dabyórrünakla. Wa wató singüldü pama, blaman balngomól samu akó arüngpükü samu nótó balngomólda.

¹¹ Akó zitulkus e Kerrisoka dabyórrünakla, ene inzana, wamaka yabü [gyabi sopae singgalgórónako]. Pama ene kla koke tónggapónóp büban ngarkwatódó, a Kerriso tónggapónórr samuan ngarkwatódó, ene wa, wa yabü kolae tonarrpükü nygaben amanórr, tüpan büba ne kla alngomól yarilürr.

¹² Yabü [baptaes bain] tonarrdó, ene inzana, wamaka e wankü narrbarirrü akó gapókdó kwarilnürüm akó God yabü sirsinürr Kerrisokü. Ini klama tómbapónórr, zitulkus e amkoman angundakla wagó, Godón arüng asine, Kerrison nótó irsümülür büdüldügab.

¹³ Yadi, e ngaen büdül koralnórró samuan ngarkwatódó yabiób kolae tonarrabme akó zitulkus yabü kolae tonarrpükü nygaben amarrón koke kwarilürr, tüpan büba ne kla alngomól yarilürr. E inzan nómá kwarilnürüm, da God yabü arról nókyenóp samuan ngarkwatódó Kerrisokü. God mibü blaman kolae tonarr norrgonóp.

¹⁴ Ene igó yarilürr, wamaka God ene dedi peba arrgonórr, mibü kolae tonarr ne klamdó wibalómórrón korálórr akó mibü kolae tonarrab darrem. Akó ene igó yarilürr, wamaka wa ene peba krrosdó emnyelórr Yesu nómá narrótókórr akó inzan kwata wa ene peba amanórr.

¹⁵ Wa balngomól kolae samu akó arüngpükü kolae samu ibü arüng amanórr. Ene kakóm, wa ibü panzedó simarrurr igó amtyanóm, wa ibü [ut-ut ninóp] Kerriso nómá narrótókórr krrosdó.

¹⁶ We ngarkwatódó, e darrü olom ok ain-gu yabü zaz bainüm igóbókamde, e laró alodakla ó anóndakla, ó igóbókamde, e igó tórewóm koke amandakla igó, blaman pailan tóre Mosesón gida ngarkwatódó, ó Küsíl Melpal Tóre, ó [Sabad] ngürr.

¹⁷ Ene gida ini elklazabkwata wata igó klaman dandang kwarilürr, ne klama ki tame. Kerriso wa ene amkoman klama.

¹⁸ E ibü arrkrrugu, arüngi nidi byaldako, ngibürrdü igó pokó amtyanóm, e yabiób ngi ia tüp alókdakla, akó arüngi nidi byaldako anerru [ótókóm]. E ne ibü nómá narrkrruane, e yabiób kwitüm darrem kla nümrükane, e sab ne kla yazebane kwitüm. Inzan pama gyagüpi tótókdako igó, ibü dümdüm asine ini elklaza umul bainüm pamkolpamidó, azazildi i nuszan kla nósenóp. Akó ibü

tüpan gyagüpítótókdágab i gyagüpi tótókdako igó, i morroalanako ngibürr pamkolpamdágab. A ibü ma darrü dümdüm babula inzan gyagüpi tótökóm.

¹⁹ Akó i myamem dabyórrün kokeako Kerrisoka, Singül nótóke. Oya amkoman angun pamkolpam bübako. Kwók akó kwókan püós, i büb arümdako akó dayóndako, akó singüla büb alngomólda. Olgabi büba dódórr bainda. Ene dadan ngarkwatódó, Kerriso amkoman bangun pamkolpam balngomólda akó olgabi i tibiób tangbamtindako akó dabyórrünako. Olgabi God ibü dódórr bainda Kerrisokama.

²⁰ E Kerrisoka nóma dabinarre, ene wa, e nurrbarirru wankü. Olgabi umulbain bóktana ini tüpan gidabkwata yabü myamem koke balngomoldako. Da e iade nyaben-dakla wamaka e tüpan pamkolpamakla? E igó gida larógóm mamoaandakla,

²¹ wagó, “Amoan-gu! Bapókgu! Amurrgu!”?

²² Ini gida-a enekwata bóktanda, ne klama kolae bairre almit kakóm, zitulkus ini gida paman arüng bóktan akó umulbain bóktan ngarkwatódómako.

²³ I pamkolpam umul baindako Godón ótókóm pamakan gyagüpítótók ngarkwatódó. I pamkolpam umul baindako ngibürrdü igó pokó amtyanóm, i tibiób ngi ia tüp alókdako. Akó i pamkolpam umul baindako tibiób büb azidan ngitanóm. Da ini gida inzanako, wamaka wirri gyagüpítótók pama irrbünóp. A ini gida-a kokean tangbamtindako kolae büban ubi mamoaan-gum.

3

Mi Inzan Nyaben Kwarilo, Godón Ubi Ngarkwatódó

¹ Da módóga, zitulkus God yabü sirsinürr Kerrisokü, yabü moboküp ola kwarile, kwitüdü ne elklazasoko, Kerriso ne mórranda wirri pabodó Godón tutul tangdó.

² Yabiób gyagüpítótók we elklazadó irrbünane, kwitüdü ne elklazasoko, a we elklazadó koke, tüpdü ne elklazako.

³ Zitulkus módóga, ene wa, e nurrbarirru Kerrisokü, akó yabü arról arrónako Kerrisokü Godka.

⁴ Kerriso, yabü ene arról nótó nülinóp, sab nóma okaka tübine, da e ta sab okaka tübinane usakü akó dadan [wirri kómal zyone] tüöbzan.

⁵ We ngarkwatódó, előkam yabü ne tüpan tórrmen tulmilko: yabü kol ó morwal koke nidipko, enkü utgu; [kolkal]-koke tonarr, büödan elklaza, akó kolae büban ubi tómbapón-gu. Akó yabü ubi babul ki yarile abün elklaza

azebóm. Yabü ne ubi abün elklaza azebóm nóma yarile, da ene inzana, wamaka e obae god [ótókdakla].

⁶ Ini elklazabme, Godón wirri ngürsila sab tame ibüka, oya bóktan koke nidi arrkrrudako.*

⁷ Ngaen e yaib ta ini kolae tonarr tómbapónarre, e inzan nóma nyabén koralnórró.

⁸ A errkya e blaman ene tonarr oloklón: popa ngürsil, wirri ngürsil, azid alión, obae bóktan ngibürr pamkol-pamabkwata panzedó, akó tórebapón bóktan yabiób ulitüdugab.

⁹ Obae tizgu yabiób darrpan-darrpandó. Zitülkus módóga, e yabiób ngaep tonarr kuri amónarre akó bólenarre ene tonarran tórrmen tulmil tómbapón-gum.

¹⁰ Akó e küsil tonarr kuri bamelarre mórrkenyórrzan, God ne kla küsil ainda tüóbzan bainüm, ene küsil tonarr nótó nókyenóp. Ene igósüm, e Godónbóka amkoman umul koralo.

¹¹ Ini küsil nyabendó, ene darrü kla kokea, ma ia Zu pamla, ta ia Zu pam kokela, marü [gyabi sopae ia singgapirrúná], ta ia koke, ma ia mogob pamla, ta ia molpoko pamla, ma ia [leba zaget olomla], ta ia leba zaget olom kokela. A wirri ne klame, wa Kerriso-e akó wa blaman tóba pamkolpamidó nyabenda.

¹² We ngarkwatódó, zitülkus God yabü ilianórr akó tibi-tibi amanórr tóba pamkolpamóm bainüm akó zitülkus oya [moboküpü ubi] yabükama, e ene tonarr mórrkenyórrzan bamelane: gyaur okaka ninane, morroal tonarr okaka ninane, yabiób ngi tüp előkane, mórmóke koralón, akó zao-zao bainane.

¹³ Yabiób darrpan-darrpanab kle-kle tonarr ok ninam akó darrü oloma ne kolae nóma tónggapónórr yabüka, oya kolae arrgonam. Wata Lodzan yabü kolae barrgonórr, e ta yabiób darrpan-darrpanab kolae barrgonane.

¹⁴ Akó ini blaman morroal tórrmen tulmil tumum, yabü moboküpü ubi irrbünam. Yabü moboküpü ubi yabiób darrpan-darrpandó wa syezana, yabü blaman ne klama arümda [dudu kómá] kwóbdü.

¹⁵ Akó Kerrison paua yabü moboküp ki balngomól yarile, zitülkus God yabü ngibaunürr paud ódódóm yabiób darrpan-darrpandó darrpan bübzán. Akó e metat Godón eso ekyenane.

¹⁶ Kerrison bóktan metat ki yarilün yabü moboküpü. E yabiób darrpan-darrpan umul bain akó ikik bókrran kwar-ilün dudu [wirri gyagüpítótóke]. Godka wórr bato koralón,

* ^{3:6} oya bóktan koke nidi arrkrrudako: Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó ini poko babula. ^{3:10} Epesus 4:24

igó opore, Godón Bóktandóbabi ne oporko, Godón agür wórr bato koralón, akó ngibürr samuan ngarkwatódó wórr bato koralón amkoman moboküpi. Ezan wórr batodakla, Godón eso ekyalam.

¹⁷ Da módóga, e blaman ne poko bóktandakla akó ne kla tómbapóndakla, blaman tómbapónam Lod Yesun ngidü, ezan Godón, mibü Ab nótóke, eso akyandakla Yesukama.

Ikik Bókrran Bóktan Yesun Amkoman Angun Kolpamdó, Darrpan Müötüdü Nidi Ngayabendako

¹⁸ Konggal, e yabiób morwalab tangdó ki kwarila, zitulkus ene kla dümdüma nadü kolo dabyórrün Lodka.

¹⁹ Morwal, yabü moboküpü ubi yabiób konggaldó ki korale akó ibü zóngange-koke ki angón korala.

²⁰ Olmal, e yabiób aipalabalab blaman bóktan arrkrru koralo, zitulkus inzan kwata, e Lodón bagürwóman ngitandakla.

²¹ Abal, yabiób olmal ngürsilan ngibtan-gu. E ibü ne nóma ngürsilan ngintinane, i sab kolaebóka irre.

²² Leba zaget kolpam, yabiób tüpan wirri pamab blaman bóktan arrkrru kwarilün. E ibü bóktan wata ugón koke arrkrrunane ibü ilküpü, ó igó zitulkusdü koke igó, ibü bagürwóman ngibtanóm. A e ma ibü bóktan arrkrrunane amkoman moboküpi, zitulkus e Lodón gum-gum ótókdakla.

²³ E ne kla tónggapónóm kaindakla, dudu moboküpi tónggapónam, wamaka e Lodónkü tónggapóndakla, a pamankü koke.

²⁴ Zitulkus módóga, e umulakla wagó, Lod sab yabü darrrem kla nókyerre, wa ne [alkamül-koke bóktan] ingrinürr. Lod Kerriso watóke, e noankü zagetódakla.

²⁵ Da kolae nidi tómbapóndako, God sab ibü [kolaean darrrem] nókyerre, akó God sab blaman pamkolpam darrpan ngarkwatódó zaz nirre.

4

¹ Wirri pam, yabiób leba zaget kolpam wata dümdüm bangón akó darrpan ngarkwatódó ngabkan koralo, zitulkus e umulakla wagó, yabü darrü Wirri Pam ta asise kwitüm.

Ngibürr Ikik Bókrran Bóktan

² Tóre metat bako kwarilünke piküp bain koke, aerrde akó metat Godón eso akyande.

³ Dakla kibünkü ta tóre bako kwarilün wagó, God sab kwat alóte kibünkü oya bóktan ayom, igósüm ki kwindü anikürrün bóktan Kerrisonkwata büdrrat kwarilo. Ene bóktantaname ka sein sye-i amrókrrónla tümün müótüdü.

⁴ Da tóre bako koralón kürünkü wagó, ka sab ene bóktan pupaino panzedó, ka enezan ki tónggapóna.

⁵ E [wirri gyagüpítótóke] tórrmen tulmil tómbapónamke ibüka, Lod Yesun amkoman koke nidi angundako. Blaman tonarr aerr koralón ibüka büdrratón Yesunkwata.

⁶ Yabü bóktan metat morroal tonarrpükü ki yarilün, ibü morroal arrkrrum.* Ene igósidi, e umul koralo blaman pamkolpamdó iazan bóktan alkommólóm.

Dómdóm Alakón Bóktan

⁷ Tikikus yabüka blaman kla wató büdrratle, kürüka ne pokoa tómbapónórr. Wa moboküpü narezoreta akó wa kankü amkoman moboküpi zagetóda Lodónkü.

⁸ Ka oya ugósüm zirrapóndóla yabüka, e blaman kla umul koralo, kibüka ne pokoa tómbapónóp, akó wa yabü moboküp iade arüng nütürre.

⁹ Ka Onesimusün zirrapóndóla Tikikusdi. Wa kibü moboküpü zonareta, ngambangól pam akó yabü basirr pam nótóke. Ini pam nisa sab yabü blaman kla nüzazilórre, ne pokoa tómbapónadako aini.

¹⁰ Erristarrkus, tümün müótüdü nótóke kankü, tóba morroal yawal bóktan zirrapónda yabüka, akó Mak, Barrnabasón zonaret nótóke, wa ta tóba yawal bóktan zirrapónda. E arüng bóktan kuri ipüdarre oyawkwata. Wa ne nóma tame, e sab oya morroal tonarre ipüdamke.

¹¹ Yesu, oya darrü ngi Zastus, ta tóba morroal yawal bóktan zirrapónda. Wata ini aüd Zu pamako ibü aodó, kankü nidi zagetódako pamkolpam umul bainüm Godón Kingzan Balngomólankwata, akó i kürü ul kinóp.

¹² Epaprras tóba morroal yawal bóktan zirrapónda, yabü basirr pam nótóke akó Kerriso Yesun zaget pam. Wa metat tóre bakoda yabünkü tóba dudu moboküpi wagó, e karrkukus bórrang kwarilo, gaodó ne pamkolpamakla samuan ngarkwatódó akó amkoman umul nidipakla Godón blaman ubi larógako.

¹³ Ene amkomana, zitülkus ka esenórró akó igósidi umulóla wagó, wa arüngi zagetóda yabü tangbamtinüm

* **4:6** ibü morroal arrkrrum, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *soltpükü angangorrón ki yarile*. **4:7** Apostolab Tórrmen 20:4; Epesus 6:21; 2 Timoti 4:12; Taetus 3:12 **4:8** Epesus 6:21-22 **4:9** Pilimon 1:10-12 **4:10** Apostolab Tórrmen 19:29; 20:4; 27:2; Kolosi 4:10; Pilimon 1:24 **4:10** Apostolab Tórrmen 12:12, 25; 13:13; 15:37-39 **4:12** Kolosi 1:7; Pilimon 1:23

akó ibü, Leiodisia akó Aeórrapolis wirri basirr nisdü nidi ngyabendako.

¹⁴ Kibü moboküpdu gódam Luk, dokta nótóke, akó Dimas, i ta morroal yawal bóktan zirrbapóndamlı yabüka.

¹⁵ Kürü morroal yawal bóktan [zonaretal] nökyenam, Leiodisia wirri basirrdü nidi ngyabendako. Kürü morroal yawal bóktan nökyenam Nimpá[†] ó sos kolpam nidi kwób bazendako oya müötüdü.

¹⁶ Darrü pama ini peba mórrag nóma etónge yabüka, ene kakóm, ini kla zirrapó sos pamkolpamdó Leiodisiam akó ibü nilam atangóm. Akó ka ne peba mórrag wialómórró ibüka Leiodisiam, e ta ene kla etóngamke.

¹⁷ Arrkipusün izazilamke igó, “Ma ene zaget elakónke, Lod marü ne zaget mókyanórr.”

¹⁸ Ka, Pol, ini morroal yawal bóktan kólbanóm tange wialómdóla. E gyagüpi amaikam wagó, ka sein sye-i amrókrrónla tümün müötüdü. Ka tóredóla, Lodón [gail tonarr] asi ki yarilün yabüka.

Ngaen-gógópan Peba Mórrag Polkagabi Tesalonika Sos Pamkolpamdo Ngaensingül Bóktan

Pol [Morroal Bóktan] Amgol Yarilürr Tesalonika Wirri Basirrdü

Tesalonika darrü wirri basirr yarilürr Grris kantrridü. Polón tonarrdó ini basirr Masedonia prrobinönü ugón singüldü wirri basirr yarilürr. Wa wirri kwat kabedó yarilürr akó butab aren poko yarilürr. Pol ola Morroal Bóktan Yesunkwata idódürr Saelas akó Timotikü (Apostolab Tórrmen 17:1-10). Pol [Zu pamkolpamab kwóbbazen müötüdü] Morroal Bóktan nóma amgol yarilürr, ngibürr Zu kolpama ene bóktan amkoman yangunóp. Abün pamkolpama, Zu-koke nidi kwarilürr, ta Morroal Bóktan amkoman yangunóp akó i myamem obae god koke [ótók] koralórr. A ngibürr Zu kolpama Polka bóka bamgün kwarilürr, da Pol irrüb Tesalonika wirri basirr amgatórr wankü nidi kwarilürr, ama Berrea wirri basirrdü usakü we ogobórr. Solkwat Zu kolpama Tesalonika wirri basirrdügab zatalórr ama Berrea akó wirri kolae sidüdóp. Pol igósidi Berrea amgatórr ama Etens wirri basirrdü wamórr. Saelas a Timoti Berream ola nümgatórr, solkwat i akó Polkü basenóp Etens wirri basirrdü. Olgabi Pol Timotin akó zirrapónórr Tesalonika, amkoman bangun kolpam tonarr bapónóm, wata ia i Yesun amkoman angundasko, ta ia koke. Polón gyakolae yangónórr, zitulkus i azid aeng kwarilürr ibü Yesun amkoman angunanme. Pol aprrapórr Saelasón darrü bwóbdü zirrapónórr pamkolpam tangbamtinüm. Solkwat Pol Korrint wirri basirrdü wamórr. Saelas a Timoti akó oya ola emrrarri. Pol bagürwóman yarilürr, zitulkus Timoti oya morroal bóktan sidódürr Tesalonika Yesun mamoan kolpamabkwata. Da wa tóba ngaen-gógópan peba mórrag wialómórr Tesalonika pamkolpamdo. Wa ini peba mórrag ugón wialómórr, aprrapórr pail 50 nóma yarilürr Kerrison amtómól kakóm.

Polón Zitulkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Ene morroal bóktan Timoti Polka sidódürr wagó, Yesun amkoman angun pamkolpama Tesalonikam metat [Lod] Yesun amkoman angundasko. Polón ubi yarilürr ibüka wialómóm, zitulkus wa gyagüpi wamlórr wagó, i aprrapórr

tibiób bamtinónóp wagó, "Pol ia wa amkoman [apostol] yarilürr, God noan zirrsapónórr mibüka?" Ene tonarrdó, ngibürr umulbain pam asi koralórr, basirr-basirr nidi bagólólórr pamkolpam ilklió büliónüm tibiób manim. Tesalonikam Yesun amkoman angun pamkolpamab gyagüpitótók aprrapórr inzan yarilürr wagó, Pol, Saelas, akó Timoti, i ta inzan umulbain pam kwarilürr. Pol aprrapórr gyagüpi wamlórr wagó, ngibürr kolpama ta ibükwata obae bóktan tómbapónónóp.

Polón ini peba mórrag wialómóm oya wirrian zitülkus we kla yarilürr, Yesun amkoman angun pamkolpam Tesalonikam byalóm wagó, oya [moboküpüdü ubia] ibüka, wa kari gyakolae koke yarilürr ibübökamóm, akó oya ubi yarilürr ibü tangbamtinüm ibü amkoman bangun dódórr ainüm. Oya darrü peba mórragdózan, Polón ubi yarilürr ibü umul bainüm Yesun amkoman angunankwata akó i nadü tonarre ki nyaben korale. Ene tonarrdó wata ibü Ngaep Buk* asi yarilürr, a Godón Küsíl Buk ugón babul yarilürr.

Yesun amkoman angun pamkolpama Tesalonikam gyakolae kwarilürr darrü klamdó: Lod Yesu Kerriso nóma tolkomóle, sab laróga tómbapóne ene Yesun amkoman angun pamkolpamdó nidi narrbarinürr? Da Pol ibüka wialómórr Yesu Kerrison tüpdü alkomólankwata. Ngibürr kolpama aprrapórr inzan gyagüpi ogoblórr wagó, "Yesu sab büsai tolkomóle kibü azebóm. Da ki iade zaget koralo?" Pol ibüka wialómórr wagó, "E metat zaget koralo".

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1
- B. Polón Zagetan küp Tesalonika pamkolpamdó 1:2-3:13
 - 1. Tesalonika pamkolpamab arról akó amkoman bangun 1:2-10
 - 2. Polón Zaget Tesalonikam 2:1-12
 - 3. Tesalonika pamkolpamab amkoman bangun Polón amgat kakóm 2:13-16
 - 4. Polón ubi yarilürr Tesalonika pamkolpam akó basenóm 2:17-3:5
 - 5. Timotin alkomól kakóm Tesalonikagabi, oya bóktana Yesun amkoman angun pamkolpamabkwata Polón arüngekyanórr 3:6-13
- C. Godón ubi ngarkwatódó nyaben 4:1-12
- D. Yesun alkomól tonarr 4:13-5:11

* : Ngaep Bukan peba módgáko: Moses ne peba wibalómórr, [prropeta] ne peba winólómóp, akó ngibürr wibalómórrón peba Isrrael pamkolpamab póepankwata.

- E. Ngibürr ikik bókrran bóktan Godón bagürwóman ngitanóm 5:12-22
 F. Dómdóm alakón bóktan 5:23-28

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag wialómdóla. Kankü Saelas[†] a Timoti idipamli.

Ka yabüka wialómdóla, Tesalonika sos pamkolpam, Godka nidipakla, Ab akó Lod Yesu Kerriso:

Ki tóredakla, [gail tonarr] akó paud sab yabüka asi ki namülam.

Tesalonika Pamkolpamab Arról akó Amkoman Bangun

² Ki metat Godón eso akyandakla yabü blamanabkü akó yabü ngibliandakla kibiób tóredó.

³ Nóma tóredakla God mibü Abdó, ki yabü metat gyagüpi amandakla, e ne zaget tólbaeldakla yabü amkoman bangundügab. Akó ne müp zaget e ngibürr pamkolpamabkü tólbaeldakla, zitulkus yabü [moboküpüdü ubi] asine Lod Yesuka. Akó e ia karrkukus bórrangdakla müp tonarrdó, zitulkus e mibü Lod Yesu Kerrisokamóm [gedlóngóm bain-dakla].

⁴ Naretalzoretal Yesun ngidü, Godón moboküpüdü ubi nibióbkama, ki umulakla wa yabü kuri yazebe tóbankü.

⁵ Ki ini kla umulakla, zitulkus ki yabüka Morroal Bóktan Yesunkwata sidürrre, ki koke popa bóktan kwarilnürü, a ki tomkompükü bóktan kwarilnürü zitulkus Godón Samua kibü bübdü zaget yarilürr. Ki amkoman umul kwarilnürü Morroal Bóktan amkomana. E umulakla ki iazan ngyaben kwarilnürü ki yenkü nóma kwarilnürü; ene wa yabü morroalóm.

⁶ E kibü akó Lodón atanin kwarilnürü, zitulkus e kibü bóktan yazebnarre bagürwómpükü, enana ngibürr kolpama yabü müp nüliónónóp, olgabi e wirri azid aeng kwarilnürü. Ene bagürwóma Godón Samudügab tótókda.

⁷ Blaman Yesun amkoman angun pamkolpama igósidi yabü atanin kwarilürr Masedonia akó Akaya prrobinsdü.

⁸ Ini pokoa tómbapónórr, zitulkus yabübökamde Lodón Bóktan kuri barrkrrue bwób-bwób, Masedonia akó Akaya prrobins kugupidü. Wata ene nis prrobinsdü tibióban koke, a blaman bwób-bwób pamkolpama kuri barrkrrue yabü Godón amkoman angunankwata. Kibü myamem bóktan igósidi babula,

[†] **1:1 Saelas:** Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó ini ngi inzan wialómórróna Letin bóktane: *Silbeinus*.

⁹ zitülkus ene pamkolpama tib igó bóktan ayodasko, e kibü ia sazebarre, ki yabüka nöma ogobórró Morroal Bóktan amgolóm. I ta bóktandako, e ia Godka tübyalüngarre obae godódágabi, amkoman akó arról Godón [ótókóm]. ¹⁰ I ta bóktandako, e oya Olom ne ngarkwatódó akyandakla kwitümgabi alkomólóm, oya Olom Yesu, God noan irsümülürr büdüldügab. Akó ene nótóke sab mibü wató zid tirre, God pamkolpam nöma zaz nirre, zitülkus wa kari ngürsil kokea ibü kolae tonarranme.

2

Polón Zaget Tesalonikam

¹ [Zonaretal], e yaib umulakla, ki yabüka nöma togobórró, küppükü kuri baine.

² Ki yabüka solodó togobórró. Ki ngaen Pilipi wirri basirrü kwarilnürü. E umulakla ki ola azid aeng kwarilnürü akó i kibü kle-kle byal kwarilürr. A kibü God arüng wató tlinónóp oya [Morroal Bóktan] adrratóm yabüka, enana abün kolpama kibüka bóka bamgün kwarilürr.

³ Ki pamkolpam arüngi nöma byaldakla Godón bóktan amkoman bangunüm, kibü gyagüpítótók kle-kle kokeako akó kibü moboküp [kolkalako]. Akó ki yabü ilklió aliónüm koke kaindakla.

⁴ A ki bóktandakla, zitülkus God kibü moboküp tapinóp akó wa esenórr ki morroal pamakla. Wa kibü Morroal Bóktan Yesunkwata igósidi tókyanórr, zitülkus wa umula ki sab ene Bóktan dümdüm adrrat kwarilo. Ki pamkolpam bagürwóman ngibtanóm koke kaindakla, a Godón bagürwóman ngitanóm, kibü moboküp nótó bapinda.

⁵ E umulakla kibü bóktan mis bóktan kokean yarilürr yabü saul bainüm. Kibü ubi babulan yarilürr elklaza azebóm yabükagab, da ki obae koke tiz kwarilnürü yabükagab elklaza azebóm. God tüób ini kla seselórr.

⁶ Ki Morroal Bóktan igósidi koke büdratnóp kibiób agürüm. Ki agür koke amkündakla yabükagab akó ngibürr pamkolpamdógab,

⁷ enana kibü dümdüm asine yabü byalóm kibü morroal angónóm, zitülkus ki Kerrison [apostolakla]. A ki mómoke kwarilnürü yabüka, aipa tóba ngóm olomzan ngakando.

⁸ Kibü [moboküpü ubi] wirri yarilürr yabüka, we zitülkusdü kibüka wirri bagürwóm yarilürr Godón Morroal Bóktan amgolóm yabüka. A we kla tebean koke, kibü ta inzan bagürwóm yarilürr blaman elklaza tómbapónóm yabü tangbamtinüm, zitülkus kibü moboküpü ubi yabüka wirri kuri bainürr.

⁹ Zonaretal, yabü ngambangólða, ki wirri arüngi enezan zaget kwarilnürü kibiób bübügab arüngi. Ki irrüb ngürr zaget kwarilnürü kibiób ngyabenóm, yabü darrpan-darrpan müp alión-gum kibü alo kla aliónüm, Godón Morroal Bóktan nóma amgol kwarilnürü yabüka.

¹⁰ E kibü tórrmen tulmil tósenarre, akó God ta seselórr,* ki usakü nóma kwarilnürü, Yesun nidi amkoman angundako. We ngarkwatódó, e umulakla, akó God ta inzan umula, kibü tórrmen tulmil wata kolikal, dümdüm, akó kolae-koke kwarilürr.

¹¹ E ta umulakla ki yabü blaman darrpan ngarkwatódó ngabkan kwarilnürü, aba tóba olmalzan ngabkanda.

¹² Ki yabü wirri arüngi ikik bókrran kwarilnürü akó arüng bóktan nüliónónóp akó yabü arüng nütünóp Godón ubi ngarkwatódó ngyabenóm. Yabü wató ngibaunda tóba bwóbdü barrbünum, wa ne bwób alngomólda Kingzan, akó yabü ngibaunda [wirri kómal zyondü] ngyabenóm wankü.

Tesalonika Pamkolpamab Amkoman Bangun Polón Am-gat Kakóm

¹³ Ki ta metat Godón igósidi eso akyandakla, zitulkus ki kibiób bóktan nóma sidüdóp, e barrkrrurrü da ipüdóp akó amkoman yangunóp ene bóktan Godón bóktane. Ene amkomana, ene Godón bóktan, pamakanan bóktan koke-e. Ene bóktana tüób zagetóda yabüka, amkoman nidi bangundako.

¹⁴ Ki umulakla ene bóktana yabüka zagetóda, zitulkus, zonaretal, yabüka ne pokoa tómbapónórr, ene dadan pokoa ta tómbapónórr Godón sos pamkolpamdó Zudiam, Kerriso Yesun amkoman nidi yangunóp. E darrpan tonarr azid aengarre yabióban bwób pamdógab, izan azid aengóp Zu kolpamdgab.

¹⁵ Ene [Zu pamkolpam] kwarilürr, Lod Yesun nidi emkólóp, akó [prropet] ta idi okrralórr. Ene ta inzan Zu pamkolpam kwarilürr, kibü nidi kolabütan korálórr. Inzan tórrmen tulmili i Godón morroal koke yónónóp. Akó i blaman pamkolpamdó bóka bamgündako.

¹⁶ Dadanzan i kibü bóleanóm kaindako Morroal Bóktan büdratgum Zu pamkolpam-koke nidipko. Ki ibüka Morroal Bóktan büdratódakla, God ibü iade zid nirre tibiób kolae tonarrdögab. Ene Zu kolpama pamkolpamdózan bóka bamgündako, i metat tibiób kolae tonarr kwób asudako akó ene ngarkwat kuri semrróne, God ne kolae

* **2:10** Tesalonika pamkolpam wata gaodó korálórr Polón tulmil basenóm, da God igó umul yarilürr, Polón moboküpüdü akó gyagüpítótókdó ne kla korálórr.

tonarr ngaru ingrinürr. Da Godón wirri ngürsila dómdóm minggüpanan tótókda ibüka.

Polón Ubi Yarilürr Tesalonika Pamkolpam Akó Basenóm

¹⁷ Zonaretal, mi noma bürrgrütóp karianbóka (bübi, a moboküpi koke), ene kakóm, kibü ta kari ubi koke yarilürr yabü asenóm, we ngarkwatódó ki wirri arüng enan ipadnóp yabü akó basenóm.

¹⁸ Kibü ubi kari ta koke yarilürr yabüka bakonóm. Anda ka, Pol, ngibürr mün wamórróma ola, a [satania] kibü türrmütóp.

¹⁹ Ki wata yabükamóm [gedlóngóm bain] kwarilo akó ki bagürwóm akó ikub bagür kwarilo yabüme, ki noma bórrongo mibü [Lod] Yesun obzek kwata, wa sab noma tolkomóle. Ki yabü ikub bagür koralo, barngin pama tóba darrem klamzan apadóda tóba singül kwata busodügab.

²⁰ Anda, e kibü bagüran akó bagürwóman ngibtandakla.

3

¹ Kibü ubi yabü basenóm wirri noma bainürr, da ki gyagüpítótók esenóp, ki kibi, Pol akó Saelas, ala burrmatóm Etens wirri basirrdü.

² Akó ki Timotin yabüka kuri zirrapórre, kibü zoret nótóke Yesun ngidü, a Godkü nótó zagetódá Morroal Bóktan amgolkü Kerrisonkwata. Oya kidi zirrapórre yabü tangbamtinüm wirri arüngi Godón amkoman angunüm akó yabü arüng bütanóm metat Godón amkoman angunüm,

³ ene azid aenga yabü koke iade ki nunurre. Anda, e yaib umulakla wa, inzan azid aenga sab togoble mibüka, amkoman nidi angundakla, Godón angrirrún bóktan ngarkwatódó.

⁴ E ene poko umulakla zitülkus, ki yenkü ola noma kwarilnürrü, ki yabüka metat bóktanónóp wagó, "Amkoman, sab mibüka wirri müpa togoble." Da e wirri umulakla ene klama kuri tómbapondako.

⁵ Ka Timotin zirraporró, zitülkus ka umul namülnürrü e azid aengdakla akó ka wirri gyakolae namülnürrü. Kürü kari ubi ta koke yarilürr asenóm, e ia Godón amkoman angundakla. We zitülkusdü, ka oya we zirraporró yabü angónóm. Satania kolpam kolae tonarr tómbapónóm balngomólda, akó ka gyakolae namülnürrü wa aprraporr yabü kolae tonarr tómbapónóm balngomól yarilürr, yabü Yesun amkoman angun bóleanóm. Da kibü zaget ne kla yarilürr igósidi darrü küp ta babul ki yaril.

Timotin Alkomól Kakóm Tesalonikagabi, Oya Bóktana Yesun Amkoman Angun Pamkolpamabkwata Polón Arüng Ekyanórr

⁶ Timoti ma yabükagabi kibüka errkya kuri tolkomóle. Da wa yabükagab morroal bóktan simarrurr yabü amkoman bangunankwata akó yabü ne [moboküpdu ubie] ngibürr pamkolpamdó. Wa kibü tüzazilóp, e kibü metat bagürwómpükü gyagüpi amandakla, akó yabü kari ubi kokea kibü basenóm. Kibü ta wirri ubi inzana yabü basenóm.

⁷ We ngarkwatódó, zonaretal, ki arüng bütarrónakla yabübókamde akó yabü amkoman bangun, enana ki müpdü tótókdakla akó azid aengdakla.

⁸ Ki errkya morroal ngyabendómakla, e ne wata metat karrkukus nóma bórrangólo Lodón amkoman angunüm.

⁹ Ki Godón eso ia ekyerre wa yabüka ne kla tónggapónórr? Ki gaodó kokeakla. Kibüka wirri bagürwóma yabübókamde, ki Godón obzek kwata nóma tóredakla.

¹⁰ Ki irrüb ngürr metat tóredakla kibiób dudu moboküpügabi, kibiób ola tótókóm yabü obzek basenóm akó yabü umul bainüm, e umul koke ne klamakla yabü amkoman bangundü.

¹¹ Ki tóredakla wagó, mibü God akó Aba tüób akó mibü Lod Yesu kibünkü kwat alóte ola yabüka tótókóm.

¹² Akó Lod yabü moboküpdu ubi ki dódórr yó akó wirri ki bailün yabü darrpan-darrpandó akó blaman pamkolpamdó, kibü moboküpdu ubizane yabüka dódórr akó wirri bainda.

¹³ Ki enezan tóredakla, wa yabü iade ki arüng nütürre. We ngarkwatódó, yabüka kolae tonarr babul yarile. Akó we ngarkwatódó, yabü moboküp [kolkal] kwarile mibü God, mibü Ab nótóke, oya obzek kwata, mibü Lod Yesu sab nóma tolkomóle tóba ene blaman kolpampükü oyaka nidipko.*

4

Godón Ubi Ngarkwatódó Ngyaben

¹ Dómdóm kibü bóktan asiko. [Zonaretal], e kibükagab umul bainarre, e ngyaben ia kwarilo Godón ubi ngarkwatódó. Wata módoga, e ta enezan ngyabendakla. Mi blaman Lod Yesuka dabyórrünakla, ki errkyadan igósidi yabü arüng atandakla akó arüngi byaldakla Godón metat bagürwóman ngitanóm yabü ngyaben tonarrdógab.

* ^{3:13} *blaman kolpampükü oyaka nidipko*, Grrik bóktan oporab küp nisamli: *anerru ó Yesun amkoman angun pamkolpam*. Mi umul-kókakla amkoman küp laróga. Aprrapórr ini nizan.

² Zitülkus módóga, e ene umulbain bóktan umulakla ki yabü ne kla nüliónónóp Yesun ngidü.

³ Godón ubi e [kolkal ó akó yabi-yabi kwarilo] tóbankü. Da e wata babulan koralo ngibürr kolpampükü utüm, yabü kol ó morwal koke nidipko;

⁴ e darrpan-darrpan, kol a pam, umul koralo e yabiób büban ubi ia balngomól koralo* inzan kwata, wa kolkal yarile akó yabü pamkolpama morroal nangónorre.

⁵ Büban ubia yabü koke ki balngomól yarile, Yesun obae angun pamkolpamzan, Godónbóka umul-kók nidipko.

⁶ Darrü pama kolae tonarr koke tónggapóne tóba Yesun ngidü zonaretódó a oya koke ilklió iline oya kol gómló-gómól apadóm. Inzan koke tónggapóne, zitülkus Lod pam sab tibiób kolae tonarrab darrem nülirre, inzan kolae elklaza nidi alngóndako. Ki yabü enezan ngaen nilóp akó yabü wirri arüng bóktan nókyenóp.

⁷ Zitülkus módóga, God mibü kol gómlóm a pam gómlóm koke ngibtaunóp; wa mibü kolkal nyabenóm ngibtaunóp, Godón pamkolpamzan.

⁸ Da módóga, nadü oloma ini bóktan alzizi amaikda, wa pamakan koke alzizi amaikda a Godón, tóba kolkal Samu nótó aliónda yabü.

⁹ Akó darrü bóktan asine [moboküpdu ubiankwata] zonaretaldó. Darrü zitülkus babula yabüka wialómóm enekwata, zitülkus yabü God kuri umul ninóp moboküpdu ubi asi yarile yabiób darrpan-darrpandó.

¹⁰ Da módóga, yabü moboküpdu ubi ta asine blaman zonaretaldó, blaman basirrdü nidi nyabenóm Masedonia prrobins kugupidü. A ki yabü arüngi byaldakla, zonaretal, yabü moboküpdu ubi dódórr ainüm.

¹¹ Ki akó yabü arüngi byaldakla wirri arüngi ataninüm piküpan nyabenóm, yabü gyagüpítótók angrinüm yabiób zagetódó, akó zagetóm yabiób büban nyaben elklazam, kizan yabü arüng bóktan nilóp.

¹² E ne inzan nómá nyaben kwarilo, Yesun amkoman koke nidi angundako sab yabü morroal tórrmen tulmil nösenórre, da yabü [morroal bangón] kwarile. Akó e ne inzan nómá nyaben kwarilo, e sab koke ngambangólnórre darrü pamdó.

Yesun Alkomól Tonarr

¹³ Zonaretal, kibü ubi e umul bainane sab laróga tómbapóne ene kolpamdó nidi narrbarinürr, igósüm e koke yón gyaur kwarilo, Godónbóka umul-kók kolpamazan

* **4:4** büban ubi balngomól, Grrik bóktan oporan küp nisamli: *e kolpükü ia nyaben kwarilo ó e kol ia azeb kwarilo yabióbü.*

kaindako. Godónbóka umul-kók nidipko, i [gedlóngóm] koke bairre ngarkwat-koke arról apadóm.¹⁴ Mi amkoman angundakla Yesu narrótókórr akó türsümülürr, da mi ta akó amkoman angundakla God sab, Yesu nómá tolkomóle, narrbarirrún pamkolpam simarrue Yesuka, oya nidi mamoan kwarilürr.

¹⁵ Ki yabü ne poko byaldakla, wa Lodón tóba bóktane wagó, ene nidi narrbarinürr akó mibü ae tümgütóp, sab singül kwata ogobe Lodkü basenóm wa nómá tolkomóle. Mi arról nidi koralo Yesu nómá tolkomóle, mi sab solkwat ogobo usakü basenóm.

¹⁶ Amkoman, Lod tüób sab kwitümgabi tübine wirri taegwarre arüng bóktanpükü. Pamkolpama sab wirri ngi [anerruan] bómgól barrkrrule, akó Godón mobolzan klama[†] bódeale. Nidi narrbarinürr, Yesun amkoman nidi yangunónóp, sab ugón ngaen-gógópan idi tübarsine.

¹⁷ Da solkwat mi arról nidipakla, sab darrpan pokodó dakatusurre usakü, ugósan simarrue pülpülpokodó Lodkü pülpüldü basenóm. Olgabi mi sab usakü kwarilo metatómpükü.

¹⁸ E igósidi yabiób darrpan-darrpan arüng bütan kwarilo we bóktanpükü.

5

¹ Errkya zonaretal, darrü zitulkus babula yabüka wialómóm abüs küp akó ngürrankwata, ene tonarra nómá tómbapónē,

² zitulkus e yaib kari umul ta kokeakla, Lodón Ngürra sab tame gómló pamazan tübzile irrüb.

³ Pamkolpama sab nómá bóktanórre wagó, "Paud asine akó mi taiakla," da müpa ibü ugósan tawirre akó i barrkürrre, wamaka marrna bain minggüpanana, ene kola arrkürrre azida oya nómá tumige. Pamkolpamab sab gaodó koke yarile busom.

⁴ A yadi, zonaretal, e wa tümün kwatódó kokeakla, da ene Ngürra sab yabü koke ki arrkürran ngintirre, gómló pamazan müót kolpam arrkürran ngibtanda.

⁵ Zitulkus módogá, e blaman ngürran akó zyónan olmalakla morroal dümdüm elklaza tómbapónē. Mi tümün kwatan akó irrüban olmal kokeakla kolae elklaza tómbapondogab.

⁶ Da mi igósidi utürrün koke koralo ngibürrzanko, a mi wa aerr akó dümdüm gyagüpítótókpükü koralo sab laróga tómbapónē.

⁷ Irrüb nómade pamkolpam utako, akó irrüb nómade pamkolpama ngyepame gorrgorr baindako.

⁸ A midi, mi ngürr zyónan pamkolpamakla, da mibü gyagüpítótók wata dümdüm ki koralón. Mi wata Yesun metat amkoman yangunórre, mibü [moboküpü ubi] metat asi yarile ngibürr pamkolpamidó, akó mi metat [gedlóngóm bainórre] Yesu mibü zidbain oloma, igósüm mi mibiób bódlangnórre, Rrom gazirr pama tóba dalgüp akó singülzan ngablaoda tóba bódlangóm.

⁹ God mibü igósüm koke sazebórr igó, mi sab oya wirri ngürsildügab azid aengnórre. Koke. A wa mibü igósüm sazebórr, mibü zid bainüm mibü Lod Yesu Kerrisokama.

¹⁰ Ene igósüm, wa mibünkü narrótókórr igó, mi sab wankü ngyabenórre darrpan pokodó, ia mi arrólakla, ta ia büdüläkla wa nómá tolkomóle.

¹¹ Da e igósidi yabiób darrpan-darrpan arüng bütalam akó amkoman bangun dódórr ninam, e ta enezan tómbapondakla.

Ngibürr Ikik Bókrran Bóktan Godón Bagürwóman Ngitanóm

¹² Zonaretal, errkya ki yabü arüngi bamtindakla, yenkü we nidi zagetódako ngón ngagón-koke, e ibü we morroal angón kwarilün. Yabü idi balngomóldako akó ngabkandako Yesun amkoman angun pamkolpamzanakla Lodka dabyórrün, akó yabü idi byaldako kolae tonarr tólbaelgum.

¹³ E ibü wirri morroal nangónane akó moboküpü ubi yarile ibüka, zitülkus i ne zaget tómbapondako. Yabüka paud asi ki yarilün darrpan-darrpandó e ne ngyabendakla.

¹⁴ Zonaretal, ki yabü arüngi byaldakla, ibü bagóm zógós nidipko, ibü arüng bütanóm gum nidipko, ibü tangbamtinüm büban ngarkwatódó akó samuan ngarkwatódó arüng-koke nidipko, akó e zao-zao bainane blaman pamkolpamidó.

¹⁵ Ngabkalam, darrü pama kolae nómá tónggapóne darrü pamidó, wa akó kubó darrem kolae koke yalkomóle ene pamidó. A e metat arüng kóbó ipadlam morroal tómbapónóm yabiób darrpan-darrpandó akó blaman pamkolpamidó.

¹⁶ Bagürwóm metat ki kwarilün.

¹⁷ Tore metat bakolam piküp bain-gu.

¹⁸ Laróga tómbapónda yabüka, ia morroal, ta ia kolaea, e wata eso ekyenane. Zitülkus módogá, Godón ubi inzana, e ini pokó tómbapón kwarilo Yesu Kerrisokama.

¹⁹ Godón Samuan zaget piküp ain-gu, e urzan atamündakla.

²⁰ Godón Samua bóktan nóma okaka amzazilda ngibürr amkoman bangun kolpamdó, da ene bóktan popa alzizi aman-gu.

²¹ A e blaman bóktan kodalande ngabkan kwarilo, amzyatóm ia ene bóktan amkoman Godón Samudügaba ó koke. Akó amkoman bóktan morroal ipüdam.

²² Blaman darrpan-darrpan kolaean ne bóktanko alzizi amónam.

Dómdóm Alakón Bóktan

²³ Ki Godka tóredakla, paud nótó gailda, wa tüób yabü dudu [kolkal] nirre akó yabi-yabi bomono tóbankü. Ki tóredakla, God yabü igósidi tangnamtirre yabü gyagüpítótók akó büban ubi kolae-koke korale akó e ne kla tómbapón kwarilo kolae-koke korale. Ki Godka tóredakla, wa metat yabü tangbamtin yarile, da mibü Lod Yesu Kerriso sab nóma tolkomóle, wa tóserre wagó, yabü kolae tonarr babulako.

²⁴ God, yabü nótó ngibaunda tóba pamkolpamóm bainüm, wa sab tónggapóne wa ne poko bóktanórr. Wa igósidi yabü tangbamtin yarile, yabüka kolae babulan yarile.

²⁵ Zonaretal, e kibünkü tére kwarilün.

²⁶ Kürü morroal yawal bóktan nókyenamke blaman zonaretal akó ibü morroal moboküpi nüprükamke.

²⁷ Ka yabü arüng bóktan akyandóla Lodón ngidü, e kürü [alkamül-koke bóktan] kókyenane ini peba mórrag atangóm blaman zonaretaldó.

²⁸ Ki tóredakla, Lod Yesu Kerrison [gail tonarr] yenkü asi ki yarilün.

Nis Ngim Peba Mórrag Polkagabi Tesalonika Sos Pamkolpamdó Ngaensingül Bóktan

Ini Polón nis ngim peba mórrag wa wialómórr Tesalonika sos pamkolpamdó. Polón ngaen-gógópan peba mórrag Tesalonika sos pamkolpamdó, oya ngaensingül bóktan asine. Ma kubó ngaen-gógópan we ngaensingül bóktan ngakanóm wa nekwata bóktanda. Wirri ngarkwat babul tóba ngaen-gógópan peba mórrag ne kla wialómórr, Pol ini ma tóba nis ngim peba mórrag wialómda.

Polón Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Polón tokom zitülkus koralórr ini peba mórrag wialómóm:

- Oya ubi yarilürr Yesun amkoman angun pamkolpam Tesalonikam tangbamtinüm Yesun wirribóka amkoman angunüm, enana ngibürr kolpama ibü wirri müp nüliónónóp, nólgbabi i wirri azid aeng kwarilürr.
- Ngibürr Yesun mamoan kolpam kle-kle gyagüpi ogoblórr Yesun alkomól tonarrankwata. Polón ubi ibü dümdüm atanóm yarilürr.
- Oya ubi yarilürr ibü akó bürazilüm wagó, God gyagüpi wamlórr i oya pamkolpamko. Ibü ini aüd klama pupo bainda wagó, i oya pamkolpamko:
 - I Yesun amkoman angun kwarilürr;
 - Ibü ubi yarilürr Yesun bagürwóman ngitanóm;
 - I karrkukus bórrang kwarilürr, kolpama ibü müp nóma nüliónónóp.
- Polón ubi yarilürr ngibürr Yesun mamoan kolpam dümdüm bütanóm, zógós nidi koralórr.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módögako:

- Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-3
- Yesu Kerriso sab pamkolpam zaz nirre wa nóma tolkomóle 1:3-12
 - Eso akyanóm 1:3-4
 - Dómdóm zaz ain 1:5-10
 - Tóre 1:11-12
- Gida mamoan-koke pama sab ngaen-gógópan tame, Yesu ma solkwat tolkomóle 2:1-12
- God amkoman bangun pamkolpam Tesalonikam yazebórr ibü zid bainüm 2:13-17
- Pol amkoman bangun pamkolpam Tesalonikam bato yarilürr oyankü térem akó usakü nidi kwarilürr 3:1-5

F. Pol amkoman bangun pamkolpam nagóp, zógós nidi kwarilürr akó ibü niláp zagetóm 3:6-15
 G. Dómdóm alakón bóktan 3:16-18

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag wialómdóla. Kankü Saelas* a Timoti idipamli.

Ka yabüka wialómdóla, Tesalonika sos pamkolpam nidi-pakla akó mibü Ab Godka nidipakla, akó [Lod] Yesu Kerriso.

² Ki tóredakla, [gail tonarr] akó paud sab yabüka asi ki namülam God mibü Abdógbab akó Lod Yesu Kerriso.

Yesu Kerriso Sab Pamkolpam Zaz Nirre Wa Noma Tolkomóle

³ Kibü [zonaretal], ki wata Godón metat eso akyandakla yabünkü blaman tonarr. Ene dümdüma kibüka, zitulkus yabü amkoman banguna wirribóka dódórr bainda, akó yabü [moboküpü ubia] yabiób darrpan-darrpandó ta dódórr bainda.

⁴ We zitulkusdü, ki yabü igósidi agürdakla ngibürr basirr-basirr Godón sos kolpamdó. Ki ibü büzazildakla, e metat karrkukus ne ngarkwatódó bórrangórrónakla akó metat Yesun amkoman angundakla, enana kolpama yabü abün müp akó azid alióndako.

⁵ Blaman ini tórrmen tulmila amtyandako God sab pamkolpam zaz nirre [dümdüm tonarre]. Akó olgabi God sab gyagüpítótók ipüde, e ngarkwatódómakla Godón pamkolpamóm bainüm, wa nibiób balngomólida Kingzan. Kolpama yabü azid alióndako, zitulkus e ibü büzazildakla ene Godón Kingzan Balngomólankwata.

⁶ God ta sab ibü dümdüm tonarre zaz nirre: wa sab ibü darrem müp nülirre, yabü müp nidi alióndako,

⁷ akó wa sab yabü ul nirre, e müpdü nidipakla, akó wa sab kibü ta inzan ul tirre. Wa sab ini kla ugón tónggapóne, Yesu Kerriso tóba arüng [anerrupükü] pülpüldügabi noma okaka tübine ulit-ulit urpükü myangrao apórrón.

⁸ God sab ibü ugón kolae tonarrab darrem nókyerre, Godónbóka umul bainüm koke nidipko akó ibü, Morroal Bóktan mibü Lod Yesunkwata koke nidi arrkrrudako.

⁹ Wa ibü sab kolae tonarrab darrem nókyerre akó kolae nirre, da ibü we nürrgrütrre metatómpükü Lodón obzekdögabi. Lodón arüng akó [wirri kómal zyón] sab babul yarile ibüka.

* **1:1** Saelas, Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó ini ngi inzan wialómorróna Letin bóktane: *Silbeinus*. **1:9** Aesaya 2:10

¹⁰ God sab ini kla ugón tónggapóne, Lod ne Ngürr tolkomóle tóba wirri ngi apadóm wa tóba pamkolpamabkü ne kla tómbapónorr. Akó blaman amkoman bangun pamkolpama sab gübarirr aengrre oya wirri kómal zyónanme. E ta sab inkü asi kwarilo, zitulkus ki ne kla nósenónóp akó yabüka büdrrat kwarilnürü Yesunkwata, e amkoman yangunarre.

¹¹ We zitulkusdü, ki metat igósidi tóredakla yabünkü. God yabü ngibaunürr oya pamkolpamóm bainüm akó ngyabenóm oya ubi ngarkwatódó. Da ki tóredakla igó, God sab igó gyagüpi wame yabü tórrmen tulmil ngarkwatódó kwarile ene ngyaben ngarkwatódó. Ki akó tóredakla, wa yabü arüng nütürre oya arüngi blaman morroal zaget alakónóm, yabü ubi ne kla tómbapónoma. Akó blaman zaget alakónóm, e ne kla tómbapondakla yabü amkoman bangunanme.

¹² Ki inzan tóredakla, igósüm mibü Lod Yesun ngi wirri kwitüm emngyerre, wa tóba pamkolpamabkü ne kla tómbapónorr, akó igósüm wa yabü agür yarile, mibü God akó Lod Yesu Kerrison gail tonarr ngarkwatódó.

2

Gida Mamoan-koke Pama Sab Ngaen-gógópan Tame, Yesu Ma Solkwat Tolkomóle

¹ Errkyadan kibü ubi yabüka bóktanóma ene tonarrankwata mibü [Lod] Yesu Kerriso sab nóma tolkomóle akó God sab mibü darrpan pokodó nóma dakatusurre Yesunkü. Zonaretal, ki yabü batodakla,

² büsai abün-abün gyagüpítótók azebgü ó darrü oloma yabü büsai otórrngónan ngitan-gu, igó bóktane wagó, Lodón Ngürra kuri tame. Kolpama bóktanónóp wagó, ene bóktan kibükagabi tamórr. I aprrapórr bóktanónóp wagó, Godón Samua ene bóktan kibü tókyenóp, ó ki ene bóktan amgol kwarilnürü, ó ki ene poko peba mórragdó wialómóp.

³ Yabü darrü pama ilklió alión-gu ngibürr kwata. Ene amkoman poko kokea, zitulkus Lodón Ngürra tótók küsila. Ngaen-gógópan sab darrü tonarr asi yarile, abün pamkolpama sab Godka bóka bamgün kwarile akó ene pama, gida koke nótó mamoanda, sab ugón okaka tübine. Amkoman, oya God sab kulaine.

⁴ Wa sab Godkü bóka bamgün yarile akó sab alzizi aman yarile pama ne kla [ótókdako]. Wa sab tóba ngi wirri kwitüm ine blaman ene elklazadógabi, igósüm wa sab [Godón Gyabi Müótüdü] bangrine akó mórran-mórran

baine, dakla wa sab tóba ngi basile wagó, "Ka módóglá God."

⁵ Yabü ia koke ngambangólda ka yabü blaman ini poko nilarre, ka yenkü nóma namülnürrü?

⁶ E umulakla ene gida mamoan-koke pama ne klama armatóda errkyadan okaka bümzazilüm, igósüm wa sab okaka tübine tóba angrirrún abüs küp ngarkwat.

⁷ Da módóga, [satania] errkya piküpan zagetóda pamkol-pamdó gida mamoan-gum. A ne klama armatóda, oya metat arüme ngarkwat kókó ene kla amaikrre kватódógab.

⁸ Ene kakóm, ene gida mamoan-koke pama sab ugón okaka tübine. Yesu Kerriso nóma tolkomóle, oya sab emkóle arüng bóktane akó oya metatómpükü kulaine tóba wirri zyóni, wa sab ne zyónpükü tolkomóle.

⁹ Gida mamoan-koke pama sab satanian arüngpükü tame, da wa ene kla sab nómyerre abün obae [arüng tonarr], [wirri tulmil], akó [asen-koke tórrmen] tómbapónde.

¹⁰ Akó wa sab ta abün-abün kolaeán kla tómbapóle ene pamkolpam ilklió büliónüm, God sab nibiób kolae nirre. God ibü sab kolae nirre, zitulkus i aibóka bangón kwarilürr amkoman bóktan apadóm akó ibü [moboküpü] ubi babul yarilürr amkoman bóktandó. Ibü ne moboküpü ubi ki yarile amkoman bóktandó, God ibü igósidi ki zid nirre.

¹¹ We zitulkusdü, God sab wirri arüng kla zirrsapóne ibü ilklió büliónüm, igósüm i sab obae bóktan amkoman yangurre.

¹² Olgabi wa sab ibü blaman zaz nirre akó [kolaeán darrem] nülrre, amkoman bóktan koke nidi yangunónóp akó kolaeán klamdó mis nidi ipadnóp.

God Amkoman Bangun Pamkolpam Tesalonikam Yazeboorr Ibü Zid Bainüm

¹³ Zonaretal, Lodón moboküpü ubi nibióbkama, ki wata Godón metat eso ekyanórre yabünkü blaman tonarr, zitulkus God yabü yazeboorr zid bainüm ngaen bwób zitüldügab.* Yabü sab zid nirre Godón Samuan zagetódógabi. Ene zaget módóga, yabü [kolkal] bainüm akó yabi-yabi amanóm tóbankü. Akó yabü sab zid nirre yabiób amkoman bangundügabi.

¹⁴ Ene kla tómbapónom, wa yabü ngibaunürr [Morroal Bóktandómal], ki ne poko amgol kwarilnürrü yabüka. Wa yabü igósüm ngibaunürr, wa yabü ngi ta wirri kwit emngyerre, wa mibü Lod Yesu Kerrison ngizan wirri kwit emngyele.

* **2:13** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó inzan wialómorróna wagó, ... zitulkus wa yabü ngaen-gógópan yazeboorr zid bainüm.

¹⁵ Da módóga, zonaretal, e karrkukus bórrang kwarilün akó umulbain bóktan karrkukus amióglam, Yesu kibü ne poko umul tyónónóp akó ki yabü ne poko umul nyónónóp, ia bóktane, ta ia peba mórragdó.

¹⁶⁻¹⁷ Ka tóredóla, mibü Lod Yesu Kerriso tüób akó God, mibü Ab nótóke, yabü arüng ki nütününüm akó arüng ki nókyenónóm blaman morroal elklaza tómbapónóm akó bóktanóm. Godón moboküpdu ubi yarilürr mibüka akó wa mibü metat arüng atanda tóba [gail tonarrdógabi]. Akó oya gail tonarrdógabi mi amkoman [gedlóngóm bairre] [ngarkwat-koke arrólom].

3

Pol Amkoman Bangun Pamkolpam Tesalonikam Bato Yarilürr Oyankü Tórem akó Usakü Nidi Kwarilürr

¹ Dómdóm alakónóm, zonaretal, e kibünkü tére kwarilün Lodón bóktan búsai-búsai ayom bwób-bwób akó ene bóktanan ngi wirri kwitüm amngyelóm, yabükazan yarilürr.

² Akó e ta tére kwarilün God kibü aurdü amanóm gonggo a kolaean kolpamdógabi, zitulkus ngibürr pamkolpama [Morroal Bóktan] amkoman koke angundako.

³ A Lod ne poko bóktanórr, wa sab tónggapóne, da wa sab yabü karrkukus nirre akó yabü nódlóngrre satanidügabi, kolaean samu watóke.

⁴ Lodónbókamde ki umulakla, e tómbapondakla, ki yabü ne arüng bóktan nülinóp akó ki umulakla, e sab metat térrmendó urrbulo.

⁵ Ki téredakla, Lod yabü nómtyerre Godón [moboküpdu ubi] yabükama akó karrkukus ia bórrongo, Kerrisozan karrkukus zamngólórr, enana müpa tótókdako.

Pol Amkoman Bangun Pamkolpam Nagóp, Zógós Nidi Kwarilürr Akó Ibü Nilóp Zagétom

⁶ Zonaretal, Lod Yesu Kerrison ngidü ki yabü arüng bóktan alióndakla wagó, e zógós nyabéen zonaretalab minggúpanandó tótókgu, koke nidi nyabendako kibü umulbain bóktan ngarkwatódó, e ne poko ipüdarre kibükagabi.

⁷ Ki yabü ene arüng bóktan alióndakla, zitulkus e yaib umulakla e kibü térrmen tulmil ia mamoaan kwarilo. Ki zógós pam koke kwarilnürřü ki yenkü nómá koralnórró.

⁸ Akó kibü alo popa koke tüliónónóp, ki wata manie bumiógnónóp. A ki irrüb ngürr wirri arüngi zaget kwarilnürřü kibiób bübdügab arüngi, yabü darrpan-darrpan müp alión-gum.

⁹ Kibü wa dümdüma yabü atom kibiób ngabyónüm. A ki kib zaget kwarilnürü kibiób büban klamóm, zitulkus kibü ubi inzana, e kibü mamoan koralo akó e ta inzan zaget kwarilo ngyabenóm.

¹⁰ Zitulkus módoغا, ki yenküzan kwarilnürü, ki yabü ini arüng bóktan nókyenóp wagó: “Noan ubi koke zagetóm, wa koke elo-e.”

¹¹ Ki ini poko wialómdakla, zitulkus ki arrkrrudakla wagó, ngibürr kolpama yabü aodó zógós ngyabendako. I zaget koke tómbapóndako, da i ngibürr pamkolpam byalóm kaindako i zaget ia tómbapónorre.

¹² Inzan tórrmen tulmil kolpam nidipko, ki ibü Lod Yesu Kerrison ngidü arüng bóktan akyandakla akó arüngi byaldakla wagó, i zao-zao ngyaben kwarile akó i zaget kwarile tibiób alo klamóm.

¹³ A yadi, zonaretal, yabü genggorrama koke azeb yarile morroal kla tómbapónóm.

¹⁴ Darrü pama ne bóktan koke nóma arrkrru yarile, ki ne bóktan zirrapónóp ini peba mórragdó yabüka, da oya ngi ipüdam sosdó ngilianóm. E oya minggúpanan ta tótókgu, we ngarkwatódó oya ta büöda ipüde, wa sab tóba kolae tonarr iade elkomóle.

¹⁵ E ma oya kolae-kolae ngakan-gu, e igó pamzan kolae-kolae ngakandakla yabü gódam-koke nótóke. A e ma oya dümdüm ekyenam dadan tonarre e yabü narezoretzan dümdüm akyandakla.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹⁶ Ki tóredakla wagó, Lod tüób, paud nótó gailda, yabü paud wató nókyerre, blaman ngürr ngyaben tonarrzan akó blaman kwata. Lod yenkü asi ki yarilün.

¹⁷ Ka, Pol, ini morroal yawal bóktan kólbanóm tange wialómdóla. Ka kólba blaman peba mórragab dómdóm alakón bóktan inzan wialómdóla. We ngarkwatódó, pamkolpama amzyatóm wagó, ini amkoman kürükagabia.

¹⁸ Ka tóredóla, mibü Lod Yesu Kerrison [gail tonarr] asi ki yarilün yabü blamandó.

Ngaen-gógópan Peba Mórrag Polkagabi Timotika Ngaensingül Bóktan

Pol akó Timoti Ibükwata

[Apostol] Pol ini peba mórrag wató wialómórr küsil pamdó ngi Timoti. Timoti wa tüób Listrra wirri basirr pam yarilürr Eisia prrobins kugupidü. Eisia darrü prrobins yarilürr, Rrom kinga ne bwób alngomól yarilürr. Errkya ene poko Tórrki kanrridü pokoa, Eisia Maenorrr kugupidü. Pol akó Timoti olgabi bókyarri agóltagólóm darrpanóm. Luk apónda ini poko (Apostolab Tórrmen 16:1). Pol a Timoti wirri kokrrapóm darrpan kwata agóltagól namülnürri, abün tibi-tibi basirrdüma pamkolpam byalkü Yesu Ker-risonkwata.

Enana Timotin ab Grrik pam yarilürr, oya aip Yunis wa Zu kol warilürr (Apostolab Tórrmen 16:1). Oya aipbobat Lois ta Zu kol warilürr. Timotin aip akó aipbobat nizana Yesun amkoman yangurri (2 Timoti 1:5). Ene tonarrdögab Timoti kari yarilürr, oya aip akó aipbobata oya umul yórri Ngaep Bukan bóktan (2 Timoti 3:15). Pol nóma agóltagól yarilürr Masedonia prrobinsdüma, Timoti wa wankü abün münüm asi yarilürr (Apostolab Tórrmen 17:14-15, 18:5). Wa Polkü yarilürr Epesus wirri basirrdü (Apostolab Tórrmen 19:22) akó i ta nizana agóltagól namülnürri ngibürr basirrdüma (Apostolab Tórrmen 20:4).

Pol ngaensingül ne 6 peba mórrag wibalómórr, wa bóktanórr wagó, Timoti asi yarilürr wankü. Ene 6 peba mórrag we klamako: 2 Korrint, Pilipi, Kolosi, 1 a 2 Tesalonika, akó Pilimon. Doan mün Pol Timotin zirrapón yarilürr amkoman bangun pamkolpam umul bainüm akó arüng bütanóm (1 Korrint 4:17, 16:10, Pilipi 2:19, akó 1 Tesalonika 3:2, 3:6). Pol tóba peba mórragdó Pilipi pamkolpamdó wialómórr wagó, wa morroal ia gyagüpi amanikürr Timotin. Pol dómdóm pokodó nóma yarilürr tümün müótüdü, akó umul yarilürr wagó, wa büdülüüm tótókdase, wa Timotika wialómórr akó oya imtinürr oya angónóm (2 Timoti 4:9, 4:21). Akó darrü poko mi igó umulakla Timotinkwata wagó, wa darrpan mün wamórr tümün müótüdü akó oya irrunóp (Ibrru 13:23).

Pol ini peba mórrag nóma wialómórr oyaka, Timoti aprrapórr 35 pail yarilürr. Pol bóktanórr wagó, Timoti küsil pam yarilürr (1 Timoti 4:12 akó 2 Timoti 2:22). Timoti

ta tüób büód-büód ngyaben pam yarilürr (1 Korrint 16:10 akó 2 Timoti 1:7-8). Akó doan mün Timotin bikóm azida simióglürr (1 Timoti 5:23).

Apostolab Tórrmen pebadó mi etóngrre wagó, Polón idüdóp tümün müötüdü akó we zirrapónóp Rrom wirri basirrdü kotódó zamngólóm. *Apostolab Tórrmen* peba alakónda wagó, Pol tümün müötüdü pam yarilürr, popa müötüdü* ngyabelórr Rromóm (Apostolab Tórrmen 28:16, 28:30). Ia wa enana Apostolab Tórrmen peba mibü koke byalda, ia amkoman o koke wagó, Polón popa inóp. Mi umulakla oya peba mórragdó gab Timoti akó Taetuska wagó, wa amkoman, oya popa inóp. Pol tóba peba mórragdó Taetuska wialómórr wagó, wa ngaen-gógópan Krritüm yarilürr. A ini bóktan ma koke wialómorróna *Apostolab Tórrmen* pebadó ini agóltagólbóka. Abün pamkolpama igó gyagüpi tótókdako wagó, Pol ia amkoman agóltagól ipadórr oya solkwat nómá popa inóp Rrom wirri basirrdügab.

Polón solkwat popa nómá inóp Rromgab, i Timotidi baserri Epesus wirri basirrdü. Ene kakóm, Pol oya ola amgatórr akó Masedonia we wamórr. (1 Timoti 1:3. Ene bwób ngaen Masedonia yarilürr, errkyá ma wa Grris dorrmet bwóba.) Masedoniamzan yarilürr, wa ini peba mórrag ugón wialómórr Timotika, wa wata nómá yarilürr Epesusüm. Wa we pail aodó wialómórr 63 akó 65 Kerrison amtómól kakóm.

Polón Zitulkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Pol Timotin Epesusüm amgatórr Yesun amkoman angun pamkolpam ngabkanóm akó tangbamtinüm, ola nidi kwób bazelórr darrpan pokodó. Mi umul-kókakla igó Yesun amkoman angun pamkolpama blamana ia tib bazenónóp darrpan pokodó, ta ia tibi-tibi pokodó. Ini ngaen-gógópan peba mórrag Timotika igó ngiliandako wagó, "Pamkolpam Ngabkan Peba Mórrag," zitulkus Pol elklazabóka wialómnda Timoti ne poko ki tómbapón yarilürr Yesun amkoman angun pamkolpam ngabkanóm. Polón ne nis peba mórrag nisamlí enta inzan ngiliandako wagó, "Pamkolpam Ngabkan Peba Mórrag". Ene wa 2 Timoti akó Taetus. Blaman ini äud peba mórragdó Pol darrpan ngarkwatódó elklaza wibalómórr.

Polón zitulkus ini peba mórrag wialómóm módóga, 1 Timotidü 3:14-15. Wa wialómórr wagó,

"Kürü wirri ubia büsai alkomólóm Epesus wirri basirrdü marü asenóm, a ka ma aprrapórr gaodó kokela

* : Pol ene müötüdü ngyabenóm, müót ab darrem kla akyan yarilürr.

sab marü büsai asenóm. Módóga, ka ini peba mórrag wialómdóla, marüka zirrapónóm. Ka ini peba mórrag marüka wialómdóla, igósüm pamkolpama sab umul bairre ia tulmili ngyaben korale ngibürr pamkolpampükü, Godón olmal nidipko. Mi Godón olmal nidi-pakla, arról Godón sosakla. Godón sosa Godón amkoman bóktan arümdako, wamaka talkuma akó loro nugupa müót arümdako."

Ini bóktan opora mibü igó poko byalda wagó, Pol ini peba mórrag wialómórr wa, Timoti umul yarile Yesun amkoman angun pamkolpama ia ngyabenórre. Polón ubi Timoti umul yarile wa, Yesun amkoman angun pamkolpam ia balngomól yarile. Pol abün elklazabkwata ini peba mórragdó wibalómórr, a amkoman wirri bóktan ne kla wialómórr wa, we klama pamkolpam umul bain-gum ne kla kwarilürr gomogomo, akó morroal balngomól pam azebóm. Morroal balngomól pama tangbamtin korale obae umulbain pam piküp bainüm.

Pol umul yaril wagó, ngibürr pamkolpama sab ini peba mórrag atang korale, a Timoti tebean koke (6:21).

Ngibürr Elklaza Umulbain Ini Ngaen-gógópan Peba Mórragdó gab, Pol Ne Kla Wialómórr Timotika

*Ini peba mórragdó mi koke umul baindakla küsil gida sos alngomól iada, a mi abün elklaza umul bainórre mi ia tulmili ngyabenórre sos pamkolpamzan akó mi müp ia zao-zao nyónórre.

*Ini peba mórragdó Pol wialómórr obae umulbain pamabkwata, Yesun amkoman angun pamkolpam obae elklaza nidi umul baindako. Ini obae umulbain pamab wirri ubia Zu isab gida mamoanóm (1:6-7). Ibü ubia ólpóep tómbapónóm tibiób Zu abalbobatalabkwata Ngaep Bukdüğab (1:4) akó bóktan oporab küpankwata ongyalóm (6:4). I igó umul bainóp wagó, Yesun amkoman angun pamkolpama ngibürr alo kla koke alo korale akó i kol koke bumiög korale (4:3).

**Apostolab Tórrmen* 20:30 inzan bóktanda wagó, Pol Epesus wirri pam umul-umulan ngibtanórr wagó, "Obae umulbain pama sab yabü ngorodógab togobe." Solkwat, umul-umulan ngibtan bóktan kakóm, Polzan bóktanórr, ngibürr sos alngomól byarrmarr pam Epesusüm obae umulbain pamóm bainóp. Imenaeus akó Aleksandórr aprrapórr ene obae umulbain pamab kobodó namülnürri. Ini peba mórragdó (1:19-20) Pol wialómórr wagó,

"Ka ini pam nis nümanikürrü Yesun amkoman angun pamkolpamdögab, i nóma kwób bazendako darrpan pokodó Godón [ótökóm]."

*Pol gyagüpi wamórr, sos morroal balngomól kari wirri kla koke yarilürr. We ngarkwatódó, ini peba mórragdó wa müsirrga ninóp sos alngomól byarrmarr pam akó sosdó tangbamtin pamdó i ia tulmili nyaben korale (3:1-13). Wa akó wibalómórr laró tómbapónóm pamkolpama murrkurr bóktan nóma tübarrmünnürr sos alngomól byarrmarr pam-abkwata akó ibü dümdüm bütan iada (5:19-20).

*Pol kóbleabkwata barrkyanbóka wibalómórr ini peba mórragdó. Ini kla okaka amzazilda wa, kóble ngabkan kari wirri bóktan koke yarilürr amkoman bangun pamkolpam-abkü ene tonarrdó (5:3-16).

*Pol abün-abün müp bóktan semanórr, sosdó ne kla kwarilürr, a wa akó bóktan semanórr wagó, God ngarkwat gailda pamkolpama kolae tonarrdögab byalüngüm akó wa kolae tonarr barrgonda (1:14-17).

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-2
- B. Pol Timotika wialómórr obae umulbain pamabkwata 1:3-20
 - 1. Ikkik akrran bóktan obae umulbain pamabkwata 1:3-11
 - 2. Pol Yesun eso ekyanórr oya kolae tonarr neme barrgonórr 1:12-17
 - 3. Piküp bain-gu amkoman bangundügab 1:18-20
- C. Pol Timotika tóreankwata wialómórr 2:1-15
 - 1. Yesun amkoman angun pamkolpama ia ki tóre koralón 2:1-7
 - 2. Pama akó kola ia tórrmen tulmil tómbapónorr, amkoman bangun pamkolpama nóma kwób bazele 2:8-15
- D. Sos balngomól pama ia tulmili nyabenórre 3:1-16
 - 1. Sos alngomól akó ngabkan pam 3:1-7
 - 2. Sosdó tangbamtin pam 3:8-13
 - 3. Yesun amkoman angun pamkolpama ia tulmili nyaben korale 3:14-16
- E. Pol akó wialómórr obae umulbain pamabkwata akó Timotin zagetankwata 4:1-5:2
 - 1. Umul-umulan ngitan bóktan obae umulbain pam-abkwata 4:1-5
 - 2. Timoti Yesun zaget morroal Ia ki tónggapóle 4:6-16
- F. Timoti laró umulbain yarile darrpan-darrpan kopodó sos kugupidü 5:1-6:2
 - 1. Timoti ia bag yarile pam a kol 5:1-2
 - 2. Kóble 5:3-16

3. Sos alngomól byarrmarr pam 5:17-25

4. Leba zaget kolpam 6:1-2

G. Pol Timotika wialómórr obae umulbain pamabkwata, mórrelankwata, Timotin nyaben tulmilankwata, akó mórrel pamkolpamabkwata 6:3-19

1. Akó ngibürr bóktan obae umulbain pamabkwata 6:3-5

2. Ngibürr bóktan mórrelankwata 6:6-10

3. Godón ubi ngarkwatódó nyaben 6:11-16

4. Mórrel pamkolpama ia tulmili nyaben korale 6:17-19

H. Dómdóm alakón bóktan 6:20-21

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Kerriso Yesun [apostolóla], zitulkus God, mibü Zidbain Pam, akó Kerriso Yesu, mi noankamóm [gedlóngóm bainakla], kürü tibiób arüng bóktananme küngrirri apostolóm bainüm.

² Timoti, ka marüka wialómdóla. Ma kürü amkoman siman olomzanla, zitulkus ka marü tangmamtirrū marü amkoman angun dódórr ainüm. Ka tóredóla, sab [gail tonarr], gyaur, akó paud marüka asi ki kwarilün God mibü Abdógab akó Kerriso Yesu, mibü [Lod].

Ikik Akrran Bóktan Obae Umulbain Pamabkwata

³ Ka akó bóktandóla, ka marü ne poko arüngi myalórró tómbapónóm, ka Epesus wirri basirr solkwat amgatórró ama Masedonia prrobinönü tótökóm. Ma ola namülün Epesusüm, igósüm ma arüngi bóktan namulo atang-atang pamdó, obae bóktan nidi umul baindako, i myamem inzan umul bain-gum.

⁴ Ibü arüngi byal namulo gyagüpítótók arrbüñ-gum ólpóepdó, gyagüpítótóke ne ólpóep tólbaeldako abalbobatalabkwata, wirri kokrrap abalbobatalab ngipükü ólpóepko.[†] Ini elklaza pamkolpam ongyaltongyalan ngitan korale akó ibü koke tangbamtindako Godón angrirrún bóktan ngarkwatódó nyabenóm. Umulbain pama pamkolpam tangbamtin korale Godón angrirrún bóktan ngarkwatódó nyabenóm. Ene wata ugón tómbapónórre i ibü nómá tangbamtin korale Godón amkoman angunüm.

⁵ Timoti, ma ene arüng bóktan nókyenónóm, igósüm blaman amkoman bangun pamkolpamab [moboküpdü ubi] asi ki yarile tibiób darrpan-darrpandó. Ibü moboküpdü ubi asi yarile, ibü ne [kolkal] moboküp nómá korale, i ne umul

^{1:2} Apostolab Tórrmen 16:1 ^{† 1:4} I ini obae ólpóep büdrat kwarilürr pamkolpam umul bainüm dümdüm-koke ne bóktanko.

nóma korale morroal ia laróga ó kolae ia laróga, akó ibü ne amkoman bangun amkoman nóma yarile.

⁶ Ene obae umulbain pama ibü kak kuri nómtyenóp ini kómal elklazadó, ibü moboküp igósidi myamem kolkal akó dümdüm kokeako akó ibü amkoman bangun myamem amkoman kokeako. Ini zitülkusdü i küp-koke bóktan metat bóktandako.

⁷ Ibü ubi i Godón gida[‡] umulbain pam korale.[§] A i ma tai [küp koke azebdako] i ne kla umul baindako. Enana i wirri umuli umul baindako wamaka i küp umulako, i ma amkoman umul kokeako amkoman azeb.

⁸ Mi umulakla Godón gida morroala, a ene wata pamkolpama ene gida ne morroal dümdüm nóma umulbain akó morroal dümdüm mamoan korale.

⁹ Mi ta umulakla wagó, God tóba ini gida koke tilinóp dümdüm nyaben pamkolpamdó Godón nidi mamoandako. A God tóba gida igó pamkolpam nülinóp: gida amgün pamkolpam akó bóka bamgün pamkolpam, Godkamóm ubikoke pamkolpam akó ibü, piküp bain-koke kolae tonarr metat nidi tómbapóndako, pamkolpama Godón koke nidi [ótókdako] akó pamkolpama Godón nidi kolae aindako ó Godka dabyórrün ne klamko, pamkolpam tibiób aipalabal büdülpükü nidi akrrandako, akó pamkolpama ngibürr pam büdülpükü nidi akrrandako.

¹⁰ God akó ta tóba gida igó pamkolpam nülinóp: ngibürr kolpampükü nidi utódako, ibü kol ó morwal koke nidipko, kamad pampükü nidi utódako akó kamad kolpükü nidi utódako, pamkolpama ngibürr pamkolpam nidi bumiógdako sel bainüm [leba zaget] pamkolpamzan, obae tiz pamkolpam, pamkolpama [alkamül-koke bóktan] nidi alióndako elklaza tómbapónóm tibiób umuldi i sab solkwat koke tómbapórre,* akó pamkolpama ngibürr kolae elklaza nidi tómbapóndako. I ini kolae elklaza nóma tómbapóndako, i amkoman umulbain bóktan koke mamoandako mi ia nyabenórre Godón ubi ngarkwatódó.

¹¹ Ini amkoman umulbain bóktan [Morroal Bóktan] ngarkwatódóma, ini Morroal Bóktan Godón wirri kómal zyónankwata, ne God, amkoman bagürwóm noakama. God kürü kyalórr wa, ka ini Morroal Bóktan wata amgol namulo ngibürr pamkolpamdó. Wa kürü kyalórr, zitülkus wa

[‡] **1:7** Ini aprrapórr webóka apónda, God Mosesón ne gida siliónürr. [§] **1:7** Ene obae umulbain pamab ubi Godón gida umulbain pam ki korale, igósüm pamkolpama ibü wirri ngi nómelnórre. ^{*} **1:10** Darrü küp módóga: ... pamkolpama alkamül-koke bóktan nidi alióndako amkoman poko bóktanóm kotódó, da obae tiz bóktandako.

gyagüpi wamórr igó wa, ka sab morroal tónggapono.[†]

Pol Yesun Eso Ekyanórr Oya Kolae Tonarr Neme Barrgonórr

¹² Ka Kerriso Yesu, mibü Lodón eso akyandóla, kürü arüng nótó kókyanórr. Ka oya eso akyandóla, zitülkus wa kürü igó ngakókalórr wagó, ka tómbapono wa kürü ne zaget kókyanórr. Ka ini kla umulóla, zitülkus wa kürü küngrinürr oya Morroal Bóktan amgolóm.

¹³ Lod kürü küngrinürr, enana ka darrü tonarr oya ngi kulain namülnürrü akó ka Yesun amkoman angun pamkolpam byamkün namülnürrü ibü wirri müp aliónüm. Ka Yesun amkoman koke yangunürrü akó ka igósidi tai umul-kók namülnürrü wagó, ka kolae tómbapónorró. We ngarkwatódó, wa kürü [kolaean darrem] koke kókyanórr, enana wa kürü ki kolae kine.

¹⁴ Mibü Lod kürü ngaru bapón-koke gail tonarre ngakókanórr. Ene ngarkwatódó, Kerriso Yesu kürü gaodó kyónürr oya amkoman angunüm akó wa ubi ekyanórr kürü moboküpü ngibürr pamkolpamdó.

¹⁵ Igó bóktanbarra wata amkoman bóktana, mibü ene bóktan amkoman angunüm darrü amtin bóktan poko babul: "Kerriso Yesu ini tüpdü tamórr kolae tonarr pamkolpam zid bainüm [metat bólmyan urdü] tótókgum." Blaman kolae tonarr pamkolpamdgab ka wirrian kolae tonarr olomla.

¹⁶ A enana ka wa inzanla, God kürü kolaeon darrem koke kókyanórr, ka ne ngarkwat ki ipüda kolaeon darrem. Kerriso Yesu kürü kolae tonarr barrgonórr, enana ka wirrian kolae tonarr tómbapórró. Ene ngarkwatódó, pamkolpama, solkwat oya nidi amkoman yangurre, sab umul bairre wagó, wa ibü kolae tonarr norrgorre dadan tonarre wa enezan kürü kolae tonarr korrgonórr. Akó ibü kolae tonarr enezan barrgorrón korale, Yesu sab ibü [ngarkwat-koke arról] nüllirre.

¹⁷ Blaman pamkolpama Godón wirri ngi ki aten koralón akó oya ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre metat-metat! Wa metat ngarkwat-koke balngomól Kinga. Wa sab kokean narrótóke, darrü pam gaodó kokea oya asenóm, akó wa wata darrpan Goda. [Amen].

Piküp Bain-gu Amkoman Bangundügab

[†] **1:11** Atang opor kugupidü 8-10a, Pol we klambóka wialómda, 10 gida bóktan poko amgünankwata. Atang opor kugupidü 10b-11, Pol we kla wialómda wagó, pamkolpama gida ngarkwatódó koke nóma ngyabendako, i ta Morroal Bóktan ngarkwatódó koke ngyabendako. **1:13** Apostolab Tórrmen 8:3; 9:4-5

¹⁸ Timoti, kürü olom, ka marü ne poko ayaldóla tónggapónóm, darrpan ngarkwatódó Godón Samua ngaen pamkolpam ne poko nüzazilóp bóktanóm marükwata. Ene bóktan ngarkwatódó, God marü murruanórr oya bóktan amgolóm. Ma nóma gyagüpi amalo marü ene pama ne poko müzazilóp, igósüm ma sab gaodó namulo Godón bóktan amgolóm piküp bain-koke, enana pamkolpama mankü bóka bamgün korale.

¹⁹ Timoti, ma enezan Godón bóktan amgol namulo piküp bain-koke, blaman tonarr Godón amkoman yangulo akó tónggapolo wa ma umulóla dümdüm ne klamko. Zitulkus ene obae umulbain pamab ubi popa kla tómbapónóma, ia dümdümako ó gomogomoako, i tibiób amkoman bangun kuri kolae nirre, dadan tonarre inzan wamaka but sab kolae airrün kena yarilün maludü.

²⁰ Ene obae umulbain pamab kugupidü nis pam nisamli, Imenaeus akó Aleksandórr. Ka ini pam nis nümanikürrü Yesun amkoman angun pamkolpamdógb, i nóma kwób bazendako darrpan pokodó Godón ótökóm. Inzan kwata, ka ibü [satanian] tangdó nüngrirrü, i iade umul baini kolae tonarr tómbapón-gum akó obae bóktan umulbain-gum Godónkwata.

2

Yesun Amkoman Angun Pamkolpama Ia Ki Tóre Koralón

¹ We ngarkwatódó, ka marü arüngi ayaldóla, ola amkoman bangun pamkolpamđó bóktanóm magó, tére kari wirri kla kokea ngibürr elklazadógb. E Godón amtin kwarilün blaman ia-ia pamkolpam ngyaben elklaza gailüm. Blaman pamkolpamabkü tére, akó Godón eso akyan kwarilün, wa ne kla tómbapónórr pamkolpamabkü.

² E inzan tére kwarilo king akó ngibürr gabaman ngi pamabkü. Ene igósüm, God ibü néma tangbamtin yarile balngomólóm morroal, mi sab gaodó kwarilo paud akó piküp ngyabenóm. Blaman tonarr mi Godón iade [ótók] koralo, oya ubi ngarkwatódó ngyaben koralo, akó morroal dümdüm ngyaben koralo pamkolpamab obzek kwata.

³ Wa morroala, mi inzan néma tére kwarilo pamkolpamabkü, akó God, mibü Zidbain Pam, bagürwómdü yarile.

⁴ Tére wa morroala akó Godón bagürwóman ngitanda, zitulkus Godón ubi blaman pamkolpam zid bainüma akó amkoman bóktan Kerrisonkwata umul bainüma.

⁵ Mi umulakla wa, ka ne poko bóktóna singül kwata, wa amkomana, zitulkus ene wata darrpan Goda blaman pamkolpamabkü. Akó ene wata darrpan oloma aodó

paud nótó tónggapónda God akó pamkolpam. Ene olom móðoga, Kerriso Yesu.

⁶ Wa tóba arról nókyenóp blaman pamkolpamabkü darrem akyanóm, ibü arról akonóm kolae tonarrdóga.* God ini poko mibüka okaka simzazilürr tóba angrirrún ngürrdü.

⁷ Akó ini zitulkusdü, God kürü küngrinürr [apostolóm], oya amkoman bóktan büdratám akó umul bainüm amkoman bangunankwata ibüka, Zu-koke nidipko. Ka amkoman poko büdratdóla, ka obae koke tizla.

Pam a akó Kola Ia Tórrmen Tulmil Tómbapónórre, Amkoman Bangun Pamkolpama Nóma Kwób Bazele

⁸ Da kürü wirri ubia pama blaman tóre pokodóma tóre korale, nibiób tórrmen Godón ubi ngarkwatódó kwarile. I ngürsil koke korale akó ibü ongyaltongyala blakóne. Da i tibiób tang igósidi gaodó kwit niire tóre akom.

⁹ Kürü akó wirri ubia kola mórrkenyórr morroal püti bain korale. Mórrkenyórra ibü büb morroal ngablo-e, da pama kolae gyagüpitótók koke yazebrre ibüka. Akó abün-abün tulmili órrngóen koke bámel korale, akó i koke püti bain korale [gold] akó pel† tómbapórrón elklaza-e akó wirri darrem mórrkenyörri.‡

¹⁰ A kola morroal elklaza ki tómbapón koralón ngibürr pamkolpamabkü; inzande wamaka i morroal püti baindako. Ene wa dümdüm klama kola tómbapónóm, nidi bóktandako i Godón ótókdako.

¹¹ Sos alngomól pama nóma umul baindako wa, Godón bóktanan küp larögako, kola wata ugón piküpan barrkr-rule akó ibü bóktan morroal dümdüm azeb korale metat.

¹² Ka koke ubi baindóla, kola pam koke umulbain korale Godónbóka, ó pam koke balngomól korale wirri arüngpükü. I wata piküp korale.

¹³ Zitulkus móðoga, God ngaen-gógópan pam tónggapónorr, ngi Adam, solkwat ma kol, ngi Ib.§

¹⁴ Akó satania Ibün ilklió uliónürr, a Adamón ma koke. Ib wa Godón gida bóktan poko alkamülürr.

* **2:6** Ini poko aprrapórr bóktanbarr yarilürr, amkoman bangun pamkolpama nóma kwób bazenórr darrpan pokodó Godón ótókóm. **2:7** 2 Timoti 1:11

† **2:9** *pel*, Mórrke-mórrke móðoga: *pearl*. Oya kak mirria. Ene pela mirrian kak kugupidü dódórr bainda, küp nólama. ‡ **2:9** Polón ngyaben tonarrdó, kola inzan nidi püti bain korálórr, aprrapórr pamóm agül kol korálórr. Ó i aprrapórr mórel kol kwarilürr, nibiób ubi yarilürr tibiób mórel pupainüm. **2:9** 1

Pita 3:3 § **2:13** God Adamón tüp buru-i tónggapónorr akó wa Adamón tutul tangdóbóna nólkak kus aginürr Ibün tónggapónóm. (Bwób Zitül 2:7, 21-22)

2:14 Bwób Zitül 3:1-6, 13

¹⁵ A kolab gaodóma olmal basenóm akó ngabkanóm, akó God ibü sab zid nirre,* i Yesun ne metat amkoman nónoma angundako, ibü ne [moboküpü ubi] asi nónoma yarile ngibürr pamkolpamndó, akó i ne nyaben nónoma kwarile Godón ubi ngarkwatódó. I inzan ki tómbapón koralón inzan kwate, i tibiób wirri kwitüm koke bainórre.

3

Sos Balngomól Pam Ia Tulumili Ngyabenórre

Sos Alngomól akó Ngakan Pam

¹ Igó bóktanbarra wata amkoman bóktana: darrü paman wirri ubi ne nótó nónoma yarile sos alngomól akó ngakan pamóm bainüm, oya ubi kómal zaget tónggapónóma.

² Da módóga, darrü paman ne ubi nónoma yarile sos alngomól akó ngakan pamóm bainüm, wa wata morroal tonarr yarile wagó, darrü oloman kolae bóktan babul yarile oyakwata. Oya küp módóga wagó, wa sab tóba kol ilklió alión-gu ngibürr kolpükü gonggo bainüm,* piküpan nyabéle, akó morroal gyagüpitótóke tulmil tómbapón yarile. Wa wata morroal tórrmen bütanin yarile, da pamkolpamab gyagüpitótók morroal kwarile oyakwata. Wa wata igó pam yarile, mogob pamkolpam nótó irrbüle tóba müötüdü. Wa wata gaodó yarile, Godón bóktan morroal umul bainüm.

³ Wa wata ngyepame gorrgorr koke baile. Wa zóngang gazirr pam koke yarile, a wa wata mó móke yarile ngibürr pamkolpamndó. Wa wata metat ongyal pam koke yarile. Wa ta mani ubi pam koke yarile.

⁴ Akó wa wata tóba müötan kolpam morroal balngomól yarile, we ngarkwatódó tóba olmala oya bóktan morroal arrkrru kwarile akó oya morroal angón kwarile blaman ngyaben tulmildü.

⁵ Zitulkus módóga, pam ne umul-kók nómada tóba müötan kolpam ia balngomólóm, wa ia gaodó yarile Yesun amkoman angun pamkolpam ngabkanóm? Koke!

⁶ Wa wata igó pam koke yarile igó, wa Yesu Kerrison amkoman angun wata siman baine, igósüm wa sab koke ikub bagür yarile. Zitulkus módóga, wa ne ikub bagür nónoma yarile inzan, God sab oya zaz ine akó [kolae] darrem] ekyene, dadanzan wa [deból] iazan zaz yónürr akó kolae] darrem ekyanórr, ene wirri-singül bainanme.

* **2:15** God kol sab zid nirre, ibü kolaedó koke imarrue kolae tonarr tómbapondó gab. * **3:2** Grrik bóktan oporan darrü küp módóga, müóran wata darrpan kol warile. **3:2** Taetus 1:6-9

⁷ Akó ta pamkolpama Yesu Kerrison amkoman koke nidi angundako, gyagüpi ki ogoblón wagó, wa morroal pama. Ene igósüm, i sab kolae bóktan oyakwata koke bóktan korale, akó wa sab koke aupe debólan didü.

Sosdó Tangbamtin Pam

⁸ Ene dadan ngarkwatódó, sosdó tangbamtin pama morroal tulmil tómbapónórre, pamkolpama ibü [morroal bangónóm]. I nis uliti wata koke bóktan korale. I wata ngyepam wirrianbóka koke anón korale igó kókó i gorrgorr bairre. Ibü wirri ubi babul ki yarile mani azebóm.

⁹ I wata Godón umulbain bóktan amkoman angun akó arrkrru korale dudu moboküpi, God ne bóktan okaka azazinda mibüka, umuldi i darrü kolae koke tómbapónóp.

¹⁰ Amkoman bangun pamkolpamab ubi nóma yarile sosdó tangbamtin pam arrbünum, i ngaen-gógópan ibü tulmil ngabkanórre igósüm wa, i sab morroal zaget tómbapón kwarile. Ibü tulmil ne morroal nóma kwarile, da darrü oloman zitülkus babula ibükwata kolae bóktanóm; da ibü irrbünamke sosdó tangbamtin pamóm.

¹¹ Ene dadan ngarkwatódó, ibü kola[†] morroal tulmil tómbapónórre, pamkolpama ibü morroal bangónóm. I wata obae bóktan koke alión korale ngibürr pamkolpamabkwata panzedó. A i wata piküpan ngyaben kol korale akó wata igó kol korale, metat nidi tómbapóndako i ne poko bóktandako tómbapónóm.

¹² Sosdó tangbamtin pam wata igó pam yarile, sab tóba kol koke nótó ilklió alión yarile ngibürr kolpükü gonggo bainüm. Akó wa wata tóba olmal akó tóba müótan kolpam morroal balngomól yarile.

¹³ Sosdó tangbamtin pama ne morroal zaget nóma tómbapón korale, pamkolpama sab ibü wirrianbóka agür korale. Akó ene pam sab gaodó korale gum-koke bóktanóm ibü amkoman angunankwata Kerriso Yesuka.

Yesun Amkoman Angun Pamkolpama Ia Tulmili Ngyaben Korale

¹⁴⁻¹⁵ Kürü wirri ubia büsai alkomólóm Epesus wirri basirrdü marü asenóm, a ka ma aprrapórr gaodó kokela sab marü büsai asenóm. Módoga, ka ini peba mórrag wialómdóla, marüka zirrapónóm. Ka ini peba mórrag marüka wialómdóla, igósüm pamkolpama sab umul bairre ia tulmili ngyaben korale ngibürr pamkolpampükü, Godón olmal nidipko. Mi Godón olmal nidipakla, arról Godón

[†] 3:11 kol, Grrik bóktan oporan nis küpamli: müörpükü kol ó müör-koke kol. Mi tai umul-kókakla Pol laró küpbóka apónda aini: sosdó tangbamtin pamab kol ó tai ia sosdó tangbamtin kol.

sosakla. Godón sosa Godón amkoman bóktan arümda, wamaka talkuma akó loro nugupa müót arümdako.

¹⁶ Darrü oloman zitulkus babula igó alpinüm wagó, kwindü anikürrün bóktan[‡] Kerriso Yesunkwata, God ne poko okaka imzazilürr, ene bóktan amkoman wirria. Wórrazan bóktanda wagó:

Yesu Kerriso okaka tübyónürr pamakan bübi,

Godón Samua amkoman pupo syónürr wagó, Yesu Kerriso ne kla tómbapónorr wa dümdüma,
akó [anerrua] oya esenóp.[§]

God oya kwitümgab sipadórr ene pokodó God nese akó
wa ne ongang bapónda [wirri kómal zyóni].

Yesun amkoman angun pamkolpama [Morroal Bóktan]
oyakwata amgolnónóp pamkolpamdó bwób-bwób.

Pamkolpama oya amkoman yangunóp blaman bwób-
bwób.

4

Umul-umulan Ngitan Bóktan Obae Umulbain Pam-abkwata

¹ A Godón Samua panzeana bóktanda wa, ini ne ngürcko, Yesu Kerrison alkomól küsilzana, ngibürr pamkolpama sab wata kak nómtyerre amkoman umulbain bóktan Godónkwata. Ini klama tómbapónda, zitulkus i errkyá pam mamoandako, ibü nidi ilklió bülióndako akó ibü elklaza umul baindako, ne klama tótókdako kolae samudügab.

² Ini umulbain bóktan taepurrane bóktan pama ayodako, wamaka i amkoman bóktan büdratódako, a ene wa i obae tizdako. I umul kokeako ia i morroal, ta ia kolae tómbapondako, dadanzan wamaka malel küp urura adünge bidalande darrü paman büb murr, igósüm wa sab azid koke aenge.

³ I umul baindako wagó, pam a kol wata koke bumióg korale darrpan pokodó utüm. Akó i umul baindako wagó, ngibürr alo kla asiko, pamkolpama koke ne kla ki alo kwarile. A ini umulbain bóktan dümdüm kokeamli, zitulkus God blaman elklaza tólbælórr, da igósidi blaman Godón nidi amkoman angundako akó oya amkoman bóktan umul nidipko, ini elklaza sab azeb kwarile akó ini elklazam eso akyan kwarile.

⁴ Akó blaman kla, God ne kla tólbælórr, morroalako; mi darrü kla alzizi koke amaniknórre, mi ne ene kla noma apad kwarilo eso akyande.

[‡] **3:16** *kwindü anikürrün bóktan*, Mórrke-mórrke módóga: *mystery*. [§] **3:16**
Ini aprrapórr we tonarrbóka apónda, Yesun büdüldügab arsümül kakóm ó oya pülpüldü kasil kakóm. Aprrapórr küp módóga wagó, anerrua oya [ótókóp].

⁵ Blaman kla morroalako, zitülkus Godón Bóktana akó tórea blaman kla kómal aindamli Godón ilküpdü.

Timoti Yesun Zaget Morroal Ia Ki Tónggapóle

⁶ Ma ne ini elklaza, ka ne kla wibalómorró, noma umul bain namulo [zonaretaldó], da ma ene igósidi sab morroal zaget tómbapón namulo Kerriso Yesunkü. Ma zaget inizan tómbapondóla, morroal umulbain bóktana amkoman angunankwata Kerriso Yesun, marü amkoman bangun wirri ainda, ma ne umulbain bóktan mamoan namülnürü.

⁷ Obae umulbain bóktan gum bangólónke; i gonggo ólpóepako akó i Godón koke agürdako. A ma moba samu arüngan ngitalo, wa ma gaodó iade namulo nyabenóm Godón ubi ngarkwatódó.

⁸ Ka ene poko bóktandóla, zitülkus pamkolpama bóktandako wagó, "Ini wa taia, darrü oloma tóba büb arüngan ngitale barngindi, zitülkus arüng büba ene olom tangamtine, wa enezan nyabéle ini tüpdü. A ene go kari morroal kokea, darrü oloma tóba samu arüngan ngitale, da wa igósidi gaodó yarile nyabenóm Godón ubi ngarkwatódó, zitülkus wa arról ipüde, God ne [alkamülkoke bóktan] ingrinürr, ini tüpdü nyabenóm akó oya büdül solkwat nyabenóm."

⁹ Ini bóktanbarra wata amkoman bóktana. Mi ene bóktan amkoman yangurre, myamem darrü amtin bóktan poko babula.

¹⁰ Ene wa amkoman, mi wa wirribóka arüng apadódakla nyabenóm ene bóktanbarra ngarkwatódó, zitülkus mi arról Godkamóm [gedlóngóm baindakla]. Wa Zidbain Pama blaman pamkolpamabkü Yesu Kerrison nidi amkoman angundako.

¹¹ Ma Yesun amkoman angun pamkolpam umul bailünke ini elklaza, ka ne klambóka wibalómdóla, akó ibü arüngi byalólónke ini bóktan mamoanóm.

¹² Darrü oloma sab marüka tóba kak koke ki amtyan yarilün, zitülkus ma küsil pamla. A ma moba okaka byólünke, amkoman bangun pamkolpamab asenóm, i wata morroal tulmili nyabenórre. Okaka byólünke morroal bóktan opor bóktan iada, nyaben iada, [moboküpdü ubi] amtyan iada ngibürr pamkolpamdó, Godón amkoman angun iada, akó [kolkal] nyaben iada.

¹³ Ma gyagüpítótók arrbüñ namülünke Godón Wibalómorrón Bóktan atangóm amkoman bangun pamkolpamdó, i noma kwób bazele darrpan pokodó. Gyagüpítótók arrbüñ namülünke ibüka amgolóm akó

arüng bütanóm Godón bóktan arrkrrum, akó ibü umul bainüm. Tómbapólónke kókó ka tamo.

¹⁴ Ngómkó amkón-gu Godón Samua marü gaodó myónürr Godón zaget tómbapónóm. Gyagüpi amaniklónke wa ini kla tómbapónórr, sos alngomól byarmarr pam kopoa tibiób tang marüka nóma omelólórr akó tére bakonónóp. Akó i marü ne poko müzazilnóp, ne bóktan opora togobórr Godkagab, ma ne zaget tómbapolo.

¹⁵ Ini elklaza tómbapólónke wirri arüngi akó amkoman dudu moboküpi, da blaman pamkolpama sab eserre wa, ma morroal tulmili ngyabendóla Godón ubi ngarkwatódó, akó olgabi sab amkoman wirri morroal tulmili ngyaben namulo.

¹⁶ Blaman tonarr ma umul-umul ngyabelo Godón ubi ngarkwatódó, akó umul bailo wata amkoman elklaza Godónbóka. Piküp bain-gu ini elklaza tómbapónóm, we ngarkwatódó, God marü akó marü nidi arrkrrudako zid bainórre marübókamde.

5

Timoti Laró Umulbain Yarile Darrpan-darrpan Kopodó Sos Kugupidü

Timoti Ia Bag Yarile Pam a Kol

¹ Wirri arüngi ag-gu pam nótóke myang-myang marükagab. A oyaka mórmóke bóktanke oya dümdüm akyanóm, ma wamaka mobanan abdó bóktandóla. Pam nagnómke gyauri küsil-küsüli nidipko marükagab wamaka i marü zoretalko.

² Mómóke bóktanke epepal-epepal koldó ibü dümdüm bütanóm, wamaka i marü aipalako. Akó küsil-küsüli kol nagnómke, wamaka i marü bólbtalako, ama gonggo gyagüpítótóke koke bóktalónke ibüka.

Kóble

³ Ngabkan namulo ene kóble, darrü olom ne babul nóma yarile ibü ngabkanóm. Zitülkus ibü olmal babulako ngabkanóm, i amkoman kóbleanako.

⁴ A ene kóblean ne olmal akó bobatal nóma korale, ene idi ngabkan kwarile. Ene wata wirri kla mórdóga, pamkolpama tónggapónóm Godón nidi amkoman angundako. Ngaen, ibü aipalabal ó bobatala ibü ngabkan koralórr. Errkya ma ibü darrem idi ngabkan korale. Zitülkus i ne ini tonarr nóma tómbapónórre, i Godón bagürwóman ngitanórre.

⁵ Amkoman kóblea, noan olom babulane oya tangamt-inüm, ngambangóldo Godka tóba tangbamtinüm, akó wa téredo metat irrüb ngürr akó Godón amtindo oya ngyaben elklaza aliónüm.

6 A kóblea tóba ubi ngarkwatódó nótó ngyabendo, samuan ngarkwatódó wa büdülo, a oya büb wa go arróla. Da amkoman bangun pamkolpam wata koke ki ngabkan koralón inzan tulmili kóble.

7 Amkoman bangun pamkolpam arüng bóktan nökyenónóm ini umulbain bóktan mamoanóm, igósüm darrü oloman dümdüm babula bóktanóm, i kolae tónggapónóp. Darrü olom babul ki yarilün igó bóktanóm wagó, i kóble koke ngabkandako, i ne kóble ki tangbamtin kwarile.

8 Darrü oloma wata tóba óe zonaretal ngabkan yarile, a wa wata amkoman tóba aip ó aipbobat ngakan yarile. Wa ne ibü koke nómá ngabkan yarile, wa igó okaka bainda, wa Kerrison amkoman angun kuri yalpine. Akó wa ma amkoman igó kolaean tórrmen tulmil tómbapónda ibükagab, ene Yesun koke nidi amkoman angundako.

9 Amkoman bangun pamkolpama nómá wibalóm korale kóbleab ngi, nibiób ki tangbamtin kwarile, i koke ki wibalóm koralón, ene kóble ne 60 pail amrran küsil nótó nómá warile. Akó i wata ene kóblean ngi wialóm korale, tóba müór koke nótó ilklió iliönürr ngibürr pampükü gonggo bainüm.

10 Akó wa wata igó kol warile pamkolpam noanbóka umulako wagó, wa morroal elklaza tómbapólórr. Wa igó elklaza tómbapólórr: Wa tóba olmal morroal simarrulürr. Wa mogob pamkolpam irrbülürr tóba müótüdü. Wa Godón pamkolpamab wapór bagulülürr.* Wa pamkolpam tangbamtilürr müpdü nidi kwarilürr, akó wa gyagüpítótók irrbünürr morroal elklaza tómbapónóm.

11 Kóble ne 60 pail amrran küsil nómadako, ibü ngi wibalómgu. Zitülkus módogá, ibü büban ubi ne wirrian nómá bainórre pampükü utüm, we ngarkwatódó, i myamem Kerrisoka arróbórrón koke kwarile; ibü ubi akó wata morwal bumiögüm kwarile.

12 Da akó God ibü zaz nirre akó [kolaean darrem] nülirre ibü [alkamül-koke bóktan] amgünánme, zitülkus i alkamül-koke bóktan ingrinóp Kerrisoka wagó, i morwal akó koke bumigrre.†

13 Akó wa, küsilan kóblea zógósóm baindako. I tibiób tonarr ama amandako zaget-koke agóltagólde müót-müót, ngibürr ia-ia kolpam basenóm. We kla tebe koke, a i ta ngi

* 5:10 Ngibürr pamkolpamab wapór bagul, wa tai [leba zaget] kolpamab zaget yarilürr. † 5:12 Yesun amkoman angun pamkolpama kóbleab ngi nómá winólómóp ene ngi wibalómórrón peba syórrdü, ene kóblea alkamül-koke bóktan ingrinóp blaman tonarr Kerrison zaget tómbapónóm akó morwal myamem koke bumigrre.

bumarrudako akó blaman tonarr kaindako kolpam byalóm i wa laró ki tómbapónórre. I we poko bóktandako, i koke ne poko ki bóktanórre.

¹⁴ Ene ka we pokodó ikik bókrrandóla ene kóble, ne 60 pail amrran küsíl nidipako, akó morwal bumiögüm, olmal balngónóm, akó müót balngomólóm. I ne ini poko nómá olnbole, pamkolpam, minkü nidi bóka bamgündako, ibü zitülkus sab babul yarile bóktanóm wagó, mi kolaeakla.

¹⁵ Zitülkus módóga, ngibürr küsilan kóblea morroal kwatódágab kuri zuzyólürr, ama i satani mamoandako.

¹⁶ Darrü Kerrison amkoman angun kolan müötüdü ne kóble nómá kwarile, wa wata ibü tangbamtin warile. Müp sasdó koke angrin kwarile ibü tangbamtinüm, igósüm i gaodó korale ene amkoman kóble tangbamtinüm, olmal babul nibióbko ibü ngabkanóm.‡

Sos Alngomól Byarrmarr Pam

¹⁷ Amkoman bangun pamkolpama wata morroal ki bómzyat koralón akó popa ki gailwóm koralón manie tangbamtinüm ibü sos alngomól byarrmarr pam, ibü nidi morroal alngomóldako. I amkoman bómzyat akó tangbamtin ki koralón, nibiób zagete Godón bóktan amgolóm akó umul bainüm.

¹⁸ Zitülkus módóga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Sye koke ki amel koralón [kauan] tae piküp bainüm alogum, wazan oya Zaget tónggapónda, agóltagólde küp ausüm [witüdüğab]."[§] Akó Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, "Igó dümdüma, Zaget pama tibiób darrem kla azebóm i ne Zaget tómbapóndako."

¹⁹ Wata darrpan oloma ne nómá bóktóne wagó, sos [balngomól byarrmarr pama] kolae tonarr kuri tónggapóné, ene oloman bóktan amkoman angun-gu. Wata nis ó aüda ne kómdam nómá nirre, ma umul namulo wagó, amkoman wa kolae tónggapóné.

²⁰ Ene pama, kolae tonarr nidi tónggapóndako, ibü nagnómke blaman sos pamkolpamab obzek kwata, igósüm ngibürra sab gum korale kolae tonarr tónggapónóm.

²¹ Godón obzek kwata akó Kerriso Yesun obzek kwata akó Godón alearrón anerrua obzek kwata, ka marü wirri arüngi ayaldóla ini umulbain bóktan mamoanóm, ka ne

‡ **5:16** Pol koke bóktanórr wagó, wata kola ki tangbamtin koralón kóble. Pama ta kol tangbóleanórre. § **5:18** Kau gaodó ki yarile alo apadóm tóba Zagetódágab (Duterronomi 25:4). Dadanzan sos alngomól byarrmarr pam gaodó ki korale ibü nyaben elklaza azebóm we pamkolpamdágab, i nibióbka amgoldako akó umul baindako. **5:18** Luk 10:7 **5:19** Duterronomi 17:6; 19:15

kla nülinünüma. Ma blaman kolae tonarr pamkolpam nagnómke darrpan ngarkwatódó. Wa morroal koke ki yarile, ma ne kari-kari ngi pam nóma nagnomo, akó wirri ngi pam ma koke.

²² Ma moba tang büsai amngyelgu paman singüldü akó tóre akogu, igósüm oya angrinüm sos balngomól byarrmarr pamóm. Ma ngaen-gógópan umul namulo, ia wa morroal dümdüm ngyaben pama ó koke. Ma oya ne nóma ingrino sos balngomól byarrmarr pamóm, akó ma ne nóma eseno, wa kolae tonarr pama, ene wamaka ma ene dadan kolae tonarr tónggapóndóla. Ma müób wata [kolkal] namulo, kolae tonarr tónggapón-gum.

²³ A ene wata igó küp kokea wa, ma wata naean enolo. Marü bikóm^{*} azida dokyan mün amiógda, da ma akó wata waen karianbóka anón namulo.[†] Ma waen karianbóka nóma enolo, ma kolae tonarr koke tónggapóndóla.

²⁴ Ma igó küpdü karianbóka bókyalo wagó, ma solkwat darrü pam ingrino sos balngomól byarrmarr pamóm, zitülkus ngaen-gógópan ma ngakono wa ia pama. Zitülkus módóga, ngibürr pamkolpama kolae tonarr panzeana tómbapóndako, akó enebóka blaman is umulako. Ibü solkwat zaz nirre, ngaen-gógópan pamkolpama umulürrünako i kolae tonarran darrem sab ipüdórre. A ngibürr pamkolpama kolae tonarr anik-anik tómbapóndako akó pamkolpam umul kokeako enebóka kókó, ama solkwatan umul bairre.

²⁵ Dadanzan, ngibürr pamkolpama morroal elklaza panzeana tómbapóndako akó blaman umulako enebóka. A ngibürr pamkolpama morroal elklaza tómbapóndako inzane wa, pamkolpama büsai-koke umul baindako enebóka. A pamkolpam ma sab amkoman umulürrün korale ene morroal elklazabóka.

6

[Leba Zaget] Olmal

¹ Blaman amkoman bangun leba zaget olmala gyagüpi tótók ki koralón wagó, ibü wirri pam inzan pamako, i nibiób blaman tonarre [morroal bangón] korale. I wata inzan gyagüpi tótók korale, igósüm pamkolpama sab kolae bóktan koke bóktanórre Godón ngiankwata akó mibü umulbain bóktanankwata.

* ^{5:23} Grrik bóktan módóga, *dipi*. † ^{5:23} Ene ne ngürr koralórr, nae ugón kolkal koke yarilürr a ma irr yarilürr. Waenpükü yarrisarri apónde tangamtinda kolae kupul akrranóm. Polón aprrapórr ubi yarilürr Timoti waen akó nae ki yarrisarri apóne, zitülkus ene gaodó ki yarile oya bikómankü.

² Ibü wirri pam ne Yesun amkoman angun pam nόma korale, da leba zaget olmala wata ibü morroal bangόn ki korale. I koke ki gyagüpi ogoblόn wagό, i tibiόb wirri pam koke morroal bangόn korale, ini zitulkusdū, ibü wirri pam Yesun ngidū zonaretalako. A i ki zaget koralόn wirrian arüngi ibünkү, zitulkus ibü wirri pam amkoman bangun pamkolpamako. Akό zitulkus leba zaget olmalab [moboküpди ubie] ibüka, i nibiόb tangbamtindako, i enezan zagetόdako ibünkү.

Umulbain namülünke amkoman bangun pamkolpam ini elklaza, ka ne kla wibalόmdola marüka, akό ibü arüngi byal namülünke ini elklaza mamoañom.

Akό Ngibürř Bóktan Obae Umulbain Pamabkwata

³ Ngibürř pamkolpama darrü-darrü elklaza umul baindako kürü umulbaindüğabi. I mibü [Lod] Yesu Kerrison amkoman umulbain bóktandό koke abindako. I akό koke abindako umulbain bóktandό Godόn ubi ngarkwatόdō ngyabenankwata.

⁴ I ikub bagürdako. I gyagüpi tótókdako wagό, i umulako blaman elklaza, a i ma tai darrü klaman küp koke apadόdako. Ibü kolae ubi darrem-darrem bóka bamgüna akό ongyalόma bóktan oporan kùpangkwata. Ibü ongyalan darrem wa módógako wa, idipa akό ibü nidi arrkrrudako, ibü gyagüp kolaea akrranda, i tibiόb bürrgratόdako, i kolae bóktandako tibiόb darrpan-darrpandό panzedό, i gyagüpi tótókdako wagό, ngibürra kolae tómbapόndako,

⁵ akό ibü gyagüpitόtόka blakόn-koke metat bokrrandako. Ini pamkolpamab gyagüpitόtόk dùmdüm kokeako, akό i tai gaodό kokeako [küp apadόm], amkoman nadū klama akό obae nadū klama. I gyagüpi tótókdako wagό, Yesun amkoman anguna ibü mόrrel nirre.*

Ngibürř Bóktan Mόrrelankwata

⁶ Anda, Godόn amkoman anguna mibü amkoman mόrrel baina samuan ngarkwatόdō, a mani koke. Mibü mόrrel baina samuan ngarkwatόdō, ene wata mi ne gaodό nόmadakla we elklazapükü, mibüka ne klamko.

⁷ Mi gaodό ki kwarila, zitulkus mi nόma tόbabόtórrό, mi darrü kla koke sidüdόp minkü. Akό mi nόma narrbarino, mi darrü kla koke ipüdόrre minkü.

* **6:5** Pol aprrapórr igό kùpbóka apόnda, ene pamkolpama Godόnkwata umulbain koralόrr mani azebόm, inzan kwate, arrkrru pamkolpama mani aliόn kwarile ibü umulbain bóktananme. Ma Taetus 1:11 akό Zud 1:11 ngankanke. A darrü küp mόdόga wagό, i gyagüpi ogoblόrr wagό, God ibü blaman kla nülirre oyankü nidi zagetόdako.

⁸ Da módóga, mibü ne alo kla akó anón kla asi nómadako, akó mibü ne müót nómadako akó mórrkenyórr mi ne klamómakla, mi gaodó ki kwarila ini elklazabme.

⁹ Pamkolpam nibiób ubi mórrrelóma, ene ubia ibü kolae tonarr tómbapónóm popadan nolngomórre. Ibü ubi mani azebóma, akó ini ubia ibü bumige wamaka darrü oloma lar amige die. Akó abün gonggo ubia ibü bumige akó azid nüllerre, ibü akó ngibürr pamkolpam. Ini ubia sab ibü dudu kolae nirre, wamaka i sab naedó busurture.

¹⁰ Zitulkus módóga, mani azeb ubia pamkolpam sab blaman ia-ia kolaean elklaza tómbapónóm nirre. Ngibürr pamkolpamab ubi asine mani azebóm wirri ubie, we pokodógab i zaorrón piküp bainónóp Yesun amkoman angunüm. Errkya i wirribóka azid aengdako, wamaka pama tóba abün kyab zono-e baelda.

Godón Ubi Ngarkwatódó Nyaben

¹¹ A mató, Timoti, ma darrü Godón pamla. We ngarkwatódó, ma gum nóngónónóm ene kolae elklaza tómbapónóm, ka ne elklazabkwata wibalóma. Arüng kóbó ipadlónke [dümdüm tonarr] tólbaelóm, nyabenóm Godón ubi ngarkwatódó, Godón amkoman angunüm, marü moboküpü ubi pamkolpamdo amtyanóm, karrkukus zamngólóm enana morroal ó müp tonarra nóma togoble, akó mórmóke namülün ngibürr pamkolpamdo.

¹² Wamaka Rrom gazirr pama gazirr pokodó kokezan piküp bainda gazirrum, ma ta inzan, koke ki piküp baila Godón amkoman angunüm akó oya arrkrrum, enana pamkolpama mankü bóka bamgün korale. Akó [ngarkwat-koke arról] karrkukusi amiögke. Gyagüpi amalónke wagó, God marü wató ngimaunürr wankü nyabenóm metatómpükü. Abün pamkolpamab wapi, ma morroal bóktarró amkoman ubie wagó, ma Godón amkoman angun namülnürrü akó marü ubi yarilürr oya arrkrrum. Ene tonarrdó, ma Godón ngyaun bóktan kuri ipadórró.

¹³ Ka marü arüng bóktan akyandóla Godón obzek kwata, arról nótó aliónda blaman elklaza. Akó Kerriso Yesun obzek kwata, nótó morroal bóktanórr amkoman ubie, amkoman bóktan büdratlıorr tóbabóka Pontius Paelatón obzek kwata, enana Paelat sab pamkolpam arüng bóktan ki nókyerre oya amkalóm.

¹⁴ Ka marü ne arüng bóktan akyandóla wagó, ma Godón arrkrruo akó blaman kla tómbapono oya ubi ne klamko, inzan ne kwatko wa, darrü oloman dümdüm babul yarile darrü kolae poko bóktanóm marükwata. Ini elklaza

tómbapólónke kókó mibü Lod Yesu Kerriso okaka nómá tübine.

¹⁵ Wa sab okaka tübine ene ngürr, God ne ngürr ingrinürr oya pulkaka bainüm. God wa kómal akó darrpan Balngomól Pama blaman elklaza nótó balngomólida. Wa wirri King módóga blaman kingdögab akó wa wirri Lod módóga blaman lodódögab.

¹⁶ Wata God tebea, kokean nótó narrótóke. Wa zyondü ngyabenda, da ene igó zyóna wirri arüngi ongang bapónda, da darrü oloma minggüpanan kokean wame. Darrü pama oya kokean esenórr ó darrü paman gaodó kokea oya asenóm. Blaman pamkolpama oya ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre, akó wa arüngi ki balngomól yarilün metatmetat. Amen.

Mórrel Pamkolpama Ia Tulmili Ngyaben Korale

¹⁷ Ibüka arüngi bóktanke mórrrel pamkolpam nidipko wagó, i koke ki gyagüpi ogoblón wagó, i morroalako ngibürr pamkolpamdögab. Arüngi bóktanke igó, i koke ki gyagüpi ogoblón wagó, darrü kolaea koke tómbapóne ibüka, zitülkus i mórrrel pamkolpamako. Zitülkus módóga, i umul kokeako tibiób mórrrel ne kokrrap ngarkwatóm ki kwarile. A i wata Godka ngambangól korale tibiób tangbamtinüm. God darrpan módóga, mórrrelwóm nótó aliónda mibü blaman elklaza, igósüm mi morroal barnginwóm koralo ene elklazapükü.

¹⁸ Ibüka arüngi bóktanke morroal elklaza tómbapónóm pamkolpam tangbamtinüm. Ibü mani abünzanako, da i ta abün morroal elklaza ki tómbapón koralón. I wata pamkolpam gail korale, akó i wata amkomán ubie arrgrat korale ibüka ne klamko.

¹⁹ Mórrel pamkolpama inzan tórrmen tulmil nómá tómbapónako, ene wa inzana wamaka i wirri mórrrel elklaza arrbündako tibióbkü solkwat ngarkwat-koke arrólóm. Ene wa inzana, wamaka i metat zürük ingülüp zitülkus angrindako müótankü. Da módóga, ibü gaodó yarile ngarkwat-koke arról amoanóm. Ene arról wata amkomán arróla, Godkü ngyaben.

Dómdóm Alakón Bóktan

²⁰ Timoti, God marü zaget mókyanórr oya bóktan umul bainüm, da módóga, ma wata metat idolo oya bóktan umul bainüm, ma wata amkomán enezan umul bairrü. Ma gonggo bóktan koke arrkrru namulo, Godón koke ne bóktana agürda. Akó ma pam koke arrkrru namulo bóktan nidi bóktandako mibü umulbain bóktanan ngarkwatódó kokea. I igó bóktandako wagó, i ne pokó umul baindako

wa morroal umulbain bóktanako Godónbóka, a ene wa amkoman kokea.

²¹ Ngibürr pamkolpama ene obae umulbain bóktan amkoman angundako akó ikikdako. We ngarkwatódó, i zaorrón banelórr Yesunkwata amkoman umulbain bóktandógab.

Ka tóredóla, Lodón [gail tonarr] asi ki yarilün yabüka.

Nis Ngim Peba Mórrag Polkagabi Timotika Ngaensingül Bóktan

Pol ini peba nómá wialómórr, wa ugón tümün müótüdü yarilürr Rromóm (1:16-17). Wa sein sye-i amelórrón yarilürr, wamaka amkoman wirri umulürrün kolae tómbapón pama. Pol umul yarilürr wa, oya zageta blakóndase akó wa, oya arróla blakón kari pokoa. Oya dómdóm ngarkwat yarilürr tümün müótüdü, ene solkwat ma Rrom pama ki emkórre (4:6). Polón nis ngim agóltágól nómá yarilürr Yesun [Morroal Bóktan] amgolkü, da wa Timotin ngyaunürr wankü agólóm (Apostolab Tórrmen 16:1-3). Polón tokom ngim agóltágól nómá yarilürr amgolkü, wa Timotin we yalórr Epesüsüm burrmatóm ola sos ngakanóm (1 Timoti 1:3). Wa nis peba mórrag nómá winólómórr Timotika, Timoti ugón Epesüsüm yarilürr.

Polón äud zitüläko ini peba mórrag iade wialómórr:

1. Rrom pama oya amigóp amkalóm, akó wa umul yarilürr wa, oya büdülümpükü amkal kari poko yarilürr. Da oya wirri ubi yarilürr Timoti wankü ngibürr ngürr ki amóne, solkwat oya ugón ki emkórre (4:9-21).
2. Timoti Polón wirrianbóka tangamtinürr Godón bóktan amgolde akó Yesun amkoman angun pamkolpam umulbaindi. Polón ubi oya arüng akyanóm akó ikik akranóm yarilürr, wa metat Godónkü ia ki zaget yarilün inzan tonarre.
3. Pol umul yarilürr ngibürr elklaza tómbapón koralórr Yesun amkoman angun pamkolpamdó Epesüsüm, ne klama koke ki tómbapón kwarile. Da oya ubi Timotin umul-umulan ngitanóm yarilürr ini elklazabkwata akó wa laró ki tómbapóné.

Wirri Bóktan Zono Darrpan Pokodó Arrbürrün

Pol tóba nis ngim peba mórrag nómá wialómórr Timotika, wa umul bainürr wagó, wa myamem wirribóka koke ngyabene. Timoti küsil pam yarilürr Polkagab, akó aprrapórr wa darrü Yesun amkoman angun pamóm bainürr, Pol Godón bóktan nómá büdrrat yarilürr Listram. Dokyan Yesun amkoman angun pamkolpam asi koralórr Polón nidi tangamtinóp bóktan büdrratóde, umulbaindi, akó sos pamkolpam ngabkande. Timoti ene darrü Yesun amkoman wató yanglürr Polón nótó tangamtilürr, akó

wa Polka minggüpanan yarilürr ngibürr amkoman bangun pamkolpamdgab Polón nidi tangamtinóp. Ini peba mórragdó Pol tóba dómdóm nyaben bóktan iliólürr Timotin, wa noan amanikürr wirri arüngi tómbapónóm ene zaget Pol ne kla bókyanórr. Da wa Timotika ngambangólórr ene Yesun Morroal Bóktan metat amgolóm ibüka, Zu-koke nidi kwarilürr.

Pol Timotin akó umul-umulan ngitanórr Yesun Morroal Bóktan amoanóm, wa oya ngaen-gógópan ne kla umul ain yarilürr. Wa oya arüngi yalórr Yesun Bóktan umul bainüm akó amgolóm amkoman moboküpi, akó Yesu Kerrison zaget tómbapónóm wirri arüngpükü akó piküp bain-gum. Wa ta akó oya wirri arüngi yalórr karrkukus zamngólóm azid aenga nóma tamle Yesunme, Polzan karrkukus zamngólórr azid aengdógar.

Pol Timotin bóktan ekyanórr sos ia ngakanóm Epe-süsüm. Wa oya umul-umulan ngitanórr ongyalgum pamkolpampükü ngibürr bóktanankwata. Ongyalde sab pamkolpam kokean tangnamtirre Yesun amkoman angunüm a nyabenóm Godón ubi ngarkwatódó.

Pol Timotin ta umul-umulan ngitanórr obae umulbain pamabkwata, nidi kwarilürr ola Epesus sasdó.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módógako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-2
- B. Pol Godón eso ekyanórr akó Timotin arüng ekyanórr 1:3-8
 - 1. Pol Godón eso ekyanórr Timotinkü 1:3-5
 - 2. Pol Timotin arüng ekyanórr zaget tómbapónóm, God oya ne kla iliónürr tómbapónóm 1:6-7
- C. Morroal Bóktan Godón zidbainankwata 1:8-14
- D. Ngibürr Yesun amkoman angun kolpama tibiób kak nómtyerre Polka 1:15-18
- E. Karrkukus zamngól müp tonarrdó, Yesu Kerrison zaget tómbapónde 2:1-13
- F. Timoti inzan zaget pam ki yarilün, Godón nótó bagürwóman ngitanda 2:14-26
- G. Godkamóm ubi-koke pamkolpama dómdóm ngürrdü ia tulmili nyabenórre 3:1-9
- H. Ngibürr umulbain bóktan 3:10-4:5
- I. Polón büdül kari pokoa akó wa sab morroal darrem ipüde 4:6-8
- J. Timoti sab ngibürr elklaza tómbapóle Polónkü 4:9-18
- K. Dómdóm alakón bóktan 4:19-22

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Kerriso Yesun [apostolóla] Godón ubidügab. Wa kürü zirrkapónórr bóktan büdrratóm pamkolpamđó arrólankwata, wa [alkamül-koke bóktan] ne kla ingrinürr. Ene [ngarkwat-koke arról] wata Kerriso Yesukama.

² Timoti, ka marüka wialómdóla. Ma kürü moboküp olomzanla.

Ka tóredóla, [gail tonarr], gyaur, akó paud asi ki kwarilün marüka, God mibü Abdógbab akó Kerriso Yesu, mibü [Lod].

Pol Godón Eso Ekyanórr akó Timotin Arüng Ekyanórr

³ Ka Godón eso akyandóla, ka noan [ótókdóla], kürü abalbobatalazan oya ótök kwarilürr, umuldi ka darrü kolae koke tónggapórró. Ka Godón eso akyandóla, ka tóre noma bakodóla marünkü blaman tonarr, irrüb ngürr.

⁴ Kazan gyagüpi amanikdóla ma yón namülnürrü, mi noma bürrgratürri, kürü wirri ubia marü asenóm, zitülkus ka umulóla wagó, sab kürü büb bagürwóma gwarrarrón yarile.

⁵ Kürü ngambangólda marü Yesun amkoman angun amkomana. Ngaen-gógópan marü óp bobat Lois akó marü aip Yunis ibü amkoman bangun amkoman yarilürr, akó ka wirri umulóla wagó, marü amkoman bangun ta amkomana.

⁶ Ini zitülkusdü kürü ubia marü akó umul-umulan ngitanóm, God marü gaodó myónürr tóba zaget tónggapónóm, akó ma ene zaget akó amkoman moboküpi tónggapolo ene dadan tonarre darrü olomazan ur wirri ainda. God marü [gyaur kla] mókyanórr samuan ngarkwatódó oya zaget tónggapónóm, ka marüka kólba tang nis noma nómngyerró akó tóre ekorró marünkü.

⁷ Gumüm bain-gu Godón zaget tónggapónóm, zitülkus God mibü ne Samu* tókyenóp mibü koke gum-guman ngibtanda. A ene Samua mibü moboküp arüngan ngibtanda, mibü tangbamtinda mibü [moboküpdu ubi] ngibürr kolpamđó bómtyanóm, akó wa mibü tangbamtinda mibü ubi akó tórrmen balngomólóm.

Morroal Bóktan Godón Zidbainankwata

⁸ Da büód koke namülünke pamkolpamđó bóktanóm, ma umul ne pokola mibü Lodónkwata, ó büód koke namülünke kürüka, enana ka tümün müótüdümla Lodón ngidü. Ma wata azid aenglo kazanla Yesun [Morroal Bóktananme]. God marü arüng mókyene azid aengóm.

⁹ God mibü wató zid tinóp akó mibü ngibtaunóp [kolkal] ngyabenóm Godón ilküpdu. Wa ini kla koke tónzapónórr

* **1:7 Samu:** Ki umul-kókakla ini samu ia büban samua, ta ia Godón Samua.

ene zitülkusdü, mi ngibürr morroal elklaza tómbapónóp, a oya angrirrún bóktananme akó oya gyauranme. Ngaengaen, God ini tüp solkwat tónggapónórr, wa bóktan ingrinürr tóba gail tonarr okaka amzazilüm Kerriso Yesun zirrapónóm ini tüpdü pamkolpam zid bainüm.

¹⁰ A errkyia ini tonarrdó, God oya gyaur okaka simzazilürr mibüka mibü Zidbain Pamdóma, Kerriso Yesu, nótó tamórr ini tüpdü. Yesu nóma narrótókórr akó türsümülürr, wa büdülan arüng elakónórr. Akó wa alakón-koke arról okaka simzazilürr Morroal Bóktandóma.

¹¹ Ini Morroal Bóktan büdrratón pamkolpam dó blaman bwób-bwób, God kürü küngrinürr apostol akó umulbain pamóm.

¹² Ini zitülkusdü ka igósidi azid aengdóla aini tümün müötüdü Yesu Kerrison ngidü. A ka büód kokela tümün müötüdü nemela, zitülkus ka ne olombóka umulóla ka noan amkoman yangurrü, akó zitülkus ka amkoman karukusi angundóla, wa gaodóma adlangóm kókó dómdóm Ngürr, wa kürü ne kla küliónürr ngabkanóm.[†]

¹³ Timoti, ma ene amkoman bóktan karrkukus emoalónke, ma ne bóktan arrkrrurru kürükagab. Ini kla tómbapónke amkoman bangunpükü akó moboküpü ubipükü. Ma gaodó namulo, zitülkus ma dabyórrünla Kerriso Yesuka.

¹⁴ Adlang namülünke God marü ne amkoman bóktan mókyanórr. Godón Samua, mibü büb kugupidü nótó ngyabenda, marü wató tangmamtile.

Ngibürr Yesun Amkoman Angun Kolpama Tibiób Kak Nómtyerre Polka

¹⁵ Ma arrkrrurru wa, blaman Yesun amkoman angun pamkolpam Eisia[‡] Prrobinsdü nidi ngyabendako, tibiób kak kürü kómtyenóp. Pigelus akó Errmogenes ta inzan tibiób kak kürü kómtyarri.

¹⁶ A Onesiporus wa amkoman gódam yarilürr. Lod gyaur ki okaka imzasil Onesiporusün müót kolpam dó, zitülkus wa abün münüm kürü angónsangón akó tangamtin yarilürr. Wa büód ta koke yarilürr, enanla ka tümün müötüdü.

¹⁷ A wa nóma tübzilürr Rrom wirri basirrdü, wa kürü wirri arüngi kyamkülürr blaman pokodóma, kókó wa kürü kósenórr ka ne namülnürrü.

[†] **1:12** *wa kürü ne kla küliónürr ngabkanóm*, Grrik bóktanan darrü kúp módoğa: *ka oya ne kla iliórrü ngabkanóm*. [‡] **1:15** Polón tonarrdó, *Eisia* darrü Rrom prrobins yarilürr. Errkyia ene poko Tórrki kantrridü pokoa, *Eisia* Maenor kugupidü.

¹⁸ Lod oyaka tóba gyaur okaka ki imzazil ene dómdóm Ngürrdü! Timoti, ma wirri umulóla, wa nigó blaman elklaza-e kürü tangkamtinürr, Epesusüm.

2

Karrkukus Zamngól Müp Tonarrdó, Yesu Kerrison Zaget Tómbapónde

¹ Da mató, Timoti, nótó kürü olomzanla, ma karrkukus namülün Lodón zagetódó. Ma gaodómla arüngüm Kerriso Yesun [gail tonarranme].

² Ma kürü kurrkrrurrü bóktan umulbaindi abün pamkolpamab wapi. Ene pamkolpam umulako wagó, ene bóktan, ka ne kla adrratórró, wa amkomana. Ma ene dadan bóktan umul ninünümo ene ngibürr amkoman angun pamkolpam, ma amkoman nibiób bangundóla akó gaodó nidi korale ngibürr pamkolpam umul bainüm.

³ Ma karrkukus zamngólke müp tonarrdó Kerriso Yesun ngidü, kazanla. Mi wata Kerriso Yesun mamoan koralo, morroal Rrom gazirr pama gazirr singüldü wirri ngi pamzan mamoanda.

⁴ Gazirr pama, gazirr zaget nótó tómbapónde, koke busotubso yarile ngibürr kla tómbapónóm. Ini pokodó wa tóba gazirr singüldü wirri ngi pam bagürwóman ngitanda.

⁵ Ene dadan ngarkwatódó, buso pama ne nóma busoda barngin pokodó ngibürr barngin pampükü, wa wata barngin gida mamoan yarile. Wa ene gida ne nóma alkamüle, wa darrem kla* koke ipüde, enana wa ngaen-gógópan tame.

⁶ Ngaon pam, nótó ngaonda ngón ngagón-koke, wa ngaen-gógópan olom móódóga abülan poko apadóm.

⁷ Gyagüpi wam ka ne poko bóktandóla, zitülkus Lod sab marü tangmamtine apadóm, ka amkoman laró poko bóktanóm kaindóla.

⁸ Yesu Kerrison gyagüpi amanik, [Deibidün] bobat nótóke, God noan irsümüllürr büdüldügab. Ini wa [Morroal Bóktana], ka ne bóktan amgoldóla pamkolpamdó.

⁹ Ka azid aengdóla, zitülkus ka ini bóktan büdrratla, akó ka sein sye-i arümürrünla aini tümün müötüdü wamaka ka amkoman kolae pamla. A Godón bóktan sein sye-i arümürrün kokea.

¹⁰ Da móódóga, ka karrkukus zamngoldóla, enana ka azid aengdóla, igósüm God tóba alearrón pamkolpam ta inzan zid nirre Kerriso Yesukama. Akó i sab metat korale usakü [wirri kómal zyöndü], wa nólamase.

* ^{2:5} *darrem kla*: Polón nyaben tonarrdó darrem we kla yarilürr, singül müóngdur, ne kla tónggapórróna nugup pórngae-e ó puli.

- ¹¹ Igó bóktanbarra wata amkoman bóktana:
 Mi ne wankü nómá nurrbarirrú,
 da mi akó sab wankü ngabénorre.
- ¹² Mi ne karrkukus nómá bórrongo, enana mi azid aeng
 koralo,
 da mi sab kingzan kwarilo, wankü balngomólóm.
- Mi ne nómá yalpirre igó, mi umul-kókakla oyabóka,
 da wa akó sab mibü inzan talpirre.
- ¹³ Mi ne koke nómá tómbapónorré Yesu Kerriso mibü ne
 poko byalda tómbapónóm,
 wa ma sab wata tómbapóné, wa ne poko bóktanórr
 tómbapónóm,
 zitülkus wa metat tómbapónda, wa ne [alkamül-koke
 bóktan] angrinda.

Timoti Inzan Zaget Pam Ki Yarilün, Godón Nótó Bagürwóman Ngitanda

¹⁴ Ma metat amkoman angun pamkolpam ini elklaza akó umul-umulan ngintinünümo. Ibü arüng bóktan nókyenónómo Godón obzek kwata, ongyalgum bóktan oporan küpangkwata. Ene inzan ongyaltongyalan küp babulana, da ene pamkolpamab gyagüpítótók gonggo bainda nidi arrkrrudako inzan ongyaltongyal.

¹⁵ Arüng kóbó ipadlónke moba okaka bümzazilüm Godka inzan tonarre God gyagüpítótók yarile wagó, ma morroal olomla. Inzan namülün wamaka zaget pama morroal nótó zagetóda akó zitülkus babul noane büód aenggum tóba zagetódógab, oya singüldü pama nómá ngakanda. Akó inzan pam namülün amkoman bóktan umul nótóke akó dümdüm nótó umul bainda.

¹⁶ Ma gonggo bóktan gum bangón namülün Godón koke ne bóktana agürda, zitülkus pamkolpama ini poko nidi bóktandako, i Godkamóm ubi-koke kolpamako, ama i sab Godkamóm wirri ubi-koke kolpam kwarile.

¹⁷ Akó darrü zitülkus módóga, ibü gonggo bóktana gwarróne, wamaka wagülunga dudu büb azid ekyene akó emkólesa. Ene pamkolpamab kugupidü nis pam nisamli, Imenaeus akó Piletus.

¹⁸ Ini nis pam nisa tibiób kak kuri nómtyarri amkoman bóktandó, bóktande wagó, God mibü, amkoman angun pamkolpam, kuri sirsine büdüldügab. Ini bóktananme, i ngibürr amkoman bangun pamkolpamab amkoman bangun kolae baindamli.

¹⁹ A Godón amkoman angun pamkolpama wamaka zürük ingülküp zitülgan bórrangórrónako, darrü pama kokean aunaunan ngitine, akó i sab kokean piküp bairre amkoman

bangunüm. Ini nis bóktan nis ene ingülküp zitülkusdü wialómórrónamli. Ngaen-gógópan bóktan módoga, "Lod umula oya pamkolpam nidipako." Akó darrü bóktan ama yóni igó, "Nidi bóktandako wagó, i Lodón mamoandako, i wata kak nómtyerre kolae tonarrdó."

²⁰ Yesun amkoman angun pamkolpam inzanako, wamaka darrü-darrü alongalo klamako mórrrel paman müót kugupidü. Ngibürr alongalo kla [golde] ó [silba-e] tómbapórrónako, a ngibürr ta nugupi ó mariti tómbapórrónako. Pamkolpama alo nómá bamnguldako wirri tóre ngürrankü, i golde ó silba-e tómbapórrón alongalo kla azebdako. Pamkolpama nugupi ó mariti tómbapórrón alongalo kla azebdako popa ngürrdü.

²¹ Dadan ngarkwatódó, darrü amkoman bangun pama ne tóba kolae tonarrdógab nómá byalünge, blaman ene kolae tonarr ka ne kla ngiblina, da wa sab gaodó yarile Godón zaget tónggapónóm. Wa sab inzan yarile wamaka alongalo klama, pamkolpama ne kla yazebrre i nómá alo bamngurre wirri tóre ngürrankü, zitülkus wa sab [kolkal] yarile Godón ilküpü. Akó módoga, oya Wirri Pam, Lod nótóke, gaodó yarile oya Zagetan ngitanóm. Wa blaman tonarr zangórrón yarile morroal Zagetóm.

²² Da Timoti, ma gum bangón namülünke ene kolaean elklaza ngibürr küsil pamab wirri ubi ne klamako tómbapónóm. Arüng kóbó ipadlonke [dümdüm tonarr] tólbaelóm, Godón amkoman angunüm, [moboküpü ubi] ngibürr pamkolpamdó amtyanóm, akó paudi ngyabenóm ngibürr pamkolpampükü. Ma arüng kóbó ipadlonke ini kla tómbapónóm ene pamkolpampükü nidi tóredako Lodka kolkal moboküpü.

²³ Ma gonggo akó küp-koke murr bazeb bóktan gum bangólónke, zitülkus ma umulóla wagó, pamkolpama nómá murr bazeb korale, ene bóktana ibü ongyaldó amar-ruda.

²⁴ Akó Lodón Zaget pama koke ongyal yarile. A wa wata morroal tonarr yarile blaman pamkolpamdó. Wa gaodó yarile Godón Bóktan umul bainüm. Akó wa zao-zao yarile, a wa ngürsilüm büsai koke baile.

²⁵ Wa wata mórmóke dümdüm ain yarile wankü nidi bóka bamgündako, igósüm God aprrapórr ibü ok nirre Godka byalüngüm tibiób kolae tonarrdögabi. I sab igósidi amkoman bóktan umul korale.

²⁶ Akó i sab emzyetörre amkoman bóktan ia laróga, ó obae bóktan ia laróga, akó i [debólan] didügab kórzirre, ibü nótó bumiögür wamaka darrü oloma lar amige

die. Wa ngaen-gógópan ibü bumiögürr oya ubi elklaza tómbapónóm.

3

Godkamóm Ubi-koke Pamkolpama Dómdóm Ngürrdü Ia Tulumili Nyabenórre

¹ A ma ini bóktan umul ki namüla: Dómdóm ngürrdü sab müp tonarra tómbapónórre. Ene tonarrdó pamkolpama Godkamóm ubi-koke tórrmen tómbapón korale.

² I sab darrpan-darrpana tibióban ngabkan korale akó ibü [moboküpdu ubi] manidü korale. I sab ikub bagür korale wagó, i wirri elklaza tómbapóndako. I gyagüpi tótók korale wagó, i morroalako ngibürr pamkolpamdó. I sab kolae bóktan amanórre ngibürr pamkolpamdó. I sab tibiób aipalabalab bóktan koke arrkrru korale. I sab eso bóktan koke bóktanórre, ibü nidi tangbamtinórre. I Godón koke [ótók] korale.

³ I sab gyaur-koke korale ngibürr kolpamdó, enana ibü aipalabal ó zonaretal nidipko. I sab koke barrgorre ngibürr kolpama ne kolae tómbapónórre ibüka. I wata obae bóktan koke alión korale ngibürr pamkolpamabkwata panzedó. I gaodó koke korale tibiób büban ubi balngomólóm. I sab gyaur-koke korale a ma ngibürr kolpam azid nüliónórre. I sab morroal tulmil alzizi boman korale.

⁴ I sab tibiób gómdamal kolae kolpamab tangdó urrbule. I sab zóngang korale elklaza tómbapónóm gyagüpitótók-koke. I sab tibiób bagurnórre. Ibü ubi tibiób büban ubi tómbapónóm yarile akó ibü moboküpdu ubi koke yarile Godka.

⁵ I sab igó tórrmen tulmil tómbapónórre wamaka i Godón amkoman angundako, a i sab aibóka bangónórre Godón arüng apadóm ibü nyaben dümdüm bainüm. Timoti, ma ibü kak bómtyan namulo, inzan nidi nyabendako.*

⁶ Ma ene pamkolpam kak bómtyan namulo, zitülkus ngibürr ene pamkolpama ngibürr pamkolpam ilklió bülióndako, igósüm i gaodómako ibü müötüdü barrbünüm. Ibü müötüdüzan barrbündako, i peterre moboküp kol iklió bülióndako ibü gyagüpitótók amkoman angunüm. Ene kola abün kolae tonarr kuri tómbapónónóp akó ene kolae tonarr inzanako wamaka wirri müppükümako. Akó blaman ia kolaean ubia ibü balngomoldako.

* ^{3:5} Timotin ini arüng bóktan akyande, Pol igó nómtyenóp ene kolae pamkolpam ugón ola asi kwarilürr.

⁷ I metat küsil bóktan arrkrrudako, a i ma gaodó kokeako amkoman bóktan amzyatóm.

⁸ Ngaen-ngaen, nis pam nis namülnürri ngi Zanes akó Zambrres.[†] Dadan ngarkwatódó i Moseska bóka bamgün namülnürri, ene kolae pama amkoman bóktandó bóka bamgündako. Ibü gyagüpítótók dümdüm kokeako akó i amarrónako, zitulkus ibü amkoman angun amkoman kokeako.

⁹ A sab i gaodó koke korale pamkolpam ilklió büliónüm barrkyan kokrrapóm, zitulkus blamana sab ibü gonggo tulmil emzyetórre, dadan pokaozan tómbapónónóp Zanes a Zambrres ibüka.

Ngibürr Umulbain Bóktan

¹⁰ A mató, Timoti, ma kürü umulbain bóktan kuri mamoarró, kürü nyabé tulmil, kürü nyabé angrirrún bóktan,[‡] akó kürü amkoman angun. Ma umulóla ka zao-zao namülnürrü blaman ia-ia pamkolpampükü kürü kle-kle nidi ngakan koralórr, akó ma umulóla wagó, kürü moboküpü ubi ngibürr pamkolpamidó yarilürr. Ma umulóla ka karrkukus zamngorró enana morroal ó müp tonarra nóma togoblórr. Ma blaman ini kla umulóla, akó ma tikó ipadórró kürü mamoanóm.

¹¹ Ma azid aengrró dadan tonarre kazan azid aengrró, akó kolpama marü wirri müp alión koralórr dadan tonarre kolpama kürü wirri müpzan alión koralórr ini wirri basirdü: Antiok, Ikonium, akó Listrra.[§] A Lod kürü wató zid kyónürr blaman ini ne kolae tulmildügab.

¹² Anda, pamkolpama sab blaman Kerriso Yesun amkoman angun pamkolpam wirri müp nüliónorr, nibiób ubi asine nyabénóm Godón ubi ngarkwatódó.

¹³ A kolaeán pamkolpam akó ilklió bülión pam sab asi kwarile. I errkya kolaeán kla tómbapóndako, olgab sab ma akó amkoman wirri kolaeán elklaza tómbapónorr. I pamkolpam ilklió bülióndako akó pamkolpama ibü ilklió bülióndako.

¹⁴ A mató, Timoti, ma amkoman bóktan wata metat amkoman angun namülün, marü ne kla umul minóp, zitulkus

[†] **3:8** Zanes akó Zambrres, ene nis ngi nis wialómorrón babulamli Godón Bukdú darrü pokodó, a Zu póep ngarkwatódó gab i nis Izipt wapi pamamli Moseska nidi bóka bamgün namülnürri (Bazeb Tonarr 7:11, 22). [‡] **3:10** Polón nyabé angrirrún bóktan inzan yarilürr; Godón bóktan amgolóm akó umul bainüm, akó Yesun amkoman angun pamkolpam tangbóleanóm ibü amkoman bangun dódórr bainüm. [§] **3:11** Timoti Listrra basirr pam yarilürr, da wa umul yarilürr ola ia pamkolpama nyabé koralórr.

ma umulóla marü ini bóktan nidi umul minóp* akó ma amkoman karrkukusi angundóla ibü bóktan amkomana.

¹⁵ Akó ma umulóla wagó, mazan dódórr bain namülnürü, i marü Godón Gyabi Wibalómorrón Bóktandógab umul ain namülnürri. Ini Bóktan gaodóma marü [wirri gyagüpítótók] akyanóm, umulüm wagó, ma wata Kerriso Yesun amkoman angun namulo zid bainüm.

¹⁶ Blaman tóba Wibalómorrón Bóktan, God ibü gyagüpítótókdó irrbünürri nidi winólómóp. Akó ene Bóktana mibü tangbamtinda amkoman bóktan umul bainüm, pamkolpam bagóm kle-kle elklaza nidi tómbapóndako, pamkolpam dümdüm bütanóm, akó pamkolpam umul bainüm dümdüm ngyabenóm.

¹⁷ Godón Bóktana mibü tangbamtinda ini blaman elklaza tómbapónóm. Ene igósüm, darrü oloma Godón zaget nótó tónggapónda, sab gaodó akó umul yarile blaman morroal zaget tómbapónóm.

4

¹ Gyagüpi amanik, Kerriso Yesu sab zaz nirre arról nidipako akó büdül nidipako, akó wa sab okaka tübine tüp alngomólóm Kingzan. Oya wapi akó Godón wapi, ka marü wirri arüngi ayaldóla igó:

² Godón bóktan amgolólónke. Blaman tonarr zangórrón namülünke, ia morroal ó kolae tonarr nómada ini bóktan amgolóm. Pamkolpam dümdüm bütan namülünke, ibü bag namülünke, akó ibü arüng bütan namülünke morroal elklaza tómbapónóm. Ma amkoman zao-zao namulo ini elklaza nómá tómbapolo akó ma ibü dümdüm umulbain namülünke.

³ Inzan umul bain namülünke, zitülkus tonarra sab tame, pamkolpama sab ubi koke bairre dümdüm umulbain bóktan arrkrrum. A tibiób ubi ngarkwatódó, i abün umulbain pam arrkrru kwarile, darrü-darrü bóktan nidi umulbain kwarile. Ene umulbain pama bóktan amarru kwarile ibüka, nibiób güblanga algübagüsdako ene bóktan arrkrrum.

⁴ Pamkolpama sab tibiób güblang murrausórre amkoman bóktandógab. A i sab obae ólpóep arrkrru akó amkoman angun korale.

⁵ A mató, Timoti, ma wata blaman tonarr dümdüm gyagüpítótókpükü namulo ia laró pokoa tómbapónórre. Karrkukus zamngól namülünke ma azid nómá aenglo. Ma Godón [Morroal Bóktan] müsirrga ain paman zaget

* **3:14** Timotin idi umul inóp: oya aip, oya aipbobat, akó Pol.

tómbapón namulo. Blaman zaget morroal tómbapólónke, marü God ne zaget müliónürr.

Polón Büdül Kari Pokoa akó Wa Sab Morroal Darrem Ipüde

⁶ Ka marü ini arüng bóktan alióndóla, zitülkus kürü arról anón [gyaur klamzana], [prrista] ne kla akanda [altadó].^{*} Oya küp módoga: tonarra kuri tugupurr tübine kürü ini tüp amgatóm.

⁷ Ka wa Lodónkü zaget morroal kuri tómbapórró. Ka ene zaget kuri elakórró, Kerriso Yesu ne kla kókyanórr kürü tónggapónóm. Ka koke piküp bairrù Yesun akó oya Morroal Bóktan amkoman angun akó amgol.

⁸ Errkya morroal darrema kürü akyandase, zitülkus kürü ngyaben dümdüm yarile akó Lodón ubi ngarkwatódó. Lod, pamkolpam dümdüm nótó zaz bain yarile, wa sab kürü darrem kla kókyene, ene Ngürrdü wa blaman pamkolpam nóma zaz bain yarile. A wa sab wata kólbanan koke kókyene ene darrem. Wa sab blaman pamkolpam darrem nüliónorre, nae nidi amandako oya okaka bainüm.

Timoti Sab Ngibürr Elklaza Tómbapóle Polónkü

⁹ Timoti, arüng kóbó ipadlónke kürükä tótökóm büsai-büsai,

¹⁰ zitülkus mibü zonaret Yesun ngidü Demas kürü kuri kümgatórr. Wa kuri wamórr Tesalonika wirri basirrdü. Wa kürü kümgatórr, zitülkus oya ubi tómbapónóma elklaza ne klamko ini tüpdü. Krresens wa kuri wamórr Galatia bwóbdü, akó Taetus Dalmeisia bwóbdü kuri wamórr.[†]

¹¹ Wata Luk aini asine kankü. Ma ala nóma tamo, Makón gyaurka esenke da usadi turramke, zitülkus wa sab gaodó yarile kürü tangamtinüm aini, ka enezan zagetha Lodónkü.

¹² Ka Tikikusün zirrapórró Epesus wirri basirrdü.[‡]

¹³ Ma nóma tamo, gyaurka sidódke tumum baten mórrkenyórr, ka ne kla amgatórró Trroas wirri basirrdü Karrpusün müötüdü. Gyaurka, kürü [arrngamórrón peba] simarruamke. Kürü wirri ubia ene ne peba-o [sip] sopae-e tómbapórrón.

* **4:6** *Bazeb Tonarr* pebadó 29:38-41 ma etangke Godón gyaur kla aliónbóka blaman irrbi akó simaman. Prrista waen sokol akan yarilürr [sip] kupodó akó [witüdü] alta kwitüdü ne kla bamnguldako. Ini waen igó ngiliandako, anón gyaur kla. Ene dómdóm alakón poko módoga. **4:10** Kolosi 4:4; Pilimon 1:24 † **4:10** Krresens akó Taetus aprrapórr Polón amgatrri Godón zaget tómbapónóm. **4:12** Apostolab Tórrmen 20:4; Epesus 6:21; Kolosi 4:7; Taetus 3:12 ‡ **4:12** Timoti tüób Epesusüm yarilürr, Pol ini peba mórrag nóma wialómórr.

¹⁴ Aleksanda, kopa§ poko-e elklaza tómbapón pam, kürü wirri müp küliónürr ka kólba zaget nöma tómbapón namülnürrü. Lod sab oya darrem ekyene, wa ne kolae tórrmen tómbapónórr.

¹⁵ Oyaka ma umul-umul namülünke, zitülkus wa mibü bóktandó wirri arüngi bóka bamgün yarilürr.

¹⁶ Ka ngaen-gógópan nöma zamngórr zazón obzek kwata aini Rromóm kólba bódlangóm ibüka, kürü nidi kumigóp, darrü oloma koke tamórr kürünkü bóktanóm. Blamana kürü kümgütóp. God ibü ini kolae ki norrgorre.

¹⁷ A Lod kankü ola asi yarilürr akó wa kürü arüng kókyanórr, igósüm ka gaodó namülnürrü adrratón blaman bóktan Yesu Kerrisonkwata. Akó blaman Zu-koke pamkolpam, ola nidi korálórr, gaodó kwarilürr arrkrrum. Akó Lod kürü zid kyónürr [laeongan] taedógabi.*

¹⁸ Lod sab kürü zid kyóle blaman kolaean tulmildügabi, darrü pama kürükä ne kla tómbapóle, akó wa kürü küdüde tóba kwitüm Bwóbdü, wa ne balngomólda Kingzan. Ka sab ola namulo metat zidbain bwóbdü. Mi Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre metat-metat! [Amen].

Dómdóm Alakón Bóktan

¹⁹ Kürü morroal yawal bóktan nökyanke Prrisila akó Akwila,† akó Onesiporusün müót kolpam.

²⁰ Errastus Korrint wirri basirrdü burrmatórr, a ka Trropimusün Miletus wirri basirrdü amgüta, zitülkus wa azid yarilürr.

²¹ Da ma arüng kóbó ipadke ala tótókóm ngaen-gógópan, solkwat güb melpala togobe.‡ Yubulus marü morroal yawal bóktan akyanda akó Pudens, Linus, Klaodia, akó blaman ngibürr [zonaretal] morroal yawal bóktan alióndako marü.

²² Timoti, ka tóredóla, Lod asi ki yarilün marükä akó Lodón [gail tonarr] asi ki yarilün yabü blamandó.

§ **4:14** Ini pama wata darrpan ini kla koke tómbapón yarilürr kopa-e, wa ta elklaza tómbapón yarilürr ayane akó ngibürr karrkukus kla. * **4:17** Rrom wirri pama ngibürr tonarr igó kolae darrem alión kwarilürr, pamkolpam tangandó bórrangóm laeongan obzek kwata ibü akrranóm. † **4:19** Akwila akó Prrisila müórkwoji namülnürrí (Apostolab Tórrmen 18:2). ‡ **4:21** Timoti buti ki tame a buta ma güb melpaldó koke agóltagól kwarilürr, zitülkus wóra abün münüm wirribóka buso yarilürr ene tonarrdó.

Polón Peba Mórrag Taetuska Ngaensingül Bóktan

[Apostol] Pol peba mórrag Taetuska aprrapórr dadan tonarr wialómórr, ene wa 1 Timoti nóma wialómórr. Ini we pail ngarkwat tómbapónórr 30 ó 35 pail Yesu Kerrison büdül kakóm. Ene peba mórrag nis Taetus a 1 Timoti darrpan tonarramli.

Tugupurr ngarkwat singül kwata Pol ini peba mórrag ugón wialómórr Taetuska, watóka akó Taetus Krrit kaodó namülnürri. Pol a Taetus darrpan pokodó zaget namülnürri Godón Bóktan büdrratóm akó sos bókyanóm ola. Pol Krrit nóma amgatórr, wa Taetusün yalórr ola nyabenóm. Ini peba mórragdó wa Taetusün umul-umulan ngitanórr sos [balngomól byarrmarr pam] aleanóm sosabkü blaman wirri basirr-basirrabkü oya bóktan ngarkwatódó. Pol wialómda inzan elklazabkwata, sos balngomól pama ia tulmili ki nyaben koralón, akó blaman ia-ia pail ngarkwat pamkolpam kopoia ia tulmili ki nyaben koralón. Wa Taetusün umul-umulan ngitanda obae umulbain pamabkwata, akó wialómda amkoman umulbain bóktan küpankwata. Darrpan wirri bóktan Pol ne klambóka bóktanda blaman tonarr ini peba mórragdó, wa we klama, morroal elklaza tómbapón. Wa Taetusün ayalda tónggapónóm wagó, oya arróla morroal okaka amzazilda ngibürr amkoman angun pamkolpamab mamoanóm.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módógako:

- Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-4
- Sos alngomól byarrmarr pam azeb 1:5-16
- Mibü nyaben ia yarile Yesun amkoman angun pamkolpampükü 2:1-15
- Mibü nyaben ia yarile ngibürr pamkolpampükü 3:1-
¹¹
- Dómdóm alakón bóktan 3:12-15

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Godón [leba zaget olomla] akó Yesu Kerrison [apostolóla], akó kürü zaget módóga, Godón alearrón pamkolpamab amkoman bangun tangamtinüm, akó amkoman bóktan umul bainüm Godón ubi nyaben ngarkwatódó.

² Ini pokodágab i sab lgedlóngóm bain] kwarile ngarkwat-koke arrólóm. Obae tiz-koke God blaman elklaza

solkwat tómbapónórr, a wa ngaensingül [alkamül-koke bóktan] ingrinürr ini ngarkwat-koke arrólankwata.

³ Akó wa tóba ngarkwat-koke arról bóktan pulkaka syónürr paman amgolde tóba angrirrún tonarr ngarkwatódó. God, mibü Zidbain Pam, kürükä wirri arüngi bóktanórr ini zaget tónggapónóm, zitulkus igó gyagüpi wamórr wa, ka sab morroal tónggapono.

⁴ Taetus, ka marükä wialómdola.

Ma kürü kómá olomzanla, zitulkus mi nizana Yesun amkoman angundamli. Ka tóredóla, [gail tonarr] akó paud asi ki namülam marükä, God mibü Abdógab akó Kerriso Yesu, mibü Zidbain Pam.

Sos Alngomól Byarrmarr Pam Azeb

⁵ Ka marü Krrit kaodó we zitulkusdü mimgatórró elklaza dümdüm atanóm, koke ne kla alakórrón kwarilürr, akó darrü we zitulkusdü basirr-basirr sos alngomól byarrmarr pam alangóm, ka marü enezan myalórró. ⁶ Ka ta marü myalórró, ma sab inzan sos alngomól byarrmarr pam irrbülünke: wa wata dümdüm ngyabele da oyawkwata pamkolpama zitül-koke pokodó koke bóktan kwarile wagó, wa kolae kla tónggapónórr. Wa inzan dümdüm yarile: wa sab tóba kol ilklió alión-gu ngibürr kolpükü gonggo bainüm.* Sab ta oya olmalab amkoman bangun oyaka asi ki yarile,[†] akó pamkolpamab zitulkus babul ki yarilün ibüka bóktanóm wa, i büód tonarr tómbapóndako akó güblang arrkrru-koke olmalako.

⁷ Sos alngomól akó ngabkan pam wa wata dümdüm yarile, zitulkus wa Godón elklaza ngabkan pama, da oyawkwata pamkolpama zitül-koke pokodó koke bóktan kwarile wagó, wa kolae kla tónggapónórr. Wa inzan dümdüm yarile: Wa igó pam koke yarile igó, “Ka wata blaman kla wirri umulóla” akó nabe tolome adoat baile, akó wa büsai ngürsilüm bain pam koke yarile. Ó wa ngyepame gorrgorr koke baile akó zóngang gazirr pam koke yarile. Oya wirri ubi babul ki yarile mani azebóm.

⁸ A wa wata igó pam yarile, mogob pamkolpam tóba müötüdü nótó arrbünda, akó [moboküpüdü ubi] noane morroal tulmil tómbapónóm. Akó wa igó pam yarile, morroal gyagüpitótók tulmili, [dümdüm tonarre], Godón ilküpüdü [kolkal] nótó ngyabenda, akó tóba ubi akó tórrmen nótó balngomólda.

* 1:4 2 Korrint 8:23; Galatia 2:3; 2 Timoti 4:10 * 1:6 Grrik bóktan oporan darrü küp módoga, müóran wata darrpan kol warile. † 1:6 Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan angrirrüna: ...oya olmalab amkoman bangun asi ki yarile Yesuka. 1:6 1 Timoti 3:2-7

⁹ Dómdóm, sos alngomól byarrmarr pama sab karrkukus ki emoalón ene amkoman umulbain bóktan oya ne ngarkwatódó umul inóp. Ene igósüm, wa sab ngibürr pamkolpam ia arüng bütan yarile dümdüm umulbain bóktane ibü mamoanóm. Akó nidi bóka bamgündako ibü büzazilüm igó, i dümdüm kokeako.

¹⁰ Ka ene poko igósidi bóktandóla, zitulkus ola abün darrem-darrem bóka bamgün pamkolpamako, gonggo akó küp-koke bóktan aman is, akó ngibürr kolpam nidi ilklió bülióndako. Kolaean idipako, nidi bóka bamgündako wagó, blamana Yesun nidi amkoman angundako, i paman lgyabi sopae singgalgón] gida ki mamoanórre.‡

¹¹ Ibü tae piküp ninamke, zitulkus i abün darrpan-darrpan müötüdü dudu pamkolpam ibü susumüri kolae baindako abün-abün gyagüpitótók bóktane. Ene pamkolpamab susumüri kolae baindako, zitulkus i we kla umul baindako i koke ne kla ki umulbain kwarile. I barre igósüm umul baindako, büódan kwata mani azebóm.

¹² Módoga, ibü tibiób Krrit [wirri gyagüpitótók] pama ibükwata ngaen igó ini ne poko bóktanórr wagó, "Krritüm pamkolpam blaman tonarr obae tiz pamkolpamako, barngin-koke kolaean ume-kyamülako, akó i zógós isako akó barngin-koke alo isako."

¹³ Ini bóktan wata amkomana. Da ma turrkrru, ini zitulkusdü ma sab ibü§ wirri arüngi nagnómke. Ene igósüm, i sab amkoman umulbain bóktan amkoman yan gunórre

¹⁴ akó i sab myamem ene Zu obae ólpóepdó koke barite, ó amkoman bóktan nidi alzizi amaikdako tibióban gida bóktan pokodó.

¹⁵ Blaman elklaza kolkalako ibünkü Godón ilküpüdü kolkal nidipko.* A kolaean pamkolpam nidipako akó Yesun amkoman koke nidi angundako, i ne kla tómbapóndako kolkal kokeako. Ibü gyagüpitótók dümdüm kokeako, akó ibükü büód babula kolae tonarr nóma tómbapóndako.

‡ **1:10** Grrik bóktane ma inzan angrirruna: *ene nidipko paman gyabi sopae singgalgorrón nibióbko*, a ibükwata igó bóktanda wa, *Yesun amkoman bangun [Zu pamkolpam] nidi umulbain kwarilürr wa, blaman amkoman bangun pamkolpam i wata gyabi sopae singgalgón kwarile*. § **1:13** ibü we pamkolpambóka apónda obae umulbain pam o obae umulbain pam nidi mamoandako. * **1:15** Obae umulbain pama igó bóktan kwarilürr wagó, Godón morroal ainüm wata ngibürr gida bóktan poko mamoan korale, inzan gida bóktan poko wa, ma koke ne kla elolo. I igó umulbain kwarilürr, inzan gida mamoande ma sab kolkal namulo. A ma ne kolkal nómadóla Godón ilküpüdü, ma myamem ene gida bóktan poko mamoan-gu kolkal bainüm.

¹⁶ I go bóktandako wagó, i Godónbóka umulako, a ibü tórrmena ma inzan koke byalda. Ibü tórrmena byalda wagó, i ngazirrako, i Godón bóktan arrkrrum kokeako, akó ibü gaodó kokea morroal kla tómbapónóm.

2

Mibü Nyaben Ia Yarile Yesun Amkoman Angun Pamkol-pampükü

¹ A mató, Taetus, sab ma umul bain namülünke amkoman umulbain bóktan ngarkwatódó.

² Byarrmarr pam umul bain namülünke, i piküpan nyabenórre, morroal tulmil tómbapónórre pamkolpama ibü [morroal igósidi nangónórre], morroal gyagüpitótóke tulmil tómbapónórre, karrkukusi Godón amkoman yan-gunórre, amkoman [moboküpü ubi] okaka izazinórre ngibürr pamkolpamidó, akó karrkukus bórrangnórre enana morroal ó müp tonarra nóma togoble.

³ Ene dadan ngarkwatódó byarrmarr kol umul bain namülünke, morroal tonarre piküpan nyabenóm Godón amkoman mamoan kolzan; i ngibürr kolpamabkwata obae bóktane panzedó koke nüliónórre ó wirri ubi abün waen anón kolzan koke kwarile, da akó umul nyónórre morroal ne klamko.

⁴ Ene igósüm i küsil kol umul nyónórre ibü moboküpü ubi asi yarile tibiób morwal akó olmaldó.

⁵ Akó umul nyónórre küsil kol morroal gyagüpitótóke tulmil tómbapónóm akó [kolkal] nyabenóm, metat müöt morroal ngabkanóm, morroal tonarr korale, akó i tibiób morwalab tangdó korale. Küsil kola inzan tulmil tómbapónórre, igósüm darrü oloma sab kolaean bóktan koke bóktale Godón bóktanankwata.

⁶ Taetus, ma ene dadan ngarkwatódó küsil pam arüng bütalónke morroal gyagüpitótóke tulmil tómbapónóm blaman elklazadó.

⁷ Okaka byónke moba, ibü asenóm morroal laróga. Ma barngin-barngin-koke umul bailo, akó ma ne kla umul baindóla tómbapón namülünke.

⁸ Akó marü bóktan wata dümdüm ki koralón, pamkol-pamab zitülkus babul yarile bóktan akon-gum. Ene igósüm, nidi bóka bamgündako sab büód ipüdórre, zitülkus ibü darrü kolae bóktan babula mibükwata.

⁹ Umul bain namülünke [leba zaget] kolpam, i wata tibiób wirri pamab balngomoldó korale blaman klamdó, wirri pam bagürwóman ngibtanóm, bóktan akon-gum ibüka,

¹⁰ akó ibükagab gómgolgum. A tibiób okaka byónórre wa, ibü amkoman karrkukus moboküp korale tibiób wirri

pamdó, igósüm i sab God mibü zidbain paman umulbain bóktan morroal obzek irre blaman kwata.

¹¹ Ma ene blaman elklaza umul bain namülünke, zitülkus Godón [gail tonarra] okaka tübyónürr, ene ne gail tonarra zidbain sidódürr blaman pamkolpamdo.

¹² Ene gail tonarra mibü igó poko umul byónda, mi piküp bairre igó tonarrdögab God koke ne tonarrdó ubi bainda akó ini tüpan kolae ubi tonarr. Akó ene gail tonarra mibü igó poko umul byónda wa, mi morroal gyagüpitótóke tulmil tómbapónórre akó dümdüm ngyabenórre akó we tonarr alngón koralo, God ne tonarrdó ubi bainda, ini errkyá ngyaben tonarrdó.

¹³ Mizan ene kómálgó Ngürr akyandakla, mi ne Ngürrdü [gedlóngóm baindakla], mi ene morroal tonarr tómbapónórre. Ene we ngürra Yesu Kerrison alkomól [wirri kómálgó zyóna] sab ugón okaka tübine. Yesu Kerriso mibü wirri God akó Zidbain Pama.

¹⁴ Yesu tóba bókyanórr mibü blaman kolaeán tonarrdögab [aurdü amanóm] akó mibü bagulüm, igósüm mi tóbanan pamkolpamom bairre, wirri ubi nidi bairre morroal kla tómbapónóm.

¹⁵ Ma sab ini kla umul bain namülünke blaman ene pamkolpam, arüng bütan namülünke, akó balngomól arüngi nagnómke. Marü wirri dümdüm asine inzan bóktanóm, da i sab marü tibiób kak amtyan-gu.

3

Mibü Ngyaben Ia Yarile Ngibürr Pamkolpampükü

¹ Yesun amkoman angun is sab ma ibü akó umul-umulan ngibtanke, i wata bwób singüldü pam akó wirri ngi pamab balngomoldó korale. I wata ibü bóktan azeb korale, ibü ubi wata asi korale morroal kla tómbapónóm,

² obae bóktan koke nüliónórre panzedó ngibürr olmal-abkwata. I blaman tonarrdó wata paudüdü korale, ibü gyaur tonarr wata asi kwarile ngibürr pamkolpamdo, ó akó wata amkoman piküp ngyaben okaka izazinórre blaman pamkolpamdo.

³ Ma ibü ene kla tangbamtin namülünke ngambangólóm, zitülkus mi ta ngaen-gógópan inzan gonggoan akó arrkruskoke kwarilnürüü, akó mibü ilklió bülión korálórr klekle kwatódó tótókóm, akó mibü ini blaman darrpan-darrpan tüpan kolae ubi tonarra akó büban ubia ogyarry-ogyarr tolngomónónóp. Mi mibiób ngyaben amkoman kolaedó aman korálórró akó mibü gyagüp kolaea akrranda

ngibürr pamkolpamab elklazadó. Pamkolpama mibü alzizi aman kwarilürr, zitülkus mi ngazirran elklaza tómbapón kwarilnürü akó mi mibiób darrem-darrem alzizi boman kwarilnürü.

⁴ A enana mi inzan pamkolpam kwarilnürü, God, mibü Zidbain Pam, oya morroal tonarr akó [moboküpü ubi] nóma tómtyanórr,

⁵ wa mibü zid tinóp tóba gyauranme, a igó koke igó, mibü dümdüm elklaza tómbapónde. Wa mibü zid tinóp Godón Samu akyande, nótó tugulóp mibü kolae tonarr akó nótó tókyenóp mibü küsil arról akó küsil tonarre nyabenóm.

⁶ God tóba Samu sekanórr dudu, mibü Zidbain Pam, Yesu Kerrisokama,

⁷ igósüm mi Godón olmalóm ki bairre, [ngarkwat-koke arróldó] nidi [gedlóngóm bairre], zitülkus God mibü [dümdüm tonarr] kolpam kuri tinóp tóbanan [gail tonarre].

⁸ Ini bóktanbarra wata amkoman bóktana. Akó ini pokodógab kürü ubi ma amkoman moboküpi bóktanke ola ini umulbain bóktan, igósüm, Godón nidi amkoman angundako, gyagüpitótók wata ola irrbürre tómbapónóm morroal ne elklazako. Blaman ini elklaza morroalako blaman pamkolpamđd akó ibü tangbamtindako.

⁹ A ma gonggo bóktan akó abalbobatalab ngi ne klamko wibalómorrón* gum bangón namülün, akó ongyaltongyal akó gidam† ongyal gum bangón namülün. Ma ini elklaza gum bangón namülün, zitülkus i koke tangbamtindako akó küp-kokeako.

¹⁰ Ne oloma arrgrratóda, oya arüng bóktan ekyanke piküp bainüm. Wa ne koke nóma arrkrrule, da akó arüng bóktan ekyanke. Wa akó koke nóma arrkrrule, da ma oya kak emtyanke.

¹¹ Ma ene kla tónggapónke, zitülkus ma umulóla inzan pama amkoman kwatódögab kuri byalünde akó wa kolae tonarrpüküma, ó wa tüób urdü tótók kwat kuri alóte.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹² Ka nóma zirrapono, ia Arrtimasón ó ta ia Tikikusün marüka, ma sab arüng kóbó ipadke tótókóm kürüka Nikopolis wirri basirrdü, zitülkus ka amkoman gyagüpitótók kuri esena güb melpal ola amanóm.

¹³ Arüng kóbó ipadke blaman elklaza tómbapónóm Zenasón, gida wirri umul pam, akó Apolosón tangamtinüm i

* ^{3:9} abalbobatalab ngi ne klamko wibalómorrón, Mórrke-mórrke módoga: genealogy. Ini klama wa abalbobatalab wibalómorrón ngibóka apónda. Pamkolpama ne kla umul bainóp akó ne klambóka ongyaltongyal koralórr.

† ^{3:9} gida wa aprrapórr Mosesón gida apónda. ^{3:12} Apostolab Tórrmen 19:29; 27:2; Kolosi 4:10; 2 Timoti 4:12; Pilimon 1:24 ^{3:13} Apostolab Tórrmen 18:24; 1 Korint 16:12

nóma aurri. Ene igósüm, i gaodó ki namülam ma ne elklaza nülino kwat-kwatóm.

¹⁴ Yesun amkoman angun pamkolpama Krritüm umul ki bainünüm gyagüpítótók arrbünum tómbapónóm morroal ne elklazako, ngibürr elklaza-koke pamkolpam tangamtinüm ibü büban elklaza-e, igósidi i küp-koke koke ngyabenórre.

¹⁵ Blaman pamkolpam nidipko kankü, i marüka morroal yawal bóktan zirrnaporre. Morroal yawal bóktan nökyenam Yesun amkoman angun pamkolpam ola, moboküpü ubi nibióbe kibükamóm.

Ka tóredóla, Lodón gail tonarr asi ki yarilün yabü blamandó.

Polón Peba Mórrag Pilimonka Ngaensingül Bóktan

Pilimon Yesun amkoman angun pam yarilürr, akó wa Kolosi wirri basirrdü ngyabelórr (Kolosi 4). Oya [leba zaget olom] asi yarilürr, oya ngi Onesimus. Onesimus busorr tóba wirri pamdógab ama Poldi baserri, tümün müötüdü* nótó ngyabelórr Rromóm. Poldi enezan ngyabenórri, wa Yesun amkoman angunüm ugón bainürr. Ini peba mórragdó, Pol Pilimonón amtinda Onesimusün alkomólóm tóba müötüdü akó oya morroal tonarre ngakanóm, zitülkus Onesimus wa errkyä amkoman bangun pama. Pol wa ini peba mórrag Onesimusün tóba ekyanórr, Pilimonka ódódóm.

Pol ini peba mórrag Pilimonka tóbanankü koke wialómórr, a akó oya nis gódam nis, ibü ngi Apia akó Arrkipus. Apia ia aprrapórr Pilimonón kol kuri warilürr, akó Arrkipus aprrapórr ibü siman olom yarilürr.

Pol ini peba mórrag nóma wialómórr, wa aprrapórr darrü peba mórrag ta wialómórr Kolosi pamkolpamđó.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módögako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-3
- B. Pol Godón eso ekyanórr Pilimonónkü akó tóre ekorr oyankü 1:4-7
- C. Pol gyaur bóktan amtinda, Pilimonón Onesimusün morroal tonarre apadóm 1:8-22
- D. Dómdóm alakón bóktan 1:23-25

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Pol, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka tümün müötüdümla, zitülkus ka Kerriso Yesun bóktan büdrratdóla. Timoti, mibü zoret, ta asine kürüka.

Pilimon, ka ini peba mórrag marüka wialómdóla. Ma kibü moboküpdu gódamla, akó ma Yesun zaget tóbapondóla kizanamli.

² Apia, mibü bólbot, ka akó marüka wialómdóla. Arkipus, ka akó marüka wialómdóla. Ma Yesun bóktan arüngi büdrratkü tótókdóla, kizanamli. Pilimon, ka akó wialómdóla mibü sos [zonaretaldó] kwób nidi bazendako marü müötüdü.

* : Pol amkoman tümün müötüdü koke ngyabelórr, wa popa müötüdü ngyabelórr, sein sye-i amelórrón gazirr pamab tangdó (Apostolab Tórrmen 28:16, 30). **1:2** Kolosi 4:17

³ Ka téredóla, sab [gail tonarr] akó paud asi ki yarilün yabüka, God mibü Abdógbab akó Yesu Kerriso, mibü [Lod].

Pol Godón Eso Ekyanórr Pilimonónkü akó Tóre Ekorr Oyankü

⁴ Pilimon, ka tére nóma bakodóla marünkü, ka blaman tonarr Godón wata eso akyandóla marünkü, ka ne Godón [ótókdóla].

⁵ Ka Godón eso akyandóla, zitulkus ka arrkrrurrü marü ne amkoman bangune Lod Yesuka, akó marü [moboküpü ubi] asine blaman Godón pamkolpamdó.

⁶ Marü gómdamal bangun asine, ngibürr pamkolpampükü Yesun amkoman nidi angundako mazan angundóla. Ka tére bakodóla ini gómdamal banguna sab zürük baine, marü umuldügab blaman morroal elklazabkwata God mibü ne kla gilda. Kürü ubi ini pokoa tómbapóne, igósüm pamkolpama sab Kerrison ngi wirri kwitüm emngyerre.

⁷ Akó darrü zitulkus módóga Godón eso akyanóm wa, ka kari bagürwóm kokela akó ma kürü kuri arüng kókyena, zitulkus marü moboküpü ubi asine pamkolpamdó. Akó mató, kürü zonaret, ma Godón pamkolpamab moboküp küsilzan kuri tinünüma.

Pol Gyaur Bóktan Amtinda, Pilimonón Onesimusün Morroal Tonarre Apadóm

⁸⁻⁹ Ini zitulkusdügab, Pilimon, ka marü arüngi amtindóla darrü kla tónggapónóm ma ne kla ki tónggapóna. Kürü dümdüm asine Kerrisokagab marü ayalóm ini kla tónggapónóm, a ka marü koke milo ini kla tónggapónóm. A ka ma marü amtindóla tónggapónóm, zitulkus marü moboküpü ubi asine kürüka akó ngibürr Yesun amkoman angun pamkolpamdó. Ka, Pol, myangzanla, marü amtindóla tónggapónóm, akó ka errkyा tümün müötüdümla Kerriso Yesun bóktananme.

¹⁰ Ka marü arüngi amtindóla kürü olom[†] Onesimusün tangamtinüm. Ka oya abóm bairrü, zitulkus Godkagab ka oya küsil arról ekyarró, ka tümün müötüdüzan namülnürrü sein sye-i amrókrrón.

¹¹ Ngaen-gógópan wa kolae tangbamtin-koke olom yarilürr marüka Pilimon, zitulkus wa marükagab busorr. Ini tonarr wa ma errkyा morroal tangbamtin oloma[‡] mibüka nizandó.

[†] **1:10 kürü olom:** Onesimus amkoman tóbanan olom koke yarilürr, a wa igó olom yarilürr, zitulkus Pol wató tangamtinürr amkoman bangun pamóm bainürr. [‡] **1:11 tangbamtin olom:** Onesimus oya küp módóga: *tangbamtin olom*.

¹² Ka Onesimusün alkomoldóla marü mobaka, kürü wirri moboküpü ubi noanka asine.

¹³ Kürü ubi oya amiögüma; wa kürüka ae yarile kürü tangamtinüm kürü zagetódó marü pabodó, ka tümün müötüdü inizanla sein sye-i amrókrrón, Yesu Kerrison [Morroal Bóktananme].

¹⁴ A ka ma Onesimusün ae amiögüm kokela, kókota ma ubi baino. Ma kürünkü laró morroal kla ne nómá tónggapono, ma tónggapó moba ubidü, a igó koke, marü kótó mila tónggapónóm.

¹⁵ Aprrapórr Godón ubi ngarkwatódó, Onesimus marükagab wirri kan yarilürr ngibürr melpalom, igósüm wa sab mankü yarile metatómpükü.

¹⁶ Errkya wa [leba zaget pama], dakla ama wa morroalana popa leba zaget pamdógab, zitulkus wa errkya mibü ubi zonareta. Kürü wirri moboküpü ubi oyakama, a marü wirrian moboküpü ubi ma oyaka yarile kürükagabi. Marü moboküpü ubi oyaka yarile, zitulkus wa marü leba zaget pama akó wa Lodón ngidü zonareta.

¹⁷ Da Pilimon, ma ne kürü nómá gyagüpi ódóddóla mi nizana darrpan ngarkwat zaget tómbapóndamli, Onesimus sab marüka nómá tolkomóle, ma oya sab morroal tonarre ipadke mobaka, ma kürü sab iazan ki küpüda.

¹⁸ Onesimus ne marü kle-kle nómá mangónórr akó marü darrem oyaka ne nómá yarile, ene kla marü sab kótó mókyeno.

¹⁹ Ini bóktan kótó, Pol, wialómdóla kólbanóm tange: "Ka sab marü darrem kla mókyeno, Onesimus marükagab laró ne nómá ipadórr." Ma umulürrünla igó, ma mobaka küsil nyaben esena, zitulkus marü kótó tangmamtirrú, da marü blaman büb a arról errkya kürüne. Ka marü akó umulumulan ngitanóm kokela, zitulkus ma umulürrünla. §

²⁰ Anda kürü zonaret, gyaurka, ma kürünkü tolael ini kla, ka marü ne klamóm amtindóla, zitulkus mi nizana Lodón amkoman angundamli. Ma kürü moboküp küsilzan syó, zitulkus mi nizana Kerrison amkoman angundamli.

²¹ Ka ini peba mórrag wialómdóla marüka, amkoman karrkukusi angundi, ma sab tónggapono ka marü ne pokó amtindóla. Ka umulóla ma wa sab dokyanan kla tómbapono, ka marü ne pokodógab amtindóla.

²² Pilimon, ka marü amtindóla akó darrü kla tónggapónóm kürünkü. Gyaurka, kürünkü gódaman marrgu tónggapó. Ka sab yenkü nyabelo karianbóka,

§ 1:19 Polón ubi igó pokó bóktanóma morroal tonarre wagó: Zitulkus Pilimonón büb a arról Polóne, Pilimon Polón koke ki yato-e darrem kla akyanóm, Onesimus ne kla ipadórr oyakagab.

zitülkus ka kuri umul baina igó wa, mató akó marüka ne pamkolpamko, e tóredakla kürünkü. Akó ka kólba gyagüpítótók angrindóla, God sab yabü tóre arrkrrue ini tümün müót amgatóm yabü basenóm.

Dómdóm Alakón Bóktan

²³ Epaprras, tümün müótüdü nótó ngyabenda kankü Kerriso Yesun bóktananme, morroal yawal bóktan zirrsapóne, Pilimon, marüka.

²⁴ Akó Mak, Erristarrkus, Demas, ó Luk, kankü zaget pam, i ta morroal yawal bóktan zirrnaporre marüka.

²⁵ Ka tóredóla, Lod Yesu Kerrison gail tonarr asi ki yarilün marüka akó marüka ne pamkolpamko.

Wialómórrón Peba Mórrag Ibrru Pamkolpamgdó Ngaensingül Bóktan

Mi taiwan umul-kókakla ini peba mórrag nótó wialómórr. Ngaensingül ne wata blakónórr, abün pamkolpama igó gyagüpi ogoblórr wamaka Pol wialómórr, a mi tai umulkókakla. Mi ta akó umul-kókakla nól gab wialómórr. Aprrapórr pail 70 küsil noma yarilürr Kerrison amtómól kakóm, singül kwata wialómórróna, zitülkus ene paildü [Godón Gyabi Müöt] Zerrusalem wirri basirrdü kolae inóp.

Ibrru ne ngie, [Zu pamkolpamab] darrü ngia. Ini peba mórrag wialómórr ene Žu pamkolpamgdó Kerrison amkoman angun pamkolpam nidi kwarilürr. Ngibürr ini Ibrru pamkolpama bólenóp Yesun mamoanóm, ama akó Zu pamkolpamab gida mamoanóm kain kwarilürr. We ngarkwatódó, wibalóm oloma ini peba mórrag wialómórr. Wa igó müsirrga ainda wa, Yesu wirriana [anerrudügab], Moses, akó [singüldü prrist]. Akó wa igó wialómda, Yesun büdül wata amkoman darrpan kwat módoga kolae tonarr barrgonóm. Wa akó atang pamkolpam arüng bütanda Yesun metat amkoman angunüm, enana ngibürr pamkolpama ibü müp alióndako.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módögako:

- Ini peba mórragan tapaku bóktan: God tóbtanórr tóba Olomdóma *1:1-4*
- Godón Olom wirriana anerrudügabi, da mi wata Godón bóktan arrkrru kwarilo, akó wa gaodóma mibü zid bainüm *1:5-2:18*
 - Godón Olom wirriana anerrudügab *1:5-14*
 - Mi tai arrkrru kwarilo God ne poko bóktanda *2:1-4*
 - Godón Oloma pamakanóm bainürr mibü zid bainüm *2:5-18*
- Yesu wirriana Moseskagabi, da oya bóktan alzizi amaikgu, igósüm mi amkoman ngón bagón bwóbdü barrbuno *3:1-4:13*
 - Yesu wirriana Moseskagabi *3:1-6*
 - Yesun bóktan alzizi amaikgu *3:7-19*
 - Amkoman ngón bagón Godón pamkolpamabkü *4:1-13*
- Singüldü Prrist Yesu *4:14-10:18*
 - Yesu Kerriso Singüldü Wirrian Prrista *4:14-16*
 - God Yesun mibü Singüldü Prristüm ingrinürr *5:1-10*

- 3. Mi koke bóllerre Yesun amkoman angunüm 5:11–6:12
- 4. God blaman tonarrdó tómbapónda, wa alkamül-koke bóktan ne kla angrinda 6:13–20
- 5. Prrist Melkizedek 7:1-10
- 6. Yesu Melkizedekzana 7:11-19
- 7. Singüldü Prrist, metat nótó ngyabenda 7:20-28
- 8. Yesu küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktanan Singüldü Prrista 8:1-13
- E. Kerriso kómal urdü agasil lara küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktandó 9:1-18
 - 1. Tüpdü Godón gyabi Palae Müótüdü ótók kwat 9:1-10
 - 2. Kerrison óe kómalaña larab óedögabi 9:11-14
 - 3. Kerrison büdüla Godón küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktan popadan syónürr 9:15-22
 - 4. Kerriso tóba büb gyaur klamzan idódürr kolae tonarr amanóm wata darrpanóm 9:23-28
 - 5. Kerriso kómal urdü agasil lara 10:1-18
- F. Mi metat amkoman bangun kwarilo, ngaen Godón kolpamzan, akó mi Godón dümdüm atan azeb kwarilo 10:19-12:29
 - 1. Mi koke bóllerre Kerrison amkoman angunüm 10:19-39
 - 2. Godón kolpam wirri amkoman bangun nidi okaka amzazil kwarilürr ngaen 11:1-40
 - 3. God dümdüm atanda tóba olmal 12:1-29
- G. Dómdóm arüng bóktan 13:1-19
- H. Dómdóm alakón bóktan 13:20-25

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan: God Tóptanórr Tóba Olomdóma

¹ Ngaen-ngaen, God mibü abalbobataldó tóptalórr [prropetódóma] abün-abün tonarrdó akó abün-abün kwata.

² A ini dómdóm ngürrdü, wa mibüka bóktanórr tóba Olomdóma, wa tüpdü noma ngyabelórr. God oya ngaen ingrinürr blaman elklaza tóba-tóba bainüm dómdóm pokodó, akó ene oyakama yarilürr, wa pülpüł akó tüp we tólnaelórr akó blaman elklaza ibüka ne klamko.

³ Godón [wirri kómal zyóna] oyaka ongang bapónda, akó wa wazana blaman kwata. Wa tomkompükü bóktanda, akó ini kwata wa blaman elklaza zürük amorranda. Wa kwat noma tónggapónórr pamkolpamabkü, tibiób kolae tonarr barrgonóm, ene kakóm, wa Wirri Arüng Godón tutul tangdó mórranórr kwitüdü.*

* **1:3** tutul tangdó mórranórr, oya küp módóga: *wirri pabo ipadórr*.

⁴ Ene igó pokó okaka amzazilda, God ma oya wirrian yónürr [anerrudügab]. Wata ene ngizane, God ne kla ekyanórr, ama wirriana ibü ngidügab.

Godón Olom Wirriana Anerrudügab

⁵ Mi umulakla Godón Olom wirriana anerrudügab, zitülkus God kokean bóktanórr tóba anerrudü, wa oyaka ne pokó bóktanórr, tóba Wialómórrón Bóktanzan wialómórróna wagó,

“Ma kürü Olomla;

ini ngürr ka pamkolpam bómtyandóla igó wagó, ka marü Abla.”

Akó wa kokean bóktanórr tóba anerrudü, wa Olomdó ne pokó bóktanórr wagó,

“Ka sab oya Ab namulo,

ó wa sab kürü Olom yarile.”

⁶ Akó darrü pokó, God tóba ngaen Olom[†] nóma zirrsapónórr ini tüpdü, wa bóktanórr wagó,

“Godón blaman anerrua sab oya ki [ótók] kwarilün.”

⁷ God go tóba anerrubóka nóma apónda, wa bóktanda wagó, “Wa ene anerru, tóba popa zaget pam, igó zirrbapónda wór akó ur ulitzan.”

⁸ A God go tóba Olombóka nóma apónda, wa bóktanda wagó,

“Godóe, ma sab metat-metat balngomól namulo Kingzan, akó ma sab moba pamkolpam [dümdüm tonarre] balngomól namulo.

⁹ Marü ubi yarilürr, dümdüm tonarr ne klamko, akó ma alzizi aman namülnürrü gida ngarkwatódó koke ne kla kwarilürr.

We ngarkwatódó, God, marü God marü we müngrinürr wirri ngi bainüm moba kamdaldógab; wa marü müngrinürr akó bagürwóman ngimtanórr.”

¹⁰ Akó God ta bóktanórr, tóba Bukdüzan wialómórróna, wagó,

“Ngaen bwób zitüldü, mató [Lod], ma tüp we tónggapórró, akó ene mató namülnürrü, pülpül nótó tónggapónórr.

¹¹ I sab blakóni, a ma sab metat namulo;

i sab blamana praka bairre, mórrkenyórr pokoaazan kainda.

¹² Ma sab igó nörrngómnónómo, wamaka ma tumum mórrkenyórr arrngamla,

ma sab igó simbrutnünümo, wamaka pama ngaep mórrkenyórr pokó aninda ama küsil pokó batenda.

1:5 Wórr Peba 2:7 **1:5** 2 Samuel 7:14; 1 Krronikol 17:13 [†] **1:6** *ngaen olom:* Ene tonarrdó ngaen olom wirrian yarilürr oya zoretaldógabi. **1:7** Wórr Peba 104:4 **1:9** Wórr Peba 45:6, 7

A ma wata metat enezanla,
akó marü arróla sab kokean blakóne.”
 13 God darrü anerrudü kokean bóktanórr igó,
“Ma ae mórra, kürü tutul tangdó,
kókó sab marüka nidi bóka bamgündako,
ka sab ibü inzan ninünümo, marü wapór nisab ngón
ngagón clamóm.”‡

14 Da anerru ia tai larógako? I samuako, Godónkü nidi
zagetódako, akó ibü wató zirrtapónóp ene pamkolpamdo,
sab nibiób zid nirre, ibü tangbamtinüm.

2

Mi Tai Arrkrru Kwarilo God Ne Poko Bóktanda

¹ We ngarkwatódó, mi umul-umul kwarilo ene bóktandó
gyagüpi tótókóm, mi ne kla barrkrrurrü, igósüm mi sab
apól kwat koke bómtyerre akó ene bóktanankwata koke
imrükrrre.

² Ene gidan bóktan, anerrua ne kla tókyenóp, tai amko-
man yarilürr, akó darrü oloma gida nótó amgün yarilürr
ó gida koke nótó mamoan yarilürr, wata ngarkwatódó
[kolaean darrem] apad yarilürr.

³ Da mi ia gyagüpi tótókdakla mi gaodómakla Godón
ngürsildügab kyab kórzyónüm, mi ne nóma ngómkó
emkórre igó bóktanankwata, God ne bóktan tókyenóp
kómáll zidbainankwata? Koke, amkoman kokean!
Lod ngaen-gógópan mibü tüób tüzazilóp ini zidbain
bóktanankwata, akó oyakagab nidi barrkrrurr, mibü
tüzazilóp wagó, ene amkoman pokoa.

⁴ Ene dadan tonarrdó God ta mibüka pupo syónürr igó
poko wagó, ene bóktan amkomana. Wa ene kla pupo
syónürr [wirri tulmili], [asen-koke térrmene], akó abün-
abün [arüng tonarre]. Akó wa ene kla pupo syónürr wazan
tóba Samu arrgratórr oya ubi ngarkwatódó.

Godón Oloma Pamakanóm Bainürr Mibü Zid Bainüm

⁵ Ene anerru koke kwarilürr God nibiób alangórr, ene
ne küsil tüpa tótókda, oya alngomólóm, ki ne tüpbóka
apóndakla.

⁶ A darrü pokodó Godón Wibalómórrón Bóktandó
wialómórróna, darrü oloma igó bóktan karrkukus ainda
wagó,

“Ma wirrilä, pam wata karia. Da ma gyagüpbarra iadela
oyakwata?

Ma popa olom neme ngakandóla?

1:12 Wórr Peba 102:25-27 ‡ **1:13** Ini bóktanan küp módoga: *marüka bóka
bamgün is nidipko, ka sab blaman [ut-ut ninünümo] marünkü.* **1:13** Wórr
Peba 110:1

⁷ Ma oya karibóka tüpana* tónggapórró anerrudügab tugupurr tonarróm.

A ma oya ngi wirri kwitüm emngyelórró akó wirri ngi aterró kingzan.

⁸ Ma blaman kla oya tangdó irrbürrü, ma ne kla tómbapórró."

Da módoga, God blaman kla paman tangdó nóma irrbünürr, darrü kla babul yarilürr, wa oya tangdó koke ne kla ingrinürr. A errkya ini tonarrdó, mi umulakla igó, pama blaman kla tangdó amarru küsila.

⁹ A mi umulakla Yesunbóka, God noan karianbóka tüpana tónggapónórr anerrudügab tugupurr tonarróm. Mi umulakla God oya ngi wirri kwitüm emngyelórr akó wirri ngi atenórr kingzan, zitülkus wa azid aengórr akó narrótókórr. Ini klama tómbapónórr, igósüm wa ki narrótóke blaman pamkolpamabkü Godón [gail tonarrdógabi].

¹⁰ Ene dümdüm kla yarilürr, igó wa, God, blaman kla nótó tómbapónórr tóbankü, Yesun [dudu kómal] ki ine abün olmal amarrum tóbaka, oya [wirri kómal zyón bwóbdü]. Yesu azid ki aenge, igósüm God oya dudu kómal ki ine. Ini kwata Yesu singül kwata pamóm bainürr, gaodó nótó yarilürr pamkolpam zid bainüm.

¹¹ Yesu pamkolpam [kolkal ainda akó tibi-tibi amanda Godónkü]. Yesu akó ene pamkolpam, ibü wata darrpan Aba. We zitülkusdü, Yesu büód kokea ene pamkolpam zoretalbóka ngiblianóm.

¹² Wa bóktanda Godka wagó,

"Ka sab kólba zoretal nüzazilnümo ma amkoman wirrianla.
Ka sab marü pamkolpamab kwób bazendó nóma namulo, ka wórr bónghyal namulo marü agürüm."

¹³ Wa ta akó bóktanda wagó,

"Ka sab Godón amkoman yangulo akó oyaka ngambangólólo."

Akó wa ta akó bóktanda wagó,

"Ka inamüla, akó kankü we olmalako, God kürü ne kla küliónürr."

¹⁴ We ngarkwatódó, wa ta akó pamakanóm bainürr wata ene olmalzan, zitülkus ibü pamakan búbako. Wa pamakanóm bainürr, igósüm wa nóma narrótókórr, wa sab gaodó yarile [debólan] büdül alngomól arüng kulainüm.

¹⁵ Akó wa igósi gaodó yarilürr ene pamkolpam ausüm, [leba zaget] iszan ngyaben nidi koralórr, zitülkus i gum kwarilürr narrbarinüm.

* **2:7** karibóka tüpana, oya küp módogá: wa wata kariana anerrudügabi. **2:8**

¹⁶ Yesu pamakanóm bainürr zitülkus, taiwan ngakande, wa anerru tangbamtinüm koke tamórr, a wa Eibrra-amón olmalbobatal tangbamtinüm tamórr.

¹⁷ Da ini zitülkusdü, darrü kwat babul yarilürr Yesunkü: wa tóba zoretalzan bainürr blaman kwata. Ene igósüm, wa gyaur-gyaur [singüldü prristüm] ki baine, nótó tómbapónda wa ne poko bóktanórr tómbapónóm, Godónkü zaget tónggapónde, kwat alótóm Godka pamkolpamab kolae tonarr barrgonóm.

¹⁸ Zitülkus Yesu tüób azid aengórr, [satania] oya nómá alngomólóm kain yarilürr kolae tonarr tómbapónóm, wa gaodómá pamkolpam tangbamtinüm, satania ibü nómá balngomólóm kainda kolae tonarr tómbapónóm.

3

Yesu Wirriana Moseskagabi

¹ Da módóga, [zonaretal], e yabi-yabi amarrón nidipakla, akó God darrpanóm nibiób ngibaunürr tóba pamkolpamóm bainüm, yabiób gyagüpítótók Yesuka irrbünam. Wa ene [Apostola], akó ene Singüldü Prrista, mi ne olombóka apóndakla igó, mi amkoman angundakla.

² God oya ingrinürr, akó Yesu tónggapónorr God oya ne zaget ekyanórr, wata Moseszan* zaget tómbapón yarilürr blaman Godón pamkolpamdó, God oya ne zaget iliónürr.

³ God ma gyagüpi wamórr wagó, pamkolpama Yesun ngi wirri kwitüm ki emnnyelnórre Moseskagab, wamaka pamkolpama müót ael olom wirri ngi atendako ene müöttüdüğabi.

⁴ Zitülkus módóga, blaman müótan darrü olom asine, nótó aelda. A God ma we oloma, blaman kla nótó balmelórr.

⁵ Ene amkoman poko yarilürr igó wagó, Moses zaget tómbapón yarilürr blaman Godón pamkolpamdó, God oya ne zaget iliónürr, zaget olomazan. Inzan zagetóde, wa pupo syólürr igó elklazabkwata, God sab ugórr ne poko tóptale.

⁶ A Kerriso ma tónggapónorr God oya ne zaget ekyanórr, Godón pamkolpam balngomólde, siman olomazan tómbapónda oya Aba oya ne zaget ekyanórr. Godón pamkolpam mi módögakla, mi blaman, amkoman bangun pamkolpamakla, mibü ne metat gum-babul nómá yarile akó mi ne metat nómá [gedlóngóm bain] kwarilo karrukus moboküpi, God sab ne kla tónggapóné.

Yesun Bóktan Alzizi Amaikgu

* **3:2** Moses ene olom yarilürr, Isrrael pamkolpam nótó yusürr Izipt kantri ridüğabi ama Keinan tüpdü amarrum. Ma ini póep etangke Ngaep Bukdü, Bazeb Tonarr 2düğabi kókó Duterronomi 34.

⁷ We ngarkwatódó, wata Godón Samuazan bóktanda, Godón Wibalómórrón Bóktandózan wialómórróna wagó, "Errkya, e nóma arrkrrudakla God ne poko bóktanda,

⁸ wirri-singül bain-gu,

yabü abalbobatalazan kainóp i kankü nóma bóka bamgün kwarilürr,

ene tonarrdó, i kürü nóma apók[†] kwarilürr, [ngüin-koke bwóbdü].

⁹ Ene ola yarilürr, ene ngüin-koke bwóbdü, yabü abalbobatala kürü wirrianbóka ne apók kwarilürr, enana i kürü kósenóp, ka ne morroal kla tómbapón namülnürrü 40 pailüm ibünkü.

¹⁰ We ngarkwatódó, ka inkü ngürsil namülnürrü, ene Isrrael pamkolpam, ene tonarrdó nidi nyaben kwarilürr.

Da ka we bóktarró kólbabóka kagó, 'Ibü ubi wata metat tibiób ubi kwata tótókoma, akó i bangóndako ka ne poko tómbapónom byaldóla.'

¹¹ Ka ngürsil namülnürrü, da ka igó [arüng alkamül-koke bóktan] tónggapórró kagó:

'I sab kürü ngón bagón bwóbdü kokean barrbüne ngón bagónóm.'

¹² Zonaretal, e ta umul-umul kwarilün igó, darrü olom babula noan moboküp kolaeana akó Yesun amkoman koke nótó angunda tóba moboküpdu, akó tóba kak igósidi nótó amtyanda arról Godka.

¹³ A e yabiób darrpan-darrpan arüng bütan kwarilün blaman ngürrzan wa inizane, ene Godón Wialómórrón Bóktana enezan ngilianda wagó, "Errkya". E yabiób darrpan-darrpan arüng bütan kwarilün, igósüm darrü oloma yabü aodó kolae tonarr koke ki ok ine tóba ilklió büliónüm, akó wirri-singül koke baine.

¹⁴ E wirri-singül koke bairre, zitülkus mi gómdamat kuri bangurre Kerrisonkü, mi ne amkoman arüngi nóma bangun kwarilo, tai kókó arróla blakón bwóbdü, wata mizan kainóp mi amkoman bangunüm nóma bainóp.

¹⁵ Wata ka errkyadanzan wialómdóla, Godón Wibalómórrón Bóktandózan wialómórróna wagó, "Errkya, e nóma arrkrrudakla God ne poko bóktanda wirri-singül bain-gu,

[†] 3:8 i kürü nóma apók kwarilürr, küp módoga: I murrum akó murrkurr bókrran kwarilürr, zitülkus i amkoman koke angun kwarilürr wagó, God gaodó yarilürr ibü ngabkanóm. Akó i ta murrum akó murrkurr bókrran kwarilürr kókó God ngürsilüm bainürr, da i oya zao-zao tonarr apók kwarilürr. 3:10 Bótang Peba 13; 14; Duterronomi 1:19-40 3:11 Duterronomi 1:34-36 3:11 Wórr Peba 95:7-11

yabü abalbobatalazan kainóp i kankü nóma bóka bamgün kwarilürr.”

¹⁶ Ene pamkolpam ia nidi kwarilürr, Godón tae bómgół nidi barrkrrurr amakó oyaka bóka bamgün kwarilürr? Ia blaman idi koke kwarilürr, Moses Izipt kantrridügabi nibiób yusürr?

¹⁷ Akó ene pamkolpam ia nidi kwarilürr, God ngürsil nibióbka yarilürr 40 pailüm? Ia idi koke kwarilürr, kolae tonarr nidi tómbapón kwarilürr, ene nidi nurrbarinürr akó nibiób büb murua tübyónürr ngüin-koke bwóbdü?

¹⁸ Akó ia nidi kwarilürr, God arüng alkamül-koke bóktan nibiób nókyenóp wagó, “I sab kürü ngón bagón bwóbdü koke barrbüne?” Ia idi koke kwarilürr, oya bóktan koke nidi arrkrru kwarilürr?

¹⁹ Da mi kuri eserre wagó, i gaodó koke kwarilürr barrbünum ene bwóbdü, zitülkus i Godón amkoman koke angun kwarilürr.

4

Amkoman Ngón Bagón Godón Pamkolpamabkü

¹ We ngarkwatódó, ene pokó ngakande, Godón ene [alkamül-koke bóktan] asine igó, mi sab ene ngón bagón bwóbdü barrbuno, mi wata tai umul-umul kwarilo igó pokó asen-gum, darrü sab kakota koke amgüttré.

² Mi ta ene [Morroal Bóktan] barrkrrurrü, mibüka ne pokó büdrat kwarilürr, wata ene Isrrael isazan kainóp. A i ne bóktan barrkrrurr ibü kokean tangnamtinóp, zitülkus i amkoman koke yangunóp, ngibürrazan amkoman nidi yangunóp i ne pokó barrkrrurr.

³ Mi, nidi amkoman bangun kwarilnürrü, mi igósidi Godón ngón bagón bwóbdü barrbündakla. A amkoman bangun-koke Isrrael pamkolpamabkwata God bóktanórr wagó,

“Ka ngürsil namülnürrü, da ka igó [arüng alkamül-koke bóktan] tónggapórró kagó:

‘I sab kürü ngón bagón bwóbdü kokean barrbüne.’”

Wa ini pokó bóktanórr, enana wa tóba zaget* elakónórr akó ngón bagón bwób ingrinürr. Ene tonarrdógabi wa pamkolpam ok ninóp ene ngón bagón bwóbdü barrbünum.

⁴ Zitülkus módoga, darrü pokodó Godón Wibalómórrón Bóktandó wialómórróna 7 ngim ngürrankwata wagó: “Da 7 ngim ngürrdü, wa ngón ngagónórr tóba blaman zagetódögab.”

3:15 Wórr Peba 97:7, 8 **3:17** Bótang Peba 14:1-35 **4:3** Wórr Peba 95:11

* **4:3** *zaget*: Ene zaget módoga, tüp a pülpül akó blaman elklaza tómbapón.
4:4 Bwób Zitü 2:2

5 A akó, ene Godón Wibalómórrón Bóktanan atang opor pupairrüna kwitana, God bóktanórr wagó,

“I sab kürü ngón bagón bwóbdü kokean barrbüne ngón bagónóm.”

6 Da ene wata gaodóma, ngibürr pamkolpama barrbünüm Godón ngón bagón bwób. A ene Morroal Bóktan ngón bagón bwóbankwata nidi barrkrrurr, nibióbka büdrrat kwarilürr ngaen, i ngón bagón bwóbdü koke barrbünóp, zitülkus i Godón bóktan koke arrkrruóp.

7 We ngarkwatódó, God akó darrü ngürr ingrinürr, wa igó ne ngilianórr wagó, “Errkyá.” Abün paila bobrralórr, wa ugón [Deibidkama] tóbtanórr Wórr Pebadó nóma wialómórr, wata kazan wialómórró ini peba mórragdó wagó,

“Errkyá, e nóma arrkrrudakla God ne poko bóktanda,
wirri-singül bain-gu.”

8 Zosyua† Isrrael pamkolpam ene tüpdü imarrurr, God ne alkamül-koke bóktan nókyenóp. A mi umulakla igó, ene tüp amkoman ngón bagón bwób koke yarilürr. Ene tüp ne amkoman ngón bagón bwób nóma ki yarile, da God ene kakóm, koke ki tóbtanórr Deibidkama akó darrü ngürrankwata.

9 Da olgabi, God ama [Sabad] ngürr elkomólórr ngón bagónóm tóba pamkolpamabkü,

10 zitülkus nadü oloma kuri bangrine Godón ngón bagón bwóbdü, wa ta ngón ngagónda tóba zaget tómbapóngágab, wata Godzan ngón ngagólórr tüp akó pülpül tómbapón zagetóngágab.

11 Da mi wirri arüng apad kwarilo ene ngón bagón bwóbdü barrbünüm, igósüm darrü olom babul yarile Godón bóktan koke nótó arrkrruda Isrrael pamkolpamazan, akó balóke Godkagabi.

12 Mi wirri arüngi apad kwarilo, zitülkus Godón bóktan arróla akó tomkompükü zagetóda. Wa zirrana nizan kwata zirrapórrón turrikdögab, akó mibü aumana gyagüpitótók pupo bainda, zitülkus wa alam koke bangrinda igó, wa auma büb murr akó samu syórr angónda, wamaka turrika kwók akó susumüri singgalgóna. Inzan Godón bóktana we kla panzedó amanda, paman gyagüpitótókdó ne klame. Wa we elklaza zaz bainda, moboküpa ne kla gyagüpi amanda akó ne klamóm ubi bainda.

4:5 Wórr Peba 95:11 **4:7** Wórr Peba 95:7-8 † **4:8** Zosyua Mosesón pabo wató ipadórr Isrrael pamkolpam balngomólóm, Moses nóma narrótókórr. Wa Isrrael pamkolpam ene tüpdü imarrurr, God ne alkamül-koke bóktan nókyenóp. (Zosyua 1) **4:10** Bwób Zitü 2:2

¹³ God basenda blaman darrpan-darrpan elklaza, wa ne kla tómbapónórr. Darrü kla babula anikürrün akó blaman kla panzedómako oya ilküpdu, akó ene watóke wata mi noanka pupo bain kwarilo, mi ne kla tómbapondakla.

Yesu Kerriso Wirrian Singüldü Prrista

¹⁴ Da mi karrkukus emorre mi ne amkoman bangunbóka apóndakla, zitulkus mibü wirrian Singüldü Prrist asine, Yesu, Godón Olom, Godka nótó alkomólórr pülpüldüma.

¹⁵ Mi amkoman bangun karrkukus emorre, zitulkus mibü Singüldü Prrist asine, gaodó nótóke mibü tai bómzyatóm igó, mi nabe kaindakla kolae tonarr tómbapón bóleanóm. Wa gaodóma, zitulkus satania oya alngomólóm kain yarilürr kolae tonarr tómbapónóm blaman kwata wata mizan, a wata we pokoa, wa kolae tonarr koke tónggapónórr.

¹⁶ We ngarkwatódó, mi nau, Godón ngorram ainüm gumkoke, mibü [gail tonarr] king nótóke. Mi oya ngorram irre, igósüm wa sab gail tonarr yarile mibüka, akó mibü morroal tonarre ngabkan yarile mibü tangbamtinüm, mi tangbamtin néma amkündakla.

5

God Yesun Mibü Singüldü Prristüm Ingrinürr

¹ God blaman singüldü prrist pamkolpamdagabi aleanda. Wa oya igósüm angrinda, Godónkü zagetóm pamkolpamab ngidü, [gyaur kla] akó [urdü amsel lar] amarrum Godka kolae tonarr barrgonóm. ² Wa gaodóma pamkolpam gyaur tonarre ngabkanóm, umul-kók akó apól kwat bómtyarrón nidipko, zitulkus wa tüób ta kolae tonarra angorearróna.

³ Ene zitulkusdü, wa ta gyaur kla amarruda [alta] kwitudü amselóm tóba kolae tonarrabkü, wata pamkolpamabzan kolae tonarrabkü.

⁴ Darrü oloma wirri ngi tebe koke batenda singüldü prristüm bainüm. A oya God wató ngyaunda, wata wa Erronónzan* ngyaunürr singüldü prristüm bainüm.

⁵ Da Kerriso ta wirri ngi tebe koke batenórr singüldü prristüm bainüm. A God oya wató ingrinürr, wa oyaka néma bóktanórr, tóba Wialómórrón Bóktandózan wialómórróna wagó,

“Ma kürü Olomla;

ini ngürr ka pamkolpam bómtyandóla igó wagó, ka marü Abla.”

* 5:3 Lebitikus 9:7 5:4 Erron Mosesón naret yarilürr (Bazeb Tonarr 7:1).
Wa ngaen-gógópan singüldü prrist yarilürr (Bazeb Tonarr 28:1-3). 5:4 Bazeb Tonarr 28-29; Lebitikus 8-9

⁶ Akó darrü pokodó tóba Wibalómórrón Bóktandó God igó bóktanórr wagó,
“Ma metat [prristla],
wata Melkizedekzan† yarilürr.”

⁷ Yesu ini tüpdü noma nygaben yarilürr, wa wirri arüngi tóre bako yarilürr Godka arrat-arrat yón akó yarrmur-rüükü. Wa Godka tóre bako yarilürr, gaodó nótó yarilürr oya zid ainüm büdüldügab. Akó wa oya tóre arrkrrurr, zitülkus wa Godón gum-gum [ótók] yarilürr, akó ubi bainürr tónggapónóm God oya ne kla yalórr tónggapónóm.

⁸ Wa darrü-darrü azid aengdóma tótók yarilürr, akó ini kwata wa umul bain yarilürr Godón bóktan arrkrrum, enana wa Godón Olom yarilürr.

⁹ Wa blaman elklazadó noma bórrgrratórr akó pupainürr wagó, wa [dudu kómal] yarilürr, wa gaodó yarilürr ngarkwat-koke zidbain ódódóm blaman isdü, oya bóktan nidi arrkrrudako.

¹⁰ Akó God oya wató ingrinürr singüldü prristüm bainüm wata Melkizedekzan.

Mi Koke Bóllerre Yesun Amkoman Angunüm

¹¹ Kibü wa abün elklazako ini bóktanankwata ikiküm, a ma müpa yabüka tai müsirrga ainüm, zitülkus e kari zaorrón kokeakla umul bainüm.

¹² Ene amkoman, ini tonarrdó, e ma umulbain is yaib ki kwarila, a darrü oloma akó yabü wata umul bain yarile ene zitülkus umulbain bóktan Godón bóktanankwata. E gabal olmalzanakla, kya wata ngómdü duduakla, a aloan kla wa koke!

¹³ Darrü olom ne wata gab olomzan nótóke, ngómdü, [dümdüm tonarr] umulbain bóktanbóka umul-kóka.

¹⁴ A wirri umul apadórrón pamkolpama aloan kla alo-dako, metat nidi bütanindako akó tibiób nidi umul bain-dako, igó poko umul bainüm, morroal laróga ó kolae laróga.

6

¹ We ngarkwatódó, mi zitülkus umulbain bóktan Ker-risonkwata myamem koke apón kwarilo, akó wirri umul apadórrón pamkolpamóm bairre. Mi metat koke umul bain kwarilo ene zitülkus umulbain bóktan igókwata: ene tórrmendógabi alüng, wata büdül kwatódó ne klama balngomoldako, akó amkoman bangun Godka,

† 5:6 Melkizedek Salem wirri basirran king yarilürr akó wa dakla Wirri Kwitüm Godka prrist yarilürr. Melkizedek Eibrra-amka okaka tübyónürr. (Bwób Zitül 14:18-20) 5:6 Wórr Peba 110:4

² [baptaes bain], pamkolpamab singüldü tang amel, nurbarirrün pamkolpam arsin, akó ngarkwat-koke zaz bain.

³ Mi sab myamem enekwata koke umul bain kwarilo, akó wirri umul apadórrón pamkolpamóm bairre, God ne mibü nómá ok tirre.

⁴ Ka ene poko bóktóna, zitülkus pamkolpam asiko, Godón zyóndü nidi kwarilürr ngibürr tonarrdó, akó oya amkoman bóktan ipüdóp. Ne [gyaur klama] tamórr kwitüdüğab, ibü morroalan kla yarilürr, akó i Godón Samu ipüdóp.

⁵ I esenóp Godón bóktan morroala, akó i kari-karibóka kuri apókrre sab ne [arüng tonarra] tame ugórr.

⁶ Inzan pamkolpama ne nómá gorrgon bapórre Godkagabi, gaodó kokea ibü akó akonóm kolae tonarrdóbabi, zitülkus ene inzana, wamaka i akó arükdako Godón Olom tibi amngyelóm krrosdó akó i panzedó büód ódóddako oyaka.

⁷ Ngibürr pamkolpam morroal tüpzanako akó ngibürr kolae tüpzanako. Morroal tüp inzana: ngupa kari küór ne amilda, akó ene tüpa ngup nae ausda akó olgabi morroal abül alngumilda ene tüp pamabkü. God ene tüp bles ainda.

⁸ A kolae tüp inzana: ene tüpa térez-térez syepor akó tangel opopor alngumilda, akó olgabi darrü küp babula ene tüpan. God ene tüp amórr kari pokoa, akó dómdóm pokodó sab setóne.

⁹ Kürü moboküp gómdamal, ki yabüka inzan bóktandakla, a ki igó amkoman karrkukusi angundakla, e kekam nyabendakla ngibürr pamkolpamdóbabi Godkagabi nidi gorrgon bapórre. Ki akó igó angundakla, e we elklaza tómbapóndakla, igó ne poko okaka amzazilda wa, e zid bairrúnakla.

¹⁰ God darrpan zarre kokea; oya sab koke bamrüke, e ne zaget tómbapón kwarilnürri. Oya akó sab koke bamrüke, e ia okaka bütazinürrü igó, yabü [moboküpüdü ubi] oyaka kwarilürr, ezan oya pamkolpam tangnamtinóp akó metat tangbamtindakla.

¹¹ Kibü ubi igósüma, e blamana sab ini dadan poko wirri arüngi olngolo, kókó yabü arróla blakórre. Ene igósüm, e sab ene elklaza wazeblo, e Godkagabi ne klamóm [gedlóngóm baindakla].

¹² Kibü ubi kokea, e zógós koke kwarilo, ama ene pamkolpamdóbabi tikó apad kwarilo, Godón nidi amkoman angundakó akó piküpan karrkukus nidi bórrangdako. Olgabi i azebdako God ibü [alkamül-koke bóktan] ne kla nókyenóp.

God Blaman Tonarrdó Tómbapónدا, Wa Alkamül-koke Bóktan Ne Kla Angrinda

¹³ God Eibrra-amka* alkamül-koke bóktan nóma inginürr, wa ene alkamül-koke bóktan tóba ngidü arüng ekyanórr, zitülkus darrü olom babul yarilürr, wirrian nótó yarilürr tóbakagab.†

¹⁴ God ene alkamül-koke bóktan nóma tónggapónórr, wa igó bóktanórr wagó, “Ka sab marü amkoman bles mino akó marü abün olmalbobatal mülino.”

¹⁵ Da Eibrra-am ene kakóm, Godón abün pailüm piküpan akyan yarilürr, kókó wa ipadórr oya God alkamül-koke bóktan ne klamóm tónggapónórr.

¹⁶ Pamkolpama ibü alkamül-koke bóktan arüng akyandako darrü oloman ngidü wirrian nótóke tibióbkagabi. Akó ene [arüng alkamül-koke bóktan] we kla okaka amzazilda, i sab tónggapórre i ne poko bóktandako, akó ene bóktana blaman ongyal piküp ainda.

¹⁷ God oya alkamül-koke bóktan arüng ekyanórr, zitülkus oya ubi tai okaka amzazilüm yarilürr ibüka, wa alkamül-koke bóktan nibiób nókyenóp, igó wagó, wa sab tóba bökam bagósórrón bóktan koke nalüngrrre.

¹⁸ God oya alkamül-koke bóktan arüng ekyanórr mibü arüng bütanóm. God gaodó kokea tiz agósóm, wa alkamül-koke bóktan ó arüng alkamül-koke bóktan nóma tómbapónda. Darrü olom gaodó kokea ini nizan kla alüngüm. Godón ubi mibü wirri arüng bütanóma, oyaka nidi sipsuóp zid bainüm, metat gedlóngóm bainüm wa ne elklaza irrbünürr mibü obzek kwata.

¹⁹ Mi ene elklazam metat nóma gedlóngóm baindakla, mi karrkukus bórrangdakla akó zidakla, wamaka but darrpan pokodó zid airrüna oya angka-anme. Mibü amkoman banguna tai bangrinda ene aumana Amkoman Gyabian Bwóbdü, [Godón Gyabi Müótüdü] wirri adr-ratórrón mórrkenyórr‡ kakota.

* **6:13** *Eibrra-am* [Zu pamkolpamab] abbobat yarilürr. † **6:13** Ene tonarrdó pamkolpama ibü alkamül-koke bóktan zürük ekyenóp darrü oloman ngidü, wirrian nótó yarilürr tibióbkagabi. Küp módóga, ene pama ibü ki kolae nirre, i ne ibü alkamül-koke bóktan nóma ki amgürre.

6:14 Bwób Zitü 22:16-17 ‡ **6:19** *adrratórrón mórrkenyórr*: Ene klama Godón Gyabi Müótan Amkoman Gyabian Bwób ngarkwat angrinda (Mórrke-mórrke módóga: *Holy of Holiest*). Wata singüldü prrista kubó tebe bangrile ene pokodó darrpan mün blaman pailzan (Lebitikus 16). Ene adrратórrón mórrkenyórra tebe aodó nis ór we bangónórr Yesu nóma narrótókorr krrosdó (Metyu 27:51). Oya küp módóga: Yesun büdülanme blaman kolpam Yesun amkoman nidi angundako, gaodómako ene Amkoman Gyabian Bwób barrbüñüm. Aini ene Gyabian Bwóban darrü küp módóga: God ne bwóbdümase.

20 Ini we bwóba, Yesu nólá bangrinürr singül kwata, mibü ngidü. Wa metat Singüldü Prrist kuri bainürr wata Melkizedekzan.

7

Prrist Melkizedek

1 Melkizedek Salem* wirri basirran king yarilürr. Wa dakla Wirri Kwitüm Godón prrist yarilürr. Eibrra-amón ene tokom king memokan [ut-ut bain] kakóm, Melkizedek oya ugón semrranórr, da Melkizedek oya bles yónürr.

2 Olgabi Eibrra-am blaman elklazadógab [wantent] Melkizedekón ekyanórr, wa ne elklaza yazebórr ene tokom kingdügab.[†] Ngaen-gógópan ene ngi Melkizedek, oya küp módóga: “[dümdüm tonarr] king”. Oya ta dakla “Salem king”-bóka ngilianónóp, da oya küp módóga: “paud king”.

3 Mi oya ab, aip, akó abalbobatal umul-kókakla. Mi ta umul-kókakla oya amtómól pokó akó wa nómá narrótókórr. We ngarkwatódó, wa wata metat prrista, Godón Siman Olomzan.

4 Gyagüpi amónam ia wirri pam yarilürr ini olom: Eibrra-am mibü ngaen-gógópan abbobat, oya wantent ekyanórr, wa gazirrdi ne kla dakasurr!

5 Mosesón gida-a ma igó arüngi bóktanda wagó, Libaen[‡] olmalbobatala, prrist nidi bainóp, i wantent ki dakain kwarile ibü zaget darrem klamzan Isrrael pamkolpamdógab, enana i zonaretalpükü kwarilürr akó i ta Eibrra-amkagabi kwarilürr, ibü abbobat.

6 Ini pam, Melkizedek, wa Libae zitüldügab ta koke tamórr, a wa ma wantent ipadórr Eibrra-amkagab, da wa Eibrra-amón we bles yónürr, Godón [alkamül-koke bóktan] nótó ipadórr.

7 Darrü oloma koke yalpine igó wa, ene kari ngi olom we oloma bles ainda wirri ngi noane. We ngarkwatódó, mi umulakla Melkizedek wirria Eibrra-amkagabi.

8 Prristankwata, Libaekagab nidipko, wantent nidi dakaindako, i popa pamako nidi narrbarindako. A Melkizedekónkwata, wantent nótó dakain yarilürr, arróla, Godón Wibalómórrón Bóktanazan bóktanda.

9-10 Libaen olmalbobatal wantent dakaindako. Libae Eibrra-amón bobat yarilürr. Wa amtómól küsil yarilürr, Melkizedek Eibrra-amdi nómá baserri, da mi gaodómakla

* 7:1 Salem ngi aprrapórr Zerrusalembóka apónda. 7:1 Bwób Zitüll 14:17-20

† 7:2 Solkwat God Mosesón gida bóktan pokó ekyanórr wagó, blaman Isrrael pamkolpama ibü abüldügab akó ibü lardögab wantent Godón ki ekyerre. God prrist ene pokó iliöläurr. (Lebitikus 27:30-32; Bótang Peba 18:21-29; Duterronomi 18:1-8) ‡ 7:5 Libae darrü Zeikobón siman olom yarilürr (Bwób Zitüll 29:34).

inزان bóktanóm wagó, Libae ugón Eibrra-amón büb kugupidü yarilürr akó wa Melkizedekón wantent ekyanórr Eibrra-amkama. Ini amtyanda igó, Melkizedek wirri prrista Libaen olmalbobataldóbabi, prrist nidipko.

Yesu Melkizedekzana

¹¹ God tóba pamkolpam ne gida tókyenóp, inzan ngarkwat yarilürr prristab zagetódó bazitürrün, Libaen zitüldügab nidi kwarilürr. Ene prrista ne pamkolpam nóma [dudu kómal] ki bain kwarile Godón obzek kwata tibiób zagetódóbabi, da zitülkus ta babul ki yarile dólóng prrista tótökóm. Ka igó prristbóka apóndóla, Melkizedekzan nótóke, a Erronón[§] zitüldügab koke tamórr, Libaen bobat nótó yarilürr.

¹² Prrista ne dólóng zitüldügab nóma togobe, da ene Mosesón gida-a ta kubó byalünge.

¹³ Ini kla Lodónkwata apónda, darrü zitül olom nótóke, akó Libae zitül olom koke. Darrü oloma ene zitüldügab ta prristzan koke zaget yarilürr [altadó].

¹⁴ Ene amkomana, zitülkus mi wirri umulakla wagó, mibü [Lod] Yesu Zudan zitüldügabi tamórr, akó Moses ene zitüankwata nóma bóktan yarilürr, wa darrü poko koke bóktanórr prristabkwata.

¹⁵ Akó e kubó popadan emzyetórre ki errkyadan ne poko zwapóla, e nóma küp bamkenórre darrü prrista kuri tame, Melkizedekzan.

¹⁶ Wa prristüm koke kuri baine gida bóktan poko ngarkwatódó, ne bóktanda wagó, wata Libaen olmalbobatala prristüm bairre. Koke. A wa prristüm kuri baine tóba arüng ngarkwatódó, wa ne arüng ipadórr tóba ngyabendóbabi, kolae bain-koke ne klame.

¹⁷ Zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

“Ma metat prristla, Melkizedekzan yarilürr.”

¹⁸ Ene ngaen-gógópan gida bóktan poko arüng-koke akó küp-koke yarilürr. We ngarkwatódó, God amanórr,

¹⁹ zitülkus mi umulakla igó wa, Mosesón gida-a darrü kla koke dudu kómal yónürr. A errky, mi [gedlóngóm bainórre] kómal kwat asenóm, Godón ngorram ainüm.

Singüldü Prrist, Metat Nótó Ngyabenda

²⁰ Akó we tumum, God [arüng alkamül-koke bóktan] tónggapónórr! Ngibürr pama prrist nóma bainónóp, God arüng alkamül-koke bóktan koke tómbapónórr.

²¹ A Yesu prrist nóma bainürr, God arüng alkamül-koke bóktan tónggapónórr, wa oyaka nóma bóktanórr wagó:
“Lod God arüng alkamül-koke bóktan kuri tónggapónórr,
ó wa sab koke alkamüle:
‘Ma metat prristla.’ ”

²² Zitülkus God oya arüng alkamül-koke bóktanpükü ingrinürr, errkyá küsil [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] asine. Yesunbókamde, mi umulakla ini küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktan morroala ngaep klamdógabi.

²³ Darrü kwata ngakande, ngaen prrist abün koralórr, zitülkus i narrbarinürr, da i myamem prrist koke koralórr.

²⁴ A zitülkus Yesu ma metat arróla, wa metat prrista.

²⁵ We ngarkwatódó, wa gaodóma metat zid bainüm blaman pamkolpam Godón ngorram nidi aindako oyakama, zitülkus wa metat arróla ibünkü tóre bakom.

²⁶ Inzan singüldü prrist gaodóma mibü tangbamtinüm, zitülkus wa gyabiana, [kolkala], akó oya kolae babula. Wa tebe-tebe humanikrrüna kolae tonarr pamkolpamdgab akó God oya kwit yónürr wirrian kwitüm pabodó.

²⁷ Wa ngibürr singüldü prristzan kokea; oyaka zitülkus babula blaman ngürrzan [urdü amsel lar] amarrum, ngaengögópan tóbanan kolae tonarrabkü, da olgabi, ama pamkolpamab kolae tonarrabkü. Wa tóba büb wata darrpanóm ó myamem koke ekyanórr urdü amsel clamzan pamkolpamab kolae tonarrabkü, wa ibünkü nóma narrótókórr.

²⁸ Yesu Singüldü Prrista, gaodó nótóke mibü tangbamtinüm, zitülkus Moses ne gida tókyenóp, igó singüldü prrist arrbünda popa pam nidipko akó kolae tonarr nidi tómbapondako. A God tóba Olom ingrinürr singüldü prristüm bainüm arüng alkamül-koke bóktanpükü, ne klama tókyalórr ene gida akyan kakóm. Da wa metat dudu kómal singüldü prrista, blaman kla nótó elakónórr Godón ubi ngarkwatódó.

8

Yesu Küsil |Alkamül-koke Tónggapórrón Bóktanan| Singüldü Prrista

¹ Ene amkoman wirrian zono ki ne pokobóka apóndakla igósa: Mibü ta inzan Singüldü Prrist asine, Yesu, nótó mórranórr ene Wirri Arüng Godón tutul tangdó,* oya kingab mórran kla minggüpanandó, kwitudü.

^{7:21} Wórr Peba 110:4 * ^{8:1} Godón tutul tangdó, oya kúp módóga: *wirri pabodó.* ^{8:1} Wórr Peba 110:1

² Wa Amkoman Gyabian Bwóbdü zagetóda, amkoman Godón [ótók] [Palae Müót], Lod God ne kla tónggapónórr, pamkolpama koke.[†]

³ God blaman singüldü prrist irrbünürr [gyaur kla] akó [urdü amsel lar] amarrum Godka. Da ini Singüldü Prrist, Yesun, ta darrü kla asi ki yarile, wa Godka ne kla ki sidüde.

⁴ Wa ne errkyä tüpdü nómá ki ngyaben yarile, wa prrist koke ki yarile, zitulkus prrist asiko errkyä Godka gyaur kla nidi amarrudako Mosesón gidadógabi.

⁵ I tibiób zaget [gyabi bwóbdü] tómbapóndako, ene we kla tikó apadóda akó dandang okaka amzazilda, kwitudü ne gyabi bwóbse. We zitulkusdü, God Mosesón we ikik akrranórr wa ene Palae Müót nómá tónggapónóm kain yarilürr wagó: "Ma umul-umul namulo igó, blaman elklaza ma ne kla tómbapóndóla ene müót obzeksyók ngarkwatódó, ka marü ne kla mómyarró Sinae pododó."

⁶ A God Yesun ne zaget ekyanórr, ma kómalan zagenta ene Libae prristan zagetódágab. Wata küsil [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] kómalzana ene ngaep klamdgabi. Yesu, aodó paud nótó tónggapónda Goda akó pamkolpam, ini küsil tónggapórrón bóktan sidódürr mibünkü. Ini tónggapórrón bóktan Godón kómal [alkamül-koke bóktandó] artümülürrüna.

⁷ Ngaen-gógópan alkamül-koke tónggapórrón bóktan ne kekam nómá ki yarile, darrü tónggapórrón bóktanan zitulkus babul ki yarile.

⁸ A God ma esenórr pamkolpam kle-kle koralórr, da wa bóktanórr wagó:

"Tübarrkrru, ene ngürra tótókdako, Lod bóktanda,

ka sab küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktan nómá tónggapono

Isrrael pamkolpampükü

akó Zuda pamkolpampükü.[‡]

⁹ Ene küsil tónggapórrón bóktan sab ene ngaep klamzan koke yarile,

ka ibü abalbobatalpükü ne kla tónggapórró Mosesón tonarrdó.

Ene tonarrdó, ka ibü tangdó bumiogrrü

ibü balngomólóm Izipt kanrridügab bausüm.

Ka sab küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktan tónggapono, zitulkus i kürü ngaep tónggapórrón

[†] 8:2 Libae prrista Godón ótók Palae Müótüdü zaget koralórr, pamkolpama ne kla tónggapónóp. (Bazeb Tonarr 25-27) ^{8:5} Bazeb Tonarr 25:40 [‡] 8:8 King Solomonón büdül kakóm, Isrraela nis ór bangónórr: 10 zitül Isrrael pamkolpambóka ngiblianónóp akó nis zitül Zudabóka ngilianónóp (1 King 11:41-12:24).

bóktan karrkukus moboküpi koke amorran
kwarilürr,

da ka ibü popa előkrró, Lod bóktanda.

¹⁰ Ini küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktan yarile, ka
sab Isrrael pamkolpampükü ne kla tónggapono
sab solkwat tonarrdó, Lod bóktanda.

Wagó, ka sab kólba gida ibü susumüridü irrbuno
akó ka ta sab balómo ibü moboküpü.

Ka sab ibü God namulo,
akó i sab kürü pamkolpam kwarile.

¹¹ Darrü oloma sab oya minggüapanandó pamkolpam akó
zonaretal umul bain koke yarile, igó bóktankü wa,
'Ma Lodónbóka umul namulo,'
zitülkus i sab blaman kürübóka umul kwarile,
kari ngi pamkolpamdögabi kókó wirri ngi pamkolpam
amrran.

¹² I blaman kürübóka umul kwarile, zitülkus ka ibü
dümdüm-koke tonarr norrgonónómo
akó ka sab myamem ibü kolae tonarr koke gyagüpi
amono."

¹³ Lod tóba alkamül-koke tónggapórrón bóktan nóma
ngilianórr "küsil" klambóka, wa we kla okaka amzazil
yarilürr wa, ene ngaen-gógópan kla praka bairrüna. Mi
umulürrünakla wa, praka akó ngaep bairrún ne klamko sab
kari pokoa bämruküm.

9

Tüpdü Godón Gyabi [Palae Müótüdü] [Ótök] Kwat

¹ Ngaen-gógópan ene lalkamül-koke tónggapórrón
bóktandó] mamoan bóktan asi koralórr Godón ia ótökóm.
Akó tüpdü [gyabi bwób] ta asi yarilürr.

² Palae müót aelórrón yarilürr Godón ótökóm. Zyón
klaman amngyel zitülkus akó brredpükü tógal, prrista
ne brred irrbünónóp Godón obzek kwata, ngaen-gógópan
marrgudu koralórr. Ini marrgu igó ngilianónóp wagó,
Gyabi Bwób. ³ Ene Palae Müótüdü nis marrgu arrratórrón
yarilürr kwitanagab kókó tüpdü wirri adrratórrón
mórrkenyórri. Ene mórrkenyórri kakota ne kla yarilürr, igó
ne bwób ngilianónóp wagó, Amkoman Gyabian Bwób.

⁴ Ini bwób kugupidü [alta] asi yarilürr, nugupi
tónggapórrón akó [golde] ngalaorrón, morroal ilang buru
ne bongan kwarilürr. Akó ene bokos ola asi yarilürr, i ne
kla ngiliandako wagó, alkamül-koke tónggapórrón bóktan
bokos. Ini bokos dudu golde ngalaorrón yarilürr, nizan
kalkuma akó aumana kwata. Ene bokos kugupidü igó

elklaza koralórr: golde tónggapórrón bele manapükü,* Erronón agóltágól tupuru guba ne kla semanórr,† akó ene nis taptapan 10 gida bóktan pokopükü ingülküp poco nis.

⁵ Ene bokos tumum nis golde obzeksyók apórrón tappükü anerruzan kla namülnürri. I we kla okaka amzazil namülnürri wa, God alama. Ibü tap büdrratórrón namülnürri ene bokosan murraus kla ngalaorrón. Singüldü prrista óe zomalórr ene murraus klamdó darrpan mün blaman pailzan, pamkolpam akó Godka akonóm darrpan bainüm. A ini we tonarr kokea blaman kwindü ikiküm ini elklazabkwata.

⁶ Blaman elklaza inzan tómbapórrón nóma kwarilürr, ene prrista metat wata ene ngaen-gógópan marrgudü barrbüñ kwarilürr, tibiób prristan zaget tómbapónóm.

⁷ A wata singüldü prrista bangrin yarilürr ene nis ngim kugupiandó marrgudü, akó wa wata darrpanóm bangrin yarilürr darrpan pail, akó wa wankü wata metat óe imarrulürr. Wa tóba kolae tonarrabkü ódód yarilürr akó pamkolpamab kolae tonarrabkü, i ne kolae tonarr tómbapónónóp umul-kókdi wagó, ene kolae tonarr koralórr.

⁸ Ini kwata, Godón Samua mibüka we poco okaka amzazilda wagó, Amkoman Gyabian Bwóbdü kwat ugón tapakum yarilürr, ene ngaen-gógópan Palae Müótazan zamngólórrón yarilürr.‡

⁹ Ini dandanga mibünkü errkyá ini tonarrdó. Wa mibüka we kla okaka amzazilda wagó, [gyaur kla] akó [urdü amsel lar], prrista ne elklaza amarrudako, gaodó kokeako ene kolpamab gyagüpitótók§ [kolkal] bainüm, ene kla nidi barrmülürr.

¹⁰ Ini wata elklazabkwatada, alo akó anón kla, akó darrü-darrü apür tulmil gida ngarkwatódó. I wata enan mamoañ bóktan kwarilürr bübänkü, kókó Godón tonarr semrranórr akó elklaza dümdüm tómbapónóm bainóp.

Kerrison Óe Kómalana Larab Óedógabi

* ^{9:4} *Mana plaoazan klama, God Isrrael pamkolpam ne klame ngabyón yarilürr [ngüin-koke bwóbdü]. Ibrru bóktan opore ma igósa wa, "Ia laróga?" Isrrael pamkolpama ene alo nóma esenóp, ibü God ne kla zirrtapónóp, i umul-kók kwarilürr ia laró yarilürr, da i we ngilianóp wa, "Ia laróga?" (Bazeb Tonarr 16:31-34; Bótang Peba 11:7)* † ^{9:4} Isrrael pamkolpama ngüin-koke bwóbdü nóma agóltágól koralórr, i Moses a Erronka bóka bamgün koralórr. Moses 12 tupuru Palae Müótüdü zitül-zitül irrbünürr. Darrü ngürr Erronón tupuru guba semanórr. God inzan okaka simzazilürr, wa Erronón ingrinürr singüldü prristzan. Erron Libaen zitüldügab tamórr. (Bótang Peba 17:16-26) ^{9:7} Lebitikus 16:2-34 ‡ ^{9:8} Grrrik bóktanan darrü kúp móðóga: Godón kwitudü bwób kwat ugón tapakum yarilürr, ene ngaen-gógópan Palae Müótazan zamngólórrón yarilürr. § ^{9:9} *gyagüpitótók, Mórrke-mórrke móðóga: conscience.*

¹¹ A Kerriso ma tamórr singüldü prristzan morroal elklazapükü, mi errkya ne kla amorrändakla. Wa wamórr ene Palae Müötüdü, wirrian akó kómalan ne klame tüpan Palae Müötüdüğab, pama koke ne kla tónggapónórr. Tai müsirrga ainüm, ini tüp tónggapón tonarrdó, ene kómalan kwitüm Palae Müót ini tüppükü koke tónggapónórr.

¹² Wa Amkoman Gyabian Bwóbdü igó ngarkwatódó koke bangrinürr igó, wa simanal [goutab] ó küsil simanal [kauab] óe yamtülürr prristzan. A wa tóbanan óe idódürr, wata darrpanóm ó myamem koke. Ini kwata wa mibü kolae tonarrdógabi we [aurdü semanórr], metatómpükü.

¹³ Ene simanal goutab akó kauab óe akó küsil óp kauan urtók buru pamkolpam bangdako, gidan kwata tómanpükü nidipako, ibü kolkal bainüm, igósüm i gidan kwata [tóman-kokeako].

¹⁴ Zitulkus ene amkomana, Kerrison óe gaodóma wirrian ngarkwat tónggapónóm! Ngarkwat-koke Samuan arüngi, wa tóba tóman-koke büb gyaur klamzan ekyanórr Godón. Oya óea sab mibü gyagüpítótók kolkal tirre ene elklazadögab, büdül kwatódó ne klama balngomóldako, igósüm mi sab gaodó kwarilo ene arról Godónkü zagetóm.

Kerrison Büdüla Godón Küsil Alkamül-koke Tónggapórrón Bóktan Popadan Syónürr

¹⁵ Ini zitulkusdü Kerriso watóke God akó pamkolpam ibü aodó paud nótó tónggapónda, küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktan ódódde. Ene igósüm, wa ne pamkolpam ngibaunürr sab gaodó kwarile ene ngarkwat-koke morroal elklaza* azebóm, wa ibü [alkamül-koke bóktan] ne klamóm nókyenóp. I gaodó kwarile ene elklaza azebóm, zitulkus Kerriso narrótókórr ibü aurdü amanóm ene kolae tonarrdögabi, i ne kla tómbapónónóp ene ngaen-gógópan alkamül-koke tónggapórrón bóktan murr-murr.

¹⁶ Dómdóm ubi bóktan peba† asi nómade, ma wata amtyan namulo igó wa, ne oloma tónggapónórr amkoman büdüla,

¹⁷ zitulkus ene pebadó dómdóm ubi bóktan wata kubó ugón tómbapóne, ene oloman büdül kakóm. Wa arrólzane oya dómdóm ubi bóktan ne pebadóma kokean tómbapóne.‡

* **9:15** *elklaza*, Mórrke-mórrke módóga: *inheritance*. Oya küp módóga: *darrü pama ne kla bimgatóda, wa nóma narrótókda*. † **9:16** *Dómdóm ubi bóktan peba*, Mórrke-mórrke módóga: *will*. Tóba *willdü darrü oloma wialómda* tóba dómdóm ubi laróga; nadü olmala oya elklaza yazebrre oya büdül kakóm. Grrik bóktane *covenant* (*alkamül-koke tónggapórrón bóktan*) akó *will* wata darrpan bóktan opora. ‡ **9:17** Ene inzana, Yesu ki narrótókórr ene küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktan tórrmenóm ainüm.

¹⁸ Da ene we zitülkusdü, prrista lar ki emkóle akó óea ki tópkóne ene ngaen-gógópan alkamül-koke tónggapórrón bóktan tórrmenóm ainüm.

¹⁹ Mosesón nóma blakónorr blaman pamkolpam büzazil, blaman gida bóktan poko God ibü ne kla tómbapónóm byal yarilürr gidadó, wa küsil simanal kauab akó simanal goutab óe imarrulürr akó naepükü yasarri yangónorr. Olgabi wa óe-óe [sip] ngüinpükü kómrep tizdü arrgóttarrón ene [arrngamórrón gida peba] akó blaman pamkolpam nangnóp. §

²⁰ Da wa bóktanórr wagó, "Ini óea ene alkamül-koke tónggapórrón bóktan tórrmenóm ainda, God yabü ne kla byal yarilürr mamoanóm."

²¹ Ene dadan ngarkwatódó, wa óe ang yarilürr Palae Müót akó blaman prristab zaget elklaza.

²² Ene amkoman, gida ngarkwatódó, blaman elklaza wata kubó kolkal nirre óe-e. Akó kolae tonarr barrgon babula, óe akan kokede.

Kerriso Tóba Büb Gyaur Klamzan Idódürr Kolae Tonarr Amanóm Wata Darrpanóm

²³ We ngarkwatódó, ene Palae Müót akó oya blaman elklaza kwitüdü amkoman elklazab dandang kwarilürr. Da prrista wata kolkal ain kwarilürr óe angde. A ene kwitüdü amkoman elklaza kolkal bairrún ki kwarile Kerrison óe-e, larab óe-e koke.

²⁴ Ene amkomana, zitülkus Kerriso pamab tónggapórrón Gyabi Bwóbdü koke bangrinürr. Ene go enan kwitüdü amkoman Gyabi Bwóban dandang yarilürr. Kerriso bangrinürr ene amkoman Gyabi Bwóbdü, kwitüdü tüób ne klamse, da wa errkya olamase Godón obzek kwata mibünkü.

²⁵ Akó wa igósüm koke bangrinürr igó, wa tóba büb gyaur klamzan ekyanórr arük-arük. Wa singüldü prristzan kokea, Amkoman Gyabian Bwóbdü nótó bangrinürr blaman pailzan larab óe amarrudi, tóbanan óe koke.

²⁶ Kerriso ne inzan nóma ki kainürr, wa arük-arük ki azid aengórr akó ki narrótökórr, ene tonarrdógbabi, God ini tüp ne ngarkwatódó tónggapónorr. A ene inzan koke yarilürr! Wa wata darrpanóm okaka tübyónürr ini dómdóm tonarrdó tóba büb akyanóm urdü agasil larzan kolae tonarr amanóm.

§ **9:19** Moses ngibürr sip ngüin yazebórr, óe-óe airrún ne kla yarilürr, ama kómrep tizdü amrókórr. Olgabi wa yanggóbólórr ene yarrisarri apórrón óedó bangóm. **9:20** Bazeb Tonarr 24:7-8 **9:22** Lebitikus 17:11

²⁷ God ngaen ingrinürr wa, blaman pamkolpama wata sab darrpan mün narrbarile, akó ene kakóm, God sab ibü zaz nirre.

²⁸ Dadan kwata Kerriso ta wata darrpan mün narrótókórr gyaur clamzan, abün pamkolpamab kolae tonarr amanóm. Akó wa sab nis ngim okaka tübine, a ene ma sab igó ngarkwatódó koke yarile igó, kolae tonarr amanóm, a ibü zid bainüm, oyakamóm nidi nae amandako.

10

Kerriso Kómal [Urdü Agasil Lara]

¹ Ene Mosesón ne gida, ene go wata enan dandanga sab ugórr ne morroal elklaza togoble. Gida wa ini morroal elklaza dadanzan kokea. We ngarkwatódó, ene gida gaodó kokea ibü taiwan agulüm kolae tonarrdóbabi, Godón nidi ngorram aindako oya [ótókóm], enana prrista arük-arük dadan urdü amsel lar amarruda blaman pailzan.

² Ene gida ne gaodó nóma ki yarile pamkolpam taiwan agulüm kolae tonarrdóbabi, ene wa laró zitülkusdü, ene prrista urdü amsel lar metat iade amarru kwarilürr? Ene gida ne gaodó nóma ki yarile, ene nidi ótök kwarilürr wata darrpanóm ki nugulórre Olgabi i myamem büód koke ki aengrre tibiób kolae tonarrabkwata.

³ A ene urdü amsel lara ma pamkolpamab gyagüpítótók amarruda ngambangólóm tibiób kolae tonarrankwata blaman pailzan,

⁴ zitülkus simanal [kauab] akó simanal [goutab] óe gaodó kokea kolae tonarr amanóm.

⁵ We ngarkwatódó, Kerriso ini tüpdü nóma tamórr, wa bóktanórr Godka wagó,

“Ma ubi koke namülnürrü, pamkolpama urdü amsel lar akó [gyaur kla] koke ki simarrurre,

a ma ma kürünkü pamakan büb kuri tónggapóna.

⁶ Ma bagürwóm koke namülnürrü dudu bónigan gyaur clamóm

akó kolae tonarr aman gyaur clamóm.

⁷ Olgabi ka bóktarró kagó, ‘Godóe, ka inamüla,

ka kuri tama marü ubi tónggapónóm,

wialómorrónzana marü pebadó kürükwata.’ ”

⁸ Ngaen-gógópan Kerriso bóktanórr wagó, “Ma ubi koke namülnürrü, pamkolpama urdü amsel lar akó gyaur kla, dudu bónigan gyaur kla akó kolae tonarr aman gyaur kla koke ki simarrurre, akó ini elklaza marü koke bagürwóman

ngitan kwarilürr." Wa ini poko bóktanórr, enana pamkol-pama ene elklaza amarru kwarilürr Mosesón gida ngark-watódó.

⁹ Olgabi wa bóktanórr wagó, "Ka inamüla; ka kuri tama marü ubi tónggapónóm." Inzan bóktande, Kerriso ene ngaen-gógópan [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] amaikürr, ama nis ngim alkamül-koke tónggapórrón bóktan angrinüm.

¹⁰ Da wata Godón ubizan yarilürr, Kerriso mibü [kolkal] tinóp akó tibi-tibi semanórr Godónkü, tóbakama, wa tóba büb gyaur clamzan nóma ekyanórr wata darrpanóm ó myamem koke.

¹¹ Ene ngaep alkamül-koke tónggapórrón bóktan murdü, blaman prrista bórrangdako blaman ngürrzan [Godón Gyabi Müötüdü] tibiób zaget tómbapónóm. I dadan urdü amsel lar amarrudako arük-arük, enana ene elklaza go gaodó kokeanako kolae tonarr amanóm.

¹² A ini prrist, Kerriso, tóba büb darrpanan urdü agasil larzan Godón ekyanórr kolae tonarr amanóm metatómpükü. Olgabi wa Godón tutul tangdó mórranórr kwitüdü.

¹³ Ene tonarrdó gab, wa errkya Godón akyanda kókó oyaka nidi bóka bamgündako, God ibü inzan nirre, oya wapór nisab ngón ngagón clamóm.*

¹⁴ Zitülkus módóga, ene darrpan gyaur clamana wa ibü nugulórre kolae tonarrdó gabí metatómpükü, Kerriso nibiób [kolkal ainda akó tibi-tibi amanda Godónkü].

¹⁵ Akó Godón Wibalómórrón Bóktandó Godón Samua ta pupo ainda mibüka ene bóktan amkomana. Ngaeng-gógópan wa igó bóktanda wagó,

¹⁶ "Ini küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktan yarile, ka sab inkü ne kla tónggapono sab solkwat tonarrdó, Lod bóktanda:

Ka sab kólba gida ibü moboküpü irrbuno
akó ka ta sab balómo ibü susumüridü."

¹⁷ Akó wa ta pupo ainda wagó,

"Ka sab myamem ibü kolae tonarr akó gida mamoon-koke tonarr
koke gyagüpi amono."

¹⁸ Da módóga, God kolae tonarr nóma barrgone, myamem gyaur kla amarru babula kolae tonarrankü.

Mi Koke Bóllerre Kerrison Amkoman Angunüm

10:11 Bazeb Tonarr 29:38 * **10:13** Ini bóktanan küp módóga: oyaka bóka bamgün is nidipko, God sab blaman [ut-ut ninünümo] oyankü. **10:13** Wórr Peba 110:1 **10:16** Zerremaea 31:33 **10:17** Zerremaea 31:34

¹⁹ [Zonaretal], mi gum-kokeakla Amkoman Gyabian Bwóbdü barrbünum Yesun óeanme.

²⁰ Wa mibünkü küsil kwat tapakurr, arról alión ne klame, ene wirri adrratőrrón mórrkenyőrrdóma, igó ne pokoe-wagó, tóba bübana.

²¹ Akó wa mibü wirrian prrista, Godón pamkolpam nótó balngomólda.

²² We ngarkwatódó, mi nau, Godón ngorram ainüm amkoman moboküpi akó oya dudu amkoman angundi. Mi nau, oya ngorram ainüm moboküpi, Yesun óe-e ne kla bangórrónako, da mi myamem büód koke aengrre mibiób kolae tonarrabkwata. Akó bübi, kolkal naedó ne kla agulürrünako [baptaes bain] tonarrdó.

²³ Mi wata metat azyón-azyón-koke [gedlóngóm bain] kwarilo, mi ne klambóka apóndakla, zitülkus [alkamül-koke bóktan] nótó tónggapónorr, wa sab tónggapóne.

²⁴ Akó mi wata kwat tai gyagüpi amórre, mi metat mibiób darrpan-darrpan ia ikik bókrren kwarilo, [moboküpübi] okaka azazinüm mibü darrpan-darrpandó akó morroal tulmil tómbapónóm.

²⁵ Mi wata koke bólerre darrpan pokodó kwób bazenóm, ngibürr pamkolpamazan alngóndako bobarr tonarrdó. A mi ma mibiób darrpan-darrpan arüng bütan kwarilo, tai igósüm, ezan asendakla wa, Lodón Ngürra ngorram bainda.

²⁶ Zitülkus módoga, mi ne metat kolae tonarr nóma olngolo mibiób ubidügab, amkoman bóktan apad akó umul kakóm Yesu Kerrisonkwata, darrü urdü agasil lar myamem babula kolae tonarrankü.

²⁷ A mi ne metat kolae tonarr nóma olngolo, mi wata gum-gum akyan kwarilo Godón zaz bain akó wirri arüngi baeb ur. Ini ura sab ibü ilmite, Godón nidi bóka bamgündako.

²⁸ Darrü oloma Mosesón gida nótó alzizi aman yarilürr, gyaur babul wata kubó büdül bwóbdü ingrine, igó ne nis ó äüda kómdam nirre.

²⁹ Da e ia gyagüpi tótókdakla, oya kolae tonarran darrem ia laróga, Godón Olom nótó alzizi amaikda? Akó gyagüpi nótó tótókda, küsil alkamül-koke tónggapórrón bóktanan óe popa klama, oya ne klama kolkal yönürr? Akó Godón Samu nótó kle-kle ayalda, ene [gail tonarr] Samu? Oya kolae tonarran darrem wirri ki yarile oyakagabi, Mosesón gida nótó alzizi aman yarilürr.

³⁰ Zitülkus módoga, mi Godónbóka umulakla, nótó bóktanórr wagó, "Ene kolae bain dümdüm wata kürüne;

ka sab darrem yalkomolo.” Lod akó bóktanórr wagó, “Ka sab kólba pamkolpam zaz ninünümo.”

³¹ Arról God yabü noma zaz nirre, ene wirri gum pokoa!

³² Gyagüpi amaikam ene ngaen tonarr, e Godón zyón noma ipüdarre. E karrkukus bórrangórrón koralnórró, müp tonarr noma kwarilürr wirri azid aengkü.

³³ Ngibürr tonarrdó, pamkolpama yabü büödan ngibtan kwarilürr, kle-kle ayalkü akó yabü azid aengan ngibtankü kolpam ngorodó. Ngibürr tonarrdó, e azid aeng kwarilnürřü ngibürr amkoman bangun pamkolpampükü, pamkolpama ibü noma kle-kle nangónónóp.

³⁴ E gyaur kwarilnürřü ene kolpamdó tümün müötüdü nidi kwarilürr, akó e bagürwóm kwarilnürřü, enana pamkolpama yabü elklaza nümtyónónóp. E inzan kwarilnürřü, zitulkus e umul kwarilnürřü wa, e yaib wata we kla tangdó ódóddakla, God yabü alkamül-koke bóktan ne klamóm nókyenóp. Ini kla kómala ngibürr elklazadógab akó metat ngarkwatóm.

³⁵ Da yabiób gum-koke amkoman bangun amrukgu, zitulkus e sab Godkagabi wirri darrem wazeblo.

³⁶ E wata karrkukus bórrang kwarilo, igosüm e sab ene elklaza yazebrre, wa yabü alkamül-koke bóktan ne klamóm nókyenóp, tóba ubi tómbapón kakóm.

³⁷ E ene kla tómbapónórre, zitulkus Godón Wialómórrón Bóktana wata bóktanda wagó,

“Kari tugupurr tonarr kakóm, wa nótó tótókóm kainda, sab tame. Wa sab koke ürrbain apóné.[†]

³⁸ Ka ne olom [dümdüm tonarr] yórrü tóba amkoman bangunanme, wa sab [Ngarkwat-koke arról] ipüde.

A wa ne tóba kak noma kómyene kürü amkoman angundü,

ka sab bagürwóm-koke namulo wankü.”

³⁹ Mi ma inzan pamkolpam kokeakla, kak nidi bómtyandako amkoman bangundü akó God sab nibiób kolae tirre. A mi inzan pamkolpamakla, Kerrison nidi amkoman angundako akó God sab nibiób zid tirre.

11

Godón Kolpam, Wirri Amkoman Bangun Nidi Okaka Amazil Kwarilürr Ngaen

¹ Pamkolpama Godón amkoman noma angundako, i umulako wa, i ne elklazam [gedlóngóm baindako], sab

tómbapórre. Akó i umulako wa, i koke ne elklaza basendako, amkoman asiko.

² Zitülkus ene kolpama, ngaen nidi ngaben kwarilürr, Godón inzan amkoman yangunónóp, wa ibü nagürnóp.

³ Mibü amkoman banguna byónda, mi küp umulakla wa, God pülpül a tüp wató tólnaelórr tóba arüng bóktane akó blaman elklaza ibüka ne klamko. Da módogá, mi errkyá ne kla basendakla, igó elklazadógabi koke tómbapónórr, igó mi ne kla basendakla.

⁴ Eibolón, Adamón olom, amkoman banguna yónürr, wa kómalan [urdü agasil lar] sidódürr Godka, Kein, oya naretan [gyaur klamdóga]. Olgabi God oya yagürürr akó pupainürr wa, ini dümdüm ngaben oloma, God nóma bóktanórr wagó, "Eibolón gyaur kla morroalako." Akó olgabi mi wata Eibolkagabi umul baindakla, enana wa büdüla.

⁵ Inokón amkoman banguna yónürr, God oya tüpdügabi sipadórr ama kwitüdü idódürr, igósüm wa koke narrótókórr. Darrü oloma oya büb koke esenórr, zitülkus God oya wató sipadórr tüpdügab. God ini kla tómbapónórr, zitülkus tóba Wialómórrón Bóktana bóktanda wagó, wa Godón ngaen-gógópan bagürwóman ngitan yarilürr, solkwat God oya sipadórr.

⁶ Akó amkoman bangun kokede ene gaodó kokeana Godón bagürwóman ngitanóm, zitülkus nadü oloma oya ngorram ainda, wa wata amkoman angun yarile igó, wa arróla akó igó, wa darrem kla gailda amkoman moboküpi nidi amkündako.

⁷ Noan amkoman banguna yónürr, wa wirri but előrr nugupi. God oya singül kwata umul-umulan ngitanórr igó elklazabkwata, ngaen darrü oloma koke ne kla esenórr.* Zitülkus Noa Godón gum-gum [ótók] yarilürr, wa oya bóktan arrkrrurr akó wirri but előrr tóba müótan kolpam zid bainüm. Inzande wa pamkolpamdó igó pokó okaka amzazil yarilürr, oya koke nidi amkoman angun kwarilürr, wagó, God sab ibü kolae tirre. Akó wa we pamóm bainürr, God noan pupo syónürr wagó, [dümdüm tonarr] pama, zitülkus wa Godón amkoman angun yarilürr.

⁸ Eibrra-amón amkoman banguna yónürr, wa Godón bóktan arrkrrurr, God oya nóma ngisaunürr ene bwóbdü tótókóm God sab ne bwób ekyene. Wa tóbanan bwób

11:4 Bwób Zitül 4:3-5; 1 Zon 3:12 **11:5** Bwób Zitül 5:21-24 **11:6** Zerremaea

29:13 * **11:7** Ene tonarrdó ngup ugón babulan yarilürr. (Bwób Zitül 2:6) We ngarkwatódó, pamkolpama ngup ó naiz ngaen koke nosenóp. **11:7** Bwób Zitül 6:13-22

we amgatórr, enana wa umul-kók yarilürr, wa nubó tótók yarilürr.

⁹ Tóba amkoman banguna yónürr, wa ngabelórr wamaka wa mogoba ene nanabwób tüpdü, oya God [alkamül-koke bóktan] ne clamóm ekyanórr. Eibrra-am palae müötüdü ngabelórr akó oya olom Aesak akó oya bobat Zeikob ta inzan. God ibü dadan alkamül-koke bóktan nókyanórr, wa Eibrra-amón ne alkamül-koke bóktan ekyanórr, wa oya ne tüp ki ekyene.

¹⁰ Eibrra-am inzan ngabelórr, zitulkus wa nae aman yarilürr wirri basirrdü ngabenóm kwitüdü, sab metat ne klama bamine. Ene wirri basirr God ne kla obzeksyók apónórr akó elórr.

¹¹ Eibrra-amón amkoman banguna yónürr, God oya arüng ekyanórr olom alngumilüm, enana wa myangan yarilürr akó oya kol Serra epep warilürr, da myamem gaodó koke warilürr olom alngumilüm.[†] God Eibrra-amón arüng ekyanórr, zitulkus wa gyagüpbar yarilürr wagó, God sab tónggapóné, wa alkamül-koke bóktan ne clamóm tónggapónórr.

¹² Da olgabi, ene darrpanan pamdógabi abün olmalbobatala we tóbabótórr, enana wa myangan yarilürr. Ene olmalbobatal amkoman abünako wata wimurran pülpüldü, akó nóreszan malu kabedó, darrü pam gaodó kokea atangóm.

¹³ Blaman ini pamkolpama amkoman bangun kwarilürr i noma narrbarinürr. I koke yazebóp ene elklaza, God ibü alkamül-koke bóktan ne kla aliönüm nókyenóp, a wamaka i ma nanabwób kandógbabi nósenóp, da ibü wirri ubi kwarilürr sab elnga azebóm. I pupo bainóp wagó, i mogobako ini tüpdü, a wata bupso ngabendako.

¹⁴ Inzan ne pamkolpama bóktandako, i okaka büzazindako wagó, i tibióban bwóbüm basirrdako.

¹⁵ I ne ene bwób noma gyagüpi amaik kwarilürr, i nubógab togobórr, i wata gaodó ki kwarilürr bakonóm.

¹⁶ A i ma darrü bwóbüm basirr kwarilürr, ene kwitüdü ne bwóbse. Ene bwób kómalaña tüpan bwóbdügabi. We ngarkwatódó, God büód kokea, i tibiób Godbóka noma ngilianónóp, zitulkus wa darrü wirri basirr kuri tónggapóné ibünkü.

11:8 Bwób Zitül 12:1-5 **11:9** Bwób Zitül 35:27 [†] **11:11** Grrik bóktanan darrü küp módoga: Serran amkoman banguna wyónürr, God oya arüng okyanórr olom alngumilüm, enana wa epep akó olmal balngón-koke kol warilürr, da myamem gaodó koke warilürr olom alngumilüm. **11:11** Bwób Zitül 15:5; 18:11-14; 21:2 **11:13** Bwób Zitül 23:4; 1 Krronikol 29:15; Wórr Peba 39:12

¹⁷ Eibrra-amón amkoman banguna yónürr, oya ubi yarilürr Godón bóktan arrkrrum, wa oya nóma apókórr oya ayalde tóba olom Aesakón ódódóm gyaur clamzan [altadój] agasilüm. Ini dadan oloma, God alkamül-koke bóktan noa sekyanórr, tóba darrpanan olom gyaur clamzan ódódóm kain yarilürr,

¹⁸ enana God oyaka bóktanórr wagó, "Wata sab Aesakón olmalbobatal marü olmalbobatalbóka ngiblianórre."

¹⁹ Eibrra-am igó amkoman angun yarilürr wagó, God gaodó yarilürr Aesakón arsümülüm büdüldügabi. Ene wata inzan yarilürr, wamaka God Aesakón büdüldügabi irsümüle akó Eibrra-amón ekyene.‡

²⁰ Aesakón amkoman banguna yónürr, wa tóba olom nis Zeikob akó Isao bles nyónürr, bóktande elnga ne klama ki tómbapóne ibüka.

²¹ Zeikobón amkoman banguna yónürr, wa Zosepón nizan olom nis darrpan-darrpan bles nyónürr wa narrótókóm nóma kain yarilürr. Akó wa Godón ótök yarilürr, wazan banomól yarilürr tóba tupurudu.

²² Zosepón amkoman banguna yónürr, wa ene tonarrankwata bóktanórr, Isrrael pamkolpama Izipt kantrri ne tonarr ki amgüttré akó wa tóba zonaretal ikik nökrrónóp igó wa, i sab oya kus ki yakonam inkü, i Izipt nóma amgüttré. Wa ini poko bóktanórr, wa narrótókóm nóma kain yarilürr.

²³ Mosesón aipab nisab amkoman banguna nyónürr, i tibiób olom inikürri äud melpalóm oya amtómól kakóm, zitülkus i eserri wa, ini agurr oloma. Akó i gum-koke namülnürri Izipt kingan arüng bóktan arrkrrugum blaman Zu simanal gabal olmal akrranóm.

²⁴ Mosesón amkoman banguna yónürr, wa bangónórr ene dümdüm apadóm pamkolpama oya parraoan óp oloman olombóka ngilianóm, wa pam nóma bainürr.§

²⁵ Wa gyagüpítótók esenórr igó wa, ene kómala Godón pamkolpampükü azid aengóm, damane kolae tonarr tómbapónóm akó barnginwömpükü ngyabenóm tugupurr tonarrdó kingan müötüdü.

11:17 Bwób Zitüł 22:1-14 **11:18** Bwób Zitüł 21:12 ‡ **11:19** Ene inzan yarilürr, zitülkus God Eibrra-amón yalórr oya olom amkalóm, akó wa oya nóma amkal kain yarilürr, God oya eleanórr. **11:20** Bwób Zitüł 27:27-29, 39-40 **11:21** Bwób Zitüł 48:1-20 **11:22** Bwób Zitüł 50:24-25; Bazeb Tonarr 13:19 **11:23** Bazeb Tonarr 2:2; 1:22; Apostolab Tórrmen 7:22 § **11:24** Izipt pamkolpama tibiób king parraobóka ngilianónóp. Oya óp oloma Mosesón wató bórreanórr. (Bazeb Tonarr 2:3-10) **11:24** Bazeb Tonarr 2:11-12

²⁶ Wa gyagüpitótók yarilürr wagó, azid aengóm Kerrisozan wirrian darrem klama Iziptan mórrrelwómdóbabi, wa ne kla ki yazebe parraoan bobatzan. Wa inzan gyagüpitótók yarilürr, zitülkus wa singül kwata azil yarilürr ene tonarrdó, God sab oya darrem kla nómá ekyene.

²⁷ Tóba amkoman banguna yónürr, wa Izipt we amgatórr.* Wa gum-koke yarilürr, enana kinga sab ngürsil ki yarile. Wa güblang-koke wamlórr, kakota azil-koke, wamaka wa oya esenórr, darrü oloma koke noan esenórr.

²⁸ Tóba amkoman banguna yónürr, wa [Büdül Kórzyón Tóre] tónggapónórr, akó pamkolpam nilóp larab óe bóngangom tibiób mamtae talkum, igósüm ene anerrua, nótó tótókda ngaen olmal akrrankü, sab ibü ngaen olmal koke ki ekrróne.

²⁹ Isrrael pamkolpamab amkoman banguna ninóp, i ene malu, ngi Óe-óe Malu, baurrürr wamaka i mólög tüpdü tótók kwarilürr. A ene Izipt gazírr pama ta nómá bütaninóp ene dadan malu baurrüm, i busurrunóp.

³⁰ Ene Isrrael pamkolpamab amkoman banguna ninóp, Zerriko wirri basirran mamtae kotarr anómórrón gria we tóbalókórr, Zerriko 7 ngürrüm amarük kakóm.

³¹ Rreib, pam apyón kol nótó warilürr, téba amkoman banguna wyónürr, wa koke narrótókórr Zerriko pamkolpampükü, zitülkus wa ene kómdam bain pam paudi nüpadórr. Zerriko pamkolpama igósidi narrbarinürr, zitülkus i Godón bóktan koke arrkrru kwarilürr.[†]

³² Ka dama ia poko bóktono ngibürrabkwata, Godón amkoman nidi angun kwarilürr? Kürü wirri ngarkwat kokea ini isabkwata bóktanóm: Gidion, Berrak, Semson, Zepta, Deibid, Samuel, akó blaman prropet.[‡]

³³ Ene tibiób amkoman banguna ninóp, i wirri elk-laza tómbapónónóp Godónkü. Ngibürra kantrri yazebóp kinga ne kla balngomólnóp. I Isrrael bwób elngomólnóp dümdüm tulmili akó wazeblórr, God ibü alkamül-koke

* **11:27** Moses darrü Izipt pam emkalórr büdülpükü, zitülkus ene pama darrü Isrrael pam kle-kle yangónórr. Parraoa, Izipt king, enekwata nómá arrkrrurr, wa ngürsilüm bainürr akó amkalóm kain yarilürr, da Moses we busorr. (Bazeb Tonarr 2:11-15) **11:28** Bazeb Tonarr 12:21-27 **11:29** Bazeb Tonarr 14:21-29 **11:30** Zosyua 6:12-21 † **11:31** Zosyua ngibürr kómdam bain pam zirrnápónóp ene wirri basirrdü, igó ngarkwatódó, kwat byamkünüm oya kolae ainüm. (Zosyua 2:1-21) **11:31** Zosyua 2:1-21; 6:22-25 ‡ **11:32** Ma ini pebadó ngabkanke ene kolpambóka umul bainüm: Gidion, Zaz 6:11-8:32; Berrak, Zaz 4:6-5:31; Semson, Zaz 12:7-13:2; Zepta, Zaz 11:1-12:7; Deibid, 1 Samuel 16:1-1 King 2:11; Samuel, 1 Samuel 1:1-25:1.

bóktan ne kla alión yarilürr. Ngibürra [laeonab] tae murrnausnóp.

³⁴ Ngibürra zid bainóp wirri ur ulitüdüğabi. Ngibürra kórzinóp akrran-gum gazirr turrikdügab. I odalórrón nóma kwarilürr, i arüngan ngibtarrón kwarilürr. Ngibürra [arüng tonarróm] bainóp, i wirri gazirrdi nóma bókrralórr, akó mogob bwóbdüğabi gazirr pam ngoroa otórrngónan ngibtünóp ibükagabi busom.

³⁵ Ngibürre kola tibiób büdül olmal akó yazebóp, God ibü irsinürr büdüldüğabi.

A ngibürre kolpam, Godón nidi amkoman angun kwarilürr, ibü wirri azid nülinóp ibü Godón alpinüm. I bangónónóp ene kla tónggapónóm, akó i igósidi nurrbarinürr. I Godón nóma ki yalpirre, i agorrón ki kwarilürr. I bangónóp, igósüm God ma ibü ki irsine kómal arrólóm, tüpan arröldögabi.

³⁶ Ngibürra azid aengnóp, [tiz nóma nangónónóp] akó karrkukus sye-i nyólnóp. Akó ngibürra azid aengnóp, sein sye-i nóma nómroknóp akó tümün müótüdü urrbulürr.

³⁷ Ngibürre ingülküpi okrralórr, büdülümpükü. Ngibürre aodó tunzólgólórr nis órpókal bangórrón. Ngibürre gazirr turriki okrralórr, büdülümpükü. Ngibürra apól kwarilürr [sip] akó [gout] sopae mórrkenyórr ngim bamelórrón. Ibü elklaza babulan kwarilürr. Pamkolpama ibü wirri müp alión akó kle-kle ngabkan kwarilürr.

³⁸ I kómalan kwarilürr ene tüpdü pamkolpamdögabi. Tüp morroal ngarkwat koke yarilürr ibünkü. I apól kwarilürr [ngüin-koke bwóbdü] a podopükü bwóbdü, akó ingülküp a wirri tüp kugupidü nyabenónóp.

³⁹ God ini pamkolpam blaman nagüróp, zitülkus i blama Godón amkoman angun kwarilürr. A i arrólzan kwarilürr, God ma ibü blaman ene kla koke nülinóp, wa ibü alkamül-koke bóktan ne kla aliónüm nókyenóp.

⁴⁰ God ene kla koke nülinóp, zitülkus wa ngaen-gógópan gyagüpi wamlórr, solkwat mibü darrü kómal kla akyanóm ene klamdögabi, wa dümdüman ne kla ki tókyerre. Godón ubi igósüma wa, wa sab ibü mibüpükü darrpanóm [dudu kómal] tirre.

12

God Dümdüm Atanda Tóba Olmal

¹ Da módóga, mi umulakla abün inzan pamkolpam-abkwata, nidi okaka bütazin kwarilürr wa, i Godón amkoman angundako. I dudu ngorozanako, mibü amarüksimarük angórrón. We ngarkwatódó, mi blaman müp elklaza kabedó ki zomala, mibü ne klama tüp alókdako, akó kolae tonarr, mibü ne klama karrkukus amorranda, wamaka buso oloma tóba blaman müp elklaza kabedó amóne. Mi busodakla ngarkwat amrranóm akó mi koke bóllerre, God singül kwata mibünkü ne buso ingrinürr.

² Mi wata metat Yesuka wazilolo. Mi oya amkoman angundakla akó ngambangóldakla zitüldügab kókó blakón bwób. Wa azid piküpan aeng yarilürr krrosdó akó narrótókórr, büód aeng koke, enana wa büódan kla yarilürr. Wa azid piküpan aeng yarilürr, zitülkus wa umul yarilürr wagó, wa solkwat bagürwómdü ki yarile. Wa errkyá mórrarróna Godón tutul tangdó,* oya kingan mórran kla minggüpanandó.

³ Anda, e oya gyagüpi idódlam, azid piküpan nótó aenglórr kolae tonarr pamkolpama oyaka wirribóka nóma bóka bamgün kwarilürr, igósüm e zógósóm koke bain kwarilo akó popa koke alkomól kwarilo Godón amkoman angunüm.

⁴ E nabe kaindakla kolae tonarr tómbapón-gum. A yabü óea koke kuri tópkórre, akó e koke narrbarirrú, Yesuzan aenglórr akó narrótókórr. We ngarkwatódó, e wata amkoman nabe kain koralo kolae tonarr tómbapón-gum.

⁵ Akó yabü ia kuri bamrüke ene arüng atan bóktan, God yabüka ne poko bóktanórr tóba olmalzan tóba Wialómorrón Bóktandó? Wa igó yarilürr wagó, "Kürü olom, igó gyagüpi tótókgu igó, wata kari klama, Lod marü nóma dümdüm akyanda,

akó popa alkomólgu, wa marü nóma agda,

⁶ zitülkus Lod dümdüm atanda, oya [moboküpüdü ubi] nibióbkama, akó wa darrpan-darrpan arrbrrükda, wa olomzan noan apadóda."

⁷ E azid aeng piküpan ok ain kwarilo, God yabüzan dümdüm atanda. Wa yabü igó angónda wamaka tóba olmal angónda. Darrü olom ia asine, tóba aba kokean noan dümdüm akyanda? Koke!

⁸ God blaman tóba olmal dümdüm atanda. Wa ne yabü koke nóma dümdüm atanda, da e góml-gómól balngórrón olmalzanakla, akó e Godón amkoman olmalzan kokeakla.

* **12:2** Godón tutul tangdó, oya küp módóga: *wirri pabodó*. **12:6** Ikik Bókrran Bóktan 3:11-12

⁹ Kwitüm amngyelóm, mibü pamakan abala dümdüm tütanónóp, akó mi ibü [morroal angón] kwarilnúrrü ini pokó tómbapónde. Da amkoman, mi mibiób samuab Aban tangdó ki arrbün kwarila. Olgabi mi metat ngyaben kwarilo.

¹⁰ Mibü pamakan abala tugupurr tonarróm dümdüm atan kwarilürr, izan gyagüpi tótók kwarilürr wagó, inzan dümdüma. A God ma mibü metat dümdüm atanda mibü tangbamtinüm. Wa igó ngarkwatódó tónggapónda wa, mi [kolkal] kwarilo wata wazan.

¹¹ God mibü ne tonarrdó dümdüm atanda, ene igó clamankwata kokea igó, mi bagürwóm kwarilo, a ma igó klama, mi gyaur aengdakla. A solkwat, ibü igó bainda, umul nidi ipüdóp ene klamdógabi, paudüdü akó dümdüm ngyabenórre.

¹² We ngarkwatódó, e igó tulmil alngón-gu, wamaka yabü arüng babula samuan ngarkwatódó, a e ma arüng apad kwarilo akó Godón wirri arüngi amkoman angun kwarilo.

¹³ E wata dümdüm ngyaben kwarilo, igósüm yabü arüng-koke amkoman banguna koke bamrüke, a karrkukus baine.

Kolkal Ngyaben Godón Obzek Kwata

¹⁴ Wirri arüng apad kwarilün paudi ngyabenóm blaman pamkolpampükü akó kolkal ngyabenóm. Darrü oloma sab Lodón koke esene, wa ne kolkal ngarkwatódó koke nómá ngyabele.

¹⁵ E umul-umul kwarilün igó, yabü darrüpa sab Godón [gail tonarr] koke ipüde. Akó e umul-umul kwarilün, yabü darrüpa inzan koke baine, wamaka kap tarük simküna dódórr bainda, müp ne klama akyanda akó abün kolpam kolae bainda.

¹⁶ E umul-umul kwarilün, yabü darrü babulan yarile darrü olompükü utüm, oya kol ó müór koke nótóke, ó Godkamóm ubi-koke pamóm bainüm Isaozan. Wa ene ngaensingül amtómól dümdüm simbruatórr wata dele ama darrpan kómngyarr clamóm.

¹⁷ E umulakla wagó, wa ngaen-gógópan ene pokó tónggapónórr, da abün pail kakóm oya ubi inzan yarilürr tóba aba oya bles ainüm ngaen olomzan. A oya aba bangónórr tónggapónóm, wa ne clamóm yatorr, zitulkus wa darrü kwat koke esenórr simbruatórm wa ne pokó tónggapónórr, enana wa tóba ab yónpükü ato yarilürr oya bles ainüm.

Sinae Podo akó Zaeon Podo

¹⁸ Godka tótókde, e ini elklaza koke kuri aengrre, wata mibü abalbobatal Isrrael pamkolpamazan kainóp, i Sinae Podo nónma ngorram sinóp. E ene podo koke ngorram sinarre, wirri arüng ura ne baebdase. E ene bwób koke ngorram sinarre, algón-koke tümün negase akó wirri arüng wóra ne busodase. ¹⁹ E darrü mobolzan bubukwóm koke arrkruuarre, akó e Godón bómgól koke arrkruuarre ikikdi. Ene pamkolpama nidi barrkrrurr, Godón arüngi yatop ibüka darrü bóktan opor ikik-gum.

²⁰ I yatop, zitülkus ene bóktan kari müp koke akó gum yarilürr, God ibüka arüngi ne poko bóktanórr wagó, "Darrü olom ó dele lar kyamüla ta ini podo ne nónma yamurre, e sab oya büdülümpükü emkólamke ingülküpi."

²¹ Amkoman, i kari gum koke kwarilürr ene poko nónma esenóp ene pododó. Moses ta gum yarilürr, da bóktanórr wagó, "Ka gumla akó tórrngóndola!"[†]

²² E inzan amkoman podo koke ngorram sinarre, a e Zaeon Podo[‡] ngorram sinarre akó arról Godón wirri basirr, kwitudü ne Zerrusalem wirri basirrse. Akó e ngorram tinarre atang-koke anerru negako, nidi bagürwómdako darrpan pokodózan kwób bazendako.

²³ Akó e blaman dudu bangun pamkolpam ngorram tinarre, darrpan pokodó nidi kwób bazendako, ene dümdüm nibióbko ngaen olmalzan, nibiób ngi wibalómorrónko kwitudü. E Godón ngorram sinarre, blaman pamkolpam sab nótó zaz nirre, akó e [dümdüm tonarr] pamkolpamab samu ngorram tinarre, ne pamkolpama narrbarinürr, God nibiób [dudu kómal] ninóp.

²⁴ E Yesun ngorram sinarre,[§] küsil [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] nótó sidódürr God akó pamkolpam ibü aodó paud tónggapónóm. Yesu tóba óe angórr mibü kolae tonarr barrgonóm akó Yesun óe igósidi kómalana Eibolón óedögabi, darrem alkomólóm ne klama taegwarr yarilürr.

²⁵ E umul-umul kwarilün igó, e bangón-gu Godón arrkrrugum, yabüka nótó bóktanda. Isrrael pamkolpama koke kyab kórzinóp Godkagab, ibü kolae baindi, i nónma bangónóp Godón arrkrrum, ibü ikik nótó nökrrónóp ini

12:20 Bazeb Tonarr 19:12-13 **12:21** Duterronomi 9:19 [†] **12:21** Ini elklaza ugón tómbapónóp Isrrael pamkolpama agóltagól kwarilürr [nguin-koke bwóbdümaj Izipt amgat kakóm. God ibü ugón ngaep [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] nökyenóp. (Bazeb Tonarr 19:1-19) [‡] **12:22** Zaeon Podo: Zerrusalem ini podo kwitudü mórranda. Ini pokodó ini peba nótó wialómorr tai amkoman podobóka koke apónda, a we bwóbbóka apónda God ne ngyabenda. [§] **12:24** E Yesun ngorram sinarre: Ini pokoa ene tonarrdó apónda, Ibrru pamkolpama Yesun mamoan pamkolpamóm nónma bainóp.

12:24 Bwób Zitül 4:10

tüpdü Moseskama. Da mi sab amkoman kokean kyab kórzirre Godkagab, mibü kolae baindi, mi ne kak nómá emtyerre oya, mibü nótó ikik bókrranda kwitümgabi!

²⁶ Tüpa ugón bóngapórr, God Sinae Pododó nómá bóktan yarilürr. A errkyä, wa [alkamül-koke bóktan] kuri tónggapóné igósa wa, “Ka akó sab ini tüp engópo, dómdóm darrpan mün, a tüp tebe koke, ka sab ta pülpül inzan engópo.”

²⁷ Ini bóktan opor “akó, dómdóm darrpan mün” we pokó okaka amzazilda, ini tüp akó pülpüldü elklaza, wa ne elklaza tómbapónórr, sab bóngapórrón kwarile, akó wa sab blaman kabedó amóné. Ene igósüm, kwitüdü bóngap-koke ne elklazako, sab metatómpükü bamirre.

²⁸ We ngarkwatódó, mi Godón ki eso ekyerre, zitülkus mi ene bóngap-koke bwóbdü barrbündakla, God ne balngomólda Kingzan. Godón eso akyande, mi Godón gumgum ki [ótóknórre] oya ubi ngarkwatódó akó morroal angónkü.

²⁹ Mi inzan ki tómbapórre, zitülkus anda, mibü God urzana, blaman elklaza nótó almitóda kolkal-koke ne klamko!

13

Dómdóm Arüng Bóktan

¹ Yabü [moboküpüdü ubi] metat kwarile yabiób darrpan-darrpandó, yabü ubizanako zonaretaldó.

² Bamrukgu mogob pamkolpam azebóm, tangbamtinüm, akó müötüdü arrbünüm, zitülkus ini pokó tómbapónde, ngibürr pamkolpama anerru yazebóp, tangbólean kwarilürr, akó müötüdü urrbulürr, umul-kókme igó, i anerru kwarilürr.

³ Gyagüpi zomalón,* tümün müötüdü nidipasko ibü amkoman bangunanme, wamaka e tümün müötüdü usakümakla. Gyagüpi zomalón, pamkolpama kle-kle nibiób bangóndako ibü amkoman bangunanme, wamaka e yaib azid aengre.

⁴ E blaman marret ngyaben morroal angón kwarilo, akó müór kwógi wata darrpan pokodó ki ngyaben namüli, zitülkus God sab ibü zaz nirre, kolae sarrgi tulmil nidi alngóndako, akó kol ó pam nidi gómöldako.

12:25 Bazeb Tonarr 20:22 **12:26** Bazeb Tonarr 19:18; Wórr Peba 68:7-8; Agae 2:6 **12:29** Duterronomi 4:24 **13:2** Bwób Zitül 18:1-8; 19:1-3; Zaz 6:11-23;

Metyu 25:35 * **13:3** Mi ibü enan koke gyagüpi zomalo, a ma ibü tangbamtin kwarilo elklaza-e.

⁵ Yabü wirri ubi manidü koke ki yarile yabü ngyabendó, akó e gaodó kwarilo ene elklazapükü, e ne kla amorrandakla, zitülkus Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

“Ka sab yabü kokean eloko,
ka sab kokean bólano yabü ngabkanóm.”

⁶ Da mi gaodómakla igó bóktanóm, umulürründi wa amkomana, igó,

“Lod kürü tangamtin pama,
da ka sab gum koke namulo!

Pamkolpam gaodó kokeako darrü kla tónggapónóm kürüka.”

⁷ Yabü balngomól pam gyagüpi zomalón, Godón bóktan nidi zudrratlórr yabüka. Gyagüpi zomalón, i tibiób ngyaben ia nolngomónóp akó ibü ngyabenab küp ne kla kwarilürr tibiób ngyabendó. Akó tikó ipüdam, i Godón ia amkoman yangunónóp.

⁸ Yesu Kerriso dadanzana errkyä, wazan yarilürr ngaen, akó wa sab metat dadanzan yarile.

⁹ Pam amkoman bangun-gu, abün darrü-darrü mogob umulbain bóktan nidi umul baindako. Ene umulbaina yabü morroal kwatódágab koke ki ilklió bülion yarilün, zitülkus ene morroala igó, yabü moboküp arüng bütarrón kwarile Godón [gail tonarrdágab], a igó koke alo klamdágabi, pamkolpama ne kla alodako gida kwata. Ene alo klama ibü koke tangbamtinda samuan ngarkwatódó, nidi alodako.

¹⁰ Mibü darrü [alta] asine, Yesu tóba büb ne kwitudü ekyanórr [urdü amsel clamzan]. Ene prrist, Godón [ótók] [Palae Müütüdü] nidi zaget kwarilürr, ibü dümdüm babula alóngóm ene altadágabi.[†]

¹¹ Singüldü prrista larab óe Amkoman Gyabian Bwóbdü simarrulürr [gyaur clamzan] kolae tonarr barrgonóm. A ene larab büb ama ut marrgu kalkuma bonganónóp.

¹² We ngarkwatódó, Yesu ta azid aengórr akó narrótókórr Zerrusalem wirri basirran barrbü mamtae kalkuma, wa sab pamkolpam [kolkal] iade nirre, tóbanan óe gyaur clamzan angrindi ibü kolae tonarr barrgonóm.

13:5 Duterronomi 31:6, 8; Zosyua 1:5 **13:6** Wórr Peba 118:6 [†] **13:10** Ene prristab dümdüm asi yarilürr alóngóm ene urdü amsel lardágabi, altadó ne kla amsel kwarilürr. A ibü dümdüm babula alóngóm mibü altadágab, krros ne klama. Ini alap-alap bóktana. Oya küp módogá: ene pamkolpama Zu gida nidi mamoandako, Yesun büdüla sab ibü koke tangnamtirre. **13:11** Lebitikus 16:27

¹³ Da mi nau oyaka, ut marrgu kalkuma, dadan büód aengóm wazan.[‡]

¹⁴ Aini, ini tüpdü, mibü amkoman bangun pamkolpamab metat wirri basirr babula. A mi ma kwitüm wirri basirrüm basirrdakla, sab ugórr ne kla yarile.

¹⁵ Da mi wata metat Godón yagürnórre Yesukama, wamaka mi urdü amsel lar amarrudakla, ene módoğa, mibü tae-e bóktanóm wagó, wa mibü Goda.

¹⁶ Akó bamrukgu morroal tulmil tómbapónóm akó gailüm yabü ne klamko ngibürrdü, zitulkus ini elklaza tómbapónde, igósa, wamaka e urdü amsel lar amarrudakla. Akó ene inzan gyaur klama Godón bagürwóman ngitandako.

¹⁷ Yabiób balngomól pamab bóktan arrkrru kwarilün akó ibü tangdó kwarilün, zitulkus i tib yabü samuan ngarkwatódó ngabkandako, pamzan Godka nidi pupo baindako tibiób zagetankwata. Ibü bóktan arrkrru kwarilün, igósüm i ene ngabkan Zaget tómbapón kwarile bagürwómpükü a kolae gyagüpi koke, zitulkus i ne kolae gyagüpi nóma tómbapónórre, ene sab yabü kokean tangnamtirre.

¹⁸ Kibünkü metat tére koralón, zitulkus ki taiwan umulakla wagó, ki darrü kolae kla koke tónggapónóp, akó kibü ubi dümdüm tulmil tómbapónóma blaman kwata.

¹⁹ Ka yabü taiwan arüngi byaldóla tére bakom, igósüm kari pokoa God kürü sab popadan kalkomóle yabüka.

Dómdóm Alakón Bóktan

²⁰ Ka téredóla Godka, paud nótó gailda. Wa téba metat [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] we Zagetan ngitanórr, Yesun óeanme. Olgabi wa mibü [Lod] Yesu Kerrison irsümülürr büdüldügab, mibü nótó ngabkanda, adlangda, akó balngomólda wirrian [sip] ngabkan pamzan.

²¹ Ka ene Godka téredóla kagó, God sab yabü blaman morroal elklaza nülirre téba ubi tómbapónóm. Akó wa mibüka ki tómbapólón oya ne elklaza bagürwóman ngitandako, Yesu Kerrisokama, noan ngi wirri kwitüm ki amnguel koralón metat-metat! [Amen].

²² [Zonaretal], ka yabü arüngi batodóla kürü arüng bütan bóktan azebóm, zitulkus ini peba mórrag wata tugupa, ka ne kla wialómórró.

²³ Kürü ubia e umul bainane, mibü zonaret Timotin tümün müótüdügabi kuri irrurre. Kari pokoa wa ne

^{‡ 13:13} Ene wibalóm oloman ubi ibüka igó bóktanóm yarilürr wagó, i ki elókrre Zu isab gyaur kla bongan akó gida tonarr tómbapón tibiób zid bainüm, akó i wata ki ogobe Yesuka zid bainüm. I ene pokozan tómbapónórre, ngibürr kolpama ibü [tiz nangónórre] akó alzizi zomale, da i ne büód aengónorre Yesuzan aeng yarilürr. I ubi bainórre ene büód aengóm.

ae nóma tame, kürü sab wató kolngomóle, ka sab yabü basenóm nóma tamo.

²⁴ Gyaurka, kibü morroal yawal bóktan nókyenamke yabü balngomól pam akó blaman Godón pamkolpam. Amkoman bangun pamkolpama, Itali kanrrridügabi nidi togobórr, yabüka morroal yawal bóktan zirrbapondako.

²⁵ Ka tóredóla, Godón gail tonarr asi ki yarilün yabü blamandó.

Zeims

Ne Peba Mórrag Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Ini Peba Mórrag Nótó Wialómórr

Ini peba mórrag nótó wialómórr, tóbabóka wialómórr wagó,

“Ka, Zeims, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka

Godón leba zaget olomla ó Lod Yesu Kerrison.” (1:1)

Wa darrü kla koke wialómórr tóbakwata, igósidi mi umulakla wagó, oya peba atang pamkolpam oyabóka umulürrün kwarilürr. Küsíl Bükdü tokom pam ngiblian-dako Zeimsbóka, a [Zu pamkolpam] wata nisbóka wirri umul kwarilürr:

(1) Zeims, Zebedin olom, darrü Yesun umulbain olom nótó yarilürr, oya zoret Zonpükü (Metyu 10:2-4).

(2) Zeims, Yesun zoret, darrü Yesun amkoman angun pamkolpamab balngomól pam nótó yarilürr Zer-rusalem wirri basirrdü (Apostolab Tórrmen 15).

Apostolab Tórrmen 12:2 mibü byalda wagó, Zeimsün, Zebedin olom nótó yarilürr, King Errod wató emkalórr büdülümpükü. Da aprrapórr wa Yesun zoret kuri yarilürr, ini peba mórrag nótó wialómórr.

Metyu 13:55 mibü byalda wagó, Yesun tokom zoretal kwarilürr. Zeims darrü yarilürr ibükagab, a wa darrü Yesun umulbain olom koke yarilürr Yesun arról tonarrdó ini tüpdü. A ma Yesun arsümül büdüldügab ene kakóm, Zeims akó Yesun ngibürr zoretala Yesun umulbain bóktan amkoman yangunóp, akó i Yesun mamoan pamóm ugón bainóp (Apostolab Tórrmen 1:14). Ngibürr tonarr kakóm, Zeims darrü sos balngomól pamóm bainürr Zerrusalemóm (ngabka Apostolab Tórrmen 12:17; 15:13-21; 21:18; Galatia 1:19; 2:9).

Darrü Zu pam ngi Zosepus, ene tonarrdó amkoman póep nótó wialómórr Zu pamkolpamabkwata, wa wialómórr wagó, Zeims akó ngibürr Yesun mamoan pamkolpam, ibü bumigóp da ingülküpi ekrrónóp büdülümpükü pail 62 nóma yarilürr Kerrison amtómól kakóm.

Zeims Nibióbka Wialómórr

Zeims tóba peba mórrag ibüka wialómórr

“12 Zu zitül pamkolpamdó Yesun amkoman nidi angun-dako, bwób-bwób barngerrón nidipako.” (1:1)

I tibióban bwóbdü koke nyabenónóp, a ngibürr bwóbdü. Ngibürra ibükagab ngaen Zerrusalem we amgütüp, zitülkus amkoman bangun pamkolpam wirri müp alión we bókyenóp Zerrusalemóm (Apostolab Tórrmen 8:1, 11:19).

Tóba peba mórraggó Galatia pamkolpamidó (2:7-9), Pol Zeimsünbóka wialómórr wagó, Zeims darrü sos alngomól pam yarilürr, God noan ekyanórr ene zaget [Morroal Bóktan] amgolóm töbanan pamkolpamidó, Zu pamkolpam nidi kwarilürr. Aprrapórr Zeims Zerrusalemóm nyabelórr akó bóktan amgol ó umul bain yarilürr Zu pamkolpamidó kókó wa narrótökórr. Da oya wirri ubi igósidi yarilürr peba mórrag wialómóm Zu pamkolpamidó, Yesun nidi amkoman angun kwarilürr akó Zerrusalemóm koke nidi nyaben kwarilürr. Mi Zeimsün peba mórrag nóma atangdakla, mi umul baindakla wagó, wa Zu pamkolpamidó wialómórr.

Zeims Ini Peba Mórrag Nóma Wialómórr

Ngaen-gógópan Yesun amkoman angun pamkolpam Zu pamkolpam tibian kwarilürr. Blaman Zu pam akó simanal olmalab [gyabi sopae singgalgónónóp]. Da solkwat Zu-koke nidi kwarilürr, Yesun amkoman angunüm ugón bókyenóp. Ini Zu-koke pamab gyabi sopae singgalgórrón koke kwarilürr. Ini pokoa wirri müp sidódürr akó aprrapórr pail 48 nóma yarilürr wirri bóktan amanikóp inikwata Zerrusalemóm. A Zeims enebóka koke wialómórr. Wa aprrapórr gyagüpi tótók yarilürr igó, wata Zu pamkolpam Yesun amkoman angun pamkolpam idi kwarilürr ene tonar-rdó. Da wa aprrapórr ini peba mórrag ngaen-gógópan wialómórr, ene wirri bóktan ene kakóm, amanikóp. Ini peba mórrag aprrapórr ngaen-gógópan wialómórróna, ngibürr Küsíl Bukan peba ma solkwat winólómóp.

Zeimsün Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Ngakande inzana, Zeims ini peba mórrag ugósüm wialómórr Zu pamkolpam umul bainüm akó arüng bütanóm, Yesun amkoman nidi angun kwarilürr akó Zerrusalemóm koke nidi nyabenónóp.

Zeims müp ipadlörr mórrrel kolpama tibiób nóma ikub bagür kwarilürr akó gyagüpi igó ogoblórr wagó, i morroal isako ngibürrdügab.

Akó oya moboküpdu darrü müp asi yarilürr, zitülkus ngibürr pamkolpama bóktanónóp wagó, i Godón amkoman angun koralórr, a i tórrmendó koke irrbünónóp.

Zeims ta tóba peba mórrag atang pamkolpam nilóp Godón [wirri gyagüpitótók] akó apadóm.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módógako:

A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1

- B. Müp tonarr akó pamkolpamab ubi kolae tonarr tómbapónóm *1:2-18*
1. Karrkukus bórrang müp tonarrdó *1:2-8*
 2. Elklaza-koke pamkolpam akó mórrrel pamkolpam *1:9-11*
 3. Pamkolpamab ubia tibiób balngomólóm kainda kolae tonarr tómbapónóm *1:12-18*
- C. Godón bóktan arrkrru akó tórrmendó angrin *1:19-27*
1. Godón bóktan arrkrru *1:19-21*
 2. Godón bóktan tórrmendó angrin *1:22-25*
 3. Amkoman térewóm *1:25-27*
- D. Blaman pamkolpam wata darrpan ngarkwatódó morroal bangón ki kwarilün *2:1-13*
- E. Amkoman bangun akó morroal tórrmen *2:14-26*
- F. Ulit alngomól *3:1-12*
- G. Amkoman wirri gyagüpítótók Godkagabi tótókda *3:13-18*
- H. Inzan tulmil tórrmen tómbapón-gu tüpan pamkolpamazan tómbapondako *4:1-17*
1. Yabü arról Godón tangdó irrbünam *4:1-10*
 2. Darrü olom zaz ain-gu *4:11-12*
 3. Ikub bagürgu sab ngürrankwata *4:13-17*
- I. Zeims mórrrel kolpamdó bóktanórr wagó, God sab ibü zaz nirre *5:1-6*
- J. Ngibürr Ikkik Bókrran Bóktan *5:7-20*
1. Zao-zao ngyaben azid aeng tonarrdó *5:7-12*
 2. Tórean arüng *5:13-18*
 3. Oya salkomól, amkoman bóktandógab nótó apólda *5:19-20*

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Zeims, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Godón [leba zaget olomla] ó [Lod] Yesu Kerrison.

Ka wialómdóla 12 Zu zitül pamkolpamdó, Yesun amkoman nidi angundako, bwób-bwób bargerrón nidipko.

Morroal ngürr yabüka.

Karrkukus Bórrang Müp Tonarrdó

² Kürü [zonaretal], yabü obzek kwata abün-abün müpa nóma togoble, ene müp bagürwómpükü yazeblamke.

³ Zitulkus módóga, e umulakla, müpa yabü amkoman bangun nóma apókda, akó yabü amkoman moboküpi banguna nóma pupo bainda, da e sab gaodó kwarilo karrkukus bórrangóm.

⁴ Akó e umul bain kwarilün karrkukus bórrangóm blaman tonarr, igósüm e [dudu kómal] kwarilo samuan ngarkwatódó akó darrü kolae babul yarile yabü moboküpü, darrü kla kokean arenane.

⁵ Yabü darrüpan ne [wirri gyagüpitótók] babul nóma yarile, wa Godón ki yato da oya sab sekyene. God ngaru bapón-koke gailda blamandó, oyakagab inzan bóktan bula wagó, e kolaeakla.

⁶ A wa nóma yato-e, wa wata amkoman yangune a ninis gyagüpitótóke koke yarile, zitülkus ninis gyagüpitótóke nótó gyagüpi tótókda, wa igósidi maludu goblolzana, wóra ne kla amzazilsimzazil angónida.

⁷ Inzan pama igó gyagüpi koke ki tótók yarilün wagó, wa sab darrü kla ipüde Lodkagabi.

⁸ Zitülkus módóga, wa ninis gyagüpitótók pama akó pamkolpam umul-kokeanako, ia wa sab tónggapóné wa ne pokó bóktanórr.

Elklaza-koke Pamkolpam akó Mórrel Pamkolpam

⁹ Kari-kari ngi akó elklaza-koke zonareta wa ikub ki bagür, zitülkus God oya ngi kwit emngyelórr.

¹⁰ A mórrrel nótóke, wa ma ikub ki bagür, God oya ngi tüp nóma solkomólórr, zitülkus wa sab twal pulzan bamrüke.

¹¹ Abüsa tóba ururpükü nóma banikda, ene twal akolamda; oya pula balókda ó oya ongang bapón kulainda. Da ene inzana, mórrrel pama sab inzan bamrüke tóba zaget tómbapónde.

Pamkolpamab Ubia Tibiób Balngomólóm Kainda Kolae Tonarr Tómbapónóm

¹² Bagürwóm watóke, karrkukus nótó zamngórróna, abün-abün müpa oya nóma sawiónónóp. Zitülkus módóga, oya amkoman moboküpi banguna tüób nóma pupo bainda, wa [ngarkwat-koke arrólan] müóngdur ipüde, God alkamül-koke ne bóktan tónggapónórr ibüka, [moboküpü ubi] nibióbe oyakamóm.

¹³ Darrüpan ubi kolae tonarr tónggapónóm nómade, wa igó koke ki yarilün wagó, "God kürü wató alngomólóm kainda kolae tonarr tónggapónóm." Zitülkus módóga, kolae gaodó kokea Godón alngomólóm kolae tonarr tónggapónóm. Akó ta God darrü olom kokean elngomóle kolae tonarr tónggapónóm.

¹⁴ A paman tóbanan kolae ubia oya alngomólda kolae tonarr tónggapónóm, ene ubia oya nóma ilklió aliónda akó ódódda.

¹⁵ Olgabi, oya kolaea küppükü nómá baine, ene ubia kolae tonarr alngumilda. Akó kolae tonarra tai wirri nómá bainda, wa büdül alngumilda.

¹⁶ Kürü moboküpdu zonaretal, e ngibürr kolpam ok bain-gu yabü ilklió büliónüm ene bóktane wagó, God pamkolpam wató balngomólóm kainda kolae tonarr tónggapónóm!

¹⁷ Blaman morroal a dudu kómálgaur klap kwitümgabako. I Abdó gab tótókdako, pülpüldü zyón klamab Ab, noan térrmen tulmil koke bümzazildako zyón klamab dandangazan banendako.

¹⁸ Tóbanan ubi ngarkwatódó, mi tóbabótórró amkoman bóktandógab, igósüm mi ngaen-gógópan kúp* kwarilo blamandógab, wa ne elklaza tómbapónórr.

Godón Bóktan Arrkrru akó Tórrmendó Angrin

¹⁹ Kürü moboküpdu zonaretal, e wata igó pokó umul kwarilo: Yabü blamanab wirri ubi ki yarile bóktan arrkrum, e büsai-büsai bóktan-gu, akó büsai-büsai ngürsilüm bain-gu.

²⁰ Zitülkus módóga, paman ngürsila ene dümdüm nyaben koke alngumilda, Godón ubi ne klame.

²¹ We ngarkwatódó, blaman kolae elklaza amónamke yabiób ngayabendógabi akó piküp bainamke ene blaman abün kolae térrmen tómbapón-gum. Da yabiób ngi tüp előkam akó ene bóktan ipüdam, God ne kla iltümüller yabü moboküpdu, zitülkus God gaodóma yabü zid bainüm, e ene bóktan nómá ipüdane.

²² E wata igó pamkolpam kwarilo, Godón bóktan térrmendó nidi angrindako. A igó pamkolpam koke kwarilo, güblangane enan nidi arrkrrudako. Inzan pamkolpama tibiób ilklió bülióndako.

²³ Nadü oloma Godón bóktan arrkrruda, a térrmendó koke angrinda, wa inzan oloma, tóba obzek nótó ngabkanda glasdó, wa ne obzekpükü tómtómólórr.

²⁴ Wa tóba ngabkanda, da wa nómá alkomolda, dümdüman oya tóba obzekbóka ma ugón bamrukda.

²⁵ A darrü pam inzana, tai nótó ngabkanda ene dudu kómálgida, pamkolpam ne gida-a ausda kolae tonarr rdögabi. Wa metat ene gida ngabkan yarile, oya koke

* **1:18 ngaen-gógópan kúp:** Ini bóktan opora igó klambóka apónda igó, ngaen-gógópan ne kúpa angurindako ó ngaen amtómólórrón olom akó lar kupo. God Isrrael pamkolpam nümtinóp ini elklaza aliónüm oya. Aini Zeims amkoman bangun pamkolpam ataninda ngaen-gógópan kúpdu, zitülkus i amkoman kómála blaman tómbapórrón elklazadógab.

bamrükle wa ne poko arrkrrurr, a wa tórrmendó irrbüle. God sab inzan pam bles ine ene tórrmen tómbapónde.

²⁶ Nadü oloma igó nómá gyagüpi tótókda wagó, wa Godón [ótókda], a wa ma tóba ulit koke alngomólida, wa tóba ilklió büliónda akó oya tórewómdü küp babulako.

²⁷ God, mibü Ab nótóke, [kolkal] akó [tóman-koke] tórewóm apadóda. Inzan ne tórewóme: abal-koke olmal akó kóble, ibü ngabkanóm müp tonarrdó nómá kwarile, akó tüpan pamkolpam koke ki ok bain kwarilün marü alngomólóm kolae elklaza tómbapónóm.

2

Blaman Pamkolpam Wata Darrpan Ngarkwatódó Morroal Bangón Ki Kwarilün

¹ Kürü zonaretal, e mibü [wirri kómal zyónpükü] Lod Yesu Kerrison amkoman angundakla. Amkoman bangun pamkolpamzan, e blaman pamkolpam wata darrpan ngarkwatódó morroal bangón kwarilünke.

² Darrü pama aprrapórr yabü kwóbbazen müótüdü tübangrine wirri darrem [gold] rring a wirri darrem mórrkenyórr bamelórrón, a darrü elklaza-koke pama tómanpükü mórrkenyórri ta tübangrine.

³ E aprrapórr ene wirri darrem mórrkenyórrpükü pam kubó morroal yangórre ó bóktórre wagó, "Marü morroal mórran poko yóni," a elklaza-koke pamdó kubó ma igó bóktórre wagó, "We zamngól o popa we mórra tüpdü, kürü wapór minggüpanan."

⁴ E ne inzan poko nómá tónggapónane, e yabiób darrpan-darrpan, darrpan ngarkwatódó-koke morroal bangóndakla. Akó e yabiób darrpan-darrpan zaz baindakla kolaean gyagüpitótóke.

⁵ Kürü moboküpü zonaretal, tübarrkrru! God ini tüpan elklaza-koke is tüób silianórr akó i mórrrel kolpamzanako tibiób amkoman bangunanme. God ibü silianórr tóba Kingzan Balngomóldó barrbünum. Akó wa ibü [alkamül-koke bóktan] nókyenóp ene Balngomóldó barrbünum, [moboküpü ubi] nibióbe oyakamóm.

⁶ A yadi, e elklaza-koke isab ngi tüp előkarre. E mórrrel kolpam larógóm morroal bangóndakla elklaza-koke kolpamdgabi? Ene mórrrel pamako, yabü kle-kle nidi bangundako akó yabü nidi bumurratdako kotódó zamngólóm!

⁷ Akó ene mórrrel pamako, Yesun kómal ngi nidi kulaindako, wa yabü ne ngi nókyenóp!*

* ^{2:7} wa yabü ne ngi nókyenóp, oya küp módóga: e Yesunakla.

⁸ E dümdüm kla tónggapón koralo, e ne gida nómá mamoanane wagó, "Marü moboküpü ubi moba minggüpanandó ne olome[†] inzan ki yarilün, marü moboküpü ubi mobakazane." Ini gida Godón gida-e, mibü King nótóke, e ne gida Godón Wibalómórrón Bóktandó asendakla.

⁹ A e ma ne pamkolpam darrpan ngarkwatódó-koke nómá morroal bangunane, e kolae tonarr tónggapónane akó gida-a pupo nirre wagó, e gida amgün pamkolpamakla.

¹⁰ Ka ene poko wialómá, zitülkus nadü oloma dudu gida mamoanda a wa ma darrpan gida bóktan poko alkamülda, ene inzana wamaka wa blaman gida bóktan poko amgündä.

¹¹ Nótó yarilürr wagó, "Ma kol ó pam gómlgu," wa akó yarilürr wagó, "Ma darrü olom büdülümpükü amkalgu." Ma ne pam ó kol koke nómá góml namulo, a ma ma darrü olom büdülümpükü emkolo, ma igósidi gida amgün pamóm baino.

¹² Da móðoga, bókta akó tórrmen tómbapónam ene kolpamzan, God sab nibiób zaz nirre ene gida ngarkwatódó, pamkolpam ne gida-a ausda kolae tonarrdógbabi.

¹³ Zitülkus móðoga, God sab oya gyaur-koke zaz ine, gyaur-koke nótó yarilürr ngibürr pamkolpamdó. Gyaur nadü olome ngibürr pamkolpamdó, oya zitülkus babula gumüm, God sab pamkolpam ne ngürrdü zaz nirre.

Amkoman Bangun akó Morroal Tórrmen

¹⁴ Kürü zonaretal, ia laró morroala darrü oloma ne nómá bóktóne wagó, "Kürü amkoman bangun asine," a wa ma tórrmendó koke ingrile? Ia inzan amkoman banguna oya zid ine? Koke!

¹⁵ Aprrapórr darrü zonaret ó bólbotan mórrkenyórr a blaman ngürrzan alo kla babulako.

¹⁶ Da darrüpa yabükagabi ne oyaka igó nómá bóktóne wagó, "Ugó wam, paud sab marüka asi ki yarilün; morroal mórrkenyórr bate ururüm akó morroal elo," a wa ma oya darrü kla ne koke nómá ekyene batenóm ó alom, ia laró morroala?

¹⁷ Ene inzana, amkoman bangun tebean nómada, tórrmen-koke, wa büdüla.

¹⁸ A darrüpa sab ma igó yarile wagó, "Inzan taia: Darrü oloman amkoman bangun go asine, akó darrü oloma go tórrmen tómbapónda." A ka sab bóktan inzan alkamól namulo wagó, "Ma kya moba amkoman bangun kóbó kómtyea, ma tórrmen koke nómá tómbapondóla,

[†] 2:8 minggüpanandó ne olome wa blaman pamkolpambóka apónda, ma nibiób amorrandóla. 2:8 Lebitikus 19:18

da ka kubó marü kólba amkoman bangun móntyeno tórrmendógabi."

¹⁹ Ma igó poko amkoman angundóla wagó, wa darrpan Goda. Taia, da ene gaodó kokea! Kolae samua ta ene poko amkoman angundako - akó gum tórrngónóm baindako.

²⁰ Ma gonggo pamla, ia marü ubi ka marü móntyeno wagó, tórrmen-koke amkoman bangunan küp babula?

²¹ God larógóm mibü abbobat Eibrra-amón ipadórr [dümdüm tonarr] olomzan? Tóba tórrmendógabi, wa tóba olom Aesakón [alta] kwitüdü nómá emngyelórr larzan Godka.

²² Ma igó asendóla, wa Godón amkoman angun yarilürr akó tórrmendó ingrinürr, akó oya amkoman banguna [dudu kómal] bainürr oya tórrmendógabi.

²³ Akó Godón Wialómórrón Bóktana küppükü bainürr wagó, "Eibrra-am Godón amkoman yangünürr, da ini zitülkusdü, God oya ipadórr dümdüm tonarr olomzan." Akó God oya igó ngilianórr "kürü gódam."

²⁴ Da e kuri esenane, God darrü pam apadóda dümdüm tonarr olomzan, ini nis tonarrdóga, oya amkoman bangun akó oya tórrmen.

²⁵ Ene inzana, God larógóm Rreiebón,[‡] pam apyón kol nótó warilürr, apadóda dümdüm tonarr olomzan? Tóba tórrmendógabi, wa ene kómdam bain pam tóba müötüdüzan irrbünürr. Akó solkwat wa ibü darrü kwat nómtyenóp bakonóm.

²⁶ Da módóga, amkoman bangun tebean nómada, tórrmen-koke, wa büdüla, samu-koke büb büdülzana.

3

Ulit Alngomól

¹ Kürü [zonaretal], umulbain pama abün-koke bairre yabükagabi sos kugupidü, zitülkus e umulakla, God sab kibü, nidi umul baindakla, wirrian [kolaean darrem] tókyerre ngibürr pamdóga, ki ne kolae kla nómá tómbapónórre.

² Zitülkus módóga, mi blamana abün tonarrdó bütandakla. Nadü oloma ne kokean nómá bütüne, wa ne poko bóktóne, wa [dudu kómal] pama, gaodóma tóba blaman büb alngomólóm.

2:21 Bwób Zitül 22:1-14 **2:23** Bwób Zitül 15:6; 2 Krronikol 20:7; Aesaya 41:8 [‡] **2:25 Rreieb:** Zosyua Keinan tüp nómá bangrinüm kain yarilürr Israél pamkolpampükü, wa nis kómdam bain pam zirrnápónorr Zerriko wirri basirr kómdam ainüm. Rreieb ibü nünükürr tóba müötüdü akó tangnamtinürr kórzyónüm. **2:25** Zosyua 2:1-21

³ Mi kari ayan poko* nóma kolabütandakla [osan] taedó mibüka güblangpükü bainüm, mi gaodómakla ene dudu os alüngsalüng angónóm. ⁴ Ó e but gyagüpi amónam. Enana i amkoman wirriako akó ibü wóra amarruda, ibü karian kulia alüngsalüng angónnda, updü paman ubi nóla tótókóma.

⁵ Da ene inzana, ulit wa kari klama bübdü, a wa ma wirri elklazabóka ikub bagür umula.

E gyagüpi amaik kwarilo igó, karian ura wirri molpoko ia setanda.

⁶ Ulit ta urzana. Wa bübdü kolaean klama. Wa kolaë arrgubinda dudu bübdü. Wa tóba dudu arról kulainda akó wa tóba ur apadóda [metat bolmyan urdüğabi].

⁷ Pamakan gaodóma abün obzek lar ngórrób bainüm akó wa ibü ngaen ngórrób ninóp: abün obzek narr lar, póyae, tüpdü ngübyón elklaza, ó maludü ngyaben elklaza.

⁸ A darrü olom ma gaodó kokea tóba ulit ngórrób ainüm. Ene ulta metat kolae bóktanda, akó gwar büdül tarüczana, ulit ta inzana.

⁹ Uli pamkolpama mibü Lod, mibü Ab nótóke, oya agürdako, akó dadan uliti i pamkolpam bamórrdako, God tóbanan obzeksyók ngarkwatódó nibiób tómbapónorr.

¹⁰ Ene dadan taedógab agürwóm a amórr bóktana burruandamli. Kürü zonaretal, inzan koke ki yarile.

¹¹ Ia anón nae a kapórr naea darrpan aróbdögabi tótókdamlí? Koke!

¹² Kürü zonaretal, ia [pig] nugup gaodóma [olib] küp bapónóm ó [grreip] syepor gaodóma pig küp bapónóm? Kokean! Ene inzana, anón naea kapórr nae aróbdögabi koke tópkóne.

Amkoman / Wirri Gyagüpitótók / Godkagabi Tótókda

¹³ Ia nótóke yabü aodó, wirri gyagüpitótóke akó umul nótóke morroal ó kolae amzyatóm? Da wa ki okaka bümzazil tóba morroal tórrmen tulmildügabi, wa ne tórrmen tómbapónda tóba ngi tüp balkomólde, zitülkus wirri gyagüpitótóka oya tangamtında tóba ngi tüp balkomólóm.

¹⁴ A ngibürra yabükagabi, yabü gyagüp kolaea wirribóka akrranda moboküpdu, zitülkus yabü ubia e ta morroal umulbain pamóm bainane. E yabióban gyagüpi bomandakla. E ne inzan nóma kwarilo, ikub bagürgu wagó, e wirri gyagüpitótók pamakla. Obae tizgu enezan.

* **3:3 kari ayan poko**, Mórrke-mórrke módóga: *bit*. Ene *bit* [osan] taedó wóp angórrón yarilürr akó sye nizan kwata amrókrrón yarilürr. Ene os alüngsalüng angónóm, ma kubó sye numurruto.

¹⁵ Yabü gyagüp kolaea nóma akrranda akó e wata yabióban gyagüpi bomandakla, yabü wirri gyagüpitótók kwitümgab kokea. A ene wa tüpan akó pamakanan gyagüpitótóke, akó [debóldóbaba].

¹⁶ Zitulkus módoga, ene bwóbdü pamkolpam gyagüp kolaea nóma akrranda akó i wata tibióban gyagüpi bomandako, ene pokodó pamkolpam müpdü kwarile, balngomól nabe kwarile, akó i blaman abün-abün kolae tómbapónorre.

¹⁷ A kwitümgab ne wirri gyagüpitótóka tótókda, oya wirrian kla módoga, wa [kolkala]. Akó wa blaman tonarrdó paudüdüma, oya gyaur tonarr asine pamkolpamidó, wa pamkolpamab bóktan arrkrruda, oya wirri gyaur asine pamkolpamidó, wa morroal térrmen tulmil tómbapónda, wa blaman pamkolpam darrpan ngarkwatódó morroal bangunda, akó oya moboküp amkomana.

¹⁸ Paud nidi ódóddako akó küp nidi aritódako paudi, i sab [dümdüm tonarr] abülnürre.

4

Yabiób Arról Godón Tangdó Irrbünam

¹ Ia larógóm tómbapónda gazirrwóm ó ongyaltongyala yabü aodó? I tómbapondamli yabü kolae büban ubidügabi. Ene ubia yabü moboküpdu gazirrdako.

² Yabü ubi darrü klamóma, a e ma koke ipüdane. We zitulkusdü, e pam amkalóm kaindakla ene klamóm. Akó yabü wirri ubi ngibürr isab elklazamóma, a e ma gaodó kokeakla azebóm. We zitulkusdü, e ongyaltongyaldakla akó gazirrdakla. Yabü ubi elklaza babul igósidiako, zitulkus e Godón koke atodakla.

³ E nóma atodakla, e koke ipüdane, zitulkus e kolae zitüldügab atodakla yabiób kolae büban ubi ngarkwatódó amanóm.

⁴ E kol gómol pamzanakla!* Ia e umul-kókakla wagó, e tüp gódam nóma angundakla, e Godón gómdamal kokeakla? We ngarkwatódó, nadü oloman ubie tüpan gódamóm bainüm, wa igósidi Godón gódamóm-koke baine.

⁵ Igó gyagüpi tótókgu wagó, Godón Wialómórrón Bóktana enan bóktanda wagó, "Oya gyagüp kolaea amkalda ó oya wirri ubi ene samudüma, wa ne samu ingrinürr mibü bübdü."

⁶ A God ma mibü wirri [gail tonarr] akyanda. We zitulkusdü, tóba Wialómórrón Bóktana bóktanda wagó,

* **4:4** Ene bóktan opor kol gómol pam Ngaep Bukdüğabia. God tóba pamkolpam inzan ngibrialórr, i obae god [ótók] nóma kwarilürr. (Zerremaea 3; 13:27; Aesaya 54:5-7; 57:3)

"God ibüka bóka bamgünda, tibiób ngi nidi kwit aindako.
A wa ibü gail tonarr akyanda, tibiób ngi tüp nidi balókdako."

⁷ We ngarkwatódó, yabiób arról Godón tangdó irrbünam.
A e [debóldó] bóka bamgülam, da wa kubó busole yabükagabi.

⁸ Godón minggüpanan togob, da wa kubó yabü minggüpanan tame. Yabiób tang bagulam, e kolae tonarr kolpam nidipakla, akó yabiób moboküp [kolkal] ninam, e ninis gyagüpítótóke nidipakla.

⁹ E gyaur koralo yabiób kolae tonarrdó, e gyaurwóm akó yón gyaur koralo. Yabü ngüóng órnae izazinam ama gyaurwómdü akó yabiób bagürwóm ama büdül obzekzan ninam.

¹⁰ Yabiób ngi tüp elókam Lodón obzek kwata, da wa yabü ngi igósidi kubó kwit nirre.

Darrü Olom Zaz Ain-gu

¹¹ Zonaretal, yabiób darrpan-darrpanbóka kolae pokobóktan-gu. Nadü oloma ne kolae pokonómá bóktóne tóba zonaretbóka ó wa ne oya nómá zaz ine, wa Godón gidabóka kolae pokobóktóne akó gida zaz ine, zitülkus gida-a bóktanda wagó, "Marü [moboküpdu ubi] moba minggüpanandó ne olome[†] asi ki yarilün." Ma ne kolae pokonómá bóktonto gidankwata, ma gida mamoan olom kokela, a ma zazzanla.

¹² God wata darrpan gida gail olom ó zaz ta watóke. Da wa gaodómá zid ainüm akó kulainüm. Da mató, ma nótókla, moba minggüpanan ne olome, oya zaz ainüm?

Ikub Bagürgu Sab Ngürrankwata

¹³ Tübarrkrru, e nidi bóktandakla wagó, "Errkya o sab mi ogobo ini o ene wirri basirrdü, darrpan pail we amairre, elklaza bumiógrre ó sel nirre akó mani tónggapórre."

¹⁴ Wai, e umul-kókakla yabü ngyaben sab ia yarile, zitülkus yabü ngyaben kepkerzanako, karianbóka okaka tübine a akó bamrüke!

¹⁵ A e ma igó ki korala wagó, "Lodón ubi ne nómá yarile, mi sab ngyaberre akó ini kla o we kla tónggapórre."

¹⁶ A errkya e ma yabiób ene bókam bagósórrón bóktanabkwata ikub bagürdakla, zitülkus e gyagüpi tótókdakla ene bókam bagósórrón bóktan kari morroal kokeako. Inzan ikub bagür kolaean pokoa.

¹⁷ Da módogá, morroal tónggapón umul nótóke, a ma koke tónggapónda, wa igósidi kolae tonarr tónggapónda.

5

Zeims Mórrel Kolpamdó Bóktanórr Wagó, God Sab Ibü Zaz Nirre

¹ Tübarrkrrru, e mórrel kolpam nidipakla.* E wata yón taegwarr akó yón bamto kwarilo, zitülkus müp tonarra tótókda yabüka.

² Yabü mórrela sab babüne, akó pua yabü mórrkenyórr sab alóng kwarile.

³ Saka yabü gold a [silba] kolae nirre. Ene saka sab pupo nirre wagó, e elklaza-koke is koke tangbamtin kwarilnúrrü yabiób gold a silba-e. Akó saka gold a silbazan kolae ainda, God sab yabü kolae nirre, urazan elklaza alóngda. E yabiób mórrrel kwób asudakla iri dómdóm ngürrdü, God ma yabü zaz bainüm kainda. ⁴ E bangónarre darrem kla aliónüm ibüka, yabü apapdó nidi agap kwarilürr. Tübarrkrru! Ene zaget pama murrkurr akrrandako. Abül pamab yón taegwarra Godón güblang kuri emrróne, Wirri Arüng Lod nótóke.

⁵ E tüpdü abün mórrrel elklaza tumum ngyabendakla akó yabü kolae büban ubi ngarkwatódó. Enezan ngyabende, e larzanakla pyórr aupürrün bódapón ngürrankü.

⁶ E dümdüm ngyaben pamkolpam zaz ninarre akó büdülümpükü ekrrónarre,† gaodó koke nidi kwarilürr yabüka bóka bamgünüm.

Zao-zao Ngyaben Azid Aeng Tonarrdó

⁷ We ngarkwatódó, zonaretal, zao-zao ngyabelam, kókóta Lod sab nóma tolkomóle. E ngaon pam gyagüpi amaikam, wa piküpan enezan akyanda kókóta oya apapa sab morroal alo küp apóne. Akó wa piküpan enezan akyanda kókóta pail akó bao ngupa timile.

⁸ E ta inzan, zao-zao ngyabelam akó yabiób arüng bütalam, zitülkus Lodón alkommón tonarra minggüpanan kuri tübine.

⁹ Zonaretal, murrkurr bókrran-gu yabiób darrpan-darrpandó, igósüm Lod sab yabü koke zaz nirre akó [kolaean darrem] koke nilirre. Tübarrkrru, Zaz wata wa mamtaedó zamngólórróna.

* **5:1** Ini atang pokodó, 5:1-6, Zeims mórrrel pamkolpamdó wialómórr, Yesun apprapórr koke nidi amkoman angun kwarilürr. I elklaza-koke pamkolpam kle-kle bangón kwarilürr. Zeims ibübóka wialómórr Yesun amkoman angun pamkolpam arüng bótanóm igó bóktandógab wagó, God sab ene mórrrel pamkolpam zaz nirre. Akó Zeimsün ubi yarilürr Yesun amkoman angun pamkolpam amtyanóm wagó, mórrrel elklaza ngambangóldó gonggo pokoa. We ngarkwatódó, ibü ene mórrrel kolpamabkwata gyagüp kolaea koke ki akrran koralón. † **5:6** Ene mórrrel pamkolpama apprapórr ene kla tibi koke tómbapón kwarilürr, a i zaz mani nüliónónóp tómbapónom.

¹⁰ Zonaretal, [prropet] gyagüpi amónam, Lodón ngidü nidi bóktan kwarilürr. Ibü nütaninam, i enezan zao-zao ngyaben kwarilürr, enana i azid aengóp.

¹¹ Tübarrkrru, mi gyagüpi tótókdakla wagó, bagürwóm idipko, karrkukus nidi bórróngóp. E kuri arrkruuarre Zob enezan karrkukus zamngól yarilürr, akó e umulakla wagó, Lod dómdóm laró morroal sidódürr oyaka. E umulakla wagó, Lod wirri gyaur akó morroal tonarra.

¹² Kürü zonaretal, tai amkoman wirrian ne klame, darrü kla ngilian-gu yabiób [alkamül-koke bóktan] arüng akyanóm. Godón kwitüm ngyaben bwób ó ini tüp ó darrü kla ngilian-gu yabiób bóktan arüng akyanóm. E wata igó bóktónane wagó, "Taia" ó "Koke," da e wata yabiób bóktan ngarkwatódó tómbapónane. Ene igósüm, God sab yabü zaz koke nirre akó kolaean darrem koke nilirre.

Tórean Arüng

¹³ Ia darrü oloma yabü aodó müpdügab azid aengda? Wa tére ki eko. Ia darrü olom barnginwómdüma? Wa Godón agür wórr ki batolón.

¹⁴ Ia darrü olom yabü aodó azida? Wa sos [balngomól byarrmarr pam] ki ngibau akó i oyankü tére ki ekónóm ó oyaka oel ki ekónónóm Lodón ngidü.

¹⁵ I nóma tére ekorre, amkoman angundi ene klama amkoman kubó tómbapóne, azid oloma dólóng baine akó Lod oya irsümüle azidüdügab. Wa aprrapórr kolae tonarr nóma tónggapónórr, God oya kolae tonarr kubó arrgone.

¹⁶ Da módogá, yabiób kolae tonarr pupo bain kwarilün yabiób darrpan-darrpandó akó tére kwarilün yabiób darrpan-darrpanankü, igósüm e dólóng bairre. [Dümdüm tonarr] oloman térean arüng asine ó wa küp bapóne.

¹⁷ Prropet Ilaeza mizan pamakan yarilürr. Wa amkoman moboküpi tére ekorr wagó, ngupa sab koke ki tümil. Da aüd pailüm akó pokó ngupa ene tüpdü kokean tümilürr.

¹⁸ Wa akó tére ekorr, da pülpüla ngup zirrsapónórr akó tüpdü elklaza we waonóp.

Oya Salkomól, Amkoman Bóktandógar Nótó Apólda

¹⁹ Kürü zonaretal, aprrapórr darrüpa yabü aodó amkoman bóktandógar apól yarile akó darrüpa oya salkomóle.

²⁰ Ene olom nótó salkomóle, wa ki emzyat wagó, kolae tonarr olom ne nótó nóma salkomóle tóba apól kwarilürr, wa sab ene kolae tonarr olom zid ine büdüldügab samuan ngarkwatódó akó God abün kolae tonarr barrgone oyabókamde.

Ngaen-gógópan Peba Mórrag Pita Ne Kla Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Ene Yesun umulbain oloma, Pita, ini peba mórrag wialómórr oya arróla blakón ngarkwat nóma yarilürr. Wa ini peba mórrag we tonarrdó wialómórr ibü aodó, pail 62 akó 67 Kerrison amtómól kakóm. Wa ene Yesun amkoman angun pamkolpamidó wialómórr, 5 prrobinsdü nidi nyabén kwarilürr Eisia Maenor kugupidü (1:1). Ene tonarrdó, pamkolpama ibü wirri müp alión kwarilürr. We ngarkwatódó, Pita ini peba mórrag wialómórr ibüka, ibü arüng bótanóm akó ibü arüngi byalóm inzan pamkolpamzan nyabénóm, Yesu Kerrisonkü nidipko. Wa blaman amkoman bangun pamkolpam - ia müór ó kol, ta ia [leba zaget] is ó ibü wirri pam, ta ia sos [balngomól byarrmarr pam] ó popa pam, sosankü zaget nidi tómbapónónóp - we bóktan nókyenóp wagó, "dümdüm nyabénóm amkoman angun-koke pamkolpamab aodó akó karrkukus bórrangóm müp tonarrdó." Pita akó ta wialómórr wagó, i darrem kla ki ipüdörre, i ne karrkukus nóma ki bórrange.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-2
- B. Küsil arról 1:3-12
- C. God tóba pamkolpam ngibaunürr kolkal nyabénóm 1:13-2:10
- D. Godón leba zaget pamkolpam 2:11-17
- E. Kerrisozan Azid Aeng 2:18-25
- F. Morwal akó Konggal 3:1-7
- G. Azid aeng dümdüm elklaza tómbapónde 3:8-22
- H. Godón ubi ngarkwatódó nyabén 4:1-6
- I. Godón gyaur kla morroal ngabkan pamkolpam 4:7-11
- J. Krristión kolpamzan azid aeng 4:12-19
- K. Godón pamkolpamidó gyagüpbar yarile wagó, Yesu Kerriso sab tolkomóle 5:1-11
- L. Dómdóm alakón bóktan 5:12-14

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Saemon Pita, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Yesu Kerrison [apostolóla].

Ka wialómdóla yabüka, Godón alearrón pamkolpam, barngerrón nidipakla akó mogobzan nidi nyabendakla ini

prrobins kugupidü, Pontus, Galatia, Kapadosia, Eisia, akó Bitinia.*

² God, mibü Ab nótóke, ngaen umul yarilürr wagó, oya ubi yabü aleanóma. Tóba Samua yabü [kolkal] ninóp akó tibi-tibi amanórr Godónkü. Inzan kwata wa yabü ilianórr Yesu Kerrison bóktan arrkrrum akó ene igósüm, Yesu yabü tóba óe-e ki nangrre yabü kolae tonarr barrgonóm.

Ka téredóla, Godón ngaru bapón-koke [gail tonarr] akó moboküpü paud sab asi ki namülam yabüka.

Küsil Arról

³ Mi blamana oya yagürnórre, mibü [Lod] Yesu Kerrison God akó Ab! Oya wirri gyauranme wa mibü küsil arról tókyenóp, wamaka mi akó tóbabótóp. Wa ene kla inzan kwata tónggapónórr igó, wa Yesu Kerrison irsümülürr büdüldügab. Olgabi mi wirribóka [gedlóngóm baindakla],

⁴ God ne [alkamül-koke bóktan] tókyenóp. Ini klama kokean kolae akó tómanpükü baine, akó kokean odole. God ene kla kwitüdü amoandase yabünkü.

⁵ Yabü amkoman bangunanme God yabü alblangda tóba arüngdüğabi, kókó ene dómdóm ngürrdü, zid bain ugórr sab tónggapórrón yarile okaka bümzazilüm.

⁶ Wirribóka bagürwóm kwarilün ini klamdó, enana erkya yabü zitulkus asiko gyaur aengóm tugupurr tonarróm, zitulkus yabü abün-abün müpa bawiónda.

⁷ Ini müpa togobórr igó poko amtyanóm wagó, yabü amkoman bangun amkomana. Pama [gold] urdü angrindako apókóm ó asenóm ene gold ia kolkala, enana golda sab kolae baine. Yabü amkoman bangunab darrem kla wirriana goldan darrem klamdógab, da God yabü amkoman bangun apókda. Akó God nóma asenda wagó, yabü amkoman bangun amkomana, wa sab yabü agür yarile, yabü ngi wirri kwitüm amngyel yarile, akó wirri ngi emelele yabüka, ene tonarrdó Yesu Kerriso nóma okaka tübine.

⁸ Enana e oya koke kuri esenane, a yabü [moboküpü ubi] ma oyaka asine. Akó enana e oya koke asendakla errky, a e ma oya amkoman angundakla akó e wirribóka bagürwómdakla, igó wirri kómálgan bagürdü, e gaodó kokeakla bóktanóm.

⁹ E bagürwómdakla, zitulkus e umulakla wagó, God yabü zid bainda yabü amkoman bangundüğabi.

* **1:1** Ini 5 prrobins Rrom kinga balngomól yarilürr. Errky ini bwób Tórrki kantrri kugupidümako, Eisia Maenor kugupidü.

¹⁰ Ngaen-ngaen, [prropeta] Godón bóktan bóktónóp ene gail tonarrankwata, God yabü ne kla ki tókyerre. Ene prropeta yamkünónóp akó yapinónóp ini zidbainankwata.

¹¹ I yamkünónóp asenóm, ene zidbaina sab laró tonarrdó akó iazan tame, Kerrison Samua ne klambóka apón yarilürr ibü moboküpdu, wa nóma bóktanórr solkwat ne klama tómbapónórre Kerrisoka. Wa Kerrison azid aengankwata bóktan yarilürr akó [wirri kómal zyónankwata], Kerriso solkwat ne kla ki ipüde.

¹² God ene prropetódó okaka simzazilürr wagó, i ini zidbainankwata nóma zudrratlórr, ene tibiób morroalóm koke yarilürr, a yabü morroalóm. Errkya ini tonarrdó, igó pama ini zidbainankwata yabü azazildako, Morroal Bóktan Yesunkwata nidi zudrratlórr yabüka, Godón Samuan arüngi, God noan zirrsapónórr kwitümgabi. [Anerruab] ta wirri ubia ini zidbainankwata umul apadóm.

God Tóba Pamkolpam Ngibaunürr Kolkal Nyabenóm

¹³ We ngarkwatódó, yabiób gyagüpitótók tómbapónam, dümdüm gyagüpitótókpükü koralón, akó e wirribóka gedlóngóm bain kwarilün ene gail tonarróm, God sab yabü ne kla sidüde, Yesu Kerriso okaka nóma tübine.

¹⁴ E Godón bóktan amorran olmalzanakla, myamem ene kolaean ubi ok bain-gu yabü balngomólóm, yabü ene ubi ngaen kwarilürr, e Godónbóka umul-kók nóma kwarilnürü.

¹⁵ A e wata kolkal nyaben kwarilo, wata God kolkalzan nyabenda, yabü nótó ngibaunürr tóba pamkolpamóm bainüm.

¹⁶ Zitulkus módóga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó, “E wata kolkal nyaben kwarilo, zitulkus ka, yabü God nótókla, kolkal nyabendóla.”

¹⁷ E Godón “Ba”-bóka ngiliandakla, e oyaka nóma tére bakodakla, blaman pamkolpam darrpan ngarkwatódó nótó zaz bainda tibiób térrmen tulmil ngarkwatódó. We zitulkusdü, inzan nyaben kwarilo mogobzan ini tüpdü, Godón gum-gum [ótókde].

¹⁸ Zitulkus módóga, e umulakla igó, God yabü nadü klame [aurdü amanórr] yabü kùp-koke nyabendógab, yabü abalbobatala ne poko umul nyónónóp. God yabü koke aurdü amanórr ene elklaza-e, sab ne klama kolae bairre, [silba] ó goldzan.

¹⁹ A wa yabü Yesu Kerrison óe-e aurdü amanórr, wa krrosdó nóma narrótókórr. Oya óe wirri darrem klama, darrü [sip] kupoan óezan, Zu [prrista] ne kupo ódód

yarilürr [altadó] urdü agasilüm, kolae akó tóman koke.
²⁰ God oya ngaen singrinürr ini pokon tónggapónóm ugón ini tüp tónggapón küsil yarilürr, a wa oya okaka simzazilürr ini dómdóm tonarrdó yabü morroalóm.

²¹ Oyakama, e Godón amkoman angundakla, oya büdüldügab nótó irsümülürr akó oya ngi nótó wirri kwit emngyelórr. Ene igósidi, e Godón amkoman angundakla akó gedlóngóm baindakla.

²² E yabiób kolkal bainarre inzan kwata, e amkoman bóktan Yesunkwata ipüdarre. Olgabi yabü amkoman moboküpü ubia yabü zonaretaldó. We ngarkwatódó, yabü moboküpü ubi asi kwarile yabiób darrpan-darrpandó yabiób dudu moboküpi.[†]

²³ Zitülkus módóga, e küsil arról kuri ipüdarre, wamaka e akó tóbabótórró. Da igó küpdügab kokea igó, sab ne küpa kolae baine, a igó küpdügab, sab kokean ne küpa kolae baine. E akó tóbabótórró Godón bóktandómá, arról ne bóktane, metat ne bóktan yarile.

²⁴ Zitülkus módóga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

“Blaman pamkolpam opoporzanako,

akó ibü ne morroal obzek syóke narr pulzanako; opopora odaldako akó pula baingdako,

²⁵ a Lodón bóktan sab metat yarile.”

Akó Lodón bóktan we kla yarilürr, ene Morroal Bóktan Yesunkwata, pama yabüka ne pokon büdratnóp.

2

¹ We ngarkwatódó, blaman kolae tonarr előkam: pamkolpam azid alión akó ilklió bülión, taepurrane bóktan tórrmendó arrbün babul, yabü gyagüp kolaea akrran, akó obae bóktan alión panzedó ngibürr kolpamabkwata.

² E Godón amkoman bóktan arrkrrum ki nae aman kwarila, wata gab oloma tóba aipan ngómüanzan yónida. Ene igósüm, e dódórr bainane samuan ngarkwatódó akó olgabi zidbain ipüdane.

³ Zitülkus módóga, e kuri mis apókane igó, Lod morroala.

⁴ E oyaka togobo, ene arról Ingülküpü, pamkolpama ne kla alzizi amaiknóp, a God ma oya ingrinürr wirri darrem klamzan.

⁵ God müót ki el samuan ngarkwatódó arról ingülküpi, e nidipakla. Ene igósüm, e prristümzan bainüm, tibi-tibi

[†] **1:22 dudu moboküpi:** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó inzan angrirrüna wagó, *kolkal moboküpi*. **1:25** Aesaya 40:6-8

amarrón Godónkü, samuan ngarkwatódó [urdü amsel lar] amarrum, God ne kla azebda Yesu Kerrisokama.

⁶ Zitulkus módoga, Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó,

"Tübarrkruu, ka Zaeonóm* darrü ingülküp angrindóla.

Ka ini ingülküp iliarró akó wa wirri darrem müótan zirrgüpdü ingülküpe.

Akó nadü oloma oya amkoman angunda akó oyaka ngambangólda,

tóba amkoman banguna sab enanóm-koke baine."

⁷ Da módoga, wa wirri darrem klama ibünkü, oya nidi amkoman angundako. A ibükwata, oya amkoman koke nidi angundako, Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó,

"Müót balmel pama ne ingülküp[†] alzizi amaiknóp,

errkyá ma ene müótan zirrgüpdü ingülküpüm wató kuri baine."

⁸ Akó Godón Wialómorrón Bóktana akó igó bóktanda ene ingülküpánkwata wagó,

"Wa ingülküpa, pamkolpama sab ne klamdó bodoatnórre, darrü wirri ingülküp, i sab ne klamdó balókle."

Ini pamkolpama bodoatódako, zitulkus i [Morroal Bóktan] koke azebdako. God go ibü irrbünürr ene klamdó bodoatóm.

⁹ A yadi, e Godón alearrón pamkolpamakla. E Kingan prristakla. E darrü bwóban pamkolpamakla, tibi-tibi amarrón Godónkü. E Godón tóbanan pamkolpamakla. E inzan pamkolpamakla, igósüm e sab Godón térrmen büdrrat kwarilo, pama ne kla agúrdako. Wa yabü ngibaunürr tümündügab ama téba wirri morroal agurr zyóndü.

¹⁰ Ngaen e darrü bwóban pamkolpam ta koke kwarilnürü, a errkyá ma e Godón tóbanan pamkolpamakla. Ngaen darrü pama téba gyaur koke okaka imzazilürr yabüka, a errkyá God ma téba gyaur okaka amzazilda yabüka.

Godón /Leba Zaget/ Pamkolpam

¹¹ Moboküpü gómdamal, e bupso ngayabendakla akó e mogobakla ini tüpdü. We ngarkwatódó, ka yabü arüngi byaldóla, kolae büban ubi mamoon-gu, zitulkus ini ubia gazirr amarrudako yabü samudü.

* ^{2:6} Zaeon podoan ngie. Ene pododó Zerrusalem wirri basirr we kwitüm aelorróna. Da Aesaya ibükwata bóktanda, Zerrusalem akó Isrrael. ^{2:6} Aesaya 28:16 † ^{2:7} ingülküp: Isrrael pamkolpama müót ingülküpi balmel korálorr, da müót wata amoanda. Mibü müót wa talkuma amoanda. ^{2:7} Wórr Peba 118:22 ^{2:8} Aesaya 8:14

¹² Yabü tórrmen tulmil morroal ki kwarilün pamkolpamab aodó, Godónbóka umul-kók nidipko. Ene igósüm, enana i yabükwata igó bóktandako igó, e kolae tómbapón pamkolpamakla, yabü morroal tórrmen ngabkandógab, i sab Godón ngi wirri kwitüm emngyelnórre ene ngürrdü wa nóma tame mibü basenóm.

¹³ E Lodón pamkolpamzanakla, blaman singüldü pamab tangdó kwarilo, pama nibiób irrbünóp, ia Rrom king, wirrian singüldü pam nótóke,

¹⁴ ta ia gabena, kinga nibiób zirrnapónóp ibü [kolaean darrem] akyanóm, kolae nidi tómbapondako akó ibü bagürüm, dümdüm nidi tómbapondako.

¹⁵ Zitulkus módóga, Godón ubia e gonggo pamkolpamab kúp-koke bóktan piküp ninane, ezan morroal olngolo.

¹⁶ Igó pamkolpamzan ngyaben kwarilün, Yesu Kerriso nibiób [aurdü amanórr] popa pamkolpamóm bainüm. A e popazanakla, ene igó kokea igó, ene wa taia kolae alngónóm. Igó pamkolpamzan ngyaben kwarilün, Godón leba zaget pamkolpamazan.

¹⁷ Blaman pamkolpam [morroal bangón] kwarilün. Yabü [moboküpü ubi] blaman Yesun amkoman angun pamkolpamdó kwarile. E Godón gum-gum [ótók] kwarilo. Akó Rrom king wirri ngi atenamke.

Kerrisozan Azid Aeng

¹⁸ E leba zaget pamkolpam nidipakla, yabiób wirri pamab tangdó kwarilo, ibü morroal angónde blaman klamdó. Wata ibü koke, morroal akó gyaur tonarr nidipko, a zóngang nidipko, ibü ta inzan.

¹⁹ Zitulkus módóga, ene morroal pokoa, e ne karrkukus nóma bórrongo azid aengde zitül-koke bwóbdü, zitulkus e umulakla wagó, God asine.

²⁰ E ne karrkukus nóma bórrangdakla azid aengde, yabü wirri pama yabü nóma ekrrórre yabiób kle-kle tonarren darremanme, da yabü nótó nagürnórre? Darrü oloma kokean. A e ne azid nóma zwaenglo, zitulkus e morroal alngóndakla akó e karrkukus bórrangdakla, ini morroal pokoa Godón ilküpü.

²¹ God yabü igósidi ngibaunürr inzan kwata azid aengóm, zitulkus Yesu Kerriso yabü morroalóm azid aengórr. Inzan kwata, wa yabü nómtyenóp, e laró ki tónggapónane, igósüm e oyakagab tikó apad kwarilo.

²² Wa kolae tonarr kokean tónggapónórr akó darrü pam babula ilklió bülión bóktan nótó arrkrrurr oya ulitüdüğab.

²³ Oya nóma kle-kle yalnóp, wa darrem bóktan koke akon yarilürr. Wa azid nóma aengórr, wa igó koke bóktanórr igó, wa sab darrem yalkomóle. A wa Godka ngambangólólórr, blaman is dümdüman nótó zaz bainda.

²⁴ Yesu Kerriso mibü kolae tonarr tóba bübdü bamselórr nugup krrosdó, igósüm, kolae tonarr tómbapón piküp ain kakóm, mi sab dümdüm nyabén koralo. Ene oya gülünganbókamde, e dólóng bairrúnakla.

²⁵ E ngaen apól kwarilnúrrü, bamrukürrün [sipzan]. A errkyá, e obzek kuri tübyalüngarre Yesu Kerrisoka, yabü Ngabkan akó Adlang Pam.

3

Morwal akó Konggal

¹ Konggal, ene dadan ngarkwatódó, yabiób morwalab tangdó kwarilo. Ene igósüm, ngibürr morwala ne Yesunkwata Morroal Bóktan amkoman koke nóma angundako, i sab obzek tübyalüngórre Yesu Kerrison amkomán angunüm konggalab morroal tórrmen tulmildügab, bóktan-koke.

² Zitülkus módóga, i sab yabü nyabén ngabkan kwarile igó, yabü nyabén ia [kolkalako] akó igó, e Godón ia gum-gum [ótókdakla].

³ Yabiób büb püti bain-gu agurran ngibtanóm, inzan kwata, abün-abün tulmili órrngóen balmel, gold kusalzan elklaza, akó wirri darrem mórrkenyórr bamel.

⁴ A yabü moboküpdu ne kwindü tórrmen tulmila yabü agurran ki ngibtan kwarile. Mómóke akó piküp samua sab yabü agurran wató nütürre, koke ne klama odalda akó wirri darrem ne klame Godón ilküpdu.

⁵ Zitülkus módóga, ngaen-nгаen Godón amkoman angun kola tibiób inzan agurran ngibtanónóp. I Godka [gedlóngóm bainónóp] akó i tibiób morwalab tangdó kwarilürr.

⁶ Serra darrü inzan kol módógo. Wa Eibrra-amón bóktan arrkrru warilürr akó tóba wirri pambóka ngilialórr. E Serran ópal olmalzanakla, e ne morroal nóma tómbapón kwarilo akó yabü darrü klama guman koke ngibtan yarile.

⁷ Morwal, ene dadan ngarkwatódó, e gyaur tonarre nyabén kwarilün yabiób konggalpükü. Yabiób konggal [morroal nangólám], zitülkus i ezan arüng kokeako akó zitülkus i yenkü ene arról apadódako, God tóba pamkol-pam popa ne kla gailda. Ene igósüm, yabü sab darrü klama koke nólerre Godka téregum.

Azid Aeng Dümdüm Elklaza Tómbapónde

⁸ Inikwata bóktan alakónóm, ka yabü byaldóla: E blamana darrpan gyagüpitótóke ngyabenane, morroal tonarr emtyanane, yabü moboküpü ubi yabiób darrpan-darrpandó kwarile wamaka e zonaretalpükümakla, gyaur kwarilün, akó yabiób ngi tüp elóklam.

⁹ Darrü oloma ne kolae nóma tónggapóne yabüka, e sab darrem kolae tónggapón-gu oyaka. Darrü oloma ne yabü kle-kle nóma byalda, darrem koke yalkomóla. A e ma Godón imtinane oya bles ainüm. Zitulkus módóga, God yabü ini poko tómbapónóm ngibaunürr, igó ngarkwatódó igó, e ta sab yaib bles bain ipüdane.

¹⁰ Zitulkus módóga, Godón Wialómórrón Bóktana igó bóktanda wagó,

“Oloman ubi ne tai ngyaben bagürwómi ódódóm nóma yarile,

akó oya ubi ne barnginwómpükü ngürr amrranóm nóma yarile,

wa kolae poko koke bóktan yarile,

wa ilklió bülión poko koke büdrrat yarile.

¹¹ Wa kolaedógabi ki tübyalünge ama morroal tómbapóle. Wa paud ki yamkülün akó amióg.

¹² Zitulkus módóga, Lod azilda [dümdüm tonarr] pamkol-pamdó,

akó wa ibü tóre arrkrruda.

A Lod ma ibüka bóka bamgündä, kolae nidi tómbapondako.”

¹³ Akó yabü ne wirri ubi nóma yarile morroal tómbapónóm, ia yabüka sab nótó kolae tónggapóne? Darrü inzan olom babulana.

¹⁴ A e ta ne nóma azid zwaenglo dümdüm elklaza tómbapónde, God sab yabü bles nirre. Darrü olom gumgu akó gyakolaegu.

¹⁵ A yabiób moboküpü e ma Kerrison wirri ngi atenane yabü Lodzan. E tómbapórrón kwarilün metat bóktan alkommólóm ibüka, yabü nidi bamtindako igó, yabü zitulkus laróga Godkamóm gedlóngóm bainüm.

¹⁶ A e bóktan nóma yalkomólane, e inzan alngón kwarilo, mórmóke akó ibü morroal angónde. Umul kwarilün igó, e darrü kolae koke tónggapónarre. Ene igósüm, kolaeán bóktan nidi alión kwarile yabüka yabü morroal tórrmen tulmilankwata, e Kerrisoka dabyórrünzanakla, i sab büód kwarile tibiób kolae bóktananme.

¹⁷ Igó ne nóma ki yarile igó, ene Godón ubie yabü azid aengóm, ene morroala azid aengóm morroal tómbapónde, a ene koke igó, kolae tómbapónde.

¹⁸ Zitulkus módóga, Kerriso narrótókórr* pamkolpamab kolae tonarrabkü, darrpanóm ó myamem koke. Wa dümdüm tonarr olom yarilürr, a wa azid aengórr akó narrótókórr dümdüm-koke tonarr pamkolpamabkü, yabü amarrum Godka. Oya büdüldü ingrinóp büban kwata, a samuan ngarkwatódó God oya arróldó salkomólórr.

¹⁹ Akó arrólde samuan ngarkwatódó, wa ene samudü wamórr, tümün müötüdü† nidi korálórr, da ibüka bóktan ola amgolórr.

²⁰ Ini ne samu kwarilürr, ngaen-ngaen Godón bóktan koke nidi omrralórr Noan tonarrdó, God pamkolpam nóma bókyan yarilürr tibiób kolae tonarrdógabi byalüngüm. Noa ugón wirri but elólórr, ne but kugupidü wata aüdan, ene wa 8 kolpama barrbüñürr. Ene but kugupidü i zid bainóp naiz naeana.

²¹ Ini naea baptaes bain‡ naem zamngólda. Ene baptaes baina errkya yabü zid bainda. Baptaes bain igó kla kokea igó, tóman bagulüm bübdügabi. Koke, ene go igó pokoa, e ne [alkamül-koke bóktan] ekyenarre Godón, umuldi e kolae koke tómbapónarre. Baptaes baina yabü zid bainda, zitulkus God Yesu Kerrison büdüldügab irsümülürr.

²² Wa kwitudü kuri angürürr, da errkya wa wirri pabodomase Godón tutul tangdó. Anerru, arüngpükü kolae samu, akó balngomól kolae samu errkya oya tangdómako.

4

Godón Ubi Ngarkwatódó Ngyaben

¹ We ngarkwatódó, zitulkus Kerriso büban kwata azid aengórr, e yabiób tai tómbapónane azid aengóm, dadan tonarre wazan. Zitulkus módóga, nadü oloma azid aengórr büban kwata, wa kolae tonarr tómbapón piküp bainürr.

² Ene igósüm, ini tonarrdögabi e ini tüpdü ngyaben kwarilo Godón ubi tómbapónóm, a igó koke, kolae pamakan ubi mamoonóm.

³ E gaodó kolae kuri olngolnórró, Godónbóka umul-kók nidipko, ibü ubi ne klamko. E büódan tulmil tómbapón kwarilnürü yabiób bübi. E yabiób kolae büban ubi

* **3:18 narrótókórr:** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó inzan angrirrüna, *azid aengórr*. † **3:19 tümün müötüdü:** Ene samu tüpan tümün müötüdü koke kwarilürr, a i ma darrü bwóbdü kwarilürr, i nölgabi gaodó koke kwarilürr busom. **3:20** Bwób Zitül 6:5-7:23 ‡ **3:21 baptaes:** Ini igó baptaes bainbóka apónda, darrü pama dudu nóma anggóbólda naedó, wa kolae tonarrdögabi nóma tübalüngürr.

mamoan kwarilnürrü. E gorrgorr bainarre. E kwób bazen kwarilnürrü ngyepam anónóm. E karibóka-koke bagür kwarilnürrü wirri garrirrdi. E obae god [ótók] kwarilnürrü, ngazirr ne klamko.

⁴ A errkyä, Godónbóka umul-kók nidipko, ibü ilküpa kuri tübause igó poko asende wagó, e inkü koke dabyóndakla ibü zóngang akó küp-koke ngyabendó, akó i ma yabü kolae bóktan alióndako.

⁵ A i sab ibü tulmil pupo tirre oyaka, tómbapórrón nótóke ibü zaz bainüm, arról nidipko akó büdül nidipko.

⁶ We zitulkusdü, [Morroal Bóktan] amgolórrón yarilürr akó ta ibüka, büdül nidipko. Ene igósüm, enana ibü pamzan zaz ninóp büban ngarkwatódó akó i nurrbarinürr, i sab Godzan ngyaben kwarile tibiób samuan ngarkwatódó.

Godón /Gyaur Kla/ Morroal Ngabkan Pamkolpam

⁷ Blaman elklaza blakón bwób ngorram aindasko. We ngarkwatódó, kakal akó dümdüm gyagüpi ogoblón, igósüm e gaodómakla Godka tóre bakom.

⁸ Amkoman wirrian poko módóga; yabü amkoman [moboküpdu ubi] yabü darrpan-darrpandó ki kwarilün, zitulkus moboküpdu ubia abün-abün kolae tonarr asirrda.*

⁹ E yabiób darrpan-darrpan yabiób müötüdü urrbulün, murrkurr bóktan babul.

¹⁰ God yabü darrpan-darrpan darrü gyaur kla nülinóp samuan ngarkwatódó. Ene gyaur klame zaget ki kwarilün yabiób darrpan-darrpanab morroalóm, kolpamazan kain-dako, abün-abün Godón gyaur kla nidi morroal ngabkan-dako.

¹¹ Nadü oloma büdrratoda Godónkwata, inzan ki büdrrat yarile, wamaka God oya ne poko bóktanóm ayalda. Nadü oloma ngibürr is tangbamtinda, inzan ki tómbapón yarile, we arüngi God ne kla akyanda. Ene igósüm, blaman ini elklazadó pamkolpama sab Godón yagürnórre Yesu Kerrisokama. Pamkolpama Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre akó wa ki balngomól yarilün tomkompükü metat-metat. [Amen].

Krristión Kolpamzan Azid Aeng

¹² Kürü moboküpdu gómdamal, e ne wirri müp azid aeng-dakla, yabü koke ki arrkürran ngintirre. Ene wirri müpa

* **4:8** moboküpdu ubia abün-abün kolae tonarr asirrda, oya küp módóga: *darrü oloman moboküpdu ubi ngibürrdü nómada, wa ubi bainda ibü kolae tonarr barrgonóm, i ne kla tómbapónóp oyaka.*

enan yabü bapókóm kainda, wamaka e urdü agóldakla.[†]
Igó basen-gu, igó, wamaka e küsil kla basendakla.

¹³ A e ma bagürwóm kwarilo, igó pokodóbabi wagó, e azid aengdakla wata Yesu Kerrisozan azid aengórr. Ene igósüm, e ugórr wirri bagürwómdü kwarilo, oya [wirri kómály zyóna] sab nóma okaka tübine.

¹⁴ Yabü ne dandang samu nóma zomale, zitulkus e Kerrison mamoandakla, bagürwóm yadipakla, zitulkus ene ne wirri kómály zyónan Samue, Godón Samu nótóke, wa yabüka ngón agónda.

¹⁵ Darrüpa yabükagab ne azid nóma aeng yarile, wa igó zitulkusdü koke azid aeng yarile, igó, wa pam akrran oloma ó góómól oloma ó kolae tómbapón oloma ó inzan oloma, ngibürr kolpamđó wata anirrún nótóka.

¹⁶ A wa ne azid nóma aeng yarile Krristión pamzan, wa büód koke yarile. A wa Godón yagüre igó pokodóbabi, wa ene Krristión ngi baterróna.

¹⁷ Ene tonarr kuri semrróne, God pamkolpam zaz bainüm. Wa sab ngaen-gógópan tóba pamkolpam zaz nirre. Wa ne ngaen-gógópan mibü, tóba pamkolpam, nóma zaz tirre, da ene wa sab ia yarile, wa ibü nóma zaz bain yarile, Godón Morroal Bóktan koke nidi arrkrrudako?

¹⁸ Godón Wialómórrón Bóktana enezan bóktanda wagó, "Dümdüm nyaben pamkolpamabkü ne müp nóma yarile zid bainüm,

sab ia laróga tómbapóne Godkámóm ubi-koke pamkolpamđó akó kolae tonarr pamkolpamđó?"

¹⁹ Da módogá, azid nidi aengdako Godón ubi ngarkwatódó, i wata metat morroal alngón kwarile. Inzan kwata, i Godón tangdó kwarile, ibü nótó tómbapónórr akó nótó tónggapónórr, wa ne poko bóktanórr tónggapónóm.

5

Godón Pamkolpamđó Gyagüpbar Yarile Wagó, Yesu Kerriso Sab Tolkomóle

¹ Ka ibü, [balngomól byarrmarr pam] nidipako yabü aodó, darrü kla arüngi byalóm kaindóla. Ka ta küób balngomól byarrmarr pamla. Akó ka kólbanan ilküpi esenórró, Yesu Kerriso ia azid aengórr. Ka ta sab wankü dabino ene [wirri kómály zyóndü], God sab mibüka ne kla okaka simzazile.

² Ka yabü, balngomól byarrmarr pam, arüngi byaldóla, e ne Godón pamkolpam balngomóldakla, ibü inzan

[†] **4:12** Pama gold ó [silba] urdü angrindako apókóm ó asenóm ene gold ó silba ia [kolkala]. Dadan ngarkwatódó, müp gaodóma pamkolpam apókóm. **4:18** Ikkik Bókrran Bóktan 11:31

ngabkanóm, [sip] ngabkan pama tóba sipzan ngabkanda. Ibü igó zitülkusdü ngabkan-gu igó, pamkolpama yabü byaldako ene zaget tónggapónóm. A e ibü yabiób ubidügab ngabkan kwarilo, Godón ubi ngarkwatódó. Igó zitülkusdü zagetgu igó, mani azebóm büódan kwata, a e yabiób dudu moboküpi zaget kwarilo.

³ Ne kolpam irrbünóp yabü ngabkanóm, e ibü zóngange balngomólgu wamaka e ibü wirri pamakla. A e ma morroal tulmil olngolo, igósüm i sab yabükagab tikó ipadnórre.

⁴ Da ene Singüldü Ngabkan Pama, tüób Yesu Kerriso, nómá okaka tübine, e sab wirri kómály zyónan müóngdur ipüdane, kokean ne klama odala.

⁵ E küsil pamkolpam nidipakla, e ene dadan ngarkwatódó balngomól byarrmarr pamab tangdó kwarilo. Akó e blamana yabiób darrpan-darrpan morroal bangón kwarilo yabiób ngi tüp alókde. Zitulkus módóga, Godón Wialómorrón Bóktana igó bóktanda wagó,

“God ibüka bóka bamgünda, tibiób ngi nidi kwit aindako.

A wa ibü [gail tonarr] akyanda, tibiób ngi tüp nidi balókdako.”

⁶ We ngarkwatódó, yabiób ngi tüp elókam, amzyatóde Godón wirri arüng asine, igósüm wa sab yabü ngi kwit nirre angrirrún tonarrdó.

⁷ Yabiób gyakolae blaman Godka irrbünam, zitulkus oya gyagüpítótók yabükama.

⁸ Dümdüm gyagüpi ogoblón akó aerr koralón. Yabüka nótó bóka bamgünda, wa [debóla], [laeonazan] barrónkü agóltagolda, darrü olom amkünda alóngóm. ⁹ E deboldó bóka bamgúlam, karrkukus bórrangde yabiób amkomán bangundü, umuldi wagó, yabü zonaretala blaman ini tüpdü dapelan azid aengdako ezan.

¹⁰ E tugupurr tonarróm azid aengdakla, da ene kakóm, God sab yabü wató küsilzan nirre, karrkukus akó arüng nütürre, akó wa yabü morroal pokodó alónge. Blaman gail tonarr oyane akó wa yabü ngibaunürr Kerrisokama oya ngarkwat-koke wirri kómály zyóndü barrbünum.

¹¹ Wa pamkolpam ki balngomól yarile tomkompükü metat-metat. Amen.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹² Saelas kürü tangkamtinürr ini tugup peba mórrag wialómóm. Ka oya igó ngakandóla wagó, wa kürü ngambangól zonarete. Ka ini peba mórrag wialóma yabü arüng bótanóm akó igó bóktan karrkukus ainüm wagó, ini

peba mórragan bóktan Godón amkoman gail tonarra. E karrkukus bórrang kwarilün ini klamdó.

¹³ Babilonóm* ne sos pamkolpamko, God ta nibiób ilianórr yabüzan, i tibiób morroal yawal bóktan zirrapóndako yabüka. Akó Mak, kürü olomzan nótóke, wa ta tóba morroal yawal bóktan zirrapónda yabüka.

¹⁴ Morroal ngürr bóktan nókyenamke yabiób darrpan-darrpan akó baprükam [moboküpdu ubie].

Ka tóredóla, moboküpdu paud asi ki yarilün yabü blamandó, Kerrisoka dabyórrün nidipakla.

* **5:13** Aprrapórr *Babilon* anik ngia Rrom wirri basirrankü. Ene Babilonóm ne sos yarilürr, Rromóm yarilürr, Pita ini peba mórrag nólgi wialóm yarilürr. Wa Babilon ngi ngyesilürr Yesun amkoman angun pamkolpam adlangóm, wirri müp nibiób alión kwarilürr.

Nis Ngim Peba Mórrag Pita Ne Kla Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Ene Yesun umulbain oloma, Pita, ini nis ngim peba mórrag tóba arróla batül ngarkwat wialómórr. Wa ini peba mórrag we tonarrdó wialómórr ibü aodó, pail 64 akó 68 Kerrison amtómól kakóm.

Pita ini nis ngim peba mórrag barre tóba peba atang pamabkü wialómórr pamkolpam ikik bokrranóm igó ngarkwatódágabi, wa singül kwata ne müp esenórr. Akó dakla igó poko ikik bokrranóm, ene ne pamkolpama atang kwarilürr karrkukus bórrangóm akó amkoman angunüm wa Yesu Kerrisonkwata ne poko umulbain yarilürr, i umulürrün ne poko kwarilürr. Pita akó darrü we poko umul-umulan ngintinóp singül kwata, obae umulbain pamabkwata, sab nidi bütanin kwarile darrü-darrü gyagüpítótók amarrum ene amkoman umulbaindü. Pita kari ubi koke yarilürr ini peba mórrag wialómóm, zitülkus wa umul bainürr wagó, kolae pamkolpama oya amkal karipoko kwarilürr, zitülkus wa Yesun amkoman angun yarilürr.

Pitan darrü zitülkus ini peba mórrag wialómóm we kla yarilürr, pamkolpam Yesun alkomólankwata umul-umulan ngibtanóm. Wa tóba atang pam igó ikik bokrranda, Godón ubi ngarkwatódó nyaben ódódóm, igó pamkolpamzan nyabenóm, God nibiób balngomólda Kingzan.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módágako:

- Ini peba mórragan tapaku bóktan 1:1-2
- Pita umul bain yarilürr amkoman bangun pamkolpama ia tulmil ki olngolórr 1:3-21
 - Amkoman bangun pamkolpama igó tulmil ki alngón kwarile igó ngarkwatódó, Godón pamkolpamazan tulmil ki alngón kwarilün 1:3-11
 - Pita ini peba mórrag ne zitülkusdü wialómórr 1:12-15
 - Ini bóktan Yesu Kerrisonkwata amkomana 1:16-21
- Ikik bokrran bóktan obae umulbain pamabkwata 2:1-22
 - Ovae umulbain pama sab togobe akó abün pamkolpam ilklió bülión kwarile 2:1-3
 - God kolae tonarr alngón pamkolpam kolae bainda akó dümdüm nyaben pamkolpam zid bainda 2:4-10

3. Obae umulbain pamab kolae tórrmen tulmil 2:10-22
- D. Yesu Kerrison alkomól 3:1-18
 1. Darrü zitülkus ini peba mórrag wialómóm 3:1-2
 2. Yesu Kerrison zitülkus wa ini tonarr iade arratódá wa sab nónma tolkomóle 3:3-10
 3. Godón ubi ngarkwatódó nygaben 3:11-18
- E. Dómdóm alakón bóktan 3:18

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Saemon Pita, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Yesu Kerrison [leba zaget pamla] akó oya apostolóla.

Ka wialómdóla yabüka, e Yesu Kerrison amkoman nidi angundakla, wata ki ne ngarkwatódó amkoman angundakla. Yesu Kerriso, mibü God akó Zidbain Pam, mibü ini zapuan amkoman bangun kuri tókyerre tóba [dümdüm tonarrdóma].

² Ka tóredóla, Godón ngaru bapón-koke [gail tonarr] akó paud sab asi ki namülam yabüka, zitülkus e umulakla Godónbóka akó mibü [Lod] Yesunbóka.

Amkoman Bangun Pamkolpama Igó Tulmil Ki Alngón Kwarile Igó Ngarkwatódó, Godón Pamkolpamazan Tulmil Ki Alngón Kwarilün

³ Godónbóka umulbaindüğab, wa tóbanóm wirri arüngi blaman elklaza kuri tülirre [Ngarkwat-koke arrólóm] akó Godón ubi ngarkwatódó nyabenóm. Godón tóbanan kómal tulmildüğabi akó morroal moboküpdürkü, wa mibü kuri ngibtaurre tóba pamkolpamóm.

⁴ Ini elklazadógab, wa mibü [alkamül-koke bóktan] tülinóp wagó, wa sab kómalan akó wirri darrem elklaza tómbapóne mibünkü. Ini kwata, e gaodómakla kyab kórzyónüm ene kolae elklazadógab, pamkolpama ini tüpdü ne klamóm ubi baindako akó ibü moboküp ne klama kolae bainda, akó e gaodómakla kómal bainüm, Godzan.

⁵ Ini zitülkusdü e Yesu Kerrisonzan amkoman angundakla, e wata wirri arüng ipadnane morroal tulmil alngónüm. E metat morroal tulmil alngón kwarilün, da e ta akó igó kolpamóm bainane, abün elklazabkwata umul nidipko.

⁶ E metat kolpam kwarilün abün elklazabkwata umul nidipko, da e ta akó yabiób büban ubi akó tórrmen balngomól kwarilo. Metat büban ubi akó tórrmen balngomól kwarilün, da e ta akó karrkukus bórrang kwarilün, enana morroal ó müp tonarra togoble. Metat karrkukus bórrang kwarilün, da e ta akó Godón ubi ngarkwatódó nyaben kwarilo.

⁷ Metat Godón ubi ngarkwatódó nyaben kwarilün, da e ta akó ngibürr amkoman bangun pamkolpamdó morroal tonarr bómtyan kwarilün, wata e yabiób zonaretaldózan morroal tonarr amtyandakla. Morroal tonarr metat okaka uzazilün yabióbka, zonaretaldózan, akó yabü ta [moboküpü ubi] asi ki yarilün ngibürr pamkolpamdó.

⁸ Zitülkus e ne inzan nöma nyabenane ngarkwat-koke, yabü umul apad mibü Yesu Kerrisonkwata sab enan koke yarile yabünkü, a wa sab küppükü baine.

⁹ Zitülkus darrü oloma ne inzan koke nöma nyabale, wa taiwan koke basenda, ó ilküküp murrbausürrün pamzana.* Oya bamrukda igó, God oya kolae tonarr wató norrgonóp, wa ngaen ne kla tómbapónorr.

¹⁰ Da we ngarkwatódó, kürü [zonaretal], wirri arüngi bütanin kwarilün morroal tulmil alngónóm igó ngarkwatódó, yabióbka okaka azazinüm akó ngibürr pamkolpamdó igó, God amkoman yabü wató ilianórr akó yabü wató ngibaunürr tóba pamkolpamóm bainüm. Ka ini poko we zitülkusdü böktandóla, e ne ini elklaza nöma tómbapón kwarilo, e sab Godkagabi kokean balóko.

¹¹ We ngarkwatódó, God sab yabü ola imarrue Yesu Kerriso Kingzan ne balngomólida. Wa yabü ola morroal yazebe tóba blaman moboküpi, da e sab ola nyabenane. Yesu Kerriso, mibü Lod akó Zidbain Pam, sab ola balngomól yarile metat-metat.

Pita Ini Peba Mórrag Ne Zitülkusdü Wialómórr

¹² Da enana e umulürrünakla ini elklaza, akó karrkukus bórrangórrónakla ene amkoman umulbaindü, yabü ne kla umul ninóp, ka sab metat yabü akó umul-umulan ngibtaló ini elklazabkwata.

¹³ Ka igó gyagüpi tótókdóla, ka ini arrólzanla, ene dümdüma yabüka metat böktanóm ini elklazabkwata kari küór, we ngarkwatódó, yabü sab ibübökama koke bamrüke.

¹⁴ Zitülkus mórdóga, ka umulóla, ka büdül kari pokola, Lod Yesu Kerriso kürükä tüóbzán okaka tübine.

¹⁵ Akó ka yabü ini elklazabkwata wibalómóm wirri arüng apaddóla, we ngarkwatódó, e sab blaman tonarrdó gaodó kwarilo ini elklaza gyagüpi amanóm kürü büdül kakóm.

Ini Bóktan Yesu Kerrisonkwata Amkomana

¹⁶ Ki yabü nöma nüzazilóp wagó, mibü Lod Yesu Kerriso sab wirri arüngpükü tolkomóle, ki enan ólpóep

* **1:9** *ilküküp murrbausürrün pam:* Amkoman ilküküp murrbausürrün pambóka koke apónida, a wa samuan ngarkwatódó Godón böktan koke bómzyatóda.

koke mamoan kwarilnürrü, darrü oloma tóbanóm gyagüpitótóke ne kla tónggapónórr. Koke, ki wa kibióbnüm ilküpi esenóp Yesun zyón akó arüng.

¹⁷ Ki umulakla ini amkomana, zitülkus God, oya Ab, wirri ngi noma atenórr akó zyóni noma ongang apónórr oya, ki ola asi kwarilnürrü. Ki Godón bómgól arrkrruóp, blaman klamdógabi [wirri kómal zyón] akó arüng noane, oyaka igó bóktankü wagó, "Ini kürü kólbanan Olome. Kürü moboküpü ubi oyakama. Ka kari bagürwóm kokela oyaka."

¹⁸ Ki amkoman Yesukü kwarilnürrü ene gyabi podo kwitüm, akó God pülpüldügab noma tóbtanórr, ki kib oya arrkrruóp.

¹⁹ Da mi wirri umulakla igó poko wagó, [prropeta] ne bóktan wialómóp wata amkomana. Ene morroala e ene bóktan opor ki arrkrru kwarila, zitülkus i zyón klamzan ongang bapóndako tümün kwatódó, kókó Ngürr zyóna kubó tame akó ene sis wimurra, Yesu Kerriso nótóka, kubó ongang bapóne yabü moboküpü.†

²⁰ Tai amkoman wirrian ne klame, e [küp umul] kwarilo igó, kolpama koke müsirrga irre prropetab bóktan opor tibióbnüm gyagüpitótóke, ne bóktan oporko Godón Wibalómórrón Bóktandó.‡

²¹ Zitülkus módóga, ene prropeta darrü poko enan kokean bóktanónóp, ibü ubidügab ó ta ia ngibürr isab ubidügab. A ibü ene gyagüpitótók Godón Samua balngomól yarilürr Godkagab ene bóktan opor amgolde.

2

Ikik Bókrran Bóktan Obae Umulbain Pamabkwata

¹ A ngaen ta obae prropet asi kwarilürr, obae bóktan nidi amarru kwarilürr Godón pamkolpamab ngorodó. Dadanzan, sab obae umulbain pam asi kwarile yabióbka ola. I sab obae poko umul bain kwarile Godónkwata, a darrü olom sab umul-kók yarile igó, i obae poko umul baindako. Ini obae umulbain pokoa sab kolae nirre, ini poko nidi amkoman bangundako. Ini obae umulbain pama sab tibiób Wirri Pam, Yesun, ta alpin kwarile, ibü nótó bumiögürr

^{1:17} Metyu 17:1-5; Mak 9:2-7; Luk 9:28-35 ^{† 1:19} Ini atang oporan küp módóga: prropetab bóktana marü amtyanda amkoman laróga, wata zyón klamazan zyón akyanda kwat amtyanóm. We ngarkwatódó, e ene bóktan barrkrruo kókó ene Ngürr noma semrróne, Yesun alkomólóm. Ene Ngürrdü, Yesun zyóna sab marü moboküpü ongang bapón yarile, wamaka sis wimurra zyón ódódda ini tüpdü. ^{‡ 1:20} Grrik bóktanan darrü küp módóga: *Tai amkoman wirri ne klama, e küp umul kwarilo igó, ene prropeta tibióbnüm gyagüpitótóke koke wibalóm koralórr, ibünüm ne bóktan oporako Godón Wibalómórrón Bóktandó.*

akó kolaeān tonarrdógab nótó yusürr aurdü amanóm. Zitülkus i ne poko alngóndako, God kari pokoa sab ibü kolae bainüm.

² Abüna, nidi bóktandako igó i Yesun amkoman angundako, sab nütaninórre ene kolae büódan tonarr. Akó we zitülkusdü, ngibürr kolpama, amkoman bangun koke nidipko, sab kolae bóktan zomale ene amkoman ngyabenankwata, ibüme.

³ Ini obae umulbain pam sab gail-koke kwarile, akó i sab yabü ilklió bülión kwarile tibiób ólpoepe, i gyagüpítótóke ne kla tómbapónóp, igó ngarkwatódó, yabükagab mani ó elklaza azebóm. God gyagüpítótók ngaen esenórr wagó, wa sab ibü zaz nirre akó [kolaeān darrem] nökyerre. Wirri kolae baina ibü bókyanda.

⁴ Ka ini poko igósüm bóktandóla, zitülkus ngaen, atangatang [anerrua]^{*} kolae tonarr nómá olngolórr, God ene kolae tonarr enan ilküpane koke ngakanórr. Wa ibü ene bolmyan kukurru kugupidü amanórr, wa kolaeān pamkolpam ne amorranda. Wa ibü ola amorranda algón-koke tümün k watódó, kókó Godón Kot Ngürr nómá semrróne.

⁵ Pamkolpama nidi ngyabenónóp ini tüpdü ngaen kolae nómá tómbapónónóp, God ene kolae tonarr enan ilküpane koke ngabkanórr. Wa ibü kolae ninóp wirri naize. A wa ene naiz nae nómá zirrsapónórr ene Godkamóm ubikoke pamkolpamidó, wa Noan zid yónürr, pamkolpam ene tonarrdó enan nótó amgol yarilürr wagó, i wata igó poko ki tómbapón kwarile, Godón ilküpü dümdüm ne kla kwarilürr. God Noan akó ngibürr 7 kolpam zid ninóp.

⁶ Ngaen ta God Sodom akó Gomorra wirri basirr pamkolpam inzan kolae ninóp tibiób kolaeabme, da wa ibü basirr blaman bónaganórr kókó wata buruana baminürr. Wa ini poko nómá tónggapónórr, wa pamkolpamidó igó poko okaka imzazilürr wagó, oyakamóm ubi-koke nidipako, sab ibüka dadanzan inzan pokoa tómbapóné.

⁷ Wa Sodom solkwat setanórr, a wa ngaen-gógópan Lotón zid yónürr, dümdüm ngyaben pam nótó yarilürr. Lot kari müp koke ipadórr, zitülkus Sodom pamkolpama ngyaben gida koke mamoañ kwarilürr akó kolae büódan tonarr olngolórr.

⁸ Ene [dümdüm tonarr] pama ene kolae pamkolpamab ngorodó ngyabelórr, da blaman ngürrzan wa asen akó arrkrru yarilürr, i gida koke mamoañ kwarilürr, da ini

* **2:4 anerrua:** Ini we anerruako, kwitudügabi nidi tübaingürr [satanipükü] ama errkyá i oyankü zagetódako kolae samuzan. (Aesaya 14:12; Okaka Azazirrún Elklaza 12:4) **2:5** Bwób Zitül 6–8 **2:6** Bwób Zitül 19:24–25 **2:7** Bwób Zitül 19:1–29

klama oya kari müp koke ekyanórr moboküpdü, zitülkus wa dümdüm nyabén pam yarilürr.

⁹ We ngarkwatódó, ini elklaza, Lod ne kla tómbapón yarilürr ngaen, mibükä we kla okaka azazinda wagó, Lod umula pamkolpam müpdügab zidbain, Godón ubi ngarkwatódó nidi nyabendako. I ta dakla mibükä we kla okaka azazindako wagó, wa umula dümdüm nyabénekoke pamkolpam inzan amorran akó dakla tibiób kolaeán darrem akyankü kókó Godón Kot Ngürr.

¹⁰ Taiwan igó poko, wa sab pamkolpam barngin-barngin-koke kolaeán darrem nókyerre, büódan sarrgi tulmil nidi alngóndako, ibü büba ne poko alngónóm ubi baindako akó singüldü pamab bóktan nidi alzizi amandako.

Ini obae umulbain pam gum ta kokeako ibü ubi ne poko tómbapónóma, akó i gyagüpi tótókdako wagó, i morroalako ngibürr pamkolpam dógab. Ene zitülkusdü, i gum-koke kolaeán bóktan alióndako kolae anerruabkwata.[†]

¹¹ Enana morroal anerru, barrkyan arüng nidipako obae umulbain pam dögab, kolae anerru koke zaz baindako kolaeán bóktan opore Lod Godón wapi.

¹² A ini obae umulbain pam gyagüpitótók-koke larzanako, wata nidi tómbapóndako büba ibü ne poko byalda. I gonggo larzanako, nidi babótódako igó ngarkwatódó wagó, pama ibü ki bumióg kwarilün akó ki okralón. We ngarkwatódó, I kolae bóktan alióndako we klamabkwata, i koke ne kla umulako. God sab ibü kolae nirre wata pama narr larzan akrrandako.

¹³ Wa darrem sab ibü wirrianbóka azid aengan ngintirre, zitülkus i ngibürr pamkolpam azid aengan ngibtan kwarilürr. Ini obae umulbain pama karibóka-koke bagürdako wirri garrirrdi, enana i ngürrbarr ta tómbapóndako. I yenkü nóma kwób bazendako alongalo tórewómdü, i tóman pokozanako, yabü ngi kolae baindako akó yabü büód alióndako, izan barnginwómdako yabü ilklió aliónüm.

¹⁴ I metat kol byamkündako inkü utüm. I kokean ngón bagóndako kolae tonarr tómbapóndógabi. I amkomán bangun is tai amkomán arüngi ilklió bülióndako, taiwan koke nidi azebdako i laró amkomán bangundako, akó i ibü kolae tonarrdó amarrudako. I tai amkomán gail-koke kuri bairre. God ibü kuri nómorróp.

¹⁵ I kuri bólérre dümdüm elklaza tómbapónóm akó i apól kwat kuri bómtyerre. I dadanzan kolae poko tómbapón

[†] **2:10 anerru**, darrü Grrrik bóktanan küp módóga: *Lodón [wirri kómal zyón]*. Ini atang opordó ta aprrapórr kolae anerrubóka apón yarile, zitülkus olgabi atang opordó ma morroal anerrubóka apónda.

bókyenóp, wata Beilam, Biorrón olomzan, alngón yarilürr. Beilamón kari ubi koke yarilürr ene manim, darrü pama ne kla amanikürr Beilamón kolae tónggapónóm.

¹⁶ A God ma Beilamón [donki] bóktanan ngitanórr oya agóm, zitulkus wa ne kolae poko tónggapónórr. Enana donkia go koke bóktandako, ene donkia ma Beilamka pamakanzan bóktanórr, da wa ene prropet Beilamón we eleanórr ene gonggo poko tónggapondágabi.‡

¹⁷ Ini obae umulbain pam küp-kokeako wamaka ukyórrün nae badua, ó gles pokozan, wirri wóra ne kla amarruda.§ God ibünkü algón-koke tümün kwat lalda.

¹⁸ Zitulkus módoga, i ikub bagürdako wirri bóktan opor amande, a ene bóktan opor ama küp-kokeako. Inzan bóktande, i pamkolpam tai amkoman arüngi ilklió bülióndako kolae büödan tonarr tómbapónóm, ibü büba ne kla tómbapónóm ubi bainda. Ene pamkolpama küsil tübase kle-kle ngyaben pamkolpamab ngorodógab.

¹⁹ I ene pamkolpam byaldako wagó, "E ne kibü umulbain nóma mamoan kwarilo, ki yabü [alkamül-koke bóktan] igó akyandakla, e sab myamem gida murrdü koke kwarilo, da ene yabü yabióbka yarile, yabü ubi tai laró tómbapónóm nóma yarile." A ene umulbain pam tib popa ngyaben pam kokeako. I kolae tonarrab [leba zaget pamako], sab ibü nótó kolae nirre. Zitulkus, darrü pama ne tóba büb darrü kla nóma akyanda, wa ene klaman leba zaget pamóm bainda.

²⁰ Ka ibükwata* igósidi apóndola, zitulkus i umul kwarilürr mibü [Lod] a Zidbain Pam Yesu Kerrisonbóka akó ini kwata i kuri kyab körzirre ene kolae elklazadágab, pamkolpama ini tüpdü ne kla tómbapondako akó ibü moboküp ne klama kolae bainda. A i ma ene kolae elklaza ok baindako ibü akó bumiögüm akó ibü [ut-ut bainüm], da ibünkü errkyä ama amkoman kolaeana ngaengögópandágabi, i we solkwat amkoman bangunüm bainóp.

²¹ Anda, kari kolae kokea, i tibiób kak kuri nómtyenóp Godón gyabi gidadó, ibü ne kla umul ninóp, enana i umul kwarilürr dümdüm tonarr alngónóm Godón ubi

‡ **2:16** Ene donkia Beilamón ódód yarilürr Amorr king, ngi Beilak, asenóm nótó wamlórr. Beilam darrü-darrü godab prropet yarilürr. Beilak oya wató ngisaunürr amórr bóktan angrinüm Isrrael pamkolpamdó, i nóma agóltagól kwarilürr [ngün-koke bwóbdü]. Beilam umul yarilürr wagó, ini Godón ubi koke, da wa wamórr Beilakka zitulkus oya ubi mani azebóm, Beilak oya ne darrem kla ki ekyene. (Bótang Peba 22:1-35) § **2:17** Ene obae umulbain pam ene elklazazanako, zitulkus i ne poko umul baindako, pamkolpam samuan ngarkwatódó koke tangbóleanda. * **2:20** ibü wa aprrapórr obae umulbain pamabkwata apónda, a ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama igó gyagüpi tótókdako wa, ene küsil amkoman bangun kolpambóka apónda.

ngarkwatódó. We ngarkwatódó, igó morroal ki yaril i tai kokean umul kwarilürr dümdüm tonarr alngónóm.

²² I ne poko tómbapónónóp amtyanda ini nis ikik akrran bóktan amkomanamli wagó, “Umea nónama müz bagrukda, olgabi akó kubó alkomolé alom ne kla bagrüke” akó “Apürürrün ne kyamüle, kubó akó yudu alkomolé dud balópóm.”

3

Yesu Kerrison Alkomól

¹ Moboküpdu gómdamal, errkyá ini yabüka ka nis ngim peba mórrag wialómdóla. Nizan peba mórragdó kürü ubi yabü ki ngambangól yarilün dümdüm gyagüpitótókóm.

² Kürü ubi yabü ki ngambangól yarilün ene bóktan opor, prropeta, God nibiób amanórr, ngaen ne poko ikik kwarilürr. Kürü ubi ta yabü ki ngambangól yarilün Yesu Kerrison umulbainbóka, mibü [Lod] akó Zidbain Pam. [Apostola] yabüka togoblórr yabü ene kla umul bainüm.

³ Tai amkoman wirrian ne klame, e [küp umul] kwarilo igó, ene dómdóm blakón ngürrdü, [tiz bangón] pam sab asi kwarile, tibiób kolae büban ubi nidi mamoan kwarile. I sab yabü tiz bangón korale,

⁴ akó i sab bóktan kwarile wagó, “Wa ia [alkamül-koke bóktan] koke tónggapónórr alkomólóm? Da ia wa nega? Ki igó bóktandakla wagó, wa sab koke tolkomóle, zitulkus mibü ngaen-ngaen amkoman bangun singüldü pam blamaná balókórr, a darrü klama wa kokean kuri obzeksyók bapóne. Elklaza wata inzanako wa izan kwarilürr, God ini tüp ne ngarkwatódó tónggapónórr.”

⁵ A i ma bütandako, i ini poko nónama apóndako, zitulkus i ngómkó amkón dako igó, ngaen God bóktan opor karrisilürr, da ini poko tónggapónde, wa tüp akó pülpül we tónzapónórr. Wa tüp karrisilürr naedógabi burruanóm akó nae-e wa tüp tónggapónórr.

⁶ Akó wa ngaen ini tüp nae-e kolae yónürr. Wa naiz zirrsapónórr, da tüp naea we byamrókórr akó pamkolpam akó blaman kla we nae nitóp.

⁷ Dadanzan God karrisirr bóktan ekyanórr wagó, errkyá ne tüp akó pülpüla aerrdamli, sab bamini, igósüm wa solkwat uri tózetóne. Wa ibü amoanda kókó oya Kot Ngürr nónama semrróne, akó wa sab Godkamóm ubi-koke pam nónama kolae nirre.

⁸ A yadi, moboküpdu gómdamal, ini darrpan kla ngómkó amkón-gu wagó, Lod darrpan ngürr igó ngakanda wamaka

1,000 pailako, akó 1,000 pail ama igó ngakanda wamaka darrpan ngürra.

⁹ Ngibürr pamkolpama igó gyagüpi tótókdako wagó, Lod ta arratóda tóba alkamül-koke bóktana küppükü baindi. A ene wa koke; wa zao-zaoa, zitulkus wa ubi kokea, wa sab darrü olom koke kolae ine. A oya ubi wa, blaman isa Godka tübyalüngórre tibiób kolae tonarrdógabi.

¹⁰ A Lodón Ngürra sab tame gómol pamzan. Ene Ngürrdü, sab bubukwóma adarük yarile pülpüldü, akó sab pülpüla kari syórr bangóne da bamrüke. Blaman elklaza pülpüldü, abüs, melpal, akó wimurr, sab mengrempükü bolmerre, akó tüp a blaman elklaza oyaka ne klamko, sab blamanan bamräkrre.*

¹¹ Zitulkus blaman elklaza sab inzan bamräkrre, e igósidi tai gyagüpi ogoblón yabiób tulmilankwata. E [kolkal] akó Godón ubi ngarkwatódó nyaben kwarilo.

¹² Ini tulmil olngolón e ene Ngürrzan akyandakla, God ne kla amaikürr Yesu Kerrison alkomólóm, akó ezan bütanindakla tónggapónóm büsai-büsai tótókóm. Ene Ngürrdü, sab pülpüla baebe akó pabzue, akó blaman elklaza oya kugupidü sab peterre bairre urdü.

¹³ A God ma alkamül-koke bóktan igó tónggapónórr wagó, wa sab küsil tüp akó pülpül tólnaele. [Dümdüm tonarr] sab asi yarile blaman pamkolpamabkü ene küsil tüpdü. Ene ini elklazako mi ne kla bókyandakla.

¹⁴ We ngarkwatódó, moboküpüdü gómdamat, zitulkus e ini elklaza bókyandakla tómbapónóm, wirri arüng ipadnane, dümdüm nyabenóm, igósüm God sab yabü igó ngabkan yarile wagó, yabü pug poko akó kolae tonarr babulako. Akó e wirri arüngi ipadnane paudüdü nyabenóm wankü.

¹⁵ Akó ngambangólám mibü Lod nadü zitulkusdüma zaozao akó tóba alkomól neme arratóda, zitulkus wa yabü tonarr nókyerre kolae tonarr alókóm, igósüm wa yabü zid nirre. Pol, mibü moboküpüdü narezoret, wa ta akó dadan elklaza wibalómórr, ka yabü errkya ne poko büzazildóla. Wa we [wirri gyagüpitótóke] wibalómíorr, oya God ne kla iliönürr.

¹⁶ Oya blaman ne peba mórragko wa ne kla wibalómda, wa ini elklazabóka nóma apónda, wa dadan elklaza wibalómda. Ngibürr ini elklaza, wa tóba peba mórragdó ne kla wibalómíorr, kari müp kokeako azebóm. Tai morroal

^{3:8} Wórr Peba 90:4 * ^{3:10} *sab blamanan bamräkrre:* Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó inzan angrirrúna: *sab ura blaman bolmerre.* Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó akó inzan angrirrúna: *sab blaman panzedó semóne.* ^{3:13} Aesaya 65:17; Okaka Amzazirrún Kla 21:1

koke ne pamkolpama umul baindako akó tai amkoman arüngi Yesu Kerrison koke nidi amkoman angundako, i ini elklaza küp ama darrü kwata müsirrga baindako, wata izan kle-kle müsirrga baindako Godón ngibürr Wibalómórrón Bóktan. I ne poko alngóndako, sab Godón zirratóke ibü kolae bainüm.

¹⁷ A yadi, moboküpdu gómdamal, errkyá e umulürrünakla wagó, ini elklaza sab tómbapórre. We ngarkwatódó, e ta umul-umul koralo ngyaben gida mamoan-koke pamdógab, i yabü apól kwat koke bómtyan kwarile ibü kle-kle tonarrdógab. E ne ene pam nóma amkoman bangun kwarilo, e sab bólenane amkoman umulbain bóktan amkoman bangunüm, yabü ne klama adlangdako.

¹⁸ A ma igó dódórr bailamke, mibü Lod akó Zidbain Pam Yesu Kerrison [gail tonarrdó], akó oyakwata umulürründi dódórr bailamke.

Dómdóm Alakón Bóktan

Mi oya ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre errkyá da metat-metat. [Amen].

Ngaen-gógópan Peba Mórrag Zon Ne Kla Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Ini [apostol] Zonón ngaen-gógópan wialómórrón peba mórraga. Oya nis wirri zitülkus namülnürri ini peba mórrag wialómóm. Oya ubi Yesun amkoman angun pamkolpam arüng bütanóm Godka dabyónüm akó oya olom Yesu Kerriso. Darrü zitülkus módóga, ibü umul-umulan ngitanóm obae umulbain pamabkwata. Ene pama bóktan kwarilürr wagó, Yesu amkoman pamakan koke yarilürr. I ta kle-kle poko umulbain kwarilürr kolae tonar-rankwata. We ngarkwatódó, Zon Yesunkwata wialómórr wagó, Yesu amkoman pamakan yarilürr. Zon akó oya peba mórrag atang pamkolpam arüngi byal yarilürr dümdüm a [kolkal] nyabenóm, akó ibü [moboküpü ubi] ngibürr Yesun amkoman angun pamkolpamgdó asi ki kwarilün.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módögako:

- A. Arról akyan Bóktan 1:1-4
- B. Metat Godka dabyórrün kwarilün 1:5-2:17
 - 1. God zyóna, da mi zyöndü nyaben kwarilo akó mi kolae tonarr koke tómbapónórre 1:5-2:2
 - 2. Godón gida bóktan poko mamoaan 2:3-6
 - 3. Küsil gida bóktan poko módóga: mibü moboküpü ubi asi ki yarilün mibiób darrpan-darrpandó 2:7-17
- C. Yesu Kerrisoka bóka bamgün pam 2:18-27
- D. Godón olmal 2:28-4:6
 - 1. Godón olmalzan nyaben 2:2-3:10
 - 2. Yabü moboküpü ubi asi yarile yabiób darrpan-darrpandó 3:11-18
 - 3. Gum-koke tére bako Godka 3:19-24
 - 4. Samu amzyat iada 4:1-6
- E. Moboküpü ubi Godkagabia 4:7-4:21
- F. Yesun amkoman anguna tüpan kolaean tulmil alzizi bomanda 5:1-5
- G. Godón bóktan Yesu Kerrisonkwata 5:6-12
- H. Dómdóm alakón bóktan 5:13-21

¹ Ki* yabüka wialómdakla arról akyan Bóktanankwata.[†] God noan zirrsapónorr pamakanzan, wa asi yarilürr ngaen bwób zitüldügab. Ki barrkrrurrü, ki ilküpi esenónóp, ki ngakanónóp elklaza tómbapónde, akó ki tange yamurróp.

² God ini arról okaka simzazilürr; ki esenóp akó ki oyakwata amkoman poko bóktandakla. Akó ki yabüka pupaindakla [ngarkwat-koke arrólankwata], Abdó nadü kla yarilürr, akó Aba ne kla okaka simzazilürr kibüka.

³ Ki ne kla esenóp akó ne poko barrkrrurrü, ki ta yabüka pupaindakla, igósüm e ta kinkü dabinane. Akó ki ibüka dabyóndakla, Abdó ako oya Olom Yesu Kerriso.

⁴ Ki yabüka ini poko wialómdakla, sab igósüm mibü bagürwóm wirri ki yarilün.

God Zyóna, da Mi Zyóndü Ngyaben Kwarilo akó Mi Kolae Tonarr Koke Tómbapónorre

⁵ Da módoga, ki ne bóktan barrkrrurrü Godón Olomdógab, ki pupaindakla wagó, God zyóna; darrü tümün oyaka babulana.

⁶ A mi ne igó nómá bóktandakla wagó, "Ki Godka dabyórrünakla," a dakla ma tümün kwtódó ngyabendakla, da mi obae tizdakla akó amkoman bóktan ngarkwatódó koke ngyabendakla.

⁷ A mi ne zyóndü nómá ngyabendakla wazan zyóndüme, da mi darrpan pokodó dabyórrünakla, akó Yesu, oya Olom, oya óea mibü agulda blaman kolae tonarrdógab.

⁸ Mi ne igó nómá bóktandakla wagó, "Kibü kolae tonarr babulako," da mi mibiób ene igósidi ilklió bülióndakla, akó amkoman bóktan ta mibüka babula.

⁹ A mi ne mibiób kolae tonarr nómá pupo nirre Godka, wa sab norrgorre akó mibü kolkal tirre blaman dümdüm-koke elklaza tómbapóndögab, zitülkus wa ne poko bóktanórr, wa sab amkoman tónggapóne, akó zitülkus wa wata dümdüm elklaza tómbapóna.

¹⁰ God bóktanórr wagó, blaman pamkolpama kolae tonarr tómbapónóp. Da mi ne igó nómá bóktórre wagó, "Ki kolae tonarr koke tómbapónóp," da ki inzan bóktórre God igósidi obae tizda, akó oya bóktan minkü babula.

2

¹ Kürü moboküpdu olmalpókal,* ka ini kla wialómdóla

* **1:1** Ki, oya küp módoga: *Zon akó ngibürr apostol, Yesukü nidi kwarilürr.* A i wa Zonka babul kwarilürr, Zon ini peba mórrag nómá wialómórr; i aprrapórr büdül kwarilürr. † **1:1** arról akyan Bóktan wa Yesunbóka apónda.

* **2:1** olmalpókal: *Zon tóba peba mórrag atang pamkolpam igó ngiblianda olmalpókal, zitülkus wa myang yarilürr akó i oyaka olmalpókalzan koralórr.*

yabüka, igósüm e sab kolae tonarr koke tómbapónorr. A darrü oloma ne kolae tonarr nómá tónggapóné, mibü darrü olom asine, tóba Aban obzek kwata nótó zamngólda, akó wa oya imtine mibü kolae tonarr arrgonóm. Ene olom Yesu Kerriso-e, wa [Dümdüm Tonarr] Oloma.

² Ene olom Yesu Kerriso mibü kolae tonarr barrgonóm tóba büb wató ekyanórr [urdü agasil larzan]. Mibióban kolae tonarren koke, a blaman pamkolpamab kolae tonarr barrgonóm ini tüpdü.

Godón Gida Bóktan Poko Mamoan

³ Mi ne Godón gida bóktan poko nómá mamoan kwarilo, da mi amkoman umul kwarilo, mi ene pamkolpam módogakla, oyabóka umul nidipakla.

⁴ Nadü oloma bóktanda wagó, "Ka oyabóka umulóla," a ma oya gida bóktan poko koke mamoanda, wa wata obae tiz pama akó amkoman bóktan oyaka babula.

⁵ A nadü oloma oya bóktan amorrenda, wa módogá, Godón [moboküpü ubia] zaget yarilürr oyaka, igósüm oya moboküpü ubi Godón moboküpü ubizan bainürr. Mi umul igósidiakla igó, mi Godka dabyórrünakla:

⁶ nadü oloma bóktanda wagó, "Ka metat Godka ngyabendóla," wa wata inzan ngyaben yarile Yesu Kerrisozan.

Küsíl Gida Bóktan Poko Módóga: Mibü Moboküpü Ubi Asi Ki Yarilün Mibiób Darrpan-darrpandó

⁷ Moboküpü gómdamal, ini gida bóktan poko ka yabüka wialómdóla, wa küsíl gida bóktan poko kokea, a wa ngaep gida bóktan pokoa, yabüka nadü kla yarilürr ene tonarrdógb e Yesun mamoan kolpamóm nómá bainarre. Ini ngaep gida bóktan pokoa; ene bóktan e ngaen barrkrrurrü.

⁸ A ene gida bóktan poko ma ta küsíl[†] gida bóktan pokoa, ka yabüka ne kla wialómdóla. Ki umulakla ini amkomana, Yesu Kerriso ne ngarkwatódó ngyaben yarilürr, akó yabü ngyabende ta inzana, zitulkus tümüna alkomoldase akó amkoman zyóna errkyä warri bapónda.

⁹ Nadü oloma bóktanda wagó, "Ka zyóndü ngyabendóla," a wa ma tóba narezoret alzizi amanikda, wa igósidi tümün kwatódó ngyabenda ngaenzan ngyaben yarilürr.

[†] **2:8** Ini gida bóktan poko ta küsíl gida bóktan pokoa, zitulkus Yesun ngyaben akó büdül amkomana moboküpü ubi amtyan namülnürri. Akó mibü moboküpü ubi wata Yesun moboküpü ubizan kwarile.

¹⁰ Nadü oloman moboküpdu ubi tóba narezoretódóma, wa zyóndü ngyabenda, akó darrü kla babula oyaka kolae tómbapónóm.‡

¹¹ A nadü oloma tóba narezoret alzizi amaikda, wa tümün kwatódó ngyabenda akó tümün kwatódó agóltagólda; wa umul-kóka wa nubó tótókdase, zitülkus tümüna oya ilküküp kuri murrause.

¹² Ka yabüka wialómdóla, moboküpdu olmalpókaldó, zitülkus mi umulakla, yabü kolae tonarr barrgorrónako Yesukama.

¹³ Ka yabüka wialómdóla, byarrmarr pamdó, abalzan nidipko, zitülkus e umulakla Yesunbóka, ngaen asi nótó yarilürr bwób zitüldügab.

Ka yabüka wialómdóla, küsil Yesun mamoan pamdó, zitülkus e kolaean samu, [satani] nótóke, kuri [ut-ut inane].

¹⁴ Ka yabüka wialómdóla, olmalpókaldó, zitülkus e Abbóka umulakla.

Ka yabüka wialómdóla, byarrmarr pamdó, abalzan nidipko, zitülkus e umulakla Yesunbóka, ngaen asi nótó yarilürr bwób zitüldügab.

Ka yabüka wialómdóla, küsil Yesun mamoan pamdó, zitülkus yabü amkoman bangun arüngpüküma, akó Godón bóktana yabüka ngyabenda, akó e kolaean samu, satani nótóke, kuri ut-ut inane.

¹⁵ Da módóga, e ini tüpan ngyaben akó elklazadó ubi bain-gu. Nadü oloma ne ini tüpan ngyabendó ubi nómá yarile, da oya moboküpdu ubi ta Godka kokea, mibü Ab nótóke.

¹⁶ Zitülkus módóga, blaman ne kolae tórrmen tulmil tüpdü ne klamako, Godkagabi kokeako, mibü Ab nótóke, a ene wata tüpan tórrmen tulmilko. Ini kolae tórrmen tulmil módágako: kolae büban ubi, pamkolpamab ubi azebóm ibü ilküküpa ne kla asenda, pamkolpamab ikub bagür tibiób mórelanme.

¹⁷ Tüpa bamräkdase, akó pamkolpamab kolae tonarr tómbapón ubia ta bamräkdase. A Godón ubi ngarkwatódó elklaza nótó tómbapónda, wa metat ngyaben yarile.

Yesu Kerrisoka Bóka Bamgün Pam

¹⁸ Olmalpókal, ini dómdóm ngürrako; e kuri barrkrrurrü Yesu Kerrisoka bóka bamgün pama tótókda. Da abün inzan

‡ **2:10** Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama gyagüpítótókdakla Grrik bóktanan küp inzana: *darrü kla babula oyaka ngibürr pamkolpam kolae tonarrdó amarrugum.*

pama kuri togobe. Da mi umul igósidiakla ini dómdóm ngürrako.

¹⁹ Ini pama mibükagabi togobórr, a i minkü dabyórrün koke kwarilürr; i ne minkü dabyórrün nóma ki korale, i minkü ae asi ki kwaril. A i mibü tümgütóp. We zitülkusdü, i tibiób we pupo tübinóp i blaman minkü dabyórrün koke kwarilürr.

²⁰ A yadi, Kerriso yabü Godón Samu kuri nókyenóp, da e blaman amkoman bóktan umulakla.

²¹ Ka yabüka igósidi koke wialómdóla igó, e umulkókakla. Koke, e go umulakla. Ka yabüka igósidi wialómdóla, akó zitülkus e umulakla obae bóktana amkoman bóktandógabi koke tótókda.

²² Da ene obae tiz pam ia tai nótóke? Wa módoğa: igó nótó bóktóne wagó, Yesu ene [Kerriso] koke-e. Inzan pam Yesu Kerrisoka bóka bamgün pama, Ab akó oya Olom nótó alzizi amanikda.

²³ Nadü oloma Godón Olom alzizi amanike, wa Abdó dabyórrün kokea. Nadü oloma panzedó bóktanda wagó, Yesu Godón Olome, wa Abdó dabyórrüna.

²⁴ E ne bóktan barrkrrurrü ene tonarrdógab, e Yesun mamoan pamkolpamóm nóma bainarre, ene bóktan yabü moboküpüdü wata asi ki yarilün metat. Ene bóktan yabü moboküpüdü asi ne nóma yarile, da e sab igósidi Godón Olom akó God mibü Abdó ngyaben kwarilo.

²⁵ Akó ini [alkamül-koke bóktana], wa mibü ne kla tókyenóp, [ngarkwat-koke arról] apadóm.

²⁶ Ka yabüka we poco wialómdóla ene pamabkwata, yabü ilklió bülión nidi kaindako.

²⁷ A yadi, Kerriso yabü Godón Samu kuri nókyenóp. Ene Godón Samu wata asine yabüka, darrü zitülkus igósidi babula yabü umul bainüm. Godón Samua yabü blaman kla wata umul bainda. Wa ne poco umul bainda obae kokea, a wa amkoman poco umul bainda. Da e wata metat Kerrisoka ngyaben koralo, Godón Samuazan umul ninóp.

Godón Olmalzan Ngyaben

²⁸ We zitülkusdü, moboküpüdü olmalpókal, e metat Kerrisoka ngyaben kwarilün, igósüm mi gum akó büód-koke kwarilo oya obzek kwata ene Ngürrdü wa sab nóma tolkomóle akó pupo tübine.

²⁹ Zitülkus e umulakla wagó, Kerriso dümdüm tonarr pama, e ta umulakla blaman pama dümdüm tonarr nidi tómbapondako, i Godkagab babótórrónako.

3

¹ Ngakónam Aban [moboküpdu ubi] mibüka ta ia wirria igó, mibü Godón olmalbóka ki ngiblian kwarile! Akó mi tai we klamakla. Ini tüp mibübóka umul-kók igósidia, zitülkus wa Godónbóka umul-kóka.

² Moboküpdu gómdamat, errkyia mi Godón olmalakla, akó mibüka koke kuri pupo sine mi sab ia kwarilo elnga. A mi umulakla igó, sab Kerriso nóma okaka tübine, mi sab wazan kwarilo, zitülkus mi sab eserre wa tai nótóke.

³ [Gedlóngóm] nidi baindako Kerrisozan bainüm, i [kolkal] baindako, wazan.

⁴ Nadü oloma kolae tonarr tónggapónda, Godón gida amgündä. Zitülkus módoga, ma kolae tonarr nóma tónggapondóla, ta dadanzana ma gida amgündä.

⁵ E umulakla igó, Kerriso kolae tonarr amanóm tamórr. Akó kolae tonarr babula oyaka.

⁶ We ngarkwatódó, nadü oloma metat oyaka dabine, wa metat kolae tonarr koke tómbapóle. Nadü oloma metat kolae tonarr tómbapóle, Kerrison taiwan koke kuri emzyete, ó oyabóka umul-kóka.

⁷ Moboküpdu olmalpókal, darrü oloma yabü koke ki ilklió ninünüm. Nadü oloma [dümdüm tonarr] tómbapónda, wa dümdüm tonarr oloma, Kerrisozan dümdüm tonarr pame.

⁸ Nadü oloma kolae tonarr metat tómbapónda, wa [debólane], zitülkus debóla kolae tonarr tómbapón yarilürr ngaen bwób zitüldügab kókó errkyia. Godón Oloma we zitülkusdú tamórr, debólan zaget kulainüm.

⁹ Nadü oloma Godkagab amtómólórróna kolae tonarr metat koke tómbapóle, zitülkus Godón térrmen tulmil oyaka asine. Wá gaodó kokea metat kolae tonarr tómbapónom, zitülkus wa Godkagab amtómólórróna.

¹⁰ Mi gaodó igósidiakla amzyatóm Godón olmal nidi-pako akó debólan olmal nidipako: dümdüm tonarr koke nidi tómbapondako, Godón olmal kokeako, akó nibiób moboküpdu ubi babula tibiób zonaretaldó, Godón olmal kokeako.

Yabü Moboküpdu Ubi Asi Yarile Yabiób Darrpan-darrpando

¹¹ E umulakla wagó, nibiób moboküpdu ubi babula tibiób zonaretaldó, i Godón olmal kokeako, zitülkus ini we bóktana, e ne poko arrkruuarre ene tonarrdógab e Yesun mamoan pamkolpamóm nóma bainarre: mibü moboküpdu ubi asi ki yarilün mibiób darrpan-darrpandó.

¹² Mi Keinzañ* koke kwarilo, satanian pam nótó yarilürr akó tóba zoret nótó emkalórr büdülämpükü. Wa oya iade emkalórr büdülämpükü? Wa zoret igósidi emkalórr, zitülkus oya tórrmen dümdüm kwarilürr, a tóba tórrmen ma kolaean kwarilürr.

¹³ Da e arrkürrgu, [zonaretal], ini tüpan pamkolpama yabü néma alzizi aman kwarile.

¹⁴ Mi umulakla igó, mi büdüldügab kuri tübausa ama arróldó, zitülkus mibü moboküpdu ubi asine mibiób zonaretaldó. Moboküpdu ubi babul nibióbe, i wata büdülako.

¹⁵ Nadü oloma tóba narezoret alzizi amanikda, pam akrran oloma. Akó e umulakla igó, [ngarkwat-koke arról] babula pam akrran olomdó.

¹⁶ Mi umul igósidiakla moboküpdu ubi laróga: Yesu tóba arról ekyanórr mibü zid bainüm. Da mi ta mibiób arról ki ilirre mibiób zonaretal zid bainüm.

¹⁷ Darrü paman ne dokyanan elklaza néma kwarile ini tüpdü nyabenóm akó wa darrü narezoret néma esene elklaza-koke, a oya tangbamtinóma babula, wa tóba okaka bümzazilda, Godón moboküpdu ubi babulana ene paman büb kugupidü.

¹⁸ Moboküpdu olmalpókal, mi wata taeane koke bóktanórre wagó, mibü moboküpdu ubi asine zonaretaldó, da mibü moboküpdu ubi wata amkoman akó tórrmenpükü yarile.

Gum-koke Tóre Bako Godka

¹⁹ Ene tórrmen tómbapónde, mi umul koralo igó, mi amkoman bóktandómakla. Akó mi gum-koke kwarilo, mi Godka néma tóre bako kwarilo.

²⁰ Mi ne umul nómadakla moboküpdu mi kolae tónggapórre, mi umulakla God mibü moboküpügab bórrgratárróna, akó wa blaman elklaza umula.

²¹ Moboküpdu gómdamal, mi ne umul nómadakla moboküpdu mi kolae koke tónggapórre, mi gum-koke kwarilo, mi Godka néma tóre bako kwarilo.

²² Akó God mibü gailda mi larógóm atodakla, zitülkus mi Godón gida bóktan pokoa mamoandakla, akó mi ne kla tómbapondakla oya bagürwóman ngitandako.

²³ Akó ini oya gida bóktan pokoa igó, mi wata oya Olom Yesu Kerrison ngi amkoman angun kwarilo, akó mibü moboküpdu ubi asi ki kwarilün mibiób darrpan-darrpandó, wa mibü ne arüng bóktanzan tókyenóp.

* **3:12** *Kein Adam a Ib ibü olom yarilürr, Eibolón naret.* (Bwób Zitül 4:1-16)
3:12 Bwób Zitül 4:8

²⁴ Godón gida bóktan poko ne kolpama mamoandako, Godka ngyabendako, akó God ibü büb kugupidü ngyabenda. Akó mi umul igósidiakla, God mibü büb kugupidü ngyabenda, zitulkus God mibü tóba Samu tókyenóp, da ene Samua mibü bómtyanda wagó, God minkü asine.

4

Samu Amzyat Iada

¹ Moboküpdu gómdamal, blaman samu amkoman bangun-gu, a samu bapóka* ia Godkagabako, zitulkus abün obae [prropeta] ini tüp kuri gwarranórr.

² E igó gaodó kwarilo Godón Samu amzyatóm: nadü samua panzedó bóktanda wagó, Yesu Kerriso tüpdü pamakanzan tamórr, ene samua Godkagab tamórr.

³ A nadü samua panzedó koke bóktanda wagó, Yesu Kerriso pamakanzan tamórr, ene samu Godkagab kokea. Ene we samua wa Yesu Kerrisoka bóka bamgün paman samua. E barrkrrurrü wagó, wa tótókda, akó errkya wa asine tüpdü.

⁴ Moboküpdu olmalpókal, e Godkagabiakla, akó e ene obae prropetab obae bóktan kuri alzizi amónarre, zitulkus Godón Samu, yabü büb kugupidü nótóke, wirriana satanidügab, ini tüpdü nótó ngyabenda.

⁵ Ene obae prropet ini tüpdügabiako, da i ne poko bóktandako tüpdügaba, akó ini tüpan pamkolpama ibü arrkrrudako.

⁶ Ki Godkagabiakla, akó Godónbóka umul nidipako kibü arrkrrudako. A Godkagab koke nidipako, kibü koke arrkrudako. Mi ene amkoman bóktanan Samu akó ilklió bülión samu inzan amzyatódakla.

/Moboküpdu Ubi/ Godkagabia

⁷ Moboküpdu gómdamal, mibü moboküpdu ubi asi ki yarilün mibiób darrpan-darrpandó, zitulkus moboküpdu ubi Godkagabia. Nadü oloman moboküpdu ubi asine ngibürr pamkolpamdó, wa Godkagab amtómólórróna akó Godónbóka umula.

⁸ Nadü oloman moboküpdu ubi babula ngibürr pamkolpamdó, wa Godónbóka umul-kóka, zitulkus God moboküpdu ubi Goda.

* **4:1** Ini poko ibübóka apónda, nidi bóktandako wagó, Godón Samu ibü darrü bóktan nökyenóp. Mi wata umul-umul arrkrru kwarilo amzyatóm ene bóktan amkoman Godkagab tamórr ó koke. Ene bóktan ne Godón umulbain bóktan ngarkwatódó koke nómade, Godkagabi koke tame.

⁹ God tóba moboküpdu ubi igó okaka simzazilürr mibüka: Wa tóba darrpanan Olom zirrsapónorr ini tüpdü, igósüm mi aprrapórr [ngarkwat-koke arról] ipüdörre oyakama.

¹⁰ Ini amkoman moboküpdu ubia - igó koke, igó mibü moboküpdu ubi Godka yarilürr, a ene igósa, wa mibüka moboküpdu ubi yarilürr akó wa tóba siman Olom zirrsapónorr tóba büb akyanóm [urdü agasil larzan] mibü kolae tonarr amanóm.

¹¹ Moboküpdu gómdamal, zitulkus Godón moboküpdu wirri ubi mibüka yarilürr tóba Olom zirrapónóm, mi ta moboküpdu ubi ki kwarila mibiób darrpan-darrpandó.

¹² Darrü pama Godón kokean esenórr ilküpi. A mibü moboküpdu ubi mibiób darrpan-darrpandó asi ne nóma yarile, ene térrmena amtyanda God mibü büb kugupidü ngyabenda, akó oya moboküpdu ubia zagetóda mibüka, da mibü moboküpdu ubi igósidi [dudu kómal] ainda oya moboküpdu ubizan.

¹³ God tóba Samu mibü kuri tókyenóp, da we ngarkwatódó ki umulakla wagó, mi Godka ngyabendakla akó God mibü bübdü ngyabenda.

¹⁴ Akó ki esenóp, Aba tóba Siman Olom zirrsapónorr ini tüpan pamkolpamab Zidbain Pamóm, akó ki bóktandakla ki amkoman esenóp.

¹⁵ Darrü oloma ne igó nóma panzedó bóktóne wagó, Yesu Godón Olome, God oya bübdü ngyabenda akó wa ta Godka ngyabenda.

¹⁶ Da mi umulakla ene moboküpdu ubi, Godka asi ne klame mibünkü, akó mi ene ubidü ngambangóldakla.

God moboküpdu ubi Goda, akó darrü oloman ne moboküpdu ubi metat nóma yarile Godka akó ngibürr pamkolpamdó, wa Godka ngyabenda akó God oya büb kugupidü ngyabenda.

¹⁷ Mi sab Godón gum-koke nóma kwarilo Godón Kot Ngürrdü, da mi umul kwarilo oya moboküpdu ubia zaget yarilürr mibüka, mibü moboküpdu ubi igósidi dudu kómal yónürr. Mi gum-koke kwarilo, zitulkus ini tüpdü mi Yesuzanakla.

¹⁸ Godón ne moboküpdu ubi mibüka nóma yarile, mi gum-koke kwarilo. Mibü ne moboküpdu ubi sab dudu kómal nóma ine, da mi Godka myamem gum kokean kwarilo. Mi gum kokean kwarilo, zitulkus mi ne Godón gum nóma kwarilo, mi gyagüpi tótók kwarilo wagó, wa mibü kolae tonarran darrem tülirre. Darrü olom ne Godón gum nóma yarile, ene igó bómtyanda, oya moboküpdu ubi dudu kómal koke bainürr.

¹⁹ Moboküpdu ubi mibükama, zitülkus ngaen-gógópan Godón moboküpdu ubi yarilürr mibüka.

²⁰ Darrü oloma ne nóma bóktóne wagó, "Kürü moboküpdu ubi Godkama," a wa ma tóba zonaret alzizi amanikda, wa obae tiz pama. Zitülkus módóga, darrü oloman ne moboküpdu ubi babul nóma yarile tóba zonaretódó, wa noan kuri esene, oya moboküpdu ubi babula Godka, wa koke noan kuri esene.

²¹ Akó God mibü ini gida bóktan poko tókyenóp: noan moboküpdu ubi Godkama, oya moboküpdu ubi ta tóba zonaretódó asi ki yarilün.

5

Yesun Amkoman Anguna Tüpan Kolaean Tulmil Alzizi Bomanda

¹ Nadü pama amkoman angunda igó, Yesu ene [Kerriso-e], wa Godkagab amtómólórróna. Akó nadü paman [moboküpdu ubi] abdóma, oya moboküpdu ubi ta inzan yarile olomdó.

² Mi umul igósidiakla igó, mibü moboküpdu ubi Godón olmaldómako, mibü moboküpdu ubi Godka nómade akó mi oya gida bóktan poko nómamandakla.

³ Zitülkus módóga, mibü moboküpdu ubi Godka nómade, ene inzana, oya gida bóktan poko mamoanóm. Akó oya gida bóktan poko müp kokeako,

⁴ zitülkus nadü pama, Godkagab amtómólórrón nótóke, tüpan kolaeen tulmil alzizi bomanda. Mibü arüng módóga, tüpan kolaeen tulmil alzizi bohanóm, mibü amkoman angun Yesuka.

⁵ Ia nótóke tüpan kolaeen tulmil alzizi bohanóm? Wata ene oloma amkoman nótó angunda igó, Yesu Godón Olome.

Godón Bóktan Yesu Kerrisonkwata

⁶ Ini watóke Yesu Kerriso, ini tüpdü nótó tamórr kwitüdügabi. Zon oya [baptaes yónürr] nae-e, akó solkwat Yesu nómam narrótókórr, oya óea tópkánórr. Wa ugósüm koke tamórr, wata baptaes bainüm nae-e, wa akó büdülämpükü tamórr, da oya óea tópkánórr. Akó Godón Samu watóke nótó pupo ainda, ene amkomana, zitülkus Godón Samu amkomana.

⁷ Da ini äuda pupo aindako wagó, Yesunkwata bóktan amkomana:

⁸ Samu, nae, akó óe. Akó ini äuda darrpan ngarkwat poko pupo aindako.

⁹ Mi amkoman angundakla pama ne bóktan adrratódako i ne kla esenóp, a God ne bóktan adrratódá wa wirriana

pamab bóktandóbabi, zitülkus ini wa Godón bóktane, wa tóba Olomankwata bóktanda. We ngarkwatódó, mi oya bóktan taiwan amkoman ki yangurre.

¹⁰ Nadü oloma Godón Olom amkoman angunda, ene bóktan ta tóbaka asine, God ne poko bóktanórr. A nadü oloma God ne poko bóktanórr amkoman koke angunda, wa igó bóktanda wagó, God obae tizda, zitülkus wa amkoman koke angunda God ne poko bóktanórr tóba Olomankwata.

¹¹ Akó ini wa ene bóktana: God mibü [ngarkwat-koke arról] tülinóp, akó ini arról oya Olomdóma.

¹² Olom asi noakama, oya ngarkwat-koke arról asine; Godón Olom babul noakama, oya ngarkwat-koke arról babula.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹³ Ka ini elklaza yabüka wialómdóla, Godón Oloman ngi amkoman nidi angundako, igósüm e umul kwarilo igó, yabü ngarkwat-koke arról asine.

¹⁴ Akó da mi gum kokeakla mi Godka nóma téredakla, zitülkus mi umulakla wagó, mi ne darrü klamóm nóma batorre oya ubi ngarkwatódó, wa mibü arrkrruda.

¹⁵ Akó zitülkus mi umulakla wagó, wa mibü arrkrruda - mi larógóm amtindakla - mi ta umulakla wagó, mi kuri yazebrre mi oya ne klamóm yatorre.

¹⁶ Darrü oloma yabükagab ne tóba narezoret nóma asenda kolae tonarr alngónde, akó ene kolae tonarra oya samuan ngarkwatódó büdül kwatódó koke ódódda, wa tére ki eko ene narezoretankü, da God sab oya arról ekyene. Ka ibükwata bóktandóla, kolae tonarra nibiób büdül kwatódó koke amarruda. A kolae tonarr asine büdül kwatódó ne klama ódódda. Ka igó koke bóktandóla, wa oyankü tére ki eko ó koke, ene kolae tonarr nótó tónggapónda.

¹⁷ Blaman dümdüm-koke tonarr, kolae tonarra, a kolae tonarr asine büdül kwatódó koke ne klama ódódda.

¹⁸ Mi umulakla wagó, Godkagab nótó amtómólórróna, wa kolae tonarr metat koke elngóle, zitülkus Godón Oloma, Godkagab nótó amtómólórróna, oya adlangda akó satania, ene kolaean oloma, oya igósidi azid kokean ekyene.

¹⁹ Mi umulakla wagó, mi Godón olmalakla, akó ini dudu túp satani, ene kolaean oloman arüngdüma.

²⁰ Akó mi umulakla wagó, Godón Oloma ini tüpdü tamórr akó mibü tangtamtinóp [küp amzyatóm], igósüm mi Godónbóka umul bairre, amkoman God nótóke. Akó mi wankü dabyórrünakla amkoman God nótóke, zitülkus mi dabyórrünakla oya Olom Yesu Kerrisoka. God amkoman Goda, akó wa ngarkwat-koke arról akyanda.

²¹ Moboküpdü olmalpókal, mamka, obae umulbain akó
obae god gum bangólam.

Nis Ngim Peba Mórrag Zon Ne Kla Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Ini Zonón nis ngim wialómórrón peba mórraga. Wa Godón ubi koldó tóba olmalpükü wialómórr. Aprrapórr wa ini amkoman kolbóka koke apónda. A oya kúp módóga: sosbóka apónda. Olmal nidipako wa sos pamkolpambóka apónda. Zon ibü ayalda ibü [moboküpdu ubi] ki yarile Yesun amkoman angun pamkolpamndó.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módógako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1-3
- B. Mi Yesun amkoman bóktan mamoan kwarilo akó mibü moboküpdu ubi yarile oya amkoman angun pamkolpamndó 4-11
- C. Dómdóm alakón bóktan 12-13

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka Alngomól Byarrmarr Pamla, ini peba mórrag kótó wialómdóla,

Godón ubi koldó tóba olmalpükü,* kürü amkoman [moboküpdu ubi] nibióbka asine. Akó ka kólbean koke, a ngibürr pamkolpam, amkoman bóktan nidi apadódako, ibü moboküpdu ubi ta asine yabüka.

² Kibü moboküpdu ubi yabüka, zitulkus amkoman bóktan mibüka asine akó minkü asi yarile metatómpükü.

³ Sab [gail tonarr], gyaur, akó paud mibünkü kwarile God mibü Abdógb abó Yesu Kerriso, Aban Olom. I mibü ki tülinam, mizan ngyabendakla amkoman bóktan ngarkwatódó akó kürü moboküpdu ubizan asine yabüka akó yabü moboküpdu ubizan asine kürüka.

Mi Yesun Amkoman Bóktan Mamoan Kwarilo akó Mibü Moboküpdu Ubi Yarile Oya Amkoman Angun Pamkolpamndó

⁴ Ka kari bagür ta kokela, zitulkus ka kuri umulbaina marü ngibürr olmalab ngyaben Godón amkoman bóktan ngarkwatódómako, Aba enezan arüngi bóktanórr.

⁵ Akó kol, errkyá marü akó marü olmal ka amtindóla, mibü moboküpdu ubi asi yarile mibiób darrpan-darrpandó. Ini küsil gida bóktan pokó kokea, ka ne kla wialómdóla,

* **1:1** Ngibürr Godón Bukbóka wirri umul pama igó wialómóp wagó, wa amkoman kolan warilürr; barrea ma igó wialómóp wagó, ini wa kolbóka koke apónda. Oya kúp módóga: sosbóka apónda. Olmal nidipako wa sos pamkolpambóka apónda.

a mi ngaen barrkrrurru Yesun mamoan kolpamóm nóma bainóp.

⁶ Mi Godón gida bóktan poko nóma arrkrrudakla, mibü moboküpdu ubi asine Godka. Ezan barrkrrurru ene tonar-rdögab, e Yesun amkoman angun pamkolpamóm nóma bainarre, God yabü ne gida bóktan poko nókyenóp wagó, yabü moboküpdu ubi asi yarile Yesun amkoman angun pamkolpamdó.

⁷ Ka ene poko bóktandóla, zitulkus errkya abün ilklió bülión pama kuri ogobe bwób-bwób ini tüpdü. Ene pama alpindako Yesu Kerriso pamakan bübi tamórr. Inzan olom wa Yesu Kerrisoka bóka bamgün pama,[†] akó pamkolpam metat nótó ilklió büliónda.

⁸ Yabiób balngomól kwarilün ene ilklió bülión pama yabü ilklió bülión-gum, igósüm e sab koke imrukane mi ne darremóm zaget kwarilnürü,[‡] a morroal igósa, yabü sab dudu nüllerre.

⁹ Nadü pama Godón umulbain bóktan kwitudü tóbanóm opor nótó amelda akó wa Godón umulbain bóktan karrkukus koke amoanda, wa Godka arróbórrón kokea. A nadü pama Godón umulbain bóktan karrkukus amoanda, wa Abdó akó oya olom Yesu Kerrisoka arróbórróna.

¹⁰ Da inzan pama yabüka ne nóma tame, Godónkwata dümdüm elklaza koke nóma umulbain yarile, da yabiób müötüdü ódódgu akó oya tang amken-gu.

¹¹ We zitulkusdü, nadü pama oya tang amkene, wa oya tangamtinda kolaean elklaza tómbapónóm.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹² Kürü wa ne dokyanan bóktanako mató akó marü olmaldó wibalómóm, da ka ma kokela peba mórragdó wibalómóm. A ka sab ola tótökóm nae amandóla yabü basenóm akó bóktanóm yenkü. Ene pokodó sab wirri bagürwóm yarile.

¹³ Ala marü ne Godón ubi bólbotan olmala[§] tibiób morroal yawal bóktan zirrapórre marüka.

^{1:5} Zon 13:34; 15:12; 17 [†] **1:7** Yesu Kerrisoka bóka bamgün pama wató balngomól yarile dómdóm ngürrdü. Wa ene narr lar, Okaka Azazirrún Elklaza peba ne klambóka pupaina. Zon ene ilklió bülión pam igó ngiblianda Yesu Kerrisoka bóka bamgün pam, zitulkus i amkoman angun pamkolpam ilklió bülióndako Yesu Kerrisoka bóka bamgün pamazan kaine. [‡] **1:8** mi ne darremóm zaget kwarilnürü: Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómorrón pebadó inzan wialómorróna wagó, e ne darremóm zaget kwarilnürü. **§ 1:13** Ma 2 Zon 1:1 ngakanke. Ini bólbotan kúp módóga, aprrapórr Zon tóba sosbóka apónda.

Aüd Ngim Peba Mórrag Zon Ne Kla Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Ini Zonón aüd ngim wialómórrón peba mórraga. Wa darrü sos singül kwata zaget pamdó wialómórr, oya ngi Gayus. Wa Gayusün agürda zitülkus oya tangbamtinanme ngibürr Yesun ngidü zonaretaldó. Akó darrü pam, ngi Diotrrepes, oya ne kolae tonarr kwarilürr, wekwata umul-umulan ngitanda.

Ini Peba Mórragan Bóktan Zono Módgókako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1-4
- B. Yesun ngidü agólttagól zonaretal morroal ngabkan 5-12
- C. Dómdóm alakón bóktan 13-15

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka Alngomól Byarrmarr Pamlá, ini peba mórrag kótó wialómdóla, kürü moboküp gódamdó Gayus, kürü amkomán [moboküpdu ubi] noankama.

² Kürü moboküpdu gódam, kürü ubi ma azid-kokezan ngyabendóla, akó marü blaman ngyabena küppükü ki bainünüm, wata marü samuazan morroal ngyabenda Godón ubi ngarkwatódó.

³ Zitülkus módóga, ka karibóka-koke bagür namülnürrü ngibürr Yesun ngidü zonaretala nóma togobórr da kibü tüzazilóp wagó, ma Godón amkomán bóktan ngarkwatódó ngyabendóla. Ene amkomán ka umulürrünla, ma Godón amkomán bóktan metat mamoandóla.

⁴ Kürü darrü klama koke bagürwóman ngitanda igó pokó arrkrrudügabi wagó, kürü olmalzan nidipako darrpan amkomán bangundü, Godón amkomán bóktan mamoandako.

Yesun Ngidü Agólttagól [Zonaretal] Morroal Ngabkan

⁵ Kürü moboküp gódam, ma Yesun ngidü zonaretal nidi agólttagóldako tangbamtindóla, enana ngibürr mogobako marüka. We ngarkwatódó, ma moba amkomán bangun okaka amzazildóla Yesuka.

⁶ I sos pamkolpam marü moboküpdu ubiankwata kuri nüzazirre. Ene morroala ma sab ibü morroal tangnólenónómke olgabi zirrbapónóm, Godón ubi ngarkwatódó.

⁷ Zitülkus módóga, izan agóltagól kwarilürr Yesun zaget tónggapónóm, darrü tangbólean koke ipüdóp Yesun amkoman angun-koke kolpamdógab.

⁸ We ngarkwatódó, mi inzan pam mibiób müötüdü urrbulo, igósüm mi tang dabyóndakla Godón amkoman bóktan ayom.

⁹ Ka wa sosdó wialómorró, a Diotrrepes, ngi pamóm nótó ubi bainüm kainda, kürü böktan bidóbidó bangóna.

¹⁰ Da ka ne nóma tamo, ka sab wirri kwitüm böktalo sosdó wa ne kolaean tórrmen tólbaelda, ngi bumarru kürükwata. Ene klamdó ta gaodó kokea, wagó wa bangóna Yesun ngidü zonaretal morroal azebóm. Wa akó piküp bainda nidi ubi baindako ene zonaretal ok bain-gum, akó ibü bagda sosdógab.

¹¹ Kürü moboküp gódam, ma wirri kolae tonarrdógab tikó apadgu, a ma wa morroal tonarrdógab tikó ipa. Nadü oloma morroal tonarr tómbapóna, wa Godón olome. Nadü oloma wirri kolae tonarr tómbapóna, wa Godónbóka umul-kóka.

¹² Dimetrriusün* müötüdü ingri. Blaman kolpama oya morroal tonarrbóka apóndako. Akó oya tórrmen tulmil ta Godón amkoman böktan ngarkwatódómako, ki igósidi umulakla wa morroal oloma. Ka ta oya morroal tonarrbóka inzan apóndóla, akó ma umulóla, ka ne poko böktandóla ngibürr kolpambóka amkomana.

Dómdóm Alakón Bóktan

¹³ Kürü wa ne dokyanan böktanako marüka wibalómóm, da ka ma kokela peba mórragdó wibalómóm.

¹⁴ Ka [gedlóngóm baindóla] marü büsai asenóm, da mi nizana sab darrpan pokodó ola ikik apóni.

¹⁵ Moboküpdu paud asi ki yarilün marüka.

Ala marü ne gómdamalko, tibiób morroal yawal böktan zirrnápporre marüka. Kürü morroal yawal böktan nókyenónómke darrpan-darrpan ola mibü nadü gómdamalasko.

* **1:12** *Dimetrrius* ini peba mórrag wató sidódürr Gayuska.

Zud Ne Peba Mórrag Wialómórr Ngaensingül Bóktan

Nótó wialómórr ini tugup peba mórrag tóba igó pupo tübyónürr, wa Zud. Wa tóbakwata tai koke pupo tübyónürr, wata wa igó poko wialómórr wagó, wa Zeimsün narezoret yarilürr. Zeims umulürrün ngi yarilürr ene tonarrdó, da ngibürr pama ma kuri eserre igó poko amkomana wagó, ini nadü Zeims yarilürr Zeimsün peba mórrag nótó wialómórr Küsíl Buk kugupidü akó singüldü pam yarilürr Zerrusalem sos kugupidü. I nizan, Zeims a Zud, Yesun zoret nis namülnürri. (Merri a Zosep solkwat akó ngibürr olmal nosenóp.)

Ini Peba Mórrag Atang Kolpam akó Zudün Wialóm Tulmilankwata

Ngaensingül opordó, Zud igó okaka simzazilürr wagó, wa Yesun amkoman angun pamkolpamidó wialómórr, da wa ma koke bóktanórr i ne ngyabenónóp, ngibürrazan winólómóp tibiób peba mórragdó Küsíl Bukdü. Zudün peba mórrag kari morroal kokea blaman Yesun amkoman angun pamkolpamidó, a wa ne poko wialómórr okaka amzazilda, wa wata darrpan sosdó wialómórr, ta ia ngi-ngi sosdó winólómóp.

Aprrapórr abün bótang pam Zu pam koralórr Yesun amkoman angun pam nidi koralórr. Zud abün bóktan opor yazeboórr Ngaep Bukdüğab akó ngibürr [Zu pamkolpamab] wialómorrón pebadógab. Oya wibalóm tulmil umulürrün kla yarilürr blaman Zu bótang pamdó.

Zudün Zitülkus Ini Peba Mórrag Wialómóm

Ini peba mórrag kugupidü, Zudün ubi zidbainankwata wibalómóm yarilürr (atang opor 3). A wa ma gyagüpítötök esenórr ipadórr igó pamkolpamabkwata wialómóm, nidi bóktan kwarilürr wagó, "Ki Yesun amkoman angun pamkolpamakla," a i ma Godón tai amkoman koke angun kwarilürr. Ini kolpamab [moboküpü ubi] ta tai Godka koke kwarilürr, a i ma metat kwób bazelórr darrpan pokodó amkoman bangun pamkolpampükü. Ini obae buli bangun pamkolpamab kolae tonarr akó obae umulbain bóktana amkoman bangun pamkolpam apól kwat bómtyan kwarilürr. Zud nilóp Yesun amkoman nidi yangunóp, ene kolae kolpam ia bómzyatódako. Wa ibü arüng nütünóp

amkoman umulbain bóktandó arróbóm akó kolpam tangbamtinüm, amkoman nidi bangun kwarilürr a arüngi koke, akó nibiób ilklió nülinóp.

Zud tóba peba mórragdó ene Yesun amkoman angun pamkolpam ikik nókrrónóp laró ki tómbapórre (atang opor 3 akó 20-23). Akó ini peba mórragdó Zud ngibürr zitülkus pupo bainda amkoman bangun pamkolpama iade ki tómbapónorre ene elklaza, da ene obae buli bangun kolpamab tulmil koke ki munumanórre.

Ini Peba Mórraqan Bóktan Zono Módögako:

- A. Ini peba mórragan tapaku bóktan 1-2
 - B. Godkamóm ubi-koke pamkolpamab kolae tonarr akó ibü darrem 3-16
 - C. Ikik bókrran metat Godón amkoman angunüm 17-23
 - D. Dómdóm alakón bóktan 24-25

Ini Peba Mórragan Tapaku Bóktan

¹ Ka, Zud, ini peba mórrag kótó wialómdóla. Ka Yesu Kerrison lleba zaget olomla! akó ka Zeimsün narezoretla.

Ka yabüka wialómdóla, ngibiliarrón nidipko, God mibü Aban [moboküpdü ubi] nibióbkama. God yabü Yesu Kerrisonkü lalda.

² Ka tóredóla, Godón ngaru bapón-koke gyaur, paud, akó moboküpü ubi sab asi ki kwarilün vabüka.

*Godkamóm Ubi-koke Pamkolpamab Kolae Tonarr akó Ibü
Darrem*

³ Moboküpü gómdamal, ka go kari ubi koke namüla yabüka wialómóm mibü dapelan zidbainankwata, da kürü go igó wirri arüng gyagüpitótóka tamórr yabüka wialómóm akó yabü arüngi byalóm amkoman umulbain adlangóm. Ene amkoman umulbain Godón pamkolpam* tókyenóp wata darrpanóm. Darrü oloma darrü pokomyamek koke emngyele ó agine.

⁴ Ka ini poko bóktandóla, zitülkus atang-atang pamkol-pama piküpan† barrbüñurr yabü kugupidü. Ngaen Godón Wialómorrón Bóktandó wialómop, God sab inzan kolpam zaz nirre akó kolae tonarrab darrem nókyerre. I God-kamóm ubi-koke pamkolpamako; i obae umul baindako wa, ene taia darrü olompükü utüm, marü kol ó pam koke nótóke, zitülkus God ta mibü kolae tonarr barrgonda. I

* **1:3** *Godón pamkolpam*: Ngibürr Mórrke-mórrke Godón Bukdü inzan an-grirruna: saints. Oya küp mórdóga: *blaman Yesun amkoman angun pamkolpam*. Ini bóktan opor *saints* wata [apostolabkwata] koke apónda. † **1:4** *piküpan*: Piküpan barrbüñ we pokobóka koke apónda igó, pamkolpama koke nosenóp barrbündi, a i obae buli igó ngarkwatódó barrbüñürr wagó, i amkoman bangun pamkolpamako, a i wa amkoman we kla koke kwarilürr.

Yesu Kerrison alpindako, mibü tebe püóran Wirri Pam akó [Lod].

⁵ Enana e igó poko blaman kuri umul bainane, kürü ubi yabü ki ngambangól yarilün, Lod‡ tóba kolpam zid ninóp leba zagetódágabi, Izipt tüpdügab, wata darrpanóm. A ene solkwat ngibürr Isrrael pamkolpam, oya koke nidi amkoman yangunóp, we kolae ninóp.

⁶ Ene kwitüm kürü ubi yabü ki ngambangól yarilün, Lod atang-atang [anerru] kolae ninóp tibiób kolae tonarrdógabi. Ene anerrua tibiób balngomól pabo bimgütóp. Da i ma we barngenórr tibióban ngyaben marrgudügab. Lod ene anerru algón-koke tümün kwatódó irrbünürr, da i wata olamako. Wa sein sye-i kuri nómrókrre tai zürük tibiób bagogum. Wa ola ngabkanda kókó sab ene wirri Ngürr nómá semrróne, da ugón zaz nirre.

⁷ Kürü ubi yabü akó ki ngambangól yarilün, dadanzan, pamkolpama nidi ngyabenónóp Sodom a Gomorra wirri basirr nis akó minggüpanan wirri basirrdü, ngibürr olmalpükü ut kwarilürr, ibü kol ó morwal koke nidi kwarilürr, akó pama kamad pampükü ut kwarilürr akó kola kamad kolpükü ut kwarilürr. Ne klama tómbapónórr ene pamkolpamdo§ akó ene anerrudü, igó poko okaka amzazilda, God inzan kolpam sab tibiób kolae tonarrab darrem nókyerre. Ene darrem módóga, [metat bólmyan ur].

⁸ Enana ini kolpam, piküpan nidi tübarrbüñürr yabü kwóbdü, umulako ini elklaza, akó tibiób bübdü kolae tonarr tómbapóndako dadanzan. I igó angundako wa, God ibü ngibürr elklaza nusi búzazilda, akó we ngarkwatódó i sarrgi gómöldako, singüldü pamab bóktan alzizi amandako, akó anerruabkwata* kolaeán bóktan alióndako.

⁹ Da ma ene wirri ngi anerru Maekol† inzan koke kainürr, i [debólpükü] Mosesón büb nómá bólean namülnürri.‡ Oya gyagüpítótókdó ene dümdüm babul yarilürr [satanian] zaz ainüm kolaeán bóktan opore. A we bóktanórr wagó, “Lod marü ki mag.”

¹⁰ A ini kolpama kolaeán bóktan alióndako, i koke ne kla apadódako. Da i umulako ngibürr elklaza gyagüpítótók-

‡ **1:5 Lod:** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó, Yesu ngi angrirrüna Lodón pabodó. **1:5** Bótang Peba 14:29; Duterronomi 1:32; 2:15

1:7 Bwób Zitül 19:1-25 § **1:7 pamkolpam:** God ngaen ene pamkolpam akó ibü wirri basirr uri kolae ninóp, da Zud ne tonarrdó ngyaben yarilürr, pamkolpama nónsenónóp dómdóm müót büdül ne klama baminürr. * **1:8 Anerru,** darrü Grrik bóktanan kúp módóga: *Lodón [wirri kómály zyón]*. † **1:9 anerru Maekol,** oyakwata ngibürr pebadó bóktan asiko: Daniel 10:13, 21; 12:1; Okaka Azazirrún Elklaza 12:7. ‡ **1:9** Ini Godón Bukdü póep kokea, a ma [Zu pamkolpamab] póope.

koke büba ibü ne poko tómbapónóm byalda, gonggorlar kyamülzan. Ene elklaza tómbapónde, tibiób kolae baindako.

¹¹ Sab Godón ngürsila tame ibüka! I sab eserre, zitülkus i Keinün§ tórrmen tulmil ipüdóp, i büsai-büsai bütünóp Beilamzan* mani tómbapónóm, akó ibü sab amkoman kolae nirre Korranzan†, zitülkus i bóka bamgündako wazan.

¹² Ene kolpam tóman pokozanako‡ alongalo tórewóm kwób bazendó, izan yenkü alongalodako, gum a büód-koke, kolae [sip] ngabkan pamzan tibi püóran nidi alongalodako.

I wamaka ne ngup-koke pülpül pokoako abusbarrdó, wóra ne kla amarruda. I wamaka paildi ne nugupa waondako küp-koke akó azibrrün, da ma metat büdülümpükü.

¹³ Ngürsilan goblolazan tómanpükü gwerr amandako, i ta tibiób büód tulmil inzan okaka azazindako. I popa bumarük wimurrzanako, popa ne klama udarükdako pülpüldü. God ibünkü darrü algón-koke tümün kwat bwób lalda, i sab ne nyabenórre metatómpükü.

¹⁴ Inok§ wa 7 ngim amtómólórrón lüól pam yarilürr Adamkagab; Adam ngaen-gógópan tómtómólórr. Inok [prropetzan bóktan] yarilürr ene kolpambóka sab laróga tómbapóné wagó, "Tübarrkrru, Lod amkoman tótókda, tóba atang-koke gyabi anerrupükü.

¹⁵ Wa tótókda blaman pamkolpam zaz bainüm akó blaman Godkamóm ubi-koke pamkolpam pupo bainüm wagó, i kolae tonarr pamkolpamako. Wa sab ibü metat büdül bwóbdü zirrnápórre, zitülkus i Godón ubi-koke tórrmen ne kla tómbapón kwarilürr, Godón ubi-koke tonarre. Akó zitülkus Godkamóm ubi-koke pamkolpama blaman kolae bóktan opor Lodónkwata ne bóka bamgün poko zwaplórr."

§ 1:11 *Kein Adam a Ib ibü olom yarilürr, Eibolón naret. Bwób Zitü 4:1-16. Ini atang opordó Kein igó okaka bümzazilda wagó, wa kolae akó gail-koke olom yarilürr, kolae tonarr tulmili nótó nyabelórr.*

*** 1:11** *Beilam darrü-darrü godab [prropet] yarilürr. Beilak, Amorr king nótó yarilürr, oya wató ngisaunürr, amórr bóktan angrinüm Isrrael pamkolpamdó, i nóma agóltagól kwarilürr, [ngüin-koke bwóbdü]. Beilam umul yarilürr wagó, ini Godón ubi koke, da wa wamórr Beilakka zitülkus oya ubi mani azebóm, Beilak oya ne darrem kla ki ekyene. (Bótang Peba 22:1-35)*

† 1:11 *Korra ngibürr pampükü, Moses akó Erronka bóka bamgün yarilürr, Isrrael pamkolpama nóma agóltagól kwarilürr ngüin-koke bwóbdü (Bótang Peba 16).*

‡ 1:12 *tóman pokozanako, darrü Grrik bóktanan küp módogá: Ene kolpam wamaka ne gumüm bain ingülküpako mazadó butab buso kwatódó.*

1:12 *Ikik Bókrran Bóktan 25:14* **1:13** *Aesaya 57:20* **§ 1:14** *Inok darrü pam yarilürr, Godódi nidi agóltagól namünlürri. Da God oya arról pam sipadórr, wa koke narrótókórr pamkolpamazan narrbarindako. (Bwób Zitü 5:18, 21-24)*

¹⁶ Ini kolpama güblang-koke murrkurr akrrandako akó metat murrumdako, kolae büban ubi mamoande. Akó i ikub bagürdako akó mis bóktan azebdako ngibürr kolpamdó tibiób ubi klamóm.

Ikik Bókrran Metat Godón Amkoman Angunüm

¹⁷ A, moboküpdu gómdamal, yabü ngambangól kwarile mibü Lod Yesu Kerrison [apostola] ngaen ne poko ikik kwarilürr.

¹⁸ I yabüka igó bóktónóp wagó, “Ene dómdóm blakón tonarrdó, [tiz bangón] pam sab asi kwarile, amkoman bangun kolpam nidi batüng kwarile. I sab tibiób büban ubi mamoan kwarile, a Godón ubi koke.”

¹⁹ Ene we pamkolpamako, yabü nidi arrgrratódako kopo-kopodó. Ibü tibiób büban ubia balngomólda akó Godón Samu ibüka babula.

²⁰ A yadi, moboküpdu gómdamal, yabiób amkoman bangun dódórr ainüm, karrkukus bórrang Godón amkoman umulbaindü. Akó tére bako kwarilün, akó Godón Samua yabü ki balngomól yarilün yabü tére bakodó.

²¹ Ini poko tómbapónde, e wata sab ngabenórre igó umulürrün wa, Godón moboküpdu ubi yabükama, Lod Yesu Kerrison gyaur akyande, ne gyaura balngomólda [ngarkwat-koke arróldó].

²² Yabiób gyaur okaka amzazil kwarilünke ninis gyagüpítótók nibióbkamako.

²³ Ngibürr kolpam metat bólmyan urdügab büsai-büsai bumigam, zid bainüm. Ngibürrdu gyaur umul-umul okaka amzazil kwarilünke. E ta ibü büban tómanpükü mórrkenyórr gum nóngólalamke, i büban ubiankwata ne kolaeon tonarr alngóndako.*

Dómdóm Alakón Bóktan

²⁴ God gaodóma yabü tangbamtinüm gorrgon bapóngum tóbakagab akó yabü minggüpanan amarrum tóba wirri kómal zyóndü, kle-kle tonarr-koke akó wirri bagürwómpükü.

²⁵ Wa wata darrpan Goda, mibü [Lod] Yesu Kerrisokama mibü nótó zid tinóp. Pamkolpama Godón ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre, akó oyaka balngomól arüng akó wirri arüng asi namülnürri, akó dümdüm asi yarilürr balngomólóm ngaen bwób zitüldügab, errkya asiko, akó metat-metat asi ki kwarilün! [Amen].

^{1:18} 2 Pita 3:3 * ^{1:23} Zudün ini bóktan oporan küp aprrapórr módóga wa, ene amkoman bangun pamkolpam umul-umul korale ene kolaeon tonarr tómbapón ispükü dabyón-gum igó pokodágabi wa, i sab ibü kolae tonarrdó koke barümörre.

Okaka Amzazirrün Kla Yesu Kerriso Zonka Ne Kla Okaka Simzazilürr Ngaensingül Bóktan

Zon ini peba wató wialómórr, Zebedin siman olom, Zeimsün zonaret. Wa tüób ta Yesun darrü umulbain olom yarilürr. Zon ini peba apprapórr ugón wialómórr, pail 95 nóma yarilürr Kerrison amtómól kakóm, Patmos kaodó (1:9). Ene tonarrdó Rrom king Yesun amkoman angun pamkolpam wirri müp nüliónónóp, zitülkus ibü ubi koke yarilürr Rrom king [ótókóm]. Wa Zon Patmos kaodó zirrapónórr, zitülkus Zon Morroal Bóktan Yesunkwata büdrrat yarilürr. Patmos 100 kilomita yarilürr Epesus wirri basirrdügab, Eisian Maludü, Eisia Maenor kugupidü. Epesus Zonón nyababen basirr yarilürr. Patmos kao errkyä Grris kantrridüma akó Epesus Tórrki kantrridüma.

Zon ini peba igósüm wialómórr, Yesun amkoman angun pamkolpam arüng bótanóm, karrkukus bórrangóm müp tonarrdó. Wa wialómórr ene dómdóm wirri gazirrankwata, [satania] sab Godpükü nóma gazirr yarile. Satania sab amkoman bangun pamkolpam wirrian müp alión yarile, a God sab ibüka tóba timam irrbüne, igósüm satani gaodó koke yarile ibü kolae bainüm. Dómdóm God sab satani dudu utut ine akó blaman oyaka nidi bóka bamgündako. Wa sab tüp akó pülpül küsil nine akó tóba pamkolpama sab ene küsil klamdó nyababen kwarile, bagürwómpükü akó paudüdü.

Ini peba igó ngarkwatódó wialómórróna, elklaza dangabkwata. Blaman amkoman bangun pamkolpam gaodó kwarilürr ene bóktanan [küp amzyatóm], a ngibürr pamkolpam koke. Namba 7 wirri namba in pebadó. Ene namban küp módóga: *dudu*.

Ini Peban Bóktan Zono Módógako:

A. Ngaensingül bóktan 1:1-8

1. Ini pebankwata umulbain bóktan 1:1-3

2. Tapaku bóktan Zonkagab 7 sosdó 1:4-8

B. Nuszan kla Kerrisonkwata 1:9-20

C. Yesu Kerrison bóktan 7 sosdó 2:1-3:22

D. Kwitüm kingan mórran kla 4:1-5:14

1. Godón kwitudü ótök 4:1-11

2. Arrngamórrón peba akó Sip Kupo 5:1-14

E. 7 Gus poko-e ngalaorrón sye 6:1-8:5

F. 7 Mobolzan kla 8:6-11;19

G. Kol, wirri attrórrzan kla, akó nurr lar 12-13

- H. Ngibürr pokoa tómbapón 14
 I. 7 Godón ngürsilpükü kübül 15-16
 J. Babilon 17:1-19:5
 K. Sip Kupoan alongalo kol amióg tóredó 19:6-10
 L. Nótó mórran yarilürr gabüpli os kwitüdü 19:11-21
 M. Kerrison balngomól akó Godón balngomól 20:1-22:5
 1. Yesu sab 1,000 pailüm balngomól yarile 20:1-6
 2. Satanian dómdóm zóngang akó oya ut-ut ain 20:7-10
 3. Godón büdül zaz bain 20:11-15
 4. Küsil pülpül akó küsil tüp 21:1-8
 5. Küsil Žerrusalem 21:9-22:5
 N. Dómdóm alakón bóktan 22:6-21

Ini Pebankwata Umulbain Bóktan

¹ Ini pebadó Yesu Kerriso barrón elklaza okaka azazinda, oya God ne kla iliónürr pupainüm tóba zaget pamkol-pamđó, kari poko ne elklaza tómbapónóm kaindako. Yesu ini okaka azazirrún kla tóba [anerrudüma] zirrsapónórr tóba zaget pam Zonka.

² Zon ini elklaza blaman pupo ninóp, wa ne kla nosenóp akó arrkrrurr: Godón bóktan akó Yesu Kerriso ne amkoman bóktan pupo tinóp.

³ Bagürwóm watóke, [prropetan bóktan] opor ini pebadó wirribóka nótó bótangda, akó bagürwóm idipako, nidi arrkrrudako akó ene elklaza gangga arrbündako, ne kla wibalómorrónako ini pebadó. Zitülkus módoga, tonarra tugupurr kuri tübine.

Tapaku Bóktan Zonkagab 7 Sosdó

⁴ Ka, Zon, ini peba mórrag kótó wialómdóla 7 sosdó Eisia* Prrobin kugupidü.

Ka tóredóla, [gail tonarr] akó moboküpü paud sab yabüka asi ki namülam Godkagab, nótó yarilürr akó errkyra nótóka akó sab nótó tame, akó ene 7 samudügab,[†] oya kingan mórran kla obzek kwata nidipako,

⁵ akó Yesu Kerrisokagab. Yesu amkoman moboküpü bóktan amgolda Godónkwata, wa ne kla nosenóp. God oya ngaen-gógópan irsümüller büdüldügab, akó wa ini tüpan king balngomólida.

Oya [moboküpü ubi] mibükamóma akó wa mibü [aurdü semanórr] mibiób kolae tonarrdógb tóbanóm óe-e.

* **1:4** Zonón tonarrdó, Eisia darrü prrobin yarilürr, Rrom kinga ne bwób alngomól yarilürr. Errkyra ene poko Tórrki kantrridü pokoa, Eisia Maenor kugupidü. † **1:4** 7 samu: Ini dandanga Godón Samum zamngólda.

⁶ Wa mibü kuri tinóp king akó [prristüm] tóba Godónkü zagetóm, oya Ab nótóke. Ini blaman zitulkusdü, pamkolpama Yesun ngi wirri kwitüm ki emngyelnórre akó oyaka arüng asi ki yarile metat-metat! [Amen].

⁷ Tübarrkrru! Wa pülpül pokopükü tótókda,
da sab blamanab ilküpa eserre,

enana oya nidi anóbóp,

akó blaman bwób-bwób pamkolpama ini tüpdü sab oyabókamde yón gyaur korale tibiób gumdüğab. Ó, amen!

⁸ [Lod] God bóktanda wagó, "Ka Alpa akó Omegala,[‡] nótó namülnürrü akó errkyá nótókla akó sab nótó tamo, Wirrian Arüng Nótókla."

Nuszan Kla Kerrisonkwata

⁹ Ka, Zon, yabü zonaret, ka yabü kamadla müp apadóm akó azid aengóm. Ka yenkümla Godón Kingzan Balngomoldó akó ka yenkü karrkukus zamngoldóla, mi Yesuka dabyórrünzanakla. Kürü kaodó küngrinóp, ngi Patmos, zitulkus ka Godón bóktan amgol namülnürrü akó Yesu ne amkoman bóktan pupo bain yarilürr.

¹⁰ Lodón ngürrdü, § Godón Samua kürüka tübangrinürr akó wa kürü alngomól yarilürr. Da kólba kakota ka wirri bóktan bómgóp arrkrrurrü, wamaka mobolzan klama* bonganda,

¹¹ igó bóktankü wagó, "[Arrngamórrón pebadó] wibalóm ma ne kla basendóla, da ini 7 sosdó zirrnaponónómke ini 7 wirri basirrdü: Epesus, Smórrna, Perrgamum, Tiatirra, Sarrdis, Piladelpia, akó Leiodisia."

¹² Ka byalüngürrü tai asenóm kürüka nótó bóktan yarilürr. Da ka nóma byalüngürrü, ka 7 zyón klamab amngyel zitulkus nosenóp, [golde] tómbapórrón.

¹³ Ene 7 zyón klamab amngyel zitulkusab aodó, darrü olom yarilürr, wamaka pamkolpamab olome, kokrrapan mórrkenyórr baterrón tai kókó omkor, akó golde tónggapórrón sas[†] baterrón dalgüp ngarkwat.

^{1:7} Daniel 7:13; Metyu 20:34; Mak 13:26; Luk 21:27 ^{1:7} Zon 19:34, 37

^{1:7} Zekarrea 12:10 ^{‡ 1:8} Alpa akó Omega, oya küp módóga: *God blaman elklazab zitulkusa. Wa ngaen-gógópana akó wa soloa.* (Alpa Grrik alphabetan ngaen-gógópan ngi zitüla akó omega dómdóm ngi zitüla.) § ^{1:10} Lodón ngürr aprrapórr Sande yarilürr, zitulkus Yesun Sande ngürrdü irsümlürr.

* ^{1:10} mobolzan kla, Mórrke-mórrke módóga: *trumpet.* † ^{1:13} sas beltzan mórrkenyórr pokoa. Mórrke-mórrke módóga: *sash.* ^{1:13} Daniel 7:13; 10:5

¹⁴ Oya singüldü órrngóen kari gabüpli koke kwarilürr, gabüpli [sip] ngüinzañ ó akó gabüpli pülpül pokozan.[‡] Akó oya ilküp nis inzan namülnürri, wamaka ura wirri arüngi baebda.

¹⁵ Oya wapór nis brronzzan ongang bapón namülnürri, wirri ura adüngürrün. Oya gyagüpa igó bódean yarilürr, wamaka wirri naea ukwómpükü bótanda.

¹⁶ Wa 7 wimurr amorran yarilürr tóba tutul tangdó akó oya taedógab nizan kwata zirrapórrón gazírr turrika[§] burruan yarilürr. Oya obzeka igó ongang bapón yarilürr, wamaka abüsa wirri arüngi ongang bapónda.

¹⁷ Ka oya nóma eserró, ka oya wapór nisdü aupürrü büdül pamzan. Wa tóba tutul tang kürüka semngyelórr, da kürübóka wagó, “Gumgu! Ka Ngaen-gógópanla akó Solola.

¹⁸ Ka ene arról olom módogla! Ka büdül namülnürri, a errkya ma ka arrólóla mengrempükü. Ka gaodómila büdülan kwat akó büdülab bwóban* kwat tapakum.

¹⁹ “We ngarkwatódó, ene elklazabkwata ugó wibalóm, ma ne kla nósenónóma, errkya ne klamko, akó ibü solkwat ne pokoa tómbapónorré.

²⁰ Ene anikürrün küp ene 7 wimurrabkwata, ma kürü tutul tangdó ne kla nósenónóma, akó ene 7 zyón klamab amngyel zitulkusabkwata, golde tómbapórrón, wa módogá: ene 7 wimurra ene 7 sosab anerrum bórrangdako, akó ene 7 zyón klamab amngyel zitulkusa ama ene 7 sosóm bórrangdako.”

2

Yesun Bóktan Epesus Sos Pamkolpamdo

¹ Ene Oloma wata bóktalórr wagó, “Ini poko wialóm Epesus sosan anerrudu:

“Ini bóktan oyakagaba, ene 7 wimurr nótó amoranda tóba tutul tangdó, akó nótó agólda ene 7 zyón klamab amngyel zitulkusab aodó, golde tómbapórrón.

² “Ka umulóla yabü tórrmen, yabü wirri zaget, akó e metat karrkukus bórrangórrónakla. Ka umulóla, e kolae pamkolpam koke ok baindakla, akó e tai kuri nópokane tibiób [apostolbóka] nidi ngibasildako, a i wa we kla kokeako. Akó e igó poko esenarre wagó, i obae apostolako.

[‡] **1:14** *pülpül poko*: Grrik bóktane snow wialómorróna. Gabüpli sip órrngóen akó snow [Zu pamkolpamab] ngayabendó kari gabüpli klam nis koke namülnürri. [§] **1:16** *nizan kwata zirrapórrón gazírr turrikwa* Yesun bóktanbóka apónda. * **1:18** *büdülab bwób*, Grrik bóktane módogá: *Hades*.

³ E metat piküpan karrkukus bórrangórrónakla, akó e kuri azid zwaengnórró kürü ngianbókamde, akó yabü genggorrama koke kuri sazebe kürü amkoman angundi.

⁴ " 'A ka ma ini kla alzizi amaikdóla yabü aodó: ngaenggóbópan yabü [moboküpüdü ubi] wirri yarilürr kürüka, a errkyá ma tai wirri koke.

⁵ Gyagüpi amaikam e nólgbabi kuri tóbalókórró. Kolae tonarrdógab tübyalüngam kürüka, da we elklaza tómbapón kwarilün, e ngaen-góbópan ne poko olngolnórró. E ne yabiób kolae tonarrdógab koke nóma tübyalüngane kürüka, ka sab yabüka tamo ene zyón klaman amngyel zitülkus arruanóm tóba zamngól pabódágab.*

⁶ A darrü morroal poko ma, e we poko tónggapóndakla: e alzizi amanikdakla Nikolaosón† mamoan pamkolpama ne kolae tonarr alngóndako, ka ta ne kla alzizi amanikdóla.

⁷ " 'Güblang ne noane, wa ki turrkrru, Godón Samua ne poko bóktanda blaman sosdó.

" 'Kolae nótó [ut-ut ainda], ka sab oya dümdüm ekyeno nugup ngórr alom ene arról gail nugupdügab, Godón Agurr Apapdó‡ ne clamse.' "

Yesun Bóktan Smórrna Sos Pamkolpamdo

⁸ "Ini poko wialóm Smórrna sosan anerrudü:

" 'Ini bóktan oyakagaba, Ngaen-góbópan akó Solodó nótóke, nótó narrótókórr akó büdüldügab arróldó nótó túrsümülürr.

⁹ " 'Ka umulóla yabü müp aengbóka akó e elklaza-koke pamkolpamakla - a e ma kari mórrrel pamkolpam kokeakla samuan ngarkwatódó! Ka umulóla i yabükwata ne obae bóktan alióndako panzedó, nidi bóktandako wagó, "Ki Zu pamkolpamakla," a i go amkoman Zu pamkolpam kokeako. I go [satanian] pamkolpamko.

¹⁰ E gumgu e laró azid aengóm kaindakla. Tübarrkrru, [debóla] yabü ngibürr tümün müötüdü arrbünum kainda yabü amkoman bangun apókóm, akó e sab 10 ngürrüm wirri müpdü kwarilo. Kürü amkoman kangulam, enana pamkolpama yabü büdülümpükü akrranóm nóma

* ^{2:5} Ini opora aprrapórr we pokobóka apónda: Yesu sab ene sos za getan kokean ngitine, ia sab ene amkoman bangun kolpam arngene, ta ia ngibürr kwata. † ^{2:6} Nikolaos Antiok basirr pam yarilürr. Ngaen-góbópan wa darrü sos alngomól pam yarilürr (Apostolab Tórrmen 6:5). Solodó oya gyagüpitótóka ma byalüngürr: oyaka obae god [ótók] tai yarilürr akó kol a pam górmol ta kekam yarilürr oyaka. Oya mamoan pamkolpam kopo asi korálórr. ‡ ^{2:7} Godón Agurr Apap, Mórrke-mórrke módóga: paradise. Ini pokodó wa Küsil Zerrusalembóka apónda. ^{2:7} Bwób Zitül 2:9; Okaka Amzazirrún Kla 22:2, 14

nangónorre kürü amkoman angundügabi, akó ka sab yabü ene [ngarkwat-koke arról] müóngdur nókyenónómo.

11 " 'Güblang ne noane, wa ki turrkrru, Godón Samua ne pokó bóktanda blaman sosdó.

" 'Kolae nótó ut-ut ainda, sab nis ngim büdüla[§] oya azid kokean ekyene.' "

Yesun Bóktan Perrgamum Sos Pamkolpamidó

12 "Ini pokó wialóm Perrgamum sosan anerrudü:

" 'Ini bóktan oyakagaba, ene nizan kwata zirrapórrón gazírr turrik noane.

13 " 'Ka umulóla e ne ngyabendakla, satania kingzan wirri arüngi pamkolpam ne balngomólida.* A e ma yabiób amkoman bangun kürüka zürük amorrondakla. E yabiób amkoman bangun kürüka koke nalpinarre, enana i Antipasón büdüldü ingrinóp, pamkolpam kürükwata nótó nüzazilóp amkoman moboküpi. I oya büdüldü ingrinóp yabü wirri basirrdü, satania ne ngyabenda.

14 " 'A ka ma ngibürr elklaza alzizi amandóla yabü aodó: yabü aodó ngibürr kolpam asiko Beilamón umulbain nidi amorrondako. Wa Beilakón umul yónürr di angrinüm Isrrael pamkolpama kolae tonarr alngónóm, ó igó alo kla alom, [urdü agasil larzan] ne kla idódürr obae godódó, akó kolae sarrgiwóm tonarr tómbapónóm.†

15 Dadan kwata, ngibürr akó asiko yabü aodó, Nikolaosón mamoan pamkolpamab umulbain bóktan nidi amorrondako.

16 We ngarkwatódó, kolae tonarrdógab tübyalüngam kürüka. Koke ne nóma, kari pokoa ka sab yabüka tamo, akó ka sab gazírr tónggapono ene pamkolpampükü ene nizan kwata zirrapórrón gazírr turriki, kürü taedó ne klame.

17 " 'Güblang ne noane, wa ki turrkrru, Godón Samua ne pokó bóktanda blaman sosdó.

§ 2:11 nis ngim büdül wa samuan ngarkwatódó büdülbóka apónda, urpükü maludü. Ngaen-gógópan büdül wa büban büdülbóka apónda. 2:11

Okaka Amzazirrún Kla 20:6, 14; 21:8 * 2:13 Perrgamum wirri basirrdü abün pamkolpama obae god akó Rrom king ótök kwarilürr. † 2:14 Beilam darrü-darrü godab [prropet] yarilürr, Isrrael pamkolpama nóma agóltagól kwarilürr [ngüin-koke bwóbdü]. Beilak Moab balngomól singüldü pam yarilürr. Wa gum yarilürr wa, Isrrael pamkolpama sab oya kolae irre akó oya kolpam. Wa Beilam ngisaunürr amórr bóktan angrinüm Isrrael pamkolpamidó. Beilam umul yarilürr wagó, ini Godón ubi koke, da wa wamórr Beilakka zitulkus oya ubi yarilürr mani azebóm, Beilak oya ne darrem kla ki ekyene. A Beilam gaodó koke yarilürr amórr bóktan angrinüm. Solkwat Isrrael pama kolae tonarr tómbapónorr Moab kolpükü. (Bótang Peba 22-25; 31:8, 16) 2:14 Bótang Peba 22:5, 7; 25:1-3; 31:16

" 'Kolae nótó ut-ut ainda, ka sab oya ene ngibürr arrón mana‡ ilino. Ka ta sab oya gabülpli ingülküp§ ekyeno, küsil ngi wialómórrón oya tumum. Darrü olom umul-kóka ini ngibóka, a wata watóke, nótó apadóda.' "

Yesun Bóktan Tiatirra Sos Pamkolpamdo

¹⁸ "Ini poko wialóm Tiatirra sosan anerrudü:

" 'Ini bóktan Godón Olomdógaba; oya ilküp nis inzanamli, wamaka ura wirri arüngi baebda, akó oya wapór nis brronzzan ongang bapóndamlı, wirri uri adüngürrün.

¹⁹ " 'Ka umulóla yabü tórrmen, yabü moboküpdu ubi kürükä akó ngibürrdü, yabü amkoman bangun, e pamkolpam ia tangbamtindakla, akó e iazan karrkukus bórrangdakla. Ka ta umulóla, e ngaen-gógópan ne tórrmen tómbapón kwarilnúrrü, morroal kwarilürr. Erkyka ama tai amkoman morroalako.

²⁰ " 'A ka ma ini kla alzizi amaijdóla yabü aodó: e ene kol Zezebelón* ok aindakla metat bainüm yabiób sosdó, tóba kol prropetbóka nótó ngibasildo. Tóba umulbain bóktane wa kürü zaget olmal kle-kle balngomólđo kolae sarrgiwóm tonarr tómbapónóm, akó alo kla alom, urdü agasil larzan ne kla idódürr obae godódó.

²¹ Ka oya kan okyarró ene kolae tulmildügab byalüngüm kürükä, a wa ma ubi koke warilürr.

²² Da módóga, ka sab oya azid aengan ngizutino tóba ut bwóbdü, akó ka sab ibü wirri azid nókyenónómo, wankü kol gómól tonarr nidi tómbapónóp,† kókó i ne nómtyyalüngórre oya kolae tulmildügab.

²³ Ka sab oya olmal‡ büdülämpükü ekrrono. Olgabi blaman sos pamkolpama sab umul bairre wagó, ene kótó bapindóla moboküp akó gyagüpitótók, akó ka sab yabü darrem yabiób tórrmendögab nülinünümo.

²⁴ " 'A e barrea ma Tiatirram, e oya umulbain koke mamunarre, akó koke umul bainóp, ngibürra igó ne poko ngiliandako wagó, "satanian tai aumana büdrat-koke elklaza." Ka yabüka bóktono kagó, ka sab yabüka darrü müp koke ingrino.

‡ 2:17 *mana* plaoazan klama, God Isrrael pamkolpam ne klame ngabyón yarilürr ngüin-koke bwóbdü (Bazeb Tonarr 16:4). § 2:17 *gabülpli ingülküp*, oya küp apprapórr módóga: ene olom, inzan ingülküp nótó apadóda, ok bairrüna ngarkwat-koke arróldó bangrinüm. *

2:20 *Zezebel*: Ini kol ini anik ngi okyenóp, ngi Zezebel, ngaen Isrrael king Eiabón kol nótó warilürr. Wa kolae kol warilürr akó obae godódó tóre warilürr akó prropet alzizi aman warilürr. (1 King 16:30; 18:4; 19:1-2; 21:5-16, 23) † 2:22 *kol gómól tonarr tómbapónóp*, we pokoa okaka amzazilda bwób-bwób balngomól pama Godkagab bomalórr ama oyaka dabinóp kolae tonarr tómbapónóm abün kwata. ‡ 2:23 *olmal* wa tóba mamoon pamkolpambóka apónda.

²⁵ A e ma zürük emonamke yabüka ne klame,[§] ngarkwat kókó ka sab tamo.

²⁶ “Kolae nótó ut-ut ainda akó kürü törrmen nótó emorroné kókó blakón tonarrdó, ka sab balngomól arüng ekyeno blaman bwób-bwób tüpan pamkolpam balngomólóm.

²⁷ “Wa sab ibü wirri arüngi balngomól yarile ayan tupuru-i, gyaur-koke, wa sab ibü inzan syórrpókal nangórre mariti tömbapórrón sospenzan.”

“Ka ta balngomól arüng inzan ipadórró kólba Abdó gab.

²⁸ Ka ta sab oya sis wimurr* ekyeno.

²⁹ “‘Güblang ne noane, wa ki turrkrru, Godón Samua ne pokó bóktanda blaman sosdó.’”

3

Yesun Bóktan Sarrdis Sos Pamkolpamdo

¹ “Ini pokó wialóm Sarrdis sosan anerrudü:

“Ini bóktan oyakagaba, ene 7 Godón samu noakamako akó ene 7 wimurr.

“Ka yabü törrmen umulóla. Blaman isa igó bóktandako wagó, e arrólakla. A e ma büdüläkla.*

² Tübarsi! Arüng nütünam ne karian klama bamine, ne klama narrótökóm kainda. Zitulkus módóga, ka igó pokó kuri esena: e ne törrmen tömbapóndakla ngarkwatódó kokeako kürü Godón ilküpdü.

³ We ngarkwatódó, gyagüpi zomalón e ne kla wazebnórró akó e ne kla barrkrrunürrü; zürük emorralamke. Kolae tonarrdógabi tübyalüngamke kürüka. A e ne koke nóma tübarsino, ka sab gómlam pamzan tamo, akó e sab umul-kók kwarilo ka yabüka ne tonarr tamo.

⁴ “A e ma äüdakla Sarrdisüm yabiób mórrkenyórr koke nidi tóman nóngangonóp.[†] I sab kankü agól kwariile, gabüpli mórrkenyórr bamelórrón, zitulkus i ngarkwatódómakó.

⁵ “Kolae nótó [ut-ut ainda], sab ibüzan gabüpli mórrkenyórr baterrón yarile. Ka sab oya ngi kokean arrgonó [ngarkwat-koke arról] pebadógbab, a ka sab oya ngi kólba Ab akó oya anerru, ibü wapi pupaino.

⁶ “‘Güblang ne noane, wa ki turrkrru, Godón Samua ne pokó bóktanda blaman sosdó.’”

Yesun Bóktan Piladelpia Sos Pamkolpamdo

^{§ 2:25} *yabü ne klame*, ene amkoman bangunbóka apónda Yesuka ó aprrapórr ene klambóka, opor pokó 19dü ne wibalómórrón klamko. ^{2:27} Wórr Peba 2:9 * ^{2:28} *sis wimurr* wa Yesu Kerrisonbóka apónda (22:16). * ^{3:1} Ini ne opor nisamli, *büdül* akó *arról* ibü amkoman bangunbóka apóndamli. † ^{3:4} Ini alap-alapan bóktanan küp módóga: kolae tonarr koke nidi olngónónóp.

7 "Ini poko wialóm Piladelpia sosan anerrudü:

"Ini bóktan oyakagaba, [kolkal] nótóke akó amkoman nótóke. Wa gaodóma kwat tapakum akó murrausüm king [Deibidün] balngomóldó.‡ Wa ne kwat tapakuda, darrü oloma sab koke murrause, akó wa ne kwat murrausda, darrü oloma sab koke tapakue.

8 "Ka yabü tórrmen umulóla. Tübarrkrru, ka yabü obzek kwata tapakurrün mamtae kuri singrina, darrü olom gaodó kokea murrausüm. Ka umulóla yabü arüng karia, a e ma kürü bóktan mamoan kwarilnürřü akó e kürü ngi koke yalpinarre.

9 Satanian pamkolpam nidipko, i bóktandako wagó, "Ki Zu kolpamakla," a i go amkoman Zu kolpam kokeako, a i ma obae tizdako. Tübarrkrru, ka sab ibü yabüka tótókóm zirrnótóknómo wakósingül amgünüm yabü wapór minggüpanan, akó ka sab ibü umul ninünüm wagó, kürü [moboküpü ubi] yabükamóma.

10 Zitülkus e kürü arüng bóktan amoandakla karrkukus bórrangóm, ka sab yabü zid ninünüm apók tonarrdó gab, ne klama tótókda blaman pamkolpam bapókóm, nidi ngyabendako ini dudu tüpdü.

11 Ka tótók kari pokola. Zürük emonamke yabüka ne klame,§ igósüm darrü oloma yabü kingan müóngdur* koke ipüde.

12 "Kolae nótó ut-ut ainda, ka sab oya arüng talkumüm ino [Godón Gyabi Müótüdü]. Wa sab myamem kokean amgüte. Ka sab oya bübdü wialómo kólba Godón ngi akó kólba Godón wirri basirran ngi, ene ne küsil Zerrusaleme, sab ne klama tübine kwitümgab kürü Godkagab. Ka ta sab kólba küsil ngi wialómo oya bübdü.

13 "Güblang ne noane, wa ki turrkrru, Godón Samua ne poko bóktanda blaman sosdó.'"

Yesun Bóktan Leiодisіа Sos Pamkolpamdo

14 "Ini poko wialóm Leiодisіа sosan anerrudü:

"Ini bóktan Amenkagaba. Wa amkoman moboküpí amkoman bóktan amgolda Godónkwata, wa ne kla nósenóp, akó God blaman elklaza oyakagabi tómbapónórr.

‡ 3:7 king Deibidün balngomól wa aprrapórr Godón Kingzan balngomólbóka apónda. § 3:11 yabüka ne klame, ene amkoman bangunbóka apónda Yesuka.

* 3:11 kingan müóngdur wa darrem kla ó ngarkwat-koke arrólóbóka apónda.
3:12 Okaka Amzazirrün Kla 21:2; Aesaya 62:2

15 “ ‘Ka yabü tórrmen umulóla igó, e gübarr naezan kokeakla akó e urur naezan kokeakla.† Kürü ubi igósüma, e gübarr naezan kwarilo ó ta ia urur naezan kwarilo.

16 Da we ngarkwatódó, zitülkus e zuzu naezanakla - tai urur naezan koke akó tai gübarr naezan koke - ka yabü gwerre amanóm kaindóla kólba taedógab.‡

17 E igó apóndakla wagó, “Ki mórreldómakla. Ki abün elklaza kuri dakasuóp, akó kibü blaman elklaza wata asiko.” A e koke amzyatódakla igó, e kolae bairrúnakla, e gyaur nyabén pamkolpamakla, e elklaza-koke pamkolpamakla, e ilküküp murrbausürrünakla, akó e kakapurakla.

18 We ngarkwatódó, ka yabü igó ikik bókrrandóla, kürükagab uri kolkal airrún gold bumiógüm mórrelóm bainüm. Akó gabüpli mórrkenyórr§ bumigamke bamelóm akó yabiób ene büód kakapur büb ngablaom. Akó ilküküp azid merrsin bumigamke yabiób ilküküp bóngangom tai basenóm.

19 Ka bagdóla akó dümdüm byóndóla, kürü moboküpdu ubi nibióbkamóma. We ngarkwatódó, e dudu moboküpi kolae tonarrdóga byalüngórre Godka!

20 “ ‘Tübarrkrru! Ka kwat mamtaedó zamngólda akó alkaldóla. Kürü bóktan bómgól nótó arrkrrue akó mamtae nótó tapakue, da ka sab bangrino wankü alom, akó wa sab kankü elo-e.

21 “ ‘Kolae nótó ut-ut ainda, ka sab oya dümdüm ekyeno kankü kólba kingan mórran klamdó mórranóm, kazan ibü ut-ut ninarre, kürüka nidi bóka bamgün kwarilürr, da mórran-mórran bairrú kólba Abpükü tóba kingan mórran klamdó.

22 “ ‘Güblang ne noane, wa ki turrkrru, Godón Samua ne pokó bóktanda blaman sosdó.’ ”

4

Godón Kwitudü | Ótók|

1 Ini kakóm ka yazılırrü, da mórdóga, ka tapabakurrún mamtae eserró kwitudü. Da ka ngaensingülan ne bóktan bómgól arrkrrurrü, kürüka bóktande wamaka mobolzan klama bónganda, bóktanórr wagó, “Ala tügasil kürüka, da ka kubó marü mómyéno ne elklaza ki tómbapónórre ini solkwat.”

† 3:15 gübarr naezan, oya küp aprrapórr mórdóga: Yesun amkoman koke angun ó Yesuka bóka bamgün. urur naezan, oya küp aprrapórr mórdóga: dudu moboküpi Yesun amkoman angun. Ini bóktanan darrú küp aprrapórr mórdóga: gübarr akó urur nae morroalamlí, a zuzu nae ma kolaea. ‡ 3:16 gwerre aman taedógab, oya küp mórdóga: alzizi aman. § 3:18 gabüpli mórrkenyórr, oya küp mórdóga: dümdüm nyabén Godón ubi ngarkwatódó.

² Büzyón babul, Godón Samua kürüka tübangrinürr akó wa kürü alngomól yarilürr. Da módoga, kürü obzek kwata, ka darrü kingan mórran kla eserró kwitudü. Darrü oloma mórran yarilürr ene klamdó.

³ Ene nótó mórralórr, oya obzeka inzan ongang bapón yarilürr, wamaka ene ingulküp nisamli, zaspa* akó karñilión.[†] Akó ene mórran kla órrolaba myangrao apórrón yarilürr. Wa emerralzan[‡] ongang bapón yarilürr.

⁴ Ene mórran kla myangrao apórrón akó 24 ngibürr kingan mórran kla kwarilürr, ó ene mórran klamdó 24 [balngomól byarrmarr pam] kwarilürr mórrarrón. I gabüpli mórrkenyórr akó golde tómbapórrón kingan müóngdur bamelórrón kwarilürr. ⁵ Aodó mórran klamdó gab aon warri aman koralórr, murrum akó taren-taren madub ongyala sidörüklürr. Ene mórran klaman obzek kwata 7 pódea baeb kwarilürr. Ini pódea Godón 7 samum[§] bórrangdako.

⁶ Akó ene mórran klaman obzek kwata darrü kla yarilürr wamaka malu naea, glase tónggapórrón; kolkal yarilürr krristalzan.*

Aoandó, akó mórran kla amarüksimarük angórrón, tokom arról klama bórrang kwarilürr. I ilküpa gwarrarrón kwarilürr, singül kwata akó kakota.

⁷ Ene ngaen-gógópan arról kla inzan yarilürr, wamaka ne [laeona], nis ngim ma ne kla yarilürr, wamaka ne siman [kaua], äud ngim ne kla yarilürr oya obzek paman obzekzana, akó tokom ngim ne kla yarilürr, wamaka ne impiaka arrmulda.[†]

⁸ Blaman ene tokom arról klamab darrpan-darrpan 6 tap kwarilürr, akó ibü büb wata ilküpa ngablaorrón kwarilürr pulsaka akó tap lorodó. Irrüb a ngürr, i wata apón kwarilürr piküp bain-koke wagó,

“Ma gyabila, ma gyabila, ma gyabila, Wirrian Arüng Lod
God watóke,
ngaen asi nótó yarilürr akó errkyá nótóka akó sab nótó tame.”

^{4:2} Izikiel 1:26-28; 10:1 * ^{4:3} zaspa darrü morroal óe-óe, arirrküpi, akó aruri ingulküpa, wata tebe ongang bapónan ingulküpa. Mórrke-mórrke módoga: *jasper*. † ^{4:3} karrnilión darrü óezan óe-óe ingulküpa, wata tebe ongang bapón ingulküpa. Mórrke-mórrke módoga: *carnelian*.

[‡] ^{4:3} emerral darrü [kolkalan] arirrküpi ingulküpa, zyóna kubó kwitkyab bórrgrro. Mórrke-mórrke módoga: *emerald*. § ^{4:5} 7 Samu i Godón Samum bórrangdako. * ^{4:6} krristal karrkukus klama, glaszan. Ilküpan gaodóma kwitkyab bórrgrratóm. Mórrke-mórrke módoga: *crystal*. † ^{4:7} tokom arról kla: Aprrapórr i blaman tómbapórrón elklazam bórrangdako. A ibü ilküp akó tapanbókamde, ibü obzek zerrubim akó sirrapzanako, anerruzan ne klamko (Izikiel 1:5-10; Aesaya 6:2).

⁹ Ene tokom arról klama oya ngi nómá wirri kwit amngyeldako, kingan mórran klamdó nótó mórranda, nótó ngyabele metat-metat, akó oyaka wirri ngi nómá atendako, akó oya eso nómá akyandako,

¹⁰ ene 24 balngomól byarrmarr pama tibiób wakósingül amgündako oya obzek kwata, ene mórran klamdó nótó mórranda, akó oya ótókdako, nótó ngyabele metat-metat. I tibiób müóngdur ene mórran klaman obzek kwata amandako, igó bóktankü wagó,

¹¹ "Kibü Lod akó God, ma ngarkwatódómla
kibü marü ngi wirri kwitüm amngyelóm akó wirri ngi
akó balngomól arüng apadóm,
zitülkus blaman elklaza mató tómbapórró.

Marü ubime, ma we tómbapórró,
akó marü ubime, i ngyabendako."

5

[Arrngamórrón Peba] akó [Sip] Kupo

¹ Olgabi ka eserró, ene kingan mórran klamdó nótó mórralórr, oya tutul tangdó nizan órdó wibalómórrón arrngamórrón peba. Wa 7 münüm sye-i arümürrün yarilürr, gus poko-e ngalaorrón tumum.* ² Akó ka darrü arüngan anerru eserró wirrianbóka bókamóm aindi wagó, "Ia ngarkwatódó nótóke ini arrngamórrón peba apadóm, gus poko-e ngalaorrón sye atülüm, akó tapakum?"

³ A darrü olom go babul yarilürr kwitüdü, tüpdü, akó tüp kugupidü ene arrngamórrón peba tapakum akó tai aumana ngakanóm.

⁴ Ka wirribóka ola yóndóla, zitülkus darrü olom koke esenóp ngarkwatódó nótó ki yarile ene arrngamórrón peba tapakum akó tai aumana ngakanóm.

⁵ Olgabi darrü ene byarrmarr pama kürübóka wagó, "Yón-gu! Ngaka, ene ne [laeon] yarilürr Zudan zitüldügab, [Deibidün] wirrian bobat, wa blaman elklaza kuri [ut-ut nirre]. Wa tüób ngarkwatódóma ene arrngamórrón peba tapakum akó ene 7 gus poko-e ngalaorrón sye atülüm."

⁶ Olgabi ka Sip Kupo eserró. Ene Sip Kupo igó obzek yarilürr, wamaka wa büdülämpükü amkarróna.† Wa ene kingan mórran kla akó ene tokom arról klamab aodó zamngól yarilürr akó ene byarrmarr pama myangrao apórrón.

* ^{5:1} Pamkolpama arrngamórrón peba kubó sye-i arümörre akó urur airrún gus kubó tópkóne ene kwók ngalaom. Gus akó sye, ibü ngi Mórrke-mórrke módóga: seal. ^{5:5} Bwób Zitü 49:9; Aesaya 11:1, 10 † ^{5:6} Sip Kupo wa we larbóka apónda, Zu pamkolpama ngaen [Büdül Kórzyón Tóredó] ne lar bónagan kwarilürr [altadó]. Ene Yesu Kerrison okaka amzazilda Zidbain Olomzan.

Oya 7 gar akó 7 ilküp kwarilürr. Ene wa Godón 7 samuako, blaman bwób-bwób ini tüpdü ne kla zirrtapónóp.

⁷ Wa tamórr oyaka, ene kingan mórran klamdó nótó mórran yarilürr, da ene arrngamórrón peba ipadórr oya tutul tangdóbab.

⁸ Wa ene arrngamórrón peba nóma ipadórr, ene tokom arról kla akó ene 24 [balngomól byarrmarr pama] tibiób wakósingül nümgünóp ene Sip Kupoan obzek kwata. Ibü darrpan-darrpan ap[‡] asi kwarilürr, akó golde tómbapórrón kübül omrralórr morroal ilang buru-i anorrón. Ene burua Godón pamkolpamab térem zamngólda.

⁹ I küsil wórr ato kwarilürr, igó wagó,

“Ma ngarkwatódómla ene arrngamórrón peba apadóm,

ene gus poko-e ngalaorrón sye atülüm akó tapakum, zitulkus marü büdülämpükü mómkólóp,

akó ma moba óe-e Godón pamkolpam we bumiógrü blaman zitüldügab, blaman bóktandágab, blaman pamkolpamdágab, akó blaman bwóbdügab.

¹⁰ Akó ma ibü pamkolpamók kuri ninünüma God nibiób balngomólda Kingzan, akó ma ibü prristüm kuri ninünüma mibü Godónkü, akó i sab ini tüpdü balngomól kwarile.”

¹¹ Olgabi ka yazılırrü, da ka abün anerruab bómgól arrkrrurru. Ibü atang ngarkwat gaodó koke yarilürr: ibü ngarkwat abün-abün taosan akó abün milion koralórr. Akó i kingan mórran kla, ene tokom arról kla, akó balngomól byarrmarr pam blaman myangrao napónóp.

¹² I wirri gyagüpi bóktan kwarilürr wagó,

“Ene Sip Kupo, noan emkólóp,

ngarkwatódóma apadóm balngomól arüng, mórrrel, [wirri gyagüpitótók], wirri arüng, wirri ngi, akó wa ngarkwatódóma pamkolpama oya ngi wirri kwitüm amngyelóm akó oya agürüm!”

¹³ Olgabi ka blaman arról elklaza arrkrru namülnürrü kwitüdü, tüpdü, auma tüp kugupidü, akó maludü, akó blaman ne elklazako ibü kugupidü, igó bóktankü wagó,

“Ene kingan mórran klamdó nótó mórranda akó ene Sip Kupo,

pamkolpama ibü agür ki koralón akó ibü wirri ngi ki nötenóm, akó ibü ngi wirri kwitüm amel ki koralón, akó i balngomól arüng ki ipüdam, metat-metat!”

[‡] 5:8 ap gitazan klama. Oya dokyanan syeako. Mórrke-mórrke mórdóga: harp. Ma dandang ngakanke atang opor Wórr Peba 23:2.

14 Ene tokom arról klama bóktónóp wagó, "Amen!" akó ene balngomól byarrmarr pama wakósingül nümgünóp, da Godón [ótók] kwarilürr akó ene Sip Kupo.

6

[Sip] Kupoan Ngaen-gógópan 6 Gus Poko-e Ngalaorrón Sye Itilürr

¹ Ka ngakarró Sip Kupoazan itilürr ngaen-gógópan gus poko-e ngalaorrón sye ene 7dógb. Akó ka arrkrrurrü darrpan ene tokom arról klamdógb maduban bómgóle bóktande wagó, "Yao!"

² Ka yazilürrü, akó da módóga, darrü gabüpli [os] yarilürr! Nadü pama mórran yarilürr oya kwitüdü, bügür amoarrón yarilürr. Akó oya kingan müóngdur ekyenóp. Wa bupadórr wamaka gazirr pama gazirrum busodase, abün gazirrdü nótó bórrgrat yarilürr.*

³ Sip Kupoan nis ngim gus poko-e ngalaorrón sye nóma itilürr, ka bómgól arrkrrurrü bóktande, nis ngim nadü arról kla yarilürr wagó, "Yao!"

⁴ Akó darrü osa tubrranórr, wa ur berrezan óe-óe yarilürr. Nadü pama mórran yarilürr ene os kwitüdü, wa arüng akyarrón yarilürr paud arrkyónóm ini tüpdügab, igósüm kolpama tibiób ki bókrran kwarile büdülümpükü. Oya ma wirri gazirr turrik ekyenóp.

⁵ Sip Kupoan aüd ngim gus poko-e ngalaorrón sye nóma itilürr, ka bómgól arrkrrurrü bóktande, aüd ngim nadü arról kla yarilürr wagó, "Yao!" Ka yazilürrü, akó da módóga, darrü pugan os yarilürr! Nadü pama mórran yarilürr oya kwitüdü, wa alo kla müp atanin kla amoan yarilürr tóba tangdó. ⁶ Akó ka darrü bómgólanz kaa arrkrurrü ene tokom arról klamab aodógb, inzan bóktande wagó, "Ma darrpan ngürran zaget darrem klame darrpan lita [wit] amigo, akó ma darrpan ngürran zaget darrem klame amigo aüd lita barrli.[†] A ma [olib] nugup akó waen‡ syepor kolae bain-gu!"§

* **6:2** Ngibürr Godón Buksóka wirri umul pama gyagüpi tótókdako ini pam Kerrisoa, zitulkus sapta 19:11dü wa gabüpli os kwitüdü mórranda. A ngibürra gyagüpi tótókdako ini pam Yesu Kerrisoka bóka bamgün pama. Mórrke-mórrke módóga: *antichrist* (Metyu 24:3-5; 1 Zon 2:18). † **6:6** *barrli* elklaza-koke kolpamab darrpan-darrpan ngürr alo kla yarilürr ene tonarrdó. Plaoa tómbapón klama. Aüd lita barrli gaodó alo yarilürr aüd pamabkü darrpan ngürrum. ‡ **6:6** *waen* ngyepama [grreipdügab] tónggapórrón.

Greipa syepordó dódórr bainda. § **6:6** Ini atang opora alo kubóka apónda, kolpama ne kla alodako darrpan-darrpan ngürrdü. Darrem klama bamseldako abün münüm wirri kwitüm bobarrzan. A alo bamngul olib oel akó waen ibükü sab asi korale.

⁷ Sip Kupoá tokom ngim gus poko-e ngalaorrón sye nóma itülürr, ka bómgól arrkrrurrü bóktande, tokom ngim nadü arról kla yarilürr wagó, "Yao!"

⁸ Ka yazilürrü, akó da módoága, darrü aruri os yarilürr! Nadü pama mórran yarilürr oya kwitüdü, ngi Büdül yarilürr, akó Büdülab Bwóba Büdülün mamooan yarilürr. I nizan balngomól arüng akyarrón namülnürri ene tokom pam kopodógab ini tüpdü nidi ngyabendako, darrpan pam kopo amkalóm gazírr turriki, ku-i, azidi, akó nurr lar kyamüli.

⁹ Wa 5 ngim gus poko-e ngalaorrón sye nóma itülürr, [alta] lorodó ka nosenarre pamkolpamab samu nibiób büdülümpükü ekrrónóp zitülkus i Godón Bóktan amorran akó büdrrat kwarilürr.

¹⁰ I wirri gyagüpi taegwarr apónóp wagó, "Blaman elklazab King! Ma gyabila akó amkomanla. Ia naduzan ngarkwat ki marü mókyanórre akó ma nóma zaz ninünümo ne pamkolpama ngyabendako ini tüpdü, akó ma kibü óean darrem ibüka nóma yalkomolo?"

¹¹ Da ibü darrpan-darrpan kokrrapan gabüpli mórrkenyórr nülinóp, akó ibü inzan nilóp wagó, "E karianbóka ngón bagó, kókó i akó yabü ngibürr zaget kamdal akó [zonaretal] büdülümpükü ekrrórre, yabüzan ekrrónóp, God ne namba ingrinürr."

¹² Sip Kupoá 6 ngim gus poko-e ngalaorrón sye nóma itülürr, ka yazilürrü, akó da módoága, tüpa wirri arüngi mórrbaengórr. Akó abusa tümün bainürr wamaka pug mórrkenyórr pokoa gout ngüini tónggapórrón. Akó dudu melpala óe-óe bainürr wamaka óea.

¹³ Akó pülpüldügab wimurra tüpdü inzan tóbalókórr, wamaka ngórr-koke [pig] küpa tóbalóke nugupdügab, wirri wóra nóma sinue.

¹⁴ Pülpüla bamrukürr, wamaka nyórra bórrngóme. Akó blaman podo akó kaoa tibiób ut bwóbdügab banenóp.

¹⁵ Akó ini tüpan king, wirri ngi nadü pamako, gazírr pamab singüldü pam, mórrrel pam, arüng pam, blaman [leba zaget] kolpam, akó blaman leba zaget-koke kolpam nidipko, i tib banórr kugupi apórrón pododó, akó podoan ingülküp aoandó.

¹⁶ I taegwarr apónóp pododó akó ingülküpüdü wagó, "Kibüka tóbalók akó kibü ngatloam ene paman obzekdógbab nótó mórranda kingan mórran klamdó, akó ene Sip Kupoan wirri ngürsildügab!"

¹⁷ Zitülkus módóga, ibü ene ngürsil wirri ngürra kuri tame, kolpamdó kolae darrem akonóm. Akó ia kubó nótó zamngóle? Darrü inzan olom babulana.”

7

*144,000 Isrrael Pamkolpam, Godónkü Timam
Amelórrónako*

¹ Ene kakóm, ka tokom anerru nósenarre tokom kubdü bórrangde ini tüpdü. I ene tokom wór bumióg koralórr, igósüm wóra koke ki buso koralón ini tüpdü, maludü, akó blaman nugupdü.

² Akó ka darrü anerru eserró angürdi abüsa nólgbabi banikda. Wa metat arról Godón timam angrin kla amoarrón yarilürr. Wa wirri gyagüpi taegwarr apónórr tokom anerrudü, God arüng nibiób nülinóp tüp akó malu kulainüm.

³ Wagó, “Tüp, malu, akó nugup kulain-gu, kókó ki timam irrbürre mibü Godón zaget pamab müóngdü.”

⁴ Akó ka arrkrrurrü pamkolpamab namba, timam bamelórrón nidi koralórr: 144,000 pamkolpam Isrrael blaman 12 zitüldügab.

⁵ Zudan zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr, Rrubenón zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr, Gadón zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,

⁶ Asyerrón zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr, Naptalin zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr, Manasen zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,

⁷ Simionón zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,

Libaen zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr, Isakarrón zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,

⁸ Zebulunün zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr,

Zosepón zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr, akó Benzaminün zitüldügab 12,000 timam bamelórrón koralórr.

*Wirri Pamkolpamab Ngoro Kokrrap Gabülpli
Mórrkenyórrpükü*

⁹ Ene kakóm, ka akó yazılırrü akó da módóga, wirri pamkolpamab ngoro yarilürr igó, darrü pam gaodó kokea atangóm, blaman bwóbdügab, blaman zitüldügab, blaman pamkolpamdógbab, akó blaman bóktandógbab. I kingan mórran klaman obzek kwata bórrang kwarilürr akó [Sip] Kupoan obzek kwata. I kokrrapan gabülpli mórrkenyórr

bamelórrón kwarilürr, akó i wayal pórngae* amorran kwarilürr tibiób tange.

¹⁰ Akó i wirri gyagüpi taegwarr apónóp wagó,
“Zidbain kibü Godkagaba,
kingan mórran klamdó nótó mórranda,
akó Sip Kupodógab!”

¹¹ Blaman anerru bórrangórrón kwarilürr, da kingan mórran kla, [balngomól byarrmarr pam], akó tokom arról kla amarük-simarük nangónóp. I wakósingül nümgünóp, obzek tüp, kingan mórran klaman obzek kwata, akó Godón [ótók] koralórr.

¹² I bóktanónóp wagó,
“Amen! Ki marü, kibü God, agür kwarilo akó ki marü ngi wirri kwitüm emngyelnörre.

[Wirri gyagüpitótók] marüne akó ki marü eso mókyanórre akó marü wirri ngi aten kwarilo.

Balngomól arüng akó wirri arüng
wata marünamlí, kibü God, metat-metat.
Amen!”

¹³ Akó darrü balngomól byarrmarr pama kürü kümtinürr wagó, “Ini pamkolpam kokrrapan gabülpí mórrkenyórrpükü, i nidipako? Akó i nubógab togobe?”

¹⁴ Ka bóktan yalkomórró kagó, “Wirri pam, ma umulóla.”

Akó wa kürü inzan küzazilürr wagó, “Ini pamkolpama tübausóp ene wirri müp akó azid aeng tonarrdóga.† I tibiób kokrrapan mórrkenyórr nugulóp Sip Kupoan óe-e akó gabüplian ngintinóp.

¹⁵ We zitülkusdü, i Godón mórran klaman obzek kwata igósidi bórrangdako, akó oya ubi elklaza tómbapóndako ngürr akó irrüb oya [Gyabi Müót] kugupidü. Akó kingan mórran klamdó nótó mórranda, wa sab ibü ngabkan yarile tóba murrdü.

¹⁶ Ibü sab myamem alo akó nae anóna kokean yazeble. Abusa ibü sab kokean tübadüngle, akó ibü bólmyan ura kokean noklamnórre.‡

¹⁷ Zitülkus móódóga, Sip Kupo, kingan mórran kla aoandó nótóke, wa sab ibü ngabkan pam yarile. Sab wató amarru yarile abün aróbdóma, arról gail naea nólgbab tótókda. Akó God sab ibü ilküpügab blaman yarrmurr norrgorre.”

* ^{7:9} wayal pórngae i we kla okaka amzazil kwarilürr, bagürwóm akó gazirrdü bórrgrrat. † ^{7:14} Ini bóktana tai we pokobóka apónada, amkoman zürük moboküpi arróbórrón nidipko Yesuka wirri müp akó azid tonarrdó. ‡ ^{7:16} Ini bóktana tai we klambóka apónada wagó, amkoman bangun pamkolpama sab myamem azid kokean aengnórre ia kwate. ^{7:16} Aesaya 49:10 ^{7:17} Wórr Peba 23:1-2; Aesaya 25:8; 49:10; Izikel 34:23

8

7 Ngim Gus Poko-e Ngalaorrón Sye

¹ [Sip] Kupoá 7 ngim gus pokó-e ngalaorrón sye nómá itülürr, kwitüm darrü ongyal babulan yarilürr, aprrapórr pokó abüs kùp ngarkwatóm.

² Da ka nósenarre ene 7 anerru, Godón obzek kwata nidi bórranglórr, akó ibü 7 mobolzan kla aliórrún kwarilürr.

³ Akó darrü anerrua tamórr, da [altadó] trramngólórr. Wa darrü morroal ilang buru bónigan kübül amoan yarilürr, golde tónggapórrón. Akó oya abün morroal ilang buru iliónürr, blaman Godón pamkolpamab térepükü dayónüm akó Godón aliónüm ene golde tónggapórrón altadó oya kingan mórran klaman obzek kwata.

⁴ Ene morroal ilang nokam akó Godón pamkolpamab térea bamselórr Godón obzek kwata anerruan tangdógab.

⁵ Akó ene anerrua ene morroal ilang buru bónigan kübül ipadórr, da ngibürr bólmyanpükü ur berre yanorr altadógab, akó wa ene ur berre semanórr tüpdü; tarentaren madub ongyal akó murruma sidórüklürr, aon warri aman korálórr, akó tüpa mórrbaengórr.

Anerrua 6 Mobolzan Kla Nupulóp

⁶ Da ene 7 anerrua, ene 7 mobolzan kla nidi omrralórr, tómbapónóp ene mobol bapulüm.

⁷ Ngaen-gógópan anerrua tóba mobolzan kla ipulürr. Zürük aes ngup akó ura togobórr, óepükü yarrisarri angórrón, akó blaman ene kla tüpdü amarrón kwarilürr. Akó tüpan aüd órdógar darrpan óra baebórr, akó nugupab aüd órdógar darrpan óra baebórr, akó blaman kukwin opopora baebóp.

⁸ Nis ngim anerrua tóba mobolzan kla ipulürr, akó bólmyan urpükü wirri podozan kla malu naedó amanikürrún yarilürr. Akó malu naean aüd órdógar darrpan óra óem bümzazilürr,

⁹ da malu naedó arról elklazab aüd órdógar darrpan óra nurrbarinürr, akó wirri butab aüd órdógar darrpan óra kolae bainóp.

¹⁰ Aüd ngim anerrua tóba mobolzan kla ipulürr, akó darrü wirri wimurra, pódezan bólmyankü, pülpüldügab tobarrab aüd órdógar darrpan órdó tupürr, akó arób naedó.

¹¹ Ene wimurran ngi inzana, "Kap".* Blaman naean aüd órdógar darrpan óra kapóm bainürr, akó abün kolpama nurrbarinóp ene nae anónde, ne klama kap bainürr.

* **8:11** *kap* wa nugupbóka apónda, *kap* ne klama, ardam nugupzan klama. Mórrke-mórrke módoga: *wormwood*.

¹² Tokom ngim anerrua tóba mobolzan kla ipulürr. Darrpan ór abüsán blaman ne äud ór koralórr, akó darrpan ór melpalan blaman ne äud ór koralórr, akó darrpan ór wimurrab blaman äud ór koralórr, ibü akrrarrón kwarilürr, igósidi darrpan ór zyónan äud órdógab tümüna tumigóp. Darrpan ór blaman ngürran äud órdógab zyónkoke yarilürr, akó irrüban darrpan ór ta inzan.

¹³ Kazan azil namülnürrü, ka darrpan impiai póyae arrkrrurrü, kwitana noma arrmul yarilürr, wirri gyagüpi bóktande wagó, “Wa! Wa! Wa, kari kolae kokea pamkolpamdó, nidi ngyabendako tüpdü, zitulkus ene dómdóm äud anerru kari pokako tibiób mobolzan kla bapulüm!”

9

¹ 5 Ngim anerrua tóba mobolzan kla ipulürr, akó ka wimurr eserró, ne klama tupürr pülpüldügab ama tüpdü. Wimurr dümdüm ekyenóp ene ngaru bapón-koke kugupian* kwat tapakum.

² Wa ene kugupian kwat noma tapakurr, nokama oyakagab tübausürr, wamaka güm nokama bausdako püök urdügab. Abüs akó pülpül tümüna nganlaorr, ne nokama tübausürr ngaru bapón-koke kugupidügab.

³ Akó nokamdögab paza tónóka† tübausürr akó tóbalókórr tüpdü. Akó ibü wirri arüng nökyenóp, wamaka ini tüpdü walip-walipab arünge.

⁴ God ibü nilóp wagó, “E tüpdü opopor kulain-gu ó popa kukwin elklaza tüpdü ne klama dódórr baindako ó popa nugup. A e wata ini kolpam kolae ninamke, Godón timam ne babul nibióbkama tibiób müóngdü.

⁵ E ene kolpam azid nülinamke 5 melpalóm,‡ a ibü büdülümpükü akrran-gu.” Pamkolpamab wirribóka azid aeng inzan yarilürr wamaka walip-walipan azid aenge.

⁶ Ene 5 melpaldó pamkolpama sab büdül yamkünórre, a i sab koke eserre. Ibü sab ubi yarile narrbarinüm, a büdüla sab ibükagab buso yarile.

⁷ Ene paza tónókab obzeksyók [oszan]§ kwarilürr, gazirrüm tómbapórrón. Ibü singüldü inzan kla kwarilürr, wamaka golde tómbapórrón müóngdurako, akó ibü obzek inzan kwarilürr, wamaka pamakan obzekako.

* **9:1** ngaru bapón-koke kugupi kolae samuan tümün müóta. Mórrke-mórrke mórdoga: abyss. † **9:3** Ini paza tónók aprrapórr kolae samuako. **9:4** Izikiel 9:4 ‡ **9:5** Tónóka amkoman 5 melpalóm ngyabendako. § **9:7** os darrü wirri diazan klama, gazirr pam ne klama ódódda gazirr pokodü. Inzan ne os, oya obzek, dalgüp, up pepeam, akó wapór ngablaorrónako. Ene os umul airräna wapór amanóm akó ta gazirrüm. Ini bóktan oporan küpdü, ene paza tónók oszan kwarilürr. A ibü amarru pam babul yarilürr ibü kwitüdü.

⁸ Ibü órrngóen kokrrap kwarilürr, kolab órrngóenzan, akó ibü zirrgüp [laeonan] zirrgüpzan kwarilürr.

⁹ Ibü dalgüp adlang kla inzan kwarilürr, wamaka ayan adlang klamako, akó ibü tapdógab ongyal inzan yarilürr, wamaka abün [osab amorrat klama], i nóma busodako gazirr pokodü.

¹⁰ Ibü updü balóng zirrgüp asi koralórr walipwalipzan, akó ibü updü arüng asi yarilürr pamkolpam azid aliónüm 5 melpalóm.

¹¹ Ibü darrpan king asi yarilürr ibü singüldü pam nótó yarilürr. Ene king wa ngaru bapón-koke kugupian anerru yarilürr. Oya ngi Abadone Ibrru bóktane, akó Grrik bóktane oya ngi Apolione.*

¹² Ngaen-gógópan wirri gum müp blakórróna. A tübarrkrru, akó nis wirri gum müp nisa ini kakóm turri.

¹³ ⁶ Ngim anerrua tóba mobolzan kla ipulürr, akó ka darrü bóktan bómgó arrkrrurrü tokom kubdügab tótókde, golde tónggapórrón [altadój] Godón obzek kwata.

¹⁴ Ene bóktan bómgóla ⁶ ngim anerrudü bóktanórr, mobolzan kla nótó amoan yarilürr wagó, "Nogoam ene tokom anerru sye-i byamrókórrón nidipako Yoprreitis wirri tobarrdó."

¹⁵ Akó tokom anerru sye we nogop. God ibü ngaengópan tómbapónórr tai ini abüs küpüm, akó tai ini ngürrüm, akó tai ini melpalóm, akó tai ini pailüm, da wa nogop büdülämpükü akrranóm darrpan ór pamkolpam aüd ór pamkolpamdógab.

¹⁶ Osdó ne gazirr pama mórran kwarilürr, ibü ngarkwat 200 milion yarilürr. Ka ibü ngarkwat arrkrrurrü.

¹⁷ Ka ne os akó tibiób amarru pam nósenarre kürü ene nuszan klamdo, i inzan koralórr: ibü dalgüp adlang kla ur berrezan óe-óe, pugan blu, akó aruri koralórr. Osab singül inzan koralórr laeonab singülzan, akó ibü taedógab ur ulita tübausürr, nokam, akó aruri kolae ilangan nokam.†

¹⁸ Ene aüd wirri gum müpa, osab taedógab ne klama tübausürr, ur, nokam, akó aruri kolae ilangan nokam, ekrrónóp darrpan ór pamkolpam aüd ór pamkolpamdógab.

¹⁹ Osab arüng ibü taedó akó ibü updü koralórr, zitulkus ibü up gwarzan koralórr akó ibü updü ta singül asi kwarilürr. Akó i kolpam tibiób upi azid alión koralórr.

²⁰ Barre pamkolpam, ene aüd wirri gum müpa koke nibiób ekrrónóp, i wata kokean tübyalüngóp tibiób kolaeán

* ^{9:11} Abadon akó Apolion, ibü darrpan küp módóga: Blaman Elklaza Kolae Bain Pam. † ^{9:17} kolae ilangan nokam, Mórrke-mórrke módóga: sulphur. Sulphur aruri burua o tópalzan ingulküp, wirri ururande ne klama badüngda, akó oya kolaeán ilanga.

tulmildügab, ne kla tómbapón koralórr tibiób tange. I kolae samu [bütök] koke előkóp, akó i ta obae god bütök koke előkóp, gold, [silba], brronz, ingülküp, akó nugupi tolbaelórrón. Ini obae goda koke ngabkandako, akó i bóktan koke arrkrudako, akó i koke agóltagóldako.

²¹ I ta kokean tübyalüngóp ene elklazadógab: kolpam büdülümpükü akrran, merram ó wapiwapi kain tulmil, kol a pam gómól, akó elklaza gómól.

10

Anerru akó Kari /Arrngamórrón Peba/

¹ Da ka darrü arüngan anerru eserró kwitümgab abindi. Wa pülpül poko-e bórrgotarrón yarilürr, akó órrolab oya singül kwitüdü yarilürr. Oya obzek abüszan yarilürr, akó oya wapór nis ur ulitzan talkumzan namülnürri.

² Wa kari arrngamórrón peba amoan yarilürr. Tapabakurrún yarilürr oya tangdó. Wa tóba tutul wapór malu naedó ingriniürr akó tóba banól wapór dorrodó ingriniürr,

³ akó wa wirri gyagüpi taegwarr apónórr [laeonazan] barróna. Wa taegwarr nóma apónórr, 7 maduba tibiób bóktan bómgóle bóktónóp.

⁴ Akó ene 7 maduba nóma bóktónóp, ka wibalómóm kain namülnürrüma ibü bóktan opor. A ka darrü bóktan bómgól arrkrurruvä kwitümgab bóktande wagó, “Emoa, darrü pam azazilgu ene 7 maduba ne bóktan amgolörre, akó wialómgu!”

⁵ Da ka ne anerru eserró malu naedó zamngólde akó dorrodó, wa tóba tutul tang pülpüldü kwit yónürr [arüng alkamül-koke bóktan] tónggapónóm.

⁶ Akó wa arüng alkamül-koke bóktan bóktanórr Godón ngidü, nótó ngayabenda metat-metat, nótó tónggapónórr pülpül akó blaman elklaza oya kugupidü, tüp akó blaman elklaza oya kugupidü, akó malu akó blaman elklaza oya kugupidü. Akó anerrua inzan bóktanórr wagó, “Akyan tonarr myamem babul yarile!

⁷ A ene ngürrdü, 7 ngim anerrua tóba mobolzan kla nóma apulüm kain yarile, Godón kwindü anikürrün bóktana* sab ugón küppükü baine, wa ngaen ne bóktan adrratórr tóba zaget pamdó, [prropet] nidi kwarilürr.”

⁸ Akó ka ne bóktan bómgól arrkrurruvä kwitümgab, kürüka akó bóktanórr wagó, “Wam, tapabakurrún kari

* **10:7** kwindü anikürrün bóktan, Mórrke-mórrke módóga: *mystery*.

arrngamórrón peba ipa anerruan tangdógab, nótó zamngóldase malu naedó akó dorrodó."

⁹ Da ka wamórró anerrudü akó oya imtirrü kürü ene kari arrngamórrón peba akyanóm. Wa kürü kyalórr wagó, "Ipa, da elo. Marü bikóm kubó kapan ngitine, a marü taedó kubó gus mor miszan yarile."

¹⁰ Ka ene kari arrngamórrón peba anerruan tangdógab ipadórró akó elorró. Kürü taedó wa mis gus morzan yarilürr, a ka nóma elorró, kürü bikóm kapan ngitanórr.

¹¹ Kürü közazilürr wagó, "Ma Godón bóktan akó büdrat namülünke prropetzan, sab laróga tómbapórre abün bwób-bwób pamkolpamidó, abün bóktan pamkolpamidó, akó abün kingdü."

11

Nis Pam Nisab Bóktan

¹ Kürü darrü surpid kókyanórr, wamaka darrü ngarkwat bütanin tupurua, akó kürü kyalórr wagó, "Bupa, akó atani [Godón Gyabi Müót] akó Godón [alta], akó etangke nigó kolpama tóredako ola.

² A ma Godón Gyabi Müótan kal akólórrón pul basirr atanin-gu, ene elkomólke, zitülkus God ene Zu-koke pamkolpam nókyenóp. I sab gyabi wirri basirr* tibiób wapóre ail† kwarile 42 melpalom.

³ Akó ka sab kólba bóktan büdrat pam nis ningrino kürü bóktan büdratám. Nizana sab gyaur mórrkenyórr bameli akó bóktan namüli prropetzan 1,260 ngürrüm."‡

⁴ Ini pam nis inzanamli, nis [olib] nugupzan akó nis zyón klaman amngyele zitülkuszsan; i ini tüpan Lodón obzek kwata zamngólórrónamli.§

⁵ Darrü oloma ne ibü azid akyanóm nóma kain yarile, ura ibü taedógab tubrrune, akó oya adünge, ibüka nótó bóka bamgün yarile. Da darrü oloma sab ne ibü azid akyanóm nóma kain yarile, wa sab dadan ngarkwatódó narrótóke.

⁶ Ini pam nisab balngomól arüng asine pülpül anómóm, igósüm ngupa sab koke timile, i Godón bóktan nóma büdratódamli prropetzan ene tonarrdó. Akó ibü arüng asine nae óem amzazilüm, akó ini tüp wirri gum müpi

10:9 Izikiel 2:8-3:3 **11:1** Izikiel 40:3; Zekarraea 2:1-2 *** 11:2** *gyabi wirri basirr* wa Zerrusalembóka apónda. **† 11:2** *wapóre ail* ne bóktane igósa, kolpama Zerrusalem sab wirri müp akyan kwarile. **‡ 11:3** *42 melpal* akó 1,260 *ngürr* i darrpan poko apóndamli. Ene äud akó poko paila (12:14). **§ 11:4** Ini pam nis zyón kla amel zitülkuszamli, zitülkus i sab Godón bóktan büdrat namüli zyón klamazan ongang bapónda tümün kwatódó, blamanab asenóm. God ibü sab tóba Samu nókyene, olibazan oel gailda zyón klamankü. **11:4** Zekarraea 4:1-6, 11-14

kulainüm. Nizana ene tonarr kuri tónggapóni ibü tibiób ubidügab.

⁷ Nizanab Godón bóktan büdrat zageta nóma blakóne, ngaru bapón-koke kugupiandógab ne gazirr lara* buruanda, sab ibüka yanine. Akó sab inkü wirri gazirr ngangóle. Wa ibü sab [ut-ut nine] akó büdülümpükü nómkkole.

⁸ Ibü büb murua sab wirri basirran† wirri kwatódó namüli, kolpama ne basirrdü ibü nisab Lodón, krrosdó emngyelóp. Ene we Sodom‡ wirri basirr alapda, akó Izipt kantrri.

⁹ Blaman pamkolpamldó gab, blaman zitüldügab, blaman boktandó gab, akó blaman bwóbdügab, ngibürra sab ibü büdül muru aüd akó poko ngürrüm ilküpane ngankanórrre. Akó i sab kolpam koke ok nirre ibü nizanab büdül muru gapókdó angrinüm.

¹⁰ Ini tüpan pamkolpama sab ikub bagür akó barnginwóm korale zitülkus i büdülamlı, akó [gyaur kla] sab gómdamaldó zirrbapón korale, zitülkus ini nis prropet nisa kolaeen azid gail namülnürri blaman pamkolpamldó, ini tüpdü nidi nyaben koralórr.

¹¹ A aüd ngürr akó poko ngürra nóma blakónórr, Godkagab arról ngóna tübangrinürri nizanab kugupidü, akó nizana bupadürri, da zamngórri. Akó blaman pamkolpama nidi esenóp tolbaeldi, wirri guma yazebórr.

¹² Da ene prropet nisa wirri bóktan bómgórl arrkrrurri kwitümgab, ibüka boktande wagó, "Eala tügasilam!" Da i pülpül pokodó bangrirri, kwitudü kasilürri. Ibü gómdamal-koke nidi kwarilürr nosenóp kasildi.

¹³ Tai ene tonarr pokodó, tüpa wirri arüngi mórrbaengórr. Wirri basirran darrpan pokoa kolae bainürr, akó 9 poko dudu koralórr. 7,000 pamkolpama nurrbarinürr ene tüpan mórrbaenganme. Barre pamkolpam, ibü guma yazebórr, akó i kwitüm Godón ngi wirri kwitüm amngyel koralórr.

¹⁴ Nis ngim wirri gum müpa kuri blakóne. A tübarrkrru, aüd ngim wirri gum müpa kari pokoa tótókóm.

7 Ngim Anerrua Tóba Mobolzan Kla Ipulürr

¹⁵ 7 Ngim anerrua tóba mobolzan kla ipulürr, akó kwitüm wirri bóktan bómgórl koralórr, igó bóktande wagó: "Mibü [Lod] God akó oya [Kerriso],

11:6 Bazeb Tonarr 7:17-19; 1 King 17:1 * **11:7** gazirr lar wa we klambóka apónda, kolae samu. Wa balóng, gum angón gazirr klama. † **11:8** wirri basirr wa Zerrusalembóka apónda. ‡ **11:8** Sodom pamkolpam kari kolae pamkolpam koke kwarilürr. God ibü basirr uri kolae yónürr (Bwób Zitü 19:24-25).

ini tüpan kingzan balngomól kuri ipüdi,
akó mibü Lod sab ini tüp alngomól yarile, metat-metat."

¹⁶ Akó ene 24 [balngomól byarmarr pam], tibiób kingan mórran klamdó mórrande Godón obzek kwata, wakósingül nümgünóp akó tibiób obzek tüp előkóp, da oya [ótók] korálórr,

¹⁷ wagó:

"Ki marü eso akyandakla, Wirrian Arüng Lod God,
errkyá nótókla akó nótó namülnürrü,
zitulkus ma moba wirri arüng kuri ipüda,
akó ma moba balngomól ngarkwat kuri bókyena.

¹⁸ Blaman bwób-bwób pamkolpam kari ngürsil koke korálórr,
a marü wirri ngürsila ta kuri tame.

Errkyá marü ene tonarr kuri semrróne büdül pamkolpam zaz bainüm,
akó marü zaget pam darrem kla gailüm, ene prropetako,
akó moba pamkolpam, akó marü gum-gum nidi ótókdako,
ia i wirri ngi pamako, ta ia kari ngi pamako.

Errkyá ene tonarr kuri semrróne ibü kolae bainüm, tüp nidi kulain korálórr."

¹⁹ Da Godón kwitüm Gyabi Müót tapabakurrun yarilürr, akó Godón [alkamül-koke tónggapórrón bóktan] bokos popadan asen yarilürr oya Gyabi Müót kugupidü. Aon warri aman korálórr, murrum akó taren-taren madub ongyala sidörüklürr, tüpa mórrbaengórr, akó zürük aes pokoa timilüller ngupzan elklaza kolae bainkü.

12

Kol akó Wirri Attrórrzan Kla

¹ Darrü wirri akó umul-kók tonarra okaka tübyónürr kwitüm: ama darrü kol warilürr. Abüs ma oya bamel mórrkenyórrzan yarilürr, ó melpal ama oya wapór lorodó, akó oya singüldü kingan müóngdur yarilürr 12 wimur-rpükü.*

² Wa gakum warilürr akó wirri azidüdü taegwarr warilürr, zitulkus wa mórranóm kain warilürr.

³ Olgabi akó darrü tonarra okaka tübyónürr kwitüm: ama darrü wirrian óe-óe attrórrzan kla yarilürr 7 singülpükü akó 10 garpükü, akó 7 kingan müóngdur oya singüldü

^{11:15} Bazeb Tonarr 15:18; Daniel 2:44; 7:14, 27 * ^{12:1} Ini kola aprrapórr Isrraelóm zamngólda. (Ma Bwób Zitül 37:9 ngakanke. Ene opordó abüs, melpal, akó wimurra Zeikob, oya kol, akó oya olmalóm bórrangdako. Zeikobón darrü ngi Isrrael.)

kwarilürr. ⁴ Oya upa aüd órdógab darrpan ór wimurr pazar-urru pülpüldügab, da semanórr tüpdü. Da wa zamngólórr ene kolan obzek kwata, mórranóm nótó kain warilürr, igósüm wa oya olom dudu ki idarüke, wa ene olom nóma ki ilngumile.

⁵ Wa siman olom ilngumilürr. Wa sab blaman bwób-bwób pamkolpam wirri arüngi balngomól yarile ayan tupuru-i, gyaur-koke. Da oya olom ae sipüdóp ama Godka, tai kókó tóba kingan mórran klamdó.

⁶ Ene kola we busorr ama [nguin-koke bwóbdü], God oyankü ne bwób tónggapónórr. Wa olazan warilürr, Godón anerrua oya ngakrran we bókyenóp 1,260 ngürrüm.

⁷ Da wirri gazirra we tómbapónórr kwitüm. Maekol akó tóba anerru, i gazirr sidüdóp wirri attrórrzan klamdó. Ene wirri attrórrzan klama tóba anerrupükü darrem-darrem inkü we bokrranórr.

⁸ A wirri attrórrzan kla [ut-ut airrún] yarilürr, da oya tóba anerrupükü myamem darrü ngyaben marrgu babul yarilürr kwitüm.

⁹ Ene wirri attrórrzan kla simanikóp tüpdü, ene ngaerrón gwar, ngiliarrón [deból] ó satani, ini tüpan blaman pamkolpam nótó ilklió büliónda. Oya simanikóp tüpdü tóba anerrupükü.

¹⁰ Olgabi ka darrü wirri bóktan bómgól arrkrrurrü kwitüm bóktande wagó, "Mibü Godón zidbain, arüng, akó kingzan balngomól, akó oya [Kerrison] balngomól arünga kuri togobe. Zitulkus módóga, mibü Godón obzek kwata nótó zamngól yarilürr, irrüb akó ngürr, mibükwata bóktande wagó, ki kolae tómbapónónóp, oya kuri simanikrre kwitümgab.

¹¹ I oya ugóm [ut-ut irre], ene [Sip] Kupoan óe-e, akó igó bóktane, i ngibürrdü ne amkomana bóktan büdrratnórre. Akó ibü gaodó yarilürr tibiób arról akyanóm akó nurrbarinüm.

¹² We ngarkwatódó, e kwitudü bwóbakla, e bagürwóm kwarilo, akó e blamana ola nidi ngyabendakla! A sab wirri gum müp yarile ini tüpankü akó maluab, zitulkus ene debóla ola kuri abine yabüka wirri ngürsilpükü, zitulkus wa umula oya tonarra kuri tugupurr tübine."

¹³ Ene wirri attrórrzan klama igó nóma ngakanórr wagó, oya kuri simaikrre tüpdü, wa ene kol solkwat we kolazokyalórr, ene siman olom nótó ilngumilürr.

¹⁴ A ene kol wirri ngagalaig tap nis akyarrón warilürr nguin-koke bwóbdü arrmulüm, God oyankü ne bwób

tónggapónórr, anerrua oya ne ki ngakrran kwarile aüd akó poko pailüm, ene gwardógab adlangóm.

¹⁵ Olgabi ene gwara nae bagrukürr tobarrzan tóba taedógab, ene kol amiögüm akó oya amtólóm ene naiz büdóre.

¹⁶ A tüpa ma ene kol tang zwamtinürr, tóba tae-e ene tobarr nae adarüküm, ene wirri attrórrzan klama ne kla bagrukürr.

¹⁷ Olgabi ene wirri attrórrzan klama kari ngürsil koke yarilürr ene koldó, da we wamórr wirri gazirr ngangólóm oya ngibürr olmalpükü,† Godón gida bóktan poko nidi amorrandako akó ene amkoman bóktan, Yesu ne poko pupo tinóp.

¹⁸ Ene wirri attrórrzan klama malu kabedó zamngólórr.

13

Nurr Lar Maludügab

¹ Olgabi ka darrü nurr lar eserró, maludügab burruande. Oya 10 gar akó 7 singül kwarilürr, akó 10 kingan müóngdur ene 10 gardó koralórr. Darrpan-darrpan singüldü kolae bóktan ngi asi koralórr Godónkwata.

² Ka ne nurr lar eserró, büb wa lepedzan* yarilürr. Oya wirri ngüinpükü wapór kwarilürr, kokrrap azirrpükü, wamaka ne beanko,† akó oya tae inzan obzek yarilürr, wamaka ne [laeonan] tae-a. Ene wirri attrórrzan klama oya arüng ekyanórr, tóba kingan mórran kla, akó wirri balngomól arüng.

³ Ene nurr laran darrü singül gülüngpükü yarilürr, wamaka ne büdül ngarkwat gaoa, a ene gülüng ama bütamürrün yarilürr. Blaman ini tüpan pamkolpama gübarirr aengóp, ama oya mamoan kwarilürr.

⁴ Blamana ene wirri attrórrzan kla [ótók] kwarilürr, zitülkus wa ene nurr lar arüng wató ekyanórr balngomólóm. I ta akó ene nurr lar ótók kwarilürr bóktande wagó, “Darrü olom ta babula ene nurr larzan. Darrü olom ta gaodó kokea wankü gazirrüm.”

⁵ Nurr lar tae akyarrón yarilürr ikub bagür poko bóktanóm akó kolae poko bóktanóm Godónkwata. A wa arüng akyarrón yarilürr balngomólóm 42 melpalóm.

⁶ Wa tóba tae tapakurr kolae poko bóktanóm Godónkwata, akó obae bóktan aliónüm oya ngiankwata

† **12:17** *olmal* i tai Yesun amkoman angun pamkolpambóka apóndako.

* **13:2** *leped* wirri nurr pusizan balóngan klama, busoan, akó ilklió bülióndi bólrrgratárróna. Mórrke-mórrke módóga: *leopard*. † **13:2** *bea* wirri arüng nurr lara, wirri ngüinpükü gwarrarrón. Mórrke-mórrke módóga: *bear*. **13:2** Daniel 7:3-6

akó oya ngyaben marrguankwata, ene wa, kwitüm nidi ngyabendako.

⁷ Akó ene nurr lar ok yónürr Godón pamkolpampükü wirri gazirr ngangólóm akó ibü [ut-ut bainüm]. Akó wa arüng akyarrón yarilürr balngomólóm blaman zitül, blaman pamkolpam, blaman bóktan pamkolpam, akó blaman bwób-bwób pamkolpam.

⁸ Blaman pamkolpama, nidi ngyabendako ini tüpdü akó nibiób ngi wibalómorrón kokeko amkarrón [Sip] Kupoan pebadó bwób zitüldügab, sab ene nurr lar ótok kwarile.

⁹ Darrü oloman ne güblang asi nóma namüli, wa ki turrkrru.

¹⁰ Darrü olom ne tümün müötüdü ódódóm nóma bóktórre, oya wata sab idódrre.

Darrü olom ne büdülümpükü amkalóm nóma bóktórre gazirr turriki,

oya wata sab gazirr turriki emkórre.

Da we ngarkwatódó, Godón pamkolpama karrkukus ki bórrang koralón müp tonarrdó akó amkoman bangundü arróbórrón ki kwarilün.

Nurr Lar Tüpdügab

¹¹ Da ka akó darrü nurr lar eserró, tüpdügabi burruande. Oya nis tugup gar namülnürri sip kupoan, a wa ma wirri attrórrzan klamzan bóktan yarilürr.

¹² Wa ngaen-gógópan nurr laran arüngi balngomól yarilürr oya wapi. Wa akó zirrnótókóp ini tüp akó tüpan pamkolpam ene ngaen-gógópan nurr lar ótokóm, büdülümpükü noan gao ekyenóp, ama bütamürrün ne kla yarilürr.

¹³ Akó ene nis ngim nurr lara wirrian tulmil tómbapón yarilürr tóba arüng amtyanóm; darrü igó [wirri tulmil] yarilürr, ur ódódóm kwitümgab ama tüp, pamkolpama ilküpi asenóm.

¹⁴ Zitulkus oya ok yónürr ini wirri tulmil tómbapónóm ngaen-gógópan nurr laran wapi, wa pamkolpam ilklió bülión yarilürr ini tüpdü nidi ngyaben kwarilürr. Wa ibü nüzazilóp godzan ingülküp dandang tónggapónóm ene ngaen-gógópan nurr lardó wirri ngi atenóm, gazirr turriki noan gao akyarrón yarilürr akó ama ngyaben yarilürr.

¹⁵ Oya ok yónürr ngón akyanóm ene ngaen-gógópan nurr laran ingülküp dandang, igósüm wa ki bóktan yarile. Akó ene igósüm arüng bóktan ki nókyerre igó, nidi ki bangórre ene ingülküp dandang ótokóm, wata ki ekrróne.

¹⁶ Ene nis ngim nurr lara ta blaman pamkolpam zirrnótókóp, kari akó wirri, mórrrel akó elklaza-koke, [leba zaget] kolpam akó leba zaget kolpam-koke nidipko, timam azebóm tibiób tutul tangdó ó tibiób müóngdü.

¹⁷ Darrü oloman ne ene timam babul nóma yarilürr, wa gaodó koke yarilürr darrü kla amiögüm ó sel ainüm. Ene timam we klama, ia ene ngaen-gógópan nurr laran ngi, ó ta ia ene namba, oya ngim nótó zamngólda.

¹⁸ [Wirri gyagüpítótók] ipüdórre: Wirri susumüri olom nótóka, wa sab ki etang ene nurr laran namba laróga, zitülkus ene go paman namba-e. Ene namba módoga: 666.

14

[Sip] Kupo akó Tóba Pamkolpam

¹ Olgabi ka yazilürrü, da módoga, ene Sip Kupo zamngólde Zaeon Pododó,* akó wankü 144,000 pamkolpam kwarilürr, wibalómórrón nibiób kwarilürr tibiób müóngdü Sip Kupoan ngi akó tóba Aban ngi.

² Olgabi ka darrü ukwóm arrkrrurru kwitümgab, wamaka wirri naea ukwómpükü bókanda akó wamaka taren-taren maduba bóktanda. Ka ne ukwóm arrkrrurru, inzan yarilürr, wamaka ne pamkolpama tibiób wirri dar-rumbirrózan kla bapuldako.

³ Akó i küsil wórr ato kwarilürr Godón kingan mórran kla obzek kwata akó ene tokom ngyaben klamab obzek kwata akó ene [balngomól byarrmarr pamab] obzek kwata. Darrü olom gaodó koke yarilürr ini wórr umul bainüm, a wata ene 144,000 pamkolpam, God tüpdügab nibiób [aurdü amanórr].

⁴ Ini pama wata [kolkal] ngyaben kwarilürr igó pokodóbabi, i kolpükü koke bazurrulürr.† I wata ene Sip Kupo mamoandako, wa ne kwata agólda. Ibü ngibürr pamkolpamab ngorodógab aurdü amanórr akó Godón akó ene Sip Kupo ilinóp, wamaka ngaen-gógópan abüla nóma bókyanda.

⁵ Ibü taedó obae tiz babul yarilürr, ibü darrü kolae ta babulanako.

Aüd Anerru

⁶ Olgabi ka akó kwitüm darrü anerru eserró arrmuldi, da oyaka ene Morroal Bóktan yarilürr Yesunkwata, metat ne kla yarile, blaman pamkolpamidó büdrratóm, ini tüpdü nidi

* **14:1** Zaeon Podo: Zerrusalem ini podo kwitudü mórranda. We kla okaka amzazilda, ene Godón gyabi wirri basirre, ngian Zerrusalem. **14:1** Okaka Amzazirrün Kla 7:3 † **14:4** Aprrapórr ini alap-alap bóktana. Oya küp aprrapórr módoga: *Ini pamkolpama obae god koke [ótók] kwarilürr.*

ngyabendako, blaman bwóbdügab, blaman zitüldügab, blaman bóktandógab, akó blaman pamkolpamdógab.

⁷ Da wa wirri gyagüpi bóktanórr wagó, "Godón gum angón kwarilün akó oya ngi wirri kwitüm emngyelam, zitülkus oya ene tonarr kuri semrróne blaman pamkolpam zaz bainüm. Akó oya [ótók] koralón, tüp a pülpül, malu akó arób nótó tómbapónórr."

⁸ Nis ngim anerrua tókyanórr igó bóktankü wagó, "Kuri tupe! Ene Babilon wirrian basirra kuri tupe,[‡] blaman bwóbbwób pamkolpam nótó zirrnótókóp oyaka dabinüm kol akó pam gómlón tonarr tómbapónóm, wamaka i oyanóm waen anóndako."

⁹ Aüd ngim anerrua we tókyanórr ene nis anerruab kakóm, wirri gyagüpi bóktankü wagó, "Darrü oloma ne ene narr lar akó oya ingülküp dandang nóma ótök yarile akó timam nóma apadóda tóba müóngdü ó ta ia tangdó,

¹⁰ da wa ta sab Godón wirri ngürsil tulmil inzan esene, wa sab ibüka ne poko tónggapóne tóba wirri ngürsil ngarkwatódó, gyaur-koke.[§] Ene oloma sab ola azid aengle kolae ilangan ingülküp* urdü, gyabi anerru akó Sip Kupo, ibü wapi.

¹¹ Akó ene uran nokama ibü azid aeng bwóbdügab angürda, metat-metat. Ibü sab ngón agón babul yarile ene azid aengdögabi, irrüb a ngürr, ene narr lar akó oya ingülküp dandang nidi ótókdako, ó idi, oya ngian timam nidi azebdako."

¹² Da we ngarkwatódó, Godón pamkolpama karrkukus ki bórrang koralón müp tonarrdó, Godón gida bóktan poko nidi amorrändako akó Yesun amkoman nidi angundako.

¹³ Olgabi ka bóktan bómgól arrkrrurrü kwitümgab bóktande wagó, "Ini poko wialóm: 'Bagürwóm idipako, Lodka dabyórrün nidipako akó nidi narrbarindako erkýadógab kókó nubó.'

Godón Samua igó bóktanda wagó, "Ó, ene amkoman! I sab ngón bagóne tibiób wirri zaget tómbapondögabi, zitülkus ibü Godón ubi ngarkwatódó tórrmen tómbapónan küpa sab ibü munumurre kwitudü."

Tüpan Abül

[‡] **14:8** kuri tupe wa we poko apónda, ene wirri basirra kuri kolae sine (18:20).

14:8 Aesaya 21:9; Zerremaea 51:7-8; Okaka Amzazirrün Kla 18:2 [§] **14:10** Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: *Wa ta sab Godón wirri ngürsilan waen enóne, God ne waen ekanórr nae koke yarrisarri apórrón tóba ngürsilan kübündü.* * **14:10** kolae ilangan ingülküp: Ma müsirrga ain bóktan 9:17 ngakanke. **14:10** Aesaya 51:17; Izikiel 38:22

¹⁴ Olgabi ka yazılırrü, da móðoga, darrü gabülpli pülpül pokó asi yarilürr, akó ene pülpül pokodó darrü olom mórrarrón yarilürr, wamaka pamkolpamab olome. Oya singüldü darrü [golde] tónggapórrón kingan müóngdur yarilürr, akó zirran abül turrik oya tangdó.

¹⁵ Olgabi akó darrü anerrua tubrranórr [Godón Gyabi Müótüdügab]. Wa wirri gyagüpi taegwarr apónórr oyaka, ene pülpül pokodó nótó mórran yarilürr wagó, "Moba abül turrik amórr, da abül,[†] zitülkus ene abül tonarra kuri tame; ene amkoman, ene tüpan abül gaodóma."

¹⁶ Da ene pülpül pokodó nótó mórran yarilürr tóba abül turrik amórrórr dudu tüpdü; móðoga, dudu tüp we abülürr.

¹⁷ Olgabi akó darrü anerrua tubrranórr Godón Gyabi Müótüdügabi kwitüm, oya ta zirran abül turrik asi yarilürr.

¹⁸ Akó darrü anerrua tamórr [altadógab], ene altan ur nótó ngakan yarilürr, da wirri gyagüpi taegwarr apónórr ene zirran abül turrikpükü anerrudu wagó, "Moba abül turrik amórr, ene [grreip] tüöl dakasu syepordógab ini tüpan, zitülkus oya grreip aungrirrúnako!"

¹⁹ Ene anerrua tóba abül turrik amórrórr ene dudu tüpdü, grreip dakasurr, da ibü we amanórr ene wirri grreip mor amóng bwóbdü,[‡] God tóba wirri ngürsil ne amtyanda.

²⁰ Ibü ola wapóre bail kwarilürr ene grreip mor amóng bwóbdü ene wirri basirr kalkuma. Da ne óea tolmealórr ene grreip mor amóng bwóbdügabi, igó ngarkwat kwit tüngürürr, pamkolpamab tupo ngarkwatódó,[§] akó igó kan olmean yarilürr, 300 kilomita ngarkwat.

15

7 Anerru akó 7 Godón Ngürsilpükü Kübüł

¹ Olgabi ka akó darrü wirrian akó ilküpa baus tulmil eserró kwitüm: 7 anerru tibiób 7 wirri gum müppükü. Ini dómdóm ne klama, zitülkus Godón ngürsila sab blakóne, ene wirri gum müpa nóma tómbapórre.

² Da ka darrü kla eserró wamaka glas malua, urpükü yarrisarri apórrón, akó ka ene pamkolpam nósenarre, ene narr lar akó oya ingülküp dandang nidi [ut-ut ninóp], akó oya ngim ne namba-a zamngólda. I blamana ap* amorran kwarilürr, God ibü ne kla nülinóp.

^{14:14} Daniel 7:13 ^{† 14:15} abül wa we pokobóka apónida, pamkolpam dakasum tüpdügab. ^{14:15} Zo-el 3:13 ^{‡ 14:19} grreip mor amóng bwób wa

Godón zazbainbóka apónida. ^{§ 14:20} Grrik bóktane ma inzan angrirrúna: Óea igó ngarkwat kwit tüngürürr, [osanj] taedó alngomól sye ne ngarkwat

amelórróna. ^{* 14:20} Aesaya 63:3; Okaka Amzazirrún Kla 19:15 ^{15:2} ap gitazan klama. Oya dokyanan syeako. Mórrke-mórrke móðoga: harp.

³ Akó i Mosesón wórr ato kwarilürr, Godón leba zaget olom, akó ene Sip Kupoan wórr. Igó ne wórr yarilürr wagó, "Lod, Wirrian Arüng Godóe,

marü wirrian akó ilküpa baus tórrmenako!

Blaman bwób-bwób Kingóe,

marü tórrmen tulmil dümdümako akó amkoman!

⁴ Lod God, marü sab koke nidi gum mangónorre,

akó marü ngi sab koke nidi wirri kwitüm em-
ngyelnörre?

Blamana sab ini kla tónggapórre, zitülkus ma mobela
[kolkalan].

Blaman bwób-bwób pamkolpama sab marü obzek kwata
togobe

akó marü [ótók] kwarile,

zitülkus ma moba [dümdüm tonarr] tulmil kuri okaka
tinarre."

⁵ Ini elklaza kakóm, ka yazılırrü akó [Godón Gyabi Müót] ugón tapakurrün yarilürr kwitüm, ene [Palae Müót] ene 10 gida bóktan pokopükü, ne klama amtyanda wagó, God asine.

⁶ Ene 7 anerrua tübausürr ene Godón Gyabi Müótüdüğab tibiób darrpan-darrpan ene wirri gum müppükü. I [tóman-koke] akó zyónan mórrkenyórr bamelórrón kwarilürr, golde tómbapórrón sas[†] bamelórrón dalgüp ngarkwat.

⁷ Olgabi darrü ene ngaben klama ene 7 anerru darrpan-darrpan golde tómbapórrón kübül nülinóp. Ene kübül Godón ngürsili barümürrün kwarilürr, metat-metat nótó ngyabenda.

⁸ Akó Godón Gyabi Müót nokama[‡] aterrón yarilürr, Godón [wirri kómal zyón] akó oya arüngdüğab. We ngarkwatódó, darrü oloman gaodó koke yarilürr Godón Gyabi Müótüdü bangrinüm, kókó ene 7 anerruab 7 wirri gum müpa nόma tómbapórre.

16

Ene 7 Kübül

¹ Olgabi ka darrü wirri bóktan bómgól arrkrrurrü [Godón Gyabi Müótüdüğabi] ene 7 anerru byalde wagó, "Ogob akó ekónam Godón ngürsil ene 7 kübündüğab ama tüpdü."

² Ngaen-gógópan anerrua wamórr, da tóba ene kübül we ekanórr tüpdü, da guman tarenan gülünGa tóbabótlórr pamkolpamdó, ene narr laran timam nibiób kwarilürr akó oya ingulküp dandang nidi [ótók] kwarilürr.

15:3 Bazeb Tonarr 15:1 **15:4** Zerremaea 10:7; Wórr Peba 86:9 [†] **15:6** sas beltzan mórrkenyórr pokoa. Mórrke-mórrke módóga: *sash*. [‡] **15:8** nokam wa amtyanda wagó, God asine. **15:8** Aesaya 6:4 **16:2** Bazeb Tonarr 9:10

³ Nis ngim anerrua tóba kübül maludü ekanórr, da ene malua óem bainürr, wamaka ne büdül oloman óee. We ngarkwatódó, blaman maludü ngyaben elklaza nurrbarinürr.

⁴ Akó aüd ngim anerrua tóba kübül ekanórr blaman tobarrdó akó aróbdó, da ene bwóba óem bainóp.

⁵ Olgabi ka arrkrrurrü ene anerru, ini tüpan nae nótó ngakanda, bóktande wagó,

“Gyabi Olom, errkya nótókla akó nótó namülnürrü,
ma dümdümla moba zaz baindi.

⁶ Ene amkomana, zitülkus i marü pamkolpam akó prropet okrralórr, da ibü óea tópkalórr;

we ngarkwatódó, ma ibü óe nülinünüma anónóm. I gaodómako ene [kolaeen darrem] azebóm!”

⁷ Akó ka bóktan bómgól arrkrrurrü ene [altadógabi] bóktande wagó,

“Ó, ene amkoman, Lod, Wirrian Arüng God,
marü zaz bain amkoman akó dümdümako.”

⁸ Tokom ngim anerrua tóba kübül ekanórr abüsdü, da abüs ok yónürr pamkolpam badüngüm tóba uri.

⁹ Da abusan urura ibü badüngürr, da i Godón ngi wirribóka amórr kwarilürr, arüng noane ini wirri gum müp balngomólóm. A i bangónóp kolae tonarrdógbab byalüngüm Godka akó oya ngi wirri kwitüm amngyelóm.

¹⁰ Akó 5 ngim anerrua tóba kübül ekanórr ene ngaenggópan nurr laran mórran klamdó, da oya kingzan balngomól bwób tümüna ngalaorr. Pamkolpama tibiób ulit baritnóp ene wirri azid aengdógbab,

¹¹ da kwitüm Godón amórr kwarilürr ibü wirri azid aeng akó gülüngabme, a i tibiób kolae térrmen tómbapóndógbab koke tübyalüngnóp.

¹² Akó 6 ngim anerrua tóba kübül ekanórr wirri Yoprreitis tobarrdó, da ene tobarra ukyónürr kingabkü kwat alótóm olgabi tótókóm, abüsa nólgbabi banikda.

¹³ Olgabi ka aüd kolae samu nósenarre, wamaka palógako. Darrü ene kolae samua ene wirri attrórrzan klaman taedógbab tubrranórr, darrüpa ene nurr laran taedógbab tubrranórr, akó darrüpa ma obae prropetan taedógbab.

¹⁴ I kolae samuab prranzako, [wirri tulmil] nidi tómbapóndako, da i tótókdako kingdü ini dudu tüpdü ibü kwób asum gazirrüm Wirrian Arüng Godón wirri Ngürrdü.

¹⁵ “Tübarrkrru! Ka sab gómla pamzan tamo. Bagürwóm watóke, nótó azilda akó tóba mórrkenyórr baterrón

nótóke.* Ini kwata, wa sab kakapur akó büód koke yarile pamkolpamab obzek kwata.”†

¹⁶ Olgabi ene äud kolae samua king kwób isurr darrü bwóbdü, ngi Arrmagedon Ibrru bóktane.

¹⁷ Dómdóm 7 ngim anerrua tóba kübül ekanórr tüp a pülpül aodó, da wirri bóktan bómgóla sidörükürr Godón Gyabi Müótüdüğab, kingan mórran klamdögab, igó bóktankü wagó, “Kuri blakóne!”

¹⁸ Olgabi aon warri aman yarilürr, murruma akó taren-taren madub ongyala sidörüklürr, akó tüpa wirri arüngi mórrbaengórr. Ngaen tüpa inzan koke mórrbaengórr, pamkolpama ini tüpdü ne tonarr tóbabótórr; amkoman aipab yarilürr!

¹⁹ Babilon wirri basirra äud ór bangónórr, akó bwób-bwób wirri basirra tübaingürr. Akó God gyagüpi zu-manikürr Babilon wirrian basirr, da oya ene kübül okyanórr waene amrókrrón, Godón wirri ngürsil ne klama okaka amzazilda.

²⁰ Blaman kaoa bamrukóp ama malu, akó blaman podoa ta inzan bamrukóp.

²¹ Da wirri aes pokoa, müp ama ia 30 kókó 50 kilo ngark-wat, ngupzan amil yarilürr pülpüldüğab ama pamkol-pamidó. I ta akó Godón ini kolae kla tónggapónde amórrnóp ini aes poko ngupdüğab, zitülkus ene azid aeng kari kolae ta koke yarilürr.

17

Ene Kol Babilon akó Ene Nurr Lar

¹ Olgabi darrü ene 7 anerrua, ene 7 kübül nibiób kwarilürr, kürüka tamórr. Wagó, “Yao, ka kubó marü mómyeno, God sab ene wirri pam apyón kol* ia zaz wine, abün naedó† nótó mórrando.

² Ini tüpan bwób-bwób kinga oyaka dabinóp kol gómol tonarr tómbapónóm.‡ Akó blaman pamkolpama ini tüpdü kol akó pam gómol tonarr tómbapónónóp, wamaka i gorrgorr bainóp oya waen anóndógabi.”

* **16:15** nótó azilda akó tóba mórrkenyórr baterrón nótóke, we pamkol-pambóka apónda, amkoman karrukusí nidi bangundako. † **16:15** Yesu ini poko bóktanórr. **16:15** Metyu 24:43-44; Luk 12:39-40 **16:16** Wórr Peba 2:2

* **17:1** *pam apyón kol*: Babilon pam apyón kolzano, zitülkus wa Godka kolae tonarr tómbapón warilürr akó obae god byamkün warilürr ibü [ótókóm]. Ini inzan yarilürr, wamaka kola kubó tóba müór amgütesa da kubó pam apyón kolóm baine. † **17:1** *abün nae* wa we klambóka apónda, *ini tüpan abün pamkolpam, kantrri, akó bóktan.* (17:15) Ini kolan umulbain kari kokea ibü blamandó. ‡ **17:2** *kol gómol tonarr tómbapónóm*: Ma müsirrga ain bóktan 2:22 ngakanke.

³ Olgabi ene anerrua kürü ae küdódürr Godón Samuan arüngi ama [ngüin-koke bwóbdü]. Ola ka kol oserró óe-óe nurr lardó mórrande, blaman büb kolae bóktan ngia gwarrarrón koralórr Godónkwata, akó ene nurr laran 7 singül akó 10 gar kwarilürr.

⁴ Ene kol ilulu óe-óe akó baeb óe-óe mórrkenyórr baterrón warilürr, akó gold, wirri darrem ingulküp, akó pelſ püti bairrún. Wa darrü kübül emoalórr golde tónggapórrón, ngazirr tulmil akó [kolkal]-koke tonarr amrókrrón, oya pam gómooldágabi ne klame.

⁵ Oya müóngdü ini anikürrün küp ngi wibalómórrón kwarilürr: “Babilon wirrian basirr, pam apyón kolab aip, akó ini tüpan ngazirr tulmil aip.”

⁶ Ka igó poko eserró, ene kol gorrgorr warilürr Godón pamkolpamab óe-e akó ngaen büdülümpükü nibiób okralórr ibü óe-e, zitulkus i Yesunkwata bóktan büdrat kwarilürr pamkolpamdó.

Ka oya nóma oserró, ka karibóka-koke gübarirr aengrró.

⁷ Olgabi ene anerrua kürübóka wagó, “Ma ini elklaza basende iade gübarirr aengdóla? Ka kubó ene anikürrün küp marüka müsirrga ino ene kolankwata, akó oya ne nurr lara ódódda, 7 singül akó 10 gar noanko.

⁸ Ma ne nurr lar esena, ngaen asi yarilürr, errkya babula, ama burruan kari pokoa ene ngaru bapón-koke kugupidügab.* Nóma tubrrune, ene kakóm, God sab oya kolae ine. Ini tüpdü ne pamkolpama nyabendako, bwób zitüldügab koke nibiób ngi wibalómórrónko [ngarkwat-koke arról] pebadó, sab gübarirr aengrre, i sab ene nurr lar nóma eserre, zitulkus wa ngaen asi yarilürr, errkya babula, a sab tame.

⁹ “[Wirri gyagüpítótóke] akó susumüri-i ipüdórre: Ene 7 singüla 7 podom† bórrangdako, ene kola ne mórrando.

¹⁰ I ta dakla 7 kingüm bórrangdako. 5a kuri tübaingürr tibiób balngomól bwóbdügab, akó darrpan errkyá asine, akó darrü ene kinga tótók küsila. Da wa sab nóma tame, wa sab ae wata tugupurr tonarróm yarile.

¹¹ Ene nurr lar, ngaen asi nótó yarilürr, akó errkyá babul nótóka, sab 8 ngim king yarile. Wa ene 7 kingpüküma, da sab ngyabele kókó God sab oya kolae sine.

¹² “Ma ne 10 gar nosenónóma, 10 kingüm bórrangdako, kingzan balngomól arüng koke nidi kuri yazebrre, a sab

^{17:3} Okaka Amzazirrún Kla 13:1 § ^{17:4} pel, Mórrke-mórrke módóga: *pearl*. Oya kak mirria. Ene pela mirrian kak kugupidü dódórr bainda, küp nólama.

* ^{17:8} *ngaru bapón-koke kugupi*: Ma müsirrga ain bóktan 9:1 ngakanke.

† ^{17:9} *7 podo ia aprrapórr Rrom wirri basirrbóka apónda*, zitulkus Rrom 7 pododó mórrando.

darrpan abüs küp ngarkwat balngomólóm nibiób nókyerre kingzan ene nurr larpükü dabyóndi.

¹³ Ene kingab darrpan gyagüpitótóka. I sab tibiób arüng akó balngomól arüng oya ilirre.

¹⁴ I sab wirri gazirr ngangólórre ene [Sip] Kupopükü, a ibü sab ene Sip Kupoa [ut-ut nirre], zitulkus wa wirri Lod módóga blaman lodódágab akó wa wirri King módóga blaman kingdügab, akó wankü asi korale, wa nibiób ngibaunürr akó ilianórr akó oyaka amkoman moboküpi arróbórrón nidipako."

¹⁵ Olgabi ene anerrua akó kürübóka wagó, "Ma ne nae nosenónoma, ene pam apyón kola ne mórrando, we klamóm zamngólda, ini tüpan abün pamkolpam, bwób-bwób pamkolpam, akó bóktan pamkolpam.

¹⁶ Ma ne 10 gar nosenónoma akó ene nurr lar, i sab ene pam apyón kol alzizi amaik kwarile. I sab oya blaman elklaza umtirre akó kakapur wirre, i sab oya büb muru olongórre akó uri tozetórre.

¹⁷ Zitulkus módóga, God ini gyagüpitótók wató ingrinürr ibü susumüridü tóba bókam bagósorrón bóktan tómbapónóm; darrpan pokodó tulmil tómbapónóm akó tibiób kingzan balngomól arüng akyanóm ene nurr lar, kókó Godón bóktana sab küppükü baine.

¹⁸ "Ma ne kol osena, we klamóm zamngólda, ene wirrian basirr, ini tüpan blaman king nótó balngomólido."

18

Godón Angrirrún Bóktan Babilonón Aupüm

¹ Ene kakóm, ka darrü anerru eserró kwitümgab abindi. Oya wirri balngomól arüng yarilürr akó oya [wirri kómályóna] tüp blaman warri sapónórr.

² Wa wirri gyagüpi taegwarr apónórr wagó,

"Kuri tupe! Ene Babilon wirrian basirra kuri tupe!"*

Wa igó bwóbüm kuri baine, kolae samua ne nyaben-dako,

akó blaman [kolkal]-koke samuab ban bwób,

akó alóng-koke póyaeb ban bwób,

akó alóng-koke akó ngazirr larab ban bwób.

³ Zitulkus módóga, blaman bwób-bwób pamkolpama oyaka dabinóp kol akó pam gómol tonarr tómbapónóm,† wamaka i oyanóm waen enónóp.

* **18:2 kuri tupe:** Ini we pokobóka apónda, ene wirri basirr kulain. Ene nurr lar akó ene 10 kinga sab ene basirr kulairre, Godón angrirrún bóktan ngarkwatódó (17:16,17). † **18:3** Ma müsirrga ain bóktan 2:22 ngakanke.

Ini tüpan kinga oyaka dabinóp kol gómol tonarr
tómbapónóm,
akó ini tüpan selbain pama mórelóm bainóp oya wirri
darrem elklaza bumiógdügab.”

⁴ Olgabi ka akó kwitümgab darrü bóktan bómgól arrkr-
rurrü, bóktande wagó,
“Kürü pamkolpam, tübaus ene basirrdügab,
igósüm e sab koke barümörre oya kolae tonarrdó,
akó e sab oya azid aeng koke ipüdane.

⁵ Tübaus, zitulkus oya kolae tonarr kwób basurrünako
pülpül amrran kari poko, amkoman atang-koke kolae
tonarr,
akó Godón kuri ngambangóle oya dümdüm-koke tonar-
rankwata.

⁶ God, oya darrem okya, wa ngibürrzan darrem
nüliónónóp;
akó darrem tumum emngyel tóba térrmen ngark-
watódó.
Ene kübül kugupidü, wa ne kla yasarri apónórr, oyankü
akó nis ngim yasarri apó.‡

⁷ Wa tóba ngizan wirri kwitüm amngyel warilürr, akó wa
abün mórel elklaza tumumzan ngyabelórr,
oya inzan wirri azid okya akó yón gyauran ngizuta.

Zitulkus módoga, wa tóba moboküpü igó poko bóktando
wagó,

‘Ka kwinzan mórrandóla kólba mórran klamdó.

Ka kóble kokela,§
akó kürü sab yón gyaur babulan yarile.’

⁸ We zitulkusdü, oya ini azid aenga sab blamana darrpan
ngürr togobe:

büdül, yón gyaur, akó ku.

Oya sab ura zudunge mengrempükü,
zitulkus Lod God wirri arünga, oya nótó zaz ainda.

⁹ “Ene tüpan kinga, ngaen-gógópan oyaka nidi dabinóp
kol gómol tonarr tómbapónóm, akó ngaen-gógópan wankü
abün mórel elklaza tumum nidi ngabenónóp, ene kolan
nokam nóma eserre baebde, i sab oyabókamóm yón gyau-
rdü kwarile.

¹⁰ I sab aibwóbdügab ngakan kwarile, zitulkus i sab gum
kwarile oya azid aengde. I sab bóktorre wagó,

18:3 Aesaya 21:9; 23:17; Zerremaea 51:7-8; Okaka Amzazirrün Kla 14:8 **18:4**
Aesaya 48:20; Zerremaea 50:8; 51:6 **18:5** Zerremaea 51:9 ‡ **18:6** Ini we
pokobóka apónda, God Babilonón kolae ainüm dadan kwata, wazan ngibürrdü
kolae elklaza tólbael warilürr, a ama nis ngim müpande. § **18:7** *ka kóble*
kokela: Babilon igó bóktando wagó, wa tangbamtin-koke kokean ngyabene
akó ngibürrdü kokean ngambangóle kóblezan kwarilürr, Zon ini peba nóma
wialómórr. **18:7** Aesaya 47:7-9

“ ‘Wa! Wa, kari kolae kokea marüka, Babilon, wirrian basirr,
arüngan basirr!

Darrpan abüs küp kugupidü marü zaz aina kuri
tómbapóne!’

¹¹ “Tüpan selbain pama sab yón kwarile akó sab wirri gyaur kwarile oyakwata, zitulkus darrü oloma myamem ibü sel elklaza koke bumige.

¹² We sel elklaza kwarilürr: gold, [silba], wirri darrem ingülküp akó pel; agurr akó wirri darrem mórrkenyórr, ilulu óe-óe mórrkenyórr, silk* mórrkenyórr akó baeb óe-óe mórrkenyórr; morroal siperrolzan ilang nugup, lar kyamülab zirrgüpi† tómbapórrón elklaza, wirri darrem nugupi, brronze, ayane, akó morroal wibagótórrón ingülküpi‡ tómbapórrón elklaza;

¹³ sinamon,§ spaes,* morroal ilang bónigan kla, mirr,† akó prrenkónsens;‡ waen, [olib] oel, kómal plaoa akó [wit]; [kau] akó [sip]; [os] akó [osab amorrat kla]; pamkolpam, [leba zaget] kolpamómzan nibiób sel ninóp.

¹⁴ Sab inzan bóktarrón yarile wagó, ‘Ene wirri darrem elklaza, ma ne klamóm wirribóka nae amandóla, marü kuri mimgütrre. Blaman marü ene mórrel akó arrbirrún elklaza kolae bairrúnako, akó ma sab myamem kokean nosenónómo!’

¹⁵ Ene selbain pama ne kla sel bain kwarilürr, oyakagab mórrel nidi bainóp, sab wirri kan bórrangle, zitulkus i sab gum kwarile oya azid aengde. I sab yón kwarile akó sab oyaka wirri gyaur kwarile,

¹⁶ akó sab bóktan kwarile wagó,

“ ‘Wa! Wa, kari kolae kokea marüka, wirrian basirr;
agurr akó wirri darrem mórrkenyórr, ilulu óe-óe
mórrkenyórr, akó baeb óe-óe mórrkenyórr baterrón,
akó gold, wirri darrem ingülküp, akó pel püti bairrún!

* **18:12** silk wirri darrem, ongong bapónan mórrkenyórra, darrü su müót sye-i tómbapóndako. † **18:12** lar kyamülab zirrgüp elefantab simbruatórrón zirrgüpako. Mórrke-mórrke módóga: ivory. ‡ **18:12** morroal wibagótórrón ingülküp, Mórrke-mórrke módóga: marble. (Olmalab barngin mabolbóka koke apónda.) § **18:13** sinamon darrü nugup spaesbóka tómbapóndako.

Alo misan ngitan klama. Mórrke-mórrke módóga: cinnamon. * **18:13** spaes morroal ilang klama, darrü India spaes nugupdüğab ne kla apadódako. Mórrke-mórrke módóga: spice. Ini klama aprrapórr we spaesbóka apónda: cardamom. † **18:13** mirr nugupdüğab morroal ilang idia. Mórrke-mórrke módóga: myrrh. Ene tonarr, mirr büb azid alakón kla yarilürr. Oya darrü zaget módóga: pama kubó nóma narrótóke, oya gapókdó angrinüm we idi angangodako, zitulkus oya ilang morroala. ‡ **18:13** prrenkónsens nugupdüğab móega. Ene móeg burum amzazildako. Ma kubó nóma seteno, morroal ilang simanike. Mórrke-mórrke módóga: frankincense.

17 Darrpan abüs küp kugupidü barngin-koke mórela kuri kolae baine!'

"Blaman maludü but up amarru pam, buti agóltagól pamkolpam, akó butüdü zaget pam, blaman maludü zaget pam, sab wirri kan bórrangle.

18 I sab ene kolan nokam nóma eserre baebde, i sab taeg-warr apórre wagó, 'Ngaen inzan wirrian basirr babulan yarilürr, inizane!'

19 I sab buru tibiób singüldü zomale, igó poko okaka amzazilüm wagó, i wata kya yón gyaurdümako, akó i sab yón-gyaurpükü yón zwamtonórre wagó,

"Wa! Wa, kari kolae kokea marüka, wirrian basirr; butpükü isa mórel ne bainóp,
wirri darrem elklaza noaka barrmülürr!

Darrpan abüs küp kugupidü wa kuri kolae baine!"

20 "E bagür kwarilün, blaman kwitüm nidipakla!

E bagür kwarilün, Godón pamkolpam, [apostol], akó prropet!

Zitulkus módoga, God oya kuri zaz wine, wa yabü kle-kle neme nangónóp."

21 Olgabi darrü arüngan anerrua wirri ingülküp ipadórr, inzan kamad kla, wamaka wit küp ne klame amkendako, da maludü amaikürr bóktankü wagó,

"Ene dadan zóngangpükü,

Babilon, ene wirrian basirra sab inzan barngene tüpdü nóma tümanikórre,
akó oya sab myamem kokean oserre.

22 Wirri darrumbirrözana kla, wórr bato is, tatrror, akó mobolwóm

sab myamem koke barrkrrule marü kugupidü.

Darrü tayu olom, ia zaget tómbapónde,

sab myamem marüka kokean eserre.

Wit küp bamken kwóm

sab myamem koke barrkrrule marü kugupidü.

23 Zyón klaman zyón

sab myamem babulan yarile marü kugupidü.

Sab myamem kol amiögüm ne pama kainda ó müór amiögüm ne kola kaindo,

ibü gyagüp sab kokean barrkrrule marü kugupidü.

Marü sab igóside kolae mine, zitulkus marü selbain akó bumiög pam ini tüpan wirri ngi pam kwarilürr,

akó marü merram tulmila blaman bwób-bwób pamkol-pam ilklió bülión yarilürr.

24 God oya kugupidü tóba prropetab akó tóba pamkolpamab
óe nósenóp,
akó blamanab óe, nibiób okrralórr ini tüpdü.”

19

Kwitüm Bagürwóm

1 Ene elklaza kakóm, ka darrü kla arrkrrurru, wamaka ne abün isa bódeandako kwitüm. Igó taegwarrkü wagó:
“Aleluya!”*

Zidbain, [wirri kómal zyón], akó arüng mibü Godónko!

2 Zitulkus módogá, oya zazbain amkomana akó dümdüm.

Wa ene pam apyón wirri gómol kol kuri zaz wine,
ini dudu tüp nótó kolae yónürr tóba kolae tonarrpükü.
Wa darrem kuri yalkomóle oyaka, Babilon, zitulkus wa ibü
ekrralórr, Godónkü nidi zaget kwarilürr.”

3 I akó taegwarr apónóp wagó:

“Aleluya!

Nokama oya kolae ain bwóbdügab metat-metat angürda!”

4 Ene 24 [balngomól byarrmarr pam] akó ene tokom
ngyaben elklaza wakósingül nümgünóp, da Godón
[ótóknóp], tóba kingan mórran klamdó nótó mórralórr.
Igó bóktankü wagó, “Amen, Aleluya!”

5 Olgabi darrü bóktan bómgóla sidörükürr kingan
mórran klamdógab. Igó bóktankü wagó:

“Mibü God yagüram,

blaman Godón zaget pam,

oya gum-gum nidi ótókdako,

ia e wirri ngi ó ta ia kari ngi amorrandakla.”

[Sip] Kupoan Alongalo Kol Amióg Tóredó

6 Olgabi ka igó arrkrrurru, wamaka pamkolpamab ngoroa
bódeanda, wamaka wirri naea ukwómpükü bökanda akó
wamaka taren-taren maduba bóktanda. Igó bóktankü
wagó:

“Aleluya!

Zitulkus módogá, mibü Lod, Wirrian Arüng God,
balngomólda.

7 Mi bagürwóm akó barnginwóm kwarilo, akó mi oya ngi
wirri kwitüm emnyelnórre!

Zitulkus módogá, ene tonarr kuri semrróne ene Sip

Kupoan kol amióg tórem,

akó oya rearrarrón kola tóba kuri tómbapóne.

* **19:1 Aleluya**, ini Ibrru bóktan oporan küp módogá: *Yawe yagüram. Yawe*
Godón darrü ngia (Bazeb Tonarr 3:14).

⁸ Oya agurr akó wirri darrem mórrkenyórr okyenóp batenóm, zyónbarran akó [tóman-koke]."

(Ene agurr akó wirri darrem mórrkenyórr ene klamóm zamngólda, Godón pamkolpama ne dümdüm tórrmen tómbapondako.)

⁹ Olgabi ene anerrua kürü kyalórr wagó, "Ini poko wialóm: 'Bagürwóm idipako, God nibiób ngibaunürr ene Sip Kupoan alongalo kol amióg tóredó.'" Wa akó bóktanórr wagó, "Ini ne bóktan oporko, Godón amkoman bóktan oporako."

¹⁰ Olgabi ka wakósingül nulkamürrü oya wapórdó, oya ótökóm. A wa ma kürü kyalórr wagó, "Ene poko tónggapón-gu! Ka Godónkü zagetdóla, wata mazan akó ngibürr amkoman bangun zonaretalzan, Yesun amkoman bóktan nidi amoandako, Yesu ne poko pupo tinóp.[†] E wata Godón ótök kwarilün! Zitülkus módoga, Yesu ne amkoman bóktan pupo tinóp, wa pamkolpam gaodó bainda [prropetzan bóktanóm]."

Nótó Mórran Yarilürr Gabülpli [Os] Kwitudü

¹¹ Olgabi ka kwitüm bwób eserró tapabakurrün, da módoga, gabülpli os asi yarilürr kürü obzek kwata. Oya kwitudü nótó mórran yarilürr, oya ngi igó yarilürr wagó, Amkoman Moboküp akó Amkoman. Wa dümdüm kwata zaz bainda akó gazirrda.

¹² Oya ilküp nis ur ulitzan namülnürri, akó oya singüldü wa abün kingab müóngdur bamelórrón yarilürr. Darrü ngi wialómórrón yarilürr oyaka, darrü olom umul-kók yarilürr, wata wa tüób umulürrün ne klambóka yarilürr.

¹³ Wa óedó anggóbórrón tumum mórrkenyórr baterrón yarilürr, da oya ngi módoga: Godón Bóktan.

¹⁴ Kwitüm gazirr pama oya mamoan kwarilürr, gabülpli os kwitüm mórrande, akó agurr akó wirri darrem mórrkenyórr bamelórrón, gabülpli akó tóman-koke.

¹⁵ Oya taedógab zirran gazirr turrika tubrranórr, da ini klame wa sab blaman bwób-bwób pamkolpam kolae nirre. Wa sab ibü wirri arüngi balngomól yarile ayan tupuru-i, gyaur-koke. Wa sab ene [grreip] wapóre nilórre, ene grreip mor amóng bwóbdü[‡], Wirrian Arüng God tóba ngürsil ne amtyanda.

[†] **19:10** Yesun ne amkoman bóktan pupo tinóp, Mórrke-mórrke módoga: *testimony of Jesus*. Darrü küp módoga: *pamkolpama ne bóktan büdratódako Yesunkwata*. [‡] **19:15** grreip mor amóng bwób: Ma müsirrga ain bóktan 14:19 ngakanke.

¹⁶ Oya mórrkenyórrdü akó oya waurdü ini ngi wialómórrón namülnürri: "Wirri King blaman kingdögab, akó wirri Lod blaman lodódögab."

¹⁷ Olgabi ka darrü anerru eserró, abüsdü zamngólde, wirri gyagüpi nótó taegwarr apónorr blaman póyaedó nidi arrmul kwarilürr pülpüldü wagó, "Togob a kwób tóbazen Godón wirri garrirwómankü,

¹⁸ ibü muru alóngóm, king akó gazirr pamab singüldü pam, akó arüng gazirr pamab muru, os muru akó nidi mórrandako ibü kwitüdü, akó blaman pamkolpamab muru, leba zaget kolpam akó leba zaget kolpam-koke nidipko, wirri ngi akó kari ngi is."

¹⁹ Olgabi ka ene nurr lar akó ini tüpan king nósenarre akó ibü gazirr pam, blaman nidi kwób bazelórr darrpan pokodó, inkü wirri gazirr ngangólóm, ene gabüpli os kwitüdü nótó mórran yarilürr akó oya gazirr pam.

²⁰ A ene nurr lar akó wankü ene obae prropet darrpan tonarr numigóp, kle-kle [wirri tulmil] ne prropeta okaka azazin yarilürr nurr laran wapi. Ene kle-kle wirri tulmili wa ibü ilklió bülión yarilürr, ene nurr laran timam nidi yazebóp akó oya ingülküp dandang nidi ótók kwarilürr. Ene nis arról kla nümanikóp urpükü maludü, kolae ilangan ingülküppükü§ ne klama baeb yarilürr.

²¹ Ene barre pam ene gazirr turriki ekrrónóp, oya taedögab ne turrika tubrranórr, ene gabüpli os kwitüdü nótó mórran yarilürr. Da blaman póyaea ene büb muru olonglórr kókó bikóma byamrókóp.

20

Yesu Sab 1,000 Pailüm Balngomól Yarile

¹ Olgabi ka darrü anerru eserró kwitümgab abindi müpan sein sye amoarrón, gaodó nótó yarilürr ene ngaru bapón-koke kugupi* murrausüm.

² Wa ene wirri attrórrzan kla amiögürr, ene wa, ene ngaerrón gwara, ene [deból] akó satani nótóke, da amrókórr 1,000 pailüm.

³ Olgabi wa oya ene ngaru bapón-koke kugupidü amanikürr, mamtae murrausürr, akó timam atenórr ene mamtae tapakugum, ene igósüm, satani oya myamem kan akyan-gum bwób-bwób pamkolpam ilklió bülión-gum, kókó ene 1,000 paila ki blakórre. Ene 1,000 pail kakóm, God sab ene anerru ok ine oya agom tugupurr tonarróm.

§ 19:20 kolae ilangan ingülküp: Ma müsirrga ain bóktan 14:10 ngakanke.

* 20:1 ngaru bapón-koke kugupi: Ma müsirrga ain bóktan 9:1 ngakanke.

20:2 Bwób Zitül 3:1; Okaka Amzazirrün Kla 12:9

⁴ Olgabi ka kingab mórran kla nósenarre akó nidi bobrralórr ene klamdó, da God ibü balngomól arüng nókyenóp zaz bainüm. Ka akó ene pamkolpamab samu nósenarre nibiób okrralórr singül singgalgórrón amko-man bóktananme, Yesu ne poko pupo ninóp, akó Godón bóktananme. I ene narr lar ó oya ingülküp dandang koke [ótók] kwarilürr akó oya timam koke yazebóp tibiób müóngdü ó tibiób tangdó. God akó ibü arról sakonórr, da i Yesu Kerrisokü balngomól kwarilürr 1,000 pailüm.

⁵ (God barre büdül kolpam arróldó koke sakonórr, kókó ene 1,000 paila nóma blakónóp.) Ini ngaen-gógópan barsin tonarr yarilürr, God abün büdül pamkolpam akó arróldó arsinüm.

⁶ Bagürwóm akó tibi-tibi amarrón Godónkü we isako, ngaen-gógópan barsindü nidipako. Nis ngim büdülan arüng babula inzan pamkolpam azebóm. A i ma sab God akó Yesu Kerrison prrist kwarile. I sab wankü balngomól kwarile 1,000 pailüm.

Satanian Dómdóm Zóngang akó Oya / Ut-ut Ain/

⁷ Ene 1,000 paila sab nóma blakórre, satani sab ugón irrune tóba tümün müótüdüğabi,

⁸ da sab wame ini dudu tüpdü bwób-bwób pamkolpam ilklió büliónüm akó amarrum darrpan pokodó gazirrüm. Ene blaman bwób igó ngibliandako Gog akó Magog. Ibü pam ngarkwat inzana, wamaka ne malu kabedó nöresako, ena bürrkós.

⁹ I bagólólórr dudu tüpdü, da Godón pamkolpamab marrgu kal-kal yangónóp, Godón moboküpüdü wirri basirr. Da ura tübinürr kwitümgab, da ene pamkolpam we badüngürr.

¹⁰ Akó deból, ibü nótó ilklió bülión yarilürr, urpükü maludü amaikóp, kolae ilangan ingülküppükü† ne klama baeb yarilürr, ngaensingülan ene narr lar akó ene obae prropet nis ne númanikóp. I sab irrüb ngürr wirri azid zwaengle metat-metat.

Godón Büdül Zaz Bain

¹¹ Olgabi ka wirri gabülpili kingan mórran kla eserró akó mórrarrón nótó yarilürr ene mórran klamdó. Tüp akó pülpüla oya obzekdögabi ugón busorri, akó ibü myamem darrü bwób babul yarilürr burrmatóm.

¹² Da ka blaman büdül pamkolpam nósenarre, wirri ngi akó kari ngi is, ene kingan mórran kla obzek kwata bôrrangde. Darrüpa peba tapanukuóp. Da akó darrü

20:8 Izikel 38:2, 9, 15 † **20:10** kolae ilangan ingülküp: Ma müsirrga ain bóktan 9:17 ngakanke.

peba tapakurr, [ngarkwat-koke arról] peba ne kla yarilürr. Olgabi God ibü zaz ninóp tibiób térrmen ngarkwatódó, ne kla wibalómorrón kwarilürr ene nis pebadó.

¹³ Malua téba büdül okaka sizazinürr, büdül akó büdülab bwóba ta tibiób büdül okaka sizazirri. God ibü darrpan-darrpan igó zaz bain yarilürr, tibiób térrmen ngarkwatódó.

¹⁴ Olgabi büdül akó büdülab bwób, urpükü maludü númaikóp. Ene urpükü malu módóga, nis ngim büdül.

¹⁵ Darrü oloman ngi ne wialómorrón babul nóma yarilürr ene ngarkwat-koke arról pebadó, da wa wata ene urpükü maludü amanik olom yarilürr.

21

Küsíl Pülpǘl akó Küsíl Tüp

¹ Olgabi ka küsíl pülpǘl akó küsíl tüp nóserró, zitulkus ene ngaen-gógópan pülpǘl akó tüp myamem babul namülnürri. Akó myamem malu ta babul yarilürr.

² Ka Gyabi Wirri Basirr eserró, ene küsíl Zerrusalem, kwitümgabi abindi Godkagab. Ene wirri basirr arrearrón kolzan püti airrún warilürr müórankü, wa ne pam amiögüm kaindo.

³ Olgabi ka wirri bóktan bómgól arrkrrurru ene kingan mórran klamdógar, bóktande wagó, "Sazil, Godón ngyaben marrgu errkyá pamkolpampüküma, da wa sab inkü ngyaben yarile. I sab oya pamkolpam kwarile, akó wa sab tüób ola yarile inkü, akó wa sab ibü God yarile.

⁴ Wa sab blaman yarmurr norrgorre ibü ilküpüdugab. Pamkolpama sab myamem koke narrbarin kwarile. I sab myamem yón gyaurdü koke kwarile ó yóndü ó azidüdü, zitulkus ene ngaep elklaza tibiób tulmilpükü myamem sab babulan kwarile."

⁵ Nótó mórran yarilürr ene kingan mórran klamdó, igó bóktanórr wagó, "Sazil, ka blaman elklaza küsíl byóndóla!" Olgabi wa bóktanórr wagó, "Ini pokó wibalóm, zitulkus ini ngambangól akó amkoman bóktan oporako."

⁶ Olgabi wa kürüka bóktanórr wagó, "Blaman ene elklaza errkyá kuri tómbapórre. Ka Alpa akó Omegala,* Zitulkus akó Solo. Yabü blaman, naem nidipako, ka sab yabü ok ninünümo nae anónóm ene arról-gail nae aróbdogab darrem klam-koke.

⁷ Kolae nótó [ut-ut ainda], ini elklaza sab oya kwarile, akó ka sab oya God namulo, ó wa sab kürü olom yarile.

⁸ A gum nidipako Yesun mamoanóm, kürü amkoman koke nidi angundako, aroam elklaza nidi tómbapóndako, kolpam büdülümpükü nidi akrrandako, kolpampükü nidi utódako ibü kol ó morwal koke nidipko, merram-merram akó wapi-wapi nidi kaindako, obae god nidi [ótókdako], akó blamana nidi obae tizdako, sab ene urpükü maludü ogobe, kolae ilangan ingülküppükü[†] ne klama baebda. Ene wa nis ngim büdüla.”

Küsíl Zerrusalem

⁹ Darrü ene 7 anerru, ene 7 kübül nibiób kwarilürr 7 dómdóm wirri gum müppükü, kürüka tamórr akó bóktanórr wagó, “Yao, ka kubó marü mómyeno ene arrearón kol, ene [Sip] Kupoan kol.”

¹⁰ Olgabi ene anerrua kürü kündür Godón Samuan arüngi darrü wirri kwitüm pododó. Wa kürü ene Gyabi Wirri Basirr Zerrusalem kómtyanórr, kwitümgabi abindi Godkagab.

¹¹ Godón [wirri kómal zyóna] ene wirri basirr zyónan ngitan yarilürr, akó oya zyóna krristalzan[‡] [kolkal] warri bapón yarilürr, wamaka ne darrü wirri darrem ingülküpa, ngi zaspa.[§]

¹² Ene wirri basirr amarüksimarük angórrón, darrü wirri akó kokrrapan gri yarilürr 12 barrbüñ mamtaepükü. Da darrpan-darrpan anerrua bórrang kwarilürr ene 12 barrbüñ mamtaedó. Ola Isrraelón 12 zitülab ngi wibalómórrón asi koralórr ene 12 barrbüñ mamtaedó.

¹³ Aüd barrbüñ mamtae abüsa banik bwóbdübóna kwarilürr, aüd barrbüñ mamtae bolmüótüdübóna, aüd barrbüñ mamtae malubarrdóbóna, akó aüd barrbüñ mamtae abüsa bótão bwóbdübóna kwarilürr.

¹⁴ Ene wirri basirran gria 12 zitül ingülküpdü zamngórrón yarilürr. Ene ingülküp zitülkusdü Sip Kupoan 12 [apostolab] darrpan-darrpan ngi wibalómórrón kwarilürr.

¹⁵ Ene kankü ne anerrua bóktan yarilürr, oya darrü ngarkwat bütanin tupuru yarilürr, golde tónggapórrón, ene wirri basirran ngarkwat, oya barrbüñ mamtae akó oya gri ataninüm.

¹⁶ Ene wirri basirr dudu mumu yarilürr gurrikak bapórrón, akó oya taptap akó oya kokrrap wata darrpan ngarkwat namülnürri. Wa ene wirri basirr ataninürr ene tupuru-i. Oya kokrrap, taptap akó kwit we ngarkwat kwarilürr, 2,400 kilomita.*

[†] 21:8 kolae ilangan ingülküp: Ma müsirrga ain bóktan 9:17 ngakanke.

[‡] 21:11 krristal: Ma müsirrga ain bóktan 4:6 ngakanke. [§] 21:11 zaspa: Ma müsirrga ain bóktan 4:3 ngakanke. * 21:16 2,400 kilomita, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: 12,000 stadia.

¹⁷ Wa ene wirri basirran gri ataninürr, da 65 mita[†] kwit yarilürr. Ene anerrua we ngarkwate ataninürr pamkol-pama ne ngarkwate bütanindako.

¹⁸ Ene gri zaspa-e tónggapórrón yarilürr, akó ene wirri basirr kolkalan golde tónggapórrón yarilürr, tóman-koke ne kla yarilürr, glaszan.

¹⁹ Ene zitül ingülküp ene wirri basirran gri lorodó, kari morroal agurr ingülküpi püti airrún koke kwarilürr. Ngaen-gógópan zitül ingülküp zaspa yarilürr, nis ngim zitül ingülküp ama sapaea[‡] yarilürr. Äud ngim ne zitül ingülküp ama kalsedoni[§] yarilürr. Tokom ngim zitül ingülküp ama emerral^{*} yarilürr.

²⁰ 5 Ngim zitül ingülküp ama sarrdoniks[†] yarilürr. 6 Ngim zitül ingülküp ama karrnilión[‡] yarilürr. 7 Ngim zitül ingülküp ama krrisolaet[§] yarilürr. 8 Ngim zitül ingülküp ama berril^{*} yarilürr. 9 Ngim zitül ingülküp ama topaz[†] yarilürr. 10 Ngim zitül ingülküp ama krrisopreis[‡] yarilürr. 11 Ngim zitül ingülküp ama zasint[§] yarilürr. Akó 12 ngim zitül ingülküp ama ametist^{*} yarilürr.

²¹ Ene 12 darrpan-darrpan barrbüñ mamtae pel[†] kwarilürr. Ene wirri basirran wirri kwat kolkal golde tónggapórrón yarilürr, tóman-koke glaszan.

²² Ka [Godón Gyabi Müót] koke eserró ene wirri basirrdü, zitulkus oya Gyabi Müót módóga, Wirrian Arüng Lod God akó ene Sip Kupo.

[†] 21:17 65 mita, Grrik bóktane ma inzan angrirrüna: 144 kyubit. [‡] 21:19 sapaea ongang bapón glaszan blu ingülküpa. Mórrke-mórrke módóga: *sapphire*.

[§] 21:19 kalsedoni ongang bapón karibóka baeb blu ingülküpa. Ngibürr Godón Buka ma *agat* ngiliandako. Agat arirrküpi ingülküpa. Mórrke-mórrke módogamli: *chalcedony* akó *agate*. ^{*} 21:19 emerral: Ma müsirrga ain bóktan 4:3 ngakanke.

[†] 21:20 sarrdoniks ongang bapón óe-óe akó baeb wi-wi ingülküpa. Ngibürr Godón Buka ma *sardius* ngiliandako. Mórrke-mórrke módogamli: *sardonyx* akó *onyx*. [‡] 21:20 karrnilión ongang bapón óezan óe-óe ingülküpa. Ngibürr Godón Buka ma *sarrdus* ngiliandako. Sarrdus ur berrezan óe-óe ingülküpa. Mórrke-mórrke módogamli:

carnelian akó *sardius*. [§] 21:20 krrisolaet ongang bapón aruri akó arirrküpi ingülküpa. Mórrke-mórrke módóga: *chrysolite*. *Good News Bible* ma *yellow quartz* ngilianda. ^{*} 21:20 berril ongang bapón glaszan bluan arirrküpi ingülküpa. Mórrke-mórrke módóga: *beryl*.

[†] 21:20 topaz ongang bapón glaszan blu o aruri a arirrküpi ingülküpa. [‡] 21:20 krrisopreis arirrküpi ingülküpa. Mórrke-mórrke módóga: *chrysoprase*. *Good News Bible* ma

kalsedoni ngilianda, Mórrke-mórrke módóga: *chalcedony*. [§] 21:20 zasint ongang bapón óe-óe a pugan blu ingülküpa. *Good News Bible* ma *turkkoiz* ngilianda. Ene pülpül wi arirrküpi ingülküpa. Mórrke-mórrke módogamli:

jacinth akó *turquoise*. ^{*} 21:20 ametist ongang bapón glaszan ilulu óe-óe ingülküpa. Mórrke-mórrke módóga: *amethyst*. [†] 21:21 pel: Ma müsirrga ain bóktan 17:4 ngakanke.

²³ Ene wirri basirran myamem abüs ó melpal zyón amkün babula, zitülkus Godón wirri zyóna oya zyón apónda, akó ene ne Sip Kupo-e oya zyón klamzana.

²⁴ Bwób-bwób pamkolpama sab oya zyóndü bagólóle, akó ini tüpan kinga sab ibü mórrrel ene wirri basirrdü tübarrmüle.

²⁵ Oya barrbüñ mamtae sab darrü simam myamem koke murrnausnórre, zitülkus irrüb ola babula.

²⁶ Sab bwób-bwób pamkolpama togobe ene wirri basirrdü oya ngi wirri kwitüm amngyelóm akó oya wirri ngi atenóm.

²⁷ Darrü tómanpükü klama sab kokean bangrine, akó darrü büódan tulmil tómbapón olom ó obae tiz olom, sab kokean bangrine. Ene wata sab we pamkolpama barrbüne, ene nibiób ngi wibalómórrónako ene Sip Kupoan [ngarkwat-koke arról] pebadó.

22

¹ Olgabi ene anerrua kürü arról-gail naepükü tobarr kómtyanórr olmeande God akó Sip Kupo ibü kingan mórran klamdögab, [kolkal] ne kla yarilürr krristalzan.*

² Ene tobarra olmean yarilürr ene wirri basirran wirri kwat aoanana. Ene tobarran nizan dorrodó, ene arról-gail nugupa zamngól warilürr. Ene nugupa 12 melpal kugupidü waon warilürr, darrü melpal go darrü obzek küp. Blaman bwób-bwób pamkolpama ene nugup pórngae alküldako tibiób dólóng bainüm.

³ Sab myamem amórr bóktan babul yarile. Ene ne kingan mórran klame, Godón akó ene Sip Kupoan, sab wata ene wirri basirrdü yarile, akó oyankü nidi zagetódako, sab oya [ótók] kwarile.

⁴ I sab Godón obzek esenórre akó oya ngi sab ibü müóngdü kwarile.

⁵ Sab myamem irrüb babul yarile, akó sab pamkolpamab zyón amkün babul yarile, zyón klamdögab ó abüsdügab, zitülkus Lod God sab ibü zyón yarile, akó i sab kingzan balngomól kwarile metat-metat.

Dómdóm Alakón Bóktan

⁶ Olgabi ene anerrua kürüka bóktanórr wagó, "Blaman ini ne bóktanko, ngambangól akó amkomanako. Mibü Lod God, tóba Samu nótó gailda tóba prropet, tóba anerru zirrsapónórr tóba zaget pamdó okaka azazinüm, sab kari pokó ne elklaza tómbapónóm kaindako."

* **22:1 krristal:** Ma müsirrga ain bóktan 4:6 ngakanke. **22:1** Zekarraea 14:8
22:2 Bwób Zitül 2:9; Izikel 47:12; Okaka Amzazirrün Kla 2:7; 22:14

⁷ Yesu igó bóktanórr wagó, "Turrkrru, ka abzil kari pokola! Bagürwóm idipako, ini prropetan bóktan nidi amorrandako ini pebadó."

⁸ Ka, Zon, arrkrrurrü akó nónsenarre blaman ini elklaza. Ene elklaza arrkrru akó basen kakóm, ene anerruan obzek kwata ka wakósingül nulkamürrü oya ótókóm, kürüka ini elklaza nótó okaka tinóp.

⁹ A wa ma kürübóka wagó, "Ini poko tónggapón-gu! Ka Godón zaget olomla, mazan akó marü kamdal prropetzan, akó blamanzan, ini peban bóktan nidi mamoandako. Wata Godón ótók namülün!"

¹⁰ Olgabi wa kürü kyalórr wagó, "Ini pebadó prropetan bóktan murrausgu, igósüm pamkolpam gaodómako atangóm, zitulkus tonarra tugupurr kuri tübine.

¹¹ Dümdüm nyaben-koke pamkolpam wata dümdüm-koke tonarr ki olngolón. Tómanpükü tulmil nidi alngón dako, wata tómanpükü tulmil ki olngolón. Dümdüm nyaben pamkolpam, i wata dümdüm tonarr ki olngolón. Kolkal akó tibi-tibi amarrón nidipko Godónkü, i wata kolkal akó tibi-tibi amarrón ki kwarilün."

¹² Yesu igó bóktanórr wagó, "Turrkrru, ka abzil kari pokola! Ka sab kankü simarruo ibü darrpan-darrpan darrem kla ibü aliónüm, tibiób térrmen ngarkwatódó.

¹³ Ka Alpa akó Omegala, Ngaen-gógópan akó Dómdóm, Zitulkus akó Solo."

¹⁴ Bagürwóm idipako, tibiób mórrkenyórr nidi aguldako. Ene igósüm, ibü sab dümdüm asi yarile ene arról-gail nugupdugab alom akó ene wirri basirrdü barrbünum, barrbünum mamtaeana.

¹⁵ Kalkuma umeako - ene we isako, merram-merram akó wapi-wapi nidi kaindako, kolpam büdülämpükü nidi akrrandako, kolpampükü nidi utódako ibü kol ó morwal koke nidipko, obae god nidi ótókdako, akó blaman nidi ubi baindako obae tizüm akó metat nidi tiz agósdako.

¹⁶ "Ka, Yesu, kólba anerru kuri zirrapóna ini elklaza pupo bainüm marüka akó ma ini pupairrún bóktan sos pamkolpamdo zirrapónke. Ka [Deibidün] urrpüós akó Deibidün bobat akó ene babzelan Sis Wimurr."

¹⁷ Godón Samu akó ene rearrón kol bóktandamlı wagó, "Yao!" Nótó arrkrruda, wa ta ki bókta wagó, "Yao!" Naem nótóka, wa ki tam; ubi nótóka, wa ene arról-gail nae popa ki enó, darrem-koke.

¹⁸ Ka, Zon, blaman is arüngi ikik bókrrandóla ini prropetan bóktan nidi arrkrrudako ini pebadó: darrü oloma ne tumum nóma emngyele ini bóktandó, God sab

oya ene wirri gum müp iline, wa ne kla pupo ninóp ini pebadó.

¹⁹ Akó darrü oloma ne darrü kla nóma irrune ini prropetan bóktandógab ini pebadó, God sab oyakagab ene dümdüm imtine ene arról-gail nugupdügab alom, akó sab ene dümdüm imtine oyakagab ene gyabi wirri basirrdü bangrinüm, ini pebadó ne kla pupo bairrúnamlı.

²⁰ Blaman ini elklaza nótó pupo bainda, igó bóktanda wagó, “Ó, ka abzil kari pokola!”

Amen. Lod Yesu, yao!

²¹ Ka tóredóla, Lod Yesun [gail tonarr] blamandó[†] asi ki yarilün.[‡]

[†] **22:21 blamandó:** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó inzan angrirrüna: blaman Godón pamkolpamdó. [‡] **22:21** Ngibürr Grrik bóktane tange wibalómórrón pebadó igó bóktan opor angrirrüna: *amen*.